

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YÜKSEK
ADALET
DİVANI
KARARLARI

İSTANBUL - YASSIADA

14 - EKİM - 1960

15 - EYLÜL - 1961

YÜKSEK ADALET DİVANI
KARARLARI

İSTANBUL - YASSIADA

14 - EKİM - 1960

15 - EYLÜL - 1961

YÜKSEK ADALET DİVANI KARARLARI
İSTANBUL - YASSIADA
14-EKİM-1960
15-EYLÜL-1961

KABALCI YAYINEVİ: 297
İNCELEME DİZİSİ: 51

Yüksek Adalet Divanı Kararları

İstanbul - Yassıada

14-Ekim-1960

15-Eylül-1961

© Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006

Birinci Basım: Mayıs 2007

Kapak düzeni: Gökmen Ekincioglu

Teknik hazırlık: Zeliha Güler - Ümit Yavuz

Son Okuma: Reşat Fuat Çam, Rüya Kalıntaş,

Zeynep Mertoğlu, Serap Tuba Yurteser

Editör: Seçkin Erdi

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Küplüşoğlu

KABALCI YAYINEVİ

Himaye-i Etfal Sok. 8-B Cağaloğlu 34110 İstanbul

Tel: (0212) 526 8586 Faks: (0212) 513 6305

yayinevi@kabalci.com.tr www.kabalci.com.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Yüksek Adalet Divanı Kararları

İstanbul - Yassıada

14-Ekim-1960

15-Eylül-1961

1. Demokrat Parti 2. 27 Mayıs İhtilâli

ISBN 975-997-101-1

Baskı: Yayılcık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. (0212 567-8003)

Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203 Topkapı-İstanbul

YÜKSEK ADALET DİVANI

KARARLARI

İSTANBUL - YASSIADA

14-EKİM-1960
15-EYLÛL-1961

T.S.K. Foto Film Merkezi Eski Komutanı
Mu. Kd. Albay (E.) Nusret Eraslan'a
duruşmalar sonunda teslim edilen kopyadan aynen basılmıştır.

EDİTÖRÜN NOTU

14 Ekim 1960'dan 15 Eylül 1961'e kadar süren Yassıada duruşmaları 592 sanığı, 1068 tanığı ve 150.000 izleyicisi, kararlar defterine geçen 18 davası ve 11 ay 1 günlük mesaisiyle 10 yıllık Demokrat Parti iktidarının Yüksek Adalet Divanı önündeki hesap günleri olmuştur. 27 Mayıs İhtilâliyle başlayan süreç üç idam, onlarca yıllık hapis cezaları ve memuriyetten menlerle kapanıyor, yeni bir cumhurbaşkanı, yeni bir kabine ve nihayetinde seçimlerin gerçekleşmesiyle 'Türkiye demokrasi deneyimi' yoluna devam ediyordu. Lakin 40 küsur yıl evvelde kalan bu vaka gelecek yıllar boyunca gerek siyasi gerek içtimai hayattaki etkisini asla yitirmedi. Yargılananlar, hüküm giyenler arasında Cumhurbaşkanı ya da Başbakan'dan onlarca vekile, emniyet müdürlerine, valilere, ilçe başkanlarına, hatta basit memurlara kadar kimler yoktu ki... Ve bilinmeyen ya da zamanla unutulanan gündelik hayata tesiri, hakikatin tahrif edilmesinin ve belki de hakikatin asla hakikat olmamasının yarattığı nevroz, oldukça fazla dillendirilen, referans verilen bu dönemin olaylarının iyi bilinmekten, hatta analiz edilmekten yoksun olması toplumsal bir travmanın da meydana gelmesini tetikliyordu.

Travmaların üstesinden gelmenin yolu her daim o anıyla yüzleşebilmekten geçiyorsa eğer, Türkiye tarihinin onlarca müphem vakasından biri olan ve herkesin biraz da kendi meşrebince andığı/anlattığı –ve karmaşayı daha da içinden çıkılmaz kıldığı– Demokrat Parti dönemi ve Yassıada duruşmalarını da elimizde mevcut yegâne toparlayıcı metin ve sonuç belgesiyle yani Yüksek Adalet Divanı'nın Karar Defteriyle yaygın okuma/tartışma sürecine açmakta fayda olduğunu düşünüyoruz. Zira tarihi yazmanın ve tarihi bilmenin onlarca yolu ve söz konusu siyasi tarih olunca bugünü anlamak ve değerlendirmek için bize sunduğu onlarca açılım vardır. Böyle bir çabanın emaresi, en azından sezgisel düzeyde, "bu yaşananları ben yaşanan şu, şu olaylara benzetiyorum," düzeyinde bile görüldüğü anda beşerin en yanılmaz ve yanılmaz yardımcısı tarihi vesikalardır. Kabalcı Yayınevi'nin yayın çizgisinde kendine has bir yeri olduğu aşikâr bu metin, genelde kendi alanında başvuru kitabı ve *magnum opus* niteliği taşıyan diğer kitaplarımızdan alanı itibarıyla oldukça farklı, ancak özünde bizimle tutarlıdır.

Bir tarihi vesika olduğunu vurguladığımız metni sizlere sunarken de, metin üzerinde gerek biçimsel gerek ideolojik bir müdahalede bulunmadığımızı, metni olduğu gibi (imlâ, gramer, tipografi ve yazım hatalarıyla da olsa olduğu gibi) koruma kaygısını güdüp, bu anlamda bir yayıma hazırlama faaliyeti sürdürdüğümüzü belirtmeyi uygun gördük. Yine bu cihetle söz konusu vesikaya dikkatimizi çeken ve elinizdeki kopyanın kaynak metnini temin eden ve gerek özel ilgisi ve gerekse de 27 Mayıs'ı hazırlayan süreç, ihtilâl ve Yassıada duruşmalarına dair belki de ilk kez ifşa olan anıları, belgeleri ve şahitliğiyle (ki bu külliyyat başka bir kitabın konusu olacaktır) bize yardımcı olan T.S.K. Foto Film Merkezi Eski Komutanı Mu. Kd. Albay (E.) Nusret Eraslan'a teşekkürü borç biliriz.

İÇİNDEKİLER

I NCİ BÖLÜM

Karar Hakkında Kısa Açıklama.....	11
Türk Milleti Adına Yargı Hakkını Kullanmağa Yetkili ve 1 Numaralı Geçici Kanunun 6 ncı Maddesi Hükmünce Kurulmuş Yüksek Adalet Divanı'nın “Anayasa'yı İhlâl Dâvası ve Bu Dâva ile Birleştirilen Diğer Dâvalar” Hakkındaki Kararı.....	12
Sonuç ve Uygulama.....	342

II NCİ BÖLÜM

Köpek Dâvası Kararı Gerekçesi	402
6/7 Eylül Olayları Dâvası Kararı Gerekçesi	407
İstanbul-Ankara Olayları Dâvası Kararı Gerekçesi	444
Arsa Satışı Yolsuzluğu Kararı Gerekçesi	562
Topkapı Olayları Dâvası Kararı Gerekçesi.....	572
Bebek Dâvası Kararı Gerekçesi.....	606
Zimmet ve İrtikap Dâvası Kararı Gerekçesi	615
Vinylex Ortaklığı Yolsuzluğu Kararı Gerekçesi.....	621
İpar Transport Şirketi Döviz Kaçakçılığı Dâvası Kararı Gerekçesi.....	661
Türk P.K. Ko. Kanununa Aykırı Hareket Dâvası Kararı Gerekçesi	672
Radyo Dâvası Kararı Gerekçesi.....	678
Örtülü Ödenek Dâvası Kararı Gerekçesi	696
Çanakkale İskele ve Geyikli 31.inci Kilometre Olayları Dâvası Kararı Gerekçesi	782
Kayseri Olayları Dâvası Kararı Gerekçesi.....	807
İzmir'de Yayınlanan “Demokrat İzmir” Gazete ve Matbaasının Tahribi Dâvası Gerekçesi	832
Delillerin Tahlil Ve Münakaşası Vatan Cephesi Dâvası Kararı Gerekçesi	848
İstimlâk Yolsuzlukları Dâvası Kararı Gerekçesi	874
III - SANIKLARIN MUFASSAL HÜVİYET LİSTESİ	907

I nci Bölüm

KARAR HAKKINDA KISA AÇIKLAMA

— + —

I- 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında 1 numaralı geçici kanunun 6 ncı maddesi hükmünce (Sakit Reisicumhur ile Başvekil ve Vekilleri ve eski iktidar mebuslarını ve bunların suçlarına iştirâk edenleri yargılamak üzere) kurulmuş olan Yüksek Adalet Divanınca 14.10.1960 tarihinden 15.9.1961 tarihine kadar yapılan açık duruşmalar sonunda: Divanın (1960/1, 1960/2, 1960/3, 1960/4, 1960/6, 1960/7, 1960/8, 1960/10, 1960/11, 1960/13, 1960/18, 1960/20, 1960/21, 1960/30, 1960/31, 1960/32, 1961/7 ve 1961/8 numaralarında kayıtlı cem'an 18 davanın duruşması icra edilerek iddia ve müdafaalar yapıldıktan ve sanıkların son sözleri sorulduktan sonra bunlardan 17 sinin Divanın 1960/1 esas numarasında kayıtlı Anayasayı ihlâl davası ile birleştirilmelerine muhtelif tarihlerde karar verilerek birleştirilmişlerdir.

II- Bundan başka Divanın 1960/15 numarasında kayıtlı ve sanıkları Sıtkı Yırcalı ve Şemsi Demirkan olan ve "Değirmen davası" adı ile anılan davada zaman aşımı tahakkuk etmiş bulunduğundan, zaman aşımı sebebiyle âmme davasının ortadan kaldırılmasına 3.12.1960 tarihinde karar verilmiş ve bu sebeple bu davanın Anayasayı ihlâl davası ile birleştirilmesine mahal kalmamıştır.

III- Yine duruşmaların devam ettiği müddet içinde sanıklardan Yusuf Salman 28.11.1960, Lütfi Kırdar 17.2.1961, Gazi Yiğitbaşı 12.4.1961, Yümnü Üresin 29.5.1961, Nuri Yamut 5.6.1961 ve Kenan Yılmaz 5.8.1961 tarihlerinde ölmüş bulunduklarından haklarındaki âmme davasının muhtelif tarihlerde ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir.

IV- Bu karar iki bölümden ibarettir. Birinci Bölüm Divanın 1960/1 esas numarasında kayıtlı Anayasayı ihlâl davası hükmüne tahsis edilmiştir.

İkinci Bölümde yukarıda esas numaraları yazılı diğer 17 davaya ait karar gerekçeleri yer almıştır.

V- Kararın sonunda "Sanıkların tafsîlâtlı hüviyet listesi" vardır. Bu listede sanıkların nezarete alındıkları tarih, tevkif tarihleri ve varsa salıverilme tarihleri gösterilmiştir.

— + —

**TÜRK MİLLETİ ADINA YARGI HAKKINI KULLANMAĞA
YETKİLİ VE 1 NUMARALI GEÇİCİ KANUNUN 6 NCI
MADDESİ HÜKMÜNCE KURULMUŞ YÜKSEK ADALET
DİVANİ'NİN “ANAYASA’YI İHLÂL DÂVASI VE BU DÂVA İLE
BİRLEŞTİRİLEN DİĞER DÂVALAR” HAKKINDAKİ
K A R A R I**

Türk Milleti, Tanzimattan beri modern ve medenî milletler seviyesine çıkmak, demokratik nizamı kavuşmak gayreti içindedir.

ATATÜRK zamanında çok partili hayata girmek için samimî ve ciddi teşebbüsler olmuştur. “Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası” ve daha sonra 1930 da kurulan “Serbest Fırka” bu teşebbüslerin mahsulüdür. Ancak o tarihteki şartlar, Atatürk inkı-lâplarının henüz gelişme devrinde olması, devam edip yaşamalarına imkân vermemiştir.

1945 de, İkinci Cihan Harbinin demokrasi cephesinin zaferi ile bitmesiyle çok partili hayata girme teşebbüsü yeniden başlamış ve o zamanın Cumhurbaşkanı, bu teşebbüslere “demokratik sahayı açmıştır.”

1950 de yapılan dürüst ve samimi bir seçim neticesi Demokrat Parti iktidara gelmiştir.

Bu parti idarecileri muhalefette iken aşağıda görüleceği üzere muhtelif zaman ve mahallerde Parti Genel Başkanı sanık Celâl Bayar, sanık Adnan Menderes ve diğer sözcüleri tarafından yapılan parlak vaadlara Türk Milleti inanmış ve onu âdeta ezici bir çoğunlukla iktidara getirmişti.

Ancak, sanık Celâl Bayar, Adnan Menderes ve kendilerine tâbi bir zümre, güdülen iktisadî politikanın memleketi bâdireye sürüklediğini ve sürüklemekte olduğunu anlayınca bu politikanın muvaffakiyetsizliğini görüp bilen ve tenkit eden aydın zümreye arka çevirerek gericilerle bir olmuşlar, gericiliği teşvik eylemişler, bu suretle memleketi devamlı ayakta tutacak ve çağdaş medeniyet seviyesine eriştirecek olan Atatürk ilkelerinden ayrılmışlardır. Bu cümleden olarak dini istismardan çekinilmemiştir. İktidara geçince Türkçe ezan kaldırılmıştır. Atatürk’ün dil konusunda ne kadar hassas olduğu malûm iken Türkçeyi sadeleştirme cereyanı bırakılarak Osmanlıcaya dönmüş ve bu sebeple (491) numaralı “Teşkilâtı Esasiye Kanunu”ndaki terim ve kelimelerin (4695) numaralı “ANAYASA” ile Türkçeleştirilen şekli bırakılarak eskisine dönmüştür.

Muhtelif cephelerden kötü idare sonucu, memleketteki huzursuzluk artınca yeni tedbirler almak lüzumu demokrat iktidarcı duyulmuş, malûm Meclis Tahkikat Encü-

meni'nin kurulmasını ve buna yetkiler verilmesini gerektirecek ve bu Encümen marifetiyle tahkik ve tesbit edilecek bir mes'ele yok iken sözde "Cumhuriyet Halk Partisinin yıkıcı, gayrimeşrû ve kanun dışı faaliyetlerinin memleket sathında cereyan tarzı ve bunların mahiyetinin nelerden ibaret olduğunun tahkik, tesbit ve memleketin her tarafında yaygın bir halde görülen kanun dışı siyasî faaliyetin sebeplerine intikal etmek, matbuat meselesile adlî ve idarî mevzuatın ne suretle tatbik edilmekte olduğunu tetkik eylemek üzere Meclis tahkikatı açılması lüzumu" ortaya atılmıştır.

Demokrat iktidar, iktidara geçtikten bir müddet sonra demokratik esaslardan muhtelif davranış ve tasarruflarile ayrılma yolunu tutmuştur.

M e s e l â:

1.- Halk Partisinin malları, haksız iktisap edildiği ileri sürülerek 14.12.1953 tarihinde 6195 sayılı kanunla Hazine adına zaptedilmiştir. Bu malların Halk Partisince ne suretle iktisap edildiği araştırılmamış, içlerinde iddia edildiği gibi kanun yolu ile iktisap edilmeyen mallar bulunup bulunmadığı kesin olarak tesbit edilmeden adı geçen kanunla Halk Partisinin bu mallar üzerindeki mülkiyeti nez edilmiştir. Netekim 6195 sayılı kanunun 1 nci maddesinde (Cumhuriyet Halk Partisinin herneşekil ve suretle olursa olsun umumî muvazeneye dahil dairelerle katma bütçeli idarelerden, hususî idare ve belediyelerden, köylerden, iktisadî devlet teşekkülleri ve bunların müesseselerinden ve diğer amme hükmî şahıslarından doğrudan doğruya veya dolayısıyla vaki iktisapları, nüfuz ve hakimiyetine dayanan haksız iktisaplardır,) denmişken bu madde nin devamı olan ikinci kısmında (Bu sebeple mezkûr partinin bu kanunun mer'iyete girdiği tarihte malik olduğu "bütün mekûl ve gayri menkûl mallarla, para, haklar ve alacaklar vesair kıymetler hazine mülkiyetine intikâl eder." demek suretiyle " bütün menkûl ve gayri menkûl mallarla para, haklar ve alacaklar vesair kıymetler " içinde partinin hususi hukuk usullerine göre iktisap ettiği mallar bulunup bulunmadığı araştırılmadan bütün mallarının hazineye intikâlini kabul etmek, müdafaası alınmadan Anayasa'nın teminat altında bulunan mülkiyet hakkını nez etmiş ve Anayasanın Türklerin hukuku Ammesinden olan 71 nci maddesi hükmü ihlâl edilmiş ve 73 ncü madde ile memnu bulunan müsadereye gidilmiştir. Bu kanunun 954 seçimine altı ay kala çıkmış olması maksadı göstermesi bakımından manidardır. Adnan Menderes Mecliste (Sevgili arkadaşlarım bu kanun para, pul almak değildir. Samet'in dediği gibi, siz bir devri tasfiye etmektesiniz, bu devri tasfiye etmek mecburiyetindesiniz. Bu vazife bize mevdudur, bunu kemâli cesaretle yapacağız... Mallarımızı nasıl alacaklar, kimin malı nı alacaklar, o günlerin akşamı çoktan oldu, hatta yatısı namazı bile kılındı. (Bravo sesleri, alkışlar.) Şimdi tekrar ediyorum, para almıyorsunuz bir devri kapatıyorsunuz! Halk Partisine bir şey yapılamaz, İsmet Paşaya bir şey yapılamaz. Çünkü o askerdir, kumandandır, ordudur ve o sanki herşeydir. O,

bir mistisizme dayanarak halâ memleket içinde vatandaşlara tesir yapmak, vatandaşları korkutmak istiyor...). (Vuracağınız bir yumrukla işte bu korkuyu tuz buz edecek-siniz, arkadaşlar, (Alkışlar) Ne İsmet Paşa ne onun iktidar partisi, ne de şu zümre... Hiç bir vehme ihtiyaç yoktur. Milletın iradesini temsil eden sizler vuracağınız kah-har yumrukla bütün bu vehimleri toptan dağıtacak ve bir devri tasfiye edeceksiniz) demiştir. Bu beyana göre çıkarılan bu ka nunla haksız iktisap edildiği iddia edilen malların iadesini temin değil, geniş ve şumullü siyasi bir maksadın güdüldüğü ve muarızı partiyi mallarından mahrum etmek suretiyle onu imkânlarından mahrum etmek ve felce uğratmak istendiği açıkça anlaşılmaktadır. Netekim Halk Partisi lideri İnönü de meseleyi bu suretle telâkki etmiş ve Meclisin aynı oturumunda (... Biz, Hukuk dışı bir rejimin kurulmakta olması ile karşı karşıyayız. Açıkta tatbika başlanılan yeni rejimle vatandaş sorgusuz, müdafaasız, mahkûm edilmektedir. "Soldan böyle bir şey yok sesleri, gürültüler" tarih kürsüsünden halinizi seyrediyorum. "Soldan gürültüler." Suçluların telâşı içindedir.)

2- 1950 ve 1954 seçimlerinde Demokrat Parti Kırşehirde kazanamadı. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve onun lideri bulunan Osman Bölükbaşı ve arkadaşları kazanmıştı. Osman Bölükbaşı'nın siyasi münakaşalar sebebiyle Demokrat Parti mensupları ile ve bilhassa Celâl Bayar'la aralarının ve münasebetlerinin nahoş olduğu cümlelerin malûmudur. 30.6.1954 tarihinde ve 1954 seçimlerini müteakip eski bir Vilâyet olan Kırşehir Nevşehir'e bağlı bir ilçe haline getirilmiştir. Bu adetâ, bilhassa, Celâl Bayarla şahsi münasebetleri hoş olmıyan Osman Bölükbaşı sebebiyle Kırşehir seçmenlerinin bir tecziyesi mahiyetinde olduğu Türk Halk efkârınca bilinen bir keyfiyettir. Memleketin Vilâyetlere, Vilâyetlerin kazalara, kazaların nahiyelere ve nahiyelerin de kasaba ve köylere taksiminde coğrafi vaziyet ve iktisadî münasebetin esas tutulacağı Anayasanın 89 ncu maddesi iktizasındandır. Bu muktezaya riayet edilmediği sonra da Kırşehir'in yine il haline getirilmiş olması ile meydana çıktığı gibi Adnan Menderes duruşmalarındaki ifadesinde Kırşehir'in ilçe haline getirilmesinde fahiş hata edildiğini kabul ve bu konuda diğer sanıklar da haklı bir sebep gösterememekle Kırşehir'in ilçe haline getirilmesinin hangi maksatla olduğu adeta itiraf edilmiş haldedir. Netekim Kırşehirin tekrar Vilâyet olmasına dair kanun tasarısının mucip sebepler layihasında (Kırşehir, bankalarıyla, geniş çarşı ve pazarı ile bölgenin mühim bir iktisadî merkezidir. Anadolu karakterinde galip istihsalı hububat olan ziraî bir çehre arz etmektedir. Geniş bir pazarı vardır. Meyveciliği ve bağcılığı daimî bir inkişâf halindedir.) denilmekte ve İl olmağa lâıyk olduğu belirtilerek övülmektedir. Hülâsa Kırşehir'in İlçe haline getirilmesi ve tekrar il yapılması yolunda gösterilen gerekçe ve tutum Demokrat iktidarın zihniyetini bariş bir şekilde gösterdiği gibi Anayasanın yukarıda bahsi geçen 89 ncu maddesi hükmünü de kaale almadığı görülmektedir.

3- Demokrat Parti iktidarının 950 hükûmet programında: (Yargıçlarımızın Anayasadan aldıkları teminatı hakkı ile gerçekleştirecek hükümler tesis etmenin zarure-tine inanıyoruz.) ve 951 programında da (yargıç teminatını genişletecek olan esasları havi yargıçlar kanun tasarısı üzerinde çalışıldığı) ilân edilmiştir. Hâlbuki aksine, emekli sandığı kanununun 39 ncu maddesinin 21 Haziran 1954 tarihli tadili ile Yar-gıtay, Danıştay ve Sayıştay Başkan ve Üyelerinin de görülen lüzum üzerine emekli-ye sevkedilebilmeleri temin edilmiş, bu hususta hiç bir mercie başvurulamayacağı kabul olunmuştur. Tadilden evvel Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay Başkan ve Üyele-rinin görülen lüzum üzerine emekliye sevkleri mümkün değildi ve bu madde hük-müne göre diğer hakim ve memurların emekliye sevkleri hali de Danıştay'a baş vu-rularak emeklilik muamelesinin iptâli cihetine gitmek mümkün idi. Yargıtay, Danış-tay ve Sayıştay Devlet teşkilâtında birer kilit noktalarıdır. Mahkemelerin Anayasa'-nın 54. ve 8 nci Md.siyle teminat altında bulunan istiklâlleri zedelenmek suretiyle Anayasa hükmü ihlâl edilmiştir. Nitekim bu tadil hükmünün Mecliste müzakeresi sı-rasında Osman Ali Şiroğlu (Kırşehir) (teşrii ve icraî selâhiyetleri meclisin nefsinde toplayan Anayasamız kaza selâhiyetini millet namına hüküm verecek olan müstakil mahkemelere bırakmıştır. Mücerret mahkemeler müstakildir, demek maksadı temine kâfi değildir. Adalet cihazında çalışan hakimlerin teşrii ve icraî kuvvetin her türlü te-sir ve nüfuzundan uzak bulunması şartları kanunlarla sağlanmadıkça adalet müsta-kil nazarı ile bakılamaz. Hükûmetten korkan veya ondan lütûf bekleyen bir hâkim elbetteki istiklâl şartlarından mahrumdur. Bir ilim adamının, bir Temyiz mahkemesi azasının bir Danıştay üyesinin ehil olmadıklarını ve hizmeti aksattıklarını tayin ve tesbit hususunda hükûmetin elinde bir kontrol ve teftiş mekanizması da mevcut de-ğildir. Yüksek kaza mercilerini iktidarın hüküm ve nüfuzu altında bulundurmamak maksadı açıktır.) demiştir.

Bu tadilin verdiği imkânla Yargıtay da temyiz 1 nci Başkanı dahil olmak üzere Daire Başkanlarını da içine alan geniş mikyastaki tatbikatı Adalet mekanizmasını sarsmış ve halkın adaleti olan güvenini zaafa uğratmıştır.

4- 30.6.1954 tarihli 6428 ve 11.Eylül.1957 tarihli 7053 sayılı kanunlarla seçim kanununun 35 ve 109 ncu maddeleri değiştirilmek suretiyle Anayasanın 10 ncu maddesindeki seçmek ve 11 nci maddesindeki seçilmek hakları takyit edilmiştir. Nüvit Yetkin (Malatya) 1957 tadilinde Mecliste: (Bu teklif hükûmetten gelmektedir, o hükûmet ki yüksek Mecliste okuduğu dördüncü Menderes kabinesi programında yüksek meclisten itimat ve selâhiyet isterken sizlere sunmuş olduğu taahhüt senedin-de seçim kanunu üzerinde 1954 den sonra getirilmiş olan hükümlerin huzursuzluk tevlit ettiği ve lüzumsuzluğu anlaşıldığından bahsile bunları kaldıracağını vaad edi-yordu. Bu vadını yüksek Meclisinize arz ederek itimat ve salâhiyet almıştı. Şimdi bu teklifte görüyoruz ki seçim kanununu 1954 den sonra gelmiş bulunan tadilleri geri

almak şöyle dursun onları daha da ağırlaştırıcı istikamette kayıtlar getirilmektedir.)

Ahmet Bilgin (Kırşehir): “.... Bir Partiden diğer bir partiye giriş şeklinde bazı Anayasa dışı kayıtlarla o vatandaşın seçilmek hakkının ortadan kaldırılması hiç bir zaman kanunla, Anayasa ile kabili telif değildir.”

Feridun Ergin (Urfa): “.... Kanun kuvveti ile reyleri dağıtan ve ekseriyetin müzaharetini temin edemiyen bir iktidar manen Türkiyenin mümessili olamaz.”

Hasan Erdoğan (Kars): “.... Bu kanunla iktidar partisi yalnız kendi Milletvekillerini değil muhalif partilerde bulunan Millet vekillerini de kayıt altına almış bulunuyor. Bu kanunla insan hakları, Anayasa çiğnenerek, millet vekilliği nüessesesi yıkılarak partilerin ve parti idarecilerinin birer aleti haline getirilmek isteniyor.”

5- Kanunların vatandaşlara eşit olarak tatbik edilmesi Anayasanın 69 ncu maddesi emrindendir. 6761 sayılı Toplatı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu vatandaşlar hakkında eşit tatbik edilmemiş, parti gözetilerek ve partizanca bir zihniyetle uygulanmıştır. Meselâ Kayseri (ikinci bölüm 14) Çanakkale-31 nci Kilometre (İkinci Bölüm 13), Topkapı (İkinci bölüm - 5) de açıkça görüldüğü üzere bu kanun Demokrat Parti lehinde ve Halk Partisi mensupları aleyhine tatbik edilmek suretiyle Anayasanın 69 ncu maddesi hükmü sarih olarak ihlâl edilmiştir. Kanunu tatbikte mahallî idareler serbest bırakılmayarak merkezden sanık Celâl Bayar, Adnan Menderes tarafından verilen direktif ve emirlerle idare edilmiştir.

6- Meclis tahkikat Encümeni kurulması kararı:

Anayasanın 22 nci maddesi hükmüne göre” (Suâl ve istizah ve Meclis tahkikatı Meclisin cümlei selâhiyetinden olup şekli tatbiki nizamnamei dahilî ile tayin olunur.)

Meclis İç Tüzüğü'nün 16 ncı babında yazılı Meclis Tahkikat Encümenleri 169 ve 177 nci maddeye göre olmak üzere iki türlü kurulur. 169 ncu maddeye göre kurulan encümen o vazifelerinden dolayı vekillerden birinden veya icra vekilleri heyetinden cezaî yahut malî mes'uliyeti müstalzim ef'âl vukuundan bahsile tahkikat icrası talep olunursa müteakip hükümler dairesinde bu encümen kurulabilir. 177 nci maddeye tevfi kanunla kurulacak encümen ise (Bir madde hakkında resen malûmat edinmek istenirse bir tahkikat encümeni kurulur. 177 ye göre kurulan encümen bilgi edinmek maksadı ile teşkil edilir. Bu Encümene sadece şahit dinlemek, evraka el koymak ve saire gibi basit selâhiyetler tanınmıştır.

Yeşilhisar hâdiseleri üzerine Encümen kurmak fikri 7.4.1960 tarihinde Reşat Akşemsettinioğlu (Bolu) gurupta “... Halk Partisi kanunun 33 ncu maddesi gereğince feshi icabeden bir parti olmuştur. Takririmde hükümetten sorduğum nokta budur.... Bu itibarla hükümetin getireceği ve yüksek gurupunuzun tasvip edeceği bir kanunla Ankara'da fevkalâde bir mahkemenin kurulmasına, demokrasimizi tarımar etmek,

halkı, askeri, memuru isyana teşvik, siyasi teşekkülleri ve müşevviklerini muhakeme etmek vazifesi ile muvazzaf kılmak iktidarımız için bir zaruret olmuştur.” demiş ve ondan sonra Zeki Erataman da aynı tarihte gurup zaptı 107-108 nci sahifelerinde “... Nihayet arkadaşlar, Yeşilhisar. Bunun bir tek manâsı var: Halk Partisi isyan bayrağını açmıştır. Bunun karşısında hükûmet ne yapmış, adî bir zabıta vak’ası mahiyetinde işi almıştır...

Muhterem arkadaşlarım, Demokrat Parti hükûmetine böyle bir fırsatı kaçırdığı için teessürlerimi arz ederim. Yeşilhisar tam Halk Partisinin kısıvrak yakalanacağı yerdir. Orada İdareî Örfiye ilân edip bir kaç kişiyi sallandırırım (Alkışlar.) dedikten sonra sabık Başvekîl Adnan Menderes de aynı gün gurutta, zabıtsahife 116: “... Zeki Erataman’ın şiddet ifade eden, ileri tedbir isteyen sözlerini hürmetle ve tasviple karşılıyorum. Ben de onu istiyorum, onun için karşınızdayım, onun için geldim... Bu memlekette işler çoktan laçka olmuştur. Hükûmet ne için Himmetdede’de tutmuş, ne için bırakmış. Bunlar birer açmazlardır. Hükûmet kendisini tutsun, bırakmasın. Eğer işin daha ileri gideceğine kanaat getirirsek, gözümüzü budaktan sakınacak adamlar değiliz. Asgari her biriniz kadar cesaretle mes’uliyet deruhte etmesini bilecek arkadaşlarınızdan olduğumu teslim edersiniz. Şimdi biz burada. İnönü’yü tutmadık, biz orada bir tren tuttuk, ne yapacaktım, zorla indirecek miydim. Korkuyor mu idim Kayseri’ye gitmesinler, hayır. Aldım tedbirlerini, gitsin Kayseri’ye. Ertesi gün fethi mübin gibi gösteren insanlara göstermek lâzımdı. Asıl maksud olan Yeşilhisar’a gitmiyecek, gitmemiştir, gidememiştir. Emredin bu tedbirlerin on mislini alın. Ama hepsini hükûmetin sırtına bırakmak suretiyle değil. Kanun yapın, kanun... Gözünüzün önünde Adliyenin işlemediğini görüyorsunuz, İdarenin vazife görmekten aciz duruma geldiğini görüyorsunuz. Meselâ tespit etmek için kalkılır da Et Balık Kurumunun yaptığı ikrazatta yüzbin lirada birşey var mı, yok mu, diye Meclis tahkikatı açılır da koskoca vatan sathında bu insanlar memleketi temelinden yıkmaya çalışıyorlar. Bunlar hakkında tahkikat açılmaz mı?... Şöyle olur, verirsiniz, tahkik heyetine, bu ne biçim partidir, siz geleceksiniz buraya, hükûmet tedbir alsın diyecek ve gideceksiniz. Neden, açın bir meclis tahkikatı tesbit.. edin bunları... Mecliste, düşünelim konuşalım. Ahlâksızlar, namussuzlar, sizi kapatıyoruz, diye Büyük Millet Meclisinin kararı ile kapatalım, (Alkışlar). Siz Meclissiniz, beyler bugün parti olarak buradasınız, yarın Büyük Millet Meclisi sizsiniz. Pazartesi günü toplandığınız zaman siz Büyük Millet Meclisi olarak milletin iradesini kullanacak olan heyetsiniz.

Alacağınız tedbirlerin hepsinde beraberim, en ilerisinde beraberim.)

Bunun üzerine Mazlum Kayalar (Bursa) ve Baha Akşit (Denizli) taraflarından 14.4.1960 tarihinde zabıt ceridesi sahife 189-192 deki tahrir verilmiş ve 18.4.1960 tarihinde Mecliste bu tahrir kabul edilmiştir.

TAHKİKAT ENCÜMENİNİN KURULUŞUNUN ANAYASA'YA AYKIRI OLDUĞU YOLUNDAKİ MECLİS MÜZAKERESİ SIRASINDAKİ MÜTALAALAR:

İsmet İnönü (Malatya) (Bu önerge kabul edildiği andan itibaren siyasi hayatımız tamir ve devâ kabul etmez bir uçuruma atılacaktır. Önergenin temeli muhalefeti, hususiyle Cumhuriyet Halk Partisini ve basını itham etmeyi esas alıyor ve bir takım tedbirler teklif ediyor, Esasen tahkikat açılması talebinin iç tüzüğün işaret ettiği maddelerle bir münasebeti yoktur. Birhâdise hakkında Meclis bilgi edinmek isterse bir hey'et teşkil eder. Halbuki tahkikat önergesi sahipleri bahsettikleri hâdiselerde geniş bilgi sahibi olduklarını ve senelerden beri bu bilgiye sahip bulunduklarını iddia ediyorlar ve söylüyorlar. Ondan sonra 177 nci maddeye göre bilgi edinmek üzere kurulan bir tahkikat önergesi veriyorlar ve bilgi edinmek için kurulacak bu tahkikat encümenine fevkâlade selâhiyetler istemeğe kalkışıyorlar. Öyleki bu bir tahkikât encümeni halinden çıkarılıyor, memleketi idare eden başlı başına bir otorite haline getiriliyor... Şimdi arkadaşlar böyle bir selâhiyet istemek insanların dün, bugün değil yüzbin sene evvelden beri red ettikleri bir anlayıştır. Bu, hem hukuk prensibine de aykırıdır. Bir İnsan hem davacı, aynı zamanda hükümcü ve aynı zamanda tatbikatçı olamaz. Davacı olan bu encümen hükmünü vermiş olduğu halde bu hükmü tatbik etmek için de selâhiyet istiyor. Bu selâhiyet bütün hukuk telakkilerinin dışındadır, Anayasa'nın üstünde ve kanun dışındadır, düpedüz gayri meşru bir taleptir.)

Filhakika, Mazlum kayalar ve Baha Akşit tarafından imzalanan takrirden (.. Bir kısım basın bu gayri meşru gayenin tahakkuku uğrunda C.H.P. ile işbirliği halinde bulunuyor. Bu basın umumî efkârı aldatıyor, hâdiseleri tahrif ediyor. Her türlü yıkıcı faaliyeti teşvik eden yazılara bünyesinde yer veriyor...) demek suretiyle basının yıkıcı neşriyatta bulunduğunu ve C.H.P. ile işbirliği halinde olduğunu peşin olarak kabul ediyor.

Bundan başka tahkiki istenen diğer mes'eleler de takrirden sabit gibi telakki edildiği takririn metninden anlaşılmaktadır.

C.H.P. ye izafe edilen kanun dışı yıkıcı ve gayri meşru faaliyetlerin de bu önergede sübutu kabul edilmiştir, Bu suretle Tahkikat Encümeni ve kuracağı talî Encümenlere peşin telkinler yapılmak istenmiştir.

Bu Encümen 18.4.960 tarihli 3 numaralı kararı ile (Türkiye Büyük Millet Meclisi müzakerelerinin her türlü vasıtalarla neşrinin yasak etmiştir.) halbuki Anayasa'nın 20 nci maddesi hükmünce Meclis müzakeratı alenidir. Meclis müzakerelerinin her türlü vasıtalarla neşrinin yasak edilmesi bu aleniyet esasını zedelemektedir, Gerçi 20 nci maddeye göre Meclis müzakeratı harfiyyen neşrolunur ve 3 numaralı kararda da Meclis zabıt cerideleri yasak dışı bırakılmışsa da Meclis zabıt ceridesinde müzake

ratın harfiyyen neşrMeclis'e tereddüp eden vazifedir. Meclis zabıt cerideleri diğer neşriyat gibi vatandaşlar tarafından takip edilmemekte ve ancak tetkikat yapmak isteyen muayyen kimseler tarafından okunmaktadır ve zaten harfiyyen neşri de dökümantasyonu temin içindir. Meclis müzakelerinin, Meclis zabıt ceridesi hariç, her türlü vasıtalarla neşrinin yasak edilmesi aleniyeti tahdit eder.

20 Nisan 960 tarihli ve 6 numaralı kararla "... Belediye seçimleriyle şehir ve kasabalarda mahalle Muhtar ve ihtiyar Hey'eti seçimleri ve Köylerde Muhtar ve İhtiyar Hey'etleri seçimlerinin durdurulmasına" karar verilmiştir. Seçimleri durduran bu karar Tahkikat Encümeninin kanunsuz hareket ettiğini gösteren bir misâldir,

7468 sayılı kanundan evvel ve sonra Tahkikat Encümeninin ittihaz ettiği kararlar dosyada mevcut karar asıllarına göre ya hiç imzasız veya noksan imzalı olması sebebiyle gayri ciddi ve keyfi olduğu gibi, tevkif, gazete neşriyatını durdurma, neşredilen varakanın toplatılması ve matbaanın kapatılması gibi ehemmiyetli kararların bile gerekçeden âri ve hangi yazıdan dolayı ve yazı mahiyeti gösterilmemek suretiyle ittihaz edilmiştir. Hiç bir gerekçe gösterilmemiş olması keyfi bir şekilde hareket edilmiş olduğunu gösterir.

Resmî gazetenin 13 Temmuz 1960 tarih ve 10550 sayılı nüshasında intişar eden ve sanık, sabık ve sakıt Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın T.C. Kanununun 125, 141/3, 149 ve 146 ncı maddelerle Yüksek Adâlet Divanında muhakeme edilmesine dair Millî Birlik Komitesinin 7.7.1960 tarih ve 2 numaralı kararı ile sevk edilmiştir.

Anayasanın 41 nci maddesinde (Reisicumhur, hıyaneti Vataniye halinde Büyük Millet Meclisine karşı mes'uldür,) denilmektedir, Bu mes'uliyetin siyasi ve cezaî olduğu muhakkaktır. Sırf siyasî olduğu düşünülemez. Çünkü, hıyaneti Vataniye en ağır bir suçtur. Bunun cezasız bırakılacağını kanunun kabul etmiş olması düşünülemez. 41 nci maddenin son fıkrasında (Reisicumhurun hususâtı şahsiyesinden dolayı mes'uliyeti lâzım geldikte iş bu Teşkilâtı Esasiye Kanununun masuniyeti teşriiyye taallûk eden 17 nci maddesi mucibince hareket edilir.) denilmiştir. Hususâtı şahsiyesinden dolayı Cumhurbaşkanı'nın sorumluluğu hakkında takibat yapılabileceğini kabul eden Anayasa'nın her bakımdan ondan daha ağır ve vahim hıyaneti vataniye halinde cezaî takibe tâbi tutulmayacağını kabul etmiş olması kabule şayan olmamak icabeder.

EK MÜDAFAA'DA (sah. 124/1-124/4)'de

“1924 tarihli Anayasamızın, Vatana ihanet suçunu tavsif ve tâyin ve bu suça verilecek cezayı tesbit etmekten bilerek ve isteyerek kaçınmış olduğu” kabul ediliyor. Ve Anayasamızı yapanların. bu suçun sadece muhakeme usulü ve merci üzerinde mütâlaâda bulunduklarını ve binnetice 1924 Anayasamızın ancak muhakeme usulü ve merci hakkında hüküm ihtiva ettiği iddia ediliyor. Suçun târif ve tavsifinin ceza kanununa bırakıldığı ileri sürülüyor.

Müdafiler, hıyaneti Vataniye fiilinin (Cürmüekber) bir cürüm olduğu, bu en büyük suç'un kanuni mevzuatımızda târif tâyin ve tesbit edilmeyerek Anayasa tarafından - Cumhurbaşkanının vazifesinden ötürü yargılanması ile ilgili 2 sayılı kararda kabul edildiği gibi değil - ceza kanunu ile sıkı bir surette mukayyet olarak tâyin ve tavsif edilebilmesi esasının kabul edilmiş olduğu iddia ediliyor.

Halbuki:

1- Müşterek müdâfaânın tâ başında (sahife-2) “İhtilâli yapan ihtilâl kuvvetine ihtilâl hukukunu kurmak hakkı ve yetkisi” tanınmış ve (Sahife-3' de) “İhtilâl kuvvetinin, Reisicumhurdan gayrisi hakkında ittihamda dahi bulunmamış” olduğu söylenmiş iken, ve gene (Sahife-97) “Muvaffak olmuş ihtilâllerin daima makable şâmil kanun ve karamameler çıkarmak suretiyle eski iktidarın tecrimi cihetine gitmiş” oldukları iddia edilmiş ve (Diğer sahafelerde) çeşitli memleketlerden bu hususta misâller verilmiş iken; ihtilâl kuvveti, Reisicumhur hakkında ittihamda bulunmuş ve bu vesile ile (İhaneti Vataniye) konusunda sarîh görüşünü de açıklamış iken yazılı müdafaada ihtilâl kuvvetinin bu ittihamı ve görüşü sözde çürütölmek istenmiştir.

Keza müdafiler “2 sayılı karardan... yazılı olduğu gibi bir mâna çıkarmak mümkün değildir” (Sahife 124/1) yolunda bir sonuca varmakla ihtilâl kuvvetinin vardığı hukukî neticeyi de tamamen inkâr etmeği kendileri için hukukan mümkün görmekle bir tenakuza düşmüşlerdir,

2- 1924 Anayasası müzakerelerinden. Cumhurbaşkanının işliyeceği ihaneti Vataniye suçunun tamamen ceza kanunları ile mukayyet olduğu neticesi çıkarılmak istenmiştir.

Anayasamız, Parlamenter rejimden mülhem bir Anayasa olmak hasebiyle tefsir ve tahlilinde mümasil memleketler parlamenter rejimlerine de itibar olmak lâzım gelir. Nasılki, bir kanun yabancı bir memleketten iktibas olunduğu veya yerli bir kanun hükmü yabancı bir mehaa dayandığı zaman bu yabancı memleket tatbikat ve içtihatlarına itibar ediliyorsa Demokratik rejimi ve Parlamenter rejimi benimsemiş bir Anayasanın tahlil ve tefsirinde de Demokratik ve Parlamenter rejimine bakmak gerekir.

Nitekim bu görüş hukuk felsefesi ve hukuk sosyolojisi Enstitüsünün 1934-1935 celsesinin çalışmaları esnasında ortaya atılmış ve umumî hey'ete bir rapor hazırlamakla görevlendirilen eski petrograt Üniversitesi profesörlerinden Kaulicher tarafından ileri sürülmüş ve bir çok hukukçu tarafından benimsenmiştir. (Le probleme des sources du Droit Positif. Sirey. 1934 Sah. 208-230)

Enstitü Umumi hey'etindeki münakaşalar da şu noktaya vasil olmuştur ki, çeşitli memleketler, Anayasaları bakımından muhtelif hukukî aileler teşkil ederler. Hər ailenin müşterek bir Anayasa hukuku vardır. Parlamenter rejimi benimsemiş bütün Anayasalara hakim olan müşterek bir hukuk vardır. İşte her Anayasa, sarahaten derpiş etmemiş bulunduğu noktaların hallini - Adeta zımni bir atıf yaparak - bu müşterek hukuka bırakmıştır.

(İhaneti Vataniye) fiilinin ve suçunun ceza kanunlarının dar ve sıkı çerçevesi dışında mütalaa olunabileceği neticesinin 1924 Anayasamızın müzakerelerinden kat'iyetle ve sarahatla istihraç etmenin mümkün olmadığı müdafaa edilmektedir. Halbuki, Barthelm ve Duez gibi meşhur hukukçular Cumhurbaşkanının sorumsuzluğunun tek istisnasının; görevine ihanet hali olduğunu söyledikten sonra Fransız doktrininin, hattâ Cumhurbaşkanının görevi dışındaki suçlardan dolayı takip edilebileceği fikrini - Anayasa'da Cumhurbaşkanının ancak ihanet halinde sorumlu olacağını natık bulunan bir hükmün mevcudiyetine rağmen - kanun karşısında (ceza kanunu) müsavat esasına müsteniden ittifak halinde kabul ettiğini kaydederek,

Bazı hukukçuların Anayasanın bu ihanet halindeki sorumluluk hükmünün hiç bir zaman tatbik imkânını bulamayacağını ileri sürdüklerini belirtirler. Zira - bunlara göre - ceza kanunu bu ihanet suçunu târif etmemiştir. Binaenaleyh, ceza hukuku prensipleri mucibince, bu suçun işlenmesi bahis konusu olamaz. Gene - bu hukukçulara göre - Anayasa cezaî bir müeyyide derpiş etmiş olmadığından, kanunsuz ceza olmaz kaidesi gereğince de, Cumhurbaşkanını yargılayan Yüce Divan'ın (yani Ayan Meclisinin) Cumhurbaşkanını hiç bir cezaya çarpması mümkün değildir. (Sahife 620)

Barthelm ve Duez'in kanaatları ise bu merkezde değildir. Bu müellifler, görevine ihanet eden Cumhurbaşkanını yargılayan Yüce Divan'ın onu Cumhurbaşkanlığından ıskat edebileceği gibi ayrıca şahsına ve mallarına müteallik cezaya da çarpabileceğini kabule, kuvvetle mütemayil olduklarını beyan ediyorlar. (Sahife 621)

Şu nokta da kayda şayandır ki, bu iki müellif Yüce Divanın bir nazırı, vazifesi dolayısıyla işlediği suçtan ötürü, yargılandığında nazıra (ve şeriklerine) isnad olunan suçun ancak ceza kanunun açıkça derpiş ettiği bir suçun unsurlarına sahip bulunması halinde cezalandırılabilmesi tezini savunan ceza hukuku görüşü yanında; Anayasanın, bu halde, aslâ ceza kanununun târif ve tavsifi ile bağlı olmadığı, yani Yüce Divanın ceza kanununun metni ile, hiç bir suretle, bağlı olmadığı tezini savunan Anayasa hukuku görüşünün de mevcut olduğunu söylerler. Kendilerinin de bu ikinci te-

ze taraftar olduklarını kaydederler. Bu ikinci tezin Anayasa gerçeklerine daha uygun olduğunu ve İngiltere’de de nazırların işledikleri suç su serbestçe inşa etmenin Yüce Divana (yani Lordlar kamarasına) ait bulunduğunu, Fransa’da nazırların vazifelerine ihanet suçundan açılmış dâvalar da Yüce Divan’ın bu içtihat da bulunduğunu ilave ederler.

Gerçekten yüce divan 6 Ağustos 1918 tarihli kararında “Anayasa’nın 12 nci maddesinden haiz olduğu mutlak yetkiye binaen Nazırlara vs şeriklerine isnat olunan suçları, serbestçe, tavsif eylemek ve verilecek cezayı da gene serbestçe tayin etmek Yüce Divan’a aittir.” demıştır.

Böylece Yüce Divan, bütün unsurları bakımından, yepyeni bir suç (Forfaiture) suçunu ihdas etmiş ve bu suça tamamen indî olarak, bir ceza tertip etmiştir, (Banisement cezası)

Bununla beraber Yüce Divanın, zıt bir istikamette muahhar bir kararı da mevcuttur. Barthelm ve Duez, Yüce Divanın serbestçe tavsif ve tevziye tezine taraftar olduklarını beyan ediyorlar. (Sahife 882)

Şu noktayı da kaydedelimki, Vatana ihanet suçunu (Cürmüekber) olarak vasıflandıran yazılı müdafaa, Fransa’da adli mahkemelerin - Fransız Anayasasında, bizim Anayasamızda olduğu gibi yer alan - (mutlak sorumsuzluk) esasına rağmen oyunu rüşvet mukabilinde satan mebusların takibi ve tecziyesi cihetine gidildiğini bilmezlikten gelerek Vatana ihanet suçu gibi bir cürmüekberden dahi takibat açılmıyacağı ve ceza verilemeyeceği tezini savunmakla tenakuza düşülmüş ve bu (Cürmüekber)’e bir rüşvet suçundan bile dün bir mevki ve değer verilmiş oluyor.

İhaneti Vataniye tâbirinin ne gibi suçlara şâmil olduğu ve Anayasanın tedvini sırasında mevzuatımızda yeri olup olmadığı Teşkilâtı Esasiye Kanununun hazırlık çalışmalarında nazara alınmış ve şu suretle üzerinde durulmuştur:

Mazbata muharriri Celâl Nuri bey (Gelibolu): (Efendiler cümlemizin malumu olduğu üzere Reisicumhur intihab edilen bir zat Milletin sencidesi olur, büyük bir adam olur. Öyle bir adam, acaba filana tokat atacak mı? Filan cürmü istilzam eder bir iş yapacak mı? diye tasavvur etmek bendenizin fikrince ayıptır. Reisicumhuru intihab eden şu hey’eti celilenin bile bu halleri tasavvur etmemesi lâzımdır.)

Ali Şuuri bey (Karasi): (Layuhiti’ midir?)

Ahmet Şükrü bey (Dersim): (Beşeriyette her şey olur.)

Celâl Nuri bey (Gelibolu): (Bir takım hususatta bir hâdis vuku bulacak, ki bu hâdisde fevkâlade, harikûlade ve belki Milletin tarihinde bir tek hâdis zuhur edecek, ki onun üzerine hey’eti celile düşünür ve bunun tarzı muhakemesini, ne yapacağını ve nasıl tesviye edeceğini o zaman tesbit eder. Yoksa ortada fol yok yumurta yok iken Reisicumhur gibi bir zatı âlinin müstelzimi mücazat bir hareketten dolayı

ne surette mes'ul tutulacağını tedbir etmek doğru olamaz. Lehistan kanuni esasisinin Feridun Fikri bey tarafından okunan ilk maddesi bizim tanzim ettiğimiz maddeye şebihtir. Üst tarafına gelince, onlar biraz ileriye giderek bazı mes'uliyetlerin nasıl meclis tarafından ve ekseriyetle tensip edileceğini göstermişlerdir ki bunu da biz zait görürüz. Bu gibi şeyler hâdiseye bırakılır ve hâdisе neticesinde hudan kerde böyle bir şey olursa o vakit tesbit edilir.) demektedir. Bu konuşmalarda serahaten 41 nci maddedeki mes'uliyetin aynı zamanda cezaî mes'uliyet olduğunu göstermektedir. Aksi takdirde sırf siyasi mes'uliyettir, binaenaleyh nasıl muhakeme edileceğini ve suçı düşünmeye mahal yoktur, denilmesi ve üzerinde hiç durulmaması icabederdi. Ancak ihaneti Vataniye tâbirinin muayyen bir suçı ifade maksadıyla sevk edilmediği, hâlin icaplarına göre Meclise bu vasıfta olabilecek suçı ve cezasını ve yargılama merciini tâyin ve tesbit selâhiyetini bıraktığı görülmektedir. Mevzuatımızda, 7.7.1960 tarih ve 2 numaralı sözü geçen kararda görüleceği veçhile ihaneti vataniye suçunu teşkil edecek suçlar aranmış ve bu meyanda T.C.K.nunun 125, 141/3, 146 ve 149 ncü maddelerindeki suçların ihaneti vataniye suçı mahiyetinde olduğu tesbit edilmiştir.

Gerçi bu tâbirin kapsadığı suçların hangi suçlar olduğunu eksiksiz bir halde gösteren bir metne tesadüf olunmamaktadır.

İhaneti vataniye-deki Vatan tâbirinden bunun ancak vatandaş tarafından işlenebilecek bir suç olduğu anlaşılır.

Mevzuatımız arasında bulunan ve saltanatın ilgasına, hakimiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisi manevî şahsiyetinde mündemiç bulunduğu dair 1 Teşrinisani 338 tarihli karar hilafına veya T.B.M.M.sinin meşruiyetine isyanı mutazammın hareketler, Devlet anlayışını dinî esaslara irca faaliyetleri, ihaneti vataniye kanunu ile vatana ihanet sayılmıştır. Ancak ihaneti vataniye kanunu, vatana hıyanetin kendi bünyesindeki fiillere münhasır olduğu hakkında bir kaide koymamıştır. 15 sayılı kanun ise T.C.K.nunun 125-133, 141, 142, 16, 149, 156 ve 163 ncü maddelerinde yazılı bulunan vatana ihanet suçlarından bahsetmektedir.

Bu maddelerdeki suçların bir kısmı Devletin arsiulusal şahsiyetine karşı cürümler, diğer bir kısmı da Devlet kuvvetleri aleyhinde cürümler faslında yer almaktadır.

15 sayılı kanuna dair ilim hey'eti raporunda (Bu maddelerdeki vatana hıyanet suçlarının toplum hayatı bakımından taşıdığı önem göz önünde bulundurularak, henüz hükme bağlanmamış olsa dahi; bu derece ağır suçları işlemiş olanların tesadüfi mahiyet taşıyan bir sebepten (56 ncı maddeden) faydalanmaları tecviz edilemez) denilmektedir.

T.C.K.nunun ikinci kitabında ve birinci babında yazılı (Devletin şahsiyetine karşı cürümler) mefhumu, Devletin kuruluşuna esas teşkil eden fikirlerle yakın alâkası âşikardır. Bu sebeple (Amme hukuku) prensipleri kadar (Anayasa hukuku) kaidelerine de bu bölümde yer alan suçların izahında müracaat etmek zarureti vardır. Devle-

Esas No: 960/1

tin başlıca unsurları, (Ülke, Halk ve Anayasa) dır:

Bu babın ikinci fâslında yer alan (Devlet kuvvetleri aleyhine işlenen cürümler) de kanunun takip ettiğı gaye, Devletin kuruluşunu ve teşkilâtını himaye maksadı mevcuttur.

Devlet kuvvetleri tâbiri, yasama, yürütme ve yargılama kuvvetlerini ifade eder.

MÜŞTEREK YAZILI MÜDAFAANIN ANAYASA HUKUKU İLE İLGİLİ NOKTALARI:

Müşterek yazılı müdafaada, 146 ncı maddenin maddî unsurunu teşkil eden vakıa, doğrudan doğruya ele alınmayarak, bu maddî vakıanın izahında kolaylık yaratan kısaltıcı bir tâbir olarak kendisine başvuru olan “Dikta” kelimesi ele alınmış; ve bu mefhumun ne manaya geldiği ve gelebileceği münakaşa konusu yapılarak, mevzu tamamen başka sahalara götürülmüştür. “Diktanın şartları var mıdır, diktanın usulleri, metodları nelerdir, bu metodlara başvurulmuş mudur?” gibi bir hayli münakaşa imkânı bahş eden dolambaçlı yollara gidilerek, gayeden tamamen uzaklaşmıştır. 146 ncı madde, “diktaya gitmek” veya “diktanın gerçekleştirilmesi” diye bir maddî vakıa derpiş etmemiştir. O halde, dava konusu hadisede, bu maddedeki maddî unsurun mevcut olup olmadığını tespit için, kısa ve emin yol, “önce Anayasayı tebdil, tağyir ve ilganın, kısaca diktaya gitmek demek olduğunu ifade etmek” ve sonra da, “Diktaya gitmek” ve “Dikta” şu manalara gelir diyerek meseleyi tamamen izafî ve münakaşalı alanlara sürüklemek değildir. Bilâkis (Türk Anayasasını) tebdil, tağyir ve ilganın, çeşitli hallerini ortaya koyarak, hâdisemizde bu hallerden birinin mevcut olup olmadığını doğrudan doğruya incelemektir.

Kaldı ki diktaya da gidilmiş olduğu aşağıda tafsilâtı ile tesbit olunmuştur.

Gerçekten Türk Anayasasını tebdil, tağyir ve ilga etmek, hâdisemizdeki hal bakımından, “ister yukarıdan, ister aşağıdan gelsin, bazı fiil ve tasarruflarla, mevcut Anayasanın fiilen tatbik edilmez hale getirilmesi, onun, ana prensiplerinin kısmen veya tamamen fiilî surette ortadan kaldırılması”, kısaca “hukukî rejim yanında, ona ana çizgileri ve karakteri bakımından zıt bir fiilî rejimin yaratılması”dır. Demek oluyor ki, sistemli ve kasıtlı olarak Anayasadaki prensiplerin fiilen ortadan kaldırılması, yani fiilen Anayasa dışı bir rejim yaratılması bahis konusu ise, bu takdirde 146 ncı maddedeki suç işlenmiş demektir. Şimdi meseleyi bu suretle doğru bir zemin üzerine yerleştirdikten sonra, hâdiseye dönerek maddî vakıayı incelemek gerekir:

Anayasamızın ana prensipleri arasında bilhassa şu esasları belirtmek lâzımdır:

1. Vatandaş Hak ve Hürriyetlerinin Sağlanmış Olması:

Vatandaş hak ve hürriyetleri (ki müşterek müdafaanamede ‘sahife 14’ “1924 Anayasamızın fert hürriyetleri yönünden 1789 prensiplerinden mülhem” olduğu ikrar olunmakla modern Batı âleminin anladığı mânada ferdî hak ve hürriyetler probleminin Türk Hukuk nizamında yer aldığı hakikati kabul edilmekte ve 65 nci sahife-de de modern dikta esasları arasında “17 nci asırdan 19 ncu asıra kadar... elde edilen siyasî ve iktisadî hürriyetin ortadan kaldırılması” zikredilmektedir.), özü bakımından sistemli ve hemen hemen bütün hürriyetlere şâmil olan bir ölçüde zedelenmiş ve adetâ hürriyetler rejimi ortadan kalkmış olursa, Türk Anayasasının fiilen tebdil ve il-

ga edildiğini kabul etmek lâzımdır. Hürriyetler rejiminin ne durumda olduğunu tespit de, muhtelif hürriyetlerin ne durumda olduğunu teker teker tespit etmekle mümkündür:

a) Basın hürriyeti alanında 6732 ve 6733 sayılı kanunlar ve tatbikatı (Basın hürriyetini fiilen ortadan kaldıran pek çok idarî, malî ve cezaî tedbirler malûmdur);

b) Toplantı hürriyeti alanında 6761 sayılı kanunun sistemli surette keyfî tatbikatı...

c) Seyahat hürriyetinin, tatbikatta - alınan idarî kararlarla - düştüğü durum: (bilhassa Geyikli, Çanakkale, Uşak, Kayseri, Yeşilhisar, Topkapı olayları);

d) Can ve mal masuniyetinin birçok hâdiselerde ve bilhassa “c” de bildirilen misâllerde herkes için mevcut ve Devletin riayetle ve teminle mükellef olduğu bir masuniyet olmaktan çıkarak, iktidarın arzu ettiği kimselere bahşedilen ve hele arzu etmediği kimseler için ortadan kaldırılan bir sözde masuniyet derekesine düşürülmesi, yani bu masuniyetin fiilen ortadan kalkmış bir ihsan ve lûtf haline gelmiş bulunması...

e) Cemiyet kurma hürriyetinin ve hele onun mühim bir parçasını teşkil eden siyasî partilerin serbest ve eşit bir surette faaliyette bulunabilmeleri yolundaki hürriyetin, muhalefet partisi aleyhine en geniş ölçüde ihlâl edilmesi ve son olarak Tahkikat Encümeni kararı ve buna yetki veren kanunla, muhalefet partileri için her an idâm kararı verebilme imkânının iktidarın eline verilmiş olması; Halk Partisinin mallarını müsadere kanunu ile, ana muhalefet partisine malî bakımdan pek ağır bir darbenin vurulmuş olması... (Bu alânda muhalefet milletvekillerinin ve hele liderinin yurt içinde seyahat etme imkânından bile mahrum hale getirilmiş olması ve bizzat Dahiliye Vekilinin radyolarda okunan tebliğinde yolların emniyetinin bu gibi kimselere sağlanamayacağını ifade edilmiş olmasını bir misâl olarak hatırlamak gerekir)

f) Temel haklardan hemen hepsi, o hakkın özünü, cevherini tahrip eden kanunî veya fiilî darbeler neticesinde ya esaslı surette baltalanmış yahut imha edilmiştir. İstimlâk alanında kendisini gösteren sistemli keyfî muameleler de, mülkiyet hakkına en ağır darbeler teşkil etmiştir,

Hakların özü, cevheri tahrip edilmiş ve onlardan sadece küçük kırıntılar bırakılmış ise, orada “Gerçek manasile hürriyetler rejimi bakidir” demeğe imkan yoktur. Bizzat Bayar ve Menderesin dahi, “hürriyetlerin düzenlenmesinin, hürriyetlerin tahribi şeklinde tecelli edemeyeceğini, bunun caiz olmadığını” muhalefet yıllarında belirtmişlerdir.

Tahkikat encümeni hakkındaki ve onun tatbikatı ile, bütün hürriyetlerin akıbeti, tamamen 15 kişinin keyfine terkedilmiş ve büyük ölçüde yok edilmiştir.

Hülâsa olarak:

27 Mayıs 1960 günü ve hattâ bundan bir hayli önce, Türkiye’de, hürriyetler rejiminin mevcut olduğunu iddia etmenin ciddiye alınamıyacağı, ancak bir demagoji teşkil edeceği aşikârdır. Hürriyetler rejiminin ortadan kalkmış sayılması için, hürriyetlerden hiçbir zerre kalmaması, asla şart değildir. En koyu diktatörlüklerde bile bütün hürriyetler, % 100 ortadan kaldırılamaz. Çünkü bu takdirde insanoğlunun yaşamasına ve derhal isyan etmemesine imkân yoktur. İsyana mani olmak ve hele zahiren seçimi ve demokratik müesseseleri muhafaza ederek demokrasi perdesi (maskesi) altında hürriyetler rejimine zıt olan bir rejimi tesis ve idâme edebilmek için, her hürriyetten, tehlikesiz görünen bir miktarın tanınması pek tabiidir ve hükme, neticeye müessir değildir. Buna Nazi Almanyasında ve Rusyada da tesadüf edilir.

2. Herne Kadar müsterek müdafaada, kaza kuvvetinin dahi - 1924 Anayasasında kuvvetler birliği esasına uyularak - tek kuvvet olan parlamentoda da temerküz ettiği iddia ediliyorsa da, Anayasamızın sarih hükümleri ve ilimde ittifak halinde kabul edilen görüş muvacehesinde, kaza kuvvetinin müstakil bir kuvvet olduğunu ve müstakil mahkemelerin Türk Milleti adına bu kuvvet ve yetkiyi kullandığını teslim etmek zarureti mevcuttur. Esasen müstakil bir yargı gücü mevcut olmazsa ve hele mahkemeler istiklâlini kaybederek siyasî kuvvetin avucu içerisine girerse, (hukukan ve fiilen bu durum yaratılmış ise) Hukuk devletinden bahsedilemeyeceği münakaşaya hacet kalmaksızın kabul edilmesi gereken bedahetlerdendir. Yargıtay ve Danıştay hakimlerinin dahi görülen lüzum üzerine vazifelerinden uzaklaştırılması mekanizması ve bunun tatbikatı malûmdur. Nihayet son (7468) sayılı kanunla da, yargı gücü kısmen siyasî kuvvete teslim edilmiştir.

3. Serbest, eşit ve emin bir seçim, Anayasamızın dayandığı temellerden, ana prensiplerdendir. Seçim serbestisinin, seçim Kanunundaki çeşitli değişiklikler ve partizan idare sayesinde ne suretle zedelendiği malûmdur. Seçimlerde eşitlik de, aynı akibete uğramıştır. Hele radyonun, biricik propaganda vasıtası olarak, iktidar elinde seçimlerde oynadığı gayrimeşru rol (Tafsilat ve gerekçe Divanın 960/20 no. sun- da kayıtlı olup 2 nci Bölüm 11 numarasındadır) üzerinde durmak icap eder. Fakat en önemli olan nokta, hâkim teminatının yok edilmesi netcesinde seçim emniyetinin dahi sarsılmış, seçimin akibetinin tamamen iktidarda bulunan partinin insafına bırakılmış olmasıdır. Zira Yüksek Seçim Kurulunun teminatı zedelenmiştir. Bunun bütün üyeleri, bizzat seçimin fiilen murakabesi devresinde dahi değiştirilebilirler. Bu suretle gerçek manasile serbest, eşit ve hele emin (teminatl) bir seçimin mevcut olduğu iddia olunamaz.

4. Murakabe Sistemi:

Gerek muhalefetin, gerek iktidar partisi milletvekillerinin iktidarı murakabe edebilmesi, Anayasa sistemimizin ana prensiplerindendir. Tatbikatta ise bunun hemen tamamen ortadan kaldırıldığı; alınan tedbirlerle, Meclis içinde ve Meclis dışın-

da bir müessese olarak muhalefetin ve hattâ iktidar partisine mensup tek tek millet-vekilinin murakabe imkânlarından mahrum hale getirildiği, hülâsa Anayasanın ana prensiplerinden birinin daha tahrip edildiği çeşitli yazılarda belirtilmiştir ve kolayca tespit edilecek vakialardandır. Nihayet muhalefete yaşama hakkı tanımayan hareketlerde, - ki yukarıda 1 numaranın (e) bendinde kaydedilmiştir - aynı neticeye sevkeder.

5. Tarafsız İdare:

Tarafsız idare, Hukuk devleti temeline dayanan her Anayasanın (ister açıkca bir maddede zikredilsin, ister çeşitli hükümlerin bir araya gelmesi neticesinde hasıl olan sistemin muhassalasını teşkil etsin) kendisinden vazgeçilmez temellerinden biridir.

Bu prensibin dahi fiilen ortadan kalığı ve tam manasile partizan, partiye hizmet eden, parti emrine çalışan bir idarenin büyük ölçüde kurulduğu, nazarı itibare alınmak gerekir.

6. Yasama Organının Teşri Yetkisini, Fiilen ve Hukukan Kendi Elinde Bulundurması:

Bu esasın önemi üzerinde durmağa bile lüzum yoktur. Bu bir bedahettir. Tahkikat encümenleri hakkındaki son (7468) sayılı kanun ile ve hele tatbikatı ile, Anayasanın 68 nci maddesinde yalnız Millet Meclisine tanınmış olan “hürriyetleri tahdit etme yetkisi”, 15 kişilik bir encümene devredilerek, bu prensip de esaslı surette zedelenmiştir, tağyir edilmiştir.

Şu halde bu durum meydanda iken, yani Anayasamızın ana prensipleri Anayasaya aykırı kanunlarla kâğıt üstünde bırakılmış ve fiilen Anayasaya aykırı bir devlet nizamı kurulmuş iken, “diktaya gitmek ne mânaya gelir? Diktanın içtimaî şartları ve metodları nedir?” gibi bir takım mütalealar yürütmek yersizdir.

Kaldı ki, aşağıda görüleceği veçhile diktaya gidilmiştir.

Müdafaaname, meselâ bir kerre dikta mefhumune bağlandıktan ve münakaşaların bu elâstiki alanda veya elâstiki gibi gösterilebilmesi mümkün olan mefhumlar alanında cereyan etmesi taktiği tesis edildikten sonra, “hâdisemizde dikta durumu var mıdır, yok mudur”un münakaşasına başlanmış ve burada da izaî görüşler ve arızî olan tezahürler, mutlak görüş ve kanaatları, umumî kaidelemiş gibi gösterilmiştir.

1. Bütün Diktatörlükler Tabîî ve Meşru Değildir:

Müdafaaname “diktatörlüğün keyfî ve sun’î olarak yaratılamayacağı, diktatörlüklerin içtimaî şartların yarattığı zaruretle geldiği ve bu suretle de mazur sayılacağı” ifade edilmek istenmiştir.

Diğer taraftan, bununla kolay kolay bağdaşamıyacak diğer bir görüş de ileri

sürülmüş: “Eğer diktatörlüğün şartları mevcut değilse, ortadaki durumun diktatörlük sayılamıyacağı” gibi bir faraziye tesis edilmiştir. Bu iki sakat görüş yanyana gelince, “eğer bir diktatörlük varsa, bunun meşru ve muteber olduğu” yolunda bir neticeye varılmış ve diktatörlüğe teşebbüs eden bütün şahıslara mutlak bir fetva verilmiş bulunmaktadır.

Şöyle ki;

Ya diktatörlük için bütün şartlar mevcuttur, yani diktatörlük muayyen bir zaman da ve muayyen bir cemiyette lüzumlu ve zarurî bir hal almıştır; bu takdirde mesele yoktur; meşruluk kendiliğinden anlaşılacak gerekir. Yahut da diktatörlük için şartlar yoktur o zaman da ortadaki rejimin diktatörlük olmadığı neticesine varılır, ve böylece memleketi diktatörlüğe götürmüş olma ithamı karşısında kalınamaz, denilmek istenmiştir.

İşte müdafaanamede tesis edilmek istenilen mantık budur.

a) Diktatörlüklerin pek çok nev’ileri vardır; sayısız tezahür tarzlarını bir takım kaidelere bağlamak ve gerek doğuşları, gerek metodları bakımından bu vasıfları ve şartları haiz olmayan hareketleri diktatörlük olarak saymamak yanlış ve aldatıcı bir yoldur. Hele dikta teşebbüsüne girişme ile diktayı başarı ile yerleştirme keyfiyetlerini bir tutma hatalıdır.

Diktatörlüğün hukuka dayananı olduğu gibi, hukuka aykırı olanı da vardır. İhtiyaca tekabül edeni olduğu gibi, toplum hayatının ihtiyacına tekabül etmeyen fakat bir veya bir kaç şahsın yahut bir zümrenin, kendi küçük menfaatleri ve hesapları neticesinde sun’î olarak yarattıkları yahut yaratmak istedikleri diktatörlükler veya diktatörlük teşebbüsleri de mevcuttur.

Nihayet diktatörlük, gerçek bir ihtiyaca cevap verdiği için devam edebileceği gibi, gerçek bir ihtiyaca cevap vermediği için pek kısa sürebilir; hattâ teşebbüs halinde yarı yolda da kalabilir. Bütün bu ihtimaller tarihte ve zamanımızda, misallerini bulmuşlardır. Ve bundan sonra da yeni yeni tezahürler kendisini gösterebilir. Binaenaleyh, müşterek müdafaanın bu alandaki kategorik izahatı ve buna dayanılarak ulaşılan neticeler, ciddi ve ilmi olmaktan uzaktır. Herne kadar birçok kitaplara ve ekseriya o kitaplarda ifade edilmeyen veya başka bir surette ifade edilen görüşlere atıfta bulunulmuş ise de, zahiren ilmi bir kisveye büründürülmüş olan bu sistemli izahat, hep hakikatlerin yarım yarım nakledilmesi temeline dayanmaktadır.

aa) Hukuka Dayanan Diktatörlükler Yanında Hukuka Zıt, Anayasaya Aykırı Diktatörlükler de Mevcuttur:

Her şeyden önce belirtmek gerekir ki, bizzat müdafilerin atıfta bulundukları eserlerde, Roma’dan beri meşru diktatörlüğün yanında bir de gayrimeşru olanı mevcuttur. Müşterek müdafaa, sanki böyle bir şey yokmuş gibi, diktatörlüklerin Roma’dan

beri, - İngiltere’de Cromwell ve Fransa’da Robespierre’de dahil olmak üzere -, zararların mahsulü olduğu ve meşru sayılması gerektiği fikrine dayandırılmıştır. Halbuki (Schweizer Lexikon) Cilt 2 sahife 1022 sütun 1 de (Diktatör mefhumu üzerine yazılan makalede) Milâttan üç asır önce sona eren bu Roma diktatörlüğünün “Meşru temel üzerine dayandığı, Anayasa nizamı üzerine dayandığı” bilhassa belirtilmektedir. Ve hemen ilâve edilmektedir: “Buna mukabil Sulla ve Caesar’ (Sezar) ın diktatörlüğü ise, başka nev’î ve mahiyette idi. Her ikisi de, mevcut Anayasayı keyfî bir surette bertaraf etmek suretiyle, inhisarî hâkimiyeti kendileri için koparıp almışlardı.”

Müşterek müdafaada, dikta konusunda, atfı yapılan müellifler arasında siyasi ilimler ve Anayasa babında zamanımızın en şöhretli âlimlerinden (Maurice Duverger) de yer almaktadır.

Bu müellifin ise 1961 yılı başında “De la dictature”, “diktatörlüğe dair” adlı bir eseri intişar etmiştir.

1- Müellif bu eseri, 1961 yılının eşiğinde Fransanın sosyal, maddî ve manevî bünyesi ve şartları bakımından, âmme efkârının dikta aleyhine hemen hemen ittifak halinde olması sebebiyle, bugün olduğu kadar tarihinin hiç bir devresinde bir diktatörlük şartlarından bu kadar uzak olmadığını “tasrih etmekle beraber (Sahife 10-11) hali hazırda Fransa’da bir dikta teşebbüsü ihtimalinin ve tehlikesinin de pek fazla olduğunu” (sahife 11-12) gözönünde tutarak, hattâ belki de eserinin intişarından evvel Fransa’da bir dikta tesisi cihetine gidileceğini derpiş ederek bunu önlemek, bunun zararlarını göstermek maksadiyle bu eserini yayınladığını beyan eylemektedir.

Sadece bu izahattan dahi anlaşılıyor ki, diktanın tesisi için, bir memleketin durumu, bünyesi, hal ve şartları asla elverişli değil iken bir maceraperest zümre, bir takım serüvenler böyle bir memlekette dahi dikta teşebbüsüne girişebilirler. Böyle bir ihtimal sosyolojik ve politik bakımdan pekâlâ mümkündür. Mücerret bu izahat, müşterek müdafaanın dayandığı temeli cerhedecek mahiyette olup, müdafaanın savunduğu tezin tutar tarafı da olmadığını meydana koymaktadır.

2- Müellif, aynı zamanda kesin olarak beyan ediyor ki, dikta tesisi hususunda diktatörlük ile bir memleketin siyasi, içtimai, iktisadî bünyesi arasında tam manasiyle ilmî sosyolojik kanunlar, kısacası bir ilmî muayyeniyet (determinizm) mevcut olmayıp; sadece umumî müşahadelere dayanılarak varılabilecek bir takım faraziyeler (hipotezler) mevcuttur. Halbuki müşterek müdafaada sanki yeryüzünde diktanın tesisine mütedair şaşmaz ilmî, hukukî, sosyolojik bir takım tabii kanunlar mevcut imiş gibi bir telâkki hâkimdir. Böylece Türkiye’de dikta meselesi bu sözde sosyolojik düsturlar bakımından topyekûn menfî bir neticeye bağlanmaktadır. Yani Türkiye’de dikta muhtemel ve mümkün değil idi, o halde mevcut durum da bir dikta veya dikta teşebbüsü olamaz denilmektedir.

Duverger'in izahatı, müşterek müdafaaya hâkim olan bu telâkkiyi ve, binaenaleyh, varılmak istenilen neticeyi de tamamen yıkmakta, bu tezin ilmî olmadığını meydana koymaktadır.

3- Duverger, tarih bakımından, dikta meselesini ele alarak zamanımıza kadar ki çeşitli diktaları nazara alarak diktatörlüğün bir tasnifini yapmaktadır. Bu tasnif, ana hatları ile, şudur:

a) Bir cemiyetin içtimâî ve siyasî bünyesine göre, yani bir memleketin sosyal hal ve şartlarına göre âdeta halkın umumî ihtiyaçlarına cevap veren diktatörlükler vardır ve olmuştur. Müellif bu gibi diktatörlükleri bir cemiyetin bünyesinde (strüktüründe) mündemiç bir buhrana cevap ve hal sureti teşkil eden (bünnevî diktatörlük) olarak tavsif ediyor. İçtimâî bünyede mevcut bir hastalık dolayısıyla zuhur eden bu diktalar için müellif, biyolojik ve tıbbî bir tabir kullanarak, (endémique) veya endogene dikta adını veriyor. Yani bu gibi diktalar: İçtimâî bünyede yer alan esaslı bir hastalık sebebiyle ortaya çıkan diktalardır. (Sah. 19, 21-34).

Müşterek müdafaada diktadan söz açıldığında, hep bu tip dikta nazara alınmakta ve fakat her diktanın behemehal, her halükârda, daima bu kategoriye gireceği farz olunmakta; hülâsa müşterek müdafa, diktayı bu tek tipe irca eylemekte ve diğer tipleri, nev'ileri, âdeta bir kalemde hazfeylemekte; bu gibi diktaların mevcudiyetinden habersiz görünmekte ve sanki başka tip dikta olamayacağını şaşmaz bir esas olarak kabul etmektedir. Bu görüş tarih, sosyolojik ve ilim bakımından tamamen yanlıştır. Mücerret Duverger'in tasnifi bu yanlış meydana koyacak kuvvet ve değerdedir. Zira:

b) Bu birinci tip yanında ikinci nev'i bir dikta vardır ki, bu, bir cemiyetin muayyen bir anında esaslı bünnevî sebeplerden ötürü değil de, zamanın tesadüfî şartlarına, konjonktürlerine göre ortaya çıkan bir nev'idir.

Burada hususi, istisnâî şartlar diktanın zuhuruna âmil olmaktadır. Cemiyetin bünyesinde esaslı bir buhran mevcut değilken, geçici ve tesadüfî hal ve şartlar bu neticeyi husule getirmektedir. (Bilfarz harp, istilâ, Hükümet darbesi, iktisadî buhran... gibi hususi ve tesadüfî şartlar.) Müellif bu gibi diktalara (konjonktürel dikta) tesmiye eder. İçtimâî bünyede mündemiç bir buhran ve hastalık sebebiyle zuhur etmeyen diktaları, biyolojik mânada (parasitaire) ve exogene dikta olarak vasıflandırır. (Sah. 19, 76-95).

Bu ikinci tip diktalar hakkında müellif der ki: "birinci tip dikta (yani strüktürel dikta) bir cemiyetin bünyesindeki veya inançlarındaki bir buhrana tekabül eden; cemiyetin durumundan tevellüt eden; cemiyetin ta derinliklerinden çıkan ve bu itibarla sosyolojik, strüktürel (endémique), (endogène) bir dikta olarak vasıflandırılması gereken dikta yanında cemiyetin dışında kalan âmillerin, faktörlerin tahrik ettiği, yahut bir cemiyetin içinde yer almakla beraber, cemiyet içinde tecrit edilmiş (izole kalmış)

olan bir takım âmillerin yol açtığı bir ikinci tip dikta vardır ki, bu dikta, altına soku-
lan milletin ihtiyaçlarına cevap verecek yerde, hatta halkın önemli bir kısmının arzu
ve isteklerine cevap verecek yerde, sadece bir azınlık halinde olan ve cemiyeti, mil-
leti -bu hususta- temsil etmekten çok uzak olan mahdud bir zümrenin, hususi bir or-
ganizmanın özel ihtiyaçlarına, bu zümreye mensup elemanların arzu ve isteklerine
cevap veren paraziter bir diktadır. Bu ikinci tip dikta bütün bir cemiyetin vücudun-
dan doğan bir dikta olmayıp, bu cemiyet vücudu içinde muayyen ve mahdud orga-
nizmanın âdeta ifraz ettiği, dışarıya akıttığı safra gibi ortaya çıkar.” (Sah. 13, 19).

Bu izahattan anlaşılıyor ki, Türkiye’nin içtimâî hal ve şartlarının bir an için, ce-
miyetimizin bünyesinden, derinliğinden doğan birinci tip bir diktaya -1954 ilâ 1960
tarihlerinde- yol açması müsait olmadığı, mutlak olarak, kabul edilse dahi; memle-
ketimizde ikinci nev’i diktaya yol açılmasına imkan olmadığı iddia edilemez. Hele
bu gibi bir sevdaya kapılacak bir zümrenin böyle bir maceraya ve teşebbüse atılma-
sına ilmen, hukuken, sosyolojik bakımdan imkân bulunmadığı asla ileri sürülemez.

4- Duverger, diktaları, başka bir zaviyeden, başka bir tasnife daha tâbi tutmakta-
dır. Şöyle ki; aynı içtimâî durum, iki türlü diktaya yol açabilir:

a) Bir dikta ihtilâlcî (revolüsyoner) olabilir. Cemiyetin bünyesinde mevcut bir
buhrana - ki bu buhran maddî, sosyal, siyasî bir buhran olabileceği gibi milletin, hal-
kın bir inanç ve akide buhranı da olabilir- cevap teşkil etmek üzere ortaya çıkan dik-
tatörlük, bu buhranı yeni, ilerici, devrimci bir hal suretine bağlamak ister. Cemiyette
ilerici, inkılâpçı bir tahavvül vücade getirmek için ortaya çıkar. (bilhassa sah. 112-
113, 108-109).

b) Bunun gibi bir dikta gerici, muhafazakâr, reaksiyoner olabilir. Cemiyetteki
sosyal, siyasî veya manevî bir buhrandan istifade ederek sosyal, iktisadî şartlardan,
halktaki akide, inanç ayrıntılarından faydalanarak cemiyette ileriye doğru gidiş işti-
yakını, isteğini baltalamaya, frenlemeye mâtuf olarak, mevcut nizami ibka için, hatta
evvelki hali, eskiye götürmek için bir hal çaresi olarak ortaya çıkar. (Sah. 108-109,
113-114, 120 ve müteakip).

Müellifin işaret ettiği üzere, umumiyetle, bu gibi gerici, muhafazakâr reaksiyo-
ner bir dikta, bir isyan ve ihtilale yol açar. Zira, gerici, reaksiyoner dikta, muhalefeti
tazyik altında tutarak, kendisine karşı gelebilecek olan mukavemetleri şiddete başvu-
rarak tazyik etmek ve hükmü altına almak ile bir mukavemet, bir isyan lüzumunu
tahrik eder.

Bu gibi diktalar ezmek, boğmak, zayıflatmak istedikleri içtimâî sınıf ve zümre-
lerde, mücadelenin hayat-memat mücadelesi olduğu hususunda bunların şuurunu
tahrik eder, tehlikelerin vehametini zihinlerde yerleştirir, onları şiddete, ancak şid-
dette mukabele zorunda bırakır. Bu suretle münakaşa etmekten kaçınır. Yumruğa
başvurana karşı muhalifleri de ancak yumrukla mukabele zorunda kalırlar. İsyân, ih-

tilâle başvururlar. (Sah. 113-114).

27 Mayıs hareketi, âdeta kendinden evvel tesis edilmek istenilen ve hatta tesis edilmiş bulunan rejimin bir dikta ve gerici bir dikta olduğunun başlı başına bir delilidir denilebilir. 27 Mayıs'tan önce iktidarın tesis etmeye çalıştığı rejim de aynen Duverger'in dediği gibi, bir siyasî irtica olarak kendisini göstermiş; demokrasi hamlesinin tamamlanmasına mâni olmakla da kalmayarak mevcut siyasî rejimi, yani demokrasi istikametindeki adımı, muhalefete başka şans vermeyerek, zorla diktatörlük istikametinde sürüklemeye çalışmıştır. Hülâsa hadisemizde tipik bir irticaî dikta bahis konusudur.

5- Duverger, muayyen bir cemiyetin umumî durumu ile dikta arasında kat'i bir muayyeniyet, şaşmaz bir bağlantı olmadığını, bu hususta, yani diktanın zuhuru hakkında kat'i sosyolojik kanunlar bulunmadığını beyan etmekle beraber cemiyetlerin, inkişaf seviyelerine göre, diktaya az veya çok elverişli olma bakımından bir tasnif yapmaktadır. (Sah. 139 ve müteakip).

a) Dikta zuhuruna en ziyade müsait memleketler iktisadî bünyeleri ve fikri seviyeleri bakımından en geri kalmış memleketlerdir. Modernleşme, kalkınma mecburiyeti, yatırım siyaseti, halka bir takım fedakârlıklar tahmili, otoriter bir rejime, diktaya yol açabilir. Bu memleketler diktaya en ziyade müsait memleketlerdir.

b) Orta bir inkişaf seviyesinde ve derecesinde olan memleketler (ki, müellif bu kategoriye 1920-1945 arasındaki Balkan Devletlerini, hali hazır İspanya ve Portekiz'i sokmaktadır) nisbeten modern bir yapıya malik olan memleketler, (a) fıkrasında sözlü geçen en geri memleketlere nazaran daha üstün bir hayat seviyesine sahip oldukları gibi, daha geniş bir entellektüel ve aydın zümresine, siyasî ve teknik eleman kadrosuna mâliktirler. Bu memleketlerde sanayi, ticaret ve serbest meslek üzerine müesses orta bir sınıf mevcuttur. Fakat ziraat, istihsalin temeli olmakta berdevamdır ve toprak bakımından cemiyete hakim olan bünye ve an'aneler de kuvvetli olarak devam edelmektedir.

Müellife göre 20 nci asırda Faşist memleketler bu kategoriye mensupturlar. Bu gibi memleketler geri kalmış memleketlerin üst kademesinde ve münkeşif memleketlerin ise aşağı, kademelerinde yer alırlar. İşte müellif Türkiye'nin, Irak, Suriye, Lübnan, Mısır gibi bu gruba bağlı memleketler içinde yer aldığını kabul etmektedir. (Sah. 159).

c) Nihayet modern ve sanayi bakımından ileri memleketlerde diktaya temas eden müellif bu gibi diktaları bünyeden neş'et eden strüktürel diktadan ziyade harici hal ve şartlara bağlı konjonktürel diktalar olduğunu beyan eylemektedir (Hitler Almanyası gibi).

Bu münasebetle kaydedelim ki, müşterek müdafaada Türkiye hep bu son katego-

ride imiş gibi Hitler Almanyasındaki bir diktatörlüğün vasıfları aranmaya çalışılmış ve bu metodlar mevcut olmadığına göre Türkiye’de “diktatörlük” veya “diktatörlük teşebbüsü” de yoktur denilmiştir. Bir milletin içinde bulunduğu seviye itibarıyla diktatörlüğe çok müsait veya az müsait olması, diktatörlüğün metodlarma da esaslı surette tesir edeceği izahtan varestedir. Diktatörlüğe en az müsait olan iktisaden ve kültür bakımından gelişmiş Avrupa devletlerinde konjonktürel bir surette, tesadüfi, arızî ve sun’i olarak yaratılacak diktatörlüğün gerçekleşebilmesi ve devam edebilmesi için doktrin, mit, gestapo, milis teşkilâtı ve daha bir çok destekleyici vasıtalar zarurî olduğu halde Türkiye gibi kültür durumu (okur-yazar nisbeti), siyasi ve iktisadî durumu (sefalet) diktatörlüğe bir hayli müsait olan bir memlekette macera-perestlerin, hele iktidarı ve onun bütün nimet ve avantajlarını elinde bulunduran kurnaz, hilekâr ve ağzı laf tutan demagog fırsatçıların diktatörlük tesis etmeleri ve hele diktatörlük teşebbüslerinde kısa bir zaman zahiren muvaffak olmaları için bir çok madî ve manevî desteğe, doktrin, mit, milis ve gestapo teşkilâtına ihtiyaç yoktur.

6- Duverger, Türkiye ve D.P. hakkında sarahaten ve doğrudan doğruya görüşünü açıklamaktadır. Müellife göre tek partili Kemalist devri 1950 senesine kadar yumuşak, mutedil, ilerici, inkılâpçı bir diktatörlüktür. Geçici olan bu diktatörlük memleketin demokratik eğitimini sağlamak maksadiyle tek parti esasını kabul etmekle beraber, burada tek parti sistemi çok ileriye gitmeyen, oldukça elâstiki surette organize edilen, bütün üyelerine empoze edilen kat’i bir doktrine yer vermeyen bir sistemdir. Parti içinde muhtelif temayüller teşekkül edebilmiştir. Hatta bunlar muhtelif müstakbel partilerin nüveleri olmuşlardır. Memleketin demokrasi rejimine girmesine değin, tek parti içinde kalmışlar, bu suretle siyasi tartışma tedricen inkişaf edebilmiş; bu hal halkın gerçekten demokratik hayata katılmaya elverişli bir durum elde edinceye kadar devam edegelmiştir. (Sah. 130).

Müellif diyor ki “1950 seçimlerinde muhalefetin zaferi ile, Türk diktatörlüğü, batı demokrasisine tahavvül etmiştir: Bir kere iktidara gelince, galip parti, maatesüf geriye çark etmeye ve kendi lehine olmak üzere eski tek parti sistemini yeniden ihdasa çalışmıştır ki, bu, 1960 Hükûmet darbesini tahrir etmiştir. (Sayfa 130-131).

Demek oluyor ki, müellif 1950 den evvelki rejimi bir dikta olarak vasıflandırdığına, demokrat partinin ise geriye çark etme (yani eskiye, sabık duruma dönme) gayesini güttüğünü söylediğine göre -müellife nazaran bu eski durum; bir dikta olduğundan- D.P. bir dikta teşebbüsüne ve gayretine girmiştir.

Türkiye’de 1954 den sonra bir dikta teşebbüsünün dahi imkânsızlığını savunmaya çalışan müdafilerin bu tezleri, Duverger’in işbu açık ve kesin beyanı ile, bir kere daha çürütülmüş bulunmaktadır.

7- Şunu da ilave edelim ki, Duverger 20 inci ve bilhassa 2.nci Dünya Harbinden sonraki diktaların mütenevvi tipler arzettiğini, modern diktalarda yeknasak bir nu-

mune tip bulunmadığını ve kezalik diktalar arasında, şiddet tedbirleri ve metodları bakımından, benzerlik olmadığını, hususiyle her diktanın behemehal Nazizm'e benzediğini kaydetmektedir. (Sah. 25, 127, 132-133).

Müşterek yazılı müdafaanın bütün muhakemesini üzerine dayandırmak istediği "Türkiye'de 1950-1960 arasında diktatörlüğün teessüsü için lüzumlu vasat ve içtimai şartlar mevcut değildir; bu sebeple de diktaya gidiş bahis konusu olamazdı." yolundaki aldatıcı ve ilmi olmayan sözlerin yanlışlığını, aşağıdaki gerekçe ile bir kerre daha belirtmek mümkündür: Bu, aynı zamanda 1953-1960 arasındaki siyasî, gelişmenin dikta istikametinde bir gidiş olduğunu, ilmi ve tarihi ışık altında pek açık ve net bir surette gösteren bir çok kayıtları da ihtiva etmektedir:

Belirtmek faydalı olur ki, dikta üzerinde çalışmış bazı ilim adamları, diktayı her şeyden önce diktatörün şahsında, mevcut bir takım psikolojik karakterler ile izah etmektedirler. Bilhassa anglo-sakson müelliflerden (T. W. Adorno, E. Frenkel - Brunswick,- D.J. Levinston et R.N. Sanford, The authoritarian personality, New-York, 1950.) ın benimsedikleri dikta nazariyesi bu gibi psikolojik bir nazariyettir.

Diktayı esas itibariyle münhasıran diktatörün psikolojisiyle izah etmemekle beraber, buna önemli bir pay ayıran müellifler de mevcuttur. Nitekim diktatörlük problemi müteaddit eserlerinde tahlil eden Kalifornia Üniversitesi eski Profesörlerinden ve muasır tarih cemiyeti (Paris) Üyesi olan G. Hallgarten bilhassa "Histoire des dictatures de l'Antiquité à nos jours" Payot (Paris) 1961. adlı eserinde "Taklitçi diktatör" tipinin ve kategorisinin de mevcut olduğunu ve mesela üçüncü Napolyon'un (Louis Napoléon) da bu kategoriye dahil olduğunu söyler. (Mezkûr eser sahife 143).

Bu vesile ile, D.P. ile müşahabeti bakımından, belirtelim ki, müellif 10 Ocak 1948 de 5 milyondan fazla rey elde etmek ve kendisinden sonra gelen rakip adaydan 4 milyondan fazla oy almak suretiyle Cumhurbaşkanlığına seçilen Louis Napoléon'un Cumhurbaşkanlık süresi dolduktan sonra bu mevkii terk etmemek azmi ve kararının kat'i olması sebebiyle (sahife 148) diktatörlüğünü daha başlangıçta tesis ettiğini ve iktidarın başında olmayı diktatör olmak san'atını öğrenmek için âdetâ bir mektep telâkki eylediğini, hürriyetten ve terakkiden dem vurarak halkı iğfal suretiyle bu yolda tedricen gittiğini; bu diktatör adayının halk kitlelerini elde etmek için memleket içinde sık sık dolaştığını; kendi etrafında bu davası uğrunda çalışan bir takım insanlar topladığını, bu insanların, kendisi gibi bir maceraperesti destekleyecek tip ve yaradılıştaki kişiler olduğunu, (sahife 149) diktatör olarak ilk icraatının iktisadî alana ve bilhassa inşaat konusuna taallük ettiğini, büyük caddeler açtığını, Paris şehrine modern vechesini veren ameliyelere giriştiğini (sahife 151-152) de ilâve eder.

Müellif, bilhassa Cenubî Amerika Diktatörlüklerinin teessüsünde şahsî faktörün rolünü belirtir. Hatta bu kıt'anın diktatörlük mikrobuna musap ve müptelâ bir çok

insan ortaya koyduğunu söyler. (Müellifin kullandığı “bacillus dictatorialis” tâbiri (sahife 163) Türkçeye “Diktatörlük mikrobi” olarak çevirebilir) ve bu, cemiyetin bünyesinde mevcut şartlardan ziyade diktatörün şahsına râci bir sebep olarak mütalâa edilmek lâzım geldiğini tebarüz ettirme bakımından, dikkate şayandır.

Keza müellif, Mussolini’nin kurduğu dikta münasebetiyle verdiği izahat arasında şahsî sebeplere de yer ayırmaktadır. Mussolini’nin öteden beri yüksek sınıfa karşı haset ve kıskançlık hisleriyle meşbû olduğunu, Hükûmet edenlerin yerine şahsen kendisinin geçme merakı ve iştiağı bulunduğuna, hükmetmek mânisine sahip olduğunu kaydetmektedir. (sahife 217). Faşizmin, sahte bir ifade ile, bir faşist siyasî ideolojiye zahiren dayandırılmak istendiğini, hakikatta bunun, başlıca aktörü, faili olan Mussolini’nin şahsî gayelerine hizmet ettiğini ve vatandaşlara kendisini bir dâhi gibi göstermekten usanmadığını, bu mahlûkun hakikî saik ve âmillerinin kuvvet değil, beşerî zaafıtan neş’et eylediğini, vaktiyle değer verdiği her ideali inkâr bahasına dahi olsa mutlaka başta kalmak hususundaki fanatik bir azim ve karara sahip bulunduğunu ilâve eder. (Sahife 219-220).

Demokrat Parti ile müşahabeti bakımından ayrıca kaydedilmelidir ki, müellif, Mussolini’nin kat’i, sarîh bir programı olmaksızın, tehdit altında kalan hükûmdarın meşrû yoldan kendisini Başvekilliğe getirmesiyle işe başladığını, bilâhare “Faşist Felsefe” adını alan ideolojinin, evvelce mevcut bir şey olmayıp sonradan Paolo Grano veya Giovanni Gentile gibi revaç bulan propagandacıların eseri olduğunu da belirtir. (Sahife 223).

Müellif, ayrıca Faşist diktatörlüklerin tipik bir vasfının da gerek İtalya’da, gerek Almanya’da irtîşa, irtikâp olduğunu da, ceplerini dolduran büyükler ve memurlar sınıfının ortaya çıktığını da söyler. (Sahife 224).

Faşist diktanın tezahürlerine işaretlerle, diktanın 1924 de basının baskı altına alınmasıyla başladığını, bunu söz ve toplantı hürriyetinin ilgasının takip eylediğini, buna ilk iki senede faaliyeti devam etmiş bulunan parlamentonun zayıflatılmasının eklendiğini, tedris hürriyetinin ve memurların baskı ve tehdit altına alındığını, şahıs, mesken, mülk masuniyetlerinin, muhabere hürriyetinin, meslek seçme ve seyahat hürriyetinin ortadan kalktığını da söylemektedir. (Sahife 227).

Yukarıda da belirttiğimiz gibi müellif, dikta tesisini münhasıran şahsî sebeplere irca etmemekle beraber, buna da bir pay ayırmaktadır. Nitekim eserinin 231 inci sahifesinde sosyal sebeplerle şahsî sebepleri bir arada nazara aldığını gösteren şu ifade kayda şayandır: “Bazı gerginlik ve tansiyon devrelerindeki içtimâî durumdur ki, muayyen bir fertte, onu bir diktatör namzedi olmaya götüren muayyen bir “névrose” husule getirir... Bu gibi adaylardan bazıları, ancak çok kısa bir süre için ortaya çıkarlar ve kayıp olup giderler.” (Sahife 231).

Müellif, sosyal sebeplerin, diktanın zuhurundan ziyade diktanın başarı ile yerleş-

mesini izah bakımından varit olduğuna inanır görünmektedir.

Nitekim en müstebit Tiranların bile içtimâî şartlardan tamamen tecerrüt edemiyecğini, kendisini iktidar mevkiine getiren partizanlarını tatmin etmeye veya hiç değılse bunların rolünü, muayyen bir içtimâî muvazene yaratmak suretiyle frenlemeye muvaffak olmazsa mahvolacağını; diktatörün bütün siyasî faaliyetine, kendisinin ve partizanlarının içtimâî menfaatlerinin rehber olduğunu; diktatördeki “névrose” nin, tilmizlerine de sirayet eylediğini... (sahife 249). Hatta Hitler gibi bir diktatörü, evvel emirde cemiyetin muayyen sınıflarının onu kullanmak maksadiyle kendilerine bağladıklarını ve bu sınıfların harekete geçerek Devlet Reisi Hindenburg'u ikna ile Hitler'i Başvekilliğe getirmeye muvaffak olduklarını söyler. (Sahife 247).

Prof. Hallgarten'in şahsî faktörlere de kıymet verdiğini gösteren bir açıklaması da şudur! Eserinin (muasır diktatörlükler)e müteallik beşinci kısmının başında (sahife 267) Yunan, Sicilya veya Rönesans sitelerindeki küçük tiranlar olsun veya hispanique (Menşei İspanyol) âlemin sayısı kabarık askerî diktatörlükleri olsun, bir César, bir Cromwell veya bir Napoléon'un ortaya çıkmasına müteallik idelere tabidirler. Bütün bu kimseler, bir ihtilâl dalgası ile iktidara getirilip bunu mutlak bir iktidar elde etmek üzere kullanırlar. Bu kişilerin şayanı dikkat dinamizmleri şu suretlerle izah olunur ki, bunlar hemen daima “névrotique” karaktere sahip kimseler, daha gençliklerinde complexe psychique'lere müptelâdırlar.

Bu gibi psikolojik tipler, hayli kabarık bir yekûn tutar. Fakat bu insanların tarihi bir rol oynamaları nadirdir. Bazı bakımlardan bunlar mikroplara (bactérie) benzerler, o mikroplar ki, içinde yer aldıkları yuvaya (foyer) tâbidirler, Nasıl ki mikrop ancak kendisine müsait bir zemin bulursa hayatîyet kazanır, diktatör olmaya elverişli bu psişik tipteki kişiler de, ancak zaman ve ahval ve şeraitin kendilerine uygun olması halinde, diktatör olabilirler. Umumiyetle normal tarihî bir devir kendileri için müsait değildir. Ve hatta fırtınalı devirlerde, adeta diktatörlük havada esmekte iken, diktatörlüğe namzet olan bütün tipler aynı şansa malik değildirler. (Sahife 267-268).

D.P.nin dikta istikâmetinde götürüsünün ve aynı zamanda bir nev'i doktrin sayılabak görüşünün varlığını tesbit sadedinde şu noktaya da işaret etmek icap eder.

Hürriyeti küçümseyen sözler, D.P. liderlerinde bol bol tesadüf edilmiştir. Ve bu fikirler her yerde küçük partililer tarafından da başka kelimelerle daima ifade edilmiştir. Daha 1960 yaklaşımadan çok önce başlayan bu hürriyete karşı cephe alma gayreti, (hürriyeti yıpratıcı doktrini kurma teşebbüsü) hakkında bir iki misal:

“Her gün bir beyanat verirler, her gün bir kongreye giderler, vatandaşın sıkıntıda olduğundan, adalet teminatı ve Üniversite muhtariyeti bulunmadığından, matbuat hürriyetinden vesaireden bahsederler, biliyorsunuz tesbih taneleri gibi yanyana dizdikleri beş - on tekerlemeyi her gün sanki yeni bir şey söyleniyormuş gibi tekrardan kaçınmazlar, maksatları nedir?” (Menderes, Isparta. 16/10/1958).

“Binbir müsbet işin bir araya geldiği, Türk Milletinin büyük bir kalkınma hamlesi ile şahlandığı, ihtiyaçlarının uhdesinden gelinmesi icabettiği, iktisadî istiklâlimizin tahakkukunun bir emrivâki halinde tecelli ettiği bir zamanda, onlar bu hareketleri ile bize iş gördürmemek, bizi tamamiyle faydasız ve zararlı mücadelelere sürükleyip milletin ihtiyaçları ile ve işleri ile meşgul etmemek, bizi acze düşürmek için ellerinden gelen hiç bir fırsatı kaçırmıyorlar.” (Menderes, Isparta: 16/10/1958).

“Siyasî mücadeleler, memleketin yüksek menfaatlerinin hudut ve çerçevesi içinde cereyan etmek lâzımgelir. Yoksa muhalefet muhalefettir, istediği gibi hareket eder, demokrasidir, fikir hürriyetidir, kanunun suç addetmediği yerde her şeyi yaparım. Hayır arkadaşlar, biz öyle düşünmüyoruz. (Cezmi Türk: Bu diktatörlüğe gider, Adnan bey) Müsaade ederseniz arkadaşlarım, bu hürriyet ve demokrasi denilen girenbaha nesne, bir çok memleketlere misafir olmuştur ve sonra uçup gitmiştir. Bir çok memleketler de, bugün kötü tatbikatın zaafı içindedirler. (Cezmi Türk: Anayasa aleyhine konuşuyorsunuz, dinlemem. Salondan çıktı.) (Eyüp Şahin: Uğurlar olsun.) (Menderes, T.B.M.M. 11.1.1952 D. 9, T. 2, C. 12, S. 91.)

“Bugün bir çok memleketler, muhalefeti ve iktidarı her türlü kayıtlardan münezzeh, siyasî ahlak kaidelerinden, vatanın yüksek menfaatleri kayıtlarından azade telâkki etmiş olmalarından dolayı, derin bir zaaf içinde kıvrınmaktadırlar, hürriyetlerin ve demokrasilerin yer yer zevalini burada aramak icabeder. (Ferit Melen: Hiç bir şey anlamadım.)

Muhterem Ferit Melen arkadaşım gayet ince bir politika taktikçisi edasıyla “maksadını anlamadım” diyor. Benim maksatlarım gayet açıktır, kayıtsız şartsız, ne pahasına olursa olsun muhalefet... bu doğru değildir. Kanunun menetmediği yerlerde, kanun kadar muhkem kaideler mevcut olduğu kanatini besleyerek konuşuyorum, bu inanda birlik olduğumuza kaniim.” (Menderes, T.B.M.M. 11/1/1952, D.9, T.2, C.12, S.91).

“Hürriyeti yalnız istemek değil, onu kullanmayı bilmek lâzım gelir. Ve her şeyde olduğu gibi hürriyet de kullanılabileceği ölçü ve derecede verilir. Hürriyet, onu başına bir mürekkep kovasına geçirip palyaço gibi ortaya çıkacaklar için bir felâket teşkil eder.” (Menderes, T.B.M.M. 20/2/1955, D. 10, T.1, C.5, S.357).

Diktatörlüğün var sayılabilmesi ve hele demokrasi temeline dayanmış olan bir Anayasanın prensiplerinin tebdil, tağyir ve ilga edilmesi sayılması için iktidarın muhakkak surette bir milis teşkilâtı veya ordunun yanında ona benzer bir teşkilâtı kurmuş olması şart değildir.

a) Milis teşkilâtı tam mânasıyla askerî ruh üzerine kurulmuş mahdut bir kaç koyu diktatörlükte mevcuttur. Fakat bu demek değildir ki, bütün dünya diktatörlüklerinde böyle bir teşkilât aramak beyhudedir. Eğer sadece milis teşkilâtı olan Demokrasi ve hürriyetler rejimine zıt idare sistemlerini diktatörlük saymak yoluna gitsek, bugün

dünyada sadece bir kaç tane, diktatörlüğün mevcut olduğu neticesine ulaşmak gerekirdi.

b) Kaldı ki, D.P. bu istikâmette de kendi gücü ve kabiliyeti ile mütenasip olarak adımlar atmayı ihmal etmemiştir. Vatan Cephesine bağlı olarak silâhlı çapulcuları ve midecileri organize etmek suretiyle icabında diktanın gayelerine hizmet eden bir kuvvet yaratma yolunda gayretler göstermiştir. İhtilâl bir sene sonra gelseydi belki bu alanda çok daha ileri gidilmiş olacaktı.

Hülâsa müdafaanamenin bu noktadaki mütalâaları indî ve hakikate aykırıdır.

Her diktatörlükte tarafsız ve muhalif basın ortadan kaldırılmaz. Bu itibarla müş- terek müdafaanın 66 ıncı sahifesinde diktanın alâmeti farikası olarak belirtilen basın- ın devletleştirilmiş olması unşuru aldatıcıdır.

Bir diktatörlük tesis ettiğini açıkça ilân edebilecek kadar kuvvetli (bir doktrine, organizasyona dayanmayan) oportünist ve kuvvetler muvazenesi sayesinde tutunmak yolunu tutmuş olan diktatörlüklerde veya diktatörlük teşebbüslerinde basın tamamen ortadan kaldırılmaz; daha doğrusu o safha en sonunda gelir. Orta Şark'taki bir çok diktatörlükte (Mısır'da, Irak'ta, Suriye'de, Ürdün'de) bile tarafsız ve muhalif basın mevcuttur. Fakat basının tesirsiz kalabilmesi için, basın hürriyetinin fikir teşekkülünde ve seçimlerin neticesine müessir olmaması için kademe kademe bütün tedbir- lere başvurulur. Eğer tarafsız ve muhalif basına müsaade edilmekle beraber, alınan hukukî tedbirler, idarî tedbirler ve nihayet fiilî tedbirlerle onun müessir olması berta- raf edilebiliyor veya çok azaltılabiliyorsa, böyle ortalama bir yol tercih edilir. Hele sun'î, zayıf ve ancak demagoji sayesinde Anayasaya aykırı olarak zorlukla ayakta durabilen diktatörlükler veya dikta teşebbüslerinde, yahut dikta gayretlerinde durum böyle olmak mecburiyetindedir. Yoksa herkesin göznü açan ve demagojinin müm- kün kıldığı aldatma sayesinde dikta lehine çalışan halk tabakalarını dahi uyarak, diktanın karşısına çıkartacak sarıh ve kesin bir durum almaktan kaçınırlar. Yani açıkça basın hürriyetini yüzde yüz nisbetinde ortadan kaldırarak sadece muvafık ba- sını bırakmak yoluna gitmezler. Hele devlet basını yaratmaktan bilhassa içtinap ederler Bütün Şark diktatörlüklerinde durum böyledir. O kadar ki, bu diktatörlükler- de, bizde bile bulunmayan sol basına müsaade edilmiştir, Amma basının, iktidar için tehlike arzettiği görüldüğü anda ve derecede, onun tesirini ve hele tehlikesini gidere- cek bütün tedbirler derhal alınır ve uygulanır. Nihayet tehlike artarsa, (arttıkça), -da- ha açık olarak- basın, iktidarın düşmesine tesir edecek bir faktör haline gelirse (gel- dikçe), çok daha ileri giden tedbirler de kademe kademe alınır.

D.P. devrine bakarsak, muhtelif incelemelerde de açıkça belirtildiği üzere, basın hürriyeti belki 20 yünden -bir demokraside asla kabul edilmeyecek derecede- kısıl- mış, zedelenmiş, baltalanmış ve tam mânasiyle ruhunu kaybetmiştir. Teknik tâbiri

ile basın hürriyetinin özü, cevheri tahrip edilmiş, basın hürriyetinden sadece bir kırıntı geri bırakılmıştır. Yalnız kâğıt, mürekkep, rotatif temini ile ilgili idarî kararlar değil, basın suçlarının çok ağır cezalara çarptırılması ve pek elâstiki unsurlarla basını korkutmak değil, icabında gazete kapatmak, matbaa kapatmak, hatta matbaa tahrip edilmeye kadar gidilmiştir. Bu sebeple diktatörlük babında basınla ilgili olarak müşterek müdafaanamede kendisine dayanılmak istenilen mesned hakikate aykırıdır. 1960 senesinde Demokrasilerde anlaşılan mânada bir basın hürriyetinin Türkiye’de mevcut olduğundan bahsetmek, hakikatleri demagoji ile düpe düz tahrif etmenin ta kendisidir. Objektif hakikat olarak bu fikrin tutulacak tarafı yoktur. Tahkikat Encümeni ile ise, yazıları malûm ve ortada olan ve komünizm gibi gizli teşkilâtla da en küçük bir ilgisi bulunmayan tarafsız gazeteler hakkında yapıları Meclis tahkikatı bas-kısından ve hele sadece gazetelerin değil, matbaaların bile gerekçesiz surette kapatılması yoluna başvurulmasından sonra basın hürriyetinden bahsetmek, mefhumlarla açıkça alay etmektir. Bilhassa matbaa kapatma tedbirinin yarattığı korku ve panik havası neticesinde bazı mecmuaların fiilen çıkamaz hale geldiğini kaydederek 27 Mayıs 1960 gününde basın hürriyetinin ileri derecede imha edildiğini teslim etmek gerekir. (Meselâ Forum dergisinin inkılâptan önceki son nüshaları bu dergiyi basmaya cesaret edecek hiç bir matbaanın bulunamaması yüzünden neşredilememiştir; ve bu cihet inkılâptan sonra Forum dergisinde açıkça belirtilmiştir.)

Basın hürriyeti ile ilgili olarak müşterek müdafaada yer alan sebeplerden biri de dikta rejimine gidildiği iddia edilen devrede bir çok tenkit yazısının intişar edebilmesinin, basın hürriyetinin varlığına bir delil teşkil ettiğidir. Hakikati halde kuvvetli bir diktatörlük tesis etmek sayesinde tarafsız ve muhalif basını tamamen bertaraf edememiş olan zayıf ve yalancılık esasına dayanan diktatörlüklerde, -yukarıda da geçtiği üzere basın hürriyeti yüzde yüz bertaraf edilemediği cihetle tenkide az veya çok göz yumulacak, fakat diğer baskı vasıtaları sayesinde basının istediği şeyi yazamaması, yine de temin edilecektir. Gazeteler ya iktisadî ve idarî tedbirlerle baskı altında tutulur; yahut da cezalandırılma cihetine gidilecekse, gazetenin sahip ve başyazarlarını cezalandırmak suretiyle doğrudan doğruya suyun kaynağını kurtumak yolu tercih edilir. Nitekim D.P. devrinde de şu veya bu ilim adamının bazı yazılarına karşı takibat cihetine gitmekle beraber, bazı yazıları takip edilmemişse, buna karşılık şiddetli tenkit yolunu seçen muhalif, hatta tarafsız gazetelerin sahip ve başyazarlarına karşı yekûnu yüz sene hapsi geçen takibattan bile kaçınılmamıştır.

Kaldı ki, muhalif basın ve tarafsız basın tamamen bertaraf edilmedikçe, yani basının hürriyetine karşı vurulan darbe en hâd şekli olarak diktatörlük dört başı mâmur olarak tesis edilmedikçe hapsi göze alan ve kelleyi koltuğuna alan yazarların hürriyete değil, sırf cesaretlerine dayanarak yazdıkları yazılar hiç bir suretle basın hürriyetine delil olarak gösterilemez.

Diktatörlüğün varlığı için başı sonu belli sistemli bir ideolojinin kurulması şart değildir. Hatta her hangi bir ideoloji bile asla zarurî sayılmaz.

a) İdeolojilere dayandığı söylenen faşist diktatörlüklerde bile doktrin fiiliyattan sonra gelmiştir. Hatta “fiil önden gider; doktrin onu takip eder” sözü, faşizmin, biz-zat Musolini’nin veczesidir.

b) Bazı diktatörlüklerde geniş halk tabakalarına dayanabilmek için bazen başlan-gıçta, bazen sonradan yavaş yavaş bir doktrinin kurulduğu vakidir. Bu doktrinin tam bir sistem halinde boşluksuz bir dünya ve devlet görüşü olarak ortaya çıkması da şart değildir. Sadece bazı sloganlar dahi kâfi gelebilmektedir. Hele haricen demokra-sinin bir çok müesseselerini muhafaza etmek lüzumunu hisseden, demokrasiye ve onun bütün müesseselerine açıkça harp ilân edecek kadar kuvvetli olmıyan şahıs ve-ya zümrelerin tesis etmek istedikleri diktatörlüklerde veya diktatörlük teşebbüslerin-de baştan sona kadar demokrasiye zıt bir dünya ve devlet telâkkisini kendisine nüve yapmış bir doktrin aramak beyhudedir.

Hürriyet sözünün yanında, “hürriyetlerin anarşiye götürmemesi için hürriyetleri düzenlemek” parolası ve onun arkasında hürriyetleri tahrip fiilini tesbit etmek müm-kündür. Diktatörlüğe götüren doktrin, hürriyetleri küçümseme ve kuvvetli iktidar görüşünü alabildiğine müdafaadır ki, buna da “fikir” olarak 27 Mayıs’a kadar bol bol tesadüf edilmiştir. (I).

Görülmemiş kalkınma edebiyat, hep hürriyetlerle yanyana bağlanmış ve milletin her şeyden önce refah istediği yolundaki iddia bir doktrin haline getirilmiştir.

Bundan başka daha bir çok “doktrin” ve hatta mit mahiyeti arzeden tezahürler de fazlasiyle mevcuttur. Ezcümle: “Vatan Cephesi” mefhumu, bunun en açık misalidir. Memleketin iki cepheye ayrıldığı ve “Vatan Cephesi”ni teşkil eden D.P. sayesinde vatanın kurtulacağı, yanlış temele dayansa da, bir doktrindir. Hele “Ehli İman cephe-si” ve “Menderes’in Evliyalığı” yolundaki neşriyat (2), bilhassa bunun köye yayılan “Köylü gazetesi”nde durmadan işlenen bir tema haline getirilmesi, hem doktrin ve hem de mit yaratma hususunda gayretlerin de mevcut olduğunu şüpheden uzak su-rette gösteren delillerdir.

Bu doktrinin veya Mit’in yanlış temellere dayanması, pek garip olması, hatta za-vallı bir muhtevaya sahip olması, onun doktrin ve mit sayılmasına mâni teşkil etmez. Nihayet diktatörlüğe yönelmiş her şahıs ve şahıslar gurubu, kendi seviyesine, muhi-tin ihtiyaçlarına ve zaaflarına göre bir doktrin ve mit yaratacaktır.

c) Nihayet şu da inkâr olunamaz bir hakikattir ki, bilhassa şarkta bir çok diktatör-lüklerin doktrin ile hiç bir ilgisi yoktur. Orta şarkta veya cenubi Amerika’daki dik-tatörlükleri göz önünde bulundurursak, bunlarda doktrin olarak ileri sürülecek ya her hangi bir görüşün mevcut olmadığını, yahut da bir kaç sloganın kâfi geldiğini tesbit

ederiz. Bu kadarı da D.P. devrinde fazlasiyle mevcuttur.

d) Nihayet şunu da kaydetmek gerekir ki; doktrin ve mit'in muhakkak surette manevî alana taallûk etmesi şart değildir. Nitekim diktatörlük olarak bizzat müdefa-anamede kabul edilen komünizm, doktrin olarak maddî bir temele dayanmakta ve gaye olarak da iktisadî kalkınma ve herkesin ihtiyacına göre istihlâk imkanına sahip olabilmesi gibi tamamen maddî ve iktisadî bir mit'e sahip bulunmaktadır.

Hülâsa Müşterek Müdafaada bir diktatörlüğün mevcut sayılabilmesi için muhakkak surette sistemli, bütün tefefuatı kapsayan bir doktrin ve mit'in mevcut olması lâzım geldiği; böyle bir doktrin ve mit'in ise D.P.de hiç bir zaman tesbitt edilemiyeceği yolundaki müdafaalar hakikate aykırıdır.

(1) "Türkiye'de 42 baraj yaptırıyoruz. Bundan ancak üçü hizmete girdi, geri kalanları ikmâl edilmek üzeredir" (Menderes, İstanbul-Fatih, 21/10/1957).

"-Su politikası diye işe başlandığı andan itibaren 100 milyonlarca lira para sarfedilmiştir. Fakat bunlar, şuraya buraya avuç avuç döküldüğü için bir çoklarından netice alınamamıştır.

Bu; milyonlarca ve milyonlarca sarfedilen paradan memleket lâiyikiyle istifade imkânını bulamamıştır. Şurada bir tesisat, burada bir tesisat kurulmuş, birisi bitmeden diğer işe başlanmıştır. Nitekim, Eskişehir'de başlanmış olan iş zamanında iyi düşünülmüş bir plâna bağlanmış olsaydı, bugün böyle bir felâkete maruz kalmazdık." (Bayar, Eskişehir, 16/3/1950).

Memleketimiz mucizevi bir kalkınmanın içerisinde. "S.Ağaoğlu, İşlet. Vek. T.B.M.M. 27/12/1955, D.10, T.I, C.5, S.951)

"Bu memleket için muhal olan bir takım hayallerin tahakkuku arifesinde bulunmaktayız. Bugün çok yakında doğmuş olan fecrin ümit kaynağı teşkil eden manzarası karşısında bahtıyarız. Çok yakın olan sabah gelmekte gecikmiyecektir. Ve Türk Milletinin bugünkü hayat seviyesine değil, bugünkü hayat seviyemizin çok üstünde bir hayat seviyesinde yaşamak imkânı elde edeceği günler önümüzdedir. Bu suretle İktisadî bünyemizin kuvvetlenmesi sayesinde, vatanımız bir taraftan mamur olacak; bir taraftan vatandaşlarımız mes'ut ve müreffeh olacak, diğer taraftan da hudutlarımızı daha büyük bir emniyet altına almak imkânı elde edilmiş olacaktır. İşte; biz bütün sitemlere, tarizlere ve taarruzlara, karşı bu önümüzde doğan fecrin ümit kaynağını teşkil eden, heyecan kaynağını teşkil eden manzara içinde bütün tenkitlere gülerek ve gülümseyerek, doğmakta olan sabahı beklemekteyiz. Onlarda bu sabahın gelmesini arzulamaktadırlar. Milletin göz bebeği eserlerinin her birini bir gün ele alarak kötölemeye çalışmaktadırlar." (Menderes, İzmir: 8/3/19562).

"Sizden aldığı kudretle iktidarınız mucizeler yaratmaktadır. İşte sizler o mucizenin içindesiniz." (Koraltan, Kandıra 23/9/1958)

“Vilâyetinizin her köşesinde, şimdiye kadar misli asla görülmemiş olan muazam bir kalkınmanın bir çok eserlerini görmekle mesutsunuz. Geleceğe daha büyük ümitlerle bakmaktasınız... Manisa vilâyeti içinde yapılmakta olan bir dev baraj, bitmek üzeredir. Bu, Türk köylerini nura ve enerjiye kavuşturacaktır. Bu barajlar, ancak bu vatana, bu mübarek millete hizmet etmek duygusunun kalpleri ilâhi bir aşkla doldurması neticesinde, birer millî mucize olarak meydana gelir. Yalnız barajlar mı? Hayır... Yollar, fabrikalar, daha neler neler... Bütün bunların hepsi Manisa’da olduğu gibi, yurdun her tarafında da aynı kalkınma hızı ile yapılmakta devam ediyor”. (Menderes, Manisa 12/10/1958).

“Şevk ve ümit içinde, Türk milletine devir değiştirircesine, medeniyet ve çağ değiştirircesine, terakkinin şehrahında uçarak ilerliyeceğiz. Hedefimize en kısa zamanda vasil olmanın saadetine erişeceğiz.” (Menderes, Şaphane, 22/10/1958).

“Mütemadi çalışmalarla bütün memlekette tanınmıyacak çehre değişikliği yaratan ve hayatın istihaleleri bakımından, eski tempoya nazaran mazi ile irtibatını kesmişçesine bir hamle içindeyiz. Bu hamle daha da artacaktır. “ (Menderes, T.B.M.M. 16/5/1956, D.10, T.C. S.349).

“Memleketimiz, baştan başa imar edilmekte ve yepyeni bir vatan doğmaktadır.” (Menderes, Radyo konuşması, 12.7.1956).

“Mevsimlerin mevsimleri, gündüzlerin, gündüzleri kovaladığı gibi, bundan böyle Türk vatanının bütün sathında açılışlar açılışları, hergün kovalayacak ve Türk yurdu bir baştan bir başa umran, refah ve saadetin en güzel eserleriyle bezenmiş olacaktır. Bugün henüz ilk imkân ve vasıtaları elde etmiş, kaynaklarımızı ancak harekete geçirmiş bulunuyoruz. Bundan böyle eserler ve neticeler hendesi nisbetlerle artarak devam edecektir. Zeki ve kahraman, çalışkan Türk milletini lâıyk olduğu yaşama seviyesine ulaştırmak için çok zamana ihtiyaç görülmeyecektir.” (Menderes, Gaziantep halka hitaben 26.10.1953)

“İşte memleketin mesut manzarası. Bunun karşısında milletçe sevinmeliyiz. Bu başarılarımız, bütün dünya önünde bize gururla başkaldırmamıza hak kazandırmıştır. Çünkü, nisbetler mahfuz tutulmak şartıyla, bu derece sür’atli bir iktisadî gelişmenin bir eşine rastlamak mümkün değildir. Bu hakikati, Türk milletinin ve Dünyanın huzurunda, ciddî ve iyi niyetli insanlarca tekzip edilemeyeceğinden emin olarak, apaçık ifade etmekteyim.” (Menderes, Adapazarı balkondan 11.10.1953)

“Bugün Türkiye’de, hiç bir memleketin tarihinde misli görülmiyen sür’atle sermaye yatırımları yapılmaktadır.” (Menderes, Kütahya fabrika açış nutku. 24.11.1954)

“Türkiye tarihte misli görülmemiş bir şümulle bir iktisadî kalkınmanın yolundadır ve bunun delilleri memleketin her köşesinde dostun düşmanın gözleri önünde haşmetle yükselmektedir.” (Menderes, 21, 22. 10. 1956)

“Dünyanın hiçbir memleketi 9 senede - 10 senede sanayi takatını 10 misline çıkarmış değildir. Buna ancak ve ancak Türk mucizesi demek lâzım gelir. Asıl büyük işlerimiz önümüzdedir. Biz asıl bundan sonra yapacağımız hizmetleri şiar olarak en aziz emel olarak kalbine yerleştirmiş bir iktidarın mensuplarıyız.

Yaptıklarımız ilerde milletçe başaracaklarımızın bir ölçüsüdür. Önümüzdeki senelerde yapacağımız işlerin mazide yaptıklarımızla bir nisbeti olmayacaktır.” (Menderes, Adana 3.1.1960)

Yapılan ve yapılmakta olan işler, namütenahidir. Memleketimizin her köşesi, büyük medeniyet hamleleri içindedir, Eğer imkân olsa hergün bir temel atma veya bir açılış merasimi tertip etmek kabildir. Nitekim inşası fiilen tamamlanan pek çok eserler şu anda işletmeye girmiş, fakat açılış merasimi henüz yapılmamıştır. Muhalefetin bugünkü gayretleri, kıskançlık ve haset dedikodularından ibarettir. Bunlar ergeç dağılıp gidecek, yerinde köprüler, yollar, limanlar, fabrikalar, barajlar hülâsa büyük Türk milletinin muazzam medeniyeti kalacaktır. Türk milletinin bu muazzam kalkınma hamlesine rehberlik eden Demokrat Partiyi hiçbir kuvvet, bu yoldan aslâ alıkoymaz ve alıkoymıyacaktır.” (S. Ağaoğlu, Sanayi Vekili, Çanakkale K. 28.7.1957)

“Böyle kalkınma yalnız Türk tarihinde değil, imkânlar nisbetinde başka memleketlerin tarihinde dahi asla görülmüş değildir.” (Menderes, Pınarhisar 27.11.1958)

“Bugün iktisadî durumumuz, harici itibarımız, millî tesanüdümüz ve birliğimiz bize bu kanaati vermektedir ki, Türkiye azamî 30 sene sonra belki 30 seneye kalmadan daha evvel, 30 milyonla 50 milyon arasında bir Amerika olacaktır.”

“Artık Türkiye’de, senelerden beri yer almış bulunan bir mühim ve tarihi hadiseden haberdar olmamış kimse kalmamış gibidir. İktisadî kalkınmamız, yalnız memleketimizde bilinen ve takdir edilen bir hâdise olmakla kalmıyarak, millî hudutlarımız dışında da hemen her tarafta bahsedilir bir mevzu haline gelmiştir. Milletçe sarfettiğimiz büyük gayretlerin mahsulü olan eserler şimdi birbiri ardınca bitirilip meydana gelmekte ve bütün vatandaşlarımızca sevilip benimsenmektedir.

Filhakika, Türkiye’yi ileri ve mamur bir memleket seviyesine doğru sür’atle götürececek kalkınma, yatırımlar ve imar politikamızın neticeleri, iktisadî hayatımızın her sahasında yıldan yıla artan bir nisbette elde edilmeğe başlanmıştır.” (Bayar, T.B.M.M. 1.11.1958)

“Bugün millî gücümüzle, bütün bir millet olarak kalkınmadaki gayret ve ihtiyakımızla meydana gelen eserler Türk’ün yükselme azminin birer abidesi ve ifadesini teşkil eder.

Bütün Dünya milletleri yurdumuzdaki bu azametli inkişâfı yakından takibederek görüp öğrenmenin zevki ve hayranlığı içindedir. (C. Yardımcı, Maarif Vekili, 19.5.1958 nutku)

Menderes bu sözleri dahi kâfi görmemiş kalkınma edebiyatına yeni yeni lûgatlar hediye etmiştir. Bunlardan, birisi de “İktisadî istiklâl mücadelesi” tabiridir:

... İşte memleketimiz böyle bir iktisadî yoksulluktan ve tabiiyetten kurtulabilmek için girişilen mücadelenin adı elbette iktisadî istiklâl mücadelesi olmak lâzım gelir.” (Menderes, Balıkesir, Ali Hikmet Paşa Meydanı 25.10.1956)

Nasıl siyasî mânada tam istiklâle sahip bir memleket isek, iktisadî bakımdan da tam bir istiklâlimizi sağlamak yolundayız. Parlak günler önümüzdedir. Bugüne kadar yaptıklarımızı yarın yapacaklarımız için bir hazırlık devresi telâkki etmemiz lâzımdır. Asıl mühim işler önümüzdedir. Bunları başarmak için her türlü vasıtaya, imkâna sahibiz. Yarın meydana getireceğimiz, dün yaptıklarımızla kıyas kabul etmeyecek derecede büyük olacaktır.” (Menderes, Tavas, 23.10.1956)

“Büyük işler yapmaya azmetmiş milletlerin başında gelen Türk milleti kendi ölçüsüne göre emsali görülmemiş bir kalkınmayı başarmak için bütün kudretiyle şahlanmış bulunuyor. Bu millet tarihinin ve kaderinin en büyük mücadelesini yapmaktadır. (Menderes, Manisa 12.10.1958)

Kalkınma edebiyatının en çok kullanılan parlak tabirlerinden biri de, “Nurlu Ufuklar”, “Nurlu İstikbal”, “Parlak istikbal” sözleridir.

“Bizden evvelki idarelerin bilhassa iktisadî sahada ne kadar kısır kalmış, ne kadar az şeyler yapmış olduğu, aşikârdır. Bunun karşısında Demokrat Partinin şimdiye kadar neler yapabildiğini, ve en mühimi, daha neler yapmak kudretinde olduğunu takdir etmemeye, imkân yoktur. Bugüne kadar yapılabilenler, bundan sonraki işlerin imkânlarını yaratmış bulunmaktadır.

İktisadî kalkınmamız bu sebeple ancak 1952 de başladı ve 1953 ve 1954 de devam etti ve bilhassa 1955 ve 1956 da, inkişâflar gösterdiğini şimdi ise mütezayit bir şekilde ilerlemekte olduğunu söylemiş, 1958, 1957 yi iktisadî inkişâfta gölgede bırakacaktır. 959 ise, çok yakın nurlu bir istikbal gibi karşımızda durmaktadır.” (Menderes, Çanakkale K. 26.7.1957)

“Güneşin doğması nasıl mukadderse, yeni seçimlere gidilmek çaresine başvurulunca da memlekette nurlu bir hayatın tecelli edeceği o kadar muhakkaktır. Bugün uzak değildir. Büyük güne hazırlanınız. Demokrasiye ve Demokrat Partiye bağlılığınıza bir kerre daha şahit oldum. Sağ olun, var olun.” (Bayar, Uzunköprü 6.12.1948)

“Bu barajın açılış merasiminde hem göz yaşartan ve hem göğüslerimizi iftiharla kabartan sahnelere şahit oldum. Tıpkı millî mücadelede olduğu gibi 7 aylık çocuğunu bağrına basan bir ana, barajın açılma törenine katılmak üzere onun tozlu yollarında alındaki teri silerek fakat gözleri ümit ve neşe dolu ona doğru koşuyor. Bu büyük eserin sahibi olmak gibi hudutsuz bir gurur ve iftiharla ona doğru koşan ve yalnız bu kucağındaki 7 aylık yavrusu olan Türk anası değil, her halinde bu bayrama

dört taraftan katılan binlerce insan, bu muhteşem dev eser, basılan bir düğme ile hizmete girdiği zaman onun duvarlarında yanan ışıkları seyreden köpürerek Akçay'ın mecrasına dökülen sularla serinliyen ve ferahlayan binlerce göz..." (N. Gedik, Malatya, 3.1.1958)

Milletimiz nurlu bir istikbale teveccüh etmiştir. Sür'atle ilerlemekte olduğumuz bu hedefe, çok geçmeden varacağız; böylece bu memlekette sefaletin son kırıntıları da önümüzdeki kısa yıllarda ebediyen millî hudutlarımızın dışına çıkarılmış olacaktır. Filhakika 7 sene gibi çok kısa bir devre içine tahakkuk ettirilmiş olan büyük neticelere bakarsak ve bunların daha hamleler içinde ilk imkânları hazırladığını dikkate alırsak, Türkiye'nin ne derece mesut bir devrenin eşiğinde olduğunu kolayca anlıyabiliriz." (Menderes, Bilecik Hükûmet Meydanı 6.4.1957)

Memleketimizin her tarafında başlamış olduğumuz bir çok eser bitmiştir. Başka bir çokları bitmek yolundadır. Daha bir çoklarının da temelleri atılmak üzeredir. Bunların hepsinin ortaya çıktığı gün, mesut ve müreffeh büyük Türkiye vücut bulmuş olacaktır. Bugüne kadar elde edilmiş olan neticelerin ne kadar büyük ve müspet olduğunu görmüş bulunuyorsunuz.

Bugüne kadar yapılan işler için, büyüktür dedim. Yapılmakta olanlar, daha da büyüktür. Yapılacaklar, bunlardan daha büyük olacaktır. Bütün bunların hasılasının ne kadar azametli olacağı görülmektedir." (Menderes, Manisa, 12.10.1958)

Demokrat Parti iktidarı, Türkiye'yi bir müstemleke iktisadına sahip bir memleket, olmaktan kurtarmayı birinci gaye ittihaz etmiştir. Memleketimiz böyle bir iktisadiyattan şimdiye kadar, içinde bulunduğu iktisadî tabiiyetten kurtulmak üzeredir. Gayeye varmak için çok kısa bir zaman kalmıştır.. Demokrat Parti iktidarı, işte Türkiye'yi böyle bir müstemleke iktisadına sahip bir memleket olmaktan kurtarmaktadır. Ve bu maksadı temin için son merhaleleri katetmektedir." (Menderes, Aydın, 21.10.1956)

"Saadetin eşiğinde:

"Memleketimizin en geniş bir refah ve saadetin eşiğinde bulunduğunu sizlere bildirmekle bahtiyarım," (Menderes, Giresun Belediye Meydanı, 15.10.1957)

"Artık barajları, limanları bir çok ehemmiyetli tesisleri kendi müteahhitlerimiz ve teknik adamlarımızla, kendi işçimizle, kendi malzememizle memlekette yapmak imkânlarına sahip oluyoruz. Ordumuzun birçok silâhlarını, ticaret gemilerimizi hattâ harp gemilerimizi memlekette yapmak artık bir hayal değil, kısa bir istikbal meselesi haline geliyor.

İşte iktisadî yoksulluk ve tabiiyetten kurtulmanın, işte "iktisadî istiklâl" mücadelesinde muvaffak olmanın yolu budur. Eğer bu yolda mühim merhaleler katetmiş ve en büyük müşkülleri artık geride bırakmış bulunuyoruz." (Menderes, Balıkesir nutku 25.10.1956)

“Memleketi baştan başa kavrayan cesur ve vatansever bir imar ve kalkınma hareketi, muvaffak hamleler halinde ilerlemektedir. Bütün müşkülâtı geride bıraktık. En güzel günlerönümüzdedir. Bütün bu yaptıklarımız, daha büyüklerini, daha güzellerini yapmak için bize cesaret vermektedir. Memleket ve dünya bu yeni hamlelerimize de şahit olacaktır. Türk milletinin bu vatani yeniden fethedercesine, bu memleketin tapusunu yeniden çıkarırcasına bugüne kadar yapılmış olanlardan da daha ileri adımlar atmaya hazırlandığını hepinize büyük bir memnuniyetle tepşir ediyorum... Göreceklardır ki, onların inhidam ve iflâs dediği noktada bugüne kadar görülmemiş daha büyük hamleler meydana çıkacak ve Türk milletinin gurur ve ihtirasına garkedecektir. Çok kısa zamanda milletce namzet bulunduğumuz, hakkımız olan parlak istikbalin yolundayız.” (Menderes, Elazığ Şeker Fabrikası açılış 1.10.1955)

“Filhakika iktidarımız yedinci senesini dolduracağımız tarih yaklaşmaktadır. Bu gün bu noktadan ileriye doğru baktığımız zaman manzara hiç birimize pişmanlık, emniyetsizlik veya ümitsizlik telkin edecek mahiyette değildir. Aksine olarak, memleketin refah ve saadet ve iktisadî istiklâl yolunda en mühim merhaleleri katetmiş olduğunu görmekte bahtıyarız.” (Menderes, İzmir Cumhuriyet Meydanı 18.10.1956)

“Şu izahatımla, 1957 senesinde iktidarı tekrar partimize tevdi ettiğiniz takdirde son sekiz yılda yaptıklarımızı bundan böyle iki yılda tahakkuk ettirmek kuvvetine sahip bulunduğumuzu da ispat etmiş oluyorum. Demokrat Parti sizlere refah, saadet, huzur ve nizam vadetmektedir. Allah Türk milletine en kısa zamanda en yüksek istikbali nasip etsin.” (Menderes, Giresun Belediye Meydanı, 15.10.1957)

“Biraz evvel konuşan Polatkan, iktidarımızın hizmetlerine dair bir çok rakkamlar verdi. Ve akla hayale sığmaz eserler meydana getirilmiş olduğunu söyledi. Ben de diyeceğim çalışmalarımızda bundan sonra her geçecek yıl, geçmişin hemen hemen yedi senesine, on senesine bedel olacaktır. Evet sevgili vatandaşlarım, Demokrat Parti, seçimlerin arifesinde sizlere engin bir refah vatan sathına yayılmış bir umran getirmekte ve bunu vermektedir. Bütün bunlar reyinizi hangi partiye vereceğinizi düşündüğünüz şu anda, 1957 seçimlerinde de iktidar bize teveccüh ettiği takdirde ne kadar geniş imkânlarla ve ne büyük bir şevk ve gayretle vazifemize devam edeceğimizi sizlere anlatmak için söylüyorum.” (Menderes İstanbul, Fatih, 21. 10. 1957).

Dikta-Demokrasi gibi mefhumlar üzerinde, bir neticeye varılırken ve bu suretle Ceza Kanununun 146 ncı maddesinin ihlâl edilmiş olup olmadığı noktasında bir hükme varırken, şu gerçeği de göz önünde bulundurmamak gerekir: Demokratik nizamaya uygun olan Türk Anayasasına aykırı kanunlar varken, Demokrasiden, hürriyet nizamından ve hukuk devletinden bahsedilemeyeceği, yani bu halde diktanın varlığı, biz-zat D.P. liderleri ve sözcülerince de itiraf edilmiştir.

Şimdi bu hususla ilgili birkaç pasajı:

“İktidar partisi, şayet siyasî ve idarî bünyemize de esastan değişiklikleri zarurî kılan tek parti idaresinden çok partili bir demokrasiye geçiş hareketi içinde bulunduğumuza inanıyor ve buna ciddi olarak karar vermiş bulunuyorsa, tek parti zamanında hâkim olan ve o sisteme hüvviyet vermiş, beanet teşkil etmiş bulunan birtakım kanunları değiştirmeyi mutlaka göze alması icabeder. Öyle kanunlar vardır ki, bunlar bir memlekette hâkim olan rejimin karakterini tayin ederler. Ve milletlerin hayatında ciddi ve hakiki değişmeler ve gelişmeler bahis mevzuu olunca, herşeyden evvel rejimlere temel olan bu neviden kanunların değiştirilmesi zaruretiyle karşılaşılr.”

(Menderes 31.1.1947 “Açık konuşalım” Demokrat)

“Anayasaya aykırı kanun olmadığına göre de, tek partili idareden çok partili bir demokrasiye geçişte değişecek hiçbir şey yoktur neticesine varmak gayet tabiidir. İşte ayrıldığımız esaslı noktalardan biri budur. Biz hem Anayasaya aykırı kanunlar vardır diyoruz, hem de, bilhassa idarî kanunlarımızda vatandaş hak ve hürriyetlerinin tam teminat altına alınması yolunda esaslı değişiklikler yapılmadıkça gerçek demokrasiden bahsetmek bu memlekette bir hayaldir diyoruz.”

(Menderes, Demokrat Adana, 31.1.1957) (Açık konuşma zarureti)

“Gerçek Hukuk devleti bu mudur?” Öyle anlaşıyor ki, kanaatlarınca gerçek hukuk devletinin şartı kanun hakimiyetinin temin edilmesinden ibarettir. Ama isterse bu kanunlar her türlü kötü kullanmalara teşvik eder mahiyette olsun. Hatta isterse bu kanunlar bir şahıs veya zümre hakimiyetinin ebedi olarak devamını temin için vücuda getirilmiş kaleler hüküm ve kuvvetinde bulunsun.

(Adnan Menderes “Açık konuşma zarureti” 31.1.1947 Demokrat Adana)

“Bundan evvelki yazımızda şayet tek parti idaresinden çok partili bir demokrasiye geçiş hareketi içinde bulunduğumuza inanıyor ve buna ciddi olarak karar vermiş bulunuyorsa, iktidar partisinin, tek parti zamanında hâkim olan ve o sisteme mesnet teşkil etmiş bulunan bir takım kanunları değiştirmeyi göze alması icap edeceğini izah etmiştik. Çünkü yine evvelce söylediğimiz gibi sadece kanunların hakimiyetini temin etmekle her iş bitmiş, demokratik bir idare kurulmuş olacağı iddiasını kabul etmiyoruz. Kanaatimiz odur ki, Anayasanın ruhuna ve metnine ve dolayısıyla vatandaşlık haklarının tam teminat altında bulunması esasına aykırı düşen, bütün hükümlerin kaldırılması, hakiki demokrasinin kurulması ve hukuk devleti prensibinin tahakkuk edebilmesi için kati bir zarurettir.

(Adnan Menderes, Demokrat İzmir, 3.2.1947 “Yarının hür ve demokrat Türkiye-si kurulurken”)

“Bir memlekette gerek millet namına murakebenin işliyeabilmesi ve gerekse iktidarda olmayan partilerin murakebe vazifelerini görebilmeleri için, bazı şartların tahakkuku icab eder.

Devlet işlerine, milletçe el konulabilmesi herşeyden önce kanunlarda yapılacak islâhat ve imkân dahiline girebilir.”

(Adnan Menderes, “Yarının Hür ve Demokrat Türkiyesi kurulurken”, 2.2.1947 Demokrat İzmir)

“Binaenaleyh mevzuatımızda Anayasa ve Demokratik esaslara aykırı hükümlerin kaldırılmasını, iktidar partisinin normal siyasi partiler haline getirilmesini ve en mühimi de politika ve idare hayatımızda hükümler olan zihniyetin bir an evvel terk edilmesini yarının hür ve demokrat Türkiyesinin kuruluşunda ana şartlar olarak kabul etmekteyiz.

Bunlar olmadıkça malî, iktisadî, sosyal alanlarda yapılacak tenkitler, beklenen tesiri hiç bir zaman haiz olamayacakları için daima tali ehemmiyette kalacaktır.”

(Adnan Menderes, “Yarının Hür ve Demokrat Türkiyesi Kurulurken), 2.2.1947, Demokrat İzmir)

1954 ten 1960 a kadar kabul edilen anti-demokratik bir çok kanunun doğrudan doğruya en mühim hürriyetlere müteveccih olduğu ve bunları esaslı surette zedelediği malûmdur. Keza, bu kanunlardan bir kısmının demokrasinin ana prensiplerinden olan kaza istiklalini bertaraf ettiği ve aşikâr olduğuna göre bu gibi anti demokratik kanunlar ile demokrasinin tahrib edildiği yani fiilen diktanın kurulduğu Menderesin yukarıki muhakeme tarzı ile de sabittir.

“Amme hukukunun en başta gelen prensiplerindendir ki, Büyük Millet Meclisi-ne, gelen bir ekseriyetin, Anayasa Hükümlerinin ve kanunların, bahsettiği selâhiyet-ler dışına çıkarak kanunlar çıkarması gayri meşrudur”.

(Siyasi partilerin mal edinmelerine dair kanun teklifi hakkında Anayasa Komisyonu raporu “27.7.1951” D. 9 T. I C.9 S. Sayı: 261)

“Milî Hakimiyet İdaresi demek olan Demokrasiyi istibdat ve mutlakiyet rejimle-rinden ayıran prensip, idare edenlerin selâhiyet mefhumunu tanıyıp tanımamalarında mündemiçtir. Kendinde Devlet müesseselerinden evvel mevcut olan kudretler tanı-yıp da istediği şekilde kanun çıkarmak ve fakat bu kanunlara riayet etmek şiarında olan rejim bir mutlakiyet rejimi, istediği gibi kanun çıkarıpta bunlara da riayet etmi-yen bir rejim istibdat rejimi, Anayasalarına vaz’ettiği esas prensipler içindeki selâhi-yetlerle kanun çıkarmak şiarını kabul eden rejim ise demokrasi rejimidir. Anayasa-mız demokrasi ve Cumhuriyet rejimini kabul etmiş bulunmaktadır.

(Siyasi partilerin mal edinmelerine dair kanun teklifi hakkında Anayasa Komisyonu raporu “27.7.1951” D. 9 T. I C.9. S. Sayı: 261)

“Bize mütemadiyen kanun dairesinde mücadeleiyi tavsiye ediyorlar. Böyle bir tavsiyeye bizim asla ihtiyacımız yoktur. Çünkü parti ve seçim mücadelelerinin ka-nun dairesinde cereyanı şüphesiz ki demokrasinin hiç de değişmez şartı olduğunu bi-

liyoruz. Fakat Anayasanın ruh ve metninden sapıp ayrılarak öyle kanunlar çıkarılmıştır ki, bunlar mevcut oldukça partiler arasında eşit haklardan ve hatta normal tarzda parti ve fikir mücadelelerinden bahsetmeğe imkân yoktur.”

(Bayar, İzmir M. 9.8.1949)

“Yalnız, demokrasinin tatbikatı yoktur. Bu da ancak anti demokratik kanunların kalkmasıyla olur. Tarihi bir hakikattir ki, milletlerin arzusuna mukavemet etmiş bir zümre yoktur ve olamaz.

(Bayar, 3.4.1947 beyanname)

İktidar partisi, bu çok hatalı ve memleket için gerçekten zararlı yolda yürürken, aynı zamanda karşısına çıkan bütün hukukî ve kanuni manileri hiçe saymak ve Mec-listeki ekseriyetine dayanarak kendisini Anayasanın üstüne çıkarmak gibi her vatan-daşın kalbinde ve kafasında büyük endişeler uyandırmakta bulunan bir tavır ve vaziyet almış gözükmektedir.

Ancak bütün bu kanun ve kararların, Anayasaya, Anayasanın tayin ve tesbit ettiği usullere uygunluğu şarttır.

Eğer bir millet vekilinin dediği gibi Anayasa bir komprime halinde ise, onun genişletilmesi icabeder. Böyle yapılmıyarak indî tefsirler ile Anayasa hükümlerinin ih-lâline gidilmesi kat’iyyen doğru değildir.

Meclisin hükümlerlik hakkı da yine Anayasa ile tayin ve tesbit edilmiş usullere uygun olarak tezahür edebilir.

Böyle telâkki edilmediği, böyle hareket edilmediği zaman, ortada Mecliste ekseriyeti temin etmiş olan mahdud bir zümrenin keyfi arzuları kalır.

Meclisteki ekseriyetin anayasaya muhalif kararlar verebileceğini ve bunun hükümlerlik hakkı olduğunu bir an için kabul edelim. Şimdi bakınız bundan ne neticeler çıkmaktadır.

- 1- O halde bu ekseriyet memlekette vatandaşların evlenmelerini yasak edebilir.
- 2- O halde, bu ekseriyet, memlekette mülkiyet esasını kaldırabilir.
- 3- O halde, bu ekseriyet, devletin şeklini değiştirebilir.
- 4- O halde bu ekseriyet, bir kısım vatandaşların diğer kısım vatandaşlara ücretsiz ve müddetsiz olarak hizmet etmelerine karar verebilir.

5- O halde bu ekseriyet, Büyük Millet Meclisinin bütün hak ve selâhiyetlerini tek bir adama devredebilir.

6- O halde, bu ekseriyet, memleketteki bütün mekteplerin, bütün gazetelerin kapatılmasına karar verebilir.

7- O halde bu ekseriyet, kendisinin müddetsiz olarak milleti temsil etmesine karar verebilir.

Hülâsa, bu ekseriyet, böyle düşünüldüğü takdirde, akla geleni ve gelmeyen her-

şeyi yapabilir.”

(Ağaoğlu, Her şeyin üstünde kanun kuvvet, 1.6.1947)

“Dini ve ilâhî prensiplerle idare olunan cemiyetlerden demokrasilere kadar her zaman ve her yerde bu böyle olmuştur ve böyle olmakta devam edecektir. Bu bakımdan selâhiyetleri hudutsuz görünen hükümdarların şeriat hükümleri ile tahttan indirilmeleri hadisesi ile Anayasaya uygun olmayan hareketleri devam ettirmek için her çeşit şikâyet ve kontrol uzuvlarını işlemez bir hale getiren, her çeşit şikâyet ve kontrol kapılarını kapıyan kimselerin iktidardan uzaklaştırılması hadisesi arasında mahiyet itibarıyla zerre kadar fark yoktur. O halde kanuna itaat ve kanunu müdafaa vazifelerinin mâna ve mahiyetini açık bir şekilde anlamadan ve anlatmadan bu vazifelerin yerine getirilmesi mecburiyetinden bahsedilemez. Meselâ en son hazin ve ibret verici misaller olarak Hitler ve Musoliniyi ve dayandıkları rejim olan Faşizm ve Nasyonal Sosyalizmi ele alırsak, bu insanların ve bu rejimlerin birer zalim ve zulüm idaresi haline gelmelerini ancak böyle izah edebiliriz. Yoksa her iki rejimin de kanunları vardı ve her iki şef de kanunları müdafaa ve kanuna itaat vazifelerinden durmadan bahsediyorlardı.”

(Samet Ağaoğlu “Kanuna itaat” 10.8.1949 Demokrat İzmir)

“Anayasaya aykırı kanunların kalkmasını isteyen kimdir; Demokrat parti değil mi? o halde kanunu müdafaa eden ve kanunî hareket eden, gene Demokrat Parti değil midir? Buna mukabil Anayasanın menettiği kanunları muhafaza eden, menfaat gören kimdir? Cumhuriyet Halk Partisi değil mi? O halde bu parti kanundan nasıl bahsedebilir? Kazanı kaldırıp yıllardan beri omuzlarından indirmeyen kendisi olduğuna göre, kıyamcılıktan bahsetmeye ve bunu kanun adına takbih etmeye ne hakkı vardır?

Cumhuriyet Halk Partisini, aylardanberi kanuni hareket etmeye davet ediyoruz. Hem aldırıyor, hem de kanun müdafiliği rolünü oynuyor. Kendine düşen ilk vazife, Anayasaya aykırı kanunları ilga ederek, Anayasanın kanunî hudutları dahiline girmesidir.”

(Burhan Belge, “Kazan Kaldıran C.H.P. dir” 28.4.1947 Demokrat İzmir)

“Anayasanın ve Anayasa anlayışı ve sevgisi olmadan demokrasi olmaz. Demokrasi kitaplardan tercüme edilmez; eğer biz, kendi Anayasamız ile olan maddî ve mânevî irtibatlarımızı temin etmeğe ve onu etrafı örülmüş olan istibdat istihkâmı kuşağından kurtarmağa, ondan sonra da bağrımıza basmağa muvaffak olursak, ancak o zaman, davamızı zafere götürmüş, zafer karşısında hastalığından kurtulmuş, D.P. nin eline geçecek olan iktidarı, boylu boyunca Anayasanın hizmeti ve emrine vermiş oluruz.”

(Burhan Belge “Demokrat parti İzmir İl Kongresi” 29.12.1947)

“Eğer demokrasiye karar verdikse devlet ile millet arasındaki siyasal ve sosyal akdi temsil etmekte olan Anayasayı her şeyden önce cüz’ünde ve küllünde, fakat alenen tatbik mevkiine koyalım”

(Burhan Belge, Demokrat İzmir, 15.4.1946)

Dikta istikametinden gitmeğe başlanınca Menderes bunların tam aksi görüşü müdafaa etti, yani diktanın bir yeni doktrinini kurmağa çalıştı. Ona göre artık kanunlara - bu kanunlar ne mahiyette olursa olsun, hatta hürriyetleri istediği gibi tahrib etsin - tam olarak itaat etmek şarttır:

“Meşru ve kanunî bir parti olarak, meşru ve kanuni bir mücadele yapacaklarsa, evvelâ Büyük Millet Meclisinin aldığı ve alacağı bütün kararların, dün olduğu gibi bugün de, yarın da, öbür gün de muteber ve mûta olduğunu kabul etmeleri ve söylemeleri lâzımdır. Bunu söylemedikleri taktirde, kanunî mücadele yapıyor sayılamazlar. (“Menderes, Eskişehir 24.10.1958)

“Türk Milleti zekidir, iz’anlıdır, hadiselerin nereden gelip nereye gitmekte olduğu hakkında bir kanaat sahibidir. Bir küçük misal alalım:

Bir takım mebuslarla muhalefet lideri Tokattan Amasya’ya gidiyor. Zilede bir toplantı tertip ediyor, kanun dışı bir toplantı. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu bu kabil toplantıları men eder. Asayiş korumakla vazifeli olanlar bu toplantıya mani olmak isteyince, karşı geliyorlar, mebusları, polis, jandarmanın yakasına sarılıyor, sonra da kalkıyorlar, gazetelerde, bu hadiseyi Büyük Millet Meclisine götüreceğiz diyorlar.”

(Menderes, Çay 19.10.1958)

“Size esef verici bir hadiseden de bahsedeyim:

Bu tehditler cümlesinden olmak üzere, Muhalefet lideri dün akşam Zileye gidiyor ve orada toplandığı bazı vatandaşları tahrik ediyor ve kanunlara karşı hareket ediyor. Devletin vazifeli memurları ve silâhlı kuvvetleri bu hareketin önüne geçiyorlar. Onların bu vazifeşinaslıklarını takdirle karşılıyorum.

Zile’deki bu hadise son derece esef verici olduğu kadar gülünçtür. Fakat her halükârda bu faaliyette muhalefet liderinin ve kendisini takibedenlerin kanun dışı hareketlere başvurdukları görülmektedir. Bunun devamına imkân görmüyoruz. En kısa zamanda bu hareketlerin hesabını kendilerinden soracağız.”

(Menderes, Afyon, 18.10.1958)

DİKTATÖRLÜK ve REFERANDUM

Müşterek Müdafaaanamede dikta hakkında verilen izahat, objektiflikten uzaktır. Denilmek ister ki, diktatörlüğün var sayılması için referandum metodundan, da faydalanılmış bulunması şarttır. Eğer böyle denilmek istenmiyorsa müdafaaanamede bu bahsin yer almasını izah edebilmeye imkân yoktur. Zira müdafaaaname ilmi mütalâaları yerli yersiz yanyana sıralamak olmadığına, nakledilen sözlerin sanıkların müdafaası ile bir ilgisi bulunması gerektiğine göre, müdafaaanamede diktatörlüklerde referandumdan bahsetmek ancak bu mânada bir değere sahip olabilir. Nitekim daha ilk cümlelerde “Diktatör... zaman zaman referanduma başvurur.” denilmektedir.

Evvelâ dünyada mevcut diktatörlüklerin çoğunda bu yola hiç bir suretle başvurulmamıştır. Bu yoldan faydalanmış bir iki doktrinli, sistemli ve kuvvetli diktatörlükte kendisine başvuru metod referandum değil, plebisittir.

Buna mukabil, nerede ise bir diktatörlük vasıtası gibi gösterilmek istenen ve böylece memleketimizde ilk defa 27 Mayıs’tan sonra kendisinden faydalanan - işte şimdi diktatörlüğün metodlarından istifade ediliyor binaenaleyh diktatörlük bugün vardır, denilmek istendiği meydandadır - referandum, bilhassa en ileri demokrasilerin kendisinden faydalandığı bir usuldur. İsviçre’de Anayasa tadilinde referandum mecburidir. Kanunların kabulünde ise muayyen bir miktar seçmenin talebi şartına bağlı olarak ihtiyaridir.

Hülâsa ne referandumdan faydalanılmamış olması diktatörlüğün ademi mevcudiyetine delâlet eder, ve ne de referandum tipik bir diktatörlük metodudur.

Müşterek müdafaada, “Diktatörlüğün ancak tek şahsın bütün kudrete sahip olması halinde bahis konusu olabileceği,” “iktidara seçimle gelen ve seçimi tamamen bertaraf etmemiş bulunan bir partinin diktatörlüğe gitmesinin tarihen emsalsiz ve mantiken imkânsız olduğu”, “Bazı metod ve usullerin bulunmadığı yerde diktatörlüğün var sayılmıyacağı” yolundaki görüşlerin hakikatlere aykırı bulunduğuna kısaca işaret etmek icap eder”

Diktatörlükle ilgili hangi kitap ve ansiklopediye bakılsa görülür ki, diktatörlük sadece bir veya bir kaç şahsın değil, bir zümrenin bütün hakimiyeti elinde bulundurması suretinde de tecelli edebilir. Meselâ diktatörlüklerin en tanınmış olan komünist diktatörlüğü, “proleter sınıfın diktatörlüğü”dür. Daha doğrusu, “Kömünist partisi teşkilâtının diktatörlüğü”dür. Gerçekten Stalin’den sonra bir çok şahıslar başa gelmiş, fakat daima komünist partisi gerçek diktatör olarak iş başında kalmıştır. Ancak bu diktatörlüğün, birinci, ikinci veya üçüncü adamı değişmiş, yahut bu birinci, ikinci, üçüncü vesair adamların etrafındaki kadro tahavvül etmiştir. Fakat orada bir diktatörlük, yüzlerce ve binlerce şahsın birbirini destekliyen kuvvet ve faaliyeti ile aralık-

sız devametmiştir. Bugün Rusya'da diktatörün Kruçev ve ondan önce Malenkof olduğunu ciddi surette ve ilmî surette iddia etmeye imkân yoktur. Ordu ile münasebeti olan komünist parti, bütün teşkilâtı ve bilhassa polit bürosu ile hakimiyeti elinde bulundurmakta ve hürriyetler rejimine mâni olmaktadır.

Hatta Mussolini İtalya'sında bile Duçe, hiç bir zaman yalnız başına hakimiyeti elinde bulunduramamış, Faşist meclisi ve diğer Faşist liderleri ile birlikte dikta rejimi yürütebilmiştir. Nitekim o faşist meclisi Mussolini'yi zayıfladığı anda vazifesinden affedebilmiş, ve hatta daha sonra tevkif edebilmiştir.

Mısır'da oldukça uzun bir müddet General Necip ve Albay Nâsır'ın ve etrafındaki subaylar halkasının müştereken diktatörlük yürüttükleri ve sonunda Nâsır'ın Necip'i bertaraf ettiği de en yakın misaller olarak herkesin malûmudur.

Dikta Bahsinde müşterek müdafaa, 58 inci sahifede, "Muhtelif dâvalara ait kararnamele ve esas hakkında serdedilen mütalâalarda... (Diktatör) sıfatının arkasında bazen Bayar'ın, Bazen Menderes'in ve bazen her ikisinin gölgesi görülmektedir." demekle âdetâ dikta rejiminde ancak tek bir şahsın diktası bahis konusu olabileceğini işrap edecek mahiyette bir iddiayı, zımnen, ileri sürmüş bulunuyor.

Bu suretle iddia, âdetâ, her diktanın tek bir şahsın diktası olacağı hususunda bir teze dayanıyor.

Duverger'den evvelce yapılan nakiller gösterir ki, dikta bir takım maceraperestlerin, serüvenlerin eseri olabilir. Müellifin, sarahaten beyan ettiği gibi dikta, cemiyet içinde bir ekalliyet olan mahdut bir zümrenin ihtiyaçlarına cevap veren bir rejim olarak ortaya çıkabilir. (Sahife 10-13). Nitekim müellif bu gibi bir dikta teşebbüsünün Cezayir'deki Müstemlekeçilerle bazı askerî şahıslardan geldiğini ve mahdut bir zümrenin eseri olmasına rağmen tesis olunabileceğini, gerçek ve ciddi bir tehlike olarak, kabul ediyor. (Sahife 10-13, 95).

Müellifin tarihten verdiği diğer misaller de mahdut bir zümrenin bir memleketi dikta yoluna götürebileceğini ve hatta bunu bir müddet başarı ile tesise muvaffak olabileceğini gösteriyor. (Sahife: 78 ve müt.)

Müşterek müdafaa diktatörlüğün tarifini vermek maksadiyle müracaat olunan ansiklopedik eserlerden Der Grosse Brockhaus'de diktanın tek bir şahsın değil, bir zümrenin, bir oligarşinin de eseri olabileceğini isbat etmektedir. Zira mezkûr ansiklopedi, diktatörlüğün, tek bir şahsın veya oligarşik bir zümrenin - ki bu zümre bütün politik kuvvete sahiptir ve ancak, haricî görünüşe göre, mevcut Anayasayı şeklen muhafaza eder görünmekle beraber ve devlet organlarının, kendisiyle bir arada mevcudiyetine göz yummakla beraber, hakikatte resmî rejimi kenara iterek -icrâî hükümet edebileceğini söylemekle diktanın tek bir şahsın değil, bir zümrenin de mahsulü olabileceğini ve aynı zamanda bir dikta rejiminde zahiren ve şeklen hukuk nizamı-

nın muhafaza edilebileceğini meydana koymuş oluyor.

Bu Alman ansiklopedisinde diktatörler arasında muasır Polonya'da Pilzütski, Yunanistan'da Metaksas gibi şahıslar da zikrolunmaktadır ki, bu gibi diktatörlerin kurdukları diktada - müşterek müdafaada ileri sürülen dikta vasıflarının ve unsurlarının (ideoloji, mit, gestapo, milis...) asla bahis konusu olmadığına göre bunların, diktanın zarurî unsurlarından ve vasıflarından madut bulunmadığı, bu suretle de, bir kerre daha meydana çıkmış oluyor.

Gene ilâve edelim ki, müşterek müdafaanın 79 uncu sahifesinde bir diktatör olarak kabul edilen Primo Dorivera'nın, İspanya'da her hangi bir Gestapo ve milis, hele her hangi bir ideoloji ve mit kurduğunu düşünmek bile abes olduğuna göre zamanımızdaki diktatörler meyanında yer aldığı müdafiler tarafından dahi kabul edilen primo Dorivera misali dahi, kendi tezlerini cerh edebilecek bir misaldir.

Müşterek müdafaanın 66 ıncı sahifesinde İtalya'da Kralın, Mussoliniyi yeni hükûmeti kurmaya memur ettiği ve Mussolini'nin bidayette bir koalisyon kabinesi kurmak zorunda kaldığı ve Liberal devletin bazı usullerini muhafaza ettiği halde iki sene içinde parlamenterizmin bütün usullerini ortadan kaldırmış olduğu belirtildikten sonra deniliyor ki: "Keza Hitler, 1932 Reichstag seçimlerinde inhizama uğramış ve partisi kafiye çoğunluğa yaklaşmamış olduğu halde Cumhurbaşkanı... tarafından Başbakan tayin edilmiş idi. Bidayette Hitler... bir koalisyon kabinesinin normal başı idi... 1933 Emirnamesi ile âmme hürriyetlerini kaldırmak suretiyle fiilen diktayı kurdu."

Müşterek müdafaanın 79 uncu sahifesinin sonlarına doğru da "Hitler İktidara gelmeden evvelki son Reichstag seçimlerinde reylerin ancak yüzde 44 nû alabilmiş ve partisi ekalliyette idi. "denilmektedir.

Müşterek müdafaadan nakil edilen bu izahat vesilesi ile dikkate şayan görülen bazı hususları belirtmek icap eder.

66 ıncı sahifede Almanya'daki seçimlerde Hitlerin inhizama uğradığı ifade ediliyor, halbuki 79 uncu sahifede (Inhizam) olarak vasıflandırılan bu seçim neticesinde Hitler'in mecmu reylerin yüzde 44 ünü aldığı beyan olunuyor. Demek oluyor ki, müşterek müdafa, genel bir seçimin yüzde 44 ünü bir hezimet olarak kabul ettiğine göre, Türkiye'de 1957 seçimlerinde D.P.nin takriben, bu gibi bir nisbet civarında rey almış olmasını ve bu rey miktarının muhalefetin cem'an aldığı reyden az bulunmasını bir hezimet saymaya mütemayildir. Şu halde Hitler partisi ile D.P. nin, dikta tesisinde evvelki durumları bir hayli müşabihdir. Ve Hitler partisini bu gibi bir durum dikta yoluna götürmeye sevkettiği gibi, D.P. yi de bu yola aynı durum götürebilir.

Zira reylerin yüzde 44 ünü alan bir partinin dikta yoluna sapması, müdafiler aleyhine olarak, neticeye götürür ki, iktidar hırsı olanlar, iktidarı bırakmamak niye-

tinde olanlar, seçimde hatırı sayılır bir rakkama baliğ olan sonuç elde ettikleri halde - her seçim, meşkül bir netice verebileceğinden, müstakbel seçimlerde, seçim şanslarını deneme yoluna gidecek yerde, bu şahıslar bir dikta yoluna sapabilirler.

Gene müşterek müdafaada tarihî bir vakıa olarak tesbit edilmekle beraber bu vakıadan çıkan neticeleri hiç nazara almaksızın gerek Mussolini, gerek Hitler'in, meşrû yollardan iktidarı elde ettikleri halde, (düşme ihtimal ve tehlikesinden âzade olarak devamlı bir surette iktidarda kalmak için), parlementer usulleri dikta usulüne feda ettikleri ifade ediliyor. Demek oluyor ki, bu misaller, iktidarı elde etme keyfiyetinin bir dikta teesisine engel değil; bilâkis bir teşvik rolünü de oynayabileceğini gösteriyor. Aynı görüş D.P. bakımından da varit olduğu hal de müşterek müdafa ve diğer müdafaalarda (Seçimle iktidara gelen ve seçimi tamamen bertaraf etmemiş olan bir partinin diktatörlük kurmasının tarihen emsalsiz ve mantiken imkânsız olduğu) yolunda bir görüşün temsil edilmesi, tarihî gerçeklere ve bizzat müdafilerin verdikleri misallere de aykırı düşmektedir.

Müşterek müdafaada hakikate aykırı olan bir iddia da, diktatörlükte rejim davalarının daima fevkalade mahkemelerde görüldüğüdür.

Bir ihtilâli takibeden diktatörlüklerde, muvakkat veya uzunca bir zaman için, fevkalade mahkemelerin kurulması olağandır. Fakat adım adım diktaya kayan, ancak zahiri görünüşü itibariyle demokrasinin müesseselerini bir kalıp halinde kısmen muhafaza etmek isteyen diktatörlük teşebbüslerinde, "olağanüstü Mahkemeler" gibi bir vasıtaya ancak kat'i mecburiyet başgösterince müracaat edilir.

Kaldığı D.P. devrinde, mahkemeler üzerindeki baskı, bilhassa ceza davalarında kâfi derecede müessir olduğundan, D.P. İktidarı, 39 uncu maddenin ve Adalet Bakanlığının sahib olduğu diğer yetkilerin yardımı ile gayesine kolayca ulaşmayı da ima bilmiştir. Hele basın Mahkemelerinin, o mahaldeki en kıdemli ceza hakimlerinden teşkil edilmesi esasını kabul etmekle, D.P. bu mahkemelere, kendisine tamamen tâbi olabilecek şahısları yerleştirme imkânına da sahip olmuştur.

Nihayet, basın davalarında tarafsız hareket eden ceza ve Temyiz Hakimlerine karşı ne yolda baskıya başvurulduğu da, malûm bir keyfiyettir. Netice, müşterek müdafaanın 76 ncı sahifesindeki "Müstakil Adalet" ile ilgili izahat, objektif olmaktan uzaktır. Gayesine "Alelade mahkemeler üzerine yaptığı baskı ile" ulaşabilen bir diktatörlüğün, en sert bir tedbir olan "Daimî surette fevkalade mahkemelere başvurma" metodundan faydalanması için, hiçbir sebep yoktur.

Anayasanın 17 nci maddesinde (hiçbir mebus meclis dahilindeki rey ve mutalâasından ve beyanatından ve meclisteki rey ve mutalâasının ve beyanatının meclis haricinde irat ve izharından dolayı mes'ul değildir.) denilmiştir.

Bu hükmün tedvini sırasında Ali Cenani bey: (Mebuslara masuniyeti şahsiye

vermekten maksat hakkı teşriyelerine hâlel gelmemektir. Meclisi mebusan muhtelif memleketlerde teşekkül etmeye başladığı zaman muhtelif milletlerde mebusların vazifeyi teşriyelerini ifa ettikleri zaman başlarında bulunan müstebit hükümdarların o vazifelerini ifadan men için mebuslar hakkında takibatı kanuniye, hapis ve tevkif esvabına tevessül ettikleri görüldüğü içindir ki böyle hukuku esasiyede masuniyeti teşriye meselesi ihdas edilmiştir.

Fakat efendiler, mahsuniyeti teşriyenin hukuku umumiyei ihlâl etmemesi şarttır.) demiştir.

“Hukuku umumiyeden” maksat Anayasanın teminat altına aldığı haklardır. Milletvekillerine 17 nci maddedeki bu geniş imtiyaz hukuku umumiyei (Anayasanın teminat altına aldığı hakları) korumak için verilmiştir. yoksa, bizzat Anayasanın, kendi hükümlerini zedelemek, ihlâl etmek için Milletvekillerine bu hakkı tanımış olması düşünülemez. Bu hal, hukuk mantığına aykırı düşer.

Anayasa mahkemesi kurulsa idi, Anayasayı ihlâl ettiği iddia edilen kanunlar hakkında hu mahkemeye müracaat edilir. Anayasa muvacehesinde mahiyetleri tayin olunurdu. Ve binnetice Anayasayı ihlâl davası gibi böyle bir dava bahis mevzuu olmazdı. Yolunda müdafaa varit değildir. Anayasayı ihlâl eden bu kanunlar bir zühûl neticesi veya görüş ve anlayış farkı sebebiyle çıkmış veya çıkarılmış değildir. Kanun yoluyla, maskeli bir halde Anayasayı ihlâl etmek ve yetkileri arttırmak, hürriyetleri kısmak için kasten çıkarılmıştır. Demokrat iktidarın görüşüne göre Demokrat parti gurubu aynı zamanda meclis hüviyetindedir. Her türlü kanunu çıkarmak imkânına maliktir.

Anayasa yalnız böyle kanunlar yoluyla değil, maddî hadiselerle ihlâl edilmiş, Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in ve Hükümetin tutumu ve davranışı ile fiilen de ihlâl edilmiştir. Anayasayı ihlâl ettiği iddia olunan kanunlar, mevcut olduğu takdirde Anayasa mahkemesi fiili duruma da müdahale edemeyeceğine göre fiilen ihlâl cihtine yine gidilmiş olacaktı. Buna göre zamanında Anayasa mahkemesinin kurulmamış olmasının neticeye bir tesiri olmaması icap eder.

Anayasanın 41 inci maddesine göre hiyaneti vataniye halinde Cumhurbaşkanının sorumluluğu kabul eden Anayasanın, aynı hal karşısında Milletvekillerini sorumlu tutmamış olması asla kabule şayan olmamak iktiza eder. Anayasa kanunun 105 ncü maddesinin birinci fıkrası hükmünce teşkilâtı esasiye kanununun hiçbir maddesi, hiçbir sebep ve bahane ile ihmâl veya tatil olunamaz. Binaenaleyh bu noktalara yönitilen müdafaalar varit değildir.

103 ncü maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre (hiçbir kanun teşkilâtı esasiye kanununa münafi olamaz.) Bu hüküm ile Büyük Millet Meclisi Anayasaya münafi kanun çıkarmamak ile görevlendirilmiştir. Meclise hakim çoğunluk partisi ki, hadisede mefsuh D.P. gurubudur, kasten Anayasaya aykırı kanunlar çıkarmış ise suç bahis-

mevzuu olur. Gerçi Anayasayı ihlâl eden kanunlar 950 den beri itibaren üç muhtelif devrede çıkarılmış ve bu devreye mensup milletvekillerinden bir kısmı hakkında amme davası açılmamış ve amme davası 27 Mayıs'da milletvekili olanlara hasredilmiş ise de liderlerde bir değişiklik olmamış ve sanık Celâl Bayar'la, Adnan Menderes 146 ncı maddedeki suç'un ve diktaya gidişin aslî faileri bulunmuş, her devrede kendi çevrelerinde 1950 den beri değişmeyen taraftarları bulunmuş ve devre değişikçe kendilerine bağlı bu çevre genişlemiş olmasına göre bunun da suç'un teşekkülüne bir tesiri olmamıştır.

Bir milletin Ana teşkilâtını ve haklarını kuran ve koruyan Anayasa, espirisi ile ve ruhu ile hayatı takip eden ve hayatla birlikte yaşayan bir kanundur.

Müşterek müdafaaanamede dikkati çeken diğer bir cihette "Anayasaya aykırı her kanunu kabul etme, Anayasayı çiğneme suçunu teşkil ederse, o zaman Anayasa, mahkemesinin mevcut olduğu bir memlekette, Anayasaya aykırı kabul edilen ve bu suretle iptal edilen her kanunla birlikte, teşri organı üyelerinin de en ağır surette cezalandırılması gibi tecviz edilemeyecek bir neticeye ulaşılacağı" yolundaki iddiadır.

Hakikatta, Anayasaya aykırı düşen bir kanun veya kanun hükmünü kabul etmekle, Anayasa prensiplerini ve Anayasanın yarattığı rejimi bir takım kanunlar manzumesiyle fiilen kâğıt üstünde bırakmak, yani tatbikatta Anayasaya zıt bir resim tesis etmek neticesine kanunlar ve kararlar silsilesile ulaşmak fiili arasındaki ayrılık aşikârdır. Anayasanın bir hükmünün ruhuna veya tefsir neticesinde alacağı mânaya aykırı düşen bir kanun hükmünü, Anayasayı ihlâl kastını taşımaksızın kabul etmek, her zaman vuku bulabilecek teşrii bir hatadır. Ve bunu suç saymağa hiç bir suretle imkân yoktur. Buna mukabil Anayasaya aykırılığı aşikar bulunan bir kanunu, hatta kanunlar manzumesini Anayasayı fiilen bertaraf etmek gayesiyle, kastile kabul etmek şüphesiz ki, meşru olmayan bir fiildir ve Anayasayı gayri meşru yoldan bertaraf etmek gayesine müteveccih böyle bir fiil, 146 ncı maddenin aradığı diğer şartların mevcut olması halinde, Anayasayı çiğneme suçunu teşkil eder. Zaten bizzat Menderes, Anayasaya aykırılığı ortada olan kanunları sırf demokratik nizamı tesis etmek ve bu suretle zümre hakimiyetini devam ettirmek maksadile kabul etmenin gayri meşru bir fiil olduğunu ve bu gibi kanunların hatta kanun sayılmaması gerektiğini en kesin bir surette belirtmiştir.

"Ve hele meriyet mevkiinde bulunan bir kanunu tekmeliyecekleri yolunda bir murakabe partisinin ağzından dökülen kelimeleri işitmekle kendileri hesabına hüznün ve hicap duyuyoruz, diyorlar. Keyfi idarelerine mesnet teşkil etsindiye vatandaş hak ve hürriyetlerine ve insanlık haysiyetine aykırı düşen memlekette millet hakimiyetinin kurulmasına engel olan, Anayasaya aykırı ve bu itibarla kanun dışı sayılmak ve meriyetten düşürülmek icabeden kanunların hala mevcut olduğunu kim inkâr edebilir? İşte bütün bu toplantıların ve koskoca bir milletin harekete gelmesinin asıl mânâ-

nası da bu gibi kanun dışı kanunları mübarek ayağı ile tekmelemeğe milletin azmetmiş olduğudur.

Filhakika bu gibi kanunlar, C.H.P. müfritlerinin rağmına dahi olsa kaldırılacaktır. Çünkü, Türk Milletinin kararının bu merkezde olduğu artık inkâr edilemez bir hakikat olarak ortada durmaktadır. Hicap duyulması icap eden cihet ise, hiç şüphe yokki, Anayasa hükümlerini çiğniyerek vatandaşlık hak ve hürriyetlerini ve insanlık haysiyetini tekmelemektir.”

(Menderes, Yenipazar 13.6.1948)

“Bir Anayasa, vardır. Bir de Anayasaya muarız kanunlar vardır. Bu aykırı kanunlara “kanun dışı kanunlar” demek icabeder. Binaenaleyh iktidar partisi, kanun dışı kanunları değiştirmemekte inat ederse, bize kanun dairesinde kalmayı tavsiye etmek yersiz olur.”

(Menderes, Mersin, 9.1.1948)

“Kanun bir cemiyette tatbiki mecburi olan ve ihlâli halinde belli müeyyidelerin harekete geçeceği kaideler olduğuna nazaran, vazedilen bir kaidenin kanun mahiyetinde olabilmesi için, o kaidenin evvelâ cemiyetin ekseriyetinin fikrine uygun bulunması şarttır. Bu vasfı haiz olmayan bir emir, bir esas, bir kaide kanun sayılmaz. Konular bir kaidenin cemiyetin fikrine uygunluğu, onun, cemiyeti idare eden ana prensiplere intibak derecesiyle tesbit edilir. Bu ana prensipler yazılı olarak Anayasada, fiilî olarak ahlâk telâkkilerinde yer almıştır. Binaenaleyh konulan bir kaide, Anayasaya ve ahlâk telâkkilerine uygun olmazsa, o hiçbir zaman bir kanun değildir.”

(Samet Ağaoğlu “Kanuna İtaat” 10.8.1949 Demokrat İzmir.)

“Anayasanın, mâşeri vicdanda meknuz hak ve ahlâk esaslarının ruh ve mahiyetine tamamen aykırı olan bu tasarrufların şekle muvafık görülmesi gayri meşru olmalarına mâni teşkil etmez.”

(C.H.P. mallarının müsadere hakkındaki kanun gerekçesi 91 şahıs arasında Namık Gedik de var, 14.12.1953 C. 26 S. 163)

Anayasaya aykırı bir takım kanunlar manzumesi ile, Anayasa nizamını fiilen bertaraf etmek ve onun yerine fiilî bir Anayasa nizamı tesis etmek hareketinin bir suç teşkil edeceği Samet Ağaoğlu'nun şu cümlesiyle de sabitti:

“Demokrat parti, Anayasa hükümlerinin ihlâl edilmemesini, Anayasayı ihlâl in en büyük bir suç olduğunu haykırması, milletin, halkın kendisini idare prensibini ne kadar kuvvetle benimsediğini, onun gene kendisini idare için lâzım gelen şuur seviyesine tamamen haiz olduğunu tesbit eden en kuvvetli bir müşahadedir. “(Samet Ağaoğlu “Miting millî ruh ve aklın ifadesi olmuştur.” 12.8.1959 Demokrat İzmir).

Bu sözler antidemokratik kanunlara karşı söylenmiştir.

Anayasanın ruhunu teşkil eden vatandaş hak ve hürriyetlerini tahrip edici kanun-

ların çıkarılması keyfiyetinin, milletvekillerinin yeminine aykırı düştüğü bizzat Celâl Bayar'ın ifadesiyle de sabittir:

“Şayanı teesüddür ki, Halk Partisi kurultayının günlerce devam eden müzakere-leri esnasında, anti demokratik kanunlar hakkında her hangi bir karar verilmemiştir.

O halde, şimdi onların kanunlar hakkında meclise yapacağımız tekliflere karşı alacakları tavır, bizim müstakbel kararımızın esası olacaktır. Eğer memlekette normal bir hayat kurulmasını samimiyetle istiyorlarsa, yani anayasanın muhafazası hususunda yaptıkları yemine sadık kalmak istiyorlarsa, tekliflerinizi kabul ederek Millî hakimiyeti engelliyen bütün kanunları değiştireceklerdir. “(Bayar, 7.12.1947, Ankara Merkez İlçesi)

Müşterek yazılı müdafaada, 27 Mayıs ihtilâlini yapanların bir ihtilâl Hukuku yaratmadıkları ve bu gibi dâvaların açıldığı memleketlerde ihtilâli yapanların, yeni bir Hukuk yaratarak, mer’i Ceza kanununun çerçevesi dışınan çıktıkları nazarı itibare alınarak bizde bu davanın mer’i Ceza Kanununun tamamen dar ve sıkı çerçevesi içinde yer alması gerektiği tezi, kat’iyetle, iddia edilmektedir. Halbuki, gerek 1 numaralı kanun - ki, bir Anayasa kanunu hüviyet ve kuvvetindedir- gerek ihtilâl devrinde vücuda getirilen ve Milletçe benimsenen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, başlangıç kısmında (1), sabık iktidarın Anayasa ve Hukuk dışı tutum ve davranışları ile meşrûluğunu kaybeden bir iktidar olduğunu ve milletin direnme hakkını kullanmasına sebebiyet verdiğini söylemekle-sarahaten Ceza Kanununa atıf yapmamakla beraber-Anayasa ilgası, ihlâli, tağyiri... suçunu işlemiş olduğunu, kâfi derecede, belirtmiş oluyorlar. Ki, bu: tıpkı, müşterek müdafaanın 98 nci sahifesinde sözü geçen “İtalya”-da 27 Temmuz 1944 tarihli ve 159 numaralı kanun mahiyetindeki niyabet karnamesinin 3 ncü maddesinin 1 nci fıkrasında 1889 Ceza Kanununun 118 nci maddesi-ne göre cezalandırılır” denilmesine muadildir.

Zira 1 numaralı kanun, 6 nci maddesinde, sözü geçen iktidar mensuplarını “yar-ğılamak üzere bir yüksek Adalet Divanı kurulur” demekle -işte, kendi yarattığı, ihtilâl hukukuna, dayanmak suretiyle- ve bu ihtilâl hukukunun icabı olarak iktidara mensup şahısları birer “Sanık” olarak vasıflandırmakla ve “Sanıkların sorumluluk”larından söz açmakla, netice itibariyle, tıpkı müşterek müdafaada zikredilen memleketlerde -ve bu arada İtalya’da- olduğu gibi ihtilâli yapan kuvvet: bu gün dâvada Yüce Divan huzuruna çıkanların Anayasa ihlâli suçunu, mevcut ceza mevzuatına göre hukuken işleyebileceklerini, hukukî bir esas olarak kabul etmiş bulunuyor. Hatta mezkûr kanunun sevkettiği bu hükümler ile ihtilâl kuvveti, iktidara mensup bu kişilerin (teşrii sorumsuzluk) esasında faydalanamayacaklarını kabul etmiş olduğunu da, aynı surette ve daha da kat’iyetle, açıklamış bulunuyor.

Zira ihtilâl kuvveti nazarında, 1924 Anayasasının 17 nci maddesinin koyduğu sorumsuzluk esasının ve teşrii masuniyet müessesesinin bu sanıklara tatbiki kâbil olma-

dığı aşikârdır. Gerçekten 1 numaralı kanunun 6 ncı maddesi bunları yargılanmasından, “sanıklığından” ve “Sorumluluklarının araştırılmasından” bahsetmekle, aşikârdır ki, hiç bir zaman, 17 nci maddeye müşterek müdafaanın verdiği manâyı atfetmemekte; hiç değilse iktidara mensup bu şahıslar hakkında bu 17 nci madde ile asla ihticac olunamayacağını belirtmiş olmaktadır.

3 numaralı kanun da, 7 nci maddesinde “tevkif kararından” söz açmakla yularıdaki görüşü teyit etmektedir. Zira ihtilâli yapanların nazarında Anayasa 6 nci maddede sayılanlara tatbiki kâbil olsa idi -Bunlar sorumsuzluktan ve Teşrii masuniyetten faydalanabilen kişiler olmak hesabıyla- hiç bir surette tevkifleri cihetine gidilememek lâzım gelirdi.

Nihayet şunu ilâve edelim ki 15 numaralı Kanun gerekçesinden, her ne kadar, 146 ncı ve 56 maddelere, esas itibariyle, dokunulmadığı yolunda bir fikir çıkarmak mümkün isede; ayni gerekçede ihtilâl Hukukunun tabii icabı olarak Fransa’da isdar olunan Dö Gol emirnamelerine yapılan atıflardan sonra bizde ihtilâl hukukuna mümkün mertebe tevessül olunmadığı yolunda bir fikrin yer aldığı da görülmektedir.

(1) Müşterek müdafaada bir Anayasa dibacesinin (başlangıcının) Anasayadan mâdüt olmadığı her ne kadar iddia ediliyor isede (sahife 11) bu iddia hukuken sakattır. Zira Fransız Devlet Şûrasının müteaddit içtihatlarına göre 1946 Anayasası dibacesinde ve hatta, 1875 Anayasası ile kendisine doğrudan doğruya atfı yapılmadığı halde, 1789 insan hakları beyannamesinde yer alan esaslar -meselâ âmme hizmetleri karşısında müsavat, âmme mükellefiyetleri önünde eşitlik veya fikir veya kanaat hürriyeti... gibi esaslar- tıpkı birer Hukuk norması ve hükmü gibi bir değere sahiptirler. Binaenaleyh bu dibacede veya beynamede yer alan esaslara muhalif olan idarî bir tasarruf, tıpkı Anayasanın metninde yer alan bir hükmü veya alelâde bir kanunda mevcut bir maddeyi ihlâl ettiği gibi, Devlet Şûrasında iptâl olunmaktadır. Bu hususta Fransız Devlet Şûrasının müteaddit kararları vardır.

Sanıklarlar müdafiileri tarafından duruşma sırasında muhtelif yönlerden müşterek yazılı müdafaalar verilmişti. Birincisi “müdafaa” adlı kitap şeklindeki 127 sahifelik yazılı müdafaa, ikincisi Avukat Ferudun Köyman tarafından babası dolayısıyla yapılan müdafaa sırasında verilen 53 sahifelik yazılı müdafaa, üçüncüsü İcra Vekilleri Hey’etinin mes’uliyeti hakkında yazılı müdafaa, dördüncüsü Avukat Suat Zıya Kant tarafından Vatana Hiyanet başlıklı 17 sahifelik yazılı müdafaadır.

Bu yazılı müdafaalar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Or. Prof. Sulhi Dönmezer, Ankara Üniversitesi Ceza Hukuku Prof. Burhan Köni, Prof. Faruk Eren, İstanbul Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Nurullah Kunter, Prof. Naci Şensoy, Prof. Sahir Ermandan müteşekkil 6 kişilik bir hey’ete tevdi edilerek (Bu yazılı müdafaalarda ceza hukuku sahasındaki yabancı mevzuat ve müelliflere yapılan

atıfların doğru olup olmadıklarının, yabancı müelliflerin bahis konusu hususlarla ilgili görüşlerinin ve gerektiğinde yabancı mevzuatın ilgili maddelerinin şahsi herhangisi bir mütalâa ve kanaat katmadan aynen tercümesi ile yazılı olarak tevdii) hususunda vazifelendirilmiş ve bu hey'et tarafından imzaları altında 53 sahifeden ibaret yazılı bir tetkik divana tevdi edilmiştir.

Bu tetkikin Or. Prof. Sulhi Dönmezer'e ait kısmında: Maurice Houriou, Précis de droit Constitutionnel, 2. ed. Paris 1929, S. 532 ve son:

(Bu masuniyet memleketin menfaati dolayısıyla tanınmıştır.)

A. Esmein, elements de droit Constitutionnel Francais et comparée, 8. ed., C. 2, Paris 1928, S. 418 ve son:

(Teşriimasuniyetleri gayesi, meclisin serbestçe ve istiklâl içinde çalışabilmesini sağlamaktır; bu itibarla bu masuniyetler hususi menfaatler bakımından değil, fakat amme menfaati bakımından tesis edilmiştir.)

Aynı kısmın 7-8 inci sahifesinde:

Henry Rottsehæffer, handbook of American Constitutional law, 1939, S. 156-157:

(Ancak vatana hiyanet ve âmmenin sükununu ihlâl hallerinde bu muafiyet mevzu bahis olmaz).

Aynı kısmın 8-9 uncu sahifesinde Prof. Faruk Eren Türk Ceza Hukuku, cild 1, Ankara 1960, sahife 97-99:

(Suç, teşrii vazife ile 'alâkalı olmalı ve teşrii vazife kasten suiistimal edilmemiş bulunmalıdır.)

(Teşrii vazifenin ifası ile bu vazifenin suiistimalini karıştırmamak lâzımdır.

Milletvekilleri hiçbir şeyden çekinmemelidir. Fakat Anayasaya ve Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı suç işlemekten çekinmelidirler. Aksi takdirde sorumsuzluğun mevzuu kalmaz.)

"Anayasayı çiğnemek suçu karşısında mebusların sorumsuzluğu prensibi" veya "sorumsuzluk prensibi karşısında Anayasayı çiğneme suçu" başlıklı Anayasa hukuku Doçenti Muammer Aksoy'un Cumhuriyet gazetesinin "Günün konuları" sütununda 7-11 temmuz 1961 tarihli 5 adet ilmi mahiyeti makaleleri.

(17 inci madde ile ilgili olarak kendisine başvuru Laferrière ve Esmein'in görüşleri, gayri meşrû gayeye müteveccih kastları sabit olan sanıklar lehine neticelere ulaşılmasına asla müsait değildir:

Esmein demektedir ki, Milletvekilinin mütalâalarından dolayı -bunlar suç olsa bile- sorumluluk bahis konusu değildir. Ancak mütalâa ve reylerin, rüşvet gibi cezalandırılması mümkün olan harcî bir takım fiillere veya manevralara, teşebbüslere bağlı bulunmaları, mütalâa ve oyların bu gibi fiil ve manevraların son merhalesi ve

pratik muhassalasını teşkil etmeleri halinde, bizatîhi nazara alındığında oy ve mütâlânın kendisi her türlü takip ve tecziyeden kurtulmakta ise de-, teşriî sorumsuzluk, mukaddem ve haricî fiillerin masumiyetini asla intaç edemez. Bu mukaddem ve haricî fiiller ki, bizatihi cezalandırılabilen fiillerdir ve oy vakıasının son halkayı teşkil ettiği hâdiseler ve fiiller zincirini vücuda getirmektedir. (Esmein, Elements ve Droit Constituionnel, Paris 1928, cilt 2, sahife 419-420)

Müşterek müdafaada kendisine atıf yapılan Anayasa Hukukçusu Laferrière'nin görüşü de Esmein'inkine tamamen uygun bulunmaktadır. Gerçekten sorumsuzluğun parlamenter görevin icaplarından olan bütün tasarrufları himayesi altına aldığını kaydettikten sonra Laferrière şöyle demektedir: "Oy fiili bizatihi nazarı itibare alındığında bir mütâlânın ifadesidir. Fakat oy, mütেকaddim bazı fiillere bağlı olabilir. Öyle fiiller ki, milletvekili vekâletine (mandat) yabancı, hatta mugayir olabilir ve bu fiillerin kendileri ceza kanununa göre suç teşkil edebilir. Meselâ bir Mebus muayyen bir istikamette oyunu kullanmak için para almış ise, Mebusun rüşvet kabulü, sorumsuzluğun himayesine mazhar değildir. Panama hâdisesinde Temyiz mahkemesi, memurların rüşvet suçunu cezalandıran Ceza Kanununun 117 inci maddesinin, parlamento üyelerine de kabili tatbik olduğuna hükmetmiştir.

Hülâsa, sorumluluğun oyları sebebiyle parlamento üyelerine tatbikini men eden hüküm, sadece, doğrudan doğruya meclislerin bilâhare bir kanun isdar ederek parlamentoda muayyen bir istikamette verilmiş olan oyları sonradan tecrim edebilmelerini men etmekten başka bir mâna ve şumulü haiz değildir." (Laferrière, Manuel de Droit Constituionnel, 1947 sahife 711, dip notu 1).

Yine Laferrière, izahatına devam ederek sorumsuzluğun, "Bir Mebusun ancak ve ancak görevini yerine getirebilmek için girişmek zorunda bulunduğu fiilleri himayesi altına aldığını ve fakat bu sorumsuzluğun Fransa'da nüfuz ticareti (Trafic d'influence) suçunu, yani parlamenter sıfatını kötüye kullanarak, haiz olduğu veya olabileceği, tesir imkânını suiistimal etmek için hibe ve vait kabulü suçunu kapsamadığını (himaye altına almadığını)" ilâve etmektedir.

Şimdi bu mütâlâalardan çıkarılacak, hatta çıkarılması zarurî olan netice şundan ibarettir: Demek oluyor ki bir kanuna verilen rey, mücerret ne kadar mahzurlu ve hatalı olursa olsun sorumluluğu müeddi olmaz. Fakat oy, ulaşılmak istenilen bir gayenin (gayri meşrû gayenin) gerçekleştirilebilmesi için girişilen fiiller zincirinin son halkasından ibaretse, yani bu oy ile gayri meşrû bir gayenin tahakkukuna hizmet ediliyorsa, oy dışında olan gayri meşrû gayeye ulaşmak için vaki tertip, o gayri meşrû gayeye ulaşmak için oy'un bir vasıta olarak kullanılması keyfiyeti, sorumsuzluğun şumulü içerisine girmez. Burada sorumluluk vardır.

Bunu, hâdisemize, yani Anayasanın prensiplerini çiğneyen, kâğıt üstünde bırakan, kısaca Anayasa dışında fiilî bir Anayasa düzeni tesis eden kanunlar manzumesi

yaratmak ve böylece Anayasayı değiştirmeden, Anayasa nizamını değiştirme teşebbüsüne tatbik ettiğimizde:

Bunda Mebusların müccerret “niçin 39 uncu maddeyi değiştirdin?” veya “Niçin toplantı hürriyetini, yahut basın hürriyetini yok eden veya Meclis Tahkikatı Encümenleri yaratan bir tek kanuna oy verdin, böyle düşündün? Bunu kabul etmenin memleket için lüzumlu olduğu kanaatine vardır?” denilerek cezalandırılması bahis konusu değildir. Sorumluluğu dâvet edecek fiil şundan ibarettir: “Muhtelif kanun, karar, yahut hükûmet fiiline karşı davranışta “niçin oylarını Anayasa nizamının çiğnenmesini mümkün kılan ve böylece Anayasaya zıd, bir Anayasa nizamını kurma gayesi güden bu kanun, karar ve fiilleri destekleme istikametinde ve binnetice Anayasanın fiilen bertaraf edilmesi maksadiyle kullandın? Oy’unu niçin Anayasanın çiğnenmesi için bir vasıta olarak istimal ettin?”

Demek Oluyor ki sorumluluk ve suç, Mebusun oy vererek bir teşriî tasarrufta bulunabilme imkânını ve keza hükûmetin Anayasa dışı faaliyetleri karşısında, mürakabe etme vazife ve imkânını, bir suç hatta en büyük sayılan Anayasayı bertaraf etmek gayesiyle (bu gayeye ulaşmak için) bir vasıta olan kanun, karar ve fiillerin gerçekleştirilmesi için kullanmış olmalarında, atalet içinde kalarak mürakabeden kaçınmaları sayesinde, Anayasa dışı bir nizam yaratmak isteyenlerin bu meşru olmayan gayeye ulaşmalarını sağlamalarındadır.

Bu münasebetle şunu da kaydetmek lazımdır ki “D.P. İktidarı Anayasayı değiştirmek için, gereken çoğunluğa sahipti, binaenaleyh bu kanunları Anayasayı değiştirmek suretiyle çıkarabilirdi. Ve bu takdirde o kanunlar Anayasaya da uygun olurdu.” Yolundaki görüş tamamen aldatıcıdır:

Diktatörlük için aranan şartların mükemmel surette mevcut olmadığı, halk kitlelerinin her şeye rağmen demokratik nizama ve hürriyetler rejimine bağlı olduğu bir memlekette, diktatörlüğün fiilen tesisi, ancak ve ancak demagoji ile ve hileli yollarla faydalanma suretiyle mümkündür. Menderes’in şu cümlesi bunu gösteriyor: “Vatandaş hak ve hürriyetini ortadan kaldıranlar, hep vatandaş hak ve hürriyetini sağlamak istediklerini ileri sürmüşlerdir.” (Menderes, T.B.M.M. zabıt ceridesi 13.9.1946 günlü birleşim, Devre 8, toplantı olaganüstü, cilt 1 sahife 292)

Bu hile, tesis edilen fiilî nizamın, Anayasaya, yani demokratik ve hürriyetçi nizamına uygun olduğunu iddia etmek ve hatta gerçekte antidemokratik olan kanunları, demokratik nizamın en iyi bir surette gerçekleştirilmesine yarayan vasıtalar olarak takdim etmeye çalışmaktan ibarettir. Demek olur ki, Demokrat Partinin, Türkiye’de 1960 seneleri etrafında, açıkca “biz diktatörlüğü ilân ediyoruz. Hürriyetleri ortadan kaldırıyoruz, mahkeme istiklâline son veriyoruz. Binnetice bu totaliter devlet anlayışına uygun, hürriyeti bertaraf edici kanunları da getiriyoruz” demesine elbetteki imkân yoktur.

Demokrasi ve hürriyet teranesi sayesinde iktidara ulaşabilmiş bir kuvvet olan D.P., demokrasinin prensiplerini açıkça ortadan kaldıran bir Anayasayı, Mecliste sahip bulunduğu üçte iki çoğunluğa rağmen 1950-60 yılları arasında Türkiyede asla tesis edemezdi. Böyle, şüphe götürmeyecek surette, hürriyet nizamını ve demokratik rejimi bertaraf ederek totaliter nizamı kuran bir Anayasayı kabul etmek yoluna gitseydi, çok zayıf olan ve ancak anti-demokratik kanunların yarattığı geçici ve sun'î kuvvet sayesinde ayakta durabilen bu iktidar derhal bertaraf edilirdi. Hem de seçime bile kalmadan milletin zulme mukavemet hakkı sayesinde. Buna mâni olmak içindir ki, D.P. demagoji ve hile yoluna müracaat ederek hukuk devletinden bahsede bahsede polis devletini tesis etmeye, hürriyetten bahsede bahsede hürriyetleri zedelemeye, baltalamaya, ve tahrip etmeye, demokrajiden bahsede bahsede bir oligarşiyi tesis etme yolunu seçmeye mecburdu. Eğer ciddî ve samimi olarak demokrasi ve hürriyet yolunu seçmez de diktaya gitmek yolunu ihtiyar ederse, kendisini bu gayeye ulaştıracak vasıta olarak yukarıda söylenilen metoda başvurmaya mecburdu. Nihayet, D.P. diktaya gittiğini açıkça ilân etmek cür'etini göstermediği halde bile millet bu gidişi her türlü demagoji ve safsataya rağmen tesbit ederek zulme mukavemet hakkını yine de kullandı.

Anayasa'nın 17 inci maddesinin, Anayasanın prensiplerini aşikâr surette baltalayan, tahrip eden, ve bu prensipleri kâğıt üstünde bırakan kanunlara oy verme bakımından da uygulanacağı iddiasını desteklemek maksadiyle müşterek müdafaada ileri sürülen deliller, mesnetsiz, değersiz ve hayalidir.

Evvelâ yeni Alman Anayasasının 18 inci ve 46 ıncı maddelerine yapılan atıf hakikate aykırıdır. 18 inci madde, bazı hürriyetlerin, belli şahıslar tarafından kötüye kullanılması halinde, ileride de kötüye kullanılmasına mâni olmak ve bu suretle demokratik nizamın korumak maksadiyle, Anayasaca bütün şahıslara tanınan bazı hürriyetlerin, Anayasa Mahkemesi tarafından bu şahıslar için nez'edilmesini derpiş etmiştir.

Bu noktadaki hatayı belirtmeden önce, yapılan iki yanlış atfa işaret etmek icap eder:

1- Anschütz, Reichsverfassung adlı eserinin 207 inci sahifesindeki kayıtlarla bu görüşün teyit edildiği müdafaanamenin (müdafaaneme eki) 36/4 üncü sahifesinde iddia edilmektedir ki, bu atıf tam mânasiyle aldatıcı ve hakikate aykırıdır. Kitabın basıldığı yer ve bilhassa tarih belirtilmediğinden Anschütz'ün yeni Alman Anayasası hakkında yazılmış bir eseri bulunduğu ve bunda da 18 inci ve 46 ıncı madde hükümlerini yukarıdaki şekilde mânalandırdığı zehabı yaratılmaktadır. Hakikat şudur ki, Anschütz'ün yeni Alman Anayasası hakkında bir kitabı yoktur. Binaenaleyh sözlerinin, yeni Alman Anayasasının 18 ve 46 ıncı maddeleri ile ilgili müdafaanamedeki görüşü teyit etmesi de bahis konusu olamaz. Esasen Alman Anayasasının 18 inci

maddesinde ve ona atıfta bulunan 46 ıncı maddesinin 3 ve 4 üncü fıkralarında yer alan hükümler, ilk def'a Bonn Anayasasında vaz'edilmişlerdir. Binaenaleyh bu maddelerle ilgili izahat sırasında Anschütz'un filân kitabındaki sözlerin de bu maddenin mânası hakkındaki şu veya bu görüşü teyit ettiği yolundaki iddia her türlü mesnetten mahrumdur. Nihayet Anschütz'un sadece eski Weimar Anayasasına dair kitapları vardır ki, bunun da adı müşterek müdafaaanamede kaydedildiğinin hilâfına olarak (Reichsverfassung) değil, (Die Verfassung des deutschen Reichs)dir.

Bu kitabın hangi tab'ının 207 inci sahifesinden bahsedildiğini kestirmeye imkân yoktur. Zira diğer bir çok atıflarda -usulüne uygun olarak- eserin tab'ı yeri ve senesini belirten müşterek müdafaaaname Anschütz'un kitabının baskı senesini ve kaçınıcı baskı olduğunu kaydetmemiştir. Amma bulunabilen 1932 ve 1933 baskıları -ki bunlar eserin sonuncu baskısını teşkil etmektedir- nın 207 inci sahifesinde konu ile ilgili her hangi bir kayıt mevcut değildir. 1932 ve 1933 tarihli baskıların dokunulmazlık müessesesini inceleyen 227 ve 228 inci sahifelerinde ise, Anayasayı fiilen kâğıt üstünde bırakan, Anayasaya aykırı kanunlara veya kanunlar manzumesine muayyen maksatla rey veren milletvekillerinin sorumlu olup olmayacağı meselesine hiç bir suretle dokunulmamıştır. Hülâsa Anschütz'a yapılan atıf tamamen aldatıcı bir delil mahiyeti arz etmektedir.

Yeni Alman Anayasasının 18 inci maddesi ve ona atıfta bulunan 46 ıncı maddenin 3 ve 4 üncü fıkralarındaki hükmün hâdisemizle olan ilgisine gelince:

Alman Anayasasının 18 inci maddesinin Anayasayı çiğneme (Hochverrat) fiiline şâmil olduğunu, inceleyebildiğimiz Alman Anayasası ile ilgili her hangi bir kitapta belirten hiç bir kayıt görülmeyişi gibi hükmün açık mânasından ve istihdaf ettiği gayeden de bu yolda bir hüküm çıkarmaya asla imkân yoktur. Aksine 18 inci madde, Anayasa nizamını korumak maksadiyle vaz'edilmiş bir tedbir hükmüdür. Bununla Anayasa nizamının en öldürücü bir surette tahrip edilmesine cevaz veren bir görüşe ulaşılabileceğini tasavvur etmek, hukukun her türlü gayeden mahrum bir takım kelime oyunları olduğunu zannetmekten başka bir görüşe dayanamaz.

Şimdi Alman Anayasası üzerine yazılmış en ciddi ve ilmî eser olan Das Bonner Grundgesetz, Dr. Hermann von Mangoldt-Dr. Friedrich Klein Berlin - Frankfurt 1957, sahife 517-538 de 18 inci madde ile ilgili izahata ve yine aynı eserin devamı olarak 1959 yılında yayınlanan üçüncü fasikülün 969-985 inci sahifelerine bakılınca bu hükümlerin Anayasayı çiğneme suçuna şâmil olduğunu gösterir her hangi bir kaydın mevcut olmadığı tesbit edilir.

Halbuki Alman mevzuatında; Anayasayı çiğneme suçu mevcut olduğuna göre, bu mufassal eserde - eğer 18 inci madde Anayasayı çiğneme suçuna şâmil olsa idi - her hangi bir kayıt bulunurdu.

Yeni Alman Anayasasının 18 inci maddesinde, sadece belli hürriyetlerin (fikirle-

ri açıklama hürriyetinin, basın hürriyetinin, ilim hürriyetinin, toplantı hürriyetinin, cemiyet kurma hürriyetinin, vesairenin) muayyen şahıslar tarafından hürriyetçi demokratik nizamı karşı mücadelede kötüye kullanılmasına mâni olmak için, bu hürriyetlerin onu kötü kullanan şahıs bakımından nez'edilmesi bahis konusudur. Esasen Anayasayı sistem halinde bertaraf eden kanunlar zincirinin veya ağıının tesisi, yeni Alman Anayasasının sisteminde fiilen imkânsız gibidir. Zira yeni Alman Anayasası, Anayasa Mahkemesini kurduğundan, bu Anayasanın mantığında, Anayasaya aykırı kanunların siyasî kuvvet tarafından sistem halinde gerçekleştirilmesi ve idamesi imkânsızdır. Anayasaya aykırı bir kanun çıksa, ikincisi çıkıncaya kadar birincisi Anayasa Mahkemesince iptal edilecektir. Eğer siyasî kuvvetin Anayasa mahkemesini satın alması veya baskı altında bırakarak kendi iradesine tâbi hale getirmesi bahis konusu edilmek istenirse, bu takdirde, bu gibi bir halde sorumsuzluk müessesesinin yine de câri olacağı ve binnetice Anayasayı çiğneyen ve onu fiilen tatbik dışı bırakan kanunları yaratmış şahısların mes'ul olmayacağı kendisine dayanılmak istenen 18 inci ve 46 ıncı maddelerin şerhlerinde belirtmek gerekirdi.

Şunu da kaydetmek lâzımdır ki, Alman Anayasasının 18 inci maddesinin müşterek müdafaanamenin (Müdafaa eki) sahife 36/3 deki tercümesi de müdafilerin ulaşmak istediği hedefe pek uygun olmakla beraber, metne tamamen aykırıdır. Zira Alman Anayasasının 18 inci maddesinde kullanılan tâbir, müdafaanamede olduğu gibi "Anayasa düzenine tecavüz etmek için" değil, "hürriyetçi, demokratik Anayasa nizamına karşı mücadele"dir. Bu değişikliğin önemi aşikârdır. Zira, Anayasa düzenine tecavüz tâbiri, Anayasayı çiğneme mefhumu imiş gibi anlaşılmaya pek müsait bir tâbirdir. Alman Anayasasının 18 inci maddesinde kullanılan ve yukarıda tercümesi verilen "zum Kampfe gegen die freiheitliche demokratische Grundordnung" tâbiri ise, bir Anayasayı çiğneme suçunun bahis konusu olmadığını ve sadece demokratik nizamı karşı şu veya bu yolda kendisini gösteren mücadelede hürriyetlerin kötüye kullanılmış olmasının kâfi geldiği açıkça belirtilmektedir.

Bütün bunlar göstermektedir ki, Alman Anayasasının 18 inci maddesine yapılan atıf, yersizdir, aldatıcıdır ve bu atıf sırf o Anayasa'da Milletvekillerinin Anayasayı, Anayasa'ya aykırı kanunlar manzumesi sayesinde çiğnemeleri halinde dahi mes'ul olmayacaklarına dair bir hüküm varmış zehabını yaratmak için yapılan bir atıftır.

Ayrıca 18 inci madde ile ilgili eserlerde bu maddede ifadesini bulan tasarrufun, bir ceza değil, bir tedbir olduğu ve Anayasa'yı koruma tedbiri mahiyeti arzettiği; keza kastın dahi aranmayacağı bilhassa belirtilmektedir. (Mangoldt-Klein, sözü geçen eser, sahife 531 e bakılması)

Bu tedbir mahiyeti ve kastın aranmaması dahi Anayasa'yı çiğneme suçu ile bu maddenin ilgisi bulunmadığını ortaya koyacak açık bir delildir.

Bonn Anayasası ile ilgili olarak Ek Müdafaa sahife 36/3-36/4 de Bonn şerhinden

nakledilen cümlelerin de mesele bakımından hiç bir önemi yoktur. Bir çok Fransız ve hatta eski Türk Hukukî Esasiye kitaplarında yer alan yukarıki cümle, sadece mütalâa (fikir izharı) mahiyetinde olan sözlerin, hiç bir suretle cezalandırılmıyacağını; sadece fikir olmaktan ileri giden neticeler istihsaline vasıtalık vazifesi görmediği zaman sorumsuzluk müessesesinin şumûlü dahilinde kalacağını ifade eder. Halbuki hâdisemiz sadece fikir izharı değil, belli kanunlara verilen reyler vasıtasıyla ve bu kanunları destekliyen tatbikatı mürakabe etmeme ve hatta destekleme sayesinde, meşrû olmayan bir nizamın fiilen tesisi için faaliyette bulunma bahis konusudur. Sadece bir takım sözler söylenmesi halinde bundan mes'ul olmamak bahis konusu olunca, bu tutum kürsü masuniyetinin tam olarak sağlanması için zarurî görülecek bir teminat diye mütalâa olunabilir. Fakat bir takım anti-demokratik kanunları kabul etme sayesinde mevcut Anayasayı fiilen tebdil, tağyir ve ilga halinde ise, verilen oylar, sadece bir fikir izharı mahiyeti arz etmekten çıkarak meşrû olmayan bir gayenin, meşrû olmayan bir fiilin (bir suçun) vasıtası haline gelmekte, bir tertip zincirinin son halkasını teşkil etmektedir. Aynen rüşvet sayesinde bir mukavelenin tasdiki neticesine ulaşabilmek için Mecliste verilen oy gibi... Bu sebeple Bonn şerhinden nakledilen yukarıki cümlelerin hiç bir suretle dâva konusu olan hâdiseler ile, yani Anayasaya aykırı kanunların sistemli bir surette ve muayyen maksatla kabul edilmesi vakıası ile her hangi bir ilgi ve benzerliği yoktur.

17 inci maddenin bahsettiği sorumsuzluk, zırhının Anayasa nizamının sistemli ve kasıtlı olarak ihlâl edilmesi maksadiyle harekete geçmek (hatta meclis içinde mütalâa beyan etmek) haline bile teşmil edilemeyeceği görüşünün doğruluğu, D.P. nin ön safta gelen sözcülerinden Behzat Bilgin'in, 25.12.1957 günlü Meclis müzakerelerindeki -Demokrat Parti grubu tarafından şiddetle alkışlanan- izahatı ile de sabittir. Muamelehin Zabıt Ceridesi devre 11, içtima 1, cilt 1 deki sözlerinin 272 inci sayfadan sonraki -sorumsuzlukla ilgili- cümleleri:

"İçtüzüğün 188 inci maddesinde yapılan tadilat ile bu maddeye 3 ve 4 ncü bend olarak şu hükmün ilâvesi müzakere edilirken aşağıdaki cümleler bunu destekleyen izahat olarak ifade edilmiş bulunmaktadır.

Madde 188 bend 3 ve 4 "Hey'eti umumiye müzakerelerinde halkı cebrî, muamelelere, dahili kıyam ve isyanlara veyahut Teşkilâtı Esasiye Kanunu ahkâmına tecavüze teşvik etmek;

Meclis binaları vs müştemilatı dahilinde memnu bir fiili irtikâp etmek;

Bu inzibati cezaların tatbiki, meşguliyeti mucip fiillerden dolayı takibat icrasına mâni değildir."

"İkinci şık, ihanet suçunda bulunmuş veya bunlara benzer suçlar işlemiş bir kimse ise zaten mebusluğu sakıt olacaktır. Onun için bunlar hakkında teşrii masuniyet mevzuubahis değildir." (Sayfa 272)... "Bunu kaydetmekle masuniyet meselesinden

kürsü mes'uliyetsizliği meselesine yani teşrii ademi mes'uliyet meselesine intikal etmiş bulunuyoruz.

Bir defa bizde ilâve edilen hükmün teşrii ademi mes'uliyete gölge iras edecek bir mahiyette olup olmadığını tetkik etmeden evvel, diğer memleketlerde cari usullere göz atmak yerine olur. Demin İngiltere'deki haklar kanununun maddesini zikrettim. Şimdi İsveç'ten misal vereyim. İsveç Anayasasının 110 uncu maddesine göre bir azanın mebus sıfatıyla söylediği sözlerden, yaptığı hareketlerden dolayı mensubu bulunduğu Meclis, azanın yedide beş ekseriyeti kabul etmedikçe takip olunamaz. Bizde de böyle bir şey olsun diye zikretmiyoruz. Bizde teşrii ademi mes'uliyet ve kürsü masuniyetsizliği mefhumu tamamen muhafaza edilmiştir, ama bu teşrii ademi mes'uliyet dahi bir çok memleketlerde prensip olarak münakaşa edilmiş bir keyfiyettir. Misal: İsveç... İsveç'te Meclis üyelerinin yedide beşi bir mebusun mütalâasından dolayı, şusundan, busundan dolayı mes'uliyetine karar verebiliyor.

Danimarka Anayasası aynı mealdedir.

İsviçre... İsviçre'nin demokratik olmadığı iddia edilemez. İsviçre'de teşrii vazifeye müteallik takibat (bunları Eugeène Pierre kürsü masuniyeti maddesinde zikrediyor) Federal Asambelenin yani her iki Meclisin müşterek kararına bağlıdır. İsviçre'de mebusun kürsüde söylediği sözden dolayı Asamble Federale kararı verdiği takdirde takibat yapılıyor.

Hollanda Krallıktır. Ama demokratik, hem de çok demokratik bir krallıktır. Mebuslar, meslekî suç halinde Temyiz Mahkemesince muhakeme edilirler. Bu iki şekil de talep vukuunda mevzubahs olur. Bu iki talep ya Savcılıktan gelir veya ikinci meclisin emri ile olur. Bütün bu hâdiseler kürsü masuniyeti, beyan masuniyeti keyfiyetinin rölâtif olduğunu gösteriyor. Bizim anayasamız buna ait çok iyi bir hüküm vaz'etmiştir. Bizdeki hüküm Fransız Anayasasınınkinin aynıdır, hep tekrar ediyorum, bahsettiğim Fransız Anayasası 1875 Anayasasıdır. O hüküm der ki; (Hiç bir Mebus söz ve reyinden dolayı mes'ul edilemez.) Hüküm bundan ibarettir.

Şimdi bizde maddeye ilave edilmiş olan fıkraya geçelim. Dört bendi ihtiva eden bu fıkra şudur: Bu inzibatî cezaların tatbikî, mes'uliyeti mucip fiillerden dolayı takibat icrasına mani değildir. Anayasa ne diyor: (Mebus kürsüdeki fikir, mütalâa ve beyanından dolayı mes'ul değildir.) Biz son fıkrayı ilâve etmekle mebusun rey, mütalâa ve beyanını mes'uliyet hududu altına mı alıyoruz?

Haşiv değildir. Rey ve mütalâa, opinon ve vote'undan dolayı hiç bir zaman mebus mes'ul olmaz. Fakat mebusun bigayrihakkın, hileli bir şekilde rey ve mütalâa ile alâkası olmayan bazı fiil ve hareketler dolayısıyla değil. Bunda bazı gayeler güdülmüş olabilir. Kürsüye çıkmış olmanın verdiği bir fırsatı başka yolda, hileli olarak başka bir maksatla kullanmış olmak bahis mevzuu olabilir. Bu hâdiseler Amerikan Anayasa'sında da mevcuttur. Mebus olarak da mes'ul değildir. Hiyaneti Vataniye

cürmü ile “fe’lonie” müstesna. Yani yemininde hânis olmak, Cumhuriyet aleyhine, kanunların aleyhine çalışmak müstesna, Binaenaleyh orası dahi bunun tatbikatından kendilerini vareste tutmuyor.

Şimdi nedir buradaki fıkralar? Müsaadeleriyle o fıkraları aşağıdan yukarıya okuyayım: (Meclis binaları ve müştemilâtı dahilinden memnu bir fiili irtikâp etmek) Meclis binaları ve müştemilâtı dahilinde memnu bir fiili irtikâp eden bir mebus hakkında takibat yapmamak bahis mevzuu mudur? Değildir. Binaenaleyh, ilave edilen fıkranın bunun ile bir alakası olduğunu arkadaşlarımız hiç olmazsa kabul ederler.

Üçüncü bende geçiyorum: (Hey’eti umumiye müzakerelerinde halkı cebri muamelelere, dahili kıyam ve isyanlara veyahut Teşkilâtı Esasiye ahkâmına tecavüze teşvik etmek.)

Muhterem arkadaşlar, burada Faik Ahmet Barutçu beyefendi, kendi lisanından nasıl çıktığına hayret ettiğim mütalâalar dermeyeran ettiler. Yani mebus bu kürsüye çıkacak, halkı isyana, Anayasayı parçalamaya... (Sağdan: Ne münasebet, bunları nereden çıkarıyorsunuz?” sesleri)

Halkı isyana, Anayasamız karşısında harekete teşvik edecek. Bu nasıl takib edilir dediler. Çünkü (kendi anlayışına göre) mebus bu kürsüde ne söylerse söylesin takibi müstelzim değildir. Bizim demokratik sisteme dahil olabilmemiz için, kendi dilhahlarına göre hiç bir şeyin takibi müstelzim olmaması lâzımdır. (Sağdan gürültüler, “17 inci madde” sesleri) 17 nci madde öyle değildir. 17 nci madde mebusun rey ve mütalâasından dolayı mes’ul olması... (Sağdan, gürültüler) Fakat, Anayasamız 17 maddeden ibaret değildir. Anayasamızın 1 nci maddesi vardır. Türkiye’nin Cumhuriyet olduğunu ifade eder. Mebusun yemini vardır, Cumhuriyet esaslarına riayet etmek hususunda yemini vardır. (Sağdan: “doğru, iyi ya” sesleri)

Muhterem arkadaşlar, bilfarz Cumhuriyetçi olmamak veya saltanat taraftarı olmak, Meclisin dışında bir insan için kabili tasavvurdur, mümkündür, kimse bir şey diyemez. Cumhuriyeti sevmiyor, saltanat taraftarıdır denilir ve geçilir. Fakat Mecliste bir mebusun saltanat taraftarı olması asla mümkün değildir. Çünkü bu kürsüye çıkmış olan insan, mebus, Cumhuriyet esaslarından ayrılmıyacağına yemin etmiştir. Bundan inhiraf ettiği anda yeminine hanis olduğu için zaten mebusluğu sâkit olur. (Soldan, alkışlar, bravo sesleri)

Çünkü Cumhuriyetçilik kuru bir söz değildir. Cumhuriyetçiliğin içinde bu memleketin kanunlarına riayet mefhumu da vardır. Bakınız 17 inci maddeye, bundan istifade ederek çıkacak buraya, halkı isyana teşvik edecek ve bunun hiç bir mes’uliyeti olmayacak. Bunu burada ifade ettiler. (Sağdan, “öyle değil” sesleri) Bunu daha açık olarak ifade etseler ve deselerdi ki, bir mebusun kürsüden Anayasa aleyhinde bulunması, halkı isyana teşvik etmesi, komünizm lehinde bulunması dahi tecviz edilebilir... (Sağdan, şiddetli gürültüler) Çünkü halkı isyana teşvik etmekle komünizm ara-

sında bir fark yoktur. Müsaade buyurun. Biz sizi sükûnetle dinledik.

Faik Ahmet bey, Mebusun mes'uliyetsizliğinin mutlak olduğunu söyledi. Bu hakikaten mutlak ise her şey için mutlaktır ve her şeye şâmilidir. Bu şeylerden birisi aşağıdan yukarı doğru okuyorum: "Hey'eti Umumiye müzakerelerinde halkı cebrî muamelelere, dahilî kıyam ve isyanlara veyahut Teşkilâtı Esasiye kanunu ahkâmına tecavüze teşvik etmektir." (Sayfa 273, 274)...

"Şimdi efendim, kürsü mes'uliyetsizliği vaziyeti budur. Bu Amerika'da, Fransa'da, Hollanda'da, İsveç'te, Danimarka'da böyledir. Hatta çok daha ağır olan hükümler vardır. Biz ne getirdik. Biz diyormuyuz ki, bir mebus kürsüde konuşmayacak, mebus mütalâasını beyan etmeyecek, mebus Hükûmeti hırpalamayacak, demiyoruz. Biz sadece mebusun hakaret etmek hakkını kabul etmiyoruz. Tasrih ediyorum, Büyük Millet Meclisine hakaret halinde bunun takibi, Meclisin kendi takdirine bırakılmıştır. Bu kürsüden Hükûmet aleyhinde kullanılmaması lâzım gelen fakat kullanılması mümkün olan bir kelimeî tahkiriye Meclis kürsüsünde mes'uliyetsizlik dışında görmek fikrinde değiliz. Mesele bu değil. Fakat Türkiye'nin mevcudiyetinin esası, Cumhuriyetin esası olan Büyük Millet Meclisinin bu kürsüden tahkir edilebileceğini biz kabul etmiyoruz. (Soldan, bravo sesleri) Böyle bir tahkirin parlamentonun vazifeleri ile ilgili bir keyfiyet olabileceğini ise mantıkla kabili telif görmüyoruz. Parlamenter vazifesini ifa eden bir mebusun her şeyden evvel vazifesi, üye bulunduğu Meclisi tevkir ile yâdetmek, Meclise itibar vermektir. (Soldan, bravo sesleri) O Meclis'te şerefi, itibarı olmayan mebusun esasen o Mecliste yeri yoktur. (Soldan, alkışlar) Yani Büyük Millet Meclisine tevcih edilecek bir hareket elbette Meclisin takdir etmesi lâzım gelen bir husustur. Ne diyoruz, arkadaşlar biz?.. Bu vaziyette dahi otomatik olarak bir mebusun masuniyeti ref'edilebilir mi? Hayır. Meclisin takdir etmesi lâzımdır. Meclis, son derece istisna teşkil ettiğine emin bulunduğu, muhterem Meclisimizde vâki olmayacağını ümit ettiğim böyle bir hâdisе kafşısında bir hareket zaruretinin hissederse o zaman karar verir, kararının ne olduğunu ifade eder. Meclis kararından sonra hepimizin mevkii ihtiramda tuttuğu, mevkii ihtiramda tutmakta devam edeceği adalet kararı gelecektir. Binaenaleyh bu kadar müeyyidelere, bu kadar teminata, bu kadar sıkı şeraite bağlı olan ve bu kadar istisnâî hallere münhasır bir hali anti-parlmanter diye nasıl tavsif ediyorlar?"... (Sayfa 274, 275).

"Anayasayı yıkıyorsunuz, Meclisin hükümlerliliği bakımından ortada hiç bir şey bırakmıyorsunuz gibi hakikatle alâkası olmayan mütalâalar serdetmek doğru değildir. Zaten bize bu hususlarda bir tek delil gösteremediler. Biz ise bunun cihanda tatbikatını gösterdik. O halde Anayasa'ya aykırılığı nerede? Biz muhterem arkadaşlarım yalnız ye yalnız bu Meclisin nizamı içersinde müzakeresini, vekar ve itibarını korumak kasdiyle hareket ediyoruz... Burası hiç şüphesiz ilk mektep değildir, Üniversite de değildir, ilk mektep ve Üniversitenin çok üstündedir. Burası Türkiye Bü-

yük Millet Meclisidir. Türkiye Büyük Millet Meclisinde hâdiselerin müzakerelerini nizam ve intizam dahilinde cereyan etmesi, bu hususta müzakere usullerinin mevcut olması lâzımdır. Yalnız T.B.M.M. de değil; bütün dünya parlamentolarında böyledir. Arz ettim, hatta bizimkinden çok şiddetli telâkki edilebilecek hükümler bizden evvel demokrasi yolunda mesafeler almış ileri demokrasilerde mevcuttur...” (Sayfa 275, 276).

Behzat Bilgin’in bu izahatı, zabtın 276 ncı sahifesinin 1.nci sütununda da görüldüğü üzere (“Soldan şiddetli alkışlar”) demokrat parti gurubunun şiddetli alkışlarıyla tasvip edilmiştir.

Müşterek müdafaanamede kendisine çok tesadüf edilen, hakikate aykırı atıflardan biri de 17 inci maddenin bahsettiği sorumsuzluğun Anayasayı çiğneme suçuna bile şâmil olduğunu isbat edebilmek gayesiyle bu müessesenin mutlak olduğunu belirtmek ve reyin hangi gayeyi istihsal maksadile verilmiş olursa olsun, mes’uliyeti gerektirmeyeceği tezini müdafaa etmek için PANAMA hâdisesine yapılan atıftır. (Sahife 36 nın başı).

Hakikat şudur ki, Panama hâdisesi, müdafilerin iddia ettiği gibi “Divanda 1897 de rey masuniyetleri sebebiyle” mebusların beraatiyle değil, adli Mahkemelerde ve binnetice Temyiz Mahkemesinde mahkûmiyet ile neticelenmiştir. Mühim olan, bu hüküm farkı değildir. Mühim olan müdafilerin: bunu başka şekilde göstermiş olmalarındandır.

Meselenin esasına gelince: Müşterek müdafaanın iddiasına göre, “Fransız Yüce Divanının Panama skandal dâvasında ittihaz ettiği karar büyük bir mebus gurubunun rüşvet olarak aldıkları kanal aksiyonları mukabilinde, satılmış reylerle şirkete, Meclisin kredi müsaadesi vermesini temin ettikleri isbat edilmiş” olmasına rağmen, dâvanın 1894 de düştüğü, sonra 1897 de yeniden açıldığı ve neticede “Mebusların rey masuniyetleri sebebiyle beraat” kararı olmuştur. (Sayfa 36).

Hakikate aykırı olan bu iddiada yer alan çeşitli hatalar, -en ehemmiyetsizinden en mühimine kadar- birer birer belirtildikte:

A) Ehemmiyetsiz olanlar:

1- Bir kere bu hadisede yalnız (mebusların) rüşvet mukabilinde reylerinin satılması bahis konusu değildir. Aynı zamanda bazı (senatörlerini) de bu gibi bir durumu bahis konusudur. Ayrıca da nafıa Nazırı olan Baihaut’nun de suçluluğu mevzu-bahistir.

Gerçekten Panama Şirketi, evvel emirde., Nafıa Nazırı olan Baihaut’yu, bir takım menfaatler ile, elde etmiş ve Panama Şirketi lehine olan bir kanun projesini bu zata hazırlatmış idi. Fakat bu kanun projesini inceliyen ilgili Meclis encümeni, mezkûr projeyi, şirketin malî durumu hakkında bazı tetkikler yapılmadan, kanunlaştı-

mama cihetine gidince şirket, bu kere, mebuslara başvurdu, rüşvet mukabilinde mebuslardan Alfred-Michel'yi bu gibi bir kanun teklifi yapmağa azmettirdi ve diğer bazı mebus ve senatörlere de bu kanuna muhalefet etmemelerini ve buna oy vermelerini rüşvet mukabilinde kabul ettirdi.

2- Saniyen -müşterek müdafaada- mebusların, "Meclisin kredi müsaadesi vermesini temin ettikleri" söyleniyor.

Hâdisede şirkete Meclisle bir kredi müsaadesi verilmesi asla bahis konusu olmayıp; şirketin, piyangolu ikramiyeye başvurmak suretiyle cazip hale konulmak istenilen 600.000 franklık istikraz, tahvilât (obligasyon) çıkarması bahis konusudur.

B) Ehemmiyetli olanlar:

İşte, bu şartlar altında ve sağlanan menfaatler sayesinde gerek Mebusan Meclisinin, gerek Âyan Meclisinin kabulü ile sözü geçen kanun teklifi nihayet 9. Haziran. 1880 tarihinde kanunlaştı. Bununla beraber şirket müflis bir duruma girdi; şirketi idare edenler emniyeti suistimal ve dolandırıcılıktan takibe uğradı. Bu ceza dâvalarındaki ilk tahkikat gösterdi ki, bu iki suçta zamimeten bir nazıra, beş mebusa ve beş senatöre rüşvet verme suçu da işlenilmiştir. Adliye nazırı bunların teşrii masuniyetinin kaldırılması için Mebusan ve Âyan Meclisine başvurdu. Her iki Meclis, teşrii masuniyetleri kaldırdı. Bu suretle Nazırın ve beş Mebus ve beş Senatörün Adliye tarafından yargılanması sağlandı.

C) Cok ehemmiyetli olanlar:

Müşterek müdafaada Panama dâvası Yüce Divan'da açıldıktan sonra Yüce Divanca karara bağlandığı ve bu kararın da neticeten "Mebusların rey masuniyetleri sebebiyle beraet" kararı olduğu iddia ediliyor.

H a l b u k i :

1- Bir kere dikkate şayandır ki müdafiler müşterek müdafaanın dayandığı tezi bu derecede teyit ve tekit ettiğini iddia ettikleri bu hâdisе hakkında verdikleri izahata ve zikrettikleri Yüce Divanın beraet kararına dair her hangi bir mehaz göstermiyorlar; her hangi bir atıfta bulunmuyorlar.

Bu husus, işbu iddianın mesnetsiz ve kuvvetsiz olduğuna ve ilk nazarda, hakikate uymadığını ihsas etmektedir.

2- Panama Hâdisesinden dolayı sanık parlamento üyelerinin Yüce Divan'da yargılandıklarına dair -bu konu ile ilgili tarihi ve hukukî eserlerde- bilgi yoktur. Aksine suçluluğu bahis konusu olan ve teşrii masuniyetleri kaldırılan mebus ve senatörlerin Adli mahkemelerde yargılandıkları hakkında ve adli kararın da son olarak Temyiz Mahkemesindeki Temyiz dâvasına yol açtığı hususunda çeşitli deliller vardır.

Bu deliller Panama hadisesine ait A. Zevaés: Le Scandale du Panama, Histoire

de la 3 i éme Republique cilt 2 (Crapuillot) da mevcut olduğu gibi; bizzat müşterek müdafaanın atıfta bulunduğu Anayasa müelliflerinden Barthélemy et Duez, Esmein ve Laferrière'in eserlerinde de mevcuttur. Zira bu müellifler, teşrii sorumsuzluk bahsinde, Fransız Temyiz Mahkemesinin Panama dâvasında bahis konusu olan rüşvet mukabilinde rey nüfuzu suistimali meselesinde teşrii sorumsuzluğun bu gibi bir hale tatbiki kabil olmadığını, yani rey satan parlamento üyesinin 1875 Anayasasında, bizim 17 inci maddenin benzeri olan 13 ncü maddesinde bahis konusu olan sorumsuzluğun himayesine mazhar kılınmadığını tasrih ediyorlar. Nihayet bizzat Fransız Temyiz mahkemesinin -aşağıdaki- 24 Şubat 1893 tarihli kararı, bu dâvanın Yüce Divanda rü'yet edilmeyip Adli Mahkemelerde görülmüş olduğunu ortaya koyuyor.

3- Bu gibi bir dâvanın Yüce Divan'da görüldüğünü gösteren her hangi bir bilgi müşterek müdafaada verilmediği gibi hukuk bakımından da esasen bu dâvanın Yüce Divan'da rü'yet edilmesinin mümkün olmadığı muhakkaktır.

Zira 1875 Anayasasında (ve hatta 1946 anayasasında) "Yüce Divan" hakikatte bizim Anayasamızda derpiş olunan gerçek bir mahkeme hüviyetine sahip bulunan bir "Yüce Divan" olmayıp; sadece Âyan Meclisinin, bazı siyasi konularda, kazaî mahiyette bir görev icra ettiği zaman taşıdığı addır.

Şöhretli Anayasa müelliflerinden Barthelemy et Duez, müşterek müdafaada da atıf yapılan eserlerinde (siyasi adalet faslında) (sayfa 867-886) Âyan Meclisini, bir Yüce Divan olarak, incelerken belirttikleri üzere: Âyan Meclisinin, bir yargı mercii olarak, bakacağı 3 türlü dâva vardır:

A) Bir kere Âyan Meclisi, faili kim olursa olsun, devletin emniyetine karşı işlenen suçlara bakabilir.

Âyan Meclisinin, Adli Mahkemeler yerine, bu gibi bir suçu rü'yet ve halledebilmesi, bu hususta Devlet reisini, müşterek müdafaaname ile, meselenin kendisine sarahaten tevdi eylemiş bulunmasına bağlıdır. Böyle bir kararname istar edilmiş değilse, Devletin emniyeti aleyhinde işlenen suçlar -kimler tarafından ve hatta bir Bakan tarafından işlenmiş olursa olsun- Adli mahkemelerin görev ve yetkisine tâbi olur.

B) Vatana ihanet cürmünden ötürü itham edilen Cumhurbaşkanıyı yargılama görev ve yetkisi münhasıran Yüce Divana, yâni Âyan Meclisine ait bulunmaktadır.

C) Mebusan meclisi bu yolda karar verir ise, Nazır'ların cürümlerinden ötürü yargılama işi de Âyan Meclisine aittir. Ancak burada da Âyan Meclisinin bu gibi bir dâvaya el koyabilmesi için Mebusan Meclisinin bir karar ittihaz ederek Nazır, Âyan Meclisine sevketmesi zaruridir. Mebusan Meclisi, Nazırın cürüm işlemesi halinde, bu yolda bir karar almamış ise, Nazır'ı yargılamak: gene adli mahkemelerin görev ve yetkisine dahildir.

Şu halde:

Müşterek müdafaanın, (Yüce Divan'ın) Panama Dâvasını rû'yet ettiği ve karara bağladığı yolundaki iddiası Yüce Divanın (yani Âyan Meclisinin) yukarıda belirtilen görevleri bakımından imkânsızdır.

Zira Panama dâvası bir rüşvet dâvasıdır. Hadisede her ne kadar Baihaut adlı nazırın da sanıklığı bahis konusu ise de, bu, devletin emniyetine karşı işlenmiş bir suç olmadığına göre, yalnız ve yalnız Nazırların işledikleri her hangi bir suçtan ötürü bir Davanın Yüce Divanca rû'yet edilebilmesi için Mebusan Meclisinin meseleyi Yüce Divan'a tevdi yolunda bir karar ittihaz etmiş olması gerekir. Yüce Divanın, Mebus ve Senatörlerin işledikleri her hangi bir suçluluğu yargılamaya yetkisi yoktur. Ancak, bir Nazırın Yüce Divan tarafından -Mebusan Meclisi kararıyla- yargılanması halinde bu gibi bir dâvada Nazırın şerikleri mevkiinde olan Mebus ve senatörlerin de Yüce Divan tarafından yargılanması bahis konusu olabilir.

Halbuki Panama hâdisesinde sanıklığı ileri sürülen tek bir Nazır olmuştur. O da Nafia Nazırı Baihaut'dur.

Barthélemy et Duez'in sarahaten kitaplarının 876 ıncı sahifesinde beyan ettikleri üzere Mebusan Meclisi Baihaut'un yargılanması hususunda bir karar almış ve onu Yüce Divan'a sevk etmiş değildir. Gerçekten bu müellifler diyorlar ki: "Mebusan Meclisi, Panama Şirketinden rüşvet kabul etmiş olan Nazır Baihaut'un Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yargılanmasını kabul etmiştir."

Demek oluyor ki hâdisede -iştirak ve irtibat dolayısıyla de olsa- Panama dâvasında sanık beş mebus ve beş Senatörün, Yüce Divan tarafından yargılanmalarına hukuken imkân yoktur. Zira, dâvada sanık olan tek Nazır, Ağır Ceza Mahkemesinde yargılandığına ve asla Yüce Divan'a sevk edilmediğine göre -şeriklik, irtibat sebebiyle dahi olsa- Yüce Divanın bu dâvaya elkoyması mümkün değildir.

Müşterek müdafaadaki Panama dâvasında "Mebusların rey masuniyetleri sebebiyle beraat ettikleri" yolundaki iddiaya gelince:

Bu iddia, Sirey 1892-1893 "Kanunlar ve kararlar dergisinin (Temyiz Mahkemesine ait kararlar) bölümü içinde, 420 nci ve müteakip sahifelerinde yer alan Panama dâvasına ait karara göre hakikat hilâfı bir iddiadır.

Zira bu kararın başında Panama Şirketinin idare komitesi üyelerinden De Lesseps ve Fontane ile birlikte Mebus Sans-Leroy ve diğer Mebus ve Senatörlerin, aynı zamanda Nafia Nazırı Baihaut aleyhinde rüşvet suçundan ötürü takibat açıldığı; Seine Bölgesi Ağır Ceza Mahkemesine sevk edildikleri beyan olunuyor.

Kararda, gene, Ağır Ceza Mahkemesince mahkûm olan bu kişilerin, çeşitli sebeplere binaen, Ağır Ceza Mahkemesi kararını Yargıtay Ceza Dairesinde temyiz etmiş bulundukları zikrolunuyor.

Karar, gene, Ağır Ceza Mahkemesindeki dâvada 2 teşriî Meclisin üyelerinin (yani sözlü geçen Mebuslar ile Senatörlerin) ve kezalik Nafia Nazırının rüşvet suçundan mahkûm olduklarını belirtiyor.

Karar, mahkûmların, ileri sürdükleri temyiz sebeplerini de birer birer gösteriyor. Bu temyiz sebepleri arasında hâdiseyi alâkadar edenler şunlardır:

1- Ağır Ceza Mahkemesini temyiz edenlere göre: Ceza Kanununun 177 inci maddesinde derpiş edilen rüşvet suçunu -bu maddenin metnine göre- “ancak adli ve idarî manzumeye mensup memurlar (Fonctionnaires)” işliyebilirler. Bir Mebus veya Senatör 177 nci maddenin şumulüne giren birer memur olmadıkları için bu suçu işleyemezler. Ağır Ceza Mahkemesi kararı bu bakımdan sakattır, 177 nci maddeyi ihlâl etmiştir, temyizen bozulması gerekir.

2- Ağır Ceza Mahkemesi kararını temyiz edenlere göre: 1875 Anayasasının 13 ncü maddesi siyâsî meclis üyelerinin mütâlâa ve reylerinden dolayı sorumsuzluk esasını kabul ettiğine göre mahkûmiyet kararı mezkûr maddeyi ve sorumsuzluk esasını ihlâl etmiştir, bu bakımdan temyizen bozulması gerekir.

Halbuki Yargıtay Ceza Dairesi, gerekçeli olarak, bu iki temyiz sebebini de vârit görmüyor. Gerçekten 24.Şubat.1893 tarihli kararında Yargıtay Ceza Dairesi, aşağıda aynen nakledilen kararında her iki temyiz sebebi hakkında noktaî nazarını ve kararını, bu sebeplerin reddi merkezinde, ifade etmiş bulunuyor:

1) Birinci temyiz sebebi hakkında Temyiz Mahkemesinin söylediği şudur: “Ceza Kanununun 117 nci maddesi... muteber bir seçim ile bir âmme vekâletine (mandat) zilyet olmak suretiyle bu vekâletten devlet işlerini tedvire katılmak hakkını elde edenleri de istihdaf etmektedir; bu sonuncular arasında senatör ve mebuslar da, aşikâr bir surette, yer almaktadırlar”

2) İkinci temyiz sebebi hakkında (yani Mebus ve Senatörler tarafından işlenilen rüşvet suçunun dahi, teşriî sorumsuzluk esasını vaz’eden, 1875 Anayasasının 13 ncü maddesinin şumulüne girdiği ve 13 ncü maddenin bu, gibi bir halde dahi, Mebus ve Senatörler hakkında her hangi bir cezaî takibat ve cezaî sorumluluğu men’ettiği iddiası hususunda) da temyiz mahkemesi diyor ki:

“İtiraz olunan mahkeme kararına göre, sabık Mebus Sans-Leroy ile 1888 tarihinde iki Mecliste üye olan diğer üyelerin mâruz kaldıkları takip ve ithamın mucip sebebi bu zevat tarafından, teşriî vekâletlerini istimalinde istar olunmuş mütâlâa ve reyler olmayıp; kararda beyan olunduğu üzere bu tâkip ve ittiham münhasıran Panama şirketine ikramiyeli obligasyon emisyonuna müteallik bir teklifin kanunlaşmasını sağlamak amacıyla bağış ve hediye kabul etmeleri vakiasına dayanmaktadır. Hukukun, sözü geçen 13 ncü maddenin kürsü ve rey serbestisini ve senatörlerle mebusların istiklâlini sağlamaktan başka bir gayesi olmadığından hiç bir kanun hükmü ih-

lâl edilmiş değildir.”

İşte Yargıtay Ceza Dairesi, temyiz sebeplerini, bu suretle reddetmiş bulunuyor. Laferrière ve Esmein'in evvelce nakledilen izahlarına göre, Yargıtay Ceza Dairesi'nin bu kararı: mücerret oy ve mütalâadan ötürü sorumluluk bahis konusu olamayacağını ve fakat teşrii vazifenin suistimali ile rey ve mütalâaya mütekaddem ve teşri görevine yabancı ve aykırı fiillerden ötürü sorumluluğun bahis konusu olabileceğini kabul etmiş bulunuyor. Yoksa, müşterek müdafaada iddia edildiği üzere Yüce Divan veya her hangi bir kaza mercii “mebusların rey masuniyetleri sebebiyle beraat kararı” vermiş değildir.

491 numaralı (Anayasa)'nın 4 ncü maddesi hükmüne göre T.B.M.M., milletin yegâne ve hakikî mümessili olup millet namına hak hâkimiyeti istimal eder. 5 nci maddesi hükmüne göre de teşri selâhiyeti ve icra kudreti B.M.M.'nde tecelli ve temerküz eder. Binaenaleyh kuvvetlerin birliği bu iki kudrette yani teşri selâhiyeti ile icra kudretindedir. Ve her ikisi B.M.M.'nde tecelli ve temerküz etmiştir.

Devlet kuvvetlerinden üçüncü kuvvet olan kaza kudreti, Anayasanın 8 nci maddesi hükmünce millet namına, usulü ve kanunu dairesinde müstakil mehakim tarafından istimal olunur. Buna nazaran üçüncü kuvvet diğer iki kuvvetten ayrılmış ve millet namına müstakil mahkemeler tarafından kullanılacağı esas kabul edilmiştir. Şu suretle Anayasada tam bir kuvvetlerin ayrılığı veya birliği esası değil, teşri selâhiyeti ile icra kudretinde kuvvetlerin birliği, kaza kudretinde de kuvvetlerin ayrılığı esası kabul edilmiş demek oluyor. 6 ncı maddeye göre teşri selâhiyetini meclis bizzat, 7 nci maddeye göre de icra selâhiyetini kendi tarafından seçilmiş Cumhurbaşkanı ve onun tayin edeceği bir icra vekilleri marifetiyle istimal eder. Anayasanın ikinci faslında vazifei teşriye, üçüncü faslında vazifei icraiye dendiği halde bu selâhiyetlerden ayırdığı kaza hakkına dördüncü faslında “ kuvvei kazaiye” demek suretiyle bu üç kuvvetten bilhassa kaza kuvvetini diğer ikisinden tefrik edip müstakil mahkemelere verdiğini sarahaten belirtmiştir. Esas bu olunca kaza kuvvetinin ve kazaya dahil selâhiyetlerin müstakil mahkemeler ve hakimler tarafından icra edilmesi icap eder.

Yine Savcılık ve hakimlik ayrı ayrı selâhiyetler olup her iki selâhiyetin bir şahısta içtima edemeyeceği de bir esastır. Ceza muhakemeleri usulü kanununa göre âmme davası açılmadan mahdud ve muayyen hallerde ve bilhassa âmme davası açılınca kadar sulh hakimi, sorgu hakimi ve savcı selâhiyetini haiz ise de âmme davası açıldıktan sonra sorgu hakimliği ile savcılık aynı zatda içtima edemez. Böyle olduğu halde 7468 sayılı kanunun 1 nci maddesi hükmünce meclis tahkikat encümenlerine usul kanunlarında ve basın kanununda ve diğer kanunlarda Cumhuriyet Müddeiumumisine, sorgu hakimine, sulh hakimine ve hattâ askerî adli âmirlere tanınmış olan bilcümle hak ve selâhiyetleri tanımıştır. Beri taraftan bu kanunun 10 ncu maddesi hükmünce tahkikat encümenleri tarafından yapılmış olan tahkikat ilk tahkikat mahi-

yetindedir. İlk tahkikat mahiyetinde olunca bu tahkikatı yapan zat veya merciin soru hakimi durumunda olması muktezidir. Halbuki soru hakimliği ile savcılık her hal ve kârda bir şahıs veya mercide toplanamaz hattâ son tahkikatı yapan hakimler yani mahkeme bile savcı selâhiyetini haiz olamayacağına nazaran bu 1 nci madde tahkikat encümenlerine soru hakimlerinde ve mahkemelerde dahi bulunmayan yetkiler tanımıştır. Bizzat meclis, kaza kuvvetini haiz mahkemenin haiz bulunduğu selâhiyete ve kuvvete sahip bulunmadığına göre bahsi geçen 1 nci madde Anayasanın 8 nci ve dolayısıyla 54 ncü maddesi hükmünü açık olarak ihlâl etmiştir.

2 nci maddesinin A bendi ile Meclis Tahkikat encümenlerini tahkikatın selâmetle cereyanını temin maksadiyle her türlü neşriyatın yasak edilmesine selâhiyetli kılmıştır.

Anayasanın 20 nci maddesi hükmünce Meclis müzakerâtı alenî ve harfiyen neşrolunur. Meclis müzakerelerini harfiyen neşreden meclis zabıt ceridesi bilhassa dökümantasyonu temin maksadiyle neşredilmektedir. Yoksa zabıt ceridesini vatandaşlar takip etmezler; hattâ küçük bir zümre hariç, mevcudiyetinden bile haberdar olmadığı bir realitedir. Meclis müzakerelerinin aleniyeti diğer neşir vasıtaları ile yani gazeteler, dergiler ve radyo gibi neşir vasıtaları ile neşredilmesi ile temin edilmektedir. Bu vasıtalarla neşrin yasak edilmesi halinde bahsi geçen 20 nci madde ile teminat altında bulunan alenilik esası ihlâl edilmiş olur.

Tahkikat encümeni, selâhiyet kanununun kabulünden sonra 25.5.1960 tarihli ve 26 numaralı kararında aynen (Tahkikatın selâmetle cereyanını temin maksadiyle Türkiye B.M.M.'nin 25.5.1960 tarihli "ki bu toplantıda meclis tatil kararı vermiştir." inikâdına ait müzakere, resim ve fotoğrafların "zabıt ceridesi hariç" her suretle neşrinin yasak edilmesine ittifakla karar verilmiştir.) denilmiştir. Şu halde bu 25.5.1960 tarihli toplantıya ait meclis müzakereleri hiçbir suretle neşredilemeyecektir -bittabi zabıt ceridesi hariç- işte bu suretle alenilik esası sarahaten ihlâl edilmiştir.

Anayasanın 22 nci maddesi hükmünce sual ve istizah ve meclis tahkikatı meclisin cümlei selâhiyetinden olup şekil tatbiki nizamnamei dahilî ile tayin olunur. Yani meclis tahkikatına dair hükümler iç tüzükte yer almalıdır. Nitekim, iç tüzüğün 173 ve 174 ncü maddeleri bunu tanzim etmiş bulunmaktadır. Bizim Anayasa metnimize göre meclis tahkikatının nasıl yapılacağı ve tahkikat encümenlerinin selâhiyetleri iç tüzükte tanzim edilmelidir. Halbuki, bunu hususî bir kanunla düzenlemek ve bu maksatla 7468 sayılı kanunu çıkarmak da Anayasanın 22 nci maddesini ihlâl eder mahiyettedir. Başka milletler Anayasasının bazılarında bunun hususî kanunlarla tanzimine selâhiyet veren hükümler bulunabilir. 7468 sayılı kanunla meclis tahkikat encümenine tanınan yetkiler iç tüzüğün 173 ve 174 ncü maddesindeki selâhiyetleri çok aşmış durumdadır. Hattâ, 2 nci maddenin C bendi ile matbaa kapatmak gibi bizzat mecliste dahi bulunmayan yetki tanınmıştır.

Anayasanın 86 ncı maddesi hükmünce sıkı yönetim ancak bu maddede gösterilen olağanüstü hallerin mevcudiyeti halinde ilân edilir. Bu kadar sıkı ve olağanüstü hallerde ilân edilebilen bir idaredeki Örfî İdarenin itti haz ettiği tedbirlere aykırı hareket T.C.K.'nın 526 ncı maddesindeki cezayı müstelzim bir kabahat sayılmıştır. Halbuki meclis tahkikat encümenlerinin kurulması sıkı yönetimin kabulü ve ilânı şartlarına tâbi değildir. Memlekette normal bir hayat var iken de meclis tahkikatı açılabilir. Selâhiyet kanununun 3 ncü maddesi ile meclis tahkikat encümenlerinin itti haz ettikleri tedbir ve kararlara aykırı hareket ağır cezalı bir cürüm sayılmıştır. Bununla bu kanunun tedvininde ve tatbikinde gözetilen maksat belli olmaktadır. Sanık Ahmet Hamdi Sancar başkanlığındaki tahkikat encümenine olağanüstü yetkiler tanımak suretiyle sindirmek ve memlekette “bir terör havası estirmek maksadı güdülmüştür.

Usul Kanununda ilk tahkikatta verilen kararlar ve alınan tedbirler aleyhine kanun yolları açıktır. 7468 sayılı kanunun 10 ncu maddesi ile tahkikat encümenlerinin yaptığı tahkikat ilk tahkikat mahiyetinde olduğu kabul edilmiş iken 9 ncu maddesi ile aldığı karar ve tedbirler kesin olup aleyhine itiraz olunamayacağı tasrih kılınmakla vatandaşlar ancak hakimlerin ve mahkemelerin haiz olduğu ve aleyhlerine kanun yolu açık bulunan kanun yoluna başvurma haklarından mahrum edilmek suretiyle dolaşısıyla kaza hakkında dahil Anayasa hükmü ihlâl edilmiştir.

7468 sayılı kanunla tanınan selâhiyetler kaza hakkına dahildir. Kaza hakkı münhasıran nihaî hükme ait değildir. Nihaî hükümden evvelki adli kararlarda kaza hakkı şümülü içindedir. Meclis tahkikat encümenlerine verilen yetkiler kaza hakkına dahil yetkiler olunca Anayasanın 83 ncü maddesi hükmü de ihlâl edilmiş olur. Bundan başka 2 nci maddenin A bendi ile neşir yasağı koymak yetkisi Anayasanın 77 ncı maddesini de ihlâl eder mahiyettedir. Çünkü, 77 nci maddeye göre matbuat, kanun dairesinde serbesttir ve neşredilmeden evvel teftiş ve murakabeye tâbi değildir. Tef-tiş ve murakabeye tâbi tutulmaması sansür konmamasını ve neşrine mâni olun-masını temine matuftur. Halbuki bahsi geçen A bendindeki neşir yasağı ile neşirden evvel teftiş ve muayeneyi men eden 77 nci madde hükmü işleyemez hale gelecektir.

Tahkikat encümeninin 29.4.1960 ve 10 sayılı kararı aynen: (Tahkikatın selâmetle cereyanını temin maksadiyle Ankara’da Ulus Gazetesi ile Akis dergisi; İstanbul’da Dünya Gazetesi ile Kim dergisi ve İzmir’de Demokrat İzmir ve Sabah Postası gazete-lerinin neşriyatının tatili ile bu gazete ve dergilerin basılmakta oldukları matbaa-ların kapatılmasına ittifakla karar verildi.) ve 9.5.1960 tarih ve 17 sayılı kararı aynen: (Tahkikatın selâmetle cereyanını temin maksadiyle Adana’da Yeni Adana ile Türk-sözü gazetelerinin ve Bursa’da Yeni Ant gazetesinin neşriyatının tatili ile bu gazete-lerin basılmakta oldukları matbaaların kapatılmasına ittifakla karar verildi.) ve 20.5.1960 tarihli ve 24 sayılı kararda aynen: (Tahkikatın selâmetle cereyanını temin maksadiyle Eskişehir’de Bizim Sakarya gazetesi, Dinar’da Dinar Sesi, Antalya’da

Antalya gazetesi ile Mersin'de Son Haber gazetesinin neşriyatının tatili ile bu gazetelerin basılmakta-oldukları matbaaların kapatılmasına ittifakla karar verildi.) diye yazılıdır. Bu gazete ve dergilerin hangi yazıdan dolayı kapatıldığı gösterilmemiştir. Haklı ve açık hiçbir gerekçe gösterilmeksizin sırf "tahkikatın selâmetle cereyanını temin maksadiyle" gerekçesine istinatla gazete, dergi ve matbaa kapatmak ve gerekçesiz karar vermek keyfilikten başka birşey değildir.

Tahkikat encümenince 28.4.1960 tarihinde 9/2 numara ile aynen: (Yukarıda hüviyeti yazılı Kurtul Altuğ'un yapılan sorgusunda şahitlik ettiği hususat hakkında malûmat vermekten çekinmiş olduğu anlaşıldığından ceza muhakemeleri usulü kanununun 63-87 nci maddelerine tevfi kanunencümenimizce tevkifine ittifakla karar verilmiştir.) denilmiştir. Aynı tarihte 9/3 numara ile şahit olarak dinlenen Cemal Yıldırım hakkında da aynı şekilde karar verilmiştir.

Ceza Usulünün 63 ncü maddesi, kanunî bir sebep olmaksızın şahitlikten veya yemin etmekten çeken şahit hakkında tedbir mahiyetinde ceza hükmedileceğini âmirir.

Türk Ceza Kanununun 286 nci maddesinde de "... şahadet ederken yalan söyleyen veya hakikati inkâr yahut isticvap olunduğu hususat hakkında malûmatını az veya çok ketmeyleyen kimse" denmiştir. Buna göre Kurtul Altuğ ve Cemal Yıldırım'ın tahkikat encümenindeki hareketleri ceza usulünün 63 ncü maddesinde yazılı şahitlikten çekinme değil, tahkikat encümeninin yukarıdaki iki kararında sarahaten yazılı olduğu veçhile "şahitlik ettiği hususat hakkında malûmat vermekten çekinme" yani "şahidin malûmatını az veya çok ketmeylemesi" halidir. Bu takdirde usulün 63 ncü maddesi değil, T.C.K.nun 286 nci maddesinin tatbiki icap eder. Bu halde de şahitlerin bildiklerini sakladıklarından bahs ile keyfiyeti bir zabıt varakası ile tesbit edip vazife ve selâhiyetli Cumhuriyet Savcısına teslim etmek icap ederken kanunsuz olarak tahkikat encümenince tevkifleri cihetine gidilmek suretiyle keyfi hareket silsilesine bir yenisi ilâve olunmuştur.

Tahkikat encümeninin 29.4.1960 tarihli ve 11 sayılı kararında aynen: (Her türlü toplantılar tertip etmek ve tertiplenen toplantılara herne suretle olursa olsun fiilen iştirak 7468 sayılı kanunun 2 nci maddesine göre yasak edilmiştir.) denilmiştir. Konan bu yasakla tahkikatla hiçbir alâkası olmayan ve olmayacak bulunan toplantılarda yasak edilmiş oluyor. Meselâ düğün, cenaze, hususî hukuka ait kooperatif, şirket gibi herhalde tahkikatın konusu dışında kalan toplantılar bu yasağın şümülû içine girmiş ve vatandaşlar bu suretle en tabii haklarından mahrum edilmiş oluyorlar.

Kanunun 8 nci maddesi hükmü şiddet ve baskı altında tutmak rejimini daha da şiddetlendirmiştir.

Selâhiyet kanununun ivedilikle müzakeresi teklifi üzerine muhalefet milletvekillerinden Nüvit Yetkin mecliste: (... nizamname ahkâmına göre esbabı mucibeden

mahrum, müstaceliyet esbabından mahrum 4 imza ile Anayasa tadilini, hattâ Anayasasının ihlâl ve iptalini tazammun eden bu teklif gündeme alınamaz, müzakere edilemez, reye konamaz. Bu rejime tasaddidir. Böyle bir maksada, böyle bir rejime âlet olmamanızı istirham ediyorum.) demiştir.

Teklifin mecliste müzakeresi sırasında da yine muhalefet milletvekillerinden Turhan Feyzioğlu: (... 4 milletvekili arkadaşımızın getirdikleri ve alelacele müzakere edilmesini istedikleri bu kanun teklifi ile büyük meclisin hak yolundan ayrılması, kendi yaptığı Anayasayı bir hiç mertebesine indirmesi, daima ileriye bakmış, daima milleti ileri götürmüş olan Büyük Meclisin sert bir dönüşle siyasî hayatımızı 15 yıl, 30 yıl hattâ bazı bakımlardan 100 yıl geriye götürmesi istenmektedir.)

Ve yine (... getirilmiş olan teklif baştanbaza Anayasaya aykırıdır. İktidar partisi saflarında bulunan bir muhterem arkadaşımızın da ifade ettiği gibi bu teklif yalnız Anayasamızın ihlâli değil, Adlî kanunlarımızdan birçoklarının da iptali mânasına gelecek bir tekliftir. Bu teklifin kabulü teşri, icra ve kaza kuvvetleri arasındaki münasebetlerde tam bir teşevvüş yaratacaktır... Umumî bir kaza selâhiyeti yok ki, arkadaşlarımızın teklifinde olduğu gibi, Büyük Millet Meclisi, kendi içinden seçeceği bir encümene Cumhuriyet Müddeiumumisine, sorgu hakimine, sulh hakimine ve askerî adlî âmirlerine tanınan bilcümle hak ve selâhiyetleri tanıyabilsin. Hiçbir hakikî ve hükmî şahıs kendisinin sahip olmadığı bir selâhiyeti başkasına devredemez... Dün Sıtkı Yırcalı arkadaşımızın encümende söylediği gibi, Örfî İdareye bile tanınmayan selâhiyetler, ortada bir Örfî idare ve bu idareyi gerektiren sebepler yok iken bir siyasî hey'ete tanınmak isteniyor. Yine sayın Yırcalı dün bir noktayı pek berrak bir şekilde izah etti. Bu encümenler tedbir için değil, tetkik için kurulur. Halbuki arkadaşlarımızın getirdikleri teklif bu encümenleri siyasî tedbirler encümenleri haline getiriyor.) demiştir.

Yine Mecliste aynı müzakere sırasında muhalefet lideri İnönü'de; (... İktidar partisi arzularına göre değerlendirmek için yeni müeyyideler getiriyor. Hepsisi bir küldür, İktidar partisini idare edenler C.H.P. ve bir kısım matbuat aleyhine tasmin ettiği tedbirleri evvelâ bir teşekkül olarak, sonra da onun bir müeyyideleri olarak ikmal ediyorlar.

İsmet İnönü, bu konuşmaları sonunda, konuşmalarının bazı kısımlarının zabıttan çıkarılmasına ve kendisinin de 12 inikâd meclisten çıkarılmasına karar verilmiş ve çıkarılmıştır.

Duruşmada 3.7.1961 tarihinde dinlenmiş bulunan İstanbul Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku profesörü Hüseyin Nailî Kubalı tahkikat encümeni kuruluşunun ve buna yetki veren kanunun Anayasayı muhtelif noktalardan ihlâl etmiş olduğunu (Demokrat İzmir) de yayınlanan şu yazısı ile bu ihlâl keyfiyetini tesbit etmiştir: (Derhal ve kat'î olarak söyleyeyim ki, B.M.M. herhangi bir siyasî partinin ve bir kısım bası-

nın faaliyetleri hakkında re'sen ve doğrudan doğruya tahkikat açamayacağı gibi, bu maksatla kurduğu Tahkikat Komisyonuna, tahkikatın selâmetle cereyanı mucip sebebi ile tahkikatın devamı müddetile de mukayyet olsa, partilerin her nev'î siyasî faaliyetlerini ve tahkikat mevzuu ile alâkalı her nev'î neşriyatı yasaklama selâhiyetini de evleviyetle veremez.

Anayasanın 22 nci maddesine ve malûm Anayasa prensiplerine göre Meclis tahkikatı müessesesinin asıl gayesi, Meclisin hükûmet üzerindeki murakabesini temindir...

Her çeşit hususî teşekküllerin faaliyetleri ve resmî sıfatı haiz olmıyan şahıslar, B.M.M.'nin tahkikat selâhiyeti çevresine ancak Vekillerle, âmme idareleri ve müesseseler ile ilgili bir tahkikat dolayısıyla girebilir.... Hususî teşekküllerin ve şahısların muayyen kanunlarla "hâdisemizde Cemiyetler Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüşleri Kanunu, Ceza ve Basın Kanunları" tanzim edilmiş olan faaliyetlerinin bu kanunlara mugayeretini, yani meşruiyet hudutları dışına çıkıp çıkmadıklarını tesbit ve gereken müeyyideyi tatbik etmek B.M.M.'ne değil, münhasıran mahkemelere ait bir selâhiyettir. Bu selâhiyetlerin mahkemelerden nez'i ve siyasî bir hey'et olan B.M.M.'ne ve hakikatte yalnız iktidar partisi mensuplarından mürekkep bir komisyona devri Anayasamızın 8, 54, 83 ncü maddelerinin ağır bir ihlâli ve Hukuk devleti prensibinin ağır bir ihlâlidir....

Dahili nizamnamenin 173, 174 ncü maddelerinin Meclis tahkikatı yapan komisyonlara tanıdığı selâhiyetler, hükûmetin bütün tahkik vasıtalarından faydalanmak, evrak ve vesaike el koymak, şahit celbi ve dinlenmesinden ibarettir. ... Halbuki siyasî faaliyetlerin ve muayyen neşriyatın men'i, zikrettiğimiz usulî tedbirler arasına girmediği, temel hürriyetleri kısıttığı cihetle; Anayasanın tanıdığı hak ve hürriyetlerin muvakkaten tatil ve tâlikini mümkün kılan Örfî İdare rejimi dışında, yani normal zamanlarda, ancak Anayasaya uygun olmak kaydı ile ya bir kanun veya bir kanuna müstenit Mahkeme kararı ile kâbidir. Bunun hilâfına meclis komisyonunun siyasî faaliyetleri ve basın hürriyetini tatil eylemesi, umumî, objektif mahiyette, kanun değerinde bir karar vermesi demektir ki; Meclis Dahilî Nizamnamesi meclis haricindeki müessese ve şahıslara müessir tanzimi tasarruflar mahiyetinde kararlar almak selâhiyetini bir tahkikat komisyonuna ve hattâ Meclis Umumî Heyetine dahi veremez. O halde B.M.M.'nin bizzat haiz olamayacağı bu mahiyetteki selâhiyeti bir Meclis Komisyonuna tanıyabileceğini tasavvura dahi imkân yoktur. Aksini düşünmek ve yapmak Anayasanın 68 nci ve 70 nci maddelerinin ağır bir ihlâlidir....

Bu kararla Türkiye Büyük Millet Meclisi bir taraftan kendisini bağliyan Anayasayı adetâ tatil eyleyen bir "İhtilâl meclisi" vaziyetine sokulmuş, diğer taraftan gerçek bir demokraside tabii ve zarurî bir murakabe unsuru olan muhalefet ve basın muvakkat bir zaman için de olsa, felce uğratılmış ve binnetice Hukuk dışı bir fiili

hal ihdas edilmiş bulunmaktadır.)

Duruşmada da şöyle bildirmiştir: (1953 den sonra vaziyet yavaş yavaş tebellür etmeye başladı.... Muhalefeti gittikçe ezici vaziyette, hakikaten tasfiye edici mahiyette bir takım tedbirler alındı. Çeşitli kanunlar, kararlar, tedbirlerle hürriyetler kısıldı. Muhalefet baskı altına alındı... Anayasayı apaçık çiğnemek suretiyle alınan kararlar ve yapılan tedbirler ısdar olunan kanunlarla meclis dışı baskı kâfi gelmeyince, meclis içinde baskıya ve muhalefetin faaliyetini **azami** nisbette güçleştirme yoluna gidildi. Bu da kâfi gelmedi... Antidemokratik mahiyette olmak üzere Vatan Cephesi ihdas edildi ve millet ikiye bölündü... Anayasaya rağmen, Meclis hâkimiyeti, hakikatte fiilen parti grubu hâkimiyeti ve parti grubu hâkimiyeti de birkaç şahıs hâkimiyeti idi....

Meclis zabıtlarının neşrini menetmemek ve fakat meclis müzakerelerinin neşrini, gazeteler tarafından neşrini menetmek; hakikî demokratik mânada aleniyet prensibinin ihlâlidir. Zira Meclis zabıtları, hakikî aleniyeti temin etmekten ziyade meclisin dökümanlarını tespit etmek içindir....

Anayasanın gayet açık ve gayet vahim bir şekilde çiğnendiği malûmdur... Meclis artık meşruiyetini kaybetmiş, Anayasanın üzerine oturmuş ve memleket için çok vahim neticeler doğuran fiili bir durum ihdas edilmişti... Âmme otoritesi, âmme menfaati ile mukayyettir. Bu kanunun Anayasayı bariz bir şekilde çiğnemiş olması; fiili bir idare tesis etmesi, bir nev'î ihtilâl idaresi tesis etmesi mecburiyetini doğurmuştur. Bir taraftan bu hüviyetle meclis şahsiyeti maneviyesine, bir taraftan meclisi dışarıdan kontrol eden basın ve muhalefete, bir taraftan da Anayasaya göre müstakil olan kazaya tecavüz eden ve kollektif bir mahiyet arzeden bir karardan dolayı 17 nci maddenin 1 nci fıkrasının bir kalkan gibi istimaline, ne hukuken, ne mantıken ve ne de vicdanen imkân yoktur. Meclisin, mebusu bazı tecavüzlerden korumak için tanıdığı bir hakkın bizzat meclis aleyhine bir kalkan gibi istimal edilmesi hukuken ve vicdanen kâbil değildir.

27.4.1960 tarihinde Demokrat İzmir'de çıkan beyanatımı aynen tekrar ediyorum...

Meclis tahkikatı, meclisin icra üzerindeki kontrol vasıtalarından biridir. 177 nci maddeye tekaddüm eden diğer maddelerde, icranın sarih bir malî ve cezaî mes'uliyeti mucip hali görüldüğü anlarda tahkikat encümeni kurulur. Yok ise kurulmaz...

Meclis isterse, muayyen bir madde hakkında bilgi edinmek üzere gayet tabii bir tahkikat yapacaktır. Fakat bu tahkikat encümeni, biraz evvel okunan beyanatımda arzettiğim gibi, icra ve idare ile ilgili, âmme idareleri ve müesseseleri ile ilgili bir husus ve bir madde hakkında bilgi edinmek için kurulur. Fakat hususî şahıslar; bilgi toplamak için de olsa, doğrudan doğruya tahkikata mevzu olamaz. Vatandaşın adli haysiyetten, adli teminattan istifade prensibi halêldar olur... Matbuat küll halinde, si-

yası bir parti, bir murakabe müessesesi küll halinde, doğrudan doğruya tahkikat mevzuu olamaz.)

Aynı gazetede Prof. Tarık Zafer Tunaya da: (B.M.M.'nin 1920 ile 1923 arasında yapabildiklerini, "bugünde yapabileceğini iddia etmek hukuken imkânsızdır. Zira, evvelâ 1921 Teşkilâtı Esasiye Kanunu yoktur. Bu kanun 1923 de kısmen değiştirilmiştir. 1924 Anayasamızda da kaldırılmıştır. Meclis hükûmeti sistemimize bu suretle Parlamenter unsurlar ilâve edilmiştir. Bu şartlar altında T.B.M.M. eğer muayyen bir meseleyi tahkik isteğinde ise bunu evvelâ Hükûmeti kontrol gayesi ile yapabilir. Saniyen, bir Tahkik Encümeni kursa bile, ona memlekette fevkalâde tedbirler almak selâhiyetini verebilecek bir kanun teklif edemez. Siyasî hayatı felce uğratmak, demokratik zihniyetle taban tabana zıttır. Çünkü bir meclise varlığını veren, onu doğuran, bir memleketin siyasî hayatıdır.... Sözü geçen kanun teklifi ile Tahkikat Encümenine kazai selâhiyetler tanınması, kaza kuvvetinin bağımsızlığını kabul eden bir memlekette lüzumsuzdur. Anayasayı ihlâl eder.

Unutmamak gerekir ki, demokrasi sadece, bir çoğunluğun idaresi demek değildir. Fakat, insan hak ve hürriyetlerine, insanın haysiyetine ve şerefine en fazla saygı göstermek ve onlara değer veren kaideleri gerçekleştirmektir. Nerede olursa olsun, bir iktidar partisi çoğunluğu, teşriî iktidar tekeli kurarsa, orada demokrasi bir hayal olur. Demokrasi zedelenerek Türk inkılâbının eserleri devam ettirilemez.)

Yine aynı gazetede Doçent İsmet Giritli: (Anayasamıza göre teşri ve icra selâhiyetleri Türkiye B.M.M.'nde toplandığı halde, Anayasanın çok önemli 8 nci maddesi hükümüne göre, yargı hakkı millet adına ancak bağımsız mahkemeler tarafından kullanılabilir. İşte bahis konusu kanun tasarısı, yargı hakkının, teşri organının bir komisyon ve komisyonlarına vermek suretiyle Anayasamızı çok ciddi bir şekilde ihlâl etmektedir....

Diğer taraftan Anayasamız 86 nci maddesi ile, değil normal zamanlarda; hattâ harp, isyan gibi buhranlı hallerde bile, Türk vatandaşlarının siyasî hürriyetlerinin ancak, Örfî İdare rejimi altında kısıtlanabileceğini kabul etmiş ve nitekim bu madde ile çıkarılan Örfî İdare kanunumuz. Bu rejim esnasında işlenen suçların tetkikini bile, teşriî hey'etlere değil, fakat yine birer mahkeme olan Örfî İdare mahkemelerine tevdi eemiştir.) demişlerdir.

22.6.1961 tarihli duruşmada dinlenmiş bulunan Anayasa Hukuku doçentci Muhammer Aksoy da şunları söylemiştir: (Tahkikat encümeni ile ilgili karar, C.H.P.'nin gayrimeşru faaliyette bulunduğunu daha baştan ilân etmektedir. Sonunda da şöyle yetkilerden bahsediyor: "Türkiye'deki her türlü siyasî hareket ve faaliyetleri durdurmak kararı da dahil olmak üzere lüzumlu göreceği bilcümle tedbir ve kararları itti-haz etmek ve icabında meclis dışında da faaliyette bulunmak..." böylece, evvelâ bir muhalefet partisi mahkûm edilmiş, muhalefete idam kararı verilmiş, şimdi de bu ne

şekilde infaz edilsin diye bir encümen kurulmuş oluyor. Sonunda da hiçbir tahkikatla ilgili olmayan her türlü siyasî faaliyetleri menetmekten bahsediliyor. Bu husus Anayasaya aykırıdır. ... Her türlü siyasî faaliyetin içine; toplanma girer, konuşma girer, fikir hürriyeti girer, basın hürriyeti girer. Bütün bunlar siyasî mahiyet alabilir....

Yani vatandaşa Anayasa ile tanınmış olan ana hak ve hürriyetlerin tahdit edilmesi, hattâ kısmen veya tamamen ortadan kaldırılması yetkisi, 15 kişilik bir encümene verilmiş oluyor. Halbuki Anayasanın 68 nci maddesinin son fıkrası, hürriyetlerin yalnız kanunla sınırlanabileceğinden bahseder. O halde, böyle bir hey'ete bütün siyasî faaliyetleri ve ona bağlı olan vatandaş hak ve hürriyetlerini istediği gibi sınırlayabilmesi yetkisi verildiği zaman, en azından, şu hürriyetlerin tahdidi ile ilgili 68 nci maddeye aykırı hareket edilmiştir.

Anayasadaki hükümlerde gai surette tefsir edilebilir. Doktrinde ve tatbikatta ittifak vardır.... 177 nci maddedeki hükmü de gai olarak tefsire mecburuz.... 16 ncı babta, tahkikat ile ilgili hükümler, murakabe vazifesini yerine getirmek için konuşulmuştur. ... Gaye, murakabe vazifesi ve âmmе hizmetleri ile ilgili hususlar hakkındadır. Eğer şahıslar, yani fertler ve hükmî şahıslar resmî sıfatı haiz olmazsa ve onlar hakkında yapılan tahkikat ilk tahkikata girecek olursa, o, yargı görevi içerisine girer. O zaman 8 nci maddedeki hükmün bir mânası kalmaz.)

Bundan başka, 29.6.1961 tarihinde duruşmada dinlenmiş bulunan Ankara Üniversitesi Anayasa Hukuku profesörlerinden Bülent Nuri Esen ve İlhan Arsel ve Bahri Savcı'nın dikkate şayan mütaleaları da şöyledir: (Bendeniz 1959 senesinde kürsüden çocuklarıma dedim ki: "Hükûmet kendi kendini gayrimeşru kılmaktadır. Dikkat ediniz, Anayasaya aykırı kanunlar çıkartılıyor, tedbirler alınıyor." Hükûmetin gayrimeşru istikâmete kendisini sürüklemekte olduğu kanaatındayım. Çünkü, bir memleket tasavvur ediniz ki yasama yetkisi ve yürütme yetkisi şeklen bir meclise verilmiş, hakikatta Hükûmet denilen bir toplumun elindedir. Hakikatte onun reisinin elindedir. Veya hakikatta devlet riyasetini işgal etmekte olan zatın elindedir. Ona millete ait olması lâzım gelen yargı erki de tevdi ediliyor. O vakit, okokrasi oluyor. Kakokrasiyi de geçiyor.

Anayasa tamamen çiğnenmiştir.

Sübjektif mevzular üzerinde tahkikat komisyonu teşkili caiz değildir. "Bütün siyasî faaliyet tetkik edilecektir" oluyor, fakat bir siyasî parti hakkında olmaz. Bütün Basın hakkında olabilir. Caizdir. Fakat bazı basın hakkında olmaz.

Yasama fonksiyonunu ifa etmesi lâzım gelen bir parlamento, kendisine Anayasa ile tevdi edilmiş olan fonksiyonu dışında, bir işi, tahkikat encümeni yapacak mı, yapmıyacak mı? ama ben, netice üzerinde hiç münakaşa edilebileceği kanaatında değilim. Bu yetkiyi veren kanun yalnız şeklen bir kanundur, madde itibariyle, cevher itibariyle kanun değildir. Buradaki (Madde)'den kasdım, şu veya bu (Madde) olmak-

tan ziyade, kanunun cevheri, zatî, hüviyeti asliyesi, ruhudur.)

(İktidara gelen her parti siyasî nizam ve asayîşi temin bahanesi ile ferdin hak ve hürriyetlerini gelişi güzel takyide kalkışacak olursa, devlet asıl o zaman anarşi içinde çöker. Hukuka bağlı bir devlette milleti temsil eden meclis de dahil olmak üzere, bütün organlar, Anayasadan başlamak üzere bütün hukuk kaidelerine riayetle mükelleftirler.... Bir partinin, daha doğrusu Halk Partisinin, bir kısım basın hareketleri meclis tahkikatına konu olamaz. Çünkü Anayasamız, meclis tahkikatını, meclisin hükûmeti murakabe vasıtalarından biri olarak kabul etmiştir. Meclis, ancak Hükûmeti murakabe zımında meclis tahkikatına gidebilir.

177 nci maddenin derpiş ettiği tahkikat dahi, meclisin bütün icra ve idare teşkilâtı üzerinde haiz bulunduğu umumî murakabe selâhiyetinin neticesi olarak âmme hizmetlerinin yolunda ifa edilip edilmediğinin meclisce öğrenilmesini hedef tutan tahkikattır. Binaenaleyh, bu selâhiyetin şümulü içine, yalnız, âmme idareleri ve müesseseleri ile alâkalı faaliyetler ve şahıslar girebilir.

Her çeşit hususî teşekküllerin faaliyetleri ve resmî sıfatı haiz olmıyan şahıslar, B.M.M.'nin tahkikat selâhiyeti içerisine, ancak, vekillerle âmme idareleri ve müesseseleriyle ilgili bir tahkikat dolayısıyla girebilirler.

Meclise muayyen hususlarda, afiv, Cumhurbaşkanını muhakeme etmek yetkisi gibi yetkilerle 26 ncı madde ile de mahdud kazaî selâhiyetler verilmiştir. Bunun dışında kazaî selâhiyeti yoktur. Anayasamız kuvvetlerin birliğini kabul etmiştir. İcraî, teşriî yetkiler tek elde toplanacaktı. Kaza yetkisi de tek elde... Anayasanın 8 nci maddesi sarihdir, nasıl ki Meclis, Millet adına teşriî selâhiyeti kullanma yetkisine sahip ise; kazaî yetkiyi de Millet adına müstakil mahkemeler kullanır. Meclis hükûmeti sisteminin tatbik edildiği memleketlerde kaza kuvvetinin meclise ait olması iddiası varid değildir. İsviçre bugün kuvvetler birliğine dayanır, fakat İsviçre'de kaza kuvveti müstakildir...

7468 sayılı kanunun 2 nci maddesinin a, b, c bendlerindeki yetkiler, bütün Dünya Anayasalarında da kazaî yetkilerdir. Esasen bu yetkiler Basın Kanunu ile mahkemelere verilmiştir. Bir an için bunların kazaî mahiyette yetki olmadığını farzedelim. Bu takdirde bunları sübjektif mahiyette idarî tasarruflar olduğunu kabul etmek lâzım gelir. Anayasamıza göre teşriî meclisin, sübjektif mahiyette idarî tasarruflar ittihaz etmek yetkisi olmadığı gibi, bu yetkiyi de tabiatıyla bir Tahkikat Komisyonuna devre-demez. Teşriî meclis icranın yerine kaim olarak bu şekilde sübjektif mahiyette tasarruflarda bulunamaz.

Ayrıca kanunun üçüncü maddesi, Anayasanın 68 nci maddesindeki fertlerin tabii hukuku esasına aykırı esaslar ihtiva ediyor. Çünkü bu madde gereğince, Komisyon, hürriyetleri takyid değil, tamamiyle ortadan kaldırmak imkânına sahiptir ki, bunu meclis dahi yapamaz. 68 nci maddeye göre bu hürriyetler, cemiyetin nizamı ile ilgili

olarak takyid edilebilir, fakat yok edilemez.

Sonra, kanunun 9 ncu maddesine göre, Tahkikat Encümenince ittihaz olunan karar ve tebliğler kat'î olup aleyhine itiraz olunamaz. Bu madde dahi, Anayasanın 82 nci maddesindeki dilekçe verebilmek hak ve hürriyetini de ortadan kaldırmış ve bu suretle Anayasayı baştan aşağı ihlâl etmiş bulunmaktadır.

Kazaî faaliyet, yalnız hüküm vermekten ibaret değildir.)

(Bir demokratik Anayasa nizamına tâbi olan memlekette, hükûmet dediğimiz organ, Devlet yapısının en dinamik, en faal ve en yapıcı unsuru olmak lâzım gelir. Fakat bunu daima Kabine ile beraber müşterek mes'uliyet, müşterek karar esasına istinat ettirmek gerekir. Halbuki meclise bir parti çoğunluğunun hâkim olması ve bu suretle siyasî iktidarımızın bir parti zümresi tarafından sevk ve idare edilmesi, hükûmete de sirayet etmiş, hükûmet de müşterek mes'uliyet esasına göre karar alan ve icra eden bir organ olmaktan inhiraf etmiş, siyasî iktidarı tek başına sevk etme durumuna gelmiş olan liderin, Başbakanın, müşterek mes'uliyeti tanımadan, icranın esas, bir mekanizma haline gelmiş, yani kabinede alınacak kararların serbest tartışma olmadan alınan ve parti kademelerinde olgunlaşmadan gelen kararlar mahiyetinde olmuştur....

Tahkikat Komisyonunun kurulması bizim mevzuatımız hudutları içindedir. Parlamentar rejimlerde Tahkikat Komisyonları, meclisin hükûmet üzerinde murakabesinin en esaslı vasıtalarından birisidir.

Tahkikat Komisyonları, Anayasa ile garanti altına alınmış olan hürriyetleri tahdit etmemek mecburiyetindedir. Beynelmilel teamülde; alelumum bürolarla meskenlerde yapılan araştırmayı dahi bu komisyonlar yapamazlar. Bazen buna ihtiyaç hissedilirse, normal adlî ve kazaî mercilere giderek bu ihtiyaçlarını giderirler. Tutma ve tevkif gibi müesseseleri ise bu komisyonlar hiçbir zaman kullanamazlar. Anayasanın himayesi altında bulunan hürriyetlerin böyle bir komisyon tarafından tahdit edilmesi gerekir. Halbuki bu kanun, buna imkân veriyor....

Bilhassa Anayasamızca hakkı kaza olarak gösterilen bir hâkimiyet hakkının sureti istimaline taallük eden mühim bir fiilin kazaî fonksiyona taallük etmesi itibariyle komisyonun bu hususta hiç bir yetkisi olmamak icap eder. Bu kanun birinci maddesi ile, komisyonu bir hakim durumuna getirmiştir. Bu itibarla Anayasaya inhiraf kaydetmiştir.

... Hüküm, kazaî vazifenin son safhasıdır. Ondan evvelki hükme giden yollarda kaza görevi içine dahildir.

Sorgu hakimi sıfatı ile yaptığı muameleler kaza yetkisine dahildir.)

Meclis iç tüzüğü de değiştirilmiş, gerek tadille getirilen hükümlü, gerek Millet Vekillerine tatbik edilecek müeyyideler bakımından muhalefetin murakabe vazifesi-

ni güçleştirecek bir mahiyet verilmiştir. Sanıklar ve bilhassa bu tadilin teklifçileri, İçtüzüğün eski hükümleri tek parti zamanına ait olup çok partili hayata girince Meclis müzakerelerini eski hükümlerle idare etmenin zorlaştığını müdafaa etmişlerse de bilhassa müeyyidelerin pek çok farklı olarak tatbiki maksadın bu olmadığını açık olarak göstermiştir.

Meclis tahkikatı ve kaza yetkisiyle ilgili görüşler de yanlıştır ve gene klâsik bilgilere aykırı birçok iddialar ve yanlış, hatta hilâfı hakikat atıflar vardır.

Müşterek müdafaa Meclis tahkikatı müessesesi hakkında ileri sürülen iddiaların, topyekûn, sakat ve hatalı olduğunu belirtmek için parlamenter rejimlerde ve hususile Fransa'da parlamenter anket hakkında gerekli izahatta bulunmak faydalı olur:

1- Bir kere hemen belirtelim ki, (Meclis tahkikatı) karşılığı olarak Garp dillerinde ve hususiyle Fransızca'da (Enquête parlementaire) tabiri kullanılır. Bu tabirin de açıkça ifade ettiği üzere burada bahis konusu olan: Bilgi, enformasyon, mâlûmat toplamaktan ibarettir. Tıpkı bir ilmî anket gibi (Bilfarz bir üniversite anketi veya istatistik dairesinin muayyen bir konuda mâlûmat, bilgi toplamak için girişeceği anket gibi). Böyle bir araştırma mânasına gelmek üzere bir parlamento da, araştırmada bulunmak maksadiyle, bir anket komisyonu kurabilir. Yoksa, Türkçe karşılığı olan (Tahkikat) kelimesinin ilk nazarda, yanlış bir yorum ile ifade eylediği sanılabileceği gibi parlamenter anket müessesesi bir adlî ve kazaî tahkikat (instruction judiciaire) mânasına gelmez.

2- Gene işaret edelim ki, meclis tahkikatı, Anayasa ile parlamentolara tanınan görev ve yetkilerin tabii ve zaruri bir neticesi ve tezahürüdür. Aynı zamanda Anayasa ile parlamentolara hangi sahalarda ve hususlarda bir yetki bahşedilmişse tahkikat komisyonu kurulabilmesi de ancak bu sahalara dahil olmak ve bu hususlara inhisar etmek zorundadır. Kısacası, tahkikat komisyonu siyasi bir meclisin, Anayasa ile haiz olduğu yetki sahası ve yetkili olduğu hususlar dışında bahis konusu olamaz. Hele Anayasanın kabul ettiği (Kuvvetler ayrılığı) esasını ve aynı kapıya çıkan, (Vazife ayrılığı) prensibine, hassaten kaza kuvvetinin ve görevinin ayrılığı ve istiklâlî düsturuna aykırı olarak siyasi bir meclisin diğer kuvvetlere, organlara, ve bilhassa kaza mercilerine ait sahalarda tahkikat komisyonu kurması asla düşünülemez.

3- İmdi:

a) Bir parlamento, herşeyden evvel, kanun koyucusu olduğuna göre teşrii meclis, evvel emirde, teşrii mevad hakkında (meselâ ziraatin, ticaretin, sanayiın, işçi sınıfının durumunu tesbit için bu hususlarda bilgi toplamak üzere) tahkikat komisyonları kurabilir. Burada maksat: Vaz olunacak kanunlar ile ilgili mâlûmatı, malzemeyi toplamaktır. Velhasıl bu gibi bir tahkikat komisyonu meclisin teşrii görevinin, kanun koyma yetkisinin tabii ve zaruri bir sonucudur.

b) Parlamenter rejimde Hükümet, parlamento karşısında, siyaseten sorumlu olduğundan teşrii meclisin onu murakabe etmesi görev ve yetkisi dahilindedir. Bu sebeple soru, gensoru müesseseleri yanında bir siyasi meclisin, sırf hükûmetle ilgili olmak üzere, hükûmet hakkında veya hükûmete dahil bir veya müteaddit nazır hakkında muayyen bir konuda -bizzat kendi marifetiyle, yani kendi üyelerinden müteşekkil bir komisyon vasıtasıyla- tahkikata girişmesi de bahis konusu olabilir.

Bu gibi parlamento anketleri (Siyasi anket) olarak vasıflandırılır. Zira, burada Hükûmetin veya hükûmet erkânının (Yani Bakanların) siyasi sorumluluğu bakımından bir tahkikat mevzubahistir.

İşaret edelim ki, bizde olduğu gibi kıta Avrupasında bütün idari teşkilât ve bilumum amme hizmetleri, yakından veya uzaktan, hükûmetin murakabesine tabi bulunduğu için parlamento, hükûmetin siyasi sorumluluğunu tesbit zımında, idari teşkilât ve amme hizmetleri hakkında da tahkikat komisyonu kurabilir. Ancak, bu gibi hallerde dahi tahkikat komisyonu ve teşrii Meclis hiç bir zaman, nazırlar dışındaki idare teşkilâtı ve amme hizmeti personelinin mesuliyeti hususunda herhangi bir tedbir veya kararı tazammun edecek neticelere varamaz. Tahkikat Komisyonu ve neticeten, meclis ancak nazırın sorumluluğu hakkında bir neticeye varabilir. Velhasıl bu ikinci nevi meclis tahkikatı, Hükûmeti murakabe gayesini istihdaf eder: Bu gibi tahkikat komisyonu meclisin, hükûmeti kontrol görev ve yetkisinin tabii ve zaruri bir neticesidir.

c) Gene, bazı memleketlerde, Anayasa icabı olarak, siyasi meclislerin kendi üyelerinin seçim mazbatalarını kat'i ve nihai olarak inceleme ve tasdik etmek yetkisi vardır. Bu demektir ki, siyasi meclis (yani gerek mebusan Meclisi ve gerek Âyan meclisi) kendi üyelerinin (Yani mebus veya senatörlerin) seçimleriyle ilgili ihtilâfları bizzat kendisi halleder. Bunun tabii bir neticesi olarak da, gerekli görürse, bir meclis, bu bakımdan, yani bir mebus veya senatör seçiminin sahih veya gayri sahih olduğunu araştırmak maksadiyle, seçim ile ilgili tahkikat komisyonu da kurabilir.

Şüphesiz bu gibi bir tahkikat komisyonu kurulması da, Anayasanın siyasi meclislere bu hususta tanıdığı bir görev ve yetki sahası içinde yer alması hasebiyle caizdir.

d) Nihayet kazai mahiyette, adli tahkikat komisyonları meselesine gelince: Bazı memleketler ve hususiyle Fransa'da, Anayasa teşrii meclislere (Yani mebusan ve âyan meclislerine) muayyen sahalarda ve muayyen hususlara müteallik ve münhasır olmak üzere kazai ve adli mahiyette bir görev ve yetki tanımış bulunmaktadır.

Meselâ; 3 ncü Fransız Cumhuriyetinin 1875 tarihli Anayasası, nazırların cezai mesuliyeti hususunda, mebusan meclisine nazırı itham yetkisini ve bu takdirde, nazırı yargılama görevini de âyan meclisine tanımıştır. 4 ncü Fransız Cumhuriyetinin 1946 tarihli Anayasası da aynı esasları benimsemiştir.

İşte Anayasa bu hususta (Yani nazırın cürümleri hakkında), kazai ve adli mahiyet arzeden, itham yetkisini mebusan meclisine tanıdığı içindir ki, mebusan meclisi, lüzum görürse, sırf bu konuya münhasır olmak üzere, kazai ve adli mahiyette bir tahkikat icrası için, bir tahkikat komisyonu kurabilir.

Müelliflerin belirttikleri üzere bu gibi tahkikat komisyonları kurulabilmesi ancak Anayasada kazai mahiyette bir adli yetkinin siyasi bir meclise -mahdud olarak dahil olsa- tanınmış olması sebebiyle hukuken caiz ve mümkündür. Kısacası, kazai mahiyetteki tahkikat komisyonu caiz görülmesi Anayasada temelini bulmaktadır. Bu gibi tahkikat komisyonu kurma yetkisi sırf Anayasada sarahaten derpiş olunan hale münhasırdır ve ancak nazırın cezai sorumluluğunu tesbite mâtuf olabilir. Meclis reisi, mezkûr takririn, Anayasaya aykırılığına binaen, kabulüne imkân olmadığını beyan eylemiştir. Takrir sahibi senatörün, kurulmasını istediği tahkikat komisyonunun, hiç bir suretle, cezai sorumluluk hakkında bir araştırma yapması bahis konusu olmadığını tasrih eylemesine rağmen Âyan Meclisi reisi ifade eylemiştir ki: “İşbu takrir, teşkil edilecek olan tahkikat komisyonunun, Âyan Meclisinin, Anayasa icabı olarak, deruhte ettiği rol ve vazife dışına çıkmasına ve nazırlar hakkında yargı mercii sıfatını haiz bulunan ayan meclisinin, bu sıfatı yanında, bir de ayrıca, Anayasa gereğince Mebusan Meclisine ait bulunan itham mercii sıfatını da üzerinde toplamasına müncer olabilecek mahiyette bir takım araştırmalara ve sonuçlara sevk edebileceğini göz önünde tutarak, bu teklifi, Anayasaya aykırılığı bakımından, kabule mesağ yoktur”

Görülüyor ki, siyasi sorumluluk babında yetkili olmak hasebiyle, bu vadede, tahkikat komisyonu kurmaya da yetkili olduğu halde Âyan Meclisi, bir nazıra kabili isnat birtakım fiillere müteallik bir tahkikat isteğini dahi kabule şayan görmemektedir. Zira, burada, nazırın cezai sorumluluğu ile de ilgili bir takım fiiller bahis konusu olabilir. Cezai sorumluluk hususunda ittiham yetkisi ise ve binaenaleyh bu konuda tahkikat yapma salâhiyeti de, Anayasa gereğince, başka bir organa (Mebusan Meclisine) tanınmıştır. Anayasanın kabul ettiği bu iş bölümü esasına aykırı olarak bir tahkikat komisyonu kurulamaz.

4- Müşterek müdafaanın 40-41 nci sahifelerinde Fransa’da Meclis tahkikatı müessesesi hakkında verilen izahat tamamen aldatıcıdır. Müdafiler, âdetâ, Fransa’da -davamızda bahis konusu olan Tahkikat Encümeni misillü- encümenler kurulageldiği yolundaki bir kanaati telkine çalışmaktadırlar. Verdikleri izahatı da, sanki Laferrière’in eserine dayandırılmış olarak gösteriyorlar (şöyleki, bu müellifin 1947 tarihli “Anayasa manüeli” adlı kitabının 1091 nci sahifesine atıf yapıyorlar.)

Müşterek müdafaanın iddiası şudur ki, Fransa’da meclisler “Lüzumlu gördükleri hususlar hakkında gereken incelemeleri yapabilmek üzere tahkikat encümeni teşkiline kendilerini yetkili görmüşler ve 3 ncü Cumhuriyet devrinde de, muhtelif zamanlarda bu tarzda encümenlerin, hususiyle Hükûmetin mes’uliyetini gerektirmiyen, hü-

kûmetle ilgili olmayan hususlarda da teşkili cihetine gitmişler ve teşrii müesseselerin bu hareket tarzı Anayasaya aykırı bir husus olarak mütalâa edilmemiştir,”

Fransa’da tahkikat encümenlerinin nevileri yukarıda 3 numara altında a, b, c, d, olmak üzere 4 grupta toplamak suretiyle tesbit edilmiştir.

Hakikatin (a) ve (c) gurupuna giren tahkikat encümenlerinin, Hükûmetin mesuliyetiyle ilgili olmadığı aşikârdır. Fakat (a) nev’inden tahkikat Encümeni, kanun yapmak yetkisinin tabii ve zaruri bir neticesi ve (c) nev’inden tahkikat encümeni, mazbataları tasdik yetkisinin iktizasındandır. Her ikisi de Anayasanın, siyasi meclislere, serahaten tanıdığı bir sahaya taallûk etmekte, bu sebeple Anayasaya aykırı bir husus asla bahis konusu olmamaktadır.

(b) gurupuna giren tahkikatın doğrudan doğruya Hükûmeti murakabe ve iskat yetkisi ile ilgili olduğu göze çarpmaktadır. Bu da Anayasa icabıdır.

(d) gurupuna giren tahkikat ise, gene Anayasanın sarahaten, cezai bakımdan nazırlar hakkında mebusan meclisine tanıdığı ittiham yetkisinin tabii bir icabıdır.

Bu itibarla Fransa’da bu 4 grup dışında bizim tahkikat encümenimize benzer tahkikat komisyonu mevcut olmadığı ve olamayacağı kolaylıkla anlaşılır. Fransız tatbikatında da, doktrininde de her tahkikat encümeni Anyasanın, siyasi meclislere sarahaten tanıdığı bir yetkiye dayandırılmıştır ve kuruluşu da, faaliyeti de ancak, Anayasa gereğince, siyasi meclislere ayrılan sahalara taallûk ve inhisar eylemiştir.

Netekim, Laferriere’in âdeta, müşterek müdafaadaki izahatı benimsediği hususunda bir kanaat tevliğine mâtuf atıf da hakikata uymamaktadır. Gerçekten Laferriere’in zikrolunan eserinde, bu bapta, verdiği izahat arasında tek bir satır dahi müşterek müdafaadaki iddiayı teyit etmemektedir.

Bilâkis, Laferriere eserini 1091-1094 ncü sayfelerinde tahkikat encümeni bahsini incelerken bunu, (Parlamentar Hükûmetin parlamento ile münasebetleri) bölümünde ele alıyor.

Parlamentar tahkikatı, bir meclis tarafından kendi selâhiyetlerini kullanmayı mümkün kılmak için gerekli enformasyonları toplamak için üyelerinden müteşekkil bir komisyon kurma usulü olarak tarif ediyor.

Encümen nevilerini de:

Seçimler hakkında tahkikat,

Vaz olunması bahis konusu olan müstakbel mevzuatı istihdaf eden teşrii veya malî bir mesele hakkında tahkikat,

Hükûmetin bir fiili hakkında tahkikat,

Bir amme hizmetinin işleyişi hakkında tahkikat diye tâdad ve tasrih ediyor.

Müellif, 3 ncü Cumhuriyet devrindeki tatbikata da temas ediyor. Diyor ki, “1875

Anayasası zamanında idarenin, bir hizmetin umumî gidişini tesbit için (Ticaret Filosu, Mefsuhsun Din cemiyetlerinin mallarının tasfiyesi hakkında) tahkikat encümenleri kurulduğu gibi amme efkârını heyecana sevk eden ve (Aynı zamanda) hükûmetin siyasi mes'uliyetine de yol açacak mahiyette bir takım fiillerin mevcut olup olmadığını araştırmaya lüzum görülen PANAMA, HUMBERT, STAVİSKY, CONCORDE hâdiseleri ve işe rezaleti gibi hususlarda tahkikat encümenleri kurulmuştur." Laferriere, tahkikat encümenlerinin kazai yetkilerle teçhiz edildiklerini, hiç bir suretle, iddia etmiyor. Sadece bir tahkikat encümeninin vazifesini ifa edebilmek için memur ve şahıslardan suâl sormak ihtiyacında olduğunu söylüyor. Tahkikat komisyonunun, memurlar hakkında doğrudan doğruya bir yetkisi olmayıp ancak, bunların hiyerarşik amiri olan, nazırın müsaadesi ve emri ile memurları dinliyebileceğini kaydediyor. Alelâde şahıslar için ise şahadet mecburiyeti olmadığını, bunun ancak 23 Mart 1914 tarihli bir kanunla sağlandığını ilâve ediyor. Bazen bir kısaltma yapılarak bu kanunda "Tahkikat komisyonlarının adli yetkileri hakkında kanun" diye bahsedildiğini; bu formülün mübalagalı olduğunu da ayrıca, belirtiyor. Zira, diyor, "Tahkikat komisyonları adli tahkikat mercileri değildir, bir sorgu hakimi selâhiyetlerine sahip değildir; araştırma yapılmasını emre demez, zabıt ve müsadereye tevessül edemez, tevkif müzekkereleri kesemezler. 1914 kanunu münhasıran şahadete taallûk ediyor." Hatta müellif, şahitlerin cebren celbine ancak, Cumhuriyet Müddei umumisinin karar verebileceğini de ilâve ediyor.

Müellif gene diyor ki, "Tahkikat encümeni sadece bir araştırma ve enformasyon organıdır. Kendisi karar alamaz. Eğer tahkikatı, ceza kanunu çerçevesine giren, bazı fiilleri meydana koymuş ise bunları Adliye Nazırının itilâına arz ile iktifa eder. Bunun dışında rolü sadece Meclise, şu veya bu tedbirin kabulünü tavsiye eden bir rapor sunmaktır."

Müellife göre "Komisyon usulünün tāmimi arzuya şayan değildir. Tahkikat siyasi kişiler tarafından yapılmaktadır. Halbuki meselede siyasi bir menfaat mevcut ise o kişiler tahkikatı parti kaygularıyla icra ederler; tecrübe göstermiştir ki, çoğu defa, tahkikat encümenleri objektif olmaktan ziyade tarafgir hırslarla hareket etmektedirler "Gene müellife göre meclislerin tahkikat açmalarının en ziyade başvurulana tatbik sahası parlamentonun murakabe hakkına bağlı olarak Hükûmetin siyasi mes'uliyetini mümkün kılan hallere ait bulunmaktadır."

Bu sözler dışında müellifin eserinde müdafilerin tezini takviyeye ve desteklemeye yarıyacak tek bir satır mevcut değildir.

5- Tahkikat Komisyonu konusunda nazara alınması gereken önemli bir nokta şudur: Tahkikat komisyonlarına bilgi, mâlumat, enformasyon toplamak ve hakikati tesbit edebilmek için bir takım kazai, adli yetkiler tanınması meselesi ile Anayasaya müstenit olmayan bir sahada veya Anayasada mesnedini bulmayan bir konuda teşri

organının kazai görev ve yetkisi mevcut değil iken böyle bir sahaya veya konuya müteallik olarak kazai mahiyette, adli bir tahkikat komisyonu kurması meselesini birbirine karıştırmamak gerektir.

Gerçekten bilgi toplayabilmesi için bir tahkikat komisyonuna -memleketin mevzuatına göre- şahit dinleme, vesika talep etme ve toplama hususunda bir takım kazai yetkiler tanınabilir. Bu, hukuken mümkündür. Yeter ki, tahkikat komisyonunu kuran meclis, Anayasaya göre, bu sahalara ve bu konulara müteallik olarak herhangi bir görev ve yetkiye sahip bulunsun! Anayasa gereğince bu sahada, bu konuda teşri organı bir yetkiye sahip ise, bu yetkinin tabii icabı olarak, bilgi elde etmek için tahkikat komisyonu kurabilir ve kurduğu komisyona bahsettiğimiz gibi mahdut bir takım kazai yetkiler de tanıyabilir.

Fakat teşri organı, hiç bir veçhile, Anayasaya müsteniden herhangi bir sahada, bir konuda bir görev ve yetki sahibi değil ise bu sahada, bu konuda, esasen, tahkikat komisyonu kurmasına cevaz yoktur ki, üstelik, bu komisyona bir de kazai, adli yetkiler tanıyabilsin!

Hatta doktrinde işaret edildiği üzere Meclisin Tahkikat Komisyonu kurabilmesi-ne cevaz olan hallerde dahi mahkemelerin el koymuş bulundukları veya mahkemelelerin kaza sahasına dahil mevad ile karşılaştıklarında komisyonların tamamen yetkisiz olacakları muhakkaktır. Zira, burada, ya (Kuvvetler ayrılığı) ya (Kaza görevinin ve kudretinin diğer görev, kudret ve organlardan ayrılığı) esası bahis konusudur. Komisyonun ise bu esas dışına çıkamayacağı bedihidir. Demek ki, esat itibariyle, yetkili bir komisyonun bile yetkili olduğu saha ve konuda kuvvetler ayrılığı veya yargı görevi ayrılığı esasları gereğince mahkemelere ait bir husus ile karşılaştığında yetkisiz olduğu muhakkaktır. Yargı görevi: komisyonun yetkisinin sahasına bir sınır ve set çeker.

Kuvvetler ayrılığı veya görev ayrılığı prensibi o kadar üstün bir Anayasa prensibidir ki, tahkikat komisyonlarının değil mahkemelerin görev ve yetki dairesine giren hususlarda, hatta doğrudan doğruya icra organının görev ve yetki alanına giren noktalarda dahi eli kolu bağlı olduğu doktrinde bihakkin iddia edilir. Yani bir komisyon hiç bir zaman, icra (Hükûmet) yerine âdeta kaim olurcasına, Hükûmetin siyasetine, tutumuna, gidişine, faaliyetine yetkilerine müdahale edemez. Hükûmetin ittihaz edebileceği herhangi bir kararı, tedbiri, ittihaz edemez. Gerek Hükûmet, gerek Hükûmet ajanları ve personeli yerine kaim olamaz ve bunların yetkisine giren tasarruflardan hiç birini yapamaz. Zira teşri organı -Velev ki kuvvetler birliği nazariyesi cari olsabizzat icra görevine ve yetkisine sahip değildir; Hükûmet yerine kaim olamaz, hükûmet işlerini üzerine alamaz, bunlara doğrudan doğruya müdahale edemez. Yapabileceği: Sadece hükûmeti kurmak, programını, faaliyetini tasvibetmek, onu kontrol etmek ve düşürmektir. Teşri organı saydığımız bu hallerde tamamen yetkisiz iken

onun nam ve hesabına hareket eden komisyonun da yetkisiz olacağı aşîkârdır. Bu itibarla, bir tahkikat komisyonunun, mahkemelerin sahasına tecavüz etmesi gibi icra sahasına da tecavüz etmesi hatıra gelebilir. Her ikisi de Anayasa esaslarına aykırı düşer. Bir tahkikat komisyonunun rolü sadece teşri organının yetkisine giren hususlarda bir araştırma yapmak ve ancak teşri organın yapmaya yetkili olduğu teşrii tasarrufları, tedbirleri meclise teklif etmekten ibarettir. Bu cihetle komisyon icra ve idareye ait bulunan, icra görevine giren herhangi bir tedbirin alınmasını tazammun eden bir hususta yetkisizdir; bu hususta komisyon raporunda herhangi bir tesbit, bir teklif ve netice dahi yer alamaz.

Komisyon doğrudan doğruya bunları yapamayacağı gibi meclisinde, komisyonun raporu ile ihticac ederken, komisyon raporunda varılan sonuçlara kazai bir kıymet izafe etmesi veya hükûmete ait bir karar ittihaz etlemesi yasaktır.

Bir tahkikat komisyonu bilgisi, bir adli takibata mesnet olmak üzere istimâl edilebilir mi? Meselesi 1875 de Fransa'da ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, 1871 de kurulmuş bir tahkikat komisyonu 1870 harbine müncer olan ve hükûmetin mes'uliyetini mucip olabilecek fiil ve hareketleri tahkike memur edilmiş idi. 1875 senesinde de bu harb esnasında Metz Şehrinin teslim olması sebebiyle, askeri kaza tarafından, bir adli tahkikat açılmış bulunuyor. Askeri Mahkeme Meclis reisinden tahkikat komisyonunda mevcut bilcümle şahadet ve vesikaya ittîlâ lüzumundan bahisle bunlar hakkında bilgi edinmek müsaadesini istemiştir. Bu istek bir tahkikat komisyonu huzurundaki şahadet ile bir kaza mercii önündeki şahadet arasındaki farkı göz önünde tutmadığı için kaza kuvvetinin diğer kuvvetlerden ayrılığı prensibini ihlâl eden bir talep idi, Tahkikat Komisyonu bu talep karşısında beyan etti ki, komisyonun, vaki şahadetleri mahkemeye bildirmesi, vermesi hukuken mümkün değildir. Zira, bu şahadetler hukukî bir karaktere sahip olmayıp, sadece siyasi bir karakter arzederler. Hukuken ancak şahitlerin adlarının mahkemeye bildirilmesi bahis konusu olabilir. Zira cezaî bir tahkikatta, sırf siyasi bir gaye ile elde edilmiş bulunan şahadetler ile ihticac olunmaz. Hatta aleyhinde bir takibat başlamazdan önce komisyonda dinlenen ve şimdi yargı mercii önünde sanık mevkiinde olan bir şahsın, komisyon huzurundaki ifade ve beyanlarının bir mahkemede kullanılmasına cevaz yoktur" vesikaların ibrazı talebi ise komisyonca is'âf olunmuştur. Zira burada kaza kuvvetinin diğer kuvvetlerden ayrılığının ihlâli bahis konusu değildir.

Velhasıl görülüyor ki bir komisyon tahkikatı, hiç bir suretle, bir adli tahkikat hüviyetini ve değerini haiz bulunmamaktadır. Hatta Anayasa uyarınca nazırların cezai sorumluluğu babında meclis ittiham yetkisine ve binnetice, komisyon da bu konuda araştırma yetkisine sahip olmasına rağmen komisyon faaliyeti ve raporu burada da bir adli, kazaî mahiyet ve kıymete sahip değildir. Mebusan meclisi, komisyon raporuna göre, nazırı ittiham eder veya etmez. İttihamı halinde nazır Âyan meclisinde

yargılanır, fakat âyan meclisi nazarında tahkikat komisyonu raporu hiç bir zaman bir adlî tahkikat, bir sorgu hakimi tahkikatı mesabesinde değildir.

6- Davamız ile ilgili bir noktaya daha temas edelim. Bilindiği üzere Menderes, Tahkikat Komisyonunun vazifesinin sona erdiğine dair, basında da intişar eden, bir beyanda bulunmuştur. Bu beyanatın hukuken sakat iki notası vardır: Bir kere tahkikat komisyonu, münhasıran teşri organı adına, ona niyabeten faaliyette bulunan bir komisyon olmak hasebiyle icra organının ve binaenaleyh Başbakanın tahkikat komisyonu ile, komisyonun faaliyeti ile -Anayasa gereğince- hukuken bir gûna ilgisi olamaz ki komisyon faaliyetinin sona erdiğini, sanki komisyon başkanı imiş gibi, sanki Büyük Millet Meclisi adına imiş gibi Hükûmet şefi bu hususta söz sahibi ve hatta bilgi sahibi olabilsin! Menderes tarafından bu esasa riayet olunmaması meclis hakkındaki umumî telâkkisinin, yani icranın, meclise üstünlüğü, meclisin hükûmete tabiliğinin bir neticesinden başka bir şey değildir. Bu itibarla üstelik kazaî yetkilerle mücehhez bulunan bir komisyon faaliyetinin tamamlanmış bulunduğu hakkında umumî efkâra beyanda bulunmaktan kaçınmaması kendi telâkkisini, bu vesile ile, bir kere daha ortaya koymaktadır.

Saniyen bir komisyonun vazifesinin sona ermesinin tek kıtası: raporunu meclise tevdi etmesidir. Müellif Philippe Biays'ın, tahkikat Encümenleri hakkındaki etüdünde belirttiği üzere bir tahkikat encümeni faaliyetinin sona erdiğini tayine yarıyacak başkaca bir kıtas mevcut değildir.

7- Şu hususa da işaret edelim ki, sadece nazırların siyasi ve cezai mesuliyeti hususunda yetkili olduğundan bir tahkikat encümeninin değil âlelade şahısları, mebusları, muhalefet partisini veya basını kontrol etmesi, hatta -İcra organı ile ilgisi sebebiyle- amme hizmetleri ve idare teşkilâtı üzerinde kontrol yetkisi olmasına rağmen teşri organının, tahkikat komisyonu raporu üzerine, ancak nazırlar hakkında gereken kararı ittihaz etmesi mümkün olup, amme hizmeti personeli (Memurlar) hakkında bu gibi yetkisi olmadığından bunlar hakkında bir gûna karar ve tedbir yetkisi de olmadığı muhakkaktır. Hatta 1842 de bazı memurların takbihine müncer olacak bir tahkikat icra eden bir Tahkikat Encümeni vesilesiyle komisyon ekseriyeti demiştir ki; “siyasi meclis gibi komisyon da idarenin yegâne mümessili olarak ancak meclis karşısında mes’ul olan nazırı tanır. Bu itibarla mahalli idare personeli hakkında, vali muavini hakkında meclise sunulacak raporda doğrudan doğruya bu şahısların muhatap olacakları bir takbih teklifinde bulunmayı komisyon ekseriyeti yetkisi dahilinde görmemiştir.”

Müşterek müdafaaya ekli (MÜDAFAA-EKİ) nde (sahife 36/11-36/13) F. MEŞRUIYET MESELESİ ele alınarak sanıkların, içinde çoğunluk halinde oldukları, “Büyük Millet Meclisinin, teşrii meclis olmaktan çıkarak, fiilî bir topluluk derekesine düştüğü, kararnamede ileri sürüldüğü halde, -meşruiyet kaybının sebebi hikmeti

sayılan 7468 sayılı kanunun, keenlemyekûn addedilemiyerek, ancak 22.11.1960 tarihli resmi gazetede mûnteşir 133 sayılı kanunla ve işbu 133 sayılı kanunun neşri tarihinden itibaren kaldırılmıştır.

Daha da mühimi, meşruiyetin ziyaina mebde gösterilen tarihlerden 27 Mayıs in-kilâbına kadar-Meclisten sadır olmuş kanunlar (meselâ 7469 sayılı kanun) keenlemyekûn addedilmemiş ve halen dahi meriyedtedir denildikten sonra şu neticeye varılıyor:

“Fiilî bir topluluğun kanun adı altında yaptığı tasarrufların... batıl da değil keenlemyekûn olduğu gayri kabili mûnakaşa bir hakikat ve bedahettir.”

“..... mezkûr tarihler arasında keza hükûmetin de bir takım tasarrufları bulunduğu şüphesizdir.

Meselâ bu gün de tatbik edilegelmekte olan 1273 sayılı.... kararname 7/5/1960 tarihini taşımaktadır. Gayri meşru bir meclisin hükûmeti meşrû ve o hükûmetin tasarrufları muteber olabilir mi?”

Görüldüğü üzere, gayri meşru sayılan bir meclisle hükûmetin bilcümle tasarruflarının da mutlaka gayri meşru, hatta keenlemyekûn addedilmesi zarureti tezine dayanılıyor ve bu tezin, mûnakaşa edilemez bir hakikat ve bedahat olduğu dermeyeran ediliyor.

Halbuki bu tezin tamamen sakat olduğu; mûnakaşa edilemez bir hakikat ve bedahat olmak şöyle dursun; bilâkis ötedenberi mûnakaşa edilerek doktrin, içtihat ve tatbikatta, bu tez cerh ve reddedilmiştir,

Gerçekten gayri meşru (yahut diğer bir tabirle fiili ve geniş manâsiyle) bir hükûmetin (Yani Meclis ve hükûmetin) tasarruflarında bizzarur gayri meşru sayılıyacağı; aksine, hemen çoğu zaman, muteber telakki edildiği hem tarihen sabittir; (Tarihi emsal vardır) hem de bu, Devletler Umumi Hukukunda, iç amme Hukukunda gerek doktrin, gerek mahkemeler içtihadında umumi olarak, kabul edilmiş bulunan klasik hâl suretidir.

Gerek tarih, gerek Devletler Hukuku, gerekse bütün memleketlerin amme Hukuku, hem tatbikat, hem doktrin, hem de kazai içtihat sahasında, gayri meşru sayılan fiili bir Devletin yapmış olduğu tasarrufların Hukuken müteber ve sahih sayılabileceğini ve hatta sayıldığını mûnakaşa edilemeyecek bir surette ortaya koymaktadır:

Misaller:

1 - Meselâ Almanya:

Almanya'da bu mesele bir çok müellifler tarafından incelenmiştir. (ta 19 ncü asırdan itibaren) zira 19 ncü asırda vahdet halinde, tek bir Alman Devlet'i mevcut olmayıp; sayısı hayli kabarık müteaddit krallıklar, prenslikler... şeklinde - Alman Devletleri vardı. Napoleon harpleri sonucu olarak bu Alman Devletlerinde muzaffer

Napoleon meşru hükümetler yerine bir takım fiili hükümetler kurmuş idi. İşte, bu memleketlerde meşrû hükümet yerine fiilen kaim olmuş bulunan hükümetlerin yapmış oldukları tasarrufların, bilahâre (yani meşru hükümetler bu memleketlerde tekrar teessüs edip yeniden iş başına gelince) müteber sayılıp sayılamıyacağı meselesi ortaya çıkmıştır. Hatta bu mesele mahkemelerde ortaya atılmıştır. Bir çok Hukukçu bu meseleyi 19 ncu asırda incelemiş ve -bizim hadisemizdeki müdafilerin noktai nazarı hilâfına- muteberiyet telâkkisini benimsiyerek halletmişlerdir.

1853 senesinde Goettingue Üniversitesi Anayasa Profesörlerinden H. A. Zachariae - sarahaten bu tezi benimsemiştir. Bu müellife göre “memleketin Anayasasına ve kanunlarına aykırı olarak ortaya çıkmış fiili hükümetler gayri meşru olmakla beraber, meşrû hükümet yeniden teessüs edinceye kadar yapmış oldukları tasarrufların muteberiyetini kabul etmek gerekir.

Zira tasarrufların muteberiyeti meselesi, işbu tasarrufları yapan hükümetlerin meşruiyetine tâbi bir husus değildir. Bu tasarruflar, haddi zatında memleketin Anayasasına ve Kanunlarına aykırı olmakla beraber, meşrû hükümetin (Prens’in) gaybubeti, fıkdanı zamanında icrayı hükümet etmek zorunda olan Devlet iktidarından sadır olmuştur. Devlet içinde Hukukun devamlılığı mecburiyeti vardır; bu keyfiyet ise fiili hükümetin, yani iki meşru hükümet arasında yer alan fiili hükümetin, tasarruflarının makale şamil olarak iptaline mânidir. Halk ve ferdler gerçek ve müessir kudrete sahip olan fiili hükümet otoritesine sadece mütevaat edebilirler.”

Hatta H.A. Zachariae ya göre Hanover Devletinde mer’i Anayasa ve mevzuat hilâfına, kurulmuş olan fiili hükümet yıkıldıktan sonra, ihya ve restore edilen meşru hükümetin, şüphesiz, memleketin eski Anayasasını ve kanunlarını tekrar memleket Hukuk nizamına sokmak suretiyle fiili hükümet devrinde istar olunmuş Anayasa’yı ve Kanunları -istikbale müzaf olmak kaydıyla- elbetteki ilga etmeye yetkisi vardı; keza tekrar teessüs eden meşrû hükümetin, geçici bir takım emirnameler (ordonance) ile, mütekaddim Hukuk nizamının yeniden tesisi sebebiyle, gerekli Hukuki tahavvülleri tesbite yetkisi vardı. Buna mukabil, meşru hükümetin yetkilerini makale teşmil ederek fiili hükümetin bilcümle tasarruflarını makale şamil olarak, topyekûn ilgaya, selâhiyeti olmamak gerekir.”

H. A. Zachariae, gene, beyan ediyor ki”zamanımızın hemen tekmil Alman müellifleri (meselâ K. S. Zacharia, Pfeiffer, Behr, Stickeel) fiili bir hükümetin eseri olan tasarrufların muteberiyeti meselesinin asla bu hükümetin meşruluğu veya gayri meşruluğu meselesine bağlanamayacağı ve buna tâbi olamayacağı hususunda ittifak hâlinde dirler.” (H. A. Zacharice “Zeitschrift Für die gesammte Staatswissenschaft” Türbinger 1853 sahife 79 ve müt.

H.A. Zacharia’nın bu tezi ortaya attığı tarihten beri Alman Anayasa’cılar “gerçek bir kudret tesisine, halkı kendisine itaat ettirmeye ve böylece fiili bir hükümet

ihdas etmeye muvaffak olan gayri meşru bir otoritenin tasarruflarının müteber olduğunu daima kabul etmişlerdir.” Bu iddiayı Dr. Ernest Wolf’un “La vahidite des actes d’un gouvernement de fait” adlı etüdünden naklediyoruz. (Revue du Droit Public. 1952 sah. 48)

Nitekim ünlü Alman Hukukçusu G. Jellineck’e göre de “gâsıp bir hükümet tarafından istimal olunan kudret, derhal yeni bir hukuki vaziyet doğurur. Zira, o anda, gasp keyfiyetini, hukuken keenlemyekûn kılacak bir kaza mercii mevcut değildir.” (G. Jellineck, Allgemline Skaatslehre, Berlin 1900 sah. 310)

Keza, politik ilimler lûgatında, Loening, H.A. Zacharice’in tezini şu suretle tekrarlamaktadır: “Evvelki Hukuk nizamı, şayet gayri kanuni şiddet vasıtalarıyla yıkılmış ise, aynı anda, yeni bir hukuk nizamı da doğmaktadır; yani.... (fiili hükûmet) fertlerin itaata mecbur oldukları kaideler (norma’lar) istar eder.

Yeni Hukuk nizamının doğması ile, fertlerin (teb’anın) bu kaidelerin kendileri için vacibülriaye olduğu hususunda bir telâkkinin tesiri altına girmeleri ile istar olunan normalar Hukuk normaları haline girmişlerdir.” (Soening, Abschnitt Staat 3 édit VII 1911 Sah.705)

Bilindiği üzere 1 nci Dünya harbinden sonra, Almanya’da solcu bir takım ihtilâl hareketleri ile, yer yer fiili hükûmetler ve 1918-1919 arasında, genel olarak, ülkeye şâmil bir fiili hükûmet ortaya çıkmış idi,

1918-1919 süresi içinde bu fiili ihtilâl hükûmetinin istar etmiş olduğu teşrii tasarruflar ile yapmış bulunduğu icrai mahiyetteki tasarrufların muteberiyeti meselesi, 20 nci asırda, yeniden ortaya çıktı.

Bu vesile ile Alman Hukuk Fakülteleri hocaları ile istinaf mahkemeleri reislerinin birlikte imzaladıkları ve yayınladıkları bir beyannamede: Fiili hükûmetin 1918-1919 süresi zarfında teknil icrai yetkiler yanında aynı zamanda -mecburiyet halinde- teşrii mahiyette tasarruflar yapma yetkisinin de mevcut bulunduğu “nazarı itibare alınmış ve 1918 ihtilâl hükûmetinin bütün teşrii tasarruflarının toptan müteber veya gayri müteber telakki edilemeyeceği”, ancak bir inceleme ile, teşrii tasarruflardan hangilerinin müteber, hangilerinin gayri müteber olacağının tesbiti lâzım geldiği; “icrai tasarrufların ise, olduğu gibi, müteberiyetini kabul etmek gerektiği” tezi savunuldu. (İzahat için bakınız H. Herbfahrt, “Revolution und Rechtswissenschaft 1930.)

Breslan istinaf mahkemesi 24.1.1919 tarihli kararında 1918 fiili hükûmetinin, 3.12.1918 tarihli bir emirnamesini butlanla mâlûl sayan bidayet mahkemesi kararını -19 ncu asır ve ezcümle yukarıda zikrettiğimiz 20 nci asır müelliflerinden Loening’in tezini benimsiyerek- bozmuş ve düzeltmiştir.

1918-1919 fiili hükûmet tasarruflarının muteberiyeti meselesini Alman Yüksek

Mahkemesi de klasik doktrini ve bilhassa Leoning'in tezini tamamen benimsiyerek halletmiştir. (Urteil des Reichsgerichts vom 28. April.1919 (R.G. Str.s Bd.53.s.20) Urteil vom 7. Juli.1920,(R. GZ, Bd.100.s25)(Keza Dr. E. Wolf zikri geçen etüdü sahife.48-49) yani Alman yüksek mahkemesi, 1918-1919 fiili hükûmetinin teşrii mahiyetteki kararlarının müteberiyetini kabul etmiştir. Weimar Anayasa'sını yapan Weimar Kurucu Meclisi de bunları tasdik etmiştir. (E. Wolf sahife 49)

II- Meselâ Birleşik Amerika:

Bilindiği üzere Birleşik Amerika'da ("Ayrılık" = Sécession" harbi tesmiye olunan) dahili harbi ülkenin büyük bir kısmında Federal Anayasaya aykırı olarak, fiili ve gayri meşru bir takım hükûmetlerin ortaya çıkmasına, ve bir süre, icrayı hükûmet etmelerine vesile olmuştur.

Bu harp sonunda Federal Hükûmet galip gelip bütün ülke üzerinde, tekrar hakimiyetini kurduktan sonra, Federal ve meşru hükûmet karşısına çıkmış olan Konfedere ve fiili hükûmet ile âsî ve fiili diğer bazı hükûmetlerin tasarruflarının müteberiyeti veya ademi müteberiyeti hususunda mahkemeler önünde ihtilâflar çıktı. Amerikan Yüksek mahkemesi, bu müteberiyet meselesini, çeşitli defalar, inceledi:

Bu yüksek mahkemenin bilhassa üç kararında müteberiyet meselesi hakkında dikkata şayan sonuçlara varılmıştır.

Bu kararlar: Thorington v. Smitt (1866,8 Wallace 1) Horn. v. Lock hardt (1873, 17 Wallace 570) ve Williams. v. Bruffy 1877, 6 Otto 176) kararlarıdır.

Bu kararlardan çıkan önemli netice şudur:

Halkın menfaatleri ve bir Hukuk nizamında cemiyeti, istikrarı sağlama düşüncesi, fiili bir hükûmetten sonra iş başına gelen meşru hükûmet tarafından, fiili hükûmetin yapmış olduğu tasarrufların, geniş bir ölçüde, müteberiyetinin kabul edilmesini âmirdir. (E. Wolf. Sahife 43-44)

İlk kararda yüksek mahkeme (memleket adına tasarruflara girişen genel bir fiili hükûmetin tasarruflarının, kaideten, sonradan iş başına gelen meşrû hükûmetçe, müteberiyetinin kabul edilmekte olduğunu) söylemekle, prensip olarak, "müteberiyet" tezini benimsemiş bulunuyor.

İkinci kararda, hatta genel olarak bütün ülkeye şâmil olmayıp ancak ülkenin bir kısmında fiilen hakimiyetini tesise muvaffak olan "mahalli (local) bir fiili hükûmetin tasarruflarının da -âmme nizamını koruma gerekcesiyle- sonraki meşrû hükûmetçe, genel bir surette, müteberiyetinin kabulü gerektiği" beyan olunuyor.

Üçüncü kararda (Genel fiili bir hükûmetin, hemen her bakımdan, adeta meşrû bir otoriteye sahip imiş gibi bir muameleye tabi tutulmak gerektiği ve, umumiyetle, koymuş olduğu kanunî mevzuatın müteberiyetinin kabul edilegelmekte olduğu) belirtiliyor.

III- Meselâ Fransa:

Fransa’da fiili hükümetin tasarruflarının muteberiyeti meselesi, ilk olarak G. Jéze incelemiştir. Vardığı netice, müşterek müdafaanamede müdafilerin dayandığı tezi cerhetmektedir. Şöyleki:

G. Jéze (Principes généraux du Droit administratif. 3. édition. II.1930 sahife 285-400) (gayri meşru ve fiili bir organın yapmış bulunduğu her hangi bir hükümet tasarrufunun, ilk nazarda, batıl sayılması)nın haklı olarak hatıra gelebileceğini kaydetmekle beraber; “siyasi ve sosyal bakımdan, normal hâl yerine siyasi ve sosyal bir buhranlı devir kâim olmuş ise bu siyasi ve sosyal buhranlı süre içindeki fiili ve gayri meşrû hükümetin tasarruflarının Hukuken muteberiyetini kabul etmenin daha uygun bir hâl sureti” olacağı tezini savunan ilk Fransız müellifidir. (Ünlü müellifin bu tezi, hemen hemen klasik Fransız doktrinince aynen benimsenmiştir.)

Şunu da kaydedelim ki, -Jéze’e göre- (Fiili bir hükümetin faaliyeti ve hatta mevcudiyeti, bir emri vâki olarak umumiyetle, halk tarafından “içtimai zaruretlar icabı olarak veya daha vahim tehlikelerin, tehditlerin yarattığı korkunun ilhamı ile itirazda, protestoda bulunmama gibi pasif bir şekilde” kabul edilir.

“Fiili bir hükümetin gerek iş başına geçmesinde, gerek fonksiyonunun icrasında” halkın, emri vakii ve âmme fonksiyonlarının istimalini protestoda bulunmamak suretiyle, umumen kabul etmiş olması şartıyla, yapmış olduğu hukuki tasarruflar muteberdir.” (sahife 353, 343-344, 351)

Jéze’e göre fiili bir hükümetin, bu gibi hallerde -yani şu veya bu mülâhaza ile, hatta korku neticesinde- halk tarafından, genel olarak, kabulü halinde, tasarrufların Hukuken müteber olduğunu kabul etmek gerekir. Aksi takdirde hukuk nizamında hercümerç, teşevvüşe yol açılmış olur. Velhasıl, müellife göre, halk ekseriyetinin, bir hükümetin -gayri meşrû olsa bile- mevcudiyetini ve faaliyetini (cemiyet nizamında sulh ve sükûnu, mümkün mertebe, muhafaza edebilmek ve anarşiyi önlemek mülâhazası ile) birer emri vâki olarak kabul etmesi halinde, bu fiili hükümetin fonksiyonu icabı, yaptığı tasarrufları, sonradan, hukuken muteber saymak daha yerinde olur. Kısacası gayri meşru ve fiili hükümetten sonra iş başına gelen yeni hükümetin, mümkün mertebe, kendinden evvelki gayri meşru hükümetin -gerek teşrii, gerek icarısı, gerekse idari mahiyetteki- tasarruflarını hukuken müteber olarak kabul etmesi, Fransız doktrinine nazaran daha pratik ve isabetli yoldur.

Nitekim Fransız tatbikatı, kazai içtihatları da, fiili hükümetlerin yaptığı tasarrufların muteberiyeti tezini benimsemiştir.

Gerçekten Fransız tarihinde çeşitli fiili -geçici- hükümetler mevcut olmuştur: İhtilâller ile, harp ve istilâ sebebiyle, Anayasa uyarınca kurulmuş hükümetler yerine, fiili hükümetler -“geçici hükümet” adı ile- kaim olmuştur. Bu geçici ve fiili hükü-

metlerden sonra meşrû hükümetler iş başına geçince evvelki fiili hükümetin tasarrufları (ister teşrii tasarruf, ister hükümet tasarrufları, ister idari tasarruflar olsun) Hukuk- geniş bir nisbette- müteber tasarruflar olarak kabul edilmiştir.

Fiili hükümet ortadan kalktıktan ve resmi, meşrû hükümet teessüs ettikten sonra evvelki fiili hükümetin gerek teşrii gerek icrai ve idari mahiyetteki tasarruflarının hukuk- muteber sayılıp sayılmıyacağı meselesi Adli kaza mercilerinde bahis konusu olmuştur.

Mahkemelerin ve Temyiz Mahkemesinin -mahdut bazı kararları hariç- umumiyetle içtihadı: muteberiyet tezinin kabulü olmuştur. (E. Wolf sah.52)

Meselâ 1870 Fransız-Alman harbi sonunda Fransa'nın mağlubiyeti ve işgâli üzerine 3 ncü Napolyon hükümeti yerine fiilen kaim olmuş olan geçici ve fiili "Milli Müdafaa" hükümetinin tasarruflarının müteberiyeti sonradan teessüs eden, resmi ve meşrû Millet Meclisi tarafından kabul edilmiş; Fransız temyiz mahkemesince içtihat edilmiştir. (Ezcümle Temyiz Mahkemesinin 8 Haziran 1871 tarihli kararı) (Dallog P.1871.I.79)

Bunun gibi Temyiz mahkemesi konsüla zamanında Korsika'da tayin edilmiş genel valilikçe isdar olunmuş bazı teşrii tasarrufların muteberiyetini 1876 da içtihat etmiştir. (Dallog P. 1876.I.331.)

(Halbuki Kōrsika idaresinin fiili bir otorite olduğu aşikâr idi ve nitekim Temyiz mahkemesi bunu "fiili bir otorite" olarak kabul etmiş iken teşrii mahiyetteki tasarruflarını müteber telâkki eylemiştir) yine işaret edelim ki, bazı hukukçulara, ve bu arada E. Wolf'a göre fiili bir hükümetin teşrii bazı tasarrufları, sonradan, yeni bir anayasanın kabulü ile veya fiili hükümetçe ilga edilmiş bulunan Anayasa'nın yeniden yürürlüğe sokulması ile yahut fiili hükümetten sonra iş başına gelen hükümetin koyduğu bir kanun ile gayri müteber hale gelebilir veya gayri muteber sayılabilir; ancak bu gibi hallerde bile gayri muteberiyet, makale şâmil olmamak lâazım gelir (E. Wolf Sah.52-53)

Demek ki, müsterek müdafaadaki "gayri meşru bir meclisin ve hükümetin tasarruflarının sadir oldukları andan itibaren keenlemeyekûn addedilmesi..." yolundaki tez çeşitli memleketlerin tatbikatı, doktrini ve kazai içtihatları tarafından "gayri kabili münakaşa bir hakikat ve bedahat" olarak kabul edilmiyor: Bilâkis aksi tez kabul ediliyor.

4- Meselâ Cenûbî Amerika'da:

Sık sık fiili ve gayri meşrû hükümetlerin iş başına geçtiği Cenûbî Amerika'da da doktrin ve tatbikat: gayri meşru ve fiili hükümetlerin yaptığı teşrii, icrai ve idari tasarrufların müteberiyetini -hemen ittifakla- kabul etmektedir. En yeni hadiselerden misal: Arjantin'de 1930 ihtilâli ile Uriburu hükümeti ve 1943 de de Ramirez hükü-

meti fiilen iş başına geçtiler. Daha sonra yerlerini başka hükümetler aldı. Bu yeni meşru hükümetler kurulduktan sonra, evvelki Uruburu ve Ramirez hükümetlerinin tasarruflarının müteberiyeti meselesi mahkemelerde bahis konusu oldu. Arjantin Yüksek Mahkemesi, bir kerre, bu iki ihtilâl hükümetinin birer fiili hükümet olduğunu kabul etti. Saniyen -Birleşik Amerika Yüksek Mahkemesinin, evvelce zikrettiğimiz, kararlarını nazara alarak- bu fiili hükümetlerin teşrii mahiyetteki tasarruflarını müteber saydı. (Meselâ yeni vergi ve harç ihdas eden bu iki ihtilâl hükümetinin teşrii tasarruflarının müteberiyeti Yüksek Mahkemece kabul edildi. (Fallos de la Corte Suprema 169. sah. 309 ve E. Wolf. Sah;56-57)

Gene Yüksek Mahkemeye göre -1918-1919 fiili hükümeti hakkındaki Alman Doktrini göz önünde tutularak- fiili bir hükümetin teşrii tasarruflarının, sonradan teessüs eden meşru otoriteler tarafından, makale şâmil olarak müteberiyeti kabul edilebilir. Şayet bu yeni meşrû hükümet bunların müteberiyetini kabul etmemiş ise mahkemeler de bu tasarrufların batıl olduğunu kabul etmek zorundadırlar. (Fallos.. 195 sah.539)

Arjantin müellifleri de, çoğunluk ile bu tezi kabul etmişlerdir. Bu tezi kabul etmeyen: tek bir Anayasacıdır. (E. Wolf Sah. 57)

Bolivya, Uruguay, Şili Yüksek mahkemeleri de fiili hükümetlerin yapmış oldukları teşrii tasarrufların hukuken müteberiyetini kabul ediyorlar. Hatta Şili Yüksek Mahkemesine göre “bilâhare iş başına gelen resmî ve meşrû teşrii Meclis, sonradan sarahaten tasdik etmemiş olsa bile, evvelki fiili hükümetin teşrii tasarrufları müteber olmakta devam eder. Fiili hükümetler ortaya çıkan bütün memleketlerde müteberiyet tezi kabul edilir. Memleketimizde de böyledir: Zira meşrû teşrii organı, kendinden evvelki fiili hükümetin bazı teşrii tasarruflarını kaldırmakla, zımnen, diğerlerini yürürlükte bırakmıştır. 11.10.1933 Şili Yüksek Mahkeme kararı. E. Wolf’dan naklen sah. 60)

Müşterek müdafaada savunulan tezi en yeni Fransız görüşleri de çürütmektedir.

Gerçekten ikinci Dünya Harbinde Fransa’da Mareşal Peten son hükümetin (son hükümet: P. Reynaud’nun başvekili bulunduğu hükümet idi) Başbakan yardımcısı iken -Başbakan P. Reynaud’nun istifası üzerine- Cumhurbaşkanı tarafından, -Anayasa’ya tamamen uygun olarak- 16.Haziran.1940 tarihinde hükümeti kurmaya memur edildi. Yani Peten Hukuki ve meşrû yoldan Başbakanlığa getirildi, Peten, hükümetini kurdu ve derhal Almanya ile mütareke yaptı. Aynı zamanda -1875 Anayasası uyarınca- Peten hükümeti, Anayasa tâdili talebinde bulundu. Anayasa gereğince Meb’usan Meclisi ve Âyan Meclisi, ayrı ayrı, Anayasa tadili teklifini kabul ettiler. (Birinci Meclis, teklifi 3 muhalif oya karşı 395 oy ile ve ikinci Meclis de, 1 muhalif oya karşı 229 oy ile kabul etti)

Yine, Anayasa’nın 8 nci maddesine göre, her iki meclisin müşterek toplantısında,

Anayasa'nın tadili hakkında kat'i ve nihai karar verilmesi gerekiyordu. Bu lâzıme de riayet olundu. İki meclis bir arada toplandı. Anayasa uyarınca, müşterek toplantıda, ancak mürettep adedin salt çoğunluğu ile karar verildiğinde Anayasa tadili cihtine gidilebilirdi. Aranılan salt çoğunluk: 467 idi. Halbuki 559 oy ile tadile karar verildi. (Muhalef sayısı 80 ve müstenkif sayısı 17 idi.)

İşte gereken salt çoğunluktan bir hayli fazla oy ile Parlamento 6 Temmuz 1940 tarihinde Mareşal Peten'e -Milletin tasvibine arz olunmak üzere- Fransız devletinin yeni Anayasasını vücuda getirmek yetkisini bahşetti.

Bu kararın Anayasaya uygunluğu Fransız Doktrinde bir hayli münakaşalıdır. Şöyle ki: Bazılarına göre 1875 Anayasasının 8 nci maddesinde derpiş olunan tâdili, iki meclis bir araya gelerek ancak bizzat yapabilirler; yoksa tâdil yetkisini ahara -ve binaenaleyh Peten'e- devredemezler idi. Bu itibarla 6. Temmuz. 1940 tarihli Parlamento kararı Anayasa'ya bu bakımdan, tamamen aykırıdır. Diğer bazı Hukukçulara göre ise bu karar Anayasanın 8 nci maddesine aykırı değildir. Zira Parlamento, bu kararı ile, kendisine ait olan tâdil yetkisini Peten'e devretmemiştir. Sadece tâdil prosedürünü tâdil etmiştir. (Yani 6/ Temmuz/ 1940 tarihli kararı ile bundan böyle, Anayasa'nın Peten tarafından tadil edilmesini ve Milletin tasvibine arz olunmasını kabul etmekle Parlamento, hakikatte, Anayasa'nın tâdili hakkındaki 8 nci maddenin koyduğu tadil usulünü değiştirmiştir. Buna ise Hukuken yetkili idi.)

İşte Hukukçular arasında bu konu ihtilafıdır.

Peten, bu suretle, yeni Anayasayı vücuda getirmek, yetkisini elde etti. Milletın tasvibine sunmaksızın bir takım Anayasa tasarrufları isdar ederek, kendisini bir diktatoryal devlet reisi haline getirdi: Teşrii iki Meclise hukuken son vermemekle beraber, bunları tonlamaya çağırıcıya deyin tâdil etti; kendisinde de bu teşrii, icrai ve hatta kısmen kazaî yetkileri topladı, Bütün bu yetkileri de 1944 yılına kadar kullandı.

Bilindiği gibi son Reynaud Hükümetinde Dö Gol harbiye nazırı siyasi müsteşarı idi. Reynaud'nün istifa ederek yerine Peten'in Başvekilliğe memur edildiği 16 Haziran/1940 tarihinde Dö Gol, vazifeten, Londra'da bulunuyor idi. Peten'in müterake talebi üzerine Dö Gol, Londra radyosundan (Fransa Anavatan'ında yerleşmiş olan Peten hükümetinin, hakikatte, Fransız Milletini temsil eylemediğini ve otoritesinin hukuken hiç bir kıymet ifade etmediğini) ilân etti. İşte Dö Gol, Peten Hükümetinin, daha 16 Haziran'dan itibaren, gayri meşrûluğu iddiasını ortaya atmış oldu.

Peten Hükümetini yabancı Devletler (ve bu arada Birleşik Amerika) resmen tanıdıkları ve Fransa ülkesi üzerinde Peten hükümeti, tam mânasiyle ve müessir bir surette, hakmiyetini icra ettiği halde Fransız Ülkesinde zerrece otorite tesis etmek, icrai hükümet etmek şöyle dursun ayak dahi basmayan ve bir hükümet olarak, hiç bir devletçe (İngiltere'de dahi) tanınmamış olan Dö Gol ve etrafında toplananlar tarafın-

dan “Hür Fransa” adı altında vücuda getirilen teşekkül, Peten Hükûmetinin gayri meşrûluğunu ileri sürdü. Dö Gol, kendisinin başında olduğu otoritenin meşrû hükûmet olduğunu iddia etti.

Görülüyor ki, 1940 ilâ 1944 tarihleri arasında Peten ve Dö Gol otoriteleri ancak kendilerinin meşrû Hükûmet olduğunu ve diğerinin gayri meşru olduğunu iddia etmektedir.

Peten Hükûmetinin gayri meşrûluğunun, en son olarak, 1944 yılında Anavatan’-da onun yerini alan -ve henüz seçimle iş başına geçmediği için fiili ve geçici bir hükûmet olan- Dö Gol Hükûmetince ileri sürülmüş ve Peten Hükûmetinin gayri meşrûluğunun, bunu böylece kabullenmekle, zımnen Fransız milletince de benimsenmiş olmasıdır.

Dikkate şayan olan bir husus da şudur ki: Peten Hükûmeti Anayasaya aykırılığı iddia edilen 6 Temmuz 1940 tarihli karar ile Anayasayı tâdil yetkisini iktisap ettiği için değil, o günden itibaren bu yetkiyi kullanarak memleketi bir dikta halinde idare etmeye koyulduğu 6 Temmuz 1940 tarihinden itibaren olmayıp, tamamen Anayasa’-ya her cihetten uygun olarak Başvekilliğe geldiği 16 Haziran 1940 gününden itibaren gayrimeşrû sayılmasıdır. (Zira daha 16 Haziran’da milletin menfaatleri hilâfına bir siyaset gütmek, bir davranışta bulunmak: yani harbe devam edecek yerde müta-reke talebinde bulunmak ile ithham edildiği için, iş başına gelmesindeki meşrûiyet nazara alınmamış; siyaseti ve davranışı nazara alınmış, bu siyasetin ve davranışın millet efkârına zıt bir istikamette olması sebebiyle bu siyaseti ve davranışı ve netice-ten mevcudiyeti gayri meşrû sayılmıştır.)

İ m d i :

16 Haziran’dan itibaren gayrimeşrûluğu kabul edilen Peten Hükûmetinin hukukî mevcudiyeti de, 16 Haziran’dan başlamak üzere reddolunmuştur:

Yani Peten hükûmeti, 16 Haziran’dan itibaren hukuken gayri mevcut, yok sayılmıştır. (Vedel Sah. 273)

Nitekim 9 Ağustos 1944 tarihli emirname böyle bir hükmü ihtiva ediyor.

Böyle olunca Teorik yönden ve Hukuken, 16 Haziran’dan beri Peten Hükûmetin- ce isdar edilmiş olan bütün Anayasa tasarruflarının ve kezaik teşrii ve tanzimi bil- cümle tasarrufların ve hatta bunların icrasını sağlamak üzere itidihaz olunan icrai ve idarî kararların batıl ve hükümsüz sayılması da bahis konusudur. Fakat G. Vedel’in beyan eylediği gibi “sözû geçen 9 Ağustos 1944 tarihli emirname yukarıdaki esasın pratik bakımdan kabule şayan olmayan neticelerini bertaraf etmiştir. Zira bu netice- ler, mantığın gerektirdiği üzere tatbik olunsa idi dört senelik kanuni mevzuat ve idarî tatbikat bir kalemde hafzedilmiş olur idi.”

Ancak Vedel belirtiyor ki, 16 Temmuz 1940 tarihinden Fransa’nın kurtuluşu

olan 1944 tarihine kadar; gayri meşruluğu kabul edilen Peten hükümetinin teşrii mahiyetteki tasarruflarının müteber olarak kabulü yeniden tesis edilen meşrû otorite tarafından benimsenmek, tasahup edilmek suretiyle, yeni bu gibi bir (müteber kılma = validasyon) sistemi sayesinde mümkün olmuştur. “Gerçekten, diyor Vedel, nazari olarak Peten hükümeti tasarruflarının hukukun butlanı gerekmekte ise de pratik bakımdan bu butlanın netice hasıl edebilmesi için bu tasarrufların tesbiti zarureti vardır. Bundan başka bazı tasarrufları muteber sayma (muteber kılma) mümkündür. Bu suretle yukarıda vaz olunan butlan prensibinin neticelerinde aşağıdaki inhiraflar yapılmıştır:

1- Bazı tasarrufların, kayıtsız şartsız butlanı tesbit olunmuştur. Butlanına karar verilen teşrii tasarrufların listesi 9 Ağustos 1944 tarihli emimamenin bir numaralı cedvelinde yer almıştır.

2- Diğer bazı teşrii tasarrufların butlanına karar verilmekle beraber bunların, sözü geçen 9 Ağustos 1944 tarihli emimamenin yürürlüğe girmesinden evvelki hukuki neticeleri mahfuz tutulmuştur. (Bunların listesi 2 numaralı cedveldedir); Bu, sadece istikbale müzaf olarak ilga sistemidir.

3- Bir kısmı ise -kat’i bir karar alınmasına deyin- hukuk nizamına, makable şamil olarak dahil tutulmuştur. Bunlar sarahaten butlanı ilân edilmemiş olan bilcümle teşrii tasarruflardır. (Ki, kanunların büyük kısmı bu katagoriye giriyor. (Vedel gibi bunu E. Wolf da belirtiyor) (S.54)

İşte bu, meşrû otoritenin: Gayri meşru hükümetin tasarruflarını zımnen benimsemek, tasahup etmek suretiyle müteber kılma sistemidir.

4- Nihayet 9 Ağustos emirnamesi, bazı tasarrufların sonradan sarahaten ve kat’i yetle muteberiyetinin kabul ve ilân edilmesine mani delildir.” (Vedel Sah.273 ve müt.)

Bu uzun izahat gösteriyor ki, 1944 yılı Fransa’sında, gayri meşruluğu kabul ve ilân edilen bir rejimin (Peten hükümetinin) yaptığı tasarruflar, ezümle kanunları, bizzarur ve her halükârda, keenlemyekün değil, hatta mutlak butlanla mâlul bile telâkki edilmemiş; sonraki meşrû hükmetin takdirine göre küçük bir kısmı batıl sayılmış (ki, bunlar Peten’in Anayasa mahiyetinde isdar ettiği tasarruflardır) Bir kısmı sadece istikbale raci olarak yürürlükten kaldırılmıştır.

Çoğu ise -sarahaten yürürlükten kaldırılmamış olanlar- Hukuk nizamında aynen ipka edilmiştir.

İşte, bir çok hukukçu ile birlikte Vedel şu neticeye varıyor:

“Anayasa Hukukunda, tıpkı idare Hukukundaki fiili memur nazariyesi gibi, fiili hükümet teorisi vardır. Buna göre -gayri kanuni ve hukuki olsa da- bir hükümet, sadece umumen kabul edilen, siyasi bir otoriteyi fiilen icra etmiş olması keyfiyetine

binaen hukuken bir (hiç) değildir. Umumi menfaat icabı ve evvel emirde bunun müteber ve sahih bir hükümet olduğuna inanmış olanların menfaati icabı Hukuk bu gibi hükümetin isdar etmiş olduğu tasarrufları, hiç değilse kaldırmadıkça, bunların müteberiyetini kabul eder ve her halü - kârda mutlak olarak ve makable şâmil surette butlanını tecviz etmez" (Vedel Sah.275)

Devlet Şûrası Reisi Prof. R. Cassin de bu kanaattedir. (Société de Législation Comparée 21 Mart 1945 tebliği)

Devletler Hukuku doktrini, kazai içtihatı ve tatbikatı da -hemen ittifak halinde-fiili bir hükümetin -diğer yabancı devletler veya diğer Ecnebi vatandaşlar ve hatta, kanunlar ihtilâfı halinde, Bizzat yerli vatandaşlar bakımından- tekmil tasarruflarının hukuken muteberiyetini kabul eder. Devletler Hukuku da bize isbat ediyor ki, tamamen gayri meşru ve fiili olduğu kabul edilen bir hükümet -gerek devletler umumi Hukuku, gerek Devletler Hususi Hukuku sahasında- tıpkı meşru bir hükümet gibi hukuki neticeler doğuran tasarruflar yapabilir; bunlar hukuken müteber sayılır.

Gayri meşru hükümetin tasarruflarının müteberiyeti veya adami müteberiyeti meselesi hukuk literatüründe ve kazai icthatlarda bu derecede incelenmiş ve tartışılmış iken; üstelik de Hukukçuların çoğunluğu ve bir çok memleketin tatbikatı tarafından (müteberiyet tezi) kabul edilmiş iken yazılı müdafaada "fiili bir topluluğun... yaptığı tasarrufların batıl da değil, keenlemeyekün olduğu" keyfiyetinin "gayri kabili münakaşa bir hakikat ve badahat" olduğu nasıl iddia edilebilir.

T.C.K. nunun 146 ncı maddesinin 1 nci fıkrasında (Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yaptıktan men'e cebren teşebbüs edenler idam cezasına mahkûm olur.) denilmektedir. Yukarıda geçen yazılı tetkikin 14 ncü sahifesinde Profesör Burhan Köni tarafından yapılan nakle göre;

II. (İsviçre ceza kanununun 265 nci maddesinin tercümesi:

Vatana hıyanet madde 265: Federal Anayasa'yı veya bir kanton Anayasasını cebren tâdile, Anayasa ile müesses siyasi müesseseleri cebren devirmeğe veya yetkilerini kullanamayacak bir hale getirmeğe,

III. François Clere - Cours élémentaire sur le Code Pénal Suisse. Partie Spécial. Tome: 11 sahife 221:

"237- Vatana hıyanet "madde 265" mefhumu ceza kanunumuzda ve Fransızcada ayrı manalara gelmektedir. Fransada bu mefhum, Devlet aleyhine yabancı bir memleketle gizli münasebet idame ettirmek mânasına gelir. Bu mânada vatana hıyanet Devletin dış emniyetine karşı işlenen cürümler arasındadır. Daha dar mânada ise Devlet Reisinin görevlerini ağır bir şekilde ihmal etmek suretiyle işlediği cürümdür.

Bu takdirde ise Devletin iç emniyetine karşı işlenmiş bir fiil addolunur.”

IV. Dr. Alberto Federico Berner. 1892 tabı, sahife 293:

1- “Yatana hıyanet, Hükümdarın hakimiyetine, Anayasaya ve Devletin toprak bütünlüğüne tecavüzdür.”

Sahife 295:

2- “Vatana hıyanetin konusu, bir Devletin üç esas unsurunu teşkil eden hususlardır. Bunlar; A- “Hakimiyeti yönünden Devlet Reisi, bu, bilhassa monarşilerde Devletin dimağını teşkil eder, B- Devletin Ülkesi, bu unsur onun bedeni demektir. C- Devletin esas teşkilâtı, Anayasası. Bu unsur da bedene hayat veren, ruh vazifesini görür.”

Şu halde 15 numaralı kanunla eklenen bu fıkra hükmüne yöneltilen müdafaalar da varit değildir....

Bir zamanlar Memlekette en mübrem ihtiyaçlar için “ilaç ve sıhhi malzeme” döviz bulunmadığı cümleinin malumudur, Dosyadaki döviz listesine göre sanıklara kolaylıkla döviz tahsis edildiği görülüyor. Bunların içinde kabarık miktarlar da var.

“Meşru olmayan iktisap dosyaları” kısmen Yüksek Soruşturmada geç geldiği, kısmen bunların tetkiki ceza davasının uzamasına sebebiyet vereceği için tetkik edilememiş, bu zaruretle sonraya bırakılmıştır, İçlerinde yüksek miktarlara baliğ olanlar da mevcuttur. Bu dosyalar, müdafilere ve bizzat sanıklara müteaddit def’a verilen mühletlerle def’alarla tetkik ettirilmiş ve son itirazları alınmıştır. Bu ve bunun gibi menfaatler ve iktidarda kalmak, emretmek hırsı sanıkları Anayasa’nın esas prensiplerini çiğnemeğe ve diktayı kurmaya ve o suretle yaşayıp gitmeğe sürüklemiştir.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ Partiler arası uzlaşmaz ihtilafı bertaraf etmek için müdahale etmiş değildir. Partiler arasında her zaman ihtilaf olur ve olacaktır: bu ihtilaf had dereceye de varabilir. Partiler arası münasebetler bu hali aldıkça SİLAHLI KUVVETLER müdahale mi edecektir? Hayır. Yapacak başka bir şey kalmamış, Türk Milletinin zincire vurulmak üzere olduğunu görmüş ve bu taktirdedir ki Türk Silâhlı Kuvvetleri Vatanî vazifesini ifa için müdahale ederek Türk Milletini bu tasalluttan kurtarmıştır.

Vatan cephesi hareketi, istimlak yolsuzlukları ile Anayasa’nın teminatı altında bulunan hak ve hürriyetlerin Memleket dahilinde açık ve devamlı bir şekilde ihlâlî karşısında siyasî mes’uliyetten bahsedilip bu mes’uliyetin cezaî olamayacağını müdafaa etmek kabule şayan olamaz. Siyasî mes’uliyetin, her zaman cezaî mes’uliyeti bertaraf ettiği iddia edilememek icabeder.

146 ncı maddenin 2 nci fıkrası, 15 numaralı kanun ile bu maddeye ilâve edilen fıkra hükmünden evvel bir kısım fer'i iştiraki sayarak bünyesine almış ve bunun teşebbüs derecesinde kalmış olması halini dahi 1 nci fıkradaki ceza ile cezalandırmıştı. Bu 2 nci fıkrada sayılan fiillerden hariç kalan fiilleri işleyenler de 65 nci madde yolu ile 1 nci fıkradaki suça feran iştirak etmiş olmakta idiler, 15 numaralı kanunla 146 ncı maddeye eklenen fıkradan sonra 146 ncı maddenin, 2 nci fıkrası bünyesindeki fer'i iştirakin dışında kalan fer'i iştirakler, eklenen fıkra hükmüne tâbi tutulmuştur. Bu itibarla 15 numaralı kanun ile eklenen fıkra, yeni bir suç ihdas etmiş olmayıp 146 ncı maddenin 2 nci fıkrası dışında kalan fer'i iştirakin cezasını tahfif eden ve bu itibarla lehe olan hüküm sevk etmiştir, Binnetice, 15 numaralı kanun ile eklenen fıkra T.C.K.nunun 2 nci maddesinin 2 nci fıkrasında tasrih edilen ve "Bir cürüm veya kabahatin işlendiği zamanın kanunu ile sonradan neşrolunan kanunun hükümleri birbirinden farklı ise failin lehinde olan kanun tatbik ve infaz olunur." tarzındaki fıkrasında gösterilen ve failin lehinde olan bir hükümdür. Buna göre 15 numaralı kanunla eklenen fıkranın T.C.K.nunun 1 nci maddesi ile ve 2 nci maddenin 1 nci fıkrası ile hiç bir alâkası yoktur. Bu eklenen fıkranın aslâ aleyhe olamayacağı bu sarahatten başka şu suretle de anlaşılabilir:

15 numaralı kanunun 2 nci maddesi ile T.C.K.nunun 56 ncı maddesi kaldırılmış ve 3 ncü maddesi ile de Vatana hıyanet suçları makale teşmil edilmiştir. 56 ncı maddenin makale teşmilini düşünen kanun yapıcısının 146 ncı maddeye eklenen fıkra, aleyhe olsa makale teşmilini tasrih etmeyi elbette düşünmesi icap ederdi.

Aynı tetkikin Profesör Naci Şensoy'a müteallik kısmında, sahife 43 da Binding, Lehrbuch des gemeinen Deutschen Strafrecht Besonderer. Teil, Leipzig 1905.

"Binding 439 ncu sahifesinde numara III altında cebir unsurunu ele alarak "cebri, hukuka aykırılık olarak anladığını söylemektedir."

Ve sahife 45 de: "Hafters" de cebri, sadece maddî anlamdaki cebir olarak mütalaa etmiyor.

Ve yine Naci Şensoy'a müteallik 46 ncı sahifede:

Allfred, Welzel, Mezger gibi yeni müellifler ise, sadece bedenî değil, ruhî tazyiki de cebir mefhumuna dahil etmektedirler.

Binding ise en geniş noktai nazarı savunan müelliftir. Binding hukuka aykırılığı kâfi görmektedir.

Bu gerekçe ve ilmî mütalaalar karşısında maddedeki suç unsurlarının bulunmadığına ve cebirin maddî olacağına matûf ve müncer müdafaalar hiç bir suretle kabule şayan değildir.

Gerek kanunlar yolu ile maskeli bir şekilde, gerek davranış ve kararın ikinci bölümündeki dava mevzuu olan olaylar (ikinci bölüm 14 sıra numarada Kayseri, 13 sı-

ra numarada Çanakkale, 15 sıra numarada Demokrat İzmir Gazetesi Matbuasının tahribi, 5 numarada Topkapı) karşısındaki tutumu ile ve Adnan Menderes'in Partinin Genel Başkanı bulunması sebebiyle türlü tesir ve tazyikleri ile, olaylarda kısmen maddî, kanun dışı ve keyfî hareketleriyle manevî olmak üzere cebir kullanılmış ve maddedeki cebir unsuru hiç bir şüpheye mahal kalmamak üzere teşekkül etmiş bulunmaktadır.

Anayasa'nın 46 ncı maddesi hükmünce İcra Vekilleri hey'eti Hükûmetin umumî siyasetinden müştereken mes'uldür. Ancak, bu müşterek mes'uliyet ceza hukuku bakımından ferdî mahiyet alır. Hükûmeti teşkil eden Bakanların kanunlar yolu ile Anayasa'nın ihlâl edildiğinin gözleri önünde cereyan etmiş olması ve Uşak'dan başlayıp Topkapı'da nihayet bulan olaylar dolayısıyla, ayrıca Radyo suistimali, manevî cebir tâbirine dahildir. Bu suretle cebir mefhumu, modern politika hayatının şartlarına uymuş olur. Bu sahada maddî cebir, iptidâî bir mücadele vasıtasıdır ve artık kullanılmamaktadır, Modern siyasî mücadelede daha ince, daha becerikli ve daha az aşîkâr vasıtalar kullanılmaktadır.”

Aynı tetkikin Profesör Sahir Erman'a ait 49 ncu sahifeden başlayan kısmında:

Borciani, Delitti contro lo stato, in Coglioli completo trattato teorico - Pratico di diritto penale, cilt II, Kısım 1, sahife 206:

“İşaret edelim ki, kanun cebirden bahsederken maddî veya manevî cebir arasında fark gözetmemektedir. Bu itibarla manevî cebir dahi suça vücut vermeye kifayet eder. Kaideten cebir maddî olmak lâzımdır ve hassaten aşağıdan gelen bir ihtilâlin maddî cebirden âri olması tasavvur olunamaz. Fakat, Berner'in dediği gibi, ihtilâl yukardan geliyorsa, siyasî mercilerin ifa ettikleri vazife dolayısıyla, maddî kuvvet sarf etmeksizin, manevî baskı kullanmak suretiyle bu cebri tahakkuk ettirmeleri mümkündür. Bu halde cebir unsuru, resmî iktidarın suistimali şeklinde gerçekleşir. Bu itibarla, maddî cebir olmaksızın, bir esas teşkilâtın bîr Bakanlık karamamesi ile gayri meşru surette ortadan kaldırması, Vatana ihanet suçu sıfatı ile pekâla cezalandırabilir.”

Aynı tetkikin Profesör Sahir Erman'a müteallik kısmının 52 nci sahifesinde:

Civoli, Trattato di diritto penale, cilt II, Milano 1912, sahife 98:

“Devlet Reisinin veya teşriî Meclislerin selâhiyetlerini genişletmeye veya daraltmağa, bu kuvvetlerden birini ortadan kaldırmaya, yahut icra kuvvetinin hali hazır işleyiş tarzını değiştirmeye veyahut icra kuvvetiyle kaza kuvveti arasındaki münasebetleri tebdile matûf hareketlerdir ki, Devletin Anayasa'sını tağyir ve tebdil şeklinde mütalaa edilebilir.”

Hareket, Hükûmetten geldiğine göre maddî cebre lüzum yoktur. Esasen Devletin sahip olduğu bütün cebir vasıtaları Hükûmetin elindedir. Hükûmet maddî cebri kime

karşı kullanacaktır? Karşısında bertaraf edeceği mukavemet eden bir kuvvet yoktur. Anayasa'yı kanun yolu ile olduğu gibi kanun dışı ve keyfî hareketleri ile ve tutumu ile fiilen de tağyir, tebdil ve ilga etmiştir. Madde metnindeki cebirin maddî olacağı gibi manevî olabileceğinde de yukarıda da geçtiği veçhile müellifler arasında ittifak vardır. Sözü geçen tetkikin 28 nci sahifesinde: Profesör Faruk Erem'in tetkiki:

Manzini, Trattato di diritto penale Italiana IV, Torino 1926, No. 973:

("Cebren" kelimesi, muhteva itibariyle "Anayasa'ya aykırı olarak" manasınadır.)

Aynı müellifin aynı eseri No. 1:

"Cebir herhangi bir vasıta ile işlenmiş olabilir. Maddî veya manevî veya tehdit yolu ile olabilir."

Aynı tetkikin 30 ncu sahifesinde:

Florian Trattato di diritto penale, I 1-1, sahife 360:

"Burada bahis mevzuu olanı cebir, maddî ve manevî cebirdir. Korkutma, sindirme ve tehdit ile manevî cebir kullanılmış olabilir."

Aynı müellifin eserinin 361 nci sahifesinde:

"Çok def'a iktidarın suiistimali, hakiki bir manevî cebirdir. Bu cebir daima açık bir tehdit şeklinde olmaz. Keyfî, gayri meşru, hileli hareketlerle de olur. Bunlar, elinde siyasî iktidar bulunan kimseler tarafından yapılmış zaruri olarak bir korku tevlit eder, diğer kimselerin fikir ve hareketlerini felce uğratar.

Kanaatimize göre, diğer kimseleri korkutmaya yarayan ve neticeyi doğuran, iradelerine aykırı bir değişikliği kabule mecbur tutan, görevin suiistimali gayri meşru veya hileli hareketler dolayısıyla iştiraki düşünülürse, iş bu tereddüdün zail olması icabeder."

Sahife 189 -

"Parlementoyu faaliyetten men hususundaki hareketin şekli, ehemmiyeti haiz değildir.. Nereden geldiğinin de önemi yoktur. Yukarıdan gelebileceği gibi aşağıdan da gelebilir, Yani Meclis ve Hükûmet azasından, memurlardan ve hususi şahıslardan da gelebilir."

Tetkikin 20 nci sahifesinde:

Manzini V - Trattato di diritto penale. Tabı 1921 ve 1949 cilt-IV.

Tabı 1921 paragraf 965.

Tabı 1949 paragraf 1114/11

"Suçun faili: Meclisi faaliyetten men suçunu herkes işleyebilir, hatta Meclis Azaları ile müşterek mes'uliyetleri ceza hukuku bakımından ferdî mahiyet alan Nazırlar dahi mezkûr cürmü irtikab edebilirler."

"Men etmek" kelimesine ne mâna vermek icabeder? Bunu, G. Grivellari. II codice penale per il Regno d'Italia. Tabı 1894 cilt V., sahife 197. Bahis 172'de şu suretle

izah etmektedir:

“Men etmek, bertaraf etmek olmayıp maniler çıkarmak, zorluk ihdas etmek, karşı koymak demektir. Men keyfiyetinin ne şekillerle yapılacağını kanunun tek tek tadad etmesine imkân ve lüzum yoktur. Kanunun şamil ifadesi mezkûr fiilin, müsbet veya menfî bir hareketle dahi işleniş şekillerinin hepsini ihtiva etmektedir... Men fiilinin teşriî kuvvetin tümüne yönelebileceği gibi, gayesi Meclis müzakerelerine mani olmak şartıyla meselâ nisabın teşekkülüne mani olarak bir kısmına da yönelebileceği” ifade edilmiştir... veyahut yine yukarda temas edilen maddî hâdiseler ve bu hâdiseler karşısındaki Hükûmetin tutumu ile Hükûmet tarafından Anayasa hükümlerine ve kuvvî kazaiyesine karşı manevî, cebir kullanılarak maddedeki suç işlenmiş, ayrıca Meclisi vazifesini yapmaktan men’e teşebbüs edilmiştir.

Sanıklar ve müdafileri maddede teşebbüs tecziye edilmiştir. İhtilâl muvaffak olunca iktidar olur. Binaenaleyh teşebbüs mevzubah olmaz ve maddedeki bu unsur teşekkül edemez, diye müdafaa etmişlerdir. Bu kabul tarzı, Devlet kuvvetlerine karşı Halk’dan gelen hareketler haline makturdur. Halbuki Halk’dan galdığı gibi -ki buna ihtilâl denilmektedir- yukardan da, otoriteden de Devlet kuvvetlerine, yani yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerine karşı da gelebilir. Bu takdirde maddî cebir kullanmaya ihtiyaç yoktur.

Aynı tetkikin 19 ncu sahifesinde:

III- Civoli C.- Trattato di diritto Penale 1912 tabı cilt 2, sahife 139, No. 321.

“Nazırlar ihmali bir hareket ile de Meclisleri faaliyetten men cürmünü işleyebilirler ve mes’ul olurlar.

Meclisleri bir sene toplantı yapmaya davet etmemek 118 nci maddenin 2 nci fıkrasında yazılı cürümden dolayı mes’uliyeti icabettiren ihmali bir hareket teşkil eder.”

IV- G. Napodano. Pessina E.nin “Enciclopedia del diritto penale italiana” sunda 1909 tabı.

Sahife 187 “Parlementonun esas vazifesi kanun tekliflerini müzakere ve kabul etmek ve gittikçe önem ve şümül kazanan murakaba vazifesini yerine getirmek-tir.

Bu murakabayı temin eden soru, gensoru ve Meclis tahkikatı gibi vasıta ve faaliyetlerin 118 nci maddenin 2 nci fıkrasında bahis konusu olan vazifeler arasına girip girmeyeceğinde tereddüt edilmekte ise de mezkûr murakabanın, Devletin idaresine “Vatana hıyanet” tam siyasi bir suçtur. Gayesi ne olursa olsun, bu suçta “iade” cari degildir. Vatana hıyanet suçunda hareket halk’dan gelirse ihtilâlden, otoriteden gelirse Hükûmet darbesinden bahsedilir.

Aynı tetkikin 17 nci sahifesinde:

I- Francois Clerc - Cour élémentaire sure le code pénal suisse, cilt 2, sahife 222 satır 24:

“265 nci madde mevcut rejimi hukuka aykırı yollardan ihlâl teşebbüsü men etmektedir. Bu teşebbüs ya halktan gelebilir “İhtilâl” veya idare edenler zorla ibram ederler.” (Hükûmet darbesi)

Meclisi vazifesini yapmaktan men’e dair ilmî mütalaalar için de aynı tetkik eserin 18 nci sahifesinde:

II. Cogliolo P. Trattato di diritto Pénale. 1888 tabı cilt 2, kısım 1, sahife 195. Teşrii vazifelerin ihlâli (C.K. Mad. 118/2):

“Suçun işlenmesi için vazifelerin fiilen men edilmiş olması şart değildir. Fiile matufiyetinde tereddüde mahal vermeyen, elverişli icra hareketleri kâfidir.”

Yukarda birer birer tetkik edilen Anayasa’ya aykırılığında şüphe olmadığı belirtilen kanunlar veya mevcut kanun hükümlerinin tâdilleri ile Anayasa’nın temas edilen kısımları tağyir ve tebdil ve ilgaya maruz bırakılmıştır.

Yine Büyük Millet Meclisinin iç tüzüğünde yapılan değişikliklerle ve önerge ve gensoruların pek uzun müddetlerle muhalefetin haklı isteklerini ve itirazların Meclis kürsüsüne getirmemek siyasî maksadı ile gündeme almamakla Meclis vazifesini yapmaktan men’e teşebbüs edilmiştir. Bu maddedeki hareket, halk’dan otoriteye gelebileceği gibi, yukarıdan yani otoriteden Devlet kuvvetlerine karşı da icra edilebilir. Nitekim hâdisede yeniden tedvin edilen kanunlarla veya mevcut kanun hükümlerinin değiştirilmesi suretiyle Anayasa’yi tatbik etmemek, Anayasa’yı ihlâl en güzel misâlidir. Bu itibarla metin olarak Teşkilâtı Esasiye kanununun muhafaza edilmiş olması, Anayasa’yı ihlâl eden fiilî durum karşısında bir kıymet ifade edememek icabeder.

Türk Ceza kanununun 146 ncı maddesinde, mehz kanundan ayrılarak “Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununun” denilmiş olması mahzurlu olmuştur. Çünkü Devletin kuruluşu Teşkilâtı Esasiye Kanunundan ibaret değildir. Teşkilâtı Esasiye Kanununun dışında kalan Anayasa nizamı ile alâkalı hükümler mevcuttur. Ancak, kanunun ilk tercümesinde “Kanuni Esasi” tâbirinin kullanılmış olması bu yanlışlığa yol açmış ve madde hükmünün tatbik sahasını daraltmıştır.

Bu itibarla suç, bu hükümde Teşkilâtı Esasiye Kanununa inhisar ettirilmiş, Teşkilâtı Esasiye Kanununun dışında kalan Anayasa nizamına müteveccih yolsuzluklar sakıt ve sabık iktidarın zihniyetini belirtmek bakımından ele alınmıştır.

dello stato =

Devletin emniyeti aleyhine cürümler kısmı:

“Devlet aleyhine cürümler, vatanın varlığına, bütünlüğüne istiklâline, Anayasası-na veya teşrii kuvvetin gereği gibi vazifesini yapmasına karşı işlenen cürümlerdir.”

“İtalyan kanunu, bu cürümlerin başlığını yerinde olarak (Devletin emniyeti aleyhine cürümler) olarak tesbit ettikten sonra bunları:

A- Vatan Aleyhine cürümler ve B- Devlet kuvvetleri aleyhine cürümler olarak taksim etmiştir. Bu cürümlere “Vatana hıyanet” cürümleri de denir.

VII. Paul Logos. Commentaire du Code Penale suisse. Cilt 2, 1956 tabı, sahife 587.

V. Manzini. V. Trattato di diritto Penale. 1949 tabı, cilt 4. S. 14:

(Bir kanunda “Vatana hıyanet” tâbiri bahis konusu olduğu takdirde “Anayasa 90” mezkûr tâbirden ceza kanununun 241 “Bizim 125”, 242 “126”, 276 “156”, 277 “157”, 283 “146”, 284 “149” ve 285 “150” maddelerindeki cürümler anlaşılmalıdır. “Askeri ceza kanunu madde 77”) denilmektedir.

VI. Grivelları G-11 Codice Penale per il regnodd’italia 1894 abi cilt 5. S.2 ve 3:

(Devletin emniyetine karşı işlenen cürümlere) bir zamanlar “Parduellione” denirdi. Şönraları bu cürümlere (Pesa maesta) veya ekseriyetle kullanılan (Vatana hıyanet) ismi verilirdi.)

(Devletin emniyetine karşı işlenen cürümlere ait tab’ın birinci faslı, Vatan aleyhine cürümlere, yani Devletin emniyetine doğrudan doğruya tearuz eden cürümlere, ikinci faslı ise Devlet kuvvetleri aleyhine cürümlere, yani, Devletin siyasi teşkilâtına karşı işlenen suçlara tealluk etmektedir)

Kanunumuzda Devletin unsurları muhtelif hükümlerle himaye görmektedir, Meselâ: Ülke unsuru, T.C.K.nunun 125 nci maddesi hükmü ile, aynı mahiyette olmak üzere Devletin şekli unsuru 146 ncı madde ile himaye edilmiştir. Bu madde hükmünün, yalnız isyanı men ettiği noktaî nazarında isabet yoktur. Madde hükmü Anayasa’nın korunması maksadıyla konmuştur. Anayasa hükümlerinin, Anayasa’ya uygun usullerle değiştirilebileceğinde ihtilâf yoktur. Kanunun yasak ettiği husus Anayasa’nın ihlâlidir.

Teşebbüs için icra başlangıcını teşkil edecek bir fiile ihtiyaç vardır. İcra başlangıcı tâbiri “Selbi fiil” i bertaraf etmemektedir. Bu itibarla vazifeten yapılması gereğini yapmamak suretiyle de suç işlenmiş olabilir.

SANIKLARIN ŞAHSİ VE HUKUKİ DURUMLARI:

1- Cumhurbaşkanlığı makamı partiler üstünde kalınması ve tarafsızlığa riayet edilmesi icap eden en yüksek bir makamdır. Sâkit ve sabık Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, makamın bu icaplarına riayet etmemiş, bilâkis bazen hükûmet başkanı, bazen parti başkanı gibi hareket etmiş ve olayların içine girmiş, ana muhalefet partisini susturmaya "karınca gibi ayağının altında ezmeyi" ve dolayısıyla partisini murakabesiz bıraktırmayı bir gaye bilmiştir. Kanun yoluyla Anayasa ağır şekilde muhtelif tarihlerde ihlâl edildiği halde Anayasanın 35 nci maddesindeki kanunların tekrar tetkikini sağlayan hükmünü, bu selâhiyet zayıf da olsa, hiç tatbik etmemiştir.

D.P. rûmuzlu baston kendisine hediye edilmiş olsun, bu bastonla memleket dahilinde, kısa müddet içinde olsa, gezmesinin tarafsızlığını bozacağını deriş etmesi icap ederken bundan sakınmamış, bilâkis partiler arasında bir ahenk kurulmasını hiçbir zaman arzu etmediği vakıalarla anlaşılmıştır.

Duruşma sırasında, eski bir arkadaşı olduğunu bildirdiği Refik Koraltan hatıra defterinin 25.5.1959 tarihli sahifesinde: "Reisicumhur halâ itilâf taraftarı görünmüyor. Partiler arası uzlaşma fikrinde değil, bu maksatla Zafer ve Havadis gazetelerine daha çok bozucu yazılar yazdırıyor." diyor.

Kırşehir'in kaza haline getirilmesi faciasının, Demokrat Partinin kazanmaması ve bilâkis kendisinin muğber bulunduğu Osman Bölükbaşı'nın lideri bulunduğu bir partinin kazanmasından ileri geldiği herkesce bilinen bir hakikattir ve sırf Celâl Bayar'ın tesiri ile olduğu da duruşmada başta Adnan Menderes olduğu halde birçok sanıklar tarafından tevilen itiraf edilmiştir.

Yine Refik Koraltan'ın hatıra defterinin 12.2.1955 tarihli yaprağında: "Celâl Bayar dün ve bugün Meclise ve evime geç vakit gelerek yarın başlayacak Pâkistan ziyareti münasebetiyle veda etti. Bu münasebetle şunları söyledi."

"Umumî işleri biliyorsunuz. Bunları yürütürsünüz. Ancak, bu arada Hüseyin Cahit Yalçın ve Millet partililerden mahkûm ve mahpus olanların aflarına dair bir teşebbüs olursa nereden gelirse gelsin durdurursunuz, Olmazsa ben veto hakkımı kullanır yine reddederim. " dedi ve daha ileri giderek her vakitki endişelerine işaretle:

"Adnan Beyin durumu, Meclisi, grubu ve hattâ kendisini ihmâl ederek işleri tek başına yürütmeye başlamasının iyi âlâmet olmadığını" dediği yazılıdır. Halbuki, sanık Celâl Bayar Anayasayı ağır bir şekilde ihlâl eden kanunlara karşı veto hakkını kullanmadığı gibi müdafaasında da bunun zayıf ve bir netice almaya elverişli olmadığını ileri sürmüştür.

Yine Refik Koraltan'ın hatıra defterinin 25 Temmuz. 1959 tarihli yaprağında:

(Dün İstanbul'dan avdet eden Cumhurbaşkanının saat 11.00 de ziyaretine gittim. Umumî hasbıhal sırasında tekrar Adliyeden ve hâkimlerden şikâyet etti. Türkiye'de

hâkim ve mahkeme yoktur) dediğini yazmaktadır. Demokrat Parti muhalefette iken Demokrat Parti mensuplarının ve bu meyanda Demokrat Partiyi tutan gazetecilerin İzmir Ağırceza Mahkemesinde duruşmaları sonunda beraatlarına karar verilince, İzmir'e "Türkiye'de hâkim var" diye tel yazısı çekmiş olduğu kendisine duruşmada hatırlatılınca birşey diyememiş, ancak, "Türkiye'de o günde, bugünde hâkim var" diye cevaplandırmıştır.

Yine Refik Koraltan'ın hatıra defterinin 18.Nisan.1960 tarihli yaprağında:

(Reisicumhur ta 4 Nisandan bu yana hergün gerek sathı vatanda ve gerek matbuatta hergün artan tahrik ve tezvirlere bunalan ve adetâ tehlikeli bir hal almaya başlayan fitne ve fesattan çok endişeli olduğunu izhar ile hükûmetin en şiddetli tedbirleri almasını söylüyor ve hattâ bu hususta benim de kendisine müzahir olmamı istiyor...

Esasen öteden beri müşarünileyh böyle görülmüş, böyle gelmiş ve böyle gitmektedir. Bir defa mevzuu kızıştırır ve ondan sonra tornistan yapar. Ne yazık ki, iş çığırından çıkmış, doğru yanlış tezgâha konmuştur. İşte bunun için de bu gibi mevzular çok defa başlanmış kalmış idi. Ahmet Emin Yalman'ın hapishaneye girmeden affını söylemiş ve Bayar'a adetâ kerratla telkinde bulunmuş idim. Hayır, dedi. Başvekilî de eminim hazırladı.)

Yine Refik Koraltan'ın hatıra defterinin 3. Şubat.1960 tarihli sahifesinde:

(Reisicumhur geldi. Otomobilde muhalefetin verdiği tahkikat önergelerinin gündeme alınmaması B.M.M. gibi murakabe organını manen bitiriyor. Yok yere ısrar artık kaabili müdafaa olmaktan çıkan bir iş haline geldi. Ben müşkül durumdayım dedim. Cevaben "Bunda ne var bir müddet daha kalırsa ne olur?" gibi çok sathî bir cevapta bulundu. Bir daha anladım ki, bu zat da ruh ve cevher kalmamış.) diye yazılıdır.

Halbuki gündeme alınmayan bu önergeler, mevzuları itibariyle önemli ve Anayasa hükümleri ile teminat altında bulunan hakların çiğnenmiş olduğuna mütedairdi ve adedi 11 kadar vardı. Meselâ; şahsın hürriyeti, can emniyeti, seyyahat hürriyeti ile ilgili, Uşak, Topkapı olayları, bedeli peşin verilmeden Anayasa ve İstimlâk Kanunlarına aykırı yapılan istimlâklere ve muayyen suiistimallere müteallikti. Biran önce gündeme alınıp umumî efkârın aydınlatılması ve yolsuzlukların müsebbipleri hakkında gereken muamelenin yapılması zarureti vardı. Gündeme alınmamakla içtüzük ve Anayasa hükümleri fiilen işlemez hale getirilmişti.

Sanık Etem Menderes'in hatıra defterinin 8.11.1957 tarihli yaprağında: (... Gurbun fiskos havasını beğenmiyorum. Dün gece Samet, Şem'i, Hayrettin vesair arkadaşlar Cumhurreisine davetli idi. Bayar: "Tehlikeli vaziyetteyiz, icap ederse diktatörlükle idare edeceğiz" demiş, dinleyenler üzerinde tesir menfî. Yavaş yavaş grup

içinde yayılıyor. Hayrettin endişede, Şem'i tenkit ediyor; Samet de...)

Duruşmada hatıra defterinin bu kısmı okunmuş, sanıklar esaslı birşey söyleyememiş, yanlış intibaa müstenit olduğunu ileri sürebilmişlerdir.

Yine Etem Menderes'in hatıra defterinin 14.Kasım.1957 tarihli yaprağında... (Umur motöründe Cevat Açıkalin ve Fahrettin Kerim ile beraber konuştuk. Açıkalin daha sonra geldi. Bayar "İcap ederse İsmet Paşayı da sehpaye götürmekte hiç tereddüt etmem" dedi. Korkunç ihtiras... Böyle bir sebep hiçbir zaman mevcut olamaz. Bu telkinler, karşılıklı, Başvêkille hangisinden çıkıyor?)

Şem'i Ergin'in hatıra defterinin 19.Haziran.1958 tarihli 60 ıncı sahifesinde: (... Seçimlerden sonra birgün Reisicumhurun daveti üzerine köşke gittim. O gün pek iltifat etti. Acaba nedir diye kendi kendime sordum. Biraz sonra iltifatın mânası meydana çıktı. Riyaseticumhur Muhafız Alayı B.M.M.'ne bağlı imiş. Halbuki köşke bir taarruz vâki olduğu zaman bu alay kimden emir alacaktır? Reisicumhur olarak doğrudan doğruya emir verebilmeli imiş ve Meclisten ayrılmalı imiş.

Malûm evhamın uyku kaçırان sancıları.. Darbeî Hükûmet. Sanki hergün, herkes Reisicumhuru nasıl devirebiliriz, nasıl köşke taarruz edebiliriz diye düşünüyor?

İşte Devlet adamının kafasına bu evham girdikten sonra artık ondan memleket ve millet adına hizmet beklemeye imkân yoktur. Onda artık yalnız ve yalnız sandalyenin korkusu ve endişesi vardır. İşte Reisicumhur Celâl Bayar'da kendisini bu ejdere kaptırmış durumdadır. Artık iflâh olmaz. O artık her hareketi bu zaviyeden görecektir. Nitekim hâdiseler birer birer kendisini göstermiş bulunuyor.)

Köşkte 8-10 sene komiserlik yapan Muhafız Emniyet Başkomiseri Ziya Özkan: (Sanık Celâl Bayar'ın yemeğe alıkoyduğu valilerle ilk seneler memleketin umumî mes'elelerini konuştuğu ve vilâyetlerinin mahallî ihtiyaçlarını sorduğu halde son senelerde bu konuşmaların yalnız parti konularına inhisar ettiğini "bizim parti nasıldır; Demokrat Parti nasıldır, karşı taraf kuvvetli midir.") şeklinde konuştuğunu bildirmiştir ve sanık Celâl Bayar'ın bu şahidin vazifesinin nöbet beklemek olduğunu köşkün içine girmek selâhiyeti bulunmadığını bildirmesine muabil şahit, yemek salonuna yakın bir yerde vazife gördüğünü ve yemek salonundaki konuşmaların kendi bulunduğu yerden işitilebileceğini kanaat bahş bir şekilde ifade etmiştir. Sanık Celâl Bayar Devlet Başkanlığı ile telifi kaabil olmayacak şekilde, yemeğe alıkoyduğu valilerle yaptığı konuşmada valileri Demokrat Partiyi iltizama davet eder şekilde telkinlerde bulunmuştur.

Şahit Asım Ruacan da ifadesinde: (... 1954 senesi seçimlerinin ertesi günü, 3.Mayıs. 1954 Pazartesi günü bazı arkadaşlarla Atatürk Orman Çiftliği Lokantasına gittik. Avukat Meliha Gökmen, Avukat ve Ankara mebusu Şeref Mengü ve refikası ve daha bazı arkadaşlar vardı. Biraz sonra eski Adliye Vekili Çiçekdağ ile Ramiz

Eren de geldiler. O vakitki Ziraat Vekili Nedim Ökmen'i de gelip masamıza oturdu. O sırada düşük Cumhurbaşkanı Celâl Bayar yaveri ile Lokantaya geldi, masamızda bulunan vekiller kendisini karşılayıp bizim masamıza oturtular. Demokrat Partinin ezici çoğunlukla iktidarı kazandığı anlaşılıyordu. Buna rağmen Celâl Bayar'ı son derece asabî ve mağmum gördük ve hayret ettik. Bundan daha üstün bir ekseriyetle gelmek nasıl mümkün olabilirdi, Konuşmalar sırasında bir Mazıdağ hâkimi mes'elelerinden söz açıldı. Bu mevzu konuşulurken Celâl Bayar büyük bir asabiyetle Osman Şevki Çiçekdağ'a hitaben "Bu hâkimlerin bizimle alıp veremedikleri nedir, davalarımız olur daima iktidar aleyhinde mütalea ederler. Karşı partiden mütemadiyen adaylıklarını koyarlar. Karşımıza çıkarlar ve benim Bursa'da vermek istediğim nutku men etmeye çalışırlar, men kararı verirler. Yüksek Seçim Kurulu da bunu tasdik etmiş elbette dinlemedim. Nutkumu verdim. Bu hâkimler hakkında birşeyler yapmak lâzım" dedi. Ben de mesleğimle münasebeti olması bakımından söze karışmak istedim. Dedim ki: "Böyle düzen bozucu şekilde hâkimlerden bahsedilmesi sebebinin garip buldum. Eğer 1950 ve 1954 seçimini hâkimlerden başka herhangi bir zümre idare etmeye kalksaydı zannederim ki bu neticeler alınmazdı. Hâkimleri ben gayet iyi biliyorum. Bu seçimlerde kendi ekmek paralarını ve istikballerini ortaya koyarak fedakârca çalışmışlardır. Hâkimlerden böyle şikâyetle bahsedilmesi zannediyorum ki doğru olmayacaktır." dedim. Cevaben "Siz hâkimleri bilmezsiniz" dedi. O sırada D.P. İl Başkanı olan Şemsi Demirkan da masamızda bulunuyordu. Sanık Celâl Bayar Şemsi Demirkan'a döndü: "Şemsi Bey Saracoğlu mahallesinin reyleri ne halde-dir." dedi. O da: "Efendim, tahmin buyurduğunuz gibi hepsinin reyleri muhalif çıktı" demesi üzerine sanık Celâl Bayar "Görürler o nankörler devletin evinde oturup da bizim aleyhimizde rey kullanmayı" diye söyledi. Hiddet âsârı gösteriyordu ve biraz sonra Osman Şevki Çiçekdağ'a dönüp "Kırşehir'in marifetini beğendin mi" diye sordu. O seçimde Kırşehir'den Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi kazanmıştı. Osman Şevki bir şey söylemedi. Sanık Celâl Bayar sözlerine devam ederek "Seçimde vatandaşların alışkanlıkla İnönü'nün partisine rey vermesine bizim reylerin oraya gitmesine haydi göz yumalım Osman Bölükbaşı'ya bir vilâyetin böyle müstemirren rey vermesi kabul edilecek birşey değildir. Bu Kırşehir hakkında herhalde birşey düşünmek lâzımdır." dedi.

Sanık Celâl Bayar bu fikirleri yanımızda bulunan iki vekile telkin etmektedir. Bana öyle kanaat geldi ki sanık, kendi fikirlerini empoze etmektedir. Bu fikirler ertesi günü neşir sahasına intikal etti.) demiştir.

Şahit Asım Ruacan'ın şahadetini bu konuşmada bulunan sanık Nedim Ökmen'in şahadeti teyit eder mahiyettedir. Bundan başka, Ankara Baro reisliği yapmış, tanınmış bir avukat olan Asım Ruacan'ın hakikat hilâfı söylemesi için bir sebep mevcut değildir. 39 ncu maddedeki değişiklik, Kırşehir kanunu gibi vakıalar şahadetin doğ-

rulüğünü göstermektedir.

Anayasanın 17 nci maddesi hükmüne göre milletvekilleri Meclis içindeki oy, düşünce ve demeçlerinden ve bunları Meclis dışında söylemek ve açığa vurmakla sorumlu değildir. Yani teşriî mes'uliyetsizlikleri vardır. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Başkanı Osman Bölükbaşının Meclis içindeki konuşmasından dolayı teşriî masuniyetini bu 17 nci maddede yorum yapılarak ve 17 nci maddedeki teşriî sorumluluğun, "sövme ve hakaretlere" şümulü olmadığından bahisle kaldırılmıştır. Mesele'nin Anayasa bakımından ehemmiyeti derkârdır.

Bundan başka, ana muhalefet partisi lideri İnönü de Uşak'ta tecavüze uğramış, Kayseri'de treni durdurulmuş ve Yeşilhisar'a seyahatına mümanaat edilmiş bu seyahatin devamı ve sonu olan Topkapı'da da İnönü'yü sabahın erken saatlerinden itibaren mürettep bir şekilde toplanan binlerce Demokrat Partili ve kısmen hüviyeti meçhul kimseler marifetiyle ve İstanbul trafik müdürü Celal Kosova tarafından trafik arabasına alınması bahanesiyle bu esnada kim vurduya getirilmek suretiyle öldürülmek istendiği sübut bulmuş, (Tafsilât ve Gerekçesi 2 nci Bölüm 5 numaradadır) bu suretle gerek kanunlar yoluyla, gerek bu olaylarda görüldüğü veçhile maddî hâdiselerle ve başta Celâl Bayar ve Adnan Menderes olmak üzere Demokrat iktidarın tutumu ile Anayasanın muhtelif hükümleri açık bir şekilde ihlâl edilmiş, memleket dahilinde huzursuzluk bu şekilde artmıştır. Hattâ Topkapı'dan sonra İnönü'nün Ankara'ya döneceği belli olunca Celâl Bayar'ın Ankara'da da Altındağ'dan adamlar getirmek suretiyle tecavüze uğratması yolundaki Etem Menderes'in hatıra defterindeki notlarla Ankara eski Valisi Dilâver Argun'un bunu müeyyid şahadeti son derece dikkate şayandır.

Memleketteki huzursuzluğu bastırmak ve diktaya doğru gidişi tamamen tahkim ve tarsin için Mecliste malûm Tahkikat Encümeni Kurulunca bu olay, gerek basında, gerek Üniversite mühitinde ve âmme efkârında derin yankılar yapmıştır. Sanık Celâl Bayar, bu Encümenin başkanı olan sanık Ahmet Hamdi Sancar'ı 19.Nisan.1960, 24.Nisan.1960 tarihlerinde yalnız olarak 23.4.1960 tarihinde de üyeleriyle birlikte kabul etmiştir. Bu da kendisinin bitaraflığını bozan bir vakıa olarak sayılmak icap eder.

Demokrat iktidarın başı Adnan Menderes ve Tahkikat Encümeninin başkanı, Tahkikat Encümeninin içtüzükteki yetkilerini yeterli görmeyip çok geniş yetkilerle teçhiz edilmesine lüzum göstermeleri neticesi yine malûm olan 7468 sayılı Selâhiyet kanunu Meclisten çıkmıştı. Gerek Meclis içinde ve gerek Meclis dışında Üniversitede, basında ve umumî efkârda ve hattâ yabancı basında büyük akisler yaratmış olduğu ve muhalefet milletvekillerinden Avni Doğan Mecliste bu kanunun reye konulmasındaki usulsüzlüğe ve aleniyetin ihlâl edilmiş olduğuna ve bunun için Meclisin

ve Devlet başkanlığının vazifelerine işaret eylemiş iken sanık Celâl Bayar yine bu kadar ehemmiyetli kanun karşısında vetosunu kullanmamıştır. Halbuki, yapılan itiraz veto müddeti içinde idi ve veto edilmiş olsa içtüzüğün 94ncü maddesi hilâfına ve Anayasanın 20 nci maddesi hükmü ihlâl edilerek çıkmış bulunan bu kanun tekrar müzakereye tâbi tutulacak ve bu esaslı yolsuzluklar bertaraf edilmiş bulunacaktı.

Tahkikat Encümeninin kurulması için haddi zatında haklı bir mevzu yoktur. Buna yukarıda kısaca işaret edilmişti. Halbuki bizzat Adnan Menderes 7.4.1960 tarihli gruptaki konuşmasında: "... Bugün memleket kabili idare olmaktan çıkmıştır. İşler çoktan lâçka olmuştur, adliye işlemiyor. İdare âcze düşmüştür. Matbuat muhalefetle beraber koskoca bir hiyanet makinası kurmuştur. Cereyan eden hâdiseler karşısında hükûmet tek başına hiçbir şey yapamaz. Meclis olarak bu hâdiselere vaziyet etmek lâzımdır." dedikten sonra "Bu işleri Adliye vasıtasıyla yapmak mümkün olmadığını, grubun alacağı tedbirlerin, hattâ Başvekil olarak değil, seçilecek bir arkadaşımızın vasıtası olarak da çalışacağını, kuvvetli tedbirler tatbik edilecek olursa onun kulu, kölesi ve elinde kılıncı olacağını, bugüne kadar radyo konuşmalarını kendisinin hazırlayıp haykırttığını, son çare olarak kurulacak komisyonun iş e vaziyet e d i p ahlâksızlar, namussuzlar s i z i k a p a t t y o r u z d i y e Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile Cumhuriyet Halk Partisini kapatması gerektiğini" öne sürmüş ve ikinci konuşmasında da: "... Adalet mekanizması mensupları Yeşilhisar ve benzeri hadiseler isyanın ta kendisi olduğu hâlde bunu isyan olarak kabûl etmemek içtiha-dında bulunduklarını, Yeşilhisar hâdisesini adliyecilerin Gaziantep hâdisesi gibi de-jenere edeceklerini, adliyenin bu tutumu karşısında hâkimlerin katili olmak mevki-ine düşmenin içten bile olmadığını bunların hakkından ancak meclisin gelebileceği-ni, bu meclisin de muhalefetin değil, Demokrat Parti Gurupunun olduğunu" bildir-miştir. Demek ki; Tahkikat Encümeni, hükûmetin tayini icranın, adliyenin yani kaza kuvvetinin yapacağı işleri ve bizzat meclisten seçildiğine göre meclisin vazifesini yapacaktır. Tahkikat Encümeni Devletin bu üç kuvveti yerine geçmiş olacaktır. Hâl-buki, kuruluşuna ait 2247 numaralı kararda " Cumhuriyet Halk partisinin yıkıcı, gayri meşru ve kanun dışı faaliyetlerinin memleket sathında ceryan tarzı ve bunların mahiyetinin nelerden ibaret olduğunun tahkik, tesbit ve memleketin her tarafında yaygın bir hâlde görülen kanun dışı siyasi faaliyetlerin muhtelif sebeplerine intikâl etmek, matbuat meselesiyle adlî ve idarî mevzuatın ne suretle tatbik edilmekte oldu-ğunu tetkik eylemek üzere Meclis Tahkikatı açılmasına dair" denilmek suretiyle mu-ayyen bir mevzu için kurulmuş gibi gösterilmiştir. Haddi zatında bu mevzular da yoktur. Kurulması için sebep bulunmadığı gibi kurulduktan sonra da Anayasanın 20 nci maddesini ihlâl eder mahiyette kararlar almış bulunan tahkikat encümeninin içtüzükteki haiz olduğu yetki kâfi görülmiyerek selâhiyet kanunu meclisten çıkınca evvelâ İstanbul Üniversitesi ve sonra Ankara Üniversitesi gençliğinin gür sesi bu iki

Üniversitenin bahçelerinde ve sonra İstanbul'da Beyazıt'da, Ankara'da Kızılay'da Tahkikat Encümeni, ona yetki veren kanunu, diktaya giden hükûmetin tutumunu protesto etmiştir. Bunun üzerine Ankara'ya davet edilen Ali Fuat Başgil, yapılan konuşmaları duruşmadaki şahadetinde naklederken sanık Celâl Bayar'ın "Hukuki durum nasıldır." sorusuna "Tamdır" demekle tahkikat encümeninin kuruluşunu kastettim, bu cevâbım Selâhiyet Kanununa matuf değildir. Celâl Bayar bu noktada zuhul etmiştir. Adnan Menderes'in sorması üzerine de "Selâhiyet Kanununun Anayasayı aşan tarafı vardır." demiş olduğunu ve o anda hatırına gelen sebeplerini bildirdiğini söylemiştir. Umumî tutumu yumuşatmak için hükûmette değişiklik yapılmasını ve hatta koalisyon manzarası verilmesi için muhalefetten de hükûmete üye alınmasının muvafık olduğunu söyleyince o günkü şartlar içinde bu tedbirin muvafık olmayacağını bildirdiğini, tenkil yoluna gidilmesini bildirdiğini beyan etmiştir. "Tenkil edilmesini söylediğini sanık Celâl Bayar da ifadelerinde kabul etmiştir. Sanık Celâl Bayarca tenkili arzu edilen hareketler, Harbiyenin yürüyüşü ve Kızılay'da gençliğin öntü alınamayan ısrarlı protestosudur. Hatta Kızılay'daki sık sık vuku bulan nümayiş hareketlerini önlemek için 555 K hareketini müteakip Başbakanlığa gelince Namık Gedik'e "Kızılay'a gideceksin megafonla bizden olanlar bir tarafa, olmıyanlar bir tarafa diyeceksin. Bizden olmıyanlara ateş açtıracaksın" yollu emir verdiği ve bu emri telakki eden Namık Gedik'in infaz için yanından ayrılmış ise de icraya kalkışmadığı sanık Celâl Bayar'ın duruşmadaki ifadesinden ve tahkikattan anlaşılmıştır. Bu emrin şekli, mahiyeti ve tatbikinin pek iptidâî olduğu, ancak, aşiret hayatında yaşayanların metodlarına uyabileceği kendiliğinden anlaşılır. Kızılay'a gelinip bizden olanlar bir tarafa denilince halkın ayrılmaması veya bu emri verenleri aldatmak için hepsinin gösterilen tarafa geçmesi mümkündür.

Sanık Celâl Bayar kendisine Devler Başkanı sıfatıyla Afgan Kırallı tarafından verilmiş bulunan köpeği hazineye ve meselâ Ankara'da Hayvanat bahçesine teslim etmeyip bilâkis sanık, sakıt ve sabık Ziraat Vekili Nedim Ökmen'le aslî iştirâk halinde Hayvanat bahçesi yetkililerini icbarla 20.000 lira mukabilinde satarak bedelini irtikâb ettiği neticesine varılarak divanın 960/2 esas numarasında kayıtlı olup duruşması neticesinde Anayasa davasıyla birleştirilmiş bulunan davadan dolayı da mahkûm olmuştur. "Tafsilât ve gerekçe 2 nci bölüm, 1 numaradadır."

Bundan başka sanık Celâl Bayar hakkında divanın 960/31 numarasında kayıtlı Kayseri ve 960/7 numarasında kayıtlı Topkapı ve 960/4 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara olaylarından dolayı da amme davası açılıp yapılan duruşmaları sonunda bu davaların mevzuu olan olayların müstakil suç olmayıp Anayasanın maddî vakıasını teşkil ettiği neticesine varılarak Anayasa davası ile birleştirilmiştir. "Tafsilât ve Gerekçe 2 nci Bölüm 4,5,14 numaralardadır."

Gurup ve meclisteki konuşmaların ehemmiyeti vardır. Bunlar kasıt ve niyeti gös-

terdikleri gibi Demokrat iktidarın devrine hakim olan zihniyet bu konuşmalarda ifadesini bulmuş, devlet idaresine verilen istikamett bu konuşmalar önemli derecede müessir olmuştur. Bu itibarla bu konuşmalar üzerinde divanca durulmuş, münakaşa ve tahlile tabi tutulmuştur.

2- Sanık Adnan Menderes Demokrat Partinin iktidara gelmesinden itibaren partinin Genel Başkanı ve Başbakanıdır. Celâl Bayar'la birlikte partiyi ellerinde bulundurmakta ve bu itibarla büyük bir kudrete sahip olmaktadırlar.

Sanık Adnan Menderes Anayasayı ihlâl ettiği, kabûl edilen bütün kanun lâyhalarını Başbakan sıfatıyla imzalamış, gurup ve mecliste müdafaa etmiş, Meclisten çıkmasında ehemmiyetli derecede müessir olmuş ve hepsinin de kabulü için oy vermiştir.

Sanık Refik Koraltan'ın hatıra defterinin 31 Ocak 1953 ve 1 Şubat 1953 tarihli yapraklarında:

(... Bu adama bir zamandır gurur geldi. "Artık emruhu emrüküm" nerede ise tek adam. Herşeye hâkim ve sahip rolüne geçti. Yani geçmişteki çökenlerin hatalı yoluna giriyor. Artık kimseyi dinlemiyor. Efkarı umumiye diye de tehdit savuruyor...) bu notlar sanık Adnan Menderes'in mütehakkim mizacını ve kanun ve nizamlara karşı kayıtsızlığını göstermesi bakımından dikkate şayandır, demiştir.

Sanık Şemi Ergin'in hatıra defterinden nakledilen şu hatıra Adnan Menderes'in parti içinde nasıl kudret ve nüfuza sahip olduğunu açık olarak göstermektedir.

Şemi Ergin hatıra defteri sahife 19: (... 27 Ekim 1957 de yapılacak Millet Vekilleri seçiminde Demokrat Partinin Aday listesi hazırlanırken bir gün Anadolu kulübünde Genel Kurul üyesi Celâl Ramazanoğlu'nu görerek ne var ne yok diye sordum. "Bir tasdik makinası halinde çalışıyoruz. Adnan bey listeleri içerde tanzim ediyor; bize gönderiyor, bizim reyimizi dahi almıyor. Biz de herkes bizi alışverişte görsün diye hergün toplanıyor, havanda su dövüyoruz." dedi.)

Yine Sanık Ethem Menderes'in hatıra defterinin 11 Haziran 1958 tarihli yaprağında':

(... Başvekil, Fahri Ağaoğlu'nun gruptaki konuşması münasebetiyle çok ağır konuştu. Kırıcı mukabele taraftarı. Başvekilliği bırakmamak için silâha dahi müracaat edeceğini söyledi. Bir nevi delilik alâmeti:) diye yazılı olduğu görülmüştür.

Sanık Adnan Menderes 14.11.1957 tarihli grup toplantısında (.... Demokrasi kendiliğinden olmaz. Hele bu memlekette fevkâlade nadir yetişen bir nebattır; itina ister. Bu memlekette o nadir nebatın bakımını yapmak isteyenler zaman zaman çok cesur olmak, zaman zaman kendi gayelerinin istikâmetine gitmiyor gibi görünmek bahasına da olsa tedbir almak ızdırarındadır. Bir çok davalar vardır ki onlar için Demokrasiyi inkâr etmek lâzımdır) demiştir.

Bu beyanı Adnan Menderes'in Demokrasiyi nasıl anladığını göstermeğe yetecek mahiyettedir.

Radyonun, propoğanda da çok ehemmiyetli bir vasıta olduğu izahtan müstağnidir.

Muhalefette iken radyodan eşit istifade etmeyi ve kendilerinin olağanüstü bir şey değil, sadece eşitlik istediklerini bildirmişlerdi. Meselâ Celâl Bayar 24.7.947 tarihli imzasını taşıyan beyannamede (partiler arasında gözetilmesi icabeden eşitlik hakları gereğince mesela radyodan muhalefetin de iktidar gibi faydalanması.)

Ve yine 6.1.948 Adana'da yaptığı konuşmada: (... Talebimiz üzerine bizim de radyodan istifade ettirilebileceğimizi söylediler. Yaptıkları nedir bilirmisiniz? Dört senede bir saat konuşmamıza müsaade edilecek. O da Hükûmet tarafından kontrol edilmek şartıyla.. Görüyorsunuz ki bu gibi meselelerde bile hep kendilerini düşünmektedirler..) demiştir.

Halbuki iktidara geçince 30.6.954 tarih ve 6428 sayılı kanunla Milletvekilleri seçimi kanununun 45 nci maddesi değiştirilerek siyasi partilerin radyoda konuşma haklarını kaldırmışlardır, ve Demokrat parti iktidarının radyo yoluyla propoğanda yapabilmesini teminen aynı kanunla 46 ncı maddede yapılan değişiklikle.(Devlet ve Hükûmet işlerinde vazife alanların, bu işler etrafında yapacakları konuşmalarla alâkalı Daire ve müesseselerin kendi faaliyetlerini gösterir şekilde yayımlıyacakları her türlü matbuanın seçim propoğandası mahiyetinde sayılamıyacağı) kabul edilmiş ve buna dayanılarak gerek seçim zamanlarında ve gerek diğer zamanlarda Demokrat Parti propoğandasına bol miktarda yer verilmiştir. (Tafsilât ve gerekçe 960/20 numarada kayıtlı olup 2 nci bölüm. 11 numaradaki karardadır.)

950 seçimlerinde radyodan eşit olarak istifade ile iktidara gelmişlerken iktidarı elde edince her konuda olduğu gibi radyo mevzuunda da söylediklerini unutarak Demokrat Partinin bir yayın vasıtası haline getirdikleri ve bu radyodan muhalefetten istifaları, Vatan cephesine iltihakları devamlı olarak yardırdığı, bu yüzden partisini onüç milyon civarında borçlu duruma düşürdüğü, yine Devlet Radyosundan muhalefete, muhalefet lideri İnönü ile muhalefet mensuplarına ve hatta şahıslara tecavüz mahiyetinde yayında bulundurduğu ve bu mahiyette yayınları ihtiva eden "Radyo Gazetesi" bizzat yazdığı veya sanık Burhan Belge'ye dikte ettiği, hatta seçim zamanlarında da muhalefetin radyodan istifadesini selbeden kanunu da çıkarmak suretiyle radyoyu tamamen Demokrat Partinin bir malı haline getirdiği görülmüştür. Etem Menderes hâtıra defterinin 2.10.959 tarihli yaprağında (... Avni Doğan'a seçimi kaybedeceğimizi hissedersen Halk Partisini dağıtırım, yine iktidarda kalırım demiş. Düşüncesi de bu. Radyo mücadelesiyle Halk Partisini eriteceğim, İsmet Paşayı mahvedeceğim diyor.) demektedir. (tafsilâtı 960/20 esas numarada kayıtlı ikinci bölüm 11 numaradadır.)

Resmen kurulmuş bulunan Demokrat Parti yanında hukuki hüviyeti olmayan “Vatan cephesi” adı ile bir cephe açıp bununla da yetinmiyerek “Güç Birliği” yapmak niyet ve faaliyeti içinde bulunan muhalefet cephesine “Ehli salıp” cephesi veya “Hiyanet cephesi” demek suretiyle memleketi ikiye ayıracak mahiyette vahim neticeler doğuracak bir icraata giriştiği ve muhtelif merkezlerde “Vatan Cephesi” ocağı altında ocaklar açtığı ve partizan zihniyeti Devlet veya iktisadî Devlet teşekküllerinde en küçük bir vazifeyi bile verirken parti ve Vatan cephesi ocaklarına kaydedilme şartını ilk ve esaslı bir lazime olarak göz önünde bulunduracak kadar ileri götürmüş bulunduğu bir vakiadır. Etem Menderes hâtıra defterinin 5.6.959 tarihli yaprağında (... İktidarımız durmadan yıpranmakta. Zavallı Başvekil. 7-8 ay evvel Vatan cephesi harekâtı ile üç, beş ay içinde Halk Partisini boş çuvala çevireceğim demişti. Zekâ ile idraksizlik bir arada.)

Yine Etem Menderes’in hâtıra defterinin 16.8.959 tarihli yaprağında (... radyo Vatan cephesi çalımı yapıyor. Lehimize tesir yapmayan nutuklar devam ediyor.)

Yine Etem Menderes hâtıra defterinin 5.5.959 tarihli yaprağında (... bu adam “Başvekili kastederek”, Vatan cephesi ile bunların kadrolarını çürük ağaca benzeteceğiz; boşalacaklar, bünyelerinden 100 binler, milyonlar ayrıldı.) (tafsilât ve gerekçe 961/7 esas numarada kayıtlı ikinci bölüm 16 numaradaki karardadır.)

Bundan başka sanık Adnan Menderes Kayseri’ye gitmek isteyen Cumhuriyet Halk Partisi Lider İnönü ile arkadaşlarının bindikleri treni, verdiği emirle Hımmetdede istasyonunda 3 saat kadar bekletmiş, İnönü ve arkadaşlarının Yeşilhisar’a gitmesine mâni olmuş ve Ürgüp yolu ile Ankara’ya dönmeğe mecbur kılmış, yine Çanakkale’ye Geyikli olaylarını hususi mahiyette tahkik için çıkmak isteyen iki Halk Partili Milletvekili Danış Yurdakul ve Saffet Omay’ın çıkmalarına mâni olmuş ve ertesi günü çıkmışlarsa da Geyikli’ye gitmek üzere hareket eden bu iki Milletvekili ni 32 nci kilometreden geri dönmeğe mecbur kılmış, Demokrat İzmir Gazetesi matbaasını, aleyhde neşriyat yaptığı için, yine verdiği emirle makinelerini tahrip ve kağıtlarını yaktırmıştır. Sanık Adnan Menderes toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunun eşit olarak değil, keyfi nasıl isterse öyle tatbik ettirmiş, bazan muhalefet liderinin gittiği yerlerde bu kanun tatbik ettirilmemiş, bazan asabiyetle tatbikına koyulmuştur. Meselâ Etem Menderes hâtıra defterinin 8 ve 9 Mayıs 959 tarihli yapraklarında (... Başvekil, İzmir’de İsmet Paşaya selam durdurulan emniyet ekibinin subayı hakkında sordu. Emniyet ekibini selama durduran subayın vaziyetini halletmek mühim imiş? Küçük işlerden kurtulamayacaklar.) Topkapı’da muhalefet lideri İnönü’nün, trafik arabasına bindirilmesi bahanesiyle, kim vurduya getirilmesi suretiyle hayatına nihayet verecek harekete teşebbüs etmiş, fakat vatansever subayların müdahalesiyle kastettiği netice husule gelememiş, bu suretle Anayasanın eşitlik, seyahat, mal, can, hürriyet ve emniyetlerine dair hükümlerini serahatla ihlâl etmiş bulunduğu,

Kayseri" olayları hakkındaki 960/31, Çanakkale olayları hakkındaki 960/30, Demokrat İzmir Gazetesi olayı hakkındaki 960/32 ve Topkapı olayları hakkındaki 960/7 numaralı davalarına ait kararlarda gösterilmiş olup ikinci bölüm 5, 13, 14, 15 numaralardadır.

Sanık Adnan Menderes, bedelini vermeden İstanbul'da yaptığı ve yaptırdığı istimlâkler dolayısıyla Anayasanın 74 üncü maddesi hükmünü ve istimlâk kanunu hükümlerini pervasızca çiğnemiş olduğu 8/961 esas numarada kayıtlı davaya ait kararda tesbit edilmiş olup tafsilatı 2 nci bölüm 17 numaradadır. Burada ayrıca tafsilat verilmek zait sayılmıştır.

12.4.1960 tarihinde gurupta Şevki Erker (Erzurum) geniş bir konuşma yaparak Demokrat iktidarın tutumunu hemen her noktadan tenkit etmiştir. Bu konuşmanın tamamı Şevki Erker'in durumu tesbit edilirken gösterilecektir. Ancak, mesela bu konuşmada (Yeşilhisar ve Kayseri olayları basit birer zabıta vakası olmaktan çok uzaktırlar. Bu hâdiseler büyük bir tehlikenin işaretleridir. Bu tehlike Milletin iki cephe halinde bölünmeye doğru götürülmesindedir. Biz gurup olarak iktidarımızın iç siyasetini esaslı şekilde müzakereye tabi tutmuyoruz. Liderimize güveniyoruz. Liderimizin ve Hükûmetinin icraanın isabetli olacağın önceden kabul etmesinde bulunuyoruz... Biz iktidar olarak bütün tedbirlerimizi muhalefete ve muhalefeti tutan müesseselere tevcih ediyoruz. Kendi icraatımızı top yekûn haklı ve doğru kabul ediyoruz... Kayseri yolunda muhalefet liderine verilen dur emrinden doğacak bir mes'uliyet varsa bu mes'uliyet verilen emrin yürütülmesinden değil verilmesinden ileri gelmiştir. Toplantı ve Gösteri yürüşü kanununun tek taraflı tatbikatı da devletin tarafsızlığını, vatandaşlara karşı eşit muamele edilmemesi emniyeti zedelemektedir. İsbat hakkını tanımadığımız müddetçe kulak gazetelerinin üreyip türediğini cemiyet kanunlarının tabii bir neticesi olarak kabul etmeliyiz. Eğer bir meclis tahkikatı açacaksak, taraf gözetmeden, iktidar ve muhalefet ayırmadan hükûmeti ve bütün müesseseleri içine almalı [*bir sözcük okunamadı*] ve denilmektedir. Tenkide hiç tahammülü olmayan ve diktayı tesisde ve onu devam ettirmekte azimli bulunan sanık Adnan Menderes buna karşı aynı tarihte gurupta (... Bugün Halk Partililerin devam etmekte olduğu mücadele meşrû mücadelemidir? Gayri meşrû mücadelemidir? Bunu öğreneyeceğiz, tahkik edeceğiz dediğimiz zaman hata mı işleriz? İnönünün ve partisinin ne aşağılık, ne bayağı ve namussuzca yollardan propaganda, propaganda değil hezeyanlarda bulundukları hepimizce malûmdur. Sen bağışlarsan kendin bağışla Şevki bey. Meclis olarak yolunu bulacaksınız, Meclis olarak, gurup olarak bu rengi sileceksiniz. [*Bir sözcük okunamadı*] vatana düşürülmüş olan bu hiyaneti kaldıracak ve eğer topraklara nüfûz etmiş ise onları kazarak çuvallara doldurup pislettikleri toprakları denize atacaksınız... Beyler kurun bu komisyonu... Bu komisyon Meclis nam ve hesabına hareket edecektir. Her zaman Meclisle temas ede-

cektir. Komisyon merci olan parti gurubumuza vaziyeti aksettirir. Ona göre tedbirlerimizi alırız.)

Sanık Adnan Menderes selâhiyet Kanununun müzakerelerini Meclisteki odasından dinledikten sonra kabulünü müteakip gurubu olağanüstü toplantıya çağırıp yaptığı konuşmasında (... Şimdi bunlar buradan çıktılar gittiler. Bir takım hâdiseler vuku getirebilmek için teşebbüslere geçmek niyeti ile şuraya buraya dağıldılar. Bunları yakından takip etmekte olacağımızdan elbette eminsiniz... İcap ettiği takdirde, beraber karar verdiğimiz takdirde en ileri tedbirleri almakta asla tereddüt etmeyeceğimizden eminiz. Onların emin olmasını da pek yakın zamanda temin edeceğiz. Muhtemel bir endişeye cevap vermek için arz ediyorum: Bu komisyon bu kanunun çıkmış olmasına rağmen daima ve en yakın murakebeniz altındadır. Bu gurubun azası olmak itibariyle elbette gurubun umumî temayülleri istikametinde vazife görmek mevkiinde olacaklarına en küçük şüphe mevcut değildir. Bir tereddütünüz varsa işaret edersiniz, emir edersiniz. Bunların çaresini ve grubun umumî temayülü istikâmetinde tedbir almayı temin etmekte bir an için dahî güçlük çekmeyiz. Anayasa endişelerinin ne dereceye kadar varit olabileceğini arkadaşlarım talakatle izah ettiler. Anayasadan bahsederek bir fiili âzim dahi olsa, mezbuhane dahi olsa bir fiili ihtilâl iklimine girmiş olduğumuz bir hakikat değil midir? yarın ateş bacağı sardığı zaman vatandaşlar birbirini öldürmeye başladığı zaman elimizde anayasa ile sokakarda dolaşsaksak acaba o bize bir tilsim gibi korur ve memleketin selâmetini temin eder mi?... Bizim aldığımız bu tedbirlerin sarahatle Anayasanın neresinde men edilmiş olduğunu bana gösterirlerse ben kendimi astırmaya hazırım.)

Bu konuşmalara göre komisyonun muvaffakiyetini temin için her tedbire başvurulacağı gözükmektedir. Komisyon Demokrat Parti Gurubundan seçilmiş olmakla beraber mevcut ise yapacağı hakikat esasında tarafsız kalması hakikatın meydana çıkarılması için şarttır. Halbuki halk partisine karşı temayüllü malûm bulunan gurubun murakebesi altında olduğu gurupda sanık Adnan Menderes tarafından açık olarak beyan edilmektedir.

Sanık Adnan Menderes tahkikat encümeninin aldığı tedbirlerden gurubu şu şekilde haberdar etmektedir. (... Tahkikat Encümeni işin içine girmiş bulunuyor. Cemal Yıldırım bu sabah tevkif edildi. Kubalı'nın Vekâlet emrine alınması için dünden itibaren teşebbüse geçildi. Sabahki hâdiselerin zuhuru üzerine tahkikat encümeni Kubalı'nın derhal tevkif edilmesi lüzümünü bize söyledi. Marif Vekili ile konuşmaktadırlar. Zannederim bir iki saat içerisinde tevkif edilecektir. Ayrıca dün veya evvelki gün tahriki âmiz yazılar yazmış olan bazı gazete yazarlarında vaziyetleri tetkik edilmekte ve sür'atle bunlar hakkında karar alınmak üzeredir.) demiştir.

Sanık Adnan Menderes, evli ve çocukları olduğu halde Opera Sanatkârı Ayhan Aydan'la münasebet tesis ederek yıllarca karı koca gibi yaşamış, gerçi Ayhan'ın sa-

nık Adnan Menderes'den edindiği yeni doğmuş çocuğun Adnan Menderesle suç ortağı Doktor Fahri Atabey taraflarından öldürülmüş olduğu anlaşılamamış ise de bu olayın tetkiki sırasında sanık Adnan Menderes'in Başbakanlığa ait 2 numaralı Otomobilini sık sık Ayhan'ın evine göndererek emrine tahsis ettiği, ona örtülü ödenekten para verip ev aldığı hakikatleri meydana çıkmış ve Ayhan'la münasebeti devam ederken kendi ifadesine göre başka bir kadınla -ki duruşmadaki beyanına göre bu kadın İstanbul Ankara Olaylarında sanık Ferit Sözen'in karısı Suzan Sözendir- münasebet tesis ettiğini Ayhan'ın öğrenmesi üzerine Ayhan'ın Menderes'le münasebeti seyrekleştirip alâkasını kestiği keyfiyetide anlaşılmıştır.

Etem Menderes 7.12.1959 tarihli hatıra defteri yapığında (... Suzan amcanın başını yiyecek. "Etem Menderes'in çocukları Adnan Menderes'e amca dedikleri için hatıra defterindeki amcadan muradın Adnan Menderes olduğunu duruşmada Etem Menderes ve Adnan Menderes müttefikan kabul etmişlerdir." İleride muazzam bir iskandal yapabilir ve mahveder.) Diye yazmaktadır.

Ayhan'ın Adnan Menderes'den edindiği çocuğun öldürülmesi hâdisesine ait dava 8/960 esas numarada kayıtlı olup tafsilat ve gerekçe ikinci bölüm 6 nci numaradadır.

Sanık Adnan Menderes, Sanık Fatin Rüştü Zorlu'nun iştirak ettiği Londra toplantısında müessir olacağı kanaati ile İstanbul'un adeta harap olmasına yol açacak olan 6-7 Eylül olayının mürettepleri arasındadır. Divanın 3/960 numarasında kayıtlı olan bu dava ve kararın tafsilat ve gerekçesi bölüm 2 numara 2 dedir.

İpar Transport Şirketine ait döviz kaçakçılığı yolsuzluğu davasında Sanık Adnan Menderes'in görevini kötüye kullandığı neticesine varılmıştır. Divanın 13/960 numarasında kayıtlı bu davaya ait kararın tafsilat ve gerekçesi bölüm 2 numara 9 dadır.

Sanık Adnan Menderes, Devletin istihbarat işlerine ve yüksek menfaatlerine sarf edilmek üzere Başbakan bulunması sıfatı ile emrine tahsis edilmiş olan örtülü ödeneği yıllardan beri sırf zatî işlerine sarfetmek suretiyle zimten ve ayrıca bu ödenekten maksat dışı sarfiyat yapmış olmaktan da görevini kötüye kullandığı divanca sabit görülmüştür. Sırf şahsî hususatına sarf ettiği kalemlerin mahiyeti ve miktarı elem vericidir.

Mesalâ örtülü ödenekten Başbakan bulunduğu müddetçe evinin gelir vergisini, oturduğu köşkün şahsî masraflarını, oğullarının mektep taksitlerini, kendisinin ve karısının elbise ve ayakkabılarını bu ödenekle almıştır. Hatta sanık Mükerrerem Sarol'un boşadığı bayan Faliha'ya bu ödenekten 1955 yılında 1.500 lira vermiş ve duruşmada sorulduğunda ödünç verildiğini söylemiştir. Örtülü ödenekten hiç kimseye masraf yapılmasına ve ödünç verilmesine kanunicevaz yoktur. Farzımuhal ödünç verilmiş olsa bile 1955 den inkilâp tarihine kadar geri alınması icap ederdi. Gene bu örtülü ödenekten gerici ceryanın neşir organı olan Büyük Doğu sahibi Necip Fazla

147.000 küsür lira ödemeler yapılmış ve bunlardan başka yolsuz sarfiyat devam etmiştir.

Londra uçak kazasından dönünce 18.000 küsür lira uçak kazası kefareti altında bir masraf daha yapılmıştır. İnsanın bu kabil masrafların kendi kesesinden yapması icap ederdi. Sanık Adnan Menderes, Başbakanlığı sırasını Başbakanlık tahsisatı almadığı yolunda bir şayiayı memlekete yaymıştı. Bu dava dolayısıyla Başbakanlık tahsisatını aldığı gibi hatta Başbakanlıktan emekliye ayrılarak kendisine emekli maaşı tahsis ettirmiş ve bu ad altında ayda 2000 lira civarında maaşı dahî almakta bulunduğunu anlaşılmıştır. Cem'an örtülü ödenekten zimmetine 4,878,284,19 TL. geçirmiş ve ayrıca usulsüz sarfiyatının yekûnu da 7.456,261,31 lirayı tutmuştur. Divanın 21/960 numarasında kayıtlı bulunan bu davaya ait tafsilat, karar ve gerekçe bölüm 1 numara ... dadır.

Sanık Adnan Menderes Demokrasinin iki esaslı müessesesi olan mahkemelere ve hâkimlere ve Üniversiteye karşıda adeta hasmane bir vaziyet almıştır. 9.11.1957 de gurupta (... Gaziantep hâdiseleri Yozgat Mahkemesinde rüyet edilecek. Fakat bu bizim mahkemelerimizin seviyesinin üstünde bir iş. Bizim mahkemelerimiz 22 kişiyi idam edemez.) 7.4.1960 tarihli gurup toplantısında ise (... Adliye cihazının nasıl bir aciz içinde bulunduğunu Mazlum Kayalar sakın ve soğukkanlı ifadeleri ile anlatmış bulunuyor. Adliyenin bu zihniyeti ve tatbikatı nasıl Gaziantep hâdiselerini tamamiyle dejenere etmiş ise Yeşilhisar hâdiselerini de dejenere edecektir. Hâkimlerin teminatı olmadığını, Adaletin teminatı olmadığını iddia eden insanlar eğer sıkı bir tedbire tabi tutulacak olursa hâdiselerde Adliye cihazının yüzde yüz iktidarın aleyhinde hareket etmekte olduğunu gösterir ve bu, teminat mevcut değildir diyenlere karşı lüzumundan fazla teminata sahip bulunulduğunu ispat eder... Yüremizin acısını, izdirabını dindirecek yerde adeta acılarımızla alay eder gibi bir vaziyet alması karşısında hâkimin katili olmak mevkiine düşeriz) demiştir.

Selâhiyet Kanununun kabulü üzerine 28.4.1960 tarihinde İstanbul Üniversite Gençliği Üniversiteleri bahçesindeki Atatürk Heykeli etrafında, Anayasayı ihlâl etmiş olan tahkikat encümeni ile bir gün evvel Meclisten çıkan selâhiyet kanununu protesto etmek maksadiyle ve bir vakar içinde toplanmışlardır. Demokrat İktidar herne bahasına olursa olsun iktidarda kalmak kararı ile Türk Gençliğinin bu asil hareketini kendi hariminde bastırmak ve susturmak için kuvvetlerini Üniversiteye saldırtmıştır. Halbuki gençler Üniversite bahçesinden çıkmamışlar, bahçe içindeki merkez binası önünde Atatürk Heykeli etrafında kalmışlardır. Burada toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununun tatbiki mevzubahis değildir. Üniversite idaresinden zabitanın herhangi bir müdahalesi istenmediği gibi bahçeye girerkende Üniversite İdaresine haber vermek ve müsaade istemek lüzumunu duymamışlardır.

Ertesi 29.4.1960 günü de İstanbul Üniversitesi Gençliğinin nümayişi, Ankara

Üniversitesi Gençliği tarafından haklı ve yerinde görülerek Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri bahçesinde aynı mahiyette toplanmış ve yapılmak istenilen protesto gösterisi sanık Namık Argüç idaresinde Örfî İdare Kuvvetleri ve Zabıta tarafından bastırılmak istenmiş, gençler bu saldırgan kuvvetlere karşı İstanbul'da Heykel kaidesindeki çimlery ve çiçeklery kopararak ve her iki Üniversite gençliği ellerindeki çantaları fırlatarak, defterlery, kalemlery ve tepeşirleriy ile bidayette bu suretle mukabele etmişler, İstanbul Üniversite bahçesinde Osman Çetintaş tabanca ile yaralanmış, Rektör Sıddık Sami Onar'a müessir fiilde bulunulmuş, Beyazıt Meydanında Turan Emeksiz tabanca ile öldürölmüş, Hüseyin Onur, Hüseyin İrmak, Vedat Boy ve Cengiz Ballıkaya tabanca ile yaralanmış, Nedim Özpölat Tankın altında kalarak ölmüş, Derviş Aslan ve Diğer 31 öğrenci müessir fiile maruz bırakılmışlardır. Ve keza Ankara Olayları sırasında da Altan Güven ve Mehmet Fırat tabanca kurşunu ile yaralanmışlar, 46 kişiy polisler tarafından dövölmek suretiyle cismen eza görmüşlerdir. Her iki Üniversite Gençliğinin Gür sesini Demokrat İktidarın saldırgan kuvvetlery 27 Mayıs İnkılâbına kadar susturamamışlar ve gençlik Atatürkün emanetini kurumasını bildiğini bu suretle ispat etmiştir. Divanın 4/960 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara Olaylarına ait bu davanın tafsilatı ve karar gerekçesi 2 ci bölüm, numara 3 dedir. Halbuki hâkimler ve Mahkemeler umumîyetle kanun hükümlerinden ayrılmadıkları gibi isabetsiz görölen kararları aleyhine de kanun yolları açık olup buna baş vurmak suretiyle işiy ve davayı kanunî mecrasında ceryan ettirmek mümkündür. Bir hükömet başkanının Türk Milleti adına yargı hakkını kullanan hâkimler hakkında uluorta ve gözö dönmüş kimseler gibi yukarıda yazılı şekilde dil kullanması şimdiye kadar görölmüş değildir.

Sanık Adnan Menderes Üniversite muhtariyetini de hiç nazara almamış Ankara Üniversitesinden Hukuk Fakölteyi Anayasa Hukuku Profesörü Bülent Nuri Esen'le, Siyasal Bilgiler Fakölteyi Anayasa Hukuku Profesörü Turhan Fevzioğlunu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakölteyi Anayasa Hukuku Profesörü Hüseyin Naili Kubalı'yı haklı ve makböl hiçbir sebep olmaksızın Vekâlet emrine aldirtmiştir.

Sanık Adnan Menderes 2.5.1960 tarihli guruptaki konuşmasında (... Bugünkü Üniversiteyi bir kaçiy müstesna tarih lânet ile kayıt edecektir. Mülkiyenin duvarlarındaki kurşunlar ika edilen şeniy hareketin sembolü olarak orada kalacaktır. Vatana değil İktidara, Devlete düşmanlık etmeye her zaman hazır ve nazır kafalar yetiştiren bu müesseseyi kökünden ele almak lâzımdır. İlcinsine Kubalı'dan başlamak icap eder... Rektöre, Btüyük Rektör edası ile İstanbul Üniversitesinin Başına ihtişamla oturana ve hepsine sormak lâzım gelir. Hürriyet mevzuunda 946 dan evvel söylenmiş bir tek cümlelery varmı? Bunlar bedavadan kahraman kesilen soytarılardan ibarettir. Yalancı, bedavadan şöhet kazanmak isteyen bu insanların defterini dürmek, hesaplarını görmek mecburiyetindeyiz... Mülkiye Mektebini set ve bent etmek lâ-

zımdır.)

29.4.1960 tarihli gurup konuşmasında da (... Emir verdik derhal girin dedik. Üniversiteye girmek değil, temelini altına gireceğiz. “Alkışlar”.... Belki bu akşam, belki yarın akşam bir hususi mahkeme derhal kuracağız. “Alkışlar”..... Tek başımıza silâhları alıp kahır ve tedmir edeceğiz.) demiştir.

Sanık Adnan Menderes’in müsned suç unsurlarının bulunmadığı yolundaki müdafaaları, yukarıda gösterilen gerekçeler karşısında varit değildir. Gurupta ve Meclisteki konuşmalarının günün şartları icabı ve heyecanla söylenmiş sözlerden ibaret olduğu ve bir maksada mâtuf bulunmadığı hakkındaki müdafaaları da kabule şayan olmamak icap eder.

Yukarıda geçtiği veçhile zamanlarında memleket bu konuşmaların verdiği istikamete göre idare edilmiştir.

Sanık Adnan Menderes, Celâl Bayar’la Anayasa’yı ihlâl ve dikta rejimini kurmak hususunda aslı faildirler.

Anayasa’nın 46 ıncı maddesinin 1 inci fıkrasında “İcra Vekilleri Hey’eti, Hükûmetin umumî siyasetinden müştereken mes’uldür.” denilmektedir.

Gerek Meclisten muhtelif tarihlerde çıkarılan Anayasayı ihlâl eden kanunlar, gerek olaylar ve Hükûmetin tutumu ve fiilen Anayasanın ihlâl edilmiş olması keyfiyeti Hükûmet üyelerinin gözleri önünde cereyan etmektedir. Müşterek Mes’uliyet, Ceza Hukuku bakımından ferdî mahiyet alır. Hükûmet üyeleri, Adnan Menderes’in Anayasayı ihlâle matuf icraatını ve Celâl Bayar’ın tutumunu önleyecek mevkidedirler. Kendilerinin muvafakatları olmasa Celâl Bayar ve Adnan Menderes’in gerek kanunlar yolu ile gerek olaylarla Anayasayı ihlal etmeleri mümkün değildir. İcra Vekillerinin Anayasayı ihlâl mahiyetinde kanun çıkarmağa âmil olmaları suç teşkil ettiği gibi, ayrıca Milletvekillerinin bu mevzuda teşriî mürakabelerini, vazifelerini yapmamları da suç teşkil eder.

Bir Bakanlığın çevresine inhisar eden cezaî sorumluluk, müşterek mes’uliyet yolu ile diğer Bakanlara sirayet etmemek icap eder. Ancak Hükûmet ve iktidar olarak yapılan icraat, tutum ve zihniyetin tevhit ettiği müşterek sorumluluk ferdî bir mahiyet olarak o hükûmete dahil Bakanlara ceza sorumluluğunu tahmil etmesi iktiza eder. Meselâ: bir iktidarın umumî gidiş ve zihniyeti neticesi milletin Anayasa ile teminat altında bulunan hakları elinden alınır, zincire vurulmak istenir ve hayatlarını istihkar edercesine hürriyet için çırpınan Üniversite gençliğine silâhlı kuvvetleri harekete geçirip bu hürriyetleri vermemek için şiddet yoluna başvurursa mes’uliyetin ferdileşerek cezaî bir mahiyet alacağı şüphesiz sayılmak icap eder. 46 ıncı maddedeki mes’uliyet, ceza sahasına girmeyen ve suç teşkil etmeyen sırf siyasî sahaya münhasır so-

rumluluk olmak gerektir. Ancak devamlı olarak ve kasten ceza kanunu sahasına giren hareketleri bizzat yapan veya yapanlarla iştirak halinde bulunan Bakanların hareketlerinin cezaî mahiyet arzedeceği de gayet tabiidir.

Tahkikat Komisyonunun kurulmasını ve bu komisyona yetki veren 7468 sayılı kanunun Milletvekilleri tarafından teklif edilmesini sanık Adnan Menderes o derece hararetli ve ısrarlı bir şekilde karşılamış ve desteklemiştir ki, âdeta Hükûmete mâl etmiştir. Bunun karşısında Bakanlar Kurulu üyeleri bir reaksiyon göstermemişlerdir. Bu itibarla her iki teklif Hükûmetten gelmemiştir yolunda ileri sürdükleri müdafaalar iltifata değer bir mahiyet taşıyamaz. Bu itibarla Bakanlar Kurulu üyelerinin her iki sanıkla aslî veya fer'î iştirak halinde bulundukları muhakkaktır.

3.- SANIK MEDENİ BERK:

Tahkikat Encümeninin kuruluşuna ve bu encümene yetki veren 7468 sayılı kanuna oy vermiştir. Divanın 961/7 numaralı Vatan Cephesi ile 960/4 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara olayları dâvasında mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıkları arasındadır. (Tafsilât ve karar gerekçesi ikinci bölüm numara 3 ve 6 dadır.) Divanın 960/13 esas numarasında kayıtlı İpar Transport Şirketinin döviz kaçakçılığı işinde koordinasyon hey'etine dahil bulunan sanığın görevini kötüye kullanmaktan mahkûmiyeti cihetine gidilmiştir. Emlâk Kredi Bankası Umum Müdürü iken 957 yılında Milletvekili seçilmiş bulunan sanık, Adnan Menderes'in iş ve zihniyet bakımından yakını bulunduğundan Milletvekili olur olmaz Devlet Bakanlığına getirilmiş; müşte-rek mes'uliyeti Ceza Hukuku bakımından ferdileşen sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le aslî iştirak halinde görülmüştür.

Sanığın teknik işlerde çalıştığına, hareketinde suç mahiyet ve kastı bulunmadığına ve olaylara vukuundan sonra Gruptaki konuşmalar dolayısıyla ittıla peydah etmiş olduğuna dair müdafaası kabule şayan olamaz.

4.- SANIK İZZET AKCAL:

C.H.P.nin mallarının istirdadına dair kanuna ve Seçim Kanununun değiştirilmesine oy vermiştir.

Sanık Abdullah Aker'in, Bakanlar Kurulunda 22.Mayıs.1960 tarihinde tuttuğu notta: (... bunları mutlaka cezalandırmak lâzımdır. Müessir tedbir alınmazsa vak'alar tahaddüs edecektir... Cumhurbaşkanımızın bildirdiği gibi Harbiye talebesi derhal tevkif edilmeli ve mahkemeye sevk edilmelidir... sayın Menderes'i dinledikten sonra huzura kavuştum. Bir politikanın mevcut olduğunu öğrendim. Tamamiyle kendisiyle beraberim. Yalnız kanun hâkimiyeti prensibi üzerinde bundan evvelki toplantılarda söz aldım. Mevcut olan kanunlarla bunların önleneceğine kaniim. Dinledim, takip ettim. Takip eden şahısların iyi takip etmediklerini gördüm. Kanun hâkimiyeti prensibi iyi tatbik edilemezse netice olamaz. Cop iyi bir tesir. Fakat asıl

müsebbiplerini hemen yakalayıp Örfi İdareye verip mahkûm ettirmektir.

.... Komisyonun selâhiyeti kaldırılmış bulunmasının faydalı olacağını bende kabul ediyorum. Halk Partisinin kapatılmasını intaç edecek şekilde, Büyük Millet Meclisine gelecek şekilde neticeye göre burada konuşmamız lâzımdır. Şöyle olmuş diyecek olursak iyi bir netice olmaz. Şahıslar hakkında hemen tahkikat açmak, hemen tevkif etmek lâzımdır.) demiştir.

6/5/1959 tarihinde Guruptaki konuşmasında (.... Teklif edilen tedbirler umumî hukuk prensiplerine asla mugayir olmıyan tedbir ve tekliflerdir. İleri memleketlerde bu tedbirler tamamen vardır. Devletin mevcudiyetini sarsan hâdiseler olmaktadır. Biz bir mes'uliyet taşımaktayız, bu devletin sarsılmasına asla tahammülümüz yoktur. Şu şekilde alınan tedbirler neşir ve ilân edildi, mer'iyete girdi mi artık o kanun dışarıda zorlanamaz. Dışardan vaki zorlamalar hukuk dışı zorlamalardır ve bunlar büyük bir reaksiyonla mutlaka karşılanmalıdır. Korkulu, çekingen ve endişeli hareket etmek doğru değildir.) demiştir. Halbuki bu tedbirler anti-demokratiktir. Muha-fazasını ve tatbikini arzu etmektedir.

Sanık, gerçi bidayette Mecliste "Yaylacılar" diye tanınan mutediller arasında bulunmuş ise de, Bakanlığı kabul ettiği 1.9.1959 tarihinde Demokrat iktidarın ve Adnan Menderes Hükûmetinin çehresi ve diktaya gidiş istikameti belirmiş olduğu halde Bakanlığı ve sorumluluğunu kabul etmiştir. Bakan olduktan sonra Ankara'da Askerî Mahkeme Başkanı bulunan sanık General Kemal Çakın'ı çağırarak, ağır cezalar tatbik edilmesini beyanla, bu ağır cezalara dair kanun maddeleri söylediğini Kemal Çakın ifadesinde bildirmiştir. Yukarıya geçirilen Abdullah Aker'in bahsettiği Bakanlar Kurulu toplantısından sonra da İstanbul'a giderek 25.5.1960 tarihinde Örfi İdare Hâkimleri ile görüşüp onlara şiddetli hareket etmeleri lâzım geldiğini beyan etmiştir. Halbuki o tarihte Üniversite gençliği çaresizlik içinde çırpınıyordu.

5.- SANIK CELÂL YARDIMCI:

Seçim Kanunu ile Kırşehir Vilâyetinin kaldırılmasına, 39.ncu maddenin değiştirilmesine dair kanun lâyihalarını Bakan sıfatiyle imzalamış ve bunlara oy vermiştir. Ayrıca C.H.P. mallarının müsaderesi hakkındaki kanuna da oy vermiştir. Selâhiyet Kanununa oy verdiğini de kabul etmiştir. Ve bu kanunu 21.4.1960 tarihinde gurupta müdafaa etmiştir.

Sanık Celâl Yardımcı, Maarif Vekilliği sırasında İstanbul Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Profesörü Hüseyin Naili Kubalı'yı haklı bir sebep olmaksızın Vekâlet emrine almıştır.

Cumhurbaşkanlığı santral memuru Niyazi İmamoğlu şahadetinde, Sanık Celâl Bayar'ın (... siz Vekil olduğunuz zaman bunları susturmak için söz vermişsiniz. Bu adamlar halâ bu şekilde konuşuyor demesine karşı Celâl Yardımcı'nın "merak etme-

yin beyefendi, daha sert kanunlar hazırlayıp bunların dilini kökünden keseceğiz”) demiş olduğunu bildirmektedir.

Celâl Yardımcı’nın nakledilen bu beyanı, Üniversite’ye karşı nasıl sert davranıldığını göstermektedir.

Sanık Şem’i Ergin, 4.Şubat.958 tarihini taşıyan hâtıra defterinin 50 inci sahi-fesinde (.... Profesör Sıddık Sami, Naili Kubalı’yı haklı buluyor ve onun vekâletini üzerine alacağını söylüyor. Celâl Yardımcı bunu da vekâlet emrine alacağım diyor.) şeklinde yazdığı görülmüştür.

Divanın 961/7 esas numarasında kayıtlı Vatan Cephesi dosyasının 9 numaralı kartonunda mevcut ve Sultanahmet D.P. Ocağında elde edilen teypte sanık Celâl Yardımcı (... tekrar Paşa devir ve cefasını Allah bu milletin başına bir daha göstermesin... şayet bu memlekette bir kardeş kavgası çıkarsa ancak kanda evvelâ kendi sefil vücutları boğulacaktır.... İsmet Paşa’nın demokrat ve islâm olduğuna inanılmaz. İnanan varsa Allah razı olsun.... Vatan Cephesine şimdiye kadar aldığınız insan miktarı 1 milyon 300 bin kişiyi geçmektedir.... Şayet muhalefet kendisini islâhı nefsetmezse biz temizleyeceğiz.) Gerçi sanık Celal Yardımcı, Vatan Cephesi dâvasında sanıklar arasında gösterilmemiş ise de; Sultanahmet D.P. Ocağında elde edilen bu teyp bir hey’et huzurunda dinlenerek sanık Celâl Yardımcı’ya ait konuşma olduğu tesbit edilmiştir. D.P. İktidarının gidiş ve zihniyetinin tamamen belli olduğu 3.4.1960 tarihinde Adalet Bakanlığını kabul etmesi, takip ettiği siyaseti tasvip ettiğini göstermiştir. Ayrıca Radyo ve İstanbul-Ankara olayları dâvasının mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıkları arasında bulunmaktadır.

6.- SANIK ETEM MENDERES:

Seçim Kanununun, 39 uncu maddenin değiştirilmesine dair kanun lâiyhalarını, Kırşehir Vilâyetinin kaldırılmasına ve Nevşehir adı ile yeni bir Vilâyet teşkiline dair kanun lâiyhalarını Bakan sıfatıyla imzalamış ve bunlara oy vermiştir.

Gerçi sanık Etem Menderes, yıllardan beri tuttuğu hâtıra defterinde en küçüğünden büyüğüne kadar haksız ve yolsuz gördüğü vakıaları tenkit etmiş ve hatta nefretini izhar eylemiş ise de; buna rağmen kaderini bağladığı Demokrat Partiden ve hatta Adnan Menderes’in yanından ayrılmamak suretiyle cezaî mes’uliyeti ne iştirak etmiştir. Tutumu itibariyle fer’î fail durumundadır.

7.- SANIK FATİN RÜŞTÜ ZORLU:

Seçim ve Emekli Sandığı Kanununun 39 uncu maddesinin tâdil lâiyhalarını Bakan sıfatıyla imzalamış ve lehlerine oy vermiştir. Kırşehir kanununa da Milletvekili sıfatıyla oy vermiştir. Tahkikat Encümeninin kurulması ve Selâhiyet Kanununun Meclisten çıkması üzerine memlekette yapılan öğrenci gösterilerine muvazi olarak yurt dışındaki Türk öğrencilerinin de gösteriler yapmaları münasebetiyle Dışişleri

Bakanlığından Londra Büyükelçiliğine gönderilen 4.5.1960 ve 2002/100 sayılı şifrede (... Mahut talebe nümayişlerinden B.B.C. nin Türkçe neşriyatında halkın ve ordunun da iltihakiyle inkişaf eden hâdiseler imiş intibamı verecek bir lisanla bahsedildiği tesbit olunmuştur.

B.B.C. nin Türkçe neşriyatını tertipleyen Türkler ve bazı sabık Türk teb'aları Büyükelçilikçe teker teker tanınmaktadır. Bunların selâhiyet ve mes'uliyet mevkiinde olanlarını celbederek hakikatlere uymayan hususî maksatlara mâtuf mahiyetteki bu neşriyat hakkında ciddî şekilde istizahta bulunmanızı, ihtar yapmanızı rica ederim).

Yine Dışişleri Bakanlığından Waşington, Londra, Roma, Kahire, Tahran, Karaşi, Atina, Oslo, Bern ve Stokholm Elçiliklerine yazılan 5.5.960 tarih ve 2023/162 sayılı yıldırım işaretli şifrede: (bugün Reisicumhurumuzla Başvekilimiz Kızılay'a gelirken Halk Partisi gençlik koluna mensup 15-20 yaşlarındaki 100 kişi kadar bir kalabalığın nümayiş yapmaya kalkmaları üzerine Reisicumhurla Başvekilimiz otomobilden inip nümayişçilerin arasına girmişlerdir. Nümayişçiler derhal korkarak kaçmışlar ve orada bulunan halk da iki devlet adamımızı şiddetle alkışlamaya ve nümayişçileri dövmeye ve onları yakalayarak polise teslim başlanmışlardır.

Halk Partisine mensup kimselerin verdiği yanlış malûmat ile bazı ajanslar Başvekilimizin tecavûze uğradığını bildirmeye kalkışmışlarsa da bu tamamıyla her türlü hakikatten uzaktır.

Durumun Ecnebî Ajanslara ânında duyurulması mecburidir.) denilmiştir.

Yine Dışişleri Bakanlığınca Roma Büyükelçiliğine de havanın değiştirilmesi yolunda diğer Büyükelçilere aynı mahiyette 2021/161 sayılı ve 5.5.960 tarihli şifre çekilmiştir.

9/5/960 tarih ve 2088/37 sayılı ve bizzat sanığın dikte ettiği şifrede: (... Gazetecilere birde kokteyl vererek kendilerini aynı mealde tenvire devam buyurmanızı rica ederim.)

Yine Waşington Büyükelçiliğine çekilen 10.Mayıs.1960 tarih ve 2097/115 sayılı şifrede (... Nümayiş yapan öğrencilerin Basın ve Yayın tarafından alınan resimde görülenlerin numara konulmak suretiyle isimlerinin bildirilmesi) ve yine bizzat emriyle bütün elçiliklere, konsolosluklara, Birleşmiş Milletler ve NATO Daimî Delegationlarına yazılan 21.Mayıs.1960 tarih ve 2233/130 sayılı şifrede: (1- Harbiye Mektebi talebesi Nehru'nun Ankara'yı ziyareti münasebetiyle kendilerine verilmiş olan nöbet vazifesini ifadan sonra Dahilî Nizamnamelerine ait bir tatil meselesi sebebiyle sessiz ve silâhsız bir yürüyüşe mübaşeret etmişlerse de Kumandanlarının müdahalesiyle mekteplerine muntazam bir şekilde girmişlerdir.

Yürüyüş esnasında bazı Halk Partisi mensupları tarafından kendilerine söylenil-

mek istenilen kışkırtıcı mahiyetteki sözleri de takbih ve alkışları da reddetmişler, hareketlerinin hiç bir siyasî mânası olmadığını daima bağırılmışlardır.

2- Ajansların suiniyete makrun neşriyatı karşısında tedbirli olmanızı ve gereken tedbirleri derhal ve hatta mütekaddim şekilde yapmanızı rica ederim.) denilmiş ve böylece elçiliklerimize ve Konsolosluklarımıza yurt içindeki hakiki manzara ve havayı hakikat hilâfı olarak bildirdikleri bu şifre yazılarının münderecatından açık olarak anlaşılmıştır.

Sanık Etem Menderes'in 21/8/1959 tarihli hatıra defterinin yaprağında: (... Tayyar Emre "Bütçe Malî Kontrol Müşaviri" Polatkan'ı her fırsattan istifade ile istismar ediyor. Zorlu ile müşterektedirler. Kayseri NATO Meydanı ihalesini telmih ile..)

Sanık Refik Koraltan'ın 30/12/1959 tarihli hatıra defterinin yaprağında (... Fatin Rüştü Zorlu'nun zorlayarak kurmak istediği hırsızlık şebekesinin korkunç manevrası devam ediyor. Bu hırsızlığa Adnan bilmiyerek bu korkunç hırsızlık şebekesinin kurucusu oluyor.)

Yine Refik Koraltan'ın hatıra defterinin 9/1/1960 yaprağında: (Bu gün Mecliste Riyaset Makamına Mükerrer Sarol geldi. Umumi hasbûhal sırasında çok dikkate değer sözler söyledi. "Fatin Rüştü Zorlu artık hiç bir devirde görülmemiş bir hırsızlık şebekesi kurdu.")

Sanık Şem'i Ergin'in hatıra defterinin 28/10/1957 tarihli ve 27nci sahifesinde: (... İşte bir iktidarın Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu mevkiinin verdiği imtiyazlarla çevirdiği dalavereler yüzünden kendisi zengin olmakla kalmamış, kendi yüzüne yapıştırdığı kara damgadan bir miktarını da yabancı devletler muvacehesinde Türk Devletin de yüzüne bulaştırmıştır.... İşte bu insanların ortada namuslu insanlar gibi fütursuzca dolaşması ve Hükümet Reisinin bunları yanından ayırmaması parti olarak dahilde itibarımızı düşürüyor...)

Sanık Nedim Ökmen'in eşine ait olup sonradan tevdi edilen hatıra defterinin 14/12/1955 tarihli yaprağında: (... Döviz Komisyonu" başlı başına bir âlemdir. Başta Maliye Vekili olduğu halde Başvekil yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu, Ticaret Vekili Yırcalı ve hempaları öyle bir atılış atıldılar ki bütün Türkiye günlerce bu dedi kodu ile çalkandı durdu. Birisi kardeşi ve bacanağını Karûn yaptı. Diğeri bir bakkalın oğlu idi, milyoner oldu. Zorlu vaktiyle Tevfik Rüştü'nün kızını almıştı, Paris'te saray gibi evinde hanımı ile kızı oturuyor. Kendisi de burada Vesamet denilen metresi ile resmen Kordiplomatiğin davetlerine gidiyor, herkesin içinde öpüşüp sevişiyor. Karısı Başvekilin karısı ile teyzezade olduğu için bu mertebeye çıkmıştı.)

Sanık Abdullah Aker tarafından 27/5/1960 tarihinde Bakanlar Kurulunda tutulan notta: (... Sanık Fatin Rüştü Zorlu-... Evvelâ sokaklarda nûmayişleri durdurmaaktır. Bu da kolay bir iş değildir. Çünkü 20 kişiyi yakalamakla bu iş bitmiyor... Eğer kendi-

mize güvenebiliyorsak bu raporu “Tahkikat Komisyonu raporu” biraz daha inceliye-
lim. Bir iki ay çalıştıktan sonra propagandamızı hazırlıyalım. Bir anda seçimle karşı-
larına çıkalım başka çare yoktur. Tek bir çare vardır: Halk Partisini kapatmak bütün
mebuslarını tevkif...) dediği yazılıdır.

Bu hatıra notlarına göre sanık Fatin Rüştü Zorlu’nun bulunduğu mevkiin nüfü-
zundan istifade ederek meşrû olmayan kazançlar peşinde koştuğunun şüyu ve teva-
tûr halinde bulunduğu anlaşılmaktadır. İktidarda kalmak için Halk Partisini kapatıp,
Halk Partili milletvekillerini hapse atmayı da göze aldıkları kendi aralarında konuşı-
lan bir konu olduğu görülmektedir.

Sanık Fatin Rüştü Zorlu, Divanın 960/3 numarasında kayıtlı 6-7 Eylül Olayları
ile 960/13 numarasında kayıtlı İpar Transport Şirketinin Döviz kaçakçılığı davası-
nda, 960/20 numarada kayıtlı Radyo ve 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara Da-
valarında mahkûmiyetleri yoluna gidilen sanıklar arasındadır.

Batı Demokrasilerle işbirliği yapmak Anayasa’yı kasden ihlâl etmek suçu işlen-
mesine ve dikta rejimine gidilmesine bir mâni teşkil etmemesi icap eder. Bunun ha-
lihazır devletler arasında misalleri de vardır.

Öğrenciler hakkındaki elçiliklere ve konsolosluklara çekilen şifrelerin Dışişleri
Bakanlığından çekildiği muhakkak olduğu gibi bunlardan bir kısmının da bizzat sa-
nık tarafından dikte ettirildiği açık olarak görülmektedir.

Olaylardan ve neticelerinden haberdar olduğuna göre zaman zaman yurt dışında
bulunmasının neticeye bir tesiri olmaması olmaması icapedir, Kaldı ki sanık Fatin
Rüştü Zorlu duruşmanın başından sonuna kadar Celâl Bayar ve Adnan Menderes’le
birlikte olduğu intibainin vermiştir. Her ikisi ile aslî iştirâk halindedir.

8- Sanık Hasan Polatkan:

Seçim, Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin değiştirilmesi, Kırşehir
vilâyetinin kaldırılması hakkındaki Kanun lâyhalarını Bakan olarak imzalamış ve
lehlerine oy vermiştir.

Halk Partisinin Mallarının istirdadı Kanununa da rey vermiştir. Tahkikat Komis-
yonu kurulmasına rey verdiğini kendisi de kabul etmiştir.

Sanık 3.12.1959 Tarihli grupta yaptığı konuşmada: (... sinenin veya İktisadi Dev-
let Teşekküllerinin sermayesine iştirak ettikleri anonim şirketlerde idare meclisi üye-
si veya murakıbbı olarak vazife gören mebus arkadaşlar mevcuttur. Adedi 25 dir. 5
Tanesi bu vazifeden herhangi bir ücret almamaktadır. Bazı mebus arkadaşlar da bu-
lundukları vazifenin ücretini mahalli D.P. teşkilâtına bıraktıklarını ifade eylemişler-
dir. Bu arkadaşlar aynı zamanda hissedardırlar... Arkadaşlarımızın kendi bölgelerin-
deki işlerin başında bulunmasında partimiz bakımından menfaat mevcuttur. Bir kı-
sım fabrikalarda üç ilâ beş bin işçi mevcuttur. Buralar Halk Partililerin istismar yeri-

dir) demiştir.

Etem Menderesin hatıra defterinin 21.8.959 günlü yaprağında:

(... Tayyar Emre “Bütçe Malî kontrol Müşaviri” Polatkan her fırsattan istifade ile istismar ediyor. Zorlu ile müşterektirler demiş Kayseri NATO meydanı ihalesine telmih ile...) yazılıdır. Yukarıda Fatin Rüştü Zorlu bölümünde Nedim Ökmen’in karısının hatıra defterindeki notta Hasan Polatkan’a ait kısım da dikkate şayandır.

Sanık Şem’i Ergin’in hatıra defterinin 28.10.957 tarihli yaprağında: (... İşte bir Emin Kalafat, işte bir Maliye Vekili Hasan Polatkan ne olsun zavallı millet bu kadar aç insanı doyurmağa müsait midir?) diye kaydolunmuştur.

Sanık Hasan Polatkan, divanın 960/18 numarasında kayıtlı Refik Koraltan’ın ve 960/13 numarasında kayıtlı İpar Transport Şirketinin döviz kaçakçılığı işinde ve 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları davalarında mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasında bulunduğu gibi 960/11 numarasında kayıtlı Vinylex Şirketi işlerini sıfatını suistimal ederek rüşvet almak ve rüşvet vâdini kabul etmek suçlarından da mahkûmiyeti cihetine gidilmiştir. Bu şirketin sanki bir ortağı imiş gibi işlerini muhtelif banka ve müesseselerde takip etmiş şirketin işlerini takip eden Ragıp Sipahiden açıkça menfaat ve rüşvet teklif eden mektuplar aldığı halde onunla muhabereye ve sıkı temasa devamda hiçbir mahzur görmemiştir. O derecedeki uhdesindeki devletin Maliye Bakanlığının şeref ve haysiyetini küçültmüştür. (Tafsilât ve karar gerekçesi ikinci bölüm 3, 8, 9, 10 numaralardadır)

Sanık Hasan Polatkan Celâl Bayar ve Adnan Menderes’le aslî iştirak halindedir.

9- Sanık Atıf Benderlioğlu:

Seçim Kanununun 954 tarihindeki tadili ve Kırşehir hakkındaki kanun lâyhalarını Dahiliye Encümeni Reisvakili sıfatıyla imzalamış ve lehlerinde oy vermiştir. Aynı Kanununun 957 de tadiline ve Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin tadili lehlerinde de oy vermiştir. Son Selâhiyet Kanununa oy verdiğini kabul etmektedir.

Sanık Etem Menderes’in hatıra defterinin 16/7/1959. tarihli yaprağında: (... grup toplantısı. Mahallî seçimlerinin bu sene yapılmaması hakkında. İlhan (Ödemiş) iyi konuştu. Başvekil endişeye düştü. Seçimlerin yapılmaması lüzûmunu telkin etti. Benderlioğlu söz isteyenlere söz vermeden emrivâki yaparak reye koydu. 50-60 kadar el kalktı. Aksini reye koydu 15 kadar el kalktı. Ekseriyet hiç el kaldırmadı. Bu da kerhen kabul edilmiş oldu ve dedi kodular başladı. Bir Eskişehir mebusu Başvekil’e ağır söyledi. Partinin yıpranma ameliyesi devam ediyor.) diye yazılıdır.

İstanbul-Ankara Olaylarına muvazi olarak Newyork ve Münih’deki Türk talebesi de gösteri yapınca sanığın her iki yer maarif ateşelerine verdiği telsiz emri ile bu nümayişe katılan öğrencilerin adlarını istemekle beraber gösterilere katılan dövizli öğrencilerin dövizlerinin kesilmesini emretmiş ve kestirmiştir. Bu döviz kesme hareke-

ti New-york Times, New-york Herald Tribune gazetelerince tenkit edilmesi ve ayrıca Bonn Büyükelçiliğimizden Dışişlerine yazılan 13/5/1960 tarihli ve 141 telsiz şifrede bu kararın tekrar gözden geçirilerek kaldırılması lüzûmunu bildirilmesi üzerine bu tedbirden vazgeçilmiştir.

Sanık 3/12/1959 tarihli grub toplantısında; İktisadî Devlet Teşekküllerinde çalışan D.P. milletvekillerinin durumundan bahsedilirken, (... İster para alsınlar, ister almasınlar. Bu arkadaşlarımız orada partimiz programına uygun en şerefli vazifeyi ifa ediyorlar. Hakikaten o vazifeyi bu arkadaşlara cebir ve zorla bıraktırdığınız takdirde inanınız ki oraya Halk Partililer gelecekler, yerleşecekler ve geldikleri günden itibaren de sabote edeceklerdir. Bunu mu istiyorsunuz?) demiştir. Bu konuşma sanığın partizan bir zihniyetle hareket ettiğini gösterebilir.

29/4/1960 tarihli grub konuşmasında (... İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne yazdığım yazıda resen harekete geçmeniz icapeder. Şayat bunu yapmazsanız ben bunu "maksat Nail Kubalı'dır," vekâlet emrine almağa karar verdim diyorum. İlâve edeyim ki ötedenberi üzerinde durduğunuz, muhtariyet muhtariyet diye daima söylediğiniz mevzuun devamı sizin tutumunuza bağlıdır dedim. Bizzat bunu telefonla Rektöre söyledim. Aranızdaki zararlı bir adamı tuttuğunuz takdirde Üniversitenin âkibetinin nerelere gideceğini siz tahmin etmelisiniz demiştim.

.... Şurasını da arz edeyim ki öyle bir vaziyet içindeyiz ki Hükümetçe hiç kimse'nin gözünün yaşına bakacak durumda değiliz. Bu hususta emin olunuz. "En geride gitmeyi belki itiyat edinmiş bir insan olmama rağmen en ileri harekete kadar gideceğim. Maarif Vekili olarak arz ediyorum.) demiştir.

Bundan bir gün sonra 30/4/1960 tarihinde Profösör Fuat Başgil'in köşke davetinde; onun hükümette bir değişiklik ve hatta koalisyon teklifinin Celâl Bayar tarafından zaaf telâkki edilerek iyi karşılanmamasından sonra sanığın bu kabil değişikliğe taraftar olduğunu beyan eylediği Başgilin ifadesinden anlaşılmaktadır.

Sanık 2/5/1960 tarihli Grub konuşmasında: (... Grubun verdiği karar üzerine selâhiyetle vekâlet emrine alırım. Fakat ondan sonra ne yapacaklar bilmeyiz. Üç ay sonra Şûrayı Devlet tarafından bozulursa kötü duruma düşeriz. Onun için bunun temenni edilmemesini ve reye konmamasını rica ederim.) demiş ve Bahadır Dülger 2/5/1960 tarihli Grub başkanlığına verdiği ve (şifahen arzettiğim sebeplerle İstanbul ve Ankara'daki kıyam hareketlerinin müşevviki olan profösör ve doçentleriyle asistanlarının bu gün vekâlet emrine alınmasını arz ve teklif ederim.) tarzındaki teklifini geri almıştır.

Sanık Tevfik İleri'nin hatıra defterinin 3/5/1960 tarihli yaprağında: (... Bu sırada Atıf Benderlioğlu telefonla beni eve davet etti. İzdırabından bahsetti. İstifa müsveddesini gösterdi. Şiddetle menettim.) diye yazılıdır. Gerek yukarıda bahsedilen grubtaki Bahadır Dülger'in teklifi üzerine konuşması, gerek Tevfik İleri'nin hatıra defte-

rindeki bu not ve 30 Nisanda Fuat Başgil'de bıraktığı intiba sanığın pek de şiddet taraftarı olmadığını göstermektedir. Bundan başka sanık İzzet Akçal, Şem'i Ergin, Hayrettin Erkmən, Sebati Ataman, Abdullah Aker, Hâdi Hüsman ve Atıf Benderlioğlundan ibaret 7 sakıt ve sabık Bakan arasında mutedil bir kabine kurmasının konuşulduğu ve bunda muvaffık olamazlarsa toptan istifa etmeleri hususunun aralarında kararlaştırılmış olduğu kendilerinin ifadelerinden anlaşılmıştır.

Sanık Divanın 961/7 numarasında kayıtlı Vatan Cephesi ve 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları dâvalarında mahkûmiyetleri cihetlerine gidilen sanıklar arasında olup; tafsilat ve karar gerekçesi Bölüm 2, numara 3 ve 4 dedir.

Sanık Âtıf Benderlioğlu; hakkındaki delillere ve umumî tutumuna göre Divanca sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le fer'i iştirak halinde bulunduğu neticesine varılmıştır.

10.- SANIK TEVFIK İLERİ:

Sanık, bütün kanunlara müsbet oy vermiş, Selâhiyet Kanunu lehinde de oy verdiğini de kabul etmiştir.

Sanık Tevfik İleri, İçtüzüğün değiştirilmesine dair müzakereler sırasında 12.12.1957 tarihli Grup zabtının 161 inci sahifesinde (.... muvakkat ihraç cezasına çarptırılan arkadaşımızın, inşallah tek bir arkadaşımız çarptırılmaz, fakat çarpılırsa cezası bitinceye kadar Meclis binasına girmemesinin isabetli olacağına kaniyim) demiştir. Bu beyanı ile kendisinin şiddet taraftarı olduğunu göstermektedir.

12.4.1960 tarihli grup konuşmasında (... Bu memleketi Halk Partisine terkedersek dağ başında partimize gönül vermiş insanlar hesabına kahrolurum.)

27.4.1960 günlü Mecliste, Selâhiyet Kanununun müzakeresi sırasında (... Tahkikat Komisyonu bugün bütün vuzuğu ile tebarüz eden korkunç bir zihniyetin bütün teferruatı ile Millet Meclisine getirilmesi için kurulmuştur... Kararlarınızı, Kanunlarınızı tanımlıyorum diyenlere Millet hâkimiyetinin, Millet iradesinin ne olduğunu, iradei temsil eden yüksek Meclisiniz, alacağınız tarihî kararla göstereceksiniz) diye konuşmuştur.

Bu beyan sanığın memleket idaresine hâkim kılınmak istenen Celâl Bayar-Adnan Menderes zihniyetine sıkı sıkıya bağlı olduğunu açık olarak göstermektedir.

Sanık Abdullah Aker'in 22.5.1960 tarihinde Bakanlar Kurulunda tuttuğu notta Tevfik İleri: (.... tahkik komisyonunun raporunu ortaya atalım mı, atmıyalım mı diye konuşuldu. Bu raporu mutlaka kullanmak mecburiyetindeyiz. Bu raporun efkârı umumiye tarafından bilinmesinde fayda var. Bu rapor kendilerini helâk eder. Bu raporun suçluluğu etrafında ezilecektir. Rapordan azamî derecede istifade edeceğimizi ümit ediyorum... Bu raporu meydana çıkarmadan seçime gitmek taraftarı değilim, böylesine seçime girersek bu hava içinde sandık başına müşahit balamıyacağız. San-

dık başına hiç bir demokrat gitmiyecektir. Seçim yolu ile iktidarı bunların eline vermiş oluruz. Taklibi Hükûmetle vermek ehveni şerhdir. Hiç değilse gelen gayrîmeşrû Hükûmet olur. Bunlardan hesap sorabilir miyiz, soramaz mıyız; komitecilerden soramazsak kendimizden şüphe etmiş oluruz. Her sahada kuvvetimiz nedir? Fatin Rüştü'ye iltihak ederim. Bu korku içinde icraî hükûmet edemeyiz.) demiştir.

Sanık, Bakanlar Kurulundaki bu konuşmasında taklibi hükûmet yolu ile iktidarı bırakmayı seçim yolu ile bırakmaya tercih etmek gibi korkunç bir teklifte bulunmuştur.

Dosyada ek 3 “üstad Bediüzzaman Hazretlerinin Ankara'ya teşrifleri sebebinin devlet ricaline bildirir.” mektuplarıdır, başlıklı Saidî Nursî tarafından yazılan mektupta: (Ankara'ya bu defa geldiğimin mühim bir sebebi, İslâmiyete ciddi taraftar Dahiliye Vekili Namık Gedik'i görmek ve islâmiyetin kahramanı olan Adnan beye ve Tevfik İleri gibi mühim zatlara bir hakikati söylemektir ki...) denilmektedir.

Sanık Tevfik İleri, demokrat iktidarın gericiliği tutan ve teşvik edenleri arasında bulunmakla tanınmıştır.

Sanık Tevfik İleri; Fatin Rüştü Zorlu gibi sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'e bağlılığını ve tutumunu, duruşmanın sonuna kadar muhafaza ettiği ve değiştirmedigi intibasını vermiştir.

Divanın 961/7 numarasında kayıtlı Vatan Cephesi, 960/4 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara olayları dâvasında mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Tafsîlât ve karar gerekçeleri Bölüm 2 numara 3 ve 16 dadır.

Sanık Tevfik İleri'nin savunmaları varit görülmemiş ve Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le aslî iştirak halinde olduğu neticesine varılmıştır.

11- Sanık Hayrettin Erkmén:

Seçim, Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin değiştirilmelerine ve Kırşehir Kanun lâyhalarını Bakan olarak imzalamış ve lehinde oy vermiştir. Halk Partisi malları hakkındaki kanuna oy vermiştir. Son salâhiyet kanununa oy verdiğini de kabul etmektedir.

Sanık Abdullah Aker tarafından 22/5/1960 tarihli Bakanlar kurulunda tutulan notta: Sanık Hayrettin Erkmén: (... bu raporu “ki Tahkikat Komisyonu Mazbata Muharriiri Nusret Kirişçioğlu tarafından hazırlanan rapor.” Muameleye koymak için daha önce sokak nümayişlerini önlemek lâzımdır.... Sokak nümayişleri Hükûmet içinde endişe yaratmaktadır. 3 Zabitanın bile katılması bizi düşündürür ki, üzerine bir de Harbiye talebesinin böyle bir hadiseye katılması oldukça mühimdir. Ben Vekâletten çıkıyordum, bir takım hadiseye şahit oldum. Ethem beyin arabası gelince bir kısım alkış ve bir kısım nahoş hadiseler oldu... Bu hadiseye sebebiyet verenlerin cezalandırılmaları çok mühimdir.

Keza sanığın kendi tarafından tutulan notta (... en hayati teklif ve teşebbüsler yapıldıktan sonra heyetimize bildirilmekte. Irak meselesi gibi) denilmektedir.

Böyle en hayati meseleler olup bittikten sonra Bakanlar Kuruluna getiriliyorsa bunun bir mesele olarak tarafından Bakanlar Kurulunda ortaya konması ve kendi beyanına nazaran en hayati meselelere taallûku sebebiyle sanık Adnan Menderes tarafından kabul edilmediği ve tutumunu değiştirmedeği takdirde hiç değilse Bakanlar Kurulundan çekilmesi bahsettiği hususun en tabîi bir icabı olmak lâzım gelir. Halbuki sanık İnkilâba kadar Hükûmette kalmağa devam etmiştir.

Mithat Perin tarafından tanzim edilen 90 ların takdiri başlıklı 25/5/1960 tarihli Gurup toplantısına ait yazıda; Sanık Adnan Menderes kimseye söz verdimden toplantısı nihayete erdiği bahse-bahsedildikten sonra şöyle denilmektedir: (... koridora çıkanlar hiddet içinde idiler. Bu arada Ticaret Vekili Hayrettin Erkmn “Gurubun bu tarihi toplantısından bir parti lideri ders almak mecburiyetindedir.” demiştir.) Diye yazılıdır.

Sanık Hayrettin Erkmn Bakanlar Kurulu içinde yukarıda geçtiği veçhile mutedil bir Hükûmet kurmak teşebbüsünü yapanlar arasındadır. Kendisi Zeyyat Mandalinci'nin avans parasını iade etmemesine ait Divanın 1960/10 numarasına kayıtlı davada vazifeyi kötüye kullanmaktan ve Divanın 1960/4 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara olayları davasında mahkumiyeti cihetine gidilen sanıklar arasındadır. (Tafsîlât bölüm no 3 ve 7 dedir.)

Netice itibariyle savunması varid görülmeyen sanığın fer'i iştirak halinde olduğu kabul edilmiştir.

12- Sanık Hadi Hüsmen:

Dava konusu kanunların hepsine oy vermiştir. Yalnız Selâhiyet Kanununa oy vermediğini müdafaa etmektedir.

Sanık Divanın 1960/4 esas numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara olayları davasında mahkumiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Bununla beraber mutedil bir Hükûmet kurma teşebbüsünde bulunan Bakanlar arasındadır. Durumu fer'i iştirak mahiyetindedir.

13- Sanık Nedim Ökmen:

Seçim, Emekli Sandığı Kanununun 39 ncü maddesinin tadiline dair ve Kırşehir Kanun lâyihalarını Bakan olarak imzalamış ve leyhlerinde oy vermiştir. Ayrıca Halk Partisi mallarının müsaderesi hakkındaki kanuna oy vermiş ve son Selâhiyet Kanununa oy verdiğini de kabul etmiştir.

Divanın 1960/2 numarasında kayıtlı sanık Celâl Bayar'ın köpeğini hayvanat bahçesine satması olayından dolayı açılmış bulunan davada, 1960/4 numarada kayıtlı İstanbul- Ankara olayları davalarında mahkumiyeti cihetine gidilmiştir. Bir de Diva-

nın 1960/6 numarasında kayıtlı olup nufuzunu suiistimal etmek suretiyle karısına ait arsayı İş Bankasına satması yolsuzluğundan dolayı mahkumiyeti cihetine gidilmiştir. (tafsilât ve karar gerekçeleri 2 nci bölüm numara 1, 3 ve 4 tedir.)

Savunmaları varid görülmemiş ve durumu fer'i iştirak mahiyetinde kabul edilmiştir.

14- Sanık Şem'i Ergin:

Halk Partisi mallarının müsadere ve Emekli Sandığı kanununun 39 ncu maddesinin tadili hakkındaki kanunlara oy vermiş, Selâhiyet kanununa oy verdiğini de kabul etmiştir.

Sanık tuttuğu hatıra notlarında bir çok vakıaları ele alarak haksızlıkları kayıt ve tenkit etmiştir. Hatıra defterinin 149 ncu sayfasında, Kayseri Himmetdede olayını naklettikten sonra şöyle denmektedir:

M.İ.

(... Adalet Bakanı Esat Budakoğlu'nun istifa ettiğini işittim. Ben halâ bir karar veremedim. Tehditler bir tarafta, çocuklarımin durumu bir tarafta beni bağlıyor. Ayrıldığım yerde tehditlere aldırmayacağım. Çocuklarımin geçindirecek 3 kuruşum olsa basacağım istifayı. Namuslu olmak bir fazilet. Fakat maddi bakımdan zayıf olmak bir siyaset adamı için bir felâket.)

156 ncı sayfasında da (boynumu bükten vak'alar, haraketime mani olaylar var. Çünkü cemiyet insanı çabucak unutuyor. Çocuklarımin sefaletine kimse yüzünü çevirip de bakmaz. Onlar belki benim ile iftihar etmek isterler. Fakat bir de perişan, kimsesiz ve zavallı durumlarına bakarak bana lânet ederler. Onlara birşeyler bırakabilsem hiç tereddüt etmeyeceğim. Benim gibi düşünenlerin bellerini bükten bu olabilir.) Demiştir.

Şem'i Ergin Anayasa davasından başka 960/4 numarada kayıtlı İstanbul- Ankara olaylarından sanıktır. Gerçi sanık son zamanda mutedil bir kabine kurmak teşebbüsünde bulunanlar arasındadır. Ancak, Adnan Menderes Hükümetinin son olaylar sebebiyle daha da prestiji kırıldığı halde onu tutmakta devam etmiş, çekilmemiş, bu suretle, Anayasanın belli prensiplerinin ihlâlinde ve diktaya gidişte yardımcı olmuştur. Fer'i iştirak halindedir.

15- Sanık Halûk Şaman:

Seçim ve Kırşehir Kanununa oy vermiştir. İddianamede bahis mevzuu edilen 39 ncu maddeye göre emekliye sevk edilenlerin dilekçe Encümenine müracaat edemeyecekleri hakkında sanık Halûk Şaman'ın başkanlığı altındaki Guruptaki müzakereelerde Gurup tutanaklarına göre bir usulsüzlük görülememiştir.

Sanık Halûk Şaman Zafer gazetesinin 8/12/1958 tarihli nushasında çıkan, Çankaya D.P. İlçe kongresi konuşmasında (... Şimdi muhalefet partisinin lideri vatandaş

meşru hükümet aleyhine kışkırtmak için geziyor. Lâkin bu neviden şantajlara asla müsaade etmeyeceğimiz gibi.) demektedir.

Sanık Halûk Şaman Divanın 1960/20 numarasında kayıtlı Radyo davası ile 1960/4 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara davalarında mahkumiyeti cihetine gidilmiştir. (Tafsîlât ve karar gerekçesi ikinci bölüm No 3 re 11 dedir.)

M.İ.

Tutumu itibariyle fer'i iştirak halindedir.

Duruşmada sanık Fahri Ağaoğlunun beyanına ve 10/6/1958 tarihli Gurup zabtının 27 nci sayfasında " Abdurahman Fahri Ağaoğlu 27/2 sayfalar guruba teslim edildi. Bir nushası genel idare kuruluna, diğer nushası da Riyaseticumhura tevdi diye yazılı bulunmasına göre) bu noktanın sanık Haluk Şaman aleyhine gidilecek bir tarafı yoktur.

16- Sanık Sebati Ataman:

1954 teki seçim kanunu tadilinde Dahiliye Encümeni Mazbata Muharriri sıfatı ile imzalamış ve lehinde oy vermiştir. 1957 deki tadiline de oy vermiştir. Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin tadiline ve Kırşehir Kanunlarına müspet oy vermiştir.

5/12/1957 tarihli Gurup konuşmasında Halk Partisinin meşru olmayan usullerle çalıştığı ve bu suretle Halk Partisi ile Basın hakkında tedbirler alınmasını ileri sürmüş ve Meclis İç Tüzüğü'nün değiştirilmesini teklif etmiştir.

Sanık Sebati Ataman 19/6/1958 tarihli Gurup konuşmasında; (Muhterem arkadaşlarım, bu meselede madalyanın iki tarafının mevcut olduğunu arzetmek isterim. Gerçi hakikaten Burhanetti Onat'ın dediği gibi bu gensoru taktirinde biz iktidar olarak çok kuvvetliyiz. Gerek Hükümet, gerek arkadaşlarımız kendi şahsi malûmatlarına ve intihap çevrelerinden bildikleri hususâtı bu kürsüye gelerek Halk Partisinin bu iddiasını tamamı ile kökünden çürütmek imkânına malikiz. Bu itibarla yek nazarda bu istihzan taktirinin kabul edilmesi suretiyle yapılacak münakaşalarda Halk Partisinin çürük olduğunu efkârı umumiyyeye izah etmek fırsatını bize vermesi bakımından yerinde görülebilir. Fakat bir de madalyonun öbür tarafını çevirmek icap ederse bu takdirde bundan sonra gelecek olan gensoru taktirlerinin reddi hususunda bir müşkülâta uğrarız. Diğerlerini reddettiğimiz takdirde diyeceklerdir ki bunda kuvvetli oldukları için kabul ettiler, bunlarda haklı oldukları için reddettiler gibi bir tarize muhatap oluruz. Tatile girmek üzereyiz arkadaşlar, senelerdenberi şahsi tecrübemi arz edeyim: Halk Partisi her tatilin arifesinde daima bir balon uçurur. Daima tatile sinirleri gergin olarak bir mücadele havası içinde girmeyi kendisi için bir taktik addeder.

M.İ.

Şimdi, verilen takrirden dikkat edecek olursanız böyle bir takrirden sadet dahilinde belmağa hatibi ihbar etmek gayet müşküldür. Ulu orta konuşacak. Biz de konuşacağız.

Refik Koraltan (İçel) - Müzakeresiz rey konulur. Sebati Ataman (devamla) - Beyefendi, kabul ettiğimiz takdirde olmaz. Sonra buyuruyorlar ki türlü hucumda bulunacaklar şirretlik edecekler gensoru kabul edilmediği zaman bunu yapmıyorlar mı? Yapmamışlar mıdır?

Arkadaşlar, kuvvetli isek, kendimizi kuvvetli isseyorsak mücadeleden kaçmamalıyız. Demin de arzettiğim gibi onların yalanlarını, isnatlarını suratlarına vuracak, eğer zerre kadar utanmada nasipleri varsa yerin dibine geçirecek elimizde binbir misâl vardır. Neden sahip olduğumuz ekseriyete dayanarak hayır bilhassa takriri kabul ettiğimiz takdirde bilâ müzakere kabul edeceğiz ve şıp diye müzakere açılacaktır. Arkadaşlar takririn kabulü lehinde konuştular, ben de bunun zararlı olduğunu alâ kâderil istitaa arzı etmek istiyorum. Gerçi takriri kabul edersek mücadelede muhakkak ki galip geliriz. Amma öteki takrirlerin reddedilmesi gibi bir bidat ihdas etmemek bakımından bendeniz bu takrirlerin ve bundan sonraki gelecek olan takrirlerin de reddedilmesini teklif ediyorum. Halk Partisi, takriri kabul ettiğimiz takdirde, bakın nasıl propağandalar yapacaklar, şöyle yaptık, böyle yaptık falan. Biz bunları reddedelim. Arkadaşlar, memleketin görülecek çok mühim işleri var. Görüyorsunuz iddiaları çürüktür. Çürük amma seviliyorlar.) Demiştir.

Sanığın, iddianamede işaret edilen 21/11/1957 ve 3/12/1959 tarihli Gurup konuşmalarında aleyhe gidecek bir mahiyet bulunmadığı gibi 12/12/1957 tarihinde, Gurupta konuşması da mevcut değildir. Partiler arasında eşit muamele yapılmamasından dolayı Malatya Milletvekili Nüvit Yetkin ve arkadaşları tarafından verilen ve sanık Adnan Menderes hakkında Gensoru açılmasını mutazammın Önergenin gurupta 19/6/1958 tarihinde müzakeresi sırasında sanık Sebati Ataman: (... Bu takririn ve bundan sonra gelecek takrirlerin reddedilmesini teklif ediyorum.) Demiştir.

Sanık Divanın 1960/13 numaralı İpar Transport Döviz kaçakçılığı işinde ve 1960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları davasında mahkumiyeti cihetine gidilmiştir. (Tafsîlât ve karar gerekçesi ikinci bölüm No 3 ve 9 dadır.)

Sanık Sebati Ataman da mutedil bir kabine teşkiline teşebbüs eden sanıklar arasındadır. Durumu itibariyle fer'i iştirak halindedir.

M.İ.

17- Sanık Abdullah Aker: Seçim ve Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin tadiline ve Kırşehir Kanununa oy vermiştir. Gerçi mutedil bir hükümet kurulmasına teşebbüs eden sanıklar arasındadır. Fakat, Şem'i Ergin gibi bu sanık da Menderes hükümetini son günlerine kadar tutmakta devam etmiştir. Fer'i iştirak halindedir.

18- Sanık Refik Koraltan:

Sanık Refik Koraltan 950 denberi Demokrat iktidarın Meclis başkanıdır. Meclis başkanlığı fonksiyonu itibariyle tarafsız olması icap eden bir makamdır. Nitekim Çağdaş demokrasilerde buna titiz bir şekilde riayet edilmektedir.

Bundan başka Meclis içtüzüğü sonradan değiştirilmiştir. Bu tadilin muhalefetin murakabesini güçleştirmek maksadiyle yapılmış olduğu, değiştirilen maddelerin eski ve yenisinin mukayesesinden anlaşılmaktadır.

Gerçi tadil teklifini yapan ve buna oy veren sanıklar, tadilden evvelki içtüzük, tek parti zamanına ait olduğundan, çok partili hayata girilince Meclis müzakerelerini bununla idare etmek güçleştirdiğinden tadil zorunda kaldıklarını savunmakta iseler de içtüzük hükümleri tatbik edilirken muhalefet milletvekillerine tertip edilen inzibatî cezaların, iktidar milletvekillerine tertip edilen cezalara nazaran çok farklı oluşu, bu tadilin, muhalefetin murakabesini imkânsız denecek derecede güçleştirmek maksadına dayandığını göstermektedir.

Sanık Koraltan dava mevzuu kanunlara oy vermiştir. 7468 sayılı kanuna oy verdiğini de kabul etmektedir. Kendisi aynı zamanda Demokrat Parti kurucularından olup, parti genel idare kurulu üyesidir.

Sanık; kendi hatıra defterinin 11.5.1959 tarihli yaprağında:

(... Atıf Benderlioğlu, Baha Akşit riyasetin kabul salonundayız. Bugün riyaset makamına çıkacak reis vekillerinden Ağâh Erozanı çağırdık “ muhalefetin mecliste zabtı sabık hakkında söz istiyeceğini ve iktidara sert hücumlarda bulunacağını istihbar ettik. Gündem dışı söz vermek Reise aittir, dilersek vermeyiz. 147 nci maddeye ait söz bu gün istenemez. Hülâsa meclisin nizamını korumak bahasına tecavüz ve gürültülere meydan verilmemesi gerekir.” dedik ve böylece mutabık kaldık, ayrıldık. Celse açıldı, Nüvit Yetkine söz verdi. Bizi aldatmış oldu. Nüvit Yetkin gayet haşın ve mütecaviz konuştu. Ne sözünü kesti; Ne de ceza verebildi)

13-5-959 tarihli yaprağında (... Bu gün meclis divanını topladım. Zabıttan çıkacak kelimeler üzerinde konuştuk. Ağâhtan başka arkadaşlarla çıkarılacak kelimeler üzerinde mutabık kaldık. Ağâha sordum. Bu gün ne yapacaksın? cevap: Kanun, Nizam ve namus ne emrederse onu.. Bu sözleri arkadaşlar infialle karşıladılar. Zaten 11-5-959 Pazartesi günü kendi mevzuu ya bir takrir verilirse sözü ile karşılaşmıştı. “Ağâh anlaşıldı. Günün ehemmiyetini bizler gibi görmüyorsun, vaziyet ciddidir. C.H.P. mesele çıkarmak istiyor. O halde Sen çıkma; Ben çıkacağım” dedim ve ayrıldık.) diye yazılmıştır.

Sanık Refik Koraltan, Sanık Fahri Ağaoğlunun gurupta 10-6-958 tarihinde vaki konuşması üzerine başkanlığındaki genel idare kuruluna çağırarak bu konuşmasının muhalefet partilerinin tenkitlerinden de ileri gittiğini beyanla kendi millet vekilleri

tarafından bile tenkit ve mürakabeye müsaade edilemeyeceği yolunu tutmuştur. Bundan başka meclis mürakabe vasıtaları olan önerge ve gensoruları uzun müddet gündeme almamak suretiyle muhalefetin mürakebesini önlemiştir. Kendi hatıra defterinde olduğu gibi Sanık Celâl Bayar bunların gündeme alınmamasını istemiş olsa bile tarafsız olması lâzımgelen Meclis Başkanlığını Cumhurbaşkanlığının arzusuna tabi tutması kabule şayan olamaz. hatta sanık Agâh Erozan, önergelerin ve gensoruların gündeme alınmamasından dolayı muhalefetin, reis vekillerini muahaze ettiğini bildirdiği halde, sanık Refik Koraltan'ın yine bunları gündeme almamakta ısrar ettiğini ve hatta bu hususta Meclis Başkanlığına bir de yazı yazdığını beyan eylemiş ve sanık Refik Koraltan da bu hususu kabul etmiştir.

Sanık Refik Koraltan, 9-6-958 tarihli gurup müzakereleri sırasında Sahife 12 de yazılı olduğu üzere, oturduğu yerden ve muhalefetin konuşmasına meydan vermemek için "müzakeresiz reye konulur" demiştir.

Sanık tarafsız olduğunu ve kanunlara, suç kastı olmaksızın rey verdiğini bildirmekte isede, toplanan deliller ve umumi tutumu, müdafaasının varid olmadığını göstermektedir.

Sanık, karısına sıhhi malzeme getirtmek için aldığı döviz müsaadesini, Almanya'dan getirttiği (Barbara) ismindeki kızın yol masrafına sarf etmek suretiyle Türk Parasının kıymetini koruma kanununa muhalefetten açılan ve Divanın 960-18 Numarasından kayıtlı dava ile 961-7 sayılı VATAN CEPHESİ Davasında mahkûyeti cihetine gidilmiştir. (tafsilât ve karar gerekçesi ikinci Bölüm 10 ve 16 ncı numaralardadır.) kendisi Celâl Bayar ve Adnan Menderesle asli iştirak halindedir.

19- Sanık Agâh Erozan:

950 denberi Millet vekili ve Meclis Reis vekilidir. Son yetki kanunu hariç, İç tüzük de dahil olmak üzere, Anayasayı ihlâl eden bütün kanunlara müsbet oy vermiştir.

9-1-958 tarihli gurup toplantısında: (... Müsaade buyurursanız hasbelvazıfe riyasette vazife görürken hatibi saded haricinde olup olmadığını kontrol bakımından hatibin sözlerini iyice dinlemeye mecbur kalıyorum. Muhalefetten konuşanların sözlerini beyanlarını mevzuu üzerinde aşağı yukarı bir nişan tahtası gibi izah edersem 7- 8-11 vuruyor. Bizden bir arkadaş ise 3-4 vuruyor. Tam isabet yoktur. Halbuki onlar On mu vuruyor, bizim 11-12 vurmamız lâzımdır. Bunun içinde evvelden hazırlanmak lâzımdır. Dikkat ederseniz muhalefetteki bazı arkadaşlar bir az sağa sol müracaat ederler, etüt yaparlar, bendeniz de ara sıra gündemin vaziyetine göre vaki olabilecek sataşmalar için tetkikat yaparım. Faik Ahmet Barutçu mesela, bir şey söyledi: İnnemel ameli binniyat söylediğnin aslını, idgamını, ihfasını, iğrarını alır cevabı-

nı veririm. Dayanabilirse aşkolsun. “Alkışlar Yaşa reis sesleri” Sebati Bey arkadaşımızın konuşmalarını dinlerim. Sebati Bey konuşurken yaptığı tesirleri muhalefetin yüzünde takip eder, ona karşı gelebilecek aksülâmelerin cevabını, hazırlarım. Yalnız bir hadisenin üzerine eğilmek lâzım... Hatırlarsınız Sebati diyor ki siz bir partii mütezilesiniz. Oradan Fethi Çelikbaş riyasete dönüyor; efendim hakaret etti diyor. Diyorum ki kelâmı ihmâl değil imâl edin? -Fethi Çelikbaş kelâmı imâl edemez.- kelimenin selâsisi “azildir.” iftiâl babından “itizâl,” O babın ismifaili “müteziledir.” iftial babı mutavaat ifade eder. Hakaret mevzubahs olamaz. Müzakereye devam ediyoruz altından kalkamaz.) demiştir. Bu sözler Meclis Başkanlığı tarafsızlığının nasıl ihlâl edildiğinin, onun için hatta kelime oyunlarına bile müracaat olunduğunun bariz bir misalini teşkil etmektedir.

11-5-1960 tarihli gurup konuşmasında da: (... Başbakanımızı dinlerken üzüntü duyduğumu ifade ederim. İfadelerinin arasında Halk Partisi ile el altından bir anlaşma mevzuu dedikodularının dolaşdığı ve hatta bu meyanda Başvekilin dahi çekilmesi lüzumunun ileri sürüldüğü beyan edildi. Bu tarzı hareket asla doğru olmaz. Halk Partisi ile bizim bu şekilde bir anlaşmaya gitmemiz mevzubahs değildir. Halk Partisinin suçlu olduğunu iddia ettiğimiz şu sırada bizim onlarla bir anlaşma yapmamızın nereden ve nasıl bir maksatla çıkarıldığına hayret ediyorum. Başvekilimizin ne dün ve ne de bu gün çekilmesi, kendi ifadeleriyle de sabit olduğu veçhile, asla mevzubahs olamaz. Hatta bu ahval ve şerait içinde Başvekilimizin değil, kabine azasından her hangi birinin dahi şu anda çekilmesi asla doğru değildir, kanaatındayım. Zira hadiselerin neticesine karar almak zorundayız. Bu itibarla hükümet bütün kadrosıyla vazifesine devam edecektir.) halbuki sanık 1-6-961 tarihli duruşma oturumunda ve duruşma tutanağının 1268 nci sahifesinde: (... Tahkikat komisyonun selâhiyeti kabul edildikten sonra eminim ki D.P. Meclis gurubunda bir çok arkadaşlar bu hususta harekete geçmişlerdir. Hatta bendeniz de kendi çapımda kabinedeki arkadaşlara, siz bu vaziyet karşısında artık vazife görmeyiniz. Derhal istifa ediniz. Meselâ o gün gurup toplantısından evvel bunu Hadi Hüsmana söyledim, Ethem Menderes'in Evine giderek söyledim. Ethem Bey daha evvel hazırlamış olduğu istifasını gösterdi. Sebatiye gittim. Hayrettin Erkmen ile beraber istifa edeceğiz dedi) demiştir. Aynı oturumun 1289 cu sahifesinde yukarıda geçen 11-5-960 tarihli sanığın gurup konuşması okunarak, başkanlıkça: (11-5-960 tarihinde Başvekil dursun, hatta kabineden kimsenin bu ahval ve şartlar içinde çekilmesi doğru değildir. diyorsunuz. Ondan sonra da biz hükümeti devirmek için teşebbüse geçtik diyorsunuz... Durumuza ve vaziyetinize başka bir istikamet vermek isteyişinize içinizden gülenler vardır.) denilmiş ve sanık sözlerini ve hareketlerini telif edememesi karşısında söyliyememek durumuna düşmüştür. Sanık, Müdafinin hukukî noktalara müteveccih müdafaaları yukarıda hukukî kısımda cevaplandırılmış ve yerinde olmadığı belirtilmiştir. Meclis müzakereleri-

ni Reis vekili sıfatıyla idare ederken tarafsız hareket ettiği yolundaki müdafaası da yukarıya geçirilen konuşması karşısında varid görülmemiştir. Uzun müddet idare ettiği Meclis müzakereleri sırasında usulsüz söz isteyen ve konuşmak teşebbüsünde bulunan bir demokrat millet vekiline söz vermemiş olabilir.

Sanığın fiil ve hareketi aslî iştirak mahiyetindedir.

20- SANIK İBRAHİM KİRAZOĞLU:

Sanık, 1950 denberi Milletvekili ve Meclis Reis Vekilidir. Halk Partisi mal-ları hakkındaki kanunu teklif edenler arasındadır. Ve müsbet rey vermiştir. İç tüzük dahil diğer Anayasayı ihlâl eden kanunlara da oy vermiştir.

Sanık son 7468 sayılı kanunun Mecliste müzakeresi sırasında Hüseyin Or-takçıoğlu konuşmaya başladığı sırada, Meclis zabıt ceri de sayfa 293 de görüldüğü veçhile Sanık Agâh Erozan'dan Başkan vekilliğini almış ve müzakereleri şu şekilde idare etmiştir. Agâh Erozan'ın başkanlığı sırasında, Cumhuriyet Halk Partisi Millet-vekillerinden Turan Feyzioğlu konuşmasını bitirirken zabıt cerirde 287'nci sayfada: (... tarihi reylerinizi verirken siyasî parti menfaatlerinin çok üstünde, küçük ve kısa ömürlürmenfaatler yerine Türk Milletinin ebedî menfaatlarını, uzun vadeli millî menfaatleri düşünmenizi tekrar istirham ediyorum ve bu tarihi günde reylerinizin na-sıl tecelli ettiğinin Türk Milleti tarafından bugün ve yarın bilinebilmesi için teklifin açık oya konmasını istiyen bir takrir veriyorum, takdir sizindir.) demiş ve bu takriri vermiştir. Bu takrir sanık Agâh Erozan tarafından oya konulmadığı gibi sanık İbra-him Kirazoğlu tarafından da oya konmamış ve binnetice 7468 sayılı kanun iş'ari oy-la oylanmıştır.

Sanık buna karşı böyle bir takrir verildiğinden haberi olmadığını bildirmiş ise de 4/5/1960 tarihinde ve kendisinin idare ettiği Meclis müzakeresi sırasında Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekillerinden Avni Doğan zabtı sabık hakkında söz istiyerek:

(... Yüksek malûmunuzdur ki bir lâyiha veya bir teklifin kanuniyet kesbede-bilmesi için iç tüzük muayyen zavabıt ve kaideler koymuştur. Çıkan, çıktığı zabta derç edilen kanun bu zavabıt ve kavaide riayet edilmeksizin çıkmıştır. Evvelâ 15 den fazla imza ile açık oya konulması teklif edildiği halde bu teklif, takdire muhav-vel bulunmayarak otomatikman mevkii tatbika konulması icap ettiği halde reddedil-miş, bundan başka ceza tatbikatı vesilesiyle Büyük Millet Meclisi tamamen samiin-den ve basın erkânından boşaltıldıktan ve tam bir celseyi hafiye haline getirildikten sonra bu kanunun müzakeresine devam edilmiştir. Celseyi hafiye talep etmeden, da-ha önce karar vermeden Meclis aleniyeti ihlâl edilip teklifin bu şekilde müzakeresi

mümkün değildi. Bu itibarla bu kanun bir lâyiha ve teklifin kanuniyet kesbetmesi için iç tüzüğün koyduğu gerekli ahkâm dışında muallal olarak çıkmıştır.) demıştır.

Sanık aynı oturumda (... 29 Nisan celsesinde cereyan eden müessif hadiseler hepimizin gözü önünde cereyan etmiştir. Nizamnameye şu veya bu şekilde riayet edilmediğini söyleyen arkadaşların mütalâa ve fikirleri mesnetsizdir. Vak'a herkesin gözü önünde cereyan etmiştir. Nizamnamenin dışında ona aykırı ve hatta onun üstünde teessüfe şayan hadiseler cereyan etmiştir; bunun dışında ne gizli celse kararı vardır. Ne gizli celse yapılmıştır ve ne de zabıtların neşredilmemesi meselesi yoktur. Saminin girmesi ve çıkması serbesttir. Aleniyet ihlâl edilmiş değildir. Kaldı ki nizamnameye riayetsizlik suretiyle dışarı çıkmak istemiyen arkadaşların bu hallerinin -sami olarak ifade edeyim ki- samiin tarafından görülmesi bir meb'us olarak hepimizi üzecek bir hadise idi ve celse tatil edilmiş bulunuyordu. ... Şu noktayı ifade edeyim ki açık oydan maksat tayini esami olduğuna göre ifade edeyim ki mevcudun ittifakı ile yani 337 kişinin ittifakiyle karar alınmış ve kanun kabul edilmiştir. Sizlerin de ferden ferda hiç bir şekilde o hareketlerinizi bugün vicdanlarınızda tasvip etmediğinizden emin olmak istediğim o velveleniz arasında beklese idiniz, ben belki o takriri reye koymamak gibi bir yola asla gitmezdim. Siz salonu terk ettikten sonra kanun ittifakla kabul edilmiştir.) demıştır.

Bu ifadeye göre sanığın kanunun açık oya konması hakkındaki 15 kişilik takririn verildiğini ve oya konmamış olduğunu bildiği açıkça anlaşılmaktadır. Halbuki kendisi “bu takrir benden evvel müzakereyi idare eden başkan vekili Agâh Erozan zamanında verilmiş, ben bu takririn mevcudiyetinden haberdar değildim.” diye müdafaya baş vurmaktadır. Riyaset divanında çalışan kimselerin duruşmadaki beyanlarına göre de reye konmak üzere verilen takrirlerin başkanın önünde bulunduğunu ve başkanın bu gibi takrirlerin verildiğinden haberdar olacağını bildirmek suretiyle ayrıca bu noktayı teyit etmişlerdir. Bundan başka takriri verenin ve parti arkadaşlarının salonu terk etmiş olmaları takririn oya konmasına asla mâni değildir. İktidar partisi mensuplarından sanık Hüseyin Ortakçioğlu konuştuğundan sonra İsmet İnönü söz aldığı zaman (zabıt ceridesi sayfa 298) sanık Murat Âli Ülgen; “kürsüden ihtilal beyannamesi okuyorsun paşam.” demiş. Sanık Enver Kayanın sataşması karşısında reis bir ihtar vermiş, sanık Baha Akşit: “Büyük Millet Meclisinin kararı hicap verici olur mu? “ demiş. İnönü'nün konuşması sırasında soldan “ne isnatlar yapıyor reis bey” diye bağırımlar ve gürültüler olmuş, sanık İbrahim Kirazoğlu “zabıt ceridesi sayfa 300 de: rica ederim gürültülerden söylenenler duyulmuyor, yerlerinize oturunuz” şeklinde ihtarda bulunmuş, İnönü'nün konuşması bitince sanık İbrahim Kirazoğlu “beyler müsaade buyurun, sükûneti muhafaza edin, İsmet İnönü'nün memuru, emniyeti, zabıta, politikaya karıştıran beyanlarının zabıttan çıkarılması hususunu reylerinize arz ediyorum, kabul edenler... demiş” Hüseyin Fırat: “zabıtı okuyalım” demesi-

ne karşı sanık tekrar reye koymuş, kabul edilmemesi üzerine “soldan şiddetli gürültüler ve masalara vurmalar arasında zabıt okunsun denilmiş, bunun üzerine sanık sayfa 301 de: (Hatibin konuşmasını riyaset duyamıyor. Lütfen sükûneti muhafaza edin, “soldan şiddetli gürültüler” konuşmaları takip edemiyorum. Zabıtları tetkik etmek üzere in’ikada 15 dakika ara veriyorum, demiş ve bu anda saat 18,45 dir.

19,05’de oturum açılmış. Sanık: (çelseyi açıyorum. Riyaset bundan evvelki celsenin sonunda beyan ve ifade eylediği gibi, zabıtları tetkik etti. Dahili nizamnamenin 188’nci maddesinin 3 ncü fıkrası uyarınca İsmet İnönü’nün beyanları, kendisinin Meclisten çıkarılmasını icap ettirmektedir. Bu ise reylerinize vabestedir. “Sağdan şiddetli gürültüler, devamlı bağırımlar.” Kendisinin 12 in’ikat meclisten çıkarılmasının reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.. “sağdan şiddetli gürültüler yuh sesleri” kabul etmeyenler, kabul edilmiştir. “Sağdan devamlı gürültüler, ayağa kalkmalar, bağırımlar, müdafaa hakkı tanı müdafaa hakkı tanımazsan yapamazsın sesleri.” İnönü salondan çıktı. Müdafaa talep edilmemiştir. Bu konuşmaların zabıttan da çıkarılması icap etmektedir. “Sağdan gürültüler yuh sesleri” zabıttan çıkarılmasını kabul edenler.. kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir. “Soldan alkışlar” “sağdan sürekli gürültüler.” Beyefendiler bu nizam name icabıdır, bu nizamnameye herkes uymaya mecburdur. “Şiddetli gürültüler, karşılıklı yuh sesleri” beyler bu dahili nizamnamedir. Buna herkes uyar. Bundan ne Kirazoğlu, ne de İsmet İnönü müstesna ve muarra değildir. “Soldan alkışlar, karşılıklı yuh sesleri, gürültüler.” Lütfen oturunuz beyler, müzakereye devam ediyoruz. Söz Adliye Vekilinin buyurun: “Sağdan çok şiddetli gürültüler sıra kapaklarını vurmalar” “şiddetli gürültüler arasında” beyler bu şekilde harekete asla hakkınız yoktur. Meb’usluk sıfatına yakışır hareket değildir. Bu vaziyette müzakerenin devamı mümkün değildir. İn’ikada 10 dakika ara veriyorum.) demiş. Bu anda saat 19,12 dir.

Bu suretle gürültü sebebiyle ilk defa oturuma 10 dakika ara vermek suretiyle talik edilmiştir. Bundan evvelki talik zabıtları tetkik sebebiyle idi.

19,15’de sanık celseyi açıyorum: Söz Adliye Vekilinin “sağdan şiddetli gürültüler ve sıra kapaklarının vurulması” Adliye vekili Celâl Yardımcı Ağrı:

-Ne yapsanız konuşacağım “sağdan şiddetli gürültüler ve sıra kapakları vurmalar.”

Sanık: (Beyefendiler bu yaptığınız hareketler asla Meclise lâıyk hareketler değildir. “Sağdan şiddetli ve fasılasız gürültüler ve sıra kapakları vurmalar.”

Adliye Vekili Celâl Yardımcı:

-Yani hükümeti konuşturmayacaksınız. Konuşacağım. Vuracaksınız, vuracaksınız, susacaksınız ve konuşacağım. “Sağdan şiddetli ve fasılasız gürültüler.”

Sanık: (Suphi Baykam, Yaşar Alhas, Nihat Sargınalp müteaddit ihtarlara rağmen

sükûneti ihlâl etmektedirler. Bu arkadaşların üç in'ikat Meclisten çıkarılmaları hususunu reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler:.. Etmeyenler:.. Kabul edilmiştir. Suphi Baykam, Yaşar Alhas, Nihat Sargıncıalp buyrun dışarı. "Sağdan şiddetli ve celse müddetince devam eden gürültüler, müdafaa hakkı istiyoruz sesleri" buyurun idare âmirleri vazifenizi yapın; Ekrem bey icap eden muameleyi yapın; İbrahim İmirzalıoğlu sükûneti ihlâl ediyorsun. Bu şekilde gürültüler devam ederse bende ceza vermekte devam edeceğim. "Sağdan çok şiddetli ve mütemadi gürültüler, sıra kapaklarını vurmalar." Nihat Sargıncıalp, Suphi Baykam, Yaşar Alhas salonu terkedin; "Sağdan çok şiddetli gürültüler, sıra kapaklarına devamlı ve ısrarlı vurmalar." Beyefendiler, burası Büyük Millet Meclisi, yaptığınız hareket asla doğru değildir. Nurettin Akyurt, Reşit Önder gürültüye sebebiyet veriyorsunuz, hakkınızda ceza tatbik edeceğim. Bu arkadaşlarımız gürültüye sebebiyet verdiklerinden 6'şar in'ikat Meclisten çıkarılmalarını reylerinize arz ediyorum, kabul edenler: Etmeyenler:.. Kabul edilmiştir. "Sağdan sıra kapaklarını devamlı olarak vurmalar."

Beyler bu hareket yakışmaz.)

Nihat Sargıncıalp (Gümüşhane): (Hakkınız yok böyle hareket etmeğe mesul olacaksınız "Sağdan devamlı olarak sıra kapakları, sesler.")

Sanık: (Konuşmağa dahi hakkınız yoktur. Vekil beyefendi rica etsem devam buyurabilirmisiniz? "Sağdan devamlı sıra kapakları sesleri." Beyler riyaset bu hareketleri hiç birinize yakıştırmıyor. "Sağdan devamlı olarak sıra kapakları sesleri" Mehmet Delikaya Osman Eroğlu, Ahmet Üstün, Hasan Tez devamlı olarak gürültüye sebebiyet veriyorlar. Kendilerinin 6'şar in'ikat Meclisten çıkarılmaları hususunu reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler:.. Etmeyenler:.. Kabul edilmiştir. "Sağdan yuh sesleri devamlı olarak sıra kapaklarına vurmalar" "Sağdan nasılsın vekil bey sesleri).

Ağliye Vekili Celâl Yardımcı:

-Fevkalâde iyiyim. Siz kendi halinize bakınız. Bana göre birşey yok. "Sağdan şiddetli ve sürekli gürültüler, kesilmeden devam eden şiddetli kapak sesleri"

Sanık: (Gürültüye devam eden Ali Rıza Akbıykoğlu, Âdil Sağıroğlu, Tevfik Ün-salan'ın 6'şar in'ikat Meclisten çıkarılmalarını reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler:.. Etmeyenler:.. Kabul edilmiştir. "Sağdan şiddetli gürültüler, çıkmazlar sesleri, aralıksız kapak vurmalar." Haklarında çıkarma cezası verilen Meb'usların dışarı çıkmamaları dolayısıyla celseye 5 dakika ara veriyorum.) demiştir. Bu anda saat 19,35 dir.

Saat 20,40, yine sanığın başkanlığında celse açılmıştır.

Avni Doğan:

-Samiin tahliye edilmiştir. Müzakere bir gizli celse mahiyetindedir. Karar alınmadıkça gizli celse açılmaz.

Sanık: “Samiinin bulunup bulunmaması müzakereye mani değildir. Devam ediyoruz efendim, gizli celse değildir. “Sağdan sıra kapaklarına vurmalar, gürültüler.” Kapılar açıktır, samiin isterse gelebilir.

Demokrat Milletvekili Osman Kavrakoğlu söz almış bunun konuşması sırasında da gürültüler devam ediyor. Halk Partili Milletvekili Nüvit Yetkin:

-Usul hakkında söz istiyorum.

Sanık söz veremem efendim. dedikten sonra Demokrat Parti Milletvekili Selâmi Dinçer tarafından:

-Müzakereler kâfidir. Kifayetin reye vaz'ını arz ve rica ederim. Şeklinde takrir verilmiş, bunun üzerine sanık:

-Kifayeti müzakare takririni reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler: Etmeyenler: Kabul edilmiştir. “Sağdan devamlı gürültüler ve sıra kapaklarına vurmalar.” Madde- lere geçilmesini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler:.. Etmeyenler:.. Kabul edil- miştir. “Sağdan devamlı gürültüler” müstaceliyet talebini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... etmeyenler... kabul edilmiştir. “Sağdan devamlı gürültüler ve sıra kapaklarını vurmalar.”

Birinci maddeyi okuyoruz efendim. “Sağdan takrir var sesleri”

Nüvit Yetkin:

-Takrir var efendim, okutsanız ya.. Reis: Takriri okuyoruz: “Yüksek Reisliğe: Çorum Meb'usu Hüseyin Ortakçioğlu, Bolu Meb'usu Akşemsettinoğlu, Yozgat Meb'usu Sefer Eronat ve Rize Meb'usu Muzaffer Önal'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi dahilî nizamnamesinde yazılı tahkikat encümenlerinin vazife ve selâhiyetleri hakkında kanunun teklifine ait 26/4/1960 günlü muvakkat encümen mazbatasının Anayasa encümenine tevdi hususunun açık oya konulmasını arz ve teklif ederiz.” Şeklindeki takrir üzerine sanık:

-Takriri reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler, etmeyenler... takrir reddedilmiş- tir. “Sağdan gürültüler, tüzüğe aykırı hareket ediyorsunuz sesleri.” Maddeleri okutu- yorum.

Nüvit Yetkin:

-Reis bey takririmiz vardı. Açık oya koymanız lâzım.

Sanık: Encümene havale açık oyla olmaz efendim.” demiştir. Sanık birinci mad- deyî okutup reye koyduğu sırada saat 20,50'de Halk Partili Milletvekilleri salonu terketmişlerdir.

En nihayet sanık: “Kanunun heyeti umumiyesini reylerinize arz ediyorum, kabul edenler... etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir. Bu anda saat 21,10'dur.

Meclis müzakeresi sırasında gürültü çıkıp Başkan bunu yatıştırmaya muvaffak olamazsa ne suretle muamele yapılacağını iç tüzüğün 94'ncü maddesi tesbit etmek-

tedir. 94'ncü madde aynen şöyledir:

(Hey'eti Umumiye müzakereleri gürültüyü mucip olup da Reis bunu yatıştırma-ya muvaffak olamazsa ayağa kalkar.

“Eyer gürültü yine devam ederse celseyi tatil edeceğini söyler.

Yine intizamın iadesi kabil olamazsa bir saat müddetle umumi müzakereyi tatil eder.

Bir saat geçince celseyi açar.

Fakat gürültü yeniden başlarsa celseye hitam verip in'ikatu başka bir güne bırakır.)

Halbuki bu kanunun mecliste müzakeri başlar başlamaz gürültüde başlamış ve 4'ncü oturumda saat 20,50 zabıt 306'da görüleceği vechile Halk Partili Milletvekilleri çıkıncaya kadar gürültü devam etmiş, gürültü sebebiyle oturumları sanık kısa müddetlerle talik etmiş ve iç tüzüğün yukarıya geçirilen 94'ncü maddesinin pek açık hükmüne riayet etmeksizin ve yine yukarıda geçtiği vechile açık oya konulmasına dair takriri de nazara almayarak ve oya koymuyarak kanunu çıkarmıştır.

Halbuki gürültü sebebiyle oturumu 94'ncü maddenin son fıkrası hükmünce başka bir güne bırakacak ve o gün kanunu çıkarmayacaktı. Ve bu takdirde muhtelif in'ikatlar müzakereden çıkarılmalarına Meclisten karar aldığı yukarıda adları geçen Halk Partili Milletvekillerinin de müteaddit oturumlarda Meclis müzakerelerine iştirak etmemelerine haklı bir sebep bulunmıyacaktı. Gürültü sebebiyle müzakereye devam edilmiyerek başka bir güne bırakılması lâzım geldiğini aynı vazifeyi yapan Ağâh Erozan, 16/5/1961 tarihli duruşma ve duruşma zabtının 428, Refik Koraltan 429, Hakkı Kurlan 430 ve Mehmet Ali Ceylan 431'inci sayfalarında sanığın gürültüler sebebiyle İç tüzüğün 94'ncü maddesi hükmünce müzakereye devam etmiyerek başka bir güne bırakılması lâzım geldiği yani o gün kanunun çıkmıyacağını bildirmişlerdir. Bundan başka sanık kanunun ittifakla kabul edilmiş olduğunu meclis zabıt ceridesi 309'da bildirmiştir. Halbuki duruşmada miktarı 51 olan Milletvekili sanıklar kanuna oy vermediklerini ve bunlardan bir kısmı açık oya konacağını beklediklerini, yine sanıklardan Kemal Özçoban, duruşma zabtının 18/5/961 tarihli celsede “15 kişilik açık oya konulmasına mütedair takriri nazarı itibare almayarak işari oyla kanun kabul edildi. Hatta ben ayağa kalkıp açık oy diye bağırdım.”, Sabri Dilek aynı tarihli celsede “Reis vekili selâhiyet kanununun maddelerinin okunmasından sonra araya bir fasıla vermeden kabul edenler... etmiyenler.. dedikten sonra kabul edilmiştir, de-yip kanunun kabulünü aceleye getirdi.” Sanık Esat Budakoğlu aynı tarihli duruşma oturumunda “kanun maddelerinin okunmasından sonra açık oya konulmasını beklerken sür'atle işari reye konu birden bire işin bitirilerek kapatıldığını gördük,” Sanık Mahmut Goloğlu'da aynı duruşma oturumunda “Reis vekili Kirazoğlu aralık ver-

meksizin kabul edenler, etmiyenler.. diyerek oylamayı bitirdi. O kadar ani oldu ki muhalefette olanların değil lehte olanların dahi parmak kaldıramıyacağı kadar bir zaman geçti. Müşteba arkadaşım da bu yüzden istifasını verdi.” demiştir.

Sanık İbrahim Kirazoğlu’nun kanunun ittifakla kabul edildiğini bildirmiş olmasının bu ifadeler ve adetleri 51’e balığ olan sanıkların beyanları karşısında hakikat hilâfı olduğu kanunun bu yönden de usulsüz bulunduğu görülmektedir.

Sanığın iç tüzüğü 94’üncü maddesinin tatbikini muktazi olacak şekilde gürültü olmadığına ve oturumlarının bu sebeple bırakılmamış olduğuna ve müzakerenin aceleyle getirilmemiş bulunduğu müteallik müdafaaları yukarıda kanunun ne şekilde müzakereye tabi tutulmuş olduğunun açıkça tesbit edilmiş bulunması ve gösterilen diğer deliller karşısında kabule değer bir mahiyet taşımamaktadır. hareketinin kanunun çıkmasındaki tesiri derecesi ve binnetice bu kanunun Meclisten çıkması üzerine memlekette husule gelen haklı reaksiyon nazara alınarak asli iştirâk halinde bulunduğu kabul edilmiştir.

21- Sanık İlhan Sipahioğlu:

1954 den beri Millet vekili ve Kasım 1959 dan 27 Mayıs 1960 tarihine kadar reis vekilidir. Yalnız 39 ncu madde tadiline müsbet oy vermiş. Kırşehir kanunu ile seçim kanununa aleyhte oy vermiş, yetki kanununa da oy vermediğini bildirmiştir.

10.5.1955 tarihli gurup konuşmasında:

(... şimdi arkadaşlar üçüncü defa tehir etmek istiyor. Belediye ve genel Meclis seçimleri... Fakat arkadaşlar bu menfi puanlara rağmen üçüncü defa seçimi tehir etmemek lâzımdır. Bu defa seçimi yapmak iyi olur, doğru olur, demokratik olur. Acaba bundan bir ay sonra bir daha kanun yapıp bir sene sonraya bırakmıyacağımıza halk nasıl kanaat getirir. Bunun neticesi evvel emirde kanunlara ve Büyük Millet Meclisine karşı halkın itimadının ve hürmetinin sarsılmasıdır... Halkta yaygın olarak kanaat şu olacaktır ki, iktidarın keyfine bağlı kalmaktadır seçimlerin yapılması zamanı. Bu kanaat demokrasinin en kötü, en amansız düşmanlarından biridir ki halkın inanmadığı, şüphe ettiği bir memlekette demokrasinin bütün şartlarıyla tahakkuku elbette müşkül ve hatta imkânsız olur... Seçimlerin zamanında yapılması hiç değilse kötü mücadelelere, arkadan çarpışmalara, arkadan vurmalara mani olur.) ve yine 29.11. 1955 tarihli gurupta:

(... asıl mesele iktisadî darlıklar ve bunların giderilmesi meselesi idi. Bu itibarla meseleyi muayyen bir hükûmetin meselesi değil toptan hükûmet meselesi müतालâa ediyorum.... bütün bu darlığın sebebi plânsızlık, programsızlık, koordinasyonsuzluk ve bilhassa arkadaşlar hakikatleri ifşa edilmesinden kaçınmaktır. Daima hakikatler red ve inkâr edilmiş olduğu içindir ki çaresi bulunamamıştır.

... memlekette sıkıntı vardır. Pahallık vardır. Pahallığı, sıkıntıyı kabul etmi-

yen, inkâr eden hükûmet artık bunlara çare bulamaz.... bu itibarla hükûmetin vazifesine devam edip etmemesi için, itimat oyuna gidilmesi için bir tahrir takdim ediyorum. Aynı zamanda...)

Ve yine 14.11.1957 tarihli gurutta:

(... geçen gün sayın başvekil konuşurken bir sürçü lisan olmasını temenni ettiğim ve benim gibi bir çok arkadaşlarda endişeler yaratan istisnai mahkemeler ve geçmiş tarihe göre İstiklâl Mahkemeleri kurmak gibi bir yola aslâ ve kat'a gidilmemelidir... Cumhuriyetin 35 nci yılında bu memlekette o günlere dönmek yalnız Demokrat Parti için değil, bütün memleket için bir felâket olacaktır. Zirâ şiddetli hareket daimâ mukabil bir şiddeti davet edecektir ve bundan memleket büyük bir zarar görecektir.)

Ve yine 10.4.1958 tarihli gurutta:

(... Hüseyin Naili Kubalı'nın kürsüsüne iadesi Demokrat Partinin lehine olmuştur... Sayın Başvekilin bir fikrine iştirâk etmiyorum. Diyorlar ki Üniversitelerde pek ufak bir kısmı müstesna ekseriyet bizimidir. Yanlıştır. Ekseriyet bize karşıdır ve ekseriyetin bize karşı olması için makûl sebepler de vardır.... Üniversite meselesini biz ne zaman doğrudan doğruya ele aldık. Dosya, ahbapça ele aldık ve halle çalıştık da onun neticesini bekliyoruz? Hiç bir zaman ele almadık... propogandamızın da çok tuhaflığı var. Ben radyoyu dinlemez oldum. Bunu halk hiç dinlemez. Her akli başında insan bunları dinlemez.)

Ve yine 10.6.1958 tarihli gurutta:

(... İnönü'yü kötü bir akibetten vikaye maksadı ile söz söylemekten men etmenin müdafaa edilen tarafını ben göremedim. ... Hükûmetin elinde kanunlar varken ve hükûmet yeni kanunlara lüzûm görmüyorum ifadesini kullandıktan sonra hükûmetin esasen tatbik mevkiine aldığı tedbirleri getirebilir yolunda bir teklif yersizdir. Bu aynı zamanda hükûmeti mevcut kanunlar dışına çıkmak gibi bir tazyika da maruz bırakabilir.)

Ve yine 24.7.1958 tarihli gurutta:

(... Muhalefet şu veya bu noktada teferruata müteallik noktalarda itirazda bulunsa dahi esasında Demokrat Partinin Dış politikasını tasvip etmek mecburiyetindedir.... suistimâl edemezler mi? İstismar edemezler mi? Edemez arkadaşlar. Onlar da halk efkârının tazyiki altındadırlar. Onların hükûmetten bu mevzuda mütemmim malûmat istemeleri, bir vatandaş olarak onların da hakkıdır.)

Ve yine 8.12.1958 tarihli gurutta:

(... ben hatalı bazı hareketlerimde muhalefetin bu taarruzlarına zaman zaman uğramış isem veyahut hatalı hareketlerime netice olarak muhalefetin haksız hücumlarını halk nazarında haklı gibi göstermeye imkân vermiş isem onlara yeniden hücum emrini vermezden evvel, evvel emirde kendi hatamı tashih etmem lâzım gelir... mu-

halefet liderinin gittiği yerlerde tezahürat görmesinin en mühim sebeplerinden birisinin bence şu Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun adaletsiz tatbikidir...)

Ve yine bunlardan başka 3.5.1960 tarihinde gurupta:

(... burada bazıfevri kararlar veriliyor. Teklifler yapıyoruz. C.H.P. yi kapatalım, İsmet Paşayı asalım, keselim diyoruz. Fakat bunun sonunda davayı kökünden halletmiş olacak mıyız? Tekrar Teenninin, derin düşünmenin faziletini ifade edeyim...)

Sanık gerçi, 27.5.1960 tarihinde Meclis Başkan vekili ise de 1954 seçimleriyle Meclise girdikten sonra 10.5.1955 tarihinden 8.12.1958 tarihine kadar gurupta yaptığı muhtelif konuşmalarla seçim, iktisadi meselenin hükûmet meselesi olarak ele alınması, Üniversite muhalefetin soru sorma hakkı, muhalefete, muhalefet lideri İsmet İnönü'ye yapılan haksız muameleleri ele alarak haklı bir şekilde Demokrat iktidarı ve buna hakim olan zihniyeti tenkit etmiş ve Başkan vekili olduktan sonra da 3.5.1960 tarihinde yine muhalefete ve lideri İnönü'ye yapılan haksızlıkları ve bunun demokrasi usullerine uymadığını belirtmiştir. Oy verdiği üç kanundan ikisine aleyhte rey vermiştir. Kastını ve tutumunu belirten bu açık faaliyeti ve mücadelesi meydana iken, sırf başkan vekili olması keyfiyetine istinatla mahkûmiyeti cihetine gidilmesinde isabet bulunmayacağı kanaatına varılmıştır.

Tahkikat Encümeni:

Meclis tahkikat Encümeni hakkındaki karar, ona yetki veren kanun ve Encümenin tatbikatı ile bütün hürriyetlerin akibeti, tamamen demokrat gurupu içinden seçilmiş 15 kişinin keyfine bırakılmış ve büyük ölçüde bu hürriyetler yok edilmiştir.

22- Sanık Ahmet Hamdi Sancar:

1954 den beri Millet vekilidir ve Meclis Tahkikat Encümeni Başkanıdır. Dava mevzuu bütün kanunlara müsbet oy vermiş, son selâhiyet kanununa oy verdiğini de kendisi kabul etmektedir.

21.4.1960 Tarihli grup toplantısında:

(... kanunlara ve ayanasaya karşı gelmiş bulunan bir harekete karşı evvelâ Büyük Millet Meclisinde ve ondan sonra onun namına hareket eden encümenimizin faaliyet gösterebilmesi asgarî derecede bir devlet otoritesi tesis edebilmesi için bazı lüzumlu tedbirlerin alınmasını Encümenimiz karar altına aldı. Seçmiş olduğunuz Encümenimiz sizlerin şimdiye kadar mühim zamanlarda göstermiş olduğunuz büyük salâbeti, büyük vatanperverliği arkasında bulduğu için ve size güvenerek bu kararları almış bulunmaktadır.... selâhiyetlerinin daha esaslı temellere dayanması lüzumunu görmüş ve 16 ncı bapta kendisine tanınmış olan selâhiyetleri bir kanun teklifi ile sağlam esaslara dayamak yoluna gitmiştir.... gurupun ekseriyet olması itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi hüviyetinde olduğunu ve Türkiyenin ve Milletin bütün mukadderatına hakim bulunduğunu ifade ve ilân etmek ve kabul ettirmek lâzım geliyor.)

Ve yine 2.5.1960 tarihli gurup toplantısında:

(... Encümenimizi kudretli selâhiyetlerle teşhiz etmek için burada müzakereler devam etti. Birden bire karşımıza suçlu fırlayarak “Suçu ben işledim, ben işleyeceğim” dedi. Suçlu meydandadır.... Şimdi artık tahkikat yapmak değil meydana gezen suçluyu muhakeme etmek, mahkeme kuracaksınız. Yapılacak iş budur.... Encümenin size getireceği şeyler fiilen ortada. Artık bugün yapılacak iş tahkikat değil takibat ve tecziyedir. Vakit geçirecek zamanımız yoktur.)

Tahkikat Encümeni 18.4.1960 tarininde kurulmuş, buna yetki varan kanun da 27.4.1960 tarihinde Meclisten çıkmıştır. Buna göre tahkikat Encümeni kurulu he-nüz 14 gün kadar olmuştur. Sanık yukarıya aynen geçirilen gurup konuşması ile haklarında tahkikat yapacağı C.H.P.si ile bir kısım basın haklarında tahkikat yapma-ya lüzum görmeden peşin bir hükümle “Meydanda gezen suçlu” olarak kabul etmek-te ve Encümenin getireceği şeylerin “Fiilen ortada bulunduğunu” beyandan çekin-memekte ve “yapılacak iş tahkikat değil, takibat ve tecziyedir.” demek suretiyle ka-naatini açığa vurmakta ve hükmünü vermiş bulunmaktadır. Tahkikat yapılmadan açığa vurulan kanaat ve peşin hükmün Encümenin hangi maksatlarla kurulduğunu belirten sözlerdir.

Tahkikat Encümeninin kurulduğu günü gecesi Cumhur Başkanlığı köşkünde bir toplantı yapılmıştır. Sanık Ankara eski valisi Dilâver Argun o gece İçişleri Bakanlı-ğına çağırılarak kendisine sanık Ahmet Hamdi Sancar imzalı bir kâğıt gösterilerek C.H.P.si genel Merkezi ile bazı İl merkezlerinin derhâl basılarak evrakının mühür-lenmesi ve zaptedilmesi ve parti merkezlerinin kapatılması bilirilmiştir. Dilâver Ar-gun bunun ehemmiyetini ve neticesindeki vehameti göz önünde bulundurarak gece vakti binaya girip arama yapılamıyacağını ileri sürmüş ve bunda ısrar etmesi üzerine keyfiyet köşktekilere bildirilince böyle bir maceradan vazgeçilmiştir. Gelen bu kâ-ğıtta bu merkezlerin kapatılması kaydının da bulunduğunu şahit adı geçen Dilâver Argun, Dâver Hacışanbanoğlu, Ahmet Paftalı bildirmektedirler. Diğer şahit Recâî Türelî, Niyazi Bicioğlu yalnız bu noktada adı geçen üç şahitten ayrılmaktadırlar. Bu-na dair şahadette, gelen resmî kâğıdın - şekli vesaire hakkında bazı mübayenetler esasa müessir olacak mahiyette değildir. Çünkü adı geçen şahitlerin hepsi bu mahi-yette bir kâğıdın ve yazılı emrin gelmiş olduğunu bildirmişlerdir. Sanık Ahmet Hamdi Sancar ve diğer sanıklar böyle bir kapatma kararı olsa diğer kararlar gibi ya-zılı olarak dosyada bulunması icap edeceğini müdafaa etmişlerse de karar gereğinin yerine getirilebileceği herhâlde ortada buna dair yazılı bir kararın bulunmasından vazgeçmiş ve böyle bir yazılı karar almaya lüzum duymamış olacaktırlar. Aksi tak-tirde izahına imkân yoktur. Çünkü şahitlerin hepsi bu yolda yazılı bir emrin gelmiş olduğunda oy birliği halindedirler.

Sanık Ahmet Hamdi Sancar'ın, Tahkikat Encümeninin kuruluşunun ve buna yet-

ki veren kanunun Anayasayı ihlâl etmediği yolundaki savunması kararın yukarısında bu mevzular ele alındığı zaman umumî olarak cevaplandırılmıştı.

Aldıkları kararların Anayasaya aykırılığı da yukarıda tesbit edilmiştir. Postahanedeki evrakın durdurulması hakkında bir karar ve emirleri olmadığını da savunmakta ise de böyle bir iş'ar olmasa posta idaresinin durduramayacağı bedihidir. Bu tahkikat encümeninin çalışmalarının ciddiyetten arî, şekle ve esasa riayetsiz olduğu bizzat ferdin ve cemiyetlerin hak ve hürriyetleriyle alâkalı olarak aldıkları kararları bu karara iştirâk eden başkan ve üyeler tarafından tamamen imza edilip tekemmül ettirilmeden karar gereğinin yerine getirilmesi cihetine gidildiği imzası okunan kararlardan açıkca anlaşılmaktadır. Kimlerin imzasının noksan olduğu duruşmada okunup kendilerine gösterilmek suretiyle tesbit edilmiştir.

Sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le aslî iştirak halindedir.

23- Sanık Nusret Kirişcioğlu:

1950 den beri Millet vekili ve Tahkikat Encümeni mazbata muharriridir. Dava konusu bütün kanunlara oy vermiş ve son yetki kanununa da oy verdiğini kabul etmektedir.

Sanık 5.12.1957 tarihli gurup konuşmasında:

(... arkadaşların konuşmaları bizi alınacak kat'î tedbirlere tam bir vuzuhla götürmezse, icap ederse nizamnamenin hangi maddesinde hattâ Anayasanın hangi maddesinde ne gibi tedbirler lâzım geleceğini tesbit ederler. Anlamalıdır ki, biz gürültüye bapuç bırakacak insanlar değiliz.)

Ve yine 12.4.1960 tarihli gurupta:

(... bu kararla ne istiyoruz. Huzurun iadesini: iftirasız ve yalansız bir seçim zeminini temin etmek için neler lâzımdır. sadece bunun için tahkikat kararı verilecektir... bir meşru iktidara karışı böyle gayri meşru bir mücadele açılırsa bunun nasıl işlediğini tahkik etmek için bir komisyon teşkil edilirse bunda hata mı vardır. Zarar mı gelir, asla !) demiştir.

Hâlbuki tahkikat Encümeninin kurulmasına dair gurup başkan vekilleri tarafından verilen önerge ve sanık Ahmet Hamdi Sancar'ın 2.5.1960 tarihli guruptaki peşin kanaat ve peşin hükmü izhar eden sözleriyle sanık Nusret Kirişcioğlu'nun tahkikat Encümeninin kurulmasının iftirasız ve yalansız bir seçim zeminini temin etmek için ne gibi tedbirler lâzımdır? Bunun için tahkikat kararı verilecektir, şeklindeki konuşması birbirini tutmamaktadır.

Sanık yine 2.5.1960 tarihli gurupta:

(... Encümenimiz kurulduğu zaman hepimiz mebus olarak herşeyi zaten biliyorduk. Encümenimiz kurulduğu gün yüksek heyetinize getireceği raporu kaleme almaya başlayabilirdi; herşey meydanda idi.. bir Encümen kurulur, üç gün sonra, bir gün

sonra raporunu hazırlamış olarak Büyük Millet Meclisi huzuruna çıkar ve Türk Milletinin huzuruna çıkarsa umumî efkâr, millet ve bütün tarihler evvelden hazırlanmış bir fiili, bir hareketi tertip etmek için kurulmuş bir encümen olarak encümenimize bakabilirdi. Bu itibarla bu geçen zaman israf edilmiş değildir. Bendeniz 2 Mayıs'tan beri bu hâdisenin raporunu yazmaya başlamış bulunuyorum, tahkikat devam etmekle beraber... isterseniz gece yarılarına kadar çalışarak, adli mahkemelerin bütün faaliyetini göstermek suretiyle çalışarak, idarei Örfiye mahkemelerinin bütün imkânları ile memleketin hizmetine koşarak, çalışarak ve hatta kat'i neticenin alınması, ne bizim hareketlerimiz, ne de umumî mahkemelerle ve idarei örfiyelerle mümkün olmayacaktır. İlk günden beri lüzumunu hissettiğimiz husus şudur: Bir an evvel, nasıl vazife ve selâhiyet kanununu çıkarıp bizleri işler hale getirmişseniz, sizin verdiğiniz bu selâhiyetle daha iyi neticeler almak imkânına kavuşmuş isek, memlekette hakiki sükûnun kurulması için bir an evvel bir hususi mahkemenin kurulması da zaruridir.... Bu encümen mevcut selâhiyetlere rağmen dahi maznun olarak bir mebusu isticvap etmek yetkisini haiz değildir.... Talî encümenin raporunun bir an evvel tetkiki suretiyle bu şahısların teşrii masuniyetleri kalkarsa, yahut hususi mahkemeler kurulduktan sonra fevkalâde neticeler alınır. "Alkışlar") demiştir.

Bu konuşmalarla sanığın zihniyeti açık olarak meydandadır.

Sanık Ethem Menderes hatıra defterinin 21.11.1957 tarihli yaprağında, Sanık Adnan Menderes'ten bahsederken:

(... bütün gurup aleyhinde. 15 Kişi kadar gurupu var. Meselâ Nusret Kirişçiöğlu gibi...) yazılıdır.

Bu not, Sanık Adnan Menderes'in en yakını bulunan Ethem Menderes tarafından yazılmaktadır ve sanık Nusret Kirişçiöğlu'nun Demokrat İktidara hakim olan zihniyetinin baş temsilcilerinden olduğunu göstermektedir.

Sanığın evinin aranmasında bulunan notları arasında ve duruşmada 11 kişilik heyette tarafımdan tutulan notlar olduğu kabul ettiği bu notlarda:

(... Millî menfaatlerimiz öylesine tehlikededir ki, meclisin işe el koymasından başka çare kalmamıştır. Kat'i tedbirler bulmak ve her halde tatbik etmek mevkiindeyiz... Meclis heyeti her türlü selâhiyeti haiz olmalıdır. Ve böyle olacaktır... bu heyet mecliste müzakereler başlamadan gurupça belli olmadan ve toplanıp vazife taksimi yapmalıdır.... heyet evvelinden çalışarak neşredeceği kararlarını evvelden hazırlamalıdır.) denilmektedir.

Bu notlarına göre sanık meclis müzakereleri ve kararlarına hiç ehemmiyet vermediğini, henüz meclisce seçilmemiş bulunan bir heyetin karara varmasında hiç bir mahzur görmediğini gösterecek kadar müfrit olduğunu açığa vurmaktadır.

Sanık Nusret Kirişçiöğlu'nun Tahkikat Encümenine dair tanzim ettiği eski harf-

lerle yazıp yeni Türk harfleriyle 180 sahife tutan raporunda, bir suç tespit etmemiştir. Halbuki gerek gurupun iki Başkan vekili tarafından verilen önergede, gerek Ahmet Hamdi Sancar'ın ve kendisinin konuşmalarından peşin olarak izhar ettikleri kanaat ve hükümlerde suçluların meydanlarda gezdiği, yapılacak işin tahkikat olmayıp takibat ve tecziye bulunduğu ve bu hususu tahkikata başlarken kararının da kaleme alınıp ilân edilecek kadar vazih ise de amme efkârının bu taktirde tahkikat yapmadan karara varıyorlar diye kendilerini suizan altında bulunduracaklarından bu raporu konuşmayı yaptığı 2.5.1960 tarihinden itibaren kaleme almaya başladığını söylemiş olmasına göre gerek haklarında tahkikata giriştikleri Cumhuriyet Halk partisi, gerek bir kısım basını suçlu görecekları muhakkak ise de bu raporda her ikisine bir suç izafe edememiş olmaları amme efkârının baskısından ileri geldiği sezilmektedir. Bununla beraber raporun tedbirler kısmında yine bazı tedbirler alınması teklifinden kendisini alıkoyamamıştır.

Sanığın müdafaaları daha ziyade hukuki cepheye taallük edip bu kısım da varit görülmemesi sebeplerine dahildir.

Tahkikat Encümeni raporunu, raporun bir çatısı olarak kaleme aldığını ve talî komisyonlardan malûmat alınca kesin şekli alacağı bildirmektedir. Halbukî yukarıya geçirilen konuşmasına peşin kanaat ve hükme sahip olup tahkikat yapmadan rapor yazmayı tecviz ettiği anlaşılmaktadır.

Kendisinin Sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le aslî iştirâk halinde bulunduğu şüphe yoktur.

24.- NÜZHET ULUSOY:

Sanık, 957 de Mebus olmuştur. İftüzük tâdillerine ve Selâhiyet kanununa oy vermiştir ve Tahkikat komisyonu kâtibidir.

Sanık, 9/12/958 tarihli Gurup konuşmasında:

(... Arkadaşlar, seçimlerden sonra buraya geldik. Gurup toplantıları yapıldı. Bir çok ileri geri konuşan arkadaşlar oldu... İsmet İnönü'nün her ne pahasına olursa olsun yapmayacağı şey olmadığı, bu şahsın 170 Mebusla Meclis çalışmalarını sabote edeceği ve Demokrat Partinin 4 senelik iktidar devresini kısaltacağı yolunda endişeler ileri sürüldü. Evvel emirde hepimiz kalktık, Meclis Tahkikatını istedik. Fakat halâ Meclis tahkikatı açılmadı.. Karşımızdaki muhalifler bize baskı yaptı, bizi diktatör olarak gösterdiği halde biz aldığımız tedbirleri dahi tatbik etmiyoruz... Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu var. Bu kanun ya doğrudur veya değildir. Mademki mevcuttur ve değiştirilmesi cihetine gidilmemektedir. Neden tatbikatı ayrı ayrı şekillerde olsun, tatbikatta bir istikrar sağlasın isek varsınlar bizi istedikleri kadar töhmet altında bıraksınlar. Hiç ehemmiyeti yoktur. Biz bu kanunu demokrasiyi bu memlekette kökleştirmek için meydana getirdik. Bir taraftan da tatbikatını türlü türlü yapa-

rız. İşte bu doğru değil arkadaşlar. Biz tedbirlerimizi yeniden gözden geçirelim, yahut her şeyden evvel alınmış olan tedbirleri tatbik edelim.) demiştir.

Bu konuşmanın siyak ve sıbakından duruşmada müdafa edildiği gibi, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu muhalefete tatbik edildiği halde iktidara tatbik edilmemiş olmasından şikâyeteye dair olmayıp bazı mahalde muhalefete bu kanunun tatbik edildiği halde, bazı yerde tatbik edilmemiş olmasına işaret edilmektedir.

Sanığın 25.5.960 tarihinde Gurupta görüşülmesi aralarında tekarrür etmiş bulunan 90'lık takrirden imzası vardır. Ancak yukarıya geçirilmiş olan konuşmasında açığa vurduğu maksadına ve tahkikat encümeninde vazife alıp üstelik kâtipliğe de seçilmiş bulunmasına göre bu takrirden imzası bulunması ancak lehine cezayı azaltıcı takdirdir bir sebep fiil ve hareketi de çoğunlukla fer'i iştirak mahiyetinde kabul edilmiştir.

Sanık Nüzhet Ulusoy'un Tahkikat Encümeninde peşin hükümle hareket etmediğine, Selâhiyet Kanununa oy vermenin kâfi bir sebep olamayacağına dair müdafaası yukarıda gösterilen sebepler karşısında varit olamaz.

25.- VACİT ASENA:

1950 den beri Milletvekili ve Tahkikat Komisyonu Üyesidir, Son Yetki kanunu hariç, bütün kanunlara oy vermiş, ayrıca Halk Partisi malları hakkındaki kanunun teklifçileri arasında bulunmuştur.

Sanık, 25.5.960 tarihli ve 90'lık takririn konuşulması için yapılan olağanüstü grup toplantısında Adnan Menderes'in konuşmalarından sonra söz isteyenler bulunduğu halde Adnan Menderes, sanık Gurup Başkanvekili Baha Akşit'in birlikte hareket etmeleri neticesi, söz verilmemesi üzerine:

(... Bayramın yaklaşması münasebetiyle bugünden itibaren 20 Haziran 1960 Pazartesi gününe kadar Büyük Millet Meclisinin tatil yapmasına karar verilmesini arz ve teklif ederim.) tarzındaki takriri vermiş ve bu takrir gurupta kabul edilerek Meclis tatile girmiştir. Halbuki Memleket o tarihte en kritik anlarını yaşıyordu. Bir taraftan gençlerin hürriyet için çırpınmaları devam ediyor, Memleket umumî efkârı gözlerini Meclise dikmiş, ondan kurtuluş çareleri bekliyordu. En hayâtî anda gurupta karar alarak Meclisin tatile girmek zorunda bırakılmasına sanık Vacit Asena verdiği takrirden vasıta olmuştur. Meclisin tatile girmesi, gurupta sanığın takriri üzerine kararlaştırılınca bu karara istinaden sanık Ali Lâtifoğlu ve Şükrü Esen aynı teklifi verdikleri takrirden Mecliste tekrarlamışlardır. Bu takrir üzerine Meclisin 25.5.960 tarihli oturumunda söz alan Esat Mahmut Karakurt:

(... Arkadaşlar, nereye gidiyorsunuz? (soldan gürültüler) Bu vatanın hürriyeti için hayatını feda eden gençlerin cesetleri üzerine basarak bayram şenlikleri mi yapacaksınız? (soldan şiddetli gürültüler.) Ayıptır arkadaşlar...)

Emin Soysal: (... Muhterem arkadaşlar, bir günlük 19 Mayıs bayramı için 15 gün tatil yaptık, geldik. 13 gün tatilden sonra bir giden Pazartesi günü toplandık bir de bugün. Hemen iki toplantıdan sonra tekrar bayram tatiline gidecekmiz. Tasavvur ediniz ki, bayrama daha 11 gün var, 4 günde bayram eder 15 gün, ondan sonrası da var. Bu suretle memleketi 25 gün Meclissiz mürakabe tanımayan bir Hükûmetin eline teslim edeceğiz. (Sağdan bravo sesleri, alkışlar, soldan gürültüler.) Meclis toplantısı olmadan memleketi bu Hükûmetin elinde bırakmak son derece mahzurludur.)

Osman Bölükbaşı, (... Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Kırşehir): (... Şimdi memleketin içinde bulunduğu şartları bir kerre düşündünüz. Bu memleket 15 kişilik bir komite, bir hükûmet ve bir de İdareî Örfiye ile idare ediliyor. Üç başlı bir idare. Tarihte misli görülmemiş bir idare. Meşrûiyet içinde bunun yeri yoktur... Komiteciliğin kimde olduğunu zaman gösterecek... Bir taraftan tutar Hükûmet; "Ağzı süt koka iğfal edilmiş bir avuç çocuğa nûmayişler yaptırıyor der." Diğer taraftan vicdanı sızlamadan bu yavrulara polis kurşunları sıktırır. Böyle bir Hükûmet nasıl işbaşında bırakılır?)

Vahap Dizdaroğlu (Mardin): (... Bu Hükûmet ilim müesseselerini susturur, bu Hükûmet Üniversiteyi kapatır, bu Hükûmet memlekette bir Örfi idare kurar, bu Hükûmet Hamdi Sancar'ın başkanlığında bir komisyon teşkil eder, işkence yaptırır) Böyle bir Hükûmetin arzusu ile murakabe yaptırmamak ve sizlerin ağızlarınızı, vicdanlarınızı susturmak için, sebep yok iken, kendi ifadeleri ile sabit olduğu veçhile, memlekette mühim hâdiselerin cereyan etmiş olmasına rağmen bir tatille karşınıza çıkar. Bu nasıl şeydir?) demişlerdir.

Bu haklı sözlere rağmen, sanık Süleyman Kuranel (Gaziantep) tarafından verilen kifayet takririnin kabulünden sonra Meclisin tatile girmesi 117 redde mukabil 226 oyla kabul edilmiştir ve sanık Vacit Asena en hayati anda gurupta karar alarak Meclisin tatile girmek zorunda bırakılmasına gurupta verdiği tavrile vasıta olmuştur.

Sanık Vacit Asena'nın müdafaasının hukukî kısmı alâkadar bölümde cevaplandırılmıştır. Selâmi Dinçer getirmiş olsa dahi takriri okuyarak imza etmiş olduğuna göre ehemmiyetini göz önünde bulundurması icap eder. Osman Dağlı'nın muhaberatının durdurulup açılması yolundaki hareket müstakillen ele alınamaz. Kül halinde mütalâa edilince de Türk Ceza Kanununun 195 ve 199 ncu maddelerine giremeyeceği kendiliğinden anlaşılır.

Aslı iştirak halindedir.

26.- SANIK KEMAL BİBEROĞLU:

954 de Milletvekili olmuştur. Tahkikat Encümeninde üyedir Devresindeki bütün kanunlara müsbet oy vermiştir. Ayrıca içtüzük tadilinin teklifçileri arasındadır.

9.12.958 gurup konuşmasında:

(... icap ederse, demek istiyorum ki, demokratik rejimi himaye edeceğiz, hürriyetleri himaye edeceğimiz endişesi ile, demokrasi ve hürriyet rejimlerini asla tatbik etmemiş ve tatbik etmeyi aklından geçirmemiş ve tatbik etmeyeceği de yüzde yüz muhakkak olan bir parti şefine meydanı boş bırakmak gafletini gösteremeyiz... Matbuat mensubi bütün insanların aynı düşük idrak seviyesinde olduklarını iddia etmiyorum. Bizim meşgul olduğumuz matbuat hakikaten madde olmaksızın, muhalefet lehine, ne varsa on def'a daha kötüleyerek vatandaşlara aksettiren ve vatandaş şeref ve haysiyetlerine leke sürmek isteyenlerin topluluğudur.)

Sanık, bu konuşmalarıyla muhalefete ve basına karşı zihniyetini açığa vurmuştur. Sanığın, Sanık Adnan Menderes'in Eskişehir'de, Tahkikat Komisyonunun Meclis dışındaki vazifesinin bitmiş olduğuna dair konuşması üzerine sanık Hilimi Dura ile birlikte Tahkikat Encümeninin Meclis dışındaki vazifesinin bitmesinin tabii bir neticesi olan tedbirlerin kaldırılmasını teklif etmesi lehte veya aleyhte mütalâa edilecek bir durum değildir.

Sanığın yukarıdaki konuşmasının mahiyetine müteallik savunması yerinde değildir.

Aslî iştirak halindedir.

27.- TURAN BAHADIR:

Son devrede Milletvekili olmuştur. Tahkikat Komisyonu üyesidir. İktüzüğe oy vermiştir. Son selâhiyet kanununa oy verdiğini kabul etmiştir.

90'lık takrire rey vermiş olması da nazara alınarak fer'i iştirak halinde olduğu kabul edilmiştir. Belediye Reisliğindeki hareketleri dâvanın konusu dışındadır.

28.- BAHADIR DÜLGER:

1950 den beri Milletvekilidir. Tahkikat Komisyonu üyesi ve bu Encümenin Basın Tâli Komisyonu Başkanı bulunmaktadır.

Dâva mevzuu bütün kanunlara oy vermiştir.

21.11.957 tarihli Gurup konuşmasında:

(... Bu yapıldıktan sonra tedbire baş vurulur. Ben illâ namuslu seçim yapacağım diye her türlü şey'e katlanayım, böyle şey olmaz arkadaşlar...)

6/5/959 tarihli gurup konuşmasında:

(.... Hâdiseler bu şekilde cereyan ettiği müddetçe Türkiye'de seçim yapılması ihtimali mevcut değildir.)

7/4/960 tarihli gurup konuşma:

(... Vatandaş ezmekte olan asabî havayı bertaraf etmek için şunu söylemeye mecburuz. Seçim yoktur. Seçim vakti merhununda Büyük Millet Meclisi karar verdiği takdirde yapılacaktır. Seçim parti gurubu ve Meclis karar verdiği takdirde yapı-

lacaktır... İkinci tedbirin basın hakkında bir tedbir almaya mecburuz arkadaşlar. Kendi ilânlarımızla, müessese ilanları ile bunları beslemeye devam ettiğimiz müddetçe kanunî tedbirlere başvurmaktan çekindiğimiz müddetçe hiç bir tedbirin bu memlekette sökmeyeceğini muhterem hey'etinize tebşir ederim. İsmet Paşa ölür, ama leşi kalır ortada. Tefessüh etmiş leşi, zihniyeti kalır. Onu da bertaraf etmeye mecbursunuz. O halde Tahkikat açalım... Fakat daha âcil bir tedbir ne olur? Benim aklıma gelen şu: .. hâdis merkezde biz Halk Partisinin Merkez muamelâtını ve Merkez faaliyetini bir tahkikat mevzuu yapabilir miyiz? Yılanı başından kavrayoruz demektir... Başvekilimiz, başımız ve büyüğümüz olarak mahkemelere intikal edecek dâvalar yolu ile bu işin hal edilemeyeceğini söyledi.. doğru.. Gaziantep ne oldu? Beraat ettiler. Ellerini, kollarını sallayarak dolaşıyorlar. Yeşilhisar'da da öyle olacak. Avukatlar üşüşecek, medrese medrese üşüşecek, Hukukiyum üşüşecek, yok olup gideceğiz. Biz Demokrat Meclis gurubu ve camiası olarak mes'uliyetimizi alalım. Ve vazifemiz ne ise başaralım. "Bravo sesleri ve alkışlar").

Sanık, yukarıdan beri nakledilen sözleri ile kendi çıkarlarını tahakkuk ettirmek için seçimin namuslu yapılmasını istememektedir. Halbuki seçimin dürüst ve samimi yapılması şarttır. Hatta sanık, memlekette seçimin yapılmasına engel olacak bir sebep mevcut değil iken, "hâdiseler bu şekilde cereyan ettiği müddetçe Türkiye'de seçim yapılması ihtimali mevcut değildir." denmektedir. Basın, tehlikeleri de göze alarak vatanseverce haklı tenkitlerini yaptığı halde "ikinci tedbirin, basın hakkında bir tedbir almaya mecburuz." denmektedir. İnönü hakkındaki sözleri, insanlık duyguları ile telifi kabil olmadığı gibi onun şahsında muhalefete karşı tutumunu açığa vurmaktadır. Adalet intikal etmiş davalar hakkındaki sözleri de mahkeme istiklâline ne derece riayetsiz olduğunu ve mahkeme istiklâlini bertaraf etmek için ne kadar azimli bulunduğunu göstermektedir.

21.4.960 tarihli grup konuşmasında:

(... Ben maruzatımı kısa bir şekilde komisyonun muhakkak kanunî selâhiyetleri teçhiz edilmesi noktasında teksif etmek istiyorum... Yasak kararı kendilerine tebliğ edildiği halde yayıyorlar. Esbabı mucibe, Komisyonun yasaklarını dinlemeyenler hakkında Ceza Kanununun 526 ıncı maddesinden başka tatbik edilecek bir madde yoktur. Ceza: bir iki gün hapis, 250 lira para cezası... Mer'i mevzuatımıza göre toplama kararını hâkim verir. Onun için gece yarısı bir Hâkim aranmıştır. Yani bizim kararımız, Büyük Millet Meclisi adına toplanmış olan Komisyonun Meclise izafeten vermiş olduğu kararın bir Devlet memuruna tasdik ettirilmesi gibi gülünç bir muamele cereyanı icap etmiştir... Anayasa'ya muhalefet var, yok, teknik komisyon onu tetkik etsin. Fakat şu kurduğunuz komisyona âcil ve müessir müeyyidelerle Selâhiyetlerin verilmesi zarurîdir... ne kadar sür'atle verirseniz Komisyonun müessiriyeti cesaret ve kuvvetine bağlıdır. Cesareti dedim. Şahsî cesaret demek istemiyorum. Ka-

nunî cesaretini kastetdim. Yoksa Komisyon her türlü şahsî cesaretlerle mücehhez olan ve hâdiseler üzerine gözünü kırpmadan gidebilecek vasıfta olan arkadaşlardan müteşekkildir..) demiştir.

Sanık, bu konuşmaları ile de cezayı hafif görmekte ve ne derece şiddet taraftarı olduğunu göstermektedir. Anayasa'ya uygun olup olmadığına da ehemmiyet vermemektedir. Yeter ki mevkilerinde kalsınlar.

2.5.1960 tarihli Gurup konuşmasında:

(... Mülkiye'de bir hâdiseler oldu. İstanbul Üniversitesinde bir takım hâdiseler oldu, Kanlı kavga hâdiseleri. Bunların mahiyeti isyandır, İhtilâl değildir. Nümayiş değildir, isyandır. Ben, mâsum talebelerimiz, aldatılmış talebelerimiz, bilmem ne gibi yumuşak tâbirlerle iş kabul eden bir arkadaşınız değilim. Silâhlı kuvvetlere karşı 20 yaşını aşkın, cezaî şartları haiz olan bir adamın Hükûmetin şefkatine hedef olması benim kabul edeceğim bir zihniyet değildir. Profesörü nasıl tecziye edecek isek, Polise taşı fırlatan 20 yaşındaki adamı da öylesine tecziye etmek lâzım gelir. Çocuk diye bir şey yoktur... İstanbul'dan öğrendiğimize göre, oturduğu odanın camının arkasından talebelerin hareketine alkış tutmuştur. Naili tahrikçi, bazı Profesörler tahrikçi, ne oldu bunlara? Bunlar halâ ellerini kollarını sallıyarak dolaşmıyorlar mı? Hadi Mebusların teşriî masuniyetleri var. Bunlarında var mı?... Bugünkü isyan hareketini de 6/7 Eylül hâdiseleri gibi Örfî İdare Mahkemesine tevdi edecek olursak bu hâdiseyi de korkarım ki elimizden kaçırmak gibi bir vaziyete geliriz... O halde hususî selâhiyetleri haiz olmak üzere ve bu isyan hareketini ve buna müşabih hareketleri takip ve tahkik edecek ve hükme bağlayacak hususî selâhiyetli mahkemelerin kurulması bugün bir mecburiyet halindedir.)

Atatürk'ün gençliğe hitabesiyle yapılan emaneti korumasını bilen gençliğin mâsum ve âsil hareketini, sanığın ne derece korkunç zihniyetle karşıladığını belirtmeye kendi ifadesinin vuzuh ve kesinliği karşısında başka bir şey ilâve etmeye lüzum görülmemiştir.

Sanık, aslî iştirak halindedir.

29- SANIK SAİT BİLGİÇ:

Sanık 1950 den beri milletvekilidir Tahkikat Encümeni üyesidir. Seçim kanununun 1957 deki tadiline müsbet oy vermiş bu kanunun 1954 tadiline ve Kırşehir kanuna aleyhte oy kullanmış, Halk Partisi malları hakkındaki kanunun müzakeresi sırasında hukukun şekline ve zamanına muarız olduğunu söyleyerek oylamaya katılmamıştır. Selâhiyet kanununa oy verdiğini kendisi kabul etmektedir.

7.4.1960 tarihli grup konuşmasında:

(... Ağır mes'uliyetler deruhte etmiş bir parti ve iktidar olarak cemiyet huzuru, cemiyet nizamı mevzularında köklü ve kesin kararlar almaya mecburuz. Ölçü bu

olunca D.P. mülayemeti mi yoksa sertliği mi ihtiyar edecektir tarzındaki bir sualin mânası kalmaz. Hâdisе vakıdır. Failleri adaletin pençesine tevdi edilmiş demekle ik-tifa edilemez... Çok partili hayat her kafadan bir ses ve bir kör döğüşü manzarasını nazarı müsamaha ile karşılamak mânasına gelmez.. Her zamandan daha müttehit ol-mak zarureti aşikârdır... Millet Partisi irticaa taviz verdiği için kapatılmıştı. C.H.P. şirretlere ve şirretliğe taviz veriyor... Gaziantep, Zile, İstanbul, Kayseri ve Yeşilhisar hâdiseleri münferit hâdiseler değildir. Bir Merkezden idare edilen muazzam tahrik hareketleridir... Siyasî hâdiseleri normal mahkemelerde bu prosedürle ispat ve izaha imkân yoktur. Hususî mahkemelere ihtiyaç vardır.) demiştir.

Sanık bu konuşması hakkında iktidarı tutan ilk ve son konuşması olduğunu bil-dirmiş ve bundan başka diğer konuşmalarda haksız bulduğu noktaları tenkit ettiğini ifade etmektedir. 5.6.1958 tarihli grup konuşmasında (... Muhterem Adnan Mende-res'in mes'eleleri şimdi olduğundan çok daha başka bir tarzda sekinetle ele almasını istirham etmek istiyorum... Feveran halinde bulunan ve hakikaten tedbir almak ihti-yacında bulunan grubumuzun karşısında, muhterem Başvekilimizin mes'eleleri cef-fel kalem öne almak iddiasile ortaya çıkması benim naciz görüşüme göre isabetli de-ğildir.... Bu memlekette münhasıran Halk Partililer veya Demokrat Partililer yoktur. Birde muazzam bitaraflar kitlesi vardır. Tedbirlerimizin vicdanlarda husule getirece-ği akisleri ciddî şekilde tespit etmek mecburiyetindeyiz. Sertliğin ve lüzumsuz mü-samahanın zamanı geçmiştir.... Acaba biz muhalefette olsaydık bizim liderimize ik-tidar partisi hükûmeti tarafından şu tarzdaki bazı muameleler müstahak görülseydi ve tedbir diye ittihaz edilen bu hareketler benim içimde nasıl bir ukteye sebep olur-du. Ben bunu hesap etmiye mecburum.)

24.7.1958 tarihli grup konuşmasında:

(... Halk Partisinin bugünkü kadrosuna istinaden icaplı icapsız bu Meclis zaman zaman fevkalâde toplantıya çağırması ihtimali melhuz olabilir. Fakat değilmi ki Anayasa bugünkü haliyle böyledir. Anayasanın bu hükmüne bizde bugün bunu tadil edinceye kadar ittıba etmiye mecburuz.... Görülüyor ki Teşkilâtı Esasiye Kanununun hiçbir maddesi, hiçbir sebep ve bahane ile ihmal olunamaz. Arkadaşlar biz burada bu yola gittiğimiz takdirde 19 ncu maddeyi ihmal etmiş bir duruma düşeceğiz.)

8.12.1958 tarihli grup konuşmasında:

(... Yalnız biz Demokrat Parti olarak müşkül durumdayız. Matbuat davasında muhalefette iken başka fikirleri, iktidarda başka fikirleri müdafaa etmiş insanlar va-ziyetindeyiz.... Bizim halkımız gayri müsavi muameleyi hoş görmez. Hattâ kendisi imtiyazlı muameleye mazhar olsa da bunu hoş görmez. Binaenaleyh bu kanunun tat-bikatında müsavâtı temin ve tesis bir emri zarurî haline gelmiştir.... Adnan Beyin izah tarzı, Dahiliye Vekilinin izah tarzı tatminkâr izah tarzı vaziyetinde degildir....

Ama bu imkânın iktidar için de muhalefet için dahi müsavi vaziyette anlaşılması ve düşünülmesi icap ediyor.) demiştir. Filhakika sanığın 7.4.1960 tarihli konuşması ile diğer konuşmalarının mahiyet ve istikâmeti başkadır ve diğer konuşmalarında muhtelif mes'eleleri ele alarak tenkit etmiştir. Ancak Tankikat Encümeni fikri grupta 7.4.1960 tarihinde ortaya atılınca kendisi de aynı tarihli grupta yukarıya geçirilen konuşmasını yapmış ve tahkikat encümenine üye seçilmiştir. Bu encümenin bazı kararlarında imzası yok ise de imzası olanları da vardır. Müdafaa edildiği gibi Tahkikat Encümeninin kararlarına mutlak olarak iştirâk etmemiş değildir. Sanığın Tahkikat Encümeni kararlarına müteveccih müdafaaları yukarıda incelenirken umumî olarak nazara alınmıştır.

Sanık fer'i iştirâk halindedir.

30- SANIK HİLMİ DURA:

1954 den beri Milletvekili ve Tahkikat Encümeni üyesi ve grup idare hey'eti üyesidir.

Kırşehir ve Seçim Kanununun tadiline ve içtüzüğe oy vermiştir. Sanık Nusret Kirişçiöğlü tarafından tutulan notdaki konuşmasında:

(... Hedefimiz muayyendir. "Kapatma ve hususî mahkeme" çünkü artık dönülemez. Vakit kaybetmek beyhudedir. Meclis ve hükûmet bizden yeni birşey öğrenecek değildir. Bütün hâdiseler malûm. Biz hedefin mucip sebebinin hazırliyoruz.)

Sanığın Tahkikat Encümeninin kararlarına matuf müdafaası bu kararlar yukarıda ele alınıp incelendiğinde nazara alınmıştır. Sanık Tahkikat Encümeninde vazife aldığı gibi, Tahkikat Encümeninin kuruluşuna ait grup başkan vekilleri tarafından verilen önerenin esaslarını hazırlamak üzere kurulan 11 kişilik hey'ette de yer almış ve Nusret Kirişçiöğlü tarafından ve yukarıya geçirilen notdaki konuşmasında mahkûmiyeti cihetine gidilen zihniyetin temsilcileri ile aslî iştirâk halinde bulunduğunu göstermiştir.

31- Sanık Osman Kavuncu:

Son devre milletvekillerinden iç tüzüğe oy vermiş yetki kanununa oy verdiğini kabul etmiştir. Tahkikat Encümeninde üyedir. Nüsret Kirişçiöğlü tarafından tutulan noktaki konuşmasında aynen: (... Vaziyet ciddî, hedefimiz malum. Bu çalıları zararsız hale getireceğiz. Biz hâdiseleri tesbit edip bunları iribatlandıracağız ve olgunlaştıracğız. Soğukkanlı olmak lâzım. Yasak kararı var. Zabıtayı mania olarak tatbikini istiyorum.) demiştir.

Birde 2.5.1960 tarihli gurup konuşmasında:

(... Memleketimizin içinde bulunduğu vahim durumun büyük amili olan matbaatın tahribatının sür'atle önlemek üzere hükûmete, gazete kapatmak selâ-hiyetini vermek üzere mevzuatda tadelât yapılmasına karar verilmesini arz ve teklif ederim)

şeklinde bir önerge vermiştir. Sanığın 8.8.1958 tarihinde gurubtaki konuşması Anayasa nizamı ile alâkalı değildir. Milletvekili olmadan evvelki Kayseri Belediye Reisliğindeki faaliyetleri, hattızatında dava konusu dışındadır. Mazlum Kayalar ve Baha Akşit tarafından verilen önergenin esaslarını hazırlayan 11 kişilik hey'et içinde bulunduğ gibi gerek bu heyette çalışırken Nüsret Kirişcioğlunun notunda yazılı olduğu şekildeki konuşması gerek bizzat vermiş olup yukarıya geçirilen önergesi ile tutumunu açığa vurmuştur. Fer'i iştirak halindedir.

32- Sanık Himmet Ölçmen:

950 den beri milletvekilidir. Gurup İdare Hey'etinde ve tahkikat encümeninde üyedir. Dava konusu bütün kanunlara ve iç tüzüğe oy vermiş selâhiyet kanununa oy verdiğini kendiside kabul etmiştir. Sanık 27.3.1958 tarihinde gurupta: D.P. Gurup reisliğine, Ankara mebusu Faik Ahmet Barutçu, Malatya mebusu Nüvit Yetkin'in son seçimler sebebi ile Dahiliye, Adliye ve Devlet Vekilleri hakkında tahkikat açılmasını talep eden takririn reddini arz ve talep ederiz). Baha Akşit ve Mashar Şener ile bir takrir vermiştir ki mûrakabeyi önleyen bir mahiyet taşımaktadır. Halk Partisinin Meclisi olagan üstü toplantıya çağırması sebebiyle 24.7.1958 tarihli gurup konuşmasında: (... Bizler davete icabete mecbur değiliz arkadaşlar. Kim ne yapabilir?... Hülâsa arkadaşlarım ben şahsen Başvekil burada değilken böyle bir müzakere nin açılmasını partimiz hesabına tehlikeli bulurum. Hiç kimse üzerine alınmasın. Herbirimiz vazifemizi müdrükiz ama hepimizi derleyip toplamak için Genel Başkanımıza da ihtiyacımız vardır.)

Muhalefet lideri İsmet İnönü Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun müzakeresi sırasında, Meclis Zabıt ceridesi cild 12, 27/6/956 tarihinde, Mecliste (... Düşünmeye tahammül edemezler, onun için artık bütün zincirleme tedbirler, serbest ve eşit seçimi tahrip hedefine müteveccih olacaktır. Ama çaresiz olarak seçimi gene kaybedeceklerdir. "Sağdan Baravo sesleri ve alkışlar "Soldan gülüşmeler"... demesi üzerine sanık Himmet Ölçmen (ömrünün sonuna kadar avuçunu yalayacaksınız) demıştır.

Sanık Himmet Ölçmen 30.5.1960 tarihli duruşma sırasında (... Ben şahsen 946 dan beri Demokrasi davasında yapmadığım mücadele kalmamıştır. Bu yüzden sırtımda halâ kamçı izleri vardır. Ben nasıl olurda Adnan Menderes, Celâl Bayar veya herhangi şahsa bu mücadeleleri bir tarafa bırakarak "Şeker gibi" bir insanı diktatör yapmak suretiyle...) demek suretiyle sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le aslı iştirak halinde bulunduğunu göstermiştir.

Teşkilâtı Esasiye Kanunu ve geniş olarak Anayasa nizamı ile alâkalı bulunmayan hususlar, konuşmalar dava konusu dışındadır. Sanığın dava mevzuu kanunlara, Anayasayı ihlâl cürmü maksadiyle oy vermiş olduğu umumî tutumundan ve Adnan

Menderes'e bağılılığından anlaşılmaktadır. Kendisi aslı iştirak halindedir.

33- Sanık Kemal Özer:

Son devre milletvekillerindendir. Tahkikat Encümeni Üyesidir. İç tüzüğe oy vermiştir. Yetki kanununa oy verdiğini kendisi de kabul etmiştir. Yukarıda Tahkikat Encümeninin diğer üyelerinde bahsi geçen sanık Nüsret Kirişçioğlu tarafından tutulan nottaki konuşmasında: (Bu memlekette isyan çıkmaz. Bütün millet C.H.P.nin zararlı çalıştığını biliyor. Biz neyi tahkik edeceği tahkikat evrakını celpedeceğiz de ne olacak? Karar "Takdir") demiştir.

Sanığın hukuku mahiyetteki müdafaaları bu mevzuların münakaşa ve tahlili sırasında diğer sanıklar gibi ele alınmıştır.

Tahkikat Encümeninde Üye bulunması ve tahkikat Encümeninin kurulmasına dair önerenin esaslarını hazırlayan kuruldada üye olması ve Nüsret Kirişçioğlu tarafından tutulan nottaki konuşması nazarı itibare alınarak aslı iştirak halinde olduğu kabul edilmiştir.

34- Sanık Necmettin Önder:

Son devre milletvekillerindendir. Tahkikat Encümeni Üyesidir. İç tüzük tadiline oy vermiştir. Sanık 6.5.1959 tarihli gurup konuşmasında (... Kanaatıma göre biz bu kanunu ister tahkim, ister takviye edelim bunlar tuttukları bu yolda mutlaka devam edeceklerdir. Şu halde bu böyle yürümez. Bunun bir hal çaresini bulmak lâzımdır. Naçiz kanaatıma göre bu hal çaresi de bu tedbirler komisyonunun ışığı altında kendilerini bir defa daha doğru yolda yürümeye meşrû yollardan ayrılmamaları hususunu tebliğ ve son bir şans tanımak ve uygun hareket ettikleri takdirde de bu partiyi memlekette muzir bir müessese telakki ederek kapatmak yoluna gitmektir. Bundan başka çaresi yoktur. (... Hükümeti bu selâhiyetle teçhiz ettiğiniz takdirde en müessir neticeleri istihsal etmek mümkün olacaktır.) Ve gene 14.5.1959 tarihli gurutaki konuşmasında: (... Bunun için icap ederse vazife taksimi dahi yapmak, her arkadaşın önceden nerede ve ne şekilde hareket edeceğini tesbit eylemek mümkündür. Hatta bu hususta bendeniz bir teklif olarak böyle günlerde ve bu hâdiselerin devamını artık mümkün ve muhtemel bulunduğu bir devre içinde dinleyici locasına idare amiri arkadaşlarımızın yalnız partililerimizi alması lâzımdır.) demiştir. Sanık bu konuşmaları ile muhalefet murakabesinden azade kalmak ve Meclis müzakerelerinde sözde alenilik gibi bir tutumla aleniyet prensibinin ruhunun ihlâl edilmesinde bir beis görmediğini açıklamak suretiyle: demokrat idare hakim olan zihniyetin yolunda olduğunu göstermiştir. Sanık Siyasal Bilgiler Fakültesinin Okul haline getirilmesine dair 8.2.1960 tarihli önergeyi de imza edenler arasındadır. Bu önerge Fakülteyi Üniversite muhtariyetinden mahrum etmek hedefini gütmektedir. Memleketimizde Atatürk inkılâplarını koruma yolundaki gençlik hareketlerine önderlik edenlerin buradan da

çıktığını gözönünde bulundurarak bir müdürün idaresinde baskı altında tutmak imkânını sağlamak için okul haline getirilmek istendiği açık olarak meydandadır. Bu noktaya ve Halk Partisinin kapatılmasını istemek kanunların hâkimiyetini temin maksadından ileri geldiğine matuf müdafaâ yersizdir.

Sanık asli iştirak halindedir.

35- SANIK SELAMİ DİNÇER: 1954'den beri Milletvekilidir. Tahkikat Encümeni Üyesidir. Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Selâhiyet kanununa oy verdiğini de kabul etmiştir. Sanık müstemirren Adalet Komisyonunda çalıştığı sırada Grupta ve Mecliste konuşmaları olmamıştır. Ancak 29.6.961 tarihli oturumda dinlenmiş bulunan Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Anayasa Profesörü Bülend Nuri Esen ifadesinde: (... o gün Maarif Vekili ile birlikte Başvekilin yanına gittik.. o sırada [*bir sözcük okunamadı*] Dinçer içeri girdi bana elini uzatarak şiddetle (sizi de tevkif edeceğiz beyefendi) dedi. Bu benim için şeref idi fakat o anda Namık Gedik “şimdilik büyük mahdumları misafirimizdir” deyince harab oldum demiştir. Bundan başka Meclisin tatile girmesine dair sanık Vacit Asena'nın imza edip gruba verdiği önergeyi sanık Selami Dinçer'in hazırlayıp ve ben grup idare hey'etinde bulunuyorum. Sen imza et diye Vacit Asena'ya vermiş olduğunu adı geçen duruşmadaki ifadesinde bildirmiş, kendisi de kabul etmiştir. 955 ile 960 arasında çok zaman geçmiş olduğundan 955 de Hükûmeti düşürenler arasında bulunduğuna dair müdafaasının bir kıymeti olmadığı gibi şahit Bülend Nuri Esen'in şahadetine matuf müdafaası da varit değildir. Sanık tam iştirak halindedir.

36- SANIK EKREM ANIT: 954'den beri Milletvekilidir. Meclis İdare Âmiri ve Tahkikat encümeni üyesidir. Kırşehir kanununa, seçim kanunu ve iç tüzük tâdillerine oy vermiş ve yetki kanununa da oy verdiğini kabul etmiştir. Selâhiyet kanununun Mecliste müzakeresi sırasında Halk partili Milletvekillerine müteaddit oturumdan çıkma cezası verildiği esnada İdare Âmiri olup bu cezayı alan Milletvekillerinin çıkarılması sırasında fena muameleye maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Sanık mahkumiyeti cihetine gidilen zihniyete sadakatle bağlılığı ile tanınmış tam iştirak halindedir.

37- SANIK HÜSEYİN ORTAKCIOĞLU: 950'den beri Milletvekilidir. Seçim kanununutâdiline, Halk Partisi malları hakkındaki bir kanun yapılmasına dair önergeyi kendisi vermiştir. Selâhiyet kanunu teklifçileri arasında ve bilhassa Meclisten çıkmasına başlıca âmil olanlar arasındadır. Selâhiyet kanununun tâdil ve münakaşası sırasında müdafaaların hukuki cephesi nazara alınmıştır.

21.4.960 tarihli grup konuşmasında: (... bu komisyonu çalıştırmak, muvaffak etmek, evvelce konuştuğumuz, koyduğumuz esbabı mucibe ile yahut bu Meclisi terkedip gitmekten başka çare yok.) ve yine 26.4.960 tarihinde muvakkat encümenindeki konuşmasında: (... Tahkikat komisyonunun üzerine aldığı vazifesini hakkıyla yapı-

bilmesi ve tahkikatın selameti için bu hey'ete Gazete kapatmak ve hatta başka matbaalarda broşür şeklinde neşriyata tevessül edildiğinde matbaayı da kapatma yetkisini vermek mecburiyetindesiniz. Zira Komüsyon kendi namına çalışmıyor.) Yine 2.5.960 tarihli gruptaki konuşmasında (... bu gibi ihtilâllerde ilk partide 500:1000 kişi tevkif edilir. Çünkü görüyoruz Üniversitede hocalar talebeleri tahrik etmiştir. Mebuslar talebeleri tahrik etmiştir. Bunlar uzun müddetten beri hazırlanmıştır. Fakat bunlar hakkında Örfî İdare Kumandanlığı uyumaktadır... Profesörlüğü cehennemin dibine girsin. İdareyi Örfiye tevkif etmedikçe bunların cesaretleri devam edecektir. İş membaından tutmak lazım arkadaşlar. üç dört gün evvel şu altı mebusun tevkifi yapılmış olsaydı memlekette sükûn hasıl olurdu). Ve yine 3.5.960 grup konuşmasında (Şimdi iş tam kıvamına geliyor yedi günden beri memleketin altı üstüne geldi üç, beş çapulcuyla zaptedemediğimiz bir hakikat olarak ortada duruyor. Hâdiseler inkişaf etmiştir. Bir ihtilâl, bir isyandır. Hepimizin gırtlığını sıkmağa kararlı olan bu insanların karşısında bizim biraz daha hâdiseleri bekliyelim dememiz doğru olurmu.. kavga olacaksa kavga, meydan muhârebesi olacaksa meydan muharebesini vereceksiniz. Kaçacak tarafımız kalmamıştır. Bir kısım arkadaşlarımız hangi düşünce ile hareket eder bilmem ne için hepimiz kuvvetimizi göstermek istemiyoruz. Buraya gelip de.... bunun çaresi nizamla halledilemez... Hükûmet tarafından hususi mahkemelerin kurulması için muayyen bir zamanın geçmesine lüzum hissediliyorsa bu işlere derhal başlamak üzere Örfî İdare mahkemelerinden birisi tavzif edilebilir.. şimdi biz istiyoruz ki grup kararı bir an evvel yürüsün. Aknoz paşanın ifade ettiği gibi laf değil tatbikat istiyoruz ye bunu hükûmetten istiyoruz.) Yine 11.5.960 tarihli gruptaki konuşmasında: (Kanunların hükmü istisnasız olarak tatbik edilsin, tatbikatı yalnız mahkemeden beklemek olmaz.. bu gibi haller zuhur ettiği zaman normal nizamın kurulması lâzımdır. Alınacak idarî tedbirler vardır... tertip eden insanları bilhassa bunların müşevviklerini yakalayıp ibret olsun diye cezalandırmadıkça bu memleketin istikbali için daha iyi hareket etmiş olamayız.) demiştir. Sanık, bu suretle son Selâhiyet Kanununun çıkmasını hararetle müdafaa etmiş ve hatta sanık Sefer Eronat ve Muzaffer Önal yanında olduğu halde Adalet Bakanlığına giderek ceza işlerinde çalışan ve lisan bilen hâkimlerle görüşmüş ve onlardan çıkarılması istenen kanunun Anayasa'ya aykırı olduğu yolunda mütalâa ileri sürülünce elini pantolonunun cebine sokup otoriter bir eda ile böyle şeylere siz karışmayın biz onları düşünüyoruz demiştir. Teşrii masuniyetin Encümeninde görüşülmeden Meclis umumî hey'etinde işarî reyle çıkarılmasını tezekkür eden 9 kişilik hey'ete dahil olup bundan beşi işarî reyle teşrii masuniyetin kaldırılmasına taraftar bulunmadıklarından sanığın dahil bulunduğu ve işarî oyla kaldırılması reyinde bulunan dört üye ekalliyette kalmıştır. Sanık aslî iştirak halinde

38.- SANIK RESAT AKSEMSETTİNOĞLU:

954 den beri Milletvekilidir. Tahkikat Encümeni üyesidir. Seçim kanunu tâ-diline oy vermiştir. Son Selâhiyet Kanunu teklifçileri arasındadır. Oy verdiğini kabul etmiştir.

Tahkikat Encümeni fikrinin ne suretle ortaya atılıp kurulduğu yukarıda bahis ko-nusu edilirken sanığın ilk konuşanlardan olduğu görülmüş ve Gurup konuşması yu-karıya geçirilmiştir.

12.4.960 tarihli Guruptaki konuşmasında: (... Millî irade ile vazife başına getiri-len bir kuvvet olarak, bir parti olarak, memleketi, mazideki fiil ve hareketleriyle ta-nınmış olan bir partiye teslim etmemiz en azından vazifemizi suistimal olur ve tarih bizi affetmez arkadaşlar.) demiştir. Selâhiyet Kanununun çıkarılmasına tekaddüm eden 21.4.960 tarihli Gurup konuşmasında; (... Encümen bu karara müstenid selâhi-yetlerini kullanırken Hamdi beyin ifade ettikleri gibi teklif edilen kanunla kendi ta-sarruflarını daha kuvvetlendirmiş olacaklardır. Bu hususun bir an evvel karara bağ-lanmasını istirham edeceğim.) 5.2.960 tarihli gurup konuşmasında da: (... Bu mahke-me azalığı, Meclis azaları olabilir, dışardan olabilir.) demek suretiyle Tahkikat En-cümeninin kurulmasını ve buna yetki veren kanunun çıkmasında ve özel mahkeme-ler kurmak gibi şiddetli tedbirlerin alınmasında birinci derecede âmil olanlar arasın-dadır. Sanık aslî iştirak halindedir.

Sanığın müdafaası hukukî kısımda nazarı itibare alınmış ve başkaca redde değer ve vakialara taallûk eder bir savunması mevcut bulunmamıştır.

39.- SANIK SEFER ERONAT:

Son devre Milletvekilidir. İttüzûge oyvermiştir. Selâhiyet kanununun teklif-çileri arasındadır ve müsbet oy vermiştir. 9.12.958 tarihli Grup konuşmasında: (... Binaenaleyh evvelâ prensibi kabul edelim. Bugün evvelâ şahsın hürriyeti üstünde bir hürriyet tanıyoruz. Yani matbuat hürriyeti, ferdin hürriyeti üstünde asla ve kat'a olamaz. Meclis Tahkikatı açılması için yüksek hey'etiniz karar verdi. O zaman adamların bacakları tirtir titredi. Tahkikata başlayıp bütün hüviyeti ile meydana çık-dıktan sonra Ceza Kanunu harekete geçer. Demokrasiye bir şey olmaz amma mem-leketin dört bucağında fesat yaratmağa çalışanların elleri kesilir. Şiddet yoluna git-miyelim, peki ne yapalım, Matbuat Kanununu mu lağvedelim?) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanunundan bahsederken aynı konuşmasında: (... Mademki sen siyaset yapıyorsun, bende yapacağım. Kanunu ister tatbik eder, ister etmem.) ve yine 11.6.959 tarihli Gruptaki konuşmasında: (... Bendeniz bu yedi Meclis tahkikatı tak-rirleri üzerinde durdum ve Kâtibi Umumiliğe müracaat ederek suretlerini aldım. Mu-halefetin vâki müracaatında delil namına bir şey yok, imlâ yanlış, cümle tanzimi yanlış. İstinad olunan kanun maddesi yanlış, delil gösterilmemiş. Bu kadar perişan

ve bir hakkın suistimalinde makamı riyasetin takdir hakkı vardır.) Ve yine 2.5.960 tarihli Grup'taki konuşmasında: (... Muhterem Adliye Vekilinden soruyorum. Vukubulan hâdise ihtilâl olarak vasıflandırıldı "isyan sesleri" kabul. Şimdi mahalli Cumhuriyet Müddeiumumilerinin büyük selâhiyet ve vazifeleri var. Mahallî müddeiumumilerin faaliyeti hakkında bize kısaca malûmat lûtfetsinler.)

Sanık, yukarıda bahsi geçen teşriî masuniyetin işarî reyle kaldırılmasına taraftar olan 9 kişilik hey'etten ekalliyette kalanlar arasındadır. Siyasal Bilgilerin okul haline getirilmesine dair takriri de imza etmiştir. Sanık son devre Milletvekilidir. Aslî işti-
rak halinde olduğuna kanaat getirilememiş, fer'i mahiyette görülmüştür.

40.- SANIK MUZAFFER ÖNAL:

1954 den beri milletvekilidir. Selâhiyet Kanununun teklifçileri arasındadır. Kırşehir, Seçim kanunu ile içtüzük tâdiline oy vermiştir.

Sanık Hüseyin Ortakçı ile Selâhiyet Kanununun hazırlığı sırasında Adalet Bakanlığına gittiğinde o sırada Ceza işlerinde Tetkik Hâkimi bulunan ve yukarıda adları geçen şahitlerin ifadelerine göre sanık Hüseyin Ortakçıoğlu'nun kanunu hazırlamak ve çıkarmak hususundaki sert gidişini tasvip etmediği bunların şahadetinden anlaşılmıştır.

Yine Selâhiyet kanununu teklif etmekle beraber, Meclis'te ve Gurupta bir konuşması geçmemiş ve sanık Hüseyin Ortakçıoğlu ve Reşat Akşemsettinioğlu gibi mutlaka çıkarılması hususunda bir faaliyete geçmemiş ve iştiraki fer'i mahiyette görülmüştür.

Suçun teşekkülü için, Anayasa'yı ihlâl eden kanunlara oy vermenin sübutundan ziyade, icraî mürakabe edip etmemenin ehemmiyeti haiz olması icap eder. Binaenaleyh Anayasa'yı ihlâl eden kanunlara ve bu meyanda Tahkikat Encümeninin kurulması kararına ve buna yetki veren 7468 sayılı kanuna gerek yurt içinde bulunup muhtelif sebeplerle, gerek yurt dışında bulunması dolayısıyla oy vermemiş olma keyfiyetinin, suçun teşekkülünde tesiri görülmemiştir. Buna göre:

41.- SANIK SAİT AĞAR:

Son devre Milletvekilidir. Gerçi kendisi 3.3.960 tarihinde seçim bölgesi olan Adıyaman'a gittiğini ve 26.4.960 akşamı Ankara'ya döndüğünü, suç mevzuu kanunlara oy vermediğini, bu sebeple sorumlu tutulamıyacağını ileri sürmüş ise de, Tahkikat Encümeninin kurulmasına dair karar 18.4.960 tarihinde kabul edilmiş, bu Encümene yetki veren kanun da 27.4.960 tarihinde çıkmış olup, bu tarihlerden önce yukarıda geçtiği veçhile cereyan eden olaylarla demokrat iktidarın tutumu ile Anayasa'nın esaslı hükümlerinden bazılarını ihlâl eylemiştir. Buna karşı sanığın mürakabe yolunda bir faaliyeti geçmemiştir. Suçla yukarıda bahsedildiği veçhile mürakabe görevinin yapılmamış olması neticesi teşekkül ettiğine göre savunmasının kıymeti ol-

maması gerektir. Durumu fer'i iştirak mahiyetindedir.

42.- SANIK GANİ GÜRSOY:

Son devre milletvekilidir. 41 numaradaki Sait Açar durumundadır. Ancak bu sanık, 28.4.960 tarihinde Ankara'ya döndüğünü ve yetki kanununun müzakeresinde bulunmadığını ve oy vermediğini beyan etmiştir. Fer'i iştirak halinde olduğu kabul edilmiştir,

43.- SANIK ŞEFİK SAN:

Son devre Milletvekilidir. İltüzük değişikliğine oy vermiştir. 3.4.960 tarihinde seçim bölgesi olan Adıyaman'a gittiğini ve 30.4.960 tarihinde Ankara'ya döndüğünü, bu sebeple Tahkikat Encümeninin kurulması kararına ve yetki kanununa rey vermediğini söylemiş ise de; yukarıdaki umumi gerekçeye göre bu savunma varit değildir. Üstelik Anayasa'yı muhil bulunan İltüzüğe de oy vermiş durumdadır. Gerçi sanık Behçet Kayaalp tarafından yazılıp dosyada bulunan listede 97 sanığın ismi meyanında adı var ise de; resmen guruba verilmemiş, listenin mahiyeti açıklanmamış olduğundan bu hal sanığın hukuk durumuna müessir görülmemiştir.

Dosyada 90'lık takrir adıyla anılan 24.5.960 tarihli ve 13 kayıt numaralı bir önerge vardır. Bu önerge, Demokrat Parti Grup Başkanına verilmiştir. Bu önergede şöyle denmektedir: (Son hâdiselerin Hükümetçe izah ve müzakeresi için Gurup Umumî Hey'etinin derhal toplantıya çağırılmasını...) Giresun Milletvekili Naci Duyduk'tan başlıyarak adedi 90'a varan bir çok milletvekilleri imza etmiştir. Gerek Yüksek Soruşturma'da ve gerek duruşmadaki incelemeler sonunda bu önergenin Tahkikat Komisyonunun kurulması ve buna yetki veren kanunun Meclisten çıkması üzerine İstanbul ve Ankara Üniversitesi gençliğinin protestosuna maruz kalmış ve memleket umumî efkârında tepkiler yaratmıştır. Bunun üzerine zaten öteden beri mutedil oluşu ile tanınan bir kısım Milletvekilleri evlerde toplanarak ve bir başkanın idare ettiği müzakerelerle son olayları gözden geçirip Hükûmeti düşürerek vaziyete bir son vermeyi görüştükleri ve bu cereyan olgunlaşınca bu takrir hazırlanıp Gurubun derhal toplantıya çağırıldığı anlaşılmaktadır. Bu hususu bir kısım sanıkların samimi ifadelere, Behçet Kayaalp tarafından tutulduğu anlaşılan liste ve sanık Sadi Pekin tarafından kendisine anlatılıp duruşma zabtı: 22.5.961 tarihli 7 inci oturum sahife 736) Mithat Perin tarafından da "İstanbul Ekspres" gazetesinde yayınlanmak üzere eski harflerle tutulmuş ve yeni harflerle çevrilmiş, "90'ların takriri" başlıklı yazıdan ve Gurup zaptının tetkikinden anlaşılmaktadır. Bu takrir üzerine toplantıya çağırılan gurupta söz alan sanık Adnan Menderes, son olayların konuşulmasının mahzurlu olduğunu, kendisinin hemen seyahate çıkacağını ve söz alan diğer milletvekillerine söz verilmemesi lâzım geldiğini bildirmiş, Gurup müzakeresini idare eden Baha Akşit ile birlikte bu müzakerede söz aldığı gurup zaptında yazılı bulunan diğer 8 milletvekiline

ve başka söz almak isteyen Milletvekillerine söz verilmemiş ve Meclisin tatile girmesi yolunda tanzim edilen ve sanık Vacit Asena tarafından imza edilen bir takririn kabulü ile oldu bittiye getirilerek toplantıya son verilmiştir. "28'lik takrir diye anılan ve 25.5.960 tarihli 5 maddelik önerge" de bittabi hiç müzakereye konmamıştır.

Bilindiği gibi sanık Adnan Menderes parti genel başkanıdır ve Başbakandır. Bir kısım mukavemetçi sanıklar, Adnan Menderes'i bertaraf etmek için evvelâ Meclis Başkanı Refik Koraltan'ın bertaraf edilmesini ve bu suretle Meclise hâkim duruma geçtikten sonra sıranın Adnan Menderes'e geleceğini ileri sürmektedirler. Filhakika sanık Refik Koraltan'ı Meclis başkanlığından uzaklaştırmak için adedi oldukça kabarık bir mukavemet gurubunun mücadeleye geçtiği bilinmektedir. Bu itibarla gerek 90'lık, gerek 28'lik önergelerle Hükûmetin düşürülmesinin hedef tutulduğu ve 28'lik takirde bu niyet ve maksadın maskelenmesi için yine kurulacak Hükûmetin Menderes'in başkanlığında kurulacağını kaydedildiği müdafaa edilmiştir. Hürriyetleri kısıcı hareketler ve istibdat Celâl Bayar ve Adnan Menderes'ten geldiğine göre önergede böyle bir maksadı maskeleyen niyeti olmasa Hükûmeti değiştirmenin bir mânası olmayacağı aşikârdır, 28'lik takirde bu sebeple yukarıda işaret edilen kaydın bulunmasının hususî bir maksatla yazılmış olduğunu kabul etmek icap eder. Binnetice gerçi her sanığın hukukî durumu tayin edilirken küll halinde bütün faaliyetlerinin birlikte mütalâası ve bunlardan bir tekinin alınarak sanığın maksat ve niyetinin tayininin mümkün olmayacağı aşikâr olmakla beraber, her iki takrir mahiyetleri, hedef ve istikâmetleri itibariyle suçun manevî unsuruna dokunan bir mahiyet arz etmektedir. Sanığın durumu fer'i iştirak mahiyetindedir.

44.- SANIK SIRRI TURANLI:

957 de Milletvekili olmuştur. 3.4.960 da seçim bölgesine gitmiş ve 21.5.960'a kadar İstanbul'da kalmıştır.

Yukarıda bahsedilen 90'lık takirde imzası bulunduğu gibi Behçet Kayaalp tarafından tutulan listede de adı mevcuttur. Bilhassa son devre Milletvekili oluşu da nazara alınırsa suçun manevî unsuru olan kastın bulunmadığı anlaşılır, kendisi sorumlu görülmemiştir.

45.- SANIK ALİ YAŞAR:

Son devre Milletvekilidir. Arkadaşları Milletvekilleri gibi 3.3.960 tarihinde seçim bölgesi olan Adıyaman'a gitmiş, 25.4.960 akşamı Ankara'ya dönmüş ve bir kaç gün de hastalanması sebebiyle suç mevzuu kanunlara oy vermediğini ve bu sebeple sorumlu olmayacağını savunmuştur. Halbuki yukarıda gösterilen gerekçeler karşısında savunması kabule şayan olamaz. Kaldı ki, İçtüzüğe de oy vermiştir. Fer'i iştirak halinde olduğu kabul edilmiştir.

46.- SANIK ARIF DEMİRER:

954, 957 devreleri Milletvekilidir. 39.uncu madde ile Seçim Kanununun 957 yılındaki tadiline oy vermiştir. Ancak sanık Adnan Menderes Hükûmeti 955 Kasım'ında kendi gurubu tarafından tutumu dolayısıyla düşürülmüştü. Demokrat Partinin kaderi Adnan Menderes'e bağlı imiş gibi bir hava yaratıldığından Hükûmetin diğer üyeleri düştüğü halde kendisi ayakta kalmak marifetini göstermiş, 9.12.955 tarihinde mutedil kimselerden kurulan bu Hükûmete bir itidal unsuru olarak Ulaştırma Bakanı olarak girmiştir. Sanığın 90'lık ve 28'lik takrirlerde imzası vardır. Behçet Kayaalp tarafından tutulan listede de adı mevcuttur. Duruşmada 7468 sayılı kanunun Anayasa'ya aykırı olduğunu ve bu sebeple oy vermediğini bildirmiştir. Hedef ve istikametleri yukarıda umumî olarak gösterilen 90'lık ve 28'lik önergeler sebebiyle bilhassa suç kastının bulunmadığı takdir kılınmış ve sorumluluğu cihetine gidilememiştir.

47.- SANIK ORHAN KÖKTEN:

Son devre Milletvekilidir. İttüzüğe oy vermiştir. Anayasa nizamı ile alâkalı bir mürakabesi mevcut değildir. Yukarıda gösterilen sebeplere göre Tahkikat Encümeninin kurulmasına ve yetki kanununun kabulüne oy vermemiş olmasının neticeye bir tesiri görülemez.

Ancak Milletvekilliğinden, istifa etmek isteğine karısının mâni olduğuna dair sözlerinin samimiliği ve hasta bulunması, duruşmada bıraktığı intiba 59 uncu maddenin uygulanmasına yol açmıştır.

48.- SANIK KEMAL ÖZÇOBAN:

950 den itibaren Milletvekilidir. Halk Partisi malları, Seçim Kanununun 957 deki tadiline oy vermiştir. Ancak suç kastını bertaraf eden, mürakabe vazifesini muhtelif yönlerden yapıldığını gösteren Gurupta ve Meclis'te konuşmaları ve faaliyetleri vardır. Bu cümleden olmak üzere 5.7.954 de Meclis Zabıt Ceridesi sahife 462 de: (... Hâkimler lehine konuşan bizler de adaletin tezelzüle uğramasını istemeyiz. Bilhassa bütün telâş ve endişemiz adaletin tam ve kâmil mânasiyle tecelli etmesi kaygusuna dayanıyor. Anayasa'ya uygun olsun diyoruz... Memur ve Hâkimleri bir kanunda birleştirmek Anayasa'ya aykırıdır... Arkadaşlar, hisleri bir tarafa bırakarak Anayasanın ruhuna uygun karar vermemiz lâzımdır.) demiştir.

Bu konuşmasında sanık, çıkacak kanunların Anayasa'ya uygunluğunun göz önünde bulundurulmasını istediği görülmektedir.

20.11.958 tarihinde Gurup tutanağı sahife 127 de: (... Türk Milletini kalkındıracağım derken, onu medenî seviyeye getireceğim derken her şeyden evvel şunu düşünmek lâzımdır ki, iktidarı ele aldığımız zamandan çok daha fecî durumlara, ızdıraplara milleti garketmeye de asla hakkımız yoktur... Hükûmet programı 946-950

arasındaki vaitleri ile, beyanları ile doludur. Bu program dahilinde icraatını tam ve lâyıkiyle yapmamıştır. Muvaffak olamadığı da bunun burhanını teşkil eder.), 8.12.958 tarihli Gurup tutanağı sahife 2-5 de: (... Bugün Başvekilin iddiaları hilâfına Demirperde gerisi hariç, bir çok demokrat memleketlerde bizimki kadar basına ve muhalefete karşı alınmış tedbirlerle çok az tesadüf edilir. Maalesef Başvekilin ve arkadaşların tasvir ettikleri gibi, onlar yüzde yüz kanunlar içinde hareket etmiyorlar... Biz de her hareketi sinirle mütalaa etmek suretiyle yeni bir kanunla susturma yoluna gidiyoruz... 946-950 arasında antidemokratik kanunların kaldırılmasını Halk Partililerden istemiştik. Kaldırmadılar, şimdi pişman oldular. Bize kaldırın diyorlar. Kendi hatalarıdır amma bu bir ders-î ibrettir. Bugün mademki pişman olmuşlardır. Hiç bir zaman Mahkeme Kadı'nın. Mülkü değildir. Elbetteki bir gün düşebiliriz. Biz de pişman oluruz arkadaşlar. Bu kanunların yükü altında ezilebiliriz...) Aynı toplantıda Gurup tutanağı sahife 2-13 de: (... Benim arzetmek istediğim noktalar bunlardır. Kanunlar bugün Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun sayın Menderes'in buyurduklarının hilâfına iddia edeceğim ki, arkadaşlar medenî ve hakikî demokrasi olan memleketlerin hiç birinde yoktur. Öyle tatbikat gördük ki arkadaşlar; burada Karpiç'te yemek yiyen bir kaç muhalifi dağıtacak kadar ileri götürülmüştür. Beri tarafta Valiler aynı emri aynı şekilde tatbik etmediler. Bakıyorsunuz Burdur Valisi emniyetle beraber harekete geçmiştir. Hakkı var, kanun emri. Bakıyorsunuz Antalya valisi daha başka hareket etmiş...) 6/7 Eylül olayları hakkında Gurupta: (Vicdanımın sesi olarak haykırıyorum Hükûmet suçludur, Hükûmet bal gibi suçludur. Mahkemeye sevki icap eder.) demiştir.

Basın suçlarından mahkûm olanların affını Aralık 958 tarihinde teklif etmiştir. Bu ve bunun gibi devamlı mücadeleden sonra 21.4.1960 tarihinde guruptaki son yetki kanunu hakkındaki konuşmasında, sahife 172: (... Arkadaşlar, elimizde bir Anayasa var... Bu kanunu kabul ettiğimiz takdirde haklı ve haksız feryatlara fırsat vereceğiz. Ben şahsen söylüyorum bir kaç noktada serdedeceğim. Kanun teklifi Anayasa'ya muhaliftir.) demiştir.

Gerek Gurup'taki, gerek Meclis'teki konuşmaları ve davranışları ile devamlı şekilde Anayasa'yı ihlâl eden gidişe mukavemet ettiği ve mürakabe vazifesini yapabildiği görülmektedir. Bu itibarla sorumluluğu cihetine gidilememiştir.

49- SANIK MUSTAFA ÖZTÜRK: Son devre milletvekilidir. İçtüzük, Tahkikat Encümeninin kurulması kararına ve yetki kanununa oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığına dair herhangi bir faaliyeti geçmemiş ve buna dair birşey gösterememiştir.

Durumu fer'i iştirâk halindedir.

50- SANIK OSMAN TALÛ: Kırşehir Kanununa, içtüzüğün tadiline, Tahkikat Encümeninin kurulmasına ve yetki kanununa oy vermiştir. Behçet Kayaalp listesin-

de de adı vardır. Sorumluluğunu kaldıracak mahiyette murakabe vazifesini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülememiştir.

Fer'i iştirâk halindedir.

Ancak müdafaa ettiği gibi Meclis zabıt ceridesi 23.2.1959 tarih ve sahife 511 de Cumhuriyet Halk Partisi milletvekillerinden Ferit Melen (Van) tutumu ve Mecliste yaptığı bir konuşması dolayısıyla: (... Özlediğim olgun bir konuşma dinledim. Bir iktidar partisi sözcüsüne yaraşan bir konuşma idi bu.. Bundan dolayı sözcünüzü tebrik etmeyi vazife sayıyorum. Temenni edilir ki iktidar partisnin bunda sözcüleri bu arkadaşımızı örnek alsınlar ve bundan sonra meselelerimizi karşılıklı ve böyle bir objektivite içinde huzurunuzda getirsinler) demiştir. Bu hal sanık lehine cezayı azaltıcı takdiri bir sebep sayılmıştır.

51- SANIK NECATİ TOPÇUOĞLU: Son devre milletvekilidir. İçtüzüğün tadiline, Tahkikat Encümeni kurulmasına ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. Hastalığı sebebiyle murakabe vazifesini yapamadığını müdafaa etmekte ise de asıl Anayasayı ihlâl eden yukarıda yazılı karar ve kanunları oyları ile desteklemiştir. Buna nazaran hastalığını bir savunma sebebi olarak ileri sürememek icap eder. İstifasına sanık İzzet Akçal'ın mani olduğu yolundaki müdafaasının da bir kıymeti olamaz.

Durumu fer'i iştirâk halindedir.

52- SANIK ORHAN UYGUN: Son devre milletvekilidir. İçtüzük tadiline oy vermiştir. Behçet Kayaalp listesinde adı var. Milletvekillik vazifesi Anayasayı ihlâl edici kanunlara ve hükûmetin bu yoldaki tutum ve davranışı karşısında mücadele etmekten ibarettir. Alelâde konulardaki faaliyeti sorumluluğu bertaraf edecek mahiyeti haiz olamaz. Bunun gibi elektrik kurumu kanunu ve Afyon konusunda tanığın gösterdiğini bildirdiği çalışmalarının Anayasa ve Anayasa nizamı ile bir alâkası yoktur.

Fer'i fail olarak kabul edilmiştir.

53- SANIK MURAT ÂLİ ÜLGEN: 1950 den beri milletvekilidir. Anayasayı ihlâl eden kanunların hepsine oy vermiştir. Bunlarda bazılarının tekliflerinde de imzası vardır. Sanık Meclis müzakereleri sırasındaki sataşmaları ile Menderes zihniyetine mensup olduğunu ve Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le aslî iştirâk halinde bulunduğunu bariz bir şekilde göstermiştir. Sanık 21.6.1954 Emekli Sandığı kanununun tadili müzakereleri sırasında zabıt ceridesi sahife 226 da Sırrı Atalay'a karşı: (... Bu maddeyi iyi anlayamamışsın) diğer bir yerinde (Geri al sözünü) demek suretiyle sataşmıştır.

Bundan başka milletvekili seçimi kanununun tadilinin müzakeresi sırasında zabıt ceridesi 30.6.1954 sahife 311 de Sırrı Atalay'a karşı (.. Başından büyük lâflar ediyorsun), 1955 Bütçe müzakeresi sırasında zabıt ceridesi 233 Nüvit Yetkin'e karşı: (Hep eski sözler.) aynı yıl Bütçe müzakereleri sırasında zabıt ceridesi 488 de Tahir

Taşer'e karşı: (Çok da mahkeme kuruldu), 23.11.1955 de zabıt ceridesi 119 da Nüvit Yetkin'in verdiği bir sual takririnin müzakeresi sırasında Nüvit Yetkin'e karşı (Sizin zamanınızda da Konya'da Emniyet Müdürü idi.), 28.11.1955 tarihli Meclis zabtı sahife 164 de Zeki Tolonay'a karşı (Gayesini anlamadık siz izah ediverin), 16.12.1955 tarih ve Meclis zabtı sahife 271 de İnönü'ye karşı (Siz kimsiniz de size müracaat ediyorlar.), 23.12.1955 tarihli Meclis zabtı sahife 411 de Kâmil Kırıkoglu'na karşı (Senin şahidin mi var?), 1.6.1956 da meclis zabtı sahife 4 de Hasan Erdoğan'a karşı (Teşrinlere kadar çalışacağız), 6.6.1956 tarihli Meclis zabtı sahife 216 da Fethi Çelikbaş'a karşı: (İtibarı biz biliriz) (Burası Meclis tabanca ile gelinmez.) tarzındaki satışması üzerine Reisin (Murat Âli Bey oturduğunuz yeri hitabet kürsüsümü sanıyor-sunuz. Oradan konuşulmaz) tarzındaki ihtarına maruz kalmıştır. 27.6.1956 tarihli zabıt ceridesi sahife 528 de İsmet İnönü'den Sayın diye bahseden Ahmet Hamdi Sancar'a karşı (B.M.M.'ne karşı hakarete bulunan bir insan Sayın değildir.) 11.7.1956 tarihli zabıt ceridesi sahife 207 de Fethi Çelikbaş'a karşı (Senin gibi ahlâki ve siyasi karakteri zayıf bir adam değilim) yine Fethi Çelikbaş'a karşı sahife 209 da (Elinizdeki neşriyat nedir), sahife 217 de Osman Bölükbaşı'ya karşı (Reis bey Meclise hakaret ediyor sözlerini geri alsın), sahife 219 da İnönü'ye karşı (Sen milleti ihtilâle sevk etmek istiyorsun), 24.5.1957 tarihinde zabıt ceridesi sahife 311 de Feridun Ergin'e karşı (Haydi buna cevap ver bakalım), 14.6.1957 de zabıt ceridesi sahife 235 de Sırrı Atalay'a karşı (Burada anlamıyan hiçbir kimse yoktur.), 24.6.1957 de zabıt ceridesi sahife 455 de Ahmet Bilgin'e karşı (Ama sövmek, küfretmek değil), 20.11.1959 da zabıt ceridesi 321 de İsmail Rüştü Aksal'a karşı (Allahın kudreti) demiş son yetki kanunu Mecliste görüşülürken yine oturduğu yerden kanunu destekler mahiyette 27.4.1960 tarihinde sahife 286 da Turhan Fevzioğlu, Hüseyin Naili Kubalı'nın eserinden naklederken: (Bakınız bu gerçek vatansever fikrini nasıl ifade ediyor) "Batı demokrasilerinin dayandığı siyasi ahlâk kaidelerine aykırı bulunan ve iktidar partisinin bir kuvvet darbesinden başka birşey olmayan bu karar ve onun tatbik tarzı Demokrasimizi bir çıkmaza sokmuştur." demesi üzerine sanık: "O da senin yazın" ve 299 sahifede de İnönü'ye karşı: (Kürsüden ihtilâl beyannamesi okudun Paşam) demiştir. Sanık oturduğu yerden bu devamlı müdahaleleri ile Menderes'ci zihniyete bağlılığını göstermektedir. Filhakika müdafaa ettiği gibi parlamentolarda milletvekilleri bir iki kelimelik müdahalelerini oturdukları yerden yaptıkları görülmektedir. Ancak bu müdahaleler müdahaleyi yapanın maksadını da ifadeden hâli değildir. Sanık ise B.M.M.'in de bulunduğu müddetçe bu müdahaleleri ile Demokrat iktidarın tutumunu ona sıkı sıkıya bağlı bir şekilde desteklemiş muhalefete karşı davranışını göstermiştir. Müdahalelerin devamlı ve ısrarlı oluşu hedef ve istikâmeti aslî iştirâk halinde olduğunu göstermektedir.

54- SANIK KASIM KÜFREVÎ: 1950 den beri milletvekilidir. Anayasayı ihlal

eden kanunların hiçbirisine oy vermemiştir.

4 ncü Menderes kabinesinin programı okunduğunda söz alan sanık hâkim teminatından bahsederken 16.12.1955 Tarihinde Meclis zabıt ceridesi sahife 296 da: (... Muhterem arkadaşlarım, bu çalışmaların neticesinde şu vecizeye varılıyor; Hâkimin teminatı sadece vicdanında mütecellidir. (Sağdan, bravo sesleri, gülüşmeler) Aziz arkadaşlarım; hükûmet programı bu babta; sadece bu vecizenin kâilinin Bakanlar safı haricinde kalması ile hâkimlerin kâfi bir teminata nail olduklarını hatırlatan bir sükuta müstağraktır. (Sağdan gülüşmeler). Sanık bu sözleri ile Demokrat Partinin hâkim teminatına ancak “hâkimin teminatı vicdanındadır” gibi sade ve basit sözle kıymet verdiğini fiili bir teminata yanaşmadığını belirtmiş ve tenkit etmiştir. Aynı konuşmanın devamında şöyle demektedir: (... Birinci Menderes hükûmetinin programında matbuat hürriyeti müsbet ifadelerle yer almıştır. Bilahare basın kanununun bazı hükümleri çıkarılmış, fakat bu hükümler hemen aynen ceza kanununun hükümleri arasına serpiştirilmişti.(... Aziz arkadaşlarım neşren hakaret davalarında hakikat maddenin isbatına hizmet eyleyen bir teklife imza koymuş ve bu teklifi B.M.M.’ne tevdi eylemiş arkadaşlarınızdan biriyim.) demiştir.

Adnan Menderes 25.5.1960 tarihinde grupta son konuşmasını yaparken ve bu sırada sorulmasının hatalı olacağı hakkındaki sözlerine karşı “hiçbir zararı olmaz” diye cevap vermiştir.

İsbat hakkını isteyenlerle birlikte Demokrat Partiden, bir müddet müstakil kalmış ve kendisinin ve ailesinin maruz kaldığı türlü tazyikler sonunda tekrar D.P. ‘ye dönmüş fakat hiçbir zaman Adnan Menderes zihniyetini terviç etmemiştir. Nitekim biraz evvel yukarıya geçirildiği veçhile memleket meselelerini grupta konuşmanın hiçbir zararı olmayacağını bildirmiştir. Murakabe vazifesini yapmış olduğundan sorumlu görülmemiştir.

55- SANIK HALİS ÖZTÜRK: 1950 den beri milletvekilidir. Halk Partisi malları, Kırşehir’ in ilçe haline getirilmesi, 39 ncu maddenin ve seçim kanununun tadillerine ve içtüzüğe oy vermiştir. İstanbul Ankara olaylarına dair 29.4.1960 tarihinde - grupta konuşurken tutanak sahife 40 da protesto yapan Üniversite gençleri hakkında: (... hükûmet bu itlerin dişini söksün, itoğlu itlerin cezasını versin demiştir.) Ancak bu sözler aslı iştirâkin kabulüne kâfi görülmemiş fer’i iştirâke şiddet sebebi sayılmıştır. Teşriî murakabesini yapmadığı gibi üstelik yukarıdaki sözlerle de hükûmeti desteklemiştir.

56- SANIK ŞEREF SARACOĞLU: Son devre milletvekilidir. İchtüzüğe oy vermiştir. Yukarıda umumî mülâhazalarda bildirildiği veçhile Anayasayı ihlâl eden kanunlara rey verip vermemek değil asıl suç murakabe vazifesini yapmamış olmakla teşekkül etmektedir. Hesabatı tetkik görevi ile İzmit ve İstanbul’da bulunmak bu esaslı vazifenin ifasına mani teşkil edemez. 15.5.1960 dan sonra yurt dışına çıkmış

olmasının ise olaylar ve netice ile hiçbir alâkası yoktur.

Durumu fer'î iştirâk halindedir.

57- SANIK SELİM YATAĞAN: Sanık son devre milletvekilidir. İçtüzüğe oy vermiştir. Ancak konuşmaları ve davranışları ile Menderesci zihniyetin mensuplarından olduğunu açık olarak göstermektedir.

5.6.1958 tarihinde grupta sahife 185 de: (... Biz bir tarafa yumruk vurduğumuz müddetçe, şu kubbeden içeri girdikten sonra iktidarı muhalefet bu şekilde felce uğratabilir diye biz içtüzükte tadilât yapmak suretiyle muhalefet horozunun iki kanadını yolduk. "Horoz değil tavuk sesleri" Şimdi bu adamlar hücumla kalksalar da sert mücadeleler yapmağa çalışsalar da...)

9.8.1958 tarihinde yine grupta sahife 46 ve devamında: (... Arkadaşlar biz iktidar olarak vereceğiniz cesurâne kararlar bu iktidarımızın şahlanması karşısında bu muhalefet apışacaktır. Yalnız bu toplantıda hemen karşlarına çıkıp da onlar nasıl şiddet gösteriyorlarsa biz bir misli şiddet göstermek suretiyle, 12.00 ye çeyrek kaldı. İsterseniz bendeniz grubum namına bu işi halletmeye fedaiyim. Mebusluktan istifa edeyim tek başıma dışarıda bunlarla mücadele edeyim. Ne korkacağım Demokrat Parti iktidarı arkamda olduktan sonra kaçacak delik aratırım. "Gülüşmeler.")

11.6.1959 tarihinde gruptaki konuşmasında sahife 40 da: (... Bu Halk Partisinin yegâne arzusu bizi herne pahasına olursa olsun huzursuz bırakmak ve iktidarı kolaylıkla ele geçirmek, gayesine ulaşmaktır. Böyle birşey olmaz avuçlarını yalasınlar..) Yine aynı konuşmasında sahife 45 de Menderes hakkında: (... Talâkatı lisaniyesi, belâgatı cazibesi, mantikî sayesinde bizim dertlerimizi geride bırakıyor...) dedikten sonra bir avuç muhalefetin hakkından gelmek için ne yapmak lâzım gelirse siz karar verin..) diye de ilâve etmiştir.

14.5.1959 da grupta konuşmasında sahife 38 de: (... Muhalefeti matbuat destekliyor. Onu yıkmak lâzımdır. Bu da kanunla olur. Bu suretle köpekleyeceklerdir. Matbuat kalesi ya feth edilir ya yıkılır. Onu fethetmek için matbuata namütenahi müsamaha gösterdik, kasalarını doldurduk, yine fethedemedik, şimdi fethetmek için yıkmak lâzımdır...) demiştir. Yine aynı konuşmasının devamında ve Meclisteki hâdiseler dolayısıyla: (... Kuru gürültüye bakmayın, bunlara yakışan kendilerine bir temiz dayak çekip tenkil etmektir. Fakat bir güzel dayak yerlerse bir daha bunu yapamazlar.)

Grupta 3.5.1960 tarihinde tutanak sahife 16 da: (... Evveleminde muhalif hareket edenlerden cana can diyenlerin canlarını cehenneme yollamak ve diş diş diyenlerin de dişlerini sökmek zamanı gelmiştir.. Pilavdan dönenin kaşığı kırılınsın arkadaşlar...) demiştir.

Sanık bu konuşmaları ile menfî zihniyetini gösterdiği gibi iktidarda kalmak için

Meclis içinde ve dışında dayak gibi kaba kuvvete de başvurabileceğini açığa vurmuş bulunmaktadır. Bu sözlerin tenkit ve murakabe ile hiçbir alâkası yoktur. Ve aynen - grup zabıtlarından çıkarılmıştır.

Milletvekili olmadan evvelki hizmetlerin hâdiseler ile bir alâkası olmadığı gibi sözlerinin sarahat ve hedefi karşısında da bir kıymeti olmamak icap eder ve sanık aslî iştirâk halindedir.

58- Sanık Faruk Cöl: 954'den beri Milletvekilidir, seçim kanunu tâdiline, iç tüzüğün değişmesine ve tahkikat komisyonu kurulmasına rey vermiştir. Mürakabe vazifesini yaptığı hakkında hiç bir faaliyeti görülmemiştir. Kendi kazancının fazla olması ve selâhiyet kanununa oy vermemiş bulunması neticeye müessir değildir. Ferî iştirâk halindedir.

59- Sanık Kemal Eren: Dava mevzuu olan kanunlardan yalnız Kırşehir kanununa oy vermemiştir. Bu kanunların Anayasa'yı ihlâl ettikleri izah edilmiştir. Gerçi sanığın Aralık 958 de vermiş olduğu ve 10 kişilik bir hey'et kurulması hakkındaki önergesi sebebiyle 146/1 maddenin uygulanması iddia makamınca istenmiş ise de önergenin verildiği tarihe ve mahiyetine göre aslî iştiraki kabule müsait değildir, ferî iştirâk halinde olduğu kanaatine varılmıştır.

60- Sanık Hâmit Koray: 950'den beri Milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanunla, 39 ncu maddenin tâdiline, basın kanununa ve iç tüzüğün tâdiline oy vermiştir. 39 ncu maddenin Encümende müzakeresi sırasında muhalif kaldığını bildiriyorsa da bilâhare Mecliste kabulü reyinde bulunduğundan dolayı bu muhalefeti neticeye müessir görülmemiştir. İç tüzük tâdiline oy verdiği göre hastalığının teşriî murakabesini yapmaya ciddî bir şekilde mani olmadığı anlaşılmaktadır. Ferî iştirâk durumundadır.

61- Sanık Nazifi Serif Nabel: 950'den beri Milletvekilidir. Tahkikat Encümeni kurulması ve selâhiyet kanunundan maada diğer kanunlara oy vermiştir. Diktaya müteveccih müdafaası yukarıda cevaplandırılmıştır. Milletvekilinin murakabe görevini her halde yapması icabeder. Ferî iştirâk durumundadır.

62- Sanık İsmet Olgac: 950'den beri Milletvekilidir, Halk Partisi mallarının müsadereci, 39 ncu maddenin tâdili, seçim kanununun tâdili ile basın kanununa ve iç tüzüğün tâdiline oy vermiştir. Hukukî cihetler hariç sanığın şahsına taalluk eden esaslı bir müdafaası mevcut değildir. 39 ncu maddeye göre emekliye sevk edilenlerin Devlet Şûrasına başvurması hakkında bir hak tanınması hakkındaki konuşması lehinde cezayı azaltıcı bir sebep olarak kabul edilmiştir. Ferî iştirâk durumundadır.

63- Sanık Hüseyin Özbay: Son devre Milletvekilidir. İç tüzüğe oy vermiştir. Gerçi hastalığı mürakabe vazifesinin ifasına mani değilse de 59 ncu maddenin tatbikına sebep sayılmıştır. Ferî iştirâk halindedir.

64- Sanık Mehmet Ak: Sanık son devre Milletvekilidir, devresinde çıkan ve Anayasa'yi ihlâl eden karar ve kanunlara oy vermemiştir. Sanık Refik Koraltan'ın Meclis Başkanlığından uzaklaştırılması hakkındaki ceryana katılmıştır. Bundan başka mahiyetleri yukarıda açıklanan 90 lık ve 28 lik takrirleri imza etmiştir. Sorumluluğunu mucip bir sebep mevcut değildir.

65- Sanık Kenan Akmanlar: 950'den beri Milletvekilidir. Tahkikat Encümeninin kurulması ve selâhiyet kanunu hariç dava mevzuunu teşkil eden diğer kanunlara oy vermiştir. Sanığın 2.5.960 tarihinde Demokrat Parti Meclis Grubuna verdiği bir önerge ile Ankara olaylarına ismi karışan mebusların teşrii masuniyetlerinin kaldırılmasını istemiş olması ve 9.12.958 de vermiş olduğu önerge ile de 10 kişilik bir hey'etin kurulmasını- talep eylemesi iddia makamınca hakkında 146/1 maddenin uygulanmasına esas ittihaz edilmiştir. Müdafasında ileri sürdüğü tahkikat komisyonu teşkili hakkındaki karara ve selâhiyet kanununa rey vermemiş bulunması ve müdafasında ileri sürdüğü diğer hususlar murakabe vazifesini yapmağa mani bulunmadığı cihetle fer'î fail sıfatını bertaraf edecek mahiyette görülmemiştir.

66- Sanık Sadık Erdem: Sanık son devre Milletvekilidir. Devresinde çıkan tahkikat komisyonu teşkili kararına ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. Sanık 9.12.958 tarihinde tedbirler için 10 kişilik bir hey'etin kurulmasını teklif etmiştir. Bundan başka 2.5.1960 tarihinde grupta 134 ncü sahifeden itibaren: (... ben talebe Başkanı ile konuşuyordum. Kısa keserek bahsedeceğim. Cemiyet Başkanı ve Birlik Başkanı, evet dedi. Benim tuttuğum taraf kazanabilir. Hükûmeti dahi sarsabilirim. Bu laf talebeye işlenmek istenen bir zihniyetin ifadesidir. Federasyon seçimlerini takip ediyorum; arkadaşlar yüzde yüz anarşist bir zihniyetle yetiştirilmek isteniliyor. Bizim talebeler, Demokrat olan talebeler karakucak güreşmek istiyorlar. Fakat bunların karışlarındaki Halk Partili gençlerin muazzam şekilde komiteci olduklarını görüyoruz. Yani bunlar tesadüfi değil, hazırlanmış gençler olduğunu gördük. Mülkiyenin durumundan bahsedecek değilim. Bütün hâdisenin başı Mülkiyedir... Bu Üniversite muhtariyeti iki şeye yaramaktadır. Birincisi, Profesörlerin tek taraflı olarak talebe üzerinde hakimiyetine; çünkü ikinci bir merci olmadığı için, yarıyor. İkincisi de Hükûmet kuvvetleri Üniversiteye giremediği için Halk Partisinin yer altı faaliyetine mesnet, merkez teşkil etmesine yarıyor) demektedir. Bu suretle hem Üniversiteye, hem muhalefete çatmakta, iktidar partisinde hakim olan zihniyetini ve Üniversite gençleri üzerinde nasıl ayırıcı faaliyette bulunduğunu açığa vurmaktadır.

Gerek basın ve gerek muhalefeti memnun edecek şekilde bir konuşması ve müdafasında bildirdiği diğer hususlar grup zabıtlarında mevcut değildir. 2.5.960 tarihli konuşmasının metni yukarıya geçirilmiştir. Selâhiyet kanununa rey verip iç tüzüğe vermemiş olmasından müdafaa edildiği gibi lehine bir mâna çıkarmağa mahal yok-

tur. Sanık tesbit edilen durumuna göre aslı iştirak halindedir.

67- Sanık Atilla Konuk: Sanık 954-957 devrelerinde Milletvekilliği yapmıştır. Refik Koraltan'ın Meclis Başkanlığından uzaklaştırılması maksadıyla yapılan teşebbüse dahildir. Şirketlerde çalışan Halk Partililer hakkındaki konuşması Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile alâkalı sayılmaz. 90 lık takirde imzası vardır. Behçet Kayaalp'in emrinde bulunan listede ismi görülmektedir. Bunlar sanığın murakabesini yaptığına ve suç kastı bulunmadığına yeter derecededir.

68- Sanık Burhanettin Onat: Sanık 950'den beri Milletvekilidir. İçtüzüğün tâdiline, Tahkikat Komisyonunun kurulmasına ve selâhiyet kanununun kabulüne oy vermiştir. Muhalefetin 957 seçimleri hakkında verdiği önergeler üzerine 27.3.958 de - gruptaki konuşmasında: (... 57 seçimlerinden sonra bu çatinın içine ayak bastığımız andan itibaren taarruzlara, yayılım ateşlere maruzuz. Aynı tempo, aynı iddia, aynı renk, aynı ton.... Hükûmet tazyik yaptı, kütükler tahrif edildi, noksan çıktı... Sonra sözlü sorular başladı... bence bunun ifade ettiği tek mâna var, muhalefet karardır. Ateşe devam ediyorlar. Şimdi ne yapacağız? mesele orada. Gelmiş takirlerini reddettik deriz, geçer gider, fakat efkârı umumiyeiyi tatmin edermi? bence hayır. Sebati Ataman arkadaşımızın çok iyi buyurdıkları gibi bu kürsüden bize atılmak istenen çamurları kendi yüzlerine sıvamak mevkiindeyiz... Binaenaleyh Meclis tahkikatı açılması veya falan falan şahıslar hakkında tahkikat yapılması hakkındaki teklif reddedilmiş diyeceğinize, bunlara desekki efendiler, siz hem suçlu hem güçlü mevkiindedesiniz.) 11.6.959 tarihinde: (... Biz darbeî Hükûmetle iktidara gelmiş bir parti değiliz. Ananızın ak sütü gibi helâl reyle iktidara gelmiş ve tarihte çok az bir siyasî partiye nasip olmuş bir meşruiyet ile bu mevkide oturan insanlarız. Elbette bizim de etimiz, kemiğimiz, hassas ruhumuz vardır... bu vaziyette yedi tane değil yetmiş tane meclis tahkikatı önergesini konuşmağa hazırız... Bu Anayasa'yı ittiba etmek, harfi harfına ittiba etmek yoluna gitmek muhalefetin oyununa gelmek akıllıca bir hareket olmaz. Siz bilirsiniz, takdir sizlerindir.) demiştir. Bu sözler muhalefet önergelerinin nasıl bir müzakereye tâbi tutulacağını gösteriyor. Sanık 2.5.1960 tarihinde grupta: (... birkaç günden beri memleket siyasî tarihinin çok vahim günlerini yaşamaktadır. Üniversite hâdisesi ile Üniversite talebesinin müessif hareketleri ile karşılaştık... bugün iktidarın beliren ilk arâzları karşısında basit bir talebe nûmayişi olarak gösterilen şekil karşısında gösterdiğimiz hassasiyet ve aldığımız karar zatürreeye karşı vaktiyle müdebbir bir hekimin verdiği Dijinalit tedavisine benzer... Bastırılmış gibi görünen bu hâdiseleri, basit, masum bir talebe hareketi diye kabul etmeğe imkân varmı..? Burada teşriî masuniyetin zırhına bürünerek alabildiğine zehirini saçıyor, dışarda da, yer altında köstebek gibi dolaşarak zehirini saçıyor.... Bu hassasiyet 50-100 kişi öldürülsün ve ondan sonra dönüp efkârı Umumiyeeye, görüyormusunuz masum çocuklarınıza nasıl kıyıyorlar densin... Efendim fevkâlade tedbirler mevzuunda.. ala-

çağız arkadaşlar aldığımız, koyduğumuz bu komisyon Anayasa'ya muvafık mı muhalifim arkadaşlar? Gün gelmiş bu Meclis bir şahsa Anayasa'nın bütün haklarını, Meclisin bütün selâhiyetlerini vermiştir. Fevkalâde anlarda meselâ İstiklâl harbinde. İstirham ederim arkadaşlar bu iç harbi düşünün, Mükerrerem bey Kubalı'dan beraber bahsedelim.) demiş, Mükerrerem Saol da: (Ama kafasını kuralım bu mendeburun) diye cevaplandırmıştır. Gerçi sanığın ilk seneler Hükûmeti tenkit edici konuşmaları vardır. Fakat sonra bu konuşmalarda olduğu gibi tutumunu ve zihniyetini değiştirmiş, adetâ kurulan komisyon Anayasa'ya muvafık mı, muhalif mi bunu dahi düşünmeden ve iş işten geçmeden Hükûmete gidişinde devam etmesini en müfrit bir dil ile telkin etmiştir. Bu itibarla ilk senelerdeki tutumunun ve 90 lık takrire imza koymuş olmasının suçluluğunu kaldırır ve iştirakin derecesine müessir bir mahiyeti bulunmamıştır. Fer'î iştirak halindedir. Ancak yukarda bahsedilen tutumu hakkında 59 ncu madde-nin tatbikini icabettirmiştir.

69- Sanık Adnan Seleker: 957 devre mebusudur. Anayasa'yi ihlâl eden kanunlardan hiç birine oy vermemiştir. Behçet Kayaalp'in mukavemetçiler grubunu gösteren listede adı vardır. Bu sanık 5.6.958 tarihli grup zaptı sahife 170-178 de Hükûmetin muhalefet partilerine karşı tedbir almağa sevkeden: (... ben tecrübesiz olmama rağmen bu kısa devredeki müşahedelerimden çıkardığım bir neticeyi ifade etmek isterim. Ne Millette ne de Demokrat Parti grubunda İsmet Paşaya ve onun temsil ettiği partiye karşı bir korku ve çekingenlik haleti ruhiyesi yoktur. Bu çekingenlik psikozu zaman zaman daha ziyade Hükûmete hakim olmaktadır.... Muhalefetin normal ve iktisadî yollarla başarılı hareketi gölgelemediği hakikati ifade edilmeğe değer. Bugün Memleket içinde bir şûriş çıkarmak istemek ve komşu memleketlerdeki kötü gidişten ilham alarak emrivakiler hazırlamak ihtimali, dürendiş bir Hükûmet için daima hatırdâ tutulması lazım gelen bir hakikattir. Bu hakikatin ölçüsü olan Hükûmetin şimdiki icraatı, kadife eldiven içinde demir bilekli bir iktidar olarak göstermek için asayiş ve inzibatla ilgili her türlü tedbiri almasını Hükûmetten beklemek bizim için hem bir hak hem de bir vazifedir.... Arkadaşlar, seçmen oyunun iktidarların mukadderatını tâyin ettiği memleketlerde bir sınıfın reyinden istinkâf edilemez. O da memurlardır. Bilhassa bizde memur aynı zamanda memleketin yegâne münevver zümresidir. Sayın Başvekilimizin bir konuşmasında işaret ettiği gibi, Hükûmet memurlara karşı tedbir alırken, memleketin nâzım sınıfı olduğunu da nazarı itibara alacak ve bu husustaki tedbirleri yumuşatacaktır... Kanunî vazifelerini suistimal ederek karşı-mıza çıkan memurlar hakkında kanunî müeyyideleri müsamahasız olarak tatbik eden bir iktidar olarak bulunduğumuz müddetçe bu memlekette muhalefetin çığırdan çıkardığı hâdiselere karşı alınan tedbirlerde Demokrat Parti muvaffak olacaktır...) tarzındaki konuşması ile içtüzük tâdilâtı ve Tahkikat Encümeni kurulması hakkındaki karar oy vermiş olması keyfiyeti iddia makamınca hâdisenin aslî faili olarak tecrimi-

ne mesnet gösterilmiş ise de, yukarıdaki zabıttan aynen alınan konuşmasında aslî iştirak halinde suçlandırılmasını icabettiren bir mahiyet görülmemiştir.

Sanık Adnan Selekler'in; müdafaasında mevzubahs ettiği 1.6.959 tarihli Meclis oturumunda yaptığı konuşmasında (zabıt ceridesi sahife: 416) "Bütün memleket meselelerininBüyük Mecliste halledilmesi, bütün memleket meselelerinin Büyük Meclise getirilmesi Anayasa'nın ruhuna uygun olarak teşriin icrayı kontrolü gibi D.P. programına tamamen uygun bir meselede D.P. mebuslarının herhangi bir teşebbüse yardımcı olmayacağını düşünmek muhal bir iddiadır." dediği görülmüş ise de; bu oturumda ruzname hakkında söz isteyen muhalefet mebusu Avni Doğan; içtüzüğün 89 ncu maddesine muhalefet edildiğini, Riyaset makamının C.H.P. nin Hükûmet ricalini itham eden 7 tahkikat evrakını gündeme almadığını, Anayasa'nın 22 nci ve içtüzüğün 169 ncu maddesinin zedelendiğini beyan etmesi üzerine söz aldığı ve yukardaki konuşmayı yaptıktan sonra Hükûmete karşı saygı ananesinin mevcudiyetinden bahsile (bu saygı ananesinin, 27 yıl iktidarda kalmış ve tecrübeli bir muhalefet partisi tarafından kökünden tahrip edilmek istendiği bir devirde yaşıyoruz. Bir Vatanperver olarak buna göz yummağa imkân yoktur. Muhalefetin, tarihî simalarının her şeyden evvel Hükûmet nosyonuna, Türk Milletinin kaderini yazmış olan insanlara saygı göstermeleri lâzımdır. İptidaî denilebilecek gösterilerden vaz geçerek, illâ bir tarafın haksız olacağı yolundaki inanışlardan sıyrılarak bir anlayış farkı ile hareket edildiği takdirde Türk Milletinin en münevver mecmuasını teşkil eden gruplarımız elbirliği ile vatana ait bütün meseleleri tarihe şan verecek bir olgunluk içinde halledecektir, arzederim.) demek suretiyle talebin sürüncemede kalmasını ve bu suretle önergelerin ve tahkikat isteklerinin gündeme alınmamasını telkine müsait bir konuşma yapmıştır. Nitekim; aynı oturumda muhalefet mebuslarından Nüvit Yetkin; (Riyasetten kaç defa vad aldık. Bunu tesbit edelim. Ne vakit?) سوالini sormuş, Reis İbrahim Kirazoğlu da; (Riyaset Divanı olarak hangi gün gündeme alınacağını beyan ve ifade edemem) demesi üzerine C.H.P. mebusları salonu terk etmişlerdir.

18.4.1960 günlü Meclis oturumunda tahkikat komisyonunun teşkiline dair teklifin görüşülmesi sırasında yaptığı konuşmada; (zabıt ceridesi sahife: 211,212) (.. işte arkadaşlar hâdisenin vahametini ve mes'uliyet mevkiinde bulunmanın bütün icaplarını nazarı itibare alan D.P. grubu; Milli Hakimiyetin yegâne mümessili ve bütün hükûmranlık haklarının sahibi bulunan Büyük Millet Meclisin işlere el koymasını teklif etmektedir. Bu suretle B.M.M.si encümeni vasıtasıyla hakikat ışığını karanlıklara tevcih edecek ve hâdiselerin maveralarında nelerin bulunduğunu birer birer meydana çıkaracaktır. Suçlu olmayanların böyle bir tahkikattan telaş etmelerine hiç lüzum yoktur. Amma; suçluların yakasına adâletin kahredici eli yapışacaktır.) demek suretiyle tahkikat encümeni kurulmasına dair teklifi desteklediği anlaşılan bu sanığın fer'i fail bulunduğu neticesine varılmış ve Anayasa'yı tamamen ihlâl edici mahiyette

olan selâhiyet kanununa oy vermemiş olması da hafifletici sebep telakki edilmiştir.

70- İbrahim Subaşı: 1950 ve 1957 devrelerinde mebus olmuştur.

C.H.P. mallarının müsaderesine ilişkin kanun ile içtüzük tâdilâtına ve tahkikat encümeni teşkiline dair olan karara oy verdiği tesbit edilmiştir. Bununla beraber; mahiyetleri ve gayeleri yukarda açıklanan 90 lık ve 28 lik takrirlerde imzası ve Behçet Kayaalp tarafından düzenlenen listede adı vardır. Ayrıca basın suçlularının affı hakkında kanunu teklif edenler arasındadır. Meclis Riyaseti seçiminde Şemi Ergin'i destekliyenler arasına da katılmıştır. Vazifesini yaptığı anlaşılan bu sanığın sorumluluğunu icabettiren bir cihet görülmemiştir.

71- Ahmet Tokuş: 1950, 1954, 1957 devrelerinde mebus olmuş ve C.H.P. mallarının geri alınmasına, Emekli sandığı kanununun tâdiline ve seçim kanununun 1957 yılında değiştirilmesine ilişkin kanunlarla İchtüzük tâdili ve tahkikat komisyonu teşkili hakkındaki kararlara oy vermiştir. Sanığın, Behçet Kayaalp'in mukavemetçi - grubu ihtiva eden listesinde adı vardır. 13.12.1955 günü D.P. Meclis Grubu toplantısında yaptığı konuşmada; Hükûmet programını tenkit ederek (Hükûmeti ifadelerinde biraz fazla nikbin görmekteyim. Programda muazzam kalkınma hamlesi teminat altındadır deniliyor. Bugünkü sıkıntılara göre bizlerin bu teminatın yerine getirileceğinden şüphe etmemiz yerinde olur. Halkın bir çok maddelerdeki sıkıntısının ıstırap haline geldiği bir çok arkadaşlar tarafından görülen bir vakiadır..... vergilerde bazı tenzilatlar yapıldı bunu kabul etmek lazım. Fakat sıkışık durum hasıl olduğu zaman trenlere, telefonlara, vapurlara zam yapıldı ve hattâ bazı vergilerin de zamlı geldiği malumdur. Toprak vergisi de bunun bir misalidir. Şimdi, bütün bu hakikatler ve daha bir çokları meydanda iken hiç bir plâna istinat etmeden daha ileri hamleler yapmaktayız. İnsanı şüpheye düşürmektedir, gayri ihtiyari "yeldeğirmeni, ama suyu nerede?" dedirtmektedir.)

Ve 12.7.1956 günlü grup toplantısında; Kıbrıs meselesinin müzakeresi sırasında (.... muhalefetle işbirliği yapmanın doğru olacağına kani bulunuyorum. Bu mevzuda Yunanistan kilise ile şu ve bu teşkilât ile birlikte çalışırlarsa; bizim de muhalefetle işbirliği yapmamız lâzım....) demek suretiyle Hükûmet icraatını tenkit eylediği görülmüş fer'i fail olarak kabul edilen sanığın bu konuşmaları da hafifletici sebep sayılmıştır.

72- Yaşar Yazıcı: 1957 devresi Milletvekili olan bu sanık tahkikat encümeni kurulması kararına, selâhiyet kanununa ve içtüzük tadilatına oy vermiştir. Bu suretle fer'i fail olduğu anlaşılan sanığın 90 lık takirde ve Kemal Özçoban tarafından hazırlanan basın suçlularının affı hakkındaki kanun teklifinde de imzasının bulunması hakkında hafifletici sebep telakki edilmiştir.

73- Mecit Bumin: 1950 yılından beri mebus bulunan bu sanık Kırşehir'in ilçe ha-

line getirilmesi hakkındaki kanundan başka Anayasalı ihlâl edici mahiyette olan bütün kanunlara oy vermiştir. Mecliste herhangi bir konuşması bulunmayan bu sanığın durumu fer'i fail mahiyetinde olup 90 lık tahrir ile ve Behçet Kayaalp'in listesinde yer almış olması hakkında hafifletici sebep olarak kabul edilmiştir.

74- Hilmi Çeltikçi: 1954 ve 1957 devrelerinde Milletvekili olan bu sanık Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi ve Emekli Sandığı kanunu ile seçim kanunu tâdil-leri; İçtüzük ve basın kanunu değişikliklerine ve tahkikat encümeni kurulması kararına oy vermiştir. Bu suretle fer'i fail durumunda bulunan sanığın 90 lık tahriri imzalamış ve Behçet Kayaalp'in listesinde yer almış olması hafifletici sebep sayılmıştır.

75- Eyüp Doğan: 1957 devresi Milletvekili bulunan bu sanık yalnız İçtüzük tâdilâtı ile Tahkikat Encümeni kurulması hakkındaki karara oy vermiştir. Bu hareketle fer'i fail durumunda bulunan sanığın 90 lık tahririne imza koymuş olması hakkında tanfif sebebi kabul edilmiştir.

76- Yasar Gümüşel: 1954-1957 devreleri Mebusu bulunan bu sanık; Emekli sandığı kanunu ile seçim kanununun 1957 yılında yapılan tadillerine, tahkikat encümeni kurulması kararına ve iç tüzük ve basın kanunu tadilatına müsbet oy vermiştir. Emekli Sandığı Kanununun 39'ncu maddesinin B fıkrasını da şumulüne alan tadil lâyihasını tetkik eden muvakkâat encümenin mazbata muharrirliğini de yapmıştır. Ferri fail durumundadır.

77- Fethi Batur: 1957 devresi Milletvekili olan bu sanık, Tahkikat encümeni kurulması kararıyla iç tüzük tadilatına oy vermiştir. Aydın Milletvekili Necati Çelim ile birlikte 19/6/1958 günü Demokrat Parti Meclis Gurubu riyasetine verdikleri müş-terek bir tahrirle (grup zabtı sayfa: 30) Ankara Mebusu Faik Ahmet Barutçu ve arkadaşlarının İktisadî politika hakkındaki gensorusunun reddini istedikleri gibi 7/4/1960 günü yine grup riyasetine verdikleri diğer bir tahrirle de (grup zabtı sayfa: 261) "1957 seçimlerinden beri C.H.P.nin memleket içinde ve vatandaşlar arasındaki faaliyetinin kanun dışı olduğu sabittir. Vatan ve Milletimizin selâmeti uğruna bu parti hakkında Meclis tahkikatı açılması hususunun grubumuzca karara bağlanmasını arz ve teklif ederiz." demek suretiyle Anayasa dışı karar ve tasarruflara girişen Tahkikat Komisyonu kurulmasına zemin hazırlamıştır. Ferri fail olan bu sanık hakkında bu-çihet takdiri şiddet sebebi sayılmıştır.

78- HÜSAMETTİN COŞKUN: 1957 Devresi Milletvekili bulunan bu sanık selâ-hiyet kanunu ile iç tüzük tadilatına oy vermiştir. Sanığın eşi Eşref Coşkun tarafından Yüksek Soruşturma Kuruluna gönderilip halen dosyada mevcut olan ve alınacak ted-birler başlığını taşıyan bir yazı foto kopyasında: (1- siyasî partilerin faaliyetlerinin ta-tili ile Meclisin Kurucu Meclis olarak çalıştırılmasının temini; 2- Anayasa'nın kuru-lacak İlim hey'eti tarafından Demokratik nizamın tesisi suretiyle tadili; 3- Âyan

Meclisinin kurulması, 4- Anayasa mahkemesi kurulması, 5- İktisadî konseyin kurulması, 6- Antidemokratik kanunların ilgası, 7- Referanduma gidilmesi, 8-İdari reform yapılması, (Vilâyetlerin Eyalet olarak birleştirilmesi) 9- Cemiyetler kanununun Demokratik nizamı göre tadili, 10- siyâsî partilerin kuruluşunu men etmek, 11- Seçimlere gitmek, 12- Valilerin, Savcılarının ve Hakimlerin tayin yoluyla değil seçimle iş başına getirilmesini temin eylemek) gibi hususlar yer almış ise de; bu düşünceleri gerçekleştirme yolunda teşriî her hangi bir teşebbüs, faaliyeti tesbit edilememiştir. Ferî fail olarak kabul edilmiştir.

79- NECATİ CELİM: 1951 ve 1957 devreleri Milletvekili olan bu sanık; kendi teşriî devresinde çıkan kanunlardan yalnız selâhiyet kanununa oy vermemiştir.

Sanık, 19/6/1958 tarihinde D.P. Meclis grubu riyasetine Fethi Batur'la birlikte verdikleri takrirle Faik Ahmet Barutçu ve arkadaşlarının iktisadî politika hakkındaki gensorusunun reddini teklif etmişlerdir. 9/12/1958 tarihinde yine grup riyasetine verdiği bir takrirle (.... dahili politikaya insicamlı bir yön verilmesini teminen A- Muhalefetin durumu. B- Matbuatın durumu. C- Devlet idaresindeki personelin programımıza göre çalışmamızın sağlanması esasları dairesinde bir plân hazırlanarak gruba arzı için 15 kişilik bir komisyon kurulmasını) teklif etmiş ve aynı tarihte grupta konuşan ve seçim kanununu yeniden ele alarak nisbi temsil usulüne göre itiraz götürmez bir şekilde demokratik esaslara uygun olarak tadil etmek tezini savunan Naci Berkman'a hitaben (memleketi felakete götürürsün; dünya döndü bundan.) demek suretiyle müdahale ettiği; ve 7/4/1960 tarihinde grup riyasetine verdiği bir takrirle; (C.H.P.nin ve onun naşiri efkârı olan matbuatın tutumu ve bunun memleket satındaki akisleri son derece ciddi bir safhaya girmiştir. Hükümetin mevcut kanunlara göre alacağı tedbirlerin hududunu aşmış bulunan ve memleketin ve rejimin temellerini tahrip eden bu davranışlar hakkında Meclis tahkikatı açılması suretiyle hadiselere Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak vaziyet etmek lüzum ve zarureti meydandadır. Bu sebeple Meclis tahkikatı açılmak üzere bir takrir hazırlanması ve ayrıca gerekli teşriî tedbirlerin esaslarının tesbiti için bir komisyon teşkili hususunda grup idare heyetine yetki verilmesi) hususunu teklif eylemiştir. Aynı tarihte sanık Fethi Batur'la bu mealde müştereken verdikleri takrirden de Fethi Batur hakkındaki kısımda bahsedilmiştir.

12/4/1960 tarihli grup toplantısında (grup zabtı sayfa: 12-19) C.H.P.si ve bazı basın hakkında tahkikat encümeni kurulması hususunda yapılan müzakereler esnasında Yeşilhisar ve Gaziantep hâdiselerinden bahsederek geç kaldığını ifade etmiş, yapılacak tahkikatın elde bir müeyyedesi ve bu müeyyedeyi tatbik edecek bir teşkilat bulunmadıkça bir netice husule getirmeyeceğini beyanla aynen (samimiyetle istihdamım şudur. Ben hukuki mevzuatı girmeyeceğim amma endişe içindeyim; bugün müzakeresi yapılırken, bir taraftan tahkikat yapılırken buna ait komisyonun yanı ba-

şında vazife ve selahiyetleri istimâl edecek olan teşekkül bir divanı harp mahkemesi mi olur, halk mahkemesi mi, bir fevkalâde mahkeme mi, ne olursa elinin altında hazır bulunmalı ve muhalefet buna itiraz ettiği takdirde sorumluluğunu beyan ve itiraf etmiş olacaktır. Biz bunu yaptığımız takdirde cesaretle işe el attığımızı ifade etmiş olacağız) demiş ve 11/5/1960 tarihli grup toplantısında da; (arkadaşlar, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi gençliği diyoruz. Bizde gençlik yaptık o zamanki gençlik Türk Milletine karşı yapılan ihanetlerden dolayı isyan ediyordu. Bugün Türk Milletine hizmet eden iktidara karşı isyan eden bir Üniversite ile karşı karşıdayız. Bir ilmiye sınıfı bir Genç Osman hadisesi yaratırmış gibi, memlekette huzuru bozmak, için kazan daldırır gibi, harekete geçmelerine karşı biz af ile müsamaha ile mukabele edemeyiz. Bu kadar Profesörlerden bir tanesi ben gençliğin memlekette bu şekilde hareketlerini tasvip etmiyorum diye bir beyanda bulunmuyor. Kendilerinden bu cihet soruldu mu? Bunların teker, teker tesbitini rica ediyorum...) demiştir.

Teşriî vâzifesi hükümeti kontrol ve murakabe ve onunu Demokratik nizam içinde vazife görmeye teşvik ve imale olan sanık, bir kısmı yukarıya alınan grup konuşmaları ile hükümeti Anayasa nizamı dışı hareket ve davranışlara tahrik eylemiştir.

80- NAIL GEVECİ: 1951 yılından beri Milletvekili bulunan bu sanık Anayasayı ihlal eden kanunların hepsine oy vermiş olduğu gibi, seçim kanununun 1954 ve 1957 yıllarında yapılan tadillerini inceleyen encümenler ile basın kanununu tadil layihasını ve selâhiyet kanunu teklifini tetkik ve müzakere eden muvakkat komisyonda üye olarak bulunmuştur. Sanığın, hükümetin anayasa dışı davranışını tasvip ve teşvik eder mahiyette grupta veya mecliste herhangi bir konuşması tesbit edilemediğinden; yukarıda mevzubahis kanunlara oy vermiş olması keyfiyeti, ferî iştirâk derecesinde görülmüştür. Yalnız, Anayasayı tamamen ihlâl eder mahiyette bulunan selâhiyet kanununa oy vermiş olması ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin okul haline getirilmesi teklifini desteklemiş bulunması da teşdit sebebi sayılmıştır.

Sanığın müdafaasında ileri sürdüğü hususlar, Anayasayı ihlal mahiyetinde tesbit edilen fiil ve hareketinin hukukî sonucunu değiştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak değerde bulunmamıştır.

81- NİHAT EĞRİBOZ: 1950 yılındanberi Milletvekili bulunan bu sanık Emekli Sandığı ve basın kanunu ile iç tüzük tadilâtına oy vermiştir. Bu suretle ferî fail durumunda bulunan sanığın müdafaasında ileri sürdüğü hususlar anayasayı ihlâl mahiyetinde tesbit edilen fiil ve hareketinin hukukî neticesini değiştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak değerde görülmemiştir,

82- PİRAYE LEVENT: 1957 devresi Milletvekili bulunan bu sanık selahiyet kanunu ile iç tüzük tadilâtına oy vermiştir. Teşriî murakabe vazifesini ifa yolunda herhangi bir faaliyeti tesbit edilemeyen bu sanığın müdafileri tarafından ileri sürülen hu-

suslar; Anayasayı ihlâl mahiyetinde görülen fiil ve hareketinin hukukî sonucunu değiştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak değerde değildir, Ferî fail durumundadır.

83- EKREM TORUNLU: 1957 devresinde Mebus bulunan bu sanık yalnız iç tüzük tadilâtına oy vermiştir. Teşriî murakabe yolunda her hangi bir faaliyeti görülmeyen ve bu suretle ferî fail durumunda bulunan Ekrem Torunlu'nun teşriî devresinde kabul edilen Meclis tahkikat encümeni kurulması kararıyla selâhîyet kanununa oy vermemiş olması keyfiyetihafifleticisebep olarak kabul edilmiştir. Müdafî Hamdi Üge tarafından ileri sürülen hukukî görüşler sanığın cezaî sorumluluğunu kaldıracak değerde görülmemiştir.

84- CEVAT ÜLKÜ: 1950 yılındanberi Milletvekilidir. Halk Partisi mallarının geri alınması kanunu ve emekli sandığı, seçim ve basın kanunları tadilleri ile, iç tüzük tadilâtına oy vermiştir. Ayrıca; neşir yolu ile veya radyo ile işlenecek bazı cürümler hakkındaki 6334 sayılı kanunun adı ile bazı maddelerinin tadiline dair kanun layihasını inceleyen muvakkat encümen üyesidir. Uzun müddet Adliye encümeni başkanlığını ifa eden bu sanığın gördüğü vazifenin icaplarından olan teşriî murakabe daha müessir şekilde yapması gerekirken, bu yolda tesirli bir faaliyette bulunmadığı anlaşılmış ve bu suretle gerek anayasayı ihlâl mahiyetinde görülen kanunlara oy vermiş olması ve gerek teşriî faaliyetinde ki pasif davranışı sebebiyle durumunun ferî fail derecesinde kabulü gerekmiştir. Sanık müdafaasında; teşriî görevini lâıkiyle ifa eylediğini ve murakabe vazifesini yerine getirmiş bulunduğunu söylemekte ise de; yukarda belirtilen hukukî durumu ve gerçek davranışı sebebiyle bu müdafaaya yerinde görülmemiştir.

85- SANIK ESAT BUDAKOĞLU: 950 yılındanberi Milletvekilidir, Anayasayı ihlâl eden kanunlardan Halk Partisinin mallarının müsadereğine, Kırşehir Vilâyetinin lağvedilip kaza haline getirilmesine, hakim teminatını zedeleyen Emekli Sandığı Kanununun 39'ncu maddesinin değiştirilmesine ait kanunlarla iç tüzük tadilâtına müsbet oy vermiştir. Ayrıca Halk Partisinin mallarının müsadereğine ait kanunun teklifinin Büyük Millet Meclisinin'de müzakeresi sırasında (1953 zabıt ceridesi sayfa 205-207 de... bu mallar Halk Partisinin elinde kaldığı müddetçe amme vicdanında açılmış olan yara ve üzüntü hiç bir zaman kapanmaz) demek suretiyle bu kanunun kabulünde başlıca rol oynayanlardan birisi olmuştur.

Kırşehir Vilâyetinin kaza haline getirilmesi hakkındaki kanunun müzakeresi sırasında Meclis Reis Vekilliği yapmış ve iç tüzük hükmüne ayları olarak aradan 48 saat geçmeden layihanın müzakeresini oya koyup kabulünü sağlamıştır. (30/6/1954 tarihli Meclis zabıt ceridesi sayfa 343-361)

1955 yılının son ayından 1960 yılının Nisan ayına kadar Tarım ve Adalet Bakan-

lıklarında bulunduğu müddet içinde de Anayasayı tebdil ve tağyire müteveccih hareketlere karşı vazifesinin gerektiğı hiç bir mücadelede bulunmamış, aksine sesini çıkarmamak olaylara göz yummak suretiyle asıl faillerin tutum ve hareketlerini tasvip eder bir vaziyet takınmıştır.

Her ne kadar tahkikat komisyonu kurulması kararına ve selahiyet kanununa oy vermediğini, bildirmiş ve 90 lık takirde de imzası bulunduğu anlaşılmış isede yukardaki sebebler dolayısıyla mücerret bñ hususlar cezaî sorumluluğunu kaldıracak bir mahiyet taşımadığı ve ancak lehinde cezayı azaltıcı takdiri bir sebep olarak kabul edilebileceğı neticesine varılmıştır.

Ferî fail durumundadır. Umumî mahiyetteki müdafaası kararın baştafında cevaplandırmıştır.

86- MUZAFFER EMİROGLU: 1950 ve 1957 Devrelerinde Milletvekilidir. Bu teşriî devrelerde çıkan Anayasayı ihlal eder mahiyetteki kanunlardan yalnız C.H.P. mallarının müsaderesi hakkındaki kanun ile İç tüzük tadilâtına oy vermiştir. Bu suretle ferî fail olarak kabul edilen sanığın Meclis tahkikat encümeni teşekkülü hakkındaki kararla, selahiyet kanuna oy vermemiş olması ve 28'lik takriri imzalamış bulunması hakkında hafifletici sebep olarak sayılmıştır,

87- MEKKİ SAYIT ESEN: 1954 ve 1957 devrelerinde Mebus bulunan bu sanık, Cumhuriyet Halk Partisinin mallarının müsaderesi hakkındaki kanunla selâhiyet kanunu ve tahkikat encümeni kurulması kararına oy vermemiştir. Anayasayı ihlâl mahiyetinde görñlen diğerk kanunlara oy vermiş bulunması ve teşriî murakabe vazifesini gereğı gibi yapmamış olması sebebiyle ferî fail durumunda kabul edilen bu sanığın selahiyet kanununa ve tahkikat encümeni kurulması kararına iştirak etmemesi ve 90'lık takirle Behçet Kayalp'ın mukavemet grubunu tesbit eden listesinde yer almış bulunması hakkında hafifletici sebep telakki edilmiştir. Sanık ve müdafinin teşriî murakabeyi lâyikiyle yapmış olduğuna matuf müdafaaları; yukarda belirtilen hukukî durum sebebiyle yerinde görülmemiştir.

88- ALİ İLERİ: 1957 devresi Mebusu'dur. Yalnız iç tüzük tadilâtına oy vermiştir. Teşriî devresi içinde murakabe vazifesini gerektirdiğı suret ve şekilde yaptığına dair bir konuşması ve faaliyeti tesbit edilmemiştir, ancak murakabe vazifesini yapmadığından dolayı ferî fail olarak kabulünü icap ettirmiştir.

Gerek kendisi ve gerek müdafii tarafından ileri sürñlen hususlar; kabul edilen fiil ve hareketinin hukukî sonucunu değıştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak mahiyette görülmemiştir.

89- HALİL İMRE: 1950 denberi Milletvekilidir. Dava konusu olan ve anayasayı ihlâl mahiyetinde bulun bütün kanunlara oy vermiştir. Bu suretle ferî fail durumunda bulunan sanık; ayrıca: 21/6/1954 Meclis toplantısında: (zabıt ceridesi sayfa: 234-

236) (..... Ne demektir hukuk devleti? Hukuk devleti hukuka bağılılık devletidir. Daha ziyade memleketin ihtiyaçlarına tevcihi nazar etmek, hukuk malzemesini bu memleketin ihtiyaçlarından derlemeğe çalışmaktır. Arkadaşlar; şimdi mevzuumuz Üniversite kanununun tadili, ne de hakimler kanunun tadilidir. Bu itibarla; bu sahada mevzu hakimler teminatına götürmeğe mahal olmadığı gibi Üniversitenin ıslahına kadar da sevketineğe mahal yoktur. Bu mevzu dübe düz Emekli Sandığı kanunun bir maddesinin, bir fıkrasının tadilinden ibarettir..... Kanun memurlar arasında yani her türlü amme hizmeti gören ve hatta intihap ve seçim usulleri ne olursa olsun ve hizmet ifası bakımından milletinsaadet, refah ve huzuruna müteveccih bir hizmet deruhte etmiş olan insanlar arasında musavat tesisi bakımından bu esbabı mucibeyi getirmiş bulunmaktadır. Şu halde; Anayasaya muhalefet veya muvafakat konusundaki hükümler çokdan verilmiştir.... Bu itibarla; raporumuzda arz ettiğimiz gibi elbette tasvibini bende rica ederim.) demek suretiyle Emekli Sandığı Kanununun 39'ncu maddesinin B fıkrasında yapılan tadilin Meclisce tasvibini açıkça desteklemiş ve uzun müddet ifa ettiği bütçe encümeni reisliği vazifesi sırasında da Anayasayı ihlâl eder mahiyetinde olup bu komisyondan geçen kanunların hazırlanmasına âmil olmuştur. Bu husus aleyhinde şiddet sebebi olarak kabul edilmiştir.

90- ARIF KALIPSIZOĞLU: 1950 yılındanberi Mebusdur. C.H.P. mallarının müsaderesi kanununa; seçim kanunun 1957 yılında yapılan değişikliğine Basın kanunu ile iç tüzük tadilâtına oy vermiştir. Anayasayı ihlâl mahiyetinde bulunan kanunlara oy vermiş ve teşriî murakabe vazifesini gereği gibi ifa etmemiştir. Ferî iştirâk halindedir. Gerek kendisi ve gerek müdafii tarafından ileri sürülen hususlar, hukukî durumunu değiştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak mahiyette değildir.

91- AHMET KOCABIYIKOĞLU: 1950 denberi milletvekilidir. Anayasayı ihlâl edici mahiyette bulunan kanunlardan Basın kanunu tadilâtiyle, tahkikat encümeni kuruluşu kararına ve selahiyet kanununa oy vermemiştir. Bu sanık, 3/5/1960 tarihli - grup zabtı sayfa: 10-13 de; (4-beş gün-denberi devam eden isyan hareketi Ankara'da bastırılmıştır. Fakat, işitiyoruz ki bu İstanbul'da devam etmektedir. Namuslu vatandaşlar kendi malından ve canından emin değildir. Çapulcular hazır: Yine çapulculuğa doğru gitmek istiyorlar. İstanbul valisi, Dahiliye Vekili, yahut örfî idare Kumandanlığı işi çok hafifden almaktadır. Eğer bu vazifeyi yapamıyorlarsa yerine başkasını gönderelim ve şiddetli tedbirler alsınlar. Bu hakikaten nereden geliyorsa bulup çıkaralım ve tedbirini alalım. Artık bu iş merhamet devrini geçirmiştir. İş yavaş yavaş çapulcuya ve halka doğru intikal ediyor. Yarın Halk Partisi teşkilâtı da ayağa kalkarsa ne olacak arkadaşlar) tarzındaki konuşması ile halk evlerinin ilgası, Kırşehirin ilçe haline getirilmesi, C.H.P.sî mallarının müsaderesi kanunlarıyla, Emekli Sandığı ve seçim kanunlarının tadiline ve iç tüzük tadilâtına oy vermiş olması keyfiyeti, İddia Makamınca hadisenin aslî faili olarak tecziyesine mesnet gösterilmiş ise de; yu-

karıda zabıttan aynen alınan bu konuşmasıyla sözlü edilen kanunlara oy vermiş olması aslî fail olarak kabulünü icap ettirmemiştir. Kaldı ki; bu sanık 90'lık ve 28'lik takrirleri imzalamış ve Behçet Kayaalp'ın listesinde de yer almıştır.

Ancak; Anayasayı ihlâl eder mahiyette bulunan bir kısım kanunlara rey vermiş ve murakabe vazifesini gerektiği şekilde yaptığına dair başka bir faaliyeti tesbit edilememiş olan sanık isnat olunan fiilin ferî faili kabul edilmiştir. Gerek kendisi, gerek müdafileri tarafından ileri sürülen hususlar ise; cezaî sorumluluğunu kaldırarak mahiyette değildir.

92- FAİK OCAK: 1957 Devresi Mebusu bulunan bu sanık, yalnız iç tüzük tadilatına oy vermiştir. Anayasayı ihlâl eden mahiyette olan diğer kanunlara oy vermediği gibi 28'lik takriri de imzalamış bulunmaktadır. Müdafaasında da belirttiği gibi se-lahiyet kanununa Anayasaya aykırı bulunduğu kanaatiyle oy vermemiş olan bu sanığın 28'lik takrire imza koymak suretiyle teşriî murakabe vazifesini de o günün şart-ları içinde yapmağa çalıştığı anlaşılmış ve bu sebebler muvacesesinde sanığın isnat olunan suçtan dolayı beraati gerektiği neticesine varılmıştır.

93- FUAT UNAT:

1957 devresi mebusudur. Yalnız iç tüzük tadilatına oy vermiştir. Diğer kanunlara oy vermediği gibi 28 lik takriri imzalamış ve Behçet Kayaalpın listesinde de yer almıştır. D.P. Meclis Gurubunda ve Mecliste iktidarı destekler mahiyette herhangibir konuşması bulunmayan bu sanığın isnat olunan suçdan dolayı sorumluluğunu gerektirir bir sebep görülmediğinden beraatı cihetine gidilmiştir.

94- HALUK TİMURTAŞ:

1954 ve 1957 devreleri mebusudur. Tahkikat Encümeni kurulması kararı ile Se-lâhiyet Kanunundan maada diğer bütün kanunlara oy vermiştir. 6.5.1959 tarihli gu-rup toplantısında; sahife: 66-76 da, tedbirler komisyonu raporunun müzakeresi sıra-sında söz alarak (... Bütün İhtilâller, Bütün İnkilâplar, kendilerine takaddüm eden bütün sistemleri tasfiye etmek zorundadır. Bunun haricinde hiçbir inkilâp yerleşme vasatı bulamaz... Milli Mücadele tarihimize atfınazar edersek, biz hilâfeti ilga edipte onu yaratanları Yurt içinde bırakmış olsaydık hiçbir inkilâbı memlekette ne yapmak; ne yerleştirmek kabil olamazdı. ... İçtimai müesseseler İnsan uzviyeti gibidir. Bir müessese ki hiçbir şekilde fayda veremez hala gelmiştir. O müessesenin yaşamasın-dan ne umarız? Fonksiyonunu görmiyen herhangi bir uzuv; kangren olan herhangi-bir uzuv kesilmedikçe vücut şifayap olamaz. Aksi takdirde vücudu kaybederiz... Ra-porda etraflica bir çok tedbirlerin alınması mevzuubahisdir. Bunlar, hakikaten kanun boşluklarının doldurulması bakımından cidden ileri bir adım. Ancak; ne kadar müte-kâmil kanun ve nizamlar bulunursa bulunsun bir kerre niyetini şaşırان bir kuvvet bunları çiğneyecektir. Binaenaleyh buna karşı alacağımız tedbir kat'î ve netice alıcı olacaktır... Muhterem Dahiliye Vekilimize bir sual sormak istiyorum. Halihazırda

Cemiyetler Kanununun 91 ve 34 ncü maddelerinde normal şekilde kurulmuş bir Cemiyetin veya Partinin hedefini tebdil ederek milli vahtedi, milli birliği ihlâl edecek bir faaliyete geçtiği takdirde o Cemiyet hakkında gereken tedbirlerin alınması iktiza eder. Acaba bu hususta ne düşünüyorlar?) ve 12.4.1960 günlü gurup toplantısında da: sahife: 168-178. Tahkikat Komisyonunun kurulması hakkındaki raporun müzakeresi sırasında söz alarak (... Prensipler üzerinde ne kadar kararlar alırsak alalım bunların tatbiki için titiz olmazsak bunları cezri bir şekilde tatbik etmeksek netice alacağımıza inanmak güçleşir... Hakikaten muhalefetin bugünkü meş'un ve feci durumunu olduğu gibi Tahkik edebilmek için bu şekilde bir komisyon kurulmasına ihtiyaç vardır. Ancak bu komisyon haftalarca, aylarca mesaide bulunacak amma diğer taraftan gene bu şekildeki yıkıcı hareketleri ve basının tahrik edici faaliyeti devam edecektir. Bunların faaliyetine karşı da bazı tedbirlerin alınması zarureti vardır. Bu tedbirlerin tayini muhterem hükûmetimize düşmektedir... Çok muhterem Başvekili-miz gerek bundan evvelki ve gerek bu defaki toplantımızda bir kaç defa ifade buyurdular. İdarenin ve Adalet cihazının âciz içinde bulunduğu ve 'âcizden -aynı kelimeyi kullanayım- bir nevi laçka olduğunu tetrarlayayım. İdari ve Adli cihazımızın bugünkü durumu hakkında en selâhiyetli ağızda ifadesini bulan vaziyet için de acele olarak tedbir alınması lüzumunu bir kerre daha belirtmeyi faydalı buluyorum) tarzındaki konuşması iddia makamınca aslı fail olarak tecziyesine mesnet gösterilmiş ise de; sözü edilen konuşmalar sanığın aslı fail olarak kabulüne kâfi görülmemiş ve ancak fer'i fail durumunda olan sanık hakkında şiddet sebebi sayılmıştır. Gerek sanık ve gerekse müdafii tarafından ileri sürülen savunmalar cezai mes'uliyetinin kaldırarak değerde değildir.

95- MUHARREM TUNCAY:

1950 yılından beri milletvekilidir. Anayasayı ihlâl eder mahiyette bulunan emekli sandığı kanunu tadili ile selâhiyet kanunu ve tahkikat encümeni kurulması kararından maada bütün kanunlara oy vermiştir. 10.6.1958 tarihli gurup toplantısında; sahife: 42-48 Cevat Köstekçi ve 117 arkadaşı tarafından gurup riyasetine verilen ve iç siyaset durumu ve parti mücadeleleri hakkında gerekli tedbirlerin alınması ve bu hususun guruba getirilmesine dair verilen taktir üzerine konuşarak (... Başvekil diyor ki; arkadaşlar ateş bacayı sarmış vaziyettedir... Diyor ki ben kanunî tedbirlerimi alacağım, benimle beraber misiniz? diyor. İşte muhterem arkadaşların anlamak istemediği keyfiyet bu. Ben bu taktirin kabul edilmesine taraftarım. Bu taktiri veren arkadaşlarım yerden göğe kadar haklıdır.) ve 2.5.1960 günlü gurup toplantısında: sahife: 125-129 konuşarak, C.H.P. sinin 1950 den beri ihtilâle hazırlandığına emin olduğunu, bir zaman uyşuk durduktan sonra şimdi yılan gibi başlarını kaldırdıklarını, memleketin bu kötü manzarası karşısında onlara milletin yakasını bırakın demenin zamanı geldiğini belirtmiş ve aynen (Ne istiyorlar bunlar. Hükûmeti devirmek değil

mi? Evet. Başka ne istiyorlar? Sizin başınızı istiyorlar. O kadar mı? Hayır, Türk Milletinin başını istiyorlar. Türk Milletinin başını teslim etmemek için Halk Partisini; en kısa zaman içinde, o Fuvayyeyi kapatmak mecburiyetindeyiz. Tarih bizi vazifeye davet ediyor arkadaşlar) demiş ve bu konuşmaları iddia makamınca aslî fail olarak tecziyesine mesnet gösterilmiş ise de; tahkikat komisyonu kurulması kararına ve selâhiyet kanununa rey vermediği gibi 90 lık takrirda de imzası bulunması sebebiyle kendisinin aslî fail addi mümkün görülmemiştir. Ancak; bir kısım kanunlara rey vermiş olması ve yukarıda nakledilen konuşması ile tebarüz eden zihniyet ve tutumu bu sanığın fer'i fail olarak kabulünü gerektirmiştir.

96- SIRRI YIRCALI:

1954 ve 1957 devreleri milletvekilidir. Anayasayı ihlâl eder mahiyette olan kanunlardan yalnız emekli sandığı, seçim kanunlarıyla iç tüzük tadilatına oy vermiştir. Bu suretle fer'i fail durumunda bulunan sanığın ve müdafinin ileri sürdükleri hususlar Anayasayı ihlâl mahiyetinde tesbit edilen fiil ve hareketinin hukukî sonucunu değiştirecek ve cezai sorumluluğunu kaldıracak mahiyette değildir.

97- SANIK SITKI YIRCALI:

1950 yılından beri milletvekilidir. Tahkikat komisyonu kurulması kararı ile selâhiyet kanunu hariç Anayasaya aykırı diğer kanunlarla iç tüzük tadiline oy vermiştir. Ayrıca seçim kanunu, Kırşehir'in kaza haline getirilmesi, emekli sandığı kanununun 39 uncu maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanunlar layihalarını Bakan sıfatı ile imzalamış ve Halk Partisinin mallarını müsadere kanununu teklif edenler arasında bulunmuştur. Vatan Cephesi ve Radyo davalarında mahkum olan sanıklar arasındadır. Tafsilat ve gerekçesi bölüm iki, numara 11 ve 16 dadır. Müdafasının hukukî kısımları kararın baş tarafında cevaplandırılmıştır. Savunmasında ileri sürdüğü diğer çalışmaları Anayasa nizamıyla alâkalı olmayıp yapması gereken diğer vazifelerine taallûk etmektedir. Herkadar tahkikat komisyonu kurulması kararı ile selâhiyet kanununa oy vermemiş ve mahiyetleri yukarıda açıklanmış olan 90 lık ve 28 lik takrirlerde imzası bulunduğu anlaşılmış ise de baştan beri tutumu ve ezanın Türkçe okunması kaydının kaldırılması hakkında 13.6.1950 tarihinde takrir vermiş ve gurupta lehinde konuşmuş bulunması ve Anayasayı ihlâl eden kanunları desteklemesi ve vatan cephesi teşkilatını savunması karşısında bu hususlar cezai sorumluluğunu kaldıracak mahiyette görülmemiş ve ancak cezayı azaltıcı takdiri sebebe yol açabileceği neticesine varılmıştır. Fer'i fail durumundadır.

98- ERTUĞRUL ÇOLAK:

1957 devresi mebusudur. Bu teşrii devrede çıkan kanunlardan yalnız iç tüzük tadilatı ile tahkikat encümeni kurulması kararına oy vermiştir. Murakabe vazifesini yaptığına dair başkaca bir faaliyeti tesbit edilemeyen sanık isnat olunan suç'un fer'i

failidir. Kendisi ve müdafii tarafından ileri sürülen hususlar Anayasayı ihlâl eder mahiyette olarak tesbit edilen fiil ve hareketinin hukukî sonucunu değiştirecek ve cezai sorumluluğunu kaldıracak değerde değildir.

99- SANIK MEHMET ERDEM:

Bu sanık son devre mebusudur. Yalnız İç tüzük tadilatına oy vermiştir. Teşrii murakabe vazifesini yaptığına dair herhangi bir faaliyeti tesbit edilememesi sebebiyle isnat olunan suç'un Fer'ifaili olarak kabul edilmiştir. Müdafaasında ileri sürdüğü hususlar Anayasayı ihlâl eder mahiyette görülen fiil ve hareketinin hukukî neticesini değiştirecek ve cezai mee'uliyetini kaldıracak değerde görülmemiştir.

100- SANIK ŞEVKİ HASIRCI:

1950 yılından beri mebus bulunan bu sanık Anayasayı ihlâl mahiyetinde olduğu tesbit edilen kanunlardan Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi kanunu ile selâhiyet kanunundan maada bütün kanun ve kararlara oy vermiştir. Teşrii murakabe vazifesini yaptığına dair herhangi bir faaliyeti tesbit edilemeyen sanık isnat olunan suç'un fer'i failidir. Kendisinin ve müdafinin ileri sürdüğü hususlar; Anayasayı ihlâl eder mahiyette görülen fiil ve hareketinin hukukî sonucunun değiştirecek ve cezai sorumluluğunu kaldıracak değerde değildir.

101- SANIK SAİT GÖKER:

1954 ve 1957 devreleri mebusudur. Seçim kanunun 1957 yılında yapılan değişikliğine ve selâhiyet kanunu ile iç tüzük ve basın kanunu tadillerine oy vermiştir. Bu suretle isnat olunan suç'un fer'i faili olarak kabul edilmiştir. 90 lık takrire imza koymuş bulunması hafifletici sebep telakki edilmiştir. Müdafaasında ileri sürdüğü hususlar cezai sorumluluğunu kaldıracak mahiyette değildir.

102- SANIK EKREM YILDIZ:

1954 ve 1957 devreleri milletvekilidir. Seçim kanunun 1957 yılında yapılan tadili ile iç tüzük ve basın kanunu tadillerine oy vermiştir. Bu suretle isnat olunan suç'un fer'i failidir. Mukavemetçi gurubu tesbit eden Behçet Kayaalp'ın listesinde adının bulunması hafifletici sebep telakki edilmiştir. Müdafaasında ileri sürdüğü hususlar cezai sorumluluğunu kaldıracak mahiyette görülmemiştir.

103- SANIK NUSRETTİN BARUT:

1951 Ara seçimlerinden beri milletvekilidir. Gerek selâhiyet kanununa ve gerekse tahkikat encümeni kurulmasına ilişkin karara oy vermediği ve 90 lık takirde imzası bulunduğu gibi mukavemetçi gurubu tesbit eden Behçet Kayaalp listesinde de adının mevcut olduğu anlaşılmamasına binaen beraatı gerektiği necesine varılmıştır.

104- SANIK RIFAT BİNGÖL:

1957 devresi milletvekili bulunan bu sanık Anayasayı ihlâl eder mahiyette bu-

lunduğu tesbit edilen kanunlardan hiçbirisine oy vermemiştir. Teşri murakabe vazifesini ifa ettiğine dair herhangi bir faaliyeti tesbit olunamamıştır. Selahiyet kanunu teklifini inceleyen muhtelit encümenin 26.4.1960 tarihli oturumunda; (... Hükümet ammenin huzur ve sukûnunu temin ile mükellef olan bir teşekküldür, sanki hükümet yok imiş gibi onu bir tarafa bırakarak, encümen bütün selâhiyetleri bir araya toplar mahiyet taşıyan bir hal alıyor. Bunun izahı ne hukukan ne de mantıkan mümkün değildir. Huzur ve sukûn meselesini kaldıralım, “tahkikatın selâmetle ceryanı için tedbirler alır” diyelim.) demek suretiyle selâhiyet kanununu komisyonda desteklemiştir. İsnat olunan suç’un fer’i failidir, sanığın müdafaasında ileri sürdüğü hususlardan olup Kemal Özçoban’ın basın suçlarının affı hakkındaki kanun teklifinde imzası bulunduğu yolundaki müdafaası varit olduğu anlaşılmakta ise de; yukarıda belirtilen tutumu sebebiyle bu cihetin cezai sorumluluğunu kaldıracak mahiyette olmadığı neticesine varılmıştır.

105- SANIK SELAHATTİN İNAN:

1950 yılından beri milletvekili bulunan bu sanık Halk Partisi mallarının müsadereşi, Kırşehirin ilçe haline getirilmesi kanunları ile emekli sandığı seçim kanunları ve iç tüzük tadilatına oy vermiştir.

Sanık Adnan Menderese arap harfleri ile yazdığı 9.1.1958 tarihli mektupta: (... İktidarın karşısında fiili ve hukukî manada 4 parti vardır. fakat bunlardan tarihi devrini tamamlamış olması bakımından eski iktidarı diğerlerinden ayırmak gerekir. Daha açıkçası eski ve merdud bir rejimi temsil etmesi bakımından mevcudiyeti gayri tabiidir. Zirâ, mevcudiyetinin makul ve mantıkî bir veçhesi yoktur. Nasıl ki, bugün Garbı Almanya’da Nasyonal Sosyalizim ve İtalya’da Faşizim partileri barınamıyorsa Türkiye’de de Totalitalizmin kurucusu ve müdaffi olan Halk Partisinin; tarihin zalimlerden, beşeriyet düşmanlarından bahseden sahifelerine gömülmesi zamanı gelmiştir. Evet, kapatıldığı takdirde mensuplarının aktarılacakları partilere hâkim olabilecekleri ihtimali bir fikir olarak ortaya atılabilir. Fakat bence düşman kaleyi terk edip istihkâmsız yerlere dağıldıktan sonra nihayet bir kaç günlük çete harbinden başka bir şey yapamaz. Gariptir ki, bu parti değişmez genel başkanını halâ başında tutmaktadır. Ve parti meclislerinde halâ icraatı müktefikân tasvip edilmektedir. Tarihi değeri ne olursa olsun hangi müstebit Kral ve Diktatör makamından düştükten sonra ana vatanda kalabilmiştir.... Padişahlıktan Cumhuriyete geçiş ne ise, tek partiden çok partili bir rejime geçiş de odur..... İdareyi despotik bir Cumhuriyetten demokratik bir Cumhuriyete çevirmek suretiyle milletin teveccüh ve itimadını kazanan insanları diktatörlükle tavsife kimsenin hakkı yoktur. Fevkalâde hallerde Demokrasilerin de tek adama ihtiyacı vardır. Bu adama diktatör değil, şef derler. Bizim de fevkalâde haller içinde bulunduğumuz unutulmamalıdır.... Kâbus devri kahramanları neden düşünmüyor, neden takdir etmiyorlar ki; böyle zamanlarda vaitler değil nizam düşünü-

lür; antidemokratik kanunları kaldırmak şöyle dursun yenileri eklenir ve resmî şahıslar dükunulmaz hale gelir... 27 sene pireyi deve göstermek için gevezelik yapan, şimdi de deveyi pire yapmak için işleyen iftira makinesinin susturulması milli bir vazife ve bir borçtur..... Bir muhalefet esas ve hayırlı prensipleri baltalamakta devam ederse iktidar, kurtardığı bir milleti diktatörün pençesine düşürmemek için hürriyetleri sınırlandırmaya mecburdur. Bir doktor hastayı kurtarmak için perhiz tavsiyesi suretiyle “Yemek yeme” hürriyetini tahdide nasıl ihtiyaç duyuyorsa devlet de demokrasiyi korumak, hürriyetin istikbâlini garanti etmek ve ondan bol bol faydalanmak için şiddetli tedbirler almak zaruretindedir... Fırsat buldukça kürsüye çıkan bir avukat veya profesör taslağı bunları istemeyiz ve illâ eskiyi isteriz diye nutuk çeviyor. İşte onlara Türkiye dünyanın en medenî ve en kuvvetli bir milleti olmak azminde dir. Tarihi kayıplarını kurtaracaktır, biz, hizip ve iftirayı sarîh ile mani olmak istiyorsunuz. Defolun munafıklar, kâbus devri kahramanları, bir milleti hırsı piriye feda etmeyiz. Defolun, diye haykırmak zamanı gelmiştir... Kısa aklımla zirde arzedeceğim tedbirlerin de ön plana alınmasını ve âcilen tatbikini zarurî görmekteyim.

1- Matbuata bir ölçü vermek, dostluğu düşmanlığından daha çirkin ve tehlikeli olan Ahmet Emin Yalman'ın ağzına anahtarsız bir kilit vurmak;

2- Sadakatı görülen memurları taltif ve terfi ettirmek, halkı anarşiye tahrik ve teşvik eden, vatandaşı tehdit ederek muhalefete oy verdiren memurlara acımamak, yerli memurları, bilhassa muhit edilmiş, nüfâz temin etmiş olanları uzak yerlere naklettirmek;

3- Parti teşkilatını gözden geçirerek kaleyi içinden fetetmek maksadiyle D.P. rozeti kullananları, hizipçilik yapanları, partiye değil şahsa bağlı olanları, menfaat için partiye girenleri, idareden anlamayanları partiden uzaklaştırmak;

4- Bazı Vilâyetlere tahsis ve yardımları bir müddet durdurmak, dosta samimi muhabbet göstermek, düşmana karşı sert davranmak suretiyle, dostu düşmandan ayırmak.

İşte bu tedbirler alındığı takdirde, sağrıların kamburların arkalarında % 5 insan kalırsa bütün mes'uliyet bana yüklensin....) demek suretiyle sahibi olduğu zihniyeti açıkça gösteren sanığın bu davranışı ve yukarıda zikri geçen kanunlara oy vermiş olması keyfiyeti suç'a iştirak hali olarak kabul edilmiştir. Ancak 90 lık takriri de imzalamış olması sebebiyle hakkında Türk Ceza Kanununun 59 ncü maddesinin de tatbikini icap ettirmiştir.

Sanığın ve müdafinin müdafaalarında ileri sürdükleri hususlar, tesbit edilen fiil ve hareketinin hukukî neticesini değiştirecek ve cezai sorumluluğunu kaldıracak değer ve mahiyette değildir.

106- SANIK SERVET BİLİR:

1957 devresi mebusudur. Yalnız İç tüzük tadilatına oy vermiştir. Behçet Kaya-

alp'in mukavemetçiler gurubunu tesbit eden listesinde ismi varsa da teşrii murakabe vazifesini yaptığına dair herhangi bir faaliyeti mevcut değildir. İsnat olunan suç'un fer'i failidir.

Sanık ve müdafilerin savunmaları Anayasayı ihlâl eder mahiyette olarak tesbit edilen fiil ve hareketinin hukukî sonucunu değiştirecek ve cezai sorumluluğunu kaldıracak değerde görülmemiştir.

107- SANIK ZUHURİ DANIŞMAN:

1950 ve 1957 devrelerinde milletvekili olmuştur. C.H.P. nin mallarının müsaaderesi ve selâhiyet kanunları ile iç tüzük tadilatına oy sermiştir. Bu sebeple isnat olunan suç'un fer'i faili durumundadır. Sanık müdafaasında 9.12.1958 tarihli gurup toplantısında; huzursuzluğun izalesi için şiddet tedbirlerinin lüzumsuzluğuna işaretlerle olmamalıdır. Bu yol bizi bir dairei fasideye sokar. Bunun daha salim yolu matbuatı lehimize çevirmektir... Onların insafına, akliselimine hitap etmeyi bildiğimiz gün işler yoluna girebilir.) ve muhalefetin itiraz ettiği (Radyo, Matbuat Hürriyeti, Gösteri yürüyüşleri kanunu... müslihane yollardan bunları hal ettiğimiz gün işler bir nisbet dahilinde düzelmiş ve huzur teessüs etmiş olur.) dediğini ve bu suretle murakabe vazifesini ifa eylediğini ileri sürmekte ise de; zikrî geçen gurup zabıtları üzerinde yapılan inceleme sonunda; böyle bir konuşması bulunmadığı görülmüş ve gerek kendisinin ve gerek müdafiinin yaptığı savunmalarının varit olmadığı anlaşılmıştır. Okullar için yazdığı ve Maarif Vekâletince ders kitabı olarak okutulması kabul edilen tarih kitaplarından; İnönüye ve onun tarihe geçen hizmetlerine ilişkin bahisleri sonradan çıkardığı ve bu suretle tarihi hakikatları siyasi maksadına alet eylediği de anlaşılmıştır. Bilhassa selâhiyet kanununa oy vermiş olması teşdit sebebi sayılmıştır.

108- SANIK MİTHAT DAYIOĞLU: 1950-1954 ve 1957 devrelerinde milletvekili seçilmiştir. Halk Partisi mallarının müsaaderesi kanunî ile emekli sandığı kanununa ve seçim kanununun 1957 yılında yapılan tadiline ve iç tüzük tadilatına oy vermiştir. Teşrii murakabe vazifesini yaptığına dair herhangi bir faaliyeti tesbit edilememiştir. İsnat olunan suç'un fer'i failidir. Ancak; Tahkikat Komisyonu kurulması kararına ve selâhiyet kanununa oy vermemiş olması hafifletici sebep olarak kabul edilmiştir. Müdafiinin savunması; cezai sorumluluğunu kaldıracak değerde görülmemiştir.

109- MAHMUT GÜCBİLMEZ: 1950 ve 1957 devreleri milletvekili olan bu sanık; yalnız C.H.P.nin mallarının müsaaderesi kanunu ile iç tüzük tadilatına oy vermiştir. Anayasayı ihlâl eder mahiyette bulunan bu kanunlara oy vermiş olması kendisinin fer'i fail olarak kabulünü gerektirmiştir. Ancak; gerek gurupta ve gerekse Mecliste gösterdiği bazı faaliyetler ile 90 lık takrire imza koymuş ve Behçet Kaya-

alp'ın listesinde yer almış bulunması hafifletici sebep telakki edilmiştir. Müteaddit dilekçelerde ileri sürdüğü hususlar; cezai sorumluluğunu kaldıracak mahiyette değildir.

110-. İHSAN GÜLEZ:

1950 Yılındanberi Millet vekilidir. C.H.P.si mallarının müsadereşi kanunu ile emekli sandığı kanununun 39 ncu maddesinin tadili, seçim kanunu ve İç Tüzük tadilatı ile selâhiyet kanununa oy vermiştir.

ANKARA Millet Vekili FAİK AHMET BARUTÇU ve MALATYA Millet Vekili MÜVİT YETKİN'in, 27 EKİM 1957 Millet vekilleri seçimi esnasında cereyan eden ve türlü şikâyetlere meydan veren hal ve hareketler sebebiyle; seçim kanununun bünyesinde lüzumlu teminat ve müeyyidelerin tesis edilmesi, seçimlerde adli sistem ve hakim teminatının yeni baştan muhkem esaslara bağlanması ve seçimle ilgili diğer mevzuatın düzeltilmesi maksadiyle lüzumlu bilgileri toplamak üzere iç tüzüğün 177 nci maddesi gereğince bir meclis tahkikatı açılması hakkındaki 5/3/1958 tarihli takrirleriyle yine aynı Millet vekillerinin 27 EKİM 1957 seçimlerinde vukua getirilen bazı yolsuzluklar dolayısıyla o tarihteki devlet, adliye ve Dahiliye Bakanları ile diğer mesuller hakkında iç tüzüğün 169 ncu maddesi gereğince meclis tahkikatı açılması hakkındaki önergelerinin 27/3/1958 günü D.P. meclis grubunda görüşülmesi sırasında söz alarak "Grup zaptı sahife: 40-43" her iki takririn de gayet kurnazca tertiplenmiş bulunduğunu maksatlarının vekilleri mesul etmek yoluna gitmek olduğunu, bunların her ikisinin de hükümet hakkında, Bakanlar hakkında meclis tahkikatını icab ettirecek maddeler olmadığını, bu bakımdan her iki takririn de reddi lâzım geleceğini ileri sürmüştür.

12/4/1960 günü yine grup toplantısında söz alarak "grup zaptı sahife: 178-184" (..... yapılması istenen bu tahkikat iç tüzüğün 177 nci maddesine göre cereyan edecektir. Kitaba, kanuna, maddeye uygun olacaktır. Hatta, kendilerinden daha ileri tedbirler almağa ben şahsen taraftarım. Hatta, İNÖNÜ'yü sorguya çekecek. İNÖNÜ bu encümene hesap verecektir. O kadar ileri tedbir taraftarıyım. Bizim derdiniz meclisi terkip eden gruplardan biri hakkındadır. Sonra şu maddeye göre terkip ve teşkil edilecek encümen bu meclis namına vazife görecek ise buraya muhalefetten de bir veya iki arkadaş alacak mıyız? Bu takdirde bunlar orada hem davalı ve hem de hakim rolünde olacaklardır ki şüphesiz bu doğru bir şey değildir.

..... İş dönüp dolaşıp mebusun teşrii masuniyetine dayanıyor. Mebus şahitlik için çağrılabilir. Fakat gelmediği zaman ihzaren celbi için tevkif müzekkeresi yazarak ihzaren getirilemez. Asıl şikâyet bu mebusların faaliyeti hakkındadır. Yarın diyebilecekmiz? FETHİ ÇELİKBAŞ gel otur bakayım! geldi, geldi... gelmediği zaman ne yapacaksınız? İhzaren getirme yetkisi olacaktı mı? Mustakil bir mahkeme gibi hare-

ket etmesi Lâzım gelir. Şimdi ben hükümete hale veriyorum. Bu işi hükümet yolundan lâyiha halinde getirmekten ise meclisin el koyması daha uygun olur. Bu meseleyi meclise mal edip neticeyi aldıktan sonra arkadaşlarımızdan birisinin süratle kanun teklifini getirmesi muvafıktır.....) demiştir.

İddia makamında sanığın bu konuşmaları ve yukarıda zikri geçen kanunlara oy vermiş olması mesnet gösterilerek hadisenin aslı faili olarak kabulü istenmiştir. Ancak; sorgusunda, müdafaasında ileri sürdüğü gibi, selâhiyet kanununun muvakkat encümünde müzakeresi sırasında söz alarak "Muvakkat encümen zaptı: 24/4/1960 sahife: 66" (Şimdiye kadar yapılan konuşmalarda anlaşılmaktadır; konuşmaların mebdeini bu tasarının Anayasaya mugayereti noktası teşkil etmektedir. İç tüzüğe göre komisyonlar evvel emirde kendilerine muhavvel tasarıların Anayasaya uygunluğu noktasını müzakere ederler. Konuşmalar her ne kadar bidayette bu tasarının Anayasaya mugayereti babında cereyan ediyorsa da bunu takiben heyeti umumiyesine ve maddelere müteallik hususlara geçiliyor. Onun için evvelâ bu tasarının Anayasaya mugayereti hususunu müzakere edelim; Sonra heyeti umumiyesini müzakere edelim ve maddelere geçelim. Bu, iç tüzük icabıdır. Bu, Anayasa icabıdır) demiş; ayrıca 90 lık takrire imza koymuş ve BEHÇET KAYAALP'ın mukavemetçileri tesbit eden listesinde de ismi bulunmuş olması hasebiyle bu sanık isnat olunan suçun fer'i faili olarak kabul edilmiştir.

111-. KADİR KOCAELİ:

1957 devresi mubusu bulunan sanık, tahkikat encümeni kurulması hakkındaki karar ile selâhiyet kanununa ve iç tüzük tadiline oy vermiştir. Bundan başka teşrii murakaba vazifesi yaptığına dair bir faaliyeti tesbit edilmemiştir. Ancak; 90 lık takrire imza koymuş olması hakkında hafifletici sebep olarak kabul edilmiştir. Müdafaasında ileri sürdüğü hususlar cezaî sorumluluğunu kaldırır mahiyette değildir.

112-. NEZİH TÜTÜNCÜOĞLU:

1957 devresi mebusudur. Anayasayı ihlâl eder mahiyette olan kanunlardan hiç birisine oy vermemiştir. Teşriî devresi zarfında murakaba vazifesini gerektiği suret ve şekilde yaptırma dair her hangi bir faaliyeti tesbit edilemeyen bu sanık isnat olunan suçun fer'i failidir.

Müdafiî tarafından ileri sürülen hususlar, kabul edilen fiil ve hareketin hukukî sonucunu değiştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak mahiyette değildir. Devresindeki Anayasayı ihlâl eden kanunlara oy vermemiş olması, cezayı azaltıcı takdiri sebep sayılmıştır..

113-. BEHÇET KAYAALP:

1954 ve 1957 devreleri millet vekilidir. Anayasayı ihlâl eder mahiyette bulunanları tesbit edilen kanunlardan yalnız emekli sandığı kanununun 39 ncu maddesi-

nin tadiline ait kanun lâyihasına oy vermiştir. Ayrıca; D.P. meclis grubunun 29/4/1960 günlü toplantısında “Sahife: 22-23” (.... zabıta kuvvetlerinin D.P. iktidarına müzahir olmadığı yolunda müteaddit defa muhalefetin beyanı vardır. Bugün işitiyoruzki zabıtamız cansiparane bir surette İstanbul hadiselerine el koymuştur. Kendilerine müteşekkirimiz. Yalnız Hükümetten rica; bu hadiselerde mücadele eden bu arkadaşlar içerisinde belki de hayatını kaybeden arkadaşlar varsa bunların aileleri için hususî bir kanun getirerek yardım etmek lâzımdır.) ve 2/5/1960 günlü grup toplantısında “Sahife: 139-141” Ankara-İstanbul olaylarına karışmış bulunan millet vekillerinin teşrii masuniyetlerinin kaldırılması ve tevkiflerinin sağlanması hakkında TEKİRDAĞ mebusu ZEKİ ERATAMAN tarafından verilen takririn görüşülmesi sırasında (Arkadaşlar takirde “Tevkiflerinin” deniliyor. “Tevkiflerinin” değil “Adaletle teslim edilmesi” tabirinin kullanılması yerinde olur.) demek suretiyle gerek İstanbul hadiseleri sırasında zabıtanın şiddetli tutumunu ve gerek bu hadiselerle ismi karışan muhalefet millet vekillerinin teşrii masuniyetlerinin kaldırılması hususundaki takriri desteklediği anlaşılmış ve bu suretle isnat olunan suçun fer’i faili durumunda bulunduğu neticesine varılmıştır.

Ancak; müdafileri tarafından verilen yazılı savunmalarda da tabarüz ettirilmiş olduğu gibi; sanık 14/5/1959 günü D.P. meclis grubunda yaptığı konuşmada; “Sahife: 88” (.... muhalefetin şikâyetlerini nazarı itibare almak lâzımdır. Meclis tahkikat talepleri gelsin burada konuşalım. Neden korkuyoruz? bazı Gensoruları varmış. Gelsin konuşalım. Bizi haklıya haklı, haksıza haksız diyecek insanlarız. Eğer bu memleketi idare eden insanlar suiistimal yapmışlar ise elbette onları bir gün tutmıyacağız. Gitsinler! eğer namuslu insanlar ise efkârı umumiyyede onları nahakyere alınlarında siyah bir leke vardır gibi tutmağa hakkımız yoktur. Gelsinler hesaplarını versinler kürsüde.) ve 3/5/1960 gün’ü grup toplantısında da; “Sahife: 67” (..... perakende tedbirlerle milletimizi ve memleketimizi bu dinamik hükümetin faaliyetleri karşısında selâmetle götürmenin imkânı yoktur. Bugün bir Anayasa buhranı ile karşı karşıya bulunduğunuzu ifade etmek lâzımdır. Şimdini bunu söylüyoruz. Hayır! D.P. iktidara geldiği zaman tek parti devrinden kalan bir Anayasa tevarüs etmiştir. Eski iktidar devrinden kalan bu Anayasayı ve antidemokratik kanunları imkân ve şartlar müsait olduğu zaman kaldıracığını programlamak suretiyle bir Anayasa hazırlamayı ve getirmeyi millete vaad etmiştir. Şimdi arkadaşlar bu Anayasa buhranı içinden çıkacak olursak emin olunuz memleketi selâmete götüreceğiz) demek suretiyle gerçek durumu gruba aksettirmiş olması, ve mukavemetçileri tesbit eder şekilde bir liste hazırlanması, hafifletici sebep telâkki edilmiştir.

114-. HÜSEYİN BAYRI:

1957 devresi mebusudur. Tahkikat encümeni kurulması kararı ile, selâhiyet kanununa ve iç tüzük tadilatına oy vermiştir.

10/4/1958 tarihli D.P. meclis grubu toplantısında; “Grup zaptı sahife: 23-27” Profösör HÜSEYİN NAİLİ KUBALİ hakkında Maarif Vekâletince alınan vekâlet emri kararının kaldırılmasını söz konusu ederek (..... umumî toplantılarda HÜSEYİN NAİLİ KUBALİ’nin bütün hüviyetini açıkça izâh ettik ve yapılan tasarrufun doğruluğunu ifade eyledik ve onları ikna etmeye çalıştık. Bugün aynı vekil beyefendi iki kelime ile kararı kaldırdık diye kürsüden indi. Arkadaşlar, HÜSEYİN NAİLİ KUBALİ hakkındaki karar hatalı dahi olsa; hatalı olarak alınmış bir kârardan parti menfaatleri bahis mevzuu olduğu zaman dönmek doğrudur. Amma bu kadar memleket şûmul bir hal alan böyle bir hadiseden vekilin lüzum gördük, kaldırdık gibi basit bir şekilde ifade etmesini ve böylece işin içinden sıyrılması Demokrat Partinin görüş ve anlayışıyla, kabili-telif değildir. Bu kararı partimizin menfaati bakımından geri almak mümkün olabilir. Bazı temaslar neticesinde meydana gelen zaruretlar hocanın kürsüsüne iadesini mümkün kılabilir. Ancak; bunu yapacak olan, muhterem vekil beyden sonra gelecek vekil olmalı idi. Bu itibarla hemen esefle arzedeyim ki; tabirimi mazur görünüz. HÜSEYİN NAİLİ benim hocam sayılır Hiç bir ilmî hüviyeti olmıyan bir adamı pisi pisine kahraman yaptık demiştir.

İddia makamınca, sanığın bu konuşması ve yukarıda yazılı kanunlara oy vermiş olması keyfiyeti aslı fail olarak tecziyesine mesnet gösterilmiş ise de; bahis konusu sözlerden isnat olunan suça aslı iştirak mahiyetinde kabule müsait olacak bir mana çıkarılması mümkün görülmemiştir.

Sanık REFİK KORALTAN’ın hatıra notlarını yazdığı 1959 yılı takviminin 25 MAYIS günlü sahifesinde; “Reisicumhur ile mecliste ve öğleden evvel de köşkte yemekte beraberdik. Halâ itilâf taraftarı görünmüyor. halâ partiler arası tam bir uzlaşma fikrinde değil ve bu maksatla havadis ve zafere daha çok ara açıcı yazılar yazdırıyor. BURSA’dan MAZLUM KAYALAR ve HÜSEYİN BAYRI, BAYAR’ın bu politikasının çığırtganları oluyorlar. Bu da yeni bir tertip.” denilmek suretiyle sanık HÜSEYİN BAYRI’nın düşük Reisicumhur’a olan yakınlığı ve onun politikasına bağlılığı belirtilmiştir.

Bu suretle isnat olunan suçun fer’i faili kabul edilen sanık HÜSEYİN BAYRI’nın yukarıda sözü edilen tutumu ve zihniyeti de hakkında teşdit sebebi sayılmıştır. Bu itibarla; gerek kendisi ve gerek müdafileri tarafından ileri sürülen hususları Anayasayı ihlâl eder mahiyette tesbit edilen fiil ve hareketinin hukukî sonucunu değıştirmek ve cezai mesuliyetini kaldıracak değerde görülmemiştir.

115- MÜFİT ERKUYUMCU:

1950 yılındanberi millet vekilidir. Tahkikat encümeni kurulması hakkındaki kararla, selâhiyet kanununa oy vermemiştir.

12/12/1957 günlü grup toplantısında “Sahife: 23” iç tüzüğün tadili münasebetiyle

(..... bir grup kararı olmadığı için gayet tabii olarak biz de Anayasaya aykırı olduğu yolundaki kanaatlere iştirak ettik.) demiş ve aynı gün “Sahife: 91” de; 153 ncü maddenin okunması üzerine (.... arzettiğim sebeplere binaen bu hüküm Anayasaya aykırıdır. Anayasanın 22 nci maddesi sual müessesesini şöyle vazetmektedir. “Kanun maddesini okuyarak” yüksek heyetinizin malumudur. Sual müessesesi demek öğrenmek müessesesi demektir. Öğrenmek müessesesi olduğuna göre sualin cevabını da vermelidir. Vekil umumî menfaat mülâhazasıyla suale cevap vermekten imtina edememelidir.) demiş ve maddenin eski şekliyle kalmasında ısrar eylemek ve B.M.Meclisinin 23/2/1960 tarihli toplantısında: (Herkesin, muhalif, muvafık serbest konuşması ve sözlerinin kesilmemesi lâzım geldiğini, fikre fikirle mukabele eilmesi, kavga edilmemesi icab eylediğini) belirtmek suretiyle teşrii murakaba vazifesini gereği gibi ifa etmeye çalıştığı ve hususiyle, Anayasayı ihlâl eder mahiyette bulunan tahkikat encümeni teşkili hakkındaki kararla selâhiyet kanununa oy vermemiş olduğu anlaşılan sanığın beraati gerektiği neticesine varılmıştır.

116- SAADETTİN KARACABEY:

1950 Yılındanberi mebustur. C.H.P. si mallarının müsadere si kanunu ile emekli sandığı, seçim ve basın kanunları ve iç tüzük tadilleri ile selâhiyet kanununa oy vermiştir.

12/4/1960 günlü grup toplantısında; (Grup zabtı sahife: 154-168) tedbirler komisyonunun raporu münasebetiyle yaptığı konuşmada (..... arkadaşlar, evvelâ partimize düşen vazife şöyle olacaktır. Tedbirler komisyonunun bizden istediği komisyonu derhal kuralım ve o komisyon bu memlekette huzur ve sukûnun avdetini temin için tedabiri lâzimeyi ittihaz etsin. Bunun yanı başında bazı müstacel kanunlara ihtiyaç vardır. O kanunları da bu tedbirler komisyonunun yanı başında yürürlüğe getirelim. Muhalefetin en çok sebeplendiği numaralardan birisi seçimin evvele alınmasıdır. Onlara bu, bir canlılık temin ediyor. Teşkilâtı ayakta tutuyor. En kuvvetli bölgelerde dahi öyle tedbir alıyorki biz karşısında izharı aczediyoruz..... Gerek D.P.nin huzurunu teessüs ettirmek için gerekse halk partililerin ümitlerini kırmak için grup olarak bir karara varalım ve seçimin yakın bir tarihte yapılmıyacağını resmen ilân edelim ve biz de müşkül vaziyetten kurtulalım. Arkadaşlar ne taraftan alırsanız alınız. İş çığından çıkmıştır. Derhal tedbir almak lâzımdır. Sevgili MENDERES beni affetsin. Bu günah bu grubun değildir. Biz grup olarak her şeye göğüs germiş ve tedbirlerde yardımcı olmuşuzdur. Nitekim tedbirler komisyonunun kararı ne oldu? memurların tasfiyesi hakkında kanun çıkarıldı; ne oldu? Hiç bir şeyi tatbik etmedik. İzdırabımız şudur. Bütün cesaretlerini bu kabil hareketlerimizden aldılar.) tarzındaki konuşması ve yukarıda anılan kanunlara oy vermiş olması keyfiyeti iddia makamınca aslı fail olarak tecziyesine mesnet gösterilmiş ise de, grubun 17/1/1956 tarihli toplantısında “Sahife: 43” konuşan sanık, partizan gayretlerle Vali ve Kaymakam

kaldırılmamasını istedikten sonra (haysiyet ve şeref sahibi bir vali hakkında tezvirat yapıp her hangi bir sebeple olursa olsun onun oradan uzaklaşmasını temin hususunda gösterilen gayretlere çok rica ederim Dahiliye Vekilinden, iltifat etmesinler. Bu gibi ihtiraslara alet olmasınlar. Bu memlekette ızdırıp doğuruyor. Vali neden gitti diye soruyoruz. Bir mebusun sigarasına yakmadığı için diyorlar..... Ehliyet ve liyakatı bozan bir zihniyetle hareket ediyoruz.) denek suretiyle, hükümetin bazı yolsuz icraatını da tenkit ettiği anlaşılan sanık, isnat olunan suçun fer'i faili olduğu kabul edilmiştir.

Sanığın savunmalarında ileri sürdüğü diğer hususlar ise; fiil ve hareketinin hukuki sonucunu değiştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak mahiyette görülmemiştir.

117-. SELÂHATTİN KARACAGİL:

1957 Devresi millet vekilidir. Teşrii devresinde çıkan kanunlardan yalnız iç tüzük tadilatına oy vermiştir. Teşrii murakaba vazifesini gerektirdiği şekilde yaptığına dair her hangi bir faaliyeti tesbit edilmemiştir. Suçun fer'i failidir. Ancak; tahkikat komisyonu kurulması kararına ve selâhiyet kanununa oy vermemiş olması keyfiyeti hafifletici sebep sayılmıştır.

Sanığın ve müdafinin savunmalarında ileri sürdükleri hususlar cezaî sorumluluğunu tamamen kaldıracak değerde görülmemiştir.

118-. MAZLUM KAYALAR:

1957 Devresi millet vekilidir. Tahkikat komisyonu kurulması hakkındaki karara, selâhiyet kanununa ve iç tüzük tadilatına oy verilmiştir.

11/6/1959 günlü D.P. Meclis grubu toplantısında (Grup zaptı sahife: 7-15) muhalefet takrirlerinin gündeme alınması konusunda yapılan müzakere sırasında; (..... Aciz kanaatime göre bir meselenin gündeme alınması müzakere edilmesi içindir. Eğer bir meselenin müzakeresine maddeten imkân yok ise onların gündeme alınmasında bir fayda mülâzaha edemem. Yaratılmış bulunan hava sakinleşmedikçe bir müzakereye fiili imkân yoktur..... Meclisin inzibatı da gündeme alma zamanının tayininde Riyaset divanına takdir hakkı bahşeder. Riyaset divanı, bu meselelerin mecliste müzakeresini mümkün kılacak bir havayı müşahade etmedikçe bunları gündeme alamaz. Ancak biz ya bu zorlama karşısında bunları gündeme almağı kabul edeceğiz ve bundan sonra yol açılacak yahut da oyuna baştan mukaveket edeceğiz.) diyerek muhalefet takrirlerinin meclis gündemine alınmamasını sağlamıştır.

7/4/1960 tarihli grup toplantısında YEŞİLHİSAR hadiseleri münasebetiyle konuşarak (Grup zaptı sahife: 143-157) (..... iddianamenin bazı noksanlıkları çalışmamızla tarafımızdan tamamlanmış ve partililerden ifade ve müracaatları bulunmayanların ifadeleri ve şikâyetleri arzuhallere bağlanmak suretiyle davaların açılması temin edilmiştir...) demek suretiyle adliye vakî müdahalesini açıklamıştır.

21/4/1960 gününde toplanan D.P. Meclis grubuna Reislik yaptığı sırada; (Grup zaptı sahife: 42) Anayasanın 3 ncü ve 4 ncü maddelerinden bahsetmek isteyen REŞAT AKŞEMSETTİNOĞLU'na karşı; (alınan kararın "Meclis tahkikat komisyonu kurulması hakkındaki karar" gerek grupca ve gerek meclisce Anayasaya uygunluğu hususunda hiç bir arkadaşın şüphesi yoktur. Bu mevzuda konuşulmamasını rica ederim.) demek suretiyle teşriî murakaba vazifesini ifaya teşebbüs eden bir millet vekilinin bu vazifesine mani olmuştur.

Sanık, meclis tahkikat encümeni kurulması hakkındaki kararın Büyük Millet Meclisinde müzakeresi sırasında (zabıt ceridesi 18/4/1960 sahife: 192-194) yaptığı uzun bir konuşma ile de kararın ihtiva ettiği hükümlerin gerek Anayasaya ve gerek iç tüzüğe muhalefet arzetmediğini müdafaa eylemek suretiyle teklif sahibi olduğu bu kararın meclisce kabulünü sağlamıştır.

21/4/1960 tarihli grup toplantısında; selâhiyet kanunu teklifi üzerinde yapılan konuşma sonunda bu toplantıya Başkanlık eden sanık: Grup zaptı sahife: 202) (..... bir husus daha var; vakî olan görüşmelerde teşriî masuniyetin bir defa daha Anayasa ve iç tüzük muvacehesinde tetkik edilerek meclis tahkikatı ve alınacak tedbirler mevzuu ile alâkalı olarak gözden geçirilmesi ve bu ışık altında bir karar ittihazı mevzuu bahis olmuştur. Bu hususu tetkik için grup idare heyetince bir komisyon teşkil edilerek bir teklif hazırlanması hususunu reynize arz ediyorum: kabul edenler... etmeyenler... ittifakla kabul edilmiştir. Efendim. Meclis içtimai bildiğiniz veçhiyle Pazartesi günü yapılacaktır, Pazartesi gününe kadar bu teklif hazırlanacak o gün icabına tevessül olunacaktır. Ve bu şekilde hareket edilecektir,) demiş ve kendisiyle Reis vekili BAHA AKŞİT tarafından seçilen; sanık MAZLUM KAYALAR Başkanlığında, HADİ TAN, SEFER ERONAT, HÜSEYİN ORTAĞIOĞLU, ÜBEYDULLAH SEVEN, İSMAİL HADİMLİOĞLU, MEHMET HÜSREV ÜNAL, SABRİ DİLEK ve ÖMER LÜTFİ ERZURUMLUOĞLU'ndan müteşekkil komisyon toplanarak grup kararında mevzuu bahis hususu müzakere etmişler ise de; bunlardan ÜBEYDULLAH SEVEN, İSMAİL HADİMLİOĞLU, MEHMET HÜSREV ÜNAL, ÖMER LÜTFİ ERZURUMLUOĞLU'nun; Anayasanın teminatı altında bulunan teşriî masuniyet müessesesinin sonradan çıkarılacak her hangi bir kanunla kaldırılması cihetine gidilemeyeceğini söyleyerek toplantıyı terk ettikleri; sanık MAZLUM KAYALAR ise bu hususta bir karar ittihazı hususunda ısrar eylediği duruşmadaki beyanlarından anlaşılmıştır,

Sanık REFİK KORALTAN hatıra notlarını yazdığı 1959 yılı takviminin 25 MAYIS günlü sahifesinde; (.... BURSA'dan MAZLUM KAYALAR ve HÜSEYİN BAYRI, BAYAR'ın politikasının çığırtganları oluyorlar. Bu da yeni bir tertip) denilmek suretiyle sanığın sakıt Cumhur Başkanına olan yakınlığı ve onun politikasına bağlılığını belirtmiş bulunmaktadır.

Cumhur Başkanlığı Baş Yaverleri tarafından tutulan nöbet defterinin incelenme-

sinden sanığın bilhassa inkılâba tekaddüm eden günlerde sık sık Cumhurbaşkanlığı köşküne giderek BAYAR'a mülâki olduğu da anlaşılmış bulunmaktadır.

5/12/1957 tarihli grup toplantısında (Grup zaptı sahife: 165-168) iç tüzük tadilâtı yapılması kararlaştırılmış ve grupça ayrılan ihtisas komisyonuna üye seçilmiş olan sanığın bu komisyondaki çalışmalarıyla iç tüzük değişikliğini desteklediği; grup zaptı ve duruşma tutanağındaki beyanlardan anlaşılmıştır.

Bu suretle dosyada mevcut bütün delillere göre, isnat olunan suçun aslî faili olduğu anlaşılan sanık MAZLUM KAYALAR'ın ve müdafilerinin savunmalarında ileri sürdükleri hususat sonucunu değiştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak mahiyette değildir.

119.- RECEP KIRIM:

1957 Devresi millet vekilidir. Teşriî murakaba mevzuunda müsbet bir çalışması tesbit edilemeyen ve bu suretle isnat olunan suçun fer'î faili olduğu anlaşılan bu sanığın kendi teşriî devresinde çıkan ve Anayasayı ihlâl eder mahiyette bulunan kanunlardan yalnız iç tüzük tadilâtına oy vermiş olması keyfiyeti hafifletici sebep telâkki edilmistir.

Sanığın ve müdafilerinin savunmalarında ileri sürdükleri hususlar, kabul edilen hukukî sonucu ve cezaî sorumluluğu kaldıracak değerde görülmemiştir.

120.- HULUSİ KÖYMEN: 1950 yılındanberi Milletvekilidir. 22.12.1950 den 9.3.1951 tarihine kadar Çalışma Vekilliği; 9.3.1951 den 4.11.1952 gününe kadar da Millî Müdafaa Vekilliği yapmış olan bu sanık yalnız tahkikat komisyonu kurulması hakkındaki kararlar, selâhiyet kanununa oy vermemiştir. 28 lik takrirden imzası vardır.

Arzuhal Encümeninin bir kararının umumî hey'ette görüşülmesi sırasında; 29.4.1955 tarihinde yaptığı konuşmada (Zabıt ceridesi Sahife: 509); (..... Büyük Millet Meclisi herşeyden evvel kendisinin vazettiği kaidelere ve nizamla bağlı selâhetli bir müessese olması haysiyetini de muhafaza mecburiyetindedir. Eğer hukuk esaslarında, kendisinin vazettiği kanunlardan şu veya bu hislerle inhiraf edecek olursa Anayasanın ruhu zedelenmiş ve doğrudan doğruya Millî Meclisimizin istinat ettiği temel yıkılmış olur kanaatindeyim...);

İşkân Kanununun müzakeresi sırasında 1.9.1957 tarihinde yine Mecliste yaptığı konuşmada; (Zabıt ceridesi sahife: 589) (... halbuki, bir mal sahibinin, istediği şekilde malına tasarruf etmesi hakkıdır. Ve bu tahdit edilemez. esasen Anayasaya göre bir vatandaşın temin ve teslim edilmiş olan hakların, muhalif bir hüküm dercedilmesiyle ihlâl edilmesi hakikaten yolsuzdur.);

İmar Kanununa bir madde eklenmesi hakkındaki kanunun müzakeresi sırasında; 10.6.1959 tarihinde (Zabıt ceridesi sahife: 656) Mecliste yaptığı konuşmada: (.... diyorlar ki, "umumî hizmetlere ayrılan yol, meydan, park, gibi umumî yerler" bunlar

için istimlâk doğrudur. Fakat gelelim çevrelere... bu “çevre” yol açmak için lâzım değil; meydan açmak için lâzım değil. Çevre denince bunlar dışında ne varsa girer. hükûmet sınaî tesisler kurmak için, bankalar açmak için oralara vaz’iyet edebilir. İstimlâk edebilir. Halbuki; bu şekilde istimlâk Anayasanın vaz’etmiş olduğu esas prensibe uymaz. bunun için bir şekil bulunabilir. Amma hiç bir zaman ana haklar prensibi ihlâl edilmemek suretile bunlar yapılmalıdır. Ben bu maddeyi mülk sahibi olan vatandaşların bu hakları üzerinde hükûmetin keyfe mayaşa tasarrufuna müsaade edecek mahiyette telâkki edemiyorum.... dahilî encümenin hazırladığı metin üzerinde müzakere olmalı, onun üzerinde münakaşa yapılmalı, her ikisinin mukayeseşi yapılmalı, hakka, adalete uygun olanı tercih edilmelidir.);

8.12.1958 tarihinde grupta yaptığı konuşmada (Grup zaptı sahife: 89-101) (... memlekette hükûmet mensubu bir arkadaş bir yere gittiği zaman büyük toplantılar, binlerce insanın bir araya gelmeleri kolayca vâki olduğu halde, ve o arkadaşımızın yalnız siyasî propoganda için gezdiği ve konuştuğu açık olduğu halde, bunun men’ine gitmeyip de, bunun hilâfına diğer bir parti mensubu aynı şartlarla millet huzuruna çıkmak istediği zaman bunu idare âmirleri men etme durumunda kalıyorlar. ... amma; bana öyle geliyor ki; bir vekil arkadaşımızın sırf parti propogandası yapmak için yer yer dolaşması ve orada tezahüratla karşılanması hoşnutsuzluk yaratmakta ve muhaliflerimize cesaret vermektedir.) demiş ve basın kanununda mevcut ağır hükümleri söz konusu ederek (bu kadar müeyyide varken, hürriyet gibi bütün dünyanın üstünde birleştiği ve insan haklarının en üstün bir vasıf tanıdığı bir hak olarak hürriyeti tahdit edecek bir şeye gitmemek lâzımdır. Burada bizim de kusurlarımız olmuştur. Bir çok mes’eleleri cevaplandırmakta şu veya bu vesilelerle taallül gösterdik. Bu taallüllerin bugün ağır ve fena akislerini bu hadiseler bize gösteriyor. Biz, bu meclis sakafının dışında bunların görüşülmesi imkânını vermemek için, bütün mes’elelerin parlamenter bir münazara adabı içinde burada serbest serbest görüşülmesine imkân vermeliğimiz lâzımdır. eğer nefsimize güvenimiz varsa bunların sorularına ve gensorularına fırsat ve müsaade vermeliyiz. bütün mes’eleleri burada halletmek en demokratik bir yoldur..... maalesef vaziyet o mertebeye gelmiştir ki; vekillerimiz kıymetli zamanlarını propoganda için şuraya, buraya koşmaktadır.... bizim memleketimizde baş, vazife başında olmadıkça etrafındakiler de vazife-yi ihmal eder.) dediği tesbit edilmiştir.

Yukarıya aynen çıkarılan konuşmalardan zihniyet ve tutumu açıkça anlaşılan sanık Meclis tahkikat encümeni teşkili karare ile selâhiyet kanununa oy vermemiş ve teşrii mürakabe görevini gereği gibi yapmaya çalışmış ve 28 lik takrire de imza koymuş olması göz önünde tutularak isnat olunan suçdan sorumlu olmadığı sonucuna varılmıştır.

121.- NURULLAH İHSAN TOLON: 1954 den beri Milletvekili bulunan bu sa-

nık, Kırşehir'in kaza haline getirilmesi, seçim ve emekli sandığı kanunlarile iç tüzük tādillerine oy vermiştir.

Anayasaya ihlâl mevzuunda girişilen teşebbüsler karşısında teşrii mürakabe vazifesini yaptığı tesbit edilmemiştir. İsnat olunan suçun fer'i failidir.

Müdafaasında ileri sürdüğü hususlar bu bakımdan cezaî mesuliyetini kaldıracak mahiyette değildir.

122.- HİLAL ULMAN: 1957 devresi Milletvekilidir. Selâhiyet kanunu ile iç tüzük tadilâtına oy vermiştir. Fer'i fail durumundadır. 25.2.1960 tarihinde maarif bütçesinin B.M.M. de müzakeresi sırasında (Zabıt ceridesi sahife: 577) (Demokrasi fikre saygı, hüsnüniyet, medenî cesaret, mertlik ve karşılıklı itimat rejimidir. Feragat ve fedakârlıkla samimiyet sayesinde yaşar; demogoji ile ölür. Bu rejimi, yetişecek nesle intikal ettirebilmek, onları asırlarca arzuladığımız demokratik bir terbiye ve ahlâk sistemi üzerinde yetiştirebilmek için maarif davalarımızı da bitaraf bir gözle tetkik etmek çok yerinde olacaktır.... kusurlarımız yoktur diyemeyiz, elbette olacaktır. Ama, munsıf ve yol gösterici ve yapıcı tenkitlerinizden faydalanarak münevver insanların olgunluğu içinde mes'eelerimizi daha parlak yollara götürmek elinizdedir.) tarzındaki konuşması, lehinde hafifletici sebep sayılmıştır.

Sanık ve müdafilerinin diğer hususlara ilişkin savunmaları cezaî mes'uliyetini tamamen kaldıracak mahiyette değildir.

123.- NUSRETTİN FUAT ALPKARTAL: 1954 ve 1957 devreleri Milletvekili. Kendi teşrii devrelerinde çıkan ve Anayasayı ihlâl eder mahiyette oldukları tesbit edilen kanun ve kararların hepsine oy vermiştir. Teşrii mürakabe vazifesini gereği gibi ifa etmemiştir. İsnat olunan suçun fer'i failidir.

Kendisinin ve müdafiinin savunmalarında ileri sürdükleri hususlar sâbit olan hukuki neticeyi değiştirecek ve cezai mesuliyetini kaldıracak mahiyette değildir.

124. HALİM ALYOT: 1957 devresi Milletvekilidir. Teşrii mürakabe mevzuunda müspet bir çalışması mevcut değildir. Bu suretle isnat olunan suçun fer'i failidir. Kendi teşrii devresinde çıkan ve Anayasayı ihlâl eder mahiyette bulunan kanunlardan yalnız iç tüzük tadilâtına oy vermiş olması keyfiyeti hafifletici sebep telâkki edilmiştir.

Müdafiinin savunmasında ileri sürdüğü hususlar cezai mes'uliyetini kaldıracak mahiyette değildir.

125.- EMİN KALAFAT: 1950 yılındanberi Milletvekilidir. Ve 8.4.1953 tarihinden 9.12.1955 tarihine kadar Gümrük ve İnhisarlar Bakanlığında; 9.12.1955 den 4.9.1958 tarihine kadar Devlet Bakanlığında asaleten bulunan bu sanık; teşrii devreleri içinde Maliye, Bayındırlık, Ulaştırma, Dışişleri, Dahiliye, İktisat ve Ticaret, Millî Müdafaa ve Devlet Vekilliklerine vekâlet etmiştir. Anayasayı ihlâl eder mahiyette

bulunan kanunlardan; Halk Partisi mallarının müsadereci, Kırşehirin kaza haline getirilmesi kanunları ile Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesi, seçim, basın kanunlarına ve iç tüzük tâtillerine müspet oy vermiştir. Seçim Kanununun 1954 ve 1957 yıllarında yapılan değişikliklerine ve basın kanununun iki defa yapılan tâtiline ve emekli sandığı kanununun 39 ncu maddesinin değiştirilmesine, Kırşehirin ilçe haline getirilmesine ait kanun lâyhalarında da imzası vardır. Ayrıca Halk evlerinin ilgası hakkındaki 5830 sayılı kanunun bütçe komisyonunda incelenmesi sırasında da komisyon sözcülüğü yapmıştır.

13.6.1950 tarihli grup toplantısında; (Grup zaptı sahife: 17) Diğer iki arkadaşı ile birlikte grup başkanlığına verdikleri bir taktirle “Ezan hakkındaki kanunî kaydın kaldırılması için hükümetin bir kanun tasarısı hazırlayıp 16.6.1950 tarihinden evvel Büyük Millet Meclisine getirilmesini teklif etmek suretile dinin politikaya âlet edilmesini sağlamıştır.

1957 seçimlerine tekaddüm eden günlerde D.P. Genel İdare Kurulu adına yayınladığı ve altına imzasını koyduğu ve hususile 9.Eylül.1957 tarihli dünya gazetesinde neşredilmiş olan beyannemede; (Parlementoların mürakabeden ziyade dinamik icraları kararlarile destekliyecek mahiyette kurulmaları gerektiğini belirtmek suretile görmek istedikleri muhalefetin iktidarı alkışlayan ve destekliyen bir unsur olmasını arzu eylediği anlaşılmıştır.

Ethem Menderes’in hatıra notlarını yazdığı takvimin 31.Ocak.1959 tarihli sahifesinde; “Nuri Togay; Kalafat çok çaldı dedi; bazı misaller verdi. Bunları Başvekil söylemek lâzım. Fakat insan pişman olur. Samet, daha fazla ve hesaplı yaptı. Bütün Meclis bu dedikoduyu yapıyor” denilmektedir.

Bölüm: 2; Not (11) de yer alan radyo davasile, yine bölüm: 2; sıra (16) da yer alan vatan cephesi davalarında mahkumiyeti cihetine gidilen sanıklar arasındadır.

Yukarıdaki sebeplerle suçun aslî faili durumundadır.

Kendisinin ve müdafinin ileri sürdükleri hususlar tesbit edilen bu sonucu değiştirecek ve cezaî mes’uliyetini kaldıracak değerde görülmemiştir.

126.- AHMET HAMDİ SEZEN: 1957 devresi Milletvekilidir. Anayasayı ihlâl eder mahiyette bulunan iç tüzük tadilatına oy vermiştir. Teşrii mürakabe konusunda müspet bir faaliyeti yoktur. Fer’i faili durumundadır. Ancak; bölüm: 2, numara 13 de yer almış bulunan Çanakkale iskele ve 32 nci kilometre olaylarına ait davada mahkumiyeti cihetine gidilmiştir. O davalardaki hareketi hakkında takdirî şiddet sebebi sayılmıştır.

Kendisi ve müdafii tarafından ileri sürülen savunmalardan; yalnız Kemal Özçoban’ın basın suçlarının affı hakkındaki kanun tasarısında imzası bulunduğu tesbit edilmiş ise de gerek bu cihet ve gerek diğer müdafaaları varılan neticeyi değiştirecek

ve cezaî mes'u-liyetini kaldıracak mahiyette değildir.

127.- SERVET SEZGİN: 1954 ve 1957 devreleri Milletvekilidir. Emekli sandığı kanununun 39 ncu maddesi, seçim kanunu ve iç tüzük tâdillerine oy vermiştir. Selâhiyet kanununu inceliyen muvakkat encümen üyesidir. Seçim kanununun 1954 yılında yapılan tâdilinde adliye encümeni üyesi olarak bulunmuş ve bu encümen mazbatasını imza ederken “35 nci maddenin müstakillere ve İktisadî Devlet Teşekküllerine ait kısmına muhalifim” şerhini vermiş ve fakat; Mecliste kanunun müzakeresi sırasında konuşma yapmamış ancak; verdiği bir takirle; (zabıt ceridesi 30.6.1954, sahife: 336) (35 nci maddenin 3 ncü bendinde mevcut müstakilen adaylığını koyamıyacağı gibi” kısmının bendden çıkarılmasını teklif etmiş ise de bu teklifi kabule mazhar olmamıştır. Bununla beraber, sanık; bu tâdil lehine de oy vermiştir.

30.1.1958 günlü grup toplantısında; (Grup zaptı sahife:14-17) (.... iyi de olsa kötü de olsa matbuat kanunu üzerinde mütalâa serdedecek değilim, ancak biz bir matbuat kanunu çıkardık şimdi o kanunda kabul ettiğimiz matbuat suçlarını affa gidecek olursak, çıkardığımız kanunu inkâr etmek demek olur ki; bu bakımdan isabetsiz olur. bu itibarla prensip olarak grubumuzca bu kanun teklifleri karşısında red şeklinde bir karar alınmasını istirham ederim) demiştir.

İddia makamınca yukarıda belirtilen hareketleri ve konuşmaları isnad olunan suçun aslî faili olarak tecziyesine müsnet gösterilmiş ise de; sanığın bu faaliyeti aslî fail olarak kabule kâfi görülmemiştir.

Ancak; bölüm: 2; numara 13’de yer alan Çanakkale-İskele ve 32 nci kilometre olaylarına ait davada sanık bulunmaktadır. Bu davadaki tutumu ve sorumluluk derecesi takdiri teşdit sebebi sayılmıştır.

Kendisinin ve müdafinin savunmalarında ileri sürdükleri hususlar varılan bu neticeyi değiştirecek ve cezaî mes’uliyetini kaldıracak mahiyette değildir.

128.- NURİ TOGAY: 1954 yılındanberi Milletvekilidir. Bu teşrii devrelerde çıkan ve Anayasayı ihlâl eder mahiyette bulundukları tesbit olunan kanun ve kararların hepsine oy vermiştir. İddia makamınca sanığın Çanakkale-İskele ve 32 nci kilometre hadiselerindeki tutumu ve davranışı da göz önünde tutulmak suretile aslî fail olarak tecziyesi istenmişse de; mücerret teşrii murakabe görevini yapmaması ve yukarıda bahsedilen kanunlara oy vermiş bulunması keyfiyeti, kendisinin aslî fail olarak kabulüne kâfi görülmemiştir. Ancak; bölüm: 2, numara 13’de yer almış bulunan davadaki tutumu hakkında teşdit sebebi sayılmıştır.

Savunmasında ileri sürdüğü hususlar, varılan bu neticeyi değiştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak mahiyette bulunmamıştır.

129.- NAHİT ORAL: 1957 devresi Milletvekilidir. İç tüzük tadilatına oy vermiştir. Behçet Kayaalp’in listesinde adı vardır. Bununla beraber teşrii murakabe mevzu-

unda vazifesini yapmamıştır. Sanık isnat olunan suçun fer'i failidir.

Savunmasında ileri sürdüğü hususlar cezaî sorumluluğunu kaldıracak mahiyette görülmemiştir.

130.- SEDAT BARAN: 1950 yılındanberi Milletvekilidir. Anayasayı ihlâl eder mahiyette oldukları tesbit edilen kanunlardan tahkikat encümeni kurulması kararla selâhiyet kanununa oy vermemiştir, diğerlerini oylarla desteklemiştir.

Behçet Kayaalp'ın mukavemetçiler grubunu tesbit eden listesinde ismi olduğu gibi, 90 lık takriri de imzalamıştır. Isnat edilen suçun fer'i failidir. Ancak; tahkikat encümeni kurulması kararma ve selâhiyet kanununa oy vermemiş olması ayrıca, 90 lık takriri imzalamış bulunması lehinde hafifletici sebep olarak kabul edilmiştir.

Kendisinin ve müdafiinin savunmalarında ileri sürdükleri hususlar cezaî sorumluluğunu tamamen kaldıracak mahiyette değildir.

131.- HAMDİ BULGURLU: 1950 yılından beri Milletvekilidir. Anayasayı ihlâl eder mahiyette oldukları tesbit edilen kanunlardan Halk Partisinin mallarının müsadere, seçim kanununun tâdili, tahkikat encümeni kurulması kararı, selâhiyet kanunu ve iç tüzük tâdiline oy vermiştir. Anayasayı ihlâl eden kanunlar karşısında vazifesini teşrii mürakabe mevzuunda yapmamıştır. Isnat edilen surun fer'i failidir.

Kendisinin ve müdafiinin savunmalarında ileri sürdükleri hususlar cezaî sorumluluğunu kaldıracak mahiyette bulunmamıştır.

132.- ALİ DEDE KARGINOĞLU: 1957 devresinde Milletvekili seçilmiştir. Selâhiyet kanunu ile iç tüzük tâdiline oy vermiştir. Anayasayı ihlâl eden kanunlar ve olaylar karşısında vazifesini yapmamıştır. Isnat olunan suçun fer'i failidir.

Savunmasında ileri sürdüğü hususlar, varılan bu neticeyi değiştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak mahiyette değildir.

133.- KEMAL ERDEM: 1957 devresi Milletvekilidir, Selâhiyet kanunu ile iç tüzük tadilatına oy vermiştir. Anayasayı ihlâl eden kanunlar ve olaylar karşısında vazifesini yapmamıştır. Isnat olunan suçun fer'i faili durumundadır. Ancak; tahkikat encümeni kurulması kararına oy vermemesi ve 90 lık takriri imzalamaması hususları hakkında hafifletici sebep olarak kabul edilmiştir.

Müdafaasında ileri sürdüğü hususlar varılan bu neticeyi değiştirecek ve cezaî sorumluluğu kaldıracak mahiyette değildir.

134.- YAKUP GÜRSEL: 1954 ve 1957 devreleri Milletvekilidir. Teşrii devrelerinde çıkan kanunlardan yalnız selâhiyet kanunu ile basın kanununa oy vermiştir. Teşrii mürakabe mevzuunda vazifesini yapmamıştır. Isnat olunan suçun fer'i failidir. Ancak; mukavemetçiler gurubunu tesbit eden Behçet Kayaalp'ın listesinde yer almış olması ve 90 lık takriri imzalamış olması hakkında hafifletici sebep olarak kabul edilmiştir.

Kendisi ve müdafii tarafından ileri sürülen hususlar cezaî mes'uliyetini tamamen kaldıracak mahiyette değildir.

135.- FEVZİ HACIRECEPOĞLU: 1957 devresi Milletvekilidir. Yalnız iç tüzük tadilâtına oy vermiştir. Teşrii mürakabe mevzuunda herhangi bir faaliyeti mevcut değildir. İsnat olunan suçun fer'i failidir. Ancak; selâhiyet kanununa ve tahkikat encümeni kurulması kararına oy vermemesi ve 90 lık takriri imzalamış bulunması hakkında hafifletici sebep olarak kabul edilmiştir.

Müdafaasında ileri sürdüğü hususlar tesbit edilen hukukî neticeyi değiştirecek ve cezaî mesuliyetini kaldıracak mahiyette değildir.

136.- CEVAT KÖSTEKÇİ: 1954 yılındanberi Milletvekilidir. Teşrii devresinde çıkan ve anayasayı ihlâl eder mahiyette oldukları tesbit edilen bütün karar ve kanunlara oy vermiştir. Teşrii mürakabe konusunda herhangi bir faaliyeti de mevcut değildir. Sanık isnat olunan suçun fer'i failidir.

Müdafaasında ileri sürdüğü hususlar, kabul edilen hukukî sonucu değiştirecek ve cezaî sorumluluğunu kaldıracak değerde değildir.

137.- KEMAL TERZİOĞLU: 1954 ve 1957 devresi Milletvekilidir. Kırşehir'in kaza haline getirilmesi kanunu ile seçim ve basın kanunlarına ve iç tüzük tadilâtına ve selâhiyet kanununa oy vermiştir.

İddia makamınca, bu kanunlara oy vermiş olması ve D.P. Meclis grubunda; 9.8.1958 ve 3.5.1960 tarihlerinde yaptığı iki konuşması aslî fail olarak tecziyesine mesnet tutulmuştur.

Sanık, 9.8.1958 tarihli grupta (grup zaptı sahife: 43) (.... 1957 seçimlerinde yapılan mütecavizane hareketler ve muhalefetin korkunç zihniyeti, güttüğü ihtilâlcı metod demokrasi usul ve sistemlerle hiç bir surette bağdaşamaz. Bunun için muhalefetin rejime aykırı ve tamamen iç huzuru bozan hareketleri ve maksatları; halkı diken üstünde tutmaktadır. Bunun için bir karar almak mecburiyetindeyiz..... bu psikozun içinden çıkmak ve sıyrılmak için ne yapmak lâzımsa bunu yapmak zamanı gelmiştir ve geçmektedir. Fazla ihtiyatlı olmak yolunu bırakarak ve uyanık olarak bu husustaki tedbirleri alalım. netice olarak Halk Partisinin bu mütecavizane ve tehlikeli hareketlerine nihayet verilmelidir. Yine bu meyanda iktidarımızın icraatını devlet mekanizması içinde açıkça sabote edenlerin tasfiyesi cihetinin de bir an evvel yapılmasını ehemmiyetle arz ederim.)

3.5.1960 tarihli grup toplantısında da; (grup zaptı sahife: 34) (..... lâfı uzatıp sizi üzecek değilim. Ricam şu: meşgul olacak vaktimiz yok; hadiseler açıklanmıştır. Sayın Başvekilimiz de izah etmiştir. Vakit kaybetmeden emsâli âtiye ve efkârı umumiyeğe karşı her yiğitin yoğurt yiyeşi ayrı ayrıdır. Biz de bu şekilde tedbir düşünüyoruz diye şumullübir kanun getiririz. Hususi bir şey değil. Bunun için rica ederim. Meş-

gul etmiyelim, getireceğimiz kanunları getirelim.) demiştir.

Gerçi; her iki konuşmasında da sanık muhalefete karşı şiddet tedbirlerinin alınmasını telkin ve tavsiye eylemekte, ise de; bu konuşmaları ve yukarıda işaret olunan kanunları oy vermiş olması keyfiyeti aslı fail olarak cezalandırmasını gerektirecek mahiyette değildir. Ancak; tutumu, zihniyeti ve yukarıda bahsedilen konuşması hakkında takdiri şiddet sebebi kabul edilmiştir.

Kendisi ve müdafii tarafından savunmaları sırasında ileri sürülen hususlar, teabit edilen hukukî sonucu değiştirecek ve cezaî mes'uliyetini kaldıracak değerde görülmemiştir.

138- Sanık Baha Aksit:

1951 Ara seçimlerinde millet vekili olmuştur. Devresinde çıkan ve dava konusuna dahil bulunan bütün kanunlara oy vermiştir. Hatta bunlardan Halk Partisi mallarının müsadereğine dahil olan kanunu da teklif edenler arasındadır. Kasım 1954 den beri gurup idare heyeti üyeliğinde bulunmuş ve son devrede de gurup başkan vekilliği yapmıştır. Gurupta ve mecliste murakabe vazifesiyle ilgili müsbet bir faaliyette bulunmamış, aksine olarak Anayasanın teşrii yol ile ihlâline matuf bütün faaliyetlere katılmış ve bazılarında mühim roller oynamıştır. Ezcümle: 1957 seçimlerinde muhalefetin fazla bir mebus kadrosuyla meclise katıldığını görerek bunlar tarafından yapılacak murakabenin önlenmesini ve güçleştirilmesini temin için iç tüzüğün bu hususa müteallik maddelerinin tadili maksadiyle bir önerge vermiştir. Bu önergenin gurupça kabulü üzerine, tadil tasarısının hazırlanması işi bizzat kendisinin seçtiği 11 kişilik bir komisyona 5.12.1957 tarihinde havale olunmuştur. Sanığın izah kılınan bu faaliyeti sayesinde muhalefetin murakabesini güçleştiren tadil yapılmıştır.

Sanığın demokrasi rejimini dejenere eden faaliyeti yalnız bir hâdiseye münhasır kalmamıştır. Memurları iktidarın her türlü icraatına ram etmek gayesini hedef tutan Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinde yapılmış olan tadillere dayanarak haksız tasarruflarda bulunan hükûmetin bu icraatı karşısında, kanun yollarının kapanmış olması yüzünden Büyük Millet Meclisi dilekçe Encümenine müracaata mecbur kalanlara bu yolu da kapamak maksadiyle sanık Adnan Menderes'in 16.1.1958 tarihli gurup toplantısında yaptığı konuşması üzerine bu hususu temin için, aynı toplantıda Mehmet Daim Sualp ve Enver Kaya tarafından müştereken verilen ve gündem dışı olan takriri o gün gurupa riyaset eden sanık; sırf Adnan Menderes'in arzusunun yerine getirmek gayesiyle; gurupun bir kararını dahi almaya lüzum görmeden müzakereye koymuştur. Bu müzakereye takrir aleyhinde konuşmak isteyen Konya Millet Vekili Abdurrahman Fahri Agaoğlu'na söz vermemiş, buna mukabil lehte konuşmak istiven ve bu fikrin hakiki sahibi olan Adnan Menderes'le takrir mümzilerinden Mehmet Daim Sualp'a söz vermiştir. Bu durum karşısında Abdurrahman

Fahri Ağaoğlu takririn gündemde olmadığını, evvel emirde gündeme alınması lâzım geldiğini bildirmek mecburiyetinde kalmıştır. Sanığın; lehte konuşmak isteyenlere söz verdiğine göre aleyhte konuşacaklara da söz vermek suretiyle takririn bir karara bağlanmasını sağlaması lâzım iken grupta hasıl olan hava ve takrir aleyhinde rey vereceklerin çokluğu karşısında vaktin gecikmiş olması ve ekseriyetin bulunmaması sebebine müsteniden celseyi talik etmesi calibi dikkattir. Nitekim 30.1.1958 tarihinde yapılan müteakip toplantıda da aynı taktik takip edilmiş ve riyaset mevkiini işgal eyleyen Halûk Şaman'dan yine Konya Milletvekili Abdurrahman Fahri Ağaoğlu'nun söz istemesi üzerine sanık Baha Akşit söz alarak, kendisinin riyaset ettiği 16.1.1958 tarihli toplantıda aleyhte konuşma yapıldığını bu sebeple aleyhde konuşacaklara söz verilmemesi gerektiğini söylemek suretiyle müzakeratın aleyhte cereyanını akamete uğratmıştır.

6.2.1958 tarihli ve kendisinin riyaset ettiği grupta aynı mevzu konuşulmuş ve yine aleyhte söz isteyen Abdurrahman Fahri Ağaoğlu'na söz verilmemiş ve takriri acele reye vazetmiştir. Böylelikle kabul olunan bu takrirle bir taraftan Büyük Millet Meclisinin bir uzvu olan dilekçe encümeninin gurupun bu kararı ile kayd altına alınmasını, diğer taraftan memurlara karşı idarenin baskısını tarsin yolunu sağlamıştır.

27.3.1958 Tarihinde, Cumhuriyet Halk Partisi Millet Vekillerinden Faik Ahmet Barutçu ve Nüvit Yetkin taraflarından 957 seçimleri hakkında meclis tahkikatı açılmasına dair verilmiş olan önerenin reddini mutazammın bir takriri Kemâl Demiralay ile birlikte gurup riyasetine vermiştir. Halbuki sanık daha evvel 3.3.1958 tarihinde Halûk Şaman ve Himmet Ölçmen'le birlikte hazırladığı bir takrirle bu seçimler dolayısıyla C.H.P. hakkında Meclis Tahkikatı açılmasını talep etmiş ve gurupça bu takrir kabul edilmişti. Seçim mevzuunda C.H.P. si Millet Vekillerinin, içtüzüğün 177 nci maddesine göre hazırlamış oldukları daha umumi ve şumullü takririn gurupça reddini temin, aynı sebeplerle aynı mevzuda Halk Partisi hakkında Meclis tahkikatı açılması hususunu istihsâl etmiştir.

Yine sanık; Faik Ahmet Barutçu ve Nüvit Yetkin'in 1957 seçimlerinden dolayı İçişleri, Adalet ve Devlet vekilleri hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair önergelerinin, 27.3.1958 tarihli grupta Himmet Ölçmen ile birlikte hazırlayıp verdiği bir takrirle reddini temine muvaffak olmuştur.

5.6.1958 Tarihli grupta: (... arkadaşlar Meclis olarak çalışmaya başladığımız andan itibaren buradan muhalefet bizi çalıştırmamak için çeşitli tedbirlere tevessül etti. Onların bu sabotör hareketlerini beğenmediğimiz için yüksek heyetiniz içtüzüğün tadiline karar verdi. Ve onlara kendi kudretini, Demokrat Partinin kudretini gösterdi... Yine bütçe müzakereleri esnasında hatırlarsınız, yine müstacel olarak burada toplandık; onlar tebliğ neşretmişlerdi, biz de toplandık. Hükûmete ve sayın Menderes'e selâhiyetler verdik. Ben şahsen kani bulunmaktayım ki, şu Demokrat Parti gu-

rupu daimâ Halk Partisi karşısında yekvücuttur. Bu hususta sayın Menderes bu gurupa inanır. Ve yine de inanabilir.) demıştır. 14.5.1959 tarihli gurup toplantısında da: (... gurup idare heyeti olarak meseleleri tezekkür ettik. Onlara nezaketle mukabele ettikçe onlar işi azıtmaktadırlar. O hâlde gurup olarak bunların yaptıklarına topyekûn mukabele etmek mecburiyetindeyiz. Ve biz gurupumuzun ve partimizin selâmeti nam ve hesabına riyaset makamını işgâl etmiş olan arkadaşlarımızı vikaye etmek mecburiyetindeyiz. Farzediniz ki, riyasetçe ceza veriliyor. Ve neticesinde üç beş celse bir Halk Partilinin dışarı çıkmasına karar veriyorsunuz; bu kararı büyük bir ekseriyetle vermeniz lâzımdır.) şeklinde konuşmuştur. Sanık bu konuşmaları ile Meclis çalışmalarının Demokrat Parti menfaatlerine matuf olarak ve dolayısıyla partizan maksatlarla tanzim edilmesi gayesini gütmüştür.

12.6.1959 tarihinde Mecliste muhalefetin, meclis tahkikatı taleplerinin gündeme alınması maksadiyle Halk Partisi millet vekillerinden Hıfzı Oğuz Bekata tarafından yapılan konuşma üzerine sanık (... telâşa lüzum yoktur. Her mesele zamanı gelince yürütülür. Riyaset meclisten ayrı değil, meclis ile riyaset bir küldür. Her iki makamın da her türlü tazyik ve kanun dışı hareketlerden vikayesi gerekir.) demıştır. 18.11.1959 tarihinde Mecliste Halk Partisi Millet Vekillerinden Avni Doğan yine meclis tahkikatı önergelerinin gündeme alınması mevzuunda konuşunca sanık: (... Anayasa ve dahilî nizamnameye riayet edileceği tabiidir. Riayetsizlik sizden gelerek gürültü yapıyorsunuz.) demıştır. Bu suretle mecliste muhalefetin murakabesine imkân vermeyen fiil ve hareketlerin mürevvici ve müşevviki olmuştur. 11.5.1959 ve 17.2.1960 tarihlerindeki meclis müzakerelerinde de aynı mahiyette müdahaleleri görülmüştür.

Cumhuriyet Halk Partisi ile bir kısım basın hakkında meclis tahkikatı açılmasına dair olan 14.4.1960 tarihli takriri sanık Mazlum Kayalar ile birlikte imza etmiş ve bu takrir 18.4.1960 tarihinde mecliste kabul edilmiştir. Kararın yukarı kısmında mahiyeti ve münderecatı ve maksadı açıklanmış olan bu takrirle memleketin umumî havası karışmış; meclis çalışmaları sektedar olmuş; murakabe organları bertaraf edilmek istenmiştir.

Selâhiyet kanununun 27.4.1960 tarihinde mecliste bir olup bittiye getirilmek suretiyle ve muhalefetin açık oya konma takriri riyasetçe kaale alınmayarak iktidar millet vekilleri, çoğunluğu tarafından kabul edilmesi üzerine 4.5.1960 tarihinde mecliste Halk Partisi Millet Vekillerinden Avni Doğanın bu mevzudaki itiraz ve ikazı konuşmasına mukabele eden sanık (... bu kanunun Anayasaya muhalif bir noktası bulunmadığı tesbit edilmiş ve karara bağlanmıştır. ... Cumhuriyet Halk Partisi mebuslarının tehditkâr sözlerine, en ağır isnatlarına rağmen meclis eelabetle müzakerelerine devam etmiş ve kanunu kabûl etmiştir... bu elem verici sahneleri tertip eden kimseler huzurunuzda gelip içtüzükten, Anayasadan, kanunlardan ve nizamlardan

bahsediyorlar. Beyler siz bugüne kadar Anayasaya ve dahilî nizamnameye hürmet etmediniz. Millet in en ulvî müessesesi olan Büyük Millet Meclisine saygı göstermemekte bugün dahi ısrar ediyorsunuz. C.H.P. li mebusların meclisi terketmiş olmasına rağmen müzakerelere devam olunmuş, bulunmadıkları için de ittifakla kabul edilerek kanuniyet kesbetmiş bulunmaktadır.) demek suretiyle Anayasayı açık şekilde bir şekilde ihlâl eden bu kanunu desteklemiş ve hakikatleri tahrif ederek kanunun meclisten normal şekilde çıktığını iddia etmiştir.

Bu kanunun meclisce kabulünden sonra memleket münevverleri ve gençliği arasında fiili olarak husule gelen protesto hareketlerine karşı hükûmetin aldığı çok sert tedbirlerin yarattığı feci durum karşısında iktidar millet vekilleri arasında beliren ve hükûmeti düşürmeye matuf olarak olarak hazırlandığı anlaşılan doksanlık takrirle ve malûm şekilde 25.5.1960 tarihinde toplanan D.P. meclis gurupuna riyaset etmiş olan sanığın, Adnan Menderes'in direktifiyle bu toplantıda müzakere açtırmaması hususu, gurupun bu toplantısına ait zabıtta şu şekilde yazılıdır.

Sanık Baha Akşit.. (Parti reisimiz ve başvekilimiz bu meselenin burada müzakere edilmesini mahzurlu olarak yüksek heyetinize arzettikten sonra bu hususun müzakere edilmesi yüksek heyetinizin takdirine vabeste olmakla beraber mahzurlu denildikten sonra üzerinde dikkatle eğilecek bir safhaya gelmiş bulunuyor. Bu itibarla bu müzakerelerin kesilmesi icap eder. Müzakerenin açılması hususu Başvekilimizin izah ettiği veçhile mahzurludur. Bu müzakereyi açmıyorum. Bu itibarla verilmiş bir takrir de mevcuttur. Takrir tatil meselesiyle ilgilidir. Onu ifade etmek istiyorum. Mahzurlu olduğundan dolayı müzakereyi riyaset uygun bulmamaktadır. Yalnız tatil mevzuunda bir takrir vardır, onu arz edeceğim, "şiddetli gürültüler." Dinleyin efendim, lütfen dinleyin. Arkadaşımız bir takrir vermiştir.) demiş. Derhâl söz alan Adnan Menderes: (Muhterem arkadaşlarım, tatil yapılması hakkında şurada okunacak bir takrir dolayısıyla, koparılan gürültüyü şayanı teessüf bulmaktayım.) diyerek müdahalede bulunmuş; ve akabinde riyaset makamını işgâl eden sanık Baha Akşit Vacit Asana tarafından verilmiş tatil takririni acele okutup reye koymuş ve millet vekillerinin (anlaşılamadı) sesleri ve gürültüleri arasında ikinci defa reye koyarak ve kabul edildiğini ilân ederek bu tarihi gurup toplantı celsesini bu suretle kapatmıştır. Sanık millet vekillerinin duruşma sırasında bu olaya dair beyanları ile yine sanık millet vekili Mithat Perin'in, o celsede bulunmamasına rağmen arkadaşı olan bir millet vekilinin bilâhare hâdiseyi kendisine nakletmesi üzerine yazmış olduğu ve arama sırasında Mithat Perin'in İstanbul'da Ekspres Gazetesi yazıhanesinde meydana çıkan tasvir yazısında bahsettiği üzere, gurup reis vekili Baha Akşit doksanlık takrirle gurupun toplantıya daveti konusundan sanık Adnan Menderes'i haberdar etmiş; Adnan Menderes'in bu toplantıya mani olmaya çalışması üzerine millet vekilleri Baha Akşit'e ısrarda bulunmuşlar; keyfiyet tekrar sanık tarafından Adnan Menderes'e bildi-

rilmiş, Menderes'in bu toplantının yapılmaması hususundaki ısrarına rağmen sanık Baha Akşit tahrir sahiplerinin baskısı üzerine toplantıyı yapmaya mecbur olmuştur. Fakat; yukarıya alınmış olan bu toplantıya ait grup zaptından da anlaşılacağı üzere düşük iktidar millet vekillerinden bir kısmının en nazik bir devrede yapmaya giriştikleri bu önemli murakabe vazifelerinin ifasına sanık Baha Akşit Adnan Menderes'in teşvik ve direktifleriyle mani olmuştur. Bunlardan ayrı olarak grup reis vekilliği nüfuz ve sıfatından bilistifade grubun kararına istinaden grup idare heyetince teşkili lâzım geleceğini komisyonları da bizzat ve kendi emir ve direktiflerine râm olan veya olacağına ümit ve tahmin ettiğini millet vekillerinden seçmiştir.

Sanığın, meclis ve grup zabıtlarının aksi olan yukarıdaki fiil ve hareketlerini tefsir ve tevil mahiyetinde olan müdafaaları yersizdir. Diğer müdafaaları da kararın umumî ve hukukî kısmında karşılanmıştır.

Sanığın yukarıdan beri izah edilen durumu, tutumu ve zihniyeti küll halinde mülââ edilmiş; Anayasayı ihlâlde aslî fail olan sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le işbirliği yaptığı netice ve kanaatine varılmıştır.

Asli iştirâk halindedir.

139- Sanık Ali Çobanoğlu:

1950 denberi millet vekilidir. Halk partisi malları ve Kırşehir kanunlarına, seçim kanununun 1957 tadiliyle emekli sandığı kanununun 39 ncü maddesi ve içtüzük tadillerine, tahkikat encümeni kurulması kararına müsbet oy vermiştir.

Anayasa mevzularında ve olaylar karşısında teşrii murakabe vazifesini yaptığına dair bir faaliyeti görülmemiştir. Selâhiyet kanununun müzakeresi sırasında mecliste bulunmaması cezai sorumluluğunu ortadan kaldıracak bir sebep değildir. Müdafaası umumî mahiyette olup kararın umumî ve hukukî kısmında karşılanmıştır.

Fer'i iştirak halindedir.

140- Sanık İsmail Hadımlıoğlu:

1954 denberi millet vekilidir. Kırşehir kanununa, Emeki Sandığı kanununun 39 ncü maddesiyle Seçim kanununun 954 ve İçtüzük tadillerine, Selâhiyet kanununa müsbet oy vermiştir. Seçim kanununun, 1954 deki tadili mazbatasında imzası mevcut olup, müzakeresi sırasında da Adliye Encümeni adına müdafaasını yapmıştır. Anayasanın açık şekilde ihlâlî mahiyetinde olan olaylar karşısında teşrii murakabe vazifesini yaptığına dair herhangi bir faaliyetine raslanmamıştır. Bununla beraber millet vekillerinin teşrii masuniyetlerinin iş'ari oyla kaldırılması mevzuunu tetkik için teşkil edilen dokuz kişilik komisyonda diğer dört arkadaşı ile beraber menfi oy kullanmış olması lehine taktiri tahfif sebebi kabul edilmiştir, Sanık yazılı müdafaasını vermemiştir.

Fer'i iştirâk halindedir.

141- Sanık Alırıza Karaca:

1954 denberi millet vekilidir. Kırşehir Kanununa, Seçim Kanunu Emekli Sandığı kanununun 39 ncu maddesi, içtüzük ve Basın Kanunları tadillerine ve Selâhiyet kanununa müsbet oy vermiştir. Mecliste ve olaylar karşısında murakabe vazifesini yapmıştır. Müdafaası umumî mahiyette olup kararın umumî ve hukuki kısmında izah edilen sebeplerden ötürü varit görülmemiştir.

Fer'i iştirak halindedir.

142- Sanık Mehmet Karaman:

1954 denberi millet vekilidir. Seçim kanununun 1954 deki tadiline ve içtüzük tadiline, tahkikat encümeni kurulmasına dair karara müsbet oy vermiştir. Selâhiyet kanununun kabulü sırasında; 27 Nisan 1960 dan 13 Mayıs 1960 a kadar; vazifeli olarak Avrupa'da bulunduğundan reyini kullanamamıştır.. Ancak, yurda avdetinde memleketin durumunu ve Anayasayı açık şekilde ihlâl edici olayları görerek doksanlık takriri imza etmiştir. Mecliste ve gurupta iktidarın tutumunu destekleyici herhangi bir konuşmasına ve faaliyetine raslanamamıştır. Umumî durumu ve tutumu itibarıyla Anayasayı ihlâl kastı bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

143- Sanık Refet Tavaslıoğlu:

1950 denberi millet vekilidir. Halk Partisi malları kanununa Seçim, Emekli Sandığı kanununun 39 ncu maddesi, İçtüzük ve Basın kanunları tadillerine müsbet oy vermiştir. Behçet Kayaalp'ın listesinde ismi yazılıdır. Anayasanın açık ihlâlleri karşısında murakabe vazifesini yaptığına dair esaslı bir faaliyeti tesbit edilememiştir. Mahiyeti evvelce açıklanmış bulunan Behçet Kayaalp listesinde isminin olması, kredi yolsuzluğundan dolayı meclis tahkikatı açılmasına dair önergeye müsbet oy kullanması ve tahkikat encümeni kurulmasına dair kararın ve selâhiyet kanununun müzakere ve kabulü sırasında mecliste bulunmaması Anayasa mevzuundaki cezai sorumluluğunu ortadan kaldıracak mahiyette görülmemiştir. Bunlar, ancak lehine takdiri tahfif sebebi kabul edilmemiştir.

Fer'i iştirak halindedir.

144- Sanık Fikri Arığ:

1954 denberi millet vekilidir. Seçim Kanununun 1957 tadiline, İçtüzük ve basın kanunu tadillerine, tahkikat encümeni kurulması kararına ve Selâhiyet kanununa müsbet oy vermiştir. Anayasanın açık şekilde ihlâlleri karşısında murakabe vazifesini yaptığına dair bir faaliyeti tesbit edilememiştir. Müdafaası umumî mahiyettedir. Bunda ayrıca ileri sürdüğü Behçet Kayaalp'ın listesinde isminin yazılı olması ve 1955 yılında Menderes kabinesine kırmızı oy kullanması hususları Anayasa ihlâlleri karşısında cezai sorumluluğunu ortadan kaldıracak sebeplerden değildir.

Fer'i iştirak halindedir.

145- Sanık Tahsin Cahit Çubukçu:

Son devre millet vekilidir. İçtüzük tadili hariç, devresindeki dava mevzuu kanun ve kararlara katılmamıştır. Meclis içinde ve dışında hükûmetin tutumunu destekler mahiyette bir faaliyeti tesbit edilememiştir. Olaylar karşısında doksanlık takriri imza etmek suretiyle murakabe vazifesini yapmaya çalışmıştır. Bu durumu ve tutumu itibariyle Anayasayı ihlâl kastı mevcut olmadığı netice va kanaatına varılmıştır.

146- Sanık Sezai Demiray:

Son devre millet vekilidir. Devresinde çıkan dava mevzuu kanun ve kararlardan içtüzük tadiline rey vermiştir. Anayasanın açık ihlâlleri karşısında mürakabe vazifesi ile ilgili bir faaliyeti tesbit edilememiştir.

Müdafaasında ileri sürdüğü hususlardan Tahkikat Encümeni Kurulmasına dair kararın ve selâhiyet kanununun müzakere ve kabulleri sırasında mecliste bulunmaması ve bunlara rey vermemiş olması cezaî sorumluluğunu ortadan kaldıramaz. Umumî mahiyette olan diğer müdafaaları kararın hukukî kısmında izah kılınan sebeplerden ötürü varit görülmemiştir.

Fer'i iştirâk halindedir. Teşrii hayatının kısa oluşu takdiri haifletici sebep kabul edilmiştir.

147- Sanık Nuri Onur:

1957 de millet vekili olmuştur. Devresinde çıkan ve dava mevzuunu teşkil eden kanun ve kararlardan içtüzük tadiline oy vermiştir. Anayasanın fiilî ihlâlleri karşısında murakabe vazifesi ile ilgili bir teşebbüs ve hareketi tesbit edilememiştir.

Savunmasında ileri sürdüğü hususlardan Tahkikat encümeni kurulmasına dair kararın ve selâhiyet kanununun müzakere ve kabulleri sırasında mecliste bulunmaması ve bu sebeple bunlara rey vermemiş olması keyfiyetinin cezaî sorumluluğunu ortadan kaldıracak mahiyette bir sebep olarak kabulüne imkân görülememiştir. Kayseri olayları sırasında Kayseri Valisine telgraf çekerek trenin hareketini istemiş olması kendisinin de Diyarbakır'dan Ankara istikametine gelen trende bulunmasından ve bu trenin de olaylar sebebiyle yoluna devam edememesinden ileri gelmektedir. Bu faaliyetinin murakabe ile ilgisi yoktur. Teşrii hayatının kısalığına rağmen umumî durumu ve tutumu itibariyle Demokrat Partiye intisabının menfaat düşüncesine dayandığı neticesine varılmıştır. Bu yüzden hakkında 59 ncu madde tatbik edilmemiştir.

Fer'i iştirâk halindedir.

148- Sanık Kâmil Tayşi:

1950 ve 1957 devrelerinde millet vekili olmuştur. Halk Partisi malları kanununa ve içtüzük tadiline müsbet oy vermiştir. Anayasanın açık ihlâlleri karşısında mürakabe vazifesini yaptığına dair herhangi bir teşebbüs ve faaliyeti tesbit edilememiştir.

Bu yüzden tahkikat encümeni teşkili kararının ve selâhiyet kanununun müzakere ve kabulü esnasında hastalığı veya seyahatte bulunması sebebiyle reyini kullanamamış olması cezaî sorumluluğunu ortadan kaldıracak mahiyette görülmemiştir.

Fer'i iştirak halindedir.

149- Sanık Hamit Zulfı Tığrel:

Son devre millet vekilidir. Devresinde çıkan ve dava mevzuunu teşkil eden kanun ve kararlardan hiç birinin müzakere ve kabulleri sırasında mecliste bulunmadığı ve oyunu kullanmadığı ve dolayısıyla millet vekilliği vazifesini yapmadığı gibi, Anayasanın fiilî ihlâlleri karşısında da murakabe vazifesini yapmamıştır. 1953 yılında bütçe komisyonunda Raman ham petrolünün tasfiyesi için otuz milyon liralık tahsisat sağlamış olduğuna dair müdafaasının Anayasa mevzuu ile bir ilgisi görülememiştir. Diğer müdafaaları umumî mahiyettedir.

Behçet Kayaalp listesinde ismi yazılıdır.

Fer'i iştirak halindedir.

150- Sanık Halil Turgut:

1954 denberi millet vekilidir. Bulunduğu devrelerde çıkan ve dava konusuna dahil olan kanun ve kararlardan (Kırşehir kanunu hariç) hepsine müsbet oy kullanmıştır. Anayasanın sarîh ihlâlleri karşısında da murakabe vazifesini yapmamıştır. Üstelik 5.6.1958 tarihinde gurupta yaptığı uzun konuşmada (... halk partisinin mel'unane zihniyeti meçhul olan bir şey değildir. İnönü'nün ihtirası, hiç bir millî hissi, dinî hissi, insanî hissi olmayan bir insan olduğunu, fekalâde iğrenç bir insan olduğunu içimizde bilmeyen bir tek arkadaş tasavvur etmiyorum. Ancak bunu bilmiyenler varsa onu, bizi idare edenler arasında aramak daha doğru olur. Yani gurupumuzda bilmeyen yoktur. Mütemediyen konuşuyoruz, fakat buna rağmen bunlar hakkında alınması icap eden tedbirleri zamanında almamaktayız. Bunun kabahatını mebusa veya gurupa yüklemeye imkân yoktur. İsmet İnönü'nün kendisi kopya'dır ve kopyacı bir adamdır... Mesele çok mühimdir.

Diyorum ki, gurubumuzun içinde bulunan herkes demokrat parti iktidarı içindedir. Binaenaleyh demokrat partiyi idare eden insanlarla beraberdir. Beraber olmama da imkân yoktur. Böyle olmazsa ben onun Türklüğünden şüphe ederim... Halk Partisinin bu mel'unane hareketleri karşısında teessür duyuyorum. Ve hükûmetten en zecri tedbirleri almasını rica ediyorum... En çok ricam şimdiye kadar bu uğurda ve bu niyetle çıkarılmış olan kanunların ve gurubumuzca verilmiş olan kararların eksiksiz olarak tatbikini bilhassa sayın Menderes'ten rica ediyorum.) dediği gibi, 10.6.1958 tarihli gurup toplantısında da: (... Halk Partisinin bir hedefi vardır, o hedef de Demokrat Partiyi yok etmektir. O hâlde demokrat parti için çalışan insanı yok etmek ve milletin gözünden düşürmektir. (A) ismindeki vekil acaba vekil olmasaydı

Halk Partisinin veya herhangi bir muhalefetin hedefi olur muydu? Asla olmazdı.

Binaenaleyh biz hareketlerimizde, telâkkilerimizde biraz daha insaflı olmak mecburiyetindeyiz. Karşımızda vatani ihanetle suçlandırılabilir bir muhalefet vardır. Bunu inkâr etmeye imkân yoktur. 1957 seçiminde bütün vatan sathında namuslu ve şerefli insanlara sürülmek istenen teaddiyi hepimiz hatırlarız. Türk kadını Amerikalılara satıldı gibi bir çok çeşitli iftiralarda bulundular. Demek ki o hâlde karşımızdaki muhalefet hakikaten ihaneti vataniye denilebilecek büyük kusurlar, suçlar işlediler...) demek suretiyle ana muhalefet partisine ve onun liderine karşı gurupun husus metini celbetmeye, onlar aleyhinde şiddet tedbirlerinin alınması hususunda gurubu iknaa ve böylelikle vatandaşlar arasında ikilik yaratmaya çalışmıştır. Sanığın zihniyeti ve tutumunu belirten bu konuşmaları hükûmetin Anayasayı fiilen ihlâl ve ilgaya müteveccih icraatını tamamiyle tasvip eder mahiyettedir.

Müdafaasında bahsettiği 5.12.1957, 3.12.1959 tarihli gurup konuşmalarında lehine sayılacak bir beyanı mevcut olmadığı gibi bilâkis yukarıki beyanlarını teyit edici mahiyettedir. Memur maaşlarına zam ve hükûmetin israfından bahis olan 10.6.1958 tarihli ikinci konuşmasının da gerek zihniyet ve gerekse Anayasa mevzuunda murakabe bakımından lehine kabul edilecek bir cihet görülmemiştir.

Yine müdafaasında ileri sürdüğü 20.2.1955, 25.2.1960, 26.2.1960 tarihinde bütçe müzakereleri sırasında mecliste vaki konuşmaları da normâl teşrii vazifeler cümlesinden olup Anayasa mevzuu ile ilgili değildir.

Sanığın bu konuşmaları ve yukarıdan beri izah edilen durumu tutumu ve zihniyetine mukabil doksanlık takriri de imza etmiştir. Kavli ve fiili bütün harekâtı nazarı itibara alındıkta divan başsavcılığının esas iddiasında ileri sürdüğü veçhile hakkında 146/1 nci maddenin tatbikine mesnet teşkil edecek kuvvet ve mahiyette görülmemiştir. Ancak şiddet tedbirlerini ve hükûmetin Anayasayı ihlâl edici hareketlerini ifrat derecede desteklemesi ceza tayininde şiddet sebebi olarak kabul edilmiştir. Fer'i iştirak halindedir.

151- Sanık Hüseyin Ülkü:

1950 den beri Millet vekilidir. Halk Partisi malları, seçim Kanununun 1954 yılındaki tadiline, 39 ncu maddenin değiştirilmesine, Kırşehir kanunu ile içtüzüğün tadiline, tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiş selâhiyet kanununa oy verdiğini de ifadesinde kabul eylemiştir. Murakabe vazifesini yaptığına dair bir faaliyeti görülmemiş kendisi de bu hususta bir şey ileri sürememiştir. Yalnız müdafaasında bahsettiği eski hizmetlerin neticeye bir tesiri olmamak icap eder,

Fer'i iştirak halindedir, azaltıcı bir sebep yoktur.

152- Mehmet Hüsrev Ünal: 954 den beri milletvekilidir. Gerçi Seçim Kanununun 954 deki tadiline, Kırşehir kanunu ile içtüzüğün tadiline oy vermiş ise de 28 lik

takrir diye anılan takrirde imzası vardır. Sanık Refik Koraltan'ın Meclis Başkanlığından uzaklaştırılması yolundaki teşebbüse katıldığı tahkikatla tesbit edilmiştir. Bundan başka milletvekillerinin teşriî masuniyetlerinin iş'arî oyla umumî hey'ette kaldırılması hakkında kurulan 9 kişilik hey'ette bunun Anayasaya aykırı olduğunu beyan eden ve ekseriyeti teşkil 5 kişi arasındadır. Bunlara göre mümkün olan murakabesini yapmış olduğu anlaşıldığından sorumluluğu cihetine gidilememiştir.

153- Sanık Rasih Gürkan: 957 de milletvekili olmuş, bu devrede çıkmış olan iç-tüzüğe rey vermediği gibi Tahkikat Encümeni kurulmasına ve buna yetki veren kanuna da oy vermemiştir. 12.12.1957 tarihinde grupta yaptığı konuşmada: (Grubun hüsnüniyetten uzak olduğu-nu) söylemiş ve 11.8.1958 de grupta yaptığı (sahife 6-13) konuşması vebu konuşmada neşredilecek tebliğe dair kısımlar sanık Adnan Menderes'in:

(Rasih Gürkan'ın gelmiş geçmiş hâdiselerde bigâne olduğu anlaşılıyor.) şeklinde mukabelesi ile karşılanmıştır. Bundan başka 90 lık takrirde de imzası vardır. Kısa süren teşriî hayatında bu haller murakabe görevini yaptığını tesbite yeter görüldüğünden mahkûmiyeti cihetine gidilmemiştir.

154- Nurettin Manyas: Son devre milletvekillerindendir. İçtüzüğe oy vermiştir. Sanayici olduğundan murakabeyi kendi anlayışına göre yaptığını müdafaa etmekte ise de içtüzüğe oy vermiş olduğu gibi bundan sonra Tahkikat Encümeni kurulması ve yetki kanunu karşısında ve olaylar muvacehesinde bir reaksiyon göstermemiştir. Bu itibarla sorumlu sayılmak icap eder. Ancak Mecliste yaralanmış bulunan Selim Soley'e yardım etmek suretiyle bir muhalif partiliğe bu şekilde vâki hareketi 59 ncu maddenin tatbikine sebep sayılmıştır.

Fer'i iştirak halindedir.

155- Sanık Rüknettın Nasuhioğlu: 950 den beri milletvekilidir. Halk Partisi mal-larının müsaderesine dair kanunun teklifçileri arasındadır. Kırşehir kanununun tasarrısını dahiliye encümeni başkanı sıfatıyla imzalamış ve oy vermiştir. İçtüzük tadiline de oy vermiştir. Hastalığını ileri sürmesi ve mütedil olduğuna dair savunması yersiz görülmüştür. Gerçi Tahkikat Encümeni kurulmasına dair müzakerelerin kifâyeti aleyhinde konuşmuş ve Kemal Özçoban ve arkadaşları tarafından bir kısım basın suçlarının affına dair kanun teklifine imza koyanlar arasında ise de 12.12.1957 tarihli gruptaki konuşmasında mensupları az olan partilerin Meclis grubu teşkil etmelerinin aleyhinde konuşmuştur.

Bundan başka bilhassa 11.5.1960 tarihli gruptaki konuşmasında: Sahife 123 de (... Hülâsa memleketin geçirdiği ve geçirmekte olduğu bu sıkıntılı durumun mühim bir kısmını atlattığımıza kânibulunuyorum.. Hükümetin hattı hareketlerinin yerinde ve isabetli olduğuna inanıyorum...) demiş ve bu konuşmanın başında da seçime git-

mek için Anayasanın da değiştirilmesi lüzumlu olduğunu bildirmiştir. Bu konuşma selâhiyet kanununun da kabulünden sonra ve Adnan Menderes hükûmetinin prestijinin kırıldığı bir zamanda yapılmıştır. Öyle bir zamanda hükûmetinin hattı hareketinin yerinde ve isabetli olduğunu beyan etmek yukarıda işaret edilen mutedil gidişlerini kıymetten düşüren bir tutumdur. Ancak, yukarıdaki mutedil davranışlarda sanık lehine cezayı azaltıcı takdiri bir sebep olarak sayılmıştır. Fer'i iştirâk halindedir.

156- Sebahattin Parsoy: 956 dan beri milletvekilidir. Seçim kanununun ve 39 ncu maddenin tadiline oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti mevcut değildir.

Fer'i iştirâk halindedir.

157- Mükerrem Sarol: 1950 den beri milletvekilidir. Halk Partisi mallarının geri alınmasına dair kanuna oy vermiş, Kırşehir kanunu lâyihasını Devlet Bakanı sıfatıyla imzalamış, Seçim kanununun 57 deki tadili lâyihasını yine Devlet Bakanı sıfatıyla imzalamış, Basın kanunu ile 39 ncu madde ve içtüzüğün tadiline dair kanunlara da oy vermiştir.

2.5.1960 tarihinde grup zabtında. Hüseyin Naili Kubalı'ya Burhanettin Onat'ın "Mükerrem Bey Kubalı'dan beraber bahsedelim" demesi üzerine "Ama Naili Kubalı mendeburun kafasını kiralım" diye cevaplandırmış olması zihniyetini gösterebilir.

Divanın 960/20 numarasında kayıtlı Bölüm 2 No: 11 deki radyo davasında mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır. İddianamede yerleri ve mahiyetleri gösterilmeyip sadece müzakereler sırasında yaptığına işaret edilen satışmalara tetkik edilen Meclis zabıt ceridesine göre 146/1 in tatbikine esas olacak kuvvet ve mahiyette görülmemiştir.

Kendisinin Demokrat iktidarı zamanında Devlet Bakanlığı yapmış olmasına mukabil o iktidara karşı Bakanlıktan çekildikten bir müddet sonra partiden ihraç edildiği sırada bir günâ mukavemet hareketine rastlanmamaktadır. Bu itibarla hareketi 146/3 ncü maddeye uymaktadır. Duruşma sırasındaki Bedii Faik'in şahadetinde bahsettiği husus aleyhinde şiddet sebebi olarak kabul edilmiştir.

158- Hüseyin Şahin, son devrede Halk Partisinden milletvekili seçilmiş iken 12/3/1959 da Demokrat Partiye geçmiştir. İktüzük tadili, kendisi Halk Partili iken yapıldığına göre ona rey vermemiş bulunmaktadır. Avrupa gitmek üzere memleketten ayrıldığı 13/5/1960 tarihi, selâhiyet kanununun kabulünden sonraya tesadüf eder. Gerek Tahkikat Encümeninin kurulmasına ve gerek Selâhiyet Kanununa rey verip vermediğinin tevsiki mümkün değildir. Demokrat Partiye geçmesiyle bilhassa geçiş tarihine nazaran Demokrat İktidarı desteklemiş olması icabeder. Sorumluluğunu kaldırarak başka bir sebep mevcut değildir. Fer'i iştirâk halindedir.

159- Osman Ali Hocagil, son devre milletvekilidir, gerçi iç tüzüğün tadiline oy

vermiş isede 90 lık tavriri imzalamıştır. Bu tavririn hukuki mahiyeti ve her sanığın faaliyeti kül halinde nazara alınmakla beraber gerektiği yerde suçun manevi unsuru olan kastede dokunabileceği yukarıda umumi gerekçede belirtilmiş idi. Sanığın fer'i iştirakine dair faaliyeti mesbuk değildir.

160- Rıfki Salim Burçak, 1950 den beri milletvekilidir. Halk Partisi Malları Kanununa seçim Kanununun 957 tadiline, Basın Kanununa ve İç Tüzük tadiline oy vermiştir. Kendisi Parti genel idare kurulu üyesidir. Siyasal Bilgilerin Okul haline getirilmesi teşebbüsü karşısındaki davranışı hakkında Fehmi Yavuz'un gönderdiği mektup, 22/4/1960 tarihli mektupla Muzaffer Kurbanoglu, Sıtkı Yırcalı ve Mustafa Zeren'le birlikte Adnan Menderesi fikir teatisinde bulunmak üzere genel idare kurulu-na davet edişleri ve 5/5/1959 tarihli, sanık Etem Menderes'in hatıra defterinde yazılı olduğu üzere sanığın konuşması üzerine Adnan Menderes'in kızıp toplantıyı terk etmiş olması hususları sorumluluğunu kaldıracak mahiyette değildir. Divan'ın 961/7 numarasında kayıtlı olup 2 nci bölüm 16 numarada bulunan ve Anayasa'yı ihlâl davası ile birleştirilmiş olan Vatan Cephesi davasında da mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır.

Umumi tutumu itibariyle aslî fail bulunan sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le aslî iştirak derecesinde ileri bir faaliyeti de maesbûk olmamıştır.

Yukarıda işaret edilen ve kısmen mutedil davranışlarını gösteren haller 59 ncu maddenin uygulanmasına sebep sayılmıştır.

161- Sanık Sabri Erduman..:

950 den beri milletvekilidir. Halk partisi mallarının geri alınmasına dair kanuna, Seçim Kanununun tadillerine Kırşehir Kanunu ile 39 ncu maddenin tadiline, Basın Kanununa ve Tahkikat Encümeninin kurulmasına oy vermiştir. Sanık 10/11/1957 tarihinde Grubtaki konuşmasında: (... Böyle bir Kanun gelirse mademki Demokrat Partiden istifa ediyor, milletvekilliğinden de istifa etmesi doğrudur. Cesurane olur. Böyle bir teklif gelirse partimizin, grubumuzun lehinde olacak bir kanun olduğu ka-naatindeyim.) demiştir.

21/4/1960 tarihli Grub konuşmasında da: (... Onlar bize bir yumruk vurursa biz de onlara bir yumruk vuralım.... Bütün hedefleri baştaki başvekilimizdir, onu ne pa-hasına olursa olsun yok etmeğe çalışırlar... Bütün işleri adeta bir particilik zihniyeti ile idare etmek mecburiyetinde kalıyoruz. Bu parti zihniyeti mecburiyetini on misli daha fazla olmak üzere onlara nazaran yürütmek mecburiyetindeyiz arkadaşlar... İcabında arkadaşlar ben demiyorum Kel Ali'ler olsun; fakat Kel Ali'ler içimizde mevcuttur... Bunlar evvelâ Meclisin içinde hırpalanmalı, ondan sonra memleket içinde.... Grubtan ben şunu rica ediyorum: Halk Partililer Meclis günlerinde bu kür-süden konuştukları zaman Riyaset nasıl Fethi Çelikbaş'a söz verip yorsa bana da

versin. Turgut Reise de, Ahmet'e de versin. Hayır, vermiyor. Bizden on, onbeş kişiyi sual sırasına tabi tutsun; onlara sual sırası vermiyelim.) demiştir. Sanığın bu sözleri grub tutanaklarından aynen alınmış olduğuna göre yazılı müdafaada bu konuşmasının mahiyet ve manâsına müteveccih itirazlar yerinde değildir. Bu konuşmasından sonra 24/5/1960 tarihinde de 90 lık takriri imza etmiştir. Sanığın durumu küll halinde Divanca takdir edilmiş, iştirâki aslî iştirak derecesinde görülmeyp konuşmalarındaki ifrat ancak cezayı artırıcı takdiri sebep sayılmıştır. Hareketine 146/3 ncü maddenin uygulanması çoğunlukla kararlaştırılmıştır. (Vasfî Gökso 146/1-59 Hıfzı Tüz 146/3, Abdullah Üner ve Selman Yörük de 146/3-59 ncü maddenin uygulanması reyindedirler. 146/3 ncü madde ve takdiren ve teşdiden 7 sene ağır hapsine (Eskişehir, de)

162.- SANIK SEVKİ ERKER: 954 denberi Milletvekilidir. Seçim Kanununun ter iki tâdiline, 39 ncü maddenin tâdiline, basın kanununa ve iç tüzük tâdiline oy vermiş ise de; 12.4.960 tarihinde grupta şu konuşmayı yapmıştır: (Muhterem arkadaşlar; Yeşilhisar ve Kayseri hadiselerini teferrûatı ile dinledik ve anladık ki bunlar basit birer zabıta vak'ası olmaktan çok uzaktırlar. Ve inandık ki bu hadiseler büyük bir tehlikenin işaretleridir.

Benim kanaatime göre bu tehlike milletin iki cephe halinde blünmeye doğru götürülmesindedir. Beliren tehlike siyasetin orduya, sokulmasına cür'et edilmesinde ve hatta ağıza alınmasındadır ve bu tehlike büyüktür.

Büyük Meclisimizin ve ondan önce de yüksek grubumuzun bu meseleyi lâıyk olduğu ehemmiyetle müzakere ederek tedbirler alması en âcil vazifesi olmuştur. bu tehlikeli noktaya nerelerden ve hangi yollardan geldik?

İktidar ve muhalefet bu tehlikenin sebep ve mes'uliyetlerini topyekûn karşı tarafa görmekte ve göstermektedir. Yüzlerce def'a tekrar olunan karşılıklı ithamların şiddeti gün geçtikçe artmaktadır. Bence asıl tehlike de buradadır. İki taraf da bu yolu terk etmedikçe, kendi kusur ve hatalarını düzeltmek yoluna girmedikçe bu tehlike önlenemez.

Müsamahanıza sığınarak Meclis Grubumuzun bu mes'uliyetteki büyük payına işaret etmek istiyorum. Ondan sonra da asıl mes'ele üzerindeki görüşlerimi arz etmeğe çalışacağım.

Biz grup olarak iktidarımızın iç siyasetini zaman zaman esaslı şekilde müzakereye tâbi tutmuyoruz. Liderimize güveniyoruz. Liderimizin ve hükûmetin icraatının isabetli olacağını önceden kabul etmiş bulunuyoruz. Arada sırada hükûmet bize iza-hat vermek lüzumunu duyuyor ve biz de bununla iktifa ediyoruz. Liderimizin gelip de tuttuğu yolun ve yürüttüğü icraatın yanlış ve isabetsiz taraflarını huzurunuzda itiraf etmesini bekleyebilir miyiz?..... biz hükûmetimizin icraatını takip etmezsek, mü-

zakere etmezsek hatalı gördüğümüz tarafları ortaya koymazsak, düzeltilmesini istemezsek ve tekrarlanmasını önlemezsek bu hataları istemiyerek tasvib ve teşvik etmiş oluruz. Ondan sonra da bu hataları muhalefete karşı müdafaa etmek zorunda kalırız, bu hüneri gösterebilenlerimizi alkışlamak mecburiyetinde kalırız. Böyle olunca da hatalar ve zararları birbirlerinin sebep ve neticeleri olarak tevali edip gider. (gürültüler, ne demek istiyorsun sesleri) Biz iktidar olarak bütün tedbirlerimizi muhalefete ve muhalefeti tutan müesseselere tevcih ediyoruz. Keza icraatımızı topyekûn haklı ve doğru kabul ediyor yöneltilen dış tenkit ve murakabeyi toptan red ediyoruz, bazıların haklı olabileceğini düşünmüyoruz, kendi iç murakabamızı da ihmal ediyoruz. Her tehlike işareti verilince “tesanüt, en fazla şimdi tesanüt lâzım” diyerek liderimizin etrafında saflarımızı sıklaştırıyor, onun görüş ve düşüncülerine göre kararlar alıyoruz. Veya tebliğler neşrediyoruz.

Grubumuzun bir toplantısında “Demokrasi bir bakıma lider rejimidir, onun görüş ve serzenişlerine inanmak ve uymak lâzımdır.” formülünü bizzat liderimiz bu kürsüden ileri sürmüştü. Şüphesiz bu söz doğrudur. Lider, liderlik vasıflarile partisini ve grubunu sevk ve idare eder. Amma bu doğru sözün yanı başında başka doğru sözler de vardır. Demokratik rejimlerde partilerin program ve tüzükleri yürürlükte, organları devamlı olarak vazife görürler, selâhiyet ve mes’uliyetleri vardır ve bellidir. Meclis gruplarında ve meclislerinde iç ve dış siyasetler üzerinde sık sık müzakereler açılır, fikirlerle karşı fikirler çarpışır ve sonunda hasıl olan müşterek fikre, ekseriyetin fikrine göre o siyaset tasvib edilir veya değiştirilir. İşte bütün bu doğru olanların bir araya gelmesile muvazeneli ve ahenkli bir demokrasi kurulur ve yaşar. İtiraf edelim ki grubumuz kendisine ait bu muvazene unsurunu liderine feda etmek yolundadır. Bu bir tesanütten ziyade bir disiplin manzarasını göstermektedir, (gürültüler, burada bütün mevzular müzakere edilmiyor mu sesleri). iktidarımızın güttüğü iç siyasetin ana hattı; muhalefetin ve muhalefeti tutan müesseselerinin inkârcılığı, sahte hürriyetçiliği ve anarşist metodlar takip ettiği inancına dayanan bir aksülamel hareketidir, (öyle değil mi sesleri) bu aksülamel ile demokrasinin muhafaza ve müdafası için hürriyet suistimallerine karşı tedbirler almak ve hürriyetleri kısmak yolundayız. Demokrasi sadece bu tedbirlerle korunamaz. Ve hele bu tedbirlerde ifrata gidilirse hiç korunamaz. kendi bünyemizdeki demokratik müesseseleri de kısarsak, işlemez bir hale getirirsek bunun sebebini nasıl izah edeceğiz? Bizzat kendimizin de hürriyetleri suistimal ederek anarşiye gideceğimizden mi endişe ediyoruz? O halde neyi kim ve kime karşı müdafaa ediyoruz? Herkes müttefik ki demokrasi kanun rejimidir, fazilet ve adalet rejimidir. Demokrasiyi muhafaza ve müdafaa etmek için asıl bu mefhumları müdafaa etmeliyiz. Ve herkesden evvel kendimiz bunlara riayetkâr olmalıyız. Kanun dışı emirlere, adalet dışı muamelelere baş vurmamak mecburiyetinde kalan bir iktidar bu mecburiyetlerin sebeplerini gidermek yoluna

dönmezse o iktidarın hizmet ve eserleri ne kadar muazzam ve parlak olursa olsun milletin vicdanını kaybetmeğe mahkûmdur. Bu akıbet bu hizmet ve eserlerin sayesinde ancak bir müddet için gecikebilir.

Kayseri yolunda muhalefet liderine verilen “dur” emri kanunsuz olduğu için tatbik edilmemiş ve yere düşmüştür. Bu yüzden hükûmet otoritesi kırılmıştır. Eğer Büyük Millet Meclisi bu kanunsuz emri tasvib ederse hükûmetin otoritesi yerine gelir veya gelmez, fakat devletin itibarı zedelenir. Ortada bir mes’uliyet vardır. Fakat bu mes’uliyet verilen emrin yürütülmesinden değil verilmesinden ileri gelmiştir. Devlet radyosunun ve iktidarı tutan gazete ve risalelerin neşriyatını bir yanda tutup da yalnız muhalif gazetelerin yazılarındaki, mevcut kanunlar muvacehesinde, suçların lâ-yıkı veçhile takibata ve cezaya uğratmadığı için adalet müesseselerimizden şikâyet etmenin bizzat adalete uygun düşmeyeceği kanaatindeyim. Gösteri ve yürüyüş kanununun tek taraflı tatbikatı da devletin tarafsızlığını ve devlete karşı eşit muamele emniyetini zedelemektedir. Bu kanunun tatbikatçıları icra kuvvetini kendilerinde bulamamaya başlamışlardır. İspat hakkını tanımadığımız müddetçe kulak gazetelerinin türeyip ürediğini cemiyet kanunlarının tabii bir neticesi olarak kabul etmeliyiz. Ve bunda ısrar etmemeliyiz. Kaldı ki bir gazete kapatmak selâhiyetini hükûmete vererek bu kulak gazetelerinin büsbütün yayıldığını ve pervasız bir hale geldiğini göreceğimiz muhakkak gibidir. Mâzideki misalleri çoktur.

Eğer bir meclis tahkikatı açacaksak taraf gözetmeden iktidar ve muhalefet ayırmadan hükûmeti ve bütün müesseseleri içine almalıdır, (gürültüler, o fikirleri sen kendine sakla sesleri)

Tahkikat mevzuu; kanunsuz hareketler ve kanunsuz tasarruflar olmalıdır.

Bu konuşma sonunda sanık Adnan Menderes kendisine (arkadaşımızın söylediklerini, bize müteveccih olan ve bizi suçlandırma mahiyetinde olan bütün sözlerini şiddetle kendisine iade etmek mecburiyetindeyim. Bir fikrim daha var, bunu yalnız kendisi yazmamıştır; evet kendisi yazmamıştır.

- Şevki Erker: Kendim yazdım.

- Başvekil : Yemin etsin.

- Şevki Erker: Namusum ve şerefim üzerine yemin ediyorum ve bu şekilde hareketleri şiddetle takbih ve red ederim.

Adnan Menderes (devamla)-.... On senelik hadiseleri zihninin ve ruhunun menşurundan geçirirken fena halde tehlikeli surette bir dalâlete sapmış olduğunu hadiselerin açıkça gösterdiğini ifade etmekle elem duymaktayım. nasıl bir haleti ruhiyenin kendisini bu dalâlete düşürdüğünü anlamağa imkân yoktur. on seneden beri ayaktayız. (alkışlar) ne konuşuyorsunuz? o sizin söylediğiniz elfazı bîmana, onu mekteplerde hocalar güzel edebiyat nûmuneleri olarak okuturlar. ister tedbir alır-

sınız, ister almazsınız. Bana göre hava hoş. Siz bilirsiniz. İş bu raddelere geldikten sonra arkası uçurumdur. Bunu unutmamak lâzımdır. Bir adım geriye atın görürsünüz memleket nereye gider? şimdi, Şevki bey bizim kendimiz için de tedbir almak lâzımdır diyor. Bunun altındaki mantık şudur: kabahatli olan yalnız onlar değildir, hatta onlar değil, asıl kabahatli biziz, asıl tedbirleri kendimize karşı almalıyız) demiştir.

Bundan başka 90 lık takriri de imza etmiştir. Sanık yukarıda esaslı noktaları alan konuşmasına göre, konuşmanın yapıldığı tarihteki esaslı ve hayati mes'eleleri ele almış, sanki bir muhalif milletvekili gibi tenkid etmiş, hatta bu yüzden Adnan Menderes'in gazaplı sözlerine muhatap olmuştur. Beklenen murakabe görevini yapmış olduğu tahakkuk etmiştir.

163.- SANIK ABDÜLKADİR ERYURT: 954'denberi Milletvekilidir. Seçim kanununun 954'deki tâdili sırasında müstakillere ait kısmına muhalif kalmıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununun müzakeresi sırasında da yumuşatıcı hükümler sevkı teklifinde bulunmuştur. Bundan başka iç tüzük tâdili münasebetile de aynı mahiyette konuşmaları olmuştur. Meselâ Milletvekillerinin meclisden musakkat ihracı cezasının tatbik şekliyle ağırlığına itiraz etmiş ve bu mahiyette bir teklif vermiştir. 90 lık takrirden imzası olduğu gibi Behçet Kayaalp'in tuttuğu listede de ismi görülmektedir. Bütün bunlar tutumunu ve demokrat iktidarı desteklemediğini göstermektedir.

164.- SANIK MEHMET EYÜPOĞLU: Son devre Milletvekillerindendir. İç tüzük tâdiline ve tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiştir. Selâhiyet kanununun kabulü sırasında İstanbul'da bulunmasının neticeye bir tesiri olmaması icap eder. Teşrii mürakabesini yaptığı hakkında her hangi bir faaliyeti geçmemiştir.

165.- MELİK FIRAT: Son devre milletvekilidir. İç tüzük tâdiline selâhiyet kanununun kabulüne oy vermiştir. Gerçi 90 lık takrirden imzası varsa da selâhiyet kanununun ehemmiyeti derkârdır. Yazılı müdafaası, daha ziyade, iddia makamınca 146/1'e esas olarak alınan yaş tashihi, asker kaçacağı ve Şark'ta (Fırat) ailesine mensup bulunma-ı gibi hususların 1 nci fıkranın tatbikini icap ettiren bir mahiyet olmadığına matuftur. Esasen yaş tashihi, hukuk mahkemesi ilâmına müstenit olup usulen kesinleştikten sonra nüfusa teşkil edilir ve artık onun üzerinde leh ve aleyhte durulmamak icap eder. Asker kaçaklığından verilen hükmü sanık temyiz ettiğini bildirmektedir. Bunun da doğrudan doğruya Anayasa nizamiyle bir alâkası olamaz. Saidi Nursi'nin mektubunu, mektupta adları geçen kimselere verdiği hakkında da bir delil yoktur.

166.- SAİT KANTAREL: 950 ve 957 devreleri Milletvekilidir. Halk Partisi mal-ları hakkındaki kanunla, iç tüzük tâdiline, tahkikat encümeni kurulmasına ve selâhiyet kanununun kabulüne oy vermiştir. Gerçi 90 lık takrirden imzası varsa da oylarına

katıldığı kanunlar karşısında başkaca mürakabe görevini yaptığını gösteren bir faaliyete geçmemiştir. Müdafaası da bu kanunlara ne maksatla rey verdiğini izaha matuftur.

167.- HASAN NUMANOĞLU: 954 ve 957 devreleri Milletvekilidir. 39 ncu madde ile iç tüzük tâdiline ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. 90 lık takirde ve Behçet Kayaalp tarafından tutulan listede ismi varsa da başkaca mürakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülmemiştir. Müdafaası bunlara ne maksatla rey verdiğini izaha ve bu meyanda Kırşehir kanununa rey vermemiş olmasının bir manası olacağına müteveccihdir. Yukarıda geçen 90 lık takirde imzası bulunması ve Behçet Kayaalp listesinde isminin bulunması sorumluluğunu kaldıracak mahiyette sayılmaz.

168.- MÜNİP ÖZER: Son devre Milletvekilidir. Gerçi iç tüzük tâdiline rey vermiş ise de devresindeki tahkikat komisyonu kurulmasına ve selâhiyet kanununa oy vermemiştir. 90 lık takirde imzası bulunduğu gibi sanığın, Refik Koraltan'ın Meclis Başkanlığından uzaklaştırılması cereyanına da katılmış olduğu tahkikatla tesbit edilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu dolayısıyla gruptaki konuşması sırasında (baş tatbikatçı müntehir Namık Gedik'in sorumlu olduğunu, bir kanunun iktidara başka, muhalefete başka tatbik edildiği taktirde müessiriyetini kaybetmek suretile işlemez hale geleceğini) söylemiş ve bundan başka, aynı konuşmada (.... dünya, kendi tâbirimizle arzedeyim, mendakka dukka dünyasıdır. Bugün onlar için olan, yarın bizler içindir. Bu bakımdan her tedbirin eyyame göre değil, aklın, mantığın, ve memleket menfaatlerinin icabına göre alınması ve mümkün olduğu kadar hislerden azâde, şiddetten uzak olması ve hadiselerin bizleri icbar ettiği akıl ve mantık çerçevesi dahilinde bulunması kanaatindeyim..... matbuat hususunda da bir tedbir almağa ihtiyaç vardır. Fakat bu ihtiyaç hiç bir zaman matbuat hürriyetini frenlemek maksadile olmamalıdır.) demiştir.

Bu faaliyet ve sözler mürakabe vazifesini yaptığını ve Anayasanın teminat altını da bulundurduğu hak ve hürriyetlere riayetkâr olduğunu açık olarak göstermektedir.

169.- FETHULLAH TAŞKESENLIOĞLU: Son devre Milletvekilidir. Yalnız iç tüzük tâdiline oy vermiştir. Buna mukabul 90 lık takirde imzası olduğu gibi demokratik iktidarı desteklediği hakkında başkaca bir faaliyeti görülmemektedir.

170.- RİZA TOPÇUOĞLU: 950 denberi Milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanunla seçim kanununun her iki tâdiline, 39 ncu maddenin tâdiline, basın kanununa ve iç tüzük tâdiline oy vermiştir 90 lık takirde imzası ve Behçet Kayaalp listesinde ismi varsa da bunlardan başka üç devre milletvekili olduğu halde esas teşkilât kanununun gerek kanunlar, gerek olaylarla ihlâli karşısında mürakabe vazifesini yaptığı hakkında başkaca bir faaliyette bulunmamıştır. 90lık takirde imzası ve adı

geçen listede ismi bulunması sorumluluğunu kaldıramaz. Ancak 59 ncu maddenin tatbikine yol açabilir,

171.- MUSTAFA ZEREN: 950 denberi Milletvekili ve parti genel idare kurulu üyesidir. Halk Partisi mallarının geri alınması hakkındaki kanunun teklifçileri arasında olduğu gibi; Kırşehir kanunu lâyihasını imza etmiş ve oy vermiş, 39 ncu maddenin tâdiline ve basın kanununa oy vermiştir. Seçim kanununun 954'deki tâdili lâyihasını imza etmiştir. Yetki kanununa oy verdiğini Yüksek Soruşturmadaki ifadesinde kabul ettiği halde, bu beyanın korkudan ileri geldiğini ve oy vermediğini duruşmada söylemiştir.

Divanın 961/7 numarasında kayıtlı ve bölüm 2 numarada bulunan vatan cephesi davasında mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Baştanberi Milletvekili olduğu halde demokrat iktidarın gidişine mukavemet teşkil edecek hiç bir harekette bulunmamıştır. 22.4.1960 tarihinde Başbakana genel idare kurulunda fikir teatisine daveti mütezammın arkadaşları Sıtkı Yırcalı, Muzaffer Kurbanoglu ve Rifki Salim Burçakla müştereken gönderdikleri mektup ve bunun üzerine vuku bulan toplantı sorumluluğu kaldırmağa elbette kâfi görülemez. Bununla beraber 146/1'in tatbikine esas olacak ileri derecede faaliyeti ve tutumu da görülememiştir.

172.- HALİL AKKURT: Son devre Milletvekilidir. İç tüzük tâdiline, tahkikat encümeni kurulmasına ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. Buna mukabil ihlâl edilen Anayasa ve onun nizamiyle alâkalı murakabe görevi çerçevesinde hiç bir faaliyeti mesbuk değildir Müdafaasında bahsettiği çalışmalar bu sahanın dışında kalmaktadır.

173.- SANIK MUHTAR BAŞKURT: 950 denberi Milletvekilidir. Halk Partisi malları ile Kırşehir hakkındaki kanuna, seçim kanununun her iki tâdiline, 39 ncu madde ile iç tüzüğün tâdiline ve basın kanununa oy vermiştir. İmzası bulunan 90 lık takrirden başka murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Münakaşaya değer esaslı bir müdafaası da mevcut değildir.

174.- MUSTAFA ÇÜRÜK: Son devre Milletvekilidir. İç tüzük tâdiline oy vermiştir. İstifa edeceğinin duyulması üzerine Yeni Sabah muhbirine (istifa eden yok, fakat memleket menfaatleri gerektirirse istifa eder; müstakil de çalışabilirim.) demiş olmasının suçun teşekkülüne ve sorumluluğa hiç bir tesiri olamaz. Başkaca da murakabe görevini yaptığı hakkında faaliyeti mevcut değildir.

175.- HAMİT DEDELEK: Sanık son devre Milletvekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermemiştir. Behçet Kayaalp listesinde ismi görülmektedir. Fakat bundan başka murakabe görevini yaptığı hakkın da bir hareketi yoktur. Mutediller arasında bulunduğu hakkındaki müdafaası kendi sözünde kalmaktadır.

176.- ABİDİN POTUOĞLU: 950 denberi Milletvekilidir. Dava mevzuu kanun-

lara -selâhiyet kanunu hariç- oy vermiştir. Buna mukabil mürakabe görevini yaptığı hakkında hiç bir faaliyeti yoktur. Sert tedbirlere mani olacak mahiyette faaliyetleri bulunduğu dair müdafaasını tevsik ve tesbit edecek delil gösterememiştir.

177.- HİCRİ SEZEN: 954'denberi Milletvekilidir. Kırşehir Kanununa, seçim kanununun her iki tâdiline, 39 ncu maddenin tâdiline ve iç tüzüğün tâdiline oy vermiştir. Behçet Kayaalp listesinde ismi olduğu gibi Refik Koraltan'a karşı açılan cereyana da katılmıştır. Fakat bundan başka mürakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülmemiştir.

178.- EKREM CENANI: 950'denberi Milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanunun teklifçileri arasında olduğu gibi seçim kanununun 957'deki tâdiline, 39 ncu madde ile iç tüzüğün tâdillerine oy vermiştir. Buna mukabil mürakabe görevini yaptığı hakkında hiç bir faaliyeti görülmemektedir. Tahsisatını okullara ve talebeye tahsis etmiş olduğu yolundaki müdafaas Anayasa sahası dışındaki hizmetlere taallûk edebilir.

179.- İHSAN DAI: 954'denberi Milletvekilidir. 39 ncu maddenin ve seçim kanununun tâdillerine, basın kanununa oy vermiştir. Behçet Kayaalp listesinde adı vardır. Bundan başka mürakabe vazifesini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülmemektedir. Yazılı müdafaasında bahsettiği hususlar Anayasa ve anayasa nizamı dışında kalan sahalara taallûk etmektedir.

180.- SAMİH İNAL: 950'denberi Milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanunla, 39 ncu maddenin ve iç tüzüğün tâdillerine oy vermiştir. Mürakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülmemektedir. Esaslı müdafaası da yoktur.

181.- SÜLEYMAN KURANEL: 950'den beri Milletvekilidir. Halk Partisi mâlları hakkındaki kanuna, 39 ncu maddenin tâdiline ve seçim kanununun son tâdili ile iç tüzük tâdiline ve selâhiyet kanununa oy vermiştir.

Behçet Kayaalp listesinde adı mevcuttur. Yazılı müdafaasında bahsettiği hususlar Anayasa ve Anayasa nizamile alâkalı değildir. Behçet Kayaalp listesi grubun son 25.5.960 tarihli toplantısından evvelki tarihlerde tutulmuş olacaktır. Sanık 25.5.960 tarihli son grup toplantısında söz isteyenler bulunduğu halde müzakerenin kifayeti hakkında takrir vermiş ve oya konarak kabul edilmiştir. Halbuki Adnan Menderes'den başka kimse konuşmamış ve konuşturulmamıştır. Müzakerenin mevzuu itibarile söz isteyenlere söz verilmesi icap etmekte iken, Adnan Menderes ve Baha Akşit'in birlikte hareketlerini, sanığın verdiği bu takrir desteklemiştir.

182.- ALİ UCAK: 950'den beri Milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanuna, 39 ncu maddenin tâdiline, basın kanununa, seçim kanununun ve iç tüzüğün tâdillerine, tahkikat encümeni kurulması hakkındaki karara ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. Buna mukabil Anayasanın kanunlar ve olaylarla ihlâline karşı hiç bir fa-

aliyette bulunmamıştır. Hariciye encümeninde çalışması bu mürakabe vazifesinden kendisini beri kılamaz. Yazılı müdafaasındaki diğer hususlar tevsik ve tesbit edilemiyen keyfiyetlerdir. Üstelik sanık 9.11.957 tarihinde grupta: (.... Gaziantep'teki partililerin cesurane hareketi 35 vilâyette Halk Partisinin bütün gayretlerini önledi. Bunlara on misli mukabele etmek lâzım gelir...) demek suretile de muhalefete karşı tutumunu açığa vurmuştur.

183.- CEVDET SAN: 950'den beri Milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanuna, seçim kanununun her iki tâdiline, 39 ncu madde ile iç tüzük tâdiline, basın kanununa ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında hiçbir faaliyeti mevcut değildir. Müdafaasında da buna dair bir şey gösterememektedir.

184.- ALİ ŞAHİN: Son devre Milletvekilidir. İç tüzük tâdiline oy vermiştir. Yazılı müdafaasında bahsettiği 12 imzalı takririn gruba verildiği ve mevcudiyeti tesbit edilememiştir. Bununla beraber son devre Milletvekili oluşu takdiri hafifletici sebep olarak kabul edilmiştir.

185.- SELAHÂTTİN ÜNLÜ: 950'den beri Milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanuna, 39 ncu maddenin tâdiline, seçim kanunu ile iç tüzüğün tâdillerine, basın kanununa ve tahkikat encümeni kurulmasına dair karara oy vermiştir. Mürakabe vacifesini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Yazılı müdafaası da bu kanunlara ne maksatla oy verdiği merkezindedir.

186.- SADIK ALTINCAN: Son devre Milletvekilidir. Yalnız iç tüzük tâdiline oy vermiştir. 90 lık takrirden imzası vardır. Deniz Kuvvetleri Kumandanı iken deniz tesisleri sahasında bir çok hizmetleri malûmdur. İki buçuk sene kadar süren teşrii hayata henüz intibaka bile vakit bulamamış olmakla beraber yukarıda ehemmiyetine işaret edilen 90 lık takrirden imzası bulunmuş olması sorumluluğunu kaldıracak mahiyette görülmüştür.

187.- HAMDİ BOZBAĞ: 950'den beri Milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanuna, Kırşehir kanununa, 39 ncu maddenin tâdiline, seçim kanununun her iki tâdiline, basın kanununa ve iç tüzük tâdiline oy vermiştir. Gerçi parti meclis grubu idare hey'etinde ise de, bu gruba, bir taraftan mecliste "yaylacılar" adı ile anılan ve daha ziyade mutedil tanınan grup ve bir taraftan da parti grubu kendisini aday göstermiş ve sanığın yaylacılar adına bu gruba girdiği anlaşılmıştır. İddianamede geçtiği gibi Menderes'e bağlılığı hakkında, bu suretle meclis grubunda bulunmasından başka hiç bir delil ve karine mevcut değildir. Aksine Adnan Menderes; sanık Refik Koraltan'ın meclis başkanlığında bulunmasını son def'aki seçilişine kadar istemiş olduğu halde, sanık Hamdi Bozbağ ise, Refik Koraltan'ı Meclis Başkanlığından uzaklaştırma cereyanına katıldığı ve Refik Koraltan'ın uzaklaştırılmasına mu-

vaffakiyet hasıl olduğu taktirde seçilecek adaylar arasında gösterilmiştir. 146/1'in tatbikine esas olacak bir faaliyeti görülmemekle beraber bu işaret edilen haller sorumluluğunu da tamamen ortadan kaldıracak mahiyet ve derecede değildir.

188.- ALİ NACİ DUYDUK: 950'den beri Milletvekilidir, Gerçi tahkikat encümeni kurulmas ile selâhiyet kanunundan başka diğer dava mevzuu kanunlara oy vermiş ise de Behçet Kayaalp listesinde adı vardır. Bundan başka 90 lık takriri hazırlayanların arasındadır. Bu takrirle güttükleri gaye tahakkuk etmezse toptan istifa edeceklerini samimi bir şekilde ifade etmiştir. Ayrıca 28'lik takirde de imzası vardır. Bu takrire imza koyanın Demokrat İktidarı destekler mahiyette müspet faaliyeti görülmediği taktirde, takrire imza koymakla tecelli eden hareketin suçun manevi unsuru olan kasta da dokunduğu yukarıda umumî mülâhazalarda kabul edilmiştir,

189.- MUSTAFA HEMİŞ: Son devre Milletvekilidir, iç tüzük tâdiline, tahkikat encümeni kurulmasına ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. 90 lık takirde de imzası vardır. Ancak bu hal tahkikat encümeni kurulmasına ve selâhiyet kanununa da rey vermiş bulunması karşısında sorumluluğunu kaldıracak mahiyette ve derecede bir faaliyet olarak kabul edilmemiştir. Müdafaası umumî mahiyette olup şahsi bir sebep gösterilememiştir,

190.- TAHSİN İNANÇ: 950'den beri Milletvekilidir. Devresindeki bütün kanunlara rey vermiştir. Ancak yazılı müdafasında selâhiyet kanununa oy verdiğini bir buhran dolayısıyla Yüksek Soruşturmada söylemiş ise de hakikatte vermemiş olduğunu bildirmişse de evvelki ifadesine nazaran oy verdiğinin kabulü icap eder. Gerçi Behçet Kayaalp listesinde adı ve 28'lik takirde de imzası mevcut ise de; üç devre müddetle katıldığı meclis faaliyeti sırasında murakabe görevini yaptığına dair esaslı bir hareketi yoktur. Müdafaasında da red sebebi gösterilebilecek esaslı bir sebep ve vakia gösterememiştir.

191.- DOĞAN KÖYMEN: 950'den beri Milletvekilidir. Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Buna karşı teşrii mürakabesini yaptığı hakkında bir faaliyeti tesbit edilememiştir. Müdafaası hususi bir sebebe istinat etmemekte ve reddedilen umumî sebepler dahilinde kalmaktadır. Sanık grupta 19.6.958 tarihinde: (..... Urfa Mebusu Esat Mahmut Karakurt ve üç arkadaşının Adliye Vekilinden talep ettikleri gensorunun reddini arz ve teklif ederim.) yolunda bir takrir vermiştir. Esat Mahmut Karakurt'un gensorusu da bazı Cumhuriyet Savcılarının yetkilerini kötüye kullanarak basın üzerinde tazyik yaptıkları hakkındadır. Sırf bu takrir 146/1 fıkrasının kabulüne müsait mahiyette değildir,

192.- SANIK MAZHAR ŞENER: 950'den beri Milletvekilidir. Gerçi selâhiyet kanunundan başka dava mevzuu diğer kanunlara oy vermiş ise de; Behçet Kayaalp listesinde adı vardır. Mutedillerin evvelâ meclise hâkimiyetini ve burayı teminden

sonra hükûmete hâkimiyeti sağlamak için sanık Refik Koraltan'ın Meclis Başkanlığından uzaklaştırılması yolundaki mukavemet grubuna katılmıştır. Bundan başka 90'lık ve 28 lik takrirlerde imzası vardır. Bu takrirleri hazırlayanların fikir teatisinde bulunmak için yaptıkları toplantılara evini açmıştır. Bu haller sanığın murakabe vazifesini yaptığını ve bilhassa Demokrat Partiye hâkim olan zihniyeti yıkmak için mücadeleye girişenlerin ön saflarında bulunduğunu göstermeğe kâfi sebeplerdendir. Bu itibarla dava mevzuu kanunlara rey verişinde cürmî bir kasitle hareket etmediği neticesine varılmıştır.

193. ÜBEYDULLAH SEVEN: 954'den beri Milletvekilidir. Selâhiyet kanunundan başka devresindeki dava konusu bütün kanunlara oy vermiştir. Gerçi 90'lık takirde imzası mevcut ve Milletvekillerinin teşrii masuniyetlerinin genel kurulda iş'arı oyla kaldırılmasının tetkiki hakkında kurulan komisyonda bunun Anayasaya mugayir olduğu yolundaki beşli oya katılmış ve bu suretle iş'arı oyla, teşrii masuniyetin kaldırılması teşebbüsü akim kalmış ise de; bundan başka teşrii mürakabesini yaptığını kabule müsait esaslı bir faaliyeti yoktur. Kaldı ki, 14.11.1957'de grupta: (... her türlü menfur manadan uzak Şark'tan bahsetmek, af buyurun, Elem diyarı olan Şark'tan bahsetmek istiyorum. Bütün bunların vebali Halk Partisinin bir numaralı adamı İnönü'nün boynundadır. İnönü'nün Şark'ta yaptıkları zulümleri kendi vilâyetindeki faaliyetleri ile arza çalışacağım.) demiştir. Bu sözler muhalefet hakkındaki tutumunu göstermektedir. Bu itibarla 90'lık takirde imzası bulunması ve 9'lu komisyonun beşleri arasında yer alması sorumluluğunu kaldırmağa kâfi görülmemiştir. Tahlile değer bir müdafası da yoktur.

194- Sanık Rüştü Çetin:

1954 den beri millet vekilidir. Devresindeki tahkikat encümeni kurulması kararı ve selâhiyet kanunu hariç dava mevzuu diğer kanunlara oy vermiştir. Adnan Menderes'in 2.5.1960 da isyandan bahsederken 3.5.1960 da yatıştırıcı konuşması karşısında sanık Adnan Menderes'in itimada şayan bir başvekil olmadığı yolundaki aynı tarihli gurupta vaki konuşması 146/1 in kabulüne müsait bir mahiyet taşımamaktadır. Müdafaasında da suçluluğu bertaraf edecek hiç bir sebep göstermemiştir.

195- Sanık Mehmet Dölek:

Sanık son devre millet vekilidir. İftüzük tadiline ve tahkikat Encümeni kurulmasına oy vermiştir. Behçet Kayaalp listesinde adı mevcuttur. Münakaşaya değer bir müdafaası da yoktur.

196- Sanık Hüseyin Fırat:

Sanık 1950 denberi millet vekilidir. Devresindeki dava mevzuu kanunların hepsine oy vermiştir. Divanın 1961/7 numarasında kayıtlı Bölüm: 2..... numarada Vatan Cephesi davasında mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Aynı za-

manda Genel Kurul üyesidir. Murakabe adına hiç bir faaliyeti mesbuk değildir. Üstelik selâhiyet kanununun mecliste müzakeresi sırasında 27.4.1960 tarihinde zabıt ceridesi sahife 284 de Turhan Feyzioğlu'nun: (... bunun samimi yolu şudur. Cumhuriyet Halk Partisinin ve Basının faaliyetlerini Tahkik Encümeni için kanun dersiniz. Bu, çok daha samimi olur, hakiki maksada daha uygun olur) tarzındaki beyanına karşı (korkusu içinize girdi.) demiştir. Bu söz tahkikat encümeninin kurulmasının ve selâhiyet kanununun kabulünün yerinde ve isabetli olduğuna inandığını ve muhalefete karşı da tutumunu gösterir. Ancak bu hali, sözü ve umumî durumu 146/1 in tatbikini kabule müsait değildir.

197- Sanık Sami Köknar:

Son devre millet vekilidir. İç tüzüğe oy vermiştir. Kayaalp listesinde adı vardır. Başkaca murakabe görevini yaptığına dair bir faaliyeti geçmemiştir. Müdafaasında da münakaşayı gerektirir bir sebep gösterilmemiştir.

198- Sanık İbrahim Gürgen:

1954 denberi millet vekilidir. Kırşehir kanunu hariç, dava mevzuu diğer kanunlara oy vermiştir. Selâhiyet kanununa, Yüksek Soruşturmada rey verdiğini söylemiş ve duruşmada vermediğini hatırladığını beyan eylemiş ise de bu beyanı hadiseye daha yakın olan Yüksek Soruşturmadaki sarîh ifadesi karşısında kabule şayan olamaz. Kendisi müdafaasında Avrupa'da bulunduğu müddetçe Batı Demokrasisinin nasıl işlediğini görüp incelediğini ve bu sebeple, demokratik nizamdan ayrılamıyacağını bildirmiş olmasına rağmen gerek kanunlar, gerek olaylar dolayısıyla Anayasanın sarîh ihlâli karşısında hiç bir reaksiyon göstermemiş ve bizzat kendi tutumunu yazılı müdafaasında tekzip eylemiştir. Yalnız Behçet Kayaalp listesinde adının yazılı bulunmasının kanunî bir kıy meti yoktur.

199- Sanık Yakup Karabulut:

Son devre millet vekilidir. Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Gerçi iddiada Selâhiyet kanununun karma komisyonunda da bulunup oy vermiş olması 146/1 in tatbikine esas olarak alınmış ise de bunda isabet: mütalâa edilememiştir. Umumî heyete gelen bir kanunun bazı noktalardan tekrar ihtisas komisyonlarına iadesi daimâ mümkündür.

200- Sanık Hidayet Sinanoğlu:

Sanık 1954 denberi millet vekilidir. Tahkikat Encümeni kurulması ve Selâhiyet kanunu hariç devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığına dair bir faaliyeti olmadığı gibi müdafaası da bir esasa dayanmamaktadır.

201- Sanık Niyazi Soydan:

Son devre millet vekilidir. İçtüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığına dair bir faaliyeti olmadığı gibi üstelik hayat pahalılığı ve mal darlığı noktalarından

Başbakan hakkında gensoru açılmasına dair Hıfzı Oğuz Bekata'nın 19.6.1958 tarihli önergesinin reddi hakkında bir önerge vermiş ve divanda dosyasını tetkik sırasında kendi önergesini yırtmak suretiyle ortadan kaldırmaya teşebbüs etmiş ve fakat görülerek yakalanmıştır.

202- Sanık Kemâl Demiralay:

1950 denberi Millet vekilidir. Kırşehir Kanunu hariç, devresinde bütün kanunlara oy vermiştir. Gerçi Meclis Parti gurupu üyesi ise de, bu gurupa, bir taraftan parti, bir taraftan da parti içindeki mutedillerin aday gösterdiği anlaşılmaktadır. Nitekim, sanık Refik Koraltan'ı Meclis Başkanlığından uzaklaştırma cereyanına katılmıştır. 27.3.1958 tarihinde Faik Ahmet Barutçu ve Nüvit Yetkin taraflarından 1957 seçimlerinin tahkiki hakkında verilen meclis tahkikatı yapılmasına dair önergenin reddi hakkında Baha Akşit ile bir takrir vermişirse de bu takrir mahiyeti itibariyle birinci fıkranın tatbikine esas tutulamaz.

203- Sanık Ali Lâti fağaoğlu:

Son devre millet vekilidir. Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yapmadıktan başka sanık Vacit Asena'nın guruptaki, Meclisin tatile girmesine dair takririne ve takririn gurupta kabulüne muvazi olarak Mecliste, Meclisin tatile girmesi yolunda Şükrü Esenle birlikte bir takrir vermiştir. Kabule değer bir müdafaası yoktur.

204- Sanık Hamdi Oğun:

Son devre millet vekilidir. İç tüzük tadiline ve tahkikat Encümeni kurulmasına oy vermiş, murakabe görevini yapmadığı gibi bilâkis 7.4.1960 tarihinde alınacak tedbirler için bir komisyon kurulması yolunda bir takrir vermiştir. Bundan başka 12.4.1960 tarihinde de uzun bir konuşma yapmıştır. Sanık iddia makamınca, bu konuşmanın bir kısmı alınarak 146/1 ile cezalandırılmasının istenmiş olduğunu, hâlbu ki konuşmanın tamamının demokratik esaslara uygun olduğunu müdafa eylemektedir. Uzun konuşması muhalefetin tutumundan ve ona karşı alınması gereken tedbirlerden bahsetmektedir. Demokratik esaslara bir alâkası yoktur. Bu konuşma şu cümlelerle nihayet bulmaktadır: (... Tahkikat tamamıyla ve esaslı bir şekilde ikmâl edildikten sonra yalnız Halk Partisinin kapatılması ile iktifa edersek noksan olur. İkinci günü yeni bir parti kurarlar. Bu işin mes'ullerini tesbit etmeli, merkezde, ilde ve ilçelerde, nerede mes'uller varsa bunları onar sene için her türlü siyasi faaliyetten mahrum etmeli, parti kuramaz, başka partiye iltihak edemez, siyasi beyanat veremez, nutuk söyleyemez, basın toplantısı yapamazlar diye hüküm koymak lâzımdır..)

Bu sözler ve umumî tutumu 140/1 in tatbikine müsait değilse de takdiri teşdide sebep sayılmıştır.

205- Sanık Tefvîk Tıgılı:

Son devrede millet vekilidir. Devresinde kanunlara oy vermiştir. Behçet Kayaalp

listesinde adı vardır. Müdafaasında bildirdiği 10.6.1958 tarihindeki gurup konuşması umumi heyeti ve neticesi itibariyle sorumluluğuna müessir olmadığı gibi azaltıcı sebebin kabulüne de müsait değildir.

206- Sanık İsak Altabev:

Son devre millet vekilidir. İftüzüğe oy vermiştir. Doksanlık takrirda imzası vardır. Başlıca murakabe görevini yaptığı hakkında faaliyeti mesbuk değildir. Tahkikat Encümeninin kurulması ve selâhiyet kanununun kabulü sıralarında seyahat hazırlıklarında olup 20.4.1960 tarihinde Yurt dışına hareketle 25.5.1960 tarihinde dönmüş olmasının neticeye bir tesiri olamaz.

207- Sanık Nazmi Ataç:

Son devre millet vekilidir. İftüzük ve tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiştir. Behçet Kayaalp listesinde adı vardır. Beklenen murakabe görevini yapmamak suretiyle de suçun teşekkül edeceği kabul edilmiş olmasına ve sanık bu yolda hiç bir faaliyet sarfetmemiş bulunmasına göre sorumlu durumdadır.

208- Sanık Aslan Nihat Bekdik:

Son devrede millet vekili olmuştur. Devresindeki dava mevzuu kanunlara oy vermiştir. Behçet Kayaalp listesinde adı vardır. Ancak murakabe görevini yapmak yanında hiç bir faaliyeti geçmemiştir. Bu gerekçe muvacehesinde yazılı müdafaada ileri sürülen sebepler varit değildir.

209- Sanık Faruk Nafiz Çamlıbel:

1950'den beri millet vekilidir. Kırşehir ve tahkikat encümeni kurulması ve Selâhiyet kanunundan maada diğer kanunlara oy vermiştir. Oy vermediği bu üç kanun tedvinlerindeki maksat itibariyle daha mühimdir. Doksanlık ve yirmisekizlik takrirlerde imzası vardır. Bu takrirler hükümeti esaslı şekilde murakabe ve hatta düşürmek maksadiyle meydana getirilmiştir. Durumu itibariyle suç kastını kaldırmaktadır.

210- Sanık Sedat Çetintas:

Son devre millet vekilidir. İftüzüğe oy vermiştir. 90 lık takrirda imzası vardır. Bu kısa zaman içinde değerli bir mimar olan sanıktan teşrii hayata intibak edip daha geniş bir faaliyet beklenememek icap eder.

211- Sanık Muhlis Erdener:

1954 den beri millet vekilidir. Devresindeki tahkikat encümeninin kurulmasından maada dava mevzuu kanunlara oy vermiştir. 7.4.1960 tarihinde gurupta: (Takriri sükûn Kanununun mucip sebeplerindeki hâdiseler bugün tamamıyla ve aynen ve bütün vatan sathında ceryan etmekte olması dolayısıyla aynı kanunun bir sene müddetle tekrar mer'iyete konulmasını ve bunu müteakip Cumhuriyet Halk Partisinin kanun dışı ilân edilmek suretiyle memlekette huzur ve sükûnun tesisine imkân verilmesini rica ve teklif ediyorum.) tarzında bir takrir vermiştir. Sanık bu takrirda bahis mevzuu

edilen Takriri Sükûn Kanununun Atatürk ve İnönü zamanlarında da mevcut olmasının bu kanunun Anayasaya aykırı olmadığına bir delili sayılmak icap ettiğini ileri sürmüştür. Bilhassa Anayasalar espirileri ve ruhları itibarıyla hayatı takip ederler. Takriri Sükûn Kanunundan bu yana geçen zaman içinde siyasi hayatımızda çok partili bir devre açılmış ve buna 1950 deki dürüst seçimle girilmiştir. Binaenaleyh artık Takriri Sükûn Kanunundan ve onun bir yıl da olsun yürürlükte tutulmasından bahsedilememek icap eder. Kaldı ki sanık bu takirinde Halk Partisinin kanun dışı ilân edilmesini de teklif etmiştir. Muhalefete karşı zihniyetin bu teklif açık bir ifadesini teşkil etmektedir. 6.5.1959 tarihinde guruptaki konuşmasında: (... iş yoluna girecek mi? Girmez. Size senet vereyim. O hâlde hâdiseyi bu çap ve mikyasta tedbirle karşılamak mümkün değildir. Fiillerin Ceza Kanunu muvacehesinde manasını tesbit edelim. Nereye götürüyor. İhaneti vataniyesi var, taklibi hükûmet var, kardeşe kardesin kanını döktürmek için teşvik ve tahrikler var... bendenizin teklifleri şunlar olacaktır: 1- Kanun yolunda hareket edeceği kabil olmadığı sabit olan muhalefet partilerinden halk Partisinin kanun harici addedilmesi, 2- İnönü'nün kendi sözleriyle amme muvacehesinde angaje olmuş olduğu suçundan dolayı mahkemeye verilmesi... ondan sonra bu fiili destekleyen gazeteleri kapatmak ve kendilerini ihaneti vataniyeden mahkemeye sevk etmek...) demiştir.

Sanık bu sözleriyle son tahkikat encümeninin kurulmasını teklif eden ve Baha Akşit, Mazlum Kayalar tarafından imza edilmiş olan takiriden de adeta daha ileri gitmiş durumdadır. Muhalefetten başka basın hakkındaki zihniyeti de anlaşıyor. Sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le aslı iştirak halindedir.

212- Sanık Selim Erengil:

Son devre millet vekilidir. İhtüzük tadiline ve tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiştir. Doksanlık takirde imzası vardır. Başkaca murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Kabule değer bir müdafaası da mesbuk değildir.

213- Sanık Hüsamettin Giray:

Son devre millet vekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermiş, ama murakabe görevini de yapmamıştır. Hatta 12.6.1958 tarihinde gurupta ara seçimlerinin yapılması isteğini havi bir de takir vermiştir

214- Sanık Ayşe Günel:

Son devre millet vekilidir. İhtüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığına kabule müsait hiç bir faaliyeti mesbuk değildir. Aksine (Yeşilhisar hâdiselerinde de bir kere daha belirttiği gibi C.H.P. nin memleketi isyana, vatandaşı hükûmet kuvvetlerine karşı koymaya teşvik etmesi ve bilhassa Türk kadınının şerefi üzerinde yaptıkları hakikata aykırı beyanları dolayısıyla meclis tahkikatı açılmasını arz ve teklif ederiz.) yollu 7.4.1960 tarihli takirde imzası vardır. Bu takir hakikati ifade etmek-

ten uzaktır. Öğretmenlikte yapıldığı iddia edilen hizmetlerin hadiseye ve neticeye bir tesiri olamamak icap eder. Yirmisekizlik takrirdeki kendisine ait gibi görünen imza, üzeri çizilmek suretiyle iptâl edilmiştir. Diğer imzalara dokunulmayıp da yalnız sanığın imzasının silinmiş olması, sanığın haber ve malûmatı olmadan sanıktan bir başkasına izafe etmek kabule şayan olamaz.

215- Sanık Rüştü Güneri:

Son devre millet vekilidir. Yalnız içtüzüğe oy vermiştir. Buna mukabil doksanlık ve yirmisekizlik takrirlerde imzası vardır. Bu takrirler murakabe görevini bu kısa müddet içinde yaptığının kâfi delili sayılmak icap eder.

216- Sanık Mehmet Gürönar:

Son devre millet vekilidir. Yalnız içtüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı göstercek bir davranışı yoktur. Yazılı müdafaada bahsedilen Anayasanın 82 nci maddesinin hâdise ile hiç bir alâkası mevcut değildir.

217- Sanık M. Faruk Gürtunca:

Sanık son devre millet vekilidir. İçtüzük tadiline oy vermiştir. Gerek Anayasayı ihlâl eden kanunlar, gerek olaylar karşısında murakabesini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülmemektedir. 146 ncı maddenin tatbik kabiliyeti bulunduğu yukarıda kararın umumî ve hukukî kısmında izah ve tesbit olunmuştur. Sadece daha önceki tarihlerde Vatansever şiirler ve yazılar yazmış olması suçun teşekkülüne mani olamaz.

218- Sanık Aleksandros Haçopulos:

1954 denberi millet vekilidir. Gerçi Kırşehir kanununa, seçim kanununun her iki tadiline, 39 ncu maddenin ve içtüzüğün tadiline ve basın kanununa oy vermiş ise de müteaddit konuşmaları ile muhtelif cephelerden teşrii murakabesini yapmıştır. Şöyle ki: 2.5.1956 tarihinde İstimlâk Kanunu lâyhasının Mecliste görüşülmesi sırasında lâyiha metninde bulunan ve istimlâk bedelinin bono ile ödenmesine imkân veren fıkranın Anayasanın 74 ncü maddesindeki sarahata aykırı olduğunu ileri sürerek bunu kanundan çıkartmış olduğu,

26.2.1957 tarihinde Mecliste yaptığı bir konuşmada Adnan Menderes'e bir tedrisat kanununu getirmelerini bu suretle memlekete şeker ve diğer fabrikaların temin ettiği tatlılık ve nurdan daha fazlasının geleceğini söylediği.

Ocak 1960 ayında Bütçe komisyonunda yaptığı bir konuşmada da "Hiç şüphe yok ki demokrasimizde inkilâplar en büyük rolü oynar ve oynayacaktır. Türk inkilâbı deyince akla bir sınıfın düşüp diğer bir sınıfın gelmesi gelmiyor. Bu inkilâplar bir fikir, düşünce, hürriyet anlayışı, inanç ve çalışma tarzı değişmesidir." dediği ve ayrıca 958 senesinde Garbi Trakya'ya giderek oradaki Türk ekalliyetin dertleri ile meşgûl olduğu ve daha müreffeh bir hayat sürmelerini teminen Yunan Hükûmet Makamları ile temasa geçtiği ve ayrıca Batı Trakya'daki Türk Lisesi öğretmenlerinin

maaş sıkıntısını gidermek için zamanın millî eğitim bakanı Tevfik İleri'ye bir mektup yazmış bulunduğu anlaşılmıştır.

219- Sanık Ali Harputlu:

Son devre millet vekillerinden olup, içtüzüktadili, tahkikat encümeni kurulması ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. Tahkikattan elde edilen sonuçlara göre parti meclis gurupu idare heyetine yukarıda geçtiği veçhile bir taraftan parti aday gösterirken diğer taraftan da yaylacıların aday gösterdiği anlaşıyor. Sanık bu idare heyetine yaylacılar adayı olarak girmiştir. Nitekim Refik Koraltan'a karşı açılan mücadeleye katılmıştır. Bu durum karşısında sadece içtüzüğün teklifçilerinden olması birinci fıkranın uygulanmasına müsait telâkki edilemez. Ancak sanık gerek kanunlar, gerek olaylarla ihlâl edilen Anayasaya karşı murakabe vazifesini yapmamış vaziyettedir.

220- Sanık Enver Kaya:

Son devre millet vekilidir. İç tüzük tadiline, tahkikat encümeni kurulmasına ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. Sanığın murakabe babında hiç bir faaliyeti mesbuk değildir. Bilâkis 23.1.1958 tarihli gurupta, 39 ncu madde ile emekliye ayrılanların müracaatlarının dilekçe komisyonunca kabul edilmemesi hakkında bir takrir vermiştir. 5.6.1958 tarihli grup konuşmasında: (... bu bakımdan tedbirimiz şu olmalıdır. Bu memleketin bünyesine uygun olarak bir hâl çaresi düşünmek icap eder. Partiler arasında, bütün partilerin teşkilâtının lâğvedip temsilcilerle idare etmek ve göreceksiniz ki bu memleket bu şekilde huzura kavuşacaktır... bizim fartı muhabbetimiz yerindedir. Bu fartı muhabbet her arkadaş tarafından gösterildiği taktirde ve bilhassa sayın Başvekilimizin şahsında topladığımız taktirde bu Demokrat Partinin çok seneler, elli sene iktidarda kalmaması için bir sebep görmemekteyim. İlk evvelâ sevgi ve tesanüdü temin edelim, ondan sonra Halk Partisinin icraatı daimî surette sifıra ircaa mahkûm olur.) demiştir. Bu sözleriyle murakabeyi daraltmayı hedef tuttuğu gibi Menderes'e bağlılığını da açığa vurmaktadır.

27.4.1960 tarihinde Turhan Feyzioğlu: (... 14 Mayıs 1950 de Bütün Dünyanın hayranlık nazarları önünde bu millet tarihinde ilk defa olarak eşit, hür ve dürüst bir seçimle iktidarı değiştirdi.) sözüne mukabele olarak oturduğu yerden sanık "ve diktatörü devirdi." demiş ve 3.5.1960 tarihinde gurupta İlhan Sipahioğlu'nun konuşması devam ederken Muharrem Tuncay: İsyân, İlhan Sipahioğlu devamla: İsyân dediğiniz şeylere ben de iştirâk ederim. Nâzım Tanıl: Ne isyanı? bastırılmış. Başlangıç, beyefendi: Enver Kaya: İsyân senin kellen gittiği zaman mı isyan olur? demiştir.

Bu ifadesiyle de sanık İstanbul ve Ankara olaylarında Üniversite gençliğinin hareketini arkadaşısı Nazım Tanıl: "Ne isyanı? bastırılmış" demiş olmasına rağmen isyan telâkki ettiğini ifade eylemiştir. Sanık bu sözleriyle murakabeyi daraltmak istediği gibi İstanbul ve Ankara olaylarında üniversite gençliğinin hareketini isyan ola-

rak tavsif etmiş, yukarıya geçirilen sözü ile Menderes'e bağlılığını açıklamıştır. Aslı iştirâk halindedir.

221- Sanık Mucip Kemâliyeri:

Son devre millet vekilidir. Devresindeki kanunlara rey vermediği anlaşıyor. Esaslı bir müdafaası mevcut değildir. Millet vekili olmadan evvelki hizmetinin ve durumunun hâdise ile bir alâkası yoktur.

222- Sanık Nizamettin Kırsan:

Son devre millet vekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermiştir. Teşrii murakabesini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Behçet Kayaalp listesinde ismi varsa da bunun resmîyete konmadığı anlaşılması sebebiyle kanunî bir kıymeti yoktur. Millet vekili olmadan evvel beden eğitimindeki hizmetinin de hadiseye bir tesiri olmaması icap eder.

223- Sanık Nihat Halûk Pepeyi:

1954 den itibaren millet vekilidir. Seçim kanununun her iki tadiline, içtüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı ve hareketi yoktur. Millet vekili olmadan evvelki memuriyet hayatındaki hizmetlerinin dava ile bir alâkası yoktur.

224- Sanık Mithat Perin:

Bu sanık, son devrede millet vekili olmuş, içtüzüğe oy vermiştir. Kemâl Özçöban ve arkadaşları tarafından tanzim edilen bir kısım basın suçlarının affı hakkındaki önergeyi imzalamıştır. Ancak 9.11.1957 tarihinde grupta: (... biz bir yandan muhalefet mensupları ile uğraşırken bir yandan da onların tertiplerine alet olan vazifeli kimselerle mücadele etmek vaziyetinde kalmış bulunmaktayız. Şimdi böyle bir hava içersinde 1957 seçimlerini Demokrat Parti sadece muhalefete karşı değil bütün bir ihanet manzumesine karşı kazanmış olduk... şayet bu kanunlar bu adamların şerrinden memleketi korumaya kâfi değilse bize yeni teklif getirsinler.) demiştir.

7.6.1958 Tarihinde verilen 149 imzalı takrirden imzası vardır. Muhtevası itibariyle şiddet tedbirleri alınmasını teklif eden bu karar 10.6.1958 de grupta kabul edilmiştir.

225- Sanık Celâl Ramazanoğlu:

Bu sanık 1950 denberi millet vekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanuna, Kırşehir kanununa, 39 ncu maddenin ve iç tüzüğün tadillerine oy vermiştir. Kırşehir'in ilçe yapılması ve sonra yine eski haline irca edilmesi müdafaada ileri sürdüğü gibi Osmaniye Cebeli Bereketeye benzetilemez. Sanığın murakabe görevine yaptığı hakkında hiç bir faaliyeti görülmemiştir. Müdafinin müdafaasında ileri sürülen hukuki sebepler kararın buna dair kısmında diğer sanıklara da şamil olmak üzere münakaşa ve tahlil olunmuştur. Sanığın bu kanunlara rey vermiş olmaktan başka şiddet

tedbirleri teklif eden 7.6.1958 tarihli 149 imzayı muhtevi takirde imzası vardır. Bu takrir gurupta 10.6.1958 tarihinde kabul edilmiştir. Ancak iddiada 146/1 fıkrasının tatbikinde sanığın genel kurul üyesi olması haline istinad edilmektedir. Genel Kurulda üye olması bu fıkranın tatbikine kâfi sayılamaz. Sanık Divanın 1961/7 numarasında kayıtlı 2 nci Bölüm ... numaradaki Vatan Cephesi davasında mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır.

226- Sanık İbrahim Sevel:

Son devre millet vekilidir. Yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. Dikta hakkındaki müdafaası kararın yukarısında hukuki kısmında münakaşa edilmiştir. Murakabe görevini yaptığına dair bir faaliyeti yoktur.

227- Sanık Mıgırdıç Selifyan:

Son devrede millet vekili olmuştur. Devresindeki dava mevzuu kanunlara oy vermemiş olmakla beraber, murakabesini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Esasa müessir bir müdafaası da mesbuk değildir.

228- Sanık Neclâ Tekinel:

Son devrede millet vekili olmuştur. İçtüzük tadiline ve tahkikat Encümeni kurulmasına oy vermiştir. Yirmisekizlik takirri de imza etmiştir. Ancak, 7.4.1960 tarihli ve 214 numarada Ayşe Günel'e ait kararın metnine geçirilmiş bulunan takirri bu sanık da imza etmiştir. Buna göre sorumluluğu kaldıracak mahiyet ve derecede bir faaliyeti görülememiştir. Dikta hakkındaki müdafaası kararın yukarı kısmında münakaşaya tabi tutulmuştur.

229- Sanık Nazlı Tılabar:

1950 den beri millet vekilidir. Halk Partisi malları kanununa, Kırşehir kanununa, seçim kanununun tadillerine, 39 ncu maddenin ve içtüzüğün tadiline oy vermiştir. Behçet Kayaalp listesinde isminin bulunması yukarıda geçtiği veçhile bir tesiri haiz değildir. Kırşehir kanununa rey vermemiş olduğuna dair beyan ve müdafaası zabıt ceridesi karşısında kabule şayan olamaz. Sanığın eski bir millet vekili olduğu hâlde murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı görünmemektedir. Mecliste yapacağı konuşma hazırlığına dair evinde bulunduğunu bildirdiği yazı ile doksanlık takirri imzalamaya fırsat bulamadığı hakkındaki müdafaasının neticeye bir tesiri olmak icap eder. Binaenaleyh hareketine 146/3 uyar. Gurubun son 25.5.1960 tarihli toplantısını tasvir eden ve doksanların takirri başlıklı sanık Mithat Perin tarafından kaleme alınmış yazıda sanığın gurubun manzarası karşısında "Avrupa Parlamentolar birliği toplantısına gidecek yüzü kalmadığını ve Hamdi Bozbağ'a hitaben cesaretin varsa yerime git." demiş olması lehine takdiri azaltıcı sebep sayılmıştır.

230- Sanık Fahrettin Ulaş:

1954 denberi Millet vekilidir. Kırşehir kanunu ile Seçim Kanununun tadillerine ve 39 ncu maddenin tadiline oy vermiştir. Ancak Menderes hükûmetinin kendi guru-

pu tarafından düşürülmesinden sonra kurulan mutedil kabinede 9.12.1955 tarihinde İktisat ve Ticaret Bakanı olarak yer alması gidişinin mutedil olduğunu gösterir. Bundan başka doksanlık ve yirmisekizlik takrirlerde imzası vardır. Bunlar, tutumunu ve murakabe vazifesini yaptığını kabule kâfidir.

231- Sanık Tahsin Yazıcı:

1954 den beri Millet vekilidir. Kırşehir kanunu hariç devresindeki dava mevzuu bütün kanunlara oy vermiştir. Buna mukabil murakabe görevi bakımından hiç bir faaliyeti görülememektedir. Müdafaası kısmen yukarıda umumî kısımda tahlil edilen müşterek ve umumî sebeplere müteallik kısmen de tamamen derunî ve sübjektiftir. Bunların neticeye bir tesiri olmaması icap eder.

232- Sanık Hıristaki Yuvannidis:

Son devre millet vekillerindendir. Devresindeki kanunlara rey verdiği anlaşılamamıştır. Ancak 7.4.1960 tarihinde Halk Partisi ve bir kısım basın hakkında tahkikat yapılması için bir komisyon kurulmasına dair müşterek takriri imza etmiştir. Şiddet tedbirleri teklifini muhtevî 149 luk takirde de imzası vardır. Müdafaasında bahsettiği hususlar Anayasa sahası dışındadır.

233- Sanık Necmi Nuri Yücel:

Son devrede millet vekili olmuştur. Yalnız içtüzüğe oy vermiştir. İhtisasa kıymet verdiğinden ve kendisi malî mevzular üzerinde çalıştığından mesaisini daha ziyade bu şubeye teksif ettiğini bildirmektedir. 28 lik takirde imzası vardır. Bu takriri bizzat kaleme aldığını ifade eylemiştir. Şu duruma göre sorumluluğunu mucip bir sebep görülememiştir.

234- Sanık Mahmut Yüksel:

Son devre millet vekilidir. Yalnız içtüzüğe oy vermiştir. Buna mukabil 90 lık ve 28 lik takrirlerde imzası vardır. 25.5.1960 tarihli gurup toplantısı malûm şekilde sona erince tekrar gurubu toplamak için çalışmışlarsa da İnkılâp sebebiyle bittabi buna muvaffak olamadıklarını müdafa etmektedir. Sorumlu bir durumu görülememiştir.

235- Sanık Sebati Acun:

Son devre millet vekilidir. Yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. Selâhiyet kanununun kabulünde ve oylamasında mecliste bulunmadığını bildirmektedir. Gerek kanunlar yoluyla, gerek olaylarla, Anayasanın devamlı bir şekilde ihlâline karşı murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Bu hâli ile fer'i iştirak halindedir. Ancak, gurutta 2.5.1960 tarihinde Özel mahkemeler kurulması teklifine muhalif kalan yedi millet vekili arasında bulunduğu dair müdafaasının hilâfı tesbit edilemediğinden bu keyfiyet lehinde cezayı azaltıcı takdiri bir sebep sayılmıştır.

236- Sanık Danval Akbel:

1954 den beri millet vekilidir. Kırşehir Kanunu ile 39 ncu maddenin tadiline, Se-

çim Kanunu tadiline, Basın kanununa, İçtüzüğün tadiline oy vermiştir. Arkadaşlarından alıp divana tevdi ettiği kendisinin partililer arası ihtilâfı uzlaştırıcı tavır ve harekette bulunduğu dair mektuplar münderecatı mürakabe vazifesini yaptığını gösteren bir faaliyette bulunmaması karşısında bir kıymet ifade edemez. Kaldı ki, hükûmete şiddet tavsiye eden 7.6.1958 tarihli 119 imzalı tavrı kendisi de imza etmiş ve yukarıda diğer sanıklarda icap ettikçe geçtiği veçhile bu önerge gurupça 10.6.1958 tarihinde kabul edilmiştir. Fer'i iştirâk halindedir.

237- Sanık Selâhaddin Akcicek:

Son devre millet vekilidir. Yalnız içtüzüğe oy vermiştir. Mecliste mürakabe vazifesini yaptığı hakkında esaslı bir faaliyeti görülmemektedir. Fer'i iştirâk halindedir. Ancak, Kemâl Paşa Kongresindeki konuşması hakkında, tarafından ibraz edilmiş olan "İzmir Sabah Postası" gazetesinin 22.10.1959 tarihli nüshasında şunlar yazılıdır: (... İnönü'nün son gezisinde bazı idare amirlerinin halka zulüm yaptığı doğrudur. Biz idare amirlerinin hiç bir vatandaşı ayırmadan hizmet görmelerini istiyoruz. Eğer böyle çalışmazlarsa hükûmet bunların önüne geçmeye kararlıdır.)

Sanığın bu şekildeki konuşması hakkında gazete yazarı şu mütalâalar ile bu konuşmayı memleket hayrına telâkki ettiğini belirtmiştir: (... biz bunu iktidar partisi saflarında medeni cesaretin sorumluluk duygusunun hafif de olsa bir nefes almasına benzetiriz. Dileriz ki devam etsin.)

Sanığın İzmir Eşref paşa Bucak kongresinde de bu istikamette bir konuşma yapmış olduğunu "Demokrat İzmir gazetesi" 12.10.1959 tarihli nüshasında yayınlamıştır.

Bu konuşmalar sanık lehinde takdiri azaltıcı sebep kabul edilmiştir.

238- Necdet Davran: Son devre Milletvekilidir. Yalnız İç tüzüğe oy vermiştir. Müdafasında Meclis Kromit tahkikat encümeninde üye olduğundan 20.2.960 dan 26.5.960 a kadar bu tahkikatla meşgul bulunmaları sebebiyle, kromit tahkikatı encümeni Başkanlığının yazısına istinaden Meclis görüşmelerine diğer arkadaşları gibi katılmadığını, binnetice tahkikat encümeni kurulması kararına ve yetki kanununa oy vermemiş olduğunu ileri sürmektedir. Gerçi böyle bir yazı bulunamamıştır. Ancak bulunmuş olsa bile kanunlarla maskeli bir halde, olaylarla fiilen Anayasa'nın ihlâli gibi mühim hadiseler karşısında kendisini teşriî mürakabesini yapmaktan ve sorumluluktan beri kılamıyacağı aşikâr bir keyfiyettir. Sanığın Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin okul haline getirilmesine dair Şubat 960 tarihli önergeyi imza etmiş olması zihniyetini gösteren bir vesika sayılmak icabeder. Fer'i iştirak halindedir. Katıldığı devrenin uzun sürmemiş olması hali cezaî tahfif edici takdiri bir sebep sayılmıştır.

239- Perihan Arıburnu: Son devre Milletvekilidir. İçtüzük tādiline, Tahkikat Encümeni kurulmasına ve yetki kânununa oy vermiştir. Kanunlar yolu ile ve olaylarla

fiilen Anayasa'nın ihlâli vakıaları karşısında murakaba görevini yaptığı hakkında hiç bir faaliyeti yoktur. Bilakis yetki kanununun Anayasa'ya aykırı olmadığını duruşma-
da dahi bildirmiştir. 214 numarada sanık Ayşe Günel'in durumu tetkik edilirken ay-
nen yazılmış bulunan 17.4.960 tarihli önergenin müzmilerindendir. Sanık bununla
da kalmamış, 12.4.960 tarihinde grupta: (... Bugün ne oluyor? Türk kadını Amerika-
ya gidiyormuş, bunu sizin yanınızda söylemeğe sıkılırım. Elbette tedbirler alacağız.)
 demiştir. Belki sanığın kastettiği mânada Amerikaya giden Türk kadını olmuş olabi-
 lir. Fakat bunlar münferit vak'a olup ulecliste bahis mevzuu edilecek ve bir önerge-
 ye konu teşkil edecek mahiyet ve vüs'atte aslâ değildir.

Sanık bu duruma göre fer'i iştirak halindedir. Millet Vekili olmadan evvelki hiz-
 metlerini gösteren belge muhteviyatının neticeye bir tesiri olmayacağı aşikârdır. An-
 cak bu hizmetler cezayı azaltıcı takdiri bir sebep sayılabilir.

240- Sadık Giz: 950 den beri Milletvekilidir. Dâva konusu kanunların hepsine oy
 vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında hiç bir faaliyeti mevcut değildir. Mü-
 dafaası da 17 nci maddeye dayanmakta ve hukuki mahiyette olup yukarıda mahsus
 kısmında münakaşa ve tahlil olunmuştur. Fer'i iştirak halindedir.

241- SANIK ENVER DÜNDAR BAŞAR: Son devre Milletvekilidir. İç tüzük ta-
 diline, tahkikat encümeni kurulmasına ve yetki kanununa oy vermiştir. Murakabe
 görevini yaptığı hakkında gurupta ve mecliste bir faaliyeti yoktur. Üstelik 14/5/1959
 tarihli grupta sayfa 121: (... hat ve hareketinizi tayin ederken ilâveten arzedeğim ki
 hergün bunların hareketleri tekerrür etmektedir. Tuzu biberi ile son haddine gelmiş-
 tir. Eskiden döğüşmek celse aralarında olmuştur. Şimdi ayağa kalkıp bir fırsat bul-
 dular mı fiilen tecavüze geçmekten men'i nefis etmemektedirler. Meclis divanının
 Parti divanının nazarı ıttılana arz ediyorum.) demiştir. Bu sözler muhalefet ve dola-
 yisiyle murakabe hakkında zihniyeti gösterebilir.

Toplantı ve gösteri yürüyşleri kanununun eşit tatbik edilmemesi dolayısıyla De-
 mokrat Partililer hakkında da amme davası açılması yolunda Uşak hadiseleri dolay-
 siyle Adalet Bakanlığında teşebbüsü olduğuna ve özel mahkemeler kurulması fikrin-
 den vazgeçilmesi yolunda faaliyette bulunduğu dair sözler tevsik edilemeyen mü-
 cerret müdafaalardır.

Sanık divanın 960/32 numarasında kayıtlı "Demokrat İzmir" gazetesi matbaası-
 nın tahribi olayında mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Tafsilatı ve
 gerekçe ikinci bölüm numaradadır.

Bu vaziyete göre fer'i iştirak halindedir. Ancak Anayasayı fiilen ihlâl edici vakı-
 alarından olan Demokrat İzmir gazetesi matbaasının tahribi olayı davasından da
 mahkûmiyeti cihetine gidilmiş olması cezayı artırıcı takdiri bir sebep olarak addedil-
 miştir.

242- NECDET İNCEKARA: 950 denberi Milletvekilidir. Kırşehir kanunu hariç dava konusu bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti tesbit edilememektedir. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunun kaldırılması ve özel mahkeme kurulması fikrinden vazgeçilmesi yolunda teşebbüslerde bulunduğu müdafaalar, tevsik edilmemiştir. Buna mukabil 14/5/1959 tarihinde - grupta yaptığı konuşmada: (... Bugünkü halimiz Bizansın son günlerine benziyor. Muhasımlarımızın suvarileri kapıları zorluyor. Biz at meydanında hay huy ile vakit geçiriyoruz. Partimizin genel kurulu ve idare heyeti var. Bu heyetlerde ki 45 güzide arkadaş her zaman bir araya toplanıyorlar. Böyle 45 güzide arkadaş bir teklifte bulunmazlarsa burada bir netice almağa imkân yoktur. Müzakereye devamdan vazgeçelim. Rica ederim parti başkanımızdan, grup başkanımızdan bir tedbirleri varsa gruba arz etsinler onun üzerinde müzakere cereyan etsin. Yoksa bu tarz müzakere hiçbir netice almağa imkân vermez. "alkışlar" demiştir. Bu sözler yeni tedbirler getirilmesini istihdaf etmektedir.

Sanık ferî iştirak halindedir.

243- BEHZAT BİLGİN: 950 denberi Milletvekilidir. Tahkikat encümeni Kurulması ve yetki kanunu hariç devresindeki dava konusu kanunlara oy vermiştir. Anayasanın gerek kanunlar yoluyla maskeli ve gerek olaylarla fiilen iptali karşısında murakabe görevini yaptığına dair esaslı bir faaliyeti yoktur. Özel mahkemeler kurulması fikrinden vazgeçilmesi yolunda Adnan Menderese şifahen müracaat ettiklerine dair müdafa delil ile teyyüt etmemiş, ve mücerret olarak kalmıştır. Üstelik sanık Cumhuriyet Halk Partisi hakkında tedbir ittihazı için kurulan 11 kişilik hey'ete seçilmiştir. Sanık 25/12/1957 tarihinde Meclis'te zabıt ceridesi sayfa 265'de: (... Bu sabahki bir gazete bugünkü müzakereyi Anayasayı çiğneyen, meclis üstünlüğü prensibini kaldıran iç tüzük teklifi bugün mecliste görüşülüyor başlığı altında takdim etmiştir.... Halbuki teklif gayet sarîh gerekçeyle dayanmakta ve bu gerekçe Meclis müzakerelerinin selâmeti intizam içinde cereyanını temin etmekte....) demek suretiyle iş tüzük tadilini ve bu tadilin kabulünü desteklemiştir. Şayet İzmir, Yeni Asır "M. Tuncer" müstear ad kendisinin ise toplantı ve gösteri yürüyüşü kanununu hakkındaki bu tenkitleri mecliste açık bir şekilde yapmak imkânına malik olduğu halde yapmamıştır. Ferî iştirak halindedir.

244- OSMAN KAPANI: Sanık, 1950 denberi Milletvekilidir. Halk Partisi malları, Kırşehir ve seçim kanuniyle 39'ncu madde tadiline, Basın kanununa ve iç tüzük tadiline oy vermiştir. Devlet Bakanı sıfatıyla Kırşehir, seçim kanunu ve 39'ncu maddenin tadili tasarılarını imzalamıştır. Anayasanın gerek kanunlar yoluyla, gerek olaylarla fiilen ve sarîh olarak ihlâli karşısında murakabe görevini yapmamıştır. Müdafaası kararın hukukî ve umumi gerekçesinde cevaplandırılmış bulunmaktadır. Yetki kanununun kabulü sırasında yurt dışında bulunmasının neticeye bir tesiri olmama-

sı icap eder. Ferî iştirak halindedir.

245- MUAMMER CAVUŞOĞLU: 1954 denberi Milletvekilidir. Kırşehir kanunu ile 39'ncu maddenin ve seçim kanununun tadillerine, Basın Kanunununa ve iç tüzüğün tadiline oy vermiştir. Ve bunlardan iç tüzükten madasını Münakalat Vekili sıfatıyla imza da etmiştir. Anayasanın devamlı ve sarîh olarak ihlali karşısında bir faaliyeti ve mukavemeti görülmemektedir. Murakabe görevinin yapılması müsbet şekilde faaliyet ve tezahür eder. Yapılması icap edenin yapılmaması da suçun teşekkülü için kâfidir. Binaenaleyh bunu mizaca bağlamağa ve dolayısıyla sorumlulukla alâkalı saymamağa imkân yoktur. 2/5/1960 tarihindeki özel mahkeme kurma fikrinden Başbakanı diğer İzmir Milletvekilleri ile birlikte vaz geçirtmiş olduğu yolundaki savunma diğer İzmir Milletvekillerinde olduğu gibi tevsik edilememiş bir halde kalmıştır. Selâhiyet kanunu karşısındaki zihniyeti, sanığın duruşma dışındaki noterden mazbut ifadelerle değil neticeye müessir olmak için grupta veya Mecliste açığa vurması icap eder

Ferî iştirak halindedir. Sanığın 6-7 Eylül olayları sonundaki İzmir'deki tutumu cezayı artırıcı takdiri bir sebep sayılmıştır.

246- EKMEL KAVUR: Son devre Milletvekilidir. İç tüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Ameliyat olması sebebiyle 6/5/1959 dan itibaren bir ay izinli sayılması hadiseye müessir değildir. Bundan başka Kromit tahkikatı dolayısıyla bu tahkikatı yapan encümünde üye bulunması sebebiyle Meclis görüşmelerine katılmamış olmasının da davaya ve neticeye bir tesiri olmadığı 238 numarada durumu tetkik edilen sanık Necdet Davran kısmında tesbit edilmiştir. Sanık Adana Milletvekili Kemal Sarı İbrahimoglundun basın suçlarının akti hakkındaki teklifinin gerek encümünde, gerek umumi heyette reddi hakkında 6/2/1958 de bir önerge vermiş ve kabul edilmiştir. Bu önerge Demokrat iktidarın Basına karşı zihniyetini destekler istikâmettedir. Ferî iştirak halindedir.

247- RAUF ONURSAL: 1951 denberi Milletvekilidir. Kırşehir kanununu ile 39'ncu maddenin seçim kanununun ve iç tüzüğün tadillerine oy vermiştir. Sanık genel idare kurulu üyesidir. İstanbul-Ankara olayları dolayısıyla ilân edilmiş olan sıkı yönetimin onanması ile ilgili Meclis müzakereleri sırasında konuşan Halk Partisinden Milletvekili Nüvit Yetkin'e karşı 29/4/1960 tarihinde zabıt ceridesi 316 sayfada (... İsyanı çıkaranları müdafaa edemezsin) demiştir. Sanık bu sözü ile şuurlu Üniversite gençliğinin temiz ve fedakâr davranışını isyan şeklinde tavsif etmektedir. Zafer gazetesinin 15/3/1951 tarihli nüshasında çıkan: (... rejim aleyhine yalnız sakıt şefin başı altından çıkmakta ise sakıt Halifelerin memleket dışı edilmesi sebepleri sakıt şef için de mevcut olmak lazım gelir.) Ve 16/3/1951 tarihli Zafer gazetesinde de: (... Bir adamın vücudu böyle tehlikeler karşısında millet ve memleket için tehlikeli

olur, memleketin harp gücünü zayıflatacak surette Millî Birliği bozacak bir istidat gösterirse Millî Menfaatler adına hudut dışı edilmesini Hükümetten talep etmek memleket ve milletini seven her vatandaş için muhik bir hareket sayılması lazım gelir.) demıştır.

7/4/1960 tarihinde, gruba verdiği önerge ile: (1- Mevcut komisyonu gereken kanuni müeyyide ve idari tedbirleri süratle hazırlıyarak en kısa zamanda grup hey'eti umumiyesine getirmesine, 2- Komisyonun heyeti umumiyeye arz etmiş olduğu takririn noksanlarının ikmâl ve ıslahı için komisyona tevdiine, karar ittihaaz edilmesini arz ederim.) Bu teklif de hükümetin gidişini tasvip etmekle beraber sür'atlendirip sertleştirmeğe matuftur.

Yetki kanunununa oy vermemiş olmasının neticeye bir tesiri yoktur. Müdafasında bahsettiği hususların bir kısmı tevsik edilmemiş ve heyeti umumiyesinin dava mevzuu ile bir alâkası görülememiştir. Sanık divanın 960/32 numarasında kayıtlı "Demokrat İzmir", 961/7 numarasında kayıtlı Vatan Cephesi davalarında mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Tafsilat ve gerekçe bölüm 2.... numaradadır.

Durumu ve tutumu itibariyle aslî iştirâk halindedir.

248- NURIYE PINAR: 1954 denberi Milletvekilidir. Kırşehir kanunu ile 39'ncu maddenin tadiline, seçim kanununun 957 deki tadiline, iç tüzüğün tadiline ve tahkikat komisyonuna oy vermiştir. Anayasanın ihlâli karşısında murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Bilakis duruşmada da bu kanunların Anayasaya uygunluğunu bildirmiştir. 214 numarada Ayşe Günelin durumu tetkik edilirken metni karara geçirilmiş bulunan ve varit bulunmadığı derhal göze çarpan 7/4/1960 tarihli önergeyi imzalayanlar arasındadır. Müdafasının hukuki cihetleri kararın yukarı kısmında buna ait pasajda cevaplandırılmıştır. Ferî iştirâk halindedir.

249- KEMAL SERDAROĞLU: Son devrede milletvekili olmuş ve dava konusu kanunlara oy vermemiş durumdadır. Sanık Anayasanın sarıh ihlali karşısında murakabe görevi yapmamıştır. Bilâkis 23/2/1958 de grupta sayfa 52-53 de: (... Grubumuzun manzarasına bakarsak onlara karşı çok nazik davrandığımız görülür. Bunlar bizim nezaketimizi suiistimal etmektedirler. Bir ata sözü vardır: "Düşmana kendi silahı ile mukabele et" içimizde bu kadar genç vardır. İki üç tanesini pataklarsak olur, biter... Hükümet cereyan eden hadiselerde isyana teşvik suçu bulunduğu kanimidir. Meclis tahkikatını yine geciktiriyoruz; yapılacak şey meclis tahkikatının bir an evvel açılması veya kısasa kısas gideceğiz. "Alkışlar" ve 3/12/1959 tarihli grup toplantısında sayfa 78 de: (... Bergama Dokuma sanayii idare meclisine şöyle geçtim. Kurulduğu gündenberi murakıplığını ifa ediyorum. Bu şirkette geçen devrede İzmir Mebusu olan Halûk beyden başka Demokrat partiliye tesadûf edemedim. Buna rağ-

men çekileceğim. Yalnız yıl başına kadar müsaadenizi rica ederim. Çünkü yılbaşında tasdik edilecek kadrolara Demokrat Partili arkadaşları yerleştirmek için daha bir müddet orada kalmaklığım lâzım. “alkışlar”) demiştir.

Sanık birinci konuşması ile tahkikat encümeninin biran evvel kurulmasını teklif etmekte ve meclis içinde kaba kuvvete başvurulmasını terviç eylemiştir. İkinci konuşması da partizan zihniyetinin açık bir ifadesidir.

24/2/1960 tarihinde Mecliste zabıt ceridesi sayfa 343-344: (... Üç büyük seçimde de muzaffer olmuş, milletin itimat ve muhabbetini kazanmış millî irada ile iş başına gelmiş bir partinin kuvvetli lideri hakkında lisan nezahetine aykırı, politik adıyla kabili telif olmıyan... Milletin asırdide davalarına el atmış, onun refahı için hayatını istihkar edercesine çalışan Başvekilimize dil uzatanı millet çarpar. O, milletin: sevgilisi, O, kalkınma davamızın sembolüdür. O, sulh kalesinin teminatıdır. Dikatli olun) demektedir.

Sanık Adnan Menderes'e bu kadar bağlı olan ve bu kadar hayranlığını ishar eden sanığın onunla aynı zihniyette aslî iştirak halinde bulunduğunu kabul etmek icap eder.

Sanık 7/4/1960 tarihinde de grupta: (... Nasıl Amerika ile Rusya'nın anlaşmasına imkân yoksa Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Partinin de anlaşmasına imkân yoktur. Açıkça ilân etmiştir. Ben senin kelleni istiyorum; mevkiini istiyorum demiştir. Biz halâ ne tetbir alalım diye düşünüyoruz. Bu düşünme uzarsa Irak'ın başına gelen bizim de başımıza gelir. Yapılacak tedbir gayet basit, ya kominizmi önliyecek tedbirler alalım, bu da Cumhuriyet Halk Partisini kapatmaktır; yahut bırakalım teka-bül edelim.) demektedir.

Sanık yetki kanununun kabulünde Mecliste bulunmadığını savunmuştur. Bulunmamasının neticeye bir tesiri yoktur. Bir kısım teklifleri netice vermemiş olmasına göre bunlara, asli iştirak sayılmasında istinat edilemeyeceğini savunmakta ise de asli iştirakin tayin ve tesbitinde, sanığın anayasanın sarîh ihlâli karşısında murakabe vazifesini yapması şöyle dursun Demokrat iktidara hakim olan zihniyetle birlikte olup olmadığını tayin icap eder ki bu da yukarda görüldüğü veçhile gereği gibi belirtilmiştir. Bunlara göre müdafası varit değildir. Aslî iştirak halindedir.

250- FEVZİ UCANER: Son devre milletvekilidir. İç tüzüğe rey vermiştir. Sanığın diğer sanıklar bahsinde de işaret edildiği veçhile gerek kanunlar yoluyla ve gerek olaylar sebebiyle anayasanın fiilen ihlali karşısında murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Behçet Kayaalp listesinin hukukî mahiyeti daha evvel tesbit edildiği için sanığın hukukî durumuna bir tesiri olamamak icap eder. Behçet Uz'u, Sanık Menderes'e göndererek özel mahkeme kurulması fikrinden döndürmüş olması keyfiyeti tevsik ve tesbit edilemeyen bir müdafaadır. Sanık Ordu'da kazandı-

ğı rütbesine ve mevkiine göre Milletvekili olmak istemiyorsa Menderes'in bu yoldaki tazyikini kabul etmemesi icap eder. Ferî iştirâk halindedir. Teşriî devresinin kısa-lığı hakkında cezayı azaltıcı takdiri bir sebep teşkil etmektedir.

251- **BEHCET UZ:** 1954denberi Milletvekilidir. Kırşehir Kanunu 39'ncu mad-denin tadiline, seçim kanunun her iki tadiline, Basın kanununa ve iç tüzüğün tadiline oy vermiştir. Bunlardan Kırşehir kanunu seçim kanununun 1954 tadili tasarısını Sağlık Bakanı sıfatıyla imza eylemiştir. Tahkikat encümeni kurulmasında ve selâhi-yet kanunun müzakeresinde bulunmamış ve oy vermemiş olmasının neticeye bir te-siri yoktur. Çünkü suç murakabe görevini yapmadan Anayasa ihlâlini önleyici hare-ketlerde bulunmamakla teşekkül etmektedir. Özel mahkeme kurulması fikrinden Adnan yolundaki Menderes'i söyleyip vazgeçirmiş olduğu yolundaki müdafaa diğer İzmir Milletvekillerinin bu yoldaki müdafaalarının reddi sebebi karşısında kabule şayan olamaz. Ferî iştirâk halindedir.

252- **AHMET ÜNAL:** Son devre Milletvekilidir yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Hatta 16/6/1958 tarihinde Faik Ahmet Barutçu ve arkadaşlarının iktisadî politikadan dolayı başbakan hakkında verdikleri gensorunun reddine dair önerge vermiş ve grupca kabul edilmiştir. Sanık bunu acemiliğinden istifade ederek grup başkan vekilinin imza ettirmiş olduğunu söylemektedir. Ferî iştirâk halindedir.

253- **SELİM RAGİP EMEÇ:** 1950 denberi Milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanuna, Kırşehir Kanununa, 39'ncu maddenin ve seçim kanununun ta-dillerine, Basın kanununa iç tüzük tadiline oy vermiştir. Hastalığı sebebiyle Mec-lis tahkikat encümeni kurulması ve yetki kanununun müzakerelerinde bulunamadı ve oy vermediği anlaşılmıştır. Sanık iç tüzük tadilinin mecliste görüşülmesi sırasın-da 27/2/1957 tarihinde zabıt ceridesi sayfa 379 da Cumhuriyet Halk Partili Milletve-killerinden Sırrı Atalay'ın: (Muhalefete mensup mebusların teşriî vazifelerini yaptık-ları sırada haklarında düzenlenen mesnetsiz zabıtlarla diyar diyar mahkemelere sevk edilip izaç edilmeleri bir hakikattir. Bütün bunlar, ortada iken ve vicdanlarımızı ya-kerken teşriî masuniyet müessesesini kökünden bu şekilde tahrip eylemekle bir zih-niyetin vehametini gösterir.) Ödediği sırada sanık: "Kasım Gülek gibi" diye sataş-mış, Sırrı Adalay: (Resmi ilânlar gibi) deyince de sanık (her zaman hesabını verebi-lirim) demiştir. Bununla iç tüzük müzakeresinde yalnız oy vermekle kalmayıp sataş-makla ve sözle de desteklediği görülmüştür. Hastalık sebebiyle tahkikat encümeni kurulmasında ve yetki kanununa oy verememiş olmasının suçun mahiyetine göre ne-ticeye bir tesiri yoktur.

254- **MUZAFFAR AKDOĞANLI:** Son devre Milletvekilidir. Devresindeki ka-nunlara oy vermiştir. 9/8/1958 tarihinde Münif İslâmoğlu ve 11 arkadaşının Irak ih-

tilâli sebebiyle Halk Partisinin ihtilâlcî davranışları karşısında meselenin ele alınması hakkında verdikleri önerge grupca kabul edilmiştir. Ancak sanığın Behçet Kayaalp listesinde adı bulunmasından başka 90'lık takriri de imza etmiştir. 23/5/1960 tarihinde hükümetin düşürülmesi hakkında 8 kişilik bir önerge verdiklerini de ileri sürmüş, grup başkan vekili Baha Akşit'de bunu teyit etmiştir. Ancak bu önerge bulunmamıştır. Bu durum karşısında sanığın murakabe görevini yaptığı anlaşıldığından bir sorumluluk yükletilememek icap eder.

255- BASRİ AKTAŞ: 1954 denberi Milletvekilidir. Kırşehir kanununa, 39'ncu maddenin ve seçim kanununun tadillerine, Basın kanunlarına iç tüzüğün tadillerine ve tahkikat encümeninin kurulmasına dair oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Yetki kanununun Mecliste görüşülmesi sırasında Stazburg'da bulunduğu ve bu sebeple oy vermediği yolundaki müdafaanın neticeye bir tesiri olmamak icap eder.

256- NAZIM BATUR: 1954 denberi Milletvekilidir. Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yapmamıştır. Bilâkis 9/8/1958 tarihinde, Münif İslâmoğlu ve arkadaşları ile birlikte: (... hususiyle iç politika meselelerinde iktidarı-mıza karşı Cumhuriyet Halk Partisinin tatbik etmekte bulunduğu yıkıcı hareket ve teşebbüslerinin Millet ve Memleket emniyet ve selâmetini ve rejimi tehdit eden mahiyeti ve 14 Temmuz ve Irak hadiselerinden bu yana açıktan girişmiş bulunduğu ihtilalcî davranışları muvacehesinde yüksek grubumuzun meseleyi lâıyık olduğu ciddi-yet ve ehemmiyetle ele alabilmesini temin... Grup umumi heyetinden 9 kişilik bir komisyon seçmesini ve bu komisyonun derhal faaliyete geçerek hazırlayacağı raporu grubun müteakip toplantısında müzakeresine...) şeklinde yazılı bulunan bir önergeyi imzalamıştır. Sanık böyle önerge vermediğini bildirmiş olmasına rağmen 12 kişi tarafından imza edilmiş olan bu önergede sanığın da imzası vardır. Bundan başka 7/4/1960 tarihinde gruba sayfa 260 da Sanık Halil Turgutla birlikte verdiği önergede: (Millî haysiyet ve şerefimizi rencide eden insafsız ve izansız itham ve iftiralarda bulunan C.H.P. Mensupları hakkında gerekli takibata geçilmesinin zarureti aşıkârdır... Hükümet aleyhine teşvik etmeğe yeltenen menfur şahıslar veya teşekküller hakkında Büyük Millet Meclisinde zecrî bir muamele icrasına lüzum ve zaruret vardır. Gerekli Meclis tahkikatını tesbit ve tayin etmek üzere bir komisyonun, meselâ 10 mebus seçilmesinin grubumuzca bir karara bağlanması) denilmektedir. Şanık bu takririn mahiyeti itibarıyla Cumhuriyet Halk Partisine müteveccih olmadığını savunmaktadır. Halbuki takririn sarahati buna manidir. Bununla beraber sanık 90'lık takri-ri imza etmiştir. Durumu küll halinde mütalâa edilince ferî iştirâk halindedir. Sözün geçen takrirler takdiri teşdide sebep sayılmıştır.

257- SÜLEYMAN CAĞLAR: 954 denberi Milletvekilidir. Kırşehir kanununu hariç devresindeki kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir

davranışı ve hareketi yoktur. İddia Makamının 146 ncı maddenin birinci fıkrasının tatbikına esas olarak aldığını işaret eylediği satışmalar, gerek sataştığı şahıslar ve gerekse konuları itibariyle Anayasa veya onun nizamı ile alakalı değildir. Ancak sanık 256 numarada durumu incelenen Nazım Batur'un imzalamış bulunduğu Münif İslamoğlu ve arkadaşlarının imzalayıp gruba verdikleri önergeyi imza etmiştir. Bununla beraber 90'lık ve 28'lik önergelerde imzası vardır. Kıl halinde tutumu nazara alınarak ferî iştirâk halinde bulunduğu kabul edilmiştir.

258- SÜKRÜ ESEN: Son devre milletvekilidir. İç tüzük tadiline ve tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiştir. 25/5/1960 tarihinde Mecliste meclisin tatile girmesi yolunda Ali Lâtîfaoğlu ile birlikte bir takrir vermiş iseler de esasen meclisin tadile girmesi grupta sanık Vacit Asena tarafından verilen takririn kabul edilmesiyle kararlaştırılmış bulunması sebebiyle, sanığın adı geçen arkadaşıyla birlikte mecliste böyle bir takrir vermiş olmaları durumunu ağırlatacak bir mahiyeti haiz olamaz. 90'lık takride imzası vardır. Verildiği grup başkan vekili Baha Akşit tarafından kabul ve fakat elde edilememiş bulunan hükümeti düşürmeğe matuf 8'lik takride de imzası bulunduğunu savunmuştur. Bütün bu haller sanığa bir sorumluluk yükletilmesine müsait değildir.

259- ALİ GÖZLÜK: Son devre Milletvekilidir. İç tüzük tadiline ve tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiştir. Murakabe vazifesini yaptığını gösteren hiç bir faaliyeti yoktur. Bilâkis Şubat 1960 tarihinde Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesi yolundaki takriri imza etmiştir. Hususî bir sebeple ele alınacak müdafaası yoktur. Ferî iştirak halindedir.

260- MÜNİF İSLAMOĞLU: Son devre Milletvekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermiştir. Anayasanın gerek kanunlarla gerek olaylar yolu ile fiilen iptaline karşı hiçbir harekette bulunmamış ve murakabe görevini yapmamıştır. Bilâkis 9/1/1958 tarihinde: (... Millî Eğitim Bakanının Üniversiteler üzerinde takdir ve selâhiyetleri kifayetsiz olduğundan Bakanlığa yetki ve geniş takdir hakkı veren bir kanun hazırlanması) yolunda bir takrir vermiştir.

Şubat 1960 tarihinde aynı istikâmette olmak üzere Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesine dair olan takriri imzalamıştır. Her iki önerge sanığın Üniversite muhteriyet bakımından zihniyetini açık olarak ifade etmektedir.

9/8/1958 tarihinde, Cumhuriyet Halk Partisinin yıkıcı hareket ve teşebbüslerinin tesbiti için 9 kişilik bir komisyon seçilmesi yolundaki takriri imza etmiştir. Bu takrir daha evvelki sanıkların durumlarında da bahis mevzuu edilmiştir.

9/12/1958 günü grupta: (... Bütün Milletin gözü bu grup toplantısındadır... Memleketteki ağır ihtilâl havasını kaldırmak için grubun bir tebliğ yayınlamasını ve tedbirler için bir komisyonun hemen kurulmasını hemen teklif ediyorum.) demiş ve bir

önerge vermiştir. Bu da sanığın muhalefete karşı tutumunu göstermektedir.

6/5/1958 tarihinde de grupta: (... Evvelâ hadiselerle bir teşhis koymak lâzımdır. Demokrat Partinin gerek iktisadî ve gerek siyasî sahadaki muvaffakiyetleri, seçimle bir başka partinin iktidarı almasına imkan bırakmıyacağı ve hele Halk Partisi bunu herkesden daha iyi anladığı için iktidara geçmenin tek yolu, gayri meşru şartlarla iktidara geçmek yolu olduğunu bilerek harekete geçmiş bulunuyor. Bu hareketleri İsmet İnönü, bu şekilde beyanları ve hareketleriyle teşvik etmektedir. Yani İsmet Paşa Memleketi felâkete ihtilâle götürmektedir. Binaenaleyh her şeyden evvel İsmet İnönü meselesi ortaya çıkmaktadır. Bu menfur adamı politikanın dışına atmak lâzımdır. Ancak o zaman memleketin huzura kavuşacağına kani bulunuyorum) demiştir. Bununla beraber bu sözler ve sanığın durumu itibarıyla hareketi ferî iştirâk halinde görülmüş, aslî iştiraka ait mütalâada isabet bulunmamıştır.

261- HADİ TAN: Son devre Milletvekilidir. İç tüzük tadiline ve selahiyet kanununa oy vermiştir. Anayasanın gerek kanunlar ve gerek olaylar yolu ile açık olarak ihlâli karşısında hiçbir faaliyet göstermemiştir. Bilâkis 9/12/1958 gününde, grupta sayfa 2-3 de toplantı ve gösteri yürüyüşleri ve Basın Kanununundaki tedbir ve kayıtları ağırlaştırıcı hükümler sevk edilmesini ve Basın davaları için hususî mahkemeler kurulmasını teklif etmiştir.

10/12/1958 tarihinde grupca verilen kararla tedbirler Komisyonuna üye seçilmiş ve 24/12/1958 tarihinde bu komisyonun verdiği raporu imza etmiştir. 21/4/1960 tarihinde teşrii masuniyetin umumi heyette işari reyle kaldırılmasının tetkiki için kurulan komisyonda sanık da mevcuttur ve bu komisyonda teşrii masuniyetin umumi heyette işari oyla kaldırılması hakkında rey veren 4 üyeden birisi de bu sanıktır.

26/4/1960 tarihinde muvakkat encümünde yetki kanununu teklif edenleri tebrik etmiş ve kanun tasarısını savunmuştur. Bu konuşmalar ve davranışlar sanığın Demokrat İktidarı ehemmiyetli bir şekilde desteklediğini gösteriyor. Müsteşarlık devresi dava mevzuuna dahil olmamak icap eder. Müsteşarın kanunların hazırlanıp çıkmasında ve bakanın imza ettiği karamamede kanunun bir sıfatı yoktur. Devresinin kısa oluşu ve umumi durumu göz önünde bulundurularak hareketi aslî iştirâk mahiyet ve derecesinde kabul ve takdir edilmiştir.

262- Fikri Apaydın: Sanık devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yapmamıştır. İddiada birinci fıkranın tatbiki için bütün kanunlara oy vermiş olması ve Mecliste İstanbul-Ankara olayları sırasında: (... Bir hususu rica edeceğim yurt dışı talebemizin aleyhte nümayişler yaptığını gazetelerde okuduk. Bunlar dövizli ve burslu talebe ise birşey düşünülüyor mu?) diye sorması üzerine Adnan Menderes'in (böylelerinin dövizlerinin ve burslarının kesilmesi hususunda yıldırım telgrafı çekilmiştir.) diye cevap vermiş olması alınmıştır. Bu cevaba göre sanığın bu konuşmasından evvel bursların, dövizlerin hükûmetçe kesilmesi cihetine gidildiği anlaşılır.

yor. Kabineye mensup diğer sanıkların durumları incelenirken filhakika hükûmetçe bu hususun düşünülüp elçiliklere ve konsolosluklara bildirildiği anlaşılmıştır. Kaldı ki sanığın Behçet Kayaalp listesinde adı bulunmasından sarfı nazar, Refik Koral-tan'ın meclis başkanlığından uzaklaştırılması hakkındaki cereyana katılmış ve hattâ Şem'i Ergin tarafından Meclis reis vekiline aday olarak gösterildiği tesbit edilmiştir. Durumu aslı iştirâkin kabulüne müsait değildir. Fer'i iştirâk halindedir.

263- Ömer Başoğlu: Son devre milletvekilidir. İktüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı olmadıktan başka Siyasal Bilgiler fakültesinin okul haline getirilmesine dair Şubat 1960 tarihli önergeyi ve hükûmete şiddet tavsiye eden 119 imzalı 7.6.1958 tarihli gruba verilen önergeyi imza etmiştir. Sorumluluğu aşikârdır. Fer'i iştirâk halindedir.

264- Ebubekir Develioğlu: Son devre milletvekilidir. Yalnız içtüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında faaliyeti yoktur. Müdafaası da bir esasa dayanmamaktadır. Fer'i iştirâk halindedir.

265- Kâmil Gündes: 950 den beri milletvekilidir. Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülmemektedir. İddiada 146/1 in tatbiki için Genel Kurul Üyesi oluşu, bütün kanunlara oy veriş ve 7.4.1960 tarihli gruptaki konuşması ve selâhiyet kanununun muvakkat encümünde görüşülmesi sırasındaki konuşmalarına istinad edilmiştir. 7.4.1960 tarihli grupta tedbirler alınması ve tahkikat encümeni kurulması fikri evvelâ Reşat Akşemsettinioğlu ve Adnan Menderes tarafından ileri sürülmüştür. 26.4.1960 tarihli muvakkat encümündeki konuşması sırasında sanık tasarındaki âmmenin huzuru için Komisyonun her türlü tedbir alacağına dair "E" bendinin aleyhinde konuşmuştur,

Divanın 961/7 esas sayısında kayıtlı Vatan Cephesi davasındaki mahkûmiyeti Genel Kurul üyesi olması sebebiyledir. Bunlara göre durumu aslı iştirâk halinde görülmemiştir. Fer'i iştirâk mahiyetindedir. Ancak 7.6.1958 tarihli 119 imzalı takrirda imzası vardır.

266- Servet Hacıpaşaoğlu: Sanık 954 den beri milletvekilidir. 39 ncu maddenin ve seçim kanununun 957 deki tadiline, basın kanuna ve içtüzüğün tadiline oy vermiştir.

Demokrat iktidarı destekler mahiyette müsbet bir faaliyeti yoktur. Buna mukabil Behçet Kayaalp listesinde adı bulunduğu gibi 90 lık takriri de imza etmiştir. Devresindeki Kırşehir kanunu, Tahkikat Encümeni kurulmasına dair karara ve yetki kanununa oy vermemiş olması ayrıca dikkate alınmıştır. Bunlara göre bir sorumluluk yükletilmemiştir.

267- Ali Rıza Kılınçkale: 957 den beri milletvekilidir. Kırşehir kanunu hariç devresindeki dava konusu bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında hiçbir faaliyeti yoktur. Müdafaası umumî mahiyette, umumî gerekçede nazara

alınan sebeplere dahildir. Fer'i iştirâk halindedir.

268- Fahri Köşkeröğlu: 950 ve 957 de iki devrede milletvekilliği yapmıştır. Halk Partisi hakkındaki kanuna ve içtüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti ve umumî ve hukukî sebepler dışında şahsına bağlı bir müdafaası yoktur.

269- Hakkı Kirmel: Sanık Hakkı Kirmel 954 den beri milletvekilidir. Tahkikat Komisyonunun kurulması ve yetki kanunundan mâda devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Aksine, 14.5.1959 da gruba: (... Cumhuriyet Halk Partisi meclis grubunun meclis çalışmalarını sabote ettiklerini, B.M.M.'nin haysiyet ve vakarına taaruz ettiklerini, meclis çalışmalarını ihlâl ettikleri, meclisin kutsî çatısı altında elfazıgalizeyi itiyat haline getirdiklerini umumî efkâra bir tebliğle duyurulmasını.) şeklinde yaptığı teklif grupça kabul edilmiştir. Bundan başka 7.4.1960 tarihli grup konuşmasında (... Vatan Cephesi çığırı, radyo gazetesi neşriyatı, istifaların radyo ile neşri kudretli Başbakanamızın çok esaslıbir buluşu olmuştur) demiştir. Buna mukabil Behçet Kayaalp listesinde adı bulunduğu gibi 90 lik takriri de imza etmiştir. Kül halinde tutumu gözönünde bulundurulduğunda bu önerge ve konuşmanın 146/1 in kabulüne müsait olmadığı takdir kılınmıştır. Fer'i iştirâk halindedir.

270- Durdu Turan: Son devre milletvekilidir. Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yapmamıştır, Fer'i iştirâk halindedir.

271- Şefik Bakay: 950 den beri milletvekilidir. Devresindeki dava konusu kanunlardan ancak Halk Partisi malları hakkındaki kanuna 39 ncu maddenin ve seçim kanununun tadillerine oy vermiştir. Buna mukabil basın suçlarının affı hakkındaki sanık Kemal Özçoban ve arkadaşları tarafından verilen ve Vatan gazetesinin 18.12.1958 tarihli nüshasında yayınlanmış bulunan önergede imzası vardır. D.P. den istifanın milletvekilliğinden de istifayı tazammun ödeceği yolundaki D.P. genel kongresindeki tutum ve teklife itiraz edenler arasında bulunduğu yine 19.10.955 tarihli Vatan gazetesinde yayınlanmıştır. 90 lik takrirden imzası vardır. Bunlar sanığın murakabe görevini yapmaya çalıştığını ve yaptığını göstermeye yeter.

272- MEHMETALİ CEYLAN:

Sanık 1954 den beri milletvekilidir Devresindeki Kırşehir Kanunu hariç bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığını gösterecek bir faaliyeti yoktur- Müdafaasında ileri sürdüğü çalışmaları dava konusunun taalluk ettiği saha dışındadır. Fer'i iştirak halindedir. Ancak Behçet Kayaalp listesinde adı bulunması 90 lik takrire oy vermesi takdiri azaltıcı sebep sayılmıştır.

273- AVNİ SAKMAN:

Son devre milletvekili olup bu devredeki kanunlara oy vermiştir. Murakabe göre-

vini yapmamıştır. Müdafaası yukarıda umumî 17 nci madde hakkında gösterilen sebeplere dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

274- DÜNDAR TEKANT:

Son devre milletvekili olup yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. Murakebe görevini yapmamıştır. Esaslı bir müdafaası yoktur. Fer'i iştirak halindedir. Devrenin kısıtlılığı ve yetki kanununa oy vermemiş olması hali takdiri azaltıcı sebep sayılmıştır.

275- HÜSNÜ YAMAN:

1950 den beri milletvekilidir. Devresindeki kanunlardan yalnız Halk Partisi mal-ları hakkında kanuna, 39 ncü maddenin seçim kanununun Tadillerine, basın kanunu-na oy vermiştir. Mürakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Müdafa-asıda dahaziyade yetki kanununun müzakeresi sırasında Mecliste bulunmadığına ve umumî ve hukukî kısımda reddedilen hususlara taalluk etmektedir. Fer'i iştirak ha-lindedir. Ancak Kemal Özçoban ve arkadaşları tarafından verilmiş basın suçlarının affı hakkındaki önergede imzası olması hali hakkında takdiri azaltıcı sebep sayılmış-tır

276- ÖMER CEBEÇİ:

Son devre milletvekilidir. Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. mürakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Aksine Mecliste gurup Başkan vekili sanık Baha Akşit'in evrakı arasında bulunduğu 10.8.1960 tarihli zabıt varakası ile tesbit edilen 20.10.1959 tarihli 2 önergesi vardır. Bunlardan birisi basın hakkındadır ve (Türk Basınının ve Mensuplarının bazıları ve hele ekseriyeti teşkil eden Patron gazeteci ve Baş Muharrirlerin muhalefetin kötü huylarını teşahup ederek hergün va-tandaşa iktidarımızın ıcratını ve partimizi, taraftarlarımızı partimizden ve iktidarı-mızdan soğutmayı çalışan.. Patronlarına, mensuplarına karşı radikal ne gibi tedbirler ittihazının düşünüldüğünün alâkalı vekil tarafından cevaplandırılarak "imhale müte-hammil olmayan bu meselenin bir an evvel nihayı bir karara raptı" denilmiştir.

İkinci önergesi memurlar hakkındadır. Bunda da: (... Partizan memurların mikda-rını tesbit mümkün müdür, iktidarımızı tutan memurların mikdarı malûm mudur, ki-lit noktalarını ve köprü başlarını tutan memurlar arasında partizan memurlar varmı-dır?..) denilmektedir. Sanık bu iki önergesi ile basına ve memurlar camiasına parti-zan bir gözle baktığını göstermektedir.

27.4.1960 tarihli gurutaki konuşmasında da: (... Teklif üzerinde müzakere açıl-masını isteyen Adnan Menderes'e minnetlerimi sunarım. İsmet Paşa gözümüzün içi-ne baka baka bu memlekette isyandan ihtilâlden bahsederek millî birliği zedelemek yolunda tahrikat yapmaktadır... Milletlin karşısında, Fransa'da Petenin akibetine uğ-ramaktan daha kötü bir duruma namzet hale gelmiştir... Karşımızda İsmet Paşa ve aynı fikrin etrafında toplanan Halk Partisi yoktur. Bihassa basını da hesap etmek lâ-

zımdır. Bu sebeple Ankara, İstanbul, İzmir’de tedbirlerimizi almaya mecburuz. İnönü’nün teşrii masuniyetini kaldırmak suretiyle kaza mercilerine değil, hususî bir mahkemeye vermezsek, bu adamı serbest bırakırsak bu memlekette huzur ve sükûnu temin edemeyiz, denmektedir. Bu sözler de muhalefete karşı zihniyetini açığa vuruyor. Bu önergeleri veren ve konuşmayı yapan sanık 90 lık tavriri de imza etmiştir. Burumu ve tutumu küll halinde münakaşa ve takdir olunarak aslî iştirak halinde bulunmadığı neticesine varılmış ve fer’î iştirak kabul edilmiştir.

277- DURSUN EROL:

Son devre milletvekilidir. İç tüzük tadiline ve yetki kanununa oy vermiştir. Murakabe görevini yapmamış olduğu gibi üstelik Siyasal Bilgiler Fakültesinin Okul haline getirilmesine dair Şubat 1960 tarihli önergeyi imza edenler arasındadır. Umumi sebepler dışında hususî bir sebebe dayanan müdafaası yoktur.

278- SADETTİN YALIM:

954-957 devreleri milletvekilidir. Kırşehir Kanunu ile, seçim, basın ve iç tüzük tadillerine oy vermiştir. Anayasa sahasına giren bir murakabası yoktur. Esas hakkındaki iddiada 2.5.1960 tarihindeki guruptaki konuşması ile 3.5.1960 tarihinde İlhan Sipahiye sataşmasına istinat edilmektedir. 2.5.1960 tarihli konuşmasında: (... Bir hafta, on gün kadar evvel Mecliste şöyle bir şey oldu. Şu arka sıralarda onların mebuslarından Muammer Akpınar sırayı vurarak gürültü çıkarıyordu. “Ne vuruyorsun” dedim. “Hepinizi Ankara sokaklarında gezdirmiyeceğiz.” dedi. Arkadaşlar bu söz kafi bir şeydir. Dün Akşam taksiye bindim. Konuşuyoruz. Şöför D.P. mebusu olduğumu anladı çok sevindi. Dedi ki yalnız paşa değildir, biz de Kayseriye gittik taksi tuttular. Turan Güneş, Fethi Çelikbaş İsmet Paşa’ya ısrar ediyorlardı; illa Yeşilhisara gitmeliyiz, illa gidecek, orayı göreceksiniz, diye.. Turan Güneşler, Fethi Çelikbaşlar bu havayı Üniversitede bu havayı aylardan beri hazırladılar) demiştir.

3.5.1960 tarihinde grupta İlhan Sipahioğlu olaylar hakkında yumuşatıcı konuşma yaparken sanık; “Bunu dün konuşmalı idiniz” diye sataşmıştır Bu konuşma ve sataşma mahiyeti itibariyle iştirakin kabulüne müsait olmamak icap eder. Gerçi sanık, hükûmete şiddet tavsiye eden. 119 imzalı önergeye de imza koymuştur. Bununla beraber durumu Divanca Fer’i iştirak olarak kabul edilmiştir. D.P. den istifa etmiş olup olmadığına gelince; Kocaeli Valiliğinin 24.9.1960 tarih ve 4301 sayılı yazısında: (Sadettin Yalımın Aralık 1958 ilâ Ocak 1959 tarihleri arasında istifa ettiğine dair İzmit P.T.T. müdürlüğüne bir Telgraf vermediği P.T.T. müdürlüğünün 21.9.1960 günlü yazısı ile bildirilmiştir. Adı geçenin 1958 yılı Aralık ayı sonlarında partiden istifa ettiği mevcut kararlardan ve parti teşkilatına tebliğ edilen yazılardan öğrenildiği, bu istifadan sonra partiye alındığına dair bir kayıt bulunmamasına rağmen yapılan incelemede tekrar partiye girdiğinin tahakkuk ettiği, istifasını Genel Merkeze vermiş

olduğundan geriye alma işleminin de Merkezden yapılmış olması muhtemel bulunduğ u, esasen 15.11.1959 tarihinde İzmitte Sabık Erzurum Milletvekili Mustafa Zeren ve Konya Milletvekili Himmet Ölçmenin bulundukları İl kongresinde, bir üst kongereye Saddettin Yalım'ın üye olarak seçildiği bu durumun kendisinin partiye tekrar girişini teyid ettiği, emniyet müdürlüğündeki malûmata göre de 15.11.1959 tarihinde yapıları İl Kongresinde Sadettin Yalım'ın da hazır bulunduğu, aynı toplantıda bir konuşma yaptığı ve taraftarlarının İl İdare Kuruluna seçtikleri anlaşılmıştır.) denilmiştir.

Sanığın Demokrat parti gurup toplantılarında bulunup konuştuğu kendi ifadesinden ve gurup başkan vekili Baha Akşit'in beyanından anlaşılmaktadır. Gurup toplantılarına başka partilere mensup milletvekillerinin geldiğinin vakî olmadığı, bir defaya mahsus olmak üzere sanık Hikmet Bayurun 27.4.1960 toplantısına tesadüfen çağrıldığı da yine ifadelerden anlaşılmaktadır. Kendisi guruptaki konuşmasında Şoför'ün kendisinin D.P. milletvekili olduğunu anlayınca sevindiğini söylemektedir. Bunlar partiye tekrar girdiğini kabule elverişli olmakla beraber, girmemiş olduğu farz olursa dahi, bir numaralı geçici kanunun 6 ncı maddesine göre Yüksek Adalet Divanı sakıt Reisicumhur ile Başvekil ve Vekilleri ve eski iktidar mebuslarını ve bunların suçlarına iştirak edenleri yargılamak üzere kurulmuştur. Netekim, bağımsız bulunan Hikmet Bayur hakkında Yüksek Soruşturma Kurulunca bu telakki ile son tahkikatın açılması kararı verilmiştir. Binaenaleyh D.P.den istifa etmiş olduğunu ile-ri süren sanığın ve müdafinin zifeye müteveccih itirazı yerinde değildir.

279- CEMAL TÜZÜN:

954 den beri milletvekilidir. 39 ncü maddenin, seçim kanununun ve iç tüzüğün tadillerine oy vermiştir.

12.6.1956 tarihinde guruptaki konuşmasında: (... İç mevzular meselesi üzerinde konuşuldu, hâkimden, hükümden bahsedildi ama iç mesele denildiği zaman bu memlekette icraatımızı halk kitlelerine sindirecek, vatanın en hücra köşesine yaya-cak idare amirleri olduğunu unutmamak lâzımdır. Bendeniz D.P. nin iktidara geldiği ilk günden beri evveleminde Vilayet adedi kadar valiye ihtiyacımız bulunduğunu, bize canı ile, kanı ile bağlı valiye ihtiyacımız bulunduğunu defaatla ve her vesile ile izaha çalışmış idim.) demektedir. Bu konuşma sanığın memleket idaresinde önemli mevkiye bulunan valilere partizan bir zihniyetle baktığını açık olarak göstermektedir.

9.1.1958 tarihli gurup konuşmasında: (... İzmit Kâğıt fabrikasında 400 memur vardır. Bunlar 948 de 225 lira alırlardı. Şimdi 875 lira alırlar. Başvekilin oturduğu evden daha konforlu evlerde bedava denecek şekilde otururlar. Ondan sonra da seçimde onların sandığından bize 30 tane rey çıkar beyler.) demiştir.

Sanık bu beyanı ile memura yapılanı adeta seçimde rey mukabili yapıyormuş gibi kabul etmektedir.

23.1.1958 tarihli gurup konuşmasında da: (... Tevzi sisteminin sureti kat'iyede değiştirilmesi ve valilerin takdirine bırakılması suretiyle partili fedakâr arkadaşlarımızın geçimlerinin sağlanması icap eder.) demektedir.

Sanık yukardan beri konuşmalarında her sahada partizan zihniyetle hareket edilmesini ısrarla istemektedir.

5.6.1958 tarihli gurup konuşmasında da: (... Rauf Onursal'ın, İsmet Paşa bu memlekette çıkarılmadıkça memleketin selâmete ermesine imkân yoktur, demesine kızmıştık; bu kadar ağır konuşulur mu demiştik. Doğru imiş. O bir mürekkep balığı gibidir. Her bulunduğu muhiti karartmakta ve orada tagaddi etmektedir. Onun için Papuç pahalıdır. Yalnız mebusluğumuzu değil, belki diplomalarımızı bile elimizden alacaklar. Bunlar, karılarını, çocuklarını hatta 7 yaşındaki çocuklarını mekteplerde vazifelendirmişlerdir... Binaenaleyh C.H.P. sinin yıkıcı icraatını önlemek...) demektedir.

Sanık 39 ncu madde tadilini memleket için en hayırlı hükümlerden birisi diye tavsif etmektedir.

2.5.1960 tarihli gurup konuşmasında da: (... hükümetimizle, soruşturma komisyonumuz, hep beraber çalışmamız ile her şeyin düzelmesinin kabil olacağına şüphemiz yoktur. Halk Partili Milletvekillerinin kimlerle temas ettiğini tesbit etmek ve ona göre tedbir almak lâzımdır. Başbakanımızın dünkü konuşmalarını Radyoda dinlediğimiz zaman çoluk çocuk ağladık kendilerini tebrik ederim) demektedir.

Bu sözleri ile de Adnan Menderes İdaresindeki gidişi aslı iştirak halinde tuttuğunu gösteriyor.

280- NÜZHET ONAT:

954 den beri milletvekilidir. Kırşehir kanunu hariç, devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Murakaba vazifesini yaptığı hakkında hiçbir davranışı yoktur. Umumi müdafaanın dışında hukukî sebebe dayanan bir müdafaası da mevcut değildir. Fer'i iştirak halindedir.

281- ABDURRAHMAN FAHRİ AĞAOĞLU:

950 den beri milletvekilidir Halk partisi mallarına seçim kanununun ve iç tüzüğüne tadillerine oy vermiştir. Gerçi 29.5.1956 gurup konuşmasında basın hakkındaki tekliflerin daha da şiddetlendirilmesini istemiş ise de hâdiselerin inkişafı karşısında tutum ve zihniyetini değiştirmiş olacaktır ki 21.11.1957 tarihli gurup konuşmasında: (.... 1957 seçimlerinden ötürü C.H.P..si hakkında Meclis soruşturması açılmasında fayda görmüyorum) demiştir.

10.6.1958 tarihinde gurupta: (... İç İşleri Bakanından dinlediğimize göre son İs-

tanbul hâdiseleri diye üzerinde durmaya değer bir hâdisе yoktur. Demek daha doğru olur... Muhalefet partisi lideri İsmet İnönü, Cumhuriyeti tehlikede görmüş. Eğer böyle görmüş ise bunu söylemek elbette onun hem hakkı ve hemde vazifesidir. Bunda bir suç aramak yersiz bir tevehhümden başka bir şey değildir. Şimdiye kadar ne için bir tehlike görmemiş de şimdi görüyor. Başbakanın son gezisine katılmış birisi gurubumuzun başkanı, diğeri de gurubumuzun eski reisi olan iki arkadaşımızın geziden dönüşlerinde sakıt hanedana mensup erkeklerinde memlekete getirilmelerini temin için bir kanun teklif ettiklerini gazeteler yazmadımı? Böyle bir tekliften Cumhuriyet için bir tehlike seçilmesini neden suç görüyoruz?... İnönü vesayete muhtaç mıdır ki bir toplantıda söyleyeceği sözler bakımından kendisini ikaz etmeyi düşünüyorlar. Bu hareket Demokratik bir rejimde asla tecviz edilmeyen haksız bir müdahale, insan şeref ve haysiyetine riayetsizlikten başka bir şey değildir.... Asıl küsürü kendimizde aramak bir suç mudur? ... Biz memleketi kurtardık; her şey yapmak hakkımızdır, yahut biz memleketi kalkındırdık büyük hizmetlerimiz var, diğеr şeyler küçüktür demek ve bu açıdan olayları görerek tahakküm yoluna sapmak yanlıştır... Bizi yıpratın olaylardan bir iki misal vereyim. Bütçe ve mali kontrol sistemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü kanunu, 954 seçimlerinden sonra seçim kanununda tadilat, Kırşehir kanunu, son olarak Radyoda neşriyat... Anayasa meselesi bugün en müstacel, hale gelmiştir... Menderesle asla birleşmediğim bir meseleye dokunmak istiyorum: Demokrasi, hak ve hürriyet bahsi açıldıkça Menderes daima Balkanlardan, Fransadan misaller verir; iç ve dış tehlikelerden hükûmetin kuvvetli ve istikrarlı olması lüzumundan bahseder. Herkezin bir türlü Demokrasi anlayışı olduğunu söyler. Bu tarz tehlikelidir. Keyfi idare temayülünü, istibdat temayülünü gösterir ... Ne için Anglosakson aleminden örnek vermezler de dejenere sistemlerden misal gösterirler) demektedir.

Temas ettiği esaslı konular ve ileri sürülen fikirlerdeki sarahat karşısında bu konuşma; sanığın demokratik nizamla riayetkar olduğunu, Anayasa teminatı altındaki hak ve hürriyetlerin mahfuz tutulmasını istediğini göstermektedir. Bu konuşma demokrat iktidarın ileri gelenleri tarafından hoş karşılanmamış olacaktır ki gurup zaptındaki kayda göre örnekleri Cumhurbaşkanlığına ve Genel İdare Kuruluna gönderilmiş ve kendisi Genel Kurul'a çağrılarak bu konuşmasından dolayı sorguya çekilmiştir.

6.2.1958 tarihli gurup konuşmasında da: (... Dilekçe komisyonunun emeklilik muamelelerini iptâlе yetkili olduğunu) savunmuştur.

Bunlara göre murakaba görevini esaslı bir şekilde yaptığı anlaşılmıştır.

282- İSHAK AVNİ AKDAĞ:

954 den beri milletvekilidir. Kırşehir kanununa, 39 uncu maddenin ve İç tüzüğün tadiline, yetki kanununa oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir davra-

nışı yoktur. Müdafaası da umumî ve hukukî kısımda nazara alman hususlara taallûk etmektedir. Fer'î iştirak halindedir.

283- HAMDİ RAGİP ATADEMİR:

.954 den beri milletvekilidir. Basın kanununun ve iç tüzüğün tadillerini oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Demokratik nizama bağlı ise ve hükümetin tutumunu ve yetki kanununu tasvip etmiyorsa bunu dergilerde, gazetelerde ve şahıslar yanında değil grupta ve Mecliste aksettirmek icap eder. Fer'î iştirak halindedir.

284- MUSTAFA BAĞRIACIK:

954 den beri milletvekilidir. Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Yüksek soruşturmada Yetki Kanununa oy verdiğini bildirdiği halde bilâhara bunun zuhule müstenit olduğunu ve çünkü 3 gün İstanbul'a gitmiş olduğunu bildirmesi kabula şayan olamaz. Murakaba görevini yapmamıştır. Müdafaasında yukarıda münakaşası yapılan umumî ve hukukî müdafaalara dahildir. Fer'î iştirak halindedir.

285- OSMAN BİBLİOĞLU:

Son devrin milletvekilidir. Yalnız İç tüzüğe oy vermiştir. Bununla beraber Meclis gurubu İdare Hey'eti üyesidir. Hukukî sebebe müstenit esaslı bir müdafaası yoktur. Fer'î iştirak halindedir.

286- REMZİ BİRAND:

950 den beri milletvekilidir. Tahkikat encümeni kurulmasından başka devresindeki kanunlara oy vermiştir. Aynı zamanda genel idare kurulu üyesidir. Divanın 961/7 esas numarasında kayıtlı vatan cephesi davasında mahkumiyeti cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Ancak oradaki mahkumiyeti de genel kurul üyesi olması sebebine müstenittir. Murakaba görevini yaptığı hakkında hiçbir faaliyeti mesbuk değildir. Fer'î iştirak halindedir.

287- SITKI SALİM BURÇAK:

950 den beri milletvekilidir. Devresindeki tahkikat encümeni kurulması ve yetki kanunu hariç diğer kanunlara oy vermiştir. Bu uzun devrede murakaba görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Müdafaası yukarıda umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Ancak 90 lık takriri imza etmiştir. Fer'î iştirak halindedir.

288- REYHANGÖKMEN OGLU:

954 den beri milletvekilidir. 39 ncü maddenin seçim ve basım kanunlarının ve iç tüzüğün tadillerine oy vermiştir. Kanunlar yoluyla ve olaylar sebebi ile fiilen Anayasanın ihlâline karşı murakaba vazifesini yapma bakımından hiçbir davranışı da bulunmamıştır. Bilakis basın kanununun ve 6534 sayılı kanunun getirilmesinin ihtiyacı karşıladığını ve geç kalınmış olsa dahi hükümetin tebrike layık olduğunu bildirmiştir. Bundan başka hükümete şiddet tavsiye eden 7.6.1958 tarihli olup grupta

10.6.958 tarihinde kabul edilmiş bulunan 119 imzalı takirde kendisi de vardır.

Müdafası kararın yukarı kısmında umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'î iştirak halindedir.

289- MUHİTTİN GÜZELKILIÇ:

954 den beri milletvekilidir. Kırşehir kanunu hariç, devresindeki kanunların hepsine oy vermiştir. Esas hakkındaki iddiada 146 ncı maddenin birinci fıkrasının uygulanmasına esas olarak işaret edilen, kanunlara oy vermiş olması ve bir de sanığın 7.4.1960 tarihinde guruba verdiği (Memleketin asayişini bozan ve kızlarımızla topraklarımızı Amerikalılara satıyoruz diyen muhalif mebuslar hakkında Meclis tahkikatı açılması için bir komisyon kurulması için takririmin rey'e arzını) şeklindeki önergesine dayanılmaktadır. Her iki halde aslî iştiraki kabule müsait bir mahiyet taşımamaktadır. Fer'î iştirak halinde görülmüştür.

290- ALİ SAİM KAYMAK:

Son devre milletvekilidir. Yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir davranış görülmemektedir. Fer'î iştirak halindedir. Ancak devresinin kısa oluşu lehinde cezayı azaltıcı sebep sayılmıştır.

291- HÜLKİ ÂMİL KEYMEN:

Son devre milletvekilidir. Yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Müdafası umumî ve hukukî, sebeplerde münakaşa edilen hususlara taallûk etmektedir. Fer'î iştirak halindedir.

292- AHMET KOYUNCU:

954 den beri milletvekilidir. Kırşehir kanununa seçim kanununun ve iç tüzüğün tadillerine oy vermiştir. Murakaba görevini yapmış olduğunu gösteren hiçbir hareketi görülmemektedir. Müdafasında kararın umumî ve hukukî sebepler kısmına dahildir. Fer'î iştirak halindedir.

293- TARIK KOZBEK:

950 den beri milletvekilidir. Tahkikat encümeni kurulması ve yetki kanunu hariç devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Seçim kanunun tadilleri ile iç tüzük tadili tasarılarını da imzalamıştır. Murakaba görevini yapmamıştır. Müdafasında umumî hukukî kısımda münakaşa ve tahlili yapılan hususlara taallûk etmektedir. Fer'î iştirak halindedir.

294- MUSTAFA RUNYUN:

İç tüzük tadiline ve yetki kanununa oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Müdafasında kararın umumî ve hukukî kısmında münakaşa edilen hususlara dahildir. Fer'î iştirak halindedir.

295- SABAHATTİN SAYIN:

Son devre milletvekilidir. Yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. Murakaba görevini yap-

tığı hakkında bir faaliyeti görülmemektedir. Müdafaasında kararın umumî ve hukukî sebepler kısmına dahildir. Fer'î iştirak halindedir.

296- SAMİ SOYLU:

Son devre milletvekilidir. Yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. Murakaba babında hiçbir davranışı olmamıştır. Müdafaasında kararın umumî ve hukukî kısmında münakaşası yapılan hususlara dahildir. Fer'î iştirak halindedir.

297- ÖMER SEKER:

Son devre milletvekilidir. İç tüzük tadiline ve tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiştir. Murakaba görevi yaptığı hakkında hiçbir davranışı olmamıştır. Müdafaası kararın umumî ve hukukî kısmında bahsedilen hususlara taallük etmektedir. Fer'î iştirak halindedir.

298- NAFİZ TAHRALI:

Son devre milletvekilidir. İç tüzük tadiline komisyon kurulmasına ve yetki kanununa oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığına dair bir faaliyeti yoktur. Müdafaası, kararın umumî ve hukukî kısmında münakaşası yapılan hususlara dahildir. Fer'î iştirak halindedir.

299- MEHMET DİLER:

Son devre milletvekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermiştir. murakabasını yaptığı hakkında hiçbir faaliyeti yoktur. Müdafaası kararın umumî ve hukukî sebepler kısmına dahildir. Ayrıca hususî sebebe müstenit bir savunması mevcut değildir. Ferri iştirak halindedir.

300- İBRAHİM GERMİYANOĞLU:

Son devre milletvekilidir. İç tüzük tadiline ve tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir davranışı görülememektedir. Hususî sebebe dayanan bir müdafaasında yoktur. Fer'î iştirak halindedir.

301- AHMET İHSAN GÜRSOY:

950 den beri milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanuna, Kırşehir Kanununa, 39 ncü maddenin, seçim kanununun ve İç tüzüğün tadillerine oy vermiştir. Murakaba vazifesini yaptığı hakkında hiçbir faaliyeti yoktur. Hususi bir sebebe dayanan müdafaası mevcut değildir. Fer'î iştirak halindedir.

302- İRFAN HAZNEDAR:

Son devre milletvekilidir. İç tüzük tadiline ve Yetki kanununa oy vermiştir. Anayasanın gerek kanunlar yoluyla, gerek olaylar sebebiyle fiilen ve açık olarak ihlâli karşısında murakaba görevini yaptığı hakkında hiçbir faaliyette bulunmamıştır. Bilâkis oy verdiği kanunların Anayasaya aykırı olup olmadığını savunmaktadır. Müdafaası kararın umumî ve hukukî kısmında gösterilen sebeplere dahildir. Fer'î iştirak halindedir.

303- SÜLEYMAN SÜRURİ NASUHOĞLU:

950 den beri milletvekilidir. Kırşehir kanunu ve basın kanunu tadili hariç devresindeki diğer kanunlara oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığına dair bir faaliyeti yoktur. Esas iddiada 146/1 nci maddesinin uygulanması istenirken sanığın Meclis gurubu üyeliği sıfatına dayanılmış ve başka bir sebep gösterilmemiştir. Halbuki tahkikat neticelerinden anlaşıldığına nazaran Meclis gurubuna bir taraftan parti adayı gösterirken diğer taraftan parti içinde müfrit gidişe mükavemet maksadiyle kendini gösteren yaylacılar “mutediller”in de aday gönderdiği anlaşılmaktadır. İşte sanık guruba yaylacıların adayı olarak girmiştir. Netekim Refik Koraltının Meclis Başkanlığından uzaklaştırılması yolundaki ceryanada katılmış ve yine gurup idare heyeti adayı olarak gösterilmiştir Buna nazaran birinci fıkranın tatbikine esas olacak bir sebep mevcut değildir. Fer’i iştirak halindedir.

304- Emin TOPALER:

Son devre milletvekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Fer’i iştirak halindedir

305- SAMED AĞAOĞLU:

950 den beri milletvekilidir. Kırşehir kanunu hariç devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Genel İdare Kurulu üyesidir. Aynı zamanda 5.6.1950 den 31.8.1958 tarihine kadar muhtelif bakanlıklarda asaleten veya vekâleten bulunmak suretiyle hükûmette yer almıştır. Rey verdiği kanunlardan Halk Partısı malları hakkındaki kanunla seçim kanunu ve basın kanunu tadil tasarılarını encümünde imza etmiştir. Grupta 19.6.1951 tarihinde gurup zaptı sahife 121 de: (... Mevcut ilânlar zaten gazetelere söz adilane, sözde müsavi şekilde dağıtılmakla heba edilmektedir. Bir prensip kararı ittihaz buyurunuz, hükûmetimiz serbest kalsın bu prensip kararının hükmü altında buna cesaretle gidebiliriz.) demiştir. O tarihte kendisi Devlet Bakanıdır. Basının ilânlar mevzuunda şikayetleri hükûmetin bu suretle serbest kalması ve kendisini tutan gazete ve dergilere tevzide daha fazla vermesi suretiyle imkân sağlamasını temin etmiş ve basının geniş surette bu suretle ve dolayısıyla baskısı altına almaya yol açmıştır. 8.12.1953 tarihinde grupta Halk Partisinin mallarının geri alınması mevzuundaki konuşmasında; kanunun çıkmasını desteklemiş ve (... Bu mallar teferruatı üzerinde durmaya lüzum kalmayacak kadar gayri meşrudur... Bir siyasi teşekkülün felcine müncer dahi olsa hakkın yerine getirilmesi icap eder.) demek suretiyle kanunun çıkmasında âmil olanlardan birisi olmuştur. 18.4.1960 tarihinde Meclisteki konuşmasında da (... Şimdi aziz arkadaşlar, muhterem Büyük Millet Meclisi Yalnız şu manşetleri okuyunca Türkiye’nim Kayseri denilen bir köşesinde, hiç değilse o köşesinde isyana benzer, ayaklanmaya benzer bir hâdise olduğu ve asilerin başında İsmet İnönü’nün muzafferane Kayseriye girdiği, hayaline, zannına kapılmamak mümkün

değildir.... Bunun içindir ki Türkiye Büyük Millet Meclisi Anarşiye yol açmayacaktır. Acı ile, elemle itiraf etmek lâzımdır ki bu anarşi temayülü Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsüne kadar sokulabilmiş ve burda Devlet Reisliği yapmış bir zat daha bir saat önce Meclisin kararlarına itaat etmiyeceğim diyebilmiştir. “Sağdan anlamamışsın gayri meşru olursa dedi sesleri” memleketi bu anarşi uçurumunun kenarından çekip kurtarmazsanız istibdatın kapılarını açmış olacaksınız. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu kapıyı ebediyen açmayacak ve istibdatın hayattaki son mümessilinin bu kapıdan geçmek emelini hüsrana uğratacaktır “Soldan şiddetli ve sürekli alkışlar”) demiştir. Halbuki Divanının 960/31 numarasında kayıtlı Kayseri olayları davasında Kayseriye gitmek isteyen İnönünün Trenini Himmet Dedede durdurmak suretiyle seyahat hürriyetini tahdit etmiş bulunan sanıklardan bir kısmının Divanca mahkumiyeti cihetine gidilmiştir. Sanık Samed Ağaoğlu ise İnönünün Kayseriye gidişini isyan gibi göstermekte ve tahkikat encümeninin kurulmasının bir zaruret olduğunu ileri sürmektedir.

29.4.1960 tarihli Meclis zabıt ceridesinde de: (... Hayır arkadaşlar, Örfi İdare memleketi geçici bir zaman için kendilerinin de dediği gibi sıkı bir kanunî rejim altında idare edecek olan bir amme müessesesidir. Buna mukabil Meclisin dün kurmuş bulunduğu tahkikat encümeni bu memleketin siyasi hayatını değil bir ay, 6 ay bir Sene On seneden beri mütemadiyen tehlikeli bir şekilde sıkıştırmış bulunan siyasi faaliyetlerin gizli köklerini arayıp bulmak için kurmuştur.) demek suretiyle Örfi İdareye rağmen tahkikat encümeninin faaliyetinin devamını hareretli bir şekilde savunmuştur. Bedii Faik duruşmada ki ifadesinde Sanık Samet Ağaoğlunun karakterini belirtmek için şöyle demiştir: (Bakanlıktan düşünce Menderes Kötü, Bakan olunca matbuat kötü) filhakika sanık Samet Ağaoğlunun siyasi hayatı ve zaman zaman Menderes'e çok yakın görünüşü bu söze hak vermektedir. Demokrat iktidarın fikir cephesini de idare edenler arasında bulunduğu malûm olan sanığın umumî tutumu ile sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le aslî iştirak halinde bulunduğu netice ve kanaatine varılmıştır. Rey durumu şöyledir: Ali Doğan Toran, Vasfî Gökse, ve Rıza Tunç 146/1, Mehmet Çokgüler, Hasan Gürsel ve Başkan 146/1-59 un, Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük de Fer'î iştirak derecesinde bulunduğu kabul ile 3 ncü fıkranın teşdiden tatbiki rey'inde bulunmuşlardır. Bu itibarla ceza tertibinde reyler dağılmıştır. Usulün 385 inci maddesi hükmüne göre sanığın en ziyade aleyhinde bulunan birinci fıkranın tatbikine dair 3 oy'un birinci fıkranın 59 ile birlikte tatbikine dair diğer 3 oy'a ilâvesi icap eder.

306- SEZAI AKDAĞ: Sanık son devre milletvekilidir. İçtüzüğe oy vermiştir. Anayasanın açık olarak ihlâli karşısında murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti mevcut değildir. Aksine 9.8.1958 tarihinde grupta basından bahsederken: (... Gazeteciler cemiyeti reisliği yaptım Allah huzurunda, sizlerin huzurunda arzede-

yim ki yazdıklarının % 99 u suçtur. Adliye Vekâletimiz ne yapıyor?... Biz muhalefetten iktidara geçen bir partiyiz. Yani partizan bir idareyiz. Partizan bir idare olduğumuza göre particiliğin icaplarını, değil ocakta, bucakta ilçeler, mecliste, hükûmetin her safhasında göstermek mecburiyetindeyiz. Memleketin ilerisi ve partimizin menfaatları icabı “Tabanca sesleri” tabanca filân değil) sanık bu sözleri ile basın hürriyetini ne derece kısmak istediğini ve memleketin partizan bir zihniyetle idare edilmesini kesin olarak teklif etmektedir. 20.11.1958 tarihli grupta: (... Cuma günleri bizim lehimize kullanabileceğimiz en mühim bir gün olduğu halde, dikkat ediyorum, arkadaşlarım buna dikkat etmiyorlar. Meselâ bir mebus 5 dakika konuşmak hakkını haizdir. Buna muvazi olarak Vekilde 5 dakika konuşabilir. Son söz mebusun olduğu için 5 dakika daha konuşması mümkündür. Bu suretle iktidar grubunun bir elemanı 15-20 dakika iktidarımızın propagandasını yapabilir... Bunları her Cumaya sıkıştırarak lehimize birçok puanlar kazanabiliriz) demiştir. Sanık Mecliste sözü uzatmak suretiyle ve hileli bir şekilde de olsa iktidarda kalmak için herşeyi göze alabileceğini bu beyaniyle göstermiş oluyor.

9.12.1958 tarihli grup konuşmasında da yine basından bahsederek: (... Bir kuruş para bir tek yaprak kâğıt vermeyeceksin. “Kapatacaksın” sesleri) Sanık bu sözleri ile basın hürriyetini tanımadığını ve ona bir kuruş para bir tek yaprak kâğıt vermemek suretiyle -mecliste cevaplandırıldığı şekilde- kapatılacak hale getirmekte tereddüt etmemektedir.

7.4.1960 tarihinde yine grupta: (... Cumhuriyet Halk Partisi bugün gayri meşrû yolda olduğunun ve komünistlerden faydalandığının delili 23.1.1960 günlü Akşam gazetesinin 3 ncü sahifesinde Aziz Nesin’ in yazdığı yazıdır.... Demokrat İzmir, içine müseccel komünist Naci Sadullah’ın çöreklandığı gazetedir. İş sanıldığı kadar basit değildir. Meclis soruşturması açacağız: sür’atle ve şiddetle meclis soruşturması açalım ve bundan sonra kapılara vurulacak kilitleri hep beraber kararlaştıralım) demiştir. Sanık yazılı müdafaasında bu konuşmasının komünistler hakkında olduğunu söylemekte ise de metni yukarıya geçirilen konuşmasında C.H.P.’nin bugün gayri meşrû yolda olduğunun ve komünistlerden faydalandığının delili olarak Aziz Nesin’in yazısından bahsetmiştir. Bu konuşmasıyla de tahkikat encümeni kurulmasını sür’atle ve şiddetle istediği görülmüyor.

3.5.1960 tarihinde grupta: (... Cuma günü radyoda, Üniversite saatinde matem marşı çalındı... Köylü saatinde Metin Toker’i kahraman diye anlıyanlar bunları yapanlar, İzmir ve İstanbul’da yürüyüşü yaptılar. İstanbul’da avukatlar cübbelerini Belediye önüne koymak istediler. Fakat koyamadılar. Ama İzmir’de Atatürk heykelinin önüne kara cübbelerini koydular. İzmir’de cübbelerini koyan bu avukatların % 90 ı hazine avukatıdır... Derhal bu avukatların işlerine nihayet vermek şarttır. “Bravo sesleri”). İstanbul Ankara olayları sırasında Hükûmetin tutumunu ve Üniversite

gençliğinin gösterdiği vatansever davranışı belirtmek isteyen avukatların hareketlerini sanık telin etmekte ve bunlardan hazine avukatı olanların vazifesine nihayet verilmesini acele tedbir olarak tavsiye eylemektedir.

Sanık Divanın 960/32 numarasında kayıtlı Demokrat İzmir gazetesi matbaasının tahribi davasında mahkumiyeti cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Tafsilat ve gerekçe bölüm: 2 ve numara 15 dedir.

Bu zihniyette bulunan sanığın aslı fail bulunan Celâl Bayar ve Adnan Menderes'e aslı iştirâk faili olduğu kendiliğinden meydana çıkmaktadır.

307- ÂTİF AKIN: Son devre milletvekilidir. Yalnız içtüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Bilâkis Siyasal Bilgiler fakültesinin okul haline getirilmesine dair tavrı imza etmiş bulunması zihniyetini gösterebilir. Fer'i iştirâk halindedir. Devresinin kısıklığı lehinde cezayı azaltıcı sebep sayılmıştır.

308- SELİM AKIŞ: Son devre milletvekilidir. İchtüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Müdafası da hususî bir sebebe dayanmamaktadır.

309- NEBİL SADİ ALTUĞ: Sanık 954 den beri milletvekilidir. 39 ncu maddenin ve içtüzüğün tadillerine ve Tahkikat Encümeninin kurulmasına oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Bilâkis hükümete şiddet tavsiye eden 7.6.1958 tarihli 119 imzalı önergede kendisi de mevcuttur. Müdafası kararın umumî ve hukukî kısmına dahil bulunmaktadır.

310- HİKMET BAYUR: 954 den beri Demokrat Parti listesinde bağımsız milletvekilidir. Seçim kanunu içtüzüğün tadillerine, komisyon kurulmasına ve yetki kanununa oy vermiştir. Gerçi 39 ncu maddenin tadiline ve basan kanununun 5680 sayılı kanunla tadiline ve neşir yoluyla ve radyo ile işlenen suçlara dair 6334 sayılı kanunlara red oyu vermiş ise de 11.9.1957 tarihinde mecliste seçim kanununun 35 ve 109 ncu maddelerinin değiştirilmesine dair olan tasarı görüşülürken: (... muhalefetin davranışı bu kanunu zaruri hale getirmiştir. Bu kanun geçici bir kanun değildir. C.H.P., kendisini Atatürk partisi bilir; "inkılâpların koruyucusuyum der" C.H.P. si Atatürk'ü her fırsatta küçük düşürmeyi vazife bilir, inkılâpların düşmanıdır. Bunların herne pahasına olursa olsun işbirliği yapmaları siyasî bakımdan büyük bir ahlâksızlıktır.) demiş Turgut Göle (Kars)... (Ahlâksız sensin kaçta satıldın) diye cevaplandırmıştır

Sanık bu sözleri ile seçim hürriyetini daha ziyade takyid eden bir tadile taraftar olduğunu ve memleket için zararlı olduğu tahakkuk ve bertaraf edilmesi lâzım gelen Demokrat iktidara karşı partilerin güçlerini birleştirmesi yolundaki teşebbüsleri de baltalamak istemiştir.

Yine Mecliste 4.12.1957 tarihinde: (... iktidar bu gibi tedbirleri almak zaruretinde

bırakılmamalıdır. Hükûmet çalıştırılmazsa iktidar çok ağır tedbirler alır. Bunlar zaruridir. Tarihte de böyle olmuştur.) demek suretiyle iktidarın aldığı ve alacağı şiddet tedbirlerini terviç eylemektedir. 22.2.1960 tarihinde Mecliste zabıt ceridesi sahife 195 de: (... Muhalefet bunu yapıyor ve memlekete zarar veriyor. Tabii kendisine daha fazla zarar veriyor. Demokrat Parti hamlelerine tekrar başladıktan sonra muhalefet bunun acısını görecek. Artık muhalefetin tabyaları malûm oldu. Bir işe başlandı mı hiçbir şey yapılmıyor; yapılmıyacaktır derler. Baraj, ehramdır derler. Evet onlar için bu barajlar ehramdır ve bu barajlar C.H.P. için mezar olacaktır.) demiştir. Bundan sonra yine 27.4.1960 tarihinde yetki kanununun meclisce kabulünü müteakip de D.P.'nin yaptığı toplantıya misafir aza sıfatıyla katılmış ve başkan vekili Mazlum Kayaların: (Grubumuz için yine olağanüstü sayılan bir hadiseyi daha size haber vermek istiyorum. Bugün grubumuza misafir aza olarak Hikmet Bayur arkadaşımız da içimizdedir.) sözleri üzerine grubça alkışlanmıştır. Sanık Hikmet Baytur bu jestile o gün mecliste yetki kanununun kabul edilmiş olmasını ve umumiyetle D.P. gidişini tasvip ettiğini göstermek istemiştir. Bu davranışları ile sanık eski iktidar ile fer'i iştirâk halindedir. Gerçi kendisi bağımsız bir milletvekili olduğunu ve meclisteki bağımsız milletvekilinden birisinin (ki Ali Fuat Cebesoy'dur.) takibe maruz kalmadığı ve serbest bulunduğu haller kendisi hakkında böyle bir dava açılmıyacağını ve Divanın bu davayı göremeyeceğini ileri sürerek vazifesizlik itirazında bulunmuş ise de geçici bir numaralı kanunun 6 ncı maddesi hükmüne göre Yüksek Adalet Divanı, sakıt Reisicumhur ile Başvekil ve Vekilleri ve eski iktidar mebuslarını ve bunların suçlarına iştirâk edenleri yargılamak üzere kurulmuştur. (Bunların suçlarına iştirâk edenlerin D.P. ye mensup olması şart değildir).

311- NAFİZ KÖREZ: 950 den beri milletvekilidir. Dava konusu kanunların hepsine oy vermiştir. Anayasanın açık olarak ihlâli karşısında murakabe görevini yapmak bakımından hiçbir faaliyeti olmamıştır. Müdafaası kararın mahsus kısmındaki umumî ve hususî sebeplere dahildir. Fer'i iştirâk halindedir.

312- SUDİ MIHCIOĞLU: 950 den beri milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanuna, seçim ve basın kanunları ile içtüzüğün tadillerine ve tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiştir. Behçet Kayaalp listesinde adı bulunduğu gibi; 90 lik takirde de imzası vardır. 950 den beri milletvekili olduğu halde Anayasanın açık olarak ihlâli karşısında başkaca açık bir reaksiyonu görülmemiştir. Fer'i iştirâk halindedir.

313- ORHAN UCANOĞLU:

Son devre millet vekilidir. Yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. Gerçi 7/6/1958 tarihli hükûmete şiddet tavsiye eden önergede imzası varsa da hadiselerin daha da inkişaf peyda edip hızlanması üzerine BEHCET KAYAALP listesinde isminin görüldü-

ğü gibi 90 lık tavrı de imza etmiştir. Bu durum sorumluluğı kaldırarak mahiyette-
dir.

3 14-. CEVDET ÖZGERGİN:

Son devre millet vekildir. Devresindeki kanunlara oy vermiştir. Ancak ba-
sın suçlarının affı hakkında sanık KEMAL ÖZÇOBAN ve arkadaşları tarafından veri-
len tarihsiz ve 18/12/1958 tarihli Vatan gazetesinde yayınlanmış önergede imzası
bulunduğı gibi; REFIK KORALTAN'ın meclis Bışkanlığından uzaklaştırılması yo-
lundaki cereyana katıldığı tahkikattan anlaşılmış, 90 lık tavrı de imzalamıştır. Bu
hareketleri Demokrat iktidarın gidişini hadiselerin daha da inkişaf ettiği safhada tas-
vip etmeyip ayrıldığını ve binaenaleyh kendisinde iddia edilen suçun manevî unsuru
olan kasdın bulunmadığını gösterir.

3 15-. CEMİL SENER:

Son devre millet vekilidir. Yalnız iç tüzüğe oy vermiş, murakabası yaptığı-
nı gösterecek bir faaliyeti olmamıştır. Müdafaası kararın umumî ve Hukukî kısımla-
rına girecek mahiyettedir. Fer'i iştirak halindedir.

3 16-. İHSAN YALGIN:

Son devre millet vekili olup yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. Murakabasını
yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Müdafaası kararın umumî ve hukukî kısmına
dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

3 17-. TURHAN AKARCA:

1954 denberi millet vekilidir. Yalnız KIRŞEHİR kanununa oy vermiştir.
Murakaba görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Müdafaası kararın umumî
ve hukukî kısmındaki sebepler ve gerekçe dahilindedir. Fer'i iştirak halindedir.

3 18-. Sanık BURHAN BELGE:

Son devre millet vekilidir Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Esas
hakkındaki iddiada, 146 ncı maddenin 1 nci fıkrası için şunlara istinat edilmiştir.

A- Sanığın 26/12/1957 tarihinde gruptaki konuşması: (... çünkü bu tüzük meselesi
biliyorsunuz, seçimler bittiği günden itibaren şuradaki 170 küsur kişinin manga
gibi ayağı kalkıp adeta meclisi taciz etmek kararında olduklarını sezdiğiniz için
karar altına aldığınız bu tüzük meselesinde bir hayli hazırlandıktan sonra buraya
getirdiniz... FAİK AHMET BARUTÇU burada depolarında ne kadar mürekkep
varsa bununla yüzümüzü karaya boyayarak bir cinayet vesikası olarak sizin önü-
nüzde teşhire kalkıştı ve bunu Manokyan Tiyatrosunda bir adam kılığı ile gülünç
bir şekilde, kahkahaları tahrik edebilecek şekilde burada yaptı... Binaenaleyh
meclisin külfeti bizim üzerimize tereddüp etmektedir. Biz öyle bir grubuzki üçte
iki nısaba malikiz. Sadece kanunları değil, Anayasa tadillerini dahi getirebili-
riz...)

B- Meclisteki satışmalar:: İç tüzük tadilinin müzakeresi sırasında SİRRİ ATALAY Osmanlı Meclis mebusanı murakaba faaliyetlerini överken ve Sadrazam çağrılıp da gelemeyeceğini, sebep ve mazeretini bildirdiği halde mebusan meclisi sadrazamı düşürdü dediği sırada sanığın: (Evet, ondan sonra Balkan harbi, ondan sonra da Koca RUMELİ elden çıktı) şeklindeki 27/12/1957 tarihli zabıt ceridesi sahife 372'deki gibi satışmalarını ve Zafer Gazetesinin 4/2/1959 tarihli nüshasında: (... Ağustos Beyannamemizde belirtildiği üzere memlekette bir fitret hüküm sürdüğü havasını esdirmekten hazer etmediler. Bizce bu hareketler nizam ve meşruiyet dışı sayılmak lâzımdır. Bunu böyle gördüğümüzü kendilerine defatla ihtar ettiğimiz halde umursamadılar. Vatan Cephesine davet ve buna dahil olan radyodaki neşriyat bunun üzerine vuku buldu.) yazısı ve Radyo Gazetesi yayınlarından olan (... bu tertipler, kendilerinden olmıyan vatandaş kitlelerini sayın Dahiliye Vekilinin bugünkü beyanatında işaret ettiği gibi mesnetli düşman olarak ilân ve kabul edip bunlara karşı fiilî harekete geçmek kararı ile harekete geçmişlerdir.)

Ve yine (.... bu hisleri zebunu olarak ve bu ters görüntüde bugüne kadar velvelecî, gürültücü, tedhişçi, isnatçı, inkârcı bir politikanın batağına saptılar; halâ çıkamıyorlar... İlk: zamanlarda morfîne yeni alışan bir hasta gibi, tapulanmış mülkleri saydıkları iktidardan düşmenin devlet düşkünlüğü hastalığına tutulmanın acılarını uyuşturup safâlanmak imkânını belki oldular.)

Ve (... YEŞİLHİSAR şiddet politikacılarının mihraklarından biri halinde tahrik edildikçe edilmesini ve buradaki halkçılar, karşıdan bir kibrit çakmakla infilâk edecek bir hale getirilmişlerdir Bu tahrik politikacıların yaptıkları propoğandaların ne derece şeni, ahlâksızca ve hatta namuhsuzca olduğunu başka bir konuşmamızda tafsilen arzedeceğiz. Çünkü köylerde, kasabalarda ve memleketin her yerinde kıskırtıcıların akla, hayale gelmiyen namuhsuzca iftiraları memleketin her yerini ve her şeyisini kipkiri bir hale getirecek pislikte olduğunu burada iki kelime ile kaydetmekle şimdilik iktifa edeceğiz... Bu halk partisinin vazifelendirilmiş, tertiplenmiş tahrik ajanları pis, merdud ve menfur tezvirlerini şu derecelere kadar götürmüş bulunmaktadır: "Memleketin istiklâlî kalmamıştır. Her şey Amerikalılara devredilmiştir. Kadınlarımız ve bakire kızlarımız bile Amerikalılara peşkeş çekilmektedir. Her sene binlerce kızımız Amerikalılara teslim olunuyor.

Bunları söyleyen deni ve alçaklar kimler olduklarını kendilerini bilirler.)

Şeklindeki yazılarıdır. Bu son radyo gazetesi metninin eski harflerle yazılı kendi el yazısı olduğunu, sanık divanın 1960/20 numarasında kayıtlı radyo davasında şahit olarak dinlendiğinde "duruşma tutanağı 165-168" bildirmiştir.

Bu konuşma ve satışma 146 ncı maddenin İnci fıkrasının tatbikini mucip olacak mahiyeti haiz değildir. Diğer Zafer gazetesindeki yazı ile radyo gazetesinde ise, sanık ADNAN MENDERES'in direktifi altında partizan idarenin sözcülüğünü yapmıştır.

Bunlarda da durumu yine 1 nci fıkranın tatbikini kabule müsait değildir.

Anayasanın gerek kanunlar yolu ile, gerek olaylar sebebiyle fiilen ve açık olarak ihlâli karşısında sanık murakaba vazifesini yapmamıştır. Devresindeki kanunları Anayasaya aykırı bulmadığını duruşmada bildirmektedir. Halbuki kararın bu kanunların tetkikine hasredilen kısmında Anayasaya aykırılığı gerekçesiyle tesbit edilmiştir.

Sanığın müdafaası kararın mahsus kısmında tahlil ve münakaşası yapılan umumî ve hukukî kısımlara taalluk etmektedir. Sanığın demokrat iktidarın gidişini desteklemekteki devamlı, ısrarlı ve çeşitli faaliyetleri cezayı arttıran takdiri sebep olarak kabul edilmiştir.

319-. ZEYYAT MANDELİNCİ:

1950 denberi millet vekilidir. Halk partisi malları ile, KİRŞEHİR kanunu, 39 ncu maddenin tadiline, tahkikat encümeni kurulmasına ve yetki kanununa oy vermiştir. Sanık 27/4/1960 tarihli grup konuşmasında: (... Hükümeti birakalım gitsin, işinin başında bulunsun... emin olunki bugün sabahleyin derpiş ettiğimiz tedbirler ihtiyaçları karşılamaktan uzaktır.)

5/2/1960 tarihli grup konuşmasında: (... hepimiz fert olarak zaman zaman kâh müfrit olduk, kâh mutedil olduk. Fakat bugün artık vâkî hadiselerin, izdiraplı hadiselerin tesiri altında bir tek vücut haline gelmiş bulunmaktayız... İsteddiğimiz şey bir an evvel milletimize reva görülen bu fecî durumu bu fiilî hali ortadan kaldırmaktır. Bu noktada Demokrat parti grubunun hiç bir ferdinin, hükümetin hiç bir uzvunun arasında en küçük bir görüş farkı olmadığına candan inanmaktayım... Ancak muhterem arkadaşlarım, kararlı, dinamik, daha kararlı, daha dinamik olmaya mecburuz. Mecbur olduğumuz cesareti göstermez ise bunun vebalini yarın yine bizler omuzlarımız da taşımak mecburiyetindeyiz... Bu hadiseler bir ihtilâldir, bir isyanıdır, yoksa bir talebe gösterisimidir? "İsyan sesleri" bir isyanıdır, ben inanıyorum ki bir isyandır. Bir isyan hali, fiilî bir baş kaldırma hali mevcut olduğuna göre gidişimizde grup olarak çok süratli olduğunu söylemeğe imkân yoktur. Şu ana kadar hiç olmazsa bir kaç tasarı gelmeli ve tasvibimizin alınması lâzım gelirdi.... Bütün grup namına ifade edecek durumdayım. Biz hazırız ancak tedbirin ne olacağını hadiseleri her an takip edenler daha iyi takdir ederler. Bu alınacak tedbirleri, hazırlanmış ve şekillenmiş olarak gruba getirmesi hususunu hükümetimizden bilhassa rica etmek isterim.... Hadise yatışmış dahi olsa talebe arasına girip filhal ihtilâl hareketi hazırlığına girişmiş, yıllardanberi bunu hazırlamış olanlar, filhal meclis kürsüsünde ihtilâl beyannameşi neşretmiş olanları dahi millet huzurunda cezalandırmak lâzımdır Hamur haline getirdiğimiz grup emrinizdedir muhterem Başvekil) demiştir.

Sanığın bu sözleriyle tahkikat encümeni kurulması ve yetki kanunu şeklinde alınmış tedbirleri kâfi görmediği ve daha şiddetli ve sert tedbirler alınmasını hü-

kümetten istediği anlaşılmaktadır. Halbuki tahkikat encümeni kurulması ve buna yetki veren kanunun kabulü Anayasayı açık alarak ihlâl eden bir hareket olması sebebiyle evvelâ Üniversite muhitinde olmak üzere memlekette derin tepkiler yaratmış idi. Sanık bu Üniversiteli gençlerin davranışlarını da 2/5/1960 tarihli konuşmasında “Ben inanıyorumki bir isyandır” demek suretiyle isyan mahiyetinde görmektedir. 12/5/1960 tarihli grup zaptında da: (... yapılacak iş bir taraftan karşı taraf için cesaret kırıcı tedbirler alırken, öbür taraftan, diğer taraftan kendimizle beraber olanları, partimize bağlı olanları cesaretlendirecek tedbirler almak ve bilhassa hasımlarımızın elinde ve bize karşı kullandıkları silâhlara indirmek lâzımdır.) demiştir. Bu sözleri söyleyen sanık aynı zamanda aynı konuşmanın bir başka yerinde: (... Takriri sukûn kanununun bugün aynı neticeyi verebileceğini şüphe ile karşıladığını) söylemektedir. Bundan başka mahiyetleri yukarıda ve müteakip sanıkların durumunun incelenmesinde göz önünde bulundurulmuş 90 lık ve 28 lik takrirleri imza etmiş, REFAİK KORALTAN’ın meclis Başkanlığından uzaklaştırılması hareketine katılarak o cerayının muvaffak olması halinde grup Başkanı aday gösterilmiştir. Müdafaası binnetice umumî ve Hukukî sebeplere dahildir. Sanığın tutumu küll halinde münakaşa ve takdir olunduktan aslî iştirak mahiyetinde olamayacağı ve bunun fer’i mahiyet derecede kaldığı neticesine çoğunlukla varılmıştır.

320- NURİ ÖZSAN:

1950 denberi millet vekilidir. Halk paetisi malları, KIRŞEHİR kanununa, seçim ve iç tüzüğün tadillerine oy vermiştir.

24/7/1958 tarihli gruptaki konuşmasında: (... Arkadaşlar muhalefetin dahi çok defa dış politikamızı tasvip ettiği aşikârdır. Hükümetin yanlış bir dış politika takip ettiği hususunda tahmin etmemki arkadaşlarımızın bir kanaati bulunsun. Binaenaleyh böyle bir esbabı mucibe ile dahi meclisin toplantısı lüzumu ileri sürülemez..... Şu halde meclis toplansın halk partisinin gayrı ciddî ve muhalif kasdı tesbit edilmiş olsun arkadaşlar “Alkışlar”) demek suretiyle C.H.P. nin meclisi fevkâlade toplantıya çağırması aleyhinde bulunmuş ve halk partisinin ileri sürdüğü esbabı mucibe ile dahi meclisin toplanması lüzumunun ileri sürülemeyeceğini beyan eylemiştir. Gerçi, 26/4/1956 tarihinde isbat hakkı kanununu tekliflerinin redi yolundaki adliye encümeni kararına muhalif kalmış ve 90 lık takrirden de imzası bulunmuş ise de 1950 denberi millet vekili olduğuna göre demokrat iktidarın anayasa dışı tutumuna daha ciddî mukavemet göstermesi ve murakaba görevini yapması icabederken yapmamak suretiyle fer’i iştirak halinde bulunduğuna oy çokluğu ile karar verildi.

321- SADİ PEKİN:

1957 de millet vekilidir. Devresindeki kanunlara rey verdiği anlaşılmamıştır. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülememiştir. 90 ların

takriri başlıklı MİTHAT PERİN tarafından kaleme alınan yazıdaki bilgiyi, grubun 25/5/1960 tarihli toplantısında bulunması sebebiyle MİTHAT PERİN'e naklettiği her iki sanığın ifadesinden anlaşılmaktadır. Ancak o toplantıda sanığın protestoda birliğe olup olmadığı bu yazıdan belli olamamaktadır. Müdafaası umumî sebepler dahilindedir. Fer' i iştirak halindedir

322-. TURGUT TOPALOĞLU:

Son devre millet vekilidir. İç tüzüğe oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Müdafaası yukarıda nazara alınan umumî sebeplere dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

323-. SEMSİ AĞAOĞLU:

1954 denberi millet vekilidir. Seçim kanununun ve iç tüzüğünün tadiline selâhiyet kanununa oy vermiştir. Sanık, muhalefet tarafından verilen önergelerin reddi hususunda 11/6/1959 tarihinde grupta yaptığı konuşmasında: (.. Halk partisinin tahkikat önergelerini ne için getirmek istediğini hepimiz biliyoruz. Bundan maksadı dedikodu yaratmak, işin iç yüzünü bilmiyen köylüler üzerinde istifhamlar yaratmak ve kendi lehine puan toplamaktan başka bir şey değildir..... Bu.. hükümetin başında bütün Türk milletinin şerefiyle, namusu ile, feragatiyle takdir ettiği bir ADNAN MENDERES vardır. Onun kendisini yakından bilenler, hükümetin Başkanı ADNAN MENDERES'in yanlış cevapla karşımıza çıkana en büyük darbayı onun vuracağını bilirler) demek suretiyle henüz mahiyetini bilmediği önergelerin reddini istemektedir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti mesbuk değildir. Müdafaası umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Teklif ettiğini bildirdiği kanunlar Anayasa sahası dışındadır. Fer'i iştirak halindedir.

324-. SEFİK CAĞLIYAN:

1954 denberi millet vekilidir. KIRŞEHİR kanunu ile 39 ncu maddenin, seçim kanununun ve iç tüzüğün tadillerine oy vermiştir. Siyasal Bilgiler Fakültesinin Okul haline getirilmesine dair teklifi de imza etmiştir. Esas hakkındaki iddiada 146/1 nci maddenin tatbikine esas olmak üzere sanığın grup idare heyeti üyesi oluşuna, siyasal bilgiler hakkındaki önergeye imza etmiş bulunmasına ve iç tüzük tadilinin teklif-çileri arasında bulunmuş olmasına istinat edilmiştir. Siyasal bilgiler hakkındaki önergeye imza koymuş olması Anayasa ile doğrudan doğruya alâkalı bir husus olmadığı gibi diğerleri de birinci fıkranın tatbikine yeter mahiyet ve derecede görülmemiştir. Sanığın murakaba görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Müdafaası da umumî ve hukukî sebeplerde nazara alınmış olan noktalara taalluk etmektedir. Fer'i iştirak halinde bulunduğu oy birliği ile kararlaştırıldı

325-. GIYASETTİN EMRE:

1954 denberi millet vekilidir. Ancak 1954 de bağımsız millet vekili iken

1957 de Demokrat partiden çıkmıştır. Murakaba görevini yaptığı hakkında hiç bir davranışı yoktur. Müdafaası da bir esasa istinat etmemektedir. Fer'i iştirak halindedir.

326-. HASAN HAYATI ÜLKÜN:

1954 denberi millet vekilidir. 39 ncu maddenin tadili hariç, devresindeki kanunlara oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Son iddiada 1 nci fıkranın tatbiki için, selâhiyet kanununu karma komisyonda ve mecliste destekleme mahiyetinde konuşmuş olmasına ve 14/5/1959 tarihinde grupta muhalefet aleyhinde konuşmalarına istinat edilmiştir. Buna mukabil 90 lık takirde imzası vardır. Müdafaası umumî sebeplere dahildir. Kül halinde bu tutumu göz önünde bulundurulduğunda gösterilen sebeplerin aslî iştirakin kabulüne müsait olmadığı ve Fer'i iştirak derecesinde kaldığı neticesine oy birliği ile varılmıştır.

327-. ZİHNİ ÖNER:

1954 denberi millet vekilidir. KIRŞEHİR kanunu ile 39 ncu maddenin, seçim kanununun ve iç tüzüğün tadillerine oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığını gösterecek hiç bir faaliyeti yoktur. Müdafaası umumî sebepler dahilinde ve kasta müteveccihdir..

328-. MÜNİP HAYRI ÜRGÜPLÜ:

Son devre millet vekilidir. Yalnız iç tüzüğe oy vermiştir. 21/5/1959 tarihinde gruptaki konuşmasında, KOCAELİ il Başkanı SÜREYYA SOFUOĞLU hakkında KARAMÜRSEL'de dini siyasete alet edercesine konuşmasından dolayı İl Başkanlığı sıfatı üzerinden zail oluncaya kadar ne için takibat yapılmamış olduğunu Adalet Bakanından sormuştur. Bundan başka 28 lik takirde imzası vardır. Bu kısa devre içinde bu marakabaya taalluk eden hareketler sorumluluğunu kaldıracak mahiyet ve derecede görülmüştür.

329-. ALİ GÜRÜN:

1957 yılında Cumhuriyet Halk partisinden millet vekili seçilmiş, EYLÜL 1958 de Demokrat partiye girmiştir. Devresindeki kanunlara oy vermemiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülüyor. Müdafaası kararın mahsus kısmındaki umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Sanık 1957 de listesine girip seçildiği Halk partisinden ayrılarak Demokrat partiye geçmekle onu fiilen desteklemiş durumda ve fer'i iştirak halindedir,

330-. ATIF TOPALOĞLU:

1957 yılında Halk partisinden millet vekili çıktığı halde OCAK 1960 da Demokrat partiye girmiştir. Devresindeki kanunlara rey verdiği anlaşılamamaktadır. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülmemektedir. Ancak listesine girip millet vekili seçildiği halk partisinden ayrıldıktan sonra demokrat partiye gir-

miş olması fiilen bu partiyi desteklemek mahiyetini haizdir. Bundan başka divanın 1961/7 esas numarasında kayıtlı bölüm 2 ve 16 numaradaki tafsîlât ve gerekçede görüleceği veçhiyle sanık demokrat partiye geçtikten sonra ADNAN MENDERES'in KIRŞEHİR'ne yaptığı geziye katılmış ve o davada şahit sıfatıyla dinlenen KIRŞEHİR Belediye Reisinin ifadesine nazaran onu mensup olduğu Cumhuriyetçi Köylü Millet partisinden istifa ettirip Demokrat partiye geçirmek için tekliflerde bulunmuş ve bu meyanda kendisinin demokrat partiye geçmesiyle muhitinde bir yıldız gibi parladığını ve hemşehrileri yanında itibar kazandığını söylemek suretiyle demokrat iktidarın gidişini övmüş ve hatta demokrat partiye geçtikten sonra kendi seçim bölgesine giderken de örtülü ödenekten 10.000 lira civarında para almıştır. Müdafaası kasda müteveccih ve umumî sebeplere dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

331-. HÜSEYİN AĞUN:

1954 denberi millet vekilidir. 39 ncu madde tadili hariç, devresindeki diğer kanunlara oy vermiştir. Anayasanın gerek kanunlarla gerek olaylarla fiilen ve açık olarak vaki ihlâli karşısında mürakaba görevini yaptığına dair bir faaliye görülmemiştir. Orman kanunun meclisteki görüşülmesine dair müdafaası Anayasa sahasının dışına taalluk eden bir iştir. Müdafaası kararın mahsus kısmındaki umumî ve hukukî sebepler dahilindedir. Fer'i iştirak halindedir.

332-. OSMAN KAVRAKOĞLU:

Sanık, 1950 denberi millet vekilidir Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Anayasanın gerek kanunlar dolayısıyla, gerek olaylar sebebiyle fiilen ve açık olarak ihlâli karşısında hiç bir faaliyeti yoktur. Bilâkis 1953 den itibaren 1960 da selâhiyet kanunun meclisten çıkmasına kadar muhtelif tarihlerdeki konuşmaları ve davranışları ile demokrat iktidarın gidişini ve tutumunu en ön safta tutup yürütenlerden birisi olduğu konuşmalarının ve davranışlarının aşağıda gösterilen sebeplerinden açık olarak anlaşılmaktadır.:

1- Halk partisinin mallarının geri alınmasına dair 11/12/1953 tarihli teklifi imza edenler arasındadır.

2- ABANA ilçesinin BOZKURT'a nakli hakkındaki kanun tasarısını bütçe encümeninde üye olarak imza etmiştir. ABANA ilçesi halkının halk partisine oy vermesinden bu cezaya çarptılmış olduğu malum bir keyfiyettir.

3- 39 ncu maddenin tadili hakkındaki müzakerenin kifayetine dair önerge vermiştir. Halbuki bu kanun hakim teminatını kilit noktalarına sâri olacak şekilde ihlâl etmiş olduğundan üzerinde uzun uzadıya görüşülmesi gereken bir meseledir.

4- KIRŞEHİR'in ilçe haline getirilmesi hakkındaki teklifin mecliste 30/6/1954 tarihinde görüşülmesi sırasında ve bu kanunun aleyhinde konuşan OSMAN BÖLÜKBAŞI'ya zabıt ceride 351 de "Sözünü geri alsın, burada zalim yok" demek suretiyle sa-
taşmıştır.

5- İç tüzüğün tadili tasarısını bütçe encümeni başkanı olarak imzalamıştır.

6- OSMAN BÖLÜKBAŞI'nın KİRŞEHRİ'nin ilçe haline getirilmesi teklifinin mecliste müzakeresi sırasında sarf ettiği sözlerinden dolayı teşriî mesuliyetsizliğinin kaldırılması meselesinin 24/6/1957 tarihinde yine mecliste müzakeresinde kaldırılması nı desteklemiş ve anayasanın 17 nci maddesinin meclis dahilindeki sövme ve hakarete şumulü olmadığı yolunda bu kaldırma kararı ile yorumlanmış olduğunu bildirmiştir.

7- Millet vekilleri seçimi kanununda partilerin birleştirilmesine mani olacak şekilde takyit edici hükümler sevkini mütezammın önergeyi vermiş ve bu önerge neticesinde tadil aynen kabul edilmiştir.

8- 5/12/1957 tarihinde grupta iç tüzük hakkındaki konuşmasında: (... Kürsümüzü nasıl kullanmak istediklerini ve ileride ne gibi gayelere alet etmek istediklerini düşünerek ve bilerek ona göre tedbir almak mevkindeyiz. Binaenaleyh arkadaşlarımdan istirham ederim. (İnce demokratlığa paydos. Burada ele ele vereceğiz, birbirimizi seveceğiz... ona göre tedbirler bulmak da borcumuzdur.) demektedir. Sanık bu suretle iç tüzük tadiline temerrüdü imaleye çalışmıştır.

9- İç tüzük tadilinin mecliste müzakeresi sırasında 27/12/1957 tarihinde zabıt ceride sahife 319 dan itibaren: (... görüyorsunuzki aldığımız kararlar, yaptığımız tadiller ne kadar yerindedir.... Bu kadar gürtültülere saik olan bu tadilin hakikî sebebi nedir, mahiyeti nedir; bunu konuşalım, partimiz ne için müsbet rey verecektir onu ifade edelim... Artık dünyada böyle sual müessesesi kalmamıştır. Burada bir sual sorulur. Vekil gelip cevap verir, arkasından sual sahibi çıkar, vekilden daha çok malumat sahibi olduğunu isbat sadedinde evvelce hazırladığı yazıyı alarak kürsüye gelir, saatlerce konuşur. Mevcut sual müessesesi bizzat meclisin murakaba imkânını selbediyor.) demek şuretiyle muhalefetin murakabasını gerek tadilen sevk ettiği hükümler, gerek cezanın nev'i ve miktarları bakımından ehemmiyetli şekilde daraltan iç tüzük tadilinin meclisten çıkmasını sağlamaya çalışmıştır.

10- Siyasal bilgiler Fakültesinin okula çevrilmesi hakkındaki ŞUBAT 1960 tarihli önergeyi imzalamıştır. Bu önergenin mahiyeti daha evvelki sanıklar dolayısıyla açıklanmıştır.

11- 15/2/1960 tarihinde UŞAK olayı hakkında meclis tahkikatı önergesi görüşülürken zabıt ceridesi sahife 819 dan itibaren İBRAHİM SAFFET OMAY: (İNÖNÜ Türk Başkumandanına karargâhlık yapmış olan evi ziyarete gitti.... Bu eve giderken Emniyet müdürü ile Valiye keyfiyeti bildirdik. İNÖNÜ evden çıkıp otomobile bindi. RIZA SALICI'nın evi önündeki valiye İNÖNÜ'yü gösterdik, o, emniyet müdürü ile bana "Bırakmayın, vurun, ateş edin" demekle beraber otomobile binip oradan uzaklaştı. Bunlara biz bir şey ilâve etmiyelim. Çünkü mahkeme dosyasındaki zabıtname-den naklettim. Demesi üzerine sanık OSMAN KAVRAKOĞLU "Tam adamına vermiş

emri”) demiştir. Emniyet müdürü ADNAN ÇAKMAK’tır. İNÖNÜ’ye ateş etmeyeceği aşikâr olan bir şahsiyettir. Sanık KAVRAKOĞLU bunu bildiği için emrin adamına verilmemiş olduğuna işaret etmiştir.

12- Tahkikat encümeni kurulması bahsinde de grupta 7/4/1960 tarihinde: (... Muhterem arkadaşlar ben uzun bir konuşma yapmak isterim. Lâkin her mevzu huzurunuzda gelmiş ve keyfiyet tebarüz etmiştir. Esasen kifâyet mevzuu bahistir. Onun için konuşmıyacağım. Hayırlı kararlar alınmasını temenni ederek sözlerime son veriyorum “Alkışlar”)

13- Mecliste tahkikat encümeni kurulması hakkında da 18/4/1960 tarihinde zabıt ceridesi sahife 207 den itibaren: (... Halk partisi lideri, ciddî olarak üzerinde bulunduğumuz ve Türkiye Büyük millet meclisinin tarihinde çok mühim bir mevki alması lâzım gelen bu müzakereler sırasında hepimizin gözü önünde inadından, ısrarından bir milimetre inhiraf etmemiştir. Bu bir bakıma davamızda son derece haklı olduğumuzu ve bu mesele üzerinde hassasiyetimizi çok daha arttırmak mecburiyeti ile karşı karşıya bulunduğumuzun bir ifadesi olmuştur.) demek suretiyle yine tahkikat encümeni kurulması hususunu her safhasında yürütmekten kendini alamamıştır,

14- Selâhiyet kanununun mecliste görüşülmesi sırasında 27/4/1960 tarihinde zabıt ceride sahife 303 den itibaren: (... arkadaşlar, müzakere edilen kanun teklifinin anayasaya aykırı olduğunu iddia ettiler. Bu iddiaları ciddî bir mesnede dayanmıyor. “Sağdan gürültüler. Sami in locasını işaret eden bir çok mebuslarca dinleyiciler neredesin sesleri ” şimdi de seyirci arıyorlar, vazisâhne ettikleri şu komedi için seyirci arıyorlar. Kendilerini sahnede artismi sandılar. Hayır beyler, siz seyirciler için rol almadınız. Burada vazifeniz memleket meselelerinin müzakeresine katılmaktır, Lider paşanın piyeslerini oynamak değil.) demiştir.

15- Sanık muvakkat encümen Başkanı sıfatıyla ve 27/4/1960 tarihinde (... selâhiyet kanunu teklifinin ehemmiyetine binaen bir an evvel kanunîyet kesbetmesi için ruznameye alınarak diğer bütün işlere takdimen mürakeresini arz ve teklif ederim) demek suretiyle de acele teklifini temin eylemiştir.

Sanık OSMAN KAVRAKOĞLU Demokrat partinin ehemmiyet verdiği hemen her işte grupta veya mecliste ortaya atılıp onu yürütmek ve çıkarmak için canla başla çalışan ve demokrat iktidarın gidişini tutanların ön safında gelen tiplerden birisi olarak tanınmıştır. Gerek konuşmaları ile, gerek önergeleriyle yukarıya geçirilen faaliyeti de bunu bariz olarak göstermektedir. Kendisi asli faillerle asli iştirak halindedir.

333-. MEHMET FAHRİ METE:

1950 denberi millet vekilidir. Halk partisi malları, iç tüzüğün, 39 ncu maddenin, seçim kanununun tadillerine oy vermiştir. İç tüzüğün 187 nci maddesine ağır-laştırıcı kayıt konması hususunda teklifte bulunmuş ve kabul edilmiştir. (Zabıt ceri-

desi sahife: 388) Murakaba görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Yurt dışına çıkmanın neticeye bir tesiri olmamakla beraber; tesiri olacağı bir an için düşünülse bile sanık selâhiyet kanununun kabulünden sonra 13/5/1960 tarihinde yurt dışına çıktığını bildirmektedir. Diğer müdafaaları kararın mahsus kısmındaki, umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

334-. AHMET MORGİL:

1950 denberi millet vekilidir. Halk partisi malları hakkındaki kanuna, 39 ncu maddenin, seçim kanununun, iç tüzüğün ve basın kanununun tadillerine, tahkikat encümeni kurulması kararına oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti geçmemiştir. Müdafaasında işaret olunan hizmetler ve faaliyetler Anayasa dışında kalan sahayı alâkadar eder. Sair müdafaası kararın mahsus kısmındaki umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

335-. NÜZHET AKIN:

1954 denberi millet vekilidir. KIRŞEHİR kanunu hariç devresindeki dava konusu kanunlara oy vermiştir. Anayasanın ihlâli karşısında murakaba görevini yaptığına dair hiç bir faaliyeti olmamıştır. Müdafaası kararın mahsus kısmındaki umumî ve hukukî sebepleri dahilindedir. Fer'i iştirak halinde.

336-. TACETTİN BARIS:

Son devre millet vekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermiştir. Murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti olmamıştır. Müdafaası kararın mahsus kısmındaki umumî ve hukukî sebepler dahilindedir. Fer'i iştirak halindedir.

337-. HAMDİ BAŞAK:

1950 denberi millet vekilidir. KIRŞEHİR kanunu ile iç tüzük tadili hariç, devresindeki kanunlara oy vermiştir. Anayasanın açık ve defatla ihlâli karşısında murakaba görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti geçmemiştir. Müdafaası kararın mahsus kısmındaki umumî ve hukukî sebepler dahilindedir. Fer'i iştirak halindedir.

338-. HAMZA OSMAN ERKAN:

1954 denberi millet vekilidir. Seçim kanununun iç tüzüğün ve basın kanununun tadillerine oy vermiştir. Murakabe görevi çevresinde bir faaliyeti yoktur. Üstelik hükümete şiddet tavsiye eden 7/6/1958 tarihli 119 imzalı takirde kendisinin de imzası vardır. Müdafaası, kararın umumî ve hukukî sebepleri içindedir. Fer'i iştirak halindedir.

339-. BAHA HUN:

Son devre millet vekilidir. İç tüzük tadiline ve tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiştir. 90 lık takirde imzası vardır. Murakaba görevini yaptığı hakkında başkaca bir faaliyeti yoktur. Müdafaası umumî ve hukukî sebepler dahilindedir. Fer'i iştirak halindedir.

340.- SANIK RIFAT KADIZADE:

Son devre Milletvekilidir, Devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Mürakabe vazifesini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Müdafaası da kararın mahsus kısmındaki umumî ve hukukî sebepler dahilindedir. Fer'i iştirak halindedir.

341.- SANIK NACİ BERKMAN:

950 ve 957 devreleri Milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanunla İçtüzük tâdiline ve Tahkikat Encümeni kurulmasına oy vermiştir. Ancak gürupta 9.12.958 tarihinde şu konuşmayı yapmıştır.

(Çok muhterem arkadaşlarım;

Heyecanlı ve güzel konuşan bir arkadaştan sonra bu konuşmayı yapmak mevkiine düştüğüm için biraz bahtsızım Fakat şunu da ifade etmek isterim ki, benden evvel konuşan Sezai Akdağ arkadaşımın fikirlerinin bir kısmına iştirak halindeyim; bir kısmı ile mutabakat halinde değilim Bunu belirtmekten maksadım şudur:

Arkadaşlar, biz Fransızların resembleman diye tarif ettikleri bir topluluğuz, bizim ne sağ, ne de sol cenahımız vardır. Ama şunu kabul etmek icap eder ki, bizim müfrit ve mutedil unsurlarımız vardır. Ben mutedil unsurlara dahilim ve bununla övünmekteyim. Sezai Akdağ belki ifrata gidenlerdendir. Onun için fikirlerinin bazılarını kabul edemeyeceğim. Bunları şimdi arzedeceğim, sabrınızı suistimal etmemek için kısa ve muciz konuşmak mecburiyetinde olduğumu da takdir ediyorum. Dün istemeden yaptığım bir hatadan dolayı özür dilememe müsaade rica ederim. Namık Gedik arkadaşım burada Antep hâdisesinden bahsederken 15 bin kişinin şehir dışında toplanması ve Valinin bu durum karşısında kendisine ne gibi bir tedbir almak lâzım geldiği suali karşısında mütereddit bulunduğunu söylediği anda ben de henüz iş intaç edilmediği düşüncesiyle "vazgeç Namık bey" diye bir söz sarfettim. Bu, heyecanla ağızdan çıkan bir nefesti, yoksa dinleme terbiyemle asla kabili telif değildir. Ben bu çatı altında dinleme ve söyleme terbiyesi noksan olan insanların bulunmasına kani olan bir arkadaşınızım. Bu sebeple istemiyerek yapmış olduğum hatadan dolayı özür dilerim. Ama bu özürlü dilemekle beraber, kendi vekâletine ait olan bir takım beğenmediğim ve tasvip etmediğim hareketlerini de tenkit etmekten fâriğ olmıyacağım.

Sevgili arkadaşlar, Halk Partisi prensipler üzerinde münakaşaya tahammül göstermediği için yıkılmıştır. Halk Partisi tutulmaması lâzım gelen insanları tutmakda ısrar ettiği için yıkılmıştır. Geçmişin bu büyük sakim itiyadı bir hadise ile neticelenmiş, millet, Halk Partisinin devlet hizmetinden ayrılması kararını vermiştir. Bu bir iktidar partisi, yahut siyasî parti için büyük bir cezadır.

Şimdi arkadaşlar, bizim de biraz aynı yolda olduğumuzu müşahade etmekle üzüntü duymaktayım. Bizler bazen prensip münakaşaları açılmak istendiği zaman

üzüntü gösteriyoruz, heyecan gösteriyoruz, sinirleniyoruz. D.P. Grubu olarak 8 seneden beri bir tek prensip kararını alıp da Hükûmete fikren zahir olduğumuzu ben hatırlayamaz oldum. Eğer D.P. ekseriyet gurubu bu iktidarın en büyük gurubu ise ve bu milletin kaderine sayılı bir müddet için vazı'ı-ülyed ise; Hükûmete fikren müzahir olmak, teşriî ve icraî selâhiyeti kendi bünyesinde toplayan bir topluluğun mes'uliyetlere tam mânasiyle iştirak edebilmesini sağlamak bakımından bu prensip kararını ittihaz etmemize mutlaka ihtiyaç vardır.

Sevgili arkadaşlarım, biz neden bu yola gidemedik. Özür dilerim; çok sevdiğim Başvekilimden, toplulukların bir karakteri, bir mizacı vardır. bir havası; bir atmosferi vardır. Müşterek mes'uliyetlerle mahmûl olan insanlar topluluğunda hür ve müsavî şartların fıkdanı, zihnî tenebbühün muvazenesini bozar. Onu işlemez hale getirir. Bir Mebus arkadaşım buraya çıkar fikrini beyan eder. Bu, Hükûmetin ve Başvekilimizin tasvip etmiyeceği bir fikir ise hemen hükûmetten bir arkadaşımız veya Başvekilimiz kürsüye gelip bu arkadaşımıza biraz da kıracak şekilde cevap verir. Vekilin, Başvekilin ve Parti Başkanlığını da nefsinde toplayan bir insan sıfatı ile konuşur ve hepimizin kendilerine olan büyük sevgimiz dolayısıyla o arkadaşın fikri ne kadar doğru olursa olsun epuize olup gider. İşte suçumuz, kabahatimiz buradadır. (alkışlar) Biz senelerden beri sevginin, muhabbet ve itimadın esiri olduk. Eflâtun esiri; hareketlerini tayin eden faktörleri başkasından alan insan diye tarif eder. Esaretin kanunen memnu olduğu memleketlerde dahi bu hal mevcuttur. Biz daima haricî bir velâyetin dışardan gelen bir varidenin tesiri altında kalmak suretiyle zihnimizi tembih eden çareleri ağıyarak, prensipleri esas alarak, tedbirler, neticeler istihsal etmiş değiliz. Bu fikirler ve daima bu düşünceler ekseriya dışarıdan hazır yapılmış olarak getirilmiş; vaz'edilmiş, kabul ettirilmiştir. Bu kabul ediş bir zora dayanmamaktadır. Arzettiğim gibi bir fikrî esarete dayanmaktadır.

Topluluklar psikolojisi, ferden ferda hepimiz en yüksek tahsili görsek, en büyük tecrübeler sahibi olsak dahi toplu olduğumuz takdirde şuurumuz, mantığımız 15, 16 yaş arasındaki bir çocuğun şuurundan ileri geçemez. Bütün psikoloğlar bunu böyle tarif etmiştir. O halde Liderlerimize düşecek olan vazife şudur: Bir tek insanın elinde tuttuğu 300 vatlık bir lâmba ile aydınatabileceği saha ile 400-410 arkadaşın elinde tutacağı birer mumun vereceği geniş ışıklı saha arasında büyük fark vardır. O tek insanın tuttuğu ampul evvelâ kendi gözünü kamaştırır. Etrafını göremez hale getirir. Nizamları müdrik, mes'uliyetlere sahip ve bu vatanın mukadderatına vazıülyed isek çekinmeden, korkmadan, endişe etmeden samimiyetle fikirlerimizi açık olarak burada söylemeye mecburuz. Bundan tehaşi edecek insanlar olabilir. Ama içimizde zannetmiyorum korkaklar bulunsun. Hangi korku? Bir korku vardır ki, merduttur. Bir korku vardır ki, makbul ve memduhtur. Cebanet ve zelilâne mukavaat nasıl bir korku ilcasının mahsulü faaliyeti ise, tedbir; teyakkuz, ihtiyat, basiret, müstakbel zu-

huratı derpiş ederek zararlarından korunmak gibi şâyânı arzu fiil ve hareketler de öyledir. Bunlar da bir korku ilcasının mahsulüdür. Bu ikinci korku makbulden bir korkudur. Birinci nev'i korku ile mahmul olan arkadaşlarımızın bu toplulukta bulunmadıklarını kabulediyorum. Hakikatleri söyleyenlerin ihtiram mevkiinde bulunması lâzım gelen bir rejim içerisinde hiç bir zaman, buradan memleket mukadderatı ile alâkalı bir fikri vaz eden, söyleyen, konuşan bir arkadaş tenkit veya tecrim etmemek lâzım ve zarurîdir.

Sevgili arkadaşlarım, özür dilerim sesimi Malatya'da kaybettim. Hoparlörsüz de konuşabilirdim. Malatyalı arkadaşlarım bilirler.

Bugün siyasî konjoktür aleyhimize çalışmaktadır. Bu gayri kabili inkârdır. Dün sayın Başvekilimiz, D.P. dimdik ayakta diydordular. Bugün temennimiz bu. Ama hakikat bu değildir. Biraz belimiz bükülmüştür. Niçin böyle olmuştur? Bu istihfâmı bir defa koyup meselelerimizi tahlile başladığımız gün neticeyi çok kolaylıkla istihsal edeceğiz. 1957 seçimlerinin neden bu manzarayı arzettiğini, neden böyle hüsrân edici bir netice ile son bulduğunu henüz tahlil dahi etmiş değiliz. Bizi seven, Ruknettin Nasuhi beyefendinin dün arzettikleri şekilde, sel halinde, bir çığ gibi Memleket sathına yayılarak bizi destekleyen bu insanlar, bu memur kitlesi, bu büyük millet neden bize yüz çevirmiştir?

Bunların tahlilini teşrih mânasına koyup yaptığımız anda kendimizde bir çok hatalar tesbit edeceğiz. Arkadaşlar, şimdi birazdan düşündüğüm tedbirleri okuyacağım, huzuru âlinizde; tasvip veya reddetmek elbetteki sizlerin bileceği bir keyfiyettir. İçimden geçmiş olduğu gibi açık olarak söylememe lüfen müsaade edeceksiniz.

Arkadaşlar, memurlar niçin bize bugün bu tavrı takınmıştır? 1950 seçimlerinde yüzde 90 a yakın memur reyini D.P. ye vermiştir. Bugün bu nisbet belki yüzde 15 ile yüzde 20 arasındadır. (Daha da aşağı sesleri) memleketin münevver kitlesini içine alan memurdur. Bir münevver en az yüz cahile bedeldir. Tevfik İleri'nin dediği gibi bir demokrat yirmi Halk Partiliye bedel değildir. Ama bir münevver yüz cahile bedeldir. Çünkü münevverin telkini, münevverin konuşması, hâdiseleri hakikatleri anlatış tarzı o cahil kitleyi hak yoluna, hakikat yoluna çekebilir. Biz bunu kaybetmek tehlikesi ile karşı karşıyayız. Nasıl oldu bu arkadaşlar? 1953 de başladı bu mâraz bizde. 1952 ye kadar bu hava mevcut değildi. Ondan sonra Partimiz içinde bir takım mideciler türedi. Hizmet faturasını gösteren bir nimet istedi, bir tâviz istedi. (Bravo sesleri alkışlar) Ne oldu, ne olduğu belirsiz bir takım insanlar bünyeye girdi. Bunlar partili olmak, bazı idare hey'etlerinde şarlatanlık, dalkavukluk yaparak yer almak suretiyle mahallî idarelerde memurlar üzerinde kendi arzu ve istekleri yolunda bas-kılar yaptılar. İşini yapmayan memuru oradan uzaklaştırmak, onun ekmeğine mâni olmak için, onun haysiyet ve otoritesini zedelemek için mebuslara müracaat ettiler. Bizler de maalesef bunlara âlet olduk. Bir çok insanları yerinden, şerefinden et-

tik. Bir vilâyette üç tane, beş tane memura böyle bir muamele reva görülünce neticede bu bölgedeki bütün memurlar tedirgin oldu, bizim aleyhimize teveccüh etti. Bütün hatalar arkadaşlarım, parti teşkilâtından başlamaktadır. Biz ne idüğü belirsiz insanları bünyemize aldık. Bugün üç defa hapse mahkum İlçe başkanlarımız, afyon kaçakçılığı yapmış İl İkinci Başkanlarımız var. Bunların hiç birisi bir muameleye tâbi tutulmamaktadır. Nerede bizim ahlâkiliğimiz? Millete telkin ettiğimiz ahlâkiliği ihtiram mevkiinde tutacağımız sözü nerede? (Alkışlar, bravo sesleri).

En yakın misal: 1957 seçimlerinde şu kaybettiğimiz Burdur Vilâyeti için gayet güzel, tertemiz bir listenin hazırlanmasını bekliyorduk. Fakat bizden ayrılan eski bir Mebusun Parti Müfettişi olarak hazırladığı bir raporla 7,5 sene hapse mahkûm iki insanı listenin başına koyarak Çelikbaş'ın buraya gelmesini temin ettik. Bu, büyük bir hata idi. Fakat bunu da hiç tahlil etmedik. Arkadaşlarım, bütün bu hatalar teraküm ede ede millet sinesinde yaralar açmıştır. Parti teşkilâtı içinde yaratılan bu imtiyazlı insanların devlet teşekküllerine kafa tuta tuta kendilerini halkın üstünde birer varlık gibi göstermesinden bizi tutan büyük kitle bizden soğumağa başladı. İtimadı münse- lip oldu. Ama biz aldırmadık. Parti içinde ihtilâflar büyüdü. Seçim bir pazarlık mevzuu oldu. Yoklamalarda arkadaşlar bir reyin râyici 200 Türk lirasına çıktı, kimse alâ-kadar olmadı. (Alkışlar).

Çok özür dilerim arkadaşlarım, insanın kendisinden bahsetmesi ayıptır, ama lütfedin dinleyin, ben 1946 hürriyet misakının mazbata muharriri idim. Bu partinin belki 14-15 numaralı azasıyım. Hepimiz hasbi olarak bu memlekete ışık tutacak, memleketin kaderini değiştirecek, istikbalini teminat altına alacak olan bir müessesedir diye bu partiye hizmet ettik. Varımızı yoğumuzu ortaya koyduk, çocuklarımızdan ayrı düştük, saat 2-3 lere kadar ceplerimizde çift tabanca ile dolaştık. Köy köy dolaştık, 40 derece ateşle at üstünde dolaşjık. Bütün bunları konuşmağa hakkımız vardır arkadaşlar.

Siyasî konjonktür aleyhimizdedir. Bunu tahrik eden sebeplerin bir tanesi arzettim. İkincisi işe şudur: 1954 e kadar arkadaşlar durumumuz çok iyi idi. Millet hakikaten yaptığımız vaadlerin istikametinde yürüyen bir iktidar olarak bizi kucaklamış, bize kollarını açmıştı. O zaman gazeteler ve muhalefet feryat halinde idi. Kalkın ey ehli vatan, millet elden gidiyor. Düşman bu zaafımızdan istifade etmek imkânını bulacak, aman kurtarın milleti diye feryad ediyordu. Ama ne oldu? 1954 de bu parti itibarının şahikasına çıktı. Sebep? O devrede fikrî meşverete hürmet vardı.

Arkadaşlar, bize niyabeten vazife görmek üzere tanzif ettiğimiz İcra Vekilleri Hey'eti eğer kendi gurubu ile sık sık konuşmazsa, meseleleri açıkça ortaya koymazsa, onun nabzını yoklamazsa, her suali mukaddere muhatap olan bu insanların dertlerini, isteklerini, arzularını dinlemekten kendilerini vareste hissederlerse işte böyle olur arkadaşlar. 1954 den sonra bozulduk arkadaşlar. Bu kampanya 1954 de kapandı

ve bozuldu.

Bendenizin de bugüne kadar belki bir takım hicranları, ızdırapları vardı. Ama arkadaşlarımı ruberu ikna etmeyi tercih ettim Onların çalışma aşkını zedelemek, engellemek istemediğim, nefislerine olan itimatlarını yok etmek için onlarla yüz yüze konuştum. Bu esnada bir çok arkadaşlar da vardı. Onların da kimler olduğunu ismen arzederim isterseniz. Ama lüzum yok. Fakat artık bugün görüyorum ki, ruberu konuşmanın imkânı yok. Yüze karşı bir tenkit yapıldığı zaman sinirlenmeler, bağurmalar, çağırımlar oluyor. Bu sebeple bugün bu kürsüye çıktım.

REİS - Kusura bakma ama bu konuştuklarınız sâdet dahilinde mi nûru aynım?

“Dinliyoruz” sesleri (Gürültüler)

NACİ BERKMAN (devamla) - Arkadaşlarım, şu noktayı arzedeyim ki benim siyasi hayatım bu partide başladı, bu partide bitecektir. (Alkışlar) Ben 1961 için huzurunuzda söz veriyorum hiç bir niyetim yoktur. Ama emek verilmiş, saçı bitmemiş yetimin hakkı olan bu dâvanın müdafaasını şu kadarcık olsun yapmama Reis beyin müsaadesini rica ediyorum. “Dinliyoruz, devam devam” sesleri.

REİS - Devam buyurun efendim.

NACİ BERKMAN (devamla) - Arkadaşlar, 1954 yılına kadar bu meş veretli faaliyet neticesidir ki, işler yolunda ve düzgün gitti. Biz 1950 senesinde bir kaç yüz milyon lira olarak tedavüldeki devir aldık. 1954 de bu miktar 470 milyona çıktı. Ama 1954 den sonra her sene 600 zer milyon lira artış olmak üzere bu miktar 32 senelik Cumhuriyet devrinin teraküm ettirdiği miktarın yüzde 80 nini buldu. Arkadaşlar, para bu kadar ucuz olduktan sonra durum da bu şekli aldı. İktisadî buhran, iktisadî iktidarsızlık ve muvazenesizlik aldı yürüdü. Bugün, arkadaşlarım, gece şoförlük yapan subaylarımız vardır. Gece garsonluk yapan öğretmenlerimiz vardır. Milletin bu şerefli memurlarını bu hale düşürmeğe hiçbir zaman hakkımız yoktur. İktisadî sebepler bizim bugünkü gidişimizin, durumumuzun siyasi pozisyonumuzun esaslı sebeplerinden biri olmakla beraber rejim üzerinde yaptığımız ve 1954 senesinden sonra tahsisen yaptığımız bir takım tâdiller de inzıam ederek bizi millet nazarında az sevilir hale getirmiştir. İnönü ne diyor arkadaşlar? Şunu da söyleyeyim ki, bir İnönü fobisi vardır. Aslında olmaması icap eder. Diyor ki; 1950 senesine kadar, yâni seçime girdiğimiz tarihe kadar, iktidarı bizim devir aldığımız tarihe kadar, mevcut olan kanunları aynı hüviyetle iade edin. Ben diktatördüm, ben şeref devrinin sahibi idim, ama ben demokratik esasları anladığım şekilde getirdim. Siz ise demokrat parti olarak millete en demokratik esasları getirmek vaadiyle iktidara geldiniz, ama ne yaptınız? Benim devrimde sizi iktidara getiren kanunları daha anti-demokratik hale soktunuz, diyor. 1945-1946 Matbuat kanununu, 1950 deki seçim kanununu getirin diyor. 1946-1950 Hâkim teminatını istilzam ettiren 30 senelik hükmü getirin diyor. Bunları müsaade edin de söylesinler. Bunları söylemek bir şûriş çıkarmak telâkki

ediliyorsa bu pek isabetsiz bir hüküm olur arkadaşlar. Biz evvelâ, bize tevdi edilmiş olan ve bizim kısır ve noksan gördüğümüz hususları neden tekemmül ettirmedik. İktidarımız 1954 den sonra gayri tabii bir para politikası takip yoluna gitti. Bu, elbetteki çok samimi düşüncelerin mahsulü idi. Bilmeyerek bu yola atıldı. Para ne kadar bol olursa iş de o kadar çok yapılır dedi. Memleketin bünyesi buna mütehammildir, dedi. Ama birde baktık ki iş tam tersine çıktı. O zaman bazı tedbirler almak zarureti-ni hissettik. Şimdi rejim hakikaten teminatsız vaziyettir. Diyorlar ki; hesap soraca-ğız, bazı insanların mallarına vaziyet edeceğiz. Halk mahkemeleri kuracağız. De-mokrat Partiyi körü körüne desteklemiş olanları takipten vareste bırakmayacağız, di-yorlar. Arkadaşlar, demokrat bir rejimde bu itimatsızlık havası içinde yaşamak mümkün müdür? Değildir. O halde bunun teminatı yok mudur? Rejim bugün bizim elimizde de teminatsızdır. Bizden sonra geleceklerin elinde ise daha çok teminatsız-dır. Çaresi? Var arkadaşlar. Başvekil temas etmedi ama her halde temas edecekler-dir. Bende söyliyeyim, mevcut olan Anayasamız yedi defa tâdile uğramış ve içinde-ki bir çok hükümler halen tatbik edilmez vaziyete gelmiştir. Meselâ Anayasanın 47 inci maddesinde Vekiller Hey'etinin, ayrı ayrı her Vekilin selâhiyet ve mes'uliyetle-rinin tesbitini âmir hükümler vardır. Bu, evvelki iktidar devrinde yapılmamıştır. Bi-zim devrimizde de yapılmamıştır. Niçin bu merkeziyetçi idare sistemini benimseriz? Niye mes'uliyetleri ve selâhiyetleri tevzi etmek suretiyle memlekete en iyi şekilde, en güzel şekilde düşünerek Vekil arkadaşlara hizmet imkânını vermekten kendimizi çekeriz. Bütün bunlar bir buyurma zevki uğruna mıdır? Bundan vazgeçmek lâzım-dır. Bu madde tatbik edilmemiştir. Para basma hakkı, 26 ıncı madde ile Meclise ve-rilmiştir. Meclis bizzat yapar der. Para basmak için şimdiye kadar bize hiç bir teklif geldi mi? Yoktur. Bunun tek çaresi, Anayasayı yeniden ele almak, vatandaşın hakla-rını hürriyetlerini istikbale muzâf endişelerini bertaraf edecek şekilde İlim hey'etle-rinde, muhalefet ve iktidar partilerinden muayyen sayıda elemanların da iştirak ede-ceği bir hey'et huzurunda tetkik edip tâdili yoluna gitmek ve bu Anayasa'nın tatbi-katında tetkik, mürakabe ve hatta müdahale yetkilerine sahip olmak şartıyla tatbik ettirecek bir yüksek Anayasa Mahkemesi kurmak mecburiyetindeyiz. Başka türlü re-jim teminat altına alınmıyacak ve emin olun ki, allah göstermesin Halk Partisi ikti-dara geldiği zaman bir çok vilâyetlerde, bir çok vatandaşlarımız evini, tarlasını bıra-kıp başka yerlere göç etmek mecburiyetinde kalacaklardır. Diyorlar ki, Anayasa'yı yırtar, mademki diktatörlüğe niyet etmiştir, madem ki kasti hareketi vardır, yırtar, Beyler, bir memlekette bir insan eğer Anayasa'yı yırtacak kadar kuvvetli ise orada bir millet yok demektir. Kimse Anayasa'yı yırtamaz arkadaşlar. De Gol'den bahse-diyorlar. De Gol, ihtilâl arifesinde olan bir memleket Anayasası yaptı. O Anayasa nev'i şahsına münhasır bir Anayasadır. Bu Anayasa ne prezidansiyel sisteme uyar, ne de nisbî temsile uyar. Reisicumhur isterse Anayasa'da istediği tadilatı yapacak,

istediği anda Meclisi feshedebilecektir. Bir tek kişinin eline tevdi edildikten sonra bu selâhiyetler o memlekette demokrasi var denebilir mi? Asla. Bizim memleketimizin bünyesi o anayasa'ya asla uymaz. Böyle bir iddia olduğu için bunu tasrihe mecbur kaldım.

Gösteri ve Yürüyüş Kanununa gelince; arkadaşlar bilmem ama hep ben mi böyle düşünüyorum. Biz muhalefette iken 1946-50 arasında Samsun PTT idaresine 25 lira-para verdim. 8-10 hoparlör tesis ettirdim. Bütün şehre şâmil olmak üzere ve dört se-ne müddetle saat 5 den altıya kadar işçilerin işten çıktığı zaman o saatlerde D.P. nin programını lânse ettim ve günün iktidarının hatalarını arkadaşlarla beraber münave-be ile halka izah ettik. Ama kimse hoparlörü kesmedi ve bizi susturmadılar. 300-500 otomobil konvoy halinde Sinop'tan Kastamonu yolu ile bugünkü sayın Cumhurbâş-kanımız gelir, gece saat 10 dur. Bafra'da nutuk söyler; kimse dağıtmaz. Gece 11 de Samsun'a gelir, aynı kalabalık, bize kimse ilişmemiştir. Sayın Refik Koral-tan Kas-tamonu'dan Ereğli'ye geldi, 1946 da Ereğli'yi ziyaretinde tam rafik merkezi noktası olan bir yerde vatandaşlar etrafını sarmıştı. Burada olmaz demişler, hayır ben Mebu-sum bir yere çekilmem, getirin masayı demiş ve orada oturmuştur. Ve polis de bir şey yapmamıştır.

Şimdi arkadaşlarım, o zaman, o devrede bize ne yapılsa yeri idi. Şeflik, diktatör-lük devri idi. Ama biz bazı yerlerde nasıl idare âmirlerinin garip anlayışı yüzünden tatbik edilmiş olan kötü hareketleri protesto etmiş isek, şimdi biz kendi devrimizde aynı şeyleri yapmamak durumunda olmaklığımız icap eder. Nitekim gösteri yürü-yüşleri kanunu bugünkü haliyle demokrat partinin lehinde tecelli etmemektedir. Bur-dur olaylarında muhalefete koz verilmiş, teslim olunmuş vaziyete gelinmiştir. Bu da oradaki Valinin hareketi yüzünden, Bursa Valisi olmak hevesinden Dahiliye Vekili-nin gözüne girmek için yaptığı hareket yüzündendir. Bunu açık olarak söylüyorum. Gidiniz, tetkik ettiriniz, Burdur, bu müdahaleden D.P. lehine, iktidar lehine bir şey kazanmışsa ben her türlü taana, tarize razıyım.

Arkadaşlar, sözümü uzatmıyacağım, daha çok konuşulacak şeyler var. Ama vak-tinizi çok israf ettim. Şimdi benim düşündüğüm bir takım tedbirler var, onları oku-makla yetineceğim. Anayasa mevzuunda da bir takrir takdim etmiş bulunuyorum.

Tedbirlerim şudur: Bunu bir takrir olarak vermiyorum, hâtıratan arz ediyorum. Eğer yüksek Gurubunuz bir takım prensip kararları almak itiyadını benimserse başka toplantılarda da bu ve buna mümasil tedbirler getirir, prensip kararı olarak ittihaz ederiz. Ben yalnız düşündüklerimi arzedeceğim.

T e d b i r l e r :

1) Vatandaşın malını, canını, siyasî düşünce ve faaliyetlerini her türlü demokra-tik haklarını teminat altına alan ve rejimi kimsenin bozmayacağı şekilde tahkim eden geniş ölçüde bir Anayasa tadilâtını ele almak,

2) Bu Anayasa'nın tatbikatında tetkik, mürakabe ve müdahale yetkisine sahip bir Yüksek Anayasa Mahkemesi kurmak,

3) Vekillerin selâhiyet ve mes'uliyetlerini tesbit eden ve Teşkilâtı Esasiye Kanununun 47 inci maddesinin âmir hükmünü yerine getiren kanun tasarısını en geç bir ay zarfında Büyük Millet Meclisi riyasetine sunmak,

4) Memurların selâhiyet ve mes'uliyetlerini tesbit eden ve 1951 senesinde hazırlanmış olup Meclise sevk edilmemiş bulunan kanun tasarısını kısa zamanda meclise sevk etmek,

5) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanununu ilga etmek,

6) Halen hükme bağlanmış ve bağlanacak Matbuat cezalarını umumî hükümlere göre nakte tahvil suretiyle tâdil etmek.

7) 6733 sayılı Matbuat Kanununu ilga ve 5680 sayılı Matbuat Kanununu yeniden mer'iyete koymak,

8) Burdur, Antep Valileri ile Zile Kaymakamını merkez emrine almak,

9) Gerek iktidar, gerek muhalefet yönünden mutlak surette taraf tuttuğu tesbit edilen idare âmirleri ile Umum Müdürleri derhal tasfiye etmek,

10) Seçim Kanununu yeniden ele alarak nisbî temsil usulüne göre itiraz götürmez şekilde demokratik esaslara uygun olarak tâdil etmek,

11) Radyoda Hükûmet icraatı müstesna siyasî nutuk ve parti konuşma ve haberlerini derhal men etmek.

12) Şahısları hakkında dedi kodu ve münakaşa yapılan ve efkârı umumiyenin tutmadığı tesbit edilen bazı kabine azalarını, istifaya dâvet etmek veya bu anlayış havası içinde yeniden bir kabine teşkil etmek;

13) Bilûmum Adalet mensuplarının tâyini, terfii, taltif ve tecziyelerini Adalet Bakanlığının yetkisi dışına alıp kurulacak olan Adlî bir Şûranın eline tevdi etmek ve İstinaf Mahkemelerini kurmak ve Hâkimlerin tekaütlük, hak ve hadlerini eski hale irca etmek,

14) Umumî iktisadî gidişimizin hâl ve istikbalini tesbit ve mürakabe edecek resmî, gayri resmî ve yabancı selâhiyetli mütehassıs kimselerden mütevekkil bir İktisat Şûrası teşkil etmek,

15) Merkez Bankasını ilmî ve iktisadî bir anlayışa sahip müstakil bir müessese haline getirmek,

16) Başlanmış olan işlerle, semavî ve arzî âfetler dolayısıyla yapılacak yatırımlar ve Ordu garnizonlarının bulunduğu yerlerde Subay ve Assubay ve Devlet memurlarına münasip bir bedel karşılığı kiraya verilecek Blok apartmanlar hariç, 1959 yılı bütçesinden hiç bir yeni tesis için para sarfetmemek,

17) Bütçeden yapılacak tasarruflarla, Hususi Muhasebeler, Belediyeler vesair ge-

liri muayyen resmî müesseselere maaş zamlarını karşılamak üzere yardımda bulunmak,

18) Yine bütçe tasarrufları ile bugünkü iktisadî düzeni bozmadan bir Veremli ve sair pahalı ilâçlarla kabili tedavi olan fakir veya yardıma muhtaç hasta vatandaşların ilâç ihtiyaçlarını eski fiyatlar üzerinden karşılamak.

19) Parti teşkilâtında yoklama nizamına ahlâki ve Partiler üstü bir veçhe vermek ve midecilerle istismarcıları ve ahlâken kötü tanınan kimseleri parti bünyesinden it-rah etmek,

20) Partiye yeni iltihak etmiş elemanların en az iki yıl geçmeden İdare Kurulları-na seçilmeyeceklerini tamim etmek,

21) Vilâyet kongrelerini sür'atle ikmal edip Büyük Kongreyi bir an evvel toplama-k.

Sevgili arkadaşlarım, sizleri belki üzdüm, belki sıktım ama içim ferahladı. Duyduğumu olduğu gibi gayet samimi olarak söyledim. Zannediyorum ki kimse bana gücenmedi. Kimsenin de gücenmemesi lâzım gelir. Hepimiz kardeşiz, hepimiz vah-detimizle, tesanüdümüzle muvaffak olacağımıza inanan insanlarız. Kimin içinde ne varsa burada döksün. Fakat güçbirliği, öçbirliği diye kalkıp gidip de oradan feryat etmesin. Feryadını burada yapsın. "Sürekli alkışlar").

Sanık, bu konuşması ile esaslı meseleleri ele alarak her cepheden münakaşa ve tenkidini yapmış ve hatta kendine göre Anayasa değişikliği, Çift Meclis kurulması; Basın suçlarından mahkûm olanların affı gibi demokratik nizamın icap ettirdiği tek-lifleri de yapmıştır. Bundan başka 18.12.1958 tarihli Vatan gazetesinde yayınlanmış bulunan Kemal Özçoban ve arkadaşlarının imzaladığı basın suçlarının affı hakkında-ki tarihsiz önergeyi de imzalamıştır. Gerek yukarıda yazılı konuşması ve gerek bu takirde imzasının bulunması, mürakabe görevini imkânları nisbetinde yaptığını gös-termektedir.

342.- SALİM CONOĞLU:

.954 den beri Milletvekilidir. Kırşehir kanunu, Seçim kanunu ile Basın Ka-nununun ve İçtüzüğün tâdillerine oy vermiştir. Mürakabe görevini yapmadığı gibi 7.6.958 tarihli 119 imzalı Hükûmete şiddet tavsiye eden takriri de imza etmiştir. Müdafaası, kararın buna mahsus umumî ve Hukukî kısmına giren müdafaaya dahil-dir. Fer'i iştirak halindedir.

343.- NECMETTİN DOĞUYILDIZI: Son devre milletvekilidir. İçtüzük tadiline oy vermiştir. Murakabe görevini yapmamış, üstelik zihnietini gösterebilecek olan Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesi hakkındaki önergeyi imzalamış-tır. Müdafaası kararın mahsus kısmında münakaşa edilen umumî ve hukukî sebepler içindedir. Fer'i iştirâk halindedir.

344- ABDULLAH EKER: 954 den beri milletvekilidir. Kırşehir kanunu hariç, devresindeki dava konusu kanunların hepsine oy vermiştir. Doksanlık takriri imza etmiştir. Bunun dışında murakabe görevini yaptığı hakkında başkaca davranışı yoktur. Müdafaası kararın mansus kısmında münakaşası yapılan umumî ve hukukî sebepler içindedir. Fer'i iştirâk halindedir.

345- ÖMER GÜRİŞ: 954 den beri milletvekilidir. Devresindeki dava konusu kanunlardan Tahkikat Encümeni kurulması ve selâhiyet kanunu hariç, diğerlerine oy vermiştir. Sanık Refik Koraltan'ın Meclis başkanlığından uzaklaştırılması yolundaki cereyana katıldığı tahkikatla tesbit edilmiştir. Bundan başka murakabe görevini yaptığına dair bir faaliyeti olmamıştır. Müdafaası hususî bir sebebe dayanmamaktadır.

346- ABDULLAH KELEŞOĞLU: 954 den beri milletvekilidir. Tahkikat komisyonu kurulması hakkındaki karar hariç, devresindeki dava mevzuu kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Üstelik 7.6.1958 tarihli Hükûmete şiddet tavsiye eden 119 imzalı takirde imzası vardır. Müdafaası kararın buna mahsus kısmında tahlil ve izahı yapılan umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirâk halindedir.

347- ASAF SARAÇOĞLU: Son devre milletvekilidir. Devresindeki dava konusu kanunlara oy vermiştir. Bundan başka zihniyetini gösterebilecek olan Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesine dair Şubat 1960 tarihli kanun teklifini de imzalamıştır. Sıkı yönetimin uzatılması Mecliste görüşülürken 29.4.1960 tarihinde Halk Partili milletvekili Nüvit Yetkine zabıt ceridesi sahife 316 da "Hesabını vereceksiniz" şeklinde sataşması da vardır. Müdafaası umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirâk içindedir.

348- FİKRİ ŞEN: Son devre milletvekilidir. İktüzük tadiline ve Tahkikat Encümeni kurulmasına oy vermiştir. Murakabe görevini yapmamıştır. Müdafaası umumî ve hukukî sebepler içindedir. Fer'i iştirâk halindedir.

349- HAMDİ TEKAY: 954 den beri milletvekilidir. Selahiyet kanunu hariç, devresindeki dava konusu kanunların hepsine oy vermiştir. Anayasanın açık ve devamlı ihlâli karşısında murakabe görevini yapmamıştır. Müdafaası kararın mevzu kısmında münakaşası yapılan umumî ve hukukî sebepler içindedir. Fer'i iştirâk halindedir.

350- FERİT TÜZEL: 950 den beri milletvekilidir. Komisyon kurulması ve Selâhiyet kanunu hariç, devresindeki kanunlara oy vermiştir. 28 lik takirde imzası vardır. Bundan başka murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı olmamıştır. Müdafaası umumî ve hukukî sebepler dahilindedir. Fer'i iştirâk halindedir.

351- ŞÜKRÜ ULUCAY: 950 den beri milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkındaki kanuna, 39 ncu maddenin, Seçim Kanununun, Basın Kanununun içtüzüğün tadillerine oy vermiştir. Bu müddet içinde Anayasanın ihlâli karşısında murakabe

görevi bakımından hiçbir faaliyeti olmamıştır. Gerçi 16.10.1959 dan itibaren hasta olduğu resmî ve kısmen hususî tabip raporlarından anlaşılmakta ise de bu hastalık herhangi bir suretle murakabe görevini yapmasına mani teşkil edememesi icap eder. Fer'i iştirâk halindedir.

352- SUAT BEDÜK: 954 den beri milletvekilidir. Seçim Kanununun ve içtüzüğün tadiline, selahiyet kanununa oy vermiştir. Murakabe vazifesini yaptığı hakkında herhangi bir faaliyeti yoktur. Üstelik Siyasal Bilgiler Fakültesinin okula çevrilmesi hakkındaki önergeyi imzalamıştır. Fer'i iştirâk halindedir.

353- BÂKİ ERDEN: 950 den beri milletvekilidir. Halk Partisi malları hakkında kanuna, 39 ncu maddenin ve içtüzüğün tadillerine oy vermiştir. Gerçi 28 lik takdirde imzası varsa da buna mukabil Abana'nın pazar yerine nakli hakkındaki kanun teklifini imza ettiği gibi Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesi hakkındaki Şubat 1960 tarihli önergeyi de imza etmiştir. Müdafası umumî ve hukukî sebepler dahilindedir. Tutumu küll halinde nazara alındıkta fer'i iştirâk haline bulunduğu neticesine oy çokluğuyla varılmıştır.

354- VEYSİ ORAN: 954 den beri milletvekilidir. Devresindeki dava konusu kanunlardan, selâhiyet kanunundan mâdasına oy vermiştir. Murakabe görevini yapmamıştır. Müdafası kararın buna mahsus kısmında tahlil ve izahı yapılan umumî ve hukukî sebepler dahilindedir. Fer'i iştirâk halindedir.

355- MEHMET DAIM SUALP: 950 den beri milletvekilidir. Halk Partisi malları ve 39.ncu maddenin tadili hakkındaki kanunlara oy vermiş, ve 39 ncu maddenin Maliye Encümenindeki tasarısını imza etmiştir. Sanığın Anayasanın gerek kanun ve gerek olaylar sebebiyle fiilen ye açık olarak ihlâlî karşısında murakabe görevini yaptığını gösteren bir faaliyeti mevcut değildir. Yazılı müdafasında bahsettiği murus tahsisatı ve memurlar hakkındaki teklifler Anayasa veya Anayasa nizamı ile alâkalı değildir. Uşak, Topkapı olayları hakkında verilmiş bulunan 24.12.1958 tarihli rapor, tedbirlerin şiddetlendirilmesi istikâmetinde bulunması dolayısıyla lehinde değil bilâkis aleyhindedir. Bundan başka sanığın Abana'dın pazaryerine nakli hakkındaki tasarısı Bütçe encümeninde imza etmesi seçim kanunu ve içtüzük tadillerini destekler mahiyetteki konuşmaları mevcuttur. Müdafasının sair kısmı kararın buna mahsus kısmında tahlil ve izahı yapılan umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirâk halindedir.

356- FİKRİ ŞENDUR: Son devre milletvekilidir. Yalnız içtüzük tadiline oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Müdafası, kararın buna mahsus kısmında tahlil ve izahı yapılan umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirâk halindedir.

357- NUSRET KURUOĞLU: Son devre milletvekilidir. Devresindeki kanunlara

oy vermiştir. Esas hakkındaki iddiada 146/1 fıkrasının uygulanmasına; devresindeki kanunlara oy vermesi ve 18.4.1960 tarihli Meclis müzakeresi sırasında İnönü konuşurken “O senin zamanında idi Paşa” diye vâki sataşması esas alınmıştır. Halbuki bunlar aslî iştirâkin kabulüne müsait bir mahiyet arzetmemektedir. Müdafaası kararın buna mahsus kısmındaki umumî ve hukukî sebepler içinde kalmıştır. Fer’i iştirâk halindedir.

358- ÖMER ÖZEN: Son devre milletvekilidir. İçtüzük tadili ile Komisyon kurulmasına oy vermiştir. Yazılı müdafaasında bahsettiği hususlar Anayasa sahası dışındadır. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti mesbuk değildir. Fer’i iştirâk halindedir.

359- HAMDİ ÖZKAN: Son devre milletvekilidir. İçtüzük tadiline ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. Duruşma da tekrarladığını bildirdiği Hamdi Ragıp Atademir ve Samet Ağaoğlu’nun müdafaaları kararın buna mahsus kısmında tahlil ve izahı yapılan umumî ve hukukî sebeplere taallûk etmektedir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Fer’i iştirâk halindedir.

360- MAHMUT PINAR: Son devre milletvekilidir. Yalnız içtüzüğe oy vermiştir. 90 lık takirde imzası vardır. Müşterek müdafayı tekrara matuf müdafaası kararın buna mahsus kısmında münakaşa ve tahlil olunmuştur. Fer’i iştirâk halinde bulunduğu oy çokluğuyla karar verilmiştir.

361- MUHARREM TANSEL: Son devre milletvekilidir. Yalnız içtüzük tadiline oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı olmamıştır. Müdafaası kararın buna mahsus kısmında tahlil ve izahı yapılan umumî ve hukukî sebeplere taallûk etmektedir. Fer’i iştirâk halindedir.

362- NURETTİN AKNOZ: Son devre milletvekilidir. İçtüzük tadiline ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. 146 ncı maddenin 1 nci fıkrasının tatbiki hususunda esas iddiada, hükûmete şiddet tavsiye eden takriri imza etmiş olması, hususî mahkemeler kurulması yolundaki konuşması ile gruptaki sair konuşmaları ve yukarıda bahsedilen kanunlara oy vermiş olması hali alınmıştır. Filhakika hükûmete şiddet tavsiyesini natık bulunan 7.6.1958 tarihli önergede imzası vardır. 2.5.1960 tarihli grup konuşmasında da hususî ve siyasî mahkemelerin kurulmasına taraftar olduğunu ifade etmiş ve İstanbul Ankara olaylarını bastırmak için mukavemetçileri bertaraf etmek yolunda şayet mukavemetçi silâhsızca dipçik, ateşsiz silahı var ise süngü kullanmak, ateşli silahı var ise (vur şunu) demek suretiyle hareket edilerek mukavetçinin bertaraf edilebileceğini tavsiye etmiş ise de bunlar aslî iştirâkin kabulüne müsait olacak derece ve mahiyette görülmemiştir. Müdafaası umumî ve hukukî sebepler arasındadır.

363- ALİ ÇAKIR: Son devre milletvekilidir. İçtüzük tadiline ve Komisyon kurulmasına oy vermiştir. Basın suçlarının affı hakkındaki Kemal Özçoban ve arkadaş-

ları tarafından verilen önergede imzası vardır. Bundan başka murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülmemiştir. Fer'i iştirâk halindedir.

364- Sanık ZEKİ ERATAMAN: 950 den beri milletvekilidir. Halk Partisi mallarına, 39 ncu madde ile seçim ve basın kanunlarının, içtüzüğün tadillerine, selâhiyet kanununa oy vermiştir.

Sanık 9.6.1953 tarihinde gruptan Halk Partisi malları hakkındaki konuşmasında: (... Biz mallarını almazsak huzur içinde duracaklar ben bu mantığa iştirâk edemiyeceğim. Nereye kıyam ediyor. Belki yalnız anlamışımdır. Muhalefet daha normal cereyan edermiş. Bu kanaatte değilim. Genel kurul ve parti grubumuz çemberleri yarmalarını ve biraz memleketin içine kulak vermelerini istirham ederim. Küçümsenir bir muhalefet değildir. Kendi menfaati hesabına milyonları depo eden, yarın bizim değil, bu millete kara günler yaşatmak için sinsi sinsi çalışan bir partidir.... Grup davasına vazîyet olmalıdır. Grup bunu ne genel idare kuruluna ve ne de grup idare hey'etine vermemelidir. Grup arasından seçtiği komisyon marifetiyle yapmalıdır.)

Ve 30.6.1953 tarihinde de yine grupta: (... Bunu ifade edeyim Demokrat parti grubu asla Halk Partisinin yıkılmasını istemiyor, ammâ şunu istiyor, milletten almış oldukları, gasbetmiş oldukları malların santimine kadar hesabının görülmesini istiyor) demiş ve bu konuda derhal kanun hazırlanması için Pertev Arat, Himmet Ölçmen'le birlikte bir de takrir vermiştir.

Yine grupta 29.5.1956 tarihinde "sahife 41 den itibaren": (... Ammâ matbuat ve muhalefet baş istemiyor. Evvelâ o yenilecek, sonra bizi yiyecekler. Ondan sonra Türk milletine bağışladığımız eserler yenecek. Eserlerimizi imha ettiremeyiz... Bunların dışında yeri gelmiş iken söylüyeyim, kanunu tatbik edecek olan hâkim kanuna isyan ediyor. İsyân edenler de adaletin mümessili olarak karşımızda duruyor.... Hü-kûmet otoritesini göstermek istiyorsak alacağımız kararı gözümüzü kırpmadan alacağız. Üniversite profesörü hakkında mı alacağız, hâkim hakkında mı, başsavcı hakkında mı karar alacağız? Gözümüzü kırpmadan karar alacağız. Bu memleket işleri böyle yürür.) demiştir.

Sanık bu sözleri ile bir taraftan Halk Partisinin mallarının geri alınması kanununun şiddetle çıkmasını temine çalıştığı gibi bir taraftan da tedbirlerin şiddetlendirilmesini istemektedir.

4.12.1956 tarihli grup konuşmasında "sahife 27": (... Bir politika yuvası olmakta devam edecekse, ki bunun devam edeceğini anlıyoruz, böyle geçici tedbirlerle buna bir çare bulunamaz. Biraz evvel Maarif Vekilimiz okudu, Senato bunun buradan çıkmasını tasvip etmiyor, demiş. Demokrat Partinin oyalanacak vakitleri yoktur. Kimse bu profesörler derhal bunların alâkalarını keselim. Eğer bunların alâkasını kesmekle de kurtarılmıyacaksa kapısına kara kilit vuralım ve yeniden demokrasiye uygun yeni bir mülkiye mektebi, siyasal bilgiler okulu açmaktan başka çare yoktur arkadaş-

lar. “Bravo sesleri alkışlar”.) diyen sanık bu konuşması ile Siyasal Bilgiler Fakültesinin açış nutkunda talebesine “nabza göre şerbet vermeyin” şeklinde nasihatte bulunan Turhan Fevzioğlu’nun açış nutkunu ele almıştır.

Sanık 5.9.1957 tarihli gruptaki konuşmasında, “sahife 27 den itibaren”: (... Arkadaşlar, açık ifade etmek lâzım, karşınızda muhalefet var. Muhalafet bir iken, bir doğan gayri meşrû çocuk ile iki oldu, tekrar gayri meşrû bir çocuk daha çıkardık üç oldu “Gülmeler” biz muhalefeti meşrû veya gayri meşrû birleşmiş zehirli bir yılan olarak kabul edeceğiz. Şöyle ki, üç kuyruklu ve üç başlı bir yılan ve nihayet onun etrafında müstakil kisvesi altında bugün güya birleşme temayülü gösteren bir muhalefetle karşı karşıyayız.... Memur meselesini kısa zamanda halletmek imkânı olmadığına göre temizlik lâzımdır. Topyekûn memurlara, demokrat partinin yaptığı hamleleri aşlamak için altı ayın kâfi geleceğini zannetmiyorum.) diyerek muhalefet partilerinin birleşmesini en şiddetli bir lisanla dile almakla partizan zihniyetinin en muzir örneğini vermiş olmaktadır.

12.12.1957 tarihli gruptaki konuşmasında: “sahife 57-68 de”: (... 22 nci maddedeki itirazım şu: Arkadaşlar tensip etmişler 15 mebus olmazsa grup teşkil edemez demişler. 50 de olur 30 da olur. Bunun kıstası nedir? Teklifim burada Meclis mürettep adedinin % 5 ini doldurmayan partiler grup teşkil edemezler. Yarın 5 tane üç gün sonra 15 tane) demiş ve buna dair bir de önerge vermiştir. Bu da henüz inkişâf etmemiş partilerin Meclisteki çalışmalarını ehemmiyetli nisbette güçleştirmiş oluyor.

26.12.1957 tarihli grup konuşmasında “sahife 149 dan itibaren”: (... Yarın muhalefet obstrüksiyon yapıp da gelmediği takdirde 280 kişi ile bu meseleyi müzakere edemeyiz. Evvelâ riyasetten, grup başkanından istirham ediyorum. Hususî tren mi kaldırılacak tayyare mi tutulacak ne yapılacaksa yapıp evvelâ mevcut olmayan arkadaşların buraya celpeleri... Ben burada parti meddahlığını yapacak değilim. Yarın buradan ipe gidecek vaziyetteyiz açık konuşuyorum 950 de nasıl kansız bir ihtilâlle gelmiş isek yine kansız bir ihtilâlle gidebiliriz amma arkasından ipler gelir, ipi takarlar.)

23.1.1958 tarihli grup konuşmasında “sahife 7-10”: (... Kendisi alâkalı makamların kapılarında, bugün gel, yarın git muamelesine maruz kalmasınlar. Hele seçime iştirâk edip kaybetmiş, maddî durumu sarsılmış arkadaşların nafakaları mevzubahisse bunların durumları ne kadar haysiyetsiken olduğunu, müstaceliyet kesbettiğine takdir buyursunuz.)

3.4.1958 tarihli grup konuşmasında “sahife 45 den itibaren”: (... Temizleyemediğimiz Üniversitenin bazı mensupları yine aleyhimize beyanatta bulunacaklardır. Bugün sureta sinmiş olan insanlar aleyhimizde faaliyet göstereceklerdir. Sorarım arkadaşlar, Turhan Fevzioğlu üç gün içinde mi partici oldu da karşımıza geçti? Senelerce Ankara Üniversitesi içinde politikayı yaptı, çalıştı; işledi ve bütün Ankara Üniversi-

tesine tedris etti ve öyle karşımıza geldi oturdu.... Kaç defa bu kürsüden işittik, Üniversite kanununu getireceğiz dediler nerede Üniversiteler kanunu? gelmez ne vakit gelecektir. Emin olun yine Üniversitenin şurasından burasından bir çatlak ses çıkacaktır.... Herhalde Kubalıyı vekâlet emrine almadan da sindirebilirdik. Bu karar vakitinde yalnız alınmıştır. Kubalı matbuata beyanat verdiği zaman, Başvekilin ifade ettikleri üzere, içimizde bir keşmekeş havası vardı ve işte bu hava içinde Kubalı konuştu. Bugün konuşamaz ammâ öyle “bir havayı bizde gördükleri gün yine Kubalı gibi birçok kimseler konuşacaktır. Bu itibarla kararlarımızı kuvvetli iken almalıyız. Bu memleketi seviyorsak bu gibi kimselere karşı merhametsizce hareket edeceğiz.... Çok istirham ediyorum Üniversite kanunu buraya gelmelidir. Muhtar mıdır? Muhtarsa ne kadar muhtardır, bunun parasını devlet veriyor.... Üniversiteler kanununu bir an evvel getirsinler ve atıye ait büyük aksaklıkları giderelim.” demiştir.

Sanık metni yukarıya alınan sözleri ile Üniversiteler hakkında da ne kadar partizanca davrandığını açığa vurmaktan çekinmemektedir.

10.6.1958 tarihli grup konuşmasında “sahife 8-50” de: (... Çok kötü ve kara günler yaşadığımızı bundan üç beş gün evvel de burada ifade etmiştim. İş küçümsemenin mânası yoktur. Biz İstanbul hâdisesinin eksik taraflarını tenkit ettik... Bu takrir tamamen yerindedir.) demiş, Hükûmete şiddet tavsiye eden 119 imzalı takririn kabulünü istemiştir.

19.6.1958 tarihli grup konuşmasında “sahife 4-5”: (... Malatya mebusu Nüvit Yetkin ve iki arkadaşının, vatandaşlar arasında parti farkı ve iktidar mensuplarına imtiyazlı muamele yapıldığı hakkında Başvekiliden gensorular talebinin) reddini istemiştir.

24.2.1960 tarihinde Mecliste “zabıt ceridesi sahife 335 den itibaren” Başbakanlık bütçesinin müzakeresi sırasında: (... Vatan Cephesi, Vatan Cephesi diyor. Ne yapalım, siz bu memleketin kanunlarını çiğnemek hevesine kapılırsanız, hükûmetin nüfuz ve itibarını halk arasında yersiz olarak sarsmalara kadar giderseniz sonra da Vatan Cephesinden şikâyet edersiniz. O Vatan Cephesi ki bugünkü telâşınıza mesnet teşkil eden haşmetli bir vatandaş topluluğu yaratmıştır. Vatan Cephesi milyonları aşan kararlı insanlarıyla, maddî ve manevî varlıklarıyla Halk Partisi karşısında demokrasinin emniyet subabı olarak durmakta ve duracaktır. “Soldan bravo sesleri”.... Sarayda oturmuyor, Hilton’da oturmuyor, mütevazî bir otelin iki odacığında oturuyor. Bunların birinde hususî kalem müdürü, diğerinde ise kendisi oturuyor, şunu da ayrıca ifade edeyim bunların ücretini de şahsen ödemektedir. Devlet bütçesinden bunun içinden bir tek kuruş tahsisat almamaktadır. Ve ehemmiyeti bakımından, sırası gelmişken söyleyelim, Başvekil memleket içindeki yaptıkları seyahatlardan da yine bir kuruş harcırah almamaktadır.... Matbuatın kanunlar muvacehesinde daima takipçisiyiz ve daima takip edeceğiz.... Başvekilimize gelince: O bizim grubumuzun başı,

partimizin başı, hükûmetimizin başı olarak kendisinden millet ve biz yerden göğe kadar memnunuz “Soldan bravo sesleri, alkışlar” bütün mevcudiyetimizle ve varlığımızla onututuyoruz.... Kendimizi millet yoluna verin ve Vatan Cephesine geçin) demektedir.

Sanık Anayasayı ihlâl suçunun bir vakıası olarak kabul edilen Vatan Cephesi hareketine ne derece bağlı olduğunu bu sözleriyle açıklamaktadır. (Divanın 961/7 esas numarasında kayıtlı Vatan Cephesi davası tafsîlât ve gerekçe bölüm 2.... numara 16 dadır.)

Bundan başka sanık eski Başvekil Adnan Menderes’in, tamamen hakikat hilâfı olarak Park Otel’deki masrafını kendi cebinden harcadığını, memleket içindeki seyahatlarda harcırah almadığını söylemektedir. Halbuki Park Otel’deki ikâmeti sırasında otel kirasından kahvaltısına kadar bütün masraflarını örtülü ödenekten sarfetmiş bulunduğu tesbit edilmiştir. (Tafsilat ve gerekçe divanın 960/21 numarasında kayıtlı olup bölüm 2 numara 12 dedir.)

Sanık 7 Nisan 1960 tarihinde grupta tedbirler mevzuunun ele alındığı ve Tahkikat Encümeninin kurulması fikrinin ortaya atıldığı oturumda yaptığı konuşmasında “sahife 107 den itibaren”: (... Yeşilhisar. Bunun bir tek mânası var. Halk partisi isyan bayrağını açmıştır. Bunun karşısında hükûmet ne yapmış. Adî bir zabita vak’ası mahiyetinde işi almıştır... Arkadaşlarım Demokrat Parti hükûmetine böyle bir fırsatı kaçırdığı için teessürlerimi arzederim Yeşilhisar tam halk partisinin kısıkvrak bağlanacağı yerd. Orada Örfî İdare ilân edip birkaç kişiyi sallandırırıldım “Alkışlar”... Ne tedbiri istiyorlar bizden? Grup size her türlü tedbiri almak yetkisini vermiştir. “Alkışlar” Grup olarak daha ne yapacağız? Öl dediğiniz yerde öldük, kal dediğiniz yerde kaldık... Arkadaşlar devletin kararı bir kere çıkar, devletin yumruğu bir kerre kal-kar. Ondan sonra kimse onu durduramaz. Ben İsmet İnönü’yü Himmetdede istasyonunda durduracağım, üç saat sonra buyurun gidebilirsiniz diyeceğim. Yazıktır arkadaşlar yazık. Yeşilhisar’a sokulmamış, marifet. O vakit Devletliğin nerede kalır? 1952 de Balıkesir’e girememişti. Mademki gitmeyeceksin denmiştir, sonra niçin buyurun deniliyor arkadaşlar.... Gidin emrini veren kimdir?..) demiştir. (İnönü’nün Kayseri, Himmetdede istasyonunda trenin durdurulması ve Yeşilhisar’a sokulmaması olayı davası Divanın 1960/31 esas numarasında kayıtlı olup tafsilat ve gerekçe bölüm: 2 numara 14 dedir).

2.5.1960 tarihli konuşmasında “Sahife 74 den itibaren”: (... Kurduğumuz Tahkikat Komisyonundan bizim beklediğimiz vazifeleri tahakkuk ettirebilmesi için onların getireceği fezlekeyi, raporu normal mahkemelere değil sizin bizim kuracağımız fevkâlade mahkemeleri kurmak suretiyle ancak intaç edebiliriz. Aksi halde bugün mer’i mevzuata göre getirecekleri tahkikat neticesi beraatle sonuçlanması muhakkaktır.... Başvekilimiz radyoda 5-6 mebusun ismini okudu. Bunlar ihtilâl içinde ol-

duğuna göre hükûmetmi, Örfî İdare mi, Tahkikat Komisyonu mu kim getirecekse bunların teşriî masuniyetlerinin kaldırılması tezkeresini bugünkü meclise yetiştirsin. Ne pahasına olursa olsun bunların teşriî masuniyetlerini kaldırmak zaruretindeyiz.... Mebusu tevkif edeceğiz. Bugün artık normal tedbirlerle, mahkeme kararları ile bu memleketi idare etmek imkânı yoktur. Kanunda yeri varmış yokmuş tıkarız içeriye, kanunu da sonra çıkarırız.... Başta Sıddık Sami Onar içeri girecek, profesör içeri girecek, doçenti içeri girecek, mebusu da içeri girecek. Başka türlü olmaz.... Hâdisenin arkasına gitmiyelim, hâdiselere tekaddüm etmek lâzımdır.) demiştir. Ve bunlar hakkında ayrıca bir takrir de vermiştir.

Sanık yukarıdan beri nakledilen konuşmalarına ve takrirlerine göre Demokrat iktidarın gidişini muhtelif cephelerden ele alarak en şiddetli tedbirlerle takviye etmek lüzumunu ileri sürmüş ve ozihniyetin, Menderes'ci zihniyetin temsilcilerinden olduğunu kendi sözlerle tesbit etmiş bulunmaktadır.

Bu konuşmalar 1955 de hükûmetin toptan istifasını teklif ettiği tarihten çok sonra ve Demokrat iktidarın artık diktaya doğru gittiğinde şüphe kalmadığı tarihlerde vuku bulmuştur. Tetkikini istediği 17.1.1956 tarihli ve maşuş zeytinyağı meselesine ve gıda maddelerinin fiyatlarının ucuzlatılmasına dair teklifler Anayasa sahasının dışında olan talî meselelerdir. Esaslı başka bir müdafaası yoktur.

365- HASAN GÜRKAN: Son devre milletvekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermiştir. Basın suçlarının affı hakkındaki Kemal Özçoban ve arkadaşlarının önergesini imza etmişse de bundan başka murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti olmamıştır. Müdafaası, kararın buna mahsus kısmında münakaşa ve tahlili yapılan umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirâk halindedir.

366- İSMAİL ÖZDOYURAN: Son devre milletvekilidir. Yalnız içtüzüğe oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti görülmemektedir. Müdafaası yukarıda bahis mevzuu edilen umumî ve hukukî sebeplere taallûk etmektedir.

367- AHMET PAKER: Son devre milletvekilidir. İçtüzük tadiline ve selâhiyet kanununa oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı olmamıştır. Kararın mahsus kısmında münakaşa ve izahı yapılan müşterek umumî müdafaaya iştirâk etmiştir. Ayrıca müdafaasında ileri sürdüğü 12 kişilik takrir bulunamamıştır. Fer' i iştirâk halindedir.

368- KERAMETTİN GENÇLER: Son devrede C.H.P.'den milletvekili olmuştur. Mart 1959 tarihinde Demokrat partiye geçmiştir. Devresindeki kanunlara rey yerdığı anlaşılamamaktadır. Murakabe görevini yaptığı hakkında da bir faaliyeti yoktur. Üstelik D.P. ye geçtikten sonra 14.5.1959 da grupta: (... Halk Partisinin zihniyeti mutlaka iktidara geçmek ve geçtikten sonra da memlekette demokrasiyi paydos etmektedir.) demiştir. Bir esasa istinad eden müdafaası yoktur. Demokrat Partiye geçmekle bu iktidarın gidişini tutumunu desteklemiştir. Fer'i iştirâk halindedir.

369- HALÜK CULHA: Son devre milletvekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında hiçbir faaliyeti yoktur. Müdafası kararın buna dair kısmında münakaşa edilen umumî ve hukukî sebepler çerçevesi içindedir. Fer'i iştirâk halindedir.

370- Sanık SABRİ DİLEK: Sanık 954 den beri milletvekilidir. Kırşehir kanununa ve içtüzük tadiline oy vermiştir.

Sanık 21.11.1957 tarihli grup konuşmasında: (... Söz istedik fakat riyaset bize söz vermedi. Takriri, hattâ tümünü birden reye koydu. Halbuki arkadaşlar dünyanın, siyasî olsun, gayri siyasî olsun hiçbir meclisinde herhangi bir karar sureti üzerinde müzakere edilmeden muhtevasına nüfuz edilmeden olduğu gibi reye konulmaz) ve 12.12.1957 tarihli grup konuşmasında: (... Şimdi hey'eti umumiye muhtelit ve ihzari encümen herhangi bir mebusun faraza bir muhalefet mebusunun kendi işine gelmiyen, kendi siyasî gayelerini ihlâl eden, kendi noktai nazarını cerheden hattâ, kendini murakabe ettiği için kendisine rahatsızlık veren bir mebusun teşriî masuniyetini kaldırmak için bu madde ile eline çok geniş bir silâh geçirmiş olmaktadır.) demiştir.

9.1.1958 tarihinde Üniversite kanununun değiştirilmesi grup ta konuşulurken "sahife 146 da" grup başkanına karşı: (... Evvelâ gündeme ithalini reye koyun reis bey) ve 3.4.1958 tarihinde grupta "sahife 84 de": (... Kubalı'ya buyurun Vekâlet emrine alıyoruz sizi dedik. Aradan bir buçuk ay geçti. Cesaretimiz kalmadı ve buyurun yerinize dedik. "Bu öyle değildir sesleri gürültüler" Arkadaşlar, hülâsai kelâm "bir vekilin attığı adımların birçok insanları da izam ettiğini düşünerek çok dikkatli atması ve atılan adımın yanlış olduğunu anladığı takdirde vicdanlarda meseleyi halletmesi lâzım geldiğini arz etmek isterim.) demiştir.

Sanık buraya kadar getirilen sözleri ile muhtelif mevzularda murakabe görevini yapmıştır.

7.6.1958 tarihinde yine grupta: (... Ne varmış, 5.Martta verilen takrirleri bu zamana kadar bekletmekte. Daha evvel görüşürse ne çıkardı? Eğer müsbet bir şey varsa arkadaşlarımız hakkında tahkikat yapılır, bir taksirleri yoksa şerefleri ile yaşarlar... Eğer suçları varsa gözlerinin yaşına bakmadan cezalarını çektirmek lâzımdır. Biz bunlar burada konuşulmasın diyoruz ammâ bunlar yalan da olsa Kon-yanın dağında konuluşuyor.) demiştir. Sanık Refik Koraltan'a karşı açılan mücadeleye katılmış, 90 lik ve 28 lik takrirleri imza etmiştir. Adetâ bir muhalif milletvekili gibi her cepheden murakabe görevini yapmaya savaşımıştır. Bu takdirde bir sorumluluk yükletilmesine imkân kalmaz.

375- Mahmut Goloğlu: Sanık 950 den beri Milletvekilidir. Halk Partisi, Kırşehir kanunu, 39 ncu maddenin ve İchtüzüğün tâdiline oy vermiştir.

Kendisi 1.11.958 den 1.11.959'a kadar Meclis Başkan Vekilliği yapmıştır. Baş-

kan Vekili iken 16.2.956 tarihinde “zabıt ceridesi sahife 178”deki) muhalefetin Meclis tahkikatı isteklerinin, bütçe müzakerelerinin inticanını müteakip gündeme alınacağını bildirmiştir ve bu önergelerin gündeme alınmaması devam edip gidince sanığın Meclis Başkan Vekilliği vazifesini terkettiği anlaşılmaktadır.

18.4.960 tarihinde kaydı yapılan, Meclis Grup Başkanlığına verdiği dilekçede (... Tahkikatın selâmeti için verilecek tedbir yetkisi nasıl olur da Türkiye'deki her türlü siyasî hareket ve faaliyetlere şâmil olabilir? Kaldı ki, “Siyasi hareket ve faaliyetler” tâbiri de çok geniş, müphem, sınırları belirsiz bir tâbirdir. Belirli bir tahkikat mevzuunun belirsiz vüsatte tedbir yetkisi olur mu? Bir kasaba kahvehanesinde bir kaç kişinin siyasi mevzular üzerindeki konuşmasının siyasi hareket ve faaliyetlerden madud olup olmadığını kim tayin edecektir? Diğer taraftan partiler, birer siyasî teşekkül olmaları itibariyle her türlü hareket ve faaliyetleri siyasî değil midir? Buna göre siyasî hareket ve faaliyetlerin durdurulması demek partilerin kapatılmasından başka mâna ifade eder mi?... Tatbik kabiliyeti olmayacağı, çıkarılmadan evvel de belli olan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki kanun tatbikatının hükûmetimizi ve partimizi soktuğu müşkül durum karşısında iş bu Meclis tahkikât talebi hakkındaki endişelerimi arzetmeği bir memleket ve parti hizmeti saydığımı...) şeklinde sözler; Tahkikat Encümeni kurulması tedbirinin ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanununun tatbikattaki ağır şekilde eşitliği bozan veçhesini haklı bir şekilde Demokrat Parti idarecilerinin gözleri önüne sermektedir.

Grubun 25.5.960 tarihindeki son toplantısında sanık Adnan Menderes, (... Burada takrirler varmış da bu takrirlerin müzakeresi hususunda Meclisi tahrik etmemişiz. Nedir o takrirler? İstanbul'da otuz milyon liralık tahkikat meselesi, Suistimal meselesi, Nedir o mesele? Halk Partisi için yüz kararı deyince sanık Mahmut Goloğlu: (... Beyefendi getirin mademki Halk Partisi için yüz kararı, o mevzuun görüşülmesi daha iyi olmaz mı?) demiştir.

Sanık, Refik Koraltan'ın Meclis Başkanlığından Uzaklaştırılması cereyanına katılmıştır. Bundan başka ve daha önemli olarak 90 lık ve 28 lik takrirlerde imzası vardır.

372- Fikri Karanis: Son devre Milletvekilidir. Yalnız içtüzüğe oy vermiştir. Demokrat iktidarı tutan bir hareketi bulunmamış, bilakis Refik Koraltan'ın Meclis Başkanlığından uzaklaştırılması yolundaki ceryana katıldığı tahkikat neticeleri ile tesbit edilmiş ve 90 lık takriri imza etmiştir. Sanığın iştiraki hakkında bir delil mevcut değildir.

373- Selahattin Karayavuz: 954 den beri Milletvekilidir, Kırşehir kanunu ile 39 ncu maddenin, basın kanununun ve İçtüzüğün tâdillerine oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Müdafaasında bahsettiği 8.12.958 tarihli grup konuşmasının lehine alınacak ve yorumlanacak bir mahiyeti mevcut değildir.

39 ncu madde tâdilinin Mecliste görüşüldüğü sırada 21.6.954 (Zabıt ceridesi sahife 24) tâdil teklifini desteklemiştir. Müdafaasın kararın buna mahsus kısmında izah olunan umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

374- Osman Nuri Lermioğlu: Son devre Milletvekilidir. Devresindeki dava konusu kanunlara oy vermemiştir. İfadesine göre hastalığı sebebiyle Nisan'ın ikinci yarısı sıralarında İstanbul'a gitmiş ve 5.5.960 tarihinde Ankara'ya dönmüştür. Filhakika duruşmalara hastalığı sebebiyle bidayetinden beri getirilememiş ve hatta sorgusu Yassıada hastahanesinde istinabe yoluyla yapılabilmektedir. Sanık, Milletvekillerini mal beyanında bulunmaya mecbur tutulmaları yolunda bir kanun teklifi hazırlamış ve otuzunmütecaviz arkadaşına imza ettirmiş, fakat Anayasa'nın 17 nci maddesinin tâdili ile alâkalı bulunması sebebiyle muktezi imza adedini tekemmül ettiremediğinden netice alınamamış olduğu dosyadaki imzalı teklif ve buna ekli esbabı mucibeden anlaşılmaktadır. Bu durum murakabe görevini yapmaya savaştığını gösterebilir. Gerek suç mevzuu kanunlara oy vermemesi, gerek yukarda bahsedilen kanun teklifi sebebiyle sorumluluğu cihetine gidilememiştir.

375- Hasan Polat: Son devre Milletvekilidir. İltüzük tâdiline ve Tahkikat Encümeni kurulmasına oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Müdafası kararın mahsus kısmında tahlil ve izah olunan umumî ve hukukî sebeplere taalluk etmektedir. Fer'i iştirak halindedir.

376- Salih Zeki Ramoğlu: Son devre Milletvekilidir. İltüzük tâdiline oy vermiştir. Tahkikat Encümeni kararına da grupta oy verdiğini ifadesinde bildirmektedir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti yoktur. Müdafaası kararda münakaşa ye izah olunan umumî ve hukukî sebepler çerçevesi içinde kalmıştır. Fer'i iştirak halindedir.

377. Perteve Sanac: 954 den beri Milletvekilidir. Selahiyet kanunu hariç çevresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Milletvekili olmadan evvel yapıldığı ileri sürülen hizmetlerin neticeye bir tesiri olmaması icap eder. Müdafaanın geri kalan kısmı kararda tahlil olunan umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

378- İsmail Sener: 954 den beri Milletvekilidir. Kırşehir kanununa, 39 ncu maddenin, Basın kanununun, seçim kanununun, İltüzüğün tâdillerine ve Tahkikat Encümeninin kurulmasına oy vermiştir. Selahiyet kanunun kabulünde Yurt dışında olduğu anlaşıyor. Anayasa'nın gerek kanunlar yoluyla gerek olaylarla fiilen ihlâli karşısında murakabe görevini yapması bakımından hiç bir faaliyeti ve tepkisi olmamıştır. Müdafaası da kararın mahsus kısmında tahlil ve izahları yapılan umumî ve hukukî sebeplere dahildir. İbraz ettiği Trabzon Gazetelerinin yazdığı gibi şayet yaylacı ve mutedil ise bunun ya grupta, yahut Mecliste tezahürü görülmesi icabederdi. Halbuki

hiç bir davranışta bulunmamıştır. Fer'i iştirak halindedir.

379- Mustafa Reşit Tarakçıoğlu: 950 den beri Milletvekilidir. Kırşehir kanunu, Basın kanunu tâdili ve Selahiyet kanunu hariç, devresindeki dava konusu kanunlara oy vermiştir. Esas iddiada 1 nci fıkranın tatbiki için Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesi hakkında teklif yapmış olmasına ve 9.1.958 tarihinde grupta Üniversite muhtariyetinin tekrar ele alınıp Hükûmet içinde bir nevi hükûmet gibi görünen bu hale nihayet verilmesi hakkındaki konuşmasına ve Irak hâdiseleri dolayısıyla C.H.P.nin Meclisi olağanüstü toplantıya çağırması üzerine bu hareketin muhafefetin inisiyatifi kendi eline almak için yaptığından baha ile (Toplanmalı ve fakat esasa girmeden dağılmalı) şeklindeki konuşmasına ve bir de 8.12.958 tarihinde yine grupta şiddet tedbirlerinin bir şiddet olmayıp hayatiyetten ibaret olduğuna dair konuşmasına dayanılmaktadır. Buna mukabil sanığın 90 lık takrirden imzası vardır. Durumu küll halinde mütalaa edilince aslî iştirakin kabulüne müsait olmadığı neticesine varılmıştır. Yazılı müdafaası bu konuşmaların savunmasında ve Milletvekili olmadandan evvelki eski hizmetleri hikayesinden ibarettir. Fer'i iştirak halindedir.

380- Osman Turan: Sanık, 54 den beri Milletvekili olduğu halde yalnız seçim kanununun 57 deki tâdiline müsbet oy, Kırşehir Kanununa dakırmızı oy vermiştir. Behçet Kayaalp listesinde adı vardır.

Sanık, 21.6.954 tarihinde Mecliste zabıt ceridesi 233-234: (... Manevi bakımdan bir adım dahi atılmış değildir. Bu devrede bunu başaracağız. Bunu üniversitelerin seviyesini yükseltmek suretiyle yapacağız. Halbuki bu kanun bizi bu noktadan tatmin etmemektedir. Bu kanunda 60 yaşındaki hocaların tekaüd edilmesi mevzuubahistir. Halbuki 60 yaş hocalık yaşı olarak çok genç bir yaştır.) demek suretiyle Üniversiteyi takviye etmek istemiştir.

13.12.955 tarihinde grupta sayfa 134 den itibaren: (... tarafımızda bulunan münevverler rencide olmuştur. Siz halen bu Vatanperver münevverlerin yerine başka unsurlarla çalışıyorsunuz. Bir parti davasını, dayandığı kitle tayin edemezse, bir münevver siyaseti olmazsa helbetteki o partide bir takım zaaflar belirecektir arkadaşlar. Bu vaziyete rağmen 1954 seçimlerimde Milletimiz bize âzami müzaheret göstermiştir. Ondan sonra ne oldu? Meclise gelir gelmez bizi hayretler içersinde bırakan bir takım kanunlarla karşı karşıya geldik... Millet, siz doğru yolda yürüdükçe ben sizinle beraberim dedi. Fakat, biz ne yaptık? Kırşehir'i ilga ettik, seçim kanununu hasis düşüncelere feda ettik, vesaire vesaire. Bunlarla karşılaştıkça içimizde istihfamlar, tereddütler belirdi. Fakat durumumuz ciddileşti. Helbette selamet yoluna döneriz diye bekledik. Fakat ne oldu? Demokrat Partiyi tenkit korkusu başladı. Bu vehim Demokrat Partinin en büyük düşmanı oldu. O şekilde ki arkadaşlar, partimiz içinde tenkit yapmak cesaretinden mahrum kaldık. Hatırlarsınız mütemadiyen tekrar edilir; aman saflarımızı sık turalım. Bunun manası ses çıkmasın. Bir parti içinde prensiple-

re sadık kalmak şartıyla ne kadar ciddi konuşulursa, ne kadar sert tenkit yapılırsa o partinin daha çok selamet, yolunu bulması mümkündür ...) demiştir.

Bu konuşmasıyla sanık, Anayasa'yı ihlâl edici kanunların çıkışını tenkit etmekte, Demokratik zihniyeti açıklamakta ve Demokrat Partiyi içinden bile tenkit yapmak cesaretinden mahrum kalındığını belirtmektedir.

9.8.958 tarihinde yine grupta: (... Bir kişi farklı düşünebilir. Kendi aramızda hür olarak fikrimizi rahatça ifade edemezsek neticeye varamayız. Parti dışında bir şey konuştum mu, böyle bir şey oldu mu?).

Adnan Menderes: (Halk Partiler anlattığınızı söylüyorlar). Sanık: (Teessüf ederim. Size böyle söylüyorlarsa).

Menderes: (Size soracağım.)

Sanık: (Hazırım. Ben daima şahsiyetimi bilen nerede ne konuşulmak lazım geleceğini teşbit edecek kadar kendime hakim bir insanım. Şimdi Bağdat şeyi dolayısıyla birden bire adeta tehlikeyi davet eder bir duruma geldik. Acaba dayandığımız, müttefikler arası siyaset bunu icap ettiriyormu idi? Bir de Amerikadan gelen bir tebliğ, Türkiye'nin hareketleri, sinirli hareketleri karşısında tedbirler...)

Adnan Menderes: (Ruslarla da konuştun mu?)

Sanık: (Benim hayatım malumdur... Türk münevveri Türk köylüsü kadar ideali ne sahip değildir, helbetteki yine Türk münevveridir; Türk Milletini idare edecek olan. İdealist münevverler yine de vardır, vardır amma kifayetsizliği dolayısıyla bir kifayetsizliğe girmiştir... Parti içinde adam yetiştirmek lazımdır, Başvekil namzetlerini hazırlamak lazımdır.)

Adnan Menderes: (Sen kendini yetiştir de Başvekil ol. Halk Partisinin 35 tane Başvekili vardı, netice ne oldu?)

Sanık: Fransa'nın son harekâtında "sahife 29" bir uygunluk vardır. Bir diktatör getirdiler, fakat o adam yeni bir Anayasa tâdiline gidiyor. Diktatörlüğü kabul etmiyor. Fransa büyük tehlike karşısında, komünistler müstesna, Degol'ün etrafında. "sahife 30".

Sanık, Adnan Menderesle bu karşılıklı konuşmalarıyla Demokrat Partinin zaaf teşkil eden cihetlerini, demokrasiye bağlılığı, Demokrat Partinin münevverlere arka çevirdiğini söylemiş ve tenkit etmiştir. Bu konuşmalar murakabe görevini yapageldiğini açık olarak göstermektedir. Netekim kendisi Kırşehir kanununa da kırmızı oy vermiştir.

Esas hakkındaki iddiada mahkumiyet için de hukukî bir gerekçe gösterilmemiş ve bu konuşmalara temas edilmemiştir.

381- Ömer Yüksel: Son devrede Cumhuriyet Halk Partisi listesinden Milletvekili seçilmiş, 958 yılında o partiden ayrılarak Demokrat Partiye katılmıştır. Murakabe

görevini yaptığı hakkında bir davranışı yoktur. Kemal Özçoban ve arkadaşları tarafından verilen Basın suçlarının affı hakkındaki önergede imzası bulunduğunu arkadaşlarından öğrenmiş olduğuna dair müdafaası önerge münderacaatına göre doğru değildir. Demokrat Partiye geçmekle fiilen o partinin gidişini ve tutumunu desteklemiş sayılmak icabeder. Müdafaası, kararın yukarıda buna mahsus kısmında münakaşası yapılan umumî ve hukukî sebepler dahilindedir. Fer'î iştirak halindedir.

382- Talat Alpay: 954 den beri Milletvekilidir. Deyresindeki dava konusu bütün kanunlara oy vermiştir Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesine dair takirde imzası vardır. Kanunlar yolu ile ve olaylar sebebiyle fiilen ve açık olarak Anayasa'nın ihlâli karşısında murakabe vazifesini yapması bakımından hiç bir faaliyeti olmamıştır. Müdafaası kararın buna mahsus kısmında münakaşa ve izahı yapılmış olan umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'î iştirak halindedir.

383- Mahmut Ataman: 954 den beri Milletvekilidir. Seçim, Basın kanunlarının ve İktüzüğün tâdillerine oy vermiştir. Kayaalp listesinde adı vardır. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti olmamıştır. Kromit şirketindeki Meclis tahkikatı dolayısıyla Meclis görüşmelerine katılmamış olması, Anayasa'nın gerek kanunlarla, gerek olaylar yolu ile fiilen ihlâli karşısında murakabe görevini yapmaktan kendisini beri kılamamak icabeder. Müdafaasının sair kısmı kararın mahsus kısmındaki umumî ve hukukî sebeplere girmektedir. Fer'î iştirak halindedir.

384- Ömer Lutfi Erzurumluoğlu: 954'den beri Milletvekilidir, Kırşehir kanunu-na, 39 ncu, Seçim ve Basın kanunlarının, İktüzüğün tâdillerine, Tahkikat Encümeni kurulmasına oy vermiştir.

Seçim kanunu tasarısını Encümende imza ve ehemmiyetine binaen takdimen görüşülmesini teklif etmiştir.

7.4.960 tarihinde teşkil edilen 11 kişilik komüsyonda üyedir.

7.6.958 de gruptaki "sahife 89 dan itibaren" konuşmasında: (... tedbirlere gelince, gerek Adnan bey Hükûmet Başkanı sıfatı ile, aynı zamanda Genel Başkan sıfatı ile muhalefet partisi liderini adım adım takip ettiğini ve onun İstanbul'da yapacağı hareketleri büyük bir dikkatle, evvelden görerek o'nu önlemeye çalıştığını ve bu bakımdan tedbirler aldığını ve muhalefet liderinin arkasına baka baka Ankara'ya çevrildiğini söylediler. Bu, hem hükûmetin vazifesidir, hem de biz şükran borçluyuz... Bir şey daha arzedeğim: Bir aralık burada gösteri ve toplantı yürüyüşleri kanununu tatbik ederken, el sıkmaya, nihayet bir arada yemek yemeğe müsaade etmeyecek kadar ileri giderken bir taraftan, İzmir mebusu arkadaşlar hatırlar, İnönü İzmir'e mutantan bir merasimle gidiş yaptı. Adnan bey muhalefet partileri ve İnönü hakkında ne tedbir alırsa beraberiz. Ama gevşeklik göstermesin. Biz parti olarak, Parlamento olarak, Hükûmet olarak muhalefet partilerinin karşısında bugün, için birbirimize ke-

netliyiz.) demektedir. Sanık bu konuşmasıyla muhalefete karşı zihniyetini ve muhalefet liderini takip edecek derecede tedbirlerin sıkı tutulmasını istediğini açığa vurmaktadır. Hükûmete şiddet tavsiye eden 119 imzalı 7.6.958 tarihli önergede imzası vardır.

Sanık, 3.12.959 tarihli grup zaptı sahife 68 de de: (... İktisadî Devlet teşekküllerinde vazife alan Milletvekillerinin istifa etmelerini istemekte ise de buna karşılık ayrılan Milletvekillerinin yerine D.P. adayı olup da kazanamayan adayların yerleştirilmelerini) teklif etmektedir. Bu da yine partizan bir zihniyetin mahsulüdür.

Müdafaasında tetkikini istediği 12.6.956, 5.6.958, 7.6.958, 10.6.958 ve 12.6.958 ve 11.5.960 tarihli grup zabıtları incelendi. Netice itibariyle sorumluluğunu kaldıracak ve neticeye tesir edecek bir mahiyeti haiz değildir. Bundan başka tetkikini istediği sözlü soruların konuları da Anayasa sahası dışındadır.

Sanık gerek kanunlar yolu ile, gerek olaylar sebebiyle fiilen Anayasa'nın açık olarak ihlâli karşısında murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti olmamıştır.

Milletvekillerinin teşriî masuniyetlerinin işari oyla kaldırılmasının tetkiki için kurulan 9 kişilik komisyonda bunun muvafık olamayacağı reyinde bulunan 5 kişi arasındadır. Kül halinde durumu mütalaa edilerek fer'i fail halinde olduğu takdir kılınmıştır.

385- Numan Kurban: 54 den beri Milletvekilidir. Seçim, Basın kanunlarıyla İçtüzüğün tâdillerine oy vermiştir. Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesine dair kanun teklifinde imzası vardır. 90 lık takrirdeki imza çizilmek suretiyle iptal edilmiştir. Bu takirde diğer sanık Milletvekillerinin imzasına dokunulmayıp da, sanık Ayşe Günel'de geçtiği gibi, bu sanığın imzasının çizilmek suretiyle iptal edilmesi keyfiyetini kendisinden başka bir şahsa izafe etmek için makul bir sebep mevcut değildir. Müdafaası kararın mahsus kısmında tahlil ve izahı yapılmış bulunan umumî ve hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

386- Fuat Nizamoğlu: 950 ve 957 devrelerinde Milletvekilidir. Halk Partisi malı hakkında kanunla İçtüzüğün tâdiline ve tahkikat encümeni kurulmasına oy vermiştir. Anayasa'nın gerek kanunlarla, gerek olaylar dolayısıyla fiilen ihlâli karşısında murakabe görevi bakımından bir faaliyeti olmamıştır. Müdafaası kararın mahsus kısmında tahlil ve izahı yapılan umumî ve hukukî sebepler çerçevesine dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

387- Nazım Tanıl: Son devre Milletvekilidir. İçtüzüğe oy vermiştir. Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesi teklifinde imzası vardır. 3.5.960 tarihli - grupta karşılıklı konuşmalar sırasında sanığın İstanbul-Ankara olayları dolayısıyla yapılan konuşmada "Ne isyanı bastırıldı" demiş olmasının neticeye bir tesiri olamaz. Yurt dışında bulunmanın dahi netice üzerinde bir tesiri olmamak icap eder. Kaldığı

sanık Selahiyet kanununun kabulünden sonra 22.5.960 tarihinde Yurt dışına çıkmıştır. Müdafaasında bahsedilen faaliyetleri Anayasa sahasının dışındadır. Son devre Milletvekili olup yalnız İttüzüğe rey vermiş olması hali lehinde cezayı azaltıcı takdiri bir sebep sayılmıştır.

388- Aptullah Akın: Son devre Milletvekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermiştir. Esas iddiada sanığın 11.5.960 tarihli gruptaki: (... Burada beraber durmamız icabeder. Gerek Meclis içinde gerek dışarda ne kadar suçlu varsa cımbızla ayıklayıp içeri koymamız lazımdır. Bunların teşrii masuniyetini kaldıracğıız, cezamı vereceğiz, ne yapacaksak yapacağız) şeklindeki konuşmasına istinad edilmiştir. Bu konuşma 146 ncı maddenin 1 nci fıkrasının tatbikine müsait mahiyet ve derecede değildir. Sanığın murakabe görevini yaptığı hakkında hiç bir faaliyeti olmamıştır. Müdafaası yukarda bahsedilen şekilde umumî ve hukukî sebeplere dahildir, Fer'i iştirak halindedir.

389- Cemal Zühtü Aysal: Son devre Milletvekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermemiştir. İfadesine göre Tahkikat Encümeni kurulması ve Selahiyet kanununun çıktığı tarihlerde Ankara'da değildir. Dava mevzuu suç gerek kanunlar yolu ile, gerek olaylarla fiilen Anayasa'nın açık olarak ihlâli karşısında murakabe vazifesini yapmamak neticesi teşekkül etmektedir. Sanık bu kanunlara oy vermemiştir, ancak bunların Meclisten çıkışında ve olaylar karşısında murakabe bakımından hiç bir faaliyette bulunmamıştır. Bu itibarla bahis konusu kanunlara oy vermemiş olmasının neticeye bir tesiri olmamak icabeder. Müdafaası diğer sanıklarda geçtiği veçhile umumî ve hukukî sebepler dahilinde kalmaktadır. Fer'i iştirak halindedir.

390- Suat Başol: 950 den beri Milletvekilidir. Tahkikat Encümeni kurulması ve Selâhiyet kanunu hariç, devresindeki bütün kanunlara oy vermiştir. Murakabe görevini yaptığı hakkında bir faaliyeti olmamıştır. Yazılı müdafaasında bahsettiği faaliyetler Anayasa sahası dışındadır. 24.7.958 tarihinde grup zaptı sahife 221 de C.H.P.nin Irak hâdiseleri sebebiyle Meclisi olağanüstü toplantıya çağırması dolayısıyla söz alan Adnan Menderes: (Muhalefeti konuşturmamak için meseleyi nasıl halledeceğiz?) dediğinde sanık oturduğu yerden: (Kifayet tavrı verdikmi mesele gayet basit) demiştir. Fer'i iştirak halindedir.

391. Ali Kaya: Son devre Milletvekilidir. Bu devredeki dava konusu kanunlara oy vermiştir. Murakabesini yaptığı hakkında bir davranışı olmamıştır. Müdafaası diğer sanıklarda işaret edildiği veçhile umumî ve Hukukî sebeplere dahildir. Fer'i iştirak halindedir.

392- Tahir Öktem: Son devre Milletvekilidir. İttüzük tâdiline ve komisyon kurulmasına oy vermiştir. Murakabesini yaptığı hakkında bir faaliyeti olmamıştır. Yazılı müdafaasında bahsettiği faaliyetler Anayasa sahası dışındadır. Fer'i iştirak halindedir.

393- Necati Tanyolac: Son devre Milletvekilidir. Yalnız İttüzûge oy vermiştir. 9.8.958 de grupça kabul edilmiş bulunan Münif İslâmoğlu ve arkadaşlarının verdikleri C.H.P. hakkındaki önergede imzası vardır. Behçet Kayaalp listesinde de ismi görülmektedir. Diğer sanıklarda işaret edildiği veçhile müdafaası umumî ve hukukî sebeplere taalluk etmektedir. Fer'i iştirak halindedir.

394- Hulusi Timur: Son devre Milletvekilidir. Devresindeki kanunlara oy vermiştir. Murakabesini yaptığı hakkında bir faaliyette bulunmamıştır. 22.5.960 dan 24.5.960'a kadar iki gün hastahane de kalmasının ve 12 gün istirahatle taburcu edilmesinin netice ile hiç bir alâkası olamaz. Müdafaası diğer sanıklarda işaret edildiği gibi umumî ve hukukî sebeplere mütealliktir. Fer'i iştirak halindedir.

395- Hüseyin Ulus: Son devre Milletvekilidir. İttüzük tâdiline ve komisyon kurulmasına oy vermiştir. Kayaalp listesinde adı bulunduğu gibi, 90 lık takrirdede de imzası vardır. Devrenin kısalığı ve 90 lık takririn kabul edilen mahiyeti ve Selâhiyet kanununa oy vermemiş bulunması sebebiyle murakabe görevini yapmış durumdadır.

Anayasa davası ile birleştirilen diğer davalarda sanık olup Anayasa'yı ihlâl cürmü kasdıyla hareket eden sanıklara gelince:

Vatan cephesi, istimlak yolsuzluğu, Demokrat İzmir Gazetesinin tahribi, Topkapı, Kayseri, İstanbul-Ankara olayları bu davalara ait ikinci bölümde karar gerekçelerinde görüleceği veçhile Anayasa'yı ihlâl suçunun maddî vakıası olarak tesbir ve kabul edilmiştir.

396- Sanık Rüstü Erdelhun: İstanbul-Ankara olaylarında mahkûmiyeti cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Gerekçe Divanın 960/4 numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm 3 numaradadır.

Sıfatı ve mevkii itibariyle silâhlı kuvvetlere hakim bulunduğu gibi sanık Celâl Bayar'ın itimadını haiz olması sebebiyle onlarla aslî iştirak halinde bulunduğu muhakkaktır.

397- Sanık Cemal Gökten: İstanbul-Ankara olaylarında mahkûmiyeti cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Emniyet Umum Müdürüdür. Köşk'e İstanbul-Ankara olayları sırasında sık sık kabul edildiği ziyaret defterinden ve ifadelerden anlaşılıyor. Bilhassa Ankara'daki olaylarda faaliyeti Divanın 960/4 numarasında kayıtlı olup ikinci bölüm numara 3 deki karar gerekçesinde görüleceği veçhile dikkati caliptir. Olayların Anayasa'yı ihlâl cürmü kasdı ile işlendiğine vâkıf olacak mevkidedir. Ancak faaliyetlerinin mahiyet ve derecesine göre fer'i iştirak durumunda olduğu oy çokluğu ile kararlaştırılmıştır.

398- Sanık Ethem Yetkiner: İstanbul Valisidir. Topkapı ve İstanbul-Ankara olayları davalarında mahkûmiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Gerekçe Divanın 960/7 numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm numara 5 de ve yine Divanın 960/4

numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm numara 3 tedir.

Topkapı ve İstanbul olaylarında birinci derece rol oynayan sanıklar arasındadır. İstanbul Valiliğinin hususiyeti ve Demokrat iktidarın liderleri ile her zaman teması aşikârdır. Onlar gibi Anayasa'yı ihlâl cürmü kasdı ile hareket ettiği ve sarfettiği faaliyetin ehemmiyetine göre de aslî iştirak halinde bulunduğu kabul edilmiştir.

399- Sanık Kemal Aygün: İstanbul Belediye ve mefsuh Demokrat Parti İl Başkanıdır. Divanın 960/7 numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm numara 5 deki Topkapı, 961/7 numarada kayıtlı ve ikinci bölüm 16 numarada vatan cephesi ve 961/8 numarada kayıtlı ve ikinci bölüm 17 numarada istimlak davalarında mahkumiyetleri cihetine gidilen sanıklar arasındadır, ve bu olaylardaki faaliyetleri itibariyle aslî iştirak halinde olduğu oy çokluğu ile kararlaştırılmıştır.

400- Sanık Dilaver Argun: Ankara Valisidir. Divanın 961/7 numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm 16 numaradaki vatan cephesi, 961/8 numarada kayıtlı ve ikinci bölüm 17 numaradaki istimlak ve 960/4 numarada kayıtlı ve ikinci bölüm 3 numaradaki İstanbul-Ankara olaylarında mahkumiyeti cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Mevkii ve olaylardaki faaliyeti itibariyle Anayasa'yı ihlâl cürmü kastına vakıftır. Durumu fer'i iştirak halinde görülmüştür.

401- Sanık Kemal Binatlı: Divanın 960/4 numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm numara 3 deki İstanbul-Ankara olaylarında mahkumiyeti cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Olaylar sırasında İstanbul Merkez Kumandanıdır. Mevkii ve hâdiselerde rolü itibariyle Anayasa'yi ihlâl cürmü aslına vâkıf olması icabeder. Fer'i iştirak halinde kabul edilmiştir.

402- Sanık Namık Argüç: Olaylar sırasında Ankara Örfi İdare Kumandanıdır. Divanın 960/4 numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm numara 3 de İstanbul-Ankara olayları davasında mahkumiyeti cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Olaylar sırasındaki vazifesine ve köşke sık sık kabul edilmiş bulunduğu gerek defterin tetkikinden, gerek ifadelerden anlaşılmasına göre Anayasa'yı ihlâl cürmü kasdı altında hareket ettiği ve fer'i iştirak halinde bulunduğu kabul edilmiştir.

403: Sanık Kemal Hadımlı: Divanın 960/3 numarada kayıtlı ve ikinci bölüm 2 numaradaki 6-7 Eylül ve 960/32 numarada kayıtlı ve ikinci bölüm 15 numaradaki Demokrat İzmir Gazetesi matbaasının tahribi olaylarında mahkumiyeti cihetine gidilen sanıklar arasındadır. Demokrat İzmir Gazetesi matbaasının tahribi davasının gerekçesinde görüleceği veçhile bu matbaada yapılan tahrip ve çıkarılan yangın sanık Adnan Menderes'in direktifi ile vukua gelmiştir. Sanık Kemal Hadımlı bu hususta sanık Adnan Menderes ve Namık Gedik ile telefonla görüşmeler yapmıştır. Münasebetleri derecesi de göz önünde bulundurulursa Anayasa'yı ihlâl cürmü kasdı ile hareket ettiği anlaşılır. Fer'i iştirak halindedir.

406- Sanık Mehmet Akın: Sümerbank Umum Müdürüdür. Divanın 961/7 numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm 16 numaradaki Vatan cephesi davası ile, 960/4 numara da kayıtlı ve ikinci bölüm 3 numaradaki İstanbul-Ankara olaylarında mahkûmiyeti cihetine gidilmiştir. Bulunduğu mevki, Demokrat liderleriyle olan münasebetine göre Anayasa'yı ihlâl kasdıyla hareket ettiğinin kabulü icabeder. Faaliyetlerinin mahiyetine nazaran da fer'i iştirak halindedir.

408: Sanık Burhan Ulutan: Etibank Umum Müdürüdür. Divanın 961/7 numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm 16 numaradaki Vatan cephesi olayında mahkûmiyeti cihetine gidilmiştir. Mevkii ve bizzat Vatan cephesi ocağı açtırmış bulunması sebebiyle Demokrat Parti liderlerinin Anayasa'yı ihlâl cürmü kasıtlarına vâkıftır. Olaydaki faaliyeti derecesine göre fer'i iştirak halinde görülmüştür.

409: Sanık Ahmet Kınık: Kayseri eski Valisidir. Anayasa'yı ihlâl cürmü kasdıyla hareket ettiği Divanın 960/31 numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm 14 numaradaki Kayseri olayları dâvası kararı gerekçesinde tesbit ve kabul edilmiştir. Faaliyetinin mahiyet derecesine göre fer'i iştirak mahiyetindedir.

410: Sanık Kemal Çakın: Yurtiçi bölge kumandanıdır. 960/31 numara da kayıtlı ve ikinci bölüm 14 numaradaki Kayseri olayına ait karar gerekçesinde Anayasa'yı ihlâl cürmü kasdı ile faaliyette bulunduğu tesbit edilmiş, hareketinin derecesine göre fer'i fail olduğu kabul olunmuştur.

411- Sanık Aziz Ronabar: 960/31 numara da kayıtlı ve ikinci bölüm 14 numaradaki Kayseri olayları davasına ait karar gerekçesinde, sarf ettiği faaliyet ve trenin Himmetdede'de durdurulmasında gösterdiği gayret ve merkezden hususi selâhiyetle gönderildiğini beyan etmiş bulunmasına göre Anayasa'yı ihlâl cürmü kasdıyla hareket ettiği tesbit edilmiş ve fer'i fail olarak kabul olunmuştur.

438: Sanık Faruk Tunca: İzmir eski Belediye Reisi ve mefsuh Demokrat parti İl Başkanıdır. 960/32 numarasında kayıtlı ve ikinci bölüm 15 numaradaki Demokrat İzmir Gazetesi matbaasının tahribi olayında mahkûmiyeti cihetine gidilmiştir. 403 numaradaki sanık Kemal Hadımlı hakkındaki sebepler bu sanık hakkında da varittir. Fer'i fail durumundadır.

Meclis Tahkikat Encümeni kuruluşunun, ve buna yetki veren kanunun kabul edilşinin, sakıt ve sabık iktidarın tutumunun yabancı basında "Batı Almanya, İsviçre, Amerika, İtalya, Fransa, Avusturya, İngiltere" nasıl karşılandığını gösteren pasajlar:

"Bunlar, Ankara Başbakanlık Devlet Basımevi 1960 da basılmış olan (Ak Devrim) adlı kitaptan alınmıştır."

Batı Almanya:

1- Die Welt 29/4/1960

(... Güney Kore talebelerinin Syngman Rhee'nın Sarayına hücum ettikleri

günde Ankara'daki Büyük Millet Meclisinde, iktidar Partisi ekseriyeti Türkiye'deki demokratik nizamın son kalıntılarını da hasır altı etmek maksadı ile şiddetli kararlar alıyordu. İktidar partisi kendi içinden seçtiği 15 azadan müteşekkil bir Tahkikat Encümeni kurdu. Ve bu Encümenin ilk işi bilumum siyasî faaliyetleri üç ay müddetle yasak etmek oldu.

... Başvekil Menderes, 1954 senesinden beri liyakatini çok iyi bir şekilde ispat ettiği bir fantazi ile muhalefete karşı kanunlar ve karar çıkarttı. 1957 Ekim seçimlerinden önce konuşma yasakları, karma liste teşkili yasağı, toplantıların tahdidine ait kanunlar çıkarıldı. Ve muhalefetin büyük ekseriyeti beklediği seçim bölgelerinde keyfi değişiklikler yapıldı....

... İsmet İnönü'nün hiçbir suretle tanımadığı bu seçimler bu günkü huzursuzlukların hakiki sebebini teşkil etmektedir. Hali hazır buhran hattizatında hükûmetin muhalefet partisi lideri İsmet İnönü'nün Anadolu'da yapacağı bir ziyareti yasak etmesi ve bu yasağın tatbiki için ordunun vazifelendirilmesi sebebiyle Nisan ayının ilk günlerinde başlamış bulunmaktadır.

Bunun neticesinde tahrikçi hareketler hakkında Tahkikat Encümeni" teşkil edildi. Bununla beraber 27/4/1960 Çarşamba günü cereyan eden hararetili müzakereler sonunda komisyon, kendi kararlarına karşı koyacakları hapis cezasına çarptırma selâniyetini alınca bardak taşmış oldu."

2- Süddeutsche Zeitung 3/5/1960

(... Hâdiselerin başlangıç noktası, Türkiye Millî Meclisinin muhalefet partisini tek taraflı olarak muhakeme etmek kararı olmuştur. Bu iş için teşekkül eden parlamento komisyonu muhalif partinin düşmanlarından teşekkül etmektedir. Bu sadece bir dahili mesele midir? Bu, daha ziyade müşterek Nato politikasının prensiplerini çiğneyen bir hareket değildir? ...)

(S: 14)

3- Bad Godesberg 3/5/1960

(... Bir kaç seneden beri Türkiye'de her türlü muhalefet imkânsız bir hale getirildi. Matbuat hürriyeti sistematik bir şekilde tahdide uğradı ve 1956'da çıkarılan bir kanun üzerine de Menderes rejimini tenkid eden her gazeteci hapsedildi....)

(S: 13)

4- Deutsche Zeitung 3/5/1960

(... Hükûmetin diktatörce takip ettiği bir yol neticesinde meydana gelen vaziyetten kendini kurtaracağı ümit olunmaktadır.

Batı, komünist dünyası ile yapmakta olduğu çok mühim bir karşılaşmadan bu kadar kısa bir zaman evvel, muhtelif memleketlerde totaliter devletlere karşı müda-

faaya âmade bulunduğu demokrasî mefhumunun idare metodlariyle lekelenildiğini görmeğe tahammül edemez.)

(S: 13)

5- Gellesche Zeitung 6/5/1960

(Türkiye’de gittikçe diktatörlüğe doğru meyleden hükûmet sistemine karşı meydana gelen huzursuzluklar dünyanın dikkat nazarını bu memleketin Başvekili Adnan Menderes’in üzerine çekmiştir...

“İyi iş gören hükûmetlerin, basın hürriyetinden korkmaya sebepleri olmamalıdır” Başvekil Adnan Menderes, vaktiyle muhalefet sıralarından söylediği bu sözünü herhalde hatırlamak istemez. On senedir hükûmet şefinin koltuğuna oturduğundan beri bu mevzu hakkında başka türlü düşünmeye başlamıştır. Bir çok kimseler, partisinin ismini neden demokrat koyduğu sualini kendi kendilerine sormuş olmalıdır...

(S: 16)

6- Ruhrvacht 6/5/1960

(... Siyasî ve iktisadî atmosfer, uzun bir zamandan beri hükûmetin beceriksiz politikası sebebiyle büsbütün gerginleşmiştir. Talebelerin yaptıkları nümayişler diktatörce hırsılara karşı hürriyet arzularının şahlanmasıdır ...)

(S: 16)

7- Der Spiegel 11/5/1960

Menderes’in, Türk basınına yaptığı baskı ve tazyikler anlatıldıktan sonra: (... Ankara’lı müstebit basın hürriyetini kanun maddeleriyle boğmakla da yetinemedi. Yola gelmeyen gazeteleri iktisadî baskı ile bertaraf etmeğe başladı. Hükûmet, resmî ilânların tamamını ve hususî ilânların bir kısmını tevzi eden resmî bir makam kurdu. Buna ilâveten de Türk basını için kâğıt tevziatını resmî yollarla ayarladı ...)

(S: 17)

İsviçre:

İsyan ruhu

1- Solothurner Zeitung 30/4/1960

(... Bilhassa basın yıllardan beri diktatörlük baskısı altında yaşamaktadır.

... Bütün siyasî serbestlik ve hürriyetlerin bir çeyrek yıl için kaldırılması ve bir parlamenter komisyon kurulması ile zirvelenmiştir. Bu komisyon muhalefete karşı hudutsuz selâhiyetlerle mücehhez bir (Engizisyon mahkemesi) diye vasıflandırılabilir.

(S: 32)

2- Blick 30/4/1960

(... Menderes şiddet yolunu tutmuştur. Muhalefete baskı yapmakta hoşuna gitmiyen gazetecileri hapsedtirmektedir. Parlamentoyu kötü maksatlar için kullanmaktadır.

.... Amerikalılar halen Menderes'in diktatörlük rejimi konusunda riske girmiştir. Hatta yapılan yardımların halka değil, Vekilinden gümrük memuruna kadar rüşvet alan memurların ceplerine girmesine bile müsaade etmişlerdir...)

(S: 33)

Korkunç bir manzara

3- Frete Innerschiveiz Luzern 2/5/1960

Talebe nümayişleri, Örfî İdare yasakları ve 24 saatlik sokağa çıkma yasağından baha edildikten sonra:

(... 24 saatlik sokağa çıkma yasağının tevcih edildiği düşman, hükmeden siyasî diktatörlüğe, siyasî bakımdan tefessüh etmiş bir idare aleyhinde ve demokrasi lehinde nümayiş yapan öğrencilerden başka kimse değildi...

... Kore diktatörlüğünü tasfiye eden Herter'in demokrat dünyanın diğer temsilcilerinin, halkın hürriyet isteklerini tankla, askeri birliklerle ve Örfî İdare ilân etmekle bastıran bir rejimin müsafiri olmaktan memnun olabileceği tasavvur edilemez. Hürriyete böyle bir muamele edilince, onu bu hale sokan kimselerle bir masaya oturmak mümkün değildir.)

(S: 34)

Amerika:

1- Herald Tribune 29/4/1960

(.... Geçen hafta tamamiyle demokrat parti üyelerinden müteşekkil sınırsız denemek derecede geniş selâhiyetlerle, hükümet tarafından muhalefet aleyhine serdedilen ithamların tahkiki ile vazifeli olarak kurulan bir komisyon üzerine, memleketteki bütün siyasî faaliyetler durdurulmuştur. Bu şartlarda yapılan bir tahkikat tasfiyeden başka birşey değildir. Ve şimdi patlıyan ayaklanma Örfî İdarenin derhal zecri tedbirlerini harekete geçirmiştir...)

(S: 19)

2- Amerika Dış Münasebetler Komisyonu Başkanı Fullbright ile televizyonda, yapılan bir mülâkat.

C B S Televizyonu 1/5/1960

(Fullbright - Bu günkü Türk hükûmetinin diktatöryal tutumunu ilk defadır farketmiş değilim. İktidara gelişlerinden pek az sonra gazeteleri kapatmağa başladılar... Kemal Atatürk yeni bir azimle Türkiye'yi yeniden yarattı. Ondan sonra gelenler çok

akıllıca bir hareketle serbest seçimler yaparak muhalefetin iktidarı almasına müsaade ettiler. Bu büyük bir devlet adamlığıdır. Halbu ki şimdi iktidar partisi başlanılan teammül üzerine gideceği yerde muhalefeti hapse atmaktadır. Zannederim bu, gelişmenin zıddı bir tutumdur. Şimdi bu gidişi tasvip etmediğimi söylemem uygun düşer..)

(S: 20)

İtalya:

Türkiyede dram

1- Il Corriere Della Sera 30/4/1960

(... Ve işte diğer bir demokratik kötü dönüş. Batista'dan Syngman Rhee'den sonra şimdi Menderes'in sırasıdır. Demokrasiden istipdada istihale her zaman aynıdır. Hürriyet isteyerek ve vaat ederek iktidar feth edilir ve sonra iktidarı muhafaza etmek için hürriyet inkâr edilir.

.... Hükûmet kendisini zayıf hissedince hürriyeti tahdid etmeğe başladı. Kendisini daha fazla zayıf hissedince daha fazla tahdid ediyordu....

.... Bu rejim geçen günlerde Halk Partisinin faaliyetlerini tahkik etmek için bir tahkikat komisyonu kurduğu zaman kendi mes'uliyetlerini ağırlaştırdı. Sonra bu komisyona basın üzerinde olağanüstü selâhiyetler veren bir kanun çıkartıldı. Esas itibarıyla komisyon emirlerine itaat etmiyen gazetelerin kapatılmasını, gazetecilerin tev-kif edilmesini vesaire vesaire emredilerek eski Reiscumhur İnönü hürriyet katili bir kanun aleyhinde konuştuğu için hakarete uğradı. Meclisten atıldı. İşte böylece İstanbul'da bir nümayiş başlaması, ateş açılması, ölümler ve Örfî İdare....)

(S: 36)

Fransa:

1- Le Monde 3/5/1960

(... On yıldan beri iktidarda olan demokratlar, memlekette belli bıkkınlık uyandırdılar. Oteritelerini git gide arttırdılar. Demokrasiyi zedeliyen hareketleri çoğalttılar. "Cumhuriyetçilerin" bazı başarılarından endişelenen, bu başarıları ezmeğe, muhalefeti gelişmeden durdurmaya kararlı olan Meclis, tam yetkilerle mücehhez bir Meclis Tahkikat Hey'eti Kanunu çıkardı...)

(S: 24)

Avusturya:

1- Menderes rejimi dizginleri fazla sıkıyor

Die Presse 8/5/1960

(... Haftalarca önce, basın hürriyetinin tahdidi milletler arası bir tenkide sebep

olmuştur. Atatürk'ün kurduğu muhalif partiye karşı takınılan sert tavırlar münevver çevrelerde nefretle karşılanmıştır. Bir parlamento Tahkik Komisyonunun işitilmedik selâhiyetlerle techiz edilmesi zahiri sebebi teşkil etmektedir. Bu komisyonla ilgili Kanunun müzakeresinde sert tartışmalar olmuş ve neticede İsmet İnönü, kanunu Anayasaya aykırı ilân ettiği için Meclisten çıkarılmıştır.)

(S: 22)

Yeni bir Abdülhamit mi?

2- Die Neune Zeit 8/5/1960

(... Demokrat Amerikan senatörü ve Hariciye Encümen Başkanı Fulleright bile televizyon kamarası önünde Türkiye'de "istipdat temayülünden" bahsettiğine göre Türkiye'nin son hadiselerle harici siyaset yönünden, ne derece kredisini kaybetmiş olduğuna dair umumi bir fikir edinilebilir...

Fulleright'ın ifade ettiği ve Türk muhalefetine de şikayette bulunduğu veçhile senelerden beri Menderes, muhalefet karşısında oteriter ve sert bir politika gütmektedir. Muhalif gazeteler yasak olunmakta, gazeteciler hapsedilmekte ve hükûmetin politikasına karşı hertürlü tenkit imkânları ortadan kaldırılmaktadır. Bu politika kanunun meşru bir şekilde sokulmak istenildiği anda talebelerin nümayişleri patlak vermiştir. Buna sebep Türk parlamentosunda demokrat partinin muhalefetin sözde yıkıcı faaliyetlerini tahkik ve takip etmek üzere bir komisyon teşkiline dair çoğunlukla ittihaz ettiği bir karar olmuştur. Bu karara karşı muhalefet şiddetle kendisini müdafaa etmeğe girişmiştir. Lâkin demokrat partinin kahir ekseriyeti karşısında protestolar tesirsiz kalmıştır. Sözü geçen Encümen bu arada vazifesine başlamış olup bütün gazeteleri yasak etmiş, takriben bin kadar şahısı tevkif ettirmiş ve her türlü toplantıyı silâh kuvvetiyle dağıttırmış bulunmaktadır.

Bununla beraber şayet Menderes, 1959 senesine kadar bütün millî imkânları, Türkiye için müsait bir "Kıbrıs uzlaşması" teminine çalışan bir millî dalga halinde toplamasını bilmemiş olsaydı antidemokratik Türk Hükûmetine karşı umumi bir muhavemet daha önceden hissedilecekti...

.... Dünyanın Türkiye'ye olan itimadı bu son hâdiselerle birlikte kat'i olarak sarılmış olsa gerekir. Hattizatında Türkiye 1913 senesinden beri batılıların anladığı manada bir demokrasi tanımamaktadır. Fakat demokrasiye Başvekil Menderes Hükûmeti kadar kötü gözle bakan bir hükûmete asla rastlanmamıştır...)

(3: 23)

İngiltere:

Türkiyede karışıklık

1- Daily Telegraph 30/4/1960

(.... Menderes hükûmetinin, parlemanter sisteminin esasını teşkil eden muhalefet hürriyetini yok etmek yolunda çalıştığına aşağı yukarı şüphe kalmamıştır.

.... Hakikatte Türkiye bir diktatörlüğü parlemanter bir sisteme çevirmenin dellillerini dünyaya göstermiştir.

.... Türk hükûmetinin fert hürriyetlerini tahdit için ileri sürdüğü sebepler malûm şeylerdir, fakat tatmin edici değildir.)

(S: 26)

2- Guardian Yazı İşleri Müdürlüğüne

Guardian 18/5/1960

Beyefendi;

Türk Hükûmetinin, Türk vatandaşları aleyhindeki hareketlerini desteklememiz İngilizce konuşan bütün milletlerin hürriyet an'anelerine ve kuzey Atlantik Paketi Teşkilâtı ile alâkalı bütün milletlerin hürriyet an'anelerine aykırıdır. İstanbul'da akdedilen Nato konferansına temsilcilerimizi göndermek suretiyle tamamen bu hareketi desteklemiş oluyoruz. Ve buna ilâveten Menderes Hükûmeti tarafından Türk halkına yapılan zulmu Nato mefhumlarına uygun telâkki ettiğimiz zannını vermekteyiz.

Menderes idaresi tarafından ferdi hürriyetleri yok etmek için mezalim yapılırken bu idarenin müsafiri olarak toplantı salonunda oturup ferdi hürriyetin teminatına vakf olunmuş bir cemiyetin devamlı mevcudiyetini en iyi şekilde temin yolları mevzuun da sakın sakın görüş teatisinde bulunan Nato hükûmetleri mes'ul Üyelerinin gülünç durumu, deniz aşırı memleketlerdeki müşahitlerin indinde tamamen nahoştur. Ve insan bu halin başı dertde olan Türk vatandaşı üzerinde ne gibi tesir ika ettiğini merak etmektedir.

Hükûmetler arasındaki memleketlerde dahili işlere ehemmiyet vermek ananesi, fazla ileri gidebilir. Menderes Hükûmetinin daimi bir mesele olmadığını unutmayalım ve bu mesele unutulduğu zaman biz yinede hareketlerimizi Türk milletine izah etme vazifesi karşısında kalacağız. Hürmetlerimle)

Frederick Neufeld

724 S. Rosemary, Drive, Bryan

Texas U. S. A.

(S: 30)

Meclis Tahkikat Encümeni Kuruluşunun ve buna yetki veren Kanunun kabul edilişinin ve sâkıt ve sabık iktidarın tutumunun Türk basınında nasıl karşılandığını gösteren (Dünya gazetesinden Falih Rıfkı Atay'ın, Vatan'dan Ahmet Emin Yalman'ın, Cumhuriyet'ten Nadir Nadi'nin başyazılarından ve Milliyet'ten Çetin Altan'ın fıkralarından alınan) pasajlar:

DÜNYA GAZETESİ'nde Falih Rıfkı Atay:

1 Nisan 1960 tarihli.

1- (Manevî Çöküntüyü durdurmak) başlıkla başmakalesinde:

(... Haydi iktidar iddiaları yüzde, yüz doğrudur deyip geçelim. Ahlâk, Hukuk ve kültür bakımından ve hiç durmadan, çöküp gitmekte olduğumuzu inkâr edebilir miyiz?

.... Bence vatandaşlar geçmişleriyle vicdanî inanışlarını feda etmek arasında seçmeli bırakılmışlardır. Baskı hususî şirketlere kadar uzamıştır. Anayasanın her Türk vatandaşa tanıdığı hakkı, kanaatlarında serbest olmak hakkını partizan tanımaktadır.)

5.Nisan. 1960 tarihli:

2- (Şu Garabetler Dünyası) başlıklı başmakalede:

(... Radyo gazetesinin vatandaş namus, haysiyet ve şerefine tecavüzlerinin binde birini gazeteci bir vatandaş o tecavüzleri yapan yahut yaptırana karşı ağzına veya kalemine alacak olsa hapisten kurtulamaz. Nasıl bir kanun memleketidir bu? Hayır, Balkan Komitacılığının ta kendisidir bu:)

6.Nisan. 1960 tarihli:

3- (Gidişat) başlıklı makalede:

(.... Bizde kötü olan, kanunsuzluk bir, bazı kanunların Anayasa prensiplerine ve İnsan haklarına aykırılığı iki, nasıl olur da bir vali bir muhalefet liderini bir vilâyet merkezine gitmekten men etmeğe kalkışabilir? İşte gitti: Halk ayaklandı mı? Kan mı döküldü?

Hayır: Demek kanunsuz bir emre takılan gerekçede esassız idi.

İşte bunlar bizden başka hiçbir yerde olmaz.

Bunlar hiç kimseyi kandırmaz da. Yalnız Türkiye'ye kaybettirir sadece:

- Bu nasıl Demokrasi? diye sormazlar.

- Buna Nasıl Devlet? diye sorarlar.

+++

Yarın Cumhurbaşkanı, Hükûmet reisi, birçok milletvekilleri Batı Anadolu'da gös-

terişli bir seyahata çıkacaklar. Resmî bir tören mi Var? Hayır.

Zatı her tarafta karşılama, ağırlama tertiplerine girişenler iktidar partisi teşkilâtı. Valiler kanunun Toplantı, gösteri ve yürüyüş hükümlerini tatbik edecekler mi? Asla. Kötü olan bu.)

9 Nisan 1960 tarihli

4- (Soruşturmayı açık yapınız) Başlıklı başmakalede:

(.... Yeniden ele alınan tedbirler meselesine gelince, memlekette huzursuzluk adına ne oldu ise 1950 ve 1954 den sonra alınan ve anayasa haklarını tanımayan tedbirler yüzünden olmaktadır. Her yeni sıkı, bu huzursuzluğu daha da artırmaktan başka hiçbir işe yaramaz. Hiçbir akıl sahibi vatandaşın bu söylediklerimizin aksini işitemezsiniz.)

12 Nisan 1960 Tarihli

5- (Tertiplerin hedefi bu idi) başlıkla başmakalede:

(... Partizanlar takımı, bu memlekette demokratik hak ve hürriyetlerde artı kalı da vatandaşların ellerinden almak ve tek bir Partiyi millî mukadderata rakipsizce hâkim kılmak için Uşak gibi, Geyikli gibi, Kayseri gibi vakaları tertib etmişler, bu vakalar etrafında bir tehlike havası yaratarak D.P. grupunu son baskı tedbirlerini almağa adeta mahkûm etmek istemişlerdir. Sızan haberlere göre bahis konusu tedbirler alındıktan sonra Türkiye’de Demokrasi diye bir rejimi ağza almak bile gülünç olacaktır.)

14 Nisan 1960 Tarihli

6- (Peşin Hükümlü Tebliğler) başlıklı başmakalede:

(D.P. grubu muhalefet ve basın hakkında yeni kararlar alınmazdan önce bir Meclis soruşturması açmayı lüzumlu görmüştür. Bu iyi birşeydir. Fakat bir Radyo gazetesinden kopya edilmiş benzeyen peşin hükümlü tebliği hiç beğenmedik. Bu tebliğe göre Cumhuriyet Halk Partisi ve basın şimdiden birer “Mahkûm” dururlar. Meclis soruşturması ise mahkûma ceza biçmek için değil, bir sanık varsa onun hakkındaki iddialar doğru mudur, yanlış mıdır, bunu anlamak için açılması âdettir....)

30 Mayıs 1960 Tarihli

7- (Dünden geriye bakarken) başlıklı bir başmakalede:

(..... geçen devrin esaslı vasıfları şunlardır:

1- Anayasa Hakimiyeti yerine bir parti hakimiyeti kurmak ve bu hakimiyeti şahıs ve zümre menfaatleri üzerine dayamak,

2- Büyük Millet Meclisini bir siyasî partinin daimi kongresi halinde kullanmak, böylece onun umumi menfaat hesabına bütün mürakabe faaliyetlerini felce uğratmak,

3- Seçimlerde aday gösterme yetkilerini yavaş yavaş merkeze ve değişmez şef iradesi altına toplayarak ve milletvekillerine, tarihte misli görülmedik bir cür'etle, en yüksek barem refahının çok üstünde bir refah sağlayarak, en haksız, en adaletsiz iş-ler karşısında bile meclis çoğunluğunu elde tutmak,

4- Partizanlık rejimini, bütün devlet iktisadî ve malî teşekküllerini, bankaları ve hattâ hususî teşebbüsleri parti hakimiyeti altına alabilecek yolda durmaksızın kuvvetlendirmek,

5- Böylece tenkit ve mürakabe denen müesseseleri, rejimleri için en büyük tehli-ke haline getirdikten sonra aydınlardan gelen sesleri git gide daha sert tedbirlerle boğmak.

6- Aydınları azlıktır diye bir yana atarak ve geniş ölçüde mukaddesat istismarcı-lığı yaparak Atatürk inkilâplarını çiğnemek ve çiğnetmek, Türk milletini manevi kalkınma yolundan geri çevirmek,

7- Türk tarihinde eşi görülmedik bir rahmeti, yekûnu milyarlar tutan dış yardımı sırf keyfî, plânsız ve hesapsız sadece oy kazanma hırsı ile harcıyarak Türkiye'ye bir daha kavuşamayacağı bir maddi kalkınma imkânını kaybettirmek 1950 döviz değeri olan Türk parasını paçavraya çevirmek ve geçim şartlarını sefalet seviyesine düşür-mek!)

7 Temmuz 1960 Tarihli:

8- (Gelecek zamanların güçlükleri) başlıklı başmakalede:

(Adnan Menderes Büyük Millet Meclisi D.P. grubuna hitab ederek:

-Siz isterseniz halifeliği de yeniden kurabilirsiniz, demişti.

Ona göre meclis çoğunluk grubu neye karar verirse o doğru idi, ona boyun eğil-meli idi. Bu kararların ne Anayasaya, ne devrim prensiplerine aykırı olup olmadığını sormaya kimsenin hakkı yoktu. Seçimlerden birinde muhalefet bütün hukuk güvenli-ği mes'elelerini bir beyanname ile ortaya attığı halde, Adnan Menderes beyanname yayınlamağa bile tenezzül etmemiştir. Pervasızca din istismarcılığı ve sokak dema-gojisi ile savaşa atılmıştır. Seçimleri kazanmıştır ondan sonra da:

-Görüyorsunuz ya yargıçları emekliye ayırışıma, basın hürriyetini kayıtlayışıma, muhalefetleri kıs kıvrak bağlayışıma millet hak vermiştir diye hepimizle alay etmiş-ti...)

10 Temmuz 1960 Tarihli

9- (Yassıada) başlıklı pazar konuşmasında:

(... “makable şumullü” bir kanunla halk partisinin malları alınacak mı, alınmıyacak mı idi, Menderes:

-Asla! diyordu.

Fakat sonraları biz işin yine yürütüldüğünü duyarak söylenmiştik. Hiç unutmam. Doğan Nadi ile Ankara Palasta oturuyorduk, Mükkerrem Sarol masamıza geldi, bana:

-Sizin Halk Partisi malları Kanunu hakkında endişeniz varmış. Beyefendiye söyledim. Beyefendi diyorlar ki, eğer Falih bey benim nâmusuma zerre kadar güveniyorsa nâmusum üzerine söz veriyorum ki ben böyle bir kanunun meclisten çıktığını ancak istifa etmiş bir Başbakan olarak çiftliğimde haber alabilirim.

Menderes nâmusunun kaç günlük olduğunu hâdiseler ispat etti:

Derler ki Menderes bu kanunu Bayar’ın zoru ile çıkarmıştır, Bayar onun zoru ile, o Bayar’ın zoru ile nihayet top yekûn Yassıadaya sürülecek bütün şartları hazırlamışlardır. Hayır, aslâ onlara değil, milletin ve memleketin kaybolan on yılına acıyorum.)

14 Temmuz 1960 Tarihli

10- (Devlet oyuncakları gibi) başlıklı başmakalede:

(... kızdığı Bakana ağzı dolusu sövmek de Menderes’in pek tabîi bulduğu birşeydi.

...D.P.nin son kurultayı Menderes’in, meselâ partisinden çıkarılan veya çıkan milletvekilinin, milletvekilliği hakkını da kaybedeceği gibi, zorbalık rejimi tedbirlerini kabul etmemesi üzerine el çabukluğu ile dağıtılmıştır. Menderes ondan sonra bütün yetkileri parti umumi merkezi adı altında kendi elinde toplamıştır. Listelerden dilediği adayları tasviye etmekte, dilediklerini listelere koymakta idi. Her milletvekiline beş bin lira maaş, binlerce lira yıllık döviz, gümrükten alabildiğine eşya kaçırma hakkı, bankalardan diledikleri kadar kredi, ve daha buna benzer imtiyazlar sağladık-tan sonra D.P. meclis grubu mutlak bir itaat bloku haline gelmiştir...

... Bayar’la Menderes böylece koskoca devletle on yıl oyuncak gibi oynadılar.)

20/Ağustos/1960 Tarihli

11- (Kendi başlarını yiyecekler) başlıklı başmakalede:

(... 10 yıl bu memleketi bin bir derde sokup, ne hukuk bırak, ne insanlık bırak, devlet adına ahlâk bozukluğu yap, bütün suçları işle: Ve isyan eden millete üç ay bile nefes alma hakkı vermeden yine tahriklere başla!

Hayır, bin kerre hayır!)

1 Ekim 1960 Tarihli

12- (Demokrat Partinin sonu) başlıklı başmakalede:

(... kuruculardan bir aydının daha ilk günlerde Ankara köylerinde Arapça ezan propagandası ile işe koyulması hayra âlamet değildi. Biz daha o günlerde bu partinin de, iktidara geçmezse, sonunun ötekiler gibi olacağını tahmin ediyorduk. İktidara geçerse memleketin başına ne felaketler getireceğini 1946 ile 1950 arasında bir sürü yazı ile söylemiştik.

... “nasıl olursa olsun iktidara geçmek” parolası 1950 den sonra “nasıl olursa olsun iktidarda kalma” parolası ile değişti.

... devletin ne kadar altunu ve dövizi varsa, Amerika’dan ne kadar yardım gelmiş ise hepsini oy avcılığı için, gelişi güzel, hesapsız kitapsız israf ettiler.)

18 Ekim 1960 Tarihli

13- (Başorumlu kim?) Başlıklı Başmakalede:

(... bütün vurgunlar, soygunlar, kaçakçılıklar hepsi hepsi Menderes’in yakın bilgisi altında olmuştur. O, mevkii de dikkate alınırca şüphesiz Bayar’dan çok daha ağır sorumludur.)

29 Ekim 1960 Tarihli

14- (Biraz Başbaşa verelim) Başlıklı Başmakalede:

(.... D.P. iktidarı bir istibdat ve diktatörye rejimi idi.)

5 Kasım 1960 tarihli

15- (Vurgun yollarını kapamak) Başlıklı Başmakalede:

(... Bayar-Menderes rejimi pervasız bir hırsızlık rejimi olmuşsa, bunun başlıca amili serbest meclis ve serbest basın murakabesinin baskı altına alınmasındandır.)

29 Kâsım 1960 Tarihli

16- (“mesture” denen hesap) Başlıklı Başmakalede:

(... geçen gün bir dostum örtülü ödenek duruşmasını dinledikten sonra:

-Adnan Menderes manen idama mahkûm olmuştur, diyordu. Doğru söylüyordu.)

5 Aralık 1960 Tarihli

17- (Bir değim yanlış var) Başlıklı Başmakalede:

(.... Celâl Bayar tarih bilmediği için kendisini komiteci sanmaktadır.

Çeteci, evet! O, Menderes ve arkadaşları, çeteciliği temsil etmekte idiler. Biz rejimlerine daha 1951 de bu teşhisi koyduğumuz için aylarca Ağır Ceza Mahkemelelerinde sürünmüştük.

... Topkapı dâvası nedir? Çetecilik zihniyetinin tam bir örneği.)

22 Aralık 1960 Tarihli

18- (Bir düşmanlığın gerçek mânası) başlıklı başmakalede:

(.... on yıllık Menderes rejimi Atatürk düşmanlığından kuvvet almak istemiştir.

.... Menderes Atatürk düşmanı dergi sahiplerine, ki gazeteler böylelerinin yazılarına on para vermezler, ikiyüz bin liraya yakın para vermiştir.)

26 Aralık 1960 Tarihli

19- (Gittikçe düşen adam) Başlıklı Başmakalede:

(... aman yarabbi! Yargıç teminatını sen kaldır. Mahkeme bağımsızlığına sen son ver. İstemediğin hükmü verenleri sen emekliye ayır. Emirkulu kıldığın Savcılarının cekmecelerinde önceden imzalı tevkif müzekkereleri yahut neşir yasağı kararları bulundurmamak devrini sen aç. “Bu neşir yasağı kararlarının neşri de yasaktır” gibi tarihte misli görülmeyen bid’atları sen çıkar. Memleket aydınlarına adâlet bakımından kan ağlat ve yine adâlet bakımından bizlere Sultanhamit adliyesini arat. Sonra da tam hesap günü geldiği vakit suçu adâlet makamlarının omuzlarına yükle.

Hayır, yalnız düşük değil, gittikçe daha düşen bir adam bu!

.... Biz hep biliriz ki Anayasa ve insan haklarını çiğnemek, hükûmeti partileştirmek, devlet kuvvetlerini ve hazineyi D.P. emrinde kullanmak, muhalefeti boğmak, müsadere kanunları çıkarmak, Büyük Millet Meclisini bir D.P. organı haline getirmek cinayetlerinde Bayar ve Menderes ikisi birlikte idiler.)

1 Ocak 1961 Tarihli

20- (Yeni yıla girerken) Başlıklı Başmakalede:

(... Bayar-Menderes takımı, sırf iktidar ve ikbal hırsı ile ve insanların menfaat zaafalarını sömürmek yolunda, rejimi demokrasinin en tehlikeli soysuzlaşmalarından biri olan “çoğunluk istibdadı” felaketine çevirdiler.

... Geçen yıla baktığımız vakit Bayar-Menderes çeteciler rejiminin son zulumları ile yüreğimiz titrer.)

3 Ocak 1961 Tarihli

21- (Biraz da gönül rahatı) Başlıklı Başmakalede:

(....1960 en çileli yılımızdı Bayar-Menderes devrinin maddi manevi çöküntüleri altında boğuluyorduk. Bizi istibadlarının en koyusuna doğru sürükleyen o mahut Bayar-Menderes tedbirleri memleket havasını teneffüs edilemez hale getirmişti.)

28 Ocak 1961 Tarihli

22- (Üçüncü partinin ilk vazifesi) Başlıklı Başmakalede:

(... Bayar-Menderes rejiminde temel, iktidarı bırakmamak için her şey yapmaktır. Partizan toplamak için baş vurmıyacağı hiç bir şey olmamaktır. Bütün devlet işletmelerini endüstrilerini, Belediye ve mahalli idare kaynaklarını, hükümet tesiri altındaki Banka ve Şirketleri, hepsini tek eli altına almak, partizan soyuculuğuna açık tutmak, dış ticaret izinlerine kadar bütün çalışma ve kazanç imkânlarını partizanlarına sömürtmektir. Din istismarcılığı yapmaktır. Ahlâk tanınamaktır. Vicdan tanınamaktır. Menfaate tapmaktır ve taptırmağa çalışmaktır.)

4 Şubat 1961 Tarihli

23- (Açık denizlerde bir tekne) Başlıklı Başmakalede:

(... Şu on yıllık sözde çok partili Menderes devrine ait dedikodular yok mu, Salazar diktatöryasında onlardan binde biri bile işitilmez.)

(Menderes'e Amerikalı dostu Dr. Howard A. Reed'den)

(gelen mektuptan önemli görülen paragraf:)

(Birçok yaptığınız hareketlerden pek sevinmekteyim, fakat istibada benzer hareketlerinize karşı pek müteessir kalıyorum. Merak etmeyin, insan ve Adnan olarak sizi daima sever ve yardım eder bir dost kalırım. Fakat, yazık ve sizi ve sevgili Türkiyemizi ve yürekleri küçük edebilecek hareketlerinize karşı pek samimi, fakat ciddi ve dostane cephe almaktayım. Rakiplerimize daima âlicenab davranabilirsek hiçbir adamdan ve şeyden korkmayız. Hutbem bitti.)

Bu mektup 3 Temmuz 1960 tarihli dünya gazetesinde neşredilmiştir.

1- (Eşsiz radikâl imkân) başlıklı baş makalede:

(... Eski iktidar gafletinde ısrar etmekle, kendi milletine karşı tarihin en meşûm suikastini hazırlamakla, suç üstü yakalanmakla, açık bir iflâs hâline düşmekle, milletimiz için radikâl bir istikbal kurmak imkânının açılmasına tamamen menfî tarafından hizmet etmiştir. Bu suikaste karşı Gençliğin teşebbüsü ile başlayan ayaklanmada asil gençlerimizin kanı dökülmesine, bunlardan bazılarının sakat kalmasına, işkenceler çekmelerine içimiz yanıyor. Şehitleri ebedî suretle kurtarıcı diye anacağız, onlarla iftihar edeceğiz. Sakatları, hizmette yararlık gösterenleri el üstünde taşıyacağız, fakat öyle umarız ki elde edilen başarının azameti karşısında şehitler kanlarını, gaziler çektiklerini millete helâl edeceklerdir.

... Geçmişin kötü hesaplarını, hukukun emirleri ve icapları dairesinde tasfiye ederek Türkiyede keyfî bir idare sürmenin ve soygunculuğa girişmenin kimsenin yanına kalmayacağını, midencilik ve tufeylilik salgınlarının artık kökünden önleneceği belirtmek, silâhlı kuvvetlerimizin en kuvvetli ve canlı bir şekilde ifade ettiği müsbet millî hedeflere süratle yarmağa el birliği çalışmaktır.)

9. Haziran 1960

2- (Allah Korudu) başlıklı baş makalede:

(Bütün Türk milleti geceli gündüzlü Allaha şükretmekle meşguldür. Bu fânî dünyadaki iki günlük buyurma zevkleri, debdebeleri, doymak bilmeyen çalma hırs-ları hesabına büyük bir milletin varlığına, birliğine, huzuruna, saadetine, bütün hür insanların selâmetine suikaste girişmekten çekinmeyen bir çete, seri halindeki meş'um plânlarını yürütmeye veya savuşmaya vakit ve imkân bulmadan bütün takımı ile suçüstü yakalanmıştır. Adâletin huzurunda hesap vermeye çağırılmak üzere-dir.)

12 Haziran 1960

3- (Suçlular ve kurbanlar) başlıklı başmakalede:

(Bütün münevver vatandaşların aleyhine döndüğünü gören ve kendini cehalet ve taassuba dayamak zorunda kalan eski idare, bir kısım münevverleri radyolarda Vatan Cephesi mensubu diye ilân etmek ihtiyacı ile Profesörlerimiz, öğretmenlerimiz, hususi meslek mensuplarımız, tüccarlarımızın üzerinde şiddetli baskılar yapmış, bunların ekmeğini, selâmetini doğrudan doğruya tehdit etmiştir... Memlekette

cidden ağır suçlar işlenmiştir. Bunlara cür'et edenleri en salâhiyetli bir ihtisas hey'etinin kuracağı ölçüler ve usullerle hesaba çağıracağız.)

14 Temmuz 1960

4- (Ağır bir suçun hesabı) Başlıklı başmakalede:

(Eski Cumhurreisi ve Demokrat Partinin eski lideri Celâl Bayar, adâletin huzuruna çıkarılmış bulunuyor.

Kendisi, Anayasaya ettiği yemini tutacak, Cumhurreisi sıfatı ile parti politikasından uzak duracak, millî bir muvazene âmili hizmetini görecektir, millî varlığın devamlılığını temsil etmeye çalışacak, mukaddes millî emanetlere bekçilik edecek yerde, en kötü manası ile parti politikasına dalmış, eğri yollara sapılmasını ısrarla teşvik ve tahrik etmiş, Demokrasi rejiminin yıkılarak keyfî bir istibdat sistemi kurulmasında, millî baka ve selamet hesabına böyle bir suikasta ve ihanete mukavemet eden münevver vatanseverlerin tenkili çağrısına gıdılmasına başlıca amil olmuştur. Milletimiz kendisini nimetlere boğmuş, lehine olarak hudutsuz bir güven ve kredi hesabı açmıştır. Buna layik olarak, Atatürk'ün inkılâplarının üzerine titremeği vazife edineceği yerde, nankörlük ve ihanet yoluna sapmış, irticaa taviz üzerine taviz verilmesine suç ortağı olmuş, kendisine bir zamanlar yakınlık gösteren Atatürk'ün ruhunu son hadde kadar tazip etmiştir. Celâl Bayar vatana ihanet yoluna sapmasına hiç bir nev'i mazeret ve hafifletici sebep gösteremez. "Ne yapayım benim içimden kabaran kanaat eskiden beri geriliğe, totaliter bir idareye, milletin vasilik altında tutulmasına doğru idi" gibi bir iddiada bulunmağa da mecali yoktur. Çünkü 1945 ile 1950 vatan sathının her köşesini hak ve hürriyet feryatları ile cınlatmış, milletin olgun olduğunu, demokrasiye tamamiyle layik bulunduğunu, yıllarca müddet ilân etmiştir durmuştur. Milletimiz ise gerek muhalefet devrinde ve gerek 1950 den sonra Demokrasiye ait olgunluk imtihanını bütün dünyanın huzurunda daima açık alınla geçirmiştir... Vatandaşın selametine, birliğine, vatandaşların hak ve hürriyetine karşı işlenen suçlarda bundan sonra hiç bir müsamaha kabul etmemek, kendi buyurma zevkleri, şatafatları, menfaatleri için milletin haklarına, hürriyetine, huzuruna selabetine el uzatanlara kim olurlarsa olsun mutlaka hadlerini bildirmek an'anesidir.

17 Ekim 1960

5- (Bir devrin karikatürü) başlıklı başmakalede:

(... Cumhurreisliği makamının nüfuzunu kötüye kullanmak, mes'uliyet taşıyan vatandaşları vicdanları huzurunda cehennem azablarına uğratmak suretiyle elde edilen gayri meşrû bir para ile ister çeşme yapılsın, ister barda yensin farkı yoktur. Kö-

pek parası ile çeşme yaptırmak bir sevap değildir. Riyanın bir belirtisidir.

... Evet, köpek dâvası kötü bir devrin ustaca çizilmiş bir karikatürüdür. Geride ne gibi keyfi bir idare bıraktığımızı vatandaşlara, bütün dünyaya ve gelecek nesillere öğretecek ve yeni bir hukuk devleti idaresinin nasıl olması lâzım geleceğini bize göstermeye yardım edecektir.)

10 Kâsım 1960

6- (Yaşayan Kuvvet) Başlıklı Başmakalede:

(... 1951 de kitlelere dayanmak, münevverleri harcamak, Atatürk'ü ve inkilâplarını unutturmak fikrinin Demokrat Parti iktidarının demogogları tarafından ilk ortaya atıldığı günleri hatırlıyorum. Bunların karşısına kim çıkmış, yollarını kim kesmişti? Başlarında inkilâp, terakki ve millî birlik ideallerinin ebedî koruyucusu haline gelen Atatürk bulunduğu halde Atatürk Gençliği.. Bu gençlere şöyle denilmişti:

-Öğrenci sıfatı ile siz siyasetle meşgul olamazsınız. Derslerinizin başına gidiniz, bizim işimize karışmayınız.

Onlar şu cevabı vermişlerdi:

-Biz siyasetle uğraşmıyoruz. Atatürk'ün bize olan emanetlerini korumak yolundaki mukaddes vazifemizi yerine getiriyoruz.

... Nihayet 27 Nisan 1960 günü istibdada, irticaa karşı gençliğin meydan muharebesi başlayınca, ecnebi muhabirleri bana sordular:

-Bu şuurlu, bu intizamlı hareketi hangi teşkilât idare ediyor?

Kendilerine şu cevabı verdim:

-Anıt-Kâbirdeki umumi karargâhından Atatürk idare ediyor. Bütün gençler, onun gençliğe olan hitabesinden ilham alıyorlar, aynı yollarda bu suretle buluşuyorlar. Ve aynı hedeflere doğru ve el ele yürümeyi bu sayede sağlıyorlar. Milletine ölümünden sonra bu kadar canlı bir şekilde hizmet edebilmek imkânı bugüne kadar hiç bir faniye nasip olmamıştır.)

1 Ocak 1961

7- (Yeni yıl yeni çağ) başlıklı başmakalede:

(1959 yılının sonlarını gözünüzün önüne getiriniz: İktidarın başında bulunanların gözleri dönmüştü, memleket hizmetinin doğru, dürüst, berrak yolları önlerinde ap açık dururken, hatadan dönme cesareti ve tövbe yolu ile halktan yeniden sevgi kazanmak imkânı varken, şahsi istibdat kurmak, keyfi şekilde herkese buyurmak, köle olmak istemeyenleri ezmek çağrısını tercih ediyorlar, şuurlu vatanseverleri, akıl ve idrak sahiplerini tesirsiz ve hükümsüz bırakmak maksadı ile cehalet ve taassuba

taviz üzerine taviz veriyorlar, bu gidişe karşı isyan halindeki basını türlü türlü baskılarla susturmaya çalışıyorlar, kâfile kâfile gazetecileri zindana atıyorlar, istibdat teşebbüslerine karşı kahramanca çarpışan Halk Partisini kapatmağa çare arıyorlar, bu mücadeleyi daima bizzat en ön hatlarda koşturmak suretiyle idare eden İsmet İnönü'nü halka linç ettirmek için inatçı bir kafa ile tertip üzerine tertip yapıyorlar. 1959 yılı işte bu sıkıntılı, yeis uyandırıcı hava içinde sona eriyor.

Umumi efkârın baskısı, muhalefet, basın ve Üniversitenin kötü maksatlara karşı gelmeleri ve parti meclis grubu içindeki bir kısım uyanık vatanseverlerin mukave-meti neticesinde 1957 den sonra birden bire son şeklini doğuramıyan, ancak tedrici adımlarla ilerleyen istibdat ihtirası, 27 Nisan 1960 keyfi bir istibdada mahsus bütün yetkileri taşıyan bir Tahkikat Komisyonu kurulması suretiyle doğuyor. Vazifesi, muhalefetin ve bir kısım basının cellâdı olmak olan bu komisyon, her türlü neşir yasakları çıkarmak, gazete kapatmak... salahiyetine sahip iktidarla boğaz boğaza döğüşen basın bu suretle saf dışı edilmek isteniyor.. Aradan bir gün bile geçmeden Üniversite gençliği ilk önce İstanbul'da, bir gün sonra Ankara'da, Atatürk'ün vasiyetini yerine getirmek ve taassuba dayanmak isteyen istibdadı yıkmak maksadı ile ortaya atılıyor, tarihin en temiz, en asil, en feragatli, en cesur isyan hareketi başlıyor... Silâhlı Kuvvetler Cumhuriyeti ve Anayasayı korumak yolundaki yeminlerini hatırlıyorlar. Bu kıymetleri kurtarmak için çarpışan gençliğe ateş açmağa vicdanları razı olmuyor, memleketi korumak, yaşatmak ve geliştirmek imkânını bir inkilâp hareketine girişmekte görüyorlar. Böylece 27 Mayıs inkilâp hareketi doğuyor. Plânlı tertipleri sayesinde bir an içinde duruma hakim oluyor.

VATAN GAZETESİNDE BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR:

12 Nisan 1960 Tarihli

8- (Millî muhalefet cephesi) Başlıklı Başmakalede:

(... Muhaliflere ehliyalıp demeye, düşman istilâsı varmış gibi vatan cephesi kurmağa kalktınız mı karşınıza işte böyle bir muhalefet cephesi çıkıverir... Gözlerini iktidar hırsı bürümüş partizanların karşısına milletin yalnız muhalefet partileri ile değil, politikada hiç bir hırsı ve kaygusu olmayan hürriyetine ve haysiyetine düşkün bütün evlâtları ile dikilmesi zamanıdır. Bu bir millî husumet andı değildir. Bir millî muhalefet cephesidir. Bunda en dar ve sakat görüşün dahi zerre kadar insafı varsa ihtilâle benzer bir yön görmesine mahal yoktur! Bu kabarıp köpüklenmiş harkından taşıy yolunu şaşırmış bir selin önüne baraj yapmak, set kurmak gibi bir şey! Yeter bastığın tarlalar, yeter yıktığın evler, yeter çiğnediğin haklar, dur artık! yeni harkına gir, kendine gel, sözverdiğin ve umup beklediğimiz hizmetine yeni baştan koyul! Bu

bir saldırıma değil, millî muhalefet cephesi.)

Cumhuriyet Gazetesinde, Nadir Nadi:

13/Nisan/1960 tarihli

1- (Yeni tedbirleri beklerken) başlıklı başmakalede:

(... bizce, bu halin başlıca sebebi Demokrat Parti sorumlularına hakim olan yanlış bir zihniyette saklıdır. Sayın Demokrat Parti sorumluları öyle sanıyorlar ki vatandaş huzura kavuşturmak için rakip partiyi susturmak ve başını sindirip kukla haline getirmek kâfidir. O ise, bu düşünce temelinden sakattır. Hiçbir memlekette muhalefet, bir takım muhalif hatipler yurdu dolaşıp söylev veriyorlar, yahut gazeteler hoş gitmez yazılar yazıyorlar diye gücenilmez...

Demokrat Parti sayın sorumlularının yanlış tutumu 1957 denberi böyle bir ihtimali gittikçe gözler önüne koymaktadır. Buna karşı yapılacak iş, muhalefeti susturmağa ve basını sindirmeye çalışmaktansa, bozulan eşitlik şartlarını biran önce yeniden kurmağa çalışmak, erkekçe bir cesaretle mücadeleyi kabul etmek ve günü geldiği zaman milletin hakemliğine başvurmaktır.

Böyle yapılırsa biz vatandaşın huzura kavuşacağına inanıyoruz. Bunun dışında alınacak bütün baskı tedbirleri ne iktidara, ne de vatandaşa hiçbir fayda sağlamayacaktır. Hoşlanmadığımız sesleri susturursak demokrasiyi ortadan kaldırırsınız, ama, ne muhalefeti yok etmiş, ne de kendimiz rahata kavuşmuş oluruz.)

17 Nisan 1960 tarihli

2- (Çifte Mektup) Başlıklı başmakalede:

(Sayın Kayalar, Sayın Akşit Büyük Millet. Meclisi Başkanlığına sunduğunuz, C.H.P. hakkında soruşturma açılması isteyen önergenizi okudum. İleri sürdüğünüz düşüncelerin büyük kısmını doğru bulmadığımı burada belirtmeyi bir vicdan borcu sayıyorum. Rakibiniz olan muhalefet partisini ve bir kısım basını ağır suçlar altında ezmeye çalışırken ortadaki gerçeklerden ziyade özel duygularımızdan ilham almış görünüyorsunuz.

... Türk Milletinin bugünkü ızdırabı, iktidar çevrelerince muhalefete, dolayısıyla vatandaşa ve hürriyelerine karşı yürütülmeye çalışılan baskı ve kısıntı tedbirleridir. Kanunlar ağırlaştırılmış, eşitlik şartları bozulmuş, iktidarı denetleme imkânları son derece daraltılmıştır. Her şeye rağmen vatandaşın sesini ve varlığını duyurabilmesi karşısında, Meclis başkanlığına verdiğiniz önerge ile şimdi normal yolların dışında ayrıca susturucu çarelere başvurmak istiyorsunuz... Yalnız şunu söyleyeyim ki hukuk devleti şartlarına tıpa tıp uymayacak ve halkın sağ duyusuna aykırı kaçacak bir so-

ruşturma sistemi bu memleketi aradığımız huzura kavuşturmayacaktır. Bunu böylece biliniz ve hoşça kalınız, Sayın Demokrat Grup Başkanları.)

27 Nisan 1960 Tarihli

3- (Nasıl bir rejime gidiyoruz?) başlıklı başmakalede:

(Ey Ulu Tanrım nereden kalktık, nereye vardık? Tek Parti rejimine son verecektik. Yurdumuz hürriyet güneşiyle ıslıl ıslıl parlayacaktı. İnsan hakları bütün heybete yürürlüğe konacaktı. düşüncelerinden ötürü hiçbir vatandaşın kılına zarar gelmeyecekti. İdare tarafsız olacaktı. Herkese eşit muamele yapılacaktı. Yargıçlar güvenliği daha sağlam hale getirilecekti. Serbest ve dürüst seçimlerle kurulan çok partili Meclis, Anayasanın ışığı altında icra organını rahatça denetleyecekti. Basın, Türkiye'deki hürriyet rejimini lekesiz bir ayna gibi Dünyaya yansıtacaktı... 1954 Yılı ile beraber hafiften bir geriye dönüş başladı. İnsanca yaşama rejiminin nimetlerini tam devşireceğimiz sırada iktidar başlarının huzuru kaçmağa, sabrı tükenmeye yüz tuttu. Bir kısıntı devrine girdik. Basına el atıldı. Siyasal toplantılara engel olunmak istendi. Yargıç güvenliği sarsıldı. Eşitlik şartları zedelendi...

Bugün Büyük Millet Meclisinde görüşülecek olan kanun teklifi kabul edildiği takdirde, artık Türkiye'de bir hürriyet rejimini göstermelik kabilinden olsun yürürlükte bulunduğunu, ne içeride, ne dışarıda kimseye kabul ettiremeyeceğizdir. Büyük Millet Meclisi tarafından soruşturma komisyonuna tanınması istenilen yetkiler, Anayasanın vatandaşlara sağladığı hak ve hürriyetleri tamamen ortadan kaldıracak kuvvettedir. Komisyon, dilediği kimseyi dilediği gibi sorguya çekecek, evlerde, bürolarda, araştırmalar yapacak, hertürlü evrak, vesaik ve eşyayı zaptedebilecek, vatandaşlara ceza verebilecek, gazeteleri kapatabilecek, hattâ matbaaları kapatabilecektir. Komisyonun bu tasarruflarına karşı vatandaşa hiçbir itiraz hakkı tanınmamaktadır. İtiraf etmeli ki, bu şartlar altında bir hukuk rejiminin himayesi altında yaşadığımızı iddia etmek güç olacaktır. Amma buna rağmen iktidar sorumluları ne kendilerini, ne de yurdumuzun özlenen huzura kavuşturamayacaklardır. Hukuka ve adalete sırt çevirenleri bekleyen âkibet eninde sonunda husrandır. Hukukun olmadığı yerde Jungle rejimi hüküm sürer. Haklı haksız değil, kuvvetli zayıfı yener. Böyle bir idare anlayışı ise insan tabiatına aykırıdır. Uzun zaman payidar olamaz.)

28 Mayıs 1960 Tarihli

4- (Dönüm Noktası) Başlıklı Başmakalede:

(... Şimdilik şu kadarını söyleyebiliriz: 27 Nisan 1960 günü Büyük Millet Meclisinde geçen olaylardan sonra genç demokrasimizin soysuzlaşması korkunç bir şekil

almış, vatandaşları birbirine kırdıracak kanlı boğuşma ihtimalleri bütün dehşetiyle ufukta belirmişti. Olaganüstü yetkilerle kurulan Meclis soruşturma komisyonunun anayasaya aykırı olduğu ilgili hukuk profesörlerimiz tarafından ittifakla söylendiği halde iktidar sorumluları tuttıkları yanlış yolu değiştirmeye lüzum görmediler. Böylece rakip bir siyasî partiden davacı görünen iktidar, aynı zamanda hakem rolünü de üzerine almak istediğini açığa vurmuş oluyordu. Böylesine hukuk dışı bir durum memleketi nereye götürecekti? Milletin yegâne ve hakikî temsilcisi bildiğimiz Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına arka arkaya çıkardığı yayın yasaklarıyla milletten saklamakla, bu komisyon ve ona bu yetkileri veya direktifleri verenler, gerçekte, fiilen ve hukukan bir Hükûmet darbesi yapmış olmuyorlar mıydı?)

11 Haziran 1960 tarihli

5- (Onlar İstedi öyle oldu) başlıklı başmakalede:

(... Sakıt ve sabık iktidarın 27 Nisandan 27 Mayıs'a kadar son bir aylık davranışını göz önüne getirirsek bu şaşkınlığın nerelere vardığı, Sevgili Yurdumuzun nasıl bir idareye, daha doğrusu idaresizliğe bırakılmak istenildiğini daha iyi anlarız.

Yıllardır yürürlüğe koydukları baskı konularıyla maksatlarına ulaşamayacaklarını Demokrat Parti Yönetçileri, artık iyice görmüşlerdir. Tasarladıkları muhalefeti yok etmek kararını ne memurlar, ne mahkemeler ne de basın kanalıyla uygulayamayacaklarını biliyorlardı. Meşhur Soruşturma Komisyonunun yetkilerini arttırarak bu işi kendi adamlarına yaptırmak istediler. Mecliste kıyametler koptu. Meclis görüşmelerini yine o komisyona yasak ettirerek olayı milletten gizlemeyi denediler. Ertesi günü İstanbul'da, daha ertesi günü de Ankara'da Üniversite gençliği gür sesiyle baskıcılara karşı koydu. Bu sesi de milletten saklamaya yeltendiler. Artık hergün Gazetelere arka arkaya yasak kararları yağıyor, hattâ kimi zaman bu yasakların yazılması da yasak ediliyordu. Bu şartlar altında sakıt ve sabık Başbakan, Tek başına Radyoda monologlar okuyarak muhalefet, gençliğe, profesörlere ateş püskürüyor, hücum ettiği kimselerin millete seslenemeyeceğini sanıyor ve bunu kendi hesabına bir üstünlük işareti sayıyordu.

Birkaç yıldır Dünya basınında dozu gittikçe artan tenkit yazıları son bir ay içinde korkunç bir hâl almıştı. Bir zamanlar o yazılara omuz silken, sonra onları burada sü-tunlarına aktaran gazeteleri mahkemeye verip ceza evine göndermekle yetinen eski Hükûmet nihayet yurdumuza yabancı basının girmesini de yasak etmek zorunda kaldı. Gazete paketleri hava alanlarında depo ediliyor, uçaklardan inen yolcuların gazeteleri ellerinden alınıyordu.)

23 Haziran 960 tarihli

6- (Ülkenin temeli adalettir) Başlıklı Başmakalede:

(... Atatürk devrimlerinin en önemlilerinden biri adalet müessesemizi batılı prensiplere göre yeni baştan kurmak olmuştur... Ne yazık ki, düşük iktidar, her alanda yaptığı gibi bu hamleyi de baltaladı. Türk adaletini Hükûmet elinde bir baskı aracı haline getirmek istedi. Kendi grubuna dayanarak Meclisten çıkardığı sert, ölçüsüz ve Anayasaya aykırı kanunlar yetmiyormuş gibi o kanunları vicdanına göre uygulamaktan başka birşey yapmayan temyiz yargıçlarımızı sıkıştırdı. Mahkemeler, kararlarını Hükûmetin istediklerine göre vermeğe zorlandılar. Hoşa gitmeyen sanıkların duruşması, hukuk prensiplerine aykırı olarak; gizli oturumlarda geçiyor, beyefendi, Yargıtayın vereceği yargıları önceden, haber alıyor. Hattâ bunları gazetecilere bildirmekten çekinmiyordu.

Bu utandırıcı durum hukuk adamlarımızın olduğu kadar vatandaşlarımızı da yürekten üzüyordu. Adalet müesseselerine karşı güven yurdumuzda tehlikeli bir şekilde sarsılmıştı. Baskıya tehammül edemeyen nice yargıç görevinden çekilmiş, nicesi de görülen lüzum üzerine çoluk çocuğu ile perişan edilmişti. Buna rağmen, düşük iktidar özlediği kukla adaleti son gününe kadar birtürlü kuramadı. Mahkemelerde olsun, yargıtayda olsun Hakkın sesini duyurmaktan çekinmeyen vicdanlı yargıçlar Tanrıya şükür hiçbir zaman eksik olmadılar. Bunu düşük iktidar anladı. Nitekim Soruşturma Komisyonuna verilen yetkilerin gerekçesinde “Hâkimlerin bu işe elverişli bulunmadıkları” açıkça belirtilmişti. Düşük iktidar, rakibini adalete ezdiremeyeceğini gördünceli kendi uşaklarını kullanmaktan başka çıkar yol bulamamıştı.)

26/7/1961 Tarihli

7- (Sayıya değil Öze bak) başlıklı başmakalede:

(... Bunu anlamak için 27 Mayıs hareketini doğuran başlıca sebebi göz önüne getirmek yeter. 27 Mayıs zorlayan temel sebep, düşük iktidarın Anayasayı çiğneyerek yurdumuzdaki meşru muhalefeti yok etmeye Millî iaredeyi zincire vurmaya kalkışmasıdır. Meşhur Soruşturma Komisyonu, Büyük Millet Meclisi görüşmelerinin halka duyurulmasını yasak etmekle bu yolda ilk adımını atmış, millî iradeye bir tokat indirmişti. Elbette bunun arkası gelecekti... Düşük İktidarın amacı muhalefetten kurtulmaktı. Niçin muhalefetten kurtulmak isteniyordu ve bu uğurda en ağır suçlar göze alınıyordu?

Sorunun cevabı çok basittir: Çünkü dürüst seçimlerle iş başına gelen ve işine yaradığı kadar dürüst seçimlere şeklen olsun bağlı kalan Bayar-Menderes sistemi artık iflâs etmişti. Bundan böyle, dürüst yahut gayri dürüst ilk yapılacak genel seçimlerde Bayar-Menderes sistemi yıkılmaya mahkûmdu. Geçen ilkbaharın başından bu gerçe-

ği Demokrat Parti şefleri bütün çıplaklığıyla anlamışlardı.

Bundan ötürüdür ki, herşeyi göze alarak, millete karşı o kıyasıya ve akıl almaz tedbirlere başvurmaktan çekinmediler.)

1/8/960 tarihli

8- (Tarih Önünde imtihan) Başlıklı Başmakaleden:

(... Bir partizan idare tasavvur ediniz ki, yıllarca bütün kilit noktalarına adamlarını yerleştirmeye çalışmıştır. Kendisini destekleyenlere nimet dağıtmıştır. Şahsî menfaatlerini kanun dışı sahalarda arayanlara musamaha göstermişti. Her fırsatta Taşlı ye sopalı nümayişçiler tertipleyebilecek bir teşkilât kurmaya ehemmiyet vermiştir. Din hislerini istismardan çekinmemiştir. Böyle bir iktidarın arkasında bırakaçağı kitle, bir yanardağın gövdesine gömülü lav yığınınından farksızdır.)

30 Ağustos 960 Tarihli

9- (Kuşaktan Kuşağa) başlıklı başmakalede:

(... Atatürk Büyük nutkunu boşuna söylememiştir. Büyük eseri Türk gençliğine boşuna emanet etmemiştir. Ve biz 38 yıldır 30 Ağustosunu boşuna kutlamamışızdır. Bir milletin içinden vurduğum duymazlar, benciller, gaflet uykusuna dalanlar, hainler daima çıkabilir. Bunlar bir puntuna getirip takım halinde iktidara gelebilirler. Devletin kilit noktaları onların eline geçebilir. Milleti hiçe sayabilirler, milletin menfaatlarını ayaklar altına alabilirler, kendi çıkarları uğruna milleti ezmek isteyebilirler. Atatürk'ü unutturmaya, hattâ ona karşı cephe kurmaya kalkışabilirler; eserini yıkmak için sinsice tedbirler düşünebilirler. Büyük nutkunda Atatürk'ün birer birer ileri sürdüğü bütün bu ihtimaller çok değil, ölümünden onbeş yıl sonra yurdumuzda belirmiştir. Fakat benliğinde atasından devraldığı emanetin sorumlunu taşıyan Türk gençliği ve Türk ordusu (İkisini birbirinden ayırd edemeyiz.) O kötü niyetleri ve gizli emelleri nihayet sezmiş, onlara gerçekleşme imkânı bırakmamıştır.

Biz 30 Ağustosunu bir süredir daha ziyade bir ümit ışığı olarak kutluyorduk.

O şartlar altında o koca zaferi kazanan bir millet bugün böyle acıklı bir hâle düşemez!

Diyorduk ve ufukta yüreğimizi ferahlatacak bir parıltı bekliyorduk. En buhranlı günlerimizi bu yılın 27 Nisanı ile 27 Mayıs arasında yaşadık. Beklediğimiz parıltı 28 Nisan günü Bayazıt meydanında görülmüştü. Parıltı İstanbuldan Ankaraya, Ankaradan İzmir ve yurdun başka köşelerine sıçırıyor ve her yerde ümit verici yankılar uyandırıyor. Fakat karanlık kuvvetlerin tepkisi de o nispette korkunç bir hâl alıyordu. Hayatımda beni en çok duygulandıran olaylardan biri 19 Mayıs Gençlik Bay-

ramının yasak edilmesi oldu. Atatürk'ün Gençliğe hitabesini gazeteler yayınlamadılar, İktidar, gençlikten ve Atatürk'ten adam akıllı yılmıştı. Bu artık son işaretti. Aydınlıkla karanlığın çatışması yakında mukadderdi. Nihayet olan oldu. 1922 Yılı'nın 30 Ağustosunda dört günlük bir savaştan sonra istilâ ordusunu yenen Türk ordusu 1960 yılının 27 Mayıs'ında dört saatlik çok ustaca hazırlanmış bir manevra ile yurdumuzu içeriden istilaya yeltenen bir çeteyi teslim alıverdi.)

7/9/1960 Tarihli

10- (Bir broşürü okudum) başlıklı başmakalede:

(... Büyük Millet Meclisi kürsüsüne çıkıp da "Cumhuriyet Esaslarına başlılık" dan ayrılmayacaklarına dair ant içen, insanlar Anayasa düzenini diledikleri gibi ayaklar altına seremezler. Sererlerse, hukuk dışına çıkmış, kendi varlıklarını inkâr etmiş gayri meşru bir hale gelmiş olurlar.

İşte bir kısım gazetecilerimiz, hukukçularımız ve her meslekten aydınlarımız yıllardanberi bu tehlikeye işaret ediyorlardı. Nitekim sayın profesör Başgil de Çankaya çağırıldığı bir gece sohbetinde Tahkikat komisyonu yetkilerini artıran kanunun Anayasaya aykırı olduğu nü düşüklere gizlice söylediğini (devrimden sonra) açığa vurmak lüzumunu duymuştur.)

1/10/1960 Tarihli

11- (Hukuk arkadan yürürse) Başlıklı Başmakalede:

(... Demokrat Parti uzun bir süredir Cemiyetler Kanununa aykırı davranıyordu. Bu itibarla, aslına bakılırsa daha 1957 yılında kapatılması gerekirdi. Anayasaya uymamak, dini politikaya karıştırmak gibi suçları da bu parti bir hayli zamandır rahatça işlemekte idi...

Geçmişten ders alınmasını öğrenmeyen ve demokrasiyi sadece bir firma adı olarak kullanmakla yetinen düşük iktidar sorumluları hukuku bir köşeye iterken en büyük kötülüğü kendilerine ettiklerini anlayamadılar. Onlar nasıl olsa gidebilecekleri yere kadar gidecekler bir noktada duracak veya durdurulacaklardı. Arkadan yetişmek zorunda bıraktıkları hukuk bir gün elbet yakalarına yapışacaktı.)

13/10/1960 tarihli

12- (Hesap günü) başlıklı Başmakalede:

(... Düşük iktidarın hikâyesi Türk tarihinde daima ibretle okunmaya değer bir yer tutacağına benzer. Millete demokratik hürriyetlerin göz kamaştırıcı ışıklarını vaaderek iktidara gelen bir avuç insan, sonradan vaadini yapmak şöyle dursun o gü-

ne değin kazanılan hürriyetleri de nasıl kısıtı, bunu gelecek kuşaklar iyice bellemelidirler. Bu cefakâr, bu sabırlı milletin bir gün sabrı tükeneceğini akıl edemeyenler, bu topraklar üzerinde millî iradeyi kökünden kaldırıp kendi egemenliklerini kayıtsız şartsız kurmak teşebbüsüne de nihayet girişmekten çekinmediler. Bunu bir hamlede yapmadılar, adım adım, yıllar boyunca hazırlanarak o hedefe doğru yürüdüler. Demokratik prensiplerin her zedelenişinde yurdumuzdan yükselen itiraz ve ikaz seslerine kulak vermediler. Bir üyesi olmakla övündüğümüz hür Dünya milletlerini hiçe saydılar. Dostça tavsiyelere sırt çevirdiler. Hür basının iyi niyetli telkinleriyle alay ettiler.

Sertlikten vazgeçiniz, bunun sonu gelmez. Milleti zincire vurmayınız! Diyenlere karşı, sanki inadına, daha sert, daha kırıcı, daha yıkıcı bir yol tutmaktan çekinmediler.

En sonunda bir iktidar hesabına tasavvur edilebilecek suçların en ağırını işlediler. Türkiye Büyük Millet Meclisini bir Parti grubu haline getirerek kendi meşruluklarının hukukî temellerini kendi elleriyle yıktılar.

Arada işledikleri öteki ferdî ve kollektif suçlar ne denli iğrenç, feci ve hayrete değer olursa olsun, bunların hiçbirisi Anayasayı çiğnemek, yani millî iradeyi tokatlamak suçu kadar büyük olamaz. Türk milletini ıztıraba sürükleyen ve onun sabrını tüketen, asıl suç işte budur.)

29/10/960 Tarihli

13- (Onun çizdiği yoldan) başlıklı başmakalede:

(... Önemli Cumhuriyet bayramlarından ikincisini 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonraki 29 Ekiminde yaşadık. Serbest ve dürüst seçimler yapılmış, Atatürkçü ve devrimci bilinen bir lider devlet başkanlığına getirilmişti. Yeni iktidar halka neler vaatmemişti ki? Tek parti sistemine yurdumuzda artık ebediyyen son veriliyordu. Vatandaş, temel hürriyetlere ve insan haklarına bir daha ayrılamamacasına kavuşacaktı. Basın hür, adalet bağımsız, idare tarafsız olacak, devrim prensipleri dimdik ayakta tutulacaktı. İktidarlar millî irade el verdiği sürece iş başında kalaçaklar, sonra normal seçim yolu ile yerlerini başkalarına bırakacaklardı. Zorbalıklara, kötülöklere, hırsızlıklara göz yumulmayacak Devlet İdaresi halk temsilcilerinin gece gündüz kontrolü altında bulunacaktı.

Bu vaatlerden hiçbirisi yerine getirilmedi. Ve bunlara ümit bağlayan vatandaşlar aradan birkaç yıl geçer geçmez büyük bir hayal kırıklığına uğradılar. İktidarın ilkin yavaştan başlayan ters davranışı gittikçe hızlandı ve nihayet milletin meşru yollarından hakkını araması imkânları bütün bütün ortadan kaldırılınca bu iktidar seçimle geldiği yerden bir devrim tekmesiyle devrildi gitti.)

3/12/960 Tarihli

14- (Bir İbret Dersi) Başlıklı başmakaalede:

(... Demokrat Parti sorumluları işte asıl bu noktada aldandılar. Bir devrim rejimi olan tek parti devrini keyfî bir idare sandılar.

Madamki seçimleri kazandık, artık her istediğimizi yapabiliriz Dediler. Bu mantık onları ilkin oy avcılığına sürükledi. Din sömürücülüğünü mubah saydılar, devrim prensiplerini zedelediler. Bunu yaparken çaresiz insan haklarını çiğneyecekler, batılı toplum düzeninden uzaklaşacaklardı. Muhalefeti ve durumdan memnun olmayan vatandaş çoğunluğunu ezmeye kalktılar, Büyük Millet Meclisini kendi parti grupları haline getirdiler. Adaleti, Üniversiteyi, Basını hesaba hatmıyorlar, milletin bu keyfî tutuma kuzu gibi boyun eğeceğini umuyorlardı.

27 Mayıs hareketinin siyasal tarihimiz açısından büyük önemini bu noktada aramak gerekir. O gün Türk milleti insan haklarını çiğneyen keyfî idarelere uzun zaman tahammül edemeyeceğini, hukuk dışına çıkan kuvvet, milletvekilleri çoğunluğu da olsa, gerektiğinde büyük Millet Meclisini onların başına geçireceğini ordusu vasıtasıyla ispat etmiştir

1/Ocak/961 tarihli

15- (Giden ve Gelen) Başlıkla başmakaalede:

(... Gerçeğin bundan ibaret olduğunu anlamak için 27 Mayısı adım, adım hazırlayan olayları hatırlamak ve 27 Mayıstan bu yana devrim sorumlularının davranışını göz önüne getirmek yeter.

Düşük iktidarın Anayasayı çiğneyen hukuk dışı yönetimi son aylarda artık dayanılmaz bir hal almıştı. Meşru tutanaklarını kaybeden Hükûmet artık herhangi bir tevil yolu aramağa da lüzum görmüyor, Devlet idaresinde gayri meşruluğu adeta normal işler bir sistem haline getirmeye çalışıyorlardı. Adalet, basına, Üniversiteye, devletin nizam ve asayiş kuvvetlerine yapılan baskılar yetmez olmuş, son çare olarak Büyük Millet Meclisini çalışamaz hale getirmek, böylece millîti sindirmek tedbirlerine başvurulmuştu. 27 Nisanda yürürlüğe konan “Tahkikat Komisyonunun Yetkileri” kanunu ile düşük iktidar, o zamane değin Anayasaya karşı göze aldığı en ağır tecavüzü işliyor, kendini resmen millî iradenin üstünde gördüğünü ilân ediyordu.

Bu hareket karşısında aydın Türk Gençliğinin hemen ertesi günün harekete geçerek gür sesini duyurması milletçe her zaman övünmemiz gereken şerefli bir davranıştır... Son on yıl içinde siyasal hayatımız, zaman zaman milleti politikadan da demokrasiden de tiksindirecek olaylarla geçmişti. İş Başına geçecek iktidarların bundan böyle millet kontrolünden kolayca sıyrılıvermesi ihtimalleri önlenmeli, insan hakları, temel hürriyetleri bir gün yeniden karaborsaya düşmesine mutlaka engel olunmalıdır.)

4.Nisan.1960 tarihli

1- (Ah yolcular, vah yolcular ...) fıkrasında:

(... Vali işini beceremez, İnönü gelsesin diye trenleri durdurmağa kalkar ve yüzlerce insan da trenlerin içinde parti dalaşmasının sonunu beklerse, bizim de cıddiyetine inanmak istediğimiz bazı kavramları alaya almamız bir hak olur.

... Hay gözünü sevdiğimin tren durduran Valiliği Türkiye demokrasisi... Biz de burada Yargıç teminatından, üniversite muhtariyetinden, seçim emniyetinden bahsediyoruz.)

6.Nisan.1960 tarihli

2- (Gına geldi amma) fıkrasında:

(... Anayasanın maddelerini çiğnemek ve seyahat hürriyetini tahdit etmek itirafı, yeter derecede bir ayıp değilmiş gibi, bir de yumruğunu birbirine vurarak adam kızdıran çocuk edası:

- Oh ya geçemedin ya...)

28.Mayıs.1960 tarihli

3- (Bugün canım yazı yazmak istiyor) fıkrasında:

(... kafasında en küçük bir iz'an fırdası bulunan bir insan bile bu ihanet yolunun geçit vermeyeceğini görür ve geri dönerdi. Hayır bunlar öyle yapmadılar. Anayasayı çiğnediler, hürriyetleri kestiler, hukuk dışı komisyonlar kurdular.

.... Atatürk'ün gençliğe hitabesini, nutkun tefrikası hâlinde yayınlamak dahi suç sayılır olmuştu. Atatürk'ten bahsedilsin istemiyorlardı. Onun kurduğu inkılâp Türkiyesinin Cümhûriyetine bir Beyefendiler saltanatı hâlinde çöreklenmek ve memleketi basınsız, Üniversitesiz ve hatta meclissiz olarak idare etmek niyetine kapılmışlardı.

... Bu hareketin meşruluğu ve büyüklüğü, yıkılanların gayrimeşrûluğu ve küçüklüğü ile makûsen mütenasip olarak bir âbide gibi ortaya çıkmaktadır.

Türkler, âlimleri dalkavuk, Üniversiteleri maktel, gazetecileri korkuluk ve bütün aydınları sürüngen hâline getirerek bir çete gibi davrananların rezâletlerini kabul etmeği, bu dünya önünde red etmişlerdi)

1.Haziran.1960

4- (Aydınlara ne için düşmandılar) fıkrasında:

(... Bütün dış sebepler, baskılar ve saçmalıklar aslında köklerini sabık Liderin

şu iki acûbe kanaatından almıştır:

1- Meclisteki D.P. çoğunluğunu daha iyi bilir, yoksa dört profesörmü?

2- Biz her mahallede dört milyoner yaratacağız...

Birincisi ilme ve müsbet bilgiye karşı, bir iktidarı değil, dünyayı batıracak ölçüde korkunç bir mugalata örneğidir; ikincisi ise sosyal ve iktisadî düzeni dinamikleyecek bir taviz işportacılığıdır. Bütün müesseselere, Uzmanlara ve Aydınlarla cephe alınarak, aklın ve ilmin icabı dışında kör ve karanlık kuvvetlerin sırtı sıvazlanmış, yaldızlı ve yalan sözlerle kitle dalkavukluğu yapmak, Türkiye için pek makbûl bir politika yolu zan edilmiştir.

.... cahil insanları kandırarak devlet hazinesinden rahatça geçinme madrabazlığı his edilir şekilde ortaya çıkmağa başlayınca; bu gerçeği açığa vuranlar, baskı altına alınmak istenmiştir.

Uzmanlara, Üniversiteye ve gazetecilere kızgınlığın sebebi budur.)

3.Haziran.1960 tarihli

5- (Makûl olmak san'atı) fıkrasında:

(... Yahu bu memlekette yüzlerce gazeteci tevkif edilmiş, gece yarıları vatan-daşlar evlerinden alınıp alınıp götürülmüş, Polisin içine polis kıyafetinde insanlar sokulmuş, kimliği meçhûl kişilere mavzerler dağıtılmış, milyonluk döviz kakakçılıkları yapılmış, Üniversiteli gençlere akla hayâle gelmeyen işkenceler reva görülmüş, Yargıçlar sürülmüş, Öğretmenler kovulmuş, Profesörler tartaklanmış, Anayasa çiğ-nenmiş, haklar ödenmemiş...

Bir ihanetler silsilesi ile memleketin içeride ve dışarıda itibarı ayaklar altına alınmış...

Sabık İktidarın başları her şeyden önce kendi parti mensuplarını aldatmışlar, memleketi soktukları buhran karşısında genel kongrelerini toplamamışlar ve onlara ne doğruyu söyleme, ne de bir değişiklik yapma hakkını tanımamışlardır.

Bir millet olarak, hem memleketi çocuk oyuncağına, hem de bir partiyi kendi keyfinin âleti hâline çevirmiş, küçük bir zümreyi başımızdan atmış bulunuyoruz.

... Medenî cemiyetlerde ferdlere değil, prensiplere tapılır. Prensipilere ihanet edenler ise cezalarını bulurlar. Hâinler prensiplere ihanet etmişlerdir ve cezalarını bulacaklardır.

9. Haziran.1960 tarihli

6- (Asıl suç işte budur) fıkrasında:

(.. Bayramın birinci günü çıkan Cümhûriyet gazetesinde Ord. Profesör Ali Fu-

ad Başgil, sabık İktidar Liderleriyle son yaptığı bir konuşmayı açıklamağa başladı.

Ord. Prof. Meclis tahkikat komisiyonuna özel kanunla tanınmış olan yetkilerin, anayasaya aykırı olduğunu sabık Başbakanı izah etmiştir. Bilhassa bu komisiyonun meclis müzakerelerine yayın yasağı koyamayacağını belirtmiştir. Anayasanın 20 inci maddesi bu müzakerelerin alenî olmasını âmirdir. Alenilik ise ancak günlük gazetelerin yayınlarıyla mümkündür.

Bu izahata karşı sabık Başbakanın cevabı şudur:

- Encümenle tanınmış olan neşir yasağı selâhiyeti sırf matbuat yolu ile neşre şâmilidir. Anayasanın 20 inci maddesinde emredilen şekilde müzakereler yine harfiyen zabta geçecek ve resmî gazete ile neşredilecektir. Meclis müzakerelerini öğrenmek isteyen vatandaşlar resmî gazeteyi okuyabilirler. Binaen aleyh, alenilik prensibi zedelenmiş değildir.

Bu cevaptaki kurnazlığı görüyorsunuz, sabık Başbakanın arzusu bu müzakerelerin halka duyurulmamasıdır. Bu arzu anayasa ile çatıştığı için kendince anayasayı atlatacak bir tefsir tarzı bulmuştur. Mademki zabıtlar resmî gazetede yayınlanmaktadır. Öyle ise alenilik prensibi bozulmamaktadır.)

10. Haziran. 1960 tarihli

7- (Duruma göz atalım) fıkrasında:

(... 1- Devrim hareketlerinin hukukî temeli parlamentodan çıkan kanunlar değil, kamu vicdanındaki katıksız tabii hukuk eğilimidir.

Kanunlar ve siyasî davranışlar hukukun bu en gerçek kaynağına aykırı olduğu ölçüde toplumun tepkisi haklı ve meşrû olur Bunun en müsbet sınırını da anayasa çiziyor, anayasaya zıd olan tasarruflara karşı harekete geçmek milletin hakkıdır.)

14. Eylül. 1960 tarihli

8- (Hazin bir manzara) fıkrasında:

(on yıldır devlet idaresi namı altında bir rezâletler komedyasının oynandığını his ediyorduk. Kepâzelikler ceket altına giyilmiş alacalı gömlek gibi yeninden yakasından sırtı duruyordu... süflî ve sürüngen hayatlarına kanunlardan barikatlar kurmak istiyorlar, komedyanın kulislerini ortaya koymak cesaretini gösterenleri Mahkemeye sevk ediyorlardı...

Bütün bu bataklık böceklerinin kımıldılarını yakından seyretmek fırsatını bulmuş olan sabık Tarım Bakanının Eşi, kadınca bir sezgi ve açık bir üslûpla o devrin gerçek yüzünü hatıra defterine bakın nasıl kayd etmiş:

"... 12.4.1957 -... işler büsbütün çıkmaza giriyor, Başvekilin inadı ile ehliyet-

siz insanlar iş başında. Hasan yine Maliyenin başında ne yapıyor Allah bilir ... para yok. Her şey yüzüstü. Amma yine de bir yandan gösterişli merâsimlerle fabrikalar açılıyor, İstanbul-İzmir-Ankara delik deşik oldu. Emirle dükkânlar yıkılıp caddeler genişletiliyor... Öteyandan Emin Süreyyada alûftelerin ağzına fındık fıstık yediyor. Samed, alabildiğine çalıp çırpıyor. Fatin, her fırsatta Avrupaya gönderilip Kıbrıs meselesile uğraşıyor. Amma fiyaskodan başka bir şey elde etmiyor ... ellerinden saltanat gitmesin diye sessiz sedasız Başvekilin delice kararlarını tatbik mevkiine koyup yerlerine biraz daha sıkı sarılıyorlar. Her şey, herkes bir çıkmazın içinde ...”

... İşte şarkta demokrasi, işte şarkta politika... Köy Enstitülerini bunlar kapattı yobazların sakalını bunlar sıvazladı, Atatürk’ün gençliğe hitabını bunlar yasak etti.)

9.Ekim.1960 tarihli

9- (Kartallar ve kertenkeleler) fıkrasında:

(... Bir büyük düşünür:

“İktidarlar ve zaferler yalçın kayalara benzerler; oralara kartallar nadiren konar, zirveye tırmananlar çokçası kertenkelelerdir.” diyor.

Biz, kitapları saklayan, yalan söyleyen, kartallara tuzaklar hazırlayan bu kertenkelelerden artık usandık. Kıymetler dengesinin kurulacağı ve insanları bilgilerile güçleri ölçüsünde muvaffak olacağı, siyasi ve iktisadi adaleti sağlam bir demokrasi istiyoruz.)

20.Ekim.1960 tarihli

10- (Solculuk üzerine) fıkrasında:

(.. Yassıada muhakemelerini tâkip ederken bu soygunculuk düzeninin siyasi mümessillerine bakıyor.

- Ya diyorum, iktisadi hesapların üzerine eğilenleri, dalaverânızı anlayacakları korkusu ile hapse atar, damgalar, aç bırakır, perişan ederdiniz. Oysa demokrasiye gerçekten inansanız ve iktisadi fikirlerle dürüstlüğe hürmet etseniz, bu hale asla düşmeyecektiniz.)

10. Kasım. 1960 tarihli

11- (Ata) fıkrasında:

(... Evet, Atatürk, memleketin başındakiler, gaflet, dalâlet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler, demişti ... Atatürk’ün sözleri rahat günlerin üzerine eğdiği kayıtsızlık tozlarından silkinmiş, pırıl pırıl yanmağa başlamıştı...

Gerine gerine Atatürk'den bahsedenler, şimdi onun sözlerinden ürküyorlardı.

Gençliğe hitâbesini yayınlamak suç olmuştu... Geçen yıl bu tarihte büyük nutku yayınlamağa başlamıştık. Nutkun bitimi 28.Nisan ile 27.Mayıs arasına rastladı. Nutuk gençliğe hitap ederek sona eriyordu. Gazeteyi kapattılar ve hitâbenin yayınlanmasına mücadele etmediler. Elden ele gizlice bir ihtilâl beyannamesi gibi dolaşıyordu bu hitâbe...

- Büyük Atatürk'ün de dediği gibi...

Hayır, artık onun adını anacak ve onun arkasına gizlenecek durumları kalmamıştı.

Şimdi Ata Kuvayı Milliye'nin başında idi ve onlar ihanet cephesinde suikastler hazırlıyorlardı... ve Ata tekrar galip gelecekti.)

Resmî Gazetenin 1 ve 2 Temmuz 1960 tarih ve 10540 ve 10541 sayılı nüshalarında yayınlanmış bulunan (Anayasa ön projesi) hazırlama komisyonunun tesbit ettiği esaslarda ve verdiği 28.5.1960 tarihli raporda aynen:

(Bugün içinde bulunduğumuz durumu adi ve siyasi bir hükûmet darbesi saymak doğru değildir. Devlet, Hukuk, Adalet, ahlâk, amme menfaati ve amme hizmeti fikrini temsil etmesi ve amme haklarının korunması gereken siyasi kudret maatteessüf aylardan, hatta senelerden beri bu mahiyetini kaybetmiş şahsi nüfuz ve ihtiraslarla zümre menfaatini temsil eden maddî bir kuvvet haline gelmiştir. Herşeyden evvel hukuka bağlı sosyal bir kuvvet olması lâzım gelen devlet kudreti bu ihtiras ve nüfuzun tahakkuk vasıtası haline getirilmiştir. Bunun içindir ki, siyasi kudret asıl devlet kudreti olan ordusu ile, adliyesi ve baroları ile vazifesine bağlılık göstermek isteyen memurları ile, Üniversiteleri ile, umumî efkârın mümessili olan basını ve öteki sosyal müessese ve kuvvetleri ile her türlü manevi bağlantısını kaybederek devletin öz ve ana müesseselerine ve Türkiye'nin Dünya devletler camiasında medeni bir devlet olarak lâyık olduğu yeri muhafaza etmesi bakımından olağanüstü değer ve ehemmiyette olan Atatürk İnkilâplarına karşı düşman durumuna düşmüştür. Vatandaşlara, Muhalefete, memurlara, basına yapılan tazyik Üniversite gençliğine ve Üniversitenin 30 ve hatta 40 senelik meslek hayatını idrak etmiş eski hocalarına, yeni öğretim üyelerine ve yardımcılara, talebelerine karşı harekete geçmiştir. Şöyle ki: Kendi menfaat ve ihtirasına bağlanmayı kabul ederek meslek ve vazife şuurunu ve bunun kutsiyetini kaybeden bir takım idare âmirlerini ve polislerini veya polis kıyafetine sokulmuş meçhul kimseleri Üniversiteye saldırtmıştır. Hiç bir hukuk ve idare ilminin ve hukuka bağlı devlet rejiminin kabul etmeyeceği sahalarda silâh kullanarak masum üniversite gençlerinin ölümüne, ağır yaralanmasına ve bir kısmının sakat kalmasına sebep olmuştur. Talebesini korumak ve vazifesini görmek isteyen Üniversite hocalarını, dekanlarını ve rektörünü dövdürmüş, yerlerde sürükletmiş ve yaratmış ve bunlara medeni bir memlekette en kötü insanlara yapılmıyacak muameleleri yaptırmak suretiyle siyasi nüfuzunu devam ettireceğini zannetmişti.

Hak ve hukukla, devlet fikriyle hiç bir alâkası olamıyan bu gibi hareketleri yaptıran bir zümre, artık sosyal bir müessese sayılamazdı. Hükûmet şeklindeki bu teşekkül gerçekte sosyal bir müessese vasfını kaybetmiş bulunuyordu. Bu vak'a hükûmetin sosyal ve millî bir müessese olmaktan çıkarak şahsi bir nüfuz ve ihtiras aleti haline gelmiş bulunduğunu göstermektedir.

Meşruiyet bakımından da durum aynıdır: Bir hükûmetin meşruiyeti sadece menşesinde, yani iktidara gelişinde değil, iktidarda da kendisini bu mevkie getiren Anayasaya riayeti ve millet efkârı, ordu, kaza ve ilim müesseseleri gibi müesseselerle işbirliği yaparak hukuk nizamı içinde yaşaması ve devamı ile mümkündür. Halbuki, hükûmet ve siyasi iktidar bir taraftan Anayasaya tamamen aykırı kanunlar çıkarmış

ve bunlara dayanmak suretiyle Anayasayı ihlâl etmiştir. Kanunsuz icraatta bulunmuştur. Diğer taraftan, hükûmetin bir muvazene, sükûn ve huzur âmili olması gerekli olduğu halde, hükûmet, devlet müesseselerinin politik ve sosyal müesseseleri ve hatta bunların içinde yaşayan insanları birbirine düşürmek, halka ve dış aleme karşı bunları kötöleyerek bir anarşi âmili haline getirmek suretiyle meşruiyetini de kaybetmiştir.

Milleti temsil etmesi gereken Büyük Millet Mecliside siyasi iktidar tarafından hakiki teşri organı olmaktan çıkarılarak şahıs ve zümreye hizmet eden bir hizmetçi - grubu haline getirilmiş olmak suretiyle fiilen münfesi hale gelmiştir.

Böyle bir durum karşısında devletin ordusu, idaresi ve herçeşit müessesesi, kendilerine temel olacak devlet fikrini temsil etmek vasfını ve adı geçen müesseseler arasında muvazene âmili olmak hüviyetini kaybetmiş ve böylece eski iktidar siyasi kudretini çoktan kaybetmiş bulunuyordu. İşte bugün ve bu sebeplerle devlet müesseselerini, içtimai müesseseleri, siyasi kudreti ve meşru hükûmeti yeniden kurmak mecburiyeti hâsıl olmuştur. Milli Birlik Komitesi hareketini, yani, devlet müessese ve kuvvetlerinin idareyi ele almasını bu mecburiyetin, yani devlet nizamını bozan, halkı birbirine düşürerek anarşıya yol açan, sosyal müesseseleri işleyemez bir hale koyan ve bu müesseselerin dayandığı ahlâk temellerini yok etmeğe çalışan fiili bir durumu önlüyerek meşru ve sosyal nizamı tekrar kurmak ihtiyacının bir neticesi sayıyoruz...) denilmiştir.

Bu raporu İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Profesörü Sıddık Sami Onar, İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanı ve Ceza Hukuku Profesörü Naci Şensoy, İstanbul Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, İstanbul Hukuk Fakültesi Anayasa Prof. Hüseyin Naili Kübalı, İstanbul Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Prof. Ragıp Sarıca, İstanbul Hukuk Fakültesi Anayasa Prof. Tarık Zafer Tunaya, İstanbul Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Doçenti İsmet Giritli vermişlerdir.

Hukuk oteritelerinin verdikleri bu raporla demokrat iktidarın meşruiyetini kaybettiği, milleti temsil etmesi gereken T.B.M.Meclisinin de demokrat iktidar tarafından hakiki teşri organı olmaktan çıkarılarak şahıs ve zümreye hizmet eden bir grup haline getirilmiş olmak suretiyle fiilen münfesi hale gelmiş olduğu ilmi bir şekilde izah ve tesbit olunmuştur.

1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkındaki ve 14 Haziran 1960 tarih ve 10525 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış bulunan 1 sayılı Geçici Kanunun "Birinci bölüm - Genel Hükümler" diye başlayan baş kısmında (iktidar partisi idarecileri tarafından Anayasanın çiğnenmesi, Türk Milletinin bütün fert ve insanlık hak ve hürriyetlerinin ve masuniyetlerinin ortadan kaldırılması, muhalefet murakebesi işleyemez hâle getirilerek tek parti diktatöryası kurulması suretiyle Türkiye Büyük Millet Mec-

lisi fiilen bir parti grubu durumuna düşürülmüş ve meşruluğunu kaybetmişti...) denilmiştir.

Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunun 9.3.1961 tarihli raporunda (... 1954 ve 1957 de değiştirilmiş bulunan 1950 tarihli milletvekilleri seçim kanunu, seçimler üzerinde siyasi iktidarın baskısını arttırmış, muhalefeti tamamen zor durumda bırakmış ve hükümetin Türkiye Büyük Millet Meclisinde ezici bir çoğunluk sağlamasını mümkün kılmıştı... İktidar partisinin, grubuna dayanarak, herhalde mevkiini muhafaza etmek istemesi, hem Anayasanın sisteminden hem batı demokrasisi prensiplerinden, hem de Türk devriminin dayandığı ilkelere ve bu ilkelere dayanan Millî bir politika takibinden kendisini tamamen uzaklaştırmıştır.

Anayasa sisteminden ve batı demokrasisinin ilkelerinden ayrılış iki noktada kendisini göstermiştir: Birincisi, çoğunluğun herşeye muktedir olabileceği kanaatında birleşmedir ki, bu, azlığın hakir görülmesine kadar gitmiştir. İkincisi, halk oyunu meydana getiren ve açıklayan müesseselerin işleyişine engel olup, hak ve hürriyetlere ağır darbeler vurulmasıdır. Muhalefetin inkârı, siyasi partilerin teşkilâtlanma, çalışma ve gelişmelerinin engellenişi; basın hürriyetinin hukuki ve iktisadî tedbirlerle kayıtlanışı; devlet radyosu ve kanun dışı yollarla desteklenen gazeteler ve yayın yasakları ile halk oyunun yanlış yola sevk edilmesi; adalet üzerine ağır baskı, memurlara tatbik edilen rejim, sosyal ve ekonomik hayatın her alanına yayılmış partizan davranışlar, nihayet türlü kanunlarla vatandaşların temel haklarının kayıtlanması ve baltalanması Anayasa ve batı demokrasisi ilkelerinden ayrılışın başlıca tezahürlerini teşkil etmiştir. İktidar bir taraftan da türk devriminin esaslarından ayrılmış, devrimlere karşı, çevrelerin oylarını kazanmak amacı ile devrimler inkâr edilmiştir...

Milletçe bir meşru müdafaa ve ihtilâl hakkının kullanılması, bir yandan inkilâp prensiblerine dönüşün, bir yandan yukarıda yazılı, esaslar dairesinde bir hukuk devletinin kuruluşu yolunca aşağıda sunulmuş olan yeni bir Anayasanın yapılışının) denilmiştir.

Bu rapor da tıpkı Anayasa ön projesine dair Üniversite Profesörleri tarafından verilmiş olan ve yukarıda bahsi geçen rapor gibi demokrat iktidarın meşruluğunu kaybettiğini, Anayasa ile teminat altında bulunan hakların çiğnendiğini, devrimlerin inkâr edildiğini, buna karşı girişilen hareketin bir meşru müdafaa ve ihtilâl hakkı olduğunu tesbit etmektedir.

Kurucu Meclis tarafından 27.5.1961 Cumartesi günü kabul edilmiş bulunan Anayasa metni, halk oyuna sunulması sonucu Türk Milleti tarafından da kabul edilmiş bulunmaktadır.

20 Temmuz 1961 tarihli ve 10859 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan bu 334 numaralı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası"nın başlangıç kısmında (tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan;

Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışları ile meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 devrimini yapan Türk milleti;) denilmiştir.

Görülüyor ki, belli başlı amme müesseseleri ve ayrıca Anayasanın halk oyunun sunulması meselesine Türk Milleti, Divanın vardığı neticeyi kabulde oy birliği halindedir.

SONUÇ VE UYGULAMA

1- Sanık Celâl Bayar:

A- Divanın 960/2 numarasında kayıtlı irtikâptan hareketine uyan Türk Ceza Kanununun 209/1 inci maddesi hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 15 numaralı kanunun 3 üncü maddesi ve Türk Ceza Kanununun 56 ncı maddesi gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay ağır hapsine, 227 inci madde icabınca müebbeden memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

B- Divanın 960/7 numarasında kayıtlı Topkapı, 960/31 de kayıtlı Kayseri ve 960/4 de kayıtlı İstanbul-Ankara Olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddî vakiasını teşkil etmiştir,

C- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını cebren tağyir ve tebdil ve ilgadan dolayı Türk Ceza Kanununun 146/1 inci maddesi hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy birliği ile,

2- Sanık Adnan Menderes:

A- Divanın 960/8 numarasında kayıtlı yeni doğmuş çocuğu öldürtmeye diğer sanık Doktor Atabek'i azmettirmek suçundan beraatine oy birliği ile,

B- Divanın 960/3 numarasında kayıtlı 6-7 Eylül olaylarından dolayı Türk Ceza Kanununun 64 ve 517 inci maddeleri gereğince takdiren ve teşdiden 4 sene hapsine ve 250 lira ağır para cezası alınmasına, husule gelen zarar pek fahiş olduğundan 522 inci madde gereğince yarısı arttırılarak 6 sene hapsine ve 375 lira ağır para cezası ile mahkûmiyetine oy birliği ile,

C- Divanın 960/13 numarasında kayıtlı İpar Transport Şirketinin döviz yolsuzluğundan dolayı Türk Ceza Kanununun 240/1 inci maddesi hükmünce takdiren ve tecdiden bir sene hapsine ve 400 lira ağır para cezası alınmasına ve 20 inci madde delaleti ile takdiren 6 ay memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

D- Divanın 960/21 numarasında kayıtlı örtülü ödenekten binnetice 4.877.730 lira 19 kuruşu müstakillen zimmetine geçirmekten Türk Ceza Kanununun 202/1 inci maddesi hükmünce zimmet miktarı nazara alınarak takdiren 10 sene ağır hapsine ve 80 inci madde icabınca altıda birinin arttırılarak 11 sene 8 ay ağır hapsine ve zimmette geçirilen miktarın ödettirilmesine, 227 inci maddeye göre memuriyetten müebbeden mahrumiyetine ve görevini kötüye kullanmaktan 240 ncı madde gereğince ve usulsüz sarf edilen meblâğın çokluğu göz önünde tutularak takdiren 3 sene hapsine ve 1000 lira ağır para cezası ile cezalandırılmasına ve aynı maddeye tevfikân ve takdiren 3 sene memuriyetten mahrumiyetine, 80 inci madde icabınca altıda birinin arttırılarak 3 sene 6 ay hapsine ve 1166 lira 60 kuruş ağır para cezası ile cezalandırılmasına ve 3 sene 6 ay memuriyetten mahrumiyetine, içtima sebebiyle aynı kanunun 74 ve 75 inci maddeleri hükmünce tamamının infazına oy birliği ile,

E- Divanın 960/32 numarasında kayıtlı “Demokrat İzmir”, 960/7 numarasında kayıtlı Topkapı, 960/30 numarasında kayıtlı Çanakkale ve 960/31 numarasında kayıtlı Kayseri olayları ile 960/20 numarasında kayıtlı Radyo, 961/7 numarasında kayıtlı Vatan Cephesi ve 961/8 numarasında kayıtlı İstimlâk Yolsuzlukları ve 960/4 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakialarını teşkil etmiştir.

F- Anayasayı ihlal suçundan dolayı Türk Kanununun 146/1 inci maddesi hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy birliği ile,

3- Sanık Medenî Berk:

A- İpar Transport Şirketinin döviz yolsuzluğu sebebi ile Türk Ceza Kanununun 240 ıncı maddesinin birinci fıkrası hükmünce takdiren ve teşdiden 1 sene müddetle hapsine ve 400 lira ağır para cezası alınmasına, 20 inci madde delâleti ile takdiren 6 ay memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

B- Divanın 961/7 numarasında kayıtlı Vatan Cephesi yolsuzluğu ve 960/4 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

C- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/1 ve 59 uncu maddeleri hükmünce ölüm cezası yerine müebbet ağır hapse konulmasına, 73 üncü madde icabınca 1 ay müddetle de hücrede tecridine, 31 inci madde gereğince müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü maddeye tevfik kanununa 200 lira mekdu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3’le mahkûmiyeti reyindedirler.)

4- Sanık İzzet Akçal:

A- Divanın 960/4 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

B- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/1 ve 59 uncu maddeleri gereğince ölüm cezası yerine müebbet ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddeler icabınca müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine ve cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Abdullah Üner 146/3’le tecziyesi reyindedir.)

5- Sanık Celâl Yardımcı:

A- Divanın 960/20 numarasında kayıtlı Radyo Yolsuzluğu ile 960/4 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara Olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

B- Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbet ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddeler icabınca müebbe-

den âme hizmetlerinden memnuiyetine ve cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

6- Sanık Ethem Menderes:

A- Divanın 960/4 numarasında kayıtlı İstanbul-Ankara Olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

B- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 inci maddesi hükmünce takdiren ve teşdiden 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddeler icabınca müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine ve cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına ve 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri 3 sene 4 ay müddetle Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Hıfzı Tüz ve Başkan teşdit sebebi bulunmadığı, Abdullah Üner ve Selman Yörük de beraat reyindedirler.)

7- Sanık Fatin Rüşü Zorlu:

A- Divanın 960/3 numarasında kayıtlı 6-7 Eylül olayından dolayı Türk Ceza Kanununun 64 ve 517 inci maddeleri gereğince takdiren ve teşdiden 4 sene hapsine ve 250 lira ağır para cezası alınmasına, husule gelen zarar pek fahiş olduğundan 522 inci madde icabınca yarısı arttırılarak 6 sene hapsine ve 375 lira ağır para cezası alınmasına oy birliği ile,

B- 960/13 numarada kayıtlı İpar Transport Şirketinin döviz kaçakçılığı yolsuzluğundan dolayı Türk Ceza Kanununun 240/1 inci maddesi hükmünce takdiren ve teşdiden 1 sene hapsine, 400 lira ağır para cezası alınmasına ve 20 inci madde delâleti ile takdiren 6 ay memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

C- 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

D- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/1 inci maddesi hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy birliği ile,

8- Sanık Hasan Polatkan:

A- 960/11 numarada kayıtlı dâvadan dolayı Türk Ceza Kanununun 213 üncü maddesi hükmünce takdiren 6 sene ağır hapsine, 80 inci madde ile altıda birinin arttırılarak 7 sene ağır hapsine, 225/1 inci madde gereğince rüşvet olarak alınan miktarın beş misli tutarı (550.000) lira ağır para cezası ile tecziyesine, 227/2 inci madde icabınca müebbeden memuriyetten mahrumiyetine ve 33 üncü maddeye göre cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına oy birliğiyle,

B- 960/18 numarada kayıtlı dâvadan dolayı Türk Ceza Kanununun 240/1 inci maddesi gereğince 6 ay hapsine ve 200 lira ağır para cezası alınmasına, 20 inci madde delâleti ile 3 ay memuriyetten mahrumiyetine oy birliğiyle,

C- 960/13 numarada kayıtlı dâvadan dolayı Türk Ceza Kanununun 240/2 inci maddesi gereğince 3 ay hapsine ve 200 lira ağır para cezası alınmasına, 20 inci madde delâleti ile 3 ay memuriyetten mahrumiyetine oy birliğiyle,

D- 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl dâvasının maddi vakiasını teşkil etmiştir.

E- Anayasayı ihlâl suçundan dolayı Türk Ceza Kanununun 146/1 inci maddesi hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy birliği ile,

9- Sanık Atıf Benderlioğlu:

A- 961/7 numarada kayıtlı Vatan Cephesi Yolsuzluğu ile 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

B- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 üncü maddesi hükmünce ve takdiren 10 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

10- Sanık Tevfik İleri:

A- 961/7 numarada kayıtlı Vatan Cephesi Yolsuzluğu ile 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

B- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/1 ve 59 uncu maddeleri hükmünce olum cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 inci madde icabınca müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü maddeye göre cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

11- Sanık Hayrettin Erkmen:

A- 960/10 numarada kayıtlı dâvadan dolayı Türk Ceza Kanununun 240/1 inci maddesi hükmünce 6 ay hapsine, 200 lira ağır para cezası alınmasına ve 20 inci madde delâleti ile 3 oy memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

B- 960/13 numarada kayıtlı dâvadan dolayı Türk Ceza Kanununun 240/2 inci maddesi gereğince 3 ay hapsine ve 200 lira ağır para cezası alınmasına ve 20 inci madde delâleti ile 3 ay memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

C- 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir,

D- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 üncü maddesi hükmünce takdiren 10 sene ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü maddeye tevfikane cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halin-

de bulundurulmasına, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

12- Sanık Hadi Hüsman:

A- 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

B- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 üncü maddesi hükmünce takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına, müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına; 173 üncü madde gereğince cezasının üçte biri 3 sene 4 ay müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Başkan teşdit sebebi bulunmadığı, Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük de beraat reyindedirler.)

13- Sanık Nedim Ökmen:

A- 960/2 numarada kayıtlı dâvadan dolayı Türk Ceza Kanununun 209/1 inci maddesi hükmünce 5 sene müddetle ağır hapsine, 227/2 inci madde icabınca müebbeden memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

B- 960/6 numarada kayıtlı dâvadan dolayı Türk Ceza Kanununun 209/1 inci maddesi hükmünce 5 sene ağır hapsine, 227/2 inci madde icabınca mücabeden memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

C- 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

D- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 üncü maddesi hükmünce takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına, müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü madde gereğince muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan teşdit sebebi bulunmadığı reyindedirler.)

14- Sanık Şem'i Ergin:

A- 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

B- Anayasayı ihlâl suçundan dolayı Türk Ceza Kanununun 146/3 üncü maddesi hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapsin 59 uncu maddeye göre altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri

olan 1 sene 4 ay 20 gün Manisa'da Umumi Emniyet nezaretinde bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

15- Sanık Halûk Saman:

A- 960/20 numarada kayıtlı Radyo Dâvası Yolsuzluğu ile 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara Olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

B- Anayasayı ihlâl suçundan dolayı Türk Ceza Kanununun 146/3 üncü maddesi hükmünce ve takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebben memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü maddeye göre muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay Bursa'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan teşdid sesebi bulunmadığı reyindedirler.)

16- Sanık Sebati Ataman:

A- 960/13 numarada kayıtlı dâvadan dolayı Türk Ceza Kanununun 240/2 inci maddesi hükmünce 3 ay hapsine ve 200 lira ağır para cezası alınmasına ve 20 inci madde delâleti ile 3 ay memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

B- 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

C- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 üncü maddesi hükmünce takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Başkan teşdid sebebi bulunmadığı, Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük de beraat reyindedirler.)

17- Sanık Abdullah Aker:

A- 960/20 numarada kayıtlı Radyo Yolsuzluğu ve 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

B- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 üncü maddesi hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde gereğince muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle İzmir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük beraat reyindedirler.)

18- Sanık Refik Koralan:

A- 960/18 numarada kayıtlı dâvadan dolayı 6258 sayılı kanunla değişen 1567 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin A bendinin 1 inci fıkrası hükmünce tayin olunan 7

ay hapis ve 1000 lira ağır para cezasının 15 numaralı kanunun 3 üncü maddesi ile Türk Ceza Kanununun 56 ncı maddesi hükmünce altıda birinin indirilerek 5 ay 25 gün hapsine ve 833 lira 30 kuruş ağır para cezası alınmasına oy birliği ile,

B- 961/7 numarada kayıtlı Vatan Cephesi Yolsuzluğu Anayasayı ihlâl suçunun maddi vakiasını teşkil etmiştir.

C- Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/1 inci maddesi hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan 146/1-59 uncu maddenin uygulanması reyindedirler.)

19- Sanık Ağah Erozan:

Anayasayı İhlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/1 inci maddesi hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy çokluğu ile (Abdullah Üner 146/3, Hıfzı Tüz, Selman Yörük ve Başkan 146/1-59 zun tatbiki reyindedirler.)

20- Sanık İbrahim Kirazoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 inci madde hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy çokluğu ile, (Abdullah Üner 146/3, Hıfzı Tüz, Selman Yörük ve Başkan 146/1-59 zun uygulanması reyindedirler.)

21- Sanık İlhan Sipahioğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve saliverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

22- Sanık Ahmet Hamdi Sancar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 inci madde hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy çokluğu ile, (Abdullah Üner 146/1, 59 reyindedir.)

23- Sanık Nusret Kirişcioğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy çokluğu ile, (Abdullah Üner 146/1, 59 uygulanması reyindedir.)

24- Sanık Nüşet Ulusoy:

Anayasayı İhlâl suçundan 146/3 hükmünce ve takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmmе hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü maddeye tevfikан muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay müddetle Samsun'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz teşdid sebebi bulunmadığı, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

25- Sanık Vacit Asena:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1, 59 hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır

hapse konulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin tatbikine, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3'ün teşdidinden tatbiki reyindedirler,)

26- Sanık Kemal Biberoglu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin tatbikine, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3 ün uygulanması reyindedirler.)

27- Sanık Turan Bahadır:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti sarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü maddeye göre muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay müddetle Denizli'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz teşdid sebebi bulunmadığı, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

28- Sanık Bahadır Dülger:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Uner ve Selman Yörük 146/1 ve 59 uncu maddelerin uygulanması reyindedirler.)

29- Sanık Sait Bilgiç:

Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 üncü maddesi hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu maddesi icabınca altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbedan memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle İsparta'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraati reyindedirler.)

30- Sanık Hilmi Dura:

Anayasa suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3 ün uygulanması rehindedirler.)

31- Sanık Osman Kavuncu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce ve takdiren 7 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnnuiyetine, 33 üncü mad-

de icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü maddeye tevfikân muayyen cezanın üçte biri olan 2 sene 4 ay Kayseri'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

32- Sanık Himmet Ölçmen:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile

33- Sanık Kemal Özer:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3 ile cezalandırılması reyindedirler.)

34- Sanık Necmettin Önder:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

35- Sanık Selâmi Dinçer:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

36- Sanık Ekrem Anıt:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

37- Sanık Hüseyin Ortakçioğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

38- Sanık Reşat Akşemsettinioğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

39- Sanık Sefer Eronat:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına, 33 üncü maddenin uygulanmasına. 173 üncü madde icabınca muayyen

cezanın üçte biri olan üç sene 4 ay müddetle Yozgat'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

40- Sanık Muzaffer Önal:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

41- Sanık Sait Açar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Adıyaman'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

42- Sanık Gani Gürsoy:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Adıyaman'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

43- Sanık Şefik San:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

44- Sanık Sırrı Turanlı:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

45- Sanık Ali Yaşar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Adıyaman'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

46- Sanık Arif Demirer:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve

salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

47- Sanık Orhan Kökten:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde icabınca altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Afyonkarahisar'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

48- Sanık Kemal Özçoban:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

49- Sanık Mustafa Öztürk:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Afyonkarahisar'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

50- Sanık Osman Talu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde icabınca altıda birinin indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Afyonkarahisar'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

51- Sanık Necati Topcuoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Vasfı Göksoy, Hıfzı Tüz ve Abdullah Üner 59 uncu maddenin uygulanması reyindedirler.)

52- Sanık Orhan Uygun:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden, memnuiyetine, 173 üncü, madde, icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay, müddetle Afyonkarahisar'da Umumi

Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

53- Sanık Murat Âli Ülgen:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3'ün teşdiden tatbiki reyindedirler.)

54- Sanık Kasım Küfrevî:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

55- Sanık Halis Öztürk:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce ve takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü madde gereğince muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay müddetle Balıkesir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

56- Sanık Seref Saraçoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Fethiye'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

57- Sanık Selim Yatağan:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3'ün teşdiden tatbiki reyindedirler.)

58- Sanık Faruk Gül:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Amasya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

59- Sanık Kemal Eren:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren 6 sene müddetle ağır hapse

konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 2 sene müddetle Amasya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

60- Sanık Hamit Koray:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren 6 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca ceza müddeti zarfında kanunu mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü maddeye tevfikân muayyen cezanın üçte biri olan 2 sene müddetle Amasya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

61- Sanık Nazifi Şerif Nabel:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

62- Sanık İsmet Olgac:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapsin 59 uncu madde icabınca altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde, gereğince muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Amasya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

63- Sanık Hüseyin Özbay:

Anayasayı ihlâl suda biri suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapsin 59 uncu madde icabınca altıda biri olan 10 aya indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde gereğince muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

64- Sanık Mehmet Ak:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

65- Sanık Kenan Akmanlar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce ve takdiren 10 sene müddetle ağır

hapse konulmasına ve müebbeden âmmeye hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince ceza müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü maddeye tevfikana muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay müddetle Antalya’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcının alınmasına oy birliği ile:

66- Sanık Sadık Erdem:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcının alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3 ile tecziye reyindedirler.)

67- Sanık Atilla Konuk:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

68- Sanık Burhanettin Onat:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce ve takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmmeye hizmetlerinden memnuiyetine 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay müddetle Antalya’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcının alınmasına oy birliği ile,

69- Sanık Adnan Selekler:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde icabınca altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapsine ve müebbeden âmmeye hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan bir sene 4 ay 20 gün müddetle Antalya’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcının alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

70- Sanık İbrahim Subaşı:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

71- Sanık Ahmet Tokuş:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde icabınca altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapsine ve müebbeden âmmeye hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde

icabınca muayyen cezanın üçte biri olan bir sene 4 ay 20 gün müddetle Antalya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

72- Sanık Yaşar Yazıcı:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapsin 59 uncu madde icabınca altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Antalya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraati reyindedirler.)

73- Sanık Mecit Bumin:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapsin 59 uncu madde hükmünce altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay, 20 gün müddetle Artvin'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

74- Sanık Hilmi Çeltikcioğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay, 20 gün müddetle Artvin'de umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

75- Sanık Eyüp Doğan:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay, 20 gün müddetle Artvin'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

76- Sanık Yaşar Gümüşel:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulma-

ına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde ile muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Artvin'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

77- Sanık Fethi Batur:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce ve takdiren 6 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü maddeye göre muayyen cezanın üçte biri olan 2 sene müddetle Kastamonu'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

78- Sanık Hüsametdin Coskun:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Afyon'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

79- Sanık Necati Çelim:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük 146/3'ün teşdiden tatbiki reyindedirier.)

80- Sanık Nail Geveci:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren 6 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 2 sene müddetle Bafra'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

81- Sanık Nihat İğriboz:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ile 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Bursa'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

82- Sanık Piraye Levent:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Aydın'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

83- Sanık Ekrem Torunlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapsin 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Aydın'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

84- Sanık Cevat Ülkü:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Aydın'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

85- Sanık Esat Budakoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Balıkesir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

86- Sanık Muzaffer Emiroğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Balıkesir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

87- Sanık Mekki Sait Esen:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapsin 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 sayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

88- Sanık Ali İleri:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Balıkesir’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

89- Sanık Halil İmre:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce ve takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü maddeye tevfikân muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay müddetle Afyonkarahisar’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

90- Sanık Arif Kalıpsızoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3’le 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü maddeye tevfikân muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Balıkesir’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

91- Sanık Ahmet Koçabıyıkoglu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Afyonkarahisar’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

92- Sanık Faik Ocak:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına, salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

93- Sanık Fuat Onat:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

94- Sanık M. Haluk Timurtaş:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren ve teşdiden 7 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 ün-

cü maddeye göre cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet altında bulundurulmasına, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 2 sene 4 ay müddetle Gaziantep’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, mahkûmiyette oy birliği, teşdidte oy çokluğu ile, (Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan teşdid sebebi bulunmadığı reyindedirler.)

95- Sanık Muharrem Tuncay:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Balıkesir’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Mehmet Çokgüler 146/3’ün teşdiden uygulanması, Abdullah Üner ve Selmân Yörük beraat reyindedirler.)

96- Sanık Sırtı Yırcalı:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü madde gereğince muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle İstanbul’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

97- Sanık Sıtkı Yırcalı:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde icabınca altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü maddeye tevfi kan muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Balıkesir’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

98- Sanık Ertuğrul Çolak:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü maddeye tevfi kan muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Bilecik’te Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

99- Sanık Mehmet Erdem:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü maddeye tevfi kan muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Bilecik’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

100- Sanık Sevki Hasırcı:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 173 üncü maddeye göre muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Bilecik'te Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

101- Sanık Sait Göker:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Antalya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

102- Sanık Ekrem Yıldız:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ile tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Karaman'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

103- Sanık Nusrettin Barut:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

104- Sanık Rifat Bingöl:

Anayasa ihlâl suçundan 146/3 ile tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Sivas'ta Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

105- Sanık Selâhattin İnan:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

106- Sanık Servet Bilir:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulma-

sına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Malatya’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

107- Sanık Zuhuri Danışman:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren 6 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince ceza müddeti zarfında kanunî mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 2 sene müddetle Erzincan’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

108- Sanık Mithat Davıoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3’le tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay ağır hapse konulmasına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Uşak’ta Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına ve 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

109- Sanık Mahmut Güçbilmez:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Bolu’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan be-
raat reyindedirler)

110- Sanık İhsan Gülez:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ile takdiren ve teşdiden 8 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü madde mucibince muayyen cezanın üçte biri olan 2 sene 8 ay müddetle Denizli’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

111- Sanık Kadir Kocaali:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ile tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince 6 da biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü

madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Bolu'-da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

112- Sanık Nezih Tütüncüoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ile tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Bolu'-da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

113- Sanık Behçet Kayaalp:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 59 uncu madde gereğince altıda birinin indirilerek 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Burdur'-da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

114- Sanık Hüseyin Bayrı:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren ve teşdiden 7 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 2 sene 4 ay müddetle Diyarbakır'-da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına oy birliği ile,

115- Sanık Müfit Erkuymcu:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

116- Sanık Sadettin Karacabey:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ile 5 sene ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine ve muayyen cezanın üçte biri olan 1 sene 8 ay müddetle Kayseri'-de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

117- Sanık Selâhattin Karacagil:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3-59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine ve 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Bursa'-da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

118- Sanık Mazlum Kayaalar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

119- Sanık Recep Kırım:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine ve 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Bursa'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

120- Sanık Hulusi Köymen:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

121- Sanık Nurullah İhsan Tolon:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Bursa'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

122- Sanık Hilâl Ülman:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

123- Sanık Nurettin Fuat Alpkartal:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine 1 sene 8 ay müddetle Van'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

124- Sanık Halim Alıvot:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

125- Sanık Emin Kalafat:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy çokluğu ile (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan 146/1, 59'la mahkûmiyeti reyindedirler.)

126- Sanık Ahmet Hamdi Sezen:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren ve teşdiden 7 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince ceza müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 2 sene 4 ay müddetle Çanakkale’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

127- Sanık Servet Sezgin:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay müddetle Çanakkale’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Abdullah Üner 146/3-59’un tatbiki reyindedir.)

128- Sanık Nuri Togay:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1, 59’la ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Abdullah Üner 146/3’ün teşdiden tatbiki reyindedir.)

129 - Sanık Nahit Ural:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Çanakkale’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

130- Sanık Sedat Baran:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Ankara’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

131- Sanık Hamdi Bulgurcu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Ankara’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

132- Sanık Ali Dede Kargınoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1

sene 8 ay müddetle Ankara'da umumi emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harem alınmasına oy birliği ile,

133- Sanık Kemal Erdem:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Çorum'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedir.)

134- Sanık Yakup Gürsel:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapse konulmasına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat revindedirler.)

135- Sanık Fevzi Hacirecepoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Çorum'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

136- Sanık Cevat Köstekci:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Yozgat'ta Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

137- Sanık Kemal Terzioğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren 10 Sene müddetle ağır hapse konulmasına ve müebbeden âme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına ve 173 üncü madde icabınca muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay müddetle Malatya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

138- Sanık Baha Akşit:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1'le ölüm cezasına çarptırılmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan 146/1, 59'la tecziyesi reyindedirler.)

139- Sanık Ali Cobanoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene müddetle ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Denizli'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

140- Sanık İsmail Hadımoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Denizli'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

141- Sanık Ali Rıza Karaca:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Kastamonu'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

142- Sanık Mehmet Karasan:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

143- Sanık Refet Tavaslıoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Denizli'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

144- Sanık Fikri Arıç:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Diyarbakır'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile.

145- Sanık Tahsin Cahit Çubukçu:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

146- Sanık Sezai Demiray:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Konya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına. 152 lira

maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

147- Sanık Nuri Onur:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Tekirdağ'da umumi emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

148- Sanık Kâmil Tayşi:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

149- Sanık Hamit Zülfi Tığrel:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden mahrumiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Ankara'da Umumi emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

150- Sanık Halil Turgut:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren 8 sene ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 2 sene 8 ay müddetle Sinop'ta Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

151- Sanık Hüseyin Ülkü:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Niğde'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

152 Numarada sanık Mehmet Hüsrev Ünal ve 153 numarada sanık Rasih Gürkan'ın Anayasayı ihlâl suçundan beraatlerine, haklarındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmeleri için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

154- Sanık Nurettin Manyas:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay müddetle ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Edirne'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

155- Sanık Rüknettin Nasuhoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz ve Abdullah Üner beraat reyindedirler.)

156- Sanık Sabahattin Parsoy:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Bursa'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

157- Sanık Mükerrerem Sarol:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 15 sene müddetle ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 5 sene müddetle Konya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

158- Sanık Hüseyin Sahin:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Erzincan'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

159- Sanık Osman Ali Hocagil:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

160- Sanık Rıfkı Salim Burçak:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay müddetle ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

161- Sanık Sabri Erduman:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce takdiren 7 sene ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 2 sene 4 ay müddetle Eskişehir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

162 Numarada Sanık Şevki Erker ve sanık Abdulkadir Eryurd'un Anayasayı ihlâl suçlarından beraatlerine, ve sanık Abdulkadir Eryurd hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başkanlığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

164- Sanık Mehmet Eytüpoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Erzurum'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

165- Sanık Melik Fırat:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Eskişehir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

166- Sanık Sait Kantarel:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Araç'ta Umumi Emniyet nezareti altında bulun durulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

167- Sanık Hasan Numanoglu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Erzurum'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

168 Numarada sanık Münip Özer ve 169 numarada sanık Fethullah Taşkesenoğlunun Anayasayı ihlâl suçundan beraatlerine, haklarındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmeleri için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

170- Sanık Rıza Topçuoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Erzurum'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

171- Sanık Mustafa Zeren:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine 1 sene 8 ay müddetle Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oybirliği ile,

172- Sanık Halil Akkurt:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Eskişehir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

173- Sanık Muhtar Baskurt:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Konya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Ünner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

174 Numarada sanık Mustafa Çürük ve 175 numarada sanık Hamit Dedelek'in Anayasayı ihlâl suçlarından 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2'şer ay ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'er ay 20'şer gün Eskişehir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152'şer lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Ali Doğan Toran beraatleri reyindedir.)

176- Sanık Abidin Potuoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan, 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Eskişehir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına 82 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

177- Sanık Hicri Sezen:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Eskişehir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

178 Numarada sanık Ekrem Cenani ve 179 numarada sanık İhsan Dai ve 180 numarada sanık Samih İnal'ın Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 8'er ay Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 182'şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

181 Numarada sanık Süleyman Kuranel ve 182 numarada sanık Ali Ocak'ın Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 6 şar sene ağır hapislerine ve âmmе hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 33 üncü madde gereğince cezaları müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmalarına, 2 şer sene müddetle Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altına alınmalarına, 200 zer lira maktu harcın tahsiline oy birliği ile,

183- Sanık Cevdet San:

Anayasaya ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmmе hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Burdur'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

184- Sanık Ali Şahin:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine, âmmе hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Kırşehir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

185- Sanık Selâhattin Ünlü:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmmе hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Bilecik'te Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

186- Sanık Sadık Altınca:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

187- Sanık Hamdi Bozbağ:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmmе hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Zonguldak'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

188- Sanık Ali Naci Duyduk:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

189 Numarada sanık Mustafa Hemiş ve 190 numarada sanık Tahsin İnanc'ın, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âmmе hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene

4'er ay 20 şer gün Giresun'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraatleri reyindedirler.)

191- Sanık Doğan Köymen:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 6 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde nin tatbikine, 2 sene müddetle Samsun'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

192- Sanık Mashar Şener:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

193- Sanık Übeydullah Seven:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay 3gır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ey 20 gün Çankırı'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

194- Sanık Rüstü Cetin:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Tekirdağ'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

195- Sanık Mehmet Dölek:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Kırklareli'nde Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

196- Sanık Hüseyin Fırat:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 15 sene müddetle ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına ve 5 sene müddetle Suşehri'nde Umumi Emniyet nezareti altına alınmasına, 200 lira maktu harcın tahsiline oy birliği ile,

197- Sanık Sami Gökna:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün

Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

198 Numarada sanık İbrahim Gürgen, 199 numarada sanık Yakup Karabulut, 200 numarada sanık Hidayet Sinanoğlu, 201 numarada sanık Niyazi Soydan, 202 numarada sanık Kemal Demiralay ve 203 numarada sanık Ali Lâtifaoğlu'nun, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine 1'er sene 8'er ay müddetle Manisa'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 182'şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

204- Sanık Hamdi Ogun:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 10 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 3 sene 4 ay Sinop'ta Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

205- Sanık Tevfik Tıǵlı:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine 1 sene 8 ay müddetle Denizli'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına ve 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

206- Sanık İzak Altıbey:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Kayseri'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Ünere, Selman Yörük ve Başkan beraati reyindedirler.)

207 Numarada sanık Nazmi Ataç ve 208 numarada sanık Arslan Nihat Bekdik'in anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine, âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine 1'er sene 4'er ay 20 şer gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

209 Numarada sanık Faruk Nafiz Çamlıbel ve 210 numarada sanık Sedat Çetintaş'ın, Anayasayı ihlâl suçundan beraatlerine, haklarındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmeleri için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

211- Sanık Muhlis Erdener:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200

lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3'ün teşdiden tatbiki reyindedirler.)

212- Sanık Selim Erengil:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

213 Numarada sanık Hüsamettin Giray ve 214 Numarada sanık Ayşe Günel'in, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene 2'şer ay ağır hapislerine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'er ay 20 şer gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

215- Sanık Rüşti Güneri:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

216 numarada sanık Mehmet Gürpınar ve 217 numarada sanık M. Faruk Gürtunca'nın, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2'şer ay ağır hapislerine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'er ay 20 şer gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

218- Sanık Aleksandros Haçopulos:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

219- Sanık Ali Harputlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

220- Sanık Enver Kaya:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına ve 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3'ün teşdiden tatbiki reyindedirler.)

221- Sanık Mucip Kemalyeri:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapse ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

222 Numarada sanık Nizamettin Kırşan, 223 Numarada sanık Nihat Haluk Pepeyi, 224 numarada sanık Mithat Perin ve 225 numarada sanık Celal Ramazanoğlu'nun, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 er sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 8'er ay İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 182 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

226 Numarada sanık İbrahim Sevel ve 227 numarada sanık Mıgırdıç Şellefyan'ın, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4Er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'er ay 20 şer gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

228- Sanık Neclâ Tekinel:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

229- Sanık Nazlı Tılabar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

230- Sanık Fahrettin Ulas:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına, saliverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

231 Numarada sanık Tahsin Yazıcı ve 232 numarada sanık Hristaki Yuvanidis'in Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine 1'er sene 8'er ay İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 182 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

233 Numarada sanık Necmi Nuri Yücel ve 234 numarada sanık Mahmut Yök-

sel'in, Anayasayı İhlal Suçundan beraatlerine, haklarındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmeleri için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

235- Sanık Sebati Acun:

Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3, 59 ve 173 üncü maddeleri hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay, 20 gün İzmir'de umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

236 Numarada sanık Danyal Akbel, 237 numarada sanık Selâhattin Akçiçek, 238 numarada sanık Necdet Davran ile 239 numarada sanık Perihan Arıburun'un, Anayasayı ihlâl suçundan dolayı Türk Ceza kanunun 146/3, 59 ve 173 üncü maddeleri hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'eray20 şer gün müddetle İzmir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

240- Sanık Sadık Giz:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddelerle 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle İzmir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

241- Sanık Enver Dündar Başar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce ve takdiren 7 sene müddetle ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 2 sene 4 ay müddetle İzmir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

242- Sanık Necdet İncekara:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmüne 4 şene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün İzmir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

243 Numarada sanık Behzat Bilgin ve 245 numarada sanık Osman Kapani'nin, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 8'er ay İzmir'de Umumi Emniyet nezaretinde bulundurulmalarına, 182 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

245- Sanık Muammer Çavuşoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 6 se-

ne ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde gereğince cezası müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 2 sene müddetle İzmir'de Umumi Emniyet nezareti altına alınmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

246- Sanık Ekmel Kavur:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene müddetle ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle İzmir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

247- Sanık Rauf Onursal:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1, 59 zuncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, oy birliği ile,

248- Sanık Nuriye Pınar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay müddetle ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün İzmir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın tahsiline oy birliği ile,

249- Sanık Kemal Serdaroglu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1, 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbeden ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3'ün teşdiden tatbiki revindedirler.)

250 numarada sanık Fevzi Uçaner, 251 numarada sanık Behçet Uz, 252 numarada sanık Ahmet Ünal ve 253 numarada sanık Selim Ragıp Emeç'in, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'er ay, 20 şer gün İzmir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

254- Sanık Muzaffer Akdoğanlı:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

255- Sanık Basri Aktaş:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş

maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

256- Sanık Nazım Batur:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 6 sene ağır hapsine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine ve 2 sene müddetle Manisa'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

257- Sanık Süleyman Çağlar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay, 20 gün Kastamonu'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük beraat reyindedirler.)

258- Sanık Sükrü Esen:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

259- Sanık Ali Gözlük:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Kastamonu'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

260- Sanık Münif İslamoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 10 sene ağır hapsine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 3 sene 4 ay müddetle Kastamonu'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

261- Sanık Hadi Tan:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 Üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan 146/3'ün teşdiden tatbiki reyindedirler.)

262 Numarada sanık Fikri Apaydın, 263 numarada sanık Ömer Başeğmez ve 264 numarada sanık Ebubekir Develioğlu'nun, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1er sene 4'er ay 20 şer gün Kayseri'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

265- Sanık Kâmil Gündes:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 7 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 2 sene 4 ay Kayseri’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

266- Sanık Servet Hacıpasaoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

267- Sanık Ali Rıza Kılıçkale:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme Hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Kayseri’de umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına, oy birliği ile,

268- Sanık Fahri Köşkeroglu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Ankara’da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına, oy birliği ile,

269- Sanık Hakkı Kirmel:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Kayseri’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

270- Sanık Durdu Turan:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay Kayseri’de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

271- Sanık Şefik Bakay:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

272- Sanık Mehmet Ali Ceylan:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay

ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Kırklareli'nde Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

273 Numarada sanık Avni Sakman, 274 numarada sanık Dünder Tekant ve 275 numarada sanık Hüsnü Yaman'ın Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'er ay 20 şer gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

276- Sanık Ömer Cebeci:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ile takdiren 6 sene ağır hapis ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 2 sene müddetle Kayseri'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

277 Numarada sanık Dursun Erol ve 278 numarada sanık Sadettin Yalım'ın Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine 1'er sene 8'er ay Kocaeli'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 182 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

279- Sanık Cemal Tüzün:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1, 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbeden ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3'ün teşdiden tatbiki reyindedirler.)

280- Sanık Nüzhet Onat:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve amme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine 1 sene 8 ay Kocaeli'de Umumi Emniyet nezareti altına alınmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın tahsiline oy birliği ile,

281- Sanık Abdurrahman Fahri Ağaoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

282 Numarada sanık İshak Avni Akdağ, 283 numarada sanık Hamdi Ragıp Atademir, 284 numarada sanık Mustafa Bağrıaçık, 285 numarada sanık Osman Bibioğlu, 286 numarada sanık Remzi Birant, 287 numarada sanık Sıtkı Salim Burçak, 288

numarada sanık Reyhan Gökmenoğlu, 289 numarada sanık Muhittin Güzelkılıç, 290 numarada sanık Ali Saim Kaymak, 291 numarada sanık Hulki Amil Keymen, 292 numarada sanık Ahmet Koyuncu, 293 numarada sanık Tarık Kozbek, 294 numarada sanık Mustafa Runyun, 295 numarada sanık Sabahattin Sayın, 296 numarada sanık Sami Soylu, 297 numarada sanık Ömer Şeker, 296 numarada sanık Nafiz Tahralı, 299 numarada sanık Mehmet Diler, 300 numarada sanık İbrahim Germeyanoğlu, 301 numarada sanık Ahmet İhsan Gürsoy, 302 numarada sanık İrfan Haznedar, 303 numarada sanık Süleyman Sururi Nasuhoğlu ve 304 numarada sanık Emin Topa-ler'in, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er se-ne 2 şer ay ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, birer sene 4'er ay 20 şer gün Konya'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurul-malarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

305- Sanık Samet Ağaoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1, 59 ile ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alın-masına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3'ün teşdi-den tatbiki reyindedirler.)

306- Sanık Sezai Akdağ:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 ile ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konulmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alın-masına oy birliği ile,

307 Numarada sanık Atıf Akın, 308 numarada sanık Selim Akiş, 309 numarada sanık Nebil Sedi Altuğ, 310 numarada sanık Hikmet Bayur, 311 numarada sanık Na-fiz Körez ve 312 numarada sanık Sudi Mihcioglu'nun, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âm-me hizmetlerinden müebbeden mahrumiyetlerine, 1'er sene 4er ay 20 şer gün Mani-sa'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu har-cın alınmasına oy birliği ile,

313 Numarada sanık Orhan Ocakoğlu ve ve 314 numarada sanık Cevdet Özgir-gin'in Anayasayı ihlâl suçundan beraatlerine, haklarındaki tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına ve salıverilmeleri için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına, oy birliği ile,

315 Numarada sanık Cemil Şener, 316 numarada sanık İhsan Yalkın ve 317 nu-marada sanık Turhan Akarca'nın Anayasayı İhlâl suçlarından 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden mü-ebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'er ay 20 şer gün müddetle Muğla'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

318- Sanık Burhan Belge:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 15 sene müddetle ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü madde icabınca ceza müddeti zarfında kanunu mahcuriyet halinde bulundurulmasına, 5 sene müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altına alınmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, oy birliği ile,

319- Sanık Zeyyat Mandalinci:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 6 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 2 sene müddetle Muğla'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük beraat ve Başkan teşdid sebebi bulunmadığı reyindedirler.)

320- Sanık Nuri Özsan:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Muğla'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına ve 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Mehmet Çokgüler, Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

321 Numarada sanık Sadi Pekin 322 numarada sanık Turgut Topaloğlu, 323 numarada sanık Şemsi Ağaoğlu'nun, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1 er sene 4 er ay 20 şer gün Muğla'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına, oy birliği ile,

324- Sanık Şefik Çağlayan:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 6 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 2 sene müddetle Elâzığ'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

325 Numarada sanık Gıyasettin Emre, 326 numarada sanık Hasan Hayati Ülkün ve (327) numarada sanık Zihni Üner'in, Anayasayı ihlâl suçundan dolayı 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1 er sene 8 er ay, bunlardan Gıyasettin Emre'nin Elâzığ'da, Hasan Hayati Ülkün'ün Nevşehir'de ve Zihni Üner'in de Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 182 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

328- Sanık Münip Hayri Ürgüplü:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

329 Numarada sanık Ali Gürün, 330 numarada sanık Âtîf Topaloğlu ve 331 numarada sanık Hüseyin Ağun'un, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine 1'ersene 8'er ay, bunlardan sanık Ali Gürün'ün Aksaray'da, Atîf Topaloğlu'nun Ordu'da ve Hüseyin Ağun'un da Rize'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 132 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

332- Sanık Osman Kavrakoğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy çokluğu ile, (Hıfza Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 59 uncu maddenin de uygulanması reyindedirler.)

333 numarada sanık Mehmet Fahri Mete, 334 numarada sanık Ahmet Morgil, 335 numarada Sanık Nüşet Akın, 336 numarada sanık Tacettin Barış, 337 numarada sanık Hamdi Başak ve 338 numarada sanık Hamza Osman Erkan'ın, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, birer sene 8 er ay müddetlerle bunlardan sanık Mehmet Fahri Mete ve Ahmet Morgil ve Nüşet Akın'ın Rize'de ve sanık Tacettin Barış ve Hamdi Başak ve Hamza Osman Erkan'ın da Adapazarı'nda Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 182 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

339- Sanık Baha Hun:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay, 20 gün Adapazarı'nda Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

340- Sanık Rifat Kadızade:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Adapazarı'nda Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

341- Sanık Naci Berkman:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine oy birliği ile

342 Numarada sanık Salim Çonoğlu ve 343 numarada sanık Necmettin Doğuyıldızı'nın Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 8'er ay müddetle Samsun'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 162 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

344 Numarada sanık Abdullah Eker ve 345 numarada sanık Ömer Güriş'in, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'er ay, 20 şer gün Samsun'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

346 Numarada sanık Abdullah Keleşoğlu, 347 numarada sanık Asaf Saracoğlu, 348 numarada sanık Fikri Şen ve 349 numarada sanık Hamdi Tekay'ın Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 8'er ay müddetle Samsun'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 182 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

350- Sanık Ferit Tüzel:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Samsun'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan beraat reyindedirler.)

351 Numarada sanık Şükrü Uluçay ve 353 numarada sanık Suat Bedük'ün, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene, 2 şer ay ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'er ay, 20 şer gün müddetlerle, bunlardan sanık Şükrü Uluçay'ın Samsun'da ve Suat Bedük'ün de İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

353- Sanık Baki Erden:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapse konulmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük beraat reyindedirler.)

354- Sanık Veysi Oran:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle

Siirt'te Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 132 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

355- Sanık Mehmet Daim Sualp:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ye 173 üncü maddeler hükmünce takdiren ve teşdiden 6 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 2 sene müddetle Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

356 Numarada sanık Fikri Şendur, 357 numarada sanık Nusret Kuruoğlu, 358 numarada sanık Ömer Özen ve 359 numarada sanık Hamdi Özkan'ın, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene, 2 şer ay ağır hapislerine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 4'er ay, 20 şer gün müddetle Sinop'ta Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

360- Sanık Mahmut Pınar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 53 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Sinop'ta Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan be-
raat revindedirler.)

361- Sanık Muharrem Tansel:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Sinop'ta Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

362- Sanık Nurettin Aknoz:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce takdiren 6 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 2 sene müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

363- Sanık Ali Cakır:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Tekirdağ'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

364 - Sanık Zeki Erataman:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy

çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner 59 uncu maddenin de uygulanması reyindedirler.)

365 Numarada sanık Hasan Gürkan, 366 numarada sanık İsmail Özdoğuran, 367 numarada sanık Ahmet Pakar, 368 numarada sanık Kerametdin Gençler ve 369 numarada sanık Haluk Çulha'nın, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1 er sene 4 er ay 20 şer gün müddetlerle, bunlardan Sanık Hasan Gürkan, İsmail Özdoğuran ve Ahmet Pakar'ın Tekirdağ'da, sanık Kerametdin Gençler'in Tokat'ta ve Haluk Çulha'nın da Trabzon'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

370 Numarada sanık Sabri Dilek, 371 numarada sanık Mahmut Goloğlu ve 372 numarada sanık Fikri Karanis'in beraatlerine, haklarındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmeleri için Divan Baş Savcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

373- Sanık Selâhattin Karayavuz:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay Trabzon'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

374- Sanık Osman Nuri Lermioğlu:

Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

375 Numarada sanık Hasan Polat ve 376 numarada sanık Salih Zeki Ramoğlu'nun Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 53 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2 şer ay ağır hapislerine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1'er sene 4'er ay 20 şer gün, bunlardan Hasan Polat'ın Ankara'da, Salih Zeki Ramoğlu'nun Trabzon'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

377 Numarada sanık Pertev Sanaç, 378 numarada sanık İsmail Şener ve 379 numarada sanık Mustafa Reşit Tarakcioğlu'nun, Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5'er sene ağır hapislerine ve âme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1'er sene 8'er ay Trabzon'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 182 şer lira 50 şer kuruş maktu harem alınmasına oy birliği ile,

380 Sanık Osman Turan'ın Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına mü-

zekkere yazılmasına oy birliği ile,

381 Numarada sanık Ömer Yüksel, 382 numarada sanık Talât Alpay, 383 numarada sanık Mahmut Ataman, 384 numarada sanık Ömer Lütfü Erzurumoğlu, 385 numarada sanık Numan Kurban, 385 numarada sanık Fuat Nizamoğlu, 387 numarada sanık Nazım Tanıl, 388 numarada sanık Abdullah Akın, 389 numarada sanık Cemal Zühtü Aysan, 390 numarada sanık Suat Başol, 391 numarada Sanık Ali Kaya, 392 numarada sanık Tahir Öktem, 393 numarada sanık Necati Tanyolaç ve 394 numarada sanık Hulusi Timur'un Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 53 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4'er sene 2'şer ay ağır hapislerine ve âmmeye hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine, 1 er sene 4 er ay 20 şer gün müddetlerle bunlardan sanık Ömer Yüksel'in Urfa'da, sanık Talât Alpay'ın Ankara'da, sanık Mahmut Ataman, Ömer Lütfü Erzurumluoğlu, Numan Kurban ve Fuat Nizamoğlu'nun Yozgat'da, sanık Nazım Tanıl'ın Ankara'da, sanık Abdullah Akın, Cemal Zühtü Aysan, Suat Başol, Ali Kaya, Tahir Öktem, Necati Tanyolaç ve sanık Hulusi Timur'un Zonguldak'ta Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmalarına, 152 şer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

395- Sanık Hüseyin Ulus'un Anayasayı ihlâl suçundan beraatine, hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oy birliği ile,

396- Sanık Rüstü Erdelhun:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 hükmünce ölüm cezasına çarptırılmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan 146/3'ün teşdiden tatbiki reyindedirler.)

397- Sanık Cemal Gökten:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce 10 sene müddetle ağır hapse konmasına ve müebbeden âmmeye hizmetlerinden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 173 üncü madde gereğince muayyen cezanın üçte biri olan 3 sene 4 ay müddetle Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Vasfi Göksu, Mehmet Çokgüler ve Rıza Tunç 146/1, 59'un uygulanması reyindedirler.)

398- Sanık Ethem Yetkiner:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbed ağır hapse konmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3'ün uygulanması reyindedirler.)

399- Sanık Kemal Aygün:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/1 ve 59 uncu maddeler hükmünce ölüm cezası ye-

rine müebbed ağır hapse konmasına, 31 ve 33 üncü maddelerin uygulanmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan 146/3' ün uygulanması reyindedirler.)

400- Sanık Dilâver Argün:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce ve teşdiden 15 sene ağır hapse konmasına ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin tatbikine, 173 üncü madde icabınca 5 sene müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük ve Başkan teşdid sebebi bulunmadığı reyindedirler.)

401- Sanık Kemal Binatlı:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 hükmünce ve takdiren 7 sene müddetle ağır hapsine, âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 173 üncü madde icabınca 2 sene 4 ay müddetle İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 245'inci maddenin uygulanması reyindedirler.)

402- Sanık Namık Argüç:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce ve takdiren 10 sene müddetle ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin tatbikine, 3 sene 4 ay İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına, oy birliği ile,

403- Sanık Kemal Hadımlı:

A) Divanın 960/3 numarasında kayıtlı ve 2 inci bölüm 2 numaradaki 6/7 Eylül olayı dâvasından dolayı Türk Ceza Kanununun 517 inci maddesi hükmünce 6 ay hapsine ve takdiren 100 lira ağır para cezası alınmasına, 522 inci madde icabınca yarısının arttırılarak 9 ay hapsine ve 150 lira ağır para cezası alınmasına, 65 inci maddeye göre yarılarının indirilerek 4 ay 15 gün hapsine, 75 lira ağır para cezası alınmasına oy birliği ile,

B) Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün İstanbul'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 180 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile;

404- Sanık İsmail Küntay:

Divanın 960/32 numarasında kayıtlı 2 inci bölüm 15 numaradaki Demokrat İzmir ve Divanın 960/4 numarasında kayıtlı 2 inci bölüm 3 numaradaki İstanbul-Ankara olayları dâvasından dolayı beraatine oy birliği ile,

405- Sanık Zeki Şahin:

A) Divanın 960/7 numarasında kayıtlı Topkapı Olayları davasından dolayı Türk Ceza Kanununun 450/2 inci maddesine göre tayin olunan ölümlü cezası yerine 15 sene ağır hapsine, 463 üncü madde ile yarısı indirilerek 7 sene 6 ay ağır hapsine, 65/3 üncü madde ile yarısı indirilerek 3 sene 9 ay ağır hapsine, 31 inci madde gereğince cezasına müsvi bir müddetle âmmeye hizmetlerinden memnuiyetine oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Selman Yörük 188/3'ün uygulanması reyindedirler.)

B) 960/4 numarada kayıtlı İstanbul-Ankara olayları dâvasından dolayı:

1- Turan Emeksiz'in, teşviki neticesi öldürülmesinden dolayı 448 inci madde gereğince tayin olunan 24 sene ağır hapis cezasının 65 inci madde icabınca yarısı indirilerek kalan 12 sene ağır hapsin 50 inci maddenin 2 inci fıkrasına göre üçte birine indirilerek ve ağır hapis, hapse çevrilmek suretiyle 4 sene hapsine ve 20 inci madde delâleti ile 6 ay âmmeye hizmetlerinden memnuiyetine oy birliği ile,

2- Hüseyin İrmak'ın, yine teşviki neticesi sol ketfinden öldürmek kasti ile yaralanmasından dolayı 448 inci madde hükmünce tayin olunan 24 sene ağır hapsin 62 inci madde mucibince üçte birinin indirilerek 16 sene ağır hapsine, 65 inci maddeye göre yarısı da indirilerek kalan 8 sene ağır hapsin 50 inci maddenin 2 inci fıkrası gereğince üçte biri indirilerek ve ağır hapis, hapse çevrilerek 2 sene 8 ay hapsine ve 20 inci madde delâleti ile 3 ay âmmeye hizmetlerinden memnuiyetine;

3- Hüseyin Onur, Cengiz Ballıkaya ve Vedat Bay'ın yine, teşviki neticesi öldürülmelerine tam teşebbüsten aynı maddeler hükümlerince ayrı ayrı 2 şer sene 8'er ay hapsine ve 3'er ay âmmeye hizmetlerinden memnuiyetine,

4- Temsil sıfatını haiz bulunan rektöre memuriyetini icrada sui muamelede bulunmaktan 245 inci madde hükmünce ve takdiren 1 sene müddetle hapsine ve 20 inci madde hükmünce 3 ay memuriyetten mahrumiyet cezalarının 273 üncü madde gereğince üçte birerlerinin arttırılarak 1 sene 4 ay hapsine ve 4 ay memuriyetten mahrumiyetine;

İçtima sebebi ile 71 inci madde gereğince 13 sene 36 ay hapsine ve 3 sene 9 ay ağır hapsine ve 3 sene 27 ay âmmeye hizmetlerinden memnuiyetine ve 4 ay memuriyetten mahrumiyetine, 200 lira maktu harcın alınmasına, oy birliği ile;

406- Sanık Mehmet Akın:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 üncü madde hükmünce takdiren 10 sene müddetle ağır hapsine ve âmmeye hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 33 üncü maddenin uygulanmasına, 173 üncü madde icabınca 3 sene 4 ay Kırşehir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

407- Sanık Mümtaz Tarhan:

Divanın 961/8 kayıtlı İstimlâk dâvasından dolayı beraatine oy birliği ile;

408- Sanık Burhan Uluhan:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3 ve 173 üncü maddeler hükmünce 5 sene ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 8 ay müddetle Kırşehir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 182 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

409- Sanık Ahmet Kınık:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 79 delâleti ile 188 ve 240 ıncı maddelerle tecziyesi reyindedirler.);

410- Sanık Kemal Çakır:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün müddetle Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile, (Mehmet Çokgüler, Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 79 delâleti ile 188 ve 240 ıncı maddeler gereğince cezalandırılması reyindedirler.)

411- Sanık Aziz Ronabar:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve âmme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Ankara'da Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına, oy çokluğu ile, (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 79 delâleti ile 188 ve 240 ıncı maddeler gereğince cezalandırılması reyindedirler.)

412- Sanık Faruk Tunça:

Anayasayı ihlâl suçundan 146/3, 59 ve 173 üncü maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine ve 1 sene 4 ay 20 gün İzmir'de Umumi Emniyet nezareti altında bulundurulmasına, 152 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

İstanbul-Ankara olayları sanıklarından:

413- Sanık Ferit Sözen, Nevzat Yalçın, Hakkı Yayıntaş, Mehmet Ali Atacan, Esat Erözbek, Ali Kutsal, Yusuf Selçuk, Alpaslan Bilginer, Cahit Akbaş, Mehmet Baş, Fehmi Bıçak, Cemalettin Çağlı, Turgut Engindeniz, Erol Işık, Hasan Erdal, Osman Oğuz, Osman Tozlu, Tevfik Tüzüner, Ali Ülgen, Naci Yaman, Mustafa Özgenç, Hilmi Elmas, Ali Galip Yıldırım, Ceyhan Ertoprak, Asım Kırmacı, Tahsin Ci-

nemre, Refik Eskizambak, İsmail Küntay, Kenan Koç, Cemal Tarakcioğlu, Niyazi Bicioğlu, İbrahim Çubuk, Orhan Andaç, Ömer Lütfi Kesimel, Mehmet Eren, Hidayet Başbuğ, Gazi Avşar, Ali Düzenli, Maksut Çayoğlu, Osman Yıldırım ve Besim Aksoy'un beraatlerine oy birliği ile,

414- Sanık Mehmet Dinçer, Talia Bali Aykan ve Cemil Cahit Tokar haklarındaki âmme dâvasının, 113 sayılı af kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı hükümler eklenmesine dair olan 134 numaralı kanunun 1 inci maddesi hükmünce takibat yapılamıyacağından Türk Ceza Kanununun 97 nci maddesi gereğince bu üç sanık hakkındaki âmme dâvasının ortadan kaldırılmasına, oy birliği ile,

415- Sanık Mehmet Direk, Ramiz Albaş ve Behçet Korkut'un Türk Ceza Kanununun 345 inci maddesi hükmünce takdiren 6 şar ay hapislerine, 20 inci madde delâleti ile 3'er ay memuriyetten mahrumiyetlerine, Harçlar Kanununa tevfikân 18'er lira maktu harcın alınmasına ve bunlardan sanık Mehmet Direk ve Ramiz Albaş tevkif ve tahliye tarihlerine göre cezalarını tutuk olarak çekmiş bulunduklarından başkaca infaza mahal olmadığına, oy birliği ile,

416- Sanık Muzaffer Külçeli'nin 245 inci madde hükmünce ve takdiren 9 ay müddetle hapsine, 20 inci madde delâleti ile 3 ay memuriyetten mahrumiyetine ve cezasını tutuk olarak çekmiş olduğundan başkaca infaza mahal olmadığına, 27 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

417- Sanık Kâmil Işıklıgil ve Hüseyin Koçyıldır'ın 64 ve 245 inci maddeler hükmünce takdiren 1'er sene hapis ve 20 inci madde delaleti ile 6'şar ay memuriyetten mahrumiyet cezalarının 80 inci madde hükmünce altıda birerlerinin arttırılarak birer sene 2 şer ay hapislerine ve 7 şer ay memuriyetten mahrumiyetlerine ve 42 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

418- Sanık Kemal Yılmaz'ın 64 ve 245 inci maddeler hükmünce takdiren tayin olunan 1 sene 4 ay hapis ve 20 inci madde delâleti ile 3 ay memuriyetten mahrumiyet cezasının 80 inci madde ile altıda biri arttırılarak 1 sene 6 ay 20 gün hapsine ve 3 ay 15 gün memuriyetten mahrumiyetine, 56 lira 50 kuruş maktu harcın alınmasına, oy birliği ile,

419- Sanık Yaşar Yiğit, Muzaffer Tunçbilek, Şevket Tahtacı, Mehmet Bal, Azlettin Yağan, İsmail Çetin, İsmail Kelleci, Avni Karaca ve Eşref Yalçiner'in 64, 245 inci maddeler hükmünce takdiren tayin olunan 2 şer sene hapis ve 20 inci madde delâleti ile 1'er sene memuriyetten mahrumiyet cezalarının 80 inci madde gereğince altıda birerlerinin arttırılarak 2 şer sene 4'er ay hapislerine ve 1'er sene 2'şer ay memuriyetten mahrumiyetlerine, 85'er lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

420- Sanık Mustafa Hamarat, Ramiz Erdoğan, Hüsnü Turgut, Kâzım İrinesil, Zekeriya Taşer, Kemal Şirinadalı, Abdullah Bozkurt, Hacı Mehmet Davutoğlu, Ali Ke-

siciler, Aydın Nabi Ediz, Mehmet Tosun, Teyfik Tiryaki, Adem Gündoğmuş, İsmail Damar, Osman Gazi Gülcü, Davut Sipahioğlu, Ahmet Bilge, Hamit Fentoğlu ve Memduh Alpaslan'ın 64 ve 245 inci maddeler hükmünce takdiren tayin olunan 3 er sene hapis ve 20 nci madde delâleti ile 1 er sene memuriyetten mahrumiyet cezalarının 80 inci madde hükmünce altıda birerinin arttırılarak 3 er sene 6 şar ay hapislerine ve 1'er sene, 2 şer ay memuriyetten mahrumiyetlerine, 127 şer lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

421- Sanık İhsan Çilekeş'in 64 ve 245 inci maddeler hükmünce takdiren tayin olunan 3 sene hapis ve 3 sene memuriyetten mahrumiyet cezasının 80 inci madde gereğince üçte birinin arttırılarak 4 sene hapsine ve 4 sene memuriyetten mahrumiyetine ve 146 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

422- Sanık Kadir Cengiz, Sadık Gürata, Turgut Acuner, Yaşar Akgün, Mehmet Dinçsoy, Neşet Köseahmetoğlu, İsmail Püsküllü ve İsmail Yazıcı'nın:

A- "Turan Emeksiz'i" tabanca kurşunu ile müstakil faili belli olmayacak surette kasten yaralayıp öldürmekten hareketlerine uyan Türk Ceza Kanununun 448 inci maddesi hükmünce tayin olunan 24'er sene ağır hapis cezasının 463 üncü madde gereğince yarıları indirilerek 12 şer sene ağır hapislerine, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunundaki şartların hududunu tecavüz sebebi ile Türk Ceza Kanunun 50 inci maddesi icabınca altıda birere indirilerek ve ağır hapse çevrilmek suretiyle 2 şer sene hapislerine, 20 inci madde delâleti ile takdiren 6 şar ay âmme hizmetlerinden memnuiyetlerine oy birliği ile,

B- Mağdur Hüseyin Onur, Hüseyin İrmak, Cengiz Ballıkaya ve Vedat Boy'u tabanca kurşunu ile, müstakil faili belli olmayacak şekilde, yaralayarak öldürmeye tam teşebbüsten 448 inci madde hükmünce tayin olunan 24'er sene ağır hapis cezalarının 62 inci madde icabınca üçte birerinin indirilerek 16 şar sene ağır hapislerine, 463 üncü madde mucibince yarılarının da indirilerek hasıl olan 8'er sene ağır hapis cezalarının aynı şekilde (50) inci madde gereğince altıda birere indirilerek ve ağır hapis, hapse çevrilmek suretiyle 1'er sene 4'er ay hapislerine ve yine 20 inci maddeye tevfiқан takdiren 6 şar ay âmme hizmetlerinden memnuiyetlerine,

İçtima sebebi ile 71 inci madde hükmünce 6 şar sene 16 şar ay hapislerine, 30'ar ay âmme hizmetlerinden memnuiyetlerine, 200 zer lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

423- Sanık Cemil Mutlu'nun:

A- Turan Emeksiz'den aynı maddeler hükmünce 2 sene hapse ve 6 ay âmme hizmetlerinden memnuiyetine,

B- Hüseyin Onur, Hüseyin İrmak, Cengiz Ballıkaya ve Vedat Boy'dan 1'er sene 4'er ay hapse,

C- Atillâ Çoruh'a fena muameleden 245 inci madde gereğince takdiren 6 ay hapsine ve 3 ay memuriyetten mahrumiyetine,

İçtima sebebi ile 71 inci madde hükmünce 6 sene 22 ay hapsine (30) ay âmme hizmetlerinden memnuiyetine, 3 ay memuriyetten mahrumiyetine, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

424- Sanık Bumin Yamanoglu'nun:

A- Osman Çetintas'ı tabanca ile öldürmek kastı ile yaralamaktan hareketine uyan Türk Ceza Kanununun 448 inci maddesi hükmünce takdiren tayin olunan (30) sene ağır hapis cezasının tam teşebbüs derecesinde kalmış olmasından 62 inci madde gereğince üçte birinin indirilerek 20 sene ağır hapsine ve 50 inci maddenin ikinci fıkrası icabınca takdiren yarısına indirilerek ve ağır hapis, hapse çevrilerek 10 sene hapsine ve 20 inci madde delâleti ile takdiren 5 sene âmme hizmetlerinden memnuiyetine,

B- 245 inci madde icabınca ve yine takdiren tayin olunan 3 sene hapsin ve 20 inci madde delâleti ile 3 sene memuriyetten mahrumiyet cezasının 80 inci madde gereğince takdiren üçte birerleri arttırılarak 4 sene hapsine ve 4 sene memuriyetten mahrumiyetine,

İçtima sebebi ile 71 inci madde gereğince 14 sene müddetle hapsine, 5 sene âmme hizmetlerinden memnuiyetine ve 4 sene memuriyetten mahrumiyetine, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

-Topkapı Olayları Sanıkları-

425- Celâl Kosova, Faruk Sargut, Selâhattin Genç, Mehmet Çolakoglu, Ali Rıza Günçer, Salih Taşer, Ziya Sevginer, Ziya Kabakçı, Hasan Keşkek, Seyfi Ak, Üzeyir Arıcı, Süleyman Baştımur, Kadriye Caymaz, İbrahim Dizdaroglu, Mehmet Horoz, Saffet Işık, Süleyman Kordon, İhsan Doğançay, Demir Ersoy, Servet Enginalp, Fikret Gören, Seyfi Kubat, Mevlut Karakaya, Hasan Hüseyin Mükükcü, Hasan Polat, Ferdane Polat, Abdul Sipahioğlu, Halit Tartar, Turgut Tunç, Seza Girginel ve Veli Duman'ın hareketlerine uyan Türk Ceza Kanununun 450/2 inci maddesine göre tayin olunan ölüm cezası yerine 61 inci madde ile 15'er sene ağır hapislerine, 463 üncü madde gereğince yarılarının indirilerek 7 şer sene 6 şar ay ağır hapislerine, 31 ve 33 üncü maddelerinin uygulanmasına 200'er lira maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile,

426- Sanık Şemsettin Güneri, Ali Rıza Satıcı, Nüvit Up, Orhan Tepe, Sabahattin Kızılşahin, Ahmet Taşçıoğlu, Cemil Öget ve Necmi Aksoylu'nun Türk Ceza Kanununun 450/2, 61 ve 463 üncü maddelerine göre tayin olunan 7'şer sene 6 şar ay ağır hapis cezalarının 65/2-3 inci maddeleri ile yarıları indirilerek 3'er sene 9'ar ay ağır hapislerine, 31 inci madde uyarınca cezalarına müsavi müddetle âmme hizmetlerinden meranuiyetlerine, 136'şar lira 50'şer kuruş maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile,

427- Sanık Mecit Tokcan, Namık Argüç, Selâmi Oğuz, Muzaffer Polat, Süreyya Sancar, Galip Uzunsaç, Niyazi Toroslu, Naci Onuk, Ali Rızaa Genç, Hüsamettin Göktalay, Faruk Eryener, Temel Çolak, Ahmet Bükerman, Naci Buçukoğlu, Şuayıp Kutlu ve Ahmet Kandemir'in beraatlerine oy birliği ile,

-Demokrat İzmir Gazetesi Matbaasının Tahribi Olayları Sanıkları:-

428- Sanık Erbey Nallıoğlu ve İsmet Uç'un Türk Ceza Kanununun 517/2 inci maddesi gereğince takdiren 3'er sene hapislerine ve 250 şer lira ağır para cezası ile cezalandırılmalarına, 134'er lira 50'şer kuruş maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

429-Sanık Fazlı Arıncı, Ömer Atavardar, Enver Şenerdem, Selâhattin Erdönmez, Muzaffer Balaban ve İbrahim Yıldırım'ın aynı madde hükmünce takdiren 2 şer sene hapislerine ve 200 er lira ağır para cezası ile cezalandırılmalarına, 93'er lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

430- Sanık Saim Çıkrıkçı ve Emin Gülgeze'nin aynı madde hükmünce 1'er sene hapislerine, 200'er lira ağır para cezası alınmasına, 56 şar lira 50 şer kuruş maktu harcın alınmasına, oy birliği ile,

431- Sanık Belig Beler, Mustafa Bozoklar, İsmet Bilginer, Paşa (Paşo) Saka, Osman Enver Gürbüz, İbrahim Bıyık, Abid (Abidin) Atlı, Nuri Erdöl, Ahmet Mithat Şenyüzlü, Mehmet Özyağcı, İsmail Babayiğit, Eyüp Şenöztop ve Ahmet İdiz'in beraatlerine oy birliği ile,

-6/7 Eylül Olayı Sanıkları-

432- Sanık Fahrettin Kerim Gökay ile Alaettin Eriş'in suçlarının değişen vasfına göre 18/11/1960 tarih ve 134 sayılı af kanununun 1 inci maddesi gereğince takibat yapılamıyacağından, haklarındaki âmmе dâvasının ortadan kaldırılmasına oy birliği ile,

433- Sanık Fuat Köprülü, Mehmet Ali Balin, Mehmet Ali Tenikalp, Hasan Uçar ve Oktay Engin'in beraatlerine oy birliği ile,

434- Sanık Doktor Fahri Atabek'in beraatına oy birliği ile,

435- İpar Transport Şirketinin Döviz Yolsuzluğu dâvası sanığı Ali İpar'ın 1567 sayılı kanunun 6258 sayılı kanunla değiştirilen 3 üncü maddesinin (C) bendi gereğince faizi ile birlikte baliğ olduğu 593,512,50 doların Türk parasına çevrilmesi neticesi tutarı olan 5,358,057 lira 5 kuruşun beş misli bulunan 26,790,285,25 lira ağır para cezası ile tecziyesine ve takdiren ve teşdiden 2 sene ağır hapsine, bu kadar müddet vapurculuk, her nevi nakliyat, acentelik ve Brokerlikten memnuiyetine, 200 lira maktu harcın alınmasına oy birliği,

436- Vinleks dâvası sanıkları Hüseyin Altan, Necati Dolay ve Ragip Sipahi'nin Türk Ceza Kanununun 220 inci maddesi gereğince takdiren 3'er sene hapis ve 5'er

bin lira ağır para cezalarının 80 inci madde ile 6 da biri arttırılarak 3'er sene 6'şar ay hapislerine ve 5.833'er lira 30'ar kuruş ağır para cezası ile cezalandırılmalarına, 2002'er lira maktu harcın alınmasına oy birliği ile,

437- Örtülü Ödenek sanıklarından Ahmet Salih Korur'un Örtülü Ödenek'ten 28.407 lira 15 kuruşu Sanık Adnan Menderes'le aslî iştirak halinde zimmete geçirmekten Türk Ceza Kanununun 202 inci maddesi gereğince tayin olunan 5 sene ağır hapsin 80 inci maddeye tevfikân altıda biri arttırılarak 5 sene 10 ay ağır hapsine ve muhakeme edilmezden evvel zimmetini ödemiş olduğu tespit kılındığından bu mad-denin son fıkrası icabınca yarısı indirilerek ve sonuç olarak 2 sene 11 ay, müddetle ağır hapsine, 227 inci madde gereğince memuriyetten müebbeden mahrumiyetine, 106 lira maktu harcın alınmasına, görevini kötüye kullanmaktan beraatine oy birliği ile,

438- Radyo dâvası sanıklarından Altemur Kılıç'ın beraatine oy birliği ile,

439- Zeyyad Mandalinci'nin zimmetten beraatine, oy birliği ile,

A) Mevkuf sanıkların nezarette ve mevkufiyette geçirdikleri müddetlerinin mah-kûmiyetlerinden mahsubuna, oy birliği ile,

B) Karara ilişik listede her dâvaya ait masrafın o dâvadan mahkûm olan sanıklar-dan müştereken ve müteselsilen tahsiline oy birliği ile,

C) Ölüm cezaları bakımından müteakip kanuni muamelenin ifası için dosyanın Divan Başsavcılığına tevdiine, 15/Eylûl/1961 tarihinde karar verildi,

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vesfi Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

Her dâvada görülen şahitlere verilen
ücret miktarı yekûnlarını gösteren listedir

Sıra			Masraf	Yekûnû
<u>No:</u>	<u>Esas no:</u>	<u>Dâvanın Mahiyeti</u>	<u>Lira</u>	<u>Kuruş</u>
1-	1960/1	Anayasa	22363	00
2-	" 3	6/7 Eylül Olayları	1529	06
3-	" 4	İstanbul-Ankara Olayları	32624	95
4-	" 7	Topkapı Olayları	2593	40
5-	" 10	İrtikâp, Zimmet (Zeyyat Mandalinci) (Hayrettin Erkmen)	1230	00
6-	" 11	Vinlex	253	60
7-	" 13	İpar	926	60
8-	" 18	Barbara	540	00
9-	" 20	Radyo	1526	00
10-	" 21	Örtülü Ödenek	942	30
11-	" 30	Geyikli Olayları	10480	00
12-	" 31	Kayseri Olayları	5780	40
13-	" 32	Demokrat İzmir	12128	70
14-	1961/7	Vatan Cephesi	4435	00
Y E K Ū N			<u>97352</u>	<u>41</u>

Not:	960/15	Değirmen Dâvası	741	20

İl nci Bölüm

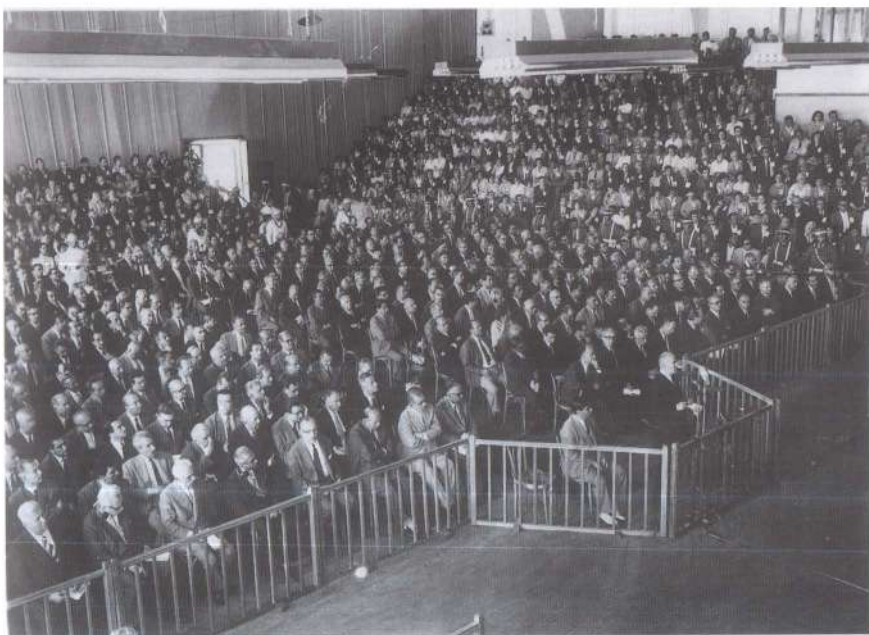

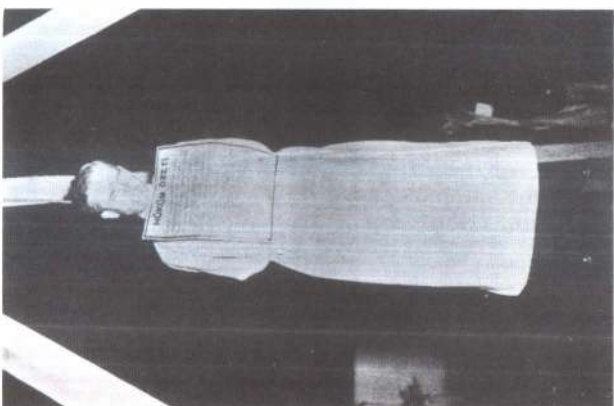
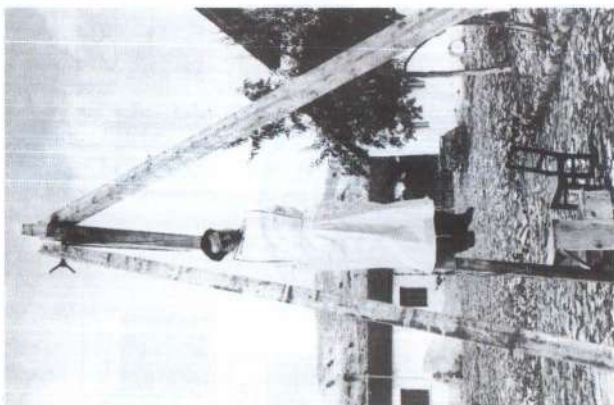
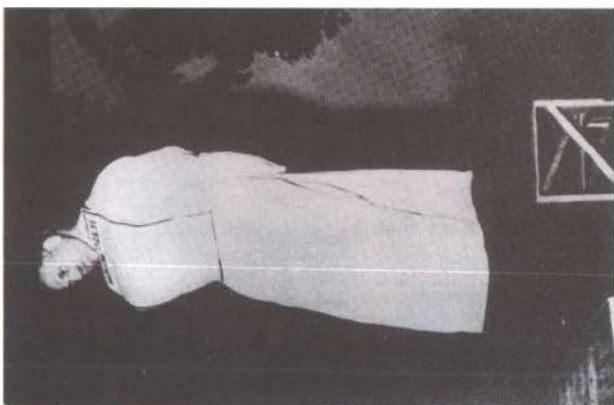

YÜKSEK ADALET DİVANI

BASBAKAN
ALTAY ÖMER
EGEŞEL

BAŞKAN
SALİM
BAŞOL

FAKİRETİN
ÖZTÜRK

TAZAK ERT
ÖZGÜR

AVNİ
YILMAZ

SALİM
ŞİRVAN

NIYAZI
KUDAŞ

TURGUT
LÜLEÇİ

ANNET
DAYRAN

NİCAT
SARIOĞLU

OSMAN
PAŞAY

NAMİT
SAÇLIOĞLU

HÜSEYİN
TÜZ

FERİHSİN
SOYLU

ABDULLAH
ÜNÜR

NİSPET
GÜRBEL

KEMAL
GENÇKEN

MEHMET
ÇÖKÇÜLER

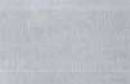
ALİ DOĞAN
TORAN

SERVET
TÜZÜN

SÜFYAN
TAŞA

VAHİT
DÖRBU

ADİL
SAYAL

NAMİT
NATIOĞLU

CANİT
SEZEN

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

Yüksek Adalet Divanının Esas 2 numarasında kayıtlı bu dâvanın yine Divanın Esas 1 numarasında kayıtlı Anayasayı ihlâl dâvasile birleştirilmesine 2.10.1960 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı	Üye	Üye	Üye
Salim Başol	Selman Yörük	Rıza Tunç	Ferruh Adalı
Üye	Üye	Üye	Üye
Abdullah Üner	Hıfzı Tüz	Hasan Gürsel	Nahit Saçlıoğlu
Üye			
Cahit Özden			

K Ö P E K D Â V A S I K A R A R I G E R E K Ç E S İ

Memuriyet sıfatını ve memuriyetlerine ait vazifeyi suistimâl suretile irtikâpta bulunmaktan sanık sakıt ve sabık Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve sakıt ve sabık Ziraat Vekili Nedim Ökmen haklarında Yüksek Soruşturma Kurulunca hareketlerine 64./2, 209 ve 227 inci maddeler uygulanarak verilmiş olan 25.9.960 tarih ve 4/4 sayılı son tahkikatın açılması kararı üzerine Yüksek Adalet Divanında yapılan açık duruşmaları sonunda aşağıdaki karar tesbit olundu:

Sakit ve sabık Cumhurbaşkanı Celâl Bayar; Majeste Afgan Kralını Afganistan'-da ziyareti sırasında, saray bahçesinde dolaştığı sırada tesadüf ettiği bir köpeği okşayarak sevmiştir. Durum Majeste Afgan Kralı tarafından müşahede edilince cemile olarak hoşla gittiği anlaşılan bu köpek müşarünileyh tarafından hediye edilmiştir. Celâl Bayar tarafından Türkiye'ye getirilen bu köpek bir müddet Cumhurbaşkanlığı Sarayı bahçesinde muhafaza edilmiş ise de, sonradan emrile ve bakılmak kaydile hayvanat bahçesine tevdi olunmuştur. 1959 Şubatından 22.10.1959 tarihine kadar bu suretle Gazi Orman Çiftliği hayvanat bahçesinde muhafaza edilen Afgan cinsi bu erkek tazi, bu tarihlerde Celâl Bayar'ın arzu ve iradesile Gazi Orman Çiftliğine satılmak istenmiştir. Keyfiyet her iki sanık arasında, Cumhurbaşkanlığı köşkünde bir yemek sırasında konuşma mevzuu yapılmış ve bu husus Nedim Ökmen tarafından Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğüne duyurulmuştur. Çiftlik yönetim kurulu teklifi müzakere konusu yaparak, çiftliğin memurlarına maaş dahi veremeyecek durumda bulunması sebebiyle bu köpek alış verişini memnuniyetle karşılamamakla beraber, talebin, Cumhurbaşkanına ait bulunmasından dolayı mezkûr köpeği nihayet 1000-1500 liraya alabilecekleri hususundaki mutabakatlarını Cumhurbaşkanlığına iletilmesine karar verilmiştir. Sanık Celâl Bayar köpeğin fevkalâde değerinde ve hususî surette üretilmiş bir ırktan olduğunu ve en aşağı değerinin 2000 sterling bulunduğunu, bu itibarla (20,000) liradan aşağı bir fiyat teklif edilemeyeceğini Başyaveri vasıtasıyla alıcılara duyurtmuş ve keyfiyet bu safhasında Atatürk Orman Çiftliği idarecileri tarafından sanık Nedim Ökmen'e iblâğ edilmiştir.

Nedim Ökmen; (alt tarafı bir it değil mi, 20,000 lira eder mi?) diye görüşünü belirttiği halde Cumhurbaşkanının, köpeğin değeri hakkında yukarıda vâkı sözleri kendine açıklanınca, evvelce vâkı kanaatı hilâfına köpeğin 20,000 lira bedel mukabilinde, Atatürk Orman Çiftliği Hayvanat Bahçesi hesabına satın alınması hususunda Yönetim Kuruluna baskı yapmakta tereddüt etmemiştir.

Gerek köpeğin satın alınması hususundaki sanık Celâl Bayar'ın ilk irade izharı

tarihinde köpeğe biçilmiş olan fiyat, gerekse ihtilâlden sonra dosyada mevcut bilirkşi raporuna göre dişisi bulunmayan ve bu itibarla üretme mevzuunda da bir değer taşımayan bu köpeğin, sadece hayvanat bahçesinde teşhir hususunda bir kıymet ifade edebileceği ve gerçek değerinin de en çok bin liradan ibaret olacağı açıkça anlaşılmış olmasına rağmen, Sanık Celâl Bayar, 1959 Şubat ayında şahsına ait olması sebebiyle bakım masrafları da kendisi tarafından veyahut kendisi hesabına ödenmesi icap eden "Bastı" adındaki bu köpeği sekiz ay müddetle ücretsiz olarak hayvanat bahçesinde baktırdıktan sonra köpeğin hayvanat bahçesi tarafından değerinin yirmi kat üstünde bir fiyatla satın alınması hususunda ısrar eylemiş olması, hâdisenin oluşundaki kasdlerini tezahür ettirici mahiyette görülmüştür.

Sanık Celâl Bayar, bu suretle, gerek sanık Nedim Ökmen üzerinde şahsen, gerekse Başyaveri Faik Taluy vasıtasile Yönetim Kurulu Üyeleri ve Tarım Bakanlığı Müsteşarı üzerindeki baskısı, neticenin elde edilmesine kifayet etmiş ve dosyada mevcut 22.10.1959 tarihli teklifname gereğince 23.10.1959 tarihli ve 70 sayılı Yönetim Kurulu kararla köpek 20,000 lira bedel mukabilinde satın alınmıştır. Satış bedeli Celâl Bayar'ın emrettiği şekilde sarf edilmek üzere İzmir valisine gönderilmiştir.

Hâdisenin bu suretle vukubulduğu gerek Yüksek Soruşturma Kurulunda, gerekse Yüksek Adalet Divanında dinlenen Atatürk Orman Çiftliği Müdürü Tarık Rona, Çiftlik Veterineri Hadi Olcay, Müdür Muavini Sefa Aloğlu Hesap İşleri Şefi Fuat Belge, Ticaret şefi Fatih Utku ve Hayvanat bahçesi şefi Hakkı Şemsettin ile Tarım Bakanlığı Müsteşar Muavini Enver Erlât ve Başyaver Faik Taluy'un, birbirini tamamlayan ve hâdiseye tamamilе uygun düşen şahadetleriyle sabit olmuştur.

Celâl Bayar ve müdafii; hâdisede irtikâp suçunun unsurlarının mevcut olmadığını, zira köpeğin gerçek değerinin 2000 sterling civarında bulunduğunu, fiilde icbar unsurunun hiç bir suretle bahis konusu edilemeyeceğini, zira kendileri satıcı olarak ancak teklifte bulunmakla iktifa ettiklerini ve esasen Anayasamızın 41 inci maddesine göre bu fiilden muhakemelerinin mümkün olmadığını iddia eyledikleri gibi, Nedim Ökmen ve müdafileri de bahis mevzuu tazinin alım satımı muamelesinde hiç bir surette irtikâp suçunun mevcut olmadığını ve hele kendileri bakımından memuriyet sıfatının suistimali suretile bu işe fiilli bir müdahalelerinin asla düşünülemeyeceğini, zira müstakil tüzel kişiliği bulunan Atatürk Orman Çiftliğinin alış fiyatına göre tamamilе yetkisi dahilinde bir alış verişte bulunmuş olduğunu, makamınca tasdik edilmiş olsa dahi bu alış verişin muteber bulunduğunu iddia eyleyerek mezkûr alış verişin kendisine tasdik ettirilmiş olmasının, bu bakımdan hukukî bir değer de ifade edemeyeceğini müdafaa etmişlerdir.

Her iki sanığın, yukarıda hülâsa edilen müdafaaları, hâdisenin oluşuna göre yersizdir.

A) Celâl Bayar tazinin 2000 sterling yani $2000 \times 25 = 40,000$ Türk lirası asgarî

değerde olduğunu bildirmektedir. Kendisinin Ankara'da ikamet etmesi, Atatürk'ün emaneti olan Atatürk Orman Çiftliğinin iktisadî durumu ile malî imkânlarını her zaman müşahade edebilecek bir mevkiide bulunması tabii olmakla beraber bir an için çiftliğin bu durumda olduğunu fark edememiş olması düşünülse dahi sekiz ayı mütecaviz bir zaman iâşe ve bakım masrafı olarak hayvanat bahçesine hiç bir bedel ödemedi çiftliğe bu hayvanı baktırdıktan sonra Hayvanat Bahçesinin köpeğe (1000-1500) lira kıymet biçtiğini gördükten sonra hâdisi üzerinde eğilip, eğer değer hakkındaki sözlerine bağlı ise, köpeğine bu değeri veren müesseseyi serbest bırakarak hayvanını geri alması iktiza ederken; muhtelif kanallarla 20,000 liraya satın alınmasında ısrar etmesi, kendisinin o tarihte Mursallı köyünde inşa ettirmek istediği çeşmenin bedelini çiftliğe ödettirmek kararında olduğu ve bu kararının yerine getirilmesi için çiftliğin kasasından bu paranın çıkmasında ısrarlı bulunduğu tezahür eder.

B) Celâl Bayar köpeğin bedeli hakkında samimi değildir. Zira işgal etmiş olduğu makama rağmen, köpeğin alış fiyatı olarak 1000-1500 lira bedel teklif edilince, bu bedelle, kendisinin teklif ettiği fiyat arasındaki büyük fark nazarı itibare alınınca, fiyat üzerindeki tefazülü usulü veçhile hal yoluna gitmesi iktiza ederdi. Halbuki Celâl Bayar, kendisinin empoze ettiği fiyatta ısrar ederken, köpeğin değeri üzerinde değil, millî mücadele senelerinde kendisinin bir müddet saklandığı Mursallı köyünde yaptıracağı çeşmenin malî portresini düşünmüştür. Nitekim, köpeğin satış muamelesine tekaddüm eden tarihlerde Mursallı köyünde yaptırılacak olan çeşmenin projesi, Nedim Ökmen'e ulaştırılmış ve mumaileyh tarafından bu proje beğenildikten sonradır ki, bu çeşmenin mal olacağı miktar, köpeğin satış fiyatı olarak ortaya sürülmüştür. Bu itibarla Celâl Bayar'ın maksadı Mursallı köyünde yaptırılacak abidevî çeşmenin parasını orman çiftliğine ödetmekten ibarettir. Köpek satışı yolu ile Atatürk Orman Çiftliği kasasından 20,000 liranın çıkmasında ısrar olunması, Celâl Bayar'ın, 209 uncu maddedeki irtikâp kasdini ve icbar unsurunu açığa koyar.

C) Nedim Ökmen bakımından da durum başka türlü değildir, Nedim Ökmen, "alt tarafı bir it değil mi?" diyerek teklif edilen fiyatın yüksekliğini açıkça ifade ve Yönetim Kurulu tarafından teklif edilen (1000-1500) liralık fiyatı makûl karşıladığını önceden beyan ettiği halde Başyaver Faik Taluy tarafından Celâl Bayar'ın Mursallı'da yaptıracağı çeşmenin baliğ olacağı fiyatı öğrenip çeşme projesi üzerindeki müta-lâasile Cumhurbaşkanının takdirlerini kazandıktan sonra 20,000 lira fiyat üzerinde Yönetim Kuruluna baskı yaparak bu fiyata satın alınmasını sağlaması, kendisinin bulunduğu mevki dolayısıyla kasdini ve icbar unsurunun mevcudiyetini gösterir.

D) Gerçi Atatürk Orman Çiftliği Yönetim Kurulu üyeleri memur durumunda bulunup, âmir mevkiinde bulunan Tarım Bakanının veya Devlet Başkanının bu memurlar üzerindeki âmiriyet durumlarının icbar olarak telâkki edilemeyeceği ileri sürülmekte ise de; 209 uncu maddenin suç unsurları bakımından bu münakaşaya yer

ve imkân yoktur. Atatürk Orman Çiftliği tüzel kişiliği; başındaki idarecileri vasıtasıyla baskı altına alınmış, bu suretle 209 uncu maddedeki suç unsurları tekevvün etmiştir. Hiç şüphesiz basit bir olayda olduğu gibi buradaki icbarın kuvvet ve tehdit şeklinde tezahürü beklenemez. Nitekim, Atatürk Orman Çiftliği yönetim kurulu, "Bastı"nın, satış talebi karşısında iradelerini izhar etmiş ve 1000-1500 liralık bir fiyat bildirmişlerdir. Ortada hiç bir sebep yok iken, bu 1000-1500 lıra'lık fiyatı uygun bulan mütehasşis kimseler 20,000 lira üzerinde bir ödemede bulunmaları, akıl ve mantığın izah edeceği bir keyfiyet değildir. Bu ödemenin tek izah şekli, Mursallı'daki çeşmenin bedelinin, Atatürk Orman Çiftliği tarafından ödenmesi hususundaki her iki sanığın iradelerindeki ittihaddır.

Celâl Bayar'ın Anayasanın 41 inci maddesine ait itirazlarına gelince:

Suç, şahsî bir suçtur. Nedim Ökmen ile birlikte icraî fiillere muhtelif derecelerde katılmıştır. Bu itibarla bu şahsî suçundan dolayı 41 inci maddenin 2 inci fıkrası hükmünce sorumludur.

Sanık Celâl Bayar, Mursallı'da yapılacak çeşmenin projelerini Nedim Ökmen'e göndermekle kalmayarak Başyaveri vasıtasıyla Köpeğin malûm bedelle alınması hususunda bilfiil ısrarlarda da bulunmuş olması, kendisinin icraî fiilleri de ika eylemiş olduğunu gösterir.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı	Üye	Üye	Üye
Salim Başol	Selman Yörük	Rıza Tunç	Abdullah Üner
Üye	Üye	Üye	Üye
Hıfzı Tüz	Hasan Gürsel	Mehmet Çokgüler	Vasfi Göksu
Üye			
Ali Doğan Toran			

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

1- Sanık Celâl Bayar'a isnad olunan suçun değişen vasfına ve Anayasa'nın 41 inci maddesile T.C. Millî Birlik Komitesinin 7.7.1960 tarih ve 2 numaralı kararı gereğince hakkında takibat yapılamayacağına ve bu sebeple bu suçdan dolayı verilen tevkif müzekkeresinin geri alınmasına,

2- Sanık Fuat Köprülü, Fahrettin Kerim Gökay, Alâettin Eriş, Mehmet Ali Balin, Mehmet Ali Tenikalp, Hasan Uçar ve Oktay Engin haklarındaki tevkif müzekkerelelerinin geri alınmasına ve başka sebeplerle tutuk veya hükümlü değillerse salıverilmeleri için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına,

3- Esasın 3 numarasında kayıtlı bu dâvanın 1 esas sayıda, kayıtlı Anayasa'yi ihlâl dâvası ile birleştirilmesine 5.1.1961 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı	Üye	Üye	Üye
Salim Başol	Selman Yörük	Hıfzı Tüz	Hasan Gürsel
Üye	Üye	Üye	Üye
Adil Sanal	Vasfi Göksu	Ali Doğan Toran	Kemal Gökçen
Üye			
Mehmet Çokgüler			

6/7 EYLÜL OLAYLARI DÂVASI KARARI

G E R E K Ç E S İ

Kıbrıs dâva ve ihtilâfının cereyan ettiği ve hâdise had bir safhaya girdiği sırada Rum vatandaşlara Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülâhazasıyla kısmen kaldırmağı hedef tutan bir cemiyet halinde birleştikleri ve Kıbrıs olayları dolayısıyla hasas bir durumda bulunan Türk vatandaşlarını Rumların mallarını tahrip için nümayiş tertip ve harekete geçirdikleri iddiasıyla sanık:

- 1- Sabık ve sakıt Cumhurbaşkanı Celâl Bayar,
- 2- Sabık ve sakıt Başbakan Adnan Menderes,
- 3- Sabık ve sakıt Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu,
- 4- Eski Devlet Bakanı Fuat Köprülü,

Cemiyete dahil bulundukları tesbit olunmamakla beraber, yukarıda adları yazılı sanıkların tahrip maksadına müstenit fiil ve hareketleri sonucunda husule gelen nümayişleri önleyecek tedbirleri almamak, tevessül ettikleri bazı tedbirleri de zamanında yerine getirmemek, nümayişlerin tevessülüne ve tahribe müsaade ve müsamaha eylemek suretile suça fer'an iştirak ettikleri iddiasıyla sanık:

- 5- İstanbul eski Valisi Fahrettin Kerim Gökay
- 6- İstanbul eski Emniyet Müdürü Alâettin Eriş,
- 7- İzmir eski Valisi Kemal Hadımlı

Sanık Celâl Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Fuat Köprülü'nün maksatlarını bilerek ve bunu temin için tedarik edilen bombayı Türkiye'den Yunanistan'a götürerek Selânik'te Atatürk'ün evine atmağa ve patlatmağa azmettirmekten ve bu kasdile bombayı patlatmaktan sanık:

- 8- Selânik eski Başkonsolosu Mehmet Ali Balin,
- 9- Selânik eski Başkonsolos Muavini Mehmet Ali Tenikalp,
- 10- O tarihte Yunan tab'alı ve öğrenci Oktay Engin,
- 11- Selânik Konsoloshanesi kavası Hasan Uçar.

Haklarında Yüksek Soruşturma Kurulunun 21.9.1960 ve 2.10.1960 tarihli kararnamelemleri ve T.C.K. nun 64, 65; 141 inci maddesinin 4, 6, 8. nci bendlerine ve 173 üncü maddelerine göre açılan kamu dâvasının "Yüksek Adalet Divanında" sanıkların ve müdafilerinin yüzlerinde yapılan açık duruşması sonunda aşağıdaki karar tesbit olundu:

Genişletilen tahkikatın arz ettiği cezaî safhaya, toplanan delillerin tahlil ve münakaşasına geçilmeden evvel suçun sebep ve saiki mahiyetinde görülen Kıbrıs dâva ve ihtilâfından, olaylara tekaddüm eden durumdan bahsetmek zarureti vardır. Ancak,

Kıbrıs dâvasının, gerek son tahkikatın açılmasına mütedair kararda ve Başsavcılığın esas mütalâasında, gerek sanıkların ve müdafilerinin sözlü ve yazılı savunmalarında kendi görüşleri yönünden uzun uzadıya beyan ve izah kılınması, Türk, İngiliz ve Yunan Hükûmetleri arasında sonradan bir andlaşmaya iktiran eylemesi itibarile meselenin tekrar tafsiline gidilmesinde fayda mülâhaza edilmemiş, esasen bu husustaki siyasî faaliyet ve neticenin isabet derecesi mevzuunda görüş ve mütalâa serdi lüzumlu ve zarurî görülmemiştir. Filhakika bu babda tâkip olunan siyasette isabet olup olmadığı bütün dökümanların elde edilmesine ve tetkikine bağlı bulunduğu gibi siyasî faaliyet ve bunun neticesi olan antlaşmanın, ancak istikbale de göstereceği istikrar ve inkişaf ile değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülebilecek bir bahisde sakıt ve sabık iktidarın dâvadaki siyasî tutumunun ne dereceye kadar uygun bulunduğu hakkında tartışma yapılması zamansız ad ve telâkki olunmuştur. Şu kadar ki, hangi sanığın fiil ve hareketinin ne sebep ve saik ile suç zemininde yer bulduğunu belirtmek noktasından olaylara yakın durumu kısaca incelemek, üzerinde durmak gerekmektedir.

Bir çok Türkün yaşadığı üç asır geçen bir müddetle Türk hükümlanlığında kalmış, her bakımdan anavatanın bir parçası ve yalnız Akdenizin mavi sularile değil, Türk mâşerî vicdanile ve kalplerile çevrilmiş bulunan Kıbrıs'ın, Yunanistan'a ilhakı için yapılan propaganda ve girişilen tethiş hareketleri Türk umumî efkârında büyük akisler yapmış, tahrikçi propagandanın tethişin zaman zaman şiddetlenmesi, devamlı bir şekil alması millî heyecan ve duyguların artmasına sebep olmuş, ve tesir ve akisleri Türk basınında, Üniversite gençliğinde gereken değer ve önemde takip ve takdir edilmiş bulunmaktadır. Bir din adamı olarak sulh ve sükun âmili olması lazım gelen Makarios'un, kesif faaliyeti, gizli ve aşikâr ilhak tezini savunması, propaganda maksadile Amerika ve İngiltere'deki seyahatleri, şiddetli yazılarla zaten ilhakı destekleyen Yunan basını ve partilerini bu gayede birleştirme gayreti, 1953 de Yunan Kral ve Başvekilinin ilhak tezini benimsemeleri, Yunan Hükûmetinin 21.8.954 de meseleyi Birleşmiş Milletlere intikal ettirmesi, havanın gerginliğini, millî hislerin daha keskin bir uyanıklıkta devam eylemesini intaç etmiş, sanık Fuat Köprülü'nün "Kıbrıs diye bir mevzuumuz yoktur" diye söyleyebilmesine rağmen İngiliz Başbakanının 30.Haziran.955 de Avam Kamarasındaki beyanından Londra'da Üçlü Konferans akdi lüzumu hasıl olduğu anlaşılmıştır. Hâdiselerin seyri bundan sonra daha sür'atleşip sertleşerek Ağustosun ikinci yarısında sakıt iktidar hükûmetini Kıbrıs'daki Türklerin mal ve can dokunulmazlığının sağlanması hususunda İngiltere Hükûmetine nota vermeğe mecbur eden Ada'daki Türklerin (katliama) uğrayacakları haber ve şayiasının gazetelerde yer aldığı ve sanık Adnan Menderes'in 24.8.955 de Liman lokantasındaki sert beyanatile mahmûl ve meşbû bulunan havanın daha ağırlaştığı, bu meyanda sanık Menderes'in "Kıbrıs Türktür" Komitesi adı altında kurulmuş ve "Kıbrıs Türktür Cemiyeti" haline inkilâp etmiş olan cemiyetle yakından ilgilenmeğe başladığı,

Yunan basınının ve karşı tarafın tahriklerinin devam eylediği ve 4.Eylül.1955 günü İstanbul'da Yunan gazetelerinin yakıldığı görülüyor. İşte vak'a'ya çok yakın bir zamanda Kıbrıs dâvası dolayısıyla âdeta hazırlanmış bir hale gelen vasaatın küçük çapta çizilmiş manzarası budur.

A) OLAY ÖNCESİ SANIKLARIN DURUMU VE DELİLLERİ:

Hâdiseler bu şekilde tezahür ve tecelli ederken sanık Celâl Bayar, Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu, Kıbrıs dâvasında takip edilen zikzaklı yolun gösterdiği müşkülât, dâvayı tasavvur ettikleri surette kazanmamaktan doğan ruhî halet içinde bulunmakta, bir cephesi iç politikaya aksettirilen dâvanın kaybı takdirinde bunun ileride iktidar değişikliğine müncer olacak sebep ve âmillere ilâve edilebileceği düşüncesi kendilerini büsbütün telâşlı ve sinirli yapmakta, yine kendilerince müessir olacak çareyi aramak yoluna gitmektedirler. Nitekim (Katliâm) haber ve şayiasının esaslı bir merkezden gelip gelmediği, sıhhat derecesi bir veçhile tahkik edilmeden Liman Lokantasında malûm nutuk irad olunmuş, nota verilmiş, o zamana kadar miting müsaadesi dahi alamayan Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve mensuplari yakından ilgilenme ve cemaat reisinin Cemiyeti fesih arzusuna karşı (sırası değil daha dursun) şeklindeki konuşma ile sonraki hareketler için destek aramak lüzumu hissedilmiştir. Esasen bu sırada yaklaşmakta bulunan üçlü konferansta kuvvetli görünmek kaygusu ile Türk umumî efkârına mal edinmek istenen hareketi tâcil etmek lâzımdır. Sanık Zorlu bu zeminde çalışmaktadır. (... ancak bizim, haklarımızda ne dereceye kadar ısrar edeceğimiz hususunda tereddüt sahibi oldukları anlaşılmaktadır ...) binaenaleyh bu tereddüdü aktif hareket ederek izale etmek icap eder (... tarafı devletlerinden bu hususta ilgililere verilecek emrin pek faydalı olacağını saygılarımızla arz ederiz ...) Londra Büyükelçiliğinden (Sayın Başvekile arzı ricasile) çekilen ve aynı gün alınan 28.8.955 tarih ve 83 sayılı şifre telgraf yukarıda parantez içinde alınan satırları ihtiva ediyor. Sanık Fatin Rüştü Zorlu bu şifrenin Londra müzakerelerini anlattığını, ilgililere emir verilmesinin Elçilikler nezdinde teşebbüste bulunulmasını tazammun ettiğini söylemiştir. Elçiliklerde yapılacak teşebbüsün şifrede kapalı yazılmasında bir sebep bulunmadığı gibi ilgili elçiliklere (emir) verilmesi o tarihte Dışişleri Bakanlığı da uhdesinde bulunmasına, böyle mühim ve acele bir halde ikinci derecede bir memurun teşebbüse geçmesi bahse konu olamayacağını, Dışişleri Bakanının Londra'da olması hasebile mevzuubahis teşebbüsün olsa olsa bu Bakanlığa vekâlet eden Başbakana teveccüh eylemesine, bu takdirde de telgraftaki (emir) kelimesinin Başbakana ait olamayacağına göre cereyan eden hâdiseler de nazara alındığı takdirde emrin, evvelce aralarında derpiş olunan surette yapılacak harekete matûfiyetinin kabulü icap eder. Kaldı ki, konferansta Türkiye Baş delegesi bulunan sanık Zorlu'nun telkin ve tesiri olmadan ve bunun bir nev'i muvaffakiyet çaresi bulunduğu fikri inzımam et-

meden üçlü konferansa takaddüm eden bir zamanda Rum vatandaşlara karşı hareket tertibinin bahse konu olamayacağı aşikâr bir keyfiyettir. Şahit Coşkun Kırca, Nevzat Emrealp, Nevzat Karagil, Aziz Ozan, Turan Güneş, Nüvit Yetkin ve Aydın Konuralp'ın bu hususa taalluk eden şahadetleri bunu teyit eder. Ezcümle şahit Hikmet Bil (... sanık Adnan Menderes'in kendisine Zorlu aktif olmamızı istiyor) suretinde beyanda bulunması şifre telgrafın delâlet eylediği mânâyı açıklayan bir şahadettir. Konferansa aktif şekilde yardımın, elçilikler nezdinde teşebbüse inhisar etmeyeceği gibi bunun basit bir miting ve nümayişten ibaret olamayacağı, konferansa tesirli bir harekete tevessülü gerektireceği, bu da ancak İstanbul rumlarına karşı girişiilecek müessir bir hareket ile kabil olabileceği derkârdır. Bu hususta sanık Menderes ile Fatın Rüştü Zorlu arasında mutabakata varılmıştır. Filvaki (6 Eylül hâdiseleri zuhur etmezden evvel Zorlu ile Menderes arasında bir telefon konuşmasının vukubulduğu ve bunda Londra'daki Kıbrıs müzakerelerinde Türk Hükûmetinin tezini kuvvetlendirmek maksadile İstanbul'da hatta İzmir'de evvelce çizilmiş hudutlar içinde nümayiş yapılmasının faydalı ve zarurî olacağı teşkilâtımız tarafından hadiselerin vukuunu takiben öğrenildi. Bu tertip ve fikir, Gökay'ın da hazır bulunduğu bir toplantıda Menderes tarafından ortaya atılınca Vali Gökay'ın itiraz ettiği ve nümayişlerin evvelce çizilen hudutlar içinde kalmasının temin keyfiyetinin ademi muvaffakiyete uğraması takdirinde millî bir felâket zuhuruna sebebiyet verileceği tezini müdafaa ettiği yine teşkilâtımızca anlaşılmıştır.) diye şahit o zaman Emniyet Başmüfettişi. Nevzat Emrealp'ın ve bunu teyiden şahit Ethem Yetkiner, Aziz Ozan'ın beyanları ile sanık Gökay'ın sorgu sırasındaki sözleri ve tutumu ve sanık Fuat Köprülü'nün şahit sifatile Yüksek Soruşturma'daki ifadesi ve 5.6.960 tarihli (Yenisabah) gazetesinde münteşir beyanatı ve duruşmadaki (hâdiseyi Menderes'le Zorlu'nun tertip ve izhar eyledikleri) yolundaki sözlerle de sanık Menderes ve Zorlu arasındaki anlaşma meydana çıkmaktadır. Bununla beraber bir nümayiş tertibinde Zorlu'nun telkin ve tesiri hakkındaki deliller bundan ibaret sayılmamalıdır. Orhan Eyüboğlu, Nevzat Karagil, Turan Güneş ve Aydın Konuralp'ın şahadetleri meal ve münderecatı bu noktada birleşmektedir. Sanık Menderes ve Zorlu'nun mutabık kaldıkları böyle mühim bir hareketi tasavvurda sanık Celâl Bayar'ın haberdar olmaması varit olamaz. Hâdisenin müşterek karar ve hareket mahsulü bulunduğu anlaşılmaktadır. Şahit Refik Tulga'nın (... Sakıt Devlet Başkanı, Kıbrıs hâdiselerini bir izzeti nefis meselesi telâkki ediyor ve bunu bir iç politika mevzuu sanıyordu. Buradaki mağlûbiyeti iç politikada da mağlubiyet sayıyordu. Bir çok defalar yapmış olduğumuz konuşmalarda İstanbul Rumları üzerinde İstanbul'da oturan (mal ve mülk sahibi olan) ve adetleri 30.000 i bulan Yunan tab'ası Rum veya Yunanlılar üzerinde ve nihayet Patrikhane üzerinde tazyik yapmanın lüzumunu şiddetle müdafaa ediyordu...) suretindeki beyanı da hâdis ve hâdiseye tekaddüm eden zamanda sanık Celâl Bayar'ın Kıbrıs dâvasında nasıl müessir olabi-

leceğine dair düşüncesini izah edeceği gibi bu düşüncede bulunan Bayar'ın Rumlar hakkındaki harekette sanıklarla birleştiği ve hatta bir Devlet Başkanı olarak onları tesir ve nüfuzu altında bıraktığı şüphesizdir. Diğer delillerle tahassül eden bu kanaatı, takviye eyleyen bir cihet de vardır. Cumhurbaşkanlığı müddetince bir parti şefinden farklı hareket etmeyen sanık Bayar'ın, biraz yukarıda kaydolunduğu üzere böyle şumullu ve vehameti meydanda bulunan bir olayın tertip ve izahından malûmat verilmediği ve kendisinin tasvip etmediği düşünülemez. Kaldı ki tasvibine iktiran etmeseydi hâdisenin tertip ve icrasına mâni olabileceği tabiidir. İç politika telâkki ettiği Kıbrıs dâvası dolayısıyla 6/7 Eylül hâdisesinin tertip ve ihzarında dahil bulunduğunu ve şahit Fethi Çelikbaş'ın ifade eylediği veçhile (.... Sanık Celâl Bayar'ın da bu işin içinde) olduğunu kabul eylemek yerinde olur. Bu noktada biraz tevakkuf edersek görürüz ki şahit Refik Tulga'nın 24.10.1960, 3.11.1960 tarihli şahadeti işin bir cephesini daha tavzih eylemektedir. İzmir'den yeni avdet eden Bayar'ın bir Devlet Reisi olarak alelacele tekrar İzmir'e gitmesinde vârit ve mühim bir sebebe istinad edilmemiş; Ankara'ya tayyare ile dönüşte mahzur görüldüğü takdirde trenle gitmek kabil iken bir an evvel İstanbul'a varması matlûp olacak ki limanda vapur çevrilerek hareket edilmiş ve 6.9.955 de saat 10 sıralarında İstanbul'da bulunulmuştur. Cumhurbaşkanının trenle yapacağı seyahatların külfetli olduğu ve trenle seyahatları nizamlayan bir talimatname mevcut bulunduğu bu mevzuda güzergâhta bir takım tedbirler alınması bunların ittihazı için münasip bir zaman içerisinde keyfiyetin ele alınması iktiza edeceği, bu itibarla İzmir'den Ankara'ya trenle seyahat edilemediği beyan olunmuştur. Halbuki 6.9.955 de Adana vapuru ile İstanbul'a gelen sanık Bayar, ileri sürülen mahzur nazara alınmadan aynı gün saat 8,05 trenile seyahatta tereddüt etmemiştir. Sanık Bayar'ın hareket tarzının İzmir'i hazırladıktan sonra İstanbul'a gelerek Menderes ile görüşmek maksadından ileri geldiğini kabul eylemek birbirine bağlanan hareketleri ve deliller muvacehesinde kabule şayan bir mülâhazadır. Sanık Bayar, Menderes ve Zorlu anlaşmasında işin mahiye itibarile müntehir Namık Gedik'in rol almaması mümkün değildir. Hakkındaki kamu dâvası düşmekle beraber, fiil ve hareketinin, diğer sanıklarla alâka ve irtibatı dolayısıyla durumundan bahsetmek zarureti vardır. Müntehir Namık Gedik plânı icra bakımından elverişli eleman, diğer tabirle (suçlu)dur. O zamana kadar sadakatı mücerreb karakteri malûmdur. Şahit Cihat Baban'ın dediği gibi (... kendisinin istifa ettiğine iyi ettiğini söyleyen kimseye teşekkür ettiği ve gurup toplantısında kapıdan çıkan Menderes'i (kendisini çamura vurmak isteyen adam) diye gösterdiği halde sonradan tekrar İçişleri Bakanlığına getirilmesi ve Cihat Baban'ın bu hususta makale yazması üzerine (sen beni hükûmete karşı, Başvekilime karşı istifaya teşvik etmek suretile yazı yazdın...) diyen bu makam düşkünü Bakanın plânı icraya memur edilmesindeki isabeti ibaret etmek faydalıdır. Müntehir Gedik, şahit Selçuk Emre, Nabi Up'un beyanlarından anlaşılacağı

üzere (bunun bir millî galeyan olduğunu, brütal hareket edilmemesini) söylemekten ve sanık Fahrettin Kerim'in yanında Emniyet Genel Müdürü Ethem Yetkiner'e telefonla (polis yumuşak davranсын bu bir millî galeyandır) diye emir vermekten çekinmemiştir. Şüphesiz İçişleri Bakanının bu düşünce ve emrinin Devlet ve Hükûmet Başkanlarının düşünce ve talimatına uygun olmadığı iddia edilemez. Zaten zabitanın müsaade ve müsamahası, tamamen pasif denecek durumda kalması sanık Bayar ve Menderes'in arzusunun bu yolda olduğunu gösteren delillerdendir. Nitekim şahit Halil Tufan'ın (dükkanların kepenkleri kırılıyordu, Ağacamiinin yanında Emniyet Genel Müdürü Ethem Yetkiner'i gördüm Sabır gösterin bu talebe nümayişidir dedi. Bir talebe nümayişinden çıkmış, tahripkâr durum almıştı..) suretindeki beyanı, Selçuk Emre'nin bu husustaki şahadetini desteklemektedir. Bu beyanlara inzimamen şahit Refik Tulga'nın sanık Celâl Bayar'ın İzmir ve İstanbul'daki hareket tarzına dair şahadetiyle şahit Aydın Konuralp'ın (Kıbrıs Türktür Cemiyeti daha evvel kurulmuştu, Ankara'da şube açmak için Vali Aygün'e müracaat ettik. Dilekçemizi imzaladıktan sonra bir kaç gün daha sabredin dedi bir kaç gün daha sabretmeyi uygun buldum. Ancak 6/7 Eylül hâdisesinin patlak verışı bir kaç gün sabır kelimesinin ne mâna ifade ettiğini o zaman anladım) şeklindeki beyanları, sanık Kemal Hadımlı'ya İzmir'de gereken talimatın verildiğini ve her üç şehirde bir hareketin tertip ve isdar olunduğunu göstermesi bakımından kayde şayandır. Ankara'da Rum ekalliyetin pek az bulunması, orada da bir hareketin icrasına mâni değildir. Zira hükûmet merkezinde sembolik de olsa bir hareket lâzımdır Ankara'daki hâdisenin mahdud kalması, Ordu ve zabita mensuplarının daha evvel müessir çareye başvurmak mecburiyetinden ileri gelmiş olabilir. Her hangi sebeple olursa olsun Ankara Valisi Kemal Aygün'ün, şahit Aydın Konuralp'a söylediği sözler mânalı, üç şehirde birden hareket yapılması tasavvurunun mevcudiyetini açıklamaktadır. Görülüyor ki rumlara karşı İstanbul, İzmir ve Ankara'da müessir harekette birleşen sanık Bayar, Menderes, Zorlu ve muntehir Gedik için artık bu üç yerde plânın muvaffakiyetle tatbiki günü kalmış ve bu günün gelmesi de gecikmemiştir.

OLAYLAR:

Yukarıda olaya tekaddüm eden durum ve bunun sebep ve saiki belirtilmiştir. Yunanlıların, Yunan basınının temadi eden tahrikleri, Kıbrıs'da tethiş hareketleri, Türk polislerinin öldürülmesi, Türklere karşı (katliâm) haber ve şayiası, liman lokantası nutku, taksim'de Yunan gazetesinin yakılması, tahrikler dolayısıyla Türk basınının haklı cevap ve tutumu, plân ve tertip için hazırlanmış vasattır. 5/6 gecesı Selânik'te Atatürk'ün evine bomba atılması, maddî ve manevî tertip ve ihzar edilmiş plânın tatbiki konması için en muvafık an sayılmış, üç şehirde de hazırlanmış olan parti teşkilâtına gereken emir ve talimat verilmiştir. İşte Millî Emniyet Reisliğinin 9.9.955 tarihli raporunda tebarüz ettirildiği veçhile (bütün tarihimiz boyunca istilâ ettiğimiz

memleketlerde bile yapmadığımız ve memleket içi mümasil hareketler de vukua gelmemiş bir keyfiyet olarak mâbet, bir kısım mezarlıklar taarruza uğramış) “muhtelif semtler arasındaki irtibat ve muvasalatı kifayetsiz bulunan bir şehirde yekdiğerinden çok uzak mıntakalarda nümayiş ve hareketin aşağı yukarı kısa fasılalarla aynı zamanda başlayarak” mağaza ve müesseselere ellerde muayyen vasıtalarla hücum edilmiş, hükûmetin 35 milyon lira ödemesini mucip olan zarar ve tahrip hareketine girilmiş ve ancak saat 24 den sonra askerî birliklerin müessir surette müdahalesiyle tahrip veya yağmanın önüne geçilmiş, aynı zamanda İzmir’de de başlayan hareket ve tahribat yine ordu birliklerinin saat 23,30 dan sonra vâki faaliyetleri neticesi önlenebilmiştir.

B) Olaylar sırasında ve olayı müteakip sanık Celâl Bayar, Menderes ve Zorlu’nun durumu ve haklarındaki deliller:

Sanıkların vakayı hazırlama ve tertip etme sureti sebep ve âmili, kararın (A) bölümünde izah edilmişti. Hâdisenin tertipçisi olduklarını gösteren diğer husus ve delillerin ve bunların kendilerine nisbet ve derecesinin tesbiti, hâdisedeki rollerini daha kesin surette belirtecektir. İstanbul’da matlup ve mürettep nümayiş ve hâdiseler cereyan etmeğe başlamıştır. Saat 16-16,30 sıralarında Florya’ya telefon eden Gökyay’a (Derhal Ordu Müfettişliğine müracaat edilmesini ve yardım istemesini bildirdiğini iddia eden sanık Menderes, o akşam saat 20,05 de Ankara’ya hareket edecek trenle ve sanık Bayar ve arkadaşlarıyla yola çıkmakta tereddüt etmemiştir. Ordu’nun müdahalesini icap ettirecek bir durumu sezen bir Başvekilin şehri kendi mukadderatı ile başbaşa bırakıp Ankara’ya hareket eylemesi, Florya’dan Kabataş’a gitmek için mutad olan diğer bir ifade ile gidilmesi en muvafık bulunan güzergâhın takip edilmemesi sebebi üzerinde durulmayarak Florya’dan Haydarpaşaya olan seyahatı gözden geçirelim: nümayişler yer yer saat 16-17 raddelerinde ve dikkat nazarını çekecek derecede başlamıştır. Haydarpaşa’ya muvasalatlarında sanık Zorlu’nun Londra’dan telefon ile sanık Menderes’i aradığını ve bu konuşmanın aralarında gizli kaldığını görüyoruz. 28.8.955 günlü şifre telgrafın mahiyet ve delâlet eylediği nokta üzerinde durulmuştu. Bunun Londra müzakerelerine taallük ettiği ileri sürülmesine göre bu konuşmanın mahiyeti ne olmak icap eder. Ya daha evvel sanık Menderes Londra’da Zorlu’yu aramış aradan geçen müddet zarfında ancak Haydarpaşa’da konuşmak mümkün olmuş veya sanık Zorlu doğrudan doğruya sanık Menderes’i aramış bulunsun. Her iki halde de nümayiş meselesinin görüşüldüğünün kabulü, hâdiselerin ve tahkikatın seyir ve neticelerine uygun düşmektedir. Ayın yedisinde üçlü konferans toplanacağına nazaran ayın altısında verilen en mühim ve muvafık haber nümayiş hususuna dair bulunduğuna şüphe yoktur. Bu konuşma dolayısıyla tren onbeş dakika gecikme ile saat 20,20 de hareket etmiştir. Şahit Nabi Up gibi tahrip ve hareketin meselâ Nişantaşı’nda saat 17-18 sıralarında başladığını, sonra Beyoğlu’na sirayet et-

tiğini bildirenler olmakla beraber, şahit Nevzat Emrealp, Orhan Eyüboğlu. gibi saat 19,30-20 de tahribin başlamış bulunduğunu ifade edenler de mevcuttur. Şu var ki nümayişlerin başlamasile tahrip safhası arasında uzun bir vakit geçmediği ve tahrip hareketlerinin yer yer en fazla saat 20 den itibaren vukua geldiği şahadetten ve Örfi İdare Kumandanlığının 13.3.956 tarihli raporu mealinden anlaşılmaktadır. Bu saatlarda sanık Bayar, Menderes ve beraberindekiler henüz Haydarpaşa'dadırlar. Gerek burada, gerek Pendik ve Gebze İstasyonlarında nihayet İzmit'te tahrip hareketini haber almadıklarını iddia etmek hakikate aykırı bir mülâhaza olur. Bu husus şahit Orhan Eyüboğlu, Refik Tulga'nın beyanlarında açıklanmıştır. Kaldı ki, sanık Gökay, İçişleri Bakanının da bulunduğu ve hepsinin intizar halinde olduğu bir hâdiseyi bunlara haber vermemesi, tasavvuru izahsız bir hareket olur. Bu haber ve malûmatta hâdisenin mahiyet ve şumulünün bildirilmemiş ve tahrip hareketinin anlatılmamış veya gizlenmiş olması ihtimali düşünülemez. İlgili ve vazifelilerin hâdisenin cereyan şeklini haber verdiklerine şüphe yoktur. Zaten o zaman Emniyet Genel Müdürü bulunan Ethem Yetkiner'in (... saat 6 ya doğru evden çıktık. Büyük Parmakkapı bulunduğu sokak üzerinde büyük bir kalabalığın yaklaştığını gördüm. Bir polise sordum. Biraz evvel Konsoloshaneye tecavüz etmek istediler. Fakat polisler tarafından dağıtıldılar. Bu kalabalık onun bakiyesidir, dedi. Yoluma devam ettim, Tokatlıyan Otelı önünde İtfaiye arazözlerini, o zamanın Emniyet Şube Müdürlerini gördüm, sordum, biraz evvel yapılan tecavüzü anlattılar... sonra Emniyet Müdürü mülâki oldu... Patrikhane'ye gittiğini söyledi, beraberce oraya gittik, orada da telsizle Haylâyf pastahanesine bir tecavüz vaki olduğunu, bunu takiben taksim'de kalabalık başladığını söylediler. Bütün bunları Emniyet Müdürü telsizle hem Valisine, hem de Haydarpaşa Emniyet Âmirliği vasıtasile o sırada Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in Ankara'ya gitmeleri dolayısıyla onları teşyi için Haydarpaşa'ya gitmekte olan Dahiliye Vekiline haber verdi. Biz Patrikhane'den döndükten sonra Haylâyf'tan dolaşarak Taksim'e geldik. Biraz sonra Emniyet Müdürü, Vali ile yaptığı telsiz muhaberelerinde askerî yardım ricasında bulunuyordu... Ağacamiinin bulunduğu yere geldiğimizde cadde aşağıdan itibaren muhteşem bir kalabalık ile dolu idi... aynı zamanda saat 7 olmuştu. Saat 17 den sonra tahrip hareketleri başlamıştı. Elllerinde sopalar vardı. Camlara saldırıyorlardı...) suretindeki beyanı Hayrettin Sümer'in (... hâdiseden bir kaç gün sonra Parkotelde konuştuğum sanık Alâattin'in kendisine hâdiseleri her dakika ve saniye Vilâyette, orada bulunan Dahiliye Vekili Namık Gedik'e ve Emniyet Umum Müdürü Ethem Yetkiner'e bildirdiğini, esasen Cumhur Reisi ve Başvekilin de Haydarpaşa'dan hareket edecekleri ana kadar hâdiseyi öğrenmekte olduklarını, şayet lüzum görselerdi geri dönerler emir verirler, hâdisi bu şekilde neticelenmezdi) diye vâki şahadetile hâdiselerde iki nokta teşkil edilmiş bulunuyor. Birisi şahit Nabi Up'un da ifade ettiği üzere bazı mahallerdeki tahrip hareketlerinin saat 17 den itibaren başladı-

ğı ve tahrip keyfiyetinin henüz hareket etmemiş olan Haydarpaşa'dakilere bildirildiği. Diğer husus; sanık Alâattin Eriş'in 24.10.960 tarihli duruşmada ve zabıtnamenin 266 ncı sahifesinde bildirildiği üzere bu sanık tahrip safhasını müşahede ettiği içindir ki, o sırada Validen askerî yardım istemiştir. Şehirde yer yer ızrar ve tahrip hareketlerinin vukuuna rağmen sanık Bayar ve Menderes'in Ankara'ya hareketleri ve Sapanca'ya kadar gitmeleri tertip ve plânlarında ızrar ve tahrip keyfiyetinin de mün-demiç bulunduğuudur. Esasen böyle olmasaydı zabıta kuvvetlerinin tahrip hareketine seyirci kalmaları, hatta rnüsaadekâr davranmaları bahse konu olamazdı. Bazı mahallerde münferit zabıta mukavemetleri, bu mülâhazayı red edecek bir sebep teşkil ey-lemmez. O tarihte Trafik Şubesi ve Emniyet Müdür Muavini Orhan Eyüboğlu'nun şa-hadetine göre (Zapyon Lisesine vâki tecavüzü önlediklerini, bir kaç camin kırıldığını, kalabalığı dağıttığını, söylemesi üzerine Emniyet Genel Müdürü Ethem Yetki-ner'in (bir kaç cam için bu kadar şiddet göstermeyin) şeklinde cevap vermesi de ter-tipte dahil olduğunu gösterir. Tertibi yapanların kasıd ve niyetlerinin hudut ve şumu-lünü bilmesi idi Emniyet Genel Müdürünün bir zabıta âmirine bu suretle hitap etme-si ve bahusus vazifesi her türlü tecavüz ve ızrarı men etmek olduğu halde vazifesini suistimal ettiğini âyân etmesi düşünülebilir mi? Cesaret aldığı kaynağın kuvvetli ve kendisince malûm bulunmasıdır ki, o türlü konuşmakta mahzur görmemiştir. İzrar ve tahribin nümayiş tertibinde dahil olduğunu, zabitanın yangın ve yağmadan başka hareketlere karışmaması gerektiğini ortaya koyan diğer şahadet de mevcuttur. Orhan Birgit'in şahadetinde, adı geçen ve o tarihte Komiser vekili bulunan Hikmet Çolak, Faruk Bingöl, Maria Patpatyan, Hicri Tan ve Ahmet Tefvik Tunç'un şahadetleriyle bu husus tezahür eylemiş ve zabitanın ızrar ve tahribe karşı bir mukavemet ve muhale-fette bulunmadığı ciheti de Millî Emniyet ve Zabıta âmir ve memurlarından Nevzat Emrealp, Cemal Sancak, Şemsettin Ülgen ve Halil Tufan'ın şahadetleri mündereca-tından anlaşılmaktadır. Zabıta kuvvetlerinin nümayiş havasına uydukları ve o hava-nın tesirinde kaldıkları düşüncesi psikolojik bir izah ise de, hâdis e içinde bulunma-yan, hatta karakollarda vazife gören, bu itibarla kalabalığın atmosferinden uzakta ka-lan zabıta âmir ve memurlarının da müsamahasının tesbiti karşısında hâdisenin top-luluk psikolojisi ile izahı mümkün değildir. Bütün bunlar tertibin hükûmetten geldiği yolunda zabıta kuvvetlerinde bir kanaat ve malûmat olduğunu irae eden delil ve em-marelerdir. Belki ızrarda kendilerince teemmül edilen hudut aşılmıştır. Ancak, yuka-rıdan beri izah olunduğu veçhile nümayiş sırasında Rum vatandaşların az veya çok ızrara ve tahribe duçar olması, nümayiş hareketinin bu suretle tesir husule getirebile-ceği düşüncesi hâkim bulunmuş ve üçlü konferansta lâlettayin bir gösterinin sanık Zorlu'nun durumuna faydalı olamayacağı mülâhaza edilmiş, şahadette ve delillerde bahse konu olan (aktif hareket), (ilgililere emir verilmesi) ve (mal mülk sahibi Rum-lar üzerinde tazyik yapmak) gibi ifade ve düşüncelerin mânası ortaya çıkmış bulun-

yor. Namık Gedik, sanık Bayar ve Menderes'i geçirdikten sonra vilâyete dönmüş, tecavüz ve tahrip hareketlerinden Haydarpaşa'danberi haberdar bulunmuş, daha vahim bir şekil alan hareketler kendisine vilâyette de söylenmiş olduğu halde (bu bir millî galeyandır, yumuşak davranın, bürutal hareket etmeyin) diye telkin ve emir vermekte tereddüt etmemiş, tecavüz ve tahribin devamına müsaade eylemiş, esasen partisi şefinin, tertip ve düşüncesine uygun fiil ve harekette bulunmuştur. Vakta ki hâdise ve hareketlerin yağma ve talana çevrildiği İstanbul semt semt harap bir hale geldiği anlaşıncı sanık Bayar ve Menderes Sapanca'dan dönmek mecburiyetini hissetmişlerdir. Tertip neticesinin matlup ve muayyen bir izar ve tahrip hududunu geçtiği memleket ve dünya efkârında husule getireceği menfi tesiri nazara alınarak hiç bir tahkik ve esasa istinad edilmeden hâdise mürettibi ve müsebbibi olarak (komünistler) ileri sürülmüş, suçluluk psikoza içinde derhal zararın tazmini, efkârın taminine teşebbüs edilmiş ve karton ek 32 de 3/9 da kayıtlı olduğu veçhile Anadolu Ajansı vasıtasile bu hususta 7.9.955 tarihli tebliğ neşrolunmuştur. Halbuki ek 63, karton 3/23 deki İstanbul Emniyet Baş Müfettişi Cemal Sancak'ın Ankara Emniyet Başmüfettişliğine yazdığı 7.9.955 tarihli yazıda; hâdisede komünist tahriki görülmediği, sanık Fuat Köprülü'ye o zaman bildirilmiştir. Sanık Menderes'in vaka akabinde zarar ve ziyanın ödenmesi hususundaki acelayı taahhüs bir sorumluluğun tezahürüdür. Şahit Hayrettin Sümer'in (Ankara'ya dönmüştü. Hasarların telâfisi, zarar miktarının tesbiti için çalışılıyordu. Başvekalin odasında idim. Odaya Muzaffer Ersü girdi zararın listesini takdim etti... sakıt Başvekil ne yapalım biz istedik sineye çekeceğiz, Maliye Vekilini bul, bu mevzuda hazırlıklı olsun dedi, dışarı çıkmıştım Muzaffer Ersü telefonla Maliye Vekilini arıyordu, nedir Ağabey dedim, halt ettiler temizlemeğe çalışıyoruz, dsdi...) suretindeki şahadeti de bunu göstermektedir.

Hükûmetin bir kısım azası İstanbul'da, bir kısmı Ankara'da bulunduğu sırada kaldırılmak, tekrar ilân edilmek suretile ve tertiplerinin husule getirdiği vehametini şaşkınlığı içinde Örfi İdare vaz ve ilân ve 3/27 sayılı kartonun ek 71 deki raporuna göre 5395 kişi Örfi İdare Mahkemelerine sevk olunmuştur. Hal bu merkezde ve hakikî, faillerin meydana çıkarılmasına tevessül edilmesi ve tahkikatın serbest bırakılması icap etmekte iken Örfi İdare komutanlığına hâdisenin komünist hareketi olduğu telkin edilmek istendiği şahit Celâlettin Altundağ, Cemal Sancak ve Arif Onat'ın şahadetlerinden müsteban bulunmuştur. Esasen hakikî faillerin tesbitine mümanaat her zaman devam edegelmiştir. Sanık Bayar ve Menderes Ankara'ya avdet ettikten sonra (D.P. Meclis Grubu) ve (B.M.M.) de müzakereler cereyan etmiştir. Hâdise tertipçilerinin parti mensuplarını ve umumî efkârı teşvik için hangi yollara saptıkları ve suçluların gizlenmesini temin için ne gibi taktiklere müracaat ettikleri ve düşünceleri bakımından ibret verici sahneler arz eden bu müzakerelerden kısaca bahsetmek faydadan hâli olmayacaktır. 960/19-21 sayılı kartonun ek 54, 56, 58 inci sayılarında-

ki Grup ve Meclis zabıtları münderecatına göre 12/9/955 gününde toplanan ve D.P. Meclis Grubunda meselenin yalnız 6/7 Eylül'de cereyan etmiş olan hâdiselerin örfi idarenin ilânını mucip olup olmadığına hasrettirilmek istendiğini, sanık Adnan Menderes (toplantının maksadına münhasır olmak üzere örfi idarenin lüzumu üzerinde karar verip hâdisenin yakın haftalar içindeki inkişafına müntazır olmak gerektiğini, hâdisenin bir komünist hareketi olduğunu, Kıbrıs meselesinin bu hususta millette husule gelen galeyana komünistler tarafından istismar edildiğini, toplantının 6/7 Eylül hâdiselerinin sebepleri ve tedbirleri üzerinde durmak maksadı ile yapılmayıp, hükûmetçe ilân edilmiş olan örfi idarenin tasvibi maksadı ile yapıldığını) ileri sürmüş, Fahri Belen (D.P. Grubunun tamamıyla sükût etmesini doğru bulmadığını... hâdiseden aletderecat mes'ul olanlar bulunduğu gibi hükûmetin de kül halinde mes'ul olduğunu) Adnan Karaosmanoğlu (Adnan Menderes, komünistleri avucunun içinde gözünü kırpsa görürüm dediği halde ne için gafil avlandığını söylemiş, Fethi Çelikbaş, Adnan Karaosmanoğlu (Dahiliye Vekilinin konuşmasını) istedikleri ve Adnan Karaosmanoğlu, Başvekilden bu mevzuun grupta konuşulmasını rica ettiği, Adnan Menderes'in (bu meselenin burada kapanmasını, daha ileri gidilmemesini rica ettiği) Namık Gedik'in (Başvekilimden burada konuşmam pahasına bir şey rica ediyorum. Dahiliye Vekili bu hâdisede mes'ul değildir desinler susayım, eğer mes'uliyet benim üzerimde ise müsaadenizle konuşayım) diye söylediği, Nihat İğriboz tarafından (Grup Örfi İdarenin tasvibini müzakere için toplanmıştır, bazı arkadaşlar teferruatını münakaşa etmek arzusundadır, her şeyden evvel bunun oya konulmasını teklif ederim) diye taktir verdiği, Reis Hulusi Köymen'in taktiri reye vaz ettiği ve kabul edenler işaret buyursunlar dediği, Adnan Menderes'in (kabul edenler dışarı çıksınlar) şeklinde teklifte bulunduğu, Reis Hulusi Köymen (Bir kolaylık teklif ediliyor, taktiri kabul edenler bir dakika dışarı çıksınlar) şeklinde reye koyduğu, gürültüler kaydolunarak celsenin beş dakika tatil olduğu ve celse açıldığında... Avni Yurdabayrak, (taktir gündeme aykırıdır. Gündemde müzakere açılması) diyor. Böyle taktir reye konamaz, suretinde konuşmasına karşı Adnan Menderes, (... meselenin teferruatının konuşulmasının vahdet ve tesanüde münafi olacağından) bahisle taktirin reye konmasını istediği Fethi Çelikbaş (Üç vilâyette Örfi İdare ilânı mevzubahistir... Bu itibarla hâdiselerin bilinmesi lâzımdır. Bu üç vilâyette neler geçmiş? ariz, amik tetkik edelim) dediği, neticede mesele ve teferruatı hakkında konuşulmamasına ekseriyetle karar verildiği ve Kars Mebusu Mehmet Hazer tarafından verilen 6/7 Eylül hâdiseleri dolayısıyla Başvekil ve Dahiliye Vekili hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair taktirin B.M.M. deki müzakeresinde de sanık Menderes âmiyane bir ifade ile "avucunuzu yalayın, size kat'iyen bu fırsatı vermeyeceğim" diye taktirin aleyhinde konuşmuş, ve 6/7 Eylül hâdiselerinin bir hazırlık ve tertip eseri olduğunu söylemiş ve Örfi İdarenin tasvibi tezkeresi hakkında, Keza B.M.M. de cereyan eden müzakereler

sırasında sanık Menderes (hâdis e başlangıçta tam a m i l e nezih bir talebe ve gençlik topluluğ u şeklinde cereyan ettiğ ini, haberleri olduğ unu, önlemek için kâfi kuvvetlerinin mevcut bulunduğ unu, fakat hâdisenin bir anda inbi-satının zabıta kuvvetlerini hareketsiz bıraktıg ını...) beyan eylediğ i görülmüştür. Müşahede edilmiştir ki, sanık Menderes, D.P. Meclis grubunda hâdis e ve meselenin görüşülmesine muhalefet etmiş ve o zamana kadar tatbik edilmeyen rey verme usulü icad etmek, mensuplarını tesir altında bırakmak suretile müzakereyi istediğ i gibi neticelendirmiş ve Meclis huzurunda da arkadaşları ile beraber kendisi ve müntehir Namık Gedik hakkında Meclis tahkikatı açılmasına mümanaat eylemiştir. İşbu izahat ve serd olunan delil, emare ve karinelerden, şahadetten ve tahkikatın seyir ve neticesinden sanık Celâl Bayar, Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu'nun bir fikir ve kasıt altında hareket ettikleri, izar ve tahrip keyfiyetini içine alan harekette gerekli talimat ve emirleri verdikleri anlaşılmaktadır. Bu anlaşma ve tertibin bir kolu da İzmir'de bulunduğ unu hâdiseler açıklamıştır. Bu itibarla burada sanık Kemal Hadımlı'nın fiil ve hareketinin adı ge- çen sanıklarla olan irtibat ı üzerinde durmak lâzımdır.

Sanık Kemal Hadımlı:

Sanık Celâl Bayar, malûm surette 5.9.1955 günü İzmir'den vapurla ayrılmış. Ertesi gün İzmir ve İstanbul'da hâdiseler hemen hemen aynı zamanda başlamış bulunuyor. Şahit Refik Tulga şahadetinde, (... bilhassa partililerle temasın ne olduğ u hakkındaki görüşmeler bende şüpheler uyandırdı...) demek suretiyle sanık Bayar'ın temas ve durumunda bir gayritabiliik hissettiğ ini belirtmiş ve hâdisenin cereyan ı bu hissin mavakaa tevafuk eylediğ ini göstermiştir. Bu şahidin şahadetinde bahsettiğ i gibi Ankara'da devlet ve hükûmet erkânından kimse olmadığı, devletin büyük bir tehlikeye maruz bulunduğ u, NATO ittifakının çevrelediğ i iki müttefik devlet arasında ihtilâf çıkt ığı ve Başvekilin harp ilân edecekmiş gibi nutuk söylediğ i bir sırada İzmir'e gelmek ve partililerle şüp he uyandıracak bir şekilde temasdan sonra İstanbul'a hareket etmek, İzmir'de zeminin ihzar edildiğ ine delâlet eyleyen hallerdendir. Sanık Kemal Hadımlı, sanık Bayar'ın ve partisinin mutemedi olduğ unu "Köpek," "Demokrat İzmir Gazetesinin Tahribi" dâvalarında göstermiştir. Sanık Bayar, Hadımlı vasıtasıyla Musallı köyünde bir propaganda çeşmesi yaptırmakta, devlet müessesesine satt ığı köpek bedeli 20.000 lirayı Hadımlı'nın emrine vermektedir. Bu bakımdan sanık Hadımlı, tertip ve ihzardan haberdardır. Hâdiselerin cereyan ı sırasında takip ettiğ i hareket tarzı da bunun delilidir. Bu cihetin tebarüz ettirilmesi için şahitlerin ifadelerini hülâsaten takip ve delâlet eylediğ i mânayı tahlil etmek kâfidir. Şahit Orhan Rahmi Gökçe (.... zabitanın ciddî her hangi bir müdahalesini görmüyoruz. arkadaşım Daver Ünal, Alsancak karakolunda Valiyi görüyor, görüşünüz, mütalâanız nedir diye soruyor, Vali şu cevab ı veriyor: bu hâdiseler... millî vicdandaki aksülâmelin tezahürüdür... Yunan Konsoloshanesi yakılmakta, orada İzmir Valisi vazife ifa eden

bir insan hali içinde değil, mütebessim kalabalığı teşvik eden bir insandır. Fotoğraflar hâdiseleri tesbit eder mahiyettedir...), şahit Komiser Mehmet Araş: (O tarihte Kahramanlar Karakolu komiseri idim, saat 18-18,30 sıralarında Nöbetçi Müdürümden telefon aldım, mevcudu aldım, gittim... iki memurla Basmahane kapısına yürüdüm, bir kalabalık Yunan pavyonuna doğru ilerliyordu. Vali Hadımlı bu kalabalığın içinde idi. Kendisine tezahürat yapılıyordu... Yunan pavyonu yakılmaya başlandı. Bu sırada her memur ve âmir bazı ufak tefek mâni hareketlerde bulunmak istiyordu. Ben de önlemek için bazı insanları oradan uzaklaştırmak istiyordum. Bu haller devam ederken Vali geldi. Çekil, haşin davranma dedi. Pavyon yandı, bu defa yıkmak istiyorlardı, direklerle kanca atmak suretiyle yıktılar. (Soruldu) Nümayişçileri, tahripçileri dağıtmak için Validen hiç bir emir almadık), şahit Murat Eröz, (... Hükûmetin müsaadesile olmuş bir hâdise olduğu kanaatindeyim. Çünkü Yunan Konsoloshanesini yakmaya, tahrip etmeye gelen nümayişçilerin yanında ve omuzlarında Kemal Hadımlı vardı. Gündoğu meydanında omuzlardan indirildi. Vali bey geldikten sonra polislere bir şey söylemediler...), şahit Arif Barto: (... komiser Mehmet Araş, halkın Fuara girmesine mâni oluyordu. Vali bey o ara gelerek ne oluyorsunuz çekiliniz, halka haşin davranmayın, ne diye haşin davranıyorsunuz, dedi. Komiser çekilince ahali içeriye hücum etti. Yunan pavyonuna doğru koşmaya başladı. Kalabalığın başında İsmet Uç vardı. Diğer bir grup başlarında Topal Ahmet olduğu halde Yunan pavyonuna doğru geliyorlardı. Komiser ve polisler mâni olmaya çalıştı. Polise defol oradan dedi. Kara Ali isminde Tepecik D.P. Başkanı Elektrikçi Ahmet de Yeşilyurt'ta Meclis azasıdır. Bunlar fırladılar ateşlediler... Vali bey 50-60 metre arkada hâdiseleri seyrediyordu. Kordona doğru geldiler. Vali bey şapkasını sallıyordu (soruldu) İsmet Uç, Tepecik D.P. Bucak Başkanıdır...), Şahit Savcı Yardımcısı Nevzat Akın: (... bu hâdiselerde elde ettiğim intiba; mürettep olduğudur... Basmahane civarında büyük bir kalabalık toplanmıştı. Hadımlı kalabalığın arasında idi bazı emniyet memurlarına sordum Fuar'daki Yunan pavyonuna hücum edildiğini ifade ettiler, ne için müdahale etmediklerini sordum böyle bir emir almadık, onun için müdahale etmiyoruz, dediler. Bu sırada kalabalık arasında Vali Hadımlı omuzlara alınmıştı. Kendisiyle görüşmek istedim görüşemedim...) diye şehadet etmişlerdik Bu beyanlar sanık Kemal Hadımlı'nın fiilî durumunu açıklamaktadır. Kendisi hâdiselere yalnız seyirci olarak kalmamıştır, gereken emirleri vermemek, zabitan müdahalesini önlemek suretile, önünde cereyan eden nümayiş ızrar ve tahrip hareketlerine müzaheret etmiştir. Esasen İzmir'de zabitanın en yüksek âmiri olan sanık Valinin, sokak sokak, meydan meydan dolaşması bir vazifenin ifası mahiyetinde sayılamaz. Bir merkezden vereceği lüzumlu ve şiddetli emirlerle hareketi kısmen de olsa önleyebilirdi. İşin vehamet kesbetmesinden sonraki faaliyeti ise daha evvel mevcut ve aşikâr bulunan kast ve hareketini suçluluğunu kaldıracak kanunî bir sebep sayılamaz. Daha hâdise-

ler vehamet kesbetmeden zabitanın müdahalesini meneden sanığın, zaman geçtikten, semt semt tahrip hareketleri ilerledikten sonra ordudan yardım istemesi, mütekaddim kasdının hedefi değil, bir mecburiyetin neticesidir. Filvaki ek 3/29 daki ağır bakım Tamirhanesi levazım müdürü Yzb. Tuğrul Akın'ın Divan Başsavcılığına tevdi kılınan 20/10/960 bir cihetten sanığın durumunu ortaya koymaktadır. İstanbul'daki İçişleri Bakanı müntehir Namık Gedik ile beraber (bu millî bir galeyandır, haşin davranmayınız) demek suretile ağız birliği yapmalarının mücerret bir tesadüfe hamli mümkün bulunmamıştır. Karton 3/8, Ek 30 daki 4 fotoğraf sanık Hadımlı'nın tasvîpkâr hareketini aksettirmiş ve şهادette bahse konu olan durumunu ifade eylemiştir. Sanık Hadımlı, Yunan bayrağının saat 6 ya 10 kala yakıldığını, şahit Orhan Rahmi Gökçe'nin şهادeti sırasında söylemiş ve bu saata tekaddüm eden zamanda tedbir alınmadığı gibi, ondan sonra da esaslı, zecrî bir tedbire tevessül olunmadığı görülmüştür. Bu cümleden olarak karton 3/8, Ek 29 da İzmir Vali Muavininin Örfî İdare Kumandanlığına yazdığı 6/9/955 tarihli yazıda alınan tedbirlerden, verilen emirlerden, bahs olunmamış -zaten mevcut değil- yalnız sabaha karşı 04.00 sıralarında tahminen 500 kişilik bir kalabalığın Kuyumcular çarşısında yangın ve yağmaya yeltenmeleri, evvelce haber alınmış olduğundan orada mücadelede hazır bulundurulan Anafartalar karakol mürettebatı ve üç kamyon 90 süngülü er tarafından dağıtıldığı bildirilmiştir. Bu hususta nazara alınması gereken önemli bir noktayı tekrar etmek lüzumludur. Hâdiseler İzmir'de de saat 17,30-18.00 arasında başlamıştır. Her ne kadar İzmir vali muavininin yukarıda bahse konu olan yazısında ve bu yazıya atfen olduğu anlaşılan Örfî İdare Kumandanlığı raporunda (... önce Hükûmet konağı karşısında Yunan bayrağının 19,10 da yakıldığı...) kaydedilmiş ise de şahit Orhan Rahmi Gökçe'nin Yunan bayrağının saat 5 sularında yakıldığını bildirmesine itiraz eden sanık Hadımlı, zabıtnamenin 303 ncü sayfasında mazbut ifadesinde (Yunan bayrağının yakıldığı meselesine gelince; kendilerinin ifade ettikleri gibi hâdisе beşe on kala değil, altıya on kala olmuştur.) tarzındaki cevabile hâdiselerin daha evvel başladığını kabul eylemiştir. Vali muavininin sonradan Örfî İdare Kumandanlığına cevaben gönderdiği yazı, tedbirlerin zamanında alınmamasından dolayı hâdiselerin başlangıcı zamanını geç göstermek istenmesinden ileri gelmiştir. Saatlardaki ve hâdiselerin ceryan şeklindeki mutabakattan daha mühim burada da D.P. Ocak ve Bucak başkanlarının rol aldığı yukarıda adları sayılan şahitlerin beyanı ve matematik Öğretmeni İbrahim Serter'in (... bu tertipçilerin birincisi İdareî Örfiye âmirleri ve onun yanında parti mensupları olmak lâzım gelir. Vali beyin veya Demokrat Parti başkanlarının memleket çapında böyle bir kötü işi kendi başlarına tertip etmemeleri lâzımdır. Her halde onların da üst makamlardan almış oldukları emre ve talimata uygun olarak bu hareketleri yapmış olmaları lâzımdır...) diye vaki şهادetiyle anlatılmakta ve bu cihet diğer sanıklarla irtibat halini tahkikat neticelerine tevafuk eyler surette açıklamaktadır.

Sanık Bayar, Menderes ve Zorlu hakkında tesbit edilen delillerle birlikte mütalâa olunduğunda; bütün bunlar, sanık Kemal Hadımlı'nın da anlaşmada mevcut olduğuna ve bu sebeple hâdiselerde zabıta kuvvetlerine gerekli emri vermediğini, zabitanın müdahalesine mâni olmak suretile Yunan pavyon ve Konsoloshanesinin, 13 mesken ve 3 dükkânın tahribine sebebiyet verdiğini ve tahribe müzaherette bulunduğunu göstermiştir. Sanık Kemal Hadımlı'nın hâdisedeki mevki ve durumunu bu suretle kaydettikten sonra aslında bütün bu sanıklara şumullu olan sanık Kemal Hadımlı'nın suçluluğunun tebarüz ettirilmesinde bahse konu D.P. teşkilâtının hâdisedeki rolünü ayrı bir bölümde izah etmek dâvanın tümü, mahiyeti ve bünyesi icabıdır. Filhakika: sanık Menderes, hâdiseden daha evvel Hükûmetin haberdar olduğunu, önlemek için kâfi kuvvetleri bulunduğunu, baskına uğradıklarını bildirdiği halde bu baskını yapan kuvvet ve teşkilâtın ne sebebe binaen o zaman ve o andan sonra meydana çıkarılmadığını hiç bir vakit izah etmemiştir. Zira harekete geçen bu kuvvet ve teşkilât, kendisi ve partisi eleman ve mensuplarına taallûk ediyordu.

Yukarıdan beri açıklandığı üzere Kıbrıs dâvası dolayısıyla Londra'da toplanacak olan üçlü konferans için müessir olacağını ümit ettikleri nümayişin, matlup surette icrasında fayda mülâhaza eden sanık Bayar, Menderes ve Zorlu'nun bu tasdim ve tertiplerinin bir vasıtaya ihtiyacı aşikârdır.

Bilhassa nümayiş ve hareketlerin Rum vatandaşların fazla bulunduğu İstanbul'da yapılması, iyi işliyen bir teşkilâta bağlı ve müessirliğinin şumullu bakımından İzmir ve Ankara'da bu yolda hareket edilmesi tertibin içinde idi. Bu itibarla faaliyet ve hareketin kendi eleman ve mensuplarıyla icrası hem işin gizliliğini, hem kısa müddet zarfında harekete geçilmesini sağlamak için lüzumlu ve bilhassa zarurî sayılabilir. Aşağıdaki izahat ve deliller bize bu hususta kâfi kanaat verecektir.

C) Olaylarda D.P. teşkilât ve mensuplarının rolü:

Evvelâ şu ciheti belirtelim ki, hâdiselerin, bir tertip ve bir teşkilâtın mahsulü olduğu anlaşılmıştır. Sanık Adnan Menderes 12.9.955 tarihli D.P. grup toplantısında (.... bütün unsur ve meseleleriyle 6/7 Eylül hâdiseleri, uzun bir hazırlık neticesidir. Biz bunu bir tertip eseri olduğunu ifade suretile belirtmiş bulunuyoruz.) diyerek tertibi kabul ve ikrar etmiştir. Zaten üç şehirde hemen hemen aynı zamanda başlaması, İstanbul gibi aralarında deniz bulunan, gidip gelmek için vasıtaya ihtiyaç olan, birbirine uzak mesafedeki semtlerde bile hâdiselerin kısa fasıllarla vukua gelmesi, grup ve nümayişçilerin balta, kazma, sopa gibi âletlerle vak'a mahallerine gelmeleri Rum vatandaşların, ev, mağaza ve müesseselerinin âdeta evvelden tesbit kılınmışçasına bilinerek izar ve tahribe uğratılması, tertibin bir elden ve merkezden verilen talimatla idare edildiğinin tezahürleri ve delilleridir. (Millî Emniyet Reisliğinin 9.9.955 tarihli raporu), Hâdisе sırasında İstanbul Emniyet Başmüfettişi bulunan Nevzat Emrealp (... hâdiselerin bir talimat ve direktifle başladığını) şahit Şevket Temiz (... bir

bodrum katında olup sokaktan imalâthane olduğu belli olmayan bir mahallin dahi şahıs ve hüviyeti başka bulunduğundan tahrip edildiğini...) Emekli Kolordu Kumandanı Fazıl Bilge (... böyle bir hareketi memlekette hâkim olan otoritelerin meydana getirebileceği kanaati hasıl olduğunu, bunun da ancak Parti ve onu sevk ve idare edenler olabileceğini...) ifade etmişlerdir. Burada üzerinde durulacak nokta harekette öncülük eden, tatbika vasıta olan teşekkül ve mensupların tayin ve iraesidir. İzmir ve tahribe kadar gidecek bir hareket de (muhalefet partilerinin), (Gençlik teşekküllerinin) ve (Kıbrıs Türktür Cemiyetinin) kullanılmasına imkân yoktur. Kaldı ki Gençlik ve Kıbrıs Türktür Cemiyetinin büyük bir harekete geçecek teşkilâtı yoktur. Bunların cereyan eden şekilde bir harekete muktedir olmadığı şhadetten ve dosya 3/12 deki ek 37 ve 38 sayılı Millî Emniyet Reisliği ve Başmüfettişliğinin verdiği raporlardan anlaşılmaktadır. Bu cemiyet mensuplarının nümayişe şu veya bu suretle iştiraklerinin hedef ve gayesi mücerret gösteriye matûf olabilir. Bununla beraber gerek öğrenci teşekküllerinin, gerek Kıbrıs Türktür Cemiyetinin ve komünistlerin hadisede bir dahli ve tesiri bulunmadığı tesbit kılınmıştır. Buna mukabil (D.P. teşkilâtının nümayişlerde hâkim rol oynadığı) yukarıda adı geçen ek 38 deki Millî Emniyet Başmüfettişinin yazısında belirtilmiştir. O zaman bir Devlet memuru olan Müfettişin, hakikatı daha açık olarak bildirmesine durumunun müsait olmadığını kabul etmek lâzımdır Bu hususta malûmat ve rapor vermek mevkiinde olanların daima bu noktaya temas etmekten mümkün olduğu kadar ictinap eyledikleri görülmektedir. İzmir’de de hareketi idare edenin parti teşkilâtı olduğunun, İzmir’de o tarihte NATO Hukuk Müşaviri bulunan Rasim Atalay’ın (Kendisine Yunan Binbaşısı tarafından vaki yardım ve müracaatı üzerine D.P. İl Başkanı Enver Dünder’a keyfiyeti bildirdiği ve mumaileyhin de ihbar ve şikâyet edilen mahalle askerî birlik gönderdiği) yolundaki beyanı ve Arif Barto, öğretmen İbrahim Serter’in (... İzmir tertipcilerinin; idare âmirleri ve D.P. mensupları....) bulunduğu hakkındaki ifadeleri meydana koymaktadır. Rasim Atalay’ın Vali Kemal Hadımlı yerine velev tanıdığı olsa dahi bir parti başkanından istimdat talep etmesi ve bu talebi Parti başkanının yerine getirme selâhiyetine sahip olması dikkati calip ve mânidar bir keyfiyettir. Bu suretle hareketin bir merkezden evvelce verilen talimata uygun olarak idare edildiği müşahade olunmuş ve D.P. iktidarının bu kabil işlerde parti teşkilâtına müracaat eylediğini, İzmir, Topkapı, Geyikli, Kayseri, Demokrat İzmir gibi olaylar açıkça göstermiştir. Topkapı olayı bir günde tertip ve ihzar edilmiş, beş altı bin partili kısa bir müddet içinde bir noktaya (Topkapı, Kayseri, Demokrat İzmir dosyaları) yığılmıştır. Şahit Halim Kayılı, Hayrettin Sümer’in şhadetini teyit eden şahit Nevzat Emrealp ve Aydın Konuralp’in beyanlarından anlaşılacağı üzere hâdiseden bir veya iki gün evvel Eskişehir’den İstanbul’a, muhite yabancı polis ve fabrikalardan işçi şevki, hâdiselerin ertesi sabahı Mükerrer Sarol’un Ankara’dan telefonla Beykoz’dan D.P. başkanı Mehmet Kaptan ile konuş-

ması, olaylarda parti teşkilât ve mensuplarının kullanıldığıının munzam delilleridir. Bilhassa bir Devlet Bakanının, İstanbul harap bir halde iken, şهادette sık sık adı geçen Kaptan ile teması, hâdiseden mukaddem bu zatin vazifelendirildiğine delâlet eyler.

· Bu delil ve emarelerle şahit Hikmet Bil, Haydar Tansu, Kemal Yıldırım, Müştak Tüzün, Yakup Ulukan, Necip Bozkır, Şevket Temiz, Cemal Gökbel, İsmail Çoker ve Adaler Emniyet Âmiri Ahmet Hamdi Canoğlu'nun hâdiselerde (... Parti teşkilâtının ve partililerin iştirak etmiş bulunduklarını) bildiren mahiyetteki beyanları da ilâve edildiği takdirde, mevcut delillerin bu noktada da birleştiği görülmekte ve hâdiseleri yakından takip etmek ve görebilmek mevkiinde bulunan şahit Refik Tulga'nın (... tertibin tertipçileri particilerdir. Çünkü ancak büyük bir parti teşkilâtıdır ki İstanbul'a çok uzaklardan bu kadar insanı toplayabilir ve onların ellerine bir birine benzeyen âletler tevzi edebilirdi...) diye vaki şهادeti, keza durumu aydınlatmaktadır. Aynı günün sabahı (Cumhuriyet) gazetesinde bir muhabirin sorusuna bilhassa İstanbul'da suçlu adedi azalıyor, memlekette asayiş durumu memnuniyet vericidir. Bu neticenin sebebi, vatandaşların olgunluğunda ve zabıta kuvvetlerimizin çalışmasında aramak yerinde olur kanaatindeyim) diyen İçişleri Bakanı Namık Gedik'in İstanbul'da kalması, o anda verilen bir karar mahsulü olmaktan uzaktır. Namık Gedik'in, durumu idare ve partililerle teması bakımından İstanbul'da bırakılmasının muvafık görüldüğü kanaatını veren haller mevcuttur, (... o akşam vilâyette bulunuyordum, o sırada müntehir Dahiliye Vekili Namık Gedik'in yaptığı telefon konuşmaları, bu hâdisenin bir tertip olduğunu gösteriyor. Birinci telefon o zaman Emniyet Genel Müdürü Ethem Yetkiner ile idi. Dahiliye Vekili verdiği emirde; polis yumuşak davransın, bu bir millî galeyandır diyordu. İkinci telefon konuşmasını Nafia Vekili Zeytinoğlu ile yaptı. Sen anlamazsın, biz yaptığımızı biliyoruz. Bu millî galeyandır, dedi) suretindeki şahit Selçuk Emre'nin beyanı, müntehir Gedik'in İstanbul'da kalması sebebinin bir bakımdan izah eder. Hatta şahit Nabi Up'un beyanına göre Haydarpaşa'dan vilâyete saat 8,30 dan çok sonra gelmiş olması itibariyle o zamanda yer yer ızrar ve tahrip devam ettiği halde zabitanın şiddet göstermemesini tavsiyeden çekinmemiştir. Esasen böyle şumullü bir hareketin teşkilâtın mahrum olacağı düşünölemeyeceğini ve böyle bir teşkilâtın mevcudiyetini ve hazırlamış olduğu geniş tertibi Hükûmetin haber almaması veya hiç olmazsa hâdiselerden sonra takip ve tesbit edememesi bahse konu olamayacağına nazaran bu teşkilât mensuplarının vikaye ve himaye gördüğü şüphesizdir. D.P. teşkilâtına emir ve talimatın şifahen verilmesi mümkün bulunduğu gibi, gizli olması da kabildir. Ancak 3/28 sayılı karton ek 75 deki İstanbul Savcılığı'nın 8/8/960 tarihli yazısında bildirildiği üzere D.P. evrakının tetkikine 2.6.960 tarihinde sıra gelmiş ve o tarihte el konulmuştur. Yine bu yazıda (... 6/7 Eylül tarihinde ki olaylara ait parti üst kademelerinden verilen yazı ve şifahî emirler, alt kademeler-

den verilen mukabil cevaplara ait yazı ve karar defterindeki bu yapraklar koparılmış ve imha edilmiş olduğu anlaşılmıştır) diye bildirilmektedir ki, bu husus yazılı veya yazıya akseden şifahî emirlerin elde edilmemesi sebebinin açıklanmaktadır.

Şurasını ayrıca kaydeylemek icabeder ki, nümayiş ve tahribe iştirak edenlerin yalnız D.P. mensupları olduğu iddia edilemez. Ancak hâdiseler bu teşkilât elemanlarının idare ve öncülüğü ile vukua gelmiştir. Zabitanın müsamaha ve müsaade ve çekimser davranmasının diğer sebebi de yer yer demokratların mevcudiyetini müşahade etmiş olmalarıdır. Bu cümleden hâdiseler dolayısıyla Demokratlar hakkında araştırmada bulunduğu için başka mahalle nakil ve sonradan emekliye sevk edilen Adalar İlçesi Emniyet âmiri Ahmet Hamdi Canoğlu'nun beyan ve şهادeti kayda değer bir mahiyet arz etmektedir.

Netice şudur ki; hâdiselerde parti teşkilâtı elebaşları ve mensuplarından faydalanılmış, bunlar organize edilmiş, hâdisenin şûmullu, her tarafta aynı zamanda vukua getirilmesi temin olunmuştur. Bu sayılan deliller, emare ve karinelerle sanık Bayar, Menderes ve Zorlu'nun 6/7 Eylül hâdiselerinin mürettepleri olduğu ve sanık Kemal Aygün'ün bu tertip ve ihzara ve icraya muavenette bulunduğu sübûta iktiran etmiştir. Diğer taraftan İstanbul'daki hâdiseler yalnız izar ve tahrip ile kalmamış, yangın çıkarılmış, yer yer yağma olmuştur. Hâdiselerin bu şekilde vehamet kesbetmesinde sanık bulunan idare âmirlerinin de hareket tarzları tesir eylemiştir, Ş ö y l e k i :

D) Sanık İstanbul eski valisi Fahrettin Kerim Gökay ve Emniyet Müdürü Alâettin Eriş'e gelince:

Bu sanıkların; sanık Celâl Bayar, Adnan Menderes ve Zorlu ile anlaşıp hâdiseyi tertip ettikleri, tertipte verilen talimat ve direktifte izar ve tahribin de bahse konu olduğunu bildikleri, izar ve tahribe müsaade ve müsamahanın bu kasda dayandığı teşvik veya yardım ve müzaheretle bulundukları hakkında kâfi delil ve şهادete tesadüf edilememiştir. Ancak, o gün bir nümayiş olacağını veya hiç olmazsa nümayiş vukuu ihtimalini bilmekte ve nümayişe müntazır durumda oldukları anlaşılmaktadır. Hâdiselere tekaddüm eden zamanda ve hâdiseler sırasında bu sanıkların şu yolda fiil ve hareketlerini görüyoruz:

Kıbrıs dâvası dolayısıyla hava gergindir. Yunan basınının tahrikleri ve Türk basınındaki akis ve müdafaalar devam etmektedir. 28.8.955 de Kıbrıs'ta katliâm olacağı haber ve şayiası, sanık Menderes'in 24.8.955 de Liman lokantasındaki nutku, Kıbrıs mevzuundaki tansiyonu yükseltmiştir. 26.8.955 tarih ve 11585 sayılı yazı ile ve 27.8.955 de hazır olmak üzere sanık Gökay birinci ordu müfettişliğinden muntazır kıt'a ve muayyen yerler için yardım birlikleri istemiştir. Sanık Eriş, teşkilâta yazdığı 26.8.955 tarih ve 229 sayılı tamim ile senelik ve haftalık mezuniyetlerin kaldırıldığını ve bazı zabıta tedbirlerini bildirmiş ve 31.8.955 tarihli diğer bir yazıda da

müteyakkız bulunulmasını kaydeylemiştir. Sanık Gökay ve Eriş, bu hareketleriyle durumun kritik olduğunu kabul etmişlerdir. Sanık Gökay hâdisе günü Selânik'te Atatürk'ün evine bomba atıldığını saat 3,30 da makamına geldiği zaman Cumhuriyet Gazetesi muhabirinin telefon etmesiyle öğrendiğini, bu yüzden teşyie gitmediğini söylemiştir. Fakat hâdiselerin başladığı, tahrip hareketlerine geçildiği saat 17.30-18.00 e kadar normalin üstünde bir tedbire müracaat etmemişler, evvelce ciheti aske-riyeye vaki müracaatlarıyla iktifa eylemişlerdir. Halbuki kendi beyanlarına göre da-ha bomba atılması haberinin vahim ihtilâtlara yol açabileceğini takdir ettiklerini bu arada bildirmişlerdir. Sanıkların büyük bir harekete intizar ettikleri tahkikat safhala-riyle tebeyyün etmiş, nitekim Patrik Athenagoras'ın (.... vak'adan iki saat kadar ev-vel o zamanki İstanbul Valisi, Patrikhaneye saat beşte telefon ederek İstanbul'da vu-kubulacak hâdiselerden telaş gösterilmemesini bildirdiğini) söylemesi de bu intizar durumunu göstermektedir. İşbu beyanı ve tahkikata göre sanık Gökay, Ordu Müfet-tişliğinden evvel Patrikhanenin dikkat nazarını çekmiş oluyor. Filhakika (Zabıtname sahife 69) sanık Gökay (... bir taraftan Emniyet Müdürü ile temasta bulunuyordum, kıtayı muntarız halinde bulunan kıt'aların haberdar edilmesini Emniyet Müdürü ba-na şu dakikada yanımda Şube Müdür ve Muavinleri vardır, hazırlıyorlar. Biraz sonra imzaya gönderilecek, dedi. Biraz sonra kâğıdı imzaya gönderdi, bununla iktifa etme-di, Ordu Kumandanına 17, 17,30 da telefon ile yazdığımız bir yazıyı geç gönderile-bilir diye düşünerek okudu. Bunu Ordu Kumandanı da tasvip etti.) Zabıtname: 74 de (yazıları saat 5 den itibaren yazmaya başladım. Ve saat beş buçuktan itibaren orduya bildirdik...) demiştir. Halbuki harekete mesnet olacak resmî yazının saat 19-19,30 dan evvel gönderilmediği şahit Fazıl Bilge ve Vedat Garan'ın beyanından anlaşılmaktadır. Askeri kuvvet talebi hakkında Birinci Ordu Müfettişliğine yazılan 6/9/955 tarih ve 11841 sayılı yazıda (... Şehrimizde Rum müesseselerine her hangi bir taarru-zun çok kuvvetle ihtimal dahilinde bulunduğundan... "muayyen birlik ve yerlerden bahsedilerek" birliklerin bindirilmiş olarak bu akşam saat 20 den itibaren kuvvei muntazıra halinde bulundurulması...) şeklinde iş'ar kılınmıştır. Bazı yerlerde tahrip hareketi saat 17,30-18 sıralarında başlamış olmasına göre, birliklerin saat 20 de kışla gibi yerlerde hazır bulundurulması değil doğrudan doğruya vak'a mahallerine gön-derilmesinin temin ve talebi halin icabı idi. Bununla beraber şahit Nabi Up şehade-tinde askerî kuvvetler için saat 18-18,30 raddelerinde 1.ci Ordu, 15.ci Kolordu Da-vutpaşa kışlası kumandanını müteaddit defalar aradığını söylemiştir. Bu arama key-fiyeti, birinci yardım talebine ait ise, 17,30 da müracaat edildiği yolundaki beyanları tekzip eder mahiyettedir. Birinci Ordu Müfettişliğine yazılan yazıdan sonra aranmış olmasına taallük ediyorsa bu takdirde talep edilen kuvvetlerin bu kadar kısa zaman-da hazırlanıp istenilen yerlere gönderilmesine vakit ve teknik bakımdan imkân bu-lunmadığı ek 67 deki Örfi İdare Komutanlığının 4.Kasım.955 tarih ve 1818 sayılı

yazısında ve Vedat Garan'ın şهادetinde mukni ve mantıkî surette anlatılmıştır.

Sanık Alâettin Eriş, vak'aya tekaddüm eden günlerde zabıta teşkilâtına bazı tamimler yapmıştır. Fakat hâdisе günü gereken tedbirleri almamıştır. Bunda münteher Gedik'in, eski Emniyet Genel Müdürü Ethem Yetkiner'in telkin ve beyanlarının tesiri olduğu anlaşılıyor. Fakat bir zabıta âmiri sıfatile hâdiselerin ceryan şeklini müşahede eylemesine nazaran selâhiyeti dahilindeki tedbirleri re'sen ve o anda alması, gereken emirleri vermesi icabederdi, karton 3/25, ek: 69 da. 5.12.955 tarih ve 403 sayılı olup sanık Gökay, sanık Alâettin Eriş hakkında yazılan yazıda (leffen takdim ettiğim resimde görüleceği üzere Emniyet Müdürü belki daima bağlı olduğumdan direkt emirler telâkki ettiği Dahiliye Vekilinin millî galeyandır telkini altında nûmayişçiler arasında yalnız el çırpmadığı müşahede ediliyor) demiştir. Gerek bu yazı münderecatına, gerek şahit Kemal Savcı'nın (... Alâettin Eriş çok vakur bir hareket bu, heyecan karşısında gözlerden yaş akacağı geliyor dedi. Yarım saat sonra kepenkler, camlar kırılıyordu. Tekrar gördüğümde müteessirdi...) Emniyet Başmüfettişi Şemsettin Öge'nin (... sokağın başında gâvur mağazasını kırıyorlardı bu esnada sanık Alâettin resmî bir araba ile geldi seyretti. Hatta kendisini alkışladılar, otomobil yürüdü gitti), Milli Emniyetten Halil Tufan'ın (Ağacamiinin yanında Ethem Yetkiner'i gördüm, konuşurken yanıma Alâettin Eriş ve muavinleri geldiler, bir şeyler konuştular. Umum Müdür, sabredin bu talebe nûmayişidir, dedi... Camlar çerçeveler kırılırken Umum Müdür bir müşahit gibi kalıyor...) suretindeki ve birbirini teyit eder mahiyetteki beyanları ve sanık Gökay'ın bahse konu yazısı da nazara alındığı takdirde sanık Alâettin Eriş'in hâdiseler karşısında her hangi bir tesir ile olursa olsun vazifesini tamamen ve gereği veçhile ifa etmediği tesbit edilmiş bulunmaktadır. Sanık Gökay bir taraftan tedbir aldığını ve tedbirlere müracaat edildiğini müdafaa ederken (halkındeşarj olmakta bulunduğunu) söylemiş, sanık Alâettin, ittihaz ettiğini iddia ettiği tedbirlerin halk ve zabıta memurları muvacehesinde takındığı tavır ve sözleriyle tesirini izale edeceğini düşünmemiştir.

Şu suretle sanıkların tedbir eksikliklerinin, fiil ve hareketlerinin, tertibin esas mahiyetine vakıf bulunmadıklarından ileri geldiği tesbit edilememiş, ancak hareketleri mücerret vazifelerinin gerektirdiği lüzumlu ve şumullu tedbirleri hâdiseden evvel ve sonra ittihaz etmemiş olmasına münhasır kaldığı görülmüştür.

E) Savunma:

İsnad olunan suç mahiyetine ve hâdiseye göre sanık Bayar, Menderes, Zorlu ve Hadımlı'nın fiili ve hareketleri arasındaki irtibat ve haklarındaki deliller birbirine bağlı bulunmasına binaen durumlarının kül halinde bir tablo içinde mütalâasını zarurî kılmış ve kararın A, B, C bölümlerinde hareketleri tesbit, delil, emmare ve karineleriyle birlikte izah ve irae kılınmıştır. Hâdisenin maddî cephesi ve fiilî durumları itibariyle bunlardan ayrı bir hukukî mahiyet arzeden sanık Gökay ve Eriş'in fiil ve ha-

reketleri ve varılan sonuç ayrı bölümde belirtilmiştir. Bununla beraber sanıkların savunmaları bazı noktalarda birbirinden ayrıldığından her sanığın savunması birer birer gösterilmiştir.

1.- Sanık Celâl Bayar ve müdafilerinin savunmaları özeti:

Kıbrıs dâva ve safhaları nümayiş için müsait bir vasat teşkil eylediği, İzmir'de ilk Fakülte ölen Tıp Fakültesi, Göğüs hastalıkları kliniği inşaatına sarf edilmek üzere tertip edilen Fuar eğlenceleri ve bu tesislerin temelini atmak için gideceği İzmir seyahatı şahidin dediği gibi lüzumsuz bulunmadığı, hava muhalefetinden dolayı uçakla Ankara'ya dönülmediği, hava müsait olsaydı Tayyare ile İstanbul'a gideceği, öğle uykusu yapmaması, hâdisede delil olamayacağı, şahit Refik Tulga telefon muhavere-lerini dahi sui tefsir ettiği, Florya'dan Kabataş'a gelirken muayyen güzergâh takip edilmediği gibi kendisi için mutad bir yol da bulunmamasına binaen takibedilen yolun, hazırlanan nümayişleri görmek maksadına istinad edemeyeceği, Abdullah Efendi Lokantasında yemek yemekte iken Anadolu ajansından telefon eden Nail Mutlugil'in bomba haberini Muzaffer Ersü tarafından Menderes'e bildirmesi ve onun ajansa hemen yayınlanması talimatına muttali olması, suç delili olamayacağı, Yamanlar kampında Selânik'te bomba patlarsa diye bir söz sarfetmediği, bunun mücerret şahit İbrahim'in beyanına inhisar eylediği, suçun Kıbrıs Türktür Cemiyetine ve Komünistlere yüklemek istediği iddiasını şahit Aknoz ve Yetkiner'in şهادetleriyle çürüdüğü, mamafih vak'anın ilk anında bunlardan şüphe edilmesinin gayri tabii olamayacağı, İzmir'den öğleye yakın İstanbul'a gelindiği, Florya'dan Kabataş'a saat 17,30 da hareket edilmiş olduğu, buna göre gayet mahdut bir zaman içinde temasın mümkün bulunmadığı İzmir'den İstanbul'a gelinmesi aleyhe tefsir edilmesine göre İstanbul'dan Ankara'ya hareketinin bir delil mahiyetinde olamayacağı, İzmir'den Ankara'ya hava muhalefetinden uçakla gidilemediği, trenle seyahatin ise seyahatları nizamlayan talimatları mevcut olduğu, güzergâhta bir takım tedbirler bunların ittihazı için münasip zaman içinde keyfiyetin ele alınması iktiza edeceği, bu külfetli yolun ihtiyar edilmemesinin aleyhe delil gösterilemeyeceği, Sapanca'dan İzmit'e döndükten sonra otomobille İstanbul'a geldiği, tahripçiler grubu ile mücadele ettiği, tertipten haberdar olmadığı gibi isnad edilen maksat altında mürettep mevkiinde bulunmadığı, bu maksatla diğer her hangi bir sanık ile de irtibatı mevcut olmadığı, şahitlerin samimi olmadığı, Nevzat Emrealp'in verdiği raporla ifadesi birbirini tutmadığı, hâdise D.P. nin eseri denilirken bunun diğer teşekküllerin yapamayacağına istinad ettirilmesinin doğru olamayacağını, delillerin gösterilmesi icabettiği, ekalliyetlere karşı her zaman vatandaş hukuku dairesinde hareketi siyasî şiar edildiği, Kıbrıs'ta Türklerle karşı tethiş yoluna gidilerek bu yüzden Türk umumî efkârında heyecan, asabiyet ve hassasiyet yaratıldığı, 28.8.955 de Türklerin katliâm edildiği haberinin şayi olması, dahildeki Rumların Kıbrıs için para toplamaları, ilhak gayesine matuf hareketleri

Türkleri büsbütün asabileştirdiği, bu sırada Selânik'teki bomba hâdisesi Türkleri teskin imkânını selbeylediği, 6/7 Eylül nihaî bir hareket ve mitingin hususiyetleri olduğu, tahrip gaye değil, samimi hissin tezahürü bulunduğu, bazı zararlı kimselerin kitle psikolojisinden istifade ederek işi tahrip ve yağmacılığa döktükleri müdafaa edilmiş ve bu meyanda Cumhuriyet Gazetesinin 1955 senesinin 4, 5, 6 Eylül nüshaları ve Ahmet Hamdi Başar'ın "devrimizin iç yüzü" eserinden iki yaprak ve Son Posta gazetesinin 2.Kasım.1955 tarihli nüshasının sureti verilmiştir.

S a v u n m a n ı n T a h l i l i :

Savunmada bahsolunduğu üzere Kıbrıs coğrafi ve siyasî tarihinin geçirdiği safhaların burada birer birer tafsili savunma esasının dışında kalır. Bu dâvada Demokrat Parti idaresinin Kıbrıs meselesinde takip ettiği siyasetin ve bu bapta faaliyet, saha ve hududunun ne bakımdan ve hangi dereceye kadar suç ve dâvayı ilgilendirdiği nazara alınarak bu cihet kararın baş tarafında bahse konu edildi. Kıbrıs dâvasının nümayiş için müsait bir vasat teşkil ettiği hususuna gelince: Bu yönden zaten hâdiseye ele alınmış, keyfiyet izah kılınmıştır. Üzerinde durulması gereken, yaratılmış olan ruhî hâlet ve vasattan sanıkların ne suretle ve sebeple faydalanmış olduklarıdır. Bu da kararın ait bulunduğu kısmında ele alınmıştır. İzmir'den yeni avdet eden bir Devlet Reisi için kısa bir müddet içinde tekrar İzmir'e gitmesinin mühim bir sebebe istinad etmediği, bahusus kritik bir zamanda Hükûmet merkezinin başsız kaldığı şahit Tulga'nın şهادetinde sebepleriyle birlikte tafsilen anlatılmıştır. Esaslı sebep olarak Ege Üniversitesinin temel atma merasimi dolayısıyla gidildiği ileri sürülüyor ve gazetede ki havadis mesnet olarak gösteriliyor. Bir Devlet Başkanı, bu gibi törenlerde usulen ve mutad veçhile dâvet olunabilir. Hükûmet Başkanı ve Bakanların çoğu İstanbul ve İzmir'de bulunduğu sırada Devlet Başkanının da Hükûmet merkezinden ayrılmasına bir kliniğin açılmasının mesned gösterilmesi, şahit Tulga'nın saydığı sebepler ve o günkü durum muvacehesinde varit ve samimi addedilemez. Hava muhalefetinden uçak ile Ankara'ya dönülemediği, trenle seyahatin bazı nizam ve evvel-den alınan tedbirlere bağlı külfetli bir vasıta olduğundan seyahatin vapurla ihtiyar edildiği bildirilmiştir. Kararın taallûk eden kısmında kaydolunduğu üzere İstanbul'a muvasalat gününün akşamında aynı mahzur ve külfetler nazara alınmadan trenle Ankara'ya hareket edilmiş olmasına göre bahse konu savunmanın samimiyet derecesi sarsılmıştır. Haydarpaşa'ya gitmek için takip edilen yolun mutad yol bulunup bulunmadığı değil, Florya'dan Haydarpaşa trenine yetişilmesi ve Kabataş'a gidilmesi için en müsait yolun hangisi olduğu üzerinde durmak icabeder. Bu muvafık yolun da her halde Taksim'den geçtiği ileri sürülemez. Hareketin komünistler tarafından icra edildiği kanaati sanık Bayar ve Menderes tarafından telkin edildiği mesbuk şهادetten ve sanık Fuat Köprülü'nün müteaddit beyanlarından anlaşılmaktadır. Devlet ve Hükûmet Başkanlarının bu husustaki kanaatlarının hareket tarzı ve sözleriyle benimse-

yen o zamanki Örfi İdare Komutanı Nurettin Aknoz ve Ethem Yetkiner'in beyanları savunmaya mesnet olacak mahiyet, arz etmemektedir. Tertibin komünistler tarafından yapıldığı iddiası yalnız vaka akebinde değil, 12.9.955 tarihinde D.P. Meclis Grubunda ve B.M.M. de daima ileri sürülmesine göre bu isnad ve iddianın hâdiselerin ceryan şeklinden mülhem olduğu söylenemez. Refik Tulga'nın da şahadet ettiği gibi dâvaya iç politika gözü ile bakıldığı görülmektedir. Buna dair olan şahadet de hâdiselerin akışına uygunluk vardır. Şahit Nevzat Emrealp, şahadetinin ve verdiği raporun sebep ve mesnetlerini izah etmiş, sanığın durumuna müessir bir mübayanet de bulunmamıştır. İbraz ettiği vesikalardan Ahmet Hamdi Başar'ın (Yaşadığımız devrin iç yüzü) kitabından alınan 93-94 üncü sahifelerdeki mütalâaların bir kısmı hâdiselerin maddî cephelerine uymadığı gibi ateş emri verilip verilmemesi hususu da şahit Vedat Garan tarafından verilen izahat ile aydınlatılmıştır. 2.Kasım.955 tarihli suret, B.M.M de İç ve Dış siyaset hakkındaki konuşmasına aittir. Dâvaya taallük eden kısmına örfi idarenin bütün şumulü ile hâdiseye el koyduğu Dahiliye Vekâleti Müfettişleri tarafından mes'ul memur hakkında tahkikat yapıldığını tahkikat neticesinin beklenmesinin zarurî bulunduğunu zikreylemesinde savunmasına yarar bir mahiyet müşahede olunmamıştır. İstanbul harap olduktan sonra dolaştığını gösteren gazete fotoğrafları, suçun ikândan sonra sanığın teessürünü göstermesi maksadiyle ibraz edilmiş ise, elbette bir kısım suçlularda suçun işlenmesini müteakip müteessir olabilirler. Bu bir ruhî hâleti ifade etse bile savunmayı destekleyemez. Sanık ve müdafilerinin savunmaları mevcut deliller ve emmareler karşısında varid görülmemiştir.

II.- Sanık Adnan Menderes ve müdafilerinin savunmaları:

Hâdisenin D.P. teşkilâtı tarafından yapıldığına, şifahi, yazılı emir verildiğine ve aralarında anlaşma bulunduğu dair delil elde edilmediği, şahadet geçmediği, yakalananların hiç birisi D.P. Hükûmet veya Devlet ricalinin tertibine dair olduklarını söylemedikleri, Kıbrıs Türktür Cemiyetinin nümayiş seklinde bir teşebbüse girişebileceği, D.P. nin o günlerde Kıbrıs dâvasına ait tutumunun böyle bir tertibe müsait olmadığı, isnad olunan maddedeki suç unsurların mevcut bulunmadığı, gazetelerdeki neşriyatın, tertibin Hükûmet tarafından yapıldığını gösterir mahiyette olmadığı, şahitlerin bir kısmının siyasî hasımları olduğu, bir kısmının mes'uliyet duygusu altında şahadet eylediği, bitaraf şahitler, sanıklara izafe edilecek bir tertibin olmadığını söyledikleri, Sen Sinod Meclisinin kararına istinad eden Patrikhane yazısı, hâdiselerin manzarasını tesbitten ibaret kalacağı, resmî merci olmayan Patrikhanenin yazısına cevap vermek mecburiyeti bulunmadığı, Nevzat Emrealp'in 20.9.955 tarihli raporu aleyhe delil teşkil edecek mahiyet taşımadığı, Millî Emniyet Şefliğinin 8.9.955 tarihli raporuna İddia Makamının yanlış mâna verdiği, buna mukabil ek: 35, 36 daki

13.3.956 tarihli Örfî İdare raporunda Hükûmetin şumullü tahkikata tevessül ettiğinin anlaşıldığı, Emniyet, kuvvetlerinin çalıştığı, bazı mıntıklarda âtil kalması, âni hücumdan tevellüt ettiği, bomba haberinin ajans ile neşrinde ısrar edilmediği, İstanbul'dan hareketin, Meclis grubu münakaşalarının, Namık Gedik'in durumu aleyhe delil sayılacak bir hususiyeti ihtiva etmediği, iç tüzüğün yalnız Meclis müzakerelelerinde tatbik edileceği, 6/7 Eylül hâdiseleri dolayısıyla 13.1.956 tarihinde Meclis tahkikatına mahal olmadığına karar verilmesi, bu kararın kanun hükmünde bulunması ve Millî Birlik Komitesince kaldırılmaması itibariyle karara mevzu teşkil eden hâdiseden dolayı kaza makamınca tahkikat icrası usulen mümkün olamayacağı, Ahmet Emin Yalman, Örfî İdare mahkemesinde hâdisenin bir tertip olmadığını söylediği, tedbirlere tevessül edilmesi itibariyle tertibin mevzubahis bulunmadığı, şahit Hayretin Sümer'in şehadeti suça mesnet olamayacağı dermeyan edilmiştir.

Savunmanın Tahlihi:

Savunmada serdedilen hususlar, kararın A, B, C bölümlerinde tafsilen tahlil ve mucip sebepleriyle bahse konu edilmekle beraber, burada kısaca bir daha gözden geçirilmiştir. Hâdiselerde tertip olduğunda bütün şahitler ittifak etmekte ve mevcut deliller bunu göstermektedir. Gerek grupta, gerek Meclisteki konuşmalarında sanık da bu ciheti açık bir şekilde ifade etmiştir. Binaenaleyh tertip var mı, yok mu noktası üzerinde durmaya mahal yoktur. Hâdisenin (Kıbrıs Türktür Cemiyeti), (Komünistler) veya (teşkilâtlı muzır kuvvetler) gibi teşekkül ve unsurların, faaliyetinden mütevellit olması ihtimali ileri sürülebilir. Nitekim savunmalarda bunlar gerek delâleten, gerek sarahaten bahse konu olmuştur. (Kıbrıs Türktür Cemiyeti), (Komünistler) hakkında aylarca durulmuş, mensup ve taraftarları takibat ve tahkikata maruz kalmış, tevkif edilmiş, bir kısım suçluları mahkemelere verilmiş, fakat hâdiselerin bunlar tarafından çıkarıldığı, evvelden bir tertip ile harekete geçtikleri bilveçhile tesbit olunamamıştır.

Savunmada, Türkiye'de müseccel komünistlerden başka müseccel olmayan komünistler de bulunabileceği söylenmiştir. Tahkikat ve takibat müseccel olsun, olmasın bütün bu gibilere teşmil edildiğine şlüphe yoktur. Şahit Cemal Sancak'ın ve diğer bazı şahitlerin beyanlarından anlaşılabileceği veçhile bir millî emniyet mensubu, bile komünist olması ihtimaline binaen tevkif edilmiştir. Talebe nümayişine muzır kuvvetlerin katılması ve faydalanması iddiası sıkışıldıkça ileri sürülen basit bir mantık taktiğidir. Bir talebe nümayişinde hazırlıksız, mütekaddim bir tertibi bulunmayan, (muzır kuvvetlerin) o anda derhal teşkilâtlanıp bu kadar geniş mikyasta şehirler arasında ve şehrin uzak yakın semtlerinde birbirine benzeyen âlet ve vasıtalarla harekete geçebilmeleri ve geçtikleri kabul edildikten sonra da böyle bir teşkilâtın meydana çıkarılmaması mutasavver midir? Zabıta âmiri bulunan millî emniyet başmüfettişi Nevzat Emrealp karton 3/13 ek: 38 deki 20.9.955 tarihli raporunda (... muhtelif tale-

be teşekküllerinden başka D.P. teşkilâtının nümayişi desteklediklerine dair haberler alınmış... Kıbrıs Türktür Cemiyetile Şoförler Cemiyetinin, T.M.T.F. ve muhtemelen D.P. teşkilâtının nümayişlerin sirayet ve şumulünde hâkim rolleri bulunduğu müşahade edilmektedir...) denilmekte ve şahit Hayrettin Sümer'in şahadeti hâdisede D.P. teşkilâtının ve ızraç maksadının tertibe dahil olduğunu göstermekte, Nevzat Emrealp'in raporu ile bu şahadet birbirini teyit eylemektedir. Evvelce de tebarüz ettirildiği gibi bir zabıta âmiri ve devlet memuru olan Nevzat Emrealp'in raporunda hâdiselerin D.P. teşkilâtı tarafından tertip ve idare edildiğini açıkça yazması beklenemezdi. Sanık Menderes, hâdiseler dolayisile (Komünistler), (Kıbrıs Türktür Cemiyeti) hatta Meclis ve grup zabıtlarına ve Yüksek Soruşturma'da ifadesi mazbut İsmet İnönü'nün şahadetine göre muhalefet partileri üzerinde durduğu halde hakkında rapor verilen D.P.'yi hatırına getirmemiş ve bu yönden bir tahkikata geçilmesini ilgililere bildirmemiştir. Şahit Hayrettin Sümer'in şahadetine mesnet olan konuşmada bir kısım "Bakanların bulunmadığı, bu bakımdan muhaverelere şahit olmadıkları muvacehe sırasında tebeyyün etmiş, şahit Emin Kalafat, Muammer Çavuşoğlu, Samet Ağaoğlu böyle bir konuşma işitmediklerini söylemiş ise de, şahit Hayrettin Erkmen (Mükerrer Sarol'un... idare âmirlerinin uyanık olduğu bazı yerlerde hâdiselerin önlendiğini anlattığını misal olarak Nakiboğlu ve Adalar Komiserini bahseylediğini) bildirmiştir. Halbuki adı geçen Bakanlar, Mükerrer Sarol'un bu suretle konuştuğunu dahi duymadık demişlerdir. Yalnız Hayrettin Erkmen her nedense muhaverenin sebep ve mesnedi olan birinci kısım hakkında ademi malûmat beyan etmiştir. Görülüyor ki Hayrettin Sümer'in şahadeti mavakaa uymakta ve kısmen Hayrettin Erkmen tarafından kabul edilmektedir. Şahit Hayrettin Sümer, Mükerrer Sarol'un Beykoz'daki Parti Başkanı Kaptanı arattığını ve "yap dedi isek böyle mi olsun, Türk milletine vur dersek öldürür" suretinde de beyan ve şahadette bulunmuştur.

Bu konuya nihayet vermeden Adalar Enniyet Âmiri Ahmet Hamdi Canoğlu'nun (... tertip edenler de muhakkak surette demokratlardır...) şahit Aziz Ozan'ın (.... D.P. Ocak ve Bucak başkanlarından biri benim arkadaşlardan bir kaç kişi arasında vak'ayı müteakip şu konuşmayı yapmıştır. Raporda mevcuttur. "bize parti teşkilâtından Genel Merkeze atfen talimat verildi..."), Millî Emniyetten Halil Tufan'ın (... müretipleri D.P. Hükûmeti ve onun idarecileridir...), şahit Aydın Konuralp'in (Kadıköy'ünde hâdiseleri idare eden Kızıltoprak D.P. Başkanı Sarafim Sağlamer isminde bir şahıs olduğunu söylediler. Sonra Beykoz'dan Mehmet Kaptan'ın 6/7 Eylül'den evvel de bu gibi bir çok hâdiselere teşebbüs ettiğini söylediler. Kanaatımca bu üç şahıs tatbikçi olarak görülüyor... Miting olamaz. Miting yapılsaydı gençlik teşekküllerine haber verilebilirdi....) yolundaki şahadetleriyle şahit Hikmet Bil, Yakup Ulukan, Necip Bozkır, İsmail Çoker, Fazıl Bilge'nin beyanları mahiyet ve medlûlü itibarile D.P. teşkilâtı mensuplarının hâdisede müessir ve teşkilâtçı rollerinin mevcudiyetini

tesbit ettiğini açıkça göstermektedir. Böyle bir teşkilâtın kendiliğinden harekete geçmeyeceğini de kayd etmek icap eder. Milletler arası para fonu toplantısının, harekete geçilmesine mâni olmadığı, hâdiselerin vukuu ile tebeyyün etmiştir. Athenagoras'ın 15.11.1955 tarihli Başbakanlığa yazdığı yazı, hâdisenin tertip olduğunu ve bu tertibin büyük bir teşkilât eseri bulunduğunu ifade etmektedir. Yazıda Patrikhanenin hukukî ve ahdî durumu ile telifi kabil olmayacak surette hükûmetten talepleri sebkettiği ve bu taleplerin yersiz ve patrikhane hakkında bir muameleyi icap ettirdiği, gereken tedbirlerin alınması hükûmetin takdirine bırakıldığı teşekkül eden komisyonca (karton 3/24 ek 65 deki) 13.1.1956 tarihli yazı ile Başbakanlığa bildirilmesine rağmen bu hususta hiç bir muamele ve tedbire teşebbüs edilmemesi tertipçilerin işi derinleştirmekten içtinap ettiklerine delâlet eder. Hâdiselerde Kıbrıs Türktür Cemiyetinin ve komünistlerin tesiri ve rolü bulunmadığı idarî ve adlî tahkikat neticesinde tesbit edilmiş olması bakımından daha ziyade peşin bir kanaat ile hareket ettikleri zâhir olan o zamanki Örfî İdare Kumandanı ve I.cı Şube Müdürünün ek 35, 36 daki 14.1.1956, 13.3.1956 tarihli raporları müdafaayı ve mevcut delilleri red ve tahlil edecek mahiyette görülmemiştir.

Evvelce B.M.M.ce Hükûmet hakkında tahkikat açılmasına karar verildiğinden dolayı başkaca ve halen takibat ve tahkikat yapılamayacağı savunmasının hukukî mesnetten tamamen mahrum bulunduğu derkârdır. Hadiselerin iç yüzüne vakıf olmayan, o zamanki iktidar ve hükûmetin resmî beyanları ve Kıbrıs dâvası karşısında devlet ve millet menfaatleri bakımından mütalâa serdetmek durum ve zaruretinde kalabilen gazete neşriyatının ve Ahmet Emin Yalman'ın Örfî İdare Mahkemesindeki beyanı mevcut delillere göre savunmayı destekler bir mahiyet taşımamaktadır. Kaldı ki hâdise ve tertibin Hükûmet ve o zamanki iktidarla alâkalı bulunduğunu işrâp, telmih ve hatta işaret eden makale ve yazıların da mevcut olduğu zikredilirse bu cihete istinad eden savunmanın yersiz olduğu anlaşılır. Bu itibarla toplanan deliller karşısında sanık Menderes ve müdafilerinin savunması varit değildir.

III.- Sanık Fatin Rüştü Zorlu ve müdafilerinin savunmaları özeti:

6/7 Eylül hâdiselerinin Kıbrıs dâvası ile ilgili olduğu, kendilerinin miting teşebbüsüne mümanaat ettikleri, 25.Ağustos'a kadar bu halin devam eylediği Londra'daki mitingin İngiliz tab'alı Türkler tarafından İngiliz mercilerinden müsaade alınarak yapıldığı, sanığın bir tesiri bulunmadığı, Londra'da iken 3 ve 4 Eylül'de çektiği telgrafların Londra müzakerelerine dair olduğu, üçlü konferansta tarafların takıncakları tavrın henüz belli olmadığına göre, Türk Hükûmetinin böyle bir hâdise çıkarmasında faydası olamayacağı, Sensinot meclisinin yazısı bir istida mahiyetinde ve rivayete müstenit bulunduğu, tarihsiz ve imzasız emniyet raporlarının kıymet ifade etmeyeceği, Başsavcılığın işin D.P. tarafından yapıldığına mütedair mantıkî teselsülünün hukukî bir görüş telâkki olunamayacağı, nümayişlerin saat 17 de, tahribin saat

20-21 de başladığı, saat 22 sıralarında talân ve çapulun başlamış bulunduğu, şu hale göre hâdiselerin şehrin her tarafında aynı saatte ve şekilde başlamadığı, vak'anın başlangıcına nazaran saat 20 den sonraki telefon muhaveresinin bu bakımdan hâdiselerle irtibatı bulunmadığı, İzmit'ten Sapanca'dan İstanbul'a avdet keyfiyetinin delil olamayacağını, aksi hareketin de suç delili gösterilebileceği, Londra mahreçli 28.8.955 tarihli şifre bahis konusu edilemeyecek şekilde mânalandırıldığı, şifre, Mc.Millan ile yapılan görüşmelerden bahseylettiği, (Liman lokantası nutku), (4.9.955 tarihinde Yunan gazetelerinin yakılması), (Londra mitingi), (Bomba hâdisesi), (Radyoda öğle neşriyatı), (Ekspres gazetesinin ikinci baskısı) ayrı ayrı vak'alar olup birbirile irtibatı bulunmadığı, Liman lokantası nutkunun o günkü şartlar içerisinde mütalâa edilebileceği, 6/7 Eylül nümayişini ve olaylarını Yunan ve İngiliz Hariciye nazırlarından öğrendiğini, İddia Makamının şahit ihtar ve lehe olanları kâle almadan aleyhe olanları ikame etmesinin müsavatsızlık husule getirdiği, şahitlerden bir kısmının 6/7 Eylül olaylarını naklettikleri, kendilerinin vazifeten mes'ul şahıslar mevkiinde olduğu, bunların bir kısmı mes'ulleri tayin edemeyecekleri, bazıları da mes'ullerin sanıklar olduğunu delil tayin etmeden söyledikleri, eşkiya çetesinden bahseden şahit İsmail Tamçelik D.P. İl kongresinden delegelik için namzetliğini koyduğu, şahit Aziz Ozan'ın gayretkeşlik yaptığı, şahit Aydın Konuralp'ın şehadeti hakikat hilâfı bulunduğu, radyodaki Yassıada neşriyatı her yazılı müracaatta bulunan şahit olarak celp ve istima edileceği zehabını uyandırdığı, 28.8.955 tarihli ve 83 sayılı şifre telgraf bir nümayiş hazırlanmasına delâlet etmeyeceği cihetle Coşkun Kırca'nın şahadetinin doğru olamayacağı, ek 8 de 16.Ağustos.955 tarihli belge Kıbrıs Türktür Cemiyetinin nümayişteki rolünün gösterdiği, şahit Şevket Temiz'in şahadetinin bu tamim ile alâkalı olabileceği, Cemal Sancak, Nevzat Emrealp'in raporlarının mesnedi hakkında bilgi olmadığı, Türk hey'etinin 28.Ağustos'tan 6 Eylül'e kadar Londra'daki konferansa iştirak ettiği, hâdiselerin sebep ve saikinin Türk düşünce ve şuurunda uyanan tepkide aramak icap ettiği, tertibe iştirak etmediği, 25.Ağustos'tan 8 Eylül'e kadar Londra'da olduğunu savunup 8 Eylül gece yarısı İstanbul'a geldiği, fiil ve hareketinde 517 inci madde unsurlarının da mevcut olmadığını ileri sürmüştür.

Savunmanın Tartışılması:

Tertip ve ihzarın, âmil ve saikin bilhassa Londra konferansında ve takip edilecek siyasette sanık Zorlu'nun, dolayısıyla Türk Hükûmetinin dâvada kuvvetli görünmesini temin hedefine müteveccih bulunduğu delillerle tesbit edilmiş, sanığın, 28.8.955 tarihli şifre telgrafındaki (ilgililere emir verilmesini), (Zorlu'nun aktif hareket edilmek istediğine) dair direktif ve sözlerin hâdiseler muvacehesinde neye delâlet ettiği anlaşıldığı gibi takip olunan usulün bir tertibe taallûk eylediği işbu şifre telgrafı sanık Menderes'in tutum ve hareketi dolayısıyla kararın (A) bölümünde ge-

rekli izahat ve delilleri irae kılınmış, bu noktalara matûf savunmanın yerinde olmadığı açıklanmıştır. Hâdisede şu veya bu topluluğun ve teşekkülün değil doğrudan doğruya D.P. teşkilâtının baş ve sevk edici rolü oynadığı yine delillerle gösterilmiştir. Şurayı kaydetmek gerekiyor ki, sanıkların esas savunmaları netice itibarile bir kaç noktada temerküz etmektedir. Bazen tertip olduğunun kabulü, bazen de reddi, tertip olsa da kendilerinin tertip etmedikleri ve tertibe dahil olmadıklarıdır. Bu savunma her sanık tarafından tekrar edildiği ve bir evvelki sanığın savunmasının reddinde nazara alındığı cihetle tekrar tafsile girişilmesinde fayda mülâhaza edilmiştir. Sanığın bir kısım savunması ise diğer sanıkların savunmalarında bahse konu olmuş ve reddi sebepleri gösterilmiştir. Divan huzurunda Başsavcılığın yeni delil ikame etmesini men eden bir hüküm yoktur. Delilin ikamesi şekli, talebin reddine mesned olamayacağı ve talepleri hakkında Divanın kanaatine göre karar vereceği usulün 239 uncu maddesi hükmü iktizasındandır. Savunmada zikredilen şahitlerden Nurettin Aknoz'un hâdiselerdeki tutumu aşikâr bulunmuş, mumaileyh şahit, sanık Bayar ve Menderes'in daha ilk andaki hâdisenin komünistler tarafından tertip ve ika edildiği yolundaki iddialarını sonuna kadar benimsemiştir. Şahit Kemal Aygün'ün hâdiseler zamanındaki ve bugünkü durumu itibarile işin iç yüzünü bilmemesi kendi zaviyesinden belki mazur dahi görülebilir. Bilhassa kendisinin maiyet polisi şahit Davut Akdemir'in şahâdeti Kemal Aygün'ün beyanı üzerinde fazla tavakkufun caiz olamayacağını göstermektedir. Athenagoras'ın şehadeti ve Patrikhanenin mümessili olarak yazdığı yazı muhtevası lehe bir mâna ifade etmekten uzaktır. Aziz Ozan, Coşkun Kırca ve Aydın Konuralp'in beyanlarının diğer delillere istinad ettiği, şahit Şevket Temiz'in şahadeti (Kıbrıs Türktür Cemiyeti)'nin değil, D.P. teşkilât ve mensuplarının harekete geçtiğinin delili olarak kararda ele alınmış ve sebepleri irae kılınmıştır. Şu hususu tebarüz ettirmek lâzımdır. Şahitlerin şahadetlerinde hâdiselere uygun ve diğer delillerle teyit edilen cihetleri nazara alınır ve takdire mesned olur. Bunun dışındaki beyanların kararda münakaşa ve tahlili lüzumsuz tafsile sebep olacağından üzerinde durulmak mecburiyeti tahmil edilemez. Cemal Sancak ve Nevzat Emrealp'in raporlarının mesnedi hakkında bilgi olmadığı savunulmuştur. Cemal Sancak ve Nevzat Emrealp o günkü mevki ve vazifeleri dolayısıyla raporların da kâfi izahat vermemiş, çekimser yazmış olabilirler. Ancak bu şahitlerin duruşmadaki beyanları ve diğer şahadet ve deliller; tertibi ve tertipçileri meydana çıkarmıştır. Sanık, 28.8.955 den 8 Eylül'e kadar Londra'da olduğunu ve bu itibarla hâdiseye iştirakin bahse konu olmayacağını bildirmiştir. Kendisinin hâdisedeki ve tertipteki tesir ve rolünün ne suretle vukua geldiği izah kılınmıştır. Deliller, tahkikat evrakı münderecatı ve buna dair belgeler sanık ve müdafilerinin savunmalarının yerinde olmadığını tesbit ve tevsik eylemiştir.

IV.- Sanık Kemal Hadımlı ve müdafilerinin savunma özeti:

Kıbrıs'da Türk polislerinin öldürülmesi ve Türk halkına karşı olan tethiş hareketleri, bunların tevhit ettiği havanın İzmir ve İstanbul'da yaşayan Rum ırklı vatandaşlar aleyhine neticeler tevhit edeceğini kararname ve esas iddiada nazara alınmadığı, 6 Eylül tarihli Sabah Postası gazetesinde aynı tarihli Gece Postası gazetesinde çıkan makaleler, efkârı heyecana düşürdüğü, bu yazıların teşvik edici ruhî hâlet meydana getirdiği, (olayların millî ve vicdanın aksülâmelidir) demiş olmasının tertibe iştiraki tazammun etmeyeceği, Komiser Muavini Mehmet Araş'ın bitaraf şahadet etmediği, her türlü tedbire müracaat ettiği (haşin davranmayın) diye tavsiye olunması idare icabının zarureti bulunduğu, naylon Arif diye anılan Arif Barto'nun şahadeti hissî ve karakterine uygun olduğu, şahit Rasim Atalay'ın şahadeti görgüye dayanmadığı, şahit gösterdiği General Cemal Gürsel dinlenmiş olsaydı tedbirleri aldığı meydana çıkacağı, Yunan Başkonsolosu ve NATO Kumandanlığın teşekkür mektubu yazdıkları, büyük kitle karşısında zabitanın kâfi olmadığını evvelce Bakanlığa yazdığı, ek 29 daki Vali Muavininin 11.11.956 tarihli ifadesi sureti ve komiser muavini Nejat'ın 12.9.955 tarihli yazıları savunmayı teyit eylediği, 141 inci maddedeki suç unsurları bulunmadığı, hâdiselerin İstanbul ve İzmir'de aynı saatte olmadığı, İstanbul'da 4,30, İzmir'de 7,30 da başladığı, fotoğraflardaki evza ve hareketinin sırf topluluğu iknaa mâtuf bulunduğu yolunda savunmada bulunmuş ve bazı yazılar ibraz eylemiştir.

Savunmanın tahlil ve tartışılması:

Kıbrıs dâvası kararda kâfi surette açıklanmış, tertip ve ihzar da, bu vasat ve havadan nasıl ve ne suretle faydalandığı izah edilmiştir. Şahit Komiser Mehmet Araş'ın şahadeti, Savcı Yardımcısı Nevzat Akın'ın beyanı ile teyit edilmiş, şahit Arif Barto, Murat Eröz, Orhan Rahmi Gökçe'nin şahadetleri ise hem bu iki şahidin beyanları, hem de cereyan eden olaylar bakımından mavakaaya tevafuk eylemiştir. Karton 3/8 ek 30 daki sanığın durum ve hareketlerini gösterir fotoğraflar dahi fiil ve hareketleri, ne kadar tasvipkâr olduğunu göstermektedir. Şahadette ve fotoğraflarda bahse konu tarzın idarenin icabı ve zarureti olduğu iddia edilemez. Bir idare âmirinin her şeyden evvel vazifesi, vatandaşın can ve mal emniyetini korumaktır. Yapılan tahribatı ve hareketi önlemek isteyen bir komiser müdahalesinden alakoymak, huzurunda ve hâdisenin cereyanı sırasında etrafta zabıta memur ve kuvvetleri mevcut iken bunlara derhal gerekli emirleri vermemek bir idarî zaruret telâkki edilebilir mi? Sanığın durumu kendisine ait bölümünde etrafı münakaşa ve tahlil edildiği üzere hâdiseleri yapanlar teşvik edilmiş, ancak işin çok vahim bir âkibet aldığı anlaşıncı saat 21,30 da Yurtiçi Bölge Kumandanlığından yardım talebinde bulunmuş, daha üst kumandanlıkları acele haberdar etmeyerek fuzulî telefon muhaveresile vakit geçirmiş, Or-general Cemal Gürsel'e 23 de haber verilerek o saatten sonra Ordu'nun müdahalesi

temin olunmuştur. (Karton 3/29. 20/10/1960 tarihli yazı) kaldı ki bu cihet bütün şahadetten ve kendi ifadesinden anlaşılmaktadır. Askerî birliklerin saat 23,30 dan sonra müdahalesi karşısında Orgeneral Cemal Gürsel'in dinlenmediğine mütedair itirazı neticeye müessir bir savunma sayılmamış, yine savunmada hâdiselerin 7,30 da başladığı kaydedilmiş olmasına rağmen sanığın beyanı, şahadeti ve belgeler 17,30-18 arasında meydana getirdiğini göstermiş, bu saatler İstanbul'daki başlangıç saatlerine tevafuk etmekte bulunması itibarile bu noktaya istinad eden savunma da yerinde görülmemiştir. Yunan Başkonsolosluğunun ve NATO Kumandanlığının mektupları hususî mahiyette olduğu gibi hâlin icabı dolayısıyla siyasî nezaketten ileri gelmiş yazılar mahiyetinde de telâkki edilmiştir. İktidarın muhalif partilere, umumî efkâra karşı bazı idare âmirleri hakkında takibat yaptırmak iztirarında kalması yüzünden sanığın bazı vesikalar toplamağa teşebbüs ettiği şahit Mehmet Araş'ın şahadetiyle tebeyyün eylemiştir.

Netice itibariyle sanık müntehir Namık Gedik'in hâdisedeki rolüne uygun surette millî galeyan olarak tavsif ettiği hâdiselerde kendisince malûm bulunan tertibe seyirci kalmakla ve gereken emirleri vermemekle, hatta zabıta müdahalesini bazı yerde men eylemekle suça iştirak etmiş ve savunması vârit bulunmamıştır.

V.- Sanık Fahrettin Kerim Gökay ve müdafilerinin savunmaları özeti:

6/7 Eylül hâdiselerinin asıl faillerini bilmediği istifa dilekçesi ve sanık Bayar'a yazdığı mektuptan bunun anlaşılacağı, öğle vakti (Abdullah efendi lokantasında) birlikte yemek yemesi tertibe dahil olduğuna delâlet edemeyeceği, Selânik'te Atatürk'ün evine bomba atıldığı haberini saat 3.30 da vilâyete geldiği zaman Cumhuriyet muhabirinden öğrendiği, muttali olur olmaz da Bayar ve Menderes'i haberdar ettiği, şahit Hüsamettin'in (yer yer, deşarj olamıyorlar mı?) mealinde beyanı, nümayişlerden söylenmiş olacağına göre, tertipten malûmatı olmadığını gösterdiği, gerekli tedbirleri aldırıldığı, hâdiseler sırasında İçişleri Bakanı müntehir Gedik'in hareketi verilen emir ve talimatta teşevvüş husule getirdiği, İçişleri Bakanının doğrudan doğruya mes'uliyete muhatap olması bakımından kendisine kusur atfedilemeyeceği, yeni delil bulunmadığından muhakemesinin men'i kararlarının bâki kalması icap ettiği savunulmuş ve tasdikli bir gazete makalesi tercümesi ibraz kılınmış ve suçun görevini ihmal vasfında tecelli ettiği düşünüldüğü takdirde af kanununa tâbi olacağı savunmaya ilâve edilmiştir.

Savunmanın Tartışılması:

Sanığın tertibe dahil olup olmadığı, keyfiyeti kendisine ait bölümde tahlil edilmiştir. Gereken tedbirlerin tam olarak ve zamanında alınıp alınmadığı cihetine gelince: hâdiseden evvel (Kıt'ayı muntazıra) istenmiş, fakat bunun ne suretle kullanılacağı organize edilmemiş ve bu tedbir, bir usulün yerine getirilmesinden ibaret kalmış-

tır. Nümayiş 17,30-18 raddelerinde başlamış, bazı yerlerde saat 18 sıralarında tahrip hareketine geçilmiş, büyük bir hareketin başlayacağı hissedildiği ve buna intizar olduğu halde askerî yardım isteği kıt'aların saat 20 de hazır bulundurulması kaydıyla geç vakitte yapılmış; gecikme keyfiyeti, şahit Fazıl Bilge ve Vedat Garan'ın şahadetleri ve saat 20 sıralarında tahribatın tevessü etmiş olduğunun tesbitile tezahür eylemiştir. 2559 sayılı kanunun 22 inci maddesinin İçişleri Bakanına verdiği selâhiyet, görev başında bulunan ve görevine devam eden Valinin selâhiyetini kaldırdığı mânasına alınamaz. Şahit Nabi Up, müntehir Gedik'in vilâyete saat 20,30 dan sonra geldiğini bildirmiştir. Halbuki yukarıda işaret olduğu üzere izarar ve tahribat çoktan başlamıştır. Bu da sanığın tedbirde gecikmesinin ve alınan tedbirin eksik olduğunun bir delilidir. 5442 sayılı kanunun 11 inci maddesinin tatbik şekli hakkındaki tammime de riayet olunmamış veya hiç olmazsa istenen kuvvetlerin ne suretle kullanılacağı hakkında evvelden veya hâdisе sırasında hiç bir teşebbüse geçilmemiş ve tedbir alınmamış ve mücerret yardım istemekle görevin yerine getirildiği zan olunmuştur. Sanık, esas itibarile tertipten haberdardır. Şahit Hikmet Bil, Hüsamettin Cantürk, İsmail Tamçelik, Aziz Ozan, Cemal Sancak ve Halil Tufan'ın şahadetleri mahiyeti bu hususu ifade eylemektedir. Ancak tertip ve ihzarda izarar ve tahrip maksadının da mündemiç bulunduğu vukufu anlaşılamamıştır. Muhakemenin men'i kararı münderecatına ve sonradan elde edilen delillere göre bu cihete ilişkin savunma da yersizdir. 8.10.960 tarihli İsviçre gazetesinden verilen tercüme, savunmaya müessir olmayıp, yazarın bir görüşünü ifadeden ibarettir. Sanığın savunması vârit görülmemiştir.

VI.- Sanık Alâettin Eriş ve müdafinin savunmasının özeti:

Suçta iştiraki hakkında ve sanık Bayar ve arkadaşlarıyla anlaşmış veya izarar ve tahrip tertibine muttali bulunmuş olduğuna dair delil gösterilmediği, ortada kasden tedbir almamak keyfiyeti bahis konusu olamayacağı, hâdiseden evvel ve hâdisе sırasında icap eden tedbirleri aldığı, askerî yardımın zamanında istendiği, saat 20 civarında nümayiş karakterini kaybettiği anlaşıldığından askerî yardım isteğinin vakitinde yapıldığı, heyecan ve infiale müheyya bir kitle önünde sert davranılması doğru olamayacağı, müntehir Gedik'in brütal hareket edilmemesi lâzım geldiğine matuf sözlerle âtil kalan bir kısım emniyet memurlarının hareketi arasında irtibat bulunmadığı, zira Namık Gedik'in konuşması sırasında esasen tahribin başladığı, istifasının dürüst hareketine delil sayılması lâzım geldiği, suç unsurlarının mevcut olmadığı bildirilmiştir.

Savunmanın tahlili:

Bu sanığın da tertipteki izarar ve tahrip keyfiyetinin mevcudiyetinden haberdar olduğu, fiil ve hareketlerinin işbu maksaddan tevellüt ettiği tesbit edilememiştir. Ancak, hâdiselere, tertip neticesinde doğacak hareketlere intizar etmekte bulunduğu bil-

hassa şahit Kemal Savcı, Şemsettin Ülgen, Halil Tufan'ın şahadetleriyle anlaşılmış ve bu husus kararın sanığa ait kısmında etrafı ile izah olunmuştur. Sanığın gittiği yerlerde gereken emirleri derhal vermesi icap ederken bunu yapmamış, bilâkis (bir millî galeyandır) suretinde tavsif eylemiş, vaktaki işin vahamet kesbettiğini müşahade eyledikten sonra şaşkın ve müteessir bir halde görülmüştür. Şahit Cihat Baban, Orhan Eyüboğlu, Necdet Uğur'un bir kısım lehteki beyanları sanığın hâdiselerin başlangıcındaki, cereyanı sırasındaki tutumunu ortadan kaldıracak mahiyette değildir. Nitekim sanık Fahrettin Kerim Gökay'ın sanık Bayar'a yazdığı mektup münderecatı aleyhteki delilleri ve düşüncüyü desteklemektedir. Bu sebeplerle görevini savsadiğı tesbit edilen sanığın savunması yerinde görülmemiştir.

ADI GEÇEN SANIKLARIN HUKUKÎ DURUMLARI VE SUÇ VASFI:

Sanık Bayar, Menderes ve Zorlu'nun maksat ve hedefleri, yaklaşımakta olan Londra konferansında Kıbrıs dâvası için aktif bir hareketle müessir olmaktır. Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülâhazası ile kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan bir kasd tesbit edilememiştir. Sevk madde ve fıkrasının medlûl ve mahiyeti itibarı ile burada umumî kasd'dan ayrı hususî maksadı da araştırmak icap eder. Filhalka Anayasanın zamin olduğu mal ve mesken masuniyeti ihlâl edilmiştir. Ancak bu seyrir, başka kasdın hudut ve şumulünün aşılmasından ileri gelmiş, hâdisede 141 inci maddenin 4 üncü bendindeki unsurlar tekevvün ve teşekkül etmemiştir. Sanık Bayar, Menderes ve Zorlu'nun düşünce ve maksatlarının müteamil bir nümayiş hareketine de inhisar etmediği, müessir bir hareketin matlup olduğu kararın diğer kısımlarında açıklanmıştır. Rum vatandaşlara karşı müessir nümayişte izar kasdının mevcudiyeti aşikârdır. Tahribatın büyük ve geniş olması ve işin talân ve yangına kadar götürülmesi izar maksadını kaldıracak bir faktör sayılamaz. Sanıklar aynı zamanda parti teşkilât ve mensupları ile izah edilen vasat içinde böyle bir harekete teşebbüs ve tevessül etmenin mukadder akibeti husule getireceğini bilecek durum ve mevkidedirler. Denebilir ki hâdiseler, bu sanıkların birbirlerini ikna ve azmettirmenin müşterek neticesidir. Sanık Kemal Hadımlı tertipten haberdardır. Müsamahalı hareketleri ve zabıtaya hâdiseler sırasında derhal emir vermemesi, bir zabıta memurunun müdahalesine mâni olması suretile tertip ve ihzarda ve suçun işlendiği sırada müzaheretle bulunmuştur. Bilhassa, tahribe mâni olmak isteyen zabıta memurunu bertaraf etmesi, izar kasdının mevcudiyetine de malûmat ve vukufunu gösterir, bu itibarla sanıkların izar maksadına müstenit fiil ve hareketleri mevcut ve toplanan delillerle sübuta ermiş, bu hususta vicdanî kanaat tahassül eylemiş ve hadisede T.C.K. nun 517 inci maddesinde yazılı suç unsurları kemalile tekevvün ve teşekkül etmiştir. Suçun bu vasıfta tecelli ve tezahür eylemesi karşısında sanıklardan Celâl Bayar hakkında Anayasanın 41 inci maddesinin ve Millî Birlik Komitesinin 7.7.960 tarihli kararının na-

zara alınmasını icap ettirmektedir.

Diğer sanıklara gelince:

VII.- Sanık Fuat Köprülü:

Sanık Fuat Köprülü, hâdise gününü Anadolu yakasında geçirmiş, tren saati-na yakın Haydarpaşa'ya geldiği anlaşılmıştır. Hâdise günü birlikte Ankara'ya hareket edilmesi suçda iştiraki veya tertibi evvelden bildiğine delâlet edecek bir fiil sayılmasına imkân görülmemiş ve bomba hâdisesine Haydarpaşa istasyonunda vâkıf olduğu yolundaki savunmasının aksi tebeyyün eylememiştir. Filhakika trende hâdiselere muttali olması, tertipte methaldar bulunduğunu gösteremeyeceği gibi hâdise sırasında Dışişleri Bakanlığına Menderes'in vekâlet etmekte olduğu anlaşılmış, bu bakımdan da Kıbrıs dâvası ile ilgili olmadığı anlaşılmıştır. Daha evvel (Kıbrıs dâvası diye bir dâvamız yoktur) demesi ve şahit Hikmet Bil'in beyanına göre (Kıbrıs Türk-tür Komitesinin lüzumuna kâni olmadığını) söylemesi, dâvayı yakından takip etmediğini gösterir. 12.9.955 gününde Büyük Millet Meclisindeki beyanatını (... birden alınmış bir vazifenin ifası zımnında son dakikada söylemek mecburiyetinde kalmış) bulunmasından ileri geldiği şahit Nüvit Yetkin, Turan Güneş ve Ekrem Alican'ın şehadetleri cümlesindendir. Şahit Refik Tulga, şahadetinde; sanık Fuat Köprülü'nün durumunu, hâlin cereyanına uygun surette anlatmış ve esas sanıkların tertipte Köprülü'yü iştirak ettirmekten içtinap eylediklerini söylemiştir. Sanığın, hâdiseleri müte-akip bunun komünist tertibi olduğunu bildirmesi, yine şehadetten müsteban olacağı üzere sanık Bayar ve Menderes'in bu yolda vâki telkininden ileri geldiği, şahit Cemaal Sancak'ın (biz millî galeyandır dedik, hayır komünist tertibidir. Başvekilin de kanaati budur) suretindeki şahadetile tezahür eylemiştir. D.P. Grup toplantısında müntehir Gedik'in konuşmak istemesine ve konuşturulmamasına karşı sanığın (konuşsun) diyerek meselenin zahire çıkmasını istediği Turan Güneş'in zabıtnamenin 317 inci sahifesinde mazbut ifadesinden anlaşılması itibarile lehteki deliller bu suret-le oluşı tetabuk etmiş bulunmaktadır. Şahit Turan Güneş, Ekrem Alican ve Cihat Baban'ın şehadetlerine nazaran sanığın meclisteki konuşmasının tertibe dahil olmadığına delâlet eden bir mahiyet arzylemiş ve sakıt ve sabık Başvekil tarafından o anda verilen bir vazifenin ifasından tevellüt eylediği anlaşılmıştır. 5.10.960 tarihli Yenısabah gazetesindeki beyanatı ise hâdise mes'ullerine taallûk eylemiştir. Görülüyor ki, sanık Köprülü'nün suçun ikaindan evvel veya ikai sırasında iştiraki hakkında kanaat temin ve husulüne medar olabilecek delil mevcut değildir.

VIII.- Sanık Mehmet Ali Balin,

IX.- Sanık Mehmet Ali Tenikalp,

X.- Sanık Oktay Engin,

XI.- Sanık Hasan Uçar'a gelince:

Sanık Mehmet Ali Balin ve Mehmet Ali Tenikalp'in, sanık Bayar, Menderes ve Zorlu'nun tertibine dahil oldukları iddiası mesnedsiz kalmıştır. Bombanın sanıklar tarafından tedarik edildiği, İstanbul'dan Selânik'e getirilerek sanık Hasan Uçar'a verildiği hususu hiç bir veçhile tesbit olunamadığı gibi gerek müştereken, gerek yalnız başına sanık Oktay veya Hasan'lı suçu işlemeğe azmettirdikleri mücerret iddia ve tahminden ibaret kalmış ve sanık Bali'nin telgraf çektiği delile dayanmamış ve böyle bir telgraf da elde edilememiştir.

Sanık Hasan Uçar'ın, sanık Mehmet Ali Bali'nin yanındaki kızla sevişmesi ve onunla evlenmesi, hâdisede delil teşkil edecek hususiyet taşımadığı tahkikat safhasından anlaşılmıştır. Sanık Hasan Uçar, kendisine atılan suçu kabul etmemiştir. Bu sanığın zor durumda kaldığı zaman tesire tâbi bir karakterde bulunduğu bilhassa şahit Stilyanos Komyanos'un mazbut ifadesi suretinden açıkça anlaşılmaktadır. Bu şahit, kızını vermek mukabilinde sanık Hasan'ı suç itirafına teşvik ettiği, sanık Hasan'ın da bunu muvafık görerek suçu işlediğine dair sözler sarfettiği, Hasan'ın bu anlaşmadan dönmesi dolayısıyla şahidin sanık üzerinde yine işlediği görülmüştür. Sanık Hasan, Konsolosa yazdığı mektuplarda; ölüm tehlikesinden bahsetmektedir. Her hangi bir tehlike karşısında mecburen inkıyat ve tehlikeyi bertaraf etmek gayesi ile hareket edecek karakterde olduğu bildirilmişti. Nitekim sanık Hasan Uçar, bu kadar gayret sarfedilmesine rağmen Stilyanos'a bir gün (... muhterem babacığım, verdiğim ifadelerin kâffesi yalan idi. Bunları bana Kartalis işrâp ve dikte etti. Suçlarını itiraf edecek suçluların beraat ettirileceğini, yahut da affedileceklerini senden öğrenmiş olduğumdan hapisneden bir an evvel kurtulmak için bütün bunları söylemiştim...) diye beyanda bulunmuş, ancak, Stilyanos ve Kartalis'in temadi eden faaliyet ve telkinleri ile ve kızını vermek isteyen şahide (sen merak etme ben seni üzmiyeceğim) şeklinde beyanlara tevessül etmiş ve Stilyanos'un beyanından Hasan Uçar ile kızı arasında sureta mektuplaşmada olduğu tebeyyün eylemiştir. Kuzey Yunanistan Basın Müdürü Panayot (Türkiye Konsoloshanesinin yakınında vukubulan infilâkin 6/7 Eylül hâdiseleri ile ilgili bulunduğu dair ve Türk makamlarının takındığı vaziyet hakkında bürosunda vesaik mevcut olmadığını) bildirmesi kayda şâyandır.

Sanık Oktay Engin hakkında sanık Hasan Uçar'ı suça teşvik veya azmettirdiğine dair kesin bir delile tesadûf edilememiştir. Bu sanık 1953-1954 de Selânik Hukuk Fakültesine kaydolanmasına binaen Gümülcine ve Selânik Konsolosluklarının tavasut ve tavsiyesiyle Türk Hükûmeti bursiyerliğine kabul edilmiştir. Bakanlar Kurulu kararla serbest göçmenlere iskân verilebileceği İmar ve İskân Bakanlığının 3606 sayılı yazısından anlaşılmaktadır. (Batı Trakya Türklerinden giriş şartlarını haiz beş kız öğrencinin tabiiyet ve mecburî hizmet kaydı aranmaksızın Hemşire, Ebe okulunda parasız yatılı olarak okutturulması İcra Vekilleri Hey'etinin 25.1.1954 tarih ve 4/2246 sayılı kararı iktizasından olduğu ve bu maksatla Batı Trakya Türklerinden

olup Yunan Lisesinde okumakta iken memleketimize gelerek Ankara Ebe Okulunda misafir Faik kızı Dilek Engin'in okula kayıt ve kabulünün yapılması hususunda ilgililere emirlerinizi rica ederim) diye Sağlık ve Sosyal Bakanlığından Ankara Valiliğine yazılan 22.2.954 tarihli yazı münderecatına göre beş kız öğrenci arasında Dilek Engin'in de bu suretle Ebe Okuluna kaydolunduğu ve taahhütname alınması meşrû bulunmadığından sonradan tazminat talebine tevessül edilmediği tevsik edilmiş ve Sağlık ve Sosyal Bakanlığının Dışişleri Bakanlığına cevaben gönderdiği 18.1.954 tarihli yazıda öğrencinin gerekli formaliteleri ikmal ettirilerek mektebe müracaatının temini bildirilmiş ve bundan dolayı Bakanlar Kurulunca (Batı Trakya Türklerinden beş öğrencinin tabiiyet ve mecburî hizmet kaydı aranmaksızın Hemşire Ebe Okullarında parasız yatılı olarak okutturulmaları Dışişleri Bakanlığının teklifine dayanılarak Sağlık Bakanlığının 16.1.954 tarihli yazısı üzerine 25.1.954 tarihinde karar verildiği) karton 3/29 da 10.11.960 tarihli tasdikli yazı suretlerinden anlaşılmıştır. 3/17 kartondaki yazılardan sanık Oktay Engin'in babası eski Rodop mebusu İslâm cemaatı Reisidir. Tahsis olunan bir babbane doğrudan doğruya Oktay Engin'e değil, Faik Engin'in ailesine tahsis edilmiş, kendisi, karısı ve çocukları üzerine tescil kılınmıştır. (ek 43, 48, 52, 53, 55, 56) 28/5/958 tarih ve 1153 sayılı İmar ve İskân Bakanlığının Maliye Bakanlığına gönderdiği yazı bu hususta muamelenin cereyanını ve tahsiste her hangi bir yolsuzluk olmadığını göstermektedir. Bu husustaki yazılardan sanık Oktay'ın 20/9/956 tarihinde yalnız olarak yurda iltica ettiği, ana ve babasının Gümölcine'de kaldığı 17/10/956 tarihinde Türk vatandaşlığına geçmesi için dilekçe ile müracaatta bulunduğu İcra Vekilleri Hey'etinin 27/12/958 tarihli kararıyla Faik Engin ve eşinin yurtdaşığa alındığı anlaşılmıştır. Keza Faik Engin'e vaki müracaatı üzerine bir dükkân kiralınmasında ve Engin Dilek'in muhtelif işlerde ücretli ve maaşlı çalışmasında suçla ilgili bir cihet görülmemiştir. Tahsis ve yardımlara, sanık Oktay'ın 20/9/956 tarihinde yurda iltica etmesinin ve sonra da çocuklarının durumu karşısında Gümölcine'de barınamayan Faik Engin ve eşinin Anavatana göç etmek mecburiyetinde kalmaları âmil ve saik olmuştur. Diğer taraftan sanık Oktay'ın, sanık Hasan'a yazdığı mektuplar, suç ikrarına delalet eder mahiyette olmadığı gibi bilâkis meal ve mefhumu itibarıyla isnad edilen suçlu işlemediklerine dairdir. Sanık Oktay'ın, sanık Hasan Uçar'a yazdığı 24/10/955 tarihli ve 7 No.da kayıtlı iki satırdan ibaret pusla fotokopisi değişik kalem ve yazı mahsulü olmakla beraber, bundan itirafı mutazammın mâna çıkarılması da kabil olamamıştır. Sanık Hasan Uçar'ın Oktay'a yazdığı mektuplar dahi bu suçlu işlemediğini gösterir mânadadır. Sanık Hasan'ın, sonradan Yunan Adli makamlarına gönderdiği iddia edilen yazının hangi ruhi hâlet ve tesirle yazıldığı yukarıda izah edilmiş ve bu fotokopilerin sübûta esas ittihazına kanunî ve usulî imkân görülmemiştir. Kendisinin Türk Konsolosluğunda kavas ve fakir olması dolayısıyla para cezasının ve muhakeme masraflarının Hükûmetçe öden-

mesi işin icabına aykırı bir keyfiyet sayılamaz. Ödeme tavassutu da Atina Büyükelçiliği tarafından yapılmış ve Dışişleri Bakanlığınca oradaki tahsisattan ödenmesi bildirilmiştir. Sanık Hasan Uçar'ın, ev tahsisi isteğinin reddedilmesi aleyhe alınacak bir husus addedilemez. Eğer bu sanığın bomba hâdisesiyle ilgisi kabul edilseydi, tahsis muamelesine veya başka suretle tatminine teşebbüs ve tevessül olunması isnada daha uygun düşerdi. İsteğinin reddedilmesinin Yunan mercilerindeki muallel ikrarına bağlanması bir mütalâa ve tahminden ileri geçemez..

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı		Üye	Üye	Üye
Salim Başol		Selman Yörük	Rıza Tunç	Abdullah Üner
Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Hıfzı Tüz	Hasan Gürsel	Mehmet Çokgüler	Vasfi Göksu	Ali Doğan Toran

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

1.- Tevkif sebepleri kalkmış bulunduğu sanık Kemal Aygün ve İsmail Kuntay haklarında bu davadan dolayı verilmiş bulunan tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına,

2.- Yine tevkif sebepleri kalkmış bulunduğu Ferit Sözen, Nevzat Yalçın, Hakkı Yayıntaş, Mehmet Ali Atacan, Esat Erözbek, Ali Kutsal, Alpaslan Bilginer, Cahit Akbaş, Mehmet Baş, Fehmi Bıçak, Cemalettin Çağlı, Turgut Engindeniz, Erol Işık, Hasan Erdal, Osman Oğuz, Osman Tozlu, Tevfik Tüzüner, Ali Ülgen, Naci Yaman, Mustafa Özgenç, Hilmi Elmas, Tahsin Cinemre, Mehmet Dinçer, Cemal Tarakçıoğlu, İbrahim Çubuk, Orhan Andaç, Ömer Lütfi Kesimel, Mehmet Eren, Hidayet Başbuğ, Gazi Avşar, Ali Düzenli, Osman Yıldırım ve Besim Aksoy haklarındaki tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına ve başka sebeplerle tutuk veya hükümlü değil iseler, salıverilmeleri için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına,

3.- Tevkif tarihine göre, tevkif sebebi kalkmış bulunduğu sanık Muzaffer Külçeli hakkında tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve başka sebeple tutuk veya hükümlü değilse salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına,

4.- Sanık İhsan Çilekeş, Kâmil Işıklıgil, Hüseyin Koçyıldır ve İsmail Kelleci'nin, dosya münderecatına göre tekrar tevkiflerine ve adlarına tevkif müzekkeresi yazılmasına,

5.- 1960/4 esas numarada kayıtlı bu davanın, 1960/1 esas sayıda kayıtlı Anayasa'yı ihlâl dâvası ile birleştirilmesine 27.7.1961 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Ferruh Adalı

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Cahit Özden

Üye
Kemal Gökçen

Üye
Mehmet Çokgüler

İSTANBUL-ANKARA OLAYLARI DÂVASI KARARI G E R E K Ç E S İ

S A N I K L A R :

1- Celâl Bayar	32- Nevzat Yalçın
2- Ali Kutsal	33- Kadri Cengiz
3- İsmail Püsküllü	34- Sadık Gürata
4- İsmail Yazıcı	35- Cemil Mutlu
5- Hüseyin Celâl Yardımcı	36- Mehmet Ali Atacan
6- Ethem Menderes	37- Mehmet Esat Erözbe
7- Fatin Rüştü Zorlu	38- Hakkı Yayıntaş
8- Hasan Polatkan	39- Turgut Acuner
9- Âtîf Benderlioğlu	40- Yaşar Akgün
10- Tevfik İleri	41- Mehmet Dinçsoy
11- Hayrettin Erkmen	42- Neş'et Köseahmetoğlu
12- Hadi Hüsman	43- Ali Kutsal
13- Nedim Ökmen	44- İsmail Püsküllü
14- Şem'i Ergin	45- İsmail Yazıcı
15- Halûk Şaman	46- Alpaslan Bilginer
16- Sebati Ataman	47- Cahit Akbaş
17- Abdullah Aker	48- Mehmet Baş
18- Rüştü Erdelhu	49- Fehmi Bıçak
19- Cemal Gökten	50- Cemalettin Çağlı
20- Ethem Yetkiner	51- Turgut Engindeniz
21- Kemal Aygün	52- Erol Işık
22- Kemal Binatlı	53- Hasan Erdal
23- Yaşar Yiğit	54- Osman Oğuz
24- Ferit Avni Sözen	55- Osman Tozlu
25- Zeki Şahin	56- Tevfik Tüztüner
26- Muzaffer Tunçbilek	57- Ali Ülgen
27- Muzaffer Külçeli	58- Naci Yaman
28- Şevket Tahtacı	59- Mustafa Özgenç
29- Mehmet Bal	60- Hilmi Elmas
30- Ezalettin Yağan	61- İsmail Çetin
31- Bumin Yamanoğlu	62- Ali Galip Yıldırım

63- Mehmet Direk	90- Hasan Turgut
64- Ceyhan Ertoprak	91- Kâzım İrinesil
65- Asım Kırmacı	92- Zekeriya Taşer
66- Ramiz Albaş	93- İbrahim Çubuk
67- Behçet Korkut	94- Orhan Andaç
68- Tahsin Cinemre	95- Kemal Şirinadalı
69- Mehmet Dinçer	96- Abdullah Bozkurt
70- Talia Bali Aykan	97- Hacı Mehmet Davutoğlu
71- Cemil Cahit Tokar	98- Ali Kesiciler
72- Yusuf Selçuk	99- Aydın Nabi Ediz
73- Ali İhsan Çilekeş	100- Mehmet Tosun
74- Kamil Işıklıgil	101- Tevfik Tiryaki
75- Hüseyin Koçyıldır	102- Adem Gündoğmuş
76- İsmail Kelleci	103- Ömer Lütfi Kesimel
77- Refik Eskizambak	104- İsmail Damar
78- Namık Argüç	105- Osman Gazi Gülcü
79- Dilâver Argun	106- Mehmet Bren
80- İsmail Kuntay	107- Hidayet Başbuğ
81- Kenan Koç	108- Davut Sipahioğlu
82- Cemal Tarakçıoğlu	109- İzzet Ahmet Bilge
83- Mehmet Akın	110- Gazi Aşar
84- Avni Karaca	111- Ali Düzenli
85- Kemal Yılmaz	112- Maksut Çayoğlu
86- Eşref Yalçiner	113- Osman Yıldırım
87- Mustafa Hamarat	114- Besim Aksoy
88- Ramiz Erdoğan	115- Hamit Fendoğlu
89- Niyazi Bicioğlu	116- Memduh Alpaslan

Yüksek Soruşturma Kurulunun 29.9.1960 tarih, esas 6, karar 3 sayılı kararname-sile yukarıda adları yazılı sanıklar haklarında Yüksek Adalet Divanına “İstanbul-Ankara Olayları” adile açılan dâva üzerine 2. 2.1961 Perşembe gününde başlayan ve 54 oturum devam ederek 27.7.1961 Perşembe günü sona eren duruşmalar sonunda dosya üzerinde de gerekli inceleme yapılarak, aşağıda yazılı gerekçeli hüküm verilmiştir:

OLAYLAR:

A) İstanbul Olayları:

27.Nisan.1960 da (Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümeninin vazife ve selâhiyetleri hakkındaki kanun Büyük Millet Meclisinde kabul edilmiş ve bu yüzden Mecliste muhalefet milletvekilleriyle iktidar Milletvekilleri arasında kavgalar olmuştur.

Aynı gün bu olayları müteakip Bakanlar Kurulu, Meclis binasında Başbakan Adnan Menderes'in başkanlığında toplanıp muhtemel olayları düşünerek Örfi İdare ilânını kararlaştırmış, ilân tarihini ve saatını Başbakana bırakmışlardır. Aynı gece İstanbul'da Şâle köşkünde memleketimizin misafiri bulunan Pakistan Reisicumhuruna ziyafet vermekte olan Celâl Bayar da telefonla bu karardan haberdar edilmiş, misafirini bırakarak derhal geceleyin Ankara'ya hareket eden Bayar'ın rey ve muvafakati da Ankara'da alınmıştır.

Anayasanın 86 ıncı maddesine göre: (Harp halinde veya harbi icap ettirecek bir vaziyet hudusunda veya isyan zuhurunda veyahut Vatan ve Cumhuriyet aleyhinde kuvvetli ve fiilî teşebbüsât vukuunu müeyyit kat'î emarat görüldüğü takdirde, Bakanlar Kurulunun Örfi İdare ilân edebileceği) yazılı olduğu halde 27. Nisan günü Bakanlar Kurulu toplantısındaki Örfi İdare kararı, bu şartların hiç birisi mevcut olmadığı halde ve muhalefet partisinin meclisdeki hareket tarzının doğurduğu bir endişe ileri sürülerek ittihaz edilmekle Anayasaya aykırı hareket edildiği gibi, bunun ilân tarih ve saatını Başbakana bırakmış olmakla da Anayasanın gösterdiği selâhiyetin tek şahsa tevdi gibi bir aykırılık daha doğmuştur. Nitekim, İstanbul Üniversitesi, olaylarından haberdar olan Başbakan yeniden Bakanlar Kurulunu toplamağa dahi lüzum görmeden ve Anayasa karşısında şartları tamam olup olmadığı hususunda Bakanlar Kurulunda bir müzakere açmadan evvelce ittihaz edilmiş kararla hiç bir münasebeti olmayan sebepler göstererek (Bugün İstanbul'da tahrikler ve önceden yapılmış tertipler neticesinde vukubulmuş olan müessif hâdiselerin yatıştırılması sırasında, Devlet kuvvetlerine karşı, vaki mukavemet hareketinin âmme huzur ve asayişini ihlâl edecek istidat göstermesi muvacehesinde İstanbul ve Ankara Vilâyetlerinde saat 15 den itibaren Örfi İdare ilânının Bakanlar Kurulunca 28.4.1960 tarihinde kararlaştırıldığı) şeklinde 4/12979 sayılı kararnameyi hazırlayarak gerekli makamlara bildirmiş ve radyo ile de ilân ettirmiştir.

Bu kararname, Anayasanın 86 ıncı maddesindeki şartları ihtiva etmeyen, üstelik muhtevası itibariyle, Bakanlar Kurulunda görüşülen mevzu ile alâkalı olmayan Başbakanın kanunen yetkili bulunmadığı halde yalnızca kaleme alıp ilân ettiği bir karar olmuştur.

Bir şahsın arzu ve iradesine Anayasanın, bir hükmünü tevdi eden Bakanlar Kurulunun o tarihteki mensuplarının sorumluluğu ve Adnan Menderes'in, tek şahıs idare-

sine gitmek için kendisine böyle bir yetki alarak tatbik mevkiine de koyduğu aşikârdır.

18.Nisan.1960 tarihinde (C.H.P.nin yıkıcı, gayrimeşrû ve kanun dışı faaliyetlerinin, memleket sathında cereyan tarzı ve bunların mahiyetinin nelerden ibaret olduğunu tahkik, tesbit ve memleketin her tarafında yaygın halde görülen kanun dışı, siyasî faaliyetlerin muhtelif sebeplerine intikal etmek, matbuat meselesile adlî ve idarî mevzuatın ne suretle tatbik edilmekte olduğunu tetkik eylemek üzere Meclis Tahkikatı açılmasına dair) ittihaaz edilen ve iktidar partisi ekseriyetinin reyleri ile alınmış olan bu kararın, memleket münevverleri üzerinde bıraktığı menfi tesir, henüz zail olmadan ve bu kararın gerek basında ve gerekse, halk kitleleri üzerindeki münakaşaları ve heyecanı devam etmekte iken 27.Nisan.1960 tarihinde ve muhalefet partilerinin şiddetli tepkileri ve Meclis salonunu terk etmeleri dahi, nazara alınmadan, iktidar partisi ekseriyetinin oyları ile kabul edilen 7468 sayılı (Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümenlerinin vazife ve selâhiyetleri hakkındaki kanun) ve bu kanunun vazife ve selâhiyet, ceza hükümleri, usul hükümleri olarak üç paragrafta ve 13 maddede toplanmış olan hükümleri yurdun her tarafında ve bilhassa münevver zümre ile gençlik arasında her türlü hürriyetin tamamilen kısıldığı ve yok edilmeğe çalışıldığı ve bu yolla Anayasa bertaraf edilerek, şahıs ve zümre diktatoryasına gidildiği intibahlarını takviye ve teyit etmiştir.

Bu hâli sessiz bir şekilde kendi irfan müesseselerinde protesto etmek isteyen İstanbul Üniversitesi gençleri 28.Nisan.1960 sabahı dershanelerinden ayrılarak, evvelâ Üniversite Merkez binasının iç holünde toplanıp yalnızca, istiklâl marşını söylemişler ve bunu yine Üniversite müstemilâtından olan kapılarının önündeki Atatürk heykelinin etrafında tekrar etmek istemişlerdir.

27/28 Nisan gecesi Şâle köşkünde Pakistan Reisicumhuru şerefine verilen ve Bayar'ın riyaset ettiği ziyâfet sırasında, sanık Kemal Aygün ve Emniyet Müdürü Faruk Oktay, parti, emniyet teşkilâtından aldıkları istihbarata atfen Üniversite gençlerinin ertesi günü bir gösteri yapacaklarından bahsetmişlerdir. Faruk Oktay, Emniyetçe gerekli tertibatın alındığını bildirmiş ve bu cihet Bayar ve Vali Ethem Yetkiner tarafından tasviple karşılanmıştır. Bu suretle 27 Nisan'da Bakanlar Kurulunun Başbakan'a hiç bir hâdise mevcut olmadığı halde verdiği selâhiyet Başbakanın sonradan keyfî ve Anayasa'ya aykırı olarak hazırlattığı, Örfi İdare ilânı hakkındaki kararname ile Emniyetçe alınan tertibat ve bu tertibata Bayar'ın muvafakatı ve Vali Ethem Yetkiner'in aynı sebep ve saiklerle tasvipkâr hareketi, Selâhiyet Kanunu mevzuu içinde birlikte mütalâa edildiği takdirde Vatandaş hak ve hürriyetini düşünmeden bertaraf etmek yolunda bu sanıkların hepsinin zincirleme kasd ve kararını meydana koymaktadır.

a.- İstanbul Üniversitesi bahçesindeki olaylar:

28 Nisan 1960 günü sabahı, İstanbul Üniversitesi bahçesinde Üniversite talebeleri tarafından bir protesto nümayişi yapılacağını bir gün evvelinden haber alan İstanbul Emniyet Müdürü Faruk Oktay, İstanbul Valisi Ethem Yetkiner'in de muvafakatı ve tasvibi ile Üniversite bahçesinde yapılması düşünülen ve henüz ne gibi safhalar arzedeceği malum bulunmayan protesto nümayişini sırf Bayar, Menderes ve Hükümet mensuplarının gayelerini temin maksadile Üniversite muhtariyetini de hiçe sayarak insafsızca bastırmağa karar vermişler ve bu maksatla sabah saat 6,30 da verilen emirler gereğince sanıklardan polis memuru Hakkı Yayıntaş ile Nevzat Yalçın ve diğer sanık olarak gösterilmeyen dokuz polis memuru Üniversite bahçesine girerek Beyazıt kulesi civarındaki ağaçlar arasına gizlenmiş ve bunlardan hemen sonra İstanbul Emniyetinin 349 numaralı Jeep'i ile Komiser Muzaffer Tunçbilek kumandasındaki Komiser Muavini Muzaffer Külçeli, Komiser Muavini Şevket Tahtacı, Komiser Muavini Mehmet Bal, Polis memuru Bumin Yamanoglu ve jeep şoförü Tahsin Cinemre ekibi de aynı yere gelmişler, evvelce giden polis memurları da Muzaffer Tunçbilek'in emrine girmişlerdir. (Saat 6,45) de Eminönü Merkez kazası Emniyet Âmiri olan Zeki Şahin'in de elli kişiden müteşekkil atlı polis, ayrıca hazır kuvvet ve Alemdar, Eminönü ve Beyazıt Polis merkezi polislerini de emrû kumandasına alarak harekât merkezi olarak seçilen Beyazıt Merkez Karakoluna gelmiş ve atlı polis ekibini de Beyazıt meydanında Dişçi Okulu önünde üs'lemiştir. (Sanık polislerin ifadeleri, Hazır Kuvvet ve Atlı polislerin olaylar sırasında tuttukları "Gömlek 26, Vesika 17" deki zabıt varakaları, İstanbul Valisinin İçişleri Bakanlığına yazdığı 7.Mayıs.1960 gün ve 8731 sayılı yazısı) Üniversiteye gelen talebeler saat 9-10 arasındaki ilk derse girmeyerek Anayasa'yı ihlâl ettiğine inandıkları, Selâhiyet Kanunun çıkmasından dolayı kendilerine düşen protesto hareketini yapmak maksadile evvelden kendilerine polisler tarafından taarruz yapılacağından habersiz olarak orta bahçede istiklâl ve gençlik marşlarını söyleyerek bir birlerini takiben merkez binası holüne, oradan da ön bahçedeki ATATÜRK heykeline doğru ilerleyip, inkilâpları kendilerine emanet eden ATA'nın timsali etrafında kısa bir sükûttan sonra İstiklâl marşını söylemeye başlamışlardır. Yaptıkları bu harekette hiçbir kanunsuz ve çirkin taraf olmadığına inanan gençler, henüz istiklâl marşının ortalarına geldikleri sırada birden bire Beyazıt kulesinin bulunduğu taraftan kendilerine doğru son sür'atle gü-rültülü ve zikzak yaparak bir polis jeepinin geldiğini ve istiklâl marşı söylemekte bulunan bir çok kız ve erkek talebeye çarparak yaralanmalarına sebebiyet verdiğini ve heykeli etrafında iki buçuk tur yaptıktan sonra durduğunu görmüşlerdir.

Şahitlerin beyanları: Duran jeepin içersinden atlayan ekip şefi Muzaffer Tunçbilek ile yanında bulunan Mehmet Bal ve Bumin Yamanoglu ve jeepin arkasından koşup gelen diğer maznunlar Muzaffer Külçeli ve Şevket Tahtacı, Hakkı Yayıntaş, hiç

bir müdafaa imkânı bulunmayan gençlere karşı tek bir ihtara dahi lüzum görmeden hücumla geçerek, tekme, tokat atarak ve merhametsizce kollarını bükerek bir çok talebeyi jeepe atmağa başlamışlar, bu sırada sanıklardan Bumin Yamañoğlu hiç bir zaruret ve sebep yokken heykelin kaidesine çıkarak tabancası ile öldürme kasdile talebeleri hedef tutarak ateş etmiş ve bu arada İktisat Fakültesi talebelerinden Osman Çetintaş elinden tabanca kurşunu ile yaralanmıştır. Bu durum karşısında bir şaşkınlık devresi geçiren talebeler, mütecavizlerin kurşunlarından kaçmayarak heykelin etrafında ellerine geçirdikleri toprak, çiçek köklerini kendilerine hücum eden polislerle atmağa başlamışlardır.

Atılan cisimlerden bazı polis memurları yaralandığından mütecavizlerin jeepe binerek kaçmağa hazırlandıkları, fakat bu arada da yine yakaladıklarını jeepe sürüklemeye devam ettikleri görülmüştür. Ezcümle Bumin Yamañoğlu'nun diğer dört arkadaşı ile birlikte Ferit Gündoğan isimindeki talebeyi döverek ve sürükleyerek ve kolunu bükerek jeep'e çektikleri ve jeep hareket ettiği sırada otomobilin dışında kalan bu talebenin çırpına çırpına yerde sürüldüğü görülmüş (Fotoğraflar albümündeki 7 numaralı resim) otomobilin hızı fazlalaşınca içeride bulunan ve bu talebeyi kolundan çeken Bumin'in talebeyi bırakmasıyla onu tutmakta bulunan sanık Mehmet Bal da arabadan yuvarlanmış ve yararlanmış, bunları haber alan Zeki Şahin (saat 8,30) da kumandasındaki hazır kuvvet polislerini ve Emniyet Müdür Muavini olan ve hâdis mahalline gelmiş bulunan Yaşar Yiğit de atlı polisleri talebenin üzerine saldırmışlardır. Talebeler bu âni hücum karşısında gerileyerek Üniversite binasının içersine girdikleri halde Zeki Şahin'in emri ile hazır kuvvet polisleri, talebenin girdiği binaya tabancalarla ateş ederek binanın camlarını kırdıktan sonra talebenin bulunduğu binaya bu kırılan cam deliklerinden kapalı yerlerde zehirleyici vasfı taşıyan göz yaşartıcı bombalar attırmıştır. (Talebe ve öğretim üyelerinin şahadeti) ve orada bulunan Emniyet Müdürü ve Müdür muavinleri de bu hareketi tasvip etmişlerdir. Böylece talebenin bulunduğu yere doğru giden Zeki Şahin, az önce tabanca kurşunları ile kırılan camlardan düşen bir cam parçası ile yüzünden hafif şekilde yaralanmasını müteakip tabancasını çekerek talebenin bulunduğu yere doğru ateş etmeye başlamıştır. (Sanık polislerin ve şahitlerin ifadeleri: gömlek 26, vesika 17 deki zabıtlar).

O gün Rektör Sıddık Sami Onar, her şeyden habersiz olarak (saat 10,30) da başka yerdeki dersine gitmek üzere resmî araba ile Bakırcılar yokuşundan ilerlediği sırada bir talebe arabaya yaklaşarak. Üniversite'deki olayları haber vermiştir. Rektör derhal öğretim üyelerinden olaylar hakkında malumat almak için Rektörlük binasına gitmiştir. Oradan etraflı bilgi edindikten sonra yanına aldığı Kâtibi Umumi ve Profesör Sulhi Dönmezer'le birlikte merkez binaya doğru ilerlerken (saat: 10,35) Emniyet Müdürünün emri ile otomobil durdurulmuş, Zeki Şahin, Rektörün yakasına yapışarak, kendisinin bir damla kanının bütün üniversite mensuplarının kanına bedel oldu-

ğunu, bütün bu olanlardan Rektör ile diğer öğretim üyelerinin sorumlu olduğunu söyleyerek (Bir tek Üniversite memleketin içine sığmağa kafi geliyor. Sizin profesörlerinizinde, Doçentlerinizin de içine bilmem ne yapayım) diyerek Rektörü yakasından tutup arabadan indirmiştir.

O sırada Üniversite bahçesinde bulunan Emniyet Müdürü Faruk Oktay, 4 numaralı oto'dan Vilâyette olan Vali Ethem Yetkiner'le telsiz telefonla konuşarak askerî yardım olmazsa, kalabalığa hâkim olunamayacağını bildirerek (Bütün bu işler Rektörün başının altından çıkıyor, kendisini arabaya alacağım) demiş, Vali de cevaben (Saat: 10,55) Rektörün Emniyet Müdürlüğüne gönderilip muhafaza altına alınmasını ve kendisinin Ankara ile daima temas halinde bulunduğunu söyleyerek (Niçin silâh kullanmıyorsunuz? Ben Ankara'dan emir aldım, size bu emri veriyorum, hedef gözetmeden serbestçe ateş edin, çekinmeyin) demiş ve bilâhare (Rektörü Vilâyete götürün Ankara'dan görüşmek istiyorlar kendisini görüştüreceğim) diye ilâve etmiştir.

Sanık Zeki Şahin, Rektörün yakalanması ve jeep'e konulması için faaliyet sarf ederken Profesör Sulhi Dönmezer bu hale mâni olmak için konuşmak istemiş, hâdisе mahallinde bulunan Bumin Yamaoğlu, Profesör Sulhi Dönmezer'e (bu da puşt, burada muharrik ve müşevviktir) diyerek hakaret etmiş ve bu yetmiyormuş gibi Profesörün üzerine yürümüş, kafasına vurarak yanındaki dört polisle sürükleyip ve tekmeledikten sonra bir jeepe atmıştır. Bu defa rektör bu hale sözle mâni olmak isterken Zeki Şahin, Rektörü bir anda yere itip devirmiş, yere düşen Rektörün gözlüğünün camı kırılmış ve sol kaşı üzerinden bir hafta işine mâni ve iki haftada iyi olacak şekilde yaralanmıştır. (Gömlek 25 deki raporlar ve şahitlerin beyanları) Yaralanan Rektör her hangi bir tedaviye tâbi tutulmadan Emniyet Müdürünün emriyle, zorla Emniyete ait bir otomobile bindirilerek evvelâ Emniyet Müdürlüğüne, bilâhare bir taksi ile Vilâyete sevk edilmiştir.

Bu hâdiseler cereyan ederken sanıklardan Ezeleddin Yağan'da olaylardan şaşkına dönmüş talebelere doğru tabancası ile ateş ediyor ve Hasan Erişkin adlı bir genci de dövüyordu. Bu sırada atlı yaya polisler Merkez binasını baştan aşağı kuşatmışlardır, yirmiden fazla yaralı talebe Fizyoloji Şubesinde ilk tedavilerini görmüşlerdir. (Gömlek 25 deki raporlar). Önce Emniyet Müdürlüğüne götürülen Rektör yaşına ve kalp hastalığına rağmen merdivenlerden tırmandırılarak dördüncü katdaki birinci şubeye çıkarılmış (bu kadar işkence kâfi, artık beni öldürün) demesine ehemmiyet verilmenden bir müddet bekletildikten sonra kendisi Vilâyete sevk edilmiştir.

Vilâyette Vali Ethem Yetkiner'in odasına götürülen Rektörün ilk tedavisi bir sağlık memuru tarafından yapılmış. Muvafakat etmediği halde Kemal Aygün tarafından kanlı gömleği çıkarılmış, kendisine başka bir gömlek getirilmiş ve kendi gömleği o anda iade edilmemiştir. Etem Yetkiner'in odasında bulunduğu sırada Yetkiner tarafından Ankara'da Namık Gedik'le telefonla görüşülmüş, Üniversiteye dâ-

vet talebi bir müddet daha beklemesi şeklinde karşılık görmüş, neden sonra evinde istirahat çekilmesi tavsiyesi ile serbest bırakılmış ise de; rektör Üniversiteye avdetinde ısrar ederek Kemal Aygün'ün otomobili ile Rektörlük köşküne gelmiştir. (Saat 13) Rektörün talep ve ısrarı üzerine Profesör Sulhi Dönmezer ile Umumî Kâtip ve Hususi Kalem Müdürü de serbest bırakılmışlardır. (Profesörlerin, Kemal Aygün ve Etem Yetkiner'in ifadeleri).

Bu sırada orta bahçede toplanan ve Rektörü görmeden Üniversiteyi terk etmemeğe kararlı olan talebe, polisin aldığı tedbirlere ilâveten, Üniversite bahçesini işgal eden askerî birliklere karşı (polis çıksın, asker kalsın) diye tezahürat yapmışlardır. (Saat: 11,50). 27.Nisan günü Vali, Ordu Kumandanlığına müracaatla Vilâyetler İdaresi Kanununa göre askerî yardım istemiştir) Askerlerin de, duruma müdahale ettiğini gören Profesörlerden bir kısmı, Emniyet Müdürünün ve Muavinlerinin bulundukları yere gelerek hâdisenin vehamete gitmemesi için Emniyet kuvvetlerinin Üniversite dışına çıkmasını ve böylelikle Üniversite dışındaki şüpheli gurupların müesseseye girmelerinin de önlenebileceğini, bu arada kendilerinin de talebeyi önce sınıflara alarak teskin ettikten sonra evlerine gönderebileceklerini söylemişlerse de; emniyetçiler telsizle Vali ile temas ettikten sonra bahçeden ayrılmanın bir ric'at mânasına geleceğini, bu itibarla polisin yerlerini terk edemeyeceğini, fakat Valinin, talebelerin arka ve yan kapılardan beşer, onar evlerine gönderilmesine muvafakat ettiğini tebliğ etmişlerdir.

Rektör bir müddet merkez binasındaki Tıp Fakültesi Dekanlık makamında istirahat etmiş ve teskin için talebe ile temas etmesi hususunda Vilâyetten istizanda bulunmuştur. Vali ile Ankara'da bulunan Dahiliye Vekili arasındaki konuşmayı müteakip bu izin verildiğinden, Rektör bir konuşma yaparak talebelere dağılmalarını tavsiye etmiştir. (Saat: 13,20). Rektörün tavsiyesini yerine getirmek isteyen talebe, binanın ön kapısına yaklaşıp çıkmak isteyince yine polisin gaz bombalarıyla karşılaşmışlar, arka ve yan kapılardan çıkmaktan başka çare bulamamışlardır (Saat 13,50).

Bu sırada, Başvekil, Rektör ile konuşmak istemiş, bu talebi kabul edilmemiştir. Kendisine Naci Şensoy muhatap olmuştur. Başvekili takiben Âtîf Benderlioğlu da, Naci Şensoy ile telefonla görüşerek (Siz, benimle Hükûmetin almış olduğu tedbirleri münakaşa mı ediyorsunuz?) dedikten sonra şayet o gün Senato toplanırsa Kubalı hakkında bir karar alınmasını da istemiş, bunu takibeden günlerde de (bana müzaaheret etmiyorsunuz, Üniversite muhtariyeti tehlikededir. Ben vekâletten istifa edeceğim, fakat ne idüğü belirsiz bir it yerime gelecek, Üniversiteler Kanunu ilga edilecek, Üniversite muhtariyeti tamamen ortadan kaldırılacak, ehemmiyetle hatırlatıyorum, Senato'yu toplayın, kararı alın.) tarzında konuşmakla, Bakanlar Kurulu ve Demokrat Parti başlarının Üniversite'de cereyan eden faciadan ziyade, kendilerinin ve

hareket tarzlarını serbestçe tenkide çalışan ilim mensuplarının susturulmasının ön plânda düşünüldüğünü anlatmak ve göstermek istemiştir. Telefon konuşmalarından sonra Rektör, Senato üyelerini toplantı yapmak üzere rektörlük binasına dâvet etmiştir.

b.- Beyazıt meydanındaki olaylar:

Üniversiteyi terk eden talebelerin guruplar halinde Site Talebe yurdu, Lâleli ve Koska caddesi istikametinden Beyazıt meydanına yürüyüş yaptıklarını haber alan Emniyet Müdür Muavini Yaşar Yiğit ve bütün kuvvetlerin fiilen âmirliğini yapmakta olan Zeki Şahin (saat 14) Üniversite bahçesinde bulunan atlı polislerle hazır kuvvet polislerini sür'atle Beyazıt meydanına sevk etmişlerdir. Hazır kuvvet polislerini başlarında Komiser Mehmet Ali Atacan olduğu halde Aksaray'a giden caddenin sağ başındaki meydana nazır Belediye Kütüphanesinin önünden Marmara lokali önüne doğru avcı hattında yerleştirmişler ve atlı polislerden 25 kişiyi de Lâleli istikametinden Vilâyete doğru giden yol üzerinde baraj kurarak yürüyüşe mâni olmak üzere ter-tibat almışlardır.

Ellerinde bayraklar ve ATATÜRK'ün resimleriyle Aksaray istikametinden Beyazıt meydanına doğru ilerleyen talebeler Beyazsaray'ın önüne geldiği sırada askeri birlikler karşı kapıda mevki aldıklarından yola devam imkânı bulamayan talebe, bir ara halkla beraber İstiklâl Marşını söylemeye başlamışlar, bunu gören Zeki Şahin atlı polisler talebe ve halk üzerine dörtnala hücum etmeleri için emir vermiştir. Bu emri alan atlı polisler talebe ve halk üzerine hücum edince atların çarpması, kaçışmalar ve yere düşmeler neticesinde yaralanmalar olunca şaşkınlığı geçen talebe civardaki arsalardan topladığı taşlarla üzerlerine ikinci defa saldıran atlı polislerle mukabeleye başlamıştır. Atlı polislerden bir kısmı atdan düşerek yaralanmışlardır. Mehmet Ali Atacan bu kalabalığı polisin dağıtamayacağını ve askerî kuvvetin gelmesini beklemek icap ettiğini Müdür muavini Yaşar Yiğit'e bildirmek üzere birliğinin başından ayrılmış, bunu gören Zeki Şahin evvelâ kendisi silahına sarılarak, talebeye karşı öldürmek maksadile ateş etmeye başlamış ve bunu hazır kuvvet polislerinden Kadri Cengiz, Sadık Gürata, Cemil Mutlu, Turgut Acuner, Yaşar Akgün, Mehmet Dinçsoy, Neş'et Köseahmetoğlu, atlı polislerden yere düşmüş ve kütüphane önündeki polislerle iltihak, etmiş olan İsmail Püsküllü ve İsmail Yazıcı takip ederek ateş etmişlerdir. Bunların atmış oldukları tabanca mermileri ile faili gayri malûm şekilde Turan Emeksiz yaralanarak şehit olmuş, Hüseyin Onur, Hüseyin Irmak, Cengiz Ballıkaya ve Vedat Boy da ağır surette ve hayati tehlike arz edecek derecede yaralanmışlardır. (Gömlek 25 deki raporlar, maktul ve yaralılarından çıkarılan mermi çekirdeklerinin bu sanıkların tabancaları ile atılabileceğini bildiren adli Tıp Fizik Şubesi raporları) Şahitlerin ve sanıkların ifadeleri, fotoğraflar) Bu sırada süngü takmış bir askerî birlik polislerle talebenin arasına girmiş. talebe, ordu lehine tezahürat ve polislerle de (ka-

atiller, kaatiller) diye bağırarak suretiyle aleyhe nümayişler yapmağa başlamışlardır. Gençler, muhtelif yollardan Vilâyete doğru harekete geçerek bir kısmı, barikatları aşarak Divan yolundan, diğerleri de Aksaray Atatürk bulvarı yolu ile Unkapanı köprüsüne gelmişler, her iki köprü trafiğe kapatıldığı için Eminönü'ne doğru ilerlemişler ve Divan yolundan gelen kol ile eski Tan matbaası civarında birleşmişlerdir. Mak-satları Vilâyet önüne gidip Adnan Menderes'i istifaya dâvet idi. Fakat burada da ön-lerine bir askerî birlik çıkmıştır. Askerler tanklarla Vilâyeti muhafaza altına almış-lardı. Örfî İdare Kumandanı talebe arasına girerek Örfî İdarenin ilân edildiğini, tale-belerin kendisine kolaylık göstermesi lâzım geldiğini ve dağılmalarını söyleyince gençler bu talebi kabul ederek dağılmaya başladıkları halde, vazifeleri hâdiseleri ön-lemek olan polisin bu def'a da başlarında Zeki Şahin olduğu halde dağılmaya başla-yan talebeye tabanca ve bombalarla saldırdıkları görülmüştür. Dağılıp parçalandıkla-rı için mukavemetleri azalan gençler teker teker yakalanıp dövüle dövüle karakollara götürülmüşlerdir.

c.- 29 Nisan tarihindeki olaylar:

1- İstanbul Teknik Üniversitesi olayları:

İstanbul Teknik Üniversitesi talebeleri 28 Nisan'da İstanbul Üniversitesin-de vukubulan olaylar sebebiyle matem işareti olarak Teknik Üniversite bahçesindeki bayrağı yarıya indirmişlerdir.

Bu bayrağın usulü dairesinde ve tamam olarak çekilmesi veya tamamen indirilmesine Örfî İdare Kumandanlığınca vazifelendirilen İstanbul Merkez Kumandanı Kemal Binatlı, yanına aldığı yüz kişilik Merkez Kumandanlığı Hazır kıt'asıyle birlikte saat 11,25 de Teknik Üniversite bahçesine girerek talebenin hiç bir müdaha-lesine maruz kalmadan merasimle bayrağı çektiği halde kendisine verilen emrin hu-dudunu aşarak sebep yokken elebaşı olduklarından bahisle Teknik Üniversite Talebe Başkanı ve muavini ile idare heybetinden dört talebeyi daha gurup halinde yakalaya-rak Örfî İdare Kumandanlığına keyfi olarak sevk etmiştir. (Gömlek 28 de mevcut vesikalar, şahit beyanları ve sanığın ifadesi).

2- İstanbul Üniversite bahçesinden çıkmayan talebe olayı:

29 Nisan günü bir kısım talebe İstanbul Üniversite bahçesinde ve bir kısım talebe de Beyazıt meydanında toplanmışlar, bir gün evvelki olaylarda şehit düşen ve yaralanan arkadaşlarını ve kapatılmış olan yurtlarının açılmasını istemişler ve bunlar yapılmadıkça dağılmıyacaklarını bildirerek müteaddit dağılma teklifini red edip bir-birlerine kenetlenmiş vaziyette bütün gün ve geceleyin orada kalmışlardır. Bu sırada Üniversitenin etrafını saran Subay ve erler, talebelere yiyecek ve sigara veriyorlardı. Fakat geceleyin Üniversite bahçesine gelen İstanbul Valisi Ethem Yetkiner, orada bulunan vazifeli subaylara (sabahtan beri bu talebeler istifa Menderes diye bağırı-

yorlar, Hükûmetin şahsiyeti maneviyesini tahkir ediyorlar, siz halâ bunlara lâzım gelen cevabı vermiyorsunuz, nezaket ve terbiyeyi bir tarafa bırakıp, sert davranın, ateş açın, süngüleyin, kan aksın) diye hitapda bulunmuş, Kemal Binatlı ise; (Sizi burada mahvedeceğim, aç bırakacağım, burada leşinizi sereceğim) ve yine talebelere sigara verildiğini hissederek (bu serserilere sigarayı kim verdi? Bunu nasıl yapıyorsunuz?) demiştir. (Şahitlerin ifadeleri.)

ç.- 30 Nisan tarihindeki olaylar:

1- Kumkapı olayı:

30 Nisan günü Beyazıt meydanından ayrılan bir talebe kafilesi ellerinde bayraklarla hazır kuvvet karargâhı olan Kumkapı karakoluna doğru ilerlemişler ve karakolun önüne geldiklerinde karakoldaki polislerden sessizce geçeceklerini ve kendilerine dokunulmamasını rica etmişler, Komiser Erol Kirli bu müracaatı sempati ile karşılamış ve geçip gitmelerine müsaade etmiştir. Bu müsaade üzerine talebelerin karakol önünden geçerek uzaklaşmış bulunmalarına rağmen başlarında İhsan Çilekeş'in bulunduğu diğer sanıklar Refik Eskizambak, Kâmil Işıklıgil, Hüseyin Koçyıldır, İsmail Kelleci ve diğer isimleri tesbit edilemeyen Kumkapı Demokrat Partililerinden müteşekkil bir gurup, karakolun önüne gelerek, polisleri; neden bunları yakalamadıklarını sorarak çatmışlar ve bunlardan İhsan Çilekeş, karakol Başkomiseri İsmail Çetin'le konuştuktan sonra İhsan Çilekeş'in arzusuna uyan İsmail Çetin, diğer sanık polis memurları Cemil Mutlu, Ceyhan Ertoprak, Behçet Korkut, Ramiz Albaş ve diğer sanık olmayan polis memurlarını da yanına alıp karakoldan uzaklaşmış bulunan talebelerin arkasından koşarak hep birlikte talebelere taarruz etmişlerdir. Mütecavizler döğüp yaraladıkları nümayişçilerden onbir kişiyi yakalayarak zorla karakola sevk ve tekrar insafsızca dövmeye başlamışlardır. (Kumkapı olaylarına ait şahadet eden şahitlerin ve bir kısım sanıkların ifadeleri).

2- Talebelerin Üniversite bahçesinden Davutpasa kışlasına nakli olayı:

30 Nisan gününün en mühim olayı, 29 Nisan günü ve gecesini Üniversite bahçesinde mahsur geçiren 3-4 bin kadar talebenin 30 Nisanın başladığı ilk saatlerde (70-80) C.M.C. ile Davutpasa Kışlasına nakli keyfiyetidir. Bu nakil sırasında önce geç vakit Ankara'dan tayyare ile İstanbul'a gelen Genelkurmay Başkanı Rüşdü Erdelhun da Üniversite bahçesinde bulunmuş ve talebenin nakline bizzat nezaret etmiştir. Nakil bittiği zaman da 3500 kişinin muvaffakiyetle Davutpasa kışlasına nakledildiğine dair Menderes'e telgraf çekmiştir. Halbuki Kemal Binatlı'nın gayretiyle vasıtalarla bindirilmiş talebelere ancak 43 tanesi Davutpasa'ya nakledilmiş diğerleri yolda subaylar, assubaylar ve erler tarafından serbest bırakılmış ve bu hâl Rüşdü Erdelhun tarafından Örfi İdare Kumandanı ve Üçüncü Zırhlı Tugay Kumandanının muaheze edilmesine yol açmıştır.

Ayrıca Binatlı'nın aynı gün saat 16,30 da Sirkeci'de yapılan nümayişte müteaddit sivil şahsı copla dövdüğü ve oradan geçmekte bulunan muhtelif rütbeli, subay bir assubayı ve yüz sivil şahsı nümayişlere iştirak ettiklerinden bahsile keyfi olarak yakalayıp Emniyet Müdürlüğüne ve Merkez Kumandanlığına götürerek günlerce bodrumda hapsedtiği ve yine 19,10 da Taksim'de yapılan nümayişte bulunduklarını iddia ederek yakaladığı 24 kişiye de aynı şekilde kötü muamelede bulunduğu anlaşılmış bulunmaktadır. (Bu hususta dinlenen şahitlerin sarih beyanları.)

3- Rüştu Erdelhun'un taarruz emirleri:

İstanbul olaylarının mahallinde tahkiki ve gereken tedbirlerin alınması maksadiyle Reisicumhur ve Başbakan tarafından hususî şekilde Ankara'dan geceleyin geç vakit İstanbul'a uçakla gönderilmiş olan ve sabaha karşı Üniversite bahçesine giderek talebinin Davutpaşa kışlasına nakline nezaret eden Rüştu Erdelhun, 30 Nisan günü Genelkurmay Başkanlığının kanunen muayyen vazife ve selâhiyetleri ile asla ilgi ve münasebeti bulunmadığı halde, Örfi İdare Kumandanlığının nümayişler bakımından aldığı kararlara yerli yersiz müdahalelerle de kalmayarak o gün helikoptere binip şehir üzerinde nümayiş mıntıklarını dolaşmış ve Şehzadebaşı'nda rastladığı bir nümayişçi gurubuna tanklarla taarruz edilmesi hakkında dosyada mevcut kendi el yazısı ile hazırladığı iki emri Üçüncü Zırhlı Tugay Kumandanlığı karargâhına torba ile atmıştır. (Gömlek 24, vesika: 3).

Yekdiğerini takiben atılan bu iki emir, birbirini mâna bakımından tamamiyle teyid edici mahiyette olup, Üçüncü Zırhlı Tugay Kumandanı tarafından alınan ve muhteviyatı Harp ceridesine geçirilen bu emirler muktezası filhakika yerine getirilmemiş ise de; Erdelhun'un hâdiselerdeki başlangıcından sonuna kadar mevzuata aykırı faaliyetini izah etmek bakımından önemli bir yer işgal etmektedir. (Dosya gömlek 28 de asken makamlarla ilgili vesikalar, 66 ncı Tümen cerideleri.)

d.- 2 Mayıs tarihindeki olaylar:

NATO Vekiller Konseyinin Şehzadebaşı'ndaki Belediye Sarayında toplanmaları 2 Mayıs günü, Üniversiteli gençler, Hüriyet mücadelelerini yabancı devlet mensuplarına duyurmak maksadile Şehzadebaşı'nda toplanmışlardır. Sanık Rüştu Erdelhun da Türk Genelkurmay Başkanı sıfatıyla bu toplantıya iştirak etmiştir. Konseyin içtima edeceği Belediye Sarayının civarı sanık Kemal Binatlı'nın asayiş bölgesine isabet etmektedir. Sanık Erdelhun, toplantının ilk saatlerinde ve nümayişin başladığı sıralarda, aslî vazifesini dahi terk ederek kıta subaylarına bizzat müdahale etmek suretiyle talebe topluluklarını en şiddetli şekilde dağıtmakta fiilen çalışmıştır. Bu nümayişler sırasında elebaşı diye yakalanmış olan Ercan Kaptanoğlu ismindeki Galatasaraylı talebe, sanık Kemal Binatlı tarafından teslim edildiği Emniyet makamlarından usulsüz olarak alınmış, Vilâyetinde bulunan Dahiliye Vekili Namık Gedik'e

götürülmüş ve sorguya çekilmek bahanesiyle sanık Ethem Yetkiner, Namık Gedik ve sanık Binatlı tarafından kıyasıya dövülmüştür.

Sanık Binatlı, Şehzade başındaki talebe toplulukları, Gazi Osman Paşa marşını söylerlerken askerlere (Ne duruyorsunuz, ateş etsenize) diyerek ateş açmaları için emir vermiş, askerin başında bulunan bir Üsteğmenin (Kime ateş edelim, bunlara mı?) diyerek emri yerine getirmediğini görünce, bu defa emrindeki inzibatları, ellerindeki coplarla talebenin üzerine hücum ettirmiş, topluluğu dağıtmış ve yakaladığı 28 kişiyi Rami kıışlasına sevk etmiştir. (Dinlenen şahitlerin beyanlarından.)

e.- 5 Mayıs tarihindeki olay:

4 Mayıs'da üniversite talebelerini memleketlerine götürmek üzere İstanbul'dan İzmir'e hareket eden "Karadeniz" vapuru Gelibolu açıklarında iken içersinde bulunan talebelerin nümayiş yaptıklarından bahsile İstanbul'a geri dönmesi için tel-sizle emir verilmiştir. 5 Mayıs sabahı saat 5 de İskeleyle gelen vapura giden Kemal Binatlı, vapurda bulunan 192 erkek ve 48 kız talebeyi vapurdan indirerek kanunî hiç bir mesnedi bulunmadan otobüslere bindirip Merkez Kumandanlığına götürmüş ve hüviyetlerini tahkik bahanesiyle Merkez Kumandanlığında uzun müddet nezaret altına almış ve böylece talebenin gayri kanunî surette hürriyetlerini tahdit etmiştir. Sonradan Örfi İdare Adli makamlarına verilen bu talebelerin, hareket tarzlarında suç teşkil eden bir mahiyet görülmediğinden haklarında ademi takip kararı verilerek serbest bırakılmaları, 25 Mayıs'da Askerî Hâkimlerle bir konuşma yapan sanık İzzet Akçal tarafından tenkit edilmiş ve talebelerin vapurda marş söylemeleri ve heyecanlarını açıkça izhar etmeleri olayının bir taklibi hükûmet teşebbüsü olarak vasıflandırılması lâzım geldiği ileri sürülmüştür.

Bir vapur dolusu yolcunun seyahat hürriyetlerinin sebepsiz olarak tahdidi, Anayasa'ya aykırı bir hareket ve ağır bir suç iken ve mes'uller hakkında takibat yapılması gerekirken fiillerinde alelâde bir suç unsuru dahi bulunmayan talebenin taklibi hükûmet teşebbüsünde bulunduğu bir Devlet Vekili tarafından kararlarına te'sir etmek maksadile Hâkimlere söylenmesi. vapur hâdisesinin Hükûmet mensubini tarafından tasviple karşılandığını ve belki de emirlerle vâki olduğunu göstermektedir.

B) ANKARA OLAYLARI

a. Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri olayları:

İstanbul Üniversitesinde vukubulan ve yürekler sızlatıcı bir manzara arz eden olaylarda genç arkadaşlarının öldüğünü ve yaralandığını haber alan Ankara Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesi talebeleri, arkadaşlarının feci ve tüyler ürpertici âkibetleri karşısında duydukları teessürü izhar eylemek ve Hükûmetin davranışındaki isabetsizliği bildirerek bir müddetten beri devam eden Anayasayı ihlâl ve kanun dışı davranışları durdurmak istemişler ve bu maksatla 29.Nisan.1960

günü fakülteleri içinde bir protestoya hazırlanmışlardı. Böyle bir toplantı ihtimalini bir gün evvel haber almış olan Örfi İdare Kumandanı General Namık Argüç buna mâni olmak için gerekli tertibatı almak ve hiç bir toplantıya ve yürüyüşe meydan vermemek maksadile Ankara Garnizon ve Merkez Kumandanlıklarına ve Emniyet Müdürlüğüne emirler yazmıştır. (Gömlek 6, vesika: 1).

Diğer taraftan 43 ncü Suvari Alay Kumandanlığına da Alayın hazır kıt'a olarak vazifesine devam edeceğini. 28.4.1960 günlü yazılı emirle bildirmiş ve saat 21 de 43.ncü Suvari Alay Kumandan ve diğer subaylarını Merkez Kumandanlığında toplayarak (Topluluklara evvelâ üç def'a dağılmalarının ihtar edilmesini ve dağılmazlarsa atlarla üzerlerine yörünmesini, bu da müessir olmadığı takdirde havaya, sonra üzerlerine ateş açılmasını) emretmiş ve (Eğer vazifemizi yapmazsak başımızda bir Meclis Tahkik Komisyonu vardır, bunun icra selâhiyeti, Örfi İdare Kumandanı olmama rağmen, benim selâhiyetlerimden fazladır. İcabında bu Komisyon beni dahi tevkif eder.) diyerek bu şifahî emirle istediklerini yerine getirmek maksadile Subaylara göz dağı vermiştir.

Yine 29.4.1960 günü saat 6 sıralarında Suvari Alayına giderek Kumandanlarla bir konuşma daha yapmış ve kendisinin Kore'de ve 6/7 Eylül hâdiselerinde vazifeler aldığını ve oralarda nasıl çalıştığını söyledikten sonra (yılanın başı küçükken ezilmeli ve bunun için de şiddetli hareket edilmelidir. Aksi takdirde Meclis Tahkikat Komisyonu kararları çok ağırdır ve Temyiz kabiliyeti de yoktur. Şiddet ve gerekirse ateş her şeyi hâl edecektir.) diyerek daimî temas halinde bulunduğu eski iktidar elebaşılarının gayelerine uygun hareket plânını açıklamıştır. Bu maksatla saat 6 da hazır kuvvet vazifesini görecek olan Suvari Alayının 3, 4 üncü bölüklerine kurtuluş istikametinde ve fidanlık civarında yer alarak Kızılay ve Sıhhiye istikametine kitle halinde vâki olacak akışları durdurmak vazifesini vermiş ve bölükleri vazife yerlerine göndermiştir. Saat 9,30 da bölüklerin Hukuk Fakültesi önüne gelmelerine ve 3.üncü Bölüğün Hukuk Fakültesi bahçesine girmesine emir vermiştir.

O sırada derslere girmeyerek kısmen Hukuk Fakültesi bahçesinde ve kısmen bina içinde bulunan talebeler, Namık Argüç'ün Fakülteye geldiğini görünce Ordu ve General lehine tezahürata başlamışlar ve askerin bahçeden geri çekilmesi halinde dağılacaklarını söylemişlerdir. Talebenin bu isteği evvelâ makul karşılanmış ve Fakülte bahçesinde bulunan Bölük dışarıya çıkarılmış ve Fidanlık istikametine giderken o sırada Ankara Valisi Dilâver Argun, Emniyet Umum Müdürü Cemal Göktan ve tanınmayan bir kaç sivil şahıs daha, hâdis mahalline gelerek aralarında (Hukuk Fakültesinden 20 ve Siyasal Bilgiler'den 100 kadar piç'in alınması lâzım geldiğini ve o zaman bunların bellerinin kırılacağı) şeklinde konuşmaları üzerine Örfi İdare Kumandanının derhal verdiği bir emirle üç ve dördüncü bölükle tekrar Fakülte bahçesine girmişler ve talebeleri cop kullanarak binaya sokmağa çalışan Emniyet mensuplarına

yardıma başlamışlardır. (Bu şekildeki konuşmalar şahitler tarafından duyulmuştur.)

Bir aralık talebeler İstiklâl Marşı söylemeye başlayınca subaylar selâm durmuşlar, bunu gören Ankara Valisi, Subaylara müdahale ederek aralarında münakaşalar olmaya başlamış, o zaman Örfi İdare Kumandanı Hukuk Fakültesinin Siyasal Bilgiler tarafındaki kapısı önüne bir manga askeri saf halinde dizdirerek silâhlarını doldurmalarını emretmiştir. Bunu görerek müdahale etmek isteyen Gurup Kumandanına (Benim yaptığım işlere burnunu sokma, bu manganın kumandasını eline al ve ateş ettir.) emrini vermiş, Gurup Kumandanı da ateş ettirecek bir durum olmadığını ve bu tasarrufun kanunlara aykırı bulunduğunu bildirmiş olmasına rağmen Argüç, bu isabetli ikazı yapan Birlik Kumandanını (Şimdi seni tevkif ettiririm.) diye tehdit ederek oradan uzaklaşmıştır. Grup Kumandanı bu uzaklaşmadan derhal faydalanarak Birliğin tüfeklerini Teğmen Tanju vasıtasile boşalttırmış ve bu teğmene kim emir verirse versin kat'iyen ateş ettirmemesini tenbih eylemiştir. Böylece Hukuk Fakültesi hâdiseleri sırasında ateş açılması mümkün olamamıştır.

Bina içindeki öğrencilerin tevkif edilmeyecekleri hakkında teminat verildiği takdirde birer ikişer dışarıya çıkıp dağılacakları şeklindeki teklifleri Örfi İdare Kumandanı tarafından hiç nazara alınmamış ve (Suvariler zaten talebelerle beraber çalışıyor; hepinize göstereceğim, bunlar mevkuftur. Hiç birisi bırakılmayacaktır.) şeklinde cevaplandırmıştır. Talebenin serbest bırakılması Hukuk Fakültesi Dekanı tarafından yapılan müracaatları (Ben Meclis Soruşturma Kuruluna bunları tevkif ettirdiğimi bildirdim, oradan haber almadan talebeyi serbest bırakamam) diyerek reddetmiştir.

Binaya giren polislerin tecavüzü neticesinde yaralanan bazı talebelerin dışarıya çıkmaya başladığı bu anda, Fakülte içinden (polisler bizi öldürüyorlar) diye feryat ve istidat sesleri geldiği halde Argüç, Vali ve Emniyet Umum Müdürü ile diğer Emniyet mensupları bu feryada kulak asmamışlardır. Polis ve polis görevlilerinin yaratılan faciadaki rollerini tamamladıkları ve ortalığı kırıp geçirdikleri bu anda Hukuklu arkadaşları için protestoya başlayan ve esasen İstanbul Üniversitesi talebesine karşı yapılan hareketin tesiri zail olmadan yeni bir tecavüz ile yürekleri kavrulan Siyasal Bilgiler Fakültesi talebesinin bu sefer Hukuk talebesinin serbest bırakılmasını istedikleri görülmüştür. Bunun için, mütecavizlerin millî hislerine sığınarak tecavüzlerini durdurabileceklerini düşünen talebeler, bayrak çekmiş ve İstiklâl Marşını söylemeye başlamış ve ayrıca ordu lehine tezahürat yapmışlardır.

Bu anda nümayişlerin merkezi sikleti Hukuk'dan Siyasal Bilgiler Fakültesine intikal etmiştir. Örfi İdare Kumandanı, Vali ve Emniyet Umum Müdürünün, polis kuvvetlerini coplarla Siyasal Bilgiler talebelerinin üzerine hücumla geçirdikleri müşahede olunmuştur.

Diğer taraftan da Ankara Valisi Dilâver Argun ve Emniyet Umum Müdürü Cemal Göktan mütemadiyen telsiz telefonla Namık Gedik, Medeni Berk ve Adnan

Menderes'le konuşmuş ve hâdiseler hakkında izahat vererek onlardan gerekli direktifler almışlardır. (Dosyadaki telsiz konuşmalarını havi bant'dan).

Bu arada bir kaç def'a polis kuvvetleri dalgalar halinde Fakültenin içersine girmeğe teşebbüs etmişlerse de, talebelerin pençerelerden taş, kömür vesaire atmaya başlamaları karşısında bu teşebbüslerinden vazgeçmişlerdir. Öğleye doğru Namık Argüç, bir saat kadar, Fakülteler bölgesinden ayrılmıştır. Saat 13 de avdetinde 53 adet Suvari erini attan indirerek cephesi Fakülte binasına gelmek üzere Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri arasındaki yol üzerine dizdirttiği görülmüştür. Bu ateş hâzırılığı safhasında talebeler, Argüç'le konuşmak istemişler, bundan istifade eden Üçüncü Bölük Kumandanı, erlerin dolu olan tüfeklerini boşalttırmıştır. Bu arada bir itfaiye arabası getirilerek talebeler üzerine su sıkılmasına çalışılmış, fakat talebeler arabayı vitesinden çıkarmak suretiyle buradan uzaklaştırmışlardır. Bunu gören Namık Argüç, üçüncü Bölük Kumandanına ateş ettirmesini emretmiş ise de, Bölük Kumandanı ancak Gurup Kumandanından emir alacağını söyleyerek bu emri dinlememiştir. Bu def'a Namık Argüç, Gurup Kumandanına ateş ettirmesi için emir vermiş, fakat o sırada itfaiye arabasının araya girmesi sebebiyle bu emir yerine getirilememiştir.

Örfi İdare Kumandanı ve etrafındakiler sağa sola koşmakta ve kararlarını ne suretle ve kimlere tatbik ettireceklerini şaşırmış bir halde ve telâş içinde iken Örfi İdare Kumandanı Namık Argüç kafasına koyduğu ateş etme işini tekrar ele alarak, Gurup Kumandanına ateş ettir emrini tekrarlamıştır. Grup Kumandanı (kanun ve emirler muvacehesinde ateş edilecek bir hâl yoktur, ateş ettirme) diye karşılık vermiş ve (müsaade edin polis çekilsin, talebeler bize itaat ediyor; biz dağıtalım) diyerek en doğru tedbiri tavsiye etmişse de, Argüç bu ikaza yalnız (sizi tevkif ediyorum) sözü ile karşılık vermiş ve orada bulunan erlere tekrar silâhlarını doldurarak talebelerin bulunduğu binaya karşı cephe aldırması, bir kısım şahitlerin ifadelerine göre (Menzile ateş), (Hedefe ateş) diyerek bizzat emirler vermiş ve bu emri alan asker de müteaddit def'alar Fakülte binasına ve talebelerin bulundukları yerlere ateş etmişlerdir. 100-150 miktarında atılan mavzer mermileri çatı kısmına, balkona, dersane pencerelerine, dershanelerin içindeki duvar ve tavanlara, Fakültenin giriş kapısına sütunlarına ve hatta kapı yanındaki otomobilin motor kısmına isabet etmiştir.

Bir müddet sonra Gurup Kumandanı ve Gurup subaylarının müdahalesi ile ateş kestirilmiştir.

Gurup Kumandanının aslında kanuna aykırı olmayan: Üniversite dahilindeki talebe topluluğunun silâh kullanmadan kolaylıkla dağıtılabileceği yolundaki tavsiyesine rağmen, Örfi İdare Kumandanı Namık Argüç'ün ısrarla ateş ettirmek cihetine gitmesi, maksadının talebe topluluğunu dağıtmak olmayıp talebeler üzerine kanunsuz ateş açması suretiyle müşevvik ve azmettiricilerin tasavvur ve gayelerine uygun ola-

rak icra kılınacak tenkil ile müteakiben vukuu muhtemel bu kabil nümayişleri önlemek ve maksutları veçhile halkı baskı altında bulundurmamak ve bilvesile kanun dışı hareketlerini kendi isteklerinin de inzıamıyla yürütmek istediklerini gösteren en karakteristik bir durum şeklinde tecelli ettiği anlaşılmıştır. (Dosya, Gömlek 6, vesika: 2 de 43 ncü Suvârî Alayının harekâtına dair tanzim olunan raporla bu raporu imzalamış bulunan subayların ve hâdiselerin içinde yaşamış şahitlerin birbirlerini tamamlayan ifadelerinden.)

Askerî birliğin ateşe başladığı sırada Ankara Valisi Dilâver Argun ve Emniyet Umum Müdürü Cemal Gökten'in da hâdis mahallinde bulundukları ve polis kuvvetlerine "Ne duruyorsunuz, hücum edin!.." demeleri üzerine polislerin bina içersine girerek, içeride koridorlara ve sınıflara sığınmış olan talebeleri dövdükleri, tabanca istimal ederek yaraladıkları ve Dekan'ın, bazı Profesörlerle idarecilerin yaptıkları teşebbüs neticesinde, bazı Subayların gayret ve himmetile Emniyet kuvvetlerinin bina-dan dışarıya çıkarıldığı anlaşılmıştır.

Bu silâhlî tecavüzde Altan Güven'in ağzından ve Mehmet Fırat'ın ayağından on-beş gün müddetle iş ve güçlerinden kalacak derecede tabanca mermisi ile, diğer bir çok talebenin de coplarla muhtelif yerlerinden en çok on günü geçmemek üzere yaralandıkları ve Siyasal Bilgiler Fakültesi binası dışında ve içinde askerlerin attığı mermilerle vücuda gelmiş tahribat ile içeride polis memurlarının attığı tabanca kurşunları ile meydana gelmiş tahribat mahallinde tanzim olunan rapor ve kroki ile tesbit edilmiştir. (Dosya 6, vesika: 3).

Diğer taraftan Bilirkişi raporu ve krokinin mütalâasından anlaşılabileceği üzere askerler tarafından açılan ateşin hedef gözetilerek yapıldığı ve balkonda, pencerelerde ve bahçede guruplar halinde toplu bulunan talebelerin yere yatmaları ve ateşten insiyakî surette sakınmaları sonunda yaralanmamış bulundukları anlaşılmıştır.

Bu hâdiselerin oluş sebepleri bakımından önemli sayılabilecek bir vesikayı burada mevzu bahis etmek faydalı olacaktır. Bu vesika, Namık Argüç'le, şiddet ve tenkil taraftarlarının Vatan ve Milleti nereye götürmekte ve sürüklemekte olduklarını, bütün vuzuhi ile anlatmaktadır.

Şem'i Ergin'in evraklar arasından çıkmış olan ve kendi el yazısı ile yazılmış bulunan notları muhtevi vesikada aynen şöyle denilmektedir:

"29 Nisan Cuma ... bu gün sabahtan Ankara'da Mülkiye talebelerinin nümayişi oldu. Örfî İdare Kumandanlığının çok sert ve insafsızca müdahalesi oldu, Mülkiye Mektebine ve talebelere karşı ateş açmasının yerinde olmadığına kaniim. Kimin çocukları idi bunlar?... Bu vatanın çocukları ve gençleri idi bunlar... gidiyoruz böyle... gözümüz bağlı, yolumuz üzerinde hendekler olduğu gibi, etrafı da uçurum... ancak, uçuruma yuvarlanmadan, hendeklere düşmeden bu milleti büyük Tanrı'nın mucizesi kurtarabilir, öyle bir duruma geldik ki benim de yapacağım bir şey yok ... Bizim bu

gün muhalefete tatbik ettiğimiz sistemi 1950 den evvelki iktidar muhalefete tatbik etseydi, demokrasi ve Demokrat Parti yaşayabilir mi idi... Abdullah Aker telefon etti, İzmir Mebusu Kemal Serdaroğlu ile Manisa Mebusu Sezai Akdağ'ı İzmir'e göndermişler, Abdullah Aker fevkalâde endişeli.. haklı olarak... gûya, bunlar Halk Partisinin tertiplemediği hareket karşısında bizim partinin mukabil hareketini hazırlayacaklarmış... ne fena!.. Şimdiye kadar halka sirayet etmeyen bu kavgayı, şimdi de halka mı sirayet ettireceğiz... delirdik mi biz!.. delirdi mi bunlar!.. Kızılay'da güç belâ halkın arasından çıkarmışlar, fakat Başvekil bir başka arabaya binerek biraz ileride tekrar geriye dönmüş... insan söyleyecek lâf bulamıyor.

Doğrusu 6/7 Eylül hâdisesinde de, yoldan İstanbul'a dönerek halkın arasına girmişlerdi, ama, o ayaklanmanın gayesi başka, bunun da bambaşka idi. Bunu idrak edemiyor mu bunlar?..." (Dosya Gömlek 6, Vesika: 4)

Şem'i Ergin'in notlarından alınan bu yazılardan da eski iktidar mensuplarının bir suçluluğun telâşi içinde oldukları anlaşılmaktadır.

b. K.555 Olayları:

İstanbul Üniversitesinden sonra Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde vukubulan silahlı ve kanlı tethiş hareketi, halk kitleleri ve öğrenciler üzerine bizzat müshadeye dayanan vakıalar olarak canlılığını muhafaza eylemekte idi. D.P. nin neşir organı haline getirilmiş bulunan radyo vasıtasıyla iktidar mensupları tarafından yapılan tebliğlerde dahi nümâyişlerde bazı talebelerin ölmüş ve yaralanmış bulunmalarının gizlenememesi, kulaktan kulağa facia halinde dolaşan söylentilerin doğruluğuna kendilerini de inandırmıştır. İşte bu hâl ve şartlar içinde artık sabık iktidarın kan ve ateşle hüküm ve saltanatını devam ettirmek gayretinde olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan iktidar partisi mensupları da şeflerinin müsterih olması için hazırlanmışlar ve onlar Meclisten dönerken sun'i bir alkış gösterisi yaratmak için Kızılay'la Sıhhiye arasındaki caddeye müfrit partilileri sevk etmişlerdir. Böyle bir hareketi haber alan bazı Halk ve öğrenci gurupları da 5 Mayıs 1960 günü Kızılay'da toplanmaya başlamışlardır. Büyük Millet Meclisinden dönmekte olan Celâl Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan bir arabada; Namık Gedik ve diğerleri başka bir arabada oldukları halde Orduevi önüne yaklaştıkları sırada Trafik yolu kapamış olmasına rağmen yollarına yaya olarak devamı tercih ederek arabalardan inmişlerdir. Bir kısım alkışçıların pek yakınlarda şaklayan el çırpmaları Menderes ve etrafındakileri bir an için memnun eder gibi olmuş, fakat (istifa Menderes, Hürriyet isteriz, Yuh Menderesi!..) sözleri birden yüzlerde beliren memnuniyet dalgasını silivermiştir. Çılgına dönen Menderes bir taraftan vazifeli emniyet ve idare âmirlerine bunları söyleyenlerin yakalanmasını ve götürülmesini emrederken diğer taraftan bizzat adam yakalamaya çalışmıştır. Nihayet yakınlarının müdahalesi ile tekrar bir arabaya bindirilerek Başvekâlete götürülmüştür. İstanbul'da ve Ankara'da şimdiye kadar ya-

ratılan kan ve ateş kokan tethiş usullerinin faide vermediği bu hâdisle ile de anlaşılınca Başvekâlet binasına gelmiş olan Celâl Bayar derhal Hususi Kalem Müdürlüğü odasının kapısını açarak, orada bulunan Namık Gedik'e hitaben; (şimdi Kızılay'a gideceksin, magafonla bağıracaksın veya bağırınlar. Nümayişçiler bir tarafa, halk bir tarafa ayrıldıktan sonra nümayişçilere ateş açtıracaksın!) emrini vermiş, Namık Gedik de "Peki efendim" diyerek odadan çıkıp gitmiştir. Namık Gedik Kızılay'a gidince etrafını halk ve talebe kitlesi sarmış ve otomobilinin kapısını açmaya çalışmış oldukları için verilen emri yerine getiremeden dönmeye mecbur kalmıştır.

c. 7-ve 14 Mayıs 1960 Olayları:

5 Mayıs'da Kızılay'da Adnan Menderes lehine tertip edilmek istenen nümayişlerde başarı göstermeyen ve bilâkis Adnan Menderes'in tartaklanmasıyla neticelenen bu nümayişlerden sonra Demokrat Parti Ankara teşkilâtı muazzam bir nümayiş yapmayı kararlaştırarak 7 Mayıs günü köylerden ve şehir içersinden topladıkları ve bir kısmını sarhoş edecek derecede içtikleri 7 bin kişilik bir topluluğun, takriben 2 bin kişisini Güven Parkına ve mütebakisini de Kızılay (halen Hürriyet meydanı) meydanına yerleştirdikleri fakat henüz nümayişe başlamadan bundan Örfi İdare Kumandanlığı kanalıle haberdar olan Ankara Garnizon Kumandanı General Selâhattin Kaptan tarafından müdahale edilerek süngü taktırdığı askerler marifetiyle dağıtıldığı ve bu suretle tasavvur edilen neticelerin elde edilemediği anlaşılmaktadır. (Şahitlerin beyanları).

14 Mayıs'ta da bu yolda bir hareket, vazifeli ve vazifesiz subayların el birliği ile dağıtılmıştır.

ç. 19 Mayıs Anıt-Kabir olayları:

19 Mayıs'da yapılmakta olan mutad merasim Hükûmetçe men edilmese de Atatürk'ün Anıt-Kabri'ni kapatamadıkları için orada büyük Mürşit'in Milleti ile başbaşa dertleşmesine mâni olunamamıştır. Ancak ziyaretçiler ve Atatürk'ü arayanlar, Anıt-Kabir dönüşünde polis Enstitüsü civarında tabancalı, coplu, gaz bombalı polislerin hücumlarına uğramışlardır. Polisler, çoğu kadın olan topluluktan ellerine geçirdiklerini coplarla döverek, yerlerde sürüyerek, kollarını bükerek jeep'lere bindirip hazır kuvvet merkezine sevk etmişlerdir. Eşref Yalçın'ın kumanda ettiği ve hazır kuvvet polislerinden bir kısmı ile Polis Enstitüsündeki polis stajyerlerinden mürekkep bu mütecaviz gurup içinde sanık Tefvîk Tiryaki'nin de bulunduğu teşhis sonunda anlaşılmış ve sanıklardan Hacı Mehmet Davutoğlu'nun hazır kuvvete götürdüğü bu vatandaşlara ağır hakaretler ve tazyik yaptığı da şahitler tarafından beyan edilmiştir,

d. 20 Mayıs olayları:

20 Mayıs 1960 günü Hindistan Başvekili Nehru'nun Ankara'yı ziyaretinde ya-

pılacak karşılama töreninin arzuya uygun bir şekilde cereyan etmesini temin için köylerden bol bol Demokrat Partili şahıslar getirilmiş, güzergâh boyunca bunlar dizilmiş, Ankara halkının gurup ile beraber Menderes'i de alkışlayacağı umulmuştur. Fakat, alınan bu tertiplere rağmen kortejin son arabası geçerken gençler tarafından aleyhe nümayiş başlamış, emniyet kuvvetleri bunları gaz bombası ile dağıtmaya çalışmışlar, coplarla dövmüşler ve yakaladıklarını döverek hazır kuvvet merkezine yollamışlardır. Burada, adları tesbit edilen şahıslar polis tarafından yere yatırılmak suretiyle tekrar kıyasıya dövülerek ayaklarının şişleri geçsin diye sırtlarına başka bir şahıs bindirilmek suretiyle ıslak zemin üzerinde dolaştırılmışlardır. Bu dövme olayından evvel Ankara Valisi Dilâver Argun bütün polisler verdiği emirde (yakalanmaların iyice dövülmelerini, sedyelik yapılmasını ve ayakta kimsenin kalmamasını istediğini) telsizle bildirmiştir. Bu emri kendisine Menderes'in verdiği, esasen gerek Kızılay'da ve gerek diğer yerlerde yapılan nümayişlerde, nümayişçilerin yakalanmasını ve götürülmesini devamlı şekilde emrettiği Dilâver Argun'un ve mesai arkadaşları Namık Argüç, Cemal Gökten'in bu emre imtisalen maiyetindeki kimselere aynı şekilde emirler verdiği ve polislerin de bir çok şahısları yakalayıp hazır kuvvette, Örfi İdare Mahkemesine gönderdikleri şahit ifadeleriyle, bir kısım ikrarla ve sanıkların tevil yollu ifadeleriyle gerçekleşmiştir. Hazır kuvvette vatandaşlara sui muamele, eza ve cefa yapan polisler arasında sanıklardan Ali Kesiciler, Hüsnü Korkut, Kâzım İrinesil, Adem Gündoğmuş, Aydın Nabi Ediz, Mehmet Tosun, Tevfik Tiryaki'nin bulunduğu yine bu ifadelerden anlaşılmaktadır.

c- Harb okulu talebelerinin yürüyüşü olayı:

Partizan bir istikâmette kullanılan bazı zabıta mensuplarının kanunî vazife ve selâhiyetlerini suiistimâl ederek bilhassa Subaylar hakkında keyfî muamelelere kıyam etmeleri ve bazı subayları karakola götürüp dövmeleri ve tevkif etmeleri, genç subay ve Harbokulu talebeleri üzerinde çok üzücü tesirler yaratmış olup bir ara İstanbul ve Ankara olaylarında en yüksek Kumandanlarının ancak düşmana karşı verilebilecek taarruz emrini Üniversite talebelerine karşı da yazılı şekilde vermiş bulunması ve yine bazı yüksek kumandanların bu hadiseler sırasında talebelere karşı yersiz ve sebebsiz şiddet göstermesi ve bu kabil olaylarda her def'asında Ordu'nun hiç bir lüzum ve zaruret yokken Millete karşı kanun dışına çıkmış iktidarın vasıtası şeklinde kullanılmak istenmesi ve istikbâlde çıkabilecek bu kabil hadiseler sebebiyle belki kendilerine de öz kardeşlerine taarruz etmeleri ve ateş eylemeleri emirlerinin verilmesi ihtimâlden ürkererek, ordu'nun ancak memleket müdafaasının bir vasıtası olduğunu ve fakat vatandaş kavgasında kanun dışı iktidarın bir zulüm aleti olamayacağını göstermek maksadiyle gayet samimi ve Vatanperverane duygularla sessiz bir yürüyüş yapmayı düşünen Harp Okulu talebeleri, 21.Mayıs.1960 günü Cumartesi saat 15 de Ordu Evinden Bakanlıklara ve oradan da Kızılay'a doğru sessiz bir yürüyüş

yapmışlardır. Bunu haber alan o zamanın Genel Kurmay Başkanı Rüştü Erdelhun derhâl bunları dağıtması için Etimesgut'da hazır kuvvet halinde bulunan Zırhlı Eğitim Tugayı Kumandanına emir vermiştir. Bu emri alan Kumandan da, bindirilmiş olarak yola çıkardığı bir birlik ile Genel Kurmay Başkanlığı binası civarına geldiği zaman Harp Okulu talebelerinin, başlarında bir kısım Kumandanları da olduğu halde okullarına dönmekte olduklarının görülmesine rağmen General Yusuf Demirdağ, vasıtalarından indirilen bir kısım kuvvetin başında bulunan Teğmen Fikret Güllüsu'ya, Harbiyelileri takip ederek onları tüfek dipçisi ile okullarına sokması için emir vermiş ve bu emri alan teğmen, talebeleri biraz ara ile takip etmiş isede; bazı General ve subayların müdahaleleri ve nihayet oraya gelmiş bulunan kıt'a Kumandanı Yüzbaşı Fikret Kutan'ın takibin durdurulması için verdiği emir sonunda, müessif bir olay meydana gelmemiştir. Aynı gün, gece Çankaya köşkünde Rüştü Erdelhun, Adnan Menderes, Etem Menderes Namık Argüç, Suat Kuyaş, Dilâver Argun, Fatin Rüştü Zorlu, Cemal Gökten ve Celâl Karasapan'ın iştirakiyle sabahın saat 4.30 una kadar yapılan toplantıda Harp Okulu öğrencilerinin yürüyüşü mes'elesi münakaşa edilmiş, orada Rüştü Erdelhun; (bu gibi hadiselerin bir daha tekrerrr etmeyeceğini, tekrerrr halinde bunları toplayıp, vasıtalarla doldurup Ankara'dan uzaklaştıracaklarını ve icabında ateş açtıracaklarını) bildirmiş ve bu beyan Celâl Bayar tarafından da tasvib edilmiştir.

Bu toplantıda bulunan ve bir aralık yaverler odasına inen Ankara Valisi Dilâver Argun, Muhafız Alay Kumandanı Kurmay Albay Osman Köksal'a; (Harbiyeyi tard edeceğiz, bu talebeden hayır gelmez, bunlara her şey yapacağız) demek suretiyle orada konuşulana edindiği intibaları naklederek Dikta'ya giden zümrenin elebaşlarından mürekkep gurubunun cebre müstenit kararlarını ve kötü düşüncelerini açığa vurmuştur.

22 Mayıs 1960 ve müteakip günlerde de Genelkurmay Başkanlığı tarafından Harp Okulu ve diğer askerî okulların ve subay kurslarının imtihanlarının çabuklaştırılması ve talebelerin kamplara gönderilmesi yolunda alınacak diğer bazı tedbirler için emirler yazılmış ve bu günlerde toplanan Bakanlar Kurulunda hazır bulunan Celâl Bayar'ın Harp Okulu'nun şiddetle cezalandırılması tezini ileri sürdüğü, Şem'i Ergin ve Abdullah Aker'in tuttuğu notlardan anlaşılmıştır. (Dosya Gömlek 6- Vesika: 5-9) Diğer taraftan Demokrat Parti Yüksek kademelerinden alınan bir kararla İl Başkanı Mehmet Akın, ocak başkanları Davut Sipahioğlu, Ahmet Bilge, ve Demokrat Partili olup Kömür Müessesesinde çalışan Hamid Fendoğlu ve Hukuk Fakültesi talebesi Memduh Alparslan gibi şahıslarla idare âmirleri arasında anlaşma yapılarak bazı D.P.li şahısların polise yardım etmek ve polis gibi vazife görmek ve nümayişçileri yakalamak, dövmek ve karakollara götürmek üzere vak'a mahallerine götürüldükleri ve bunlardan bazılarının el büyüklüğünde beyaz bir kâğıda daktilo harfleriyle

(Polistir.) yazılı ve Emniyet Müdürlüğü mührü basılmış ve hamilinin hüviyeti belirtilmemiş imzalı bir kâğıt verildiği ve bu vesikaları taşıyanların nümayişlerde ihbar, takip, tehdit, yakalama, cebir kullanma şeklinde faaliyet gösterdikleri müşahade edilmiştir.

Dosya içersinde mevcut (Dosya Gömlek 31) vesikalara göre:

a- İstanbul ve Ankara olayları sırasında Milli Eğitim Bakanı bulunan Atıf Benderlioğlu imzası ile (İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Rektörlüklerine) 6 Mayıs 1960 tarih ve 410/4170-73 sayılı yazılarla,

1- 28 Nisan 1960 tarihinden itibaren Üniversitelerimiz içinde ve dışında vuku bulan müessif nümayiş hadiselerine iştirak veya bu hareketleri her hangi bir şekil ve surette teşvik ve tahrik eden öğrencilerin ve eğer varsa Üniversiteniz mensuplarının, ilgili makamlarla da temas edilerek tespit edilip edilmediğinin, edilmiş ise bu gibiler hakkında Üniversitelerinizde idarî ve disiplin yönünden ne muamele yapılmakta olduğunun bildirilmesi,

2- Bu müessif hadiselerin zuhurunda müessir sebep ve amiller meyanınca Üniversitede iç ve dış tahrikatın mevcut olup olmadığının, mevcutsa bu tahrikatın kimlerden ve nerelerden geldiğinin hususile Üniversiteleriniz öğretim üye ve yardımcılarından ders, beyanat veya neşriyat yoluyla veya her hangi şekil ve surette olursa olsun hareket ve müdahaleleriyle müessir olanlar bulunup bulunmadığının tahkik ve tespitiyle neticesinin bu husustaki düşüncelerinizle iş'arı, demek suretiyle Üniversiteler öğretim üye ve yardımcıları üzerinde baskı yapılmak istenmiş,

b- Yine aynı dosyada mevcut diğer vesikalara göre de:

1- İstanbul ve Ankara'da vuku bulan müessif hadiselerde Hükûmetinin tutumunu beyanmeyerek Hürriyetleri yok etmek isteyenleri pretosto ve seslerini bütün dünyaya işittirmek maksadiyle toplantılar ve sessiz yürüyüşler yapan ve Hükûmetten döviz alarak yabancı memleketlerde tahsillerine devam eden talebelerin dövizlerinin kesilmesi için de şifreli telsizle büyük elçilikler Maarif Ataşeliklerine emirler verdiği ve bu emirler gereğince bir çok talebenin dövizlerinin kestirildiği.

1 ve 2 Mayıs 1960 tarihlerinde New-York'ta muhtelif Üniversiteler de okuyan Türk talebeleri toplanarak (Hürriyet ve Terakki) adlı bir cemiyet kurmaya teşebbüs ettikleri ve ayrıca memleketimizde tatbik edilmek istenilen idare sistemini pretosto mahiyetinde bir de sessiz yürüyüş yaptıkları haberini alınca, Maarif Vekili Atıf Benderlioğlu 2 Mayıs 1960 tarih ve 4046 sayılı şifreli telsizle New-York'daki Amerika bölgesi öğrenci Müfettişi Necati Dolunay'a, (Telgrafınızla bildirilen harekete iştirak eden öğrencilerden dövizlilerin dövizleri kesilmiştir. Diğerleri hakkında yapılacak muamele bilâhère bildirilecektir. Bu cins harekette bulunanların isimlerinin derhâl

bildirilmesini ve mütemmim malûmat verilmesini rica ederim.)

Yine 7.5.1960 tarih ve 592/4046 sayılı şifreli telsizle de (2 Mayıs 1960 tarih ve 4046 sayılı tel yazımızla istenen isim listesinin derhâl Sefarethane telsizleriyle bildirilmesi) denmiş, bunun üzerine,

Maarif Ateşesi Necati Dolunay da Washington Büyük Elçiliğimizin şifreli telsizi ile bizzat Atıf Benderlioğlu'na 11 Mayıs 1960 tarihli telsizle cevap vererek toplantı ve Gösteriye iştirak ettiği şahsen ve fotoğraflardan teşhis edilen dokuz dövizli talebenin dövizleri kesilmiş ve kendilerine tebliğat yapılmıştır. Diğer iştirak edenler de tespit edildikçe peyderpey arz edilecektir.

2- 4 Mayıs günü Almanya'nın Münih şehrinde saat 12.30 da muhtelif Üniversite-lerde okumakta bulunan 400 kişinin toplanarak, ellerinde dövizler olduğu halde üç kilometrelik bir mesafede sessiz yürüyüş yaptıkları haberi üzerine de yine kendi imzası ile Almanya İkinci Bölge müfettişi olan Adnan Ötügen'e Rheinalle 53 BAD Godesbrg adresine, 12.5.1960 tarihli telsizle, (Yazınızda belirtilen hareketlere katılan dövizli öğrencilerin dövizleri kesilmiştir. Harekete katılan öğrencilerle öğrenci olmayanların listesinin, haklarında yapılacak muameleye esas olamk üzere acele gönderilmesini rica ederim.) diye emir verdiği, ve Maarif Ataşesi Adnan Ötügen'in de Bonn Büyük Elçiliği şifreli telsizi ile 17.3.1960 tarihinde,

(Sessiz yürüyüşe katılmış olan dövizli talebelerin dövizlerinin kesilmesi, bu hadiseler dolayısıyla umumiyetle hakkımızda kötü neşriyat yapmış olan Alman matbuatında yeniden ve mübalâğalı akisler uyandıracak, bir kısım talebeleri büsbütün menfi birer unsur haline getirecek ve benzeri hadiselerin daha yaygın şekilde teker-rürünü mucib olacaktır. Düşünce ve endişesindeyim, durumu derin saygılarımla karar ve emirlerinize arz ederim.) diye cevap vermiş ve ayrıca 44 dövizli talebenin isimleri de yazdırılarak dövizlerinin kesildiği,

3- 4 Mayıs günü Londra'da talebelerin saat 14.30 da ellerinde "Hürriyetsiz tahsil, Menderes istifa" yazılı dövizler olduğu halde Sefarethanenin önünden sessizce geçtiklerini de öğrenince oradaki Talebe Müfettişine de aynı mealde 4.5.1960 tarihinde şifreli telgraf çekmiş, oradan verilen cevaplara göre; yürüyüşe dövizli talebenin iştirak etmediği, ayrıca Fransa ve İsviçre Büyük Elçiliklerine gönderilen şifreli telsizlerle Fransız Bölge Müfettişi Bahattin Örnekol tarafından bizzat Atıf Benderlioğlu'na verilen 7.Mayıs.1960 gün ve 1139 sayılı yazı ile, Paris'deki talebeler tarafından kongre ve yürüyüş yapılmadığı,

Londra Büyük Elçisiyle İsviçre Büyükelçisinin ise doğrudan doğruya Reisicumhurdan aldıkları şifreli telsizlere, bizzat Reisicumhura şifreli telsiz çektikleri ve bu-lundukları yerlerdeki Türk talebelerinin yaptıkları hareketlerinden istenilen şekilde malûmat verdikleri görülmüş ve cereyan eden bu muhaberat, gerek Atıf Benderlioğlu'nun ve gerekse Reisicumhur'un İstanbul ve Ankara olayları ile ne derece yakinen

alâkalı bulunduklarını açıkça göstermiş bulunmaktadır.

Bundan başka her kesin gözü önünde cereyan eden İstanbul Üniversitesi olaylarını (Dosya gömlek 24 Vesika: 6 da olduğu gibi) İstanbul Üniversitesi Senatosu 2.5.1960 gün ve 1264 sayılı kararı ile;

(28.Nisan.1960 tarihinde üniversite iç kapısı önünde ve ... ATATÜRK heykeli etrafında toplanarak Millî Marş'lar söyleyen talebenin bu toplantısını dağıtmak kasdiyle polisin o esnada vazifesi başında bulunan İstanbul Üniversitesi Rektörünü haberdar dahi etmeye lüzum görmeden Üniversiteye girmiş ve bu kadar ağır muameleyi mucib bir tahrik asla mevcut olmadığı halde silâh kullanılmak suretiyle bir kısım talebenin ağır surette yaralanmasına ve bu suretle başlayan hadisenin devamı, Üniversite dışı safhasında aynı şiddetle hareket neticesinde ölüm vak'alarına sebebiyet verdiği, ve ATATÜRK heykelinin etrafındaki toplantıdan haberdar olan Rektör ve Hukuk Fakültesi Dekan vekili talebeyi teskin etmek kasdiyle toplantı yerine giderlerken polis tarafından çevrilerek gerek şahıslarında ve gerek İstanbul Üniversitesine ve hâtta bütün Üniversitelere galiz sözler ve ağır muamelelerle tecavüzün en çirkinine maruz kaldıkları, bu ağır muameleler sırasında Rektörün gözünden ve yüzünden yaralanmış ve Dekan vekili de zabıta memurlarının yumruk darbelerine hedef olduğu,

Bu zabıta memurlarından şahsen teşhis olunanlardan Şişli Emniyet Amiri Zeki Şahin, Rektöre ve Profesörlere ve Üniversitelilere tekrar, yeniden istihza olunacak sözler sarfetmiş ve yere düşürülen Rektör'ün yerlerde sürüklendiği ve Üniversite Genel Sekreterinin de ayrıca tecavüze uğradığı,

Bu memurların şedit muameleleri yaralı bulunan Rektör'ün âcil tedavisi için bir doktor celbi teşebbüsüne dahi mani olmuş ve Rektör, Dekan Vekili, Genel Sekreter, Yazı İşleri Müdürü ve Rektörlük şoförünün emniyet Müdürlüğüne götürüldüğü) bildirilmesine,

(Dosya gömlek 32 de olduğu gibi). Dahiliye Vekâletinin 16.5.1960 gün ve 13.17.20 sayılı tahkik emirleri üzerine İstanbul Üniversitesi olaylarını tahkik eden mülkiye müşavir müfettişi Nureddin Arslan, Mülkiye müfettişi Osman Meriç ve Ali Akarsu'yun müştereken tanzim ettikleri 31.5.1960 tarihli raporlarında (28.Nisan.1960 tarihinde İstanbul Üniversite talebesinin Üniversite bahçesinde toplanarak İstiklâl ve Dağbaşı duman almış marşlarını söylemeğe başladıkları sırada polisin müdahalesine maruz kaldıkları, 6761 sayılı Kanunun 12 nci maddesinde yazılı silâh istimâli için a) Kanun tarif ettiği şekilde ihtar yapılması, b) ihtara rağmen topluluk dağılmassa mevcut imkân ve vasıtaların kullanılması lâzım geldiği, bu suretlede muvaffak olunamassa ancak o zaman havaya üç el silâh atılması gerektiği ve bu cihetin kanunun Mecliste müzakeresi sırasında da vazıhan ifade olunmuş, ihtardan sonra su sıkmak ve göz yaşırtıcı bomba kullanmanında mevcut imkân ve vasıtalara dahil

bulunduğunun belirtilmiş olduğunu,

Hâl böyle iken Üniversite talebeleri İstiklâl ve Dağbaşını duman almış marşlarını söyledikleri sırada hadise; mahalline giden komiser Muzaffer Tunçbilek idaresindeki ekibin marşları müteakip Üniversite bahçesinden dışarıya taşmak istidadını gösterip göstermeyeceğini beklemezsizin müdahale etmeleri ve İstanbul Vilâyetinde mebzûl miktarda bulunması tabî olan Arozözle su sıkmak ve gaz bombası kullanma gibi mevcut imkân ve vasıtaları kullanmadan ateş açmaları sebebiyle topluluk psikolojisini tahrik ederek, müteakip hadiselerin zuhuruna meydan vermiş oldukları, bu sebeble İstanbul Üniversitesinde vuk'u bulan toplantının dağıtılması için vazifelendirilen bütün polis âmir ve memurları ile bunlara vazife tevdi eden Vali, Emniyet Müdürlü haklarında tahkikat icrası lâzım geldiği bildirilmiş olmasına rağmen,

(Dosya gömlek: 26, vesika: 8 de mevcut olduğu şekilde) İstanbul Valisi Ethem Yetkiner, günü yazılmadan 4/960 tarih ve 8410/8166 sayılı Dahiliye Vekâletine ve İstanbul C.Müddeiumumiliğine yazdığı yazılarda:

(27.Nisan.1960 günü Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümeninin selâhiyetlerine dair kanunun müzakeresi sırasında cereyan eden hadiseler ve bu meyanda C.H.P. Genel Başkanı İnönü'ye verilen 12 celseye katılmama cezasını ve kanunun kabul edilmesini protesto etmek maksadiyle İstanbul Fen Fakültesinden Hukuk Fakültesine doğru yürüyüş yapılacağı ve hadiseler çıkarılacağına haber alınması üzerine vaktinden evvel gerekli emniyet tedbirleri alınmakla beraber önleyici tedbir alınmasının talep olunması için emniyet müdürü tarafından Rektör Sıddık Sami Onar telefonla aranmış, bulunamadığından telefona cevap veren genel Sekreter Sait Beyden mani tedbir alınması istenilmiş olduğu, 28.Mayıs günü talebenin sessiz yürüyüş yapacağı sezildiğinden saat 10.30 dan sonra İstanbul Üniversitesi giriş kapısı önünde bulunan Atatürk Heykeli yanında takriben 2000 kadar Üniversite talebesinin toplandığı ve İstiklâl ve Gençlik marşı söyledikleri görülmüş, bu sırada vazifeli sivil memurlardan komiser Muzaffer Tunçbilek, komiser muavini Şevket Tahtacı, komiser muavini Muzaffer Külçeli, komiser muavini Mehmet Bal, Polis memuru Hakkı Yayıntaş, Bumin Yamanoğlu ve ekip şöforü ile birlikte ilk ihtarı yapmış ve topluluğun dağılmasını istemiş olmalarına rağmen, topluluğun vazifelileri yuhalamaya başladıkları ve müteakibinde evvelce ceplerine yerleştirmiş oldukları taşlarla taşlamaya başladıkları ve bu mücadele sırasında bir çok vazifeli polis memurunun yaralandığı bundan sonra Emniyet Müdür Muavini Yaşar Yiğit'in ve Şube I Müdür vekili Muzaffer Yılmaz'ın sevk ve idareyi ellerine alarak vazifeli bulunan Süvari ve Hazır kuvvet ekiplerini harekete geçirmek suretiyle topluluğu Üniversite içine, kısmende orta bahçeye sokmağa muvaffak oldukları,

Bu arada Profesör Sulhi Dönmezer'in orada bulunan vazifeli memurlara "bu hareketler anormaldir, talebe yaptıklarını biliyor, böyle yaptığınız müddetçe de bu hâl

devam edecektir.) dediği ve vazifeli memurların vazifelerini güçleştirdiği için yakalanarak Emniyet Müdürlüğüne götürülmek istenirken, otomobili ile hadise mahalline gelen Rektör Sıddık Sami'nin, vazifeli memurların vazife yapmalarına müdahale etmek istemesi sebebiyle onun da arabaya alınarak hadise yerinden uzaklaştırıldığını ve hadise polisin gayretiyle talebelerin arka bahçeye sokulmaları bir kısmının da bina içerisine girmesiyle bir an durur gibi olduğunu fakat talebelerin Rektörün hadise mahallinden uzaklaştırıldığını duyunca "Katiller! kanımızın son damlasına kadar mücadele edeceğiz, hürriyet isteriz" demek suretiyle mahsur kaldıkları bina içerisinde nümayişe devam ederek içeriden dışarıya polislerin üzerine cam parçaları ve taşlar attıklarını, bilâhare Rektörün geldiğini ve Valilikle temasa geçerek talebelerin sınıflara alınıp sükûnetin avdet etmesini müteakip sıra ile, peyderpey arka kapıdan fasıllarla Üniversiteyi terkleri temin edileceğini vaat ettikleri halde bunu yapmıyarak Rektörün talebe ile bir konuşma yapmasından sonra talebenin büsbütün coştüğünü ve polislere hücum ettiklerini ve gruplar halinde arka kapıdan çıktıktan sonra tekrar Marmara Sinamasının önünde toplandıklarını bu sebeple atlı polislerin bu topluluğa mani olmak istediklerini fakat talebelerin polislerle taşlarla hücum etmeleri üzerine birçok polisin yaralandığını, bunu gören hazır kuvvet polislerinin silâh istimâl etmek mecburiyetinde kaldıklarını, bu hadiseler sırasında atlı polisten 18, hazır kuvvetten 6, Eminönü'nden 1, Birinci Şubeden 8, İkinci Şubeden 1 ve Trafik şubesinden 2, kişi olmak üzere 36 âmir ve memur yaralandığını, Nümayişler sırasında halktan 21, Üniversite talebesinden 73 olmak üzere 94 kişi yakalanarak haklarında kanuni muameleye tevessül edildiğinin bildirilmiş olduğu ve bu yazıda hakikatlerin tamamıyla gizlendiği, ezcümle, Senato raporunda yazılı olan talebenin İstiklâl marşı ve Gençlik marşı söylediği bir anda hiçbir ihtarda bulunmadan Üniversite bahçesinde, Rektöre haber vermeden giren polislerin ateş açtıkları ve bu esnada Üniversite talebelerinden yaralanan bulunduğu Rektörün yerde sürüklendiği ve yaralandığı bildirilmediği aynı zamanda Beyazıt Meydanındaki olaylarda ölü ve yaralıların bulunduğundan da hiç bahsedilmediği görülmüş ve buda Vali Ethem Yetkiner'in tutumunu açıkça göstermiş bulunmaktadır.

Yine (Dosya Gömlek: 37 de mevcut evraka göre) İstanbul Örfi İdare Kumandanı 30 Nisan 1960 günü 15 numaralı tebliğ ile (görülen lüzum üzerine 1 Mayıs 1960 günü saat 04 den itibaren 2 Mayıs 1960 günü saat 04 e kadar sokağa çıkma yasağı konmuştur.) demesine ve bu tebliğin resmen ilân edilmesinden sonra, 1 Mayıs günü Vilâyet makamına giden Celâl Bayar bizzat kendisi Örfi İdare Kumandanlığında hazırlanmış gibi 15 numaralı tebliğin hazırlanmasını Vali Ethem Yetkiner'e emrederek ve ne şekilde yazılacağını da söyleyerek,

(Dosya gömlek 44 de mevcut eski harflerle yazılı müsvedde) Ethem Yetkiner'in İstanbul Vilâyeti Hususi Kalem Müdürlüğü damgasını taşıyan kâğıtlar üzerine eski

harflerle:

(Muhterem İstanbul Halkına,

Örfi İdare Kanunu ile bu kanuna göre yapmış olduğum tebliğlerin 3-5 kişiden ibaret toplulukları bile menetmiş olmasına rağmen iki gündür sokak nümayişlerine devam edildiğini esefle müşahade etmekteyim, bu nümayişleri devam ettirenlerden ekserisinin çocuk denilebilecek bir yaşta olmaları göz önünde tutularak, emirlerimizi hürmetle karşılayacaklarını bekliyerek iki gündür yapılan müsamahaların, artık şehrin asayiş ve huzurunu ziyadesiyle ihlâl ettiğini görmekle müteessirim.

Bu defa bir günlük sokağa çıkma yasağı ile kendilerine vermiş olduğum düşünme fırsatının hitamında en küçük topluluklara dahi şiddetle ve silâhla mukabele ettirilmesi hususunu bütün birliklerime tebliğ ve emretmiş bulunuyorum.

Bu emrim birlikler tarafından dikkat ve hasasiyetle behemahal tatbik edilecektir. Bu itibarla ateş sırasında zarar görmemeleri için vatandaşlarımı muhtemel topluluklardan uzak durmaya davet ediyorum. Keza aile reisleriyle mektep idarecilerine, verdiğim bu kararın ciddi neticeleri hakkında çocuklarını ikaz ve islâh yoluna gitmelerini tavsiye ediyorum. Bundan başka nümayişçileri, teşvik ve tahrik mahiyeti arzeden bayrak verme ve alkışlama gibi hareketler de yasak olup aynı şiddetle mukabele göreceklidir.) şeklinde tebliği hazırlatarak derhal teksir ettirip Örfi İdare Kumandanına imza dahi ettirtmeden matbaada bastırıp evlere dağıtmış ve Radyoda da bu tebliğ okutturulmuştur. Bu hâl dahi müstakillen, Celâl Bayar ve Ethem Yetkiner'in tutumlarını göstermeğe kâfidir.

(Dosya gömlek 25-29 da mevcut raporlara göre)

İstanbul Üniversitesi bahçesinde polisler tarafından atılan kurşunlardan biriyle İktisat Fakültesi talebelerinden Osman Çetintaş'ın 15 gün iş ve gücünden kalacak derecede ve yine İstanbul Üniversitesi Rektörü'nün de Zeki Şahin tarafından bir hafta mutat iştigalinden kalacak ve iki hafta da iyi olacak şekilde, yere düşürülerek sürüklenmesi neticesinde sol kaş ve göz üst kapağından yaralanmış oldukları,

Beyazıt Meydanı olaylarında da polislerin attıkları tabanca kurşunları ile, (Turan Emeksiz ismindeki talebenin yaralanarak şehit olduğu, Hüseyin Onur, Hüseyin İrmak, Vedat Boy, Cengiz Ballıkaya'nın muhtelif yerlerin den ağır surette yaralandıkları, 30 Nisan 1960 tarihinde lise talebelerinin nümayişi sırasında yolda geçmekte olan bir tank'ın üzerine çıkmak isterken Tank'ın paletlerine takılarak tank altında ezilip şehit olan Nedim Özpulat, yine Beyazıt olayları sırasında çarpma neticesinde yere düşme veya başına sert bir cisim vurması ile Derviş Aslan ismindeki talebe ile diğer 31 talebenin de muhtelif yerlerinden muhtelif şekil ve derecelerde polis copları ve tekmeleriyle yaralanmış oldukları,

(Dosya gömlek 29 da mevcut İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün yazılarına göre)

İstanbul olayları sırasında 283 kişi yakalandığı ve bunlardan 12 si hakkında 6761 sayılı kanun hükümlerine göre zabıt tutularak mahkemeye ve diğerlerinin de Örfi İdare Kumandanlığına gönderildiği,

(Dosya gömlek 24 vesika 1 deki kayıtlara göre)

İstanbul'daki olaylarda polis memurları tarafından 79 gaz bombası, 30 zehirli bomba ve 107 gaz cobu mermi kullanıldığı,

(Dosya gömlek 26 vesika 14) de mevcut Milli Savunma Vekâletinin Soruşturma Kurulu başkanlığına yazdığı 2.8.1960 gün ve 960/352 sayılı yazıdan,

Millî Savunma Bakanlığı eski Müsteşarı Orgeneral Salih Coşkun'un bürosunda bulunup el konan evrakı arasında İstanbul Örfi İdare Kumandanlığından Millî Müdafaa Vekaletine 3.5.1960 tarihinde saat 8.45 de verilen telefon raporunda (tebliğde atış Sayın Reisicumhur tarafından koyduruldu) kaydının bulunduğu,

(Dosya gömlek 11 de mevcut Örfi İdare Mahkemesi cetvellerine göre) Ankara olayları sırasında nümayişlere iştirak ettikleri iddiası ile yakalanıp karakollara götürülen yüzlerce kişiden 140 ı hakkında zabıt tanzim edilerek Örfi İdare Mahkemesine verildiği,

(Dosya gömlek 11 deki emniyet Üçüncü Şube Müdürlüğünün 2.5.1960 günlü emniyet Müdürlüğüne hitaben yazılan yazıdan) 29.4.1960 günü Üniversite talebelerinin nümayişleri sırasında hazır kuvvet memurları tarafından yüz elli adet 38 G1 Smit Vesson, 75 adet 9 M.M. kısa, 50 adet 7,65 ve 10 adet 32 G1 simit vesson olmak üzere cem'an 285 mermi sarfedildiği,

(Dosya gömlek: 12 de mevcut raporlara göre):

Ankara olayları sırasında Siyasal Bilgiler Fakültesi içerisinde polislerin attıkları tabanca kurşunları ile, Altan Güven ismindeki talebe 15 gün işinden kalacak derecede çenesinden, Mehmet Fırat ismindeki talebede 15 gün işinden kalacak derecede sağ ayağından ve diğer 46 kişinin de Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri ve diğer olaylar Sırasında polisler tarafından dövülmek ve tekmelenmek suretiyle muhtelif yerlerinden muhtelif şekil ve derecede yaralanmış oldukları anlaşılmaktadır.

Dosyada mevcut vesikalar ve ikame edilen delillere göre İstanbul ve Ankara olaylarının cereyan tarzı bu suretle özetlendikten sonra sanıkların olaylardaki rolleri, alâka dereceleri ve fiillerinin tavsifi yönünden birer birer incelenmesiyle aşağıda yazılı sonuçlara varılmıştır:

SANIK CELÂL BAYAR'IN: Cumhurbaşkanlığı sırasında Anayasanın esas prensiplerine göre tarafsız olması lâzım geldiği halde bütün faaliyetlerinde bir parti-zan zihniyetiyle hareket ederek, Meclisce ve hükûmetçe alınmış olan ve neticede Anayasanın tağyir, tebdil ve ilgasına müncer olan teklif tertip, karar ve kanunların fiilen mürevvici olduğu, İstanbul'da ve Ankara'da Anayasaya aykırı bulunan selâhi-

yet kanunu protesto maksadiyle talebelerin Üniversite içinde ve muhitlerine hasren yapacakları toplantıları fırsat ve ganimet telâkki ederek bu toplantıların dağıtılması ve bu esnada talebeler üzerine her suretle silâhla taarruz ve tecavüz olunarak tenkil-lerini ve aralarından bazılarının yakalanmasını ve büyük bir şiddetle bu hareketlerin bir daha tekerrür etmeyecek ve ibreti müessire olacak bir şekilde bastırılması hususunda ilgililere emir vermek suretiyle onları suç teşkil eden bu hallere azmettirdiği ve bu suçların işlenmesi sırasında ilgililerle teması devam ettirerek tazyiklerde bulunduğ u ve neticelerin istendiği gibi alınmaması üzerine de tedbirlerin şiddetlendirilmesini emrettiği ve şu suretle hâdisenin başlanmasından itibaren neticeleninceye kadar cereyanı sırasında olayların her safhasıyla yakinen ve fiilen alâkadar olmak suretiyle iştirâk eylediği kabul edilerek T.C.K. nun 64, 80, 450/5, 7, 8 ve 62 inci madde delâletiyle 450/5, 7, 8 inci bentleri 31, 33 üncü maddelerine tevfi kan hakkında dava açılmış esas hakkındaki mütalâada ise, duruşma sırasında dinlenen şahitlerin ve yüksek Soruşturmada ifadelerine müracaat edilen şahısların kü l hâlinde mütalâa edilen beyanlarından, gerek Üniversite olayları ve gerekse Harbiyenin tenkili mevzuundaki tutumu ve bu tutum hakkında kendisinin huzurdaki beyanları 7368 sayılı kanunla kurulan dikta rejiminin kurucusu ve bu dikta rejimine karşı vâki olacak her türlü mukavemeti yok etmeğe kararlı olduğunu gösterdiğinden T.C.K. nun 146/1 inci madde- siyle tecziyesi talep edilmiştir.

SANIK ADNAN MENDERES'İN: Memleketi mevcut kanunlara göre seyyanen idare mevkiinde bulunan İcra Organının başı sıfatiyle iktidara geçtiğinden itibaren bu mevkii ve memuriyetiyle aynı zamanda deruhde ettiğ i Parti Genel Başkanlığı ve liderliği sıfat ve işlerini birbiriyle kasden meczederek âdeta icra organını parti menfaatlarının bir tahakkuk vasıtası şekline ve derecesine sokarak idarenin en yüksek kademesinden en küçük kademesine kadar partizan bir şekle intikal ve tahavvülüne ve vatandaşların iktidar partisine mensup olup olmaması gibi tefrikin âmme hizmetlerinden ve her çeşit hak ve istatülerden istifadesinin de bu esasa göre tesbit ve tayinine ve vatan cephesi namı altında kurup partisine eklenen teşkilât vasıtasıyla devlet kuvvetlerine bile tahakküm etmeğe müncer olan bir siyasetin, Celâl Bayar'la birlikte tatbikçisi olduğ u, bunun neticesi olarak Anayasaya aykırı kanunlar çıkarmak gayretlerine ilâveten diğ er taraftan bu kanunların memleket efkârında basın ve üniversite- ler ve diğ er müessese mensupları ile bizzat Türk milleti nezdinde yaratacağ i aksü- amelleri mevzii kılmak ve şiddetle basdırmak üzere Anayasaya aykırı olarak 7468 sayılı T.B.M.M. Tahkikat Encümenlerinin vazife ve selâhiyetleri hakkındaki kanun İstanbul Üniversitesi talebeleri arasında tahassül eden tepkinin protesto ve nümayiş tarzında 28.Nisan.1960 tarihinde yapılması ihtimâlini derpiş ve istihbar eyle- yerek keza kanunî şerâit ve lüzumu tahassül etmediğ i halde Örfi İdarenin kurulması- nı peşinen temin ederek nümayişe teşebbüs olunması hâlinde şiddetle basıtırılmasını

alâkahılara emretmek suretiyle İstanbul ve Ankara olaylarında suç teşkil eden hallere faillerini azmettirdiği ve bu suçların işlenmesi sırasında ilgililerle temasa devam ve lüzumlu direktifleri vererek bütün bu suçların işlenmesine iştirâk ettiği kabul edilecek, T.C.K. nun 64, 80, 450/5, 7, 8 ve 62 inci madde delâletiyle 450/5, 7, 8 inci bentleri ve 31 ve 33 üncü maddelerine ve ayrıca efrada karşı suimuameleye azmettirmek ve görevini kötüye kullanmak suçlarından dolayı da 64, 80, 245, 240 inci maddelerine tevfikân hakkında dava açılmış esas hakkındaki mütâlâada ise, sanığın gruptaki müteaddit konuşmaları ile, daha dikta rejimi kurulmadan bu rejimin bütün teferruatıyla tatbik edilmesi için tahkikat encümenine ne gibi selâhiyetler verileceğini derpiş etmesi ve tahkikat encümeninin daha selâhiyetler verilmeden hangi yollarda faaliyetinde bulunacağını açıklaması ve 27.Nisan günlü gurup toplantısında meclis müzakerelerinin neşrinin men'i hakkındaki direktifi komisyon kendisinin vermiş olması ve bununla da kalmayarak gurupta tahkikat komisyonunun gurubun emrinde olduğunu, gurubun da kendi hüviyetiyle B.M.M. demek olduğunu açıklamak suretiyle dikta idaresinin kurucusu olduğunu beyan etmesi ve İstanbul Ankara olayları sırasında, İstanbul Valisi, Ankara Valisi ve Emniyet Umum Müdürü Cemal Gökten ile vâki telefon ve telsiz konuşmaları, 28.Nisandan 27.Mayısa kadar Üniversite gençlerinin hareket tarzlarını bir isyan ve ihtilâl olarak tavsif edip bu hareketleri şiddetle tenkidlen bahsetmesi dikta rejiminin kurucusu olduğunu gösterdiğinden bahisle T.C.K. nun 146/1 inci maddesi gereğince tecziyesi talep edilmiştir.

VEKİLLER HEY'ETİNİ TEŞKİL EDEN SANIKLARDAN:

Medeni Berk, İzzet Akçal, Celâl Yardımcı, Ethem Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Atif Benderlioğlu, Tevfik İleri, Hayrettin Erkmen, Hâdi Hüsman, Nedim Ökmen, Şem'i Ergin, Halûk Şaman, Sebati Ataman, Abdullah Aker'in Anayasanın 46 ıncı maddesine tevfikân her vekil kendi vekâletine ait işlerden dolayı şahsen mesul bulunmakla beraber hükûmetin umumî siyasetinden de müştereken mesul olmaları itibariyle ve ezcümle bütün bu hâdiselerin doğuşuna takaddüm eden zamanlarda ve oluşlarını müteakip alınan kararlarda müştereken hareket etmiş bulunmaları sebebiyle bu hâdiseler sırasında alınan tedbirlerin yalnız ilgili Vekil ve Başvekilin kararlarına münhasır kalmayıp hükûmetin umumî bir siyasetini teşkil eylesine mebni ferden ferda dahi bütün neticelerinden cezaî bakımından da mesul tutulmaları gerektiğinden, 491 sayılı teşkilâtı esasiye kanununun 86 ıncı maddesinde yazılı sebep ve şartlardan her hangi biri mevcut değil iken Üniversite bahçesinde talebelerin yapacaklarını istihbar ettikleri basit bir protesto gösterisini önlemek için gösteri yürüyüşleri hakkındaki kanuna göre muameleye tâbi tutmak suretiyle "ki bu kanunun dahi tatbikini isabetli kılacak her hangi bir hâl mevcut bulunmamasına rağmen" maksada erişmek mümkün iken sırf evvelendenberi tasarlanıp tatbiki için çareler aranan dikta rejiminin fiilen tesisine müteveccih tedbirlerden biri olarak idarenin as-

kerî ellere intikâlini âcilen temin zımnında örfi idarenin kurulmasına karar vermeleri ve hatta örfi idarenin yazılı kararlarından önce ilân edilmesine karşı bir aksülamel göstermemiş ve bilakis tasvip etmiş olmaları, müteakiben cereyan eden hâdiselerde alınması peşinen derpiş edilip suç teşkil eden fiil ve hareketlerin cümlesinin mürevvici bulunmaları suretiyle gerek İstanbul ve gerekse Ankara olayları esnasında işlenen suçlara iştirâk ettikleri kabul edilerek Ethem Menderes hakkında T.C.K. nun 64, 80, 450/5, 7, 8 inci bentlerine 62 delâletleyle 450/5, 7, 8 inci bentlerine ve 31, 33 üncü maddelerine tevfikân,

Diğer Vekiller haklarında da adam öldürmek ve bu suça teşebbüs fiillerine manen müzaheretle bulunmak suretiyle iştirâkten dolayı, T.C.K. nun 65, 80, 450/5, 7, 8 inci bentleri ve 31, 33 üncü maddelerine tevfikân dava açılmış,

Esas hakkındaki mütalâada: mecliste tamamiyle bir olup bittiye getirilerek kabul olunan ve Anayasayı ihlâl eden 7468 sayılı kanunun memlekette nasıl bir karanlık devre başlangıcı olduğu muhalefet tarafından açık bir ifade ile izah edildiği halde tamamiyle usulsüz bir halde kanunlaştırılan bu kanunun tatbikatına Vekiller Heyeti memur edildiği ve daha ilk tatbikatında Üniversitelere tethiş havasını yaratan bu kanunun tatbikte kaldığı bir ay müddet içinde son derece iğrenç faaliyetlerin bu kanunla himaye görmüş olmasını nazarı itibara alarak kanunun tatbikatından mütevellit mesuliyetlerini idrâk ile bu meseleyi Bakanlar Kurulunda incelemeleri iktiza ederken olayların devam ettiği müddetçe gerek parlamentoda gerekse gurupta Menderes tarafından idare edilen dikta kampanyasını takviye eyledikleri gibi her Vekil kabinedeki durumları ne olursa olsun hükûmetin umumî siyasetinden mesul bulundukları cihetle iç politikadaki son tatbikat hakkında noktai nazarlarına uygun olmayan cihetler varsa buna itiraz ve istediği neticeyi almadığı takdirde istifa etmek durumunda iken bu yola müracaat ememeleri her Vekilin kendi sahasında hükûmet âzası olarak bu politikayı benimsediklerini ve işlenen suçlara iştirâk ettiklerini göstermiş olduğundan bütün Vekillerin T.C.K. nun 146/1 inci maddesi gereğince tecziyeleri talep edilmiştir.

1- Sanık Celâl Bayar soruşturma ve duruşmadaki ifadelerinde:

İstanbul Üniversitesi olaylarından evvel veya müteakip günlerde nümayişçilere ateş edilmesi hakkında hiç kimseye bir emir vermediğini, İstanbul'dan Ankara'ya döndükten sonra İstanbul'da vuku bulan hâdiseleri hükûmetten öğrendiğini fakat etraflı malûmat alamadığı için İstanbul'a Nato toplantısına gidecek olan Genel Kurmay Başkanını hâdiseleri gözden geçirerek malûmat vermesi maksadıyla İstanbul'a gönderdiğini,

Dr. Recai Ergüder'i de umumî meseleler hakkındaki fikrini anlamak için Zh. Tugay kumandanı Refik Tugay'a gönderdiğini, fakat hiç bir zaman kendisine (niye ateş etmediniz? emir verdiniz de Subaylarınız sizi dinlemediler mi?) diye bir haber gön-

dermediğini,

30 Nisan günü öğle yemeğine davet ettiği Prof. Ali Fuad Başgil'le yaptığı konuşmada Ali Fuad Başgil'in (fiilî durumun düzeltilmesi için bazı tedbirler düşünülebilir, hükûmetin bazı Vekillerinin istifa ederek yerine başkalarının seçilmesi lâzımdır) demesi üzerine kendisinin de (Hükûmetin istifası Anayasaya göre benim elimde değildir. İstifaya zorlayamam, nümayişler mevcut ise bunların tedbiri tenkidir) dediğini fakat burada kullandığı tenkil kelimesinin (nümayişler bastırılacaktır) mânâ ve mahiyetinde olduğunu,

Nato toplantısı için yanında Namık Gedik, Millî Müdafaa Vekili olduğu halde İstanbul'a gittiğinde vilâyet dairesinde Örfî İdare Kumandanı ile alınacak tedbirler hususunda mutabık kalarak 15 numaralı tebliği hazırlattığını bu beyannamedeki ateş etmeğe müteallik hükmün kanundaki kayıt ve şartlara uygun bulunduğunu,

5. Mayıs günü Menderes ve Koraltan ile meclisten çıkarak Kızılaydan geçip evlerine gitmek istedikleri bir sırada Ordu Evinin önüne geldiklerinde trafiğin kapalı olduğunu gördüklerini, Trafik memurunun başka yoldan geçmeleri için işaret verdiğini fakat oraya kadar gitmiş iken topluluğun içerisine girerek işin esas ve mahiyetini anlamak ve firar ediyormuş gibi bir telâkkiyi de bertaraf etmek gayesiyle Menderes'le birlikte arabadan inerek kalabalığın içerisine karıştıklarını o sırada bir kısım gençlerin aleyhe tezahürât yapmaya başladıklarını görünce kendisinin arabaya binecek Başvekâlete gittiğini, Namık Gedik'i görerek alınacak tedbirler ve kanunî icaplardan bahsettiğini, fakat Namık Gedik'e (Kızılaya çık, bizden olanlar bir tarafa ayrılınsın, kalana ateş aç) diye bir şey söylemediğini,

Ankara Valisi Dilâver Argun'u, hâdiseler hakkında izahat almak maksadiyle sık sık köşke çağırdığı ve ona önleyici tedbirler tavsiye ettiği, fakat, (nümayişçilerin kökünün kazınması lâzımdır) şeklinde bir şey söylediğini hatırlamadığını,

21. Mayıs'da Harp okulunun yürüyüş yapmasından sonra köşkte toplantı yapıldığını ve bu yürüyüşün ehemmiyetsiz bulunduğu kanaatine varıldığını, fakat bu toplantıda ne kendisinin ve ne de Rüştü Erdelhun'un alınacak tedbirler hakkında bir şey söylemediklerini bildirmiştir.

2- Sanık Adnan Menderes, soruşturma ve duruşmadaki ifadele rinde:

Örfî İdarenin ilânında Hey'eti Vekilece mutabakata varıldığını ve İstanbul'da bulunan Devlet Reisinin de telefonla sorulup muvafakatı alındıktan sonra, gerek İstanbul, gerekse Ankara'da Örfî İdarenin 28.Nisan.1960 günü saat 15 de radyo ile ilân edildiğini, yazılı olarak tesbit edilmeden önce ilân keyfiyetinin yapıldığını hatırlamadığını,

28.Nisan İstanbul Üniversitesi olaylarından Namık Gedik'in telefon etmesiyle haberdar olduğunu, Rektörün Emniyete götürülmek istenirken otomobile çarparak

kaşının üzerinden yaralandığını da bildirince Rektöre geçmiş olsun demek maksadıyle Rektörü aradığını, fakat Rektörün kendisine muhatap olmadığını ve Naci Şensoy ve Sulhi Dönmezer'le konuştuğunu, bu arada Namık Gedik'i bularak hâdiselerin büyümemesi için polisin Üniversite içinde bulunmasının veya Üniversiteye girmeğe teşebbüs etmesinin bir tahrik sayılabileceğini de göz önünde bulundurarak daha ziyade Üniversite dışında alınacak tedbirlerle olayların zabt ve rabt altına alınmasını tavsiye ettiğini, Namık Gedik'in ise (Eğer polisi tamamen uzaklaştırsak hâdiseler büyür) diye mütalâa ettiğini, bunun üzerine kendisinin (mülâyim tedbirler alınmasını ve talebenin toplu çıkmasına mani olunduktan sonra beşer, onar kişilik guruplar halinde muhtelif istikametlerde uzaklaştırılması) tavsiyesinde bulunduğunu, sonradan Beyazıt meydanında hâdiseler vukubulduğunu ve orada bir talebenin kaza kurşunu ile yaralandığını, İstanbul Valisi Ethem Yetkiner'in Dahiliye Vekâletine verdiği rapordan öğrendiğini, kendisinin polisin Üniversite'ye girmesi ve ateş etmesi için emir vermediğini, polisin üniversiteye girmiş olmasının mahalli idarenin takdiriyle olduğunu,

Gurupta yaptığı konuşmada (Üniversiteye gireceğiz, temeline gireceğiz, adamları içeri tıkacağız, girilemezmiş, emir verdik, derhal girin dedik, Üniversiteye girmek değil, temelinin altına gireceğiz) demiş ise de bu sözlerin hâdiselerin vukuundan sonra söylendiğini,

Ali Fuad Başgil'i Maarif Vekili Benderlioğlu'nun tavsiyesiyle Ankaraya kendisinin davet ettiğini ve Celâl Bayar'a, bu Profesörün 10-15 kişilik bir yemekte konuşmasını kendisinin telkin ettiğini ve Profesörün kabinede değişiklik yapılarak daha mutedil unsurlardan bir kabine kurulmasını, hatta ilk koalisyona da gidilebileceği şeklinde mütalâada bulunduğunu ve kendisinin de (eğer benim istifamın meseleleri düzelterek kâni iseniz yüz defa istifa etmeğe hazırım) diye mukabelede bulunduğunu, Celâl Bayar'ın (Tedbir devri geçti, şimdi, tenkil lâzımdır) dediğini Ali Fuad Başgil'in (Beyefendi, tenkitmi dediniz) diye sorunca (hayır tenkil.. tenkil) diye ısrar ettiğini,

Rüşti Erdelhun'a İstanbul'da muayyen vazife vermediğini, Cumhurbaşkanının bir akşam büyük bir kitlenin Beyoğlu tarafına geçmekte olduğunu ve müessif hâdiselerin zuhur edebileceğini haber alması ve Örfi İdare Kumandanından bu hususta bir malûmat alamaması üzerine esasen Nato toplantısı için İstanbul'a gidecek olan Erdelhun'a vaziyeti gözden geçirmesi için rica edildiğini,

Nimayişler sırasında yalnız Gazi Terbiye Enstitüsüne gittiğini, talebelerle konuşmak istediğini, fakat sonradan vazgeçerek ayrıldığını,

5. Mayıs'da Kızılaya lehte tezahürât yapılacağını bilerek gitmediğini, Celâl Bayar, Koraltan ile birlikte evlerine giderken, Sıhhiye meydanında arabanın sağa döndüğünü gören Celâl Bayar'ın müdahale ettiğini ve yolun kapalı olduğu bildirilince,

gidelim, görelim, dediğini ve böylece halk içerisine girdiklerini, lehte ve aleyhte tezahürât olduğunu, Bayar'la Koraltanin geride kaldıklarını, kendisini polislerin zorla bir arabaya koyarak Başvekâlete götürdüklerini,

Nehru'nun gelişinde aleyhte tezahürat yapanların yakalanıp fare gibi karakollara götürülmesini Ankara Valisi Dilâver Argun'a söylemiş olabileceğini,

21.Mayıs'da Harbiyelilerin yürüyüşünden sonra gündüzden Başvekâlette gecele-yin ise Çankaya köşkünde toplanarak bu yürüyüşün sebeplerinin müzakere edildiğini ve imtihanların tacil edilmesinin kararlaştırıldığını,

22.Mayıs'da toplanan İcra Vekilleri Heyetinde Harp Okulu nümayişi vesair se-beple tenkil kelimesi kullanmadığını,

Şem'i Ergin'in notlarında bu tâbirin neden yazıldığını bilmediğini,

Sivil şahıslara polistir diye hüviyetler verilerek nümayişçilerin arasına katıldığın-dan haberi bulunmadığını yalnız aklı başında partililerin nümayişçiler arasında girip onları teskin etmelerini bir tedbir olarak düşündüğünü,

Vatan cephesinin D.P.den ayrı bir teşkilât olmadığını,

28.4.1960 ve 25.5.1960 tarihlerinde konuşmalarını istihbaratına istinaden yaptı-ğını, Kübalı'nın tevkif edileceğine dair kısımda geçen tevkif kelimesinin yanlış ya-zılmış veya ağızdan çıkmış olacağını,

"Tenkili kat'ıye vasıl olmak üzereyiz" sözlerini ise hâdiseleri önleyip nihayete erdirmek mânasında kullandığını,

1.Mayıs günü Örfi İdarenin gündüz sokağa çıkma yasağı konmasını, o günün işçi bayramına tesadüf etmesini ve o günlerin olayların da nazara alarak bir hâdis e çık-mamasına matûf bir tedbir olarak mütalâa ettiğini ve bunu yerinde gördüğü için mü-dahelede bulunmadığını,

Ethem Menderes'in kendisine (Cemal Gürsel Paşa'dan bir mektup aldım, Reisi-cumhurun istifa etmesini teklif ediyor.) dediğini fakat, bu hususta bir şey yapacak durumda olmadığını,

Yurt dışındaki talebelerin iktidar aleyhinde nümayişler yaptığı haberinin gurupta büyük bir reaksiyon yarattığını ve bu talebelerin burslarının kesilmesine karar veril-diğini, bu hususta teşebbüse geçildiğini, fakat kısa bir zaman sonra bu kararı geri al-dıklarını,

3- Sanık Ethem Menderes soruşturma ve duruşmadaki ifadelerinde:

27.Nisan günü mecliste toplanan Heyeti Vekilede bulunmadığını, ve Örfi İda-re ilânına karar verildiğini bilahare Başvekilden öğrendiğini. Örfi İdare ilânına kâni olmamakla beraber Subay ve Assubayların ihtiyaç seviyelerinin yükseltilmesi için ulaştığından bunun tahakkuku için Vekillikten istifa etmediğini,

28.Nisan İstanbul olaylarını Namık Gedik'ten öğrendiğini, Örfi İdarenin ilânın-

dan sonra Erdelhun ve Cemal Gürsel Paşa'larla konuşarak İstanbul'a Fahri Paşa'yı ve Ankaraya Namık Argüç'ü Örfi İdare Kumandanlıklarına teklif ettiğini,

Erdelhun'un Genel Kurmay Başkanı olarak Orduya karşı Cumhurbaşkanının mümessili durumunda bulunduğunu, o günlerde Celâl Bayar'ın İstanbul'da Örfi İdare Kumandanının icraatından gayri memnun olduğundan hâdiseleri mahallinde görmek ve Fahri Paşa'yı takviye etmek maksadiyle Erdelhun'u İstanbul'a göndermeğe karar vermiş olduğunu öğrenerek kendisinin Örfi İdare Kumandanının müstakil olarak icraattı bulunmasının daha doğru olacağını ileri sürerek Erdelhun'un İstanbul'a gönderilmemesini rica ettiğini ve Cemal Gürsel'in de bu teklifi desteklemesi üzerine henüz hava alanında olduğunu öğrendiği Erdelhun'u Bayar'ın geri çağırdığını, fakat ertesi günü tekrar İstanbul'a gönderildiğini öğrendiğini, Erdelhun'un helikopterle kıt'aları teftişi dolayısıyla Fahri Paşa'nın vazifesine müdahale edildiğinden bahisle şikâyetle bulunduğunu,

Reisicumhurun ateş emri verdiği hakkında Salih Paşa'nın notlarında görülen husustan haberdar olmadığını, Harbiyenin yürüyüşünü tâkip eden gece kendisinin de köşkte bulunduğu müsebbip ve muharriklerinin haklarında mektep idaresince tahkikat yapılabileceği neticesine varıldığını, kendisinin toplantıya geç gittiğini evvel neler konuşulduğunu bilmediğini, Erdelhun Paşa'nın Harbiye hakkındaki sözlerini iştirmediğini, bu hususta kimseye bir emir de vermediğini,

Cemal Gürsel'in 3.5.1960 tarihli mektubunu o zaman için açıklamayı mahzurlu gördüğünden yalnız mühim olan bir kaç maddesinden Adnan Menderes'e bahsettiğini, hâdiselerin hiç bir zaman hükûmet meselesi olmadığını, ilgili Bakanla Başbakanın icraatından ibaret kaldığını bildirmiştir.

4- Sanıklardan Medeni Berk:

Vekiller Heyeti toplantısında Üniversite olaylarına ait Ethem Yetkiner'in raporunu ve Üniversite Senatosunun raporunu Dahiliye Vekili okuduğu zaman her iki rapor arasında mübayenet olduğunu görerek bunun tahkiki için bir komisyon kurulduğunu, kendisinin bilahare Memduh Yaşa'yı dinlediğini, Senatör raporunun aynı olduğunu öğrendiğini, Başvekilin İzmir'e seyahata çıkacağı günlerde yanına bir kaç profesörü almasını tavsiye ettiğini fakat, Başvekilin seyahatı sırasında hiç bir Profesörü yanına almadığını, kendisinin malî işlerde Başvekile yardım ettiği ve siyasi mevzularla ilgilenmediği için diğer olaylardan haberdar bulunmadığını,

29.Nisan nümayişlerinde yakalanan talebeleri (okşayın) diye Vali Dilâver Argun'a bir şey söylediğini hatırlamadığını,

Hâdiselerin hükûmete intikal ettirilmediğini binaenaleyh iştirâk mevzuu bahis olamayacağını,

5- İzzet Akçal:

27.Nisanda mecliste cereyan eden ve Partiler arasında ağır bir durum yaratan

hâdiseleri dolayısıyla mecliste Vekiller Hey'etinin toplandığını, Ankara ve İstanbul şehirlerinde yapılan istihbarat da göz önünde bulundurularak Örfî İdare ilânına ve fakat ilân tarihinin Başvekil tarafından tesbit edilerek ilân edilmesine karar verildiğini, 28.Nisan İstanbul Üniversitesi olaylarını ve Örfî İdarenin ilânını radyodan duyan kalem mahsus Müdüründen öğrendiğini, diğer bir Vekiller Heyeti toplantısında Vali Yetkiner'in raporu ile Senato raporunun görüşüldüğünü, mübayanetler hakkında Dahiliye Vekilinin tahkikat yapmasına karar verildiğini, sonradan bu tahkikat neticesinin Heyeti Vekileye getirilmediğini, Devlet Vekili olarak mesul olduğu mevzuların genişliği sebebiyle bir dahilî âsaiş meselesi olan İstanbul ve Ankara olaylarından dolayı kendisine isnad edilecek bir suçun mevcut bulunmadığını, Vekiller Heyeti toplantısında (Akşam Cumhurbaşkanımızın söylediği gibi Harbiye talebesi derhal tevkif edilmeli ve mahkemeye sevk olunmalıdır) şeklinde konuşmadığım, (hariçten gençleri teşvik ve tahrik eden şahıslar hakkında tâkibat yapılabilir. Selâhiyetliler bunu mutlaka yaparlar ve yapmalıdırlar) şeklinde konuştuğunu, sözlerinin Harbiye talebesine muzaf bulunmadığını,

Kemal Çakın ile konuştuğunu fakat, kendisine Subaylara ağır Ceza verin diye bir şey söylemediğini,

Hâdiselerin pek çoğuna vukuundan sonra muttali olduğunu bunların hükûmet meselesi yapılmadığını, kızılây nümayişinde tesadüfen orada bulunduğunu, son zamanlardaki tutumu tasvip etmediği cihetle Şem'i Ergin ile konuşup istifa etmeği aralarında kararlaştırdıklarını,

6- Celâl Yardımcı:

İstanbul Üniversitesi olaylarını 21.Nisan saat 15 de Kalem Mahsus Müdüründen öğrendiğini, derhal İstanbul Savcısı Sebati Yalçın'ı telefonla bularak (beni zamanında bu hâdiselerden neden haberdar etmedin) diyerek şiddetle muaheze ettiğini,

27.Nisan günü akşamı Vekiller heyetinde umumî durumun inkişâfı göz önünde tutularak Örfî İdare ilânına ve bunun zaman ve yerinin tayininin, Başvekil bırakılmasına dair bir prensip kararına varıldığını, Dahiliye Vekilinin izahatıyla Üniversite raporunun mübayaneti dolayısıyla meselenin tahkik edilmesine bir Vekiller Heyeti toplantısında ve hâdiselerden bir kaç gün sonra karar verildiğini bir gün sonra Benderlioğlu'nu görerek tahkikatın yaptırılıp yaptırılmadığını sorduğunda (Başvekil ile konuştum, bu tahkikatı başka türlü yapacağını söyledi) dediğini ve bundan sonra Namık Gedik'in hükûmette ve parti gurubunda okuduğu raporla hâdisenin kapandığını. Reiscumhurun Üniversite olayları ile yakinen alâkadar bulunduğunu,

Maarif Vekili bulunduğu sırada Hüseyin Nail Kubalı, günlük siyâsî hâdiselere çok karıştığından bunun hakkında gerekli tahkikat yapılarak kanunî muamele yapılmasını Başvekilin kendisinden istemesi ve Namık Gedik ve Ahmet Salih Korur vası-

tasiyle de tetkikatın neticesini sorması üzerine evrakı tetkik ettiğini ve hiç bir muamele yapmaya lüzum bulunmadığını Başvekile bildirdiğini, bir iki ay sonra tüzük hâdisesi dolayısıyla Kubal'nın yine günlük siyasî meselelere karışması sebebiyle Başvekilin kendisini çağırarak bu işi tetkik etmesini bildirmesi üzerine Kubalı'nın beyanlarını ve çalışmalarını kanuna aykırı bularak kendisini vekâlet emrine aldığını, bilhare Rektör ve Profesörlerin Başvekili ziyaretlerinden sonra vekâlet emrinin kaldırıldığını, Bundan sonra Kubalı'nın neşriyatına devam etmesi üzerine Üniversite Senatosu tarafından bir ay meslekten men edildiğini, hâdiselerin doğuşundan evvel veya sonra alınmış müşterek kararları bulunmadığı için müştereken mesul tutulmalarına imkân olmadığını,

7- Fatin Rüstü Zorlu:

Kendisinin 27.Nisan günü akşam üzerei Tahrana hareket ettiğini Örfi İdare İlânının müzakeresi sırasında bulunmadığı gibi Üniversite olayları sırasında da memlekette bulunmadığını, Anayasanın 46 ıncı maddesindeki müşterek mesuliyetin münhasıran siyasî bulunduğunu,

Abdullah Aker'in notlarının doğru olmadığını, kendisinin halk partisini kapatalım mebusları tevkif edelim diye bir şey söylemediğini, D.P. teşkilâtına yapılan tamimden haberdar olmadığını, hariçteki talebelerin burslarının kesilmesine karar verildiği zaman buna Elçiliklerimiz vasıtasıyla muhalefet ettiğini ve kestirtmediğini,

8- Hasan Polatkan:

İstanbul olaylarına Dahiliye Vekilinin 28.Nisan'da gurupta verdiği izahatla muttali olduğunu, bu izahat dışında ve bunun aksine bir malûmata sahip olmadığı için itirazda bulunmadığını, İstanbul'daki icraatın tatbikçisi mevkiinde bulunan polis memurlarına mühim miktarda nakdî mükâfat tevzii yoluna gidilmesinin D.P. Meclis gurubunda kabul edildiği Bakanlar Kurulunca bunun tasvip edildiği hakkında bir malûmatı bulunmadığını, paranın Dahiliye Vekâleti bütçesi içerisindeki kanunî imkânlarla göre verildiğini,

Başvekilin radyodaki demeçlerini takip etmediğini,

Neşir yasaklarını ya Mahkemeler, ya tahkikat komisyonu veyahutta Örfi İdare vermiş bulunduğundan bunları tetkike selâhiyeti bulunmadığını,

İstanbul hâdiseleri hakkında Vekiller heyetine birisi İstanbul vilâyetinin diğeri Üniversite Senatosunun iki raporu geldiğini, her ikisini de tetkik ettiklerini ve neticede Sebati Ataman, Atif Benderlioğlu, İzzet Akçal, Celâl Yardımcı'dan mürekkep bir heyete işin tahkik ettirilmesini kararlaştırdıklarını, sivillerin polise yardım ettirildiğine vakıf bulunmadığını,

27.Nisanda mecliste kavgalar olduğunu ve muhalefet liderinin ihtilâlden bahsederek konuştuğunu, bu sebeple hükûmetin toplandığını ve hâdiselerin büyüüp yurt

sathına yayılmaması için hâdisе zuhuru hâlinde Örfi İdare ilân etmek üzere Başveki-
le yetki verildiğini ve 28.Nisan sabahı İstanbul Üniversitesi hâdiseleri zuhur edince
Başvekil tarafından öğleden sonra örfi idare ilân olunduğunu, hiç bir veçhile hadise-
lerde iştirâki olmadığını,

9- Atıf Benderlioğlu:

28 Nisan hâdiseleri cereyan ederken Başvekil ile Dahiliye Vekili bir arada iken
kendileriyle görüştüğünü Dahiliye Vekilinin Üniversite mensupları arasında, cere-
yan eden olayları anlatarak Rektörün şimdi karakola sevk edileceğini söylenince
kendisinin (Rektör karakola götürülemez. Hiç olmazsa vilâyete götürülün) dediğini
ve bu suretle Rektörün Vilâyete götürüldüğünü, Hüseyin Nail Kubalı'nın hariçte
vâki beyanları dolayısıyla Rektöre yazı yazdığını, yazının cevabını telefonla istediği-
ni, fakat cevap alamadığını,

Üniversite olaylarının gerçek cereyanını öğrenmek üzere bir kısım Profesörleri
Ankara'ya davet etmek istemiş ve bir kaç isim de vermiş ise de Başvekilin kabul et-
mediğini bilahare Ali Fuad Başgil'i çağırmasını rica ettiğini ve onu kabul ettiğini,

Celâl Bayar'ın Sofrasında Koraltan, Hamdi Sancar, Mazlum Kayalar, Emin Ka-
lafat, Samed Ağaoğlu, Tevfik İleri, Namık Gedik ve Fatin Rüştü Zorlu ve Başbaka-
nın bulunduğunu, konuşmalar sırasında Ali Fuat Başgil'in (Meclis mukarreratının ve
müzakerâtının neşrinin yasak edilmesinin anayasaya muhalif bulunduğu kanaatında
olduğunu) bildirdiğini, ne gibi tedbir tavsiye ettiğini Adnan Menderes sorunca, Se-
firlerin toplandığı salona giderek, Bayar, Menderes, Koraltan, Fatin Rüştü Zorlu ile
bir şeyler konuştuklarını, bilahare içeride Ali Fuat Başgil'in kabinede değişiklik ya-
pılması hakkında tavsiyede bulunmuş, sür'atle yumuşak bir siyasete dönmek için
tahkikat encümeni ile buna selâhiyet veren kanunların tatbik edilmemesinin iktiza
ettiğini söylemiş olduğunu, bu tavsiyeleri Menderes ve Koraltan'ın müsait karşıla-
dıklarını, fakat Celâl Bayar'ın Profesörü fena halde azarladığını bizzat kendisinden
öğrendiğini,

Sofrada iken Celâl Bayar'ın (ne tedbiri biz tenkil edeceğiz) dediğini ve bu hare-
ketleri bir isyan olarak tavsif ettiğini, kendisinin son hükûmet tarafından alınan ve
kendilerine sorulmadan icra mevkiine konan kararlar sebebiyle bir kaç defa istifaya
teşebbüs ettiğini,

10- Tevfik İleri:

27.Nisan günü mecliste selâhiyet kanunu görüşülürken halk partisi namına
Turhan Feyzioğlu'nun söz aldığını ve anayasaya aykırılığı izah ettiğini, Hüseyin Or-
takçıoğlu'nun da tasarının müdafaasını yaptığını, hava, muhalefetin arzu ettiği şekil-
de olmayınca, halk partisi Genel Başkanının kürsüye çıkarak yaptığı konuşmada ih-
tilâlden bahsedince Meclisin karıştığını, bunun üzerine o günkü Vekiller Heyeti top-

lantısında Şem'i Ergin'in Örfi İdare teklifinin münakaşasız olarak kabul edildiğini, bu kararı halk partisinin halk arasına girerek bir takım tahrik ve isyanlar yapabileceğini tasavvur ederek aldıklarını ve ertesi günü sabahı İstanbul hâdiseleri olunca saat 15 de örfi İdarenin ilân edildiğini,

28.Nisan sabahı vuku bulan hâdiseleri gurupta Dahiliye Vekilinin saat 15 de verdiği izahattan öğrendiğini, bilahare Vekiller heyetine Üniversite ve İstanbul Vilâyetinin raporları geldiğini birbirine mübayin olması sebebiyle tahkikine karar verdiklerini,

Polislere ve Subaylara verilen ikramiyelerden haberdar olmadığını,

Ali Fuad Başgil'in Reisicumhurun sofrasındaki konuşmasından kendisinin de bulunduğunu ve konuşmalar sırasında Celâl Bayar'ın kanunsuz hareketlere teşebbüs edenlerin tenkil edilmesi lâzım geldiğini söylediğini,

Abdullah Aker'in notlarında (meyveleri almak zamanı gelmiştir. Bu rapordan "meclis tahkikat komisyonu raporu" azamî derecede istifade etmelidir.) şeklinde yazılı ise de kendisinin o şekilde söylemediğini ve o toplantıda Başvekilin Harbiye hâdisesini anlattıktan sonra komisyonun faaliyetini bitirdiğini ve raporunun da hazırlanmış olduğunu, yakında meclise ve hükûmete intikal edeceğini söyleyince kendisinin de (birtakım yer altı faaliyetlerinde bulunan Halk partisinin bu faaliyetlerini rapor tesbit etmişse) ileri sürülen sebeplerin neticelenmiş olmasını ifade için (meyveleri almak zamanı gelmiştir) dediğini,

11- Hayrettin Erkmen:

Örfi İdare kararını 27.Nisan meclis toplantısındaki hâdiselerin tesiri altında kalarak bu gibi hâdiselerin memlekete sirayet etmemesi maksadiyle Şem'i Ergin'in yapmış olduğu teklifi kabul ederek verdiklerini, İstanbul Üniversitesi olaylarını 28.Nisan günü saat 15 de gurupta yapılan toplantıda öğrendiğini, bu hâdiselere karışan polis ve Subaylara ikramiye verilmesinde Vekiller Heyetinin bir alâkası bulunmadığını, hâdiseler hakkında Vekiller Heyetine gelen Üniversite ve İstanbul Valiliği raporları arasında mübaneyet gördükleri için bu işin tahkikine dört Vekili tayin ettiklerini ve böylece vazifesini yaptığını, Abdullah Aker'in notlarında yazılı olduğu gibi Vekiller heyeti toplantısında Meclis tahkikat encümeni raporunun hazırlanmış olması sebebiyle yapılan konuşma sırasında (Bu rapor hükûmete de bazı vazifeler tahmil edecektir. Tedbirler bakımından hükûmete tahmil edeceği vazifelerin mahiyetini anlamadan hükûmet olarak bir tutum tesbit etmemize imkân yok. Bunu kendi tutumumu tayin etmek bakımından söylüyorum. Teklif edeceği hususlar kanaatlarıma uyarsa onun icrası için hükûmet içinde kalır, aksi halde ayrılıyım dediğini, Cemal Gürsel'in mektubu hakkında ancak 27.Mayısdan sonra malûmattar olduğunu,

12- Hâdi Hüsman:

Hükûmet âzası olarak ancak Örfi İdare kararının alınmasında iştirâki bulun-

duğunu bunun dışında hâdiselere takaddüm eden müşterek bir kararın mevcut olmadığını, Örfî İdare ilânı kararı verilmesinin de mücerret bir suç mevzuu olamayacağını, İstanbul ve Ankara olaylarından Dahiliye Vekilinin verdiği izahatlar çevresinde haberdar olduğunu,

Gişşatı uygun bulunmadığından hükûmetin topyekûn istifası lüzumu üzerinde durduğunu ve bu mesele etrafında Benderlioğlu, Şem'i Ergin, ile aralarında mutabakat hasıl olduğunu, fakat vakit kalmadığı için buna muvaffak olamadıklarını, Cemal Gürsel'in mektubundan haberdar bulunmadığını, İstanbul ve Ankara Üniversite olayları hakkında bir gümrük ve İnhisarlar Vekili olarak kendisinin mesuliyetinin bahis mevzuu olamayacağını,

13- Nedim Ökmen

Soruşturma sırasında Başvekilin rakibi sayıldığı için üç senedenberi Heyeti Vekile toplantılarına iştirâk etmediğini ve Başvekilin de böyle arzu ettiğini, Örfî İdare ilânı da Başvekilin kendi düşünce ve arzusu olduğunu, kendisine yakın bir kaç Vekil ve milletvekili ile işleri hâl ve idare ettiğini, kendisinin kendi vekâletine ait işlerle meşgûl olduğunu, Üniversite olayları hakkında Senato raporu ile vilâyetten gönderilen rapor birbirini tutmadığı için bunun tahkikine karar verildiğini,

İstanbul hâdiseleri kampanyasını Başvekil, Bayar, Namık Gedik ve İstanbul Valisinin idare ettikleri kanaatinde bulunduğu bu hâdiselerde hükûmetin bir üyesi olarak hiç bir hâdiseye el koyacak durumda olmadığını,

Duruşmada ise, 27.Nisan günü meclise gittiğini Örfî İdare işinin müzakeresine de iştirâk ettiğini ve ertesi günü muvafık bulduğu bu kararı imzaladığını ve yine İstanbul Üniversitesi hâdisesi münasabetiyle Vilâyet ve Üniversiteden yekdiğerine uymayan iki rapor gelince heyeti Vekile de tahkikat yapılması için karar aldıklarını ve dört Vekili bu işe memur ettiklerini,

14- Şem'i Ergin

İstanbul Üniversitesi olaylarına Namık Gedik'in raporu ile muttali olduğunu, Atıf Benderlioğlu'na kendisi tarafından tahkik ettirilmesini söylediğini,

27.Nisan günü mecliste cereyan eden hâdiseler ve sarf edilen sözleri nazara alarak hâdiselerin inkişâfı ihtimali karşısında selâmeti Örfî İdare ilânında gördüğünü,

22.Mayısta heyeti vekile içtimaina gittiğini, harbiye nümayişi hakkındaki izahat dinlenirken Cumhurbaşkanının da bu toplantıya geldiğini ve harbiye talebelerinin şiddetle tecziye edilmelerini söylediğini, Ankara'daki nümayiş hâdiselerinde silâh kullanılmış olmasının kendisini ziyadesiyle üzüntüye sevk ettiğini ve notlarının tamamıyla gönlünün ifadesi bulunduğunu,

İstanbul Örfî İdare kumandanı Fahri Paşa'nın istifa edeceği haberini alınca geceleyin ona telefon ederek neden istifa etmek istediğini sorduğu, Fahri Paşa'nın Genel

Kurmay Başkanı tarafından vazifesine müdahale edildiğini, Bu durum karşısında duramayacağım, onların dediğini de yapmak mümkün değildir. İstifa edeceğim dediğini ve kendisinin de (Örfi İdare Kumandanı olarak itidal temsilcisisiniz, siz giderseniz yerinize gelecek zatın kötü muamele yapmasına belki imkân verirler. Ankarada olduğu gibi gençlere ateş açılırsa siz de ben de müteessir oluruz. Asıl vazfeniz şimdidir. Sonuna kadar ayrılmayacağız. İcap ederse beraber ayrılmak imkânını buluruz.) diyerek istifadan vaz geçirdiğini,

Son zamanlardaki gidişatı beğenmediğini ve Atıf Benderlioğlu, Hâdi Hüsman ile konuşarak istifayı kararlaştırdıklarını ve bu mevzuda İzzet Akçal ile de konuştuğunu, diğer arkadaşlarının da Abdullah Aker, Hayrettin Erkmen ve Sebati Ataman ile temas ettiklerini, grupta meseleyi ortaya atacaklarını, fakat mümkün olmadığını,

15- Halûk Şaman:

27.Nisan günü örfi idare ilânına Heyeti Vekilece karar verildiğini ve Başvekilin talebi üzerine günün tayinini kendisine bıraktıklarını, Üniversite olaylarına öğleden sonra yapılan grup toplantısında Dahiliye Vekilinin izahatıyla muttali olduğunu, Senato raporu bu izahata tamamiyle zıd olduğundan bir tahkikat yapılması fikrini ileri sürdüğünü ve bu yolda karar verildiğini,

Abdullah Aker'in notlarında yazılı olduğu gibi Heyeti Vekile toplantısında konuşarak (raporu hazırlayan heyet "tahkikat encümeni" Politik heyet olduğu cihetle varmış olduğu neticeler muhtemelen kaza mercilerini tatmin edecek deliller kadar kat'i olmayabilir. Bu heyetin raporunu mukni delillere müstenit görürsek o takdirde neşredilsin) dediğini,

16- Sebati Ataman:

Heyeti Vekilede İstanbul olaylarının müzakere edilmediğini, esasen heyeti Vekilede esaslı bir müzakere yapılmadığını Adnan Menderes'in Vekiller heyetine gelerek söyleyeceği varsa söyleyp gittiğini, ve ondan sonraki toplantının da bir hasbihal şeklinde cereyan ettiğini,

İstanbul olaylarına Dahiliye Vekilinin grupta verdiği izahatla muttali olduğunu ve Dahiliye Vekilinin Üniversite hocalarının ve talebelerin polise tecavüz ettiği şeklinde izahat verildiğini, sonradan Senatonun kararı gelince evvelce verilen izahattan tamamiyle ayrı olduğunu görerek hükûmetçe tahkikat yapılmasına karar verildiğini, Ve kendisinin de ayrılan tahkikat komisyonunda vazife aldığını,

Hâdiselerden evvel hükûmetçe alınmış bir karar bulunmadığını, Örfi idare kararının da kanuna uygun bulunduğunu ve Şem'i Ergin'in söylediği gibi tutumu beğenmediği için istifayı düşündüğünü fakat zamanın kısalığı sebebiyle buna muvaffak olamadığını,

17- Abdullah Aker:

Örfi idare kararının kanunî şartlara uygun eşkilde alındığı, hâdiselerden evvel alınmış bir karar olmadığını, Hâdiseleri vukuundan sonra Dahiliye Vekilinin iza-hatiyle öğrendiğini,

Son selâhiyet kanunu ile kurulan, tahkikat komisyonunun raporunun Heyeti Vekileye gelmediğini, yalnız raporun hazırlandığını Başvekilin söylediğini, Vekiller Heyeti toplantısında konuşulanları not etmesini Başvekil istediği için kendisinin de yetiştirebildiği kadar not tuttuğunu, Şem'i Ergin'in notlarında geçen kendisine ait hususların (Başvekilin İzmir'e gitmek istediğini, o sırada İstanbul ve Ankara hâdiselerinin vuka geldiğini böyle bir şeyin İzmir'de de olmasını istemediğinden, iki mebusun (Sezai Akdağ ve Kemal Serdaroğlu'nun) Manisaya gönderildiklerini öğrenince endişelendiğini ve Manisa Mebusu olması münasebetiyle bu endişesini Şem'i Ergin'e söylemesinden ibaret bulunduğunu) bildirmişlerdir.

SANIKLAR HAKLARINDA DİNLENEN SAHİTLERDEN:

Tıp Talebesi Mevlüt Kodonoğlu, Kundaracı Vedat Boy: 28 NİSAN Beyazıt olaylarından yaralanarak Haseki hastahanesi Cerrahî kısmında yattıkları sırada aynı kısma yaralı olarak gelen Süvari Polislerden sanık Ali Ulgen'in kendilerine (Bir gün evvel Şâle köşkünde Celâl Bayar'ın Emniyet Müdürüne talebenin ürerine ateş açacaksınız diye emir verdiğini) söylediğini,

Üniversite Genel Sekreteri Sait Turan: hâdiseleri takip eden günlerin birinde kim olduğunu hatırlayamadığı bir gencin kendisine (28 NİSAN günü Celâl Bayar'ın yıldız sarayından aşağıya doğru yaya olarak inerken telsiz arabasının kendisini takip ettiğini ve hâdiseler hakkında malûmat verildiği sırada "beş, on piç ölsün, fakat bu hâdiselerde yatıştırılsın" diye söylediğini) naklettiğini,

Olaylarda Millî Savunma Bakanlığı Müsteşarı Emekli Orgeneral Salih Çoşkun: 28 Nisan günü Ethem Menderes Cemal Gürsel'e (Reisicumhur Erdelhun'a İstanbul'a gitmesi için emir verdi) deyince Cemal Gürsel'in bunu doğru bulmadığını söylediğini, bunun üzerine Ethem Menderes'in hava alanında Rüştü Erdelhun'u bularak (Paşam, geriye dönün gitmeyin) diyerek geri çevirdiğini, fakat ertesi günü Erdelhun'un İstanbul'a gönderildiğini,

Olaylar sırasında İstanbul Örfi İdare Kumandanı Fahri Özdilek: 30 Nisan günü vilâyetteki toplantıda valinin odasında Celâl Bayar, Namık Gedik, Ethem Yetkiner ve Kemal Aygün otururlarken Bayar'ın (bu çocuklar gevşeklikten anlamazlar, bunları hocaları da tahrik ediyor, şiddet gösterilmesi lâzımdır. Bu bir ders mahiyetinde olmalıdır) dediğini, bunun üzerine kendisinin de bir tebliğ yazayım dediğini, fakat Celâl Bayar'ın (Siz askerce yazarsınız, kısa olur. bizim arkadaşlarımız bunu daha edebî yazarlar, onlar yazsınlar) dediğini ve bu suretle, Ethem Yetkiner'in 15 numara

ile ifade edilen tebliği hazırladığına ve okundutan sonra Celâl Bayar'ın tebliğe ateş edileceği hususundaki kelimeleri koydurduğunu ve ondan sonra Ethem Yetkiner'in teklifi üzerine bu tebliğin yalnız radyoda okunmakla kalmayıp bastırılmak suretile Bekçiler marifetile evlere dahi dağıtıldığını, Tebliğdeki ateş edilmesi fikrinin kendisine ait olup olmadığının Ankara'dan telefonla sorulduğunda, bu kelimenin Celâl Bayar'ın ısrarı üzerine konulmuş olduğunu bildirdiğini ve bilâhara bütün Birliklerine telefonla bu yazılı emrin yerine getirilmemesi hususunda emir verdiğini,

Olaylarda Örfî İdare Harekât Başkanı Abdurrahman Doruk: 15 numaralı tebliği gazetelerde neşredildikten sonra öğrendiğini Fahri Özdilek'in bu tebliğin vilâyette hükûmet erkânı tarafından kaleme alındığını söylediğini, hakikatte Örfî İdare Kumandanlığınca kıt'alara böyle bir emir verilmemiş olduğunu, fakat vilâyet tarafından tab ve teksir edilen bu emirlerin kıt'alara da gideceğini düşünerek bütün harekât merkezlerine hiç bir suretle ateş edilmeyeceğini Kumandanlığın böyle bir emri bulunmadığını bildirdiğini,

Sanık Ethem Yetkiner ve Kemal Aygün de: Fahri Özdilek'in söylediklerini aynen tekrar ederek tebliğdeki (Silâhla ateş) kelimesinin bizzat Celâl Bayar tarafından koydurulduğunu ve bunlardan Ethem Yetkiner ayrıca İstanbul'daki hâdiseler başladığı andan itibaren, Celâl Bayar'ın Yaverini veya Erdelhun'u göndererek daima Fahri Paşa üzerinde tesir yaparak her türlü tedbirin alınması suretile bu nümâyişlerin bastırılmasını ve nümâyişçilerin tenkilini ısrarla istediğini, hâdiselerin bütün teferruatına müdahale ederek nümâyişçi talebelerin mutlaka tevkif edilmeleri için Hâkim General Arif Onat'dan taleplerde bulunduğunu işittiğini,

Emekli Anayasa Profesörü Ali Fuad Başgil: 28 Nisan saat 14,30 sıralarında telefonla Benderlioğlu ve Menderes'in kendisini Ankara'ya davet ettiklerini, o akşam Ankara'ya hareketle ertesi günü Çankaya'ya öğle yemeğine çağrıldığını, yemekte, tahkikat komisyonu selâhiyet kanununun Anayasaya uygun olup olmadığı mevzuunda konuşmalar yapıldığını, kendisinin Meclis müzakerelerinin neşri yasağının Anayasaya muhalif olduğunu söylediğini, yemekten sonra Bayar, Menderes, Koraltan ve Fatin Rüştü Zorlu huzurlarile bir toplantı yapıldığını, Orada Bayar'ın (bu kanun çıkmış ve emri vâkî olmuş bu emri vâkî karşısında yapılacak şey nedir?) diye sorduğunu, kendisinin de (yapılacak iş kanunun Anayasaya aykırı hükümlerini tatbik etmemek, kanunun şiddet arz eden ahkâmını yumuşatmak, ilk fırsatta bu kanunu Meclise tevdi ve tadil ettirmektir.) dediğini, Bunun üzerine Bayar'ın (hayır, ben bu kanaatta değilim, bugün tâkip edilmesi lâzım gelen hattı hareket tenkidir) dediğini ve kendisinin (tenkilmi, yoksa tenkitmi?) diye sorduğunda (tenkidin zamanı çoktan geçti tenkil lâzımdır.) diye söylediğini ve esas hakkındaki düşüncesi sorulduğunda (Hey'eti Vekilenin toptan istifası ve Meclisin mutedil elemanlardan mürekkep yeni bir kabinenin kurulması ve hatta bu yeni kabinede mümkün olursa muhalefetten de aza alın-

masını) tavsiye ettiğini, Celâl Bayar'ın (ben bu günkü kritik vaziyet karşısında hükümetin değiştirilmesine taraftar değilim, bilâkis, ehemmiyetle, vazifesini müdrik olarak hükümet vazifesine devam etmelidir) dediğini ve bilâhara İstanbul'a hareket ettiğini, Bu konuşmalarda bulunan sanık Refik Koraltan, Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu da bu şahidin ifadesini teyit ederek Bayar'ın bugün tâkip edilmesi lâzım gelen hattı hareket tenkidir dediğini, işittiklerini,

3. Zh. Tugay K. General Refik Tulga: 4 Mayıs günü Erdelhun Kışladan ayrıldıktan sonra arkasından Cumhurbaşkanlığı Başhekimi Dr. General Reza Ergüldür geleerek kendisine (Beni Bayar gönderdi, senmi ateş ettirmedin, yoksa ateş emri verdin de Subayların, Aşsubayların ifa etmedimi, Subay ve Aşsubay kitlesinde hükümete karşı bir isyan emaresi varmı?) dediğini,

Başvekâlet Kalem Mahsus Müdürü Arif Özgen, İktisat Profesörü Memduh Yasa, Başvekâlet hususî kalem Müdür Muavini Ercüment Yavuzalp: 5 Mayıs hâdiselerinden sonra Başvekâlette Başvekilin odasına bitişik kalem mahsus odasında otururlarken Medenî Berk, İzzet Akçal, Namık Gedik, Arif Özgen, Füzûzan Tekil ve bir memurun hususî kalem odasına girdiklerini, Namık Gedik'in fevkâlade heyecanlı olduğunu, o sırada Başvekilin odasından hususî kaleme açılan kapıdan Bayar'ın içeriye girerek (Dahiliye vekili) diye çağırıldığını ve Gedik'in derhal ayağa fırladığını ve Bayar'ın Gedik'e hitaben (Namık Bey şimdi derhal Kızılaya gidiniz. Megafonla bağırınız, bizden olanlar, olmayanlar ayrılınsınlar, dağılan dağılır, dağılmayanlara ateş ediniz) dediğini, Namık Gedik'in de baş üstüne diyerek oradan ayrılıp gittiğini, fakat bilâhara kalabalığın taarruzuna marûz kaldığı için geri döndüğünü,

Orgeneral Suad Kuyaş: 25 Nisanda köşke çağırıldığını, Başvekil Müdafaa Vekili ve Erdelhun'un orada oldukları, Bayar'ın kendisine (ihtilâl olacakmış duyuyorum ve gelip beni buradan indireceklermiş, ben buraya Millî İrade ile geldim, bunu nasıl yaparlar? eğer yaparlarsa bir tabancam var, alır karşılına çıkarım) dediğini,

Trabzon eski Milletvekillerinden Sabri Dilek ve Fikri Karanis: 21 Mayıs günü Harbiye yürüyüşünü müteakip davet üzerine köşke gittiklerinde, Harbiye yürüyüşünden ve diğer nümayişlerden bahsettikten sonra, nümayişlerin önlenmesi için müfrit tanınan Dahiliye Vekilinin değiştirilmesi fikrini ileri attıkları zaman Bayar'ın (Dahiliye Vekiline söz istemem, mükemmel mücadele ediyor. Bu nümayişler devam ettiği sırada bir hükümet değişikliğini ben doğru bulmuyorum. Çünkü bunu taviz sayarlar. Bu hava içerisinde taviz vermek doğru değildir. Bunu bana Ali Fuad da söylemişti. Ben böyle nazik zamanlarda hükümetin değiştirilmesinde fayda görmüyorum) dediğini,

Riyaseti Cumhur Santral Memuru Niyazi İmamoğlu: Bir gün saat 6, 30 da Celâl Bayar ile Celâl Yardımcı'nın konuştuklarını o zaman Celâl Yardımcı'nın Maarif Vekili bulunduğunu, Celâl Bayar'ın (bu gün gazeteleri okudunmu) diye sorduğunu,

okumadım cevabını alınca (sizden yeni bir kahraman çıktı İstanbul'da Zeren denilen karın ağrısı herif bir kitap yazıp talebeye dağıtmış, Üniversitede konferans vermiş Anayasa kürsüsü olan Profesörler bu şekilde nasıl konuşabilirler. Siz Vekil olduğunuz zaman bunları susturmak için söz vermiştiniz, bu adamlar hâlâ bu şekilde konuşuyor.) ve Yardımcının da (merak etmeyin Beyefendi daha sert kanunlar hazırlayıp bunların dilini kökünden keseceğiz) dediklerini,

Riyaseticumhur Başyaveri Mustafa Tayyar: 555 K. olaylarında Bayar'ın arzusu üzerine arabadan indiklerini Menderes'in de iltihakı ile Büyük Sinema ve piknik önünde bulunan topluluk içerisine yürüdüklerini evvelâ lehte büyük nümayiş yapıldığı bilâhara yuh sesleri başladığını, Bayar'ın Koraltan'ı alarak arabasına binip yoluna devam ettiğini, yolda Namık Gedik ile Bicioğlu'nu da arabaya aldıklarını, Menderes'in orada kaldığını, kendilerinin Başvekâlete gittiklerini, Celâl Bayar'la Namık Gedik'in gizli bir şeyler konuştuklarını, fakat kendisinin bunları duymadığını, Harbiye yürüyüşünden sonra geceleyin köşkte toplantı yapıldığını, saat üçe kadar devam eden bu toplulukta, Adnan Menderes, Koraltan, Fatin Rüştü Zorlu, Namık Gedik, Ethem Menderes, Rüştü Erdelhun, Suad Kuyaş, Namık Argüç'ün bulunduklarını, bir ara Dilâver Argun'un aşağıya inerek, harbiye yürüyüşünün diğer yürüyüşler gibi olmadığını, nümayiş yapanları cezalandıracağız, tard edeceğiz dediğini, Ertesi gün Namık Gedik ile Ethem Menderesin geldiklerini, hâdiselerin tahrik neticesi meydana geldiğini söylediklerini,

Harp Okulunda Bnb. Mustafa Barçın, Harekât Başkanlığı Subaylarından Recep Sargın, Emekli Kur. Alb. Cahit Tanör: 5 Mayıs'da Kızılayda Adnan Menderes, halk arasına girince gençlerin istifa Menderes diye bağırıklarını, Menderes'in çıldırmış gibi gençlere (ne istiyorsunuz, vurun öldürün beni) diye bağırıldığını ve üstü başının perişan vaziyette bulunduğunu, gençlerin de (sizden hesap soracağız istifa et) diye mukabele ettiklerini,

Gazi Terbiye talebesi, İsmail Gündüzcan ve İbrahim Nurettin Yüce: İstanbul olaylarını müteakip ertesi gün yapılacak nümayişlere iştirâk etmek üzere arkadaşları ile anlaştıklarını, inkilâp tarihi hocası bulunan Ekrem Uçbeyi'nin derse gelerek (Arkadaşlar, artık Anayasa ve hürriyet kalmadı. ben bu dersi burada anlatamam) diyerek dersi terk ettiğini, dışarıya çıktıkları zaman çok heyecanlı olduklarını, Okula gelen Menderes'in (şunları tavuk gibi içeriye atın) dediğini ve Kıbrıslı bir talebeyi yakalatarak (bunu içeriye atın) diye bağırıldığını, fakat bu talebenin İngiliz tabiiyetinde olduğunun anlaşılması üzerine serbest bırakıldığını,

Adnan Menderes'in Koruma Polisi Ethem Gökçen: Gazi terbiye enstitüsü talebelerinin nümayiş yaptıkları haberleri üzerine Adnan Menderes, Namık Gedik ve Dilâver Argun'un oraya gittiklerini ve üçü birden talebeler üzerine hücum ettiklerini ve Menderes'in talebelere (ibneler, puştlar, sizlerle mi uğraşayım, Devlet işlerle mi uğ-

raşayım?) diye bağırdığını,

Serbest Doktor Muzaffer Argun: 5 Mayıs'da kızılây olaylarında bir Generalin Adnan Menderes'i arabaya sokmak istediği sırada Menderes'in (avradını S.K. ettiğim piçleri) diyerek bağırdığını ve oradan uzaklaştırıldığını,

Başvekâlet hususî kalem Müdürü Arif Özgen: 29 Nisan hâdiselerinde, Dilâver Argun'un bir kaç kerre Başvekile gelip konuştuktan sonra hâdisе mahalline gittiğini, Namık Gedik de Başvekâlette bulunarak hâdiseleri oradan takip ettiğini ve Adnan Menderes'in yanından Vali ile telefonla görüştüğünü, Adnan Menderes'in, Namık Argüç, Dilâver Argun ve Cemal Göktaş'a (Nümayişçilerin hepsini yakalayın) diye emir verdiğini ve bu emrin İstanbul'a da bildirildiğini, ateş edilmesine Celâl Bayar'ın taraftar olduğunu, Menderes'in pek taraftar olmadığını,

Emekli General Abdurrahim Elçin: 28 Nisan günü Vilâyete gittiğinde Ethem Yetkiner'in telefonla, Ankara ile görüştüğünü o sırada talebelerin (hürriyet, hürriyet, istifa Menderes) diye bağırdıklarını, Yetkiner'in (Paşa, Paşa Menderes'le görüştüm, derhal bu bağıranlara ateş ettirip bir fare gibi yakalayın dedi) diye söylediğini,

Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Fehmi Yavuz: 19 Mayıs günü gecesi Adnan Menderes tarafından telefonla arandığını ve kendisine (kurşun izleri sür'atle tamir ettirilsin) dediğini ve kendisinin de (tahkik ettiriyoruz, neticesini almak üzereyiz, bu iş bittikten sonra tamir ettireceğiz) deyince Menderes'in (Yani ne yapıyorsunuz, neyi tahkik ettiriyorsunuz, bu Siyasal Bilgiler için bir şerefmi sanki?) dediğini ve kendisinin de (evet şereftir.) demesi üzerine Menderes'in (Hayır efendim, bu yüz karasıdır, yüz karasıdır.) diye beş altı defa tekrarladığını,

Olaylar sırasında İstanbul Örfi İdare Kurmay Başkanı General Hıfzı Tamur, Örfi İdare Harekât Başkanı Abdurrahman Dorun: 3 Mayıs günü harekât karargahında Ethem Menderes'in Başkanlık ettiği bir toplantıda Ethem Menderes'in (Ankara'daki nümayişler Ordunun ateş açması üzerine sona erdi, fakat İstanbul'da Ordu ateş etmediği için nümayişler sürüp gitmektedir. İstanbul'da da buna göre tedbirler alınarak hareket edilirse daha verimli olur) şeklinde konuştuğunu,

Olaylarda M. Savunma Bakanlığı Adalet Başkanı İstanbul Örfi İdare Adli Müşaviri Emekli Tuğgeneral Arif Onat, 2 ci piyade Tümeni Askerî Mahkemesi Başhâkimi Bnb. Yaşar Yücedağ, Örfi İdare 1 No. Mahkeme Başhâkimi Bnb. Cahit Yücer, Örfi İdare Hâkimi Bnb. Abdullah Ayaydın ve Örfi İdare Hâkimlerinden Bnb. Süleyman Taşar: 14 Mayıs günü tahkikat Komisyonu Başkanı Hamdi Sancar'ın askerî mahkemeler çok ağır davranıyor. İcap ederse "İstiklâl Mahkemeleri Kuracağız" diye sözler sarf ettiğini öğrendikleri için 15 Mayıs'da Ordu evinde bütün askerî adli hâkimler toplanarak 7468 sayılı kanunun askerî mahkemelerde tatbik edilemeyeceği neticesine vardıklarını ve 16 Mayıs'da vilâyette Bahadır Dülger riyasetinde Kemal Biberöğlü, Hilmi Dura, Sait Bilgiç, Necmettin Önder ve İstanbul C. savcısı Sebati

Yalçın da hazır olduğu halde bir toplantı yaptıklarını ve söz alan Bahadır Dülger'in 7468 sayılı kanunun askerî Mahkemeler tarafından tatbiki lâzım geldiğini ileri sürdüğünü kendilerinin de aksi tezi müdafaa ettiklerini, o sırada Namık Gedik ile Tevfik İleri'nin de geldiklerini, Ceza İşleri Umum Müdürünün teklifi üzerine tefsir yoluna gidilmesinin kararlaştırıldığını,

25 Mayıs Çarşamba akşamı saat 20,30 da Örfî İdare de yapılan yemekli toplantıya gelen İzzet Akçal'ın D.P. Propagandası yaptıktan sonra (İstanbul'a gelmeden evvel Örfî İdare Mahkemelerinin iş cedvellerini incelediğini, Askerî Adlî Hâkimlerin uzun müddet yoklama kaçağı bakaya suçlarına ait davaları gördüklerinden siyâsî davalarından malûmatsız bulunduklarını bu sebeple lüzumsuz tahliye ve sebepsiz ademi takip kararları verdiklerini meselâ İzmir'den çevrilen vapurdaki talebelerin yaptıklarının bir isyan mahiyetinde bulunmasına ve bunlara T.C. Kanununun 146 ıncı maddesinin tatbiki lâzım geldiği halde bunların tahliyelerinin yapılmasının doğru olmadığını ve yapılan nümayişlerin C.H.P. ile komünistlerin müştereken bir merkezden idare etmeleri ve hıcre sistemine göre çalışmaları neticesinde yapıldığını, ve bu kaynağın yakında kurutulacağını, Millî Savunma Bakanlığına uğrayarak verilen tahliye kararlarını tesbit ettiğini) söylediğini bildirmişler ve Süleyman Taşar'ın Divana yazılı olarak verdiği raporda bu ifadeleri teyit etmiştir.

Fahri Özdilek, Salih Çoşkun ve Refik Tulga: 25 Mayıs'da Askerî Hâkimlerle konuşmak üzere gelen İzzet Akçal'ın (kanunlara saplanıp kalmak doğru değildir. Sert hareket etmek lâzımdır.) dediğini, ayrıca Fahri Özdilek'e de (Paşam Ankara'daki gibi hâdiseleri şiddetli ve silâh kullanmak suretile bastırmadığınızdan dolayı bizim şerefimizi kurtardınız, ona memnun oldum, yalnız işler ağır ve gevşek gidiyor, bunu size duyurmak istiyorum) dediğini,

İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar: Bir aralık kendisini Marif Vekili Atıf Benderlioğlu telefonla aradığı ve hatırını sorduktan sonra, Kubalı'nın son Meclis kararlarıyla tahkik komisyonuna verilen selâhiyetler dolayısıyla yaptığı beyanları ileri sürerek (Prof. Kubalı'nın ihracı hakkında karar vermeğe selâhiyetli olanlar kimlerse, bunların derhal toplanarak ihracı hakkında bir karar vermelerini ve bu kararın kendisine gönderilmesini istediğini) Benderlioğlu'nun Kubalı işini bu kadar ısrarlı ve acele takip etmesinin Dahiliye Vekili ve Başvekilin tesirile yapılmış bulunduğu kanaatinde olduğunu,

Hukuk Fakültesi Dekanı Naci Şensoy: Üniversite olayları sırasında Rektörün vilâyetten Üniversiteye dönmelerinden sonra, telefonla, Atıf Benderlioğlu ile görüştüğünü, polisin sebepsiz olarak Üniversiteye girdiğini, talebeye kurşun atıldığı ve Rektörün yaralandığını anlayanca Benderlioğlu'nun fevrî bir eda ile (siz benimle hükûmetin almış olduğu tedbirleri münakaşamı ediyorsunuz?) dediğini, o gün Başvekil ile yaptığı konuşmadan sonra Benderlioğlu'nun tekrar kendisiyle telefonla konuşarak

(Şayet Senato toplanırsa Kubalı hakkında bir karar alınız) dediğini, bundan bir müddet sonra kendisi Rektöre Vekâlet ederken Benderlioğlu'nun müteaddit defalar telefon ederek (bana müzaharet etmiyorsunuz, Üniversite muhteriyeti tehlikededir. Ben Vekâletten istifa edeceğim, fakat "Ya ne idüğü belirsiz yahut da odun veya it tâbirini kullanarak" birisi yerime gelecek, Üniversiteler kanunu ilga edilecek Üniversite muhteriyeti tamamen ortadan kaldırılacak, ehemmiyetle hatırlatıyorum, Senatoyu toplayın kararı alın) dediğini,

Ceza Prof. Hilmi Dönmezer: 30 Nisanda Maarif Vekili ile aralarında geçen bir telefon konuşmasında Atıf Benderlioğlu'nun kendisine (Kubalı hâdisesi dolayısıyla üniversite bana yardım etmiyor, ben guruba girdiğim zaman gurup Kubalı, Kubalı diye bağılıyor, bu vaziyette ben istifa etmek mecburiyetinde kalacağım, o zaman vallahi, billâhi bir iti Maarif Vekilliğine getirirler, ne Üniversite muhteriyeti kalır, ne bir şey. Ben bu vazifemi devam ettiriyorsam Üniversiteyi böyle bir felâketten kurtarmak içindir) dediğini,

M. Savunma Bakanlığı Emir Şubayı Adnan Çelikol: Şem'i Ergin'e (Fahri Paşa istifa edecek, ayrıca sıkıştırılıyor, ateş emri yazdırılıyor) diye haber verince Şem'i Ergin'in Fahri Paşaya telefon ederek (istifa etmeyiniz, istifa etmek varsa beraber ederiz) diyerek onu tatmin edici sözler söyleyerek istifadan vaz geçirdiğini,

Şem'i Ergin'in: 23 Aralık 1957 tarihinde Şâle Köşküne çağrıldıkları zaman 9 Subay hâdisesine muttali olduğunu Başvekil Biraz daha pasif vaziyette, fakat Bayar'ın Orduda ihtilâl yapılması ihtimali var. Biz bunu şiddetle ve baskı ile ve her türlü tedbirle meydana çıkaracağız. Bunların arkasına gizlenmiş olanları da meydana çıkaracağız diye ısrar ettiğini, Şem'i Ergin'in (ortada bir şey yok, bunlar bir Subayın iftirası ve lâfıdır.) diye hâdiseyi kapatmak istediğini, fakat Bayar'ın Şem'i Ergin'i ekarte ederek o zamanın Genel Kurmay Başkanı olan Fevzi Mengüç'le direkt temasa geçerek tahkikata giriştiğini bundan müteessir olan Şem'i Ergin'in de Trakya seyahatından döndükten sonra, Manisa mebusu diye imzaladığı Başvekile hitaben yazmış olduğu bir mektupla istifa ettiğini bildirmişlerdir.

Bundan başka, Adanan Menderes'in 28.4.1960 tarihli gurup toplantısında (Üniversitenin temeli altına bile girebileceğini ve matbuatı kapatmakla beraber mensuplarını da hapse tıktıracağını) söylediği, gurup zabıtlarından,

İstanbul'da cereyan eden nümayiş hâdiselerinde verilmiş emirlere rağmen ateş edilmemesi sebebini ilgililerden sorarak hâdiseleri yakinen takip ettiği ve malûmat olarak müteakip drektifler verdiği, dinlenen şahitlerin ifadelerini teyit eden (dosya gömlek 6 vesika 9 da) Şem'i Ergin'in bloknotunda 22.5.1960 tarihli Bakanlar Kurulu müzakerelerine ait notlar (vesika 10 daki) Ethem Menderes'e ait not defteri münderecatı (vesika 11 deki) Salih Çoşkun'un notları (vesika 12 de) Dilâver Argun'un 20.5.1960 günü nümayişçilere şiddetle hareket edilmesi hakkındaki telsiz emri ile il-

gili zabıt münderecatı yine Siyasal Bilgiler Fakültesi ateş altında bulunduğu sırada Valiye sol kapının açık kalması yüzünden bir çok talebenin buradan kaçtıklarını belirtirerek bu kapının derhal kapatılmasını ve nümayişçilerin yakalanmasını emretmiş olduğu (dosya gömlek 9 vesika 23 deki) Ankara polisinin 28-30 Nisan 1960 devresi telsiz konuşmalarının 2 ci Ordu Özel elektronik bölümü tarafından zabtedilen metinleri ve üç adet banttan anlaşılmıştır.

Sanık Celâl Bayar, Adnan Menderes ve Sakıt Bakanlar Kurulunu teşkil eden diğer sanıkların D.P. lilerden mürekkep bir zümrenin yardım ve müzaharetille Anayasayı ilga etmek üzere harekete geçip birbirini tamamlayıcı geniş faaliyetlerde bulundukları ve sanıkların derece derece bu yolda üzerlerine düşen faaliyeti gösterdikleri, almış oldukları vazife ve Anayasanın kendilerine yüklediği mesuliyeti nazara almadan gerek aktif ve gerek pasif durumları ile devamlı şekilde bu rejimi destekledikleri mevcut delillerle ve tevil yollu ikrarlarıyla sabit olmuş ve İstanbul Ankara olaylarındaki durumları, anayasa davasındaki sorumluluklarının maddî bir vakıası olarak mülââ edilmiştir.

18- RÜSTÜ Erdelhun:

Sanığın Gerek İstanbul ve gerekse Ankara olayları sırasında istenilen ölüm ve yaralamağa azmettirme suçlarına iştirâk ettiği ve ayrıca madûnuna suç işlemeleri için kanunsuz emir verdiği ileri sürülerek hakkında T.C.K. nun 64, 80, 450/5.7:8. 31, 33 ve ayrıca askerî Ceza K. nun 109/1 inci maddesine göre dava açılmış ve esas hakkındaki mütalâada fiillerinin kendisinin dikta rejiminde diktayı kuranların emrinde olduğunu ve onlarla fikir, iş birliğini ettiğini açıkça gösterdiği iddiasile hakkında T.C.K. nun 146/1 inci maddesi gereğince ceza istenilmiştir.

Sanık soruşturma ve duruşmadaki ifadelerinde: 29 Nisan günü akşam üzeri Millî Savunma Bakanlığı binasına çağrıldığını Vekilin odasında Bayar ve Menderes'in bulunduklarını, kendisine İstanbul'da 6/7 Eylül hâdiselerine benzeyen bir hâdisе vukua geleceğini; Orfi İdare Kumandanının arandığı halde bulunamadığını, bundan endişe içinde olduklarını. 2 Mayıs Nato konseyine esasen gideceği için şimdi hâreketle işi tahkik ve tetkik etmesini emrettiklerini Bayar'ın yaveri Tayyar ile birlikte gece uçakla hareket edip sabaha karşı İstanbul'a geldiğini, Vali, Belediye Reisi ve Örfi İdare Kumandanı ile konuştuğunu bunların 29 Nisan Akşamı başlayan sabotajcı nümayişin basit geçip bastırıldığı, fakat Üniversite meydanında toplanmış nümayişçilerin ordu tarafından tevkif edilmedikleri yolunda bilgi verdiklerini, Fahri Özdilek'de Üniversite meydanına geldiğini. üçüncü Zırhlı Tugay Kumandanı Refik Tulga'dan talebelerin emre itaat etmediklerini öğrenince Fahri Paşa'nın operlör ile talebelere telkinat ve nesayihde bulunduğunu, talebelerin kamyonlara kendiliklerinden binerek Davutpaşa kışlasına gitmeye razı olduklarını. sabahleyin Başvekil ve Millî Müdafaa Vekiline telefon ederek talebelerin kışlaya nakli keyfiyetini bildirdiğini, makamında

her vakit bulunamayan Fahri Paşa'ya karargâhta bulunarak arayanlara, kendisinin cevap vereceğini söylediğini, 30 Nisan ve müteakip günlerde belediye sarayının tahrip edileceği hakkında belediye, Vilâyet ve Ordu Karargâhından aldığı bilgi üzerine öğleden sonra Helikopter'le bir uçuş yaptığını, Aksaray civarında ve Belediye Sarayı önünde nümayişçi gurupları görerek telsiz de bulunmadığından keyfiyetten Tugay Kumandanını haberdar etmek maksadiyle 30 Nisan tarihli iki notu yazarak attığını, 2 Mayıs'da NATO konseyinin toplandığı Belediye Sarayının önünde Kemal Binatlı'yı görerek, dikkatli olmalarını söylemekten başka, bir emir vermediğini, Mayıs'ın 5 ine kadar İstanbul'da kaldığını, müşahedelerine istinaden 5.5.1960 tarihli ve Merkez Kumandanlığına hitabeden emri yazdığını, ancak, bu emirdeki ateş ve süngü maddesinin 6 Mayıs'da Ankara'ya gittikten sonra (Ateş hususunda Örfi İdare talimatına göre gerekli muamele Örfi İdare Kumandanlığınca yapılacaktır.) şeklinde tashih edildiğini, bunun dâva dosyasındaki yazıda görülmediğini, Genel Kurmay Örfi İdare kayıtlarında mevcut bulunduğunu, nümayişlerle alâkadar olmak için Millî Müdafaa Vekili ve Hükûmet Reisinden şifahî emir aldığından gerekli gördüğü tedbirleri aldığını, Ankara'da 21 Mayıs günü öğleden sonra Vilâyet ve Emniyetten telefonla ATATÜRK Bulvarında Harb Okulu talebe topluluğu bulunduğu ve Çankaya istikâmetinde yürümekte oldukları bildirilince derhâl Örfi İdare, Garnizon ve Merkez Kumandanlarını telefonla arayıp bulamadığını, Ordu Evinde olan Kara Kuvvetleri Kumandanı Suat Kuyaş'ı haberdar ettiğini, Harp Okulu yürüyüşünün diğer safhaları hakkında da Emniyetden bilgi alması üzerine Örfi İdare Kuvvetleri kâfi bulunmadığından bir tedbir olmak üzere Etimesgut Zırhlı Birlik Eğitim Merkezindeki bir bölük kadar hazır kuvvetin derhâl hareketle Genel Kurmay civarına gelmesini emrettiğini, gelen hazır kuvvetin talebeleri Harp Okuluna kadar takip etmesi emrini General Yusuf Demirdağ'ın verdiğini, aynı gün saat 17 sıralarında çağırılması üzerine Başvekâlete gittiğini, Bayar, Adnan Menderes ve Ethem Menderes'in hazır bulunduğu bu toplantıda tahkikat yapılarak hadise mahiyetinin aydınlanmasının kararlaştırıldığını, aynı günün gece yarısı Çankaya Köşküne çağırıldığını, bu toplantıda Bayar, İki Menderesler, Koraltan, Namık Gedik'in daha sonra Suat Kuyaş, Namık Argüç, Dilâver Argun ve Cemal Göktaş'ın bulunduklarını, Başvekilin devrelerin bitim zamanı yaklaşmış olduğu ve muhitte daha fazla kalmamaları için imtihanların en kısa zamanda yapılmasını, her kezin ait olduğu yere ve Harp Okulunun da her sene mutad olan Ordugâha çıkmasını emrettiğini, ertesi günü 22 tarihli genel Kurmay emrini verdiğini, talebelerin tecziyesini tasvip etmediğini, Subaylarla yaptığı toplantıda (Evvelâ havaya, sonra ayaklarına ateş edeceksiniz vesaire.) sözlerini bir eğitim mes'lesi olarak söylediğini, Harp Okulu nümayişinden sonra Ankara'daki kuvvetlerin kâfi olmaması sebebiyle Örfi İdare Kumandanının endişelenmeye başladığını Konyadan 300 kişilik bindirilmiş ihtiyat kuvveti getirildiğini söylemiştir.

Buna mukabil;

Hadise hakkında dinlenen şahitlerden Abdurrahman Durun, General Salih Coşkun, General Fahri Özdilek, General Refik Tulga, General Hıfzı Tümer, Albay Şevket Ozan, Osman Tolga, Tevfik Subaşı, Adnan Çelikel, Şefik Soyuyüce, Suat Kuşyaş, Sıtkı Ulay, Selâhattin Kaptan, Nihat Sertöz, Kâzım Doğancı, Fikret Kutan, Fikret Ünlüsoy, Salih Yakal, Recep Arkun, Fikret Kuytak'ın sarîh ve etraflı şahadetlerine ve dosyada mevcut belgelere göre:

Sanık Rüştü Erdelhun, Genel Kurmay Başkanı olmadan bu makama Bakanlıkça Korgeneral Necati Tacan aday gösterildiği ve üst üste üç kararname bu yolda tanzim edildiği halde Cumhurbaşkanlığı tarafından kabûl edilmemiş ve Rüştü Erdelhun'un bu makama getirilmesi istenmiştir. Tacan'ın vefatından sonra kıdem manii de kalkmış bulunduğundan kendisi Genel Kurmay Başkanı olmuştur. Bu suretle Bayar'ın kendisine tasavvurlarında muvaffak olabilmek için güvendiği sanığın da bu iltifat karşısında şükran hisleriyle mütehalli olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim İstanbul hadiselerini istediği şekilde ve güvenilir bir kimse ile idare etmek isteyen Bayar, İstanbul'da kanuna göre en geniş yetkiye sahip bir Orfi İdare Kumandanı mevcut bulunmasına ve görevini de gereği gibi yapmış olmasına rağmen sanığın da İstanbul'a giderek Örfi İdare işlerini tedvirini muvafık görmüş ve Millî Savunma Bakanı Etem Menderes'in muvaffakatını dahi almaya lüzum dahi almaya lüzum görmeden 2 Mayıs'da İstanbul'da toplanacak olan NATO Konseyinde bulunması bahanesini de ileri sürerek sanığı şahsen geniş, yetkiler vererek, 30 Nisan günü sabaha karşı uçak ile İstanbul'a göndermiştir.

Sanık, Örfi İdare Kumandanı Orgeneral Fahri Özdilek'e kendisine yardım edeceğini ve olanlardan Ankara'ya malûmat vereceğini beyan ederek fiilen Örfi İdare Kumandanlığı vazifesine müdahale etmeğe başlamıştır.

Karargâh harekât odasında yapılan toplantıda, Ankara'daki nümayişlerin Ordu tarafından açılması sayesinde sona erdiğini İstanbul'da da bu yolda hareket lâzım geleceğini telkin eden ve Hükûmetin arzularını enpoze etmeğe çalışan sanık, 30 Nisan günü Aksaray ve Belediye sarayı üstünde Helikopterle uçarak toplulukların harekâtını takip ve tesbit etmiş ve dosyanın (Gömlek 24, vesika: 3 de) bulunan üçüncü Tugay Kumandanlığına hitaben kendi el yazısı ile saat 14,35 de (Belediye Sarayı karşısında bayraklı guruba, oradaki tanklarla taarruz) ve beş dakika sonra yine aynı Kumandanlığa hitaben (Bayraklı gurup Şehzadebaşında, hiç bir tank taarruz etmiyor, İvedi dağıtın.) diye emirler atmış, bu yoldaki bir taarruz emrinin tatbiki takdirinde doğacak faciayı takdir eden kumandan ve subaylara, bu yolda harekete geçmemesi üzerine o günün akşamı, karargâhta verdiği yazılı emrin yerine getirilip ateş açıldığından, kendisinin ve Hükûmet Makamlarının teessür duyduğunu söylemiş ve Subaylara Ankara'da Namık Argüçün yaptığı gibi hareket etmelerini, kan gövdeyi gö-

türmek suretiyle duruma hâkim olmalarını istemiştir. Bir gece evvel Üniversite bahçesinde kışlaya gönderilen üç bin talebenin kaçırılmasına kızmış, kaçırılan şubaylar hakkında tahkikat açılacağını, Tugay'ın vazifesini yapmadığını, bu kadar nümayişçinin tutulup asayişin tam olduğunu telefonla Ankara'ya bildirdiği halde yüzünü kara çıkardıklarını söyleyerek Subayları muaheze etmiştir.

Sanığın 2 Mayıs'da Belediye Sarayı civarında birlik Kumandanlarına emirler vererek bizzat tertibat aldığı Kemal Binatlı'ya ve Ali Keskiner'e bu hususta sarîh emirler vererek, müdahalelerde bulunduğu, hâтта manga ve tank yerlerini dahi kendisinin tesbit ettiği, şahit beyanlarından anlaşılmıştır. Bu arada üçüncü Zırhlı Tugay'ı vazife yerinden alarak yerine Trakya'dan bir zırhlı tugay ve muntazam birlikler getirttiği ve bu suretle Örfî İdare'nin bütün vezaifine fiilen müdahale ve Kumandanın istifasına sebep olacak aşırı hareketlerde bulunduğu aşıkârdır.

Erdelhun sorgusunda, nümayişler ile alâkadar olmak için Milli Müdafaa Vekili ve Hükûmet Reisinden şifahî emir almış bulunduğundan gerekli gördüğüm tedbirleri aldım, demektedir.

Etem Menderes'in (Dosya gömlek, 24, Vesika: 5 de) bulunan notlarında, sanığa taallûk eden kısımlarda aynen (SAAT 12, 50-Erdelhun Paşa'nın raporu 400-500 kişi kadar Helikopterle gördüm. Halen dağılmış haldeler, tepelere kaçtılar. Asker arkalarından gidiyor.) (saat 13, 15 - Erdelhun telefon. Beyazıt meydanında kimse yok. Orası askerle dolu.) (saat 13, 45 Erdelhun Paşa 3 ncü Zırhlı Tugay Belediye Dairesi civarından taarruz halinde, halk ve talebeden yaralı var, Tevkif edilmeleri emrini verdim.) (1 Mayıs 1960 Pazar - Fahri Paşa Erdelhun'un gönderilmesine muhtarip) (2 Mayıs Fahri Paşanın muhtarip olduğu itimad yok mu idi bana? Ben askerî tertibatı aldım, teftiş ettim, akabinde Erdelhun teftiş etti. Otoritem sarsılıyor) şeklinde mevcut bulunan perakende notlar; sanığın İstanbul'da Örfî İdareye taallûk eden işlerde ne dereceye kadar faal bir rol aldığını ve Ankara ile yakın temasını açıklamaktadır.

30 Nisan günü 3 ncü Zırhlı Tugay Kumandanı Refik Tulga Trakya'da bulunan bir kolordunun ve bir Zırhlı Birliğin İstanbul üzerine hareket emri aldıklarını öğrenince istifaya karar vererek birliğinden ayrılmış isede, maiyetindeki subayların istekleri üzerine tekrar vazifeye dönmüştür. 1 Mayıs günü Karargâha gelen sanığın Refik Tulga'ya nümayişçilerin yakalanması ve mukavemet edenlerin bu hareketlerini kırmak için omuz ve göğüslerine dipçikle vurulması ve ateş edilmesi gerektiğini söylemesi üzerine, Tulga'nın (Ellerim hiç bir zaman Vatandaşın kanı ile bulanmaz.) cevabına kızıp, Zırhlı Birlik Karargâhına gittiğini, peşinden giden Tugay Subaylarına (Ben yalnız bu Birlikle konuşacağım, yabancı subaylar ayrılсын.) dediğini, bu hadisenin Subaylar üzerinde çok menfî tesir yaptığını şahit Refik Tulga ifade etmektedir.

Sanık 4 Mayıs gününde aynı kışlada yaptığı toplantıda 3 ncü Zırhlı Tugay'ın vazifesini ifa edemediğini söylemiş ve Hükûmetin Ordu'ya, Subay kitlesine büyük yar-

dımlar yapacağı vaadinde bulunmuş, Hükûmet icraatını övmüş ve kısmen politik bir konuşma yapmıştır. Bu faaliyetleri ve konuşma tarzı, sanığın terör havası yaratarak Anayasa'yı ihlâl etmek isteyenlerle tam bir anlaşma içinde bulunduğunu göstermektedir.

Sanığın (Dosya gömlek 44 deki) 5 Mayıs 1960 tarih ve numarasız olup, İstanbul ve Ankara Örfi İdare ve Merkez Kumandanlıklarına yazılıp bilgi için Başvekâlet ve Millî Savunma Vekâletine de gönderildiği anlaşılan emirlerinde: (İstanbul ve Ankara'da bazı Üniversiteli gençlerin kendilerine memleket gençliği süsü vererek Hükûmet otoritesine karşı yaptıkları nümayişe mani olmak için alınan tedbir ve yapılan hareketler ve bu esnada bütün personelin gösterdikleri gayret sayın Başvekilimizce takdir buyurulmuştur.) denmekte ve Ordu Personeli tebrik edildikten sonra (Hükûmet Otoritesinin idamesi yolunda daimi başarılar) dileğinde bulunmaktadır.

Devriyelerin hareket tarzları hakkındaki 14 maddelik emrin 5, 6, 7 nci maddelerinde (Sokak başlarında, yol ortasında dört kişiden fazla topluluk olunca dağıtılacağı Hükûmete karşı tezahürat yapanlar dağılmazlarsa tüfek dipçigi, süngü veya ateşle müdahale ederek tevkif edilecekleri, devriyelerin elindeki silâhı kaptırmamak için her türlü mukabele imkânını kullanacakları) zikredilmiştir. Bu yolda bir emrin gerek Örfi İdare Kanununa ve gerekse Örfi İdare Kumandanlarının vezaifine açıkça ve fiilen bir müdahale olduğu meydandadır. Bu cihet her nasılsa sanık tarafından da idrak edilmiş olmalıdır ki, 6 Mayıs tarihli ek bir emirle 6, 7 nci maddeler tashih edilerek (Örfi İdare Kumandanlığının asayiş ve emniyete müteallik tedbirlerine karşı yapılacak hareketlerin Örfi İdare Kanununa göre bertaraf edileceği devriye ve nöbet hizmetlerinin dahilî hizmet kanununa göre yürütüleceği.) aynı makamlara bildirilmiştir.

Sanığın Ankara olaylarındaki durumuna gelince;

21 Mayıs Cumartesi günü Harp Okulu yürüyüşünü müteakip Başbakanlıkta ve gece Köşkteyapılan toplantılarda Bayar, Menderes ve diğer ilgililerin bulunduğu sırada, sanığın Harp Okulu ve diğer askerî okullar ve kurslar mensupları hakkında en şiddetli tedbirlerin alınmasını, bu müesseselerin gelişi güzel ve vazifelerini ifa edemeyecek bir hâle ifrağ ile dağıtılmalarını ve gerekirse bunların tevkif ve tenkil edileceklerini bizzat teklif ederek esasen iktidarın amâline hizmet etmeye hazır bulunduğunu ve ordunun bu husustaki yardımı yapacağını anlatarak, kasd ve gaye beraberliğini açığa vurmuş ve Demokrat İktidarın kanun dışı icraatını tahrik, teşvik ve tasvib etmiştir.

(Dosya Gömlek 6. Vesika: 8 de) 21 Mayıs 1960 tarih ve 1620 sayılı çok gizli ve çok acele kaydını taşıyan emirde (Harp Okulu gösterisi müşevvik ve müsebbiblerinin bulunarak tecziyesi) istenmekte ve sanığın kendi el notunda Örfi İdare Kumandanlığından (Bu nümayişin zuhur ve cereyan sebebi hakkında) mufassal bir rapor istenmekte ve (elimizde mevcut kuvvetlerin bu esnada kullanılmaması ve bu işe karı-

şanların tevkif edilmemesi sebeplerinin bildirilmesini rica ederim.) denmektedir. (Vesika 9 daki) Şem'i Ergin' in notlarında 22.5.1960 tarihli Bakanlar Kurulu müzakerelerinde Adnan Menderes'in (Okul dışı hareketleri tesbit edilenler tevkif edilecek, ortadan kaldırılacaktır.) dediği. Bayar'ın (Harp Okulu talebelerinin nümayiş maksadı ne olursa olsun siyasetle uğraşmaktan başka bir şey değildir. Erkânı Harbiye Reisi Kat'i hareket etmek taraftarıdır. Hepsini toplayıp hapsedip cezalandırmak taraftarıdır.) dediği ve Rüstü Erdelhun'un, ben her hâdisede vaziyete hâkim olabilirim, diye teminat verdiği zikredilerek yine Reisicumhurun (Mevcut mevzuat içinde bocalanmayacağız. Mevcut mevzuatı hadiselerle göre yaratacağız ve Hâkimi de getirip koyacağız.) dediği kaydedilmekte ve Şem'i Ergin'in kendi mütalâası olarak (Reisicumhur şiddet taraftarıdır, bizi kötüye götüren de budur. Askerî Talebelerin ikiyüz-300 kadarının tevkifi bizi fevkalade mühim ve kötü neticelere götürecektir.) denmektedir. Bu notlar sanık Erdelhun'un Bayarın şiddet ve tenkil arzularını ne derece desteklediğini ve ne kadar tahrikkâr hareket ettiğini göstermeğe kâfidir. Bu konuşma ve kararların neticeleri olarak (Dosya gömlek 7, vesika: 13) da sanığın imzasını taşıyan 26 Mayıs 1960 tarih 127/60 sayılı çok ivedi emrinde (Harp Okulu nümayişi sırasında teşhis edilenin olup olmadığı, edilmiş ise, nezaret altına alınmayış sebeplerinin bildirilmesi) istenmektedir. Aynı vesika numarasında 7.6.1960 tarihli zabıt varakasında Genel Kurmay Ulaştırma Dairesi Başkanlığının 25.5.1960 günü sabahı bir Subay elile Ulaştırma Vekâlatine gönderdiği 8130 sayılı Ulaştırma istek çizelgesinde (1068 kişiden mürekkep yedek subay okulu öğrencilerinin Haydarpaşa, Basmahane, Erzurum, Samsun, İskenderun, Balıkesir ve Zonguldak'a 29-31 tarihleri arasında nakillerinin) talep edildiği ve aynı gün saat 11 raddelerinde telefonla (Yedek Subay okulundan başka, Harp Okulu talebelerinin İzmir'e 31.5.1960 tarihinde kamp'a gönderileceği, ayrıca, 1.6.1960 tarihinde Polatlı'daki Topçu Okulundan 1000 kişinin de Erzurum'a nakli bahis mevzuu olduğundan ona göre tertibat alınması lüzumunun) bildirildiği, mevcut vasıtalarla bu tarihlerde bu derece geniş nakliyat yapamayacaklarını söylemeleri üzerine, muhataplarının (Kat'iyen olmaz, bunların bu tarihlerde behemehâl nakli icab etmektedir.) dedikleri ve bu emre göre tertibat alınmakta iken 26 Mayıs tarihinde öğleden sonra telefonla (Yedek Subay Okulunun nakline ait taleptenemin iptâl edilmesi ve diğer nakliyatın da şimdilik kaldırılmasının) bildirildiği yazılıdır.

İnkilâbın arifesinde vazgeçilmiş olmasına rağmen sanığın askerî okullar hakkındaki yaptığı teklif ve giriştiği tatbikatı bu vesika açıklamaktadır.

(Vesika 16 da) Hayrettin Erkmen'in 22.5.1960 tarihli el yazisiyle tuttuğu notlarda; Harp Okulu yürüyüşü münasebetiyle (Nümayişçilerin mektebe girecekleri sırada tutulmaları emrini Erkânı Harbiyeyi Umumiye Reisi Erdelhun vermiş, Vekil buna mani olunmasını Başvekile teklif etmiş, nümayişçiler tevkif edileceklerini görünce

mektebe girmek istememişler) denmekte ve bu notlarda sanığın Bayar ile mutabık kaldığı şiddet hareketlerini fiile inkilâb ettirdiğini belirtmektedir.

(Dosya vesika 17 de) Sanığın 16.5.1960 tarihinde Sarıkışlaya topladığı subaylara söylediği sözlerin özetinde, İstanbul ve Ankara hadiselerini anlattığı, dışarıya yanlış aksetmemesi için yabancı Ateşemiliterlere izahat verdiğini söylediği, istihbarat okullundaki beyanname hadisesinden ve İstanbul'da nümayişçilere hâkim olduğundan Ankara'da işin ciddi tutulmadığından, böyle zamanlarda resmî elbiselilerin birliklere yardım etmesi, sivil olanların da oradan uzaklaşması lâzım geldiğinden bahsettiği ve bu arada (Hükûmet otoritesini temin için yuha çekenlerin ağızlarının dıpcikle kırılması, icab ederse süngü kullanılması, bunlar kifayet etmediği hallerde evvelâ şakulî olarak havaya ateş edilmesi ve yinem icab ederse ayağa ve bacağa ateş edilmesi ve bu günden itibaren bu işin talim edilmesi) şeklinde konuştuğu, 26 Mayıs tarihinde Genel Kurmay Karargâhında subaylarla yaptığı konuşmada, (Biz ihtilâl ile Hükûmet deviremeyiz, yeni rivayetler var, okullar Cumartesi ve Pazar silâhlı çıkacaklarmış, benim şahsen hiç tahammülüm yok. Bizzat tabancayı çekerim, vururum.) dediği ve sözlerini (Başvekil gelinceye kadar Örfî İdare Kumandanlığına bizzat ben direktif vereceğim) diye bitirdiği anlaşılmaktadır. Bu suretle Başbakan'ın kanunen mevcut olmayan Örfî İdareye direktif verme selâhiyetlerini dahi üzerine aldığını anlatan sanığın, cebir ve şiddetle ve memleketin bütün faal ve münevver topluluklarını sindirerek Bayar ve Menderes'le aynı kastla fiilen iştirak halinde olduğu tezahür etmektedir.

(Dosya gömlek 9. vesika: 24) de Nisan ve Mayıs aylarında Cumhurbaşkanının kabûl ve ziyaretlerini gösteren defterde sanığın 25 Nisan 1960 günü öğle yemeğini On Generalle birlikde Çankaya'da Bayar'la yediği, 30 Nisan 1960 da İstanbul'da Şale Köşküden saat 22, 55 de Vilâyete gelen Bayar'la görüştüğü, 1 Mayıs 1960 günü saat 18, 25 de İstanbul Şale Köşküde ve 3 Mayıs 1960 günü saat 14 de aynı yerde, 5 Mayıs 1960 günü saat 20, 20 de Çankaya'da, 6 Mayıs 1960 günü saat 12, 20 de aynı yerde, 10 Mayıs 1960 günü saat 11, 50 de aynı mahalde, 16 Mayıs 1960 günü saat 16, 40 da aynı yerde, 18 Mayıs 1960 günü saat 13 de Çankaya'da öğle yemeğinde, 21 Mayıs 1960 günü saat 0, 2 den 3, 30 a kadar Çankaya'da Bayar ile görüştüğü, 22 Mayıs 1960 günü saat 17, 55 de Bayar'ın Genel Kurmay Başkanlığına gittiği, 23 Mayıs 1960 günü saat 15, 55 ve 25 Mayıs 1960 günü saat 14, 50 de Celâl Bayar'la görüştüğü kaydedilmiş bulunmaktadır.

Dosyada mevcut vesaik arasında sanığın imzasını taşıyan 22 Mayıs 1960 tarih ve 2060 sayılı Kara Kuvvetleri Kumandanlığına, 2 nci Ordu ve Ankara Garnizon Kumandanlığına gönderilen emirde; (Görülen lüzum üzerine İkinci Orduya Bağlı birliklerinden bir taburluk bir kuvvet teşkil edilerek 22 Mayıs 1960 günü akşamı Ankara Garnizon Kumandanlığı emrinde bulunacak şekilde Konya'dan hareket edeceği

ve bu kuvvetlerin Kara Kuvvetleri Kumandanlığının emri olmadan Garnizon Kumandanlığında kullanılmayacağı) nın yazılı olduğu ve bu emrin yerine getirildiği, bu taburun ancak İnkilâpdan sonra 11 Haziran 1960 tarihinde Konya'ya döndüğü yine, sanık tarafından çok ivedi kaydı ile 22 Mayıs 1960 tarih ve 2060 sayı ile Kara Kuvvetleri Kumandanlığı ve birinci Ordu Kumandanlığına gönderilen emirde (Görülen lüzum üzerine muvakkaten ve icabında Ankara'da asayiş işlerinde kullanılmak üzere ikinci Zırhlı Tugay'ın bindirilmiş piyade taburunun kendi vasıtaları ve kara yoluyla 27 Mayıs 1960 akşamı Etimesgut'da bulunup Zırhlı Er Eğitim Merkezi emrine gireceği) ve 23 Mayıs 1960 tarihli ek emirde, (Bu taburun Boğaz doğusunda vazifelendirilmiş olması dolayısıyla Ankara'ya intikâlinden sarfınazar edildiği, İkinci Piyade Tümeni ile hazırlanan 500 mevcutlu birliğin de bulunduğu yerde eğitime devam şartıyla her an harekete hazır bir durumda bulundurulması) bildirilmektedir. Bu suretle sanığın uzakta bulunan muhtelif birliklerin Ankara'ya getirilmesi hakkındaki faaliyeti görülmekte ve sonradan, şahitlerin beyanlarına göre, Etem Menderes'in müdahalesiyle hareketlerinin geri bırakıldığı anlaşılmaktadır.

(Gömlek 9, Vesika: 26 da) Sanığın Adnan Menderes'e vazife ve resmîyetinin icabı dışına çıkarak ve aşırı derecede yaranma hevesiyle göndermiş olduğu ve bir kısmında gûya ordunun bağlılık ve hissiyatını ifade ettiği ve aynı mahiyette cümlelerle cevap aldığı mesajlar bulunmakta ve bu vesikalar aralarındaki münasebetin Hükmûmetin sakım icraatında destek olacak kadar ileri gitmiş olduğunu ve müdafaasındaki bu konuda ileri sürdüğü hususların varid olmadığını göstermektedir. Yine (Vesika 27 de) bulunan Sunay ve Halk'dan gelen dört mektupda sanığın hareket tazı şiddetle tenkit edilmekte ve bu arada Celâl Bayar'ın kendi damgasını taşıyan hususî bir zarfın içinde yalnız Celâl Bayar yazılı bir kartın sanığın evrakı arasında çıktığı görülmektedir.

Yukarıdanberi tafsilen gösterilen deliller muvacehesinde sanığın, gerek İstanbul ve gerek Ankara olaylarının cereyanı sırasındaki tutumu memlekette cebre müstenit bir rejim kurmak isteyen Celâl Bayar, Adnan Menderes ve bunlarla iştirak halinde olan Vekiller Hey'eti ve müfrit Demokrat Parti mensuplarıyla aynı kasd ve gaye birliği içinde suça fiilen de iştirak etmek suretiyle T.C.K. nunun 146 ncı maddesini ihlâl ettiği netice ve kanaatına varılmış, sanık ile müdafilerinin sübuta ve vasfıa ilişkin müdafaaları kabule değer mahiyette görülmemiştir.

19- Ethem Yetkiner:

Sanığın İstanbul olayları sırasında nümayişçilere ateş edin, diye emir verdiği ve bu suretle adam öldürme suçuna azmettirici olduğu ileri sürülerek hakkında Türk Ceza Kanununun 64, 80, 450/5, 7, 8, 31, 33 üncü maddelerine göre dâva açılmış, esas hakkındaki mütalâası ise aynı kanunun 146/1 inci maddesinin uygulanması istenmiştir.

Sanık soruşturma ve duruşmadaki ifadelerinde: 27 Nisan günü Kemal Aygün'ün Üniversite talebesinin ertesi günü bir sessiz yürüyüş yapacağını istihbar ettiğini, Şale Köşktünde bu hâdiseyi Emniyet Müdürlüğüne ve Ordu Kumandanına anlattığını, o gece Cumhurbaşkanının acele Ankara'ya döndüğünü, sabahın saat 10-10,30 arasında Emniyet Müdürlüğünün kendisine telefon ederek Üniversite bahçesindeki hâdiseleri anlatıp, askeri yardım istediğini kendisinin Ordu Kurmay Başkanına telefonla bildirip askeri yardım hakkında muvafakat cevabını aldığını, durumu Ankara'daki Dahiliye Vekiline de bildirdiğini, rektör hâdisesini de Emniyet Müdürlüğünden öğrenince ve rektörün muharrik olduğu haberi verilince Emniyet Müdürlüğüne götürülmesini söylediğini, fakat aradan 10 dakika geçmeden bunun doğru bir hareket olmadığını düşünerek Vilâyete gelmesini istediğini, Vilâyette yarasını pansuman ettirdiğini, özür dilettiğini ve makama ait araba ile Üniversiteye gönderdiğini, Beyazıt meydanı hadiselerinin vekuundan sonra öğrendiğini, Vilâyete doğru ilerleyen nümayişçiler için ön safta bulunan bir talebenin yakalanmasından başka, ateş edilmesi hususunda bir şey söylemediğini, 30 Nisan akşamı Bayar'la Namık Gedik'in Ankara'dan İstanbul'a ve Vilâyete geldiklerini, Bayar'ın Fahri Ozdilek'e nümayişlerin müsamaha sebebi ile devam ettiği halka bir tebliğ yapılarak silâh kullanılacağı şeklinde göz dağı verilirse bundan tevakki edeceklerini söylediğini ve kendilerine de bir müsvette hazırlayıp halka hitaben neşredilmek üzere radyoya yetiştirilmesi emrini verdiğini, sonradan 15 numarayı alan bu tebliğ müsvettesinin Fahri Paşa, Kemal Aygün ve kendisi tarafından hazırlandığını, bu tebliğin saat 10,45 ajansına verildikten başka el ilânı şeklinde de basılarak Havadis gazetesinde bastırılıp ev, ev dağıtıldığını, 1 Mayıs sabahı radyoda yapılan ilânda halka ateş için birliklere emir verildiği hakkındaki ihbarı sonradan durduğunu, hazırlanan tebliğde, Kumandanlar tarafından topluluklara karşı silâh kullanılacağı hakkında bir kayıt bulunmadığını, tebliğdeki icabında silâh kullanılacağına halka duyurulması hususunu isteyen ve empoze edenin Celâl Bayar olduğunu, 28 Nisan hâdiselerinde silâh tedbirine baş vurulması için Emniyet Müdürlüğüne emir vermediğini telkinde dahi bulunmadığını, telsiz ile verdiği söylenen ateş emrinin telsiz memurları tara fından tertip edilmesinin muhtemel bulunduğunu, polis memurlarının kendi inisiyatifleri ile silâh kullanmış olduklarını, 2 Mayıs günü Belediye Sarayı civarındaki büyük nümayişten yakalanan elebaşılarını o gün İstanbul'da bulunan Namık Gedik'in görmek istediğini, Vilâyete getirilen talebe ile uzun müddet konuştuğunu, hiç bir dövülme hâdisesinin varit olmadığını ifade etmiştir.

Buna Mukabil:

Dinlenen şahitlerden Mahmut Vural, General Fahri Ozdilek, Refik Tulga, Ferruh Güver, Abdurrahim Elçin, Cihat Moralı, Osman Tulga, Zeki Ergun Esat Erözбек, Mehmet Ali Arkun, Kamber Topçuoğlu, Celâl Aras, İsmail Kazancı, Hıfzı Löker, Halil Darman, Prof. Naci Şensoy, Rektör Sıddık Sami Onar, Tevfik Subaşı, Adnan

Eseniş'in sarih şahadetlerine nazaran:

Sanığın 27 Nisan 1960 günü akşamı Celâl Bayar'ın Şâle Köşkünde verdiği ziyafette Üniversite talebesinin sessiz bir yürüyüş yapacağı haberini Kemal Aygün'den aldıktan sonra orada bulunan Emniyet Müdürü Faruk Oktay ile görüştüğü, Emniyet istihbaratının da bu yolda olduğunu öğrenince ertesi günü için alınantödbirlerin müzakere konusu yapıldığı, Faruk Oktay'ın verdiği izahatın Bayar ve sanık Yetkiner tarafından tasviple karşılandıktan sonra 28 Nisan günü Üniversite bahçesindeki polis hareketinin vukua geldiği, Valinin, olayların her safhasında telsizle polisten bilgi aldığı ve bu arada rektörün emniyet müdürlüğüne gönderilip muhafaza altına alınmasını emrederek kendisinin Ankara ile daimi temas halinde bulunduğunu söyledikten sonra (Niçin silâh kullanmıyorsunuz, ben Ankara'dan emir aldım. Size bu emri veriyorum, hedef gözetmeden serbestçe ateş edin, çekinmeyin) diye ilâve ettiği. (Dosya gömlek: 26, Vesika: 18) deki Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanlığının 24.2.1961 tarih ve 544/209 sayılı yazısına ekli bulunan 28.4.1960 günü cereyan eden telsiz-telefon konuşmalarını tesbit eden telsiz operatörleri Nihat ve Bayram Uslu'nun el yazılarını muhtevi fotokopiye müteallik vesikadan anlaşılmaktadır. 30 Nisan günü Ankara'dan İstanbul'a gelen Bayar ve Namık Gedik'in derhal Vilâyete gelerek yaptıkları toplantıda Örfi İdarenin nümayişçilere karşı gevşek davranmasının tenkit olduğu sırada, sanığın da kumandan Fahri Özdilek'e karşı aynı tenkitleri Bayar yanında ileri sürdüğü, Bayar'ın telkin ve emirleri ile bir tedbirin kaleme alınmasının kararlaştırıldığı, diğer bir odada sanığın el yazısı ile İstanbul Vilâyeti Hususi Kalem Müdürlüğü başlıklı bir blok nota, Bayar'ın karar ve emirlerini bizzat not ederek bu tebliği hazırladığı ve (Bu defa bir günlük sokağa çıkma yasağı ile kendilerine vermiş olduğu düşünme fırsatının hitamında en küçük topluluk dahi şiddetle ve silâhla mukabele edilmesi hususunu bütün birliklerime tebliğ ve emretmiş bulunuyorum. Bu emrim, birlikler tarafından dikkatle, hassasiyetle behemahal tatbik edilecektir. Bu itibarla ateşsırasında zarar görmemeleri için vatandaşlarımı muhtemel topluluklardan uzak durmaya davet ediyorum) şeklinde, bir kısmı da ihtiva eden bu tebliğin yine sanık delâletiyle Örfi İdare Kumandanlığının kayıtlarına dahi geçmeden radyo ile ve diğer taraftan Havadis Gazetesi matbaasın da el ilânları şeklinde bastırılarak sür,atle dağıtılıp halka duyurulduğu ve Örfi idare Kumandanının birliklerini birer birer haberdar ederek bu emrin yerine getirilmemesini bildirip bir facianın önüne geçtiği, (dosya, 44) vesika ile şahitlerin ifadelerinden ve sanığın tevil yollu ikrarından anlaşılmaktadır.

Ethem Yetkiner'in olayların muhtelif safhalarında Kumandan ve subayları topluluklar üzerine hücumla, süngülemeye ve ateş etmeye tahrik ve teşvik eylediği ve Örfi İdarede vazife almış bulunan bu şahısları muaheze ve tehdit ederek (süngüleyin kan aksın) sözlerini tekrar ettiği ve Ankara'dakilerin de bu yolda hareket edilmesini arzu

ve emir ettiklerini sözlerine ilâve ettiği şahit Fahri Ozdilek, Refik Tulga, Ferruh Güven, Abdurrahim Elçin, Cihat Morali, Osman Tulga, Zeki Ergun'un yeminli ifadelerinden anlaşılmıştır. Ankara'dan aldığı emir ve direktiflerle, tethiş zulüm yolu ile Anayasayı ihlâl etmek isteyenlerin fikir ve hareket birliği halinde bulunan Ethem Yetkiner'in nümayişçilerden bir kısmını Vilâyete getirterek hakaretlerle dövdüğü ve dövdüttürdüğü, ağız ve burunlarından kan getirene kadar tazyik ve müessif fiillerde bulunduğu ve iktisat talebesi Ayhan Torama'nın İstanbul'dan çıkartarak sürdürdüğü, şahitlerden Uğurcan Koçak, Ayhan Toraman, Mustafa Bilgili, Adnan Aslan, Mehmet Ali Arkun, Kamber Topçuoğlu, Celâl Aras, İsmail Kazancı'nın yeminli ifadeleri ile anlaşıldığı gibi, 3 Mayıs'ta İstanbul'daki lise müdürlerini toplayarak talebenin ellerinin hamuru ile erkek işlerine karıştıklarını, mikrosfallerin hürriyet istediğini söylemek suretiyle irfan müesseseleri idarecilerine hakaret ve istihza ederek tehditler savurduğu, şahit, Adnan Eseniş'in yeminli ifadesinden anlaşılmaktadır.

Sanığın bu fiil ve hareketleri, esas hakkındaki mütalâada belirtildiği üzere kendisinin Bayar ve Menderes'le iştirak halinde bulunması sebebiyle T.C. Kanununun 146 ıncı maddesini ihlâl eder mahiyette görülmüş ve müdafaaları mevcut deliller karşısında gayri varit addedilmiştir.

20- Cemal Gökten:

Sanığın Emniyet Umum Müdürü bulunması sıfatıyla Celâl Bayar, Menderes ve müntehir İçişleri Bakanı Namık Gedik ile tâ, Uşak hâdiselerinden beri sıkı teşriki mesai halinde bulunup yapılan bütün maksatlı hareketlerde, hususiyle kuvvetlerine İstanbul Üniversitesi olaylarının bastırılması emrinin verildiğine muttali olduğu, halde bir aksülamel göstermemek suretiyle bu kanunsuz emirlerin teşkilâtı marifetiyle icrasını tasvip etmiş ve bu emirlerin bir çoğunu da bizzat kendisi verdiğinden, Ankara olaylarının tekevvünü sırasında Orfi İdare Kumandanının ateş emrini temin için kendisini teşci ve teşvik eylediği gibi emniyet kuvvetlerinin talebelerin üzerine cop ve tabanca ile hücum etmelerini ve binaya girmelerini, ateş etmelerini emrettiğinden ve Dahiliye Vekiline telsizle "Mektepe silâh açtık" diye bildirdiğinden ve kendisine polisin geri çekilmesi yolunda yapılan ikazları "Üç buçuk serseri için Devletin kuvvetini geri mi çekeyim? Hükûmetten emir aldım, hiç bir er ve polis çekilemez" diye cevap vermek suretiyle adam öldürme ve adam öldürmeye teşebbüs ve efrada suimameleye azmettirmek ve vazifeyi suiistimal suçlarını işlediği kabul edilerek hakkında Türk Ceza Kanununun 62, 64, 80, 450/5, 7, 8, 245, 240, 31, 33 üncü maddelerine göre dâva açılmış, esas hakkındaki mütalâada ise, sanığın dikta rejimini kurmak isteyen dikta başlarının emirlerini bilerek ve arzu ile ifade tereddüt etmemiş ve alınan tedbirleri de tatbik mevkiine koymak suretiyle Anayasa hükümlerini ihlâl etmiş bulunduğu iddiası ile T.C.K. nunun 146/1 inci maddesi ile tecziyesi istenmiştir.

Sanığın soruşturma ve duruşmadaki ifadelerinde:

28 Nisan günü daireye geç gittiğini, daireye gittiği zaman, muavinlerinden İstanbul'da vahim hâdiseler cereyan ettiğini haber aldığını, fakat İstanbul'da Emniyet Müdürü ve muavinleri ile telefonla temas temin edemediği için durumu öğrenmek maksadı ile derhal Dahiliye Vekilinin yanına gittiğini, oraya gittiği zaman Menderes'in de Dahiliye Vekilinin yanında bulunduğunu, Dahiliye Vekilinin İstanbul Valisi ile görüştüğünü, Rektörün talebeleri yatıştırmak için evinden geldiği sırada polislerin birisi ile aralarında münakaşa geçmiş, yere düşerek gözlüğü kırılmış ve başından yaralanmış olduğunu İstanbul Valisinden öğrenen Dahiliye Vekilinin gülerek (Başvekilin emri. Kendisini Vilâyete götürün, biraz okşayın) diye söylediğini ve kendisine de (Tabii gider, İnönüyü ziyaret eder ve arkasından da talebeyi kışkırtır, sonunda başına bunlar gelir, amma ne de olsa bir Rektördür böyle hareket etmek lâzım) diye memnun memnun söyleyerek telefonu kendisine verdiğini, İstanbul Valisine durumu sorduğunda Dahiliye Vekili ve Başvekil kendisine yetki verdiğini söyleyerek telefonu kapattığını ve bir müddet sonra İstanbul Emniyet Müdüründen hadiseyi telsizle öğrendiğini, kendisinin İstanbul Üniversite olaylarından daha önceden haberdar bulunmadığını, İstanbul'da stratejik mevkiinde bulunan zevatın emirleri kendisinden almadığı ya Validen ya Vekilden aldıklarını, bu şahısların ve Reiscumhurun bizzat aldığı tedbirlere kendisinin müessir olamayacağı 29 Nisan Siyasal Bilgiler Fakültesi olaylarının da yine Vekilin odasında iken Dahiliye Vekili ile Ankara Valisinin telefon konuşmasından öğrendiğini, Dahiliye Vekilinin kendisine (sizde bulunun ve vaziyeti telsizle bildirin) dediği için hâdisse mahalline gittiğini fakat hiç bir şeye müdahale etmediğini ve kimseye emir de vermediğini. Mülkiyeye ateş açıldığı zaman kendisinin Hukuk Fakültesinin ön gerisinde bulunduğunu, ateşsesini müteakip bir binbaşının ambulansa konulduğunu görerek, vuruldu dedikleri için bunu Vekile telsizle bildirdiğini fakat Vekilin kendisine bir kaç yüz kişiyi yaka layındiye bir emir vermediğini, yalnız kaç kişi yakalandı diye sorduğunu ve kendisinin de 15-20 kişinin yakalandığını bildirdiğini, Demokrat Partililerin polis içinde çalıştığını ve oradan para aldıklarını bilmediğini,

Harbiyelilerin yürüyüşünü takip eden gece 21/22 Nisan gecesi Köşkten çağırıldığını, Celâl Bayar, Adnan Menderes, Ethem Menderes, Namık Gedik Refik Koraltan, Rüştü Erdelhun, Suat Kuyaş, Namık Argüç, Millî Emniyet Reisi ve Ankara Valisi Dilâver Argun'un da orada bulunduklarını, Bayar'ın Dilâver Argun'a (Yarın yine ne haber var?) diye sorunca, Valinin (gelecek günlerde yeni yürüyüşler olabileceğini tahmin ettiğini) bildirdiğini, kendisinin Emniyetin raporlarını okumak istemiş ise de, kendisine okutmadıklarını, konuşmalar sırasında kendisinin Harbiye Yürüyüşünün diğer Üniversiteler nümayişinin devam eden bir safhası olduğunu söyleyerek oradan çıkıp aşağıdaki Yaverler odasına girdiğini, bir aralık Dilâver Argun'un da yaverler

odasına geldiğini ve Osman Köksal ile Harbiye yürüyüşü hakkında birşeyler konuş-
tuklarını fakat kendisinin konuşulanları işitmediğini,

5 Mayıs Kızılay hâdisesini duyarak hadise mahalline gittiğinde Celâl Bayar ve
Menderes'in oradan ayrıldıklarını, Namık Gedik ikinci defa gelmiş ve halkın arasına
girmiş bulunduğunu ve Ethem Menderes'in (şunu kurtaralım, halk linç edecek) de-
mesi üzerine Dahiliye Vekilinin yanına giderek onu zorla Vilâyetin arabasına bindi-
rerek gönderdiğini, Ethem Menderes ve Namık Gedik'in istekleri ile 60 kişilik bir
polis grubunu nümayişçileri yakalamaları için Emniyet Müdürlüğünün emrine verdi-
ğini, polisler verilen ikramiyelerden haberi bulunmadığını, Vekilin emrinde Emni-
yet Umum Müdürlüğünün haber alma tahsisati bulunduğunu, Vekil emir vererek po-
lislere ikramiye verildiğini söylemiştir.

TOPLANAN DELİLLERE GÖRE SANIK CEMAL GÖKTAN'IN:

a) İstanbul Üniversitesi olaylarını daha başlangıçta Dahiliye Vekilinin odasında
iken Başvekil Adnan Menderes'de hazır olduğu halde öğrenmiş ve Dahiliye Vekili-
nin İstanbul Valisine direktifler verdiğini işitmiş olmasına rağmen hiçbir itirazda bu-
lunmamış ve bilâkis (Dosya gömlek: 24 - Vesika: 7) de yazılı olduğu gibi Üniversite
olaylarında, talebeleri öldüren, yaralayan ve onlara fena muamelede bulunan polisle-
re ikramiye dağıtılmasını temin ederek yapılan ve yaptırılan hareketleri tasvip ettiği,

b) Ankara'da 29 Nisanda Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde yapılan nü-
mayişlere bizzat giderek Hukuk Fakültesinde dağılmayan ve yere yatan talebenin
üzerine, süvari polisleri emir vererek sevkettiğini, talebelerin polisleri taşlamasına
sebebiyet verdiği, bilâhare askerin de yardımı ile Fakülte binasının içerisine talebeler
sokulduktan sonra içeride bulunan talebeye karşı polislerin hücum etmeleri için emir
verdiği ve Birinci Şube Müdürü pıyazı Bicioğlu'nun (Beyefendi polisi çektiğiniz
takdirde, 10 dakikada talebeyi dağıtacağım) dediği zaman sanığın (Kuvvetinizle da-
ğıtamıyormusunuz? vurun, dağılsın) şeklinde konuştuğu ve Siyasal Bilgiler Fakülte-
sinde de nümayiş başladığı zaman evvelâ Ankara Garnizon Kumandanı General Se-
lâhattin Kaptan'a süvari askerlerin talebenin üzerine sevk edilmesini teklif ettiği ve
bu teklifi kabul edilmeyince de Örfi İdare Kumandanı Namık Argüç'e giderek (Pa-
şam, halâ mı dağılmayacaklar, Devlet otoritesi nerede kaldı?) diyerek Namık Ar-
güç'ün Siyasal Bilgiler Fakültesi talebesi üzerine ateş açılmasını temin ettiği,

Ve yine polisler de Siyasal Bilgiler Fakültesi içerisine girmeleri için emir verdi-
ği ve süvari polislerin Fakülte bahçesinden çıkarılması teklifini yapanlara (Üç buçuk
serseri için ben Devlet kuvvetini geri çekemem) dediği, (Dosya gömlek: 7 - Vesika:
23) deki yazılı olduğu şekilde Dahiliye Vekili ile telsiz telefon konuşması yaparak
hâdiseleri ona naklettiği ve gerekli direktifleri aldığı,

c) Harbiyelilerin sessiz yürüyüşünden sonra 21 Mayıs günü gecesi köşke giderek
orada Celâl Bayar, Adnan Menderes, Ethem Menderes, Namık Gedik, Refik Koral-

tan, Rüştü Erdelhun, Suat Kuyaş, Namık Argüç, Millî Emniyet Reisi ve Ankara Valisinin de hazır bulunduğu toplantıda bulunarak onların fikirlerine iştirâk ettiği,

ç) Ankara olayları sırasında Sümerbank Umum Müdürlü ve D.P.nin Ankara il Başkanı olan Mehmet Akın'la anlaşarak, Halk Partili Milletvekillerini ve nümayişçileri takip ve yakalamaları için sivil şahıslardan bir teşekkül vücuda getirdiği ve ayrıca polis kadrosunu takviye için Emniyet Umum Müdürlüğündeki memurları ve polis koleji talebelerini de Emniyet Müdürlüğü emrine tahsis ettiği,

d) Ankara İstanbul olaylarının devamı müddetince Ankara ve İstanbul Örfi İdare Kumandanlıklarının zor kullanılması için telefonla tahrik ve teşvik edici konuşmalar yaptığı,

e) Ankara olaylarından sonra (Dosya gömlek: 8 - Vesika: 19) da olduğu gibi fazla hizmetleri dokunan polis memurlarına ikramiye dağıttırdığı dinlenen General Selâhattin Kaptan, Ziya Gökalppusat, Orhan Akkaya, Beşir Hamidi, Ahmet Paftalı, Nihat Ulukaya, Hüseyin Taluy, İhsan Dolanay, Zekai Sezgin, Muharrem Yiğit, Nurullah Akça, Sabri Karakaya, Mehmet Ali Yeşiltaş, General Fahri Özdilek, Cevat Giray, Yücel Işınak'ın şahadetleri ve sanıklardan Kenan Koç, Eşref Yalçiner, İsmail Kutluay, Zekeriya Taşer'in beyanları, vesikalar münderecatı ve sanığın tevil yollu ikrarı ile sabit olmuş ve mevcut bu deliller muvacehesinde sanığın ve müdafinin müdafaaları varit görülmediği gibi sanığın sabit görülen bu fiil ve hareketinin karamamede gösterilen maddelere değil, Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesine temas ettiği netice ve kanaatine varılmıştır.

21- Namık Argüç:

Sanığın 29 Nisan 1960 günü Ankara Siyasal Bilgiler ve Hukuk bahçelerinde, birgün evvel İstanbul Üniversitesinde vukubulan elim hâdiseleri protesto maksadı ile talebeler tarafından yapılmak istenen nümayişleri Emniyet Umum Müdürlü Cemal Göktan, Ankara Valisi Dilâver Argun ile anlaşarak bizzat kendisinin askerlere ve zabıta kuvvetlerine emir vererek talebenin üzerine ateş açtırdığı ve Siyasal Bilgiler Fakültesi içerisinde polisler tarafından iki talebenin ağır surette yaralanmış olduğu kabul edilerek T.C.K.'nun 64, 62, 450/5, 7, 8, 31, 33 ncü maddeleri gereğince tecziyesi isteği ile hakkında dava açılmıştır.

Esas hakkındaki mütâaada ise, sanığın fiil ve harekeleri nin T.C.K.'nun 146/1 nci maddesine temas ettiği ileri sürülerek bu madde ile tecziyesi talep edilmiştir.

SANIK SORUSTURMA ve DURUSMADAKİ İFADELERİNDE:

Ankara'ya çağırılmış bulunması hasebiyle 27 Nisan sabahı İstanbul'dan Ankara'ya geldiğini ve Millî Savunma Bakanlığına gittiğinde toplantıdan çıkmakta olan Ethem Menderes'in kendisine (Saat 8.00 de İstanbul ve Ankarada bir takım nümayişler ihtimali var, Örfi İdare ilânı muhtemel, şimdi yorgunsunuz, yarın görüşürüz)

dediğini, ertesi gün akşam üzeri saat 17.00 e doğru Ethem Menderes kendisini çağırarak (İstanbul'da hâdiseler olmuş, yarın Ankara'da da olmak ihtimâli mevcut, Örfî İdare ilân edildi, sizi Örfî İdare Kumandanlığına tensip ettik) dediğini, bunun üzerine Merkez Kumandanlığına giderek vazifeye başladığını,

29 Nisan 1960 günü süvari alayından topladığı kumandanlara alınacak tedbirler hakkında izahat verdiğini fakat bunlara, (yılanın başı küçükken ezilmeli ve bunun için de şiddetli hareket edilmelidir, aksi takdirde Meclis Tahkikat Komisyonu kararları çok ağırdır, temyiz kabiliyeti yoktur, şiddet ve gerekirse ateş her şeyi halledecektir) diye birşey söylemediğini, gerekli tedbirlerin alınması için, askerî kuvveti Selâhattin Kaptan Paşa kumandası altında, polis ve polis görevli kuvvetleri de Merkez Kumandanı Muammer Ülgen Paşanın kumandası altında Üniversiteler etrafına sevkettiğini, bilâhare Merkez Kumandanı binasından (Vali Dilâver Argun da yanımda olduğu halde) Kumandanlarla birlikte Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültesi önüne gittiğini, Emniyet Umum Müdürünün de orada olduğunu, talebenin derse girmeyip bahçede toplanmış, olduklarını görerek, bunların içeriye girmeleri için nasihat etmiş ise de dinlemediklerini, bir arozöz getirterek talebeyi dağıtmak ve içeriye sokmak maksadı ile üzerlerine su sıktırıldığını, fakat talebenin arozöz'ün üzerine hücum ederek onu devirmek istediklerini ve asker ve polislerle taşlarla hücum ettiklerini, talebelerin, askeri, polisi geri çekin teklifini kabul ettiğini, fakat talebelerin sözlerinde durmadığını, bilâhare nümayişin Siyasal Bilgilere intikal ettiğini, işi sükûnetle halletmek maksadı ile talebelerle ve dekanla görüşmüş ise de bir netice alamayınca bunları korkutma ve dağılmalarını temin etmek maksadı ile üç mermiden fazla atmamalarını ve havaya ateş etmelerini söyleyerek ateş ettirdiğini, binaya vâki isabetlerin askerinin hatası yüzünden olduğunu, kendisinin Fakültelerdeki nümayişler sırasında Tahkikat Komisyonu azalarından kimse ile temas etmediği gibi, üst makamlardan da herhangi bir emir almadığını, ancak Dilâver Argun (daha ne duruyorsun Paşam, demiş ise de bunun sözü ile değil Kendi görüşünün verdiği ilhamla ateş emrini verdiğini, Hukuk Fakültesi bahçesine giren bir süvari, manganına tüfek doldurup ateş etmeleri için emir vermediği gibi grup kumandanına (benim yaptığım işlere burnunu sokma, bu manganın kumandasını eline al ve ateş ettir) diye birşey söylemediğini, yine 20 kadar Hukuk Fakültesinden ve 100 kadar Siyasal Bilgiler Fakültesinden piç nümayişçiler arasından alınırsa bellerinin kırılacağına dair de bir söz sarfetmediğini, Siyasal Bilgiler Fakültesi içerisine giren polisleri kendisinin herhangi bir şekilde emir vermediğini, hâdiselerden sonra Fakülte içerisinde ateş eden polisler haklarında takibat yapılması için emir dahi verdiğini, kendisinin öldürmek maksadı ile değil korkutmak maksadı ile ateş ettirdiğini bildirmiştir.

DİNLENEN SAHİTLERDEN:

Kurmay Binbaşı Süvari Grup Kumandanı Vehbi Ersü: 29 Nisan sabahı saat 6.00

da Kışlaya giden Namık Argüç'ün, süvari grubuna cephaneye dağıtarak nümayişleri önlemek üzere Fidanlık Bölgesine gitmesi için kendisine emir verdiğini, cephanenin sandıkta taşınması teklifini kabul etmeyen sanığın (şiddetli hareket etmenin herşeyi halledeceğini) söylediğini, Hukuk Fakültesi önüne gitmesi için emir verilerek oraya gittiğinde polisin bina içerisine girmek üzere olduğu sanığın kapı önünde bulunan bir manga askere doldurmuş yaptırdığını görerek müdahale edip silâhlarını boşalttığını, Argüç'ün (benim işime burnuna sokma, manganın basında dur, vereceğim emri yap) dediğini, arozöz gelip talebelerde reaksiyon göstererek bunu faaliyetten menetikleri zaman, Argüç'ün kendisini çağırarak (ateş ettirin) diye emir verdiğini, kendisinin böyle bir halin mevcut olmadığını ve ateş ettiremeyeceğini bildirince, (sizi tevkif ediyorum) dediğini, bunun üzerine kendisinin oradan ayrılarak yolun kenarında du rurken, kuvvetli bir "ateş" sesi duyduğunu ve derhal elindeki kırbaçla ateş edenlere mani olmaya çalıştığını, fakat muvaffak olamadığını,

SÜVARİ ALAYINDA ONBAŞI ŞÜKRÜ ADIGÜZEL:

Aynı şeyleri anlattıktan sonra Binbaşı ateş emrini dinlemeyince Namık Argüç'ün elindeki copla vurarak erlere silâhlarını doldurttuğunu ve (ateş serbest) dedikten sonra (vurun, içeri girin) diye ilâve ettiği, o zaman Yüzbaşı, Başgedikli ve asteğmenin önlerine geçerek ve bahçede silâhları yukarı kaldırtıp ateşi kestirdiklerini, kendisi ateş etmediği için Argüç'ün neden ateş etmiyorsun diyerek sol bileği ne kırbaçla vurduğunu,

ANKARA EMNİYET MÜDÜR MUAVİNİ HÜSEYİN TALUY:

Sanığın Hukuk Fakültesi bahçesinde yaptığı konuşma sırasında (nümayişler devam ettiği takdirde bütün Fakülteyi Dekanından hademesine kadar tevkif ettiririm, hiç kimseyi dışarıya çıkartmayacaksınız, hepsini teker teker alıp götüreceksiniz) diye emir verdiğini ondan sonra da geri çekilmiş bulunan askeri süvari kıt'ası ile polisleri Fakülte bahçesine sevkettiğini, o zaman talebenin taş atmaya başladıklarını ve polislerin Fakültenin içerisine girdiğini, o zaman Siyasal Bilgiler Fakültesinde nümayişlerin başladığını, sanığın emri ile süvari grubunun atdan indiğini ve atlarını bir kısım erlere teslim ettikten sonra yaya olarak Siyasal Bilgiler Fakültesi karşısında cephe aldıkları ve bilâhare sanığın ateş emri verdiğini, ateş edilirken ateş etmeyen bir kaç ere (hedef mektep, ateş etsene, diye emir verdiğini,

HUKUK FAKÜLTESİ DEKANI COŞKUN ÜÇÖK:

29 Nisan sabahı ders zili çaldığı halde talebenin derse girmeyip bahçede toplandığını görünce Fakültenin kapatılmasını bir tedbir olarak düşünüp bu hususu telefonla Rektör vekiline bildirdiğini ve icap eden kararı almak üzere Rektörlükte toplandıklarını, geri döndüğünde talebenin Fakülte binasına kapatıldığını görerek, sanığa bunların durumunun ne olacağını sorduğunda (bunlar mevkuttur ve mevkufsun) de-

diğini, bilâhare Fehmi Yavuz da talebenin üçer beşer dağılmasını teklif ettikleri zaman sanığın, (ben Meclis Soruşturma Kuruluna bunları tevkif ettiğimi bildirdim. Oradan haber almadan talebeyi bırakamam) dediğini ve birkaç defa tekrerrür eden müracaatların hepsini reddettiğini, ateşten sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi talebesi serbest bırakılınca yine yapılan müracaata (Tahkikat Komisyonundan müsaade almadan talebeyi bırakamayacağın) söylediğini, bu sırada Salih Coşkun'un gelmesi ile talebenin beşer beşer dağılmalarına müsaade ettiğini, ertesi sabah memleketlerine gitmek üzere Fakülteden palto ve kitaplarını almaya gelen talebe için (emir aldım, en küçük topluluk üzerine ateş açtıracığım) dediğini ve bir subaya (kimin kıpırdadığını görürseniz dipçikle ezeceksiniz) diye emir verdiğini, 29 Nisan sabahı Hukuk Fakültesinden cem'an 50 talebenin yaralanmış olduğunu ifade etmiştir.

HUKUK FAKÜLTESİ TALEBELERİNDEN YÜCEL İŞINAK, RUHİ ÜNLÜ, AYTEN GÜNDÜZ, NURİ ALAN, METİN ERTUĞRUL:

Hukuk Fakültesine gelen Argüç'ün alkışla karşılandığını ve sanığın bir arabanın üstüne çıkarak (Örfi İdare ilân edildi. Dağılın yoksa zor kullanacağım, size yazık olacak) dediğini, talebelerin nümâyişe devam etmeleri ve dağılmamaları üzerine de (Ben Kore'de harp ettim, dağılmazsanız ateş ettirir, hepinizi köpekler gibi dağıtırım) deyince talebeler tarafından yuhalandığını, bu sırada bir kız talebe (Paşa, paşa istifa et) deyince, sanığın bu talebeye (seni tevkif ettim) dediğini ve talebelerin yuhalaması üzerine (hepinizi birden tevkif ettim) diyerek işaret edip süvari askerlerini-bahçeye soktuğunu ve orada bulunan polislere (Ne duruyorsunuz? vursanıza) diye emirvermesi üzerine polislerin ellerindeki coplarla talebenin üzerine hücum ederek bir çoklarını yaraladıklarını ve talebenin Fakülte binasından Siyasal Bilgiler Fakültesi olaylarından sonra serbest bırakıldıklarını,

HUKUK FAKÜLTESİ PROFESÖRLERİNDEN NECİP BİLGE, HİCRİ FİŞEK, KUDRET AYİTER, DOÇENT EROL CANSEL, ADNAN GÜRİZ, OĞUZ ALACAKAPTAN, ASİSTAN ERALP ÖZGEN:

Sanığın Hukuk Fakültesine asker sokulması ve talebeye hücum edilmesi için emirler verdiğini ve bilâhare, bizzat bir manga asker olarak Profesörler odasına kadar girdiğini ve askerlere (niçin duruyorsunuz, niçin ateş etmiyorsunuz) dediğini ve bu emri alan askerin de mekanizmalarını hareket ettirdiklerini, tam bu sırada birisinin bir dur emri verdiğini ve askeri geri çektikleri, yine sanığın emri ile Fakülte iç-risine saldıran polislerle askerlerin dipçik ve tekme ile talebeleri dövüp, yaraladıklarını, ayrıca 30 Nisan günü yurtları kapanan talebenin kitaplarını almak için Fakülte-ye geldikleri zaman bunları gören sanığın (söyleyin bu hergelelere dağılsınlar aksi halde kat'î emir aldım ateş açtıracığım, geberen gebersin) dediğini,

SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ TALEBELERİNDEN AMİL RIZA, ALPAY CELEBCİOĞLU, MEHMET FIRAT, ERGÜN TEZEL, SÜLEYMAN HALOĞLU, HASAN YILMAZ, POLAT AVSAR, TULAY DEMOKAN, ALTAN GÜVEN De:

Hukuk Fakültesindeki hâdiseleri gören, Siyasal Bilgiler talebelerinin Fakülte binasına hapsedilen hukuklu arkadaşlarının serbest bırakılması ve yapılan muameleleri protesto maksadı ile, kendi Fakültelerinin bahçelerinde nümayiş yapmaya başlayınca Argüç'ün bir aralık oradan ayrıldığını, döndüğü zaman Fakültenin bahçesine süvari askerlerin girmesi için emir verdiğini, bilâhare getirilen bir arozözle su sıkma iste-diklerini, talebe bu arozözle çalışmaz bir hale getirince, sanık Argüç'ün, orada bulu-nan grup kumandanına askerlere talebe üzerine ateş açtırması için emir verdiğini ve kumandan bu emri dinlemeyince, bu defa bizzat kendisinin attan indirtmiş olduğu 50 kadar askeri Fakülteye karşı sıralayarak ve erlere eli ile, tekme ile vurarak saat 13.00 sıralarında "menzile ateş", "hedefe ateş" diye bağırarak emir verdiğini ve askerlerin bu emir üzerine yaygın ateş şeklinde talebelerin bulundukları binanın balkon ve pen-cerelerine doğru müteaddit defalar ateş ettiklerini ve silâh sesi üzerine talebelerin ye-re yatmaları neticesinde hedef olmaktan kurtulduklarını, polislerin ateşin durmasın-dan sonra Fakülteye girdiklerini ve talebelere bina içerisinde ateş ettiklerini ve polis-lerin mermileri ile Mehmet Fırat ve Altan Güven'in ağır surette yaralandıklarını,

SİYASAL BİLGİLER PROFESÖRLERİNDEN AZİZ KÖKLÜ, FEHMİ YAVUZ, SADUN EREN, DOÇENT İBRAHİM YASA, SAFA REİSOĞLU, ASİSTAN MEHMET SERİK:

İhtar ateşi yapılmadan talebenin bulunduğu binaya doğru toplu olarak ateş edil-meye başlandığını, ertesi gün Fakülteye gelen sanık Namık Argüç'ün (memleketin asayişini korumak için icap ederse 300-500 kişi feda etmesini biliriz) dediğini,

DÜNYA GAZETESİ FOTO MUHABİRİ İBRAHİM ÖZÇELİK, YENİ SABAH GAZETESİ MUHABİRİ TANZER GÜRSU, YENİ İSTANBUL MUHABİRİ SELMAN ERDOĞDU, CUMHURİYET FOTO MUHABİRİ HAYDAR YAL-NIZLAR, VATAN GAZETESİ FOTO MUHABİRİ NİHAT ULUKAYA:

Talebelerin balkonda oldukları sırada ateş emri verildiğini, ilk atışlar havaya ol-masına rağmen, sonradan silâhları binaya yönelttiğini, talebelerin içeriye kaçıştıkla-rını ve bir kısmını yere yattıklarını ve bu suretle kimseye isabet vuku bulmadığı-nı, ateş etmeyen bir kaç eri Namık Argüç'ün dövdüğünü,

HARP OKULUNDA BİNBAŞI ABDULLAH TARDU:

Fakülteler arasında Vehbi Ersü kumandasında 54 kişilik bir süvari müfrezesinin durmakta olduğunu Argüç'ün, Vehbi Ersü'ya (yazılı emir de neymiş, seni tevkif ederim) dediğini ve bizzat ateş emri verdiğini, fakat havaya ateş demediği için kıl'a-

nın hedefe ateş etmeleri lâzım geldiğini, fakat müfrezenin çoğunun havaya ateş ettiğini, ilk ateş açıldığı zaman talebenin balkonda bulunduğunu ve bazı mermilerin pencere kenarlarına ve balkona isabet ettiğini ve talebelerin derhal tam siper yaptıklarını, o sırada bazı erlerin duvarlardan atlayarak Fakültenin bahçesine girdiklerini ve Fakültenin içerisine girmeye çalıştıklarını görerek bunlara müdahale ettiğini,

PERSONEL OKULUNDA ÜSTEĞMEN HASAN ÇAĞAN:

Namık Argüç'ün ateş emrini verdiği zaman bazı erlerin tereddüt ettiklerini görek onları döverek, onlara da ateş açtirdığını, talebeler içeriye kaçınca askerlerin ateş ede ede okulun kapısına geldiğini, o sırada bir polis şefinin (Paşam emrediyor musunuz, polis içeriye girsin mi?) diye sorduğunu ve sanığın da (girsin) dediğini, bir müddet sonra Dekanın Paşaya, (içeride talebe kırılıyor. Polisi çekin) demesi üzerine Paşanın, polisin çekilmesine razı olduğunu,

ÖRFİ İDARE KURMAY BAŞKANI GENERAL KÂZİM DOĞANCI:

Olaylardan sonra Karargâha dönüşünde sanığa ateş açtırmanın çok kötü tesir yaptığını söyleyince, sanığın cevaben (evvelâ bana tezahürat yaptılar, bilâhare içeri girmelerini söyledim, girmediler, hocalarını da dinlemediler, köşk, Başvekil, Dahiliye Vekili hâdise mahalli ile telefon ve telsiz irtibatı yapıyor, Dilâver Argun, Cemal Gökten, (Paşam talebeyi niçin içeriye sokmuyorsunuz? Devlet otoritesi sarsılıyor diyorlardı, ben de dağıtmak için havaya ateş açtirdım, ölen yok) dediğini. Merkez kumandanın da (askerin silâhı aşağıdan tuttuğunu, güçlûkle mani olduğunu) söylediğini, bu hâdiselerde 61 Talebenin yakalanarak Örfi İdareye teslim edildiğini ve bunları hâkimlerin gece yarısı serbest bıraktıklarını, bu hareketi köşk ve Başvekilin hoş karşılamadıklarını öğrendiklerini,

MUHAFİZ ALAY KUMANDANI OSMAN KÖKSAL:

29 Nisan gecesı saat 23.00 de köşte, Bayar, Adnan Menderes, Etem Menderes, Namık Gediz'in toplandıklarını ve bu toplantıya Namık Argüç, Cemal Gökten ve Millî Emniyet Müfettişi Celâl Karasaya'nın katıldıklarını, toplantının 1.30 a kadar devam ettiğini, toplantıdan sonra Namık Argüç'ün sevinçli olarak indiğini ve ateş açtırmasının, tassvip edildiğinin de bu halinden anlaşıldığını, 3 Mayıs günü Örfi İdare Kumandanlığı odasında sanığın (Osman bak, ateş ettirdim, ortalık süt liman, Fahri Paşa telâşlanıyor, İstanbul yatışmadı) dediğini, 4 Mayısta sanığın Muhafız Alayından iki bölük istediğini, kendisinin de bu bölükleri vermediğini, bunun üzerine kendisini Bayar'a şikâyet ettiğini ve Bayar'ın kendisine (Ben askerliği bilmem ama, Atatürk'ten biraz öğrendim, zannedersem sizin kuvvet vermeniz lâzımdı) dediğini ve kendisinin de bu kuvvetleri vermediğim takdirde kumandanın bu askerlere ateş ettireceğini söylediği, o zaman Bayar'ın (o işini bilir) mukabelesinde bulunduğunu,

ASKERİ HÂKİM ALBAY NECDET ŞEHİRLİOĞLU, HÂKİM YÜZBAŞI ZİYA GÖKALPPUSAT:

Sanığın ateş et emrini vermeye evvelden kararlı imiş gibi Vehbi Ersü'ya ateş et dedikten sonra Binbaşının (ateş edecek bir husus görmüyorum) demesi üzerine, (sana emir veriyorum, ateş edeceksin) diye tekrar ettiğini, (ateş etmiyorum) cevabına karşılık, (tevkif ederim) cümlesini eklediğini, aradan bir müddet geçtikten sonra askerlerin yanına giderek bir çoklarının tüfeklerini kendisi doldurarak (haydi ateş et ulan) diyerek hem fiilen ve hem de sözle müdahalede bulunduğunu, ateşin beş dakika kadar devam ettiğini,

EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ TELSİZ OPERATÖRÜ NURULLAH AKÇA:

Fakülteler olayları sırasında sanığın bir otomobilden Dahiliye Vekiline (fakültede askere ateş açtırdım, duruma hakimiz) dediğini,

GARNİZON KUMANDANI GENERAL SELÂHATTİN KAPTAN, MERKEZ KUMANDANI GENERAL MUAMMER ÜLGEN:

Sanığın, 30 Nisan günü Gazi Terbiye Enstitüsünde toplanan talebelere (10 dakikada talebe dışarı çıkmazsa biz gireceğiz) dediğini, o sırada köşkten çağırıldığı için talebelerin dağılmış olduklarını, diğer şahitler de sanığın daima Demokrat Partiyi över şekilde konuşmalar yaptığını beyan etmişlerdir.

SANIK ve MÜDAFİİ AVUKAT SABAHATTİN BAŞBUĞ MÜDAFAALARINDA:

28 Nisan 1960 günü saat 17.00 de kendisine Örfi İdare Kumandanı olduğuna dair emrin tebliğ edildiğini, bu sebeple o gece saat 24.00'e kadar Örfi İdare karargâhını teşkilâtlandırmak için uğraştığını, ertesi sabah Hukuk Fakültesinde nümayişler başladığını öğrenince, tertibat alınması için emirler verdiğini, Hukuk Fakültesine giderek talebelere saatlerce nasihatler verdiğini, fakat fayda vermediğini, nümayişin Siyasal Bilgiler Fakültesine de sirayet ettiğinden ve talebenin halk ile birleşerek meclise doğru yürüyeceklerini haber verdiklerinden, ikinci bir 6/7 Eylûl faciasının doğacağı endişesi ile, sırf talebeyi korkutmak ve taarruzlarını önlemek gayesi ile havaya ateş ettirdiğini, bu emri kendiliğinden verdiğini, kimseden bir emir almadığını, hâdisenin günü Namık Gedik veya Başvekil ile telsiz konuşması yapmadığını, köşkte hâdiseler hakkında istenilen izahatı vermek maksadı ile gittiğini, Hamdi Sancar ve İzzet Akçal'ın ziyaret maksadı ile Örfi İdare Merkezine geldiklerini, Siyasal Bilgiler Fakültesine giren polisleri kendisinin emir vermediğini,

27 Mayıs'ta Kızılay'da Demokrat Partililerin yapmak istediği nümayişini haber alarak zamanında dağıttığını, bu da kendisinin dikta rejimine gidenlerle beraber olmadığını gösterdiğini bildirmişlerdir.

DOSYA GÖMLEK: 7 – VESİKA: 10) DA MEVCUT ETHEM MENDERES'İN NOT DEFTERİNE GÖRE:

Sanığın 29 Nisan 1960 günü sabahı yapılan nümayişi dağıtmak için asker ve polisle Fakülteye gittiği ve talebeleri dağıtmağa çalıştığı, bu arada birçok talebenin yaralandığı, sanığın talebe tarafından yuhalandığı, bu sırada sanığın bizzat nümayişin dağılması için uğraşarak talebelerin yakasına sarıldığı ve nihayet Burhan Paşanın yumuşatıcı konuşması ile talebenin dağıldığı,

Yine 21 Mayıs günü Harp Okulunun yürüyüşü sırasında sanığın müdahale ettiği (Dosya gömlek: - 7 Vesika 18) de üçüncü süvari bölüğü mensupları tarafından tan- zim edilen 1 Mayıs 1960 tarihli zabıt varakasına göre:

29 Nisan 1960 günü Namık Argüç'ün 53 ere bizzat ateş emri vererek Siyasal Bil- giler Fakültesine ateş açtığı ve ateş etmeyen 5 eri dövdüğü,

Dosya Gömlek: 9 Vesika 24) de mevcut Cumhurbaşkanlığı nöbetçi Yaver defte- rine göre:

21.5.1960 gecesı sanığın 02.30 da köşke çağırıldığı ve 03.45 e kadar orada kaldı- ğı anlaşılmaktadır.

(Dosya Gömlek: 6 - Vesika: 3) de mevcut, ehli-vukuf raporları ve fotoğraflar, Si- yasal Bilgiler Fakültesindeki mermi izlerini göstermektedir.

Umumî kısımda Ankara olaylarının tahlilinde de açıklandığı gibi sanığın, Anaya- sayı tebdil, tağyir ve ilga edenlerle işbirliği yaparak aynı kasıt ve gaye uğrunda yu- karıdan beri yazılan fiilleri işlemek suretiyle, esas hakkındaki mütaleada belirtilen istek ve hile Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesini ihlâl ettiği kanaatine varıl- mış, müdafaasında ileri sürülen hususat ise deliller karşısında varit görül memiş ve suçu sabit olmuştur.

22- DİLÂVER ARGUN:

Sanığın Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerindeki olaylarda, Örfi İdare Ku- mandanı Namık Argüç'ü ateş açmaya ikna ederek ateş açtırdığı, Siyasal Bilgiler Fa- kültesine polislerin girmeleri ve ateş etmeleri için emir verdiği ve bu emir üzerine içeriye giren polislerin tabancalarını kullanarak iki talebeyi ağır surette yaraladıkları ve yaralanan talebelerin ayakta duramayacak şekilde dövülmeleri için emir verdiği ve yine D.P.'si İl Başkanı Mehmet Akın'la anlaşarak, D.P'li şahısları Kızılay'da po- lis yardımcısı olarak çalıştırdığı ve bunlara Ankara Emniyet Müdürlüğü mührü bası- larak, polistir yazılı vesikalar dağıttığı kabul edilerek Türk Ceza Kanununun 64, 67, 450/5, 7, 8, 245, 80, 71, 31, 33 ncü maddelerine göre hakkında dava açılmıştır.

Esas hakkındaki mütaleada ise; fiillerinin Türk Ceza Kanununun 146/1 nci mad- desini ihlâl ettiğinden bu madde gereğince tecziyesi talep edilmiştir.

SANIK SORUŞTURMA ve DÜRUŞMA SIRASINDAKİ İFADELERİNDE:

29 Nisan günü sabanleyin saat 9.30 da Hukuk Fakültesinin önüne emniyet ve as-

keri birliklerin sevk edildiğini haber alarak doğruca oraya gittiğini ve talebelerle konuşarak onlara Örfî İdare yasaklarından bansettiğini, talebelerin, polisin geri çekilmesini istemeleri üzerine, polisi geri çektiğini, kendisinin oradan ayrıldığını, fakat tam o sırada talebelerin (Menderes istifa, kâtil polis) diye bağırmaya başladıklarını ve süvari askerlerin bahçeye girerek talebeleri binanın içerisine soktukları ve binanın içerisine girmek isteyen askere karşı cam v.s. atmaya başladıklarını, asker geri çekilince polis içeriye girerek öteberi atan talebeyi dışarıya çıkardığını, bilâhare kendisinin diğer Fakülteleri dolaşmaya gittiğini, geri döndüğü zaman Hukuk Fakültesindeki nümayişin Siyasal Bilgilere intikal ettiğini, kendisinin herhangi bir müdahalesi bulunmadığını ve kimseye ateş etmek için emir vermediğini, hattâ hâdisе günü Dahiliye Vekilini telsizle (hepsini yakalayın, karakollara götürün ve dövün), Medenî Berke (onları okşayın) şeklinde emir vermiş olmalarına rağmen, Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültelerinden yakalanan 85 kişiyi Çankaya karakoluna götürerek onlara iyi muamele ettiklerini, Reiscumhur'un zaman zaman ve hattâ bazen günde iki defa kendisini köşke çağırarak izahat aldığını ve sureti kat'iyede nümayişlerin kökünün kazınmasını ve şiddetli tedbirler alınmasını söyleyerek nümayiş yapılmasını istemediği,

Başvekil de zaman zaman nümayişçilerin fare gibi yakalanıp karakollara götürülmelerini söylediklerini, fakat kendisinin idare ettiğini,

Polis olmayanlara (polistir) diye kart vermediğini, ancak Emniyet Müdürü Ahmet Paftalı'nın, Örfî İdare dolayısıyla geceleri dışarıya çıkamıyan resmî şoförlere polistir diye kâğıt verilmesini teklif etmesi üzerine, kendisinin de buna muvafakat ettiğini ve bu suretle bir kaç Demokrat Partinin Emniyet Müdürlüğünün mühürünü taşıyan ve üzerin de isim bulunmayan bu vesikaları taşımış bulunduğunu, Harp Okulunun yürüyüşünden sonra bir gece köşke çağırıldığını,

Celâl Bayar, Menderes, Namık Gedik, Rüştü Erdelhun, Suat Kuyaş'ın da hazır bulunduğu bu toplantıda Celâl Bayar'ın Harp Okulu talebesinin mektep disiplini bakımından cezasız kalmamasını ve bu yürüyüşü yapanların bulunarak okuldan ihraç edilmelerinin doğru olacağı kanaatında bulunduğunu söyleyince, Rüştü Erdelhun'un da buna iştirâk ettiğini ve Bayar'ın ikinci bir yürüyüş halinde tedbirin ne olduğunu sorması üzerine Erdelhun'un ordu namına teminat veririm, müsterih olunuz. Harp Okulu ikinci yürüyüş yaparlarsa kendilerini hata ettireceğim, tevkif ettireceğim, emri dinlemezlerse ve mukavemet ederlerse üzerlerine ateş açılması için Örfî İdare Kumandanına emir verdim, yalnız buradaki kıt'alar kâfi değildir, müsaade buyursanız Konya ve İzmit'ten askeri birlikler getireceğim diye teklifte bulunduğunu ve Celâl Bayar'ın da muvafıktır, pekâlâ diyerek tasvip ettiğini, neticede, bir an evvel imtihanları yapılarak Harp Okulu talebelerinin Eğridir kampına intikalinin temini Cumhurbaşkanı tarafından uygun görülerek, Rüştü Erdelhun'un da bu hususu emir telâk-

ki ettiğini, o zaman kendisinin Yaverler odasına inerek bütün bu konuşmalardan edindiği intibaları anlattığını,

Ertesi günü Örfi İdare karargâhına uğradığı zaman Namık Argüç'ün Harp Okulu-nun ikinci yürüyüşü halinde talebe "dur" emrini dinlemediği takdirde ateş açılması için Genel Kurmay Başkanından emir aldığını söylediğini, kendisinin bu hususta ve-rilen emirlerle bir alâkası bulunmadığını,

Bir gün Mehmet Akın'la beraber, Eskişehir'e gitme hazırlığı yapmakta olan Menderes'in yanında bulundukları sırada, Menderes'in, Halk Partililer hareket halin-de talebe nümayişlerinin bunların tahriki ile yapıldığını, ve bizim Demokrat Parti teşkilâtı da biraz uyansın, onlar da teşkilâtlansın, bunların hareketlerini takip etsin, malûmat alsın, icabında biz size para yardımında bulunalım dediği ve 555 K olayları ile alâkalı olanların, tahrikcilerin listesini Arif Özgen'in Demokrat Parti teşkilâtın-dan telefonla öğrenerek Başvekile verdiğini ve Başvekilin de al şu listeyi Örfi İdare Kumandanına götür, bu listeye göre takibat yapılınsın dediğini bildirmiştir.

SANIK DİLÂVER ARGUN'UN:

a) 29 Nisan 1960 günü Ankara Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde yapılan nümayişler sırasında hâdisе mahalline giderek evvelâ Hukuk Fakültesinde başlayan nümayişlerde süvari polisine talebelerin üzerine hücum etmeleri için emir verdiği, ve talebelerin kendilerine hücum eden polise taş atmaları üzerine, talebelere karşı (sizin ananızı, avradınızı S.K. ederim, piçler, size göstereceğim) diyerek tekrar polislere hücum emri verdiğini ve bina içerisine kaçan talebeleri yakalamak üzere binanın içe-risine giren polislerden bir tanesinin yaralandığını görünce, diğer polislere (siz ne duruyorsunuz) diyerek onları da talebenin üzerine saldırttığı ve yine orada bulunan Namık Argüç'ede (daha ne duruyorsunuz Paşa) diyerek, onu da asker süvarilerini Fakülte bahçesine sokmaya teşvik ettiğini, bir aralık talebenin üçer beşer kişilik gruplar halinde Fakülteyi terk etmelerine müsaade eden Namık Argüç'e (Paşam ev-velâ tahrikcileri versinler. ondan sonra talebeyi çıkaralım) diyerek talebenin dışarıya çıkmalarına mani olduğu ve bu suretle Siyasal Bilgiler Fakültesindeki hâdiselerin vukuuna sebebiyet verdiği,

Süvarilerle polisleri Fakülteden çekmesini teklif edenlere de (polisi çekemem, itaat etmeyen talebenin hepsini tepelerim, dediğini,

Nümayişler Siyasal Bilgiler Fakültesine intikal edince, yine burayada polisleri sevkettiği, polislerin Fakültenin içerisine girmelerine emir verdiği, bu hâdiseler sıra-sında Dahiliye Vekili, Başvekil ve Medenî Berk'le telsiz telefon konuşması yaptığı dinlenen şahitler Coşkun Üçok, Ruhi Ünlü, Selâhattin Çeviker, Fehmi Yavuz, Yal-çın Kılan, Mustafa Ekmekçi, Erdoğan Tokmakcioğlu, İbrahim Özçelik, Nurullah Akça, Gazi Erden, Mehmet Ali Yeşiltaş, Sabri Karakaya, Haydar Yalnızlar, Sait

Terzioğlu, Osman Köksal, Mustafa Tayyar, Ahmet Paftalı, Hüseyin Taluy, Hatice Argun, Kahraman Baysal'ın sarıh beyanları, (Dosya gömlek: 7 - Vesika: 23) deki telsiz konuşması metnini ihtiva eden zabıt varakası,

b) 14 Mayıs 1960 Cumartesi günü Kızılay ve Büyük Sinema arasında yapılan nümayişte göz yaşartıcı bomba kullanmasına emir verdiği ve bu nümayişte yakalanan 62 kişiyi Örfi İdare makamlarına teslim ettiğini gösteren, (Dosya gömlek: 9 - Vesika: 30) da mevcut Dahiliye Vekâletine yazılan 16.5.1960 gün ve 24882 sayılı yazı münderecatı,

c) 20 Mayıs günü yapılan nümayişlerde alâkalılara (bu nümayişi çıkaranları nereden yakalarsanız bacaklarını ve kollarını kıracaksınız, her nerede bulursanız eziniz, ben şimdi geleceğim, gezeceğim, her tarafı tertemiz görecek, ayakta kimseyi görmeyeceğim) diye telsiz emri verdiğini gösteren (dosya gömlek: 7 - Vesika: 12) deki 28.6.1960 tarihli zabıt varakası münderecatı,

ç) Harbiye yürüyüşünden sonra 21.5.1960 gecesi geç vakit Başvekil, Rüştü Erdelhün, Refik Koraltan Suat Kuyaş, Muammer Özgen, Selâhattin Kaptan, Fatin Rüştü Zorlu, Namık Gedik, Cemal Gökten, Celâl Karasapan, Ankara Valisi Dilâver Argun ve D.P. İl Başkanı Mehmet Akın'ın köşke çağırıldıklarını ve 3.45 e kadar orada kaldıktan sonra ayrıldıklarını gösteren Cumhurbaşkanlığı ziyaretçi kabul defteri muhteviyatı, gibi birbirini teyit eden delillerle sabit olduğu gibi,

d) Sanığın bazı Demokrat Partili şahıslara, polislere yardım maksadı ile üzerinde (polistir) yazılı ve Emniyet Müdürlüğü damgasını taşıyan vesikalar dağıtıldığı,

e) Sanığın D.P. Ankara İl Başkanı Mehmet Akın ile anlaşarak, nümayişlerde polise yardımcı olarak D.P.'den şahıslar vazifelendirdiği de kezâ şahadetle anlaşılmıştır.

Mevcut delillere göre sanığın Anayasayı tebdil, tağyir ve ilga etmek suretiyle memlekette Anayasa dışı bir rejim tesis etmek isteyen grupla resmî vazifesinin hududunu aşan bir yakınlık içinde teşriki mesai ederek bu yolda sarfedilmiş olan gayret ve faaliyetin hepsini bilerek ve isteyerek iştirâk ettiği sabit olmuş, kendisi de tevil yollu ikrarları ile bu hususu tevil eylemiştir. Şahitlerin sarıh beyanları ve yukarıda yazılı olan vesikalar karşısında müdafaası varit görülmiyerek fiil ve hareketleri ile esas hakkındaki mütaleada talep edildiği gibi Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesini ihlâl ettiği kanaat ve neticesine varılmıştır,

23- Kemal Binatlı:

Sanığın İstanbul olayları sırasında Faruk Oktay ile birlikte bulunduğu diğer günlerde yersiz ve usulsüz olarak hiçbir ihtar yapmadan nümayişçiler üzerine maiyetini şiddetle saldırttığı ileri sürülerek hakkında T.C.K.'nun 64, 450/5, 7, 8, 245, 80, 31, 33 Askerî Ceza Kanununun 109/1, 30 ncu maddelerine göre dava açılmış, esas

hakkındaki mütaleada aynı kanunun 146/1 ile cezalandırılması istenilmiştir.

Sanık Soruşturma ve Durusmadaki İfadelerinde:

28 Nisan günü Üniversite bahçesindeki olaylarda bulunmadığını, Ordu Kumandanının emri ile hazırlık kıt'ası başında Merkez Kumandan Muavini Cevdet Çetiner ile birlikte gönderdiğini,

29 Nisan günü Fahri Özdilek'in emri ile Teknik Üniversiteye giderek talebeye ihtarda bulunup, İstiklâl marşı ve merasimle yarıya indirilmiş bayrağı yerine çektiğini, burada bir hâdisе olmadığını, yalnız Örfi İdare Kumandanının emri ile talebe mümessillerini kendisine gönderdiğini, yine Fahri Özdilek'in emri ile 4 Mayıs günü İzmir yolundan döndürülmüş olan vapura saat beşte çıkarak, emir gereğince talebe pasosu olanların dışarıya çıkmasını bildirdiğini, 190 erkek ve 47 kız talebenin hüviyetleri polis tarafından tesbit edildikten sonra bunları Örfi İdareye gönderilmek üzere Merkez Kumandanlığına sevkettiğini, 2 Mayıs günü Nato Konseyinin toplanacağı Belediye Sarayının önünde vazifelendirildiğini, Rüştü Erdelhun'un çok dikkatli bulunma tavsiyesi üzerine talebe nümâyîşe başlayınca vazifesini yapmak isterken yine Er delhun'un kapıya çıkarak Alay Kumandanlarının yanına gidip tertibatı kendisinin aldığını, saat 14.30 sıralarında Fahri Özdilek'in emri ile elebaşı olarak yakalanmış bulunan Kaptanoğlu ismindeki talebeyi Vilâyette bulunan Dahiliye Vekiline gönderdiğini, hiç kimseye fena muamele yapmadığını bildirmiştir.

Buna mukabil sanık hakkında dinlenen şahitlerden Muzaffer Barçın, General Fahri Özdilek, Refik Tulga, Osman Tolga, Tevfik Subaşı, Zeki Ergun, Ahmet Güngör, Abdurrahman Doruk, Fikret Üvet, Şefik Soyuyüce, Nejat Gür, Turan Ateş, Uğur Cankocak, Ruçhan Öndür, Mustafa Bilgili, Kemal Oymak, Aziz Yıldız'ın sarîh şahadetlerine ve dosyada (Gömlek: 28) de mevcut vesikalara göre,

SANIK KEMAL BİNATLI'NIN:

a) 28 Nisan 1960 günü İstanbul Üniversitesinde talebelerin nümâyîş yaptıkları haberi üzerine kendisinden bir yardım istenmemesine rağmen saat 10.30 da Merkez Kumandan Muavini Topçu Albayı Cevdet Çetinel'i 60 kişilik hazır kıt'a ile Üniversite bahçesine gönderdiği, saat 10.45 de yine Üniversite bahçesine 50 kişilik ikinci grubu ve saat 11.00 de de karakollarda topladığı 100 kişilik üçüncü grubu gönderdiği ve bu suretle Üniversite içerisindeki nümâyîşin bastırılması için cem'an 11 subay, 3 assubay ve 210 inzibat eri göndermiş, bunların talebelere karşı gaz bombası kullanmalarını temin etmiş olduğu,

b) 29 Nisan 1960 günü İstanbul Teknik Üniversite talebelerinin birgün evvel İstanbul Üniversitesinde vukua gelen elim hâdiseler dolayısıyla Üniversite bahçesindeki bayrağı yarıya indirdiklerini haber alınca, yanına aldığı 100 kişilik Merkez Kumandanlığı hazır kuvvet kıt'ası ile birlikte Üniversiteye girerek talebenin hiçbir

müdahalesine maruz kalmadan bayrağı merasimle çektiği halde hiçbir sebep yokken keyfi olarak ele başı oldukları iddiası ile, Teknik Üniversite talebe başkanı ve muavini ile İdare Hey'etinden 4 talebeyi daha grup halinde Örfi İdare Kumandanına sevkettiği,

c) 29 Nisan 1960 günü İstanbul Teknik Üniversitesi talebelerinin birgün evvel vuku bulan hâdiselerde şehit düşen ve yaralanan arkadaşlarını kapatılmış olan yurtlarının açılmasını talep ederek, bunlar yapılmadıkça dağılmıyacaklarını bildirerek, bütün gün ve gece Üniversite bahçesinden dağılmayan Üniversitelilerin yanına gidecek “sizi burada mahvedeceğim, aç bırakacağım, burada leşinizi sereceğim” dediğini ve geceleyin sabaha karşı G.M.C.’lerle Davutpaşa kışlasına sevk edilen talebeyi elindeki sopa ile döverek, bunların şevkleri sırasında baştan sonuna kadar bizzat bulunduğu ve kaçanların arkasından koşarak yakalamağa çalıştığı,

ç) 30 Nisan 1960 günü Sirkeci’de ve Taksim’de yapılan nümayişlerde birçok sivil şahsı dövdüğü, yakaladığı subayları da evvelâ Emniyet Müdürlüğüne ve sonradan da Merkez Kumandanlığına götürerek onları bodrum katına kapatarak fena muamelede bulunduğunu,

d) 2 Mayıs 1960 günü Nato Vekiller Konseyinin toplantısı sırasında Belediye Sarayının önünde nümayiş yapan talebeleri dövdüğü ve askerlere “Ne duruyorsunuz, ateş etsenize” diye emir verdiği, ve bir üstteğmenin (kime ateş edelim, bunlara mı?) diye müdahalesi üzerine ateş edilmediği ve bilâhare bu şahsın, inzibat erlerini ellerinde coplar olduğu halde talebelerin üzerlerine saldırttığı ve yakaladığı birçok şahsı Rami Kışlasına sevkettiği ve bir talebeyi de Emniyet Müdürlüğünden alarak Vilâyete götürüp Dahiliye Vekili Namık Gedik’e teslim ettiği ve bu talebenin Namık Gedik, Vali Ethem Yetkiner ve bizzat sanık tarafından kıyasıya dövüldüğü,

e) 4 Mayıs günü memleketlerine vapurla gönderilen talebenin vapurda nümayiş yaptıkları bahane edilerek vapurun geri çevrilmesi üzerine sanığın gece yarısından sonra İstanbul’a dönen vapurdaki 192 erkek ve 48 kız talebeyi vapurdan indirerek kanunî hiçbir mesnedi bulunmadan otobüslere doldurarak Merkez Kumandanlığına gönderildiği, uzun müddet nezaret altında tutulduktan sonra Örfi İdare Adlî makamlarına teslim ettiği, Örfi İdare mahkemesinde bu talebelerin hepsinin beraat ettikleri,

f) Sanığın bütün İstanbul olayları sırasında âmirlerinin ikazlarına rağmen Emniyet Müdürlüğünü kendisine karargâh itti haz ederek Emniyet Müdürü Faruk Oktay’la işbirliği yaparak aldıkları direktiflere göre hareket ettiği ve vatandaşı yıldırma siyaseti güderek lüzumsuz sert tedbirlere başvurduğu,

g) Yine sanığın Ankara ve İstanbul’da kurulması düşünülen coplu taburlar için copun nasıl kullanılacağını göstermek ve öğretmek maksadı ile Ordu Foto Filim Merkezinde resimler çektiği ve sanığın bütün bunları 1959 senesinde Generalliğe terfi ettirilmemesi üzerine ve Başvekilin gözüne girerek Generalliğe terfini temin et-

mek maksadı ile yaptığı ve neticede buna da muvaffak olduğu ve âmirlerini dahi dinlemez bir hale gelerek, doğrudan doğruya Başvekille muhabere yaptığı ve hattâ zamanından evvel terfiini sağladığı ve henüz kendisine resmen tebliğâ yapılmadığı halde Başvekilin yaptığı telefon konuşması sırasında Generalliğe terfi ettiğini öğrenerek, derhal General rütbesi taktığını ve kendisini ikaz edenlere, ben Başvekiliden terfi ettiğimi haber aldım, onu yeni rütbemle karşılayacağım dediği ve Adnan Menderes'in Demokrat Parti grubunun 2.5.1960 tarihli toplantısında: (Bugünden itibaren tedbirlerimiz kat'îdir. Bugün İstanbul'da 300 kişi kadar Topkapı gerisinde bayrakları almışlar, bizzat Merkez Kumandanı askerlerle beraber bunların arasına girerek, sille tokat cop vurarak hepsini bir arada dağıtıp gönderdi. (Talebe mi?) sesleri, bunlar ser-seri... Talebe azlığı teşkil ediyor. Dışarıdan getirilenler vardır) demek suretiyle sanığa karşı duyduğu özel sempatiyi ifade ettiği anlaşılmıştır.

Mevcut bu deliller karşısında sanığın ve vekilinin müdafaaları varit görülmediği gibi, sabit olan bu fiil ve hareketlerinin karnamede gösterilen maddeleri değil, memlekette cebre müstenit bir rejim kurmak isteyenlerin fiil ve hareketlerine onlara karşı duyduğu minnet hisleri sebebiyle, fiilen iştirâk etmek suretiyle Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesini ihlâl ettiği netice ve kanaatine varılmıştır.

24- MEHMET AKIN:

Sümerbank Umum Müdürü bulunan sanığın aynı zamanda Ankara D.P. İl Başkanı da olduğu ve maiyetinde bulunan bazı memurları Demokrat Partiye ve Vatan Cephesine kaydolmağa mecbur etmek ve bir kısım D.P.lilere de nümayişler sırasında polis memurlarına yardım etmeleri ve nümayişçileri yakalamaları için Başvekil Adnan Menderes, Ankara Valisi Dilâver Argun ve Emniyet Umum Müdürü Cemal Göktan ile, anlaşarak temin ettiği (üzeri polistir) yazılı ve Ankara Emniyet Müdürlüğü mührü ile mühürlenmiş kâğıtları tevzi etmek suretiyle, diğer vazifesini suiistimal edenlerin suçlarına iştirâk ettiği kabul edilerek T.C.K.'nunun 64, 240 ncı maddelerine tevfikan hakkında dava açılmış,

Esas hakkındaki mütaleada ise, sanığın fiil ve hareketleri T.C.K.'nunun 146 ncı maddesine temas ettiği ve bu madde gereğince tecziye edilmesi iddia ve talep edilmiştir.

SANIK SORUSTURMA ve DURUŞMADAKİ İFADELERİNDE:

Kendisinin hiçbir memuru D.P. ye veya Vatan Cephesine kaydolmaları için teşvik veya tazyik yapmadığı gibi, Vatan Cephesi teşkilâtı ile de bir alâka ve münasebeti bulunmadığını, Sümerbank Umum Müdürü iken 1959 Haziran ayında arzusu hilâfına D.P. Ankara İl Başkanlığı ile vazifelendirilmiş ise de kanun dışı tek bir harekette bulunmadığını, D.P. li şahısların nümayişlerde polise yardımcı olarak çalışmalarını için, Ankara Emniyet Müdürlüğünden ve herhangi bir makamdan (üzeri polistir)

yazılı kâğıtlar alarak kimseye dağıtmadığı, son zamanlarda birgün Dilâver Argun ve Cemal Gökten'in yanında Menderes'in kendisine de itimada şayan adam bulun, İsmet Paşan'ın kimlerle temas ettiğini, kimlerle buluştuğunu, günü gününe, saati saati-ne tespit etsinler, icap ederse ben de para yardımı yaparım demiş ise de, kendisinin bu hususta hiçbir faaliyet göstermediğini bildirmiştir.

Dinlenen şahitlerden Kemal Güçbilek, Yılmaz Baki Akçadağ, Muharrem Yiğit, General Kâzım Doğanç, Hulusi Tunç, Nail Öztekin, Ahmet Paftalı, Abidin Saraltın, Gazi Eren'in açık ifade ve ihbarlarına ve Harp Okulu yürüyüşünden sonra köşkte yapılan toplantıya bu sanığın da iştirâk ettiğini ve gece saat 2.15 den 3.45 e kadar orada kaldığını tevsik eyleyen dosyada mevcut (Gömlek: 9 - Vesika: 24) Cumhurbaşkanlığı nöbetçi defterinden çıkarılan kayıtlara göre,

SANIK MEHMET AKIN'IN:

Sümerbank Umum Müdürlüğü görevini ifa ettiği sırada Ankara Demokrat Parti il Başkanlığı vazifesini de kendi isteği ile kabul ederek kesif bir parti faaliyetine giriştiği, bu meyanda Sümerbank'ta ve maiyetinde bulunan memurları Vatan Cephesi teşkil etmeleri hususunda teşvik ve hattâ tazyik eylediği, bu memurların bir kısmını tamamı ile parti işlerinde çalıştırdığı, partiye intisap etmiş olanlara (polistir) diye yazılı vesikalar alarak dağıttığı ve kendilerini Ankara olaylarında gayri mes'ul ve geniş selâhiyetli birer zabıta memuru gibi çalıştırdığı, olayların cereyanı sırasında hâdiseleri bütün dikkatlice takip ederek ve teşkilâtına takip ettirerek Cumhurbaşkanından itibaren iktidar mensupları ile ve Ankara'da bütün idare ve zabıta âmirleri ile teması muhafaza ederek hep birlikte nümayişlerin bastırılması hususunda aşırı tedbirler aldıkları, Medenî Berk'in Dilâver Argun ile yaptığı bir telefon konuşmasına göre, fesatlığından azamî derecede istifade ettikleri, parti ocak ve bucak başkanlarının Mehmet Akın'ın emir ve direktifi ile verileceğini bildirdikleri paralarla parti mensuplarının olaylara fiilen sanık tarafından karıştırıldığı ve Gazi Terbiye Enstitüsündeki hâdisede olduğu gibi talebe nümayişlerinin dakikası dakikasına kendisine bildirildiği, sanığın Örfi İdare makamları ile de teması sağlayarak vazifelilere selâhiyetli bir makam sahibi imiş gibi hakimane emir ve direktifler verdiği ve bu suretlerle Demokrat iktidarın Anayasa dışı fiillerine bilerek ve isteyerek aynı gaye ile iştirâk ettiği kanaat ve neticesine varılmış, sanığın müdafaaları ve fiilinin vazifeyi suistimal olacağı yolunda ki beyanları varit görülmemiştir.

25- YAŞAR YİĞİT:

Sanığın 20 Nisan günü Üniversite içinde ve Beyazıt meydanındaki olaylar sırasında başlıca âmir durumunda bulunduğu, talebelere bomba ile yapılan tecavüzleri ve tabanca ile öldürücü mahiyetteki atışları kendisinin idare ettiği, ayrıca Mustafa Bilgili'yi dövdüğü iddiası ile T.C.K.'nunun 64, 450/5, 7, 8, 245, 80, 31, 33 ncü maddeleri ile dava açılmış ve esas hakkındaki mütaleada aynı kanunun 146/1 nci

maddesi ile cezalandırılması istenmiştir.

SANIK SORUŞTURMA ve DURUŞMADAKİ SORGUSUNDA:

28 Nisan sabahı saat 9.15 raddelerinde Emniyet Müdürü Faruk Oktay'la beraber Beyazıt meydanından geçtiklerini, Üniversite önünde fevkalâde bir hal bulunmadığını, daireye gittikten biraz sonra müdürün kendisini çağırarak saat 9.00 dan itibaren Üniversitede nûmayişin başlamış olduğunu söylediğini, Rektörü telefonda aradıklarında bulunmadığı bildirildiği için sekreterle konuştuğunu ve Müdürün emri ile yanına birkaç polis alarak Üniversiteye gittiğini, orada anarşik bir durum hasıl olduğunu, yaralı talebe bulunduğundan haberi olmadığını, süvari polislerin içeriye girmeleri için kendisinin emir verdiğini, gerek Üniversite içerisinde ve gerekse Beyazıt meydanında silâh ve bomba kullanılması hususunda bir emir vermediğini, kanunsuz herhangi bir harekette bulunmadığını, Mustafa Bilgili adındaki şahsı da dövmediğini ifade etmiştir.

Sanığın Emniyet Müdüründen aldığı emir üzerine ve Tunçbilek ekibinin sebebiyet verdiği hâdiselerin başlamasını müteakip gittiği, orada en büyük polis âmiri sıfatı ile bulunduğu, kısa müddet zarfında olayın büyümemesini temine matuf bir gayret sarfettiği ve hattâ üniversite öğretim üyelerinden bir kısmı ile mutedil konuşmalar yaptığı ve bunu müteakip Emniyet Müdürü Faruk Oktay'la Ferit Sözen'in gelmesi üzerine faaliyet çevresinin daraldığı cereyan eden ve suç konusu olan hâdiselerde aktif hareketten ziyade seyirci ve alâkasız bir durumda kaldığı anlaşılmaktadır. Yaşar Yiğit daha evvel veya olay sırasında diktaya giden grupla bir anlaşma yapmadığı gibi tutumuna göre hâdiselerin hararetili safhasında ifratkâr bir yol tutmadığı, Üniversite bahçesinde süvari polislerinin içeriye girmesinde ve talebeye almış oldukları vaziyette sanığın adam öldürmeyi ve bu işe teşvikini belirten bir emare görülmemektedir. Bizzat bu yolda bir teşebbüsü de yoktur. Bu sebeplerle Türk Ceza Kanununun 146/1 nci maddesi gereğince cezalandırılmasını mucip müstenit bir fiili olmaması, adam öldürme suçuna Üniversite bahçesi olaylarında iştirâki bahis konusu edilemeyeceği, Beyazıt olaylarına gerek emir vermek ve gerekse birlikte işlemek şeklinde iştirâki bulunmaması karşısında bu cihetlere matuf savunması kabule değer mahiyette görülmüştür.

Yaşar Yiğit, 2 Mayıs günü ayrı ayrı gruplar halinde Emniyet Müdürlüğüne getirilen talebeleri, 29 Nisanda lise talebesi Mustafa Bilgili'yi her vesileden faydalanarak, hattâ bazı hallerde âmirinin mevcudiyetine dahi önem vermeden görüp hakaret ettiği, Vali Yetkiner'in 4 vatandaşı celbettirerek tehdit ve tazyiklerine tavassut ederek imkân sağladığı, herhangi surette olursa olsun müdüriyete götürülenler üzerinde bizzat suumuamele, eza ve cefada bulunduğu yeminle dinlenen şahitler Fuat Gür, Rüçhan Ünver, Adnan Aslan, Osman Tulga Kemal Oymak, Aziz Yıldız, Mustafa Bilgili, Tarık Zafer Tunaya, Aytekin Ataay, Sulhi Dönmezer'in şahadetlerinden anlaşılmış

ve Türk Ceza Kanununun 245 ve 80 nci maddelerine temas eden suçları işlediği sabit görülmüştür.

26- SANIK ZEKİ SAHİN:

Sanığın İstanbul olaylarının hemen her safhasında aktif bir rol oynadığı, hâdiseler “Talebeler üzerine polislere ateş ettirmek, kapalı yerlerde öldürücü tesiri bulunan gaz bombalarını attırmak, talebeleri yakalatıp dövdürmek ve bizzat dövmek gibi hususlara emir verdiği, kendisinin tabancası ile ateş ettiği ve bomba attığı ileri sürülerek, adam öldürmek ve bu suça iştirâk ve efrada suumuamele suçlarından dolayı Türk Ceza Kanununun 64, 450/5, 7, 8, 245, 80, 31, 33 ve ayrıca vazifede hakareten dolayı 366/3 ncü maddelerine göre dava açılmış, esas hakkındaki mütaleada ise aynı kanunun 146/1 nci maddesi gereğince cezalandırılması istenilmiştir.

SANIK SORUŞTURMA ve DURUŞMADAKİ İFADELERİNDE:

28 Nisan günü tedarik edeceği azamî kuvvetle sabah saat 7.00 de dışçı okuluna gitmesi hususunda aldığı telefon emri üzerine 60 polis ve 20 kadar da komiser ve muavin tedarik ederek sabahleyin saat 7.00 de Beyazıt Merkezine gittiğini, bu kuvvetler içinde bulunanlardan sanık olarak kimsenin Yassıada’ya getirilmediğini, hazır kuvvet âmirinin kendisi değil Mehmet Ali Atacan olduğunu, nümayişlerin başladığını, yaralıları olduğu söylendikten sonra hâdise mahalline gittiğini, Üniversite binasına gaz bombası atılması için emir vermediğini, kargaşalıkta yaralandığını, bir kenarda durup da Birinci Şubeden üç memur da gelerek Rektörle yanındaki profesörün otomobile bindirilip gönderilmesini Emniyet Müdürünün emrettiğini bildirdiklerini, olay sırasında Rektörün hiç ses çıkarmadığını, fakat kendisinin yakışık almayacak bir hareket yaparak omuzundan yakaladığını, arkadan ikisi birlikte başkaları tarafından çekildikleri için yere düştüklerini ve Rektörün gözlüğünün kırıldığını, kendisinin yalnız “bir Üniversite memleketin asayişini bozmaya yetiyor” dediğini, kimseye küfredip hakarete bulunmadığını, Emniyet Müdürünün “Talebeler dağılacak, dışarıda yine toplanırlar, Beyazıt’a git dediğini, Üniversite kapısı civarında bulunduğu sırada Beyazıt’ta hâdiseler olduğunu, silâhlar atıldığını, oradan bir yere ayrıldığını, 28 Nisandan 27 Mayıs’a kadar cereyan eden olaylardan yalnız üniversite bahçesinde olanlar da bulunduğunu, hiçbir talebeye tabanca atmadığını, ateş açılması için de emir vermediğini bildirmiştir.

SANIK ZEKİ SAHİN’İN:

Büyük Millet Meclisince kabul edilen Selâhiyet Kanununu protesto maksadı ile 28 Nisan günü İstanbul Üniversitesi bahçesinde yapılacağı evvelden haber alınan talebe nümayişlerinin bastırılması için emir alması üzerine sabah saat 7.00 de maiyetine aldığı 60 polis ve 20 komiser ve komiser muavini ile Üniversite bahçesine giderek, kendisinin oraya gitmesinden evvel diğer polis memurları tarafından Merkez

Binası içerisine sokulan talebelerin bulunduğu yere kadar giderek onlara küfertmeye başladığı ve o esnada kırılan bir pencere camının bir parçasının başına isabet etmesinden ve hafif yaralanmasından hiddetlenerek tabancasını çekip talebeye ateş ettiği, diğer polislerin de ateş etmelerini temin eylediği ve hırsını bununla da alamıyarak hazır kuvvet ekibine talebelerin bulunduğu Merkez Binasının içerisine gaz bombalarının atılmasına emir verdiği ve bu bombaları attırarak içeride bulunanları tehlikeli duruma soktuğu, yine Üniversiteye gelen rektör Sıddık Sami Onar'ı, otomobilini durdurarak otomobilden dışarıya çıkardıktan sonra hiçbir mukavemette bulunmadığı halde omuz yerinden yakalıyarak çektiği ve bu arada ağır ve galiz küfürler ve sözler sarfederek yere düşürüp sürüklediği, Rektörün gözlüğünün kırılmasına, dizlerinden yaralanmasına ve kaşının kanamasına sebep olduğu ve kendisini zorla bir emniyet arabasına bindirterek Emniyet Müdürlüğüne gönderdiği, öğleden sonra Rektörün Emniyet Müdürlüğünden Üniversiteye dönüşünü müteakip ön kapıdan dışarıya çıkmak isteyen talebeye mani olmak için yine Merkez binası içerisine verdiği emirle müteaddit gaz bombaları attırdığı talebenin ve halkın Beyazıt meydanında toplandığı haber alınınca beraberinde götürdüğü polis ekibi ile Beyazıt meydanındaki kütüphaneye civarına giderek topluluğa karşı polislerin harekete geçmelerini temin ederek ateş açmaları hususunda emir verdiğini ve kendilerini talebeye karşı silâh kullanmaya teşvik ederek bizzat da ateş ettiği ve bu ateşlerden Turhan Emeksiz'in yaralanarak bilâhare şehit olduğu, diğer Hüseyin Onur, Cengiz Ballıkaya, Vedat Boy, Hüseyin İrmak'ın ağır surette ve hayatî tehlike arzedecek şekilde yaralanmış oldukları âmmе şahitleri Sait Turhan, Nazım Özkan, Muzaffer Büyükalp, Mazhar Koyar, Vejdî Er-sin, Kemal Akman, Basri Bozbaykal, Osman Dündar, İrfan Erbiyık, Güngör Gören, Ahmet Nuri İlkhan, Sulhi Dönmezer, Rektör Sıddık Sami Onar, Kenan Özten, Aziz Tural, İhsan Turhan, Fikret Övet, Taylan Sorgun, Mehmet Faruk Temizel, Sabutay Tarım, Ayhan Toraman, Hüsamettin Onan, Remzi Hakkın, Nazmi İyibil, Osman Avcı, Mustafa Kemal Köseoğlu, Hasan Uzunoğlu, Hasan Aktürk, Bilgin Peremeci, Ferruh Güven, Osman Tulga, Tevfik Subaşı'nın birbirini tamamlayan sarîh ifadeleri, dosya gömlek: 24, Vesika: 2 deki kroki ve fotoğraflar Turhan Emeksiz hakkındaki 29 Nisan 1960 tarih ve 223/4245 sayılı Morg Müdürlüğünün raporu, Hüseyin Enver hakkındaki 30 Nisan 1960 tarihli Haseki Hastahanesi birinci Cerrahi Kliniği servisi raporu, Vedat Boy hakkındaki 31.8.1960 tarih ve 14865 sayılı İstanbul Adli Tabibliği raporu, Cengiz Ballıkaya hakkındaki 16.9.1960 tarih ve 6001 sayılı İstanbul Adli Tabibi raporu, Hüseyin İrmak hakkındaki 16.9.1960 tarihli Adli Tıp raporu, Rektör Sıddık Sami Onar hakkındaki 31.8.1960 tarih ve 14857 sayılı İstanbul Adli Tabipliği raporu muhtevaları ve sanığın tevil yollu ikrarı ile anlaşılmıştır.

Kararnamede sanığın ölen ve yaralanan şahıslar sebebi ile Türk Ceza Kanununun 64, 450/5, 7,8 no maddesi ve iddianamaya göre de 146/1 nci maddesi ile tecziyesi is-

tenilmiş ise de dosya meyanında mevcut Adlî Tıp Fizik Şubesinin 12.9.1960 gün ve 8541/1982 sayılı raporuna göre: Maktul ve yaralılarından çıkarılan mermi çekirdeklerinden hiç birinin sanığın tabancası mermilerine cins ve çap itibarı ile tetabuk etmediği anlaşıldığından, sanığın öldürmek ve öldürmeye teşebbüs suçlarını işlediği ve yine sanığın Anayasayı ihlâl edenlerle anlaşarak bu suçlarını işlediği kanaatine varılmamıştır.

Mevcut deliller muvacehesinde sanığın vermiş olduğu emirle ve kendisi de evvelâ ateş edip ön ayak olmak suretiyle diğer polis memurlarını ateş etmeye ve bu suretle öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçlarının işlenmesine tahrik, teşvik ettiğini ve bu fiillerinin kasden vuku bulduğu ve yine sanığın, gerek Gösteri Yürüyüşü Kanunu ve gerekse polis vazife ve Selâhiyetleri Kanununun kendisine bahşeylediği selâhiyetlerin hududunu tecavüz ederek bu suçlarını işlediği sabit olmuştur.

Bu sebeble sabit olan adam öldürme suçuna tahrik ve teşvik suçundan hakkında T.C.K.'nunun 443, 65, 50, 20 ve 4 ayrı şahıs için adam öldürmeye tam teşebbüs suçlarından dolayı da hakkında ayrı ayrı T.C.K.'nunun 62, 448, 65, 50, 20 nci maddelerinin ve yine bu sanığın temsil sıfatını haiz olan Rektör Sıddık Sami Onar'a vazifesi sırasın da suumameleden dolayı T.C.K.'nunun 245 ve 273 ncü maddelerinin tatbiki gerektiği netice ve kanaatine varılmış bulunmaktadır.

27- SANIK BUMİN YAMANOĞLU:

Sanığın 28 Nisanda Üniversite bahçesindeki olaylar sırasında hiçbir ihtarda bulunmadan toplu haldeki birçok talebelere doğru hedef ittihazı ve öldürme kasdı mahsus ile ateş ettiği, bunlardan Osman Özcan'ı vurduğu, ayrıca Rektör Sıddık Sami Onar'a itmek suretiyle fena muamelede bulunduğu, ilâveten Prof. Sulhi Dönmezer'i dahi iteklediği ileri sürülerek hakkında Türk Ceza Kanununun 62, 450/5, 7, 8, 61, 450/5, 7, 8, 31, 33, 245, 80, 71 nci maddelerine göre dava açılmış,

Esas hakkındaki mütaleada: Sanığın aynı kanunun 146/1 nci maddesi ile cezalandırılması istenilmiştir.

Sanık Soruşturma ve duruşmadaki ifadelerinde:

28 Nisan günü ekip âmiri Muzaffer Tunçbilek'le birlikte Jipe binerek Üniversiteye gidip yangın kulesinin yanında durduklarını ve diğer arkadaşlarının Tunçbilek tarafından talebe arasına gönderildiğini, Jipte ikisi ve şoför bulunduğu hâlde zikzaklı bir surette arabanın topluluk arasına sokturulduğunu, arkada oturduğu için talebelere çarptığını görmediğini, Tunçbilek'in talebelere dağılmaları için ihtar yaptığını, talebenin taşla taarruz ettiğini, komiser Mehmet Bal'ın içeriye çekildiğini görünce onu kurtarmak istediğini, adının Ferit Gündoğdu olduğunu, sonradan öğrendiği bir talebeyi yakaladığını, bir taşla elinden yaralandığını, bu sırada silâh sesleri duyduğunu, bu silâhları polislerin attığını tahmin ettiğini, kendisinin de havaya bir el attığını,

Şevket Tahtacı'yı da ateş ederken gördüğünü, Osman Çetintaş'ı yaralamadığını, kendi tabancasının Belçike tipi Smith Velson olduğu, bu tabancaya ait bir kurşun çıkmamış bulunduğunu, Ferit Gündoğan ile Mehmet Bal'ı Üniversite kapısında boşuşurlarken görüp, ikisini birden tuttuğunu, Mehmet Bal zannı ile Ferit'i tutup çektiğini, Prof. Sulhi Dönmezer'e hiç bir surette tecavüzde bulunmadığını, yalnız aldığı emre göre Rektör ile profesöre biraz sertçe muamele yaparak otomobile götürdüklerini, Osman Çetintaş'ın raporuna karşı bir diyeceği olmadığını, kimseyi hiç bir mak-satla yaralamadığını ve fena muamelede bulunmadığını söylemiştir.

Sanığın 28 Nisan 1960 tarihinde Tunçbilek ekibi ile ve jiple Üniversite bahçesine gelerek henüz hiç bir hâdisenin vuku bulmadığı bir saatte, yangın kulesi yanında mevki aldıkları, jipteki diğer polislerin inmelerini müteakip heykel etrafında yalnızca İstiklâl Marşı söylemekte olan talebe gurupuna doğru sür'atle hareket eden jipte bulunduğu, jipin talebe saflarına çarpıp bir kaç kişiyi düşürecek derecede sür'atli ve yakın zik zaklar yapmasını müteakip içinden fırlayarak kanunun emrettiği ihtarı yapmadan ve dağıtmak için yine kanunen riayeti mecburi olan diğer sıralı tedbirleri almağa lüzum görmeden elinde bulunduğu tabancası ile talebe gurupu üzerine saldırdığı ve bir anda heykelin kaidesine fırlayarak tabancası ile ve talebeye tevcih etmek suretiyle birkaç el ateş ettiği, bu arada talebe Osman Çetintaş'ı sol elinden 15 gün iş ve gücüne mani olacak şekilde tabanca kurşunu ile yaraladığı, talebelerden bir çoğunu yumruk ve tekmelerle ve sürükleyerek jipe götürdüğünü, burada talebe Ferit Gündoğan'ı hareket etmiş olan jipe binerek yerlerde sürüklediği, Ord. Prof. Sulhi Dönmezer'e hakaret ve küfürler ederek başına vurduğu, sürükleyip tekmelediği, Atakan Ural, Yılmaz Gence, Ahmet Oğuz Küçükmerdi emniyete götürdükleri zaman dahi birer birer dövdüğü görgü şahitleri Ferit Gündoğan, Kenan Özten, Fuat Gür, Cengiz Ballıkaya, Feridun Sağıroğlu, Atakan Ural, Nazmi Eyibil, Uğur Cankocak, Yılmaz Gence, Ayhan Toraman, Osman Uzman, Müştak Şengün, Vedat Orhan, Osman Çetintaş, Güngör Gören, Şevket Karagözler, Aytekin Ataay, Kenan Tunçoma, Mehmet Faruk Temizel, Vahit Yüksel, Ahmet Oğuz Küçükmert, Nimet Samyeli, Osman Özcan, Osman Dünder, Sait Turan, Nazım Özkan, Muzaffer Büyükalp, Muzaffer Kaya, Vecdi Ersin, Basri Bozbaykal, İrfan Erbiyik, Aziz Kural, Sulhi Dönmezer, Rektör Siddık Sami Onar'ın yeminli ifadelerinden, İstanbul Adli Tabipliğinin 2.9.1960 tarih ve 14966 sayılı raporundan ve dosyanın 27 gömlek numarasında bulunan 1, 4, 17, 18, 19, 16 sayılı fotoğraflarla, diğer fotoğraflardan anlaşılmıştır.

Sanık Müdafaasında verilen emri yapmaktan başka bir suç işlemediğini, olayların mes'uliyetinin Hükümet Komiserine raci olacağını, Sulhi Dönmezer'e hakaret etmediğini ileri sürmekte ise de gerek mevcut delillerin serahati ve gerekse sanığın tevil yollu ifadeleri kendisinin vazifesini ifa sırasında kanunun ve zaruretin tayin ettiği hududu tecavüz ettiğini ve talebe üzerine öldürmek kasti ile ateş ettiğini ve bu fiili-

nin tam teşebbüs halinde kaldığını, diğer taraftan gerek Üniversite hâdisesindeki olaylarda ve gerek Emniyet Müdürlüğünde kanun ve nizamın tayin ettiği ahvalden başka surette bir çok talebe hakkında sui muamelede bulunduğunu ve cismen eza ve recek hale cür'et ederek bu kimseleri dövdüğünü göstermiş ve mevcut deliller karşısında savunması kabule değer görülmemiştir.

Sanığın bu fiil ve hareketlerini Anayasayı ihlâl, kast ve niyeti ile yaptığına dair bir delil ve emare görülmediğinden subuta eren suçlarının aynı kanunun 448, 62, 50, 245 ve 80 nci maddelerine temas ettiği netice ve kanaatine varılmıştır.

28- Muzaffer Tunçbilek:

Sanığın 28 Nisan günü Üniversite bahçesine 349 numaralı jiple ekip kumandanı olarak geldiği, otomobilden atlar atlamaz ihtarda bulunmadan ateş ettiği, diğer polislerin de onu takiben talebelere ateş ettikleri, Bumin Ymanoğlu, Mehmet Bal, Şevket Tahtacı ve Tahsin Cinemre'nin de emri altında hareket ettikleri ileri sürülerek hakkında Türk Ceza Kanununun 64, 61, 450/5, 7, 8, 31, 33, 245, 80 nci maddelerine göre dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlaada da yani kanununun 146/1 nci maddesi ile cezalandırılması istenmiştir.

Sanık Soruşturma ve duruşmadaki sorgularında:

Talebenin Üniversite bahçesinde yapmakta olduğu nümayişi dağıtmak için aldığı emir gereğince Komiser muavini Mehmet Bal, Muzaffer Külçeli, Şevket Tahtacı, Ezalettin Yağan ve Bumin Ymanoğlu ile birlikte Jiple Üniversiteye gittiklerini, jipi polis memuru Tahsin Cinemre'nin idare ettiğini, bahçeye girdiklerinde heykel etrafında topluluk gördüklerini, yangın kulesinin dibinde inerek yanındaki memurları aşırı derecede hareket edenleri yakalamakla vazifelendirdiğini, nümayiş büyüme istidadı gösterince jipe binip zik zaklı idare etmesini şoföre söyleyerek anıt etrafında 180 derecelik bir tur yaptığını, bu sırada diğer polislerin anormâl hareketlerde bulunan talebelerin bir kısmını yakaladıklarını, kendisinin de düdük çalmak suretiyle talebeye ihtarda bulunduğunu, talebe tarafından taş yağmuruna tutulduklarını, Bumin, Mehmet Bal ve kendisinin yaralandıklarını, Bumin'in Ferit Gündoğan adındaki talebeyi yakalayıp çekmesi üzerine müdahale edip bıraktırdığını, Bumin'in abidenin kenarına gelerek tabancası ile Süleymaniye tarafına doğru bir el ateş ettiğini, tabancayı beline sok diyerek yerine koydurduğunu, Şevket Tahtacı'nın da havaya doğru ateş ettiğini, kendisinin silâh kullanmadığını ifade etmiştir.

Sanığın Üniversite bahçesindeki olaylarda vaki hareketlerinin delillere göre, Demokrat iktidar mensupları ile aynı kastı taşıdığı anlaşılamamış ve bu sebeple esas hakkındaki mütâlaada Türk Ceza Kanununun 146/1 nci maddesi ile cezalandırılmasına müteallik istek varit görülmemiştir.

Şahitlerin bir kısmının sanığın olayda tabancasını çekerek ateş etmeye dair şahadetlerine rağmen sanık tarafından şahısların hedef tutulmaması ve adli tip fizik şube-

sinin 12.9.1960 tarih ve 8541/1982 sayılı ve dosyanın gömlek: 25 numarasında bulunan rapora göre: Yaralılarından çıkan mermi çekirdeklerinin Tunçbilek'in tabancasının mermilerine tetabuk eylememesi muvacehesinde kasten adam öldürmeye nakisen teşebbüste bulunduğu sabit olmamış ise de; şahit Cengiz Ballıkaya, Uğur Cankocak, Müştak Şengün'ün ifadelerinde açıklandığı ve diğer şahitler Kenan Özten, Meliha Terzioğlu, Osman Çetintaş, Sevim Gürgün, Yorgi Dirgil, Ömer Faruk Temizel'in şahadetleri ile de teyit edildiği üzere kendilerine muhtelif zaman ve yerlerde sui muamelede bulunduğu ve dosya gömlek: 27 numaradaki fotoğrafların da bu hususu tevsik ettiği ve mahiyetindekilerin bu yoldaki hareketlerini men'e muktedir olduğu hâlde bizzat bu fiilleri işlemek suretiyle Türk Ceza Kanununun 245 ve 80 nci maddelerine uyan bir suç işlediği kabul edilmiştir.

29- Muzaffer Külçeli:

Sanığın 28.4.1960 günü Üniversite bahçesindeki olaylar başlamadan önce jiple bahçeye girip saklanan ekibe mensup olup olaylar sırasında Atakan Ural'a kötü muamele yaptığı ve namıluyle talebelere çevirerek ateş ettiğinden Türk Ceza Kanununun 64, 61, 448, 31, 33 ve 245 nci maddeleri gereğince cezalandırılması iddiası ile dâva açılmış ve esas hakkındaki mütalâada isnat olunan fiili işlediği sabit olmadığı cihetle beraatine karar verilmesi istenmiştir.

Sanık müdafaasında: 17 senelik memuriyet hayatında daima kanun anlayışı içinde vazife gördüğünü, İstanbul olayları sırasında hiç bir suç işlemediğinin dinlenen şahitlerle sabit olduğunu ileri sürerek ve esas hakkındaki mütalâaya uygun olarak beraatine karar verilmesini istemiştir.

Şahitlerden Osman Çetintaş'ın kalçasındaki yaranın sıyrık vaziyetinde olup işine mani teşkil etmeyeceği hakkındaki İstanbul Adli tabipliğinin 2.9.1960 tarih ve 14966 sayılı raporu, şehit ve yaralılarından çıkarılan 4 adet 9 mm çaplı otomatik tabanca mermi çekirdeklerinin çap ve imâl tarzı hususiyetleri itibariyle sanık Muzaffer Külçeli'nin 533924 numaralı Smith Vesson tabancası ile atılmış olamayacağı hakkındaki 12.9.1960 tarih ve 8541/1982 sayılı Adli Tıp Fizik Şubesi raporu muvacehesinde sanığın Osman Çetintaş'ı öldürmeye nakisan teşebbüste bulunduğu hakkındaki iddia esas hakkındaki mütalâaya uygun olarak subuta ermemiştir.

Ancak, dosyada mevcut (Gömlek: 27 deki 2 ve 5 numaralı resimler) de sanığın öğrenci Atakan Ural'ın polis Jipi yanında tartakladığı görülmekte ve bu şahidin ifadesi teyyüt etmekte olduğu gibi, diğer şahitler Atakan Ural, Uğur Cankocak, Ayhan Toraman, Osman Özcan, Osman Çetintaş'ın; sanığın nümayiş yapan öğrencileri yumruklayıp yakaladığı yolundaki ifadeleri ve olaydan sonra (Gömlek: 24, Vesika 7) de görüldüğü üzere 250 lira ikramiye alması sebepleri ile müdafaa ve esas hakkındaki mütalâa hilâfına sanığın efrada sui muamelede ve cismen ezada bulunduğu sabit görülmüştür.

30- Sevket Tahtacı:

Sanığın Üniversite bahçesi içindeki talebelere öldürmek kastı ile ateş ettiği ve efrada suî muamelede bulunduğu ileri sürülerek hakkında T.C.K. nunun 64, 61, 448, 31, 33 ve 245 nci maddelerine göre dâva açılmış ve esas hakkındaki mütalâada aynı kanunun 146/1 nci maddesine göre cezalandırılması istenmiştir.

Sanık soruşturma ve duruşmadaki ifadelerinde büyük kapıdan Üniversiteye girdiklerinde Atatürk büstü etrafında talebenin toplanmakta olduğunu, Kuledibinde Jipten indiklerini, ekip şefi Muzaffer Tunçbilek'in Jiple talebe arasına girerek düdüğü çaldığını, (Yuha polis) diye bağırma ve taş atmaya başladığını, bu sırada talebe Müştak Şengül'ün eline geçmesi üzerine kendisini yakalayıp 15-20 metre kadar mücadele ederek götürdüğünü ve talebenin ceketinin elinde kaldığını, Bumin Yamaoğlu'nun heykelin kaidesine çıkarak havaya silâh atması üzerine talebe tecavüzünün daha da arttığını, atılan taşlardan ayağından yaralandığını, başını jipin içine sokarak korunmaya çalıştığını, tabancasını çıkarıp havaya ateş ettiğini, bu tabancanın şahsına ait olup hâdiseden sonra denize attığını, yaralandığı için nümâyışten sonra kendisine 250 lira para verildiğini ifade etmiştir.

Sanığın 28.4.1960 tarihinde Üniversite bahçesindeki olaylar sırasında havaya ateş ettiği şahadetle anlaşılmış ve dosyanın 25 gömlek numarasındaki Adli Tıp Fizik Şubesinin 12.9.1960 tarih ve 8541/1982 sayılı raporuna göre, her ne kadar sanığa ait tabancanın yaralılarından çıkan çekirdeklere uygun evsafa olduğu anlaşılmakta ise de mikroskopik royer tatbikatı ile kesin olarak hangi tabanca ile atılmış olduklarının tayin edilmemesi sebepleri ile sanığın fiil ve hareketinde öldürme kastının mevcut bulunamayacağı ve savunmasının varit bulunduğu kanaatine varılmıştır. Sanığın mevki ve durumu itibarı ile diktaya gidenlerle anlaşarak Anayasayı tebdil, tağyir ve ilgâyâ matuf bir kast ve niyetle bu suçu işleyemeyeceği düşünülerek savunmasının bu cihete matuf kısımları da kabule değer görülmüştür. Ancak, görgü şahitleri Fuat Gür, Güngör Gören, Nazmi Eyibil, Osman Özcan, Cengiz Ballıkaya, Atakan Ural, Nimet Samyeli, Müştak Şengün, Vedat Orhan'ın sarîh ve kat'i ifade ve beyanları karşısında gerek Üniversite bahçesinde ve gerek Beyazıt karakolunda ve Emniyet Müdürlüğünde her vesileden faidelenerek bir çok talebeye sui muameleye, eza ve cefa bulunduğu ve Türk Ceza Kanununun 245 ve 80 nci maddelerine uyan suçları işlediği subuta ermiştir.

31- Sanık Mehmet Bal:

Sanığın 28.4.1960 günü Üniversitede heykel etrafındaki nümâyişler başlayınca hâdise mahalline geldiği, jipten atlar atlamaz, ihtarda bulunmadan tabancasını çekerek diğer arkadaşları ile birlikte gençlere doğru nişan alarak ateşe başladığı ve olaylar sırasında Ferit Gündoğan'a fena muamelede bulunduğu ileri sürülerek hakkında kasten adam öldürmeye nakis teşebbüs ve efrada sui muamelede bulunmaktan dolayı

Türk Ceza Kanununun 64, 61, 448, 31, 33 ve 245 nci maddelerine göre dâva açılmış ve esas hakkındaki mütalâada aynı kanunun 146/1 nci maddesiyle cezalandırılması istenmiştir.

Sanık soruşturma ve duruşmadaki sorgusunda:

Mustafa Saral'dan aldığı emir üzerine ve Tunçbilek'in emrinde Üniversiteye gitliğini, bahçe kapısından içeriye girdiklerinde, talebelerin heykelin bulunduğu tarafa geldiklerini, yangın kulesinin yanında jipten indiğini, Muzaffer Tunçbilek ve Bumin Yamanoglu'nun içinde oldukları jipin zik zaklar yaparak talebeler üzerine yürüdüğünü, Tunçbilek'in düdük çalarak dağılmalarını ihtar ettiklerini, buna rağmen talebelerin jipi taşa tuttuğunu, Bumin ve Şevkat'in talebeye ateş açtığını gördüğünü, heykelin yanında jipten inip tabancasını çektiğini fakat ateş etmediğini, Ferit Gündoğan'ı yakalayıp jipe götördüklerini, buna fena muamele yapmadıklarını ifade etmiştir.

Sanığın 28.4.1960 tarihinde Üniversite bahçesindeki olaylar sırasında havaya ateş ettiği şahadetle anlaşılmış ve dosyanın 25 gömlek numarasında ki Adli Tıp Fizik Şubesinin 12.9.1960 tarih ve 8541/1982 sayılı raporunda yaralı talebelerden çıkarılan mermilerin kendi tabancası mermilerine tetabuk etmediği tesbit edilmiş olduğundan fiil ve hareketlerinde öldürme kastının mevcut bulunmadığı kanaati ile bu yoldaki müdafaaları kabule değer görülmüştür. Bu olayda Mehmet Bal'ın Demokrat iktidar mensupları ile anlaştığına ve onlarla kast beraberliği bulunduğu dair mahkûmiyetine yeter bir delile de rastlanmadığından esas hakkındaki mütalâada Türk Ceza Kanununun 146/1 nci maddesinin uygulanmasına dair isteğin de bahis konusu edilemeyeceği sonucuna varılmıştır. Ancak, birçok talebeye diğer polislerle birlikte yumruk ve tekme vurarak, jipe sürüklediği yeminle dinlenen şahitler; Vejdi Ersin, Kenan Özten, Uğur Cankocak, Ayhan Toraman, Osman Özcan, Osman Çetintaş, Ömer Özek, Kenan Tunç Umay, Ferit Gündoğan, Fuat Gür, Atakan Ural, Nazmi Eyibil, Hanriyet Ümit, Müştak Şengün, Güngör Gören, Aytekin Ataay'ın ifadeleri ile ve dosyanın gömlek: 27 numarasında mevcut fotoğraflarla taayyün etmiş olmakla, terada sui muamelede bulunup eza ve cefa eylediği ve bu suçu defa'atle işleyerek Türk Ceza Kanununun 245 ve 80 nci maddelerini ihlâl eylediği kabul edilmiştir.

32- Sanık Ezalettin Yağan:

Sanığın 28.4.1960 günü Üniversite bahçesinde talebeye karşı silâh kullanarak kasten adam öldürmeye nakisen teşebbüste bulunduğu ve ayrıca altı memur tarafından tutulan bir talebeyi dövdüğü ileri sürülerek hakkında Türk Ceza Kanununun 64, 61, 448, 31, 33, 245 nci maddelerine göre dava açılmış, esas hakkındaki mütalâada ise aynı kanunun 146/1 nci maddesi ile cezalandırılması istenmiştir.

Sanık soruşturma ve duruşmadaki ifadelerinde:

Yanındaki 4 memur arkadaşı ile birlikte ve Muzaffer Tunçbilek ekibinden ayrı olarak daha evvel Üniversiteye gittiğini. bahçede talebeleri üçer beşer kişilik grup-

lar halinde ve sinirli bir hava içinde bulundukları memurlara istihbarat vazifesi vererek durumu Birinci Şubeye telefonla bildirmek suretiyle Bakırcılar kapısından çıkararak Muzaffer Tunçbilek ekibinin jiple içeriye girdiğini, tekrar Üniversiteye döndüğünde talebenin hücumuna maruz kaldığını, sivil elbiseli olduğu için polis olduğunu talebeyle bildirerek (Dağılın arkadaşlar) dediğini, bu ihtara rağmen kendisini taş yağmuruna tuttukları için havaya dört el ateş ettiğini, talebeleri diğer polislerin yardımı ile kordon altına alarak bahçeye soktuğunu ve başkaca bir şey görmediğini ifade etmiştir.

Sanık ilk ifadelerinde, 28 Nisan sabahı yanındaki dört memur arkadaşı ile birlikte ve Muzaffer Tunçbilek ekibinden ayrı olarak Üniversite bahçesine gittiğini söylediği halde müdafaada bu ekiple beraber olduğunu beyan etmekle ifadelerinde tezada düşmekte ve şahitlerden Işın Olcay, Ayhan Toraman, Cengiz Ballıkaya'nın ifadelerine göre Üniversite Merkez Binası kapısı önünde ve heykel civarındaki olaylarda rol aldığı da inkârına rağmen teyit etmektedir. Şahitlerden Hüseyin Onur, Uğur Cankocak, Yılmaz Gence, Hasan Uzunoğlu ve Erol Tezcan'ın ifadelerine göre; Üniversite binasının yan ve arka kısımlarına tesadüf eden sahada da faaliyette bulunarak talebelerle münakaşa ettiği, fiili müdahalelerde bulunduğu, bir talebeyi yumrukla dövdüğü ve nihayet tabancasını bir çok defalar ateşlediği, 29 Nisan tarihinde de Emniyet Müdürlüğünde talebelere hakarete bulunduğu anlaşılmaktadır. Dosyanın 25 gömlek numarasında bulunan adli Tıp Fizik Şubesinin 12.9.1960 tarih ve 8541/1982 sayılı raporunda yaralılarından çıkarılan mermilerin sanığın tabancasındaki mermi çap ve modellerine uymadığı tezahür etmektedir. Olayın ceryan tarzına göre; Sanığın fiil ve hareketlerinde adam öldürme kastının mevcut olmadığı ve bu suça teşebbüs etmediği kanaatine varılmıştır. Ancak heykel civarında Mehmet Bal ve arkadaşlarının talebeyle karşı vaki sui muamele, eza ve cefasına iştirâk ettiği, bahçenin diğer kısımlarında da yalnız olarak ve ateş etmek suretiyle bir talebeyi de döverek aynı fiile devam ettiği, 29 Nisan'da Emniyet Müdürlüğündeki talebelere de kötü muamelelerde bulunduğu ve Türk Ceza Kanununun 245 nci maddesinde yazılı fiilleri def'atle işlediği yukarıda isimleri geçen şahitlerin beyanları ve diğer şahitler, Güngör Gören, Hasan Erişkan'ın bunu kuvvetlendiren şahadetleri ile sabit ve sanığın hilâfına vaki müdafaaları, bu deliller muvacehesinde gayri varit bulunmuş ve cürmü kast bakımından fiilinde aynı kanunun 146/1 nci maddesinde yazılı suç unsurları tekevvün etmemiştir.

Sanıklardan:

33- Kadri Cengiz: Hazır kuvvet polislerinden olan sanığın Beyazıt meydanı olaylarında talebelere ateş ettiği ve gazete foto muhabiri Remzi Hakkın'ın fotoğraf makinesini alıp, kendisini copla ve tabanca kabzası ile dövdüğü,

34- Sadık Gürata: Hazır kuvvet polislerinden olan sanığın Beyazıt meydanı olay-

larında talebelere ateş ettiği ve ayrıca Kumkapı olayları sırasında Atillâ Çoruh'u dövdüğü,

35- Cemil Mutlu: Hazır kuvvet polislerinden olan sanığın Beyazıt meydanı olaylarında talebelere silâh çektiği ve ateş ettiği ve ayrıca Kumkapı olayları sırasında Atillâ Çoruh'u dövdüğü,

36- Turgut Acuner: Hazır kuvvet polislerinden olan sanığın Beyazıt meydanı olaylarında talebelere ateş ettiği,

37- Yaşar Akgün: Hazır kuvvet polislerinden olan sanığın Beyazıt meydanı olaylarında talebelere ateş ettiği,

38- Mehmet Dinçsoy: Hazır kuvvet polislerinden olan sanığın, Beyazıt meydanı olaylarında talebelere ateş ettiği, aynı gün Vilâyet konağı civarında da talebelere ateş ettiği,

39- Neşet Köse Ahmetoğlu: Hazır kuvvet polislerinden olan sanığın Beyazıt meydanı olaylarında talebelere ateş ettiği,

40- İsmail Püsküllü: Atlı polislerden olan sanığın Beyazıt meydanı olaylarında talebelere hücum ve tabancası ile ateş ettiği, atlı polis ekibinin tatili uzuv derecesinde yaralaması fiiline faili gayri muayyen şekilde iştirak ettiği,

41- İsmail Yazıcı: Atlı polis olan sanığın talebelere hücum ve tabancası ile ateş ettiği, ayrıca tatili uzuv derecesinde yaralama fiiline faili gayri muayyen şekilde iştirâk eylediği, ileri sürülerek haklarında kasten ve müstakil faili gayri muayyen olmak üzere adam öldürmek ve dört şahıstan dolayı müstakil faili gayri muayyen olmak üzere kasten adam öldürmeye tam teşebbüs suçlarından dolayı Türk Ceza Kanununun 65, 448, 463, 62, 448, 463, 251, 71, 31, 33 ncü maddelerine göre ve bunlardan Kadri Cengiz, Cemil Mutlu, Sadık Gürata haklarında ayrıca efrada sui muameleden dolayı 245 nci madde ile İsmail Püsküllü ve İsmail Yazıcı haklarında ayrıca müstakil faili gayri muayyen surette tatili uzuv suçlarından dolayı 456/3 ve 463 ncü maddelerle ceza verilmek üzere dâva açılmış, esas hakkındaki mütalâada ise sanıkların Türk Ceza Kanununun 450/5, 7, 8, 463 ve sanıklardan Sadık Gürata ve Cemil Mutlu'nun ayrıca 245, 80, sanık İsmail Püsküllü ve İsmail Yazıcı'nın ayrıca 456/3, 463, 281, 31, 33 ncü maddelerle cezalandırılmaları istenmiştir.

Sanıklar soruşturma ve duruşmadaki sorgularında:

Kadri Cengiz: 28 Nisan günü Zeki Şahin ve diğer âmirlerimizin emirleri ile kalabalığı dağıtmak vazifesi ile Beyazıt meydanına gittik, meydana muazzam kalabalık vardır, bizden evvel oraya giden suvari polislerini talebe taş yağmuruna tuttu. Evvelâ komiser Esat Erözbek havaya ateş etti. Ben de ihafe maksadı ile üç el havaya ateş ettim, maksadım talebeleri dağıtmaktı. Polislerden Sadık Gürata, Mehmet Dinçsoy, Cemil Mutlu, Yaşar Akgün'ün ateş ettiklerini gördüm, talebe bize de taşlarla hücum

edince, geri çekildik, askerin talebeyi kordon altına almaları ile arabalara binip Unkapanı yolu ile Sirkeci ve Babıaliye gittik. Gazete fotoğrafçısı Remzi Hakkı'nı yakalatmadım, dövüp fotoğraf makinesini de almadım. Milliyet gazetesi muhabiri tarafından çekilen 3 numaralı resimde, 2 numara ile gösterilen benim, Elimde cop vardır. Fakat talebeye vurmadım. 15 numaralı fotoğrafta bir numara ile numaralanmış kimsenin ben olup olmadığı hakkında kat'i bir şey söyleyemem. Bana benzemiyor. Yalnız ilk celselerde gösterilen 24 numaralı resim ve beni tespit eden Üniversite kapısındaki coplu resim, 27 Nisana ait değildir. Bu resim 9 Ocak 1960 tarihinde cereyan eden başka bir nümayiş sırasında çekilmiştir, demıştır.

Sadık Gürata: 28 Nisan günü Zeki Şahin Evvelâ atlı polisleri ve sonra da bizi, topluluğu dağıtmak üzere Beyazıt meydanına sevketti. Çıktığımızda cami önlerindeki kadro polisleri merkez polisleri ile jandarma görevlileri orada vazife almışlardı. Bizler kütüphanenin yan ve ön taraflarındaki topluluğu dağıtmakla vazifelendirildik. Halkı dağıta dağıta kütüphanenin arka tarafına kadar geldik, atlı polisler ve sonra da biz taş yağmuruna tutulduk, kaçmaya başladık. Marmara Sinemasının önünde meçhul bir şahıs tarafından iki el silâh atıldı, sonra silâhlar patlamaya başladı. Ben de silâhımı çekip üç el korkutmak maksadı ile havaya ateş ettim. (Not: Sanık soruşturmadaki ifadesinde ihtiyat olarak tabancasını ele aldığını, fakat ateş etmediğini, Örfi İdare Mahkemesindeki 7 mermi attığı hakkındaki zaptı tazyikle imzalatırdıklarını ifade ettiği hâlde, duruşmada hakikati itiraf etmiştir) Atillâ Çoruh'u dövmedim, 2 numaralı fotoğrafta gösterilen kimse benim, demıştır.

Cemil Mutlu: 28 Nisan günü Üniversite kapısında vazifeli iken Zeki Şahin'in emri ile Beyazıt meydanına çıkan 20-25 kadar yaya polise ben de iltihak ettim. Kütüphanenin önüne gelerek halkı dağıtmaya başladık. Atlı polisler ve bize taşlar atılmaya başlandı. Polis noktası ile Marmara sineması arasında iki el silâh atıldı. Ben de silâhıma el attım fakat ateş etmedim.

30 Nisan günü Kumkapı karakolunun önünden nümayişçi gurupu sessizce geçti, müdahalede bulunmadım. Bu arada İhsan Çilekeş, Başkomiser İsmail'in yanına çıktı, az sonra birlikte dışarı çıktıklarında İsmail Çetin, polisler, bunları yakalamalarını ve halka da polise yardım etmelerini söyledi, sivil halk tarafından nümayişçi gurupuna hücum edildi. Yakalananları karakola getirmeye başladılar. Hüseyin Koçyıldırım bir nümayişçi yumruklayıp getirdiğini görerek müdahale ederek elinden kurtardım. Sol kaşı üzerinde bir kanama vardı, Atillâ Çoruh'u dövmedim, demıştır.

Turgut Acuner: Beyazıt meydanı olaylarında atlı polislerin hücumundan sonra Zeki Şahin ve Mehmet Ali Atacan'ın emirleri ile kütüphane tarafına geldik, Marmara sineması istikametine yürüdük, topluluk taş atıyordu. Gelen kamyonun üzerinden resimde gösterilen şahıs atlıyarak polisler taş atmaya başladı, bir atlı polisin çenesine isabet eden taş sebebi ile polis attan düştü, bu şahsı yakalamak için koştum ve

kollarını copladım. Mukavemetini kıramadım, bu sırada halkın hücumuna maruz kaldım. Tabancamı çekip mütecavizlere doğrultarak geri geri çekildim. Sonra silâh sesleri işiterek ben de korkutmak maksadı, ile diğer arkadaşlar gibi havaya 7 mermi attım. Herhangi kimseyi vurmadım, demiştir.

Yaşar Akgün: Beyazıt meydanı olaylarında Zeki Şahin'in emri ile Üniversiteden dışarı çıktık. Meydana geldiğimizde bizden evvel giden atlı polise yaptıkları gibi halk bize de taş atmaya başladı. Geriye çekildik. İki el silâh sesi duyuldu. Komiser Esat gurupu da silâh atmaya başladı. Ben de bulunduğum kütüphanenin sonu ile Şehzadebaşı'na giden tramvay yolu arasında iki el ateş ettim. Kalabalıktan 200-250 metre uzakta idim. Hedefe atsam dahi tesir etmezdi ve hemen yediğim bir taşla bayılmışım, hastahaneye nakledildim. Ateş eden polislerden Kadri Cengiz ve Turgut Acuner'i gördüm. Esasen orada vazife alan 30 kişilik gurupun hepsi ateş etmiştir.

Mehmet Dinçsoy: Zeki Şahin'in emri ile Üniversite bahçesinden çıkarak Beyazıt meydanına gittik, bizden evvel atlı polis taşa tutulmuştu. Bunlara yardım için uğraşırken, biz de taşa tutulduk. Zeki Şahin Kütüphanenin köşesinde bize ateş emri verdi. Kendi de ateş etmeye başladı. Ben de havaya dört mermi attım, kalabalık dağıldıktan sonra Sirkeci'ye geldik, Babıâliden aşağıya inmekte olan kalabalığın üzerine yürüdük, dağıtmaya çalıştık. Ben burada da beş el ateş ettim, demiştir.

Neşet Köseahmetoğlu: Atlı polislerin taş yağmuruna tutulması üzerine bunlara yardımda bulunmak istedik. Bizi de taşlamaya başladıklarından geri çekilerek kütüphane binasına geldik. Burada yüzümden yaralandım. Bütün arkadaşlar havaya ateş etmeye başlayınca, ben de havaya iki el ateş ettim, demiştir.

İsmail Püsküllü: 28 Nisan günü sabahleyin Alpaslan Bilginer'in kumandasında 50 arkadaş evvelâ Beyazıt'a, sonra Üniversiteye gelip bahçeye girdik, burada talebe bizi taşıladı, attan düştüm ve bir kenara çekildim. Saat 13. 20 de Üniversiteden çıkıp Beyazıt meydanına geldik. Burada da taş yağmuruna tutulduk. Kaçmak mecburiyetinde kaldım. Bu sırada atımla düşüp yaralandım. Ağzımdan, burnumdan kan geldi. At beni 15 metre kadar sürükledi. Komiser beni hastahaneye götürdüğü sırada tam saat 14 idi. Yanımda tabancam dahi yoktu. Ateş etmedim, kimseye de tabancamın olduğu ve mermilerini boşalttığım, şeklinde ifadede bulunmadım. Başka suretle de hiçkimseyi dövüp yaralamadım, demiştir.

İsmail Yazıcı: Atlı polis olarak saat 13. 30 sıralarında komiserimiz Alp Aslan'ın emirleri ile Üniversiteden çıkıp meydandaki kalabalığı dağıtırken taş yağmuruna tutulduk. Ağır surette yaralandım, tabancamı çekmeye dahi imkân bulamadım, bana 14 mermi verilmişti. Bilâhare bunu aynen teslim ettim. Ne ateş ettim ve ne de başkaca kimseyi yaraladım, demiştir.

Yapılan duruşmada toplanan delillere nazaran:

İsimleri geçen bu 9 sanığın 28.4.1960 günü Beyazıt Meydanında toplu bulunan

talebeye ve halka karşı kütüphane önünden ve yakınlarından tabancalarını kullanmak suretiyle ve hedef gözeterek ateş edip 200 den fazla mermi sarf ettiklerini, bu ateş sırasında Turan Emeksiz'in yaralanıp şehit olduğu ve mağdur Hüseyin Onur, Hüseyin Irmak, Cengiz Ballıkaya, Vedat Boy'un da tabanca mermileri ile yaralandıkları görgü şahitleri; Remzi Hakkın, Yaşar Akgün, Feridun Sağıroğlu, Rüçhan Ünver, Şahin Yamaner, Erol Tezcan, Melâhat Terzioğlu, Kemâl Akman, Metin Aslangil, Atilâ Çoruh, Nuri Uzunay, Muammer Bilge, Ülkü Sanal, Hadi Sungur, Sevim Akkaya, İsmail Yemenici, Rabia Baltepe, Mazhar Kaya, Ayhan Soysal, Hüseyin Onur, Vedat Boy, Yavuz Ketenci, Oğuz Özbey, Cengiz Ballıkaya, Nazmi Eyibil, İlhan Didar, Güngör Akın, Tufan Ateş, Yılmaz Gence, Hasan Yarlıgan, Hüseyin Irmak, Ayhan Toraman, Ahmet Özgenç, Işın Olcay, Ömer Sami Coşar, Taylan Sorgun, Zafer Atay, Aydoğan İlter, Ayhan Yetkiner, Uğur Damlar, Bekir Kutluay, Cevat Ertener'in, hâdiseye mutabık ve bir birini müeyyit kat'i şahadetleri ile anlaşılmış bulunmaktadır.

Sanıklar, hâdisе yerinde bulunduklarını itiraf etmişler, bunlardan Kadri Cengiz: kendisinin ateş ettiğini itirafıla beraber, sanıklardan Sadık Gürata, Mehmet Dinçsoy, Cemil Mutlu ve Yaşar Akgün'ün ateş ettiklerini gördüğünü, sanıklardan Yaşar Akgün, kendisinin ateş ettiğini itirafıla beraber, ateş eden polislerden Kadri Cengiz, Turgut Acuner'i ateş ederken gördüğünü, sanık Sadık Gürata soruşturma sırasındaki ifadesinde kendisinin ateş etmediğini ve bu husustaki zaptı tazyikle imza ettiğini, ifade etmesine rağmen, duruşmada itiraf ederek ateş ettiğini ifade etmişlerdir. Turgut Acuner ateş ettiğini inkâr ve topluluktan 250 metre kadar uzakta olduğunu söylemesine rağmen aynı mahal ve mesafede taş yiyerek yaralandığını ifade etmekle mesafe bakımından tezada düşmektedir. Atlı polislerden sanık İsmail Püsküllü ve İsmail Yazıcı ateş etmediklerini ve bunlardan İsmail Püsküllü tabancasının dahi bulunmadığını ileri sürmüşlerse de sanık Turgut Acuner, İsmail Yazıcı'nın ateş ettiğini beyan ettikten başka ilk Yardım Hastahanesi personelini teşkil eden şahitler bu iki sanığın ifadelerine atfen olay sırasında ateş ettiklerini serahatle beyan etmişlerdir. Birer birer incelenen ve büyük bir kısmı sanıklar tarafından kabul edilen Beyazıt olaylarına ait muhtelif resimler, bu sanıkların, şahitlerin ifadelerine uygun şekilde kütüphane önünde ve civarında bulunduklarını ve topluluğa karşı mücadeleye iştirâk ve tabancalarını da istimâl etmekte bulunduklarını açıklamaktadır. Nitekim dosya gömlek: 27 de bulunan resimlerden sanık Kadri Cengiz'in elindeki copla gazeteci Remzi Haktan'a doğru gidişi, Remzi Haktan'ın polis Mehmet Direk tarafından zorla götürülüşü, Kadri Cengiz'in elinde tabanca ile resmî kıyafette, duruşu, Belediye Kütüphanesi önünde sanık Sadık Gürata, Turgut Acuner, Cemil Mutlu ve Yaşar Akgün'ün ellerinde tabancalarla ateş etme pozunda bulundukları, sanık Turgut Acuner'in yaralanıp yere düşmüş bir talebenin başında tabancasına sarılmış vaziyette ve diğer bir

resimde Turgut Acuner ve Cemil Mutlu, Feridun Sağıroğlu'na ateş ederken ve yine sanık Polis Kadri Cengiz'in bir sivil memur tarafından zorla götürülen bir talebeye tekme atarken görülen resimleri ve birer birer zikrine imkân olmayan diğer resimler, olayın şahit ifadelerine uygun bir şekilde cereyan etmekte olduğu teyid eder mahiyette görülmüştür:

Adli Tıp Fizik Şubesinin 12.9.1960 Tarihli ve dosya gömlek; 25 de bulunan raporuna göre ölü ve yaralılarından çıkarılan mermi çekirdeklerinin evsaf ve imâl tarzı hususiyeti itibariyle 9 mm. uzun çaplı Brovnik tabancalarına uygun bulundukları ve sanıklardan İsmail Püsküllü, Mehmet Dinçsoy, Sadık Gürata, Kadri Cengiz, Yaşar Akgün, Turgut Acuner, Cemil Mutlu, Neşet Köseahmetoğlu ve İsmail Yazıcı'nın tabancaları ile atılmış olabilecekleri, ancak şehit ve yaralılarından çıkarılan mermi çekirdeklerinin kısmen deformasyona maruz kalmış bulunmaları dolayısıyla mikroskopik reyyor tatbikatı, ile kesin olarak hangi tabanca ile atılmış olduklarının tayin edilemediği anlaşılmaktadır.

Şehit Turhan Emeksiz hakkında, dosya gömlek: 25 de bulunan 29 Nisan 1960 tarih ve 223/4245 sayılı Morg Müdürlüğü raporunda bir adet tabanca kurşununun iç uzuvlarda, bilhassa agorta damarında mucip olduğu tahribattan ileri gelen mebzul iç kanaması tesiri altında vefat eylediği,

Yaralı Hüseyin Onur hakkında 30.4.1960 tarih ve Haseki Hastahanesi birinci cerrahi servisinin raporuna göre: Sol bacak Slorga Trigonu alt köşesi hizasında bir kurşun giriş deliği görüldüğü ve yapılan ameliyatta sol arteria fomerálisın kurşun tesiri ile yırtıldığı venafemoralisin de aynı zamanda harabiyete uğradığının tesbit edildiği,

Yaralı Hüseyin İrmak hakkında, İstanbul Adli Tabipliğinin 16.9.1960 tarihli raporuna göre sırtında sol ketifte bir kurşun giriş deliği görülerek 7-8 inci gotlar arasında bir kurşunun mevcudiyeti dolayısıyla hastanın ahalinin bozulması üzerine cerrahi müdahale ile kurşunun sağ akciğerden çıkarıldığı, bu yaranın hayatî tehlike tevhit ederek üç ay mutat iştigâle engel olacağı,

Yaralı Cengiz Ballıkaya hakkında: 16.9.1960 tarih ve 6001 sayılı İstanbul Adli Tabipliği raporuna göre Cengiz Ballıkaya'nın iki mermi darbesine maruz kaldığı, bunlardan birisinin sol Crista iliaca arka koltuk hattı istikametinden girerek kemikte kırık tevhit edip önde Criota iliaca'nın takriben bir santim üstünde kalmış olduğu ve ameliyatla çıkarılmış bulunduğu tesbit edildiğinden bu yaranın husulü tarihinden itibaren 48 gün hastalığı mucip ve mutat iştigale mani olması suretiyle iltiyam bulmuş ve hayatî için tehlikeli bulunduğuna, ikinci yaranın sağ femorun ortası iç yüzünden girerek aynı tumor arka yüzünden çıkan bir mermi yarası olduğu, ve aksamı azimeyi, lize etmediğine göre yumuşak tesbihlerden geçmiş olduğu anlaşıldığı ve husulü tarihinden itibaren 15 gün hastalığını mucip ve mutat iştigale mani olmak suretiyle iltiyam bulmuş ve hayati için tehlikeli olmadığı,

Yaralı Vedat Boy hakkında, İstanbul Adli Tabipliğinin 31/8/1961 ve 14865 sayılı raporuna göre sağ sakın üst iç yüzünde ufak çapta bir mermi giriş yeri ile aynı sakın dış kısmında daha geniş çıkış deliği olduğu röntgen muayenesinde tibia kemiğini üst arka kısmından şuair bir parçalanması ile alçı tespiti yapıldığının anlaşıldığı kemik kırığı ile müterafik kurşun yarasının 2,5 ay mutad iştigale engel olacağı, anlaşılmıştır.

Bu suretle sanıkların Beyazıt meydanı olaylarında talebeye karşı vaki atışları sırasında müstakil faili gayri muayyen şekilde Turhan Emeksiz'i yaralayıp öldürmüş bulunmalarından Türk Ceza Kanununun 448, 463 ncü maddelerini ihlâl ettikleri,

Yine bu sanıkların mağdur Hüseyin Onur, Hüseyin İrmak, Cengiz Ballıkaya ve Vedat Boy'u tabanca ile müstakil faili gayri muayyen şekilde öldürmeye tam teşebbüsten aynı kanunun 62, 448, 463 ncü maddelerini ihlâl ettikleri, yukarıda isimleri yazılı şahitlerin sarıh beyanları, fotoğraflar ve zikri geçen vesaik ve sanıkların itiraf ve tevil yollu beyanları ile sabit olmuş, ancak, bu fiillerini icrada selâhiyyettar makamın ve zaruretin tayin ettiği hududu tecavüz etmiş olmaları sebebi ile, aynı kanunun 50 nci maddesinin uygulanması kanuna-uygun görülmüştür.

Sanıklardan Cemil Mutlu'nun Kumkapı olaylarında ayrıca efrada sui muamelede bulunduğu ve bunu Atillâ Çoruh ve gerek diğer talebelere karşı işlediği, şahitlerin ifadeleri ve sanığın tevil yollu ikrarı ile anlaşılmış ve T.C. Kanununun 245, 80 nci maddesini ihlâl ettiği kanaat ve reyine varılmıştır.

Sanık Kadri Cengiz ve Sadık Güratanın, efrada sui muamele ve sanıklardan İsmail Püsküllü ve İsmail Yazıcı'nın müstakil faili gayri muayyen surette uzuv tatili suçlarını işledikleri mevcut delillerle subuta ermemiştir.

42- **Mehmet Direk:** Sanığın 28.4.1960 günü Beyazıt meydanı olayları sırasında Vatan gazetesi foto muhabiri Remzi Hakkan'ı yakalıyarak elinden fotoğraf makinesini aldıktan sonra dövdüğü ve şu suretle sui muamelede bulunduğundan T.C.K. nunun 245 nci maddesi gereğince cezalandırılması iddiası ile dâva açılmış, esas hakkındaki mütalâada ise aynı kanunun 64 ncü maddesi delâletiyle 245 ve 80 nci maddeleri ile tecziyesi istenmiştir.

Sanık, soruşturmadaki ifadesinde, fotoğrafçıyı yakalayıp makinesini aldığını, fakat onu dövmediğini; duruşmada ise Remzi Hakkan'ın polis memuru Mustafa Altın tarafından yakalanıp makinesinin alındığını ve kendisini karakola götürmek üzere teslim aldığını, makineyi alıkoyarak götürülmesindeki müşkülât sebebi ile serbest bıraktığını ve fena muamelede bulunmadığını ifade etmiştir.

Şahit ve mağdur Vatan Gazetesi foto muhabiri Remzi Hakkan, mahkemedeki yeminli ifadesinde: (Polisler Kütüphane önünde öğrencilere ateş etmeye başladıkları sırada arkadan gelen bir polis beni saçlarımdan tutarak kütüphanenin arkasına kadar

sürdü ve iki polis beni yere yatırıp dövmeye başladı. Kurtarmaya gelen bir talebeyi polislerden birisi arabanın arka tarafından tabancasını çekip vurdu. Oradan uzaklaşmak isterken karşıma bir polis daha geldi, nereye kaçıyorsun diyerek tabanca kabzesi ile başıma vurdu) demiş ve (3) numaralı fotoğrafta görülen kendisini saçlarından tutup sürükleyen polisin Mehmet Direk olduğunu söyleyerek sanığı teşhis etmiştir.

Şahitlerden komiser muavini Kemâl Akman (Mehmet Dilek'in elinde tabanca gördüğünü ve bunu yerine sokmasını ihtar ettiğini) beyan etmiştir.

Mağdur Remzi Hakkan'ın teşhise müstenit açık beyanı ve dosyadaki sanığın mağduru saçlarından tutarak, fotoğraf makinesini de elinden almış olduğu halde, polis arabasına doğru sürüklemek suretiyle sui muamelede ve cismen eza verecek harekette bulunduğunu gösteren (Gömlek: 27 de üç numaralı resim) karşısında sanığın inkâra matuf savunması kabule değer görülmemiş ve suçu sabit olmuştur.

43- İsmail Çetin:

Sanığın 30 Nisan günü Kumkapı'ya doğru yürüyüş yapan talebe gurupuna mayetindeki polisleri de yanına alarak Demokratlarla birlikte saldırdığı ve bizzat Kan-su Tiryakioğlu, Turgut Hergül, İhsan Günç ve Gürkut Posuter'i dövdüğü ve Demokratlarla birlikte polislerin döve döve karakola götürdükleri talebeye ve diğer onbir nümayişçiye yapılan muameleleri protesto eden Nimet Koçer'in de itile kakıla karakola sevk edilmesini temin ettiği iddiasıyla hakkında T.C. Kanununun 245 ve 80 nci maddelerine göre dava açılmış ve esas hakkındaki mütalâada aynı kanunun 146/1 nci maddesi ile cezalandırılması istenmiştir.

Sanık, soruşturma ve duruşmadaki sorgularında: kendisinin Kumkapı Karakolunda Başkomiser olduğunu, 30 Nisan günü saat yarım ile bir arasında Zeki Şahin'in kendisine telefon ederek karakol istikametinde ilerliyen talebe topluluğunun hazır kuvvet yardımından da istifade edilerek dağıtılmasını ve bunların arasından mümkün olduğu kadar fazla adam yakalanmasını emrettiğini. aynı emrin Emniyet Müdürlüğü santralından da verildiğini, 45-50 dakika sonra ellerinde bayraklarla ilerleyen talebeler sessiz geçeceklerini söylediklerinden memurların müsaadesiyle yürüyüşlerine devam ettiklerini, bu sırada D.P. Bucak idare heyetinde aza bulunan sivil şahıslardan İhsan Çilekeş gelerek "Niçin müdahale etmiyor ve vazifenizi yapmıyorsunuz?" dediğini, halk ve nümayişçiler arasında hâdise çıkacağını anlayarak memurlara topluluğu dağıtmalarını emrettiğini, nümayişçilerin dağıtıldığını ve yakalanan onbir talebeyi Emniyete gönderdiğini, bunların bir kısmının halk tarafından dövülmüş olduğunu ve içlerinde yaralılar bulunduğunu, fakat Emniyet Müdürü tahkikatı biz yaparız dediği için yaralayanlar hakkında bir muamele yapmadığını, şahsen dört talebeyi yakalayıp dövmediğini, Nimet adındaki kadının polis Behçet Korkut tarafından karakola getirildiğini, bu kadının protesto hareketinde bulunduğu söylendiğinden D.P.lilerin tecavüsüne uğrayacağını düşünerek karakola götürülmesini kendisinin söylediğini. hâdi-

se sırasında İhsan Çilekeş ile Refik Eskizanbak'ın bir şahsı ve Hüseyin Koçyıldır ile İsmail Kelleci'nin de başka bir şahsı tuttuklarını görünce müdahale ederek bu talepleri ellerinden kurtardığını ifade etmiştir.

Buna mukabil; yeminle dinlenen amme şahitleri Erol Kirli, Fehmi Atılğan, İhsan Turhan, Turgut Hergül, Kansu Tiryakioğlu, İhsan Günç ve Kayhan Egemen'in görüşüne müstenit ve birbirini müeyyit kat'î ifade ve ihbarları karşısında sanığın, talepleri dövmediğine ve fena muamelede bulunmadığına dair müdafaası kabule değer mahiyette görülmemiştir.

Demokrat iktidar mensuplarının Anayasa'yı tebdil, tağyir ve ilgaya matuf kasıt ve niyetlerinin bir karakol Başkomiseri olan sanık İsmail Çetin tarafından bilindiğine ve fiillerini icraya ayni kast ve niyetle hareket ettiğine dair bir delil ve emmare gösterilememiş olduğundan sanık hakkında T.C. Kanununun 146/1 nci maddesinin uygulanmasına imkân bulunmadığı yolundaki müdafaası varit ve kabule değer mahiyette görülümüştür. Ancak, nümayişçi talebe gurupuna maiyetindeki polisleri emir ile saldırttığı ve bizzat müdahale ederek maiyetiyle birlikte müteaddit şahısları itip kaktığı ve dövdüğü, hakaret ve eza ve cefada bulunduğu toplanan delillerle sübute ermiş ve fiili T.C.K. nunun 245 ve 80 nci maddelerine mümas görülümüştür.

44- Ramiz Albaş:

Sanığın 30.4.1960 günü Kumkapı karakolu civarında vuku bulan talebe nümayişinde Turgut Hergül ile Atillâ Çoruh'u döverek karakola getiren şahıslardan olması sebebiyle hakkında T.C. Kanununun 245 nci maddesiyle dava açılmış ve esas hakkındaki mütalâada ayni kanunun 64 ncü maddesi delâletiyle 245 ve 80 nci maddeleri gereğince cezalandırılması istenilmiştir.

Sanık, soruşturma ve duruşma sırasındaki ifade ve müdafaasında Komiser İsmail Çetin'in emrile öğrenciler üzerine yürüyerek topluluğu dağıtanlar arasında olduğunu, fakat hiç kimseyi dövmediğini ve karakola götürmediğini ifade etmiştir.

Mağdur ve şahit Turgut Hergül "Ramiz Albaş ile Ceyhan Ertoprak isimindeki iki polisin coplarla başına vurarak ve kollarına girerek kendisini karakola götürdüklerini" beyan etmiş ve mahkemede sanığı teşhis etmiştir. Diğer şahit Fehmi Atılğan "Başkomiser İsmail Çetin'in emriyle Ramiz Albaş ve daha bir kaç kişi ile nümayişçilerin üstüne doğru koştuklarını ve kendisinin biraz sonra geriye döndüğünü" duruşmada ifade etmiştir.

Sanığın Kumkapı karakoluna mensup polis memurlarından bulunması ve olay sırasında İsmail Çetinin emriyle ve Fehmi Atılğan'ın da dahil olduğu bir kaç arkadaşı ile birlikte talepleri dağıtmak için faaliyet gösterdiği anlaşılmış ve mağdur Turgut Hergül'ün bütün safhalarda isim zikrederek verdiği ifadeleri ve teşhise müstenit sarıh beyanı karşısında sanığın inkârdan ibaret savunması kabule değer mahiyette görülmemiştir.

45- Sanık Behçet Korkut:

Sanığın 30.4.1960 günü Kumkapı karakolu civarındaki talebe nümayişinde İhsan Günc'ü döven polisler arasında bulunduğundan bahsile T.C.K. nunun 245 nci maddesine göre dava açılmış ve esas hakkındaki mütalâada da aynı kanunun 64 ncü maddesi delâletiyle 245 ve 80 nci maddeleri gereğince cezalandırılması istenilmiştir.

Sanık müdafaalarında; Başkomiser İsmail Çetin'in emriyle olaylara müdahale eden bir kadını Karakola götürdüğünü, nezaret altına alınan onbir talebe ile birlikte isimlerini kaydettiğini, hiç bir talebeyi dövmediğini ve karakola götürmediğini beyan etmiştir.

Buna mukabil şahitlerden Nimet Koçer "Talebeleri yakalayan polisler arasında Behçet Korkut'u da eli coplu olarak gördüğünü ve hâtta müdahale yollu sözlerini buna hitaben söylediğini" diğer şahit İhsan Günc, Behçet Korkut isimlerini tespit ettiğini ve diğer şahit Semih Bilsel, sanığın "Hürriyet istiyorsunuz ha, alın size hürriyet" dediğini ifade etmişler ve bunlardan Semih Bilsel ayrıca duruşma sırasında sanığı teşhis etmiştir.

Sanığın Kumkapı olaylarında öğrencilerin üzerine saldıran polisler arasında bulunduğu, elindeki copu ile vaki hareketleri dolayısıyla şahit Nimet Koçer'in müdahalesine sebebiyet verdiği ve Hürriyet isteyen talebeye hitap tarzı ile şahit Atilla Çoruh'un ifadesine göre, talebeden birini karakolda döverek baygın bir hale getirdiği ve bu suretle efrada karşı sui muamele ve cismen eza'da bulunduğu teşhise müstenit ifadelerle sabit olmuş ve müdafaası kabule değer mahiyette görülmemiştir.

46- Sanık Ali İhsan Çilekeş:

Sanığın 30.4.1960 günü Kumkapı karakolu istikametinde ilerleyen talebeleri yakalamak için polisleri zorlayan gurupun başkanı olduğu ve yakalanıp karakola götürülen talebelerden Turgut Hergül ile İhsan Günc'ü bizzat dövmüş bulunduğu ileri sürülerek T.C. Kanununun 64 ve 245 nci maddelerine göre dava açılmış ve esas hakkındaki mütalâada aynı kanunun 146/1 nci maddesiyle cezalandırılması istenilmiştir.

Sanık duruşmadaki sorgu ve müdafaalarında: Demokrat Parti Nahiye idare kurulumunda muhasebeci olduğunu, 30 Nisan günü 250 kişi kadar bir nümayişçi gurupunun caddeden geçtiklerini, ileride bir kargaşalık olduğunu, hazır kuvvetin sivil ve resmî memurlarını kalabalığı dağıtmaya çalıştıklarını ve mukavemet edenleri yakalayıp karakola götürdüklerini, sivil halka da "Allah aşkına yardım edin" diye bağırdıklarını, kendisinin bu işlere aslâ müdahale etmediğini, yârim saat sonra aynı cadde üzerinde tekrar kalabalık olduğunu, bunların üniversite talebeleri olduğunu o zaman öğrendiğini, merak saikasıyla karakola gittiğinde talebe vafında olmayan 5-6 kişi gördüğünü, polis memurlarına yardım etmediği gibi kimseyi de dövmediğini ifade etmiştir.

Buna mukabil, sanık İhsan Çilekeş'in Kumkapı olaylarında karakol önünden müsaade alarak sessizce geçip gitmekte olan talebe gurupunu görerek, Başkomiser İsmail Çetin'i bunların yakalanması için harekete geçmeğe teşvik ve tahrik eder yollu konuşmasının akabinde etrafına topladığı D.P. li sivil şahıslarla ve polislerle birlikte talebenin üzerlerine hücum ederek yakalayıp dövdükleri ve bunlardan bir kısmının karakola götürülmesinde polislerle birlikte hareket ettiği ve karakola geldiklerinde talebeye fena muamele yapmakta devam eden polislerle yine iştirâk ile karakoldaki talebenin bir kısmına karşı tehditkâr ifadeler kullanarak müteaddit talebeyi dövüp tekmelediği; mağdurlar Turgut Hergül, İhsan Günç ve Kayhan Egemen ile görgü şahitleri Gürkut Bozuter, Hamit İnci, Atillâ Çoruh, Erol Kirli ve Bekir Taşçı'nın hâdiseye tamamen uygun olan ve birbirini tamamlayan ifadeleriyle sabit olmuştur. Sanığın bu fiilinin T.C. Kanununun 146/1 nci maddesine temas ettiği ve bu yolda cezalandırılması, esas hakkındaki mütalâada istenilmiş ise de, İhsan Çilekeş'in Anayasa'yı ihlâl eden sanıklarla kasıt beraberliğini ve bunların fiillerine iştirâkini gösteren bir delil ve emareye dosyada raslanamadığından aynı madde ile cezalandırılmasına kanunî imkân görülememiştir. Ancak, sabit olan fiillerinin delillere göre T.C. Kanununun 64 ncü maddesi delâletiyle 245 ve 80 nci maddelerine uygun bulunduğu kanaatine varılmıştır.

47- Sanık Hüseyin Koçyıldar:

Sanığın, Kumkapı olaylarında polislerle birlikte talebeleri döverek karakola götürmesi sebebiyle hakkında T.C. Kanunun 64 ve 245 nci maddelerine göre dava açılmış, esas hakkındaki mütalâada aynı kanunun 64 ncü maddesi delâletiyle 245 ve 80 nci maddelerine cezalandırılması istenmiştir.

Sanık soruşturma ve duruşmadaki sorgularında: "30.4.1960 günü evinde otururken kalabalık kimselerin koşuşmakta olduğunu görerek merak saikasıyla dışarı çıktığını, Başkomiser İsmail'in polise yardım edin diye bağırdığını, talebelerin sağa sola kaçıştıklarını, bunlardan birini yakaladığını, bir polisin bu talebeyi elinden alıp merkeze götürdüğünü ve başka bir şey yapmadığını ifade etmiştir.

Şahitlerden, Kızılay Kan merkezinde memur Nimet Koçer: "30.4.1960 günü saat 13 sıralarında işimden çıkıp Kumkapı'daki evime dönerken Dispanserin önünde bir kalabalık gördüm. Polisler yakaladıkları çocukları döverek karakola götürüyorlardı. İki polis, yüzünün bir tarafı simsiyah olmuş inlemekte olan bir çocuğu götürürlerken Hüseyin Koçyıldar küfrederek çocuğun üzerine yürüyünce dayanamayıp müdahale ettim. Çocuğu götürmekte olanlardan birisi de İsmail Çetin'di" demiş ve şahit belediye imar müdürlüğünde memur Gürkut Bozuter de: "Sivil Demokratlar ve polisler ayrı ayrı hepimizi dövdüler, ağır yaralandık. Hüseyin Koçyıldır dövenler arasında idi." diye beyanda bulunmuştur. Sanıklardan Cemil Mutlu soruşturma ve duruşma sırasındaki sorgularında: "Birdenbire sivil halk tarafından nümayişçi gurupuna hü-

cum edildi. Yakalananları karakola götürmeğe başladılar, demokratlardan Hüseyin Koçyıldır, namı diğer Gıcık Hüseyin, Çınar ağacı dibinde bir talebeyi yumruklayarak dövüyor ve götürüyordu, müdahale ederek sol kaşı üzerinde hafif bir kanama olan bu genci elinden kurtardım” demiştir.

Şahit Mustafa Kökten’in akıl hastası olduğu anlaşıldığından ifadesi nazarı itibara alınmakla beraber, şahit Gürkut Bozuter’in ifadesindeki serahat ve şahit Nimet Koçer’in, sanığın hareket tarzı dolayısıyla müdahaleye mecbur kalması ve sanıklardan İsmail Çetin ve Cemil Mutlu’nun açık beyanları karşısında sanığın polislerle iştirâk halinde gerek sokakta ve gerek karakolda talebelere hakaret ederek dövmüş olduğu sabit olmuş ve savunması kabule değer mahiyette görülmemiştir.

48- Kâmil Işıklıgil:

Sanığın, 30.4.1960 tarihinde Kumkapı Karakolu civarına gelen nümayişçi talebeleri polisle birlikte döverek, baygın vaziyette olan birini karakola sürüklediğinden dolayı hakkında T.C. Kanununun 64 ncü maddesi delâletiyle 245 nci maddesine göre dava açılmış, esas hakkındaki mütalaada da aynı kanunun 64, 245 ve 80 nci maddeleriyle cezalandırılması istenmiştir.

Sanık Soruşturma ve Duruşmadaki sorgularında: Demokrat Partiye kayıtlı olduğunu, olay günü evinin önünde dururken talebelerin ellerinde bayraklarla Nil Sinemasına doğru yaklaştıklarını, arkalarından koşan bir polis gurupunun talebeleri kovaladığını, topluluktan bir kısmının kaçıştığını, geri kalanların polis tarafından yakalanıp dövüle dövüle karakola götürüldüğünü, kendisinin polise yardım etmediğini, hiç kimseyi yakalayıp dövmediğini ve hâdiseyi müteakip evine döndüğünü söylemiştir.

Buna mukabil, sanıklardan İsmail Çetin’in ifadesinde belirttiği gibi; talebelerin yakalanması için polisi harekete geçiren ye tahrik eden gurupun içinde Kâmil Işıklıgil’de vardır. Talebe topluluğuna polisler ile birlikte saldırdıkları ve sanığın bir talebeye vurmak üzere elini kaldırdığı ve diğer talebeleri de dövenler arasında bulunduğu şahit Bekir Taşçı ve Remzi Çeçen’in yeminli ifadelerinde açıklanmaktadır. Sanık aleyhine şahadet eden Mustafa Kökten’in hakikaten akıl hastası olduğu anlaşılmış ve bu ifadesi nazarı itibare alınmamış olmakla beraber, diğer delillerin tahlilinde, sanığın efrada suî muamelede bulunduğu ve cismen eza verdiği ve bu fiili talebe gurupuna karşı polislerle iştirâk halinde işlediği sabit olmuştur.

49- Sanık İsmail Kelleci:

Sanığın, Kumkapı olayları sırasında polis ile birlikte nümayişçilere hücum ederek mağdur Atillâ Çoruh’a yumrukla vurduğu, gözlüğüne isabet eden yumruğun gözlük camını kırarak yüzüne batmasına sebep olmasına rağmen vurmaya devam ettiğinden hakkında T. C.K. nun 64 ve 245 inci maddelerine göre dâva açılmış, esas

hakkındaki mütalâada aynı kanunun 64 üncü maddesi delâletiyle 245 ve 80 inci maddeleriyle cezalandırılması istenmiştir.

Sanık, soruşturma ve duruşmadaki sorgusunda: o gün fırına ekmek almağa gittiğini, büyük bir kalabalığın toplanmış olduğunu, polislerin yakaladıklarını, döve döve götürdüklerini gördüğünü, kimseyi dövmediğini, fena muamelede bulunmadığını, polise yardım etmediğini, ekmeğini alarak evine döndüğünü ifade etmiştir.

Buna mukabil, sanığın Kumkapı olaylarında Demokrat Partili bir kaç yüz kişilik bir gurupla talebe üzerine saldıranlar arasında bulunduğu ve polis tarafından bir müdahalede bulunulmadan karakoldan iki üç yüz metre kadar uzaklaşmış olan nümayişçi talebe gurubunun dağıtılması için İhsan Çilekeş ve etrafındaki Demokrat Partili kimselerin Başkomiseri tahrik ve teşvik etmeleriyle polisin faaliyete geçtiği ve sivillerle birlikte talebeye saldırdıkları ve bu arada sanığın talebe Semih Bilsel ve Atillâ Çoruh'u ayrı ayrı döverek bunlardan Atillâ'nın yüzünü ve gözünü kanattığı, Başkomiser İsmail Çetin'in ve mağdur şahitlerin sarih ifadelerinden anlaşılmıştır. Bu suretle, sanık, suç işleyen polislerin fiillerine iştirak etmiş ve T.C.K. nun 245 nci maddesini defaatle ihlâl etmiş olduğundan savunması varit bulunmamış ve suçu sabit görülmüştür.

50- SANIK HÜSNÜ TURGUT, 51- SANIK KÂZIM İRİNESİL, 52- SANIK ZEKERİYA TAŞER, 53- SANIK KEMAL ŞİRİNADALI, 54- SANIK ABDULLAH BOZKURT, 55- SANIK HACI MEHMET DAVUTOĞLU, 56- SANIK ALİ KESİCİLER, 57- SANIK AYDIN NABİ EDİS, 58- SANIK MEHMET TOSUN, 59- SANIK TEVFIK TIRYAKI, 60- SANIK ADEM GÜNDOĞMUŞ, 61- SANIK İSMAİL DAMAR, 62- SANIK OSMAN GAZİ GÜLCÜ:

Sanıklardan:

Hüsnü Tyrgut'un, Siyasal Bilgiler Fakültesinde ve 20 Mayıs günü hazır kuvvette talebeleri dövdüğü ve fane muamelede bulunduğu,

Kâzım İrinesil'in, Siyasal Bilgiler Fakültesinde ve 20 Mayıs günü hazır kuvvette, 19 Mayıs günü Anıt-kabir'de eşhasa karşı fena muamelede bulunduğu ve bunları dövdüğü,

Zekeriya Taşer'in İktisadî Bilgiler Fakültesinde talebeleri dövdüğü gibi baygınlık geçirerek yere düşen bir kız talebenin ayıp yerlerine cop dürttüğü ve 20 Mayıs günü eşhasa fena muamelede bulunduğu,

Kemal Şirinadali ve Abdullah Bozkurt'un, bütün nümayişlerde eşhasa kötü muamelede bulundukları,

Hacı Mehmet Davutoğlu'nun, bütün hâdiselerde hunharca hareket ettiği ve rast geleni cop ile dövdüğü,

AliKesiciler'in, Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde ve 19 Mayıs günü

Anıt-Kabir nümayişlerinde ve 20 Mayıs tarihinde hazır kuvvette ve Gazi Terbiye Enstitüsünde talebeleri dövdüğü, çok şiddetli hareketlerde bulunduğu,

Aydın Nabi Edis'in, Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde ve Gazi Terbiye Enstitüsünde ve 20 Mayıs günü hazır kuvvette eşhasa kötü muamele yaptığı,

Mehmet Tosun'un, Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde ve 20 Mayıs tarihinde hazır kuvvette şahıslara kötü muamelede bulunduğu, 19 Mayıs günü nümayişlerde Nesime Sungu'yu çimdiklediği, Tevfik Tiryaki'nin, 20 Mayıs günü efrada kötü muamelede bulunduğu ve 19 Mayıs günü Nesime Sungu'yu dövdüğü ve çimdiklediği ve Şefike Bayındır'ın kolunu büküğü,

Adem Gündoğmuş'un, 20 Mayıs günü hazır kuvvette eşhasa kötü muamelede bulunduğu,

İsmail Damar'ın, Siyasal Bilgiler Fakültesinde yakalanan öğrencileri dövdüğü,

Osman Gazi Gülcü'nün, Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğrencileri cop ile dövdüğü,

İleri sürülerek haklarında T.C.K. nunun 245, 80 nci maddelerine göre dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlaada cümlesinin T.C.K. nunun 64 ncü maddesi delâletiyle 245 ve 80 nci maddeleriyle cezalandırılmaları istenmiştir.

Sanıklar, soruşturma ve duruşmadaki sorgularında:

Sanık Hüsnü Turgut; 29 Nisan günü Eşref Yalçiner'in emriyle Fakültelere gittiklerini, kendisinin Cebeci çayırında halk ile talebe arasında vazife gördüğünü, olayların sonuna kadar buradan ayrılmadığını, 20 Mayıs günü akşam üzeri Örfî İdare'den karakola geldiğini, bir çok jandarma eri ve talebe görüp koşuşuna girdiğini, her iki hâdisede de gerek mahallerinde ve gerek karakolda kimseyi dövmediğini ve fena muamelede bulunmadığını,

Kâzım İrinesil; 19 Mayıs günü Anıt-Kabir'de şahıslara karşı fena muamelede bulunmadığını, 20 Mayıs günü hazır kuvvette de kimseyi dövmediğini,

Zekeriya Taşer; Siyasal Bilgiler Fakültesinde talebeleri dövmediğini, baygınlık geçirerek yere düşen bir kız talebenin ayıp yerlerine cop dürtmediğini, 20 Mayıs günü eşhasa fena muamelede bulunmadığını,

Kemal Şirinadalı; 29 Nisan günü 15-20 kişilik bir polis müfrezesiyle Siyasal Bilgiler Fakültesi önünde hazır kuvvette beklediklerini, balkondan taş yağmuruna tutulunca başından yaralanarak sıhhi imdat arabası ile hastahaneye kaldırıldığını, sonradan Kızılay ve Sıhhiye'de vazifelendirildiğini, fakat, kimseye karşı kötü muamelede bulunmadığını, 18 numaralı fotoğrafta talebeyi götürenin kendisi olduğunu fakat zor kullanmadığını,

Abdullah Bozkurt; sadece Kızılay nümayişinde vazifeli olarak bulunduğunu, diğer nümayişlerde vazife almadığını, kimseye fena muamelede bulunmadığını, yanlış

teşhis sebebiyle mahkemeye sevk edildiğini,

Hacı Mehmet Davutoğlu; Merkezin demirbaş ambar memuru olduğunu, hiç bir hâdiseye gitmediğini, Abbas adındaki kimse tarafından garazen gösterildiğini,

Ali Kesiciler; Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesine gitmediğini, 19 Mayıs nümayişinde vazife almadığına, 30 Nisan günü Eşref Yalçiner'i Gazi Terbiye Enstitüsüne götürdüğünü, hiç bir hâdisede kimseye bir şey yapmadığını,

Aydın Nabi Edis; Kayseri Polis Okulundan 30 Nisan'da Ankara'ya geldiğini, bu hususu tesbit eden vesikaların dilekçesine eklendiğini, bu sebeple 29 Nisan'da cereyan eden Fakülteler hâdisesinde bulunmasına imkân olmadığını, vazifeye fiilen 1 Mayıs'ta başladığını, bundan sonra cereyan eden hâdiselerde de bulunmadığını ve kimseye fena muamele yapmadığını,

Mehmet Tosun; 29 Nisan hâdiselerinde 7-8 arkadaşı ile birlikte Gaz ekibine ayrıldıklarını, Fakültelerde caddeden kimseyi geçirmemekle vazifelendirildiğini, ülser hastalığı olduğu için kenara çekilip oturduğunu, kimseye fena bir muamele yapmadığını, 19 Mayıs'ta Tandoğan meydanında vazifeli olup hiç bir yere ayrılmadığını, Nesime Sungu adındaki kadını görmediğini, 20 Mayıs'ta saat 19'a kadar Esenboğa hava alanında kaldıktan sonra karakola döndüğünü ve oradan da evine gittiğini, Ertuğrul Güven adındaki şahsın kendisini yanlışlıkla bildirdiğini, şahadetinin tesbitinde bunun meydana çıkacağını,

Tevfik Tiryaki; 19 Mayıs günü Kızılay'da vazifeli iken Anıt-Kabir'de nümayiş var dedikleri için arabalarla gittiklerini, oraya gitmeden nümayişçilerin dağıtılmış olduğunu, yalnız polis okulundan iki acemi memurun Şefika Bayındır'ı kolundan tutup götürürlerken gördüğünü, bu hanımı Erzincan'dan tanıdığı için müdahale edip kendisini polislerin elinden alarak arabaya bindirdiğini, zor kullanmadığını ve kolunu bükmediğini, Nesime Sungu'yu ise hâdisе yerinde değil, karakolda gördüğünü, bu hanımı da dövmediğini ve çimdiklemediğini,

Adem Gündoğmuş; 20 Mayıs'ta hazır kuvvette kimseye kötü muamelede bulunmadığını, o gün Örfi İdare mahkemesinden 19. 30'da karakola döndüğünü, talebelere iyi muamele ettiğini, kendisini isim üzerinden dâvaya kattıklarını,

İsmail Damar; Hâdiseler sırasında hazır kuvvette otobüs şöförü olduğunu, bunun haricinde hiç bir vazife görmediğini, 150'den fazla öğrenciyi emredilen karakollara götürdüğünü, arabadan hiç inmediğini ve kimseye fena muamelede bulunmadığını,

Osman Gazi Gülcü; Siyasal Bilgiler Fakültesi olayında, Eşref Yalçiner'in emri ile karakol arabasına konulan nümayişçilerin başında bulunduğunu, bunları karakola götürdüklerini, hüviyetlerini tesbit etmek için emir aldığından bir daha olay yerine dönmediğini, kimseye karşı sui muamelede bulunmadığını, gösterilen fotoğraflardan Namık Argüç'ün yanında görülenin kendisi olduğunu, fakat diğer iki fotoğraftaki

memurlardan birinin Mustafa, diğ erinin de başka bir polis olduğunu ve halen ikisinin de serbest bulunduğunu,

İfade etmişlerdir.

Sanıklardan Mehmet Tosun hakkında, Ankara 3 ncü Asliye Ceza Mahkemesinin 960/634 esas sayılı dâva dosyası ve İsmail Damar hakkında aynı mahkemenin 960/633 esas sayılı dâva dosyası vazifesizlik kararı ile Adalet Divanına gelmiş ve Divan'ın bakmakta olduğu dâva ile aynı konuda bulunduğu anlaşılarak birleştirilmiştir.

Sanık Mehmet Tosun hakkında Ankara 3 ncü Asliye Ceza Mahkemesinin 1960/400 esas sayılı dâva dosyası ve sanık Hüsnü Turgut, Kâzım İrinesil, Aydın Nabi Edis, Mehmet Tosun ve Adem Gündoğmuş haklarındaki Ankara Toplu Asliye Ceza Mahkemesinin 961/913 esas sayılı dâva dosyaları bu Mahkemelerin vazifesizlik kararlarıyla Yüksek Adalet Divanı'na sevk edilmiş, bunlar hakkında 8.4.1961 ve 10.6.1961 tarihlerinde birleştirme kararları verilmiştir.

Toplanan delillere göre, yukarıda adları yazılı onüç sanığın Ankara'da cereyan eden olaylar sırasında 29 Nisan 1960 tarihinde Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelelerinde, 30 Nisan 1960 tarihinde Gazi Terbiye Enstitüsünde, 19 Mayıs 1960'da Anıt-Kabir: Polis Enstitüsü civarı hâdiselerinde, 20 Mayıs 1960 tarihinde polis hazır kuvvet merkezi binasında ve 29 Nisan'dan 26 Mayıs tarihine kadar Kızılay ve civarında cereyan eden olaylarda vazifeli olarak bulundukları sıralarda nümayiş yapan talebe ve halk topluluklarına karşı toplu ve münferit olarak vaki hareket tarzlarında memuriyetlerini icra ve âmirlerinin emrini infazda kanun ve nizamın tâyin ettiği ahvali tecavüz ederek sui muamele ve cismen eza verecek hallere cür'et ettikleri, talebe ve halk'ı dövüp sürükleyerek copla vurarak ve hazır kuvvet merkezinde dayak ve işkenceden sonra yere su döküp sırtlarına adam bindirmek suretiyle dolaştırıp işkencelerini devam ettirerek suç işledikleri görgü şahitleri Tanzel Gürsu, Kahraman Bay-sal, Yalçın Kılan, Ağabey Arslan, Güneş Tecelli, Nesime Sungu, Şefika Bayındır, İbrahim Özçelik, Adnan Mumcu, Adnan Aknar, Yılmaz Sezek, Sadık Kutlu, İbrahim Hilmi Perek, Tuna Iskır, Okan Üçer, Metin Hançer, Mehmet Başer, Erdoğan Tokatlı, Remziye Batırbaygil, Sabiha İnan, Reşit Çolak, Mehmet Serik, Ragıp Okur, Vasfi Asal, Muzaffer Tuncel, Ali Birikut, Ziya Demir, Ünsal Tuğ'asaygı, Ertuğrul Güven, Turan Çelebi, Nihat Ulukaya, Selçuk Altan, Baki Müftüoğlu, Rıdvan Satioğlu, Mustafa Ekmekçi, Süleyman hâloğlu'nun yekdiğerini tamamlayıcı ifadeleriyle anlaşıldığından ve sanıkların inkâra müteveccih müdafaaları bu deliller karşısında ve ayrıca (Dosya gömlek 11'deki) ve sanıklardan Hüsnü Turgut, Hacı Mehmet Davutoğlu, Ali Kesiciler, Adem Gündoğmuş, İsmail Damar, Osman Gazi Gülcü haklarındaki 27.7.1960 tarihli teşhis zabıt varakası, sanık Ali Kesiciler, Aydın Nabi Edis, Mehmet Tosun haklarındaki 28.6.1960 tarihli teşhis zabıt varakası, sanık Abdullah Bozkurt

hakkındaki 29.7.1960 tarihli teşhis zabıt varakası ve (Gömlek 8 vesika 22'deki) sanık Kemal Şirinadalı, Abdullah Bozkurt, Hacı Mehmet Davutoğlu, İsmail Damar haklarındaki 23.6.1960 tarihli teşhis zabıt varakası muvacehesinde kabule değer görülmemiş ve fiilleriyle T.C.K. nunun 245 ve 80 nci maddelerini ihlâl eyledikleri sabit olmuştur.

63- SANIK EŞREF YALÇINER:

Sanığın, Siyasal Bilgiler Fakültesi olaylarında Emniyet Âmirlerinin verdikleri emirleri yerine getirmek için polisleri teşvik ve teşci eylediği, Kızılay nümayişleri sırasında polislerle talebe yakalamaları için bazen, keza takdîr-kâr ve teşvikkâr emirler verdiği ve hazır kuvvet'de polisler tarafından şahıslara dayak atıldığını gördüğü halde bu kötü muamelelere müdahale etmediği iddiasıyla T.C.K. nunun 64, 245, 80 nci maddelerine göre dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlaada da aynı kanunun 146/1 nci maddesiyle tecziyesi istenilmiştir.

Sanık duruşmadaki sorgu ve müdafaalarında, Hukuk ve Siyasal Bilgileri Fakültesi olaylarında, aldığı emir üzerine hazır kuvveti oraya götürerek İsmail Kuntay emrine verdiğini, kendisinden daha büyük âmirlerin bu kuvveti idare ettiğini, hazır kuvvette kimsenin dövüldüğüne vâkıf olmadığını, 30 Nisan günü Gazi Terbiye Enstitüsündeki nümayişte Namık Gedik'in "Hazır kuvvete talebeleri sevk ettiniz mi" sorusuna karşılık Başbakan'ın emri ile serbest bıraktığı şeklinde bir yalan söylediğini, beş Mayıs günü akşam Namık Gedik, Ethem Menderes, üç General, Vali ve Umum Müdür hazır kuvvete geldiklerinde, Dahiliye Vekili'nin kendisini telsiz odasına çağırarak "Hazır kuvveti niçin Kızılay'a göndermedin" dediğinde telsizin arza yaptığını söylediğini, hiç bir olayda efrada karşı sui muamelede bulunmadığını ifade etmiştir.

Buna mukabil, toplanan delillere göre; Ankara Emniyet Hazır Kuvvetler şefi olan bu sanık 29.4.1960 günü aldığı emir üzerine hazır kuvvet ekibinin başında Hukuk Fakültesinin önüne gelerek polisleri 2-3 sıra halinde dizmiş ve talebe üzerine yürümüştür. Polisler gerek Hukuk ve gerek Siyasal Bilgiler Fakültesinde olayın başlangıcından bitimine kadar talebe ile mücadele ederek tekme, yumruk ve coplarla, hakâret ve küfürlerle sui muamelede bulunduktan başka, bunlardan bir kısmı dışarıda ve bir kısmı içeride tabancalarını da istimâl ederek talebenin yaralanmasına sebebiyet vermişlerdir. Aynı ekibin 19 Mayıs'ta Sıhhiye'de ve Anıt-Kabri ziyaretten dönüşte, Polis Enstitüsü civarında talebeye ve halka hücum ederek kötü muamelelerle yakaladıkları ve hazır kuvvete götürerek sanığın da orada bu tarihte ve 20 Mayıs günü yakalananlara ağır surette hakâret ederek dövdükleri, sanığın da bu dövme hâdiselerine müdahalede bulunmayıp ifade almakla meşgul bulunduğu, Umum Müdürlük mensuplarından teşkil edilmiş bulunan asayiş âmirliği idareciliğini de üzerine alarak polisleri fena muamelede bulunmak yolunda teşvik ve teşci eylediği şahitler-

den Erdoğan Tokmakçıoğlu, İbrahim Torun, Muharrem Yiğit, Şefika Bayındır, Güneş Tecelli ve polis memuru Mehmet Eren'in ifade ve beyanlarından anlaşılmıştır. Sanığın inkârden ibaret olan ve bazı ahvalde daha çekingen hareket ettiğini belirten müdafâası ile muhalefet partisi mensuplarına mülâyim davranışına mütedair beyanları ve suçla bir ilgisi bulunmayan ATATÜRK'ün hayatta bulunduğu zamana ait ibraz ettiği bir fotoğrafı, Ankara olaylarını açıklayan ve birbirini tamamlayan şahit ifadeleri karşısında kabule değer görülmemiş, defaatle efrada kötü muamele yapan ve cismen eza veren polislerin fiillerine azmettirici olarak iştirak ettiği sâbit olmuş, sanığın fiilleri Savcılığın esas hakkındaki mütâlaasında talep edildiği gibi T.C.k. nunun 146/1 nci maddesini ihlâl eder mahiyette bulunmamış olduğu netice ve kanaatine varılmıştır.

64- SANIK MUSTAFA HAMARAT: 65- SANIK RAMİZ ERDOĞAN:

Bu iki sanığın 29.4.1960 tarihinde Siyasal Bilgiler Fakültesinde bina içinde talebelere ve dekana tabancaları ile ateş ettikleri ve atılan tabancalardan iki talebenin yaralanmış olduğu cihetle suçlarının müstakil faili gayri muayyen adam öldürmeğe teşebbüs fiilini teşkil eylediği kabul olunarak haklarında T.C.K. nunun 62, 448, 463, 281, 31 ve 33 ncü maddelerine göre dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlaada ise her ikisinin de aynı kanunun 62, 450/5, 7, 8, 463, 281, 245 ve 80 nci maddelerine göre cezalandırılmaları istenmiştir.

Sanık Mustafa Hamarat sorgu ve müdafâasında: Siyasal Bilgiler olayları sırasında Çankaya emniyet âmirliği kadrosunda vazifeli olup arkadaşları ile beraber Fakültelere götürüldüğünü, kendilerine demiryolu kenarında sivilleri Fakülte tarafına geçirmemek vazifesi verildiğini, Fakülteye girenlerin hazır kuvvet polisleri olduğunu, kendisinin Fakülteye girmediğini ve ateş etmediğini.

Sanık Ramiz Erdoğan: 29 Nisan günü hazır kuvvetten otomobil ile Fakültelere gönderildiklerini, halkın Fakülteye girmemesi için istasyon istikâmetinde bulunan durakta vazife aldığını, Fakülteye girmediğini ve silâh kullanmadığını, ifade etmişlerdir.

Tetkik olunan dosya münderecatına göre: Fakülteler olaylarında vazife alan polislerin olaylardan evvel veya sonra isim zikredilerek her birerinin hangi mevkide ve hangi saatlerde görevlendirildiklerine ve hangi polislerin yine isim zikredilerek ne miktar mermi sarfettiklerine dair sarih bir vesika ve cetvel mevcut bulunmayıp, dosya gömlek 11'de emniyet üçüncü şube müdürlüğünün 2.5.1960 tarihli yazısında cem'an 285 adet muhtelif cinsteki tabanca mermisinin sarfedildiğini umumi surette belirten bir zabıt varakası mevcuttur.

Sanık Mustafa Hamarat, bu raporların tetkikiyle kendisinin ateş etmediğinin meydana çıkacağını ileri sürmekte ise de, mevcut vesaik bu savunmayı teyit edecek

durumda değildir. Buna mukabil şahit Eyüp Türker, Kemal Kocaoğlu ve Cemal Aygen'in birbirini tamamlayan yeminli ifadeleri ile, sanığın Siyasal Bilgiler Fakültesinde sebep ve lüzûm olmadığı halde koridorlarda ateş ettiği ve bu suretle görevinin gerektirdiği hareketler haricinde talebeye fena muamele ve eza verecek fiiller işlediği tezahür etmektedir. Şahitlerin sanık ile aralarının açık olması dolayısıyla aleyhde şehadette bulundukları yolundaki savunma kabule değer mahiyette değildir. Ancak, mevcut delillere ve olayın oluş ve akışına göre, sanığın fiil ve hareketlerinde adam öldürmek kasdının bulunduğu dair bir kanaat da tahassül etmiş değildir.

Diğer sanık Ramiz Erdoğan, aleyhine şehadet eden Mehmet Serik'in kendisini başkasına benzettiğini ileri sürmekte ise de, dosyanın gömlek 11 numarasındaki 27.7.1960 tarihli teşhis zabıt varakasinda bu şahit (ben şu anda içeriye giren Ramiz Erdoğan'ı teşhis ettim, Siyasal Bilgiler Fakültesinde Dekan odasına elinde tabanca ile girerek Dekan'ı ve orada bulunan bizleri tehdit eden bu polisti.) demek suretiyle sarıh bir teşhis yapmış bulunduğundan, aradan geçen uzun zaman dolayısı ile üzerinde resmi elbise bulunmayan ve devamlı mevkufiyetin vücut ve çehrede yapması muhtemel tebeddüller dolayısıyla mahkemedeki teşhiste aynı serahatı gösterememesi, sanığın müdafaasını teyid edecek bir kuvvet ve mahiyette görülememiştir. Bununla beraber, sanığın fiil ve hareketinden adam öldürme kasdının mevcudiyetine dair ve kanaate medar delillere de rastlanmadığından kararname ve esas hakkındaki mütâlaadaki istek de varid görülmemiş ve bu iki sanığın, fiilleri ile T.C.K. nunun 245 ve 80 nci maddelerini ihlâl ettikleri sonucuna varılmıştır.

66- SANIK AVNİ KARACA:

Sanığın Kızılay nümayişlerinde göz yaşartıcı bombalar attığı ve emrindeki erlere talebelerin yakalanmasını emrettiği, bizzat yakaladığı şahısları ite kaka götürüp aşırı ve şiddetli hareketlerle efrada sui muamelede bulunduğu ve madûnu'na suç işlemek için emir verdiği iddiasıyla T.C.K. nunun 64, 245, 80 nci maddelerine ve ayrıca Askeri C.K. nunun 109/1 nci maddesine göre dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlaada ise, T.C.K. nunun 146/1 nci maddesiyle cezalandırılması istenmiştir.

Sanık soruşturma ve duruşmadaki sorgu ve müdâfâalarında: Kızılay'daki nümayişlerin beş Mayıs'ta başlayarak 26 Mayıs akşamına kadar devam ettiğini ve 8 nümayiş olduğunu, ilk gününden beri halk'a Örfi İdare kanunlarına riayet etmeleri hususunda yaptığı ikâz ve ricalara rağmen nümayişlerin devam ettiğini, bu durum karşısında Merkez Kumandan Muavininin verdiği emri yerine getirerek nümayişler sırasında göz yaşartıcı bombaları kullandığını, Nehru'nun geldiği gün kortej'e doğru koşan bir sivil şahsı polislerin yakaladığını, 5-10 kişilik bir grubun bu şahsı polisin elinden almak istemeleri ve müdahale eden inzibatlara karşı da aynı şekilde hareket etmeleri sebebiyle bunların da jeep'le hazır kuvvete sevkine emir verdiğini, yuh diye sesler duyunca bizzat müdahale ederek bağırانları jeep'e koydurup hazır kuvvete

sevk ettiğini, ertesi günü yakalananları inzibatlara teşhis ettirdikten sonra örfi idare mahkemesine gönderdiğini, kimsenin hürriyetini tahdit etmediğini ve dövdürmediğini söylemiştir.

Buna mukabil, sanığın 5 Mayıs'dan inkilâba kadar fasılalarla yapılan talebe nümayişlerinde, talebeye ve halk'a, emrindeki inzibat erleri ile ve bizzat sui muamelede bulunduğu ve cismen eza verecek hallere cür'et ederek şahsen kullandığı gaz bombalarını icapsız ve gelişigüzel halk'ın üzerine attığı, ayrıca nümayişlerde bulunanları aşırı derecede zor kullanarak ve döverek jeep'lere bindirip götürdüğü, halk üzerinde ve arkadaşları arasında bu yüzden şahsına raci bir nefret ve hattâ kin doğurduğu, linç edilmek veya yakılmak yolunda kararlar alıracak kadar kötü tesir bıraktığı ve hattâ bu yüzden kendisinin Harb Okulu'nun yürüyüşü sırasında âmirleri tarafından muvakkaten vazife yerinden uzaklaştırılarak, emniyet altına alındığı. Görgü şahitleri Yalçın Kılan, Ragıp Okur, Muzaffer Yaşar, Necdet Şehirlioğlu, Saim Tezgör, Refik Gürer, Ali Filiz, Fethi Sözer, Fikret Kuytak, Süleyman Keçecioğlu, Rifat Yıldırım, İbrahim Torun, Muammer Ülgen, Reşit Çolak, Mustafa Perçin, Yaşar Başaran ve Mustafa Ogan'ın birbirini tamamlayan ifade ve beyanlarından anlaşılmaktadır.

Ordu iç hizmet kanununun 13 ncü maddesi, Ast'ın aldığı emri vaktinde yapacağını, emri değiştiremeyeceğini ve haddini aşamayacağını açıkça göstermekte ve Askeri Ceza Kanununun 43 ncü maddesinin 3 ncü fıkrası da; mâdunun kendisine verilen emrin hududunu aşması halinde ve âmirin emrinin adlî ve askerî bir suç maksadını ihtiva eden bir fiile müteallik olduğu kendisince malûm ise, suç teşkil eden bir emirde emri verenle birlikte madûna da faili müşterek cezasının verileceği açıklanmaktadır. Sanık Avni Karaca'ya verilen emir, Örfi İdare mevzuatı dahilinde nümayişlerin dağıtılması dahilinde nümayişlerin dağıtılması için kanunun gösterdiği tedbirleri alması merkezindedir. Nümayişçileri bir tefrik dahi gözetmeden T.C.K. nunun 245 nci maddesini ihlâl edecek şekilde cop kullandırarak, döverek ve dövdürerek ve vazifeli ekibin kullanması lâzım gelen gaz bombalarını hem bizzat ve hem de lüzûm ve icap olmayan mahal ve zamanlarda kullanmak, emrin hedefini teşkil etmemektedir. Diğer taraftan, şahit Merkez Kumandanı Muammer Ülgen ve muavini Mustafa Ogan'ın ifadelerinden de anlaşılabacağı üzere, kendisine bu yolda hareket etmemesi de âmirleri tarafından ihtar edilmiş ve arkadaşları tarafından şiddetle tavsiye edilmiştir. Buna rağmen sanık, bir taraftan suç teşkil eden fiillerine devam ederken, tavsiyeleri de şiddetli bir lisanla reddettiği gibi, emrinde bulunan subayları da kendisi gibi hareket etmedikleri için muaheze etmek suretiyle fiilin taaddüdündeki kasdının mevcudiyetini bizzat belirtmiştir. Bununla beraber, esas hakkındaki mütâlâada talep edildiği gibi T.C. K. nunun 146/1 nci maddesini ihlâl ettiğini kabûle imkân yoktur. Çünkü; mevcut delillere göre, Anayasa'yı ihlâl, tağyir ve ilga'ya mütedair

kasdının mevcudiyetini gösteren her hangi bir emmare'ye rastlanmamıştır. Sanık, madûnuna suç işlemek için emir vermeyip, suçu teşkil eden fiilleri bizzat işlemiş olması itibariyle Askeri C.K. nunun 109 ncu maddesiyle cezalandırılması hakkındaki talep kanuna uygun görülmemiştir.

Bu suretle, iddianamedeki sevk maddesi olan T.C.k. nunun 64, 245 ve 80 nci maddelerinin uygulanmasını gerektiren fiilleri sübuta ermiş ve sanığın cürüm kasdına taalluk eden müdâfâaları kabule şayan görülmemiştir.

67- SANIK KEMAL YILMAZ:

Sanığın, Hukuk ve Siyasal Bilgiler olaylarında emniyet kuvvetlerinin başında bulunarak polisleri teşvik ve tahrik eylediği ve Kızılay olaylarında polisler emirler vererek kendisi de nümayişçileri yakaladığı ve kötü muamele ettiği, hazır kuvvette yakalananların teşhis işine nezaret ettiği ve 19 Mayıs olaylarında iki kadını zorla götürmeleri için polisler emirler vererek, tazyik ettirdiği gerekçesiyle hakkında T.C.K. nunun 64, 245, 80 nci maddeleriyle dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlâada; 146/1 nci madde ile tecziyesi talep edilmiştir.

Sanık, sorgu ve müdâfâalarında; (Bölgemde bulundukları için Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri nümayişleri ile Kızılay ve 19 Mayıs'taki olayların cereyan ettiği mahallere gittim, fakat bütün olaylara seyirci kaldım, nümayişçileri yakalamaları için polisler emirler vererek onları tehdit etmediğim gibi, kimseye de fena muamele yapmadım. Hazır kuvvetin bulunduğu karakola bir olayda şahit olduğum için gittim. Ek-21'de bulunan raporu Örfi İdare Kumandanlığından bir Albay'ın isteği ile tanzim edip verdim.) demek suretiyle suçunu inkâr etmiş bulunmaktadır.

Buna mukabil, sanığın 29 Nisan'da Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde cereyan eden olaylarda ve muhtelif tarihlerde Kızılay ve Polis Koleji önündeki olaylarda, polisler emirler vererek tahrik ve teşvik edici ve hattâ tehdit edici hareketleriyle nümayişçi talebenin ve halkın yakalanmasını, hırpalanmasını ve dövülmesini temin ettiği, vazifesi olmadığı halde hazır kuvvet karakoluna giderek, yakalanan talebeleri teşhis ettirdiği, amme şahitleri Mehmet Serik, Süleyman Keçecioğlu, Eyup Türker, Kemal Kocaoğlu, Ağabey Arslan, Zühtü Mete, Muharrem Yiğit, Ziya Temir, Fikret Kuytak, Fazıl Tandoğan, Cemâl Tarakçıoğlu, Osman Tığ, Halis Uğur, Şinasi Gürkan, Ali Birrikut, Mehmet Tosun, Eşref Yalçiner, Sabiha İnan, Ali Filiz ve Muzaffer Ergun'un birbirini tamamlayan şahadetleriyle anlaşılmıştır.

Sanığın imzasını taşıyan (Gömlek 8, vesika 21)'deki 3.5.1960 tarihli zabıt varakasında; Siyasal Bilgiler Fakültesindeki nümayişlerde talebeler arasında muhalefet Milletvekillerinin bulundukları ve ateş edildikten sonra "Bunların hesabını Mecliste soracağız" diye bağırarak yazılmıştır. Halbuki, olayın cereyan tarzına göre; Fakülteye ateş edilmeden evvel bazı muhalefet Milletvekillerinin gelip gittikleri vâki ise de bu yolda hareket ettiklerine dair mezkûr zabıt varakasını teyit eden hiç bir delil

mevcut değildir. Sanık, bu zabıt varakasını Örfi İdare'de vazifeli bir Albayın isteği üzerine tanzim ettiğini bildirmekte ise de, muhtevası hakikate tamamiyle tevafuk etmediği gibi, Örfi İdare Kumandanlığının yetkili şahısları mevcut olduğu halde, bu işi üzerine alması vazifesi dışında bulunan hususata müdahalesini göstermektedir.

Sanık Kemal Yılmaz'ın müdâfâası hilâfına, muhtelif tarihlerde sanık polisleri ef-rada sui muamele ve cismen eza verme suçlarına azmettirdiği ve bu suretle fiillerine iştirake bulunduğu sâbit olmuş, hilâfına vaki müdâfâası, mevcut deliller karşısında varid bulunmamış ve ancak taayyün eden bu fiili esas hakkındaki mütâlâada ileri sürülen 146/1 nci maddeyi ihlâl eder mahiyette görülmemiştir.

68- SANIK DAVUT SİPAHIOĞLU, 69- SANIK AHMET BİLGE, 70- SANIK HAMİD FENDOĞLU, 71- SANIK MEMDUH ALPARSLAN:

Sanıklardan Davut Sipahioğlu ve Ahmet Bilge haklarında, ekserisi D.P. li olan eşhasa ve işçilere nümayişlerde polise yardım etmelerini ve nümayişçileri yakalıyarak dövmelelerini ve vasıtalarla sokmalarını söylemek suretiyle alenen suç işleme-y tahrik ettiklerinden bahsile T.C. K. nunun 311/1 nci maddesine göre dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlâada ise 146/1 nci maddesine göre tecziyeleri,

Sanık Hamid Fendoğlu ve Memduh Alparslan haklarında, nümayişlerde polis gi-bi vazife görerek eşhası takip ve yakalama ve zorla polis arabalarına bindirme gibi işleri yaptıklarından ve Hamid Fendoğlu'nun ayrıca bazı şahıslara polis olduğunu söylediğinden bahsile T.C.k. nunun 252/1 nci maddesiyle dâva açılmış ve esas hak-kındaki mütâlâada Hamid Fendoğlu'nun 146/1 ve Memduh Alparslan'ın 252/1 nci maddelerine göre tecziyeleri,

talep edilmiş bulunmaktadır.

Cebeci D.P. İlçe Başkanı olan sanık Davut Sipahioğlu, sorgu ve müdâfâalarında: partililerden veya işçilerden hiç kimseyi toplayıp nümayiş yerlerine sevk etmediğini, hâdiselere karışmadığını, yalnız Nehru'nun geldiği gün karşılayıcı olarak İl Başka-nının emri ile bazı kimseleri gönderdiğini, bunlara dağıtılmak üzere kendisine para verilmediğini,

D.P. İl idare kurulu üyesi olan sanık Ahmet Bilge, keza sorgu ve müdâfâalarında: Nümayişlere iştirak ederek adam yakalatmadığını, yardımcı olarak D.P. teşkilâtı ve-ya sair yerlerden kimseyi göndermediğini, polistir diye yazılı ve mühürlü kağıtlardan haberdâr olmadığını, yalnız yasak saatlerde gezebilmek için Örfi İdarece verilen kırmızı renkli kartlardan malûmattâr olduğunu,

Kömür tevzi müessesesinde memur olan sanık Hamid Fendoğlu; nümayişlerde polis gibi vazife görerek eşhası takip veya yakalama gibi işler yapmadığını, polis hü-viyeti taşıdığına dair kimseye bir şey söylemediğini, 5 Mayıs hâdisesini herkes gibi seyredirken İhsan Göker ve Fethi Sedef isimli iki subayın talebeleri tahrik ettiğini

görerek bir vatandaş sıfatıyla kendilerini Örfi İdareye ihbar edip şahadette bulunduğunu, aynı hâdisе sırasında Ertuğrul Güven adındaki bir arkadaşının yakalanıp götürülmesi sırasında, kendisinden yardım istemesi üzerine serbest bırakılması için tavassutta bulunduğunu,

Ankara Hukuk Fakültesinde talebe olan sanık Memduh Alparslan; 5 Mayıs günü nümayişin dağıldığı sırada Hamid Fendoğlu ile birlikte Kızılay'a gittiklerini, Hamid'in evvelce tanıştığı Binbaşlıların yanına giderek "Ayıp değil mi, siz halkı kışkırtıyorsunuz" diye söylediğini, cevap vermeyen Binbaşlıların renklerinin sarardığını, Hamid'in kendisine "Milli Müdafaa Vekili Ethem bey Kızılay bahçesindedir, gidip durumu kendisine anlatayım, sen bu subayları takip et" dediğini, bir müddet bu subayları takip ettiğini, bunlardan İhsan Göker ile diğer beş subayın üzerine çullanıp kendisini dövdüklerini,

ifade etmişlerdir.

Buna mukabil sanıklardan Davut Sipahioğlu, Ahmet Bilge, Memduh Alparslan ve Hamid Fendoğlu'nun Ankara'da cereyan eden olaylar sırasında bağlı bulundukları partinin ifratkâr müdafileri kesilerek Ankara Valisi ve emniyet teşkilâtının vazife dışı yardım ve tavassutlarından faydalanmak suretiyle, olaylarda vazife alan polislerle teşriki mesai ederek, zabıta teşkilâtının, gençlik nümayişlerinde kanun ve nizamı tayin ettiği ahvalden başka surette, talebe ve nümayişçiler hakkında sui muameleye ve cismen eza verecek hallerine iştirak ettikleri amme şahitleri İhsan Göker, Fethi Sedef, Saim Tezgör, Hulusi Tunç, Kâzım Gider, Ünsal Tuğasaygı, Bedri Kaya, Sevim Tarakçıoğlu, İsmet Çetinkaya, Ziya Temir, Cahit Tanör, Gazi Eren, Fazıl Tandoğan, Vasfi Asal, Reşit Çolak ve Mustafa Ogan'ın duruşma zaptında tafsîlâtı ile yazılı görgüye müstenit ve hâdiseye mutabık yeminli beyanlarından anlaşılmakta ise de, bu fiil ve hareketlerinin Anayasa'yı ihlâl kasdiyle işlendiğine ve bu konuda mütekaddim bir anlaşmaları mevcut bulunduğuna dair kâfi delil bulunmadığından, esas hakkındaki mütâlâada bunlardan Davut Sipahioğlu, Ahmet Bilge ve Hamid Fendoğlu haklarında 146/1 nci maddenin uygulanmasına dair istek varid görülmemiştir.

Kararnamede sanık Davut Sipahioğlu ve Ahmet Bilge haklarında T.C.K. nunun 311/1 ve Hamid Fendoğlu ile Memduh Alparslan haklarında aynı kanunun 252/1 nci maddeleri ile ceza talep edilmiş bulunmakla beraber bu dört sanığın fiilleri bu maddelere temas etmeyip T.C.K. nunun 245 nci maddesini ihlâl ettiği nazara alınmak suretiyle duruşma sırasında usûl hükümlerine göre kendilerine bu konuda mütemmim müdâfâa hakkı verilmiştir,

Filhakika, sanıkların inkârlarına rağmen olaylarda vazife alan ve efrada sui muamele, eza ve cefa yapan ve bu fiilleri sabit bulunan polislerle iştirak halinde aynı fiilleri defaatle işledikleri yukarıda isimleri yazılı şahitlerin birbirini tamamlayan ifadeleri ve sanıklardan Hamid Fendoğlu ile Memduh Alparslan'ın 8.5.1960 ve Davut

Sipahioğlu'nun 16.5.1960 tarihinde Örfi İdare Hâkimine verdikleri ifadelerinde; kendilerinin polise yardım ettiklerini ve nümayişe katılan subayları ihbar ve takip ettiklerini bildiren (Dosya gömlek 47) açık ikrarları ile sâbit olmuş ve mevcut delillere göre bu dört sanığın hareketlerinin T.C.K. nunun 64 ncü maddesi delâletiyle 245 ve 80 nci maddelerine uygun bulunduğu netice ve kanaatine varılmış ve sanıkların müccerret inkâra müntehi olan müdâfâaları, mevcut deliller karşısında kabule değer mahiyette görülmemiştir.

XII- Mehmet Dinçer - 72, Talia Bali Aykan - 73, Cemil Cahit Tokar - 74,

28.4.1960 günü Beyazıt meydanındaki olaylar sırasında ateş eden polislerin tabanca kurşunu ile yaralanıp öğrenci arkadaşları tarafından taksiyle hastahaneye sevki sırasında şehit olan Turan Emeksiz'in otopsi 29.4.1960 tarihinde Tıp Fakültesi İkinci Dahiliye Kliniği otopsi salonunda Morg Müdürü Mehmet Dinçer Ve Patoloji Doçenti Talia Bali Aykan tarafından ve Cumhuriyet Müddeiumumi Muavini Cemil Cahit Tokar huzurunda yapılmıştır.

Otopsi zabıt varakasının ölüm sebebini ihtiva etmemesi, cesetten çıkarılan kurşunun vasıfları ile tesbit edilip muhafaza tedbiri alınmaması, aynı gün tanzim edilen ve bir çok noktaları otopsi zabıt varakasına uygun bulunmayan raporda ölüme, sert bir satha çarparak istikâmet değiştirme ve sekme neticesinde vücuda dahil olan bir kurşunun dahilî bir kanama ile sebebiyet verdiğinin gösterilmesi, kurşun giriş deliğinin otopsi zabıt varakasından diğer raporlara uygun olmayan bir şekilde tavsif edilmesi ve sanık Talia Bali Aykan'ın yarayı süngü yarasına benzettiğinin açıklanması sebepleriyle sanık Doktor Mehmet Dinçer'in görevini kötüye kullandığı ve diğer sanık Talia Bali Aykan'ın vazifesi icaplarını yapmamak suretiyle bu halin tahaddüsüne müncer olan fiile iştirak ettiği, sanık Cemil Cahit Tokar'ın da ölüm sebebini zapt'a dercettirmemesi ve çıkan kurşunun değişmesini önleyici tedbirleri almaması yüzünden memuriyet görevini kötüye kullandığı iddiası ile kararnamede her üç sanığın T.C.K. nunun 240 ncı maddesi gereğince cezalandırılmaları istenmiş, esas hakkındaki mütâlâada ise;

Mehmet Dinçer hakkında T.C.K. nunun 240, Cemil Cahit Tokar hakkında aynı kanunun 230 ncü maddesiyle ceza talep edilmiş, Talia Bali Aykan'ın ise beraati istenmiştir.

Her üç sanık haklarındaki sevk maddeleri ve suç vasfı duruşma sonuna kadar değişmemiş bulunduğuna göre 113 sayılı af kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı hükümler eklenmesine dair olan 134 numaralı kanunun 1 nci maddesi hükmünce haklarında takibat yapılmaması icap eder.

BERAAT EDENLER

İstanbul Olaylarında:

75- Sanık Kemal Aygün: İstanbul Üniversitesinde Demokrat Parti hesabına bir istihbarat teşkilâtı vücuda getirerek, nümayişler başlamadan evvel ve başladıktan sonra daima tenkil makamları ile yakinen irtibat ve alâkasını devam ettirerek, hâdiselerin vukuuna meydan verdiği, ve 30 Nisan 1960 günü yürürlüğe giren 15 numaralı ve en küçük topluluklara derhal ateş edileceğine dair olan kanunsuz emri Vali Ethem Yetkiner'le birlikte hazırladığı, yine yaralanan Rektörün kanlı gömleğini yok ettiğini ve böylece hâdiselerin mebbeinden başlamak suretiyle adam öldürmek suçuna manen müzaharette bulunduğu ve suç delillerini yokettiği kabul edilerek T.C.K. nunun 65, 450/5-7-8, 296 ncı maddelerine tevfikan hakkında dâva açılmış,

Esas hakkındaki mütâlâada ise sanığın T.C.K. nunun 146/1 nci maddesiyle tecziyesi istenilmiş ise de: Duruşmada dinlenen şahitlerin hemen hepsi, sanığın İstanbul olaylarında hiç bir rolü bulunmadığını, daima yatıştırıcı siyaset takip ettiğini beyan eyledikleri gibi, Üniversite'de Demokrat Parti hesabına bir istihbarat teşkilâtı kurduğunu söylememiş bulunduklarından ve Üniversite'de mevcut bazı Demokrat Parti'ye sempati besleyen talebelerin Üniversitede cereyan eden hâdiselerden sanığı haberdâr etmeleri mümkün olduğundan ve şahit olarak dinlenen, üçüncü zırhlı tugay kumandanı Refik Tulga hâdiselerin vukuu sırasında Valinin otomobilinde iken sanığın kendisine yumuşak bir ifade ile (Allah muininiz olsun) dediğini, Rektör Sıddık Sami Onar ise Vilayete götürüldüğü zaman kendisini orada gören Kemal Aygün'ün "Hocam bu ne hal" diyerek iki elini yüzüne kapattığını ve teessür alâmetleri gösterdiğini, kırılan gözlüğünü derhal tamir ettirdiğini, çok nazik ve iyi muamelede bulunduğunu bildirmiş olduklarından,

15 numaralı tebliğin hazırlanması sırasında Vilâyet makamında bulunmuş ise de sanık Vali Ethem Yetkiner'in de bildirdiği gibi bu tebliğin hazırlanmasında sanığın hiç bir rolü bulunmadığı ve tebliğin, Celâl Bayar'ın emri üzerine Vali Ethem Yetkiner tarafından kaleme alınmış olduğu da dosyada mevcut eski harflerle olan yazısının Ethem Yetkiner'e aidiyetiyle sabit olduğundan ve gerek kararnamede ve gerekse esas hakkındaki mütâlâada bildirilen suçları sanığın işlediğini gösterecek başkaca kanaat bahş delil elde edilemediğinden müsnet suçların sabit olamadığı netice ve kanaatına varılmıştır.

76- Sanık Ferit Sözen:

Bütün nümayişler sırasında Faruk Oktay'la birlikte Üniversite bahçesinde bulunduğu ve Üniversite holüne öldürücü mahiyetteki bombaların atılmasına emir verdiği ve kendi huzurunda ölümle neticelenen hâdiselere polislerin sevk edildiği öldürme suçlarına manen müzahir olduğu kabul edilerek adam öldürmeğe azmettir-

mek iştirak ve efrada sui muamelede bulunmak suçlarından hakkında T.C.K. nunun 65, 67, 450/5-7- 8, 71 nci maddelerine tevfikân dâva açılmış,

Esas hakkındaki mütâlâada ise T.C.K. nunun 146/1 nci maddesi gereğince ceza-landırılması istenilmiş ise de:

Üniversite olaylarında Üniversite bahçesinde bulunduğu anlaşılmamasına rağmen bu sanığın talebelere ateş açılması veya gaz bombası atılması için emir verdiğine, veya bizzat ateş ettiğine dair bir şahadet mevcut bulunmadığından ve Üniversite olaylarının vukuu ile uzaktan veya yakından bir alâkası bulunduğunu gösterecek kanaat bahş delil de elde edilemediğinden maznunun münhasıran olaylar sırasında Üniversite bahçesinde bulunmasının ve (hâdis mahallinde Emniyet Müdürü ve harekâtı idare eden diğer mes'ul âmirler mevcut iken, yapılanlara hiç bir müdahale yetkisi bulunmadığı cihetle) yanında talebeye bomba atılması ve yine polislerin ölüm ve yaralanmalarla neticelenen Bayazıt meydanına sevk edilmesinin bu sanığın işlenen suçlara iştirak ettiğini gösteremeyeceğinden sanığa isnat olunan suçların hiç birinin sabit olmadığı netice ve kanaatine varılmıştır.

77- Sanık Nevzat Yalçın:

Üniversite bahçesindeki zabitanın tecavüzi hareketlerine iştirak ederek toplu haldeki bir çok talebelere karşı hedef ittihâzı suretiyle silâhla ve öldürmek kastıyla ateş açtığı, ve yine silâhsız olduğunu bildiği talebelere herhangi birisi tarafından atılan silâh kurşunu ile yaralanmış gibi göstermek için kendi tabancası ile bizzat kendi elini vurarak yaraladığı ve keyfiyeti âmirlerine de bu suretle ihbarla suç tasni eylediği ve ayrıca talebelere karşı fena muamelede bulunduğu kabul edilerek, adam öldürmeğe nakıs teşebbüs ve efrada sui muamele ve suç tasniinden hakkında T.C.K. nunun 64, 61, 448, 31, 33, 245, 283/2 nci maddelerine tevfikân dâva açılmışsa da,

Mahkemede dinlenen şahitlerin hiçbirisi, hattâ sanıklar dahi bu sanığın tabanca ile ateş ettiğini veya ateş edilmesi için emir verdiğini söylemedikleri gibi, sanığın müdâfaasında bildirdiği şekilde, Mustafa Saral'dan aldığı emir üzerine Üniversite bahçesine gittiği ve o anda atılan tabanca mermilerinden birisiyle sol elinden yaralanarak hastahaneye kaldırıldığı ve bu suretle sanığın diğer hâdiselerde ve şahıslara fena muamelede de bulunmadığı ve elinden, kimin tarafından yaralandığı anlaşılamayan sanığın o anda talebeler tarafından atılan kurşunla yaralandığını bildirmesinde suç tasnii unsurlarının mevcut bulunamayacağı ve (Dosya gömlek 25) de mevcut Adli Tıp Fizik Şubesi raporu da sanığın tabancasının atılmamış olduğunu bildirmek suretiyle sanığın müdâfaasını teyit etmiş bulunduğundan ve sanığa isnat olunan suçları işlediğini gösterecek başkaca delil de elde edilemediğinden Divan Başsavcılığının da talebi veçhile sanığın suçu sabit görülememiştir.

78- Sanık Mehmet Ali Atacan ve 79- Esat Erözbeğ:

Üniversite bahçesindeki olaylar sırasında Zeki Şahin'in emri ile Üniversite holüne bomba attırdıkları ve yine tabancaları ile ateş ettikleri kabul edilerek adam öldürme suçuna iştiraktan dolayı T.C.K. nunun 64, 450/5-7-8, 31, 33 ncü maddelerine tevfikân dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlaada da her iki sanığın 61, 450/5-7-8, 31, 33 ncü maddeleri gereğince cezalandırılmaları istenilmişse de dinlenen şahitler, bu iki sanığın, Üniversite holüne bomba atmaları için polisleri emir verdiklerini görmedikleri gibi tabanca ile ateş ettiklerini de görmediklerini bildirmiş olduklarından ve dosyada mevcut fotoğraflarda da sanıkların isnat olunan suçları işlediklerini gösterecek resimler mevcut bulunmadığından ve bir kısım şahitler heriki sanığın, ateş etmek isteyen polisleri dahi ateş etmekten vazgeçirdiklerini bildirdiklerinden ve bazı sanıkların bu sanıklara "tabanca attılar" şeklindeki suç isnatlarının da samimi olmadığı neticesine varıldığından her iki maznuna isnat olunan suçlar sabit görülmemiştir.

80- Sanık Hakkı Yayıncı:

Üniversite bahçesinde talebelerin toplandığı bir sırada sür'atle gelen jeep'den inen bütün sivil polisler gibi jeep'den iner inmez talebelere teveccüh ederek ateş ettiği ve bu suretle arkadaşları ile bu fiillere katıldığı kabul edilerek, kasten adam öldürmeğe nakız teşebbüs suçundan dolayı T.C.K. nunun 64, 61, 448, nci maddelerine tevfikân hakkında dâva açılmış ise de sanık hâdisе günü aldığı emir üzerine Üniversite bahçesine gittiğini kendisi de kabul etmekle beraber, ateş etmediğini ve esasen kule dibinde jeep'den indiğini ve telefonla durumu bildirmek üzere çarşı hanında Sait Özerk'in dükkânına gittiğini ve döndüğü zaman da silâhların atılmış olduğunu ve bilâhare Emniyet Müdürünün emriyle Rektörün Emniyet Müdürlüğüne götürüldüğü sırada birlikte gittiğini bildirmiş ve sanığın bu müdafaasının aksini ispata yarıyacak bir delil ve emâre elde edilememiştir. Gerçi dosyada gömlek 26 vesika 17'de sanığın imzasını da havi Üniversite bahçesindeki hâdisenin oluş şeklini izah eden bir zabıt varakası mevcutsa da bu zabıt varakası sanığın hâdisе mahallinde bulunduğunu göstermekle beraber iddia edildiği şekilde tabancası ile ateş ettiğini gösteremeyeceğinden ve duruşmada şahitler sanığı teşhis edemediklerinden Divan Başsavcılığının da talebi gibi, isnat olunan suç sabit görülmemiştir.

81- Sanık Ali Kutsal:

Sûvari polislerinin Bayazıt meydanında talebelerin üzerine saldırmaları sırasında atılan taşlardan atının ürkerек yere düştüğü anda tabancası ile ateş ettiği ve bu suretle şehit olan Turan Emeksiz'i kasten ve müstakil faili gayri muayyen olmak üzere öldürmek ve ağır surette yaralanan Hüseyin Onur, Vedat Boy, Cengiz Ballıkaya, Hüseyin İrmak'ı müstakil faili gayri muayyen olmak üzere kasten öldürmeğe

tam teşebbüs ve atlı polislerin hücumunda yaralanan Derviş Aslan'ın uzuv tatiline müstakil faili gayri muayyen şekilde sebebiyet verme suçlarından T.C.K. nunun 64, 448, 463, 62, 448, 463, 456/3, 463, 251, 71, 31, 33 ncü maddelerine tevfikan hakkın-da dâva açılmış,

Ve esas hakkındaki mütâlaada yalnız Derviş Aslan'ın uzuv tatiline sebebiyet verdiği kabul edilerek 456/3, 463, 251 nci maddeleri gereğince cezalandırılması istenilmişse de,

Sanık müdâfaasında diğer süvari polisleri ile birlikte nümayişçilerin ileriye geçmelerine mani olmak için Bayazıt meydanına sevk edildiği sırada henüz toplulukla temas etmeden atılan bir taş göğsüne isabet ettiğinden at'dan düştüğünü ve o anda tabancasını çekmiş ise de atmadığını bildirmiş ve şahitler de sanığın bu müdafaasını teyit etmiş ve iddia edildiği şekilde bu sanığın, ölen ve yaralananlara karşı tabanca atarak onları yaraladığını ve yine sanığın atı ile Derviş Aslan'a çarpıp yere düşürdüğünü veya ona vurduğunu gösterecek delil de elde edilemediğinden, (Dosya gömlek 27) de mevcut fotoğraflardan birinde sanığın elinde tabanca olduğu görülmekle beraber duruşmada dinlenen şahitlerden Yusuf Ziya Bahadır ve Hasan Tuna, sanığın tabancasını çektiği zaman henüz ateş etmeden tabancasını elinden aldıklarını sarih olarak bildirmiş bulunduklarından, isnat olunan suçları sabit görülememiştir.

82- Alparslan Bilginer, 83- Cahit Akbaş, 84- Mehmet Baş, 85- Fehmi Bıçak, 86- Cemalettin Çağlı, 87- Erol Işık, 88- Turgut Ergindeniz, 89- Hasan Erdağ, 90- Osman Oğuz, 91- Osman Tozlu, 92- Tevfik Tüzüner, 93- Ali Ülgen, 94- Naci Yaman, 95- Mustafa Özgenç ve 96- Hilmi Elmas:

Bu sanıkların Bayazıt meydanında atları ile talebelerin üzerine hücum ettikleri ve bu sırada yere düşen Derviş Aslan'ın başına atlardan birisinin ayağının çarpması ile yaralanarak gözlerinin kör olmasına sebebiyet verdikleri kabul edilerek faili gayri muayyen şekilde uzuv tatili suçundan dolayı T.C.K. nunun 456/3, 463, 251 nci maddelerine tevfikan haklarında dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlâada da aynı maddeler gereğince cezalandırılmaları istenilmiş ise de:

Dinlenen şahitlerin hiç biri hattâ mağdur dahi maznunların isnat olunan suçu işlediklerine dair bir beyanda bulunmadıkları gibi (Dosya gömlek 25) de mevcut Adli Tıp Meclisinin 8.5.1961 gün ve 4173/3775 sayılı raporuna göre, mağdurdaki yaranın kuvvetli bir tesir ile yere çarpma neticesinde husule gelebileceği bildirilmiş ve mağdurun kalabalık içerisinde kaçarken de yere düşerek bu şekilde yaralanmasının imkân dahilinde olduğu cihetle bütün sanıklara isnat olunan bu suç sabit görülmemiştir. Geri kalan sanıklardan:

97- Ali Galip Yıldırım: Üniversite bahçesinde talebeleri yakalamaya çalıştığı ve Ferit Gündoğan'ı sopaladığı ve Mustafa Bilgili'yi karakolda dövdüğü,

98- Ceyhan Ertoprak: Kumkapı olaylarında yakaladığı Turgut Hergül ve Görkut Bozuter'i dövdüğü,

99- Asım Kırmacı: Vilâyet konağında İsmail Teker isimdeki şahsı dövdüğü,

100- Tahsin Cinemre: 28 Nisan günü Üniversiteye ilk giren sivil polis ekibini taşıyan jeep'in şoförü olması hasebiyle, jeep'i talebenin arasına sür'atle ve zik zak yaparak sokmak suretiyle bazı talebelerin yaralanmasına sebebiyet verdiği kabul edilerek bütün bu sanıkların efrada karşı sui muamelede bulunma suçlarından dolayı T.C.K. nunun 245, 80 nci maddelerine tevfiikan haklarında dâva açılmış, esas hakkındaki mütâlâada da aynı maddelerle cezalandırılmaları istenilmiş ise de,

102- Sanık Refik Eskizambak: Kumkapı olaylarında polislerle birleşip talebelerden Mesih Bilsel'i dövdüğü ve diğer talebelere fena muamelede bulunduğu kabul edilerek efrada sui muamele suçunu azmettirmek ve iştiraktan dolayı T.C.K. nunun 64, 245 inci maddelerine tevfiikan hakkında dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlâada da aynı maddeler gereğince cezalandırılması istenilmiş ise de, sanık hakkındaki tek şahit mağdur Mesih Bilsel soruşturmadaki ifadesinde sanığın bulunduğunu ifade etmiş, kendisini dövdüğü hakkında hiç bir şey söylememiş, olduğu gibi duruşma sırasında da sanığın dövdüğü hakkında beyanda bulunmamış ve diğer sanıkları teşhis ettiği halde bu sanığı teşhis edemiş ve bu sebeple sanığın suçu sabit görülmemiştir.

Ankara Olaylarında:

103- İsmail Küntay, 104- Kenan Koç, 105- Cemal Tarakcıoğlu:

Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerine polislerin ve polis görevlilerinin girerek ateş etmelerine emir verdikleri ve bu suretle Siyasal Bilgiler Fakültesindeki yaralamalara iştirak ettikleri kabul edilerek kasten adam öldürmeye teşebbüs fiiline azmettirmek ve efrada karşı sui muamele suçlarından dolayı T.C.K. nunun 64, 62, 448, 245, 80, 31, 33 üncü maddelerine tevfiikan haklarında dâva açılmış ve esas hakkındaki mütâlâada İsmail Küntay ile Kenan Koç'un 146/1 ve Cemal Tarakcıoğlu'nun da 62 delâleti ile 450/5, 7, 8, 463, 281, 245, 80 inci maddeleri gereğince cezalandırılmaları istenilmiş ise de,

Duruşmada dinlenen bütün şahitler sanık İsmail Küntay ve Kenan Koç'un polisleri Fakülteye hücum ve ateş ettirmek şöyle dursun bilâkis gerek sözleri ve gerek hareketleri ile polislerin aşırı fiillerine ve Namık Argüç'ün şiddet hareketine bütün gayretleri ile mani olmaya çalıştıklarını ve diğer günlerde cereyan eden olaylarda da daima vazife yapar görünerek yakalanan talebeyi bir taraftan serbest bıraktıklarını lehlerine olarak ifade etmişler. Sanık Cemal Tarakcı hakkındaki tek görgü şahidi Yusuf Akbaş

Sanıklar müdafaalarında isnat olunan suçları inkâr etmiş ve maznunlardan Ali Galip Yıldırım tarafından hırpalandığı ve dövdüğü iddia edilen şahitler, bu sanığı

evvelce resimlerden teşhis etmelerine rağmen duruşmada teşhis edemediklerinden, Ceyhan Ertoprak tarafından dövüldükleri iddia olunan şahitlerden Görkut Bozuter adresinde bulunamadığı için Soruşturmadaki ifadesi mahkemede okunmuş ve ifade de sanığı fotoğraftan teşhis ettiğini,

Diğer şahit Turgut Hergül ise sanığı duruşmada teşhis edememiş ve ikame edilen deliller, Ceyhan Ertoprak'ın suçluluğu hususunda tam bir kanaat vermemiştir.

Asım Kırmacı tarafından dövüldüğü iddia edilen mağdur ve şahit İsmail Teker, Vilâyet kapısı önünde sanık tarafından dövüldüğünü ifade etmiş isede sanığın Emniyet ikinci Şubede foto muhabiri polis memuru olduğu, Vilâyet kapısında vazife alacak memurlar yanında bulunmasının muhtemel bulunmadığı ve bu şahadeti takviye ve teyit edecek başka bir delilin mevcut olmadığı anlaşılmakla suçu sabit görülmemiştir.

101- Sanık Yusuf Selçuk: Polis elbisesi giyerek talebelere ateş ettiği ve hatta arkadaşlarına da aynı şeyi teklif ederek onları bu suçu işlemlerini teşvik etmek suretiyle, kasten ve müstakil faili gayri muayyen olmak üzere adam öldürmek ve dört şahıstan dolayı müstakil faili gayri muayyen olmak üzere kasten adam öldürmeğe tam teşebbüs, memuriyetin gasbı suçlarından dolayı Türk Ceza Kanununun 64, 448, 463, 62, 448, 463, 251, 252/1 inci maddelerine tevfikân hakkında dâva açılmış ise de,

Bu sanığı kendi köylüsü olan şahitlerden Lâtif Özbek'in ihbar ettiği ve isnat edilen fiilleri gözü ile görmeyip sanıktan işittiğini söylediği, diğer şahitlerin de yine köy sakinlerinden olup, gerek muhbirin ve gerek diğerlerinin 25 seneden beri aralarında mevcut bir kan dâvası sebebiyle, sanıktan intikam alma düşüncesi ile bu yolda ifade verdikleri, duruşma safhatından anlaşılmış ve ihbar edilen hususata dair başka bir delil de gösterilememiş bulunduğundan, esas hakkındaki mütâlâada açıklandığı gibi suçu ise, soruşturmadaki ifadesinin aksine olarak sanığın polisleri içeri mi girin, geri mi çekilin dediğini hatırlayamadığını beyan etmiş ve esasen olaydaki mevkiine nazaran böyle bir sözü işitip hareketleri giderebilecek durumda bulunmadığı da anlaşılmış olduğundan, her üç sanığın suçu sabit görülmemiştir.

106- Niyazi Bicioğlu: Nümayişler sırasında talebeyi yakalatmak için polisleri emir verdiği ve bizzat talebeyi yakalayarak dövdüğü,

107- İbrahim Çubuk, 108- Orhan Andaç: Bütün nümayişlerde bir şahsa kötü muamelede bulundukları,

109- Ömer Lütfi Kesimel: Siyasal Bilgiler Fakültesinde talebeleri dövdüğü,

110- Mehmet Eren, 111- Hidayet Başbuğ: Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelelerinde talebeleri dövdükleri kabul edilerek, efrada sui muamele suçundan dolayı T.C.K. nunun 245, 80 inci maddelerine tevfikân haklarında dava açılmış ise de:

Niyazi Bicioğlu hakkında dinlenen bütün şahitler Fakültelerde ve diğer günlerde-

ki olaylarda, bu sanığın daima şiddet hareketlerine, ve kanun dışı işlemlere bütün kudret ve gayreti ile mani olmaya çalıştığını, hattâ bazen görevini dahi ifa etmiyerek talebeleri himaye ve müdafaa ettiğini ifade etmişler ve aleyhine bir beyanda bulunmadıklarından sanık İbrahim Çubuk'un 18 Nisan tarihinde, hazır kuvvetten 4 komiser ve 1 komiser muavini ile birlikte Ankara Emniyet Müdürlüğünde vazifelendirildikleri ve burada 25 Mayıs'a kadar kaldıkları, bulundukları müddetce olaylara iştirak etmeyip kavgâ ve saire gibi münferit hâdiselere gönderildikleri, şahit Kâmil Çifter, İbrahim Çolak, Necip Tekneoğlu'nun bir birini tamamlayan ifadeleri ile anlaşılmış ve şahit Yalçın Kılan'ın yalnızca teşhise mesnet aleyhe ifadesi başka bir delille teyit edilemediğinden suçu sabit görülememiştir.

Sanık Orhan Andaç aleyhine soruşturma sırasında resimlerden teşhisi yaparak şahadet eden Erdoğan Tokmakçı ve Tanzer Gürsu, duruşmada sanığı teşhis edememişler, hâdiselerden sonra İzmir'e giden bir polis olduğu söylenmekle Orhan Andaç'ın şahit Erdoğan Tokmakcıoğlu'na mahkemede gösterilmesi üzerine şahit (O zaman bıyıklı ve uzun boylu idi, şimdi bıyıklarını kesmiş, onu andırıyor) demiş ise de kat'i bir teşhis yapamadığı, gibi, sanığın arkadaşlarından sorularak hiç bir zaman bıyıklı olmadığı, ve esasen uzun boylu da bulunmadığı anlaşılmış ve görülmüş olduğundan aleyhine kat'i bir delil bulunmamış ve suçu sabit addedilmemiştir.

Sanık Ömer Lütfi Kesimer'in Ankara'nın Doğanbey merkezinde kayıt işleri ile meşgûl bir memur olarak senelerden beri çalıştığı, Ankara'da cereyan eden bütün olaylar sırasında bu merkezden hiç bir polis memuruna olaylarda vazife verilmediği şahit Şevket Altuğ ve Mustafa Köksal'ın sarih ifadelerinden anlaşılmış, sanığı evvelce resminden teşhis eden şahit Ergün Eriş'in duruşmada kat'i bir teşhis yapamamış olduğundan suçu sabit addedilmmiştir.

Sanık, Mehmet Eren ve Hidayet Başbuğ hakkında duruşma sırasında hiç bir şahit aleyhlerinde beyanda bulunmamış ve teşhis etmemiş, olduğu gibi bazı resimlerde benzetilenlerin başka polisler olduğu tezahür etmiş bulunduğundan suçları subuta ermemiştir.

112- Ali Düzenli, 113- Osman Yıldırım, 114- Besim Aksoy, 115- Maksut Çayoglu, 116- Gazi Avşar:

Bu sanıkların Ankara olayları sırasında bazı bir şahsı suç işlemeye alenen tahrik ettikleri kabul edilerek T.C.K. nunun 311/1 inci maddesine tevfikân haklarında dâva açılmış ve esas hakkındaki mütalâada Maksut Çayoglu'nun beraati istenmesine rağmen, diğer sanıklar Ali Düzenli, Osman Yıldırım ve Besim Aksoy'un aynı madde gereğince, Gazi Avşar'ın ise 146/1 inci madde gereğince tecziyeleri istenilmiş ise de,

Şahitlerin ifadelerine göre sanıkların Ankara olayları sırasında nümayiş yapılan mahallere Demokrat Parti lehine hareket etmek üzere muhtelif zamanlarda gerek

Demokrat Partili ve gerekse parti haricinden adam toplayarak gönderdikleri, vasıta ve yemek paralarını ödedikleri ve hatta 25'er lira parayı parti namına kendilerine vereceklerini vaad ettikleri, anlaşılmakta ise de sanıkların bu fiillerinde suç, mahiyet ve maksadı bulunmadığı kanaati tahassül eylemiştir.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfi Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

GEREĞİ GÖRÜSÜLDÜ:

Divanın 6 esas sayısında kayıtlı bu davanın 1 esas sayıda kayıtlı Anayasayı ihlal davası ile birleştirilmesine 26.11.1960 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol	Üye Selman Yörük	Üye Rıza Tunç	Üye Ferruh Adalı
Üye Hıfzı Tüz	Üye Hasan Gürsel	Üye Nahit Saçlıoğlu	Üye Cahit Özden
Üye Vasfi Göksu			

ARSA SATIŞI YOLSUZLUĞU KARARI GEREKÇESİ

NEDİM ÖKMEN'İN İRTİKAP SUÇU:

A- Pendik'de; Batı mahallesi; Yeldeğirmeni mevkiinde olup mübadil Rumlardan Hazineye intikal eden ve Kartal Tapu Sicil Muhafızlığının Sahife 199 Ada 697; Parsel 8 numarasında mukayyet bulunan 919 metre kareden ibaret arsa 1946 yılında sanık Nedim Ökmen'in eşi Feriha Ökmen tarafından müzayede ile ve emsali misilli fiatla (Dosya; kararnamede atıf yapılan ekler bölümü; vesika 11 deki Kartal Tapu Sicil muhafızlığının kayıt suretine göre; aynı metre kare emsali o tarihlerde 1043 liraya satılmıştır.) satın alındığı; Demokrat Partinin iktidara gelişinden sonra 1953 yılında; Kartal Asliye Hukuk mahkemesinde; hazine aleyhine kadastro tesbitinin iptali ile tashihan tescil davası açıldığı; neticede aynı ada içinde bulunan 9; 10; 11; 12 numaralı parsellerin de Feriha Ökmen'e aidiyetine dair müttehad ve bir suretti dosyada mevcut (Diğer vesikalar Ek 49 ilama müsteniden yüzölçümü 4485 metre kareye bağlı olan arsanın bu şekilde tapuya tescili sağlandığı; bilahareyeniden küçük parçalara ifeazı ve parselasyonu cihetine gidilerek 62-72 arasında numaralanmak sureti ile 11 parseli ifrağ edildiği; Sanık Nedim Ökmen Tarım Bakanlığı zamanında; nüfuzundan istifade ederek bu arsaları yüksek fiatla satma yollarını aradığı ve 6.3.1957 tarihinde; İstanbul Lisesi Cemiyeti mezunlarına bir miktar yardım yapılmasını temin malsadı ile İş Bankasına gittiğinde Banka Umum Müdür Muavini Agmet Dalıya; bu arsalar dan bahis açarak 500.000 liraya satmak istediğini bildirdiği ve bankanın ikramiye evleri inşaatı için satın alınması mümkün olup olmadığını sorduğu ve hatta tetkik etmek ve satın almak mecburiyetinde kalmalarını teminen krokisini de bırakıp gittiği; sanığın bu teklifi Ahmet Dalı tarafından bir kağıda yazılarak (kararnamede atıf yapılan ekler No. 1) Umum Müdür Üzeyir Avunduk'a inrikal ettirildiği; Üzeyir Avunduk'un ise; istenen bedelin yüksek olduğunu ve arsaların da işe yaramayacağını söylediği; bu sebeble teklif üzerinde durulmayarak bahis konusu arsaların alınmadığı (İfadeler bölümü ek 4); böylelikle sanığın bu arsaları satmak için müsait bir fırsat ve zemin aramak mecburiyetinde kaldığı;

B- Aynı sene Temmuz ayında; sermayesinin tamamına yakini İş Bankasına ait olan Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları Anonim Ortaklığı tarafından; Rusyadan pencere camı fabrikası mubayaa edildiği, bu fabrikanın kuruluş yeri olarak İstanbul civarında elverişli arazi arandığı; nihayet İstanbula yakın, Kara ve Deniz yolları ile irtibatlı, Etibank Trafo Merkezinin ittisalinde olması ve lüzumlu yer altı sularına mâlik bulunması sebepleriyle Gebze'nin çayırova mıntkasındaki arazi uygun görülerek satın alınmak istendiği, ancak, 891300 metre kareden ibaret olan bu arazinin hazineye ait olması ve 618500 metre karesinin de Tarım Bakanlığı Teknik Bahçıvanlık

Okuluna tahsis edilmiş bulunması, hazineye ait arazinin ise âmmeye mülkesseselerinden gayrisine takdiri bedel suretiyle satılmasına mevzuat müsait olmaması, gerek şişe ve cam fabrikaları anonim ortaklığının, gerekse bunun sermayesinin büyük kısmına sahip İş Bankasının hususî hukuk hükümlerine tabi bulunması yüzünden, her iki müessesese namına da takdiri bedel suretiyle satın almanın imkânsız olduğu, açık arttırma ile satın alındığı takdirde de fiyatın yükselmesinin tabii bulunduğu nazarı itibara alınarak takdiri bedel suretiyle satın alınması çareleri araştırıldığı ve bu meyanda İş Bankası Umum Müdürü (Halen ölmüş) üzeyir Avunduk tarafından sanık ile temas sağlanıp bir kombinezon hazırlandığı ve arazinin ziraî donatım kurumu tarafından hazineden takdiri bedel suretiyle satın alınarak 500.000 lira kâr ile Şişe ve Cam fabrikasına satılması ve satın alınan kısımda mevcut, bahçıvanlık okuluna ait, takriben 500.000 lira değerindeki tesislerin de satın alan tarafından aynı okula kalan sahada yeniden inşa ettirilmesi hususunda şifâhî mutabakata varıldığı, müteakiben de bu mutabakat sanık tarafından zirâî donatım kurumu umum müdürüne bildirildiği, mezkûr umum müdürlükçe de teşebbüse geçilerek (İstanbul bölgesinde bazı tesisler vücade getirileceği mucip sebebine istinaden) bahis konusu arazinin takdiri bedel suretiyle kuruma devril için Maliye Bakanlığına 12 Nisan 1958 gün ve 4/7-4, inşaat 153/12279 ve 11.6.1958 gün ve 4/7-4, İnşaat 213/18560 sayılı yazılar ile müracaatta bulunduğu (Diğer vesikalar bölümü ek 2, 3), Umum Müdürlüğün bu teşebbüsü Kurum İdare Meclisinin 26.4.1958 gün ve 161 numaralı, 23.6.1958 gün ve 233 numaralı kararları ile de tasvip edilmiş olduğu (Diğer vesikalar Ek 4, 5), bu talep karşısında Maliye Bakanlığınca verilen 1.Ağustos.1958 gün ve Millî Emlâk Müdürlüğü 13646-3307/2011 sayılı cevabî yazı (Diğer vesikalar Ek-7) ile, Kocaeli Valiliğine yazılan aynı gün ve 136473307/2011 sayılı teskerede (Karanamede atıf yapılan ekler No.8) arazinin kararlaştırılan şerâit dairesinde 1,212,560 liraya kuruma satılmasına 792 sayılı Koordinasyon heyeti kararıyla müsaade edildiği bildirilerek, satış bedelinin mahalli mal sandığına ödenmesi halinde ferağ muamelesinin ikmâlî cihetine gidileceğine işaret olunduğu, bunun üzerine ziraî donatım kurumu idare Meclisince 28.8.1958 tarihinde istenilen bedelin tediyesi ve ferağ muamelesine tevessül edilmesi hususunda karar verildiği (Diğer vesikalar Ek 9), evvelen bu işle tavzif edilen Kurum Hukuk Müşaviri tarafından arazinin takdir edilen bedel ile satın alınacağı bilindiğinden, karadan bir gün mukaddem, yani 27.8.1958 tarihinde 1.212.560 lira 499308 numaralı makbuz mukabilinde Ankara Defterdarlığı Muhasebe Müdürlüğüne yatırıldığı ve tapuya tescil muamelesi yaptırılarak tapu senedi alındığı (karanamede atıf yapılan ekler No. 10 - vesika No. 14-15);

C- Arazinin zirai donatım kurumuna satılmasına müsaade edildiğine dair Maliye Bakanlığının cevabı yazısı üzerine, Kurumca satın alma muamelesinin yürütülmekte olduğu sıralarda İş Bankası Umum Muavini ve aynı zamanda Şişe ve Cam fabrikala-

rı Anonim Ortaklığı İdare Meclisi Reisi bulunan Ahmet Bülent Osma tarafından, sanık ile İş Bankası Umum Müdürü Üzeyir Avunduk arasında evvelce vâki şifahî mütabakat nazarı itibara alınarak ziraî donatım kurumu umum müdürü Adnan Çiftçi ile temasa geçildiği ve arazinin zirai donatım kurumuna satın alınması hususunda şirketin ne şekilde müracaat edeceğine dair bir metin hazırlandığı ve müteakiben de bu metin dairesinde 6.Ağustos.1958 tarihinde ziraî donatım Kurumu Umum Müdür-lüğüne bir teklif mektubu yazıldığı, resmiyet ifade eden bu mektupta şifahî mutaba-kata temas edilmeksizin kuruma intikâl etmekte olduğunu öğrendikleri arazinin, kur-mak istedikleri pencere camı fabrikası için en müsait saha bulunduğu belirtilerek bu saha dahilindeki tesisler için kurumun okula karşı taahhüt eylediği hususların şirket-çe aynen yerine getirilmesi kaydı ile arazinin, 1.712.560 liraya satın alınması talep ve teklif edildiği (Karanamede atf yapılan ekler vesika 6), bu teklif Adnan Çiftçi tara-fından sanık Nedim Ökmen'e bildirildiğinde sanığın (Durunuz; düşünelim, ben bunu size daha fazla kâr ile satmak istiyorum.) diye cevap verdiği, aradan 15 gün kadar bir müddet geçtikten sonra bir gün Ahmet Bülent Osma Adnan Çiftçi'ye telefon ede-rek fabrika tesislerinin ve âletlerinin geldiğini, gümrükte beklediğini, mütemadiyen ardiye ödemekte olduklarını, sıkıntılı durumda bulunduklarını, bu sebeple satışın bir an evvel yapılması lâzım geldiğini bildirdiği, Ahmet Bülent Osma'nın bu müracaatı aynı hafta cumartesi günü Ormancılar Cemiyeti Lokalinin açılış töreninde ve sakıt Sinop Millet Vekili Ömer Özen'in de huzurunda, Adnan Çiftçi tarafından sanığa bil-dirildiğinde cevaben (Ben bu araziyi sizin için 4 milyon lira kâr ile devretmeği düşü-nüyorum, sen aradan çekil, Bülent Osman benimle görüşsün.) dediği, Adnan Çiftçi sanığın bu cevabını Pazartesi günü telefonla Ahmet Bülent Osma'ya bildirdiği, o ta-rihlerde İş Bankası Umum Müdürü Üzeyir Avunduk tedavi için Avrupa'da bulundu-ğundan Ahmet Bülent Osma evvel emirde bu durumu belirttikten sonra, evvelki mü-tabakat hilâfına vâki bu teklif karşısında (ben vekilimize muhattap olmam. Esasen görüşmemde münasip olmaz. Üzeyir Avunduk Bey avdet edince kendisiyle görüş-sünler.) mealinde cevap verdiği, üç dört gün sonra Adnan Çiftçi'nin tekrar Ahmet Bülent Osma'yı telefonla aradığı ve hala Nedim Ökmen'le görüşmemiş olduğunu bildirdiği, Ahmet Bülent Osma'nın da (Benim kendisiyle görüşecek bir şeyim yok-tur. Bu iş senden ve benden çıktı.) diye mukabelede bulunduğu ve bir kaç gün sonra Avrupadan avdet eden Üzeyir Avunduk'a keyfiyeti naklettiği, bunun üzerine Üzeyir Avunduk'un bu meseleyi konuşmak maksadiyle sanığı davet ettiği, bir gün sanığın bankaya gelerek Üzeyir Avunduk ile konuştukları ve Akabinde de Üzeyir Avun-duk'un Ahmet Bülent Osma'yı çağırıp, sanığın huzurunda arsaların krokisini verdiği ve (İnşaat Müdürünü al, derhâl İstanbul'a git, araziye gör.) diye emir verdiği, bu em-re tevfiakan Ahmet Bülent Osma'nın inşaat Müdürü ile birlikte İstanbul'a gittiği, ar-saları gördüğü ve inşaat müdürü ile, İş Bankasının Pendik'teki şubesi müdürünü ta-

nıştırdığı ve o mintakadaki arsa fiyatlarından anlayan bir kimseyi bularak arsaların fiyatını öğrenmelerini ve Kartal tapu memurluğu ile de temasa geçerek inşaat durumu için lüzumlu incelemeyi yapmalarını tenbih edip Ankara'ya döndüğü, bir kaç gün sonra da inşaat müdürünün gerekli tetkikatı ifa ile avdet eylediği ve arsaların kıymetinin 364.000 kûsur lira takdir edildiğini bildirdiği, o günlerde Üzeyir Avunduk'un İstanbul'a gittiği ve hareketinden evvel Ahmet Bülent Osma'ya (Nedim Ökmen sizi görecektir, arsaların takdir edilen fiyattan alınabileceğini kendisine söylersiniz.) dediği, bir kaç gün sonra sanığın bankaya gelerek Ahmet Bülent Osma'yı gördüğü ve arsaları alıp almayacaklarını ve ne kıymet takdir ettiklerini sorduğu, Ahmet Bülent Osma'nın (arsaları alacağız. 364.000 kûsur lira takdir edildi.) şeklindeki cevabı üzerine sinirlenerek (Bu hakaret demektir.) deyip elindeki sigarayı söndürerek gittiği; bu keyfiyet de Ahmet Bülent Osma tarafından Üzeyir Avunduk'a bildirildiği, bir kaç gün sonra Üzeyir Avunduk'un Ankara'ya avdet eylediği ve sanıkla temas neticesi arsaların 450.000 liraya şişe ve cam fabrikaları anonim şirketi tarafından satın alınması hususunda mutabakata varıldığı ve aynı gün sanık tarafından ziraî donatım kurumu umum müdürüne Çayırova arazisinin 500.000 lira kâr ile Şişe ve Cam Fabrikasına devredilmesi emri verildiği ve akabinde de kurum idare heyetince arazinin 1.712.560 liraya Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları Anonim Şirketine satılmasına dair 25.9.1958 tarihli karar ittihaz olunduğu (Kararnamede atıf, yapılan ekler, vesika 4), bu karara istinaden Ziraî Donatım Kurumu Umum Müdürlüğünün Türkiye şişe ve cam fabrikaları Anonim Sossyetesine gönderdiği. 30.9.1958 gün ve 4/704, İnşaat 361 sayılı tezkere ile, bedelin İş Bankasındaki Carî hesaba yatırılması ve takdir verilmek üzere neticenin bildirilmesi talep edildiği (Diğer vesikalar, Ek 5), bunun üzerine Şişe ve Cam fabrikaları Anonim Şirketi tarafından 2.10.1958 tarihinde İş Bankası Galata Şubesinin 212673 sayılı tel havalesiyle 1.712.560 Türk Lirası ziraî donatım kurumu genel müdürlüğü adına gönderildiği (Kararnamede atıf yapılan ekler, vesika 7), müteakiben de kurumun selâhiyetli kıldığı hukuk müşaviri tarafından takdir verilerek arazinin satış muamelesi tamamlanmış olduğu (kararnamede atıf yapılan ekler, vesika 8, 9) ve hatta Ziraî Donatım Kurumuna temin edilen bu kârdan sanığa da bir hususi otomobil alınmış bulunduğuy (şahit Ömer Özen'in şahadeti);

D- Sanığın eşine ait arsaların 450.000 liraya, şişe ve cam fabrikaları anonim sossyetesine satın alınması hususunda sanık ile İş Bankası Umum Müdürü Üzeyir Avunduk arasında, yukarıda izah kılındığı üzere vâki mutabakata uyularak mezkûr arsaların gûya dirijen sınıfının lojman ihtiacını karşılamak maksadiyle satın alınmasına müsaade verilmesi için 18.Kasım.1958 tarihinde İş Bankası Umum Müdürlüğünden banka kredileri tanzim komitesine bir tezkere yazıldığı (kararnamede atıf yapılan ekler, No.10) komitece de gerek Çayırova arazisinin ve gerekse Pendik'teki arsaların bildirilen fiyatlar üzerinden satın alınmasına müsaade edilerek 24.Aralık.1958 gün

ve 518 sayılı yazı ile İş Bankası Umum Müdürlüğüne bildirildiği (Diğer vesikalar, Ek 31), bunun üzerine Bankaca sanığa 450.000 lira ödemek suretiyle 29.12.1958 de arsaların satın alındığı ve ferağ muamelesinin yapıldığı (Kararnamede atıf yapılan ekler, vesika 11);

E- Bir yandan bu muameleler cereyan ederken öte yandan, ormancılar cemiyeti lokalinin açılış merasiminde sanık ile ziraî Donatım Kurumu Umum Müdürü Adnan Çiftçi arasında Çayırova arazisinin satışı mezuunda vuku bulan konuşmayı tesadüfen işitmiş olan sakıt Sinop Milletvekili Ömer Özen tarafından, bahis konusu arazinin satılmasının Bahçivanlık Okulu işletmesini izrar edeceği ve ziraî etütler yapılmasını imkânsız hâle getireceği nazarı itibara alınarak, işin tahkikine girildiği ve sıra ile Adnan Çiftçi'den, Ziraat İşleri Umum Müdürlüğünden, Millî Emlâk Müdürlüğünden, Toprak vs İskân İşleri Umum Müdürü Fuat Adalı'dan, İş Bankası İştirâkler Şubesi Müdürü Hayri Tokay'dan mal'umat toplandığı ve neticede satılması mahzurlu olan Çayırova arazisinin satıldığı, bu arada sanığın cebir ve taziyik yaparak eşine ait arsaları da aynı şirkete 450.000 liraya satmış olduğu öğrenilerek, o zaman imâr ve iskân Bakanı bulunan Medenî Berk'e bildirildiği, ayrıca sanık hakkında meclis tahkikatı açılmasını teminen hâdisе Demokrat Parti Meclis Gurupuna intikâl ettirildiği ve fakat gurupta Adnan Menderes'in müdahalesiyle kapatılmış olduğu;

Gerek dosyada mevcut olup, yukarıda tarih ve numaralı ve dosyadaki bulundukları yerler belirtilen belgeler, gerekse şahit Ahmet Bülent Osmâ, Hayri Tokay, Adnan Çiftçi, Ömer Özen, Fuat Adalı, Ahmet Dallı, Medenî Berk'in yeminli şahadetleri ile sâbit olmuştur.

Hâdisenin tafsilen izah kılınan bu tarzı cereyanı ve şahitlerin birbirine müeyyit ve olayın seyrine uygun beyanları ve yazılı delillerin bu beyanları tamamıyla teyit ve takviye eylemesi karşısında Divanca;

Sanığın Bakanlık makam ve nüfuzundan istifade ederek Eşine ait arsaları bir Müesese'ye, yüksek fiyatla ve toptan satmak istediği, 6.3.1957 tarihinde İş Bankasına gittiğinde Umum Müdür Muavini Ahmet Dallı'ya bu maksatla meseleyi açarak 500.000 liraya satın almaları teklifinde bulunduğu ve satınalmağa mecbur kılmak için de krokisini bıraktığı, bu teşebbüsünün müsbet netice vermemesi üzerine başka müsait bir zemin ve fırsat aradığı, Çayırova arazisinin şişe ve cam fabrikaları anonim sosyetesince satın alınması mevzuu ortaya çıkıp kendisine müracaat edildiğinde beklediği fırsatın zuhur eylediğine kani olarak, arazinin satılmasında bahçivanlık okulu aleyhine vücûd bulacak mahzurları nazara almaksızın, gûya ziraî donatım kurumuna 500.000 lira kâr temin edeceği bahanesiyle hemen, şifahî mütabakata vardıği ve bahis konusu arazinin ziraî donatım kurumuna satın alınmasına dair muamele kesinleşip nihaî safhaya eriştiği sırada da, Rusya'dan gelen fabrika aksamını koyacak yer bulamaması yüzünden mütemadiyen ardiye ödemek zaruretiyle karşılaştan,

aynı zamanda Çayırova arazisi üzerinde lüzumlu etüd ve sondajları yapmağa başlamış olan ve kısa zamanda müsait başka bir arazi bulmasına da imkân kalmayan şişe ve cam fabrikaları anonim sosyetesinin bu müşkil durumundan faydalanarak, Eşine ait arsaları dilediği fiyatla satmayı sağladığı için Çayırova arazisi üzerinde ev-velce vâki şifahî mutabakattan rücû ile bu araziye dört milyon lira gibi muazzam bir fiyat istediği ve böylelikle Şişe ve Cam fabrikaları Anonim Sosyetesinin mümesili bulunan İş Bankası Umum Müdürünü manevi cebir ve tazyik altına aldığı ve bu şekilde Bakanlık sıfatını suistimâl ederek yaptığı cebir neticesi 382.160 lira değerindeki arsaları 450.000 liraya satmak suretiyle Eşine ve kendisine haksız menfaat sağladığı ve netice itibariyle kanunî bütün unsurlarını câmi irtikâp suçun işlemiş bulunduğu kanaatine varılmıştır.

Sanık ifade ve müdafaalarında; Çayırova arazisinin alım satımında münhasıran Ziraî Donatım Kurumuna bir menfaat sağlamak maksadiyle hareket ettiğini, bu yüzden arazinin, adı geçen kurum namına, hazineden takdiri kıymet yolu ile satın alınarak 500.000 lira kâr ile şişe ve cam fabrikaları anonim sosyetesine satılması hususunda Üzeyir Avunduk ile mutabakata vardığını, bilâhare kendisinin şahsen meşgûl olmadığını lüzumlu muamelenin İş Bankası Umum Müdürü ile Ziraî Donatım Kurumu Umum Müdürü arasında cereyan ettiğini, arazinin hazineden 1.212.560 liraya satın alınıp 1.712.560 liraya satıldığını, bu satış muamelesinden bir iki ay sonra Üzeyir Avunduk ile vuku bulan bir konuşmasında ailesine ait arsalarından bahis açıp, banka ikrâmiye evleri için satın almalarını rica ettiğini, bir kaç gün sonra Üzeyir Avunduk'un daveti üzerine gidip konuştuğunda arsalar 400.000 lira takdir etmiş olduklarını öğrendiğini, kendisinin 500.000 lira istediğini, nihayet 450.000 liraya mutabık kaldıklarını ve iki ay içinde de muamelesinin tekemmül ettirilmiş bulunduğunu, arsaların Şişe ve Cam fabrikaları namına satın alındığını satıştan 10-15 gün sonra öğrendiğini, bu sebeple Çayırova arazisinin satışı ile Eşine ait arsaların satışı arasında bir münasebet mevcut olmadığını, Zira, arsaların satışının arazi satışından 3, 4 ay sonra vâki olduğunu, her iki satışa ait mutabakata aynı zamanda varılmış olması hâlinde muamelelerinin de birlikte tekemmül ettirilmesi lâzım geldiğini, Üzeyir Avunduk'u bu arsaları satın almaya icbar için Çayırova arazisine dört milyon lira istemediğini ve bu hususta kimse ile temas edip konuşmadığını, Ziraî Donatım Kurumu Umum Müdürü Adnan Çiftçi'nin bu mevzuda İş Bankası Umum Müdür müavinine söylediği sözlerin kendisini ilzam edemeyeceğini, esasen adı geçeni umum müdür-lükten uzaklaştırdığı ve şahit Fuat Adalı ile de vazife ihtilâflarından aralarının açık olduğu için kendisine muğber bulunduklarını, şahit Ömer Özen'in ise bir gün Mecliste yaptığı bütçe tenkidinde kendisine iyi tavır takinmediğini, bu sebeple her üçünün şahadetlerinin bu hususa mütedair kısmının hilâfı hakikat olduğunu, Çayırova arazisinin ziraî donatım kurumunca satın alınmasıyla şişe ve cam fabrikaları anonim

sosyetesine devri arasında geçen bir aylık müddetin Millî Müdafaa Vekâletinin müsaadesi alınmak üzere geçen zamandan ibaret bulunduğunu, arsaların ucuz fiyatla satıldığını, zira o zamanki değerinin 500.000 lira olduğunu, bilirkişilerce takdir edilen 382.160 liranın az bulunduğunu beyan eylemiş ve müdafileri Bülent Üçer ile Emin Abdullah Özerol da müşterek yazılı müdafaalarında sanığın, bu müdafaalarını daha mufassal olarak izahtan sonra ilâveten. Çayırova arazisinin zirâî donatım kurumunca satın alındığı 27.8.1958 tarihi ile, şişe ve cam fabrikaları anonim sosyetesine satılmasına karar verildiği 25.9.1958 tarihi arasında geçen zamanın (Sanığın müdafaası hilâfına) encümünde vâki geciktirilmeden tevellüt ettiğini, sanığın Eşine ait arsa bedelinin takdire müstenit olduğunu, bilirkişilerin ise bir taraftan devlet memuru olmaları, diğer taraftan sakıtların çeşitli yollarda suistimâl yaptıklarına ve büyük menfaatler sağladıklarına inanmış kimseler bulunmaları hasebiyle gerek durumlarının ve gerekse hislerinin tesiri altında kalarak fiyat takdirinde hataya düşmüş olduklarını, ayrıca yola tefrik edilen 421 metre karelik sahanın takdir harici bırakılmış olduğunu, bunun da dahil edilmesi hâlinde farkın daha da azalacağını, şahit Ömer Özen'in 1957 seçimlerinde sinop havalisini birlikte dolaştıkları ve o mintakadaki ormanların kesilmesine müsamaha gösterdikleri Fuat Adalı'yı müvekkilinin takdir etmesinden muğber bulunduğunu, Ahmet Bülent Osma'nın da sanığa muhatap olmayıp Adnan Çiftçi'nin kendisine vâki telefon muhaveresi tesiri altında kalarak beyanda bulunduğunu, arsaların İş Bankasına satılmayıp Ticaret Kanunu hükümlerine tâbi Şişe ve Cam Fabrikaları Anonim Sosyetesine satılmış olduğunu, bu şirketin diğer hususî sermayesini teşkil eden hissedar ve temsilcilerinin iş bankası emri altında olmaması hasebile İş Bankasına yapılan cebir ve tazyikin şirkete yapılmış sayılmayacağını, arsaların fabrika diriyan sınıfının lojman ithiyacı için satın alınmış olduğunu, Çayırova arazisine sanık tarafından dört milyon lira isteğine dair teklifin muhatabı mevcut olmadığı gibi bu hususu tevsik eder mahiyette yazılı bir delil de bulunmadığını, bu sebeplerle hâdisede icbar unsurunun da mevcut olmadığını ileri sürmüş iseler de;

Sanığın Vekâletine bağlı bir kuruma 500.000 lira gibi muazzam kâr temini hususunda mutabakat hasıl eylediği bir satış muamelesiyle ilgisiz kalmasına imkân olmaması, bilâhare bu mutabakat hilâfına dört milyon lira kâr istediği şahit Adnan Çiftçi'nin ve Ömer Özen'in bizzat sanıktan işittikleri beyanları ile sübuta ermesi, şahadet ve şahitlerden Adnan Çiftçi ile Fuat Adalı'dan gayrisinin sanıkla bir gûna alâka ve münasebeti bulunmaması yüzünden şahadetlerinde bitarafılıklarını ihlâl edecek bir sebebin mevcut olmaması, umum müdür mevkiinde bulunan Adnan Çiftçi'nin ise üzerinde hassasiyetle durulan bir mevzu münasebetiyle yaptığı ciddî ve resmî bir telefon muhaveresi sırasında (Vekil dört milyon lira istiyor ve kendisiyle görüşmenizi arzu ediyor.) diye Vekiline izafeten, onu müşkül mevkide bırakacak ve işin önemine

binaen kısa zamanda meydana çıkacak bir yalanı söylemesinin imkân ve ihtimâlden uzak olması, netekim bu dört milyon lira talebi Ahmet Bülent Osma tarafından Üzeyir Avunduk'a bildirilmesi üzerine, adı geçenin sanıkla yaptığı temas neticesi sanığın Eşine ait arsaların satın alınması mevzuunun ortaya çıkmış bulunması ve ancak bu arsaların fiyatında mutabakata varıldıktan sonra Çayırova arazisinin de ilk mutabakat dairesinde satışına karar alınmış ve aylardan beri devam eden ve tekemmül etmiş bir hâle gelen muamelesi bir hafta içinde tamamlanarak tapuda ferağ takririnin verilmiş olması ve dolayısıyla sanığın dört milyon lira istemesindeki maksadının Eşine ait arsaların dilediği fiyattan satın alınmasını temine matûf bir cebri manevîden ibaret bulunduğu bedahatının kendiliğinden tebellür etmesi, Çayırova arazisi ile sanığın Eşine ait arsaların satışının aynı zamanda tekemmül ettirilmemesi sebebinin Çayırova arazisinin satışına ait muamelâta aylarca evvel başlanmış ve arada geçen zaman zarfında tekemmül ettirilmiş olmasından ileri geldiği şahit Ahmet Bülent Osma'nın yeminli şahadeti, arsaların değerinin takdirinde bilirkişiler tarafından hataya düşülmediği gerek 1957 senesinde sanığın istediği fiyatın çok fahiş görülmüş olması, gerekse dava konusu satış münasebetiyle yapılan inceleme neticesi tebeyyün etmiş bulunması ve ayrıca satışa takaddüm eden 14.Ağustos.1958 tarihinde alınan stabilizasyon kararı karşısında arsa fiyatlarının düşmüş olması ve bu sebeple 1957 senesinde çok fahiş görülen değer in stabilizasyon kararından sonra verilmesine imkân olmaması, esasen sanığın ve müdafilerinin bu husustaki müdafaalarının doğruluğu hâlinde sanığın arsaları parselleyerek şahıslara satması ve fazla kâr etmesi mümkün olup Şişe ve Cam Fabrikalarını satmak için cebir ve tazyik yolunu ihtiyar etmesi lüzûm ve zaruretinin duymayacağının tabii bulunması, arsaların eşhasa satışı hâlinde de yola tefrik edilen parselin bu satış dışı bırakılmasının zaruri ve mevzuat iktizasından olması, bir an için bu parsel fiyatının arsaların bedeline ithali halinde dahi yine takdir edilen kıymet ile satış bedeli arasında sanık lehine 34160 liralık bir farkın mevcut bulunması; Şişe ve Cam Fabrikaları sermayesinin yüzde yüze yakınının iş bankasına ait olması hasebile İş Bankası umum müdürünün bu müesseseyi temsilen yaptığı anlaşmanın adı geçen müesseseyi ilzam eylemiş, satın alma muamelesinin bu anlaşma hükümleri dairesinde yürütülmüş bulunması ve dolayısıyla cebir ve tazyikin şirketi temsil eden şahsa karşı vuku bulmuş olması; arsaların lojman ihtiyacı için alınmadığı, 1.712.560 liraya satışı hususunda evvelce mutabakata varılan Çayırova arazisine sanık tarafından dört milyon lira istenmesi ve ancak arsalarının satın alınması halinde evvelki mutabakat dairesinde satışına müsaade edileceğinin bildirilmesi, aradan iki sene geçmiş olmasına rağmen hâlâ lojman yapılmamış bulunması muvacehesinde müdafaaları kabule şâyân görülmemiştir.

İrtikâbın, ikna suretiyle mi, yoksa icbar yolu ile mi husule geldiği de tetkik olunmuş:

Hileli yollarla mağdurun rızasının istihsâl edildiği hallerde ikna suretiyle irtikâbın vücut bulabileceği, hâdisede ise İş Bankası mensuplarının fâhiş fiyatla arsayı al-mamaları icap ederken buna mecbur bırakılmış olmaları karşısında irtikâbın icbar suretiyle işlendiği neticesine varılmıştır. Ayrıca azaltıcı sebebin mevcut olup olma-dığı düşünülmüş, sanık tarafından bigayri hakkın temin edilen menfaatin miktar ve kıymetinin az telâkkisine imkân olmadığından 209 ncu maddenin 3 ncü fıkrasının uygulanması cihetine gidilememiştir.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfı Gökso

Üye
Ali Doğan Toran

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

1- Sanık Mecit Tokcan, Selâmi Oğuz, Ahmet Bükerman, Temel Çolak, Faruk Er-yener, Hüsametdin Göktalay, Ali Rıza Genç, Naci Onuk, Galip Uzunsaç, Süreyya Sancar, Muzaffer Polat, Ahmet Kandemir ve Şuayip Mutlu haklarında tevkif sebepleri kalkmış bulunduğundan tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına ve başka sebeplerle tutuk veya hükümlü değillerse salıverilmeleri için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına;

2- Tevkif sebepleri kalkmış olduğundan sanık Namık Argüç hakkında bu davadan dolayı verilmiş olan tevkif müzekkeresinin geri alınmasına;

3- Esasın 7 numarasında kayıtlı bu davanın 1 esas numarasında kayıtlı Anayasayı ihlâl davasıyla birleştirilmesine 17.4.1961 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörtük

Üye
Ferruh Adalı

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Vasfi Göksu

Sanık Mecit
Tokcanın
salıverilmesine
muhalifim.

Üye
Nahit Hatipoğlu

Üye
Kemal Gökçen

Üye
Mehmet Çokgüler

TOPKAPI OLAYLARI DAVASI KARARI GEREKÇESİ

1- Sabık ve sakıt Cumhurbaşkanı Celâl Bayar. 2- Sabık ve sakıt Başvekil Adnan Menderes. 3- Eski İstanbul Valisi Ethem Yetkiner. 4- Eski İstanbul Belediye Reisi Kemal Aygün. 5- Eski trafik Şubesi Müdürü Celâl Kosova. 6- Dr. Faruk Sargut. 7- Selahattin Genç. 8- Mehmet Çolakoglu. 9- Ali Rıza Güncer. 10- Salih Taşer. 11- Ziya Sevginer. 12- Ziya Kabakçı. 13- Hasan Keşkek. 14- Seyfi Ak. 15- Üzeyir Arıcı. 16- Süleyman Baştimur. 17- Kadriye Caymaz. 18- İbrahim Dizdaroğlu. 19- Mehmet Horoz. 20- Saffet Işık. 21- Süleyman Kordon. 22- İhsan Doğançay. 23- Demir Ersoy. 24- Servet Erginalp. 25- Fikret Görem. 26- Seyfi Kubat. 27- Mevlut Karakaya. 28-Hasan Hüseyin Mökükçü. 29- Hasan Polat. 30- Ferdane Polat. 31- Abdül Sipahioğlu. 32- Halit Tartar. 33- Turgut Tunç. 34- Seza Girginel. 35- Veli Duman. 36- Zeki Şahin. 37- Şemsettin Güner. 38- Ali Rıza Satıcı. 39- Nüvit Up. 40- Orhan Tepe. 41- Sabahattin Kızılsahin. 42- Ahmet Taşçıoğlu. 43- Cemil Öget. 44- Necmi Aksoylu. 45- Mecit Tokcan. 46- Namık Argüç. 47- Selâmi Oğuz. 48- Muzaffer Polat. 49- Süreyya Sancar. 50- Galip Uzunsaç. 51- Niyazi Toroslu. 52- Naci Onuk. 53- Ali Rıza Genç. 54- Hüsamettin Gökaltay. 55- Faruk Eryener. 56- Temel Çolak. 51- Ahmet Bükerman. 58- Naci Buçukoğlu. 59- Şuayip Kutlu. 60- Ahmet Kandemir.

Muhalefet lideri İsmet İnönü'yü kesden öldürmeğe nakıs derecede teşebbüsten ve bu suçu işlemeğe azmettirmekten sanıklar, yukarıda hüviyetleri yazılı 60 şahıs hakkında Yüksek Soruşturma Kurulunun 2.10.1960 gün ve 960/13-9 sayılı kararnameyle açılan amme davası üzerine, Yüksek Adalet Divanında yüzlerine karşı açık olarak yapılan duruşma sonunda aşağıdaki karar tesbit edildi:

1950 senesinde iktidara gelmesinden bir müddet sonra gerek tüzüğü ile, gerekse neşreylediği seçim beyanname ve nutukları ile, Millete karşı taahhüt eylediği vaatlerini bir tarafa iterek, anayasanın teminat altına aldığı vatandaş hak ve hürriyetlerini ihlâl ve iptâl müteveccih maksat ve niyetlerini, çeşitli teşriî ve idarî tasarrufları ile açığa vuran Demokrat Parti iktidarının bu tutumu karşısında; memleketin ana muhalefetini teşkil eden C.H.P., memleket realitelerinden vatandaş haberdar edebilmek için yegâne çarenin, kendi parti teşkilâtlarının kongrelerinde hazır bulunarak orada konuşmaktan ibaret kaldığını görerek yurt içinde geziler tertip eylediği, bu maksatla vâki seyahatlarda türlü şekilde tecavüzkâr tertiplerle muhalefetin karşısına çıkarak teşriî vazifelerinin ifasından onları men'e çalışan ve buna muvazi olarak da Devlete ait radyo vasıtasıyla hâdiseleri tahrif ve milleti ifsada gayret eden D.P. iktidarının rakkip tanımayan iki şefi sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes her ne bahasına olursa olsun iktidarda kalmak şeklinde tecelli ve tahakkuk eden kasd ve niyetleri için tehlike teşkil eyleyen muhalefet partisi Genel Başkanı İsmet İnönü'nün münasip şekilde

ortadan kaldırılmasından başka çare kalmadığını düşünerek ve Uşak'tan itibaren başlayıp devam eden kendi tertiplerinin netice vermediğini de göz önünde tutarak, münasip tedbirin ittihazı için müsait şartları beklemektelerken; Ege seyahatından dönen İnönü'nün 4.5.1959 günü İstanbul'a vasil olacağını haber alınca liderlerini karşılamak için gidecek olan C.H.P.lilerin karşısına kalabalık bir D.P.li kütlesi çıkararak alınacak bir tertiple zuhuru temin olunacak kargaşalık sırasında kimin tarafından ne şekilde ve ne sebeple ika edildiği tesbit edilemeyecek surette İnönü'nün hayatının ifna edilmesinde ve kim vurduya getirilmesinde mutabakata varan bu iki sanık böylece anlaşıldıktan sonra; bunlardan Adnan Menderes, bir idare kurulu başkanıolan sanık Kemal Aygün'ün, ikâmet etmekte bulunduğu park oteldeki dairesine 3.5.1959 günü celp ederek işi izah ile bütün parti mensuplarının, bu maksadın tahakkukunu temin için ertesi gün muayyen mahalde toplanmaları hususunda emir verdiği ve bu hareketin mahsurlarını izah etmeye çalışan Kemal Aygün'ün ikazlarına karşı emir ve kararında ısrar eylediği, işin fecaatini kavramış olan sanık Kemal Aygün derhal telefonla sanık vali Ethem Yetkiner ile temasa geçerek beraberce şâle köşkünde bulunan eski Cumhurbaşkanı sanık Celâl Bayar'a müracaatla (bu hareketten vaz geçilmesi için Adnan Menderes nezdinde tavassutta bulunmasını) rica etmelerine mukabil; esasen İnönü'ye karşı derin bir kin ile müteharrik olan ve suç ortağı gibi kararında ısrarlı ve azimli bulunan bu sanığın, bu müracaatı red ile Başvekilin emri veçhile hareketin zaruri olduğunu cevaben bildirmesi ve sanık Ethem Yetkiner tarafından telefonla dahiliye vekiline vuku bulan müracaatın dahi aynı suretle red ile karşılaşması üzerine, bu kanuna aykırı emrin kendilerini mes'uliyetten kurtaramayacağını bir an dahi düşünmeyen bu iki sanık hemen harekete geçerek bunlardan Kemal Aygün, gerek bizzat ve gerekse sanıklardan il idare kurulu kâtip azası Şemsettin Güner vasıtasıyla D.P.nin ocak ve bucak teşkilâtına, tasavvur olunan plâna uygun olarak hazırlanıp muayyen saatte Topkapı'da teşkilât mensuplarının hazır bulundurulmaları için emir verdikleri;

Bu saatlarda Vilayetteki dairesinde bu işin tanzimi ile uğraşan sanık Vali Ethem Yetkiner, hâdisе mahallinde toplanacağını bildiği D.P. mensuplarının hareketlerinde serbest kalabilmelerini teminen, C.H.P. il idare kurulu Başkanlığına gönderdiği 3.5.1959 tarihli yazı ile (C.H.P. lilerin İnönü'yü karşılamak maksadıyla yapacakları hareketten vaz geçilmesini ve bunun toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa aykırı olması sebebi ile Vilayetin bunu men'e kararlı ve muktedit olduğunu) beyan ve tehdit ederken, bir taraftan da bu hareketteki asıl maksadı gizlemek arzu ve endişesiyle güzergâh boyunca alınacak emniyet tedbirleri için ordudan yardım ve takviye talep ettiği ve ancak ciheti askeriyeinin yalnızca emniyet makamları tarafından bastırılacak âni vak'alar karşısında talep üzerine müdahale etmeleri lâzım geldiğini bildiği ve polis makamları da tertibe uygun olarak verilen emirle bu şekilde hazırlandığı ci-

hetle neticeden emin olarak beklemeğe başladığı;

Diğer taraftan, İnönü'ye karşı Topkapı'da bir suikast hazırlanmakta olduğunu ve bunu teminen muhtelif âletlerle teçhiz edilmiş olan D.P.lilerin İstanbul'un muhtelif semtlerinden kamyonlarla hâdisе mahalline sevk edilmekte bulunduğunu kendi mahallî teşkilâtları marifetiyle haber alan ve haklı bir endişeye kapılan C.H.P. İl İdare Kurulu Başkanlığı, bundan bahisle Vilayetin zikri geçen yazısını cevaplandırmakla beraber, vaziyeti şifahen izah etmek üzere sanık ethem Yetkiner'i hâdisе sabahı makamında ziyaret eden şahit Avni Doğan, Bülent Ecevit ve Fehmi Atanç'dan müteşekkil hey'tin bütün ikazlarına ve (D.P.lilerin muayyen maksatla İnönü aleyhine bir suikast hazırladıklarından ve bu hâdisenin Topkapı'da vuku bulacağından) bahsile hâdisе, zaman ve mekan zikretme ve delillerini göstermek suretiyle gerekli idarî tedbirlerin alınması hakkındaki taleplerine rağmen sanık valinin hiç bir müsbet harekette bulunmaması üzerine, Hükümet makam ve kuvvetlerinin D.P. teşkilâtına müzahir olduğunu gören C.H.P. teşkilâtı kendi imkânları nisbetinde şeflerinin hayatını muhafaza ve vikaye tedbirlerine tevessül etmeyi lüzumlu ve zaruri görerek, vuku bulacak bir tecavüzde müdahale etmek üzere hâdisе mahalline hareket etmeğe başladıkları;

Bu arada, akşamdan aldıkları emirle harekete geçen sanıklardan Selâhattin Genç, Mehmet Çolakoğlu, Ziya Sevginer, Ali Rıza Satıcı ve Orhan Tepe taraflarından toplanan D.P. ye mensup muhtelif meslek sahibi eşhas ve amelenin kamyonlarla hâdisе mahalline sevk edilerek, ellerinde kalın sopalara geçirilmiş tehditkâr ibareleri muhtevi dövizler, ucu demirli sopalar ve taşlarla mücehhez bulunan bu mütecaviz grubun, yine Selâhattin Genç, Mehmet Çolakoğlu, Ziya Sevginer ve Faruk Sargut taraflarından, fiilin icrası için evvelden tayin ve tesbit edilmiş olan Topkapı surlarının hemen dışındaki kısımda yolu tamamen kapatıp ilk işarete derhal harekete geçebilecek şekilde yerleştirildikten sonra beklemeğe başladıkları;

Dakikalar ilerledikçe bu mütecaviz grubun artmağa başlaması ve yakalarında D.P. rozeti taşıyan şahısların, sıkı emniyet kordonuna rağmen fiilin icrası için mutasavver sur dışına çıkarak arkadaşlarına iltihak etmelerine zabıta memurları tarafından müsaade ve müsamaha edilmesi ve buna mukabil C.H.P. mensuplarının ve taraf-sız vatandaşların o tarafa geçmelerine şiddetle mümanaat olunması karşısında, vaziyetin ciddiyet ve vahametini idrâk eden C.H.P.li bâzı zevatın orada vazifeli memur ve amirlere vâki müracaatlarının da nazara alınmamasından dolayı, vaziyetin bir Hükümet tertibi olduğu serahatle anlaşılması üzerine bir taraftan kendi imkânları nisbetinde bu suikast teşebbüsünü önlemeğe matûf tedbirler araştırırken diğer taraftan da o sırada Yeşilköy hava alanına uçaktan inmiş olan İnönü'yü vaziyetten haberdar etmeği lüzumlu gördükleri;

Yurtta emniyet ve âsâyişi, can ve mal emniyetini temin ile mükellef bulunan hükümetin bu çeşit bir tertibe bizzat tevessül edeceğine ihtimal vermeyen ve güzergâh

değiştirilmesi hakkındaki teklifleri de hükûmet kuvvetlerinin himayesi altında olduğundan bahsile red eden İnönü, evvelce tesbit olunan güzergâhı takiben Sultanahmetteki il merkezi binasına gitmek hakkındaki kararını değiştirmeye lüzum görmiyerek kendisini karşılamağa gelenlerle birlikte bindikleri otomobillerle Yeşilköy hava alanından Topkapı istikâmetine doğru hareket ettikleri;

İnönü'nün râkip olduğu otomobilinin yaklaşmakta olduğunu gören sanıklar Faruk Sargut, Selâhattin Genç ve Mehmet Çolakoğlu, verdikleri işaret, tâlimat ve direktiflerle mütecaviz grubu yol üzerine indirip (U) harfi şeklinde tanzim etmek suretiyle yolu tamamen kapattıkları, bu sırada kalabalık ve mütecaviz bir grubun ilk safalarına yaklaşan İnönü'nün otomobili zaruri olarak hareketini yavaşlattığı anda, sanık Celâl Kosova, önceden ölü Emniyet Müdürü Faruk Oktay vasıtasıyla sanık Vali Ethem Yetkiner'den aldığı emre uygun olarak, râkip olduğu trafik otomobilini derhal harekete geçirip İnönü'nün otomobilinin tam önünde yola amut vaziyette durup yolu keserek arabayı kımıldayamaz bir halde mütecavizlerin ortasında durmağa mecbur eylediği ve müsait şartların hazırlanmış olduğunu gören sanıklardan Faruk Sargut, Selâhattin Genç ve Mehmet Çolakoğlu'nun o anda verdikleri emirle harekete geçen sanık Ali Rıza Günçer, Salih Taşer, Ziya Sevginer, Ziya Kabakçı, Hasan Keşkek, Seyfi Ak, Üzeyir Arıci, Süleyman Baştımur, Kadriye Caymaz, İbrahim Dizdaroğlu, Mehmet Horoz, Saffet Işık, Süleyman Kordon, İhsan Doğançay, Demir Ersoy, Servet Erginalp, Fikret Gören, Seyfi Kubat, Mevlut Karakaya, Hasan Hüseyin Mökükçü, Hasan Polat, Ferdane Polat, Abdül Sipahioğlu, Halit Tartar, Turgut Tunç, Seza Girginel, Veli Duman, hüviyetleri tesbit olunamayan diğer bir çok kimselerle birlikte ellerinde taş, sopa ve uçlarına demir geçirilmiş kalın sopalar olduğu halde kasd ve niyetlerini belirtecek surette, (vurun öldürün) ve (paşa öleceksin, tekbir getir) diye bağırarak arabanın üzerine hücum edip parçalayacak şekilde vurmağa başladıkları, camlarını kırmağa ve kapısını açmak için zorlamağa uğraştıkları, tecavüzler böylece devam etmekte olduğu sırada arabasından inen ve İnönü'nün arabasına yaklaşan sanık Celâl Kosova, hakiki maksat ve gayeyi gizlemek arzu ve endişesiyle, gûya himayekâr bir tavır takınarak İnönü'yü trafik arabasına binmeğe davet ve bunda ısrar eylediği, ancak, İnönü'nün arabadan indiği anda akûrane saldıran mütecavizler tarafından öldürülmesinin muhakkak olduğunu görüp anlayan bir subayın ayrıca ikazına rağmen bu sanığın fikrinde ısrarda devam eylemesi ve trafik arabası şoförü sanık Sabahattin Kızıldağın'ın de müteaddit ihtarlara rağmen arabayı kenara almamakta ısrar etmesi, orada emniyeti temin ile vazifeli bulunmaları icap eden zabıta memurlarının hâdiseye tamamen seyirci kalarak bilakis mütecavizleri himayekâr bir vaziyet takınmış olmaları karşısında, aynı şiddetle fasılasız olarak devam etmekte olan bu tecavüzden İnönü'yü kurtarmanın imkânsızlığını anlayan Bnb. Kenan Bayraktar ve onu takiben diğer bir kaç subayın verdikleri emirlerle süngü takarak hücum eden askerle-

rin, o sırada kendilerine iltihak eden bazı polis memurları ile birlikte bir kısım halkın da yardımı sayesinde mütecavizleri geri püskürtmeleri ve yolu kesen trafik arabası kenara alınıp yolu açmaları üzerine İnönü'nün arabasının geçip gitmesini ve selametle evvelâ Sultanahmetteki parti binasına ve oradan da Taşlık'taki evine vasil olmasını temin eyledikleri;

Bu suretle sanıklar Celâl Bayar ve Adnan Menderes taraflarından kararlaştırılıp verdikleri emirlerle sanık Ethem Yetkiner ve Kemal Aygün taraflarından tertip olunan bu hâdisede, bu iki sanığın azmettirmeleri neticesi, B.M.M. azasından olan İsmet İnönü'yü öldürmeğe matûf fiil ve hareketlerine elverişli vasıtalarla başlayan yukarıda isimleri yazılı diğer sanıkların, izah olunduğu şekilde ellerinde olmayan mâni sebepler dolayısıyla suçun tamam olmasına muktezi icraî fiilleri ikmâl edemeyerek hareketlerinin nâkıs teşebbüs derecesinde kaldığı ve sanıklardan Zeki Şahin, Şemsettin Güner, Ali Rıza Satıcı, Nüvit Up, Orhan Tepe ve Sabahattin Kızılşahin'in suçun işlenmesinden evvel ve sonra ve işlendiği sırada muavenet ve müzaheret eylemek ve sanıklardan Ahmet Taşçıoğlu, Cemil Öger ve Necmi Aksoylu'nun da suçun işlenmesinde kullanılan vasıtaları tedarik etmek suretiyle suça fer'an iştirak eyledikleri;

Sanıkların tevil yollu ikrarları, görgü şahitleri Kenan Bayraktar, Sabahattin Olguntürk, Hikmet Ata, Kasım Gülek, Ali Sohtorik, Muhlis Sırmalı, Fethi Atasayan, Orhan Birgit, Şefik Soyuyüce, Mahmut Nedim Vural, Nazmi Sevin, Aziz Koral, Şahap Gürler, Veli Virgün, Avni Doğan, Bülent Ecevit, Şemsettin Günaltay ve Vecdi Yarman ile aşağıda ayrı ayrı izah edilecek olan diğer görgü şahitlerinin tasvir ve kabule ve oluşa tamamen uygun şهادetleri, hâdisе sırasında vaki konuşmalar ile verilen emirleri tesbit eden ses bandı muhtevası, yine hâdiselerin cereyanı esnasında çekilen ve tecavüzü ve mütecavizleri tevsik ve tayin eyleyen dosyaya bağlı 9 ve 10 sayılı kartonlar içinde mevcut fotoğraflar münderecatı ve tekmiil dava evrakının kaydedildiği diğer malumat gibi yekdiğerini tamamlayan delillerle sâbit görülmüştür.

Ayrıca, sanık Adnan Menderes'in örtülü ödenekten muhtelif tarihlerde 147.000 lira vermek suretiyle para ile kendisine bağladığı Necip Fazıl Kısakürek tarafından çıkarılan (Büyük Doğu) gazetesinin 8.5.1959 gün ve 10 sayılı nüshasının birinci sahifesinde (artık günün geldi) başlığı altında kendi imzası ile neşredip Topkapı olaylarını imâ ile (haksız bir taşın açtığı bere üstündeki minicik plaster ne demek? haklı bir güllenin yere sereceği leşi örtecek kocaman kefenden ne haber?) cümlesi ile hitama eren yazısında ileri sürdüğü fikirlerin muhalefet liderinin hayatına vâki suikasdi övdüğünden ve ademi muvaffakiyetini teessürle karşıladığından şüphe edilemez. 8.5.1959 tarihini taşıyan bu derginin 5.5.1959 tarihinde piyasaya çıkarılmış olduğunun İstanbul C. Savcılığının 6.5.1959 gün ve 959/88 sayılı yazısının tetkikinden anlaşılmış olması da, sanık Menderes tarafından beslenen bu yazarın, bu tertip hâdisesinden daha evvel haberdâr edilmiş ve bu yazının yazdırılmış olduğunu tevsik etme-

si bakımından yukarıda varılan neticeyi ayrıca teyit ve takviye eylemiştir.

Birinci gruba dahil sanıklardan:

A- **Sanık CELÂL BAYAR:** Hâdise ile alâkası olmadığını ve vukuundan sonra öğrendiğini beyan ettikten sonra; hâdiseden bir gün evvel Ethem Yetkiner ile Kemal Aygün'ün kendisine gelerek "D.P.lilerin aleyhte tezahürat yapmaları için Adnan Menderes tarafından verilen emrin bertaraf edilmesi hakkında" tavassut rica ettiklerini hatırlayamamakla beraber, her ikisi de doğru sözlü insanlar olması itibariyle ifadelerine bir diyeceği olmadığını ilâve etmek suretiyle fiili ikrar mecburiyetinde kalmıştır. Sanık Kemal Aygün ile Ethem Yetkiner: (Adnan Menderes'in mukabil gösteri hakkındaki emrinin mahzurlarını anlatarak vaz geçilmesi mevzuunda tavassut rica ettikleri zaman Celâl Bayar'ın "Başvekil mademki öyle düşünmüş, ben de tasvip ediyorum, yapılınsın" diye cevap verdiğini..) açıkça bildirerek dava mevzuu mürettep hâdiseye müteallik emrin, Menderes ile beraber Celâl Bayar tarafından birlikte kararlaştırılıp verilmiş olduğunu teyit eylemişlerdir. Hâdiseden sonra neticeyi öğrenmek merak ve endişesiyle Vilâyet konağına geldiği zaman, Topkapı'da geçen hâdiselerin kendisine nakledilmesi üzerine, yanında bulunan Menderes ile beraber bu hareketi tasvip eder bir eda ile gülüşmüş olduklarının yine adları geçen iki sanık tarafından ifade edilmiş olması, hâdisenin vuku bulacağından daha evvelce haberdâr olduğunun ayrı bir delilini teşkil eyler. O gün Vilâyette vazifeli bulunan polis memuru Ahmet Karlık'ın, diğer şahitler Şaban Cebeci ve Avni Emanetoğlunun, ifadeleriyle teeyyüt eden şهادetine göre (.. o gün saat 16.20 sıralarında Vilâyete gelen sanık Celâl Bayar'ın merdivenlerden iki defa sendeleyerek çıktıktan sonra kendisini karşılayan Aygün ile Yetkiner'e hitaben, asabî bir şekilde "O'nu öldüremedinizmi?" diye söylenmiş olması) İnönü aleyhine müteveccih tertiplerinin hangi maksat ve gaye ile yapılmış olduğunu vazîh bir şekilde belirtir. Gerçi bu vak'a anında Bayar'ın arkasında yürümekte bulunduğu anlaşılan Başyaver şahit Faik Taluy, sanık tarafından böyle bir söz sarf edildiğini duymadığını bildirmekte ise de, duruşmada yapılan yüzleştirmede anlaşılan vaziyete göre, o anda bulundukları noktalar itibariyle bu çeşit bir sözü duyamamaları da mümkün bulunan gerek bu şahidin ve gerekse şöför Niyazi Törün'er'in beyanları, şahit Ahmet Karlık'ın şهادetiyle tahakkuk eden sarîh ifade ve ihbarını cerh ve talil edemez. Yine bu sanığın 1955 senesi içinde o zamanki Başyaveri bulunan şahit Refik Tulga ile de yaptığı bir müsahabe esnasında seçim mevzuuna intikâl ederek, C.H.P.lilerin gelecek seçimlerde Malatya'dan dahi mebus çıkarmayacaklarını ifade ettikten sonra İnönü'yü kastederek (geberteceğiz keratayı) ve yine bir defasında bütçe müzakerelerini müteakip meclisten dönerken, memleketteki iktidar ve muhalefet mücadelesinin İsmet İnönü'nden geldiğini söyleyerek (asacağız keratayı) sözlerini sarf ettiğinin şahit Refik Tulga tarafından zaman ve mekân zikredilmek suretiyle sarahaten ifade edilmiş olması, 1957 senesi sonunda da yılbaşı ge-

cesini Gölçük'de beraber geçirmek maksadıyla davet ettiği şahit Ali Fuat Cebesoy'a yine İnönü'nden bahsederek, bu şahidin lehe vuku bulan hafifletici ifadesine rağmen (.... İnönü'nün memleket dahilindeki seyahatları ve bu tutumu memlekette ya bir ihtilâl çıkartacak, yahut da bir vatandaş kurşunu hayatına hateme çekecek..) şeklinde beyanda bulunmuş olduğunun şahit Sefahattin Karanakçı tarafından vaki şahadetle anlaşılması, bu sanığın İnönü'ye karşı beslediği maksat ve niyetin mahiyetini ve şahit Ahmet Karlık'ın sarih şahadetini ayrıca teyit ve takviye eylemiştir.

B- Sanık ADNAN MENDERES: (.. İnönü'nün İstanbul'a muvasalatı sebebiyle C.H.P. lilerin bir gösteri yapacakları bana bildirilmişti. Ben de şahsen bu vaziyetin doğuracağı ahvâli düşünerek bu karşılaşmadan sarfınazar etmeleri hususunda C.H.P. İl İdare Kuruluna haber göndermiştim. Aynı zamanda Kemal Aygün'le konuştum. Bu memlekette iktidar hükûmetinin pek çok insan tarafından tasvip edilip desteklendiğini göstermek için mukabil bir kitle topluluğunun tezahürünü temin etmek istedim. Bu tezahür ancak ademi tasvip havasını göstermekten ibaret kalacaktı. Arzumuz Yeşilköy'den İstanbul'a gelecek olan 20-25 kilometrelik yol boyunca müstakil ve mahdut partili gruplarımızın ademi tasvip tezahürünü bir veya iki noktada ifade etmek suretiyle İnönü'ye ve C.H.P. teşkilâtına, D.P.nin mevcudiyetini duyurmaktan ibaret basit bir parti taktiği idi. Gerek halk gerekse Halk partisi idarecileri karşısında bir yatıştırma tesiri yapar zihniyetiyle bu yolda hareket ettik.) demek suretiyle dava mevzuu hâdisedeki tertibin maddî kısmını, esasen inkârı kabil olmayan kendi emrine müstenit bulunduğunu ikrar ettikten sonra, asıl maksadı gizlemeğe çalışarak alelâde mukabil bir gösteri şeklinde tevil etmek istemekte ise de; bizzat kendi beyanına göre, C.H.P.lilerin şeflerini karşılamak üzere büyük bir gösteri yapacaklarını duyduğu ve bu vaziyetin vahim hâdiseler doğurabileceğini bildiği ve bu toplantının o tarihte mer'iyette bulunan toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa muhalif olduğunu söylediği halde; idare mekanizmasının en yüksek mevkiini işgâl eden eden mesul bir şahıs olmak sıfatıyla bu toplantıya kanun hükümlerine uygun olarak mâni olmak mecburiyet ve mevkiinde iken; aksine olarak iktidar partisi mensuplarının büyük kitleler halinde aynı yerde toplanmaları için bizzat emir vererek, tatbiki ile mükellef bulunduga kanunu ihlâl etmiş olmasını, alelâde bir parti taktiği olarak mütâlaa etmeğe imkân yoktur. Kaldı ki işin vahametini idrak eden Kemal Aygün'ün, bu iki heyecanlı grubun karşılaştırılmasının doğru olmadığından bahsile vaz geçilmesi hususundaki ikazına rağmen verdiği emir ve kararda ısrar eylemsi, iktidarın bilhassa son senelerdeki malum tutumu sebebiyle yekdiğerine karşı düşman hale getirilmiş olan bu iki partiye mensup grupların hâdiselerinde karşı karşıya getirilmelerinin ve bu arada alınmış olan tedbirle İnönü'nün bu mütehevvir kalabalık arasında yalnız başına bırakılıp hayatının ifna edilmesinin tasavvur ve iltizam edildiğinin açık delilini teşkil etmesi icap eder. Hâdiseler günü sabahdan akşama kadar Vilâyet konağında oturarak

olayları adım adım takip ettiği vazifeli şahitlerin beyanları ile tahakkuk eden sanık Menderes'in, daha henüz İnönü Yeşilköy'e vasil olmadan evvel, bütün güzergâh boyunca görülen ve İnönü'nün hayatı için tehlike teşkil ettiğinde şüphe bırakmayan vaziyetlere işaret edilerek vazifelilerin derhal ikaz edilmeleri lüzumundan bahsile şahit Bülent Ecevit ve arkadaşı tarafından şahsına çekilen yıldırım telgrafa rağmen hiç bir harekete tevessül etmemiş olduktan başka; hâdisenin vukuundan sonra Topkapı'da geçen hâdiselerin kendisine hikaye edilmesi karşısında, maksut olan neticenin istihsal edilememiş olmasının verdiği üzüntüyü gizlemeğe muvaffak olarak (İnönü'ye karşı vuku bulan tecavüz ve taarruzdan memnuniyetini belirten bir şekilde Bayar'la birlikte gülüşmüş olduklarının) sanıklardan Ethem Yetkiner ve Kemal Aygün tarafından bildirilmiş olması ve yine şahit kâzım İsmail Gürkan'ın inkârına rağmen, sanık Adnan Menderes'in, vak'a günü akşamı bu şahidi Vilâyete çağırarak konuşmaktalarken içeriye giren D.P.li bir grubun Topkapı'da geçen hâdiseleri kendi görüşlerine göre anlattıktan sonra askerin müdahalesiyle işin akim kaldığını bildirmeleri üzerine bu sanığın "Halk kendisini sevmiyor amma, İnönü'yü askerler tutmuş, hayatını kurtarmışlar" şeklinde beyanda bulunduğunun adı geçen şahit tarafından kendilerine nakledildiğinin şahitler Hüseyin Halis Sungur, Yaşar Sungur ve sâdi İrmak'ın sıhhat ve samimiyetinden şüpheyi icap ettirecek hiç bir sebep bulunmayan şahadetlerinden anlaşılması, bu sanığın taayyün eden fiil ve hareketindeki kasdı bakımından yukarıda varılan netice ve kanaati takviye eyleyen deliller olarak mütâlaa edilmek iktiza eder. Bu hâdiseden bir kaç gün sonra sanık Adnan Menderes'in, o tarihte Ankara valisi bulunan Dilâver Argun'u makamına çağırarak ertesi gün Ankara'ya gelecek olan Yunan Başvekilinin gelişi sebebiyle yapılan hazırlıklar hakkında izahat aldıktan sonra, o sırada yanlarında bulunan ölü Dahiliye Vekili Namık Gedik'in: (.. yarın İnönü de geliyor, istasyona D.P. lilerden müteşekkil gruplar indireceğiz, İnönü geldiği zaman orada nümayiş yapılacak, İnönü'ye hakaret ve tecavüz ettirilecek, taşlattırılacak, malûmatınız olsun..) diye emir verdiğini beyan eden şahit Dilâver Argun'un, diğer şahit Ethem Menderes'in tuttuğu hâtıra defterindeki notlarla ve duruşmadaki kabul ve izahiyle de hakikate uygunluğu tahakkuk eden bu şahadeti; DP. iktidarının ve onun genel başkanı olan sanık Adnan Menderes'in İnönü'ye karşı beslediği hissin ve hareketlerindeki maksat ve niyetin mahiyet ve şümulünü açık olarak belirtmektedir. Ayrıca, şahit Ethem Menderes tarafından tutulan hatıra defterinin 15.5.1959 tarihli sahifesindeki notlarda: (.. Vekiller Hey'eti ... Vekâletler işleri konuşuldu.. "İsmet İnönü'nün kılına dokunulmaması için ben emir verdim" dedi Başvekil, İstanbul'da.. halbuki Eyüp istikâmetinden demokratları talimatlı olarak Topkapı'ya getirmeği tertiplemişlerdi. Zabıtanın geçememiş olmaları kendisini sinirlendirmişti.) şeklinde tesbit edilmiş olan ve doğruluğu şahit tarafından da teyit olunan ve hâdisenin akabinde yazılmış olması itibariyle sıhhatından şüphe caiz ol-

mayan bu vakia, varılan bu neticeyi kuvvetlendiren kıymetli bir delil olarak kabul ve mütâlaa edilmiştir.

Binaenaleyh, yekdiğerini teyit ve takviye eden bütün bu deliller muvacehesinde bu iki sanığın, hilâfına vâki beyan ve müdafaaları yersiz ve mesnetsiz kalmış bulunmaktadır.

Bununla beraber; hâdiseyi, bu iki sanığın İnönü'nün şahsına karşı besledikleri kin ve husumetin ihzarından ve alelâde bir öldürmeğe teşebbüs fiilinden ibaret telâkki etmeğe de imkan yoktur. Filhakika bu iki sanığın, her ne bahasına olursa olsun, iktidarda kalmak hususundaki müşterek fikir ve kararlarının tahakkukunu temin etmek için ihtiyar ettikleri hareket tarzının zaruri neticesi olarak, ötedenberi devam edegelmekte olan hareketler ve fiiller silsilesinin bir merhalesini teşkil eden bu hâdiseyi, kendisini ihata eden diğer şartlarla birilikte mütâlaa etmek suretiyle sanıkların hakiki maksatlarına intikâl etmek mümkün olacaktır. Yukarıda da işaret edildiği veçhile Demokrat Parti'de bütün nüfuzu ellerinde tuttukları ve onların haber ve malûmatlara olmadıkça hiç bir şeyin yapılmasına imkân olmadığı şahit Şemsettin Gü-naltay ve Avni Doğan'ın etraflı izahlarından anlaşılan bu iki sanığın; Anayasanın teminatı altında bulunan vatandaş hak ve hürriyetlerini ihlâl ve iptale matûf maksatlarını çeşitli tasarrufları ile izhar etmekle beraber, kabul ve neşrini temin ettikleri muhtelif kanunlarla teşkilâtı esasiye kanununun âmir hükümlerini tağyir, tebdil ve ilga ettikleri gibi, şeklen Cumhuriyet olan Devlet idaresini fiilen tam bir dikta rejimi şartları içinde yürütmeye kararlı olarak, hedeflerine bir an evvel vasil olabilmek için karşılarında tek mâni olarak kalan muhalefeti susturmak maksadını takip etmişlerdir. Bu vaziyet karşısında memleketin ana muhalefetini teşkil eden C.H.P.nin vatandaş karşısında konuşmak için Yurt içinde seyahatlar tertip etmesi üzerine, buna mâni olmak için de gerek muhalefet mensuplarına ve gerekse muhalefet liderine karşı çeşitli şekillerde cebir ve şiddet yollarına tevessül ettikleri, Divana intikâl eden dâvalar sebebiyle yapılan duruşmalar sonunda tahakkuk etmiş bulunmaktadır. Bütün bu gayretlerine rağmen istedikleri şekil ve nisbette muvaffak olamadıklarını anlayınca, kastededikleri neticeyi bir an evvel istihsal arzu ve emeli ile, yolları üzerinde yegâne hâil telâkki ettikleri ana muhalefet partisini, onun genel başkanını ortadan kaldırmak suretiyle dağıtıp yok edecekleri vehmine kapılarak, Adalet tarihinde "Topkapı olayları" adı altında anılan ve İnönü aleyhine tevcih olunan bu hâdiseyi tertip eylemiş bulundukları, hiç bir şüphe ve tereddüde yer vermeyecek bir vuzuh ile anlaşılmış bulunmaktadır.

Buna nazaran, bu iki sanığın bu hareketlerinin müstakil bir fiil olarak kabulü ile ayrı bir ceza tertibine hukukan imkân olmayıp, Anayasa'yı tağyir, tebdil ve ilgaya müteveccih kasd ve niyetlerinin tahakkukunu temin için tevessül ettikleri çeşitli hâdiseler silsilesinin bir merhalesi, cürmî kasdlarının bir delili ve maddî bir vakıası

olarak tezahür eden bu fiilin, bu iki sanık bakımından Divanın 960/1 esas sayısında kayıtlı “Anayasa’yı ihlâl” davasıyla birleştirilerek o dava ile memzucen T.C.K.nun 146 ncı maddesinin şart ve unsurları içinde tetkik ve mütâlaası icap edeceği netice ve kanaatine varılmış bulunmaktadır.

İkinci gruba dahil sanıklardan:

A- Sanık ETHEM YETKİNER: Hâdisе tarihinde İstanbul Valisi olan bu sanık (.. İnönü’nün İstanbul’a geleceğini ve Halk Partililerin büyük bir karşılama merasimi hazırladıklarını haber aldım. Muhtemel bir hâdisenin vukuuna meydan vermemek için çok uzun olan güzergâh boyunca alınacak emniyet tedbirleri hususunda ordudan takviye istedim. 3.5.1959 günû akşamı Kemal Aygün telefon ederek D.P.lilerin de mukabil bir nümayiş yapmaları hakkında Başvekilin emir verdiğini ve bunda ısrar eylediğini bildirdi. Beraberce Celâl Bayar’a giderek durumu arzettik. Bize tavassut etmediği gibi “Başvekil mademki öyle düşünmüş, ben de tasvip ediyorum” diye cevap verdi. Keyfiyeti Dahiliye Vekiline telefonla bildirdim. O da kendisinin yapabileceği bir şey olmadığını söyleyince C.H.P. İl İdare Kuruluna bir mektup göndererek, yapılacak hareketin toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa muhalif olduğunu ve müessif bir hâdiseye meydan verilmemek için toplu hareketten içtinap edilmesini bildirdim. Ertesi sabah C.H.P.’den bir hey’et geldi. D.P.lilerden müteşekkil kötü niyetli toplulukların Topkapı’ya geleceğini duyduklarından müessif hâdiselerin meydana gelmemesi için tedbir alınmasını istediler. Esasen gereken tedbirlerin alınmış olduğunu söyledim. Öğleye doğru Topkapı’daki toplulukların arttığını Emniyet Müdüğü bana telefonla bildirdi. Kalabalığın kötü bir hareketine muhatap olmaması için Topkapı dışında İnönü’yü bir polis arabasına alarak selâmetle evine götürmesini Emniyet Müdürüne bildirdim. (Maksadım İnönü’nün tecavüzden vikayesi idi.) demek suretiyle hâdisenin cereyan şeklini ikrar ederek asıl maksat ve gayeyi inkâr eylemekte ise de; sanığın hilâfına müdafaasına rağmen, hâdisе sabahı saat 9 sıralarında sanık Ethem Yetkiner’in telsiz telefona: “Faruk, ne yapıp yapacaksın, İnönü’yü Topkapı’dan girmeden arabaya aldıracaksın” diye emniyet müdürüne emir verdiği şahit emniyet telsiz memuru Bayram Uslu’nun şahadeti ve Emniyet Müdürü Faruk Oktay’ın ölmeden evvel Yüksek Soruşturma Kurulunca alınan ifadesiyle anlaşılmış ve fiilî safhada birinci derecede rol sahibi bulunan sanık Celal Kosova’nın da mütecaviz grubun en mütekâsif şekilde toplanmış olduğu Topkapı surları dışındaki mahalde trafik arabası ile İnönü’nün arabasının yolunu keserek onu mütecavizlerin taarruzlarına karşı yalnız başına bırakmış olduğu şahitlerin müttelik şahadetleriyle tahakkuk etmiş olmasına göre, Emniyet Müdürü vasıtasıyla Celâl Kosova’ya tebliğ olunan bu emrin, adı geçenin hayatını korumak gibi masûm bir düşüncenin mahsulü olamayacağı meydandadır. Netekim, kalabalığın tecavüzünden korumak gibi bir maksadın

mevcudiyeti takdirinde trafik arabasının önden gitmek suretiyle açacağı yoldan rahatça geçirilmesi ve farzı mahal trafik arabasına alınmak zarureti varsabu işin hava alanından hâdiseler yerine gelinceye kadar imtidat eden yol boyunca mevcut müsait noktada yapılması imkân dahilinde ve hattâ lüzumlu iken aksine hareket olunması, hâdiseler ânında mütecavizlerin arabaya şiddetle hücumlarının devamı müddetince, orada bulunan zabıta memurlarının hiç bir müdahalede bulunmayarak tamamen hareketsiz kaldıklarının müttehit şahadetle anlaşılması, hattâ şahitlerden Bülent Ecevit'in izahatına göre bilakis tecavüzü himaye eder şekilde hareket etmiş bulunmaları, aldıkları emrin mahiyetini belirtmesi bakımından üzerinde durulmağa değer birer vakıadır. Nihayet hâdiseler sabahı vilâyetteki makamında kendisini ziyaret eden C.H.P. hey'etinin bütün ikazlarına ve "D.P. lilerin muayyen maksatla İnönü aleyhine bir suikast hazırladıklarından ve bu hâdisenin de Topkapı'da vuku bulacağından" bahsile hâdiseler zaman ve mekân zikretmek ve delillerini göstermek suretiyle gerekli tedbirlerin alınması hakkındaki taleplerine rağmen hiç bir müsbet harekette bulunmadığının şahit Avni Doğan ve Bülent Ecevit'in şahadetlerinden anlaşılmasına, hâdiseler sabahı vilâyete gelen Garnizon Kumandanı Mecit Tokcan'a "Hâdiseler mahalline Halk partililere karşı D.P. lilerin de geleceğini ve askerinin bunlara müdahale etmemesini" söyleyip teklif ettiği bu sanığın beyanı ile tahakkuk etmesine, hâdisenin vukuu için tasarlanan mahalle D.P. rozeti taşıyanların serbestçe girip toplanmalarına zabıta memurları tarafından müsaade ve müsamaha edildiği halde diğer şahıslardan hiç birinin oraya yaklaşmalarına imkân verilmediği şahitlerin cümlesi tarafından ittifakla bildirilmesine, gerek zabıta makamlarına ve gerekse C.H.P. İl İdare Kurulu'na yazdığı 3.5.1959 tarihli resmî yazılarda C.H.P.lilerin karşılama vesilesi ile toplanmalarını men ederek hilâfına hareket halinde toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu hükümlerinin tatbikini emrettiği halde; D.P.lilerin aynı mahalde toplanmalarını terviç ve hattâ temin eylemek suretiyle maksut olan neticeyi istihsale müsait zemin ve şartları hazırlamış bulunmasına nazaran; cürmî kasdını belirten bu deliller muvacehesinde hilâfına vaki müdafaasında samimiyet mütâlâa etmeğe imkân görülmemiştir. Nihayet, hâdisenin vukuundan sonra akşama doğru vilâyet konağına gelen sanık Celâl Bayar'ın, neticenin istenilen şekilde tahakkuk etmediğini öğrenince "O'nu öldüremediniz mi?" şeklindeki asabî beyan ve ihtarına karşı hiç bir reaksiyon göstermemiş ve bu hitabı sükunetle karşılamış olması da, yukarıda isimleri yazılı diğer iki sanık ile maksat ve niyette iştirak halinde bulunduğunu vazıhan göstermiş bulunmaktadır.

B- Sanık KEMAL AYGÜN: D.P. İstanbul il idare Başkanı olan bu sanık (3.5.1959 günü akşamı Başvekilin kendisini park otele davet ettiğini, sinirli bir halde "C.H.P.liler İnönü'yü karşılamak üzere bütün kuvvetleriyle muazzam karşılama merasimi yapacaklarına göre biz parti olarak seyircimi kalacağız? Siz de teşkilata söyleyin, İstanbul'da D.P.lilerin de mevcut olduğunu gösterelim" dediğini. bu iki heye-

canlı grubun bu şekilde karşılaştırılmalarının doğru olmadığını söylemesine rağmen Başvekilin ısrar ettiğini, Ethem Yetkiner'le birlikte Celâl Bayar'a giderek bundan vaz geçilmesi için tavassutunu rica ettikleri halde onun da bu toplantı emrini tasvip ettiğini, mecbur kalarak parti merkezine geldikten sonra bu emri telefonla parti teşkilâtına intikâl ettirdiğini) beyan etmek suretiyle Topkapı'da toplanma emrinin kendisi tarafından verildiğini serahatan kabul ve ikrar eylemiş bulunmaktadır. Gerçi bu sanık bu toplantının alelâde mukabil bir parti gösterisi mahiyetinde bulunduğunu ilersürmekte ise de; böyle olması takdirinde Genel Başkandan aldığı emir üzerine tereddüt etmeden harekete geçmesi icabederken, bilâkis kendisine verilen emirle yapılmak istenilen hareketin fecaatını derhal görerek bu işin doğru olmadığından bahsile vaz geçilmesi hususunda Başvekili ikaz ve emrine böylece itiraz eylemiş olması, adı geçenin kararında ısrar etmesi üzerine de vaziyetten Vali Ethem Yetkiner'i haberdar ederek o sırada Şâle köşkünde bulunan sanık Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ı birlikte ziyaret ederek ve yapılacak hareketin husule getireceği feci neticeleri anlatarak bu hareketin durdurulması için ricada bulunması, ancak emrin onun tarafından da tekrarlanması üzerine buna inkiyad ve mütavaat etmiş olması, bu tertibin ne maksatla yapıldığını bildiğinin açık delilini teşkil eder. İnkilâptan sonra el konulan D.P. evrakı üzerinde yapılan incelemede "Hâdisenin vuku bulduğu tarih ile ona yakın zamanlardaki yazışmalara müteallik bütün evrakın ve karar defterlerindeki aynı tarihlere ait olan sahife ve yaprakların tamamen koparılıp imha edilmiş olduğunu" tesbit eden 8.8.1960 tarihli rapor münderecatı, suç delillerini ortadan kaldırmak maksadını tevsik eylemesi bakımından varılan netice ve kanaati ayrıca teyit eylemiş bulunmaktadır. Nihayet, hâdisе günü Adnan Menderes ve Ethem Yetkiner'le birlikte Vilâyet konağında toplanarak vak'anın cereyan şeklini takip ettiği şahadetle tahakkuk eden bu sanığın, o gün akşam üzeri Vilâyete gelen sanık Celâl Bayarın hiddetle sarf ettiği malûm sözlerine karşı, tıpkı Ethem Yetkiner gibi sâkin ve sâkit kalması da, bu sanıklarla iş ve fikir birliği içinde bulunduğunu göstermekten başka bir mânâ taşımaz.

Böylece, İsmet İnönü'nün hayatı aleyhine tevcih ve tertip olunan bu hâdisede sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'le iştirak halinde bulundukları tahakkuk eden sanıklardan Ethem Yetkiner'in, en mühim bir Vilâyetin en yüksek idare makamını işgâl etmesi ve sanık Kemal Aygün'ün de partinin en mühim teşkilâtının başında bulunması itibariyle hâdiselerin tamamen içinde bulundukları göz önünde tutulursa, suç ortaklarının asıl maksad ve gayelerinden haberdâr olmamalarına imkân tasavvur olunamaz. Filhakika iktidarın bütün Millet tarafından bilinen ve yukarıda izah olunan tutumunun bâriz maddî delillerinden birini teşkil eden dâva mevzuu hâdisedeki hareket tarzlarını, mukadderat ve ikballerini bu partiye ve iktidara bağlamış ve körü körüne itaata karar vermiş insanların ihtiyar etmeye mecbur kaldıkları hareket şekline başka suretle izaha imkân yoktur. Kaldı ki inkilâbı müteakip topluca nezaret

altında bulunduruldukları Davutpaşa kışlasında, sanık Selâmi Oğuz ile şahit Mehmet Kuran'ın beyanlarından anlaşıldığı veçhile, sanık Kemal Aygün'ün "Bu işi İlçe merkezleri üzerlerine alsın, eğer vilâyet merkezinden emir verildiği anlaşılırsa bir Anayasa ihlâli mevzu bahis olabilir." şeklinde beyan ve teşebbüste bulunmuş olması da, hâdisede kendilerini tahrik eden asıl maksat ve gayeyi bütün vuzuhu ile ortaya koymuş bulunmaktadır.

Binnetice, bu iki sanığın sâbit görülen fiil ve hareketleri, sanıklardan Celâl Bayar ile Adnan Menderes'in anayasayı tagyir, tebdil ve ilgaya müteveccih kasd ve niyetlerinin maddî bir vakiasını teşkil eden bu hâdiseyi tertip ve idare etmek ve bu suretlerle fiilin icrasına iştirak mahiyetinde tahakkuk ve tecelli eylemiş bulunmaktadır.

Üçüncü gruba dahil sanıklardan:

1- Sanık CELÂL KOSOVA:

Hâdisе tarihinde İstanbul Trafik Müdürü olan bu sanık (.. İnönü'nün İstanbul'a muvasalatı sebebiyle Yeşilköy ile Sultanahmet arasında trafik emniyetiyle vazifeli bulunduğunu, kendisini makamına çağıran Emniyet Müdürü, İnönü'nün Topkapı dışında trafik arabasına alınarak Edirnekapi-Unkapanı yolu ile Taşıktaki evine götürülmesi emrini verdiğini, İnönü'nün arabası geldiği vakit trafik arabası ile önünü keserek durdurduktan sonra trafik arabasına davet ettiğini, bu sırada kalabalığın da arabının etrafını sardığını, teklifi kabul edilmeyince askerlerin de müdahalesiyle açılan yoldan geçip gittiğini kasde makrûn bir hareketi bulunmadığını, ancak verilen emirleri ifa eylediğini) beyan ettikten sonra "arabayı durdurmakla hata ettiğini; durdurulmasaydı arabanın geçip gidebileceğini" kabul etmek suretiyle cürmî kasdini tevilen iştiraf eylemiş bulunmaktadır.

Filhakika, henüz İnönü'ye ait araba kafilesi gelmeden evvel, Topkapıdaki gayri tabii topluluğu görerek yolu tamamen kapatmış vaziyetteki halkın açılması suretiyle trafik emniyetinin sağlanması lüzumunu kendisine ihtar eden Binbaşı Şefik Soyuyüce'ye "buranın emniyeti bize aittir, sanamı hesap vereceğim" diye sert şekilde mukabelede bulunmakla beraber fiilî tecavüzde de bulunduğu bu şahit tarafından ifade edilmesine İnönü'nün arabası geldiği sırada onu trafik arabası ile önünü kesmek suretiyle mütecaviz grup ortasında durduran sanığın, arabaya karşı vuku bulan şiddetli hücum ve taarruzlar sırasında vaziyetin vahametini görüp bildiği halde hareketsiz kalarak İnönü'yü trafik arabasına gelmeğe davette ısrar eylediği ve arabanın etrafını tamamen saran mütecavizlerden kurtulmasını temin için önünü kesen trafik arabasını kenara alması kendisine müteaddit defalar ihtar edilmesine rağmen mütecavizlerin hareketlerini kolaylaştırmak gayesi ile yolu açmamakta inad ve sebat ettiği şahit Kenan Bayrakdar, Nazmi Sevin, Mahmut Nedim Vural ve Tacettin Tosunlar'ın sarih şahadetlerinden anlaşılmasına. bu şartlar içinde İnönü'nün arabadan inmesi takdirin-

de ise durmadan saldıran mütecaviz grup ortasında “Kim vurduya getirilmek” suretiyle hayatını ifna edeceğinin muhakkak olduğu da hâdisenin içinde yaşayan ve vak’ayı en ince teferruatına kadar gören bütün görgü şahitleri tarafından kat’iyetle bildirilmesine göre, sanığın bu neticeyi temin eylemek kasd ve niyeti ile hareket eylediği şüpheden varestedir. Diğer taraftan hâdisede vazifeli bulunan trafik şubesi müdür muavini şahit Bekir Kutluay’ın, hâdiseden evvel Topkapı’da kalabalığa mâni olmalarını orada bulunan trafik ekibine söylemiş olduğunu bildirmesine karşı Celal Kosova’nın C.H.P.lilere evet, amma D.P.lilere dokunmasınlar” şeklinde emir vermesi, hâdiseden sonra arabasındaki telsizle emniyet müdürüne malumat verirken “ne yapalım, bir subay emirverdi, askerler yolu açtılar, olamadık” demek suretiyle verilen emri kemâlile ifa edememenin elinde olmayan sebeplerden ileri geldiğini izahı gayret eylediğinin şahit Feridun Güven, Zühtü Çelik, Nihat Yalçiner ve Bayram Uslu taraflarından bildirilmiş olması, şahitlerden Bekir Kutluay’ın; diğer şahitler Selâhattin Hakkı Esadoğlu, Fevzi Arsan ve Namık Erdöl’ün beyanları ile de teyyüt eden şahadetine göre, hâdiseden bir hafta kadar sonra “bu işi nasıl kabul ettiniz” diye soran şahit Bekir’e “sen daha o mevkide değilsin, Allah kimseyi bu vaziyette bırakmasın, insan bazan ölmek veya yaşamak arasında bir karar vermek vaziyetinde kalabilir, maalesef o anda insanın basireti bağlanıyor” dedikten sonra neticenin vahameti kendisine bildirilince sapsarı olarak sâkıt kalması, varılan netice ve kanaati ayrıca teyit eylemektedir. Nihayet hâdisе sırasında ceryan eden telsiz konuşmalarını muhtevi olup sonradan ele geçirilen ve muhtevası bilirkişî marifetiyle tesbit edilip hâkim huzurunda zabıtlı tevsik olunan ve duruşma esnasında da dinlenip konuşan şahısların sesleri bir kısım sanıklar ve şahitler tarafından da teşhis edilen (teyp) muhtevasına ve şahitler Orhan Uğur, Muvaffak Çetiner, Zühtü Çelik, Nihat Yalçiner, Bayram Uslu, Ahmet Karlık, Kadri Akıncılar ve Bekir Kutluay’ın kat’i şahadetlerine göre; ölü Emniyet Müdürü Faruk Oktay’ın (Topkapı’da trafiği keseceksin, kalabalık olsun olmasın kendisini zorla alacaksın, dediğim yoldan götüreceksin, bu emir kafi- dir, zorla alıp götüreceksin, zaten iki araba geliyorlar, birinci defa kapıyı trafiğe kesersin, hemen çevireceksiniz etrafını, zorla bindirip sevk edeceksiniz, bu çok kat’idir.) şeklinde müteaddit defalar teyiden emir verdiği, sanık Celâl Kosova’nın da (peki) diye cevap verdikten sonra yine telsizle İnönü’nün bineceği arabanın plâka numarasını sorup öğrendiği kendisi Topkapı’da hâdisе mahallinde beklerken daha ilerideki yol kavşağında vazifeli bulunan 205 sayılı trafik arabasına (arkasındakileri mutlaka kesin, tek gelsin), (paşanın arabası geçtikten sonra kavşaktan peşine başka araba takmayın), (Arkası açık olabilecek bir şekilde, tek gelecek şekilde gelsin) şeklinde keza telsizle emirler verdiği, kendisinin Topkapı’da beklemekte olduğunu da bildirdikten sonra telsiz santralına da (Müdür beye söyleyin, buradaki askerlerin durumdan haberleri yok, mütemadiyen açıyorlar burayı) ve yine (Oğlum buradaki me-

murların birbirinden farkı yok, yahû dağıtıyorlar milleti, bu toplananı buradan), (Müdür beye söyleyin, buradaki polislerin ve süvarinin bu işden haberi yok, üç beş tane şey hariç .. istenilen tertip burada iyi alınamadı benim kanaatım..) demek suretiyle de alınan tertibin ordu birlikleri tarafından vaki müdahale ile bozulmakta olduğundan ve binnetice hedefe vüsul imkânlarının selp edilmekte bulunduğundan bahsile yeni tedbirlerin ittihazını imâ eylediği açık ve kat'i olarak anlaşılmış bulunmaktadır. Diğer delilleri teyit ve takviye eyleyen ve sanıkların kasd ve niyetlerini vazıhan belirten bu maddî vesikanın mahiyet ve muhtevası karşısında, hilâfına vuku bulan müdafaa ve tevil, tamamen gayri varit yersiz ve mesnetsizdir.

Aldığı emri ifadan başka bir şey yapmadığını müdafaa eden sanık Celâl Koso-va'nın, "kanuna aykırı işlerde âmirin emrinin memuru mes'uliyetten kurtaramayacağını" tasrih eden Teşkilâtı Esasiye Kanununun 94 ncü maddesi muvacehesinde mes'uliyeti derkâr bulunmakla beraber; evvelki dört sanığın Anayasa'yı ihlal kasd ve niyetlerine vâkıf olduğuna kanaat verecek delillere rastlanamamış ve taayyün eden hareketinin, İnönü'yü öldürmeğe müteveccih fiili kolaylaştırmak suretiyle iştirak eylemekten ibaret kaldığı netice ve kanaatına varılmıştır. Ancak, hâdisenin şahadetle tahakkuk eden cereyan şekline ve bizzat kendi kabul ve ikrarına göre; bu sanığın bahsi geçen iştirak ve yardımı inzıam etmeksizin fiilin irtikabının mümkün olamayacağı sarıh olarak anlaşılması itibarile cezanın tertibi sırasında, hakkında T.C.K.nun 65 nci maddesinin (son) fıkrasının nazara alınması icap edeceği hukukî bir zaruret olarak tahakkuk eylemiş bulunmaktadır.

2- Sanık Dr. ÖMER FARUK SARGUT:

Hâdisе tarihinde D.P. Fatih İlçe Başkanı olan bu sanık; İl'den aldığı talimat üzerine gövde gösterisi yapmak üzere keyfiyeti teşkilâtına duyurduğunu, kendisinin de gittiğini ve fakat herhangi bir harekette bulunmadığını müdafaa eylemekte ise de, şahitlerden Tacettin Tosunlar: (.. arabalar henüz hâdisе yerine gelmeden evvel Faruk Sargut'un, talimat vermek suretiyle orada toplanmış olan halkı yol üzerine indirip bir torba teşkil edecek şekilde dizmek suretiyle yolu kapattığını..), sanık Zeki Şahin: (Faruk Sargut'un orada birikmiş olan kalabalığa talimat vermek suretiyle onları idare etmekte olduğunu), şahit Mahmut Nedim Vural, Ali Yalın, Ali Sohtorik, Osman Tozkoparan, Arif Çeviker, Hüseyin Aslanağız, yekdiğerinin şahadetlerini itıam ve teyit ederek, (İnönü'nün arabası durunca sanık Faruk Sargut'un "atlasanız, korkmayın, hücum edin" diye verdiği emir ve talimat üzerine diğer sanıkların ellerindeki suç âletleriyle arabanın üzerine hücum ederek vurmağa başladıklarını..), şahit Şefik Soyuyüce: (Tecavüz edenlerin sol arka camı sopa ile vurup kırdıklarını, bu camın hemen yanında bulunan sanık Faruk Sargut'un da tecavüz edenlerin arasında olduğunu ve yumruklarını havale eylemekte bulunduğunu..), şahit Saim Sızıyek: (Faruk Sargut'un mütecavizleri idare etmekte olduğunu, askerler halkı dağıtmak istedikleri

zaman “siz bunu nasıl yaparsınız” diyerek onlara mani olmak istediğini..), şahit Yılmaz Çarkgil: (Faruk Sargut’un kalabalık İçindeki sanık Kadriye’nin yanına yaklaşıp “göreyim seni Kadriye, artık ne yapacaksınız yapın, bu son kozumuzdur.” dedikten sonra Zeki Şahin’in yanına sokularak “Zeki, Vilâyette leşini bekliyorlar götürmemiz lazım, gerekli emirleri verdin mi!” diye söylediğini..) serahaten bildirmiş olmalarına göre bu sanığın hâdise mahalline adam toplayıp sevk etmiş olduktan başka, vak’a anında başlarında bulunarak emir ve talimat vermek ve onları sevk ve idare etmek suretiyle fiili doğrudan doğruya birlikte işlediği açıkça anlaşılmaktadır.

3- Sanık SELÂHATTİN GENÇ:

Beykoz İlçe Başkanı olan bu sanık, 3.5.1959 gecesi sanık Şemsettin Güner tarafından verilen telefon emri ile deri fabrikasına giderek Topkapı’ya gidecek adamları Mehmet Kaptan’ın emrine vermesini müdüre söylediğini ve ertesi gün kendisi de Topkapı’ya gittiğini ve fakat bir şeye karışmadığını müdafaa eylemesine mukabil; şahit fabrika müdürü Faruk Oyman: (gece Selahattin Genç telefon ederek “Kemal Aygün bey yarın partili arkadaşları İstanbul’a istiyor, sizde ne kadar partili varsa gönderin, ne kadar kabarık olursa o kadar makbule geçecek” dediğini, ertesi gün 119 kişinin fabrikadan çıkıp gitmiş bulunduğunu..), şahit Tacettin Tosunlar (.. henüz arabalar gelmeden evvel Selahattin Genç, Faruk Sargut’la beraber gelip kalabalık halkı aşağı indirerek bir torba şeklinde yerleştirmek suretiyle yolu kapattığını..), şahit ishak Konakçı: (saat 13, 14 sıralarında kalabalık içinden çıkan Selâhattin Genç’in ısıklık ile ve elile verdiği işaret üzerine harekete geçen topluluğun tertibat almış olan askerlerin arkalarında toplandıklarını, Selâhattin Genç kendisine yaklaşıp “şu erleri topla, halkın arkasında bekle” diye çıkıştığını, kendisi yolu kapamağa değil açmağa geldiğini söyleyince bu defa “Allah Allah, Hükûmetin verdiği emirden haberin yok” diyerek uzaklaştığını), şahit Aziz Koral: (.. Selâhattin Genç’ in verdiği bir işaret üzerine hendeklerden fırlayan adamların askerlerin etrafını sardığını, kalabalığın arasına giren bu sanığın paşanın arabası geldiği zaman üzerine saldırırsınız” diye onlara emir ve talimat verdiğini..), şahit Mahmut Nedim Vural, Ekrem Tekbaş ve Ali Yalın birbirini tamamlar şekilde: (.. Selâhattin Genç’in, topluluğa talimat vermekte olduğunu, İnönü’nün arabası gelince “haydi kartallar diye verdiği parola üzerine yolun her iki tarafındaki D.P.’lilerin taş ve sopalarla hücumla başladıklarını, hatta askerler halkı dağıtmağa başladıkları zaman “nereye kaçuyorsunuz, gelin” diye onları toplamağa çalıştığını) yine şahitler Muzaffer Baba, Raif Yüzer ve Abdullah Zeren dahi: (kendilerini Topkapı’ya götürdüklerini, bir müddet sonra Selâhattin Genç yanında Mehmet Kaptan olduğu halde gelerek “İnönü’nün arabası aşağı yoldan gelecek” diye halkı toplayıp cadde tarafına götürdüklerini, kısa bir zaman sonra İnönü’nün arabası gelince Selâhattin Genç’in “Araba geliyor, ne duruyorsunuz” diye verdiği emir üzerine halkın taş ve sopalarla arabaya hücum ettiklerini) kat’i olarak bildir-

melerine, inkilâptan sonra D.P. evrakı arasında bulunup ele geçirilen ve muhtelif Bucak Başkanları tarafından İlçe Başkanı Selâhattin Genç'e (gizli) kaydı ile yazılmış olup "3.5.1959 gecesi Bucak Başkanlarının merkeze davet edildiğini, ertesi gün için parti mensuplarının Topkapı dışında toplanmaları hususunda bunlara emir verildiğini, bu emre imtisalen orada toplanan D.P.liler için yapılan masrafların neden ibaret olduğunu" tesbit eden 12 adet vesika münderecatı bu ciheti ayrıca teyit eylemesi-ne, böylece bu sanığın da mıntıkası içinden adam toplayıp sevk etmekle beraber hâdise sırasında tertibatı bizzat tanzim ve harekâtı idare etmek suretiyle suçu doğrudan doğruya beraber işlediği tahakkuk etmiştir.

4- Sanık MEHMET ÇOLAKOĞLU:

Beykoz ilçe idare hey'etinde aza olan bu sanık, Vilâyetten herhangi bir emir almadığını, ertesi gün Topkapı'da bir gövde gösterisi yapılacağını bir konuşma sırasında öğrendiğini ertesi gün il merkezine gittiği zaman bu toplantının yukarıdan gelen bir emirle yapıldığını anladığını, merak saikası ile Topkapı'ya gittiğini, İnönü'nün arabası gelince halkın hücum ettiğini, kendisinin taarruz etmediğini ve bilakis tecavüz eden halkı dağıtmaya çalıştığını ileri sürmesine mukabil; sanık Selâhattin Genç: (3. 5.1959 gecesi saat 21-22 sıralarında ilçe merkezinde otururken Mehmet Çolakoğlu gelerek "bu dakikadan itibaren benim emrimdesiniz, yarın Topkapı'ya gidecek İnönü gelecek, gövde gösterisi yapılacak" diye söylediğini, kendisinin Şemsettin Güner ile temasında daadı geçenin bunu teyit eylediğini..), şahit Bnb. Hikmet Ata: (henüz İnönü'nün arabası gelmeden evvel halkın yolu doldurduğunu, bunların arasında bulunan sanık Mehmet Çolakoğlu'nun "yolu kapatacaksınız, kat'i surette açmıyacaksınız" diye yanındakilere talimat vermekte olduğunu, kendisi halkı dağıtarak yolu açmağa uğraşırken Mehmet Çolakoğlu'nun "yolu açın, binbaşı beyin gönlü olsun, İnönü'nün arabası görüldükten sonra yolu kapamak iki saniyelik iştir" diye alaylı bir şekilde yanındakilere hitap ettiğini), şahitler Muzaffer Baba, Raif Yüzer ve Abdullah Zeren: (kendilerini toplayıp Topkapı'ya götürdüklerini, bir müddet sonra Mehmet Çolakoğlu, Selâhattin Genç ile birlikte yanlarına gelerek "İnönü'nün arabası aşağı yoldan gelecek" diye halkı toplayıp cadde tarafına götürdüklerini, İnönü'nün arabası gelince her ikisi de "araba geliyor, ne duruyorsunuz" diyerek verdikleri emir üzerine halkın taş ve sopalarla hücum ettiklerini), şahit İshak Konakçı: (Mehmet Çolakoğlu'nun tecavüz sırasında arabanın yanında olmamakla beraber mütecaviz grubun en başında ve onları teşvik etmekte olduğunu) kat'iyetle ifade etmek suretiyle bu sanığın dahi hâdise mahallinde mütecaviz grubu sevk ve idare ederek ve onlara emir vererek suça doğrudan doğruya iştirak eylediğini tesbit ve hilâfına vâki müdafaayı cerh ve talil eylemişlerdir.

5- Sanık ALİ RIZA GÜNÇER:

Zeytinburnu İlçe Başkanı olan bu sanık, hâdiseden bir gün evvel Kemal Ay-

gün tarafından verilen telefon emri ile birkaç arkadaşı ile birlikte Topkapı'ya gittiğini, hattâ gidiş sebebinin bile sorup öğrenmediğini, kendisi uzakta durduğundan hâdiseyi görmediğini müdafaaten ileri sürmesine rağmen; bu sanığın dahi, araba durur durmaz ellerinde çirkin yazılı dövizler, taş ve sopalar olduğu halde İnönü'nün arabasına hücum ve taarruz eden ve onu çeviren şahıslar arasında bulunduğu, şahit Mahmut Nedim Vural, Veli Virgün, Ekrem Tekbaş, Hamdi Mazıcı ve Hüseyin Aktepe'nin görgüye ve teşhise müstenit açık şahadetlerinden anlaşılmıştır.

6- Sanık SALİH TAŞER:

Sümer mahallesi muhtarı olan bu sanık, Emin Kalafat'ın geleceğinden bahsile verilen haber üzerine Topkapı'ya gittiğini, İnönü'nün gelmekte olduğunu orada öğrendiğini, uzaktan seyrettiğini, hâdiseye iştirak etmediğini bildirmesine mukabil, İnönü'nün arabası durunca âniden fırlayarak hücum eden ve arabanın etrafını çeviren mütecaviz şahıslar arasında kendisinin de mevcut bulunduğu şahit Mahmut Nedim Vural, Veli Virgün, Hasan Ateşler, Ekrem Tekbaş, Nuri Çeşmeci ve Hamdi Mazıcı taraflarından ittifakla beyan edilmiştir.

7- Sanık ZİYA SEVGİNER:

Osmaniye ocak idare hey'etinden olan bu sanık, Emin Kalafat'ı karşılamak maksadıyla Topkapı'ya gitmiş ise de tecavüze iştirak etmediğini ileri sürmekte ise de; kiraladığı iki otobüse doldurduğu eşyası bizzat hâdis mahalline götürdüğü sanıklardan Üzeyir Arıcı, Mehmet Horoz, Fikret Gören ve Süleyman Kordon'un beyanlarından anlaşıldığı gibi, İnönü'nün otomobiline saldıran grup içerisinde elinde sopa olduğu halde hücum ve tecavüz eylemekte bulunduğu şahitler Mahmut Nedim Vural, Hamdi Mazıcı, Hüseyin Aktepe, Osman Tozkoparan, Ali Sezen, Ahmet Ezer, Sabri Vardarlı, Talat Örs, Ali Ahmet Yanık, Rahmi Kebapçı, Satılmış Kayacan, Mehmet Utaş ve İsmail Kayar taraflarından bildirilmiştir.

8- Sanık ZİYA KABAKCI:

Emin Kalafat'ı karşılamak üzere Topkapı'ya gittiğini ve fakat asfalta uzak bir yerde durup hâdiseye karışmadığını müdafa eden bu sanığın araba durduğu anda ellerinde taş ve sopalarla hücum eden grup arasında küfrederek tecavüz eden şahıslardan olduğu, şahitler Ekrem Tekbaş, Nuri Çeşmeci ve İsmail Kayar'ın kat'i şahadetlerinden anlaşılmıştır.

9- Sanık HASAN KEŞKEK:

Hâdiseyi tamamen inkar eden bu sanığın, İnönü'nün arabasına hücum ederek onu çeviren ve arabaya fiilen tecavüz eden grubun içinde bulunduğu şahitler Hamdi Mazıcı, Hüseyin Aktepe ve Vecdi Yarman'ın şahadetleriyle ve İnönü'nün arabası gelmeden evvel de toplanmış olan D.P.lilere tâlimat verip döviz sopaları dağıttığı ve halkın esasen bu sopalarla hücum ve tecavüz ettiği de şahit Yılmaz Caner'in şahadeti ile tahakkuk etmiştir.

10- Sanık SEYFİ AK:

Topkapı'ya adam sevketmediğini ve hâdiseye de karışmadığını müdafaa etmesine rağmen, sanık Ahmet Kandemir: (Hâdisa sabahı sanık Seyfi Ak kendisini Topkapı'ya gönderdiğini, orada sebebini sorduğu zaman "paşa gelecek onu şehre sokmayacağız" diye cevap vermesi üzerine oradan uzaklaştığını) şahit Ömer Küçük: (o gece karakolda nöbetçi olduğunu, D.P. lilerin saat 24'den sonra karakolun yanındaki meydanda toplandıklarını, bir aralık Seyfi Ak karakola gelerek telefon etmek için müsaade istediğini, telefonu açarak karşısındaki zata "ağabey, hepimiz buradayız hazırız" dedikten sonra telefonu kapatıp dışarıdaki kalabalığın yanına gittiğini, ellerinde sopalar ve dövizler bulunan bu şahıslarla birlikte arabalara binip gittiğini) şahit Mehmet Bülbül: (Topkapı'ya gittiği zaman halkın İnönü'nün arabasını sarmış oldukları halde küfretmekte bulunduklarını gördüğünü, iyi tanıdığı sanık Seyfi Ak da hücum edenler arasında bulunduğunu, esasen bu sanığın bir gece evvel saat 24'de Kasımpaşa'da harekete geçerek adam toplamış ve Topkapı'ya sevk etmiş olduğunu, kendisi de bizzat tecavüz etmekte bulunduğunu) bildirmek suretiyle müdafaayı red ile, hâdisenin bizzat müretteplerinden olmakla beraber şahsen ve fiilen de tecavüz eylemiş ve suçu birlikte işlemiş olduğunu tesbit eylemişlerdir.

11- Sanık ÜZEYİR ARICI:

Topkapı'ya geldiği zaman İnönü'nün otomobilinin çoktan geçip gitmiş olduğunu söyleyen bu sanığın, İnönü'nün otomobili durduğu anda mütecaviz D.P.lilerin ellerinde taş ve sopalarla tecavüze başladıkları sırada elinde taş olduğu halde hücum etmekte bulunduğu ve hattâ arabanın arka tamponuna çıkarak taşla camı kırmağa uğraştığı, şahitler Veli Virgün, Ekrem Tekbaş, Osman Tozkoparan, Ali Sezen, Ahmet Ezer, Sabri Vardarlı, Ali Ahmet Yanık, Rahmi Kebapçı, Satılmış Kayacan, İsmail Kayar, Zeki Hançer ve Feridun Güven taraflarından kat'iyetle bildirilmiştir.

12- Sanık SÜLEYMAN BAŞTİMUR:

Kahvede otururken İnönü'nün geleceğini duyunca karşılamak üzere hep beraber Topkapı'ya gittiklerini, ancak orada halkın İnönü aleyhinde tezahürat yapmağa başladıklarını gördüğü vakit müteessir olarak geri döndüğünü müdafaa etmesine rağmen; şahitlerden Yılmaz Çakgil: (.. hâdisa mahallinde şüpheli hareketlerini gördüğü Faruk Sargut'u takip ettiğini, bir aralık adı geçenin sanık Süleyman Baştımur'un yanına sokularak "göreyim sizi, Uşak'ta leşini seremediler, burada yapacağız" demesine karşı bu sanığın "siz merak etmeyin, elini öpeyim dalgası ile hayalalarını burarım" diye cevap verdiğini), şahit Hüseyin Aslanağız: (Halk sağdan soldan arabaya hücum etmeğe başladığı anda bu sanığın da arabanın biraz ilerisinde "bırakın, şu paşayı, bilmem nesini sıkayım" diye bağırmakta olduğunu), şahitlerden Saim Sizyek ve Hasan Pulur: (bu sanığı tecavüz eden kalabalık içinde gördüklerini), yine

şahit Mehmet Saim Vural ve Mehmet Bülbül (bu sanığın kalabalık arasında elinde bir sopa olduğu halde hücum etmekte bulunduğunu) birbirini tamamlar şekilde beyan etmiş ve ayrıca dosyaya bağlı 9 numaralı karton içinde mevcut 12 ve 24 sayılı fotoğraflar muhtevası da bu ciheti teyit eylemiştir.

13- Sanık KADRIYE CAYMAZ:

D.P.li olmasına rağmen İnönü'ye hörmeti olduğundan karşılamak üzere Topkapı'ya gittiğini ve fakat herhangi bir tecavüzde bulunmadığını ileri sürmekte ise de; şahitlerden Yılmaz Çarkgil: (kalabalık içinde dolaşan Faruk Sargut bir aralık sanık Kadriye'nin yanına yaklaşıp "göreyim seni Kadriye, artık ne yapacaksanız yapacaksınız, bu son kozumuzdur" demesine karşılık sanık Kadriye'nin "sen üzülme doktorum, yeterki bu pezevenk gelsin" diye cevap verdiğini duyduğunu), şahitler Mahmut Nedim Vural, Veli Virgün, Hasan Ateşler, Ekrem Tekbaş, Mehmet Güngören, Şerif Öner, Nuri Çeşmeci, Hamdi Mazıcı, Hüseyin Aktepe, Talat Örs, Rahmi Kebapçı, Vecdi Yarman ve Ömer Deniz yekdiğerini teyit ve itmam ederek: (İnönü'nün arabası durduğu anda mütecaviz D.P.lilerin ellerinde döviz, taş ve sopalar olduğu halde küfrederek arabanın üzerine hücum ettiklerini, mütecavizler arasında bu sanık da mevcut olduğunu, hattâ tecavüz sırasında mütemadiyen "vurun, vuralım, kıralım, öldürelim şu papazı" diye bağışmakta olduğunu) serahaten ifade eylemişlerdir.

14- Sanık İBRAHİM DİZDAROĞLU:

Osmaniye muhtarı olan bu sanık Topkapı'ya gittiğini ve elinde de bir döviz bulunduğunu ikrar etmekle beraber fiilî bir harekette bulunmadığını beyan etmesine mukabil; İnönü'nün arabası durduğu anda ellerindeki çirkin yazılı dövizleri açarak arabanın etrafını saran ve taş ve sopalarla hücum eden şahısların arasında bu sanığın da mevcut bulunduğu, hattâ elinde demir olduğu halde arabanın üzerine tırmanmağa çalıştığı, şahitler Veli Virgün, Hamdi Mazıcı, Hüseyin Aktepe, Osman Tozkoparan, Ali Sezen, Ahmet Ezer, Sabri Vardarlı, Talat Örs, Ali Ahmet Yanık, Rahmi Kebapçı, Satılmış Kayacan ve Mehmet Utaş taraflarından bildirilmiştir.

15- Sanık MEHMET HOROZ:

Emin Kalafat'ı karşılamak üzere Topkapı'ya gitmiş ise de hâdiseyi uzaktan seyrettiğini bildirmesine rağmen, hâdisе esnasında İnönü'nün arabanın etrafını saran, taş ve sopalarla hücum eden kitle içinde bulunduğu ve elinde kalın döviz sopası olduğu halde fiilen taarruz ve tecavüz eylediği, şahitler Ekrem Tekbaş, Hamdi Mazıcı, Osman Tozkoparan, Ali Sezer, Ahmet Ezer, Sabri Vardarlı, Talat Örs, Ali Ahmet Yanık, Rahmi Kebapçı, Satılmış Kayacan, İsmail Kayar ve Feridun Güven'in açık şahadetlerinden anlaşılmıştır.

16- Sanık SAFFET IŞIK:

Büyükleri karşılamak maksadı ile Topkapı'ya gitmiş olmakla beraber İnönü-

nü'nün geldiğini öğrenince geriye çekilip uzaklaştığını bildiren bu sanığın, ellerinde taş ve sopalarla arabaya hücum eden şahısların arasında ve onlarla birlikte fiilen tecavüz etmekte bulunduğu, şahitler Mahmut Nedim Vural, Veli Virgün, Ekrem Tekbaş, Hamdi Mazıcı ve Hüseyin Aktepe'nin görgüye ve teşhise müstenit şahadetleriyle sâbit olmuştur.

17- Sanık SÜLEYMAN KORDON:

Ziya Sevginer tarafından kiralanan arabası ile Topkapı'ya bazı şahısları götürdüğünü ve fakat hâdiseyi uzaktan seyrettiğini ileri sürmesine rağmen, taş ve sopalarla arabaya hücum edenlerin arasında olduğu ve elinde kalın bir sopa ile fiilen tecavüz etmekte bulunduğu şahitler Osman Tozkoparan, Ali Sezen, Ahmet Ezer, Talat Örs, Ali Ahmet Yanık, Rahmi Kebapçı, Satılmış Kayacan, İsmail Kayar ve Zeki Hançer'in kat'i şahadetleriyle tahakkuk etmiştir.

18- Sanık İHSAN DOĞANCAY:

Topkapı'da tesadüfen bulunduğunu ve vak'a mahallinden de uzakta olup hâdiselere karışmadığını müdâfaa eylemekte ise de, mağdurun otomobiline taş ve sopalarla hücum edenlerin arasında ve küfrederek fiilen tecavüz etmekte bulunduğu, şahitler Mahmut Nedim Vural, Veli Virgün, Hasan Ateşler, Ekrem Tekbaş, Mehmet Güngören, Nuri Çeşmeci, Hamdi Mazıcı, Hüseyin Aktepe ve Vecdi Yarman taraflarından kat'i şekilde bildirilmiştir.

19- Sanık DEMİR ERSOY:

Hep beraber Topkapı'ya gittiğini ve hâdiseleri uzaktan seyrettiğini bildirdiği halde, İnönü'nün arabasının etrafını çevirip taş ve sopalarla hücum edenler arasında bulunduğu ve ayrıca elinde çirkin yazılı bir döviz ile fiilen tecavüz eylediği, şahitler Ekrem Tekbaş, Nuri Çeşmeci, Hamdi Mazıcı ve İsmail Kayar taraflarından ifade edilmiştir.

20- Sanık SERVET ERGİNALP:

Emin Kalafat'la Menderes'i karşılamak maksadı ile Topkapı'ya gittiğini, elinde münderecatına vâkıf olmadığı bir döviz bulunduğu halde seyrettiğini ve bir işe karışmadığını müdafaaten dermeyan etmekte ise de, İnönü'nün otomobili geldiği ve durduğu sırada ellerinde taş ve sopalarla hücum eden mütecaviz grubun en başında ve elinde çirkin bir döviz olduğu halde mütemadiyen küfrederek ve sağa sola sıçrayarak fiilen tecavüz eylemekte bulunduğu şahit İshak Konakçı, Muhlis Sırmalı, Şahap Gürler, Sabri Vardarlı, Hasan Pulur, Ali Yalım ve Feridun Güven'in sarih şahadetleriyle tahakkuk etmiştir.

21- Sanık FİKRET GÖREN:

Emin Kalafat'ı karşılayacaklarından bahsile kendisini de Topkapı'ya götürdüklerini, biraz sonra İnönü'nün arabası gelince karışıklık olduğunu, kendisi rahatsız

olduğundan geriye çekildiğini ve bir şeye karışmadığını bildirmesine rağmen, İnönü'nün arabasına taş ve sopalarla hücum edenler arasında olduğu ve hattâ tutmakta olduğu dövizi başkasına verip eline geçirdiği bir taşla vurmak suretiyle fiilen tecavüz eylediği, şahitler Veli Virgün, Osman Tozkoparan, Ali Sezen, Ahmet Ezer, Sabri Vardarlı, Talat Örs, Ali Ahmet Yanık, Rahmi Kebapçı, Satılmış Kayaca ve Zeki Hançer taraflarından sarahaten bildirilmiştir.

22- Sanık SEYFİ KUBAT:

Topkapı'ya gitmiş ise de kalabalığın içine girmeden uzaktan seyrettiğini bildirdiği halde, İnönü'nün arabasının etrafını çevirip hücum edenlerin arasında elinde taş olduğu halde fiilen tecavüz eylemekte bulunduğu, şahitler Hasan Ateşler, Ekrem Tekbaş, Nuri Çeşmeci, Hamdi Mazıcı, İsmail Kayar ve Vecdi Yarman'ın şahadetleriyle sâbit bulunmuştur.

23- Sanık MEVLUT KARAKAYA:

Topkapı'ya gitmediğini ve hâdisе sırasında evinde istirahat etmekte bulunduğunu beyan ederek külliye inkâr yoluna sapmış ise de, arabaya hücum eden mütecavizlerin arasında elinde taş olduğu halde saldırmakta bulunduğu, şahitler Mahmut Nedim Vural, Hasan Ateşler, Ekrem Tekbaş, Nuri Çeşmeci, Hamdi Mazıcı, Hüseyin Aktepe ve İsmail Kayar'ın birbirini tamamlayan şahadetlerinden anlaşılmıştır.

24- Sanık HASAN HÜSEYİN MÖKÜKÇÜ:

Hâdiseler bittikten sonra Topkapı'ya vâsıl olmuş bulunduğunu müdafaa eden bu sanığın, taş ve sopalarla hücum eden şahısların arasında küfrederek fiile iştirak eylediği şahitler Mahmut Nedim Vural, Hamdi Mazıcı, Hüseyin Aktepe taraflarından açıkça bildirilmiştir.

25- Sanık HASAN POLAT:

Büyüklerden birini karşılamak maksadıyla Topkapı'ya gittiği zaman İnönü'nün geleceğini öğrendiğini, aleyhte tezahürat yapılacağı söylenince oradan ayrılıp uzağa gittiğini ve tecavüze iştirak etmediğini ileri sürmekte ise de, ellerinde dövizler taş ve sopalar olduğu halde arabanın etrafını çevirip taarruz ve tecavüz edenlerin arasında bu sanığın da bulunduğu ve fiilen tecavüz eylemekte olduğu şahitler Mahmut Nedim Vural, Veli Virgün, Hasan Ateşler, Ekrem Tekbaş, Nuri Çeşmeci, Hamdi Mazıcı, Hüseyin Aktepe, İsmail Kayar, Vecdi Yarman ve Ömer Deniz'in şahadetlerinden ve ayrıca tecavüz sırasında "öldürelim şu papazı" diye bağırmakta olduğu da şahit Şerif Öner'in açık beyanından kat'i şekilde anlaşılmıştır.

26- Sanık FERDANE POLAT:

Topkapı'ya gitmiş ise de hâdiseyi uzaktan seyrettiğini ve bir şeye karışmadığını bildiren bu sanığın, taş, sopa ve dövizlerle arabanın etrafını sarıp tecavüz edenlerin arasında ve onlarla birlikte olduğu, şahitler Şefik Soyuyüce, Veli Virgün, Ha-

san Ateşler, Ekrem Tekbaş, Hamdi Mazıcı ve Hüseyin Aktepe taraflarından açık olarak bildirilmiştir.

27- Sanık ABDÜL SİPAHİOĞLU:

Merak saikasıyla Topkapı'ya gittiğini ve fakat kimseye tecavüz etmediğini bildirmiş ise de, taş ve sopalarla arabaya fiilen tecavüz edenlerin arasında ve onlarla beraber olduğu, şahitler Mahmut Nedim Vural, Veli Virgün, Hasan Ateşler, Ekrem Tekbaş, Nuri Çeşmeci, Hamdi Mazıcı ve Hüseyin Aktepe'nin şahadetlerinden anlaşılmıştır.

28- Sanık HALİT TARTAR:

Otobüse binip diğerleri ile beraber Topkapı'ya gittiğini, on, onbeş dakika kadar durduktan sonra ayrıldığını ve hâdiseyi görmediğini müdafaa eylemesine rağmen, arabaya hücum eden şahıslar arasında olup elinde sopa bulunduğu halde fiilen tecavüze iştirak eylediği, şahitler Osman Tozkoparan, Ali Sezen, Ahmet Ezer, Ali Ahmet Yanık, Rahmi Kebapçı ve Satılmış Kayacan taraflarından beyan edilmiştir.

29- Sanık TURGUT TUNÇ:

Tesadüfen Topkapı'dan geçerken kalabalığı görüp sorduğunda İnönü'nün geleceğini öğrendiğini ve orada durmayarak dükkanına gittiğini ileri sürmekte ise de, İnönü'nün arabası geldiği zaman ellerindeki dövizlerle ve taş ve sopalarla etrafını çevirip hücum eden suç ortakları ile birlikte mütemadiyen küfrederek fiilen tecavüz etmekte bulunduğu şahitler Mahmut Nedim Vural, Veli Virgün, Hasan Ateşler, Ekrem Tekbaş, Mehmet Güngören, Nuri Çeşmeci, Hamdi Mazıcı ve Hüseyin Aktepe'nin şahadetleri ile ve ayrıca bu tecavüz sırasında arabanın sol tarafından "öldürelim şu papazı" diye bağırmakta bulunduğu da şahit Şerif Öner'in ifadesiyle kat'i şekilde tahakkuk etmiştir.

30- Sanık SEZA GİRGİNEL:

Kamyonlarla hep beraber Topkapı'ya gittiğini, bir müddet sonra otomobiller geldiği zaman ortalık karıştığını, kalabalığın kendisini arkadan tazyik etmesi üzerine elinde "paşa hayatın palavra" yazılı döviz olduğu halde önündeki otomobilin çamurluğuna çıkmak mecburiyetinde kaldığını müdafaaten dermeyan eyleyen bu sanığın, İnönü'nün arabası geldiği anda taş ve sopalarla hücum edip etrafını çeviren sanıkların en önünde ve elinde "paşa hayatın palavra" yazılı bir döviz olduğu halde fiilen tecavüz eylediği ve arabanın üzerine fırlayıp motor kaputu üzerine çıkmak suretiyle fiilî hareketlere devam eylemekte bulunduğu kendisinin tevil yollu ikrarı, şahitler Rahmi Koldaş, Eşref Vural ve Ömer Küçük'ün birbirini tamamlayan şahadetleri ve dosyaya ekli 9 ve 10 numaralı kartonlar içinde mevcut 1, 23, 24 ve 41 sayılı fotoğraflar münderecatı gibi kat'i delillerle sabit bulunmuştur.

31- Sanık VELİ DUMAN:

Hep beraber kamyonla Topkapı'ya gittiklerini, İnönü'nün arabası gelince oradaki kalabalık öne fırladığı anda bu tazyik dolayısıyla öne doğru itildiğini ve arabanın tamponuna tutunmak mecburiyetinde kaldığını tevilen ikrar eyledikten başka trafik arabasının yolu kesmesi üzerine mütecaviz D.P.lilerin taş ve sopalarla İnönü'nün arabası üzerine hücum ettikleri anda en önde bulunan bu sanığın, arabanın üzerine atlayıp tekme ile ve sopa ile vurmağa başladığı ve bazı şahitler tarafından arabanın üzerinden zorla indirildiği halde yine de fiilî hareketlerine devamda ısrar eylediği Şahit Mahmut Nedim Vural, Hüseyin Çetindemir, Veli Virgün, Hasan Ateşler, Ekrem Tekbaş, Mehmet Güngören, Şerif Öner, Nuri Çeşmecl, Hamdi Mazıcı, Hüseyin Akdemir, Faruk Önder ve Sabri Vardarlı'nın görgüye müstenit kat'i şahadetleri ve dosyaya bağlı 9 ve 10 sayılı kartonlar içinde mevcut 19 ve 57 sayılı fotoğraflar gibi delillerle tahakkuk etmiştir. Yekdiğerini teyit ve itmam eden bütün bu deliller karşısında bu sanıkların cümlesinin de hilâfına vuku bulan itiraz ve müdâfaaları tamamen yersiz ve mesnetsiz kalmış bulunmaktadır.

Yukarıda tafsilen izah edildiği veçhile, İnönü'nün hayatını ifna etmek maksat ve gayesi ile tertip edildiği sarîh şekilde tahakkuk eden bu hâdisede aslî maddî fail vaziyet ve mevkiinde bulunan bu sanıkların, ilk iki grupta hüviyetleri yazılı dört sanığın Anayasa'yı ihlâl cürmî kasıtlarına vâkıf oldukları ve bu kasıt altında hareket ettikleri hakkında kanaat tesisine kâfi deliller mevcut bulunmamakla beraber; bir gece evvelinden toplanarak ve hazırlanarak hâdisе mahallinde toplanıp idare ve zabitanın müsamaha ve hattâ yardımı ile en müsait tertibatı alıp İnönü'yü beklemeğe başlamış olmaları, arabasının Celâl Kosova tarafından malûm şekilde durdurulması anında derhal bağırarak ve küfrederek ellerindeki âletlerle arabaya hücum ile vurup kırmak suretiyle parçalamağa başlamaları, müdâfaadan ve zabitanın himayesinden tamamen mahrum bir halde bulunan İnönü'ye karşı kasıtlı hareketlerinde ikaz ve ihtarlara rağmen ısrarla devam eylemeleri, fiilin öldürmeğe elverişli vasıtalarından olan büyük taşlarla ve uçlarına demir geçirilmiş ve hususi surette hazırlanmış ve her birinin öldürücü vasıfları şahitler tarafından ifade edilmiş kalın sopalarla işlenmiş olması, askerın süngü takarak müdahale etmemiş olması takdirinde öldürölmesinin muhakkak bulunduğunun görgü şahitleri tarafından ifade edilmiş ve oluş da bunu göstermiş bulunması, kendilerinin mensup bulundukları parti kademelerindeki şefleri tarafından vuku bulan daimî telkinler altında İnönü'ye karşı kin ve husumet ile müteharrik bulunduklarının geçen hâdiselerden ve duruşmada edinilen kanaattan anlaşılması, niha-yet bu akûrâne savlet ve tecavüz sırasında (paşa hayatın palavra), (vurun öldürün), (vuralım öldürelim şu papazı), (paşa öleceksin tekbir getir) diye mütemadiyen bağırarak hücum etmekte bulunduklarının fiilin icrasındaki maksat ve gayeyi tamamen açıklamış bulunması gibi deliller ve maddî vakıalar, sanıkların öldürme kasd ve ni-

yeti ile hareket eylediklerini, hiç bir tereddüde mahal vermeyecek bir vîlûz ile tes-bit eylemiş, ancak kasteyleyip elverişli vasıtalarla işlemeğe başladıkları öldürmek suçumun bütün icraî faillerini, askerin süngü takarak kendilerini dağıtması gibi elle-rinde olmayan mâni sebepler dolayısıyla ikmâl edemeyerek hareketlerinin nakıs te-şebbüs derecesinde kaldığı tahakkuk etmiş bulunmaktadır.

Dördüncü grup sanıklardan:

A- Sanık Zeki Şahin:

Eminönü emniyet âmiri olan bu sanık oraya vazife ile gönderilmediğini her-günkü mutadî veçhile ögle yemeklerini yediği fabrikadan dönerken Topkapı sur dışı-nın kalabalık ve yolun kesilmiş olduğunu görünce durduğunu, hâdisе ile hiç alâka-lanmadığını ve asker tarafından yol açıldıktan sonra kendisi de arabası ile oradan ay-rıldığını müdafaaten dermeyan ve suçu tamamen inkar eylemekte ise de; şahit Bnb. Şefik Soyuyüce: (yolu tıkayan trafik arabasının kenara çekilmesi ve yolu açması mevzuunda hâdisе sırasında Celâl Kosova ile münakaşa ettiği sırada o gün sivil gi-yinmiş olduğu halde yanına gelen ve işe müdahaleden sanık Zeki Şahin'in, tabanca-sını çekip tevcih ederek" Binbaşım, bu işe müdahale etmek için hayatını ortaya koy-mak lâzım" diye tehdit ederek kendisine mâni olmağa çalışmak suretiyle mütecaviz-lere yardım ettiğini), şahit emniyet âmiri Mahmut Nedim Vural: (kendisi de vazifeli olarak Topkapı'da bulunduğunu, bir kısım polislerin gayretiyle yolu bir parça açma-ğa muvaffak olduğu sırada Zeki Şahin gelerek "yolları keseceksiniz, arabaları bırak-mıyacaksınız" diye kendisine emir vermek istediğini, fakat kendisi dinlemeyip o sı-rada harekete geçen askerlerle birlikte halkı dağıtıp yolu açtıklarını), şahit Orhan Birgit, Talar Örs, Mehmet Utaş, Kâmil Yamanoglu birbirini tamamlayan şahadette-rinde: (arabalar gelmeden evvel C.H.P.lilerin zabıta kordonu içine alınmış ve fakat D.P.lilerin yolu tamamen kapayacak şekilde yol üzerinde toplanmış bulunduklarını Zeki Şahin'in de bunların arasında dolaşmakta ve sağa sola talimat vermekte oldu-ğunu), şahit Kemal Çilingiroğlu: (sanıkların her iki taraftan arabaya hücum ederek her tarafına taş ve sopalarla vurmakta olduklarını polis memurlarının hiç müdahale etmediklerini ve seyirci kaldıklarını, bu sırada aynı vaziyette durmakta olan Zeki Şa-hin'in yapılan ikâz ve ricaya ve can emniyetini korumakla mükellef bir zabıta âmiri olmasına rağmen "bana ne efendim, benim üstüme ne vazife, diyerek oradan ayrıldı-ğını). Şahit Yılmaz Caner (İnönü'nün arabasına vuku bulan tecavüz sırasında Zeki Şahin'in de orada bulunduğunu, tecavüze karşı hiç bir müdahalede bulunmadıktan başka bilakis kalabalığı dağıtmak için uğraşan askerlere "siz kimden emir aldınız, halkı neden dağıtıyorsunuz?" diye onların vazifelerine engel olmak istediğini, hattâ kendisini ikâz eden bir şöförü "sen karışma" diye terslediğini), şahit Yılmaz Çarkgil: (.. ileriye geçmesine polisin mâni olduğunu, o sırada yanlarına gelen Zeki Şahin'e polisle aralarında geçen münakaşayı anlatarak "D.P.liler geçiyor da bizi ne için bı-

rakımıyorsunuz, biz vatandaş değilmiz” diye dert yanmasına mukabil Zeki Şahin’in “Bize D.P.liler lâzım, siz vatandaş değilsiniz, fazla ileri gitme, icap ederse seni içeri alırım züppe” diye cevap verdiğini, kendisi orada iken vaziyetinden şüphelendiği Faruk Sargut Zeki Şahin’in yanına yaklaşarak “Zeki, vilâyette leşini bekliyorlar, götürmemiz lâzım, gerekli emirleri verdin mi?” diye hitap edince Zeki Şahin’in de “sen merak etme doktor, yeter ki sen adamlarına gerekli emirleri ver” diye cevap verdiğini) kat’iyetle bildirmelerine, şu suretle Yurtta emniyet ve asâyişi ve can emniyetini korumakla mükellef bir zabıta âmiri olan sanığın, hangi şartlar içinde olursa olsun müdahaleyi icap ettirecek her hangi bir hâdisе karşısında derhal işe el koyarak gerekli tedbir ve hareketlere tevessül etmesi icap ederken, İnönü’nün hayatına karşı tevcih edilmiş olduğunda şüphe kalmayacak bir vüruh ve seranetle gözleri önünde cereyan etmekte bulunan bu hâdiseye seyirci kaldıktan ve yapılan ikazları da tehdit ile bertaraf ettikten başka, aksine olarak mütecavizlere karşı harekete geçen askeri bu işten vaz geçirmeğe gayret ettiğinin ve yine ayna suretle İnönü’ü selâmete ulaştırmak için gayret sarf eden Bnb. Şefik Soyuyüce’yi bu hareketten alıkoymak için tabanca ile tehdit eylediğinin tahakkuk etmiş olmasa, hâdiseye bilfiil karıştığını ve maksut olan neticeyi istihşâle engel teşkil edecek mânileri ortadan kaldırmak suretiyle fiilin icrasını kolaylaştırmaya matûf hareketleri ile bu suça bilerek fer’an iştirâk eylediğini serahaten göstermekte bulunmasına binaen sanığın aksine vuku bulan itiraz ve müdafaaları kabule değer mahiyette görülmemiştir.

B- Sanık ŞEMSETTİN GÜNER:

D.P. il idare kurulu kâtip âzası bulunan bu sanık hâdiseye iştirak etmediğini ve adam göndermeleri için parti teşkilâtına da telefonla haber göndermediğini ileri sürmesine rağmen, sanık Selâhattin Genç (.. Mehmet Çolakoğlu’nun sözleri karşısında o gece telefonla Şemsettin Güner’i bulduğunu, kendisine Topkapı’da yapılacak gövde gösterisinden bahsederek “siz de yardım edersiniz, mennun oluruz, deri fabrikasına gidin, yarın Topkapı’ya gidecek adamları Mehmet Kaptan’ın emrine versinler” dediğini) ve sanık Selâmi Oğuz: (gece saat 23 sıralarında Şemsettin Güner kendisini telefonla arayarak “Beyefendinin emri var, Topkapı’da C.H.P.lilere mukabil D.P. olarak biz de siyasî bir toplantı yapacağız, arkadaşları toplayarak yarın saat 15’de Topkapı’da bulunun” diye emir verdiğini), şahit Muhittin Tırpan: (Hâdisе sabahı Şemsettin Güner kendisine telefon ederek “bugün İnönü İstanbul’a gelecek, C.H.P.liler kendisini karşılayacak, biz de D.P. li olarak Topkapı’da gövde gösterisi yapacağız, siz arkadaşları görün” dedikten sonra “Kemal Aygün bey emretti biz gelmeyeceğiz vaziyeti siz idare edersiniz” diye emir verdiğini), sanık Kemal Aygün: (Adnan Menderes’in emrini mecbur kalarak parti teşkilâtına duyurdıklarını, telefonları daha ziyade Şemsettin Güner yapmakta bulunduğunu hattâ telefonda atıp tutarak “göreyim sizi, kendinizi böyle bir günde göstereceksiniz, kalabalık gelin” diye de

ilâve etmekte bulunduğunu) açıkça bildirmiş, sanık Mehmet Çolakoğlu'nun beyanı ve şahit Mehmet Kuran'ın ifadesi de bu ciheti ayrıca teyit eylemiş bulunmasına, böylece sanığın ilçe merkezlerine telefonla emir vermek suretiyle hâdisе ânında vazifeli kılınan diğer sanıkların hazırlıklı bir şekilde toplanmalarını temin ederek suçun icrasını kolaylaştırdığı tahakkuk etmiştir.

C- Sanık ALİ RIZA SATICI:

Üsküdar ilçe idare kurulu azasından bulunan bu sanık hiç kimseden emir almadığını, hâdisе ile alâkalı bulunmadığını, yalnız o gece saat 1,30'da evine gelen bazı arkadaşlarına aradıkları partililerin evlerini göstermekle iktifa ettiğini ve kendisi bir şeye karışmadığını bildirmekte ise de şahit avukat Apdurrahman Aslan: (Gece saat 3 sıralarında Sadettin Tuncer adındaki şöför evine gelerek "gece saat 23'den itibaren Ali Rıza Satıcı'nın iki arkadaşı ile birlikte otomobille bütün D.P. parti teşkilâtını dolaşarak bütün partililerin İnönü aleyhinde harekette bulunmak üzere adam toplamalarını bu şahıslara bildirdiğini" tafsilen anlatarak keyfiyeti kendisine ihbar ettiğini, kendisi de sabahleyin erken saatte bir dilekçe ile C. Savcılığına müracaat etmekle beraber parti il merkezini de haberdâr ettiğini), şahitler Sadettin Tuncer ve Cemil Karan: (Üsküdar'da sinemanın yanında otomobilin içinde oturmakta ve müşteri beklemekte iken Ali Rıza Satıcı iki arkadaşı ile birlikte gelerek otomonile bindiklerini, sabaha kadar muhtelif evleri dolaştıklarını, her gittikleri ve uğradıkları evde sanık Ali Rıza Satıcı'nın "gruplar halinde sabahleyin araba vapuru iskelesinde toplanacağız, oradan Topkapı'ya gidilecek, elinizden ne gelirse yapacaksınız" diye tenbih etmekte olduğunu, ertesi günü İnönü'nün geleceğini bildiği için bu hazırlığın ona karşı olduğunu anlayınca hemen gidip hâdiseyi şahit Abdurrahman Aslan'a anlattıklarını) sarahaten bildirmelerine nazaran bu sanığın dahi, fiilin icrası için uygun evsafa eşhasın toplanıp vak'a mahallinde hazır bulundurulmasının temini için bu şekilde faaliyette bulunarak suçun işlenmesini kolaylaştırdığı vazıhan anlaşılmaktadır.

D- Sanık ORHAN TEPE:

Beşiktaş ilçe idare hey'etinden olan bu sanık suçunu külliye inkâr eylemekte olmasına rağmen şahitler Muammer Özçetin, Mehmet Ali Gültürer, Ferdi Çarkçioğlu: (çalışmakta bulundukları sular idaresinde şefleri bulunan sanık Orhan'ın kendilerini o sabah telefonla D.P.Beşiktaş ilçe merkezine çağırdığını, hep birlikte gittiklerini, yanına girdikleri zaman sanık Orhan'ın o gün İnönü'nün geleceğinden ve orada toplanılacağından bahsettikten sonra "sizi büyük vazifeler bekliyor, arslanlarım, leventlerim kendinizi gösterin" dediğini, yapılacak vazifenin ne olduğunu sormalarına karşı da "her şeyi biz mi söyleyeceğiz, ne lâzımsa yapın" diye cevap verdiğini, otomobillerle Topkapı'ya gittiklerini, sokakta seyirci olarak kaldıklarını, İnönü'nün otomobili geldiği zaman ortalığın birden karıştığını, bir şeye karışmadan geri döndüklerini, ertesi gün dairede yanına girdikleri Orhan Tepe ile bu mevzuda açılan bir

konusmada “İnönü’ye yapılan tecavüzün doğru olmadığını ve memleketi yüz sene geriye götüreceğini” söylemeleri üzerine Orhan Tepe kızarak “namussuz sağırı er geç öldüreceğiz, siz de o çeteye dahilsiniz, sizinle sonra görüşeceğim” diye bağırarak kendilerini kovduğunu) ittifakla bildirmek suretiyle sanığın hâdisedeki faaliyet derecesini açıkça belirtmiş bulunmaktadır.

E- Sanık NÜVİT UP:

D.P. Beyoğlu ilçe başkanı olan bu sanık, Topkapı’da yapılacak nümayiş için hiç kimseden emir almadığını, gazeteden okuduğu haber üzerine merak saikasıyla kendiliğinden oraya gittiğini, uzaktan seyrederken otomobil kafilesi geldiğini, halk etrafını sarınca kalabalığın tazyiki ile arabanın yanına kadar sokulduğunu, fakat tecavüz etmediği gibi hiç kimseye de emir vermemiş bulunduğuna ileri sürmüş ise de, sanık Zeki Şahin: (Henüz arabalar gelmeden evvel orada toplanmış olan kalabalığa Faruk Sargut talimat verirken Nüvit Up da onunla beraber olduğunu), şahit Necla Türay: (Bu sanığın hâdise yerinde D.P.lilerin duruş şekillerini tanzim etmekte bulunduğunu) bildirmek suretiyle sanığın bu tertip ile fiilen alâkalanmış ve meşgul olmuş bulunduğunu belirtmiş olmalarına, sanıklardan Ethem Yetkiner ile Kemal Aygün’ün beyanlarından anlaşıldığı veçhile o gün hâdiseden sonra akşam üzeri yanında Selâhattin Genç de olduğu halde Vilâyete giden bu sanığın, geçen hâdiseleri izahtan sonra oradaki D.P.lilerin polis ve askerler tarafından dövüldüğünden bahsile şikayette bulunmuş olması, hâdise içindeki faaliyet ve rolünü göstermekten başka bir mâna taşımamakta olmasına, nihayet hâdise yerindeki hareket tarzı şahadete tahakkuk eden sanığın, arabanın etrafını saran mütecaviz D.P.li grubun içinde ve arabanın yanında mevki almak ve sıfatı itibarıyla mütecaviz sanıklar üzerinde mevcudiyeti şüphesiz olan nüfuzuna rağmen men edici hiç bir söz ve harekette bulunmaksızın, aksine teşvik ve tasvip eder bir tarzda seyirci kalmak suretiyle onları takviye ederek müzaheretle bulunduğu dosyaya bağlı 9 ve 10 sayılı kartonlar içinde mevcut 2, 23, 41 sayılı fotoğrafların tetkikinden anlaşılmıştır.

F- Sanık SABAHATTİN KIZILŞAHİN:

Trafik otomobilinin şöförü olan bu sanık, İnönü’nün otomobili gelirken kalabalık karşısında yavaşladığı sırada amiri bulunan Celâl Kosova’nın emriyle manevra yaparak otomobilin önünü kestiğini, bu sarada halkın arabaya hücum ettiklerini ve askerlerin müdahale ile halkı dağıttıklarını bildirmekte ve yalnızca çoğu serhoş olan bu halkın tecavüzünden trafik arabasını korumak için silâhını çektiğini ilave eylemekte olmasına mukabil, şahitlerden Aziz Koral: (trafik arabası yol kesmiş vaziyette ve halkın da arabaya tecavüz etmekte bulunduğunu, fırlayıp trafik arabasına gittiği zaman sanık Sabahattin’in tabancasını çekmiş olduğu halde halkın üzerine tevcih etmiş vaziyette gördüğünü), şahit Bnb. Hikmet Ata: (“tecavüz devam etmekte iken yolu kesmiş vaziyette duran trafik arabasına koştuğunu, arabada yalnız bulunan sanık

Sabahattin'e yolu açmasını söylediği zaman elindeki tabancayı göstererek "Binbaşım, kat'i emir aldık, arabaya müdahale eden olursa silâh kullanacağım" diye cevap verdiğini, şahit Kenan Bayrakdar'ın bağırmasına rağmen de yerinden kımıldamadığını, tekrar ikinci defa sanığın yanına giderek rica ettiğini) serahatle bildirmelerine, dosyaya ekli 9 sayılı karton içinde mevcut 7 ve 8 sayılı fotoğraflar münderecatı bu hususu teyit ve takviye eylesine nazaran, niyet ve kararlarından şüphe edilmesine imkân olmayacak şartlar içinde fiilî hareketlerde bulunduklarını gördüğü mütecavizlerin bu taarruzundan İnönü'yü kurtarmanın yegâne çaresinin, yolu açarak otomobilin sür'atle oradan uzaklaştırılmasından ibaret olduğunu ve bunun için de yolu kesen trafik arabasının kenara çekilmesi icap ettiğini bildiği halde, bu hususta yapılan ikâzlara karşı silâhla mukabele ederek yolu kapamakta devam etmiş olması, tasavvur olunan neticeyi istihsale matûf hareketleri bu şekilde kolaylaştırmak suretiyle suça bilerek iştirak eylediğinin maddi delilini teşkil eylemek icap eder.

Bu sebeplerle bu sanıkların dahi sübuta ve vasfa ilişkin itiraz ve müdafaaları kabule şayan görülmemiştir.

Yukarıda izah edildiği şekildeki hareketleri ile fiilin icrasını kolaylaştırmak suretiyle suça fer'an iştirak ettikleri tahakkuk eden bu sanıkların dahi Anayasayı ihlâl kasd ve niyetine vakıf oldukları hakkında kanaat verici kesin deliller mevcut olmakla beraber, yine yukarıda sayılan deliller muvacehesinde bu sanıkların dahi öldürmek kasdı ile hareket etmiş olduklarından şüphe edilemez. Filhakika D.P.nin üst kademelerinde mevki almış bulunan Şemsettin Güner, Ali Rıza Satıcı, Nüvit Up ve Orhan Tepe'nin dahi, bu partinin içinde yaşayan ve o havayı bilen insanlar olmak sıfatıyla partiyi idare eden şahısların, yegâne hasım ve tehlike telâkki ettikleri İnönü'ye karşı besledikleri hisleri bilmemelerine ve şimdiye kadar cereyan edegelen mürettep hâdiselerin İnönü'nün hayatını izaleye müteveccih bir niyetin mahsulü olduğunu anlamamalarına imkân tasavvur olunamaz. Dava mevzuu hâdisenin tafsilen izah olunan cereyan şekli ve sanıkların bu hâdisi içindeki tutumları bu hususu açıkça ifade etmekte olduğu gibi, sarf eyledikleri şahadetle anlaşılan sözlerin mahiyetleri de bu kasd ve niyeti bâriz bir şekilde ortaya koymuş bulunmaktadır.

Beşinci gruba dahil sanıklardan:

A- **Sanık AHMET TAŞCIOĞLU:** Paşabahçe ispiroto fabrikasında kâtip ve ayn zamanda Tepeköy ocak başkanı olan sanık, fabrikadan saat 11'de izinli çıkarak kardeşini ziyarete gittiğini ve vak'a mahallinde bulunmadığını.

B- **Sanık CEMİL ÖGET:** Aynı fabrikada müstahdem olan bu sanık hâdisi günü merasim yapılacağından bahsile sendikacılar tarafından otobüsle Topkapı'ya götürüldüğünü, orada İnönü'nün geleceğini öğrenince vaziyeti beğenmiyerek ayrıldığını ve ondan sonra geçen hâdiseleri görmediğini,

C- Sanık NECMİ AKSOYLU:

Aynı fabrikada müstahdem ve Paşabahçe ocak idare hey'etinde aza bulunan bu sanık dahi iznli olarak fabrikadan çıkıp akrabalarını ziyarete gittiğini ve Topkapı'da bulunmadığını,

Müdafaaaten beyan eylemiş bulunmaktalar ise de, şahit Hüsmen Ersoy, Eşref Gündüz, Orhan Erdilek ve Recep Bulunmazer: (Sabahleyin çalışmak üzere fabrikaya gelen her üç sanığın bir müddet sonra dışarı çıkmak üzere fabrikanın kapısına geldiklerini, bunlardan Cemil Öget ile Ahmet Taşçıoğlunun ellerinde ve koltuklarının altında bezlere sarılı kazma sapı kalınlığında sopalar ve dövizler bulunduğunu, dışarı çıkmalarına müsaade edilmeyince sanık Necmi Aksoylu kapıdan telefon ederek fabrika müdüründen izin aldığını, üçü birlikte fabrikadan çıkıp gittiklerini) ittifakla bildirmelerine, hâdiseye tekaddüm eden gece fabrika atölyelerinde bu çeşit sopalar imâl edildiği ve suçun da böyle sopalarla işlenmiş bulunduğu diğer şahitlerin beyan ve tariflerinden anlaşılmışına, bu suretle sanıkların suçun ikamda kullanılan âletleri tedarik eylemek suretiyle suça fer'an iştirak eyledikleri tahakkuk etmesine, alelâde bir gövde gösterisinde kullanılacak dövizlerin basit ve hafif çitalara raptedilmesi mutâd ve gerekli iken bu iş için tahsisen kazma sapı kalınlığında sopalar imâl ve tedarik edilmiş bulunması, cürüm kasdini tesbit eden deliller olarak mütâlaa edilmesine;

Binaen bu sanıkların dahi sübuta ve vasfa ilişen itiraz ve müdâfaaları kabule değer mahiyette görülmemiştir.

Altıncı gruba dahil sanıklardan:

Sanık MECİT TOKCAN:

Hâdisе sırasında garnizon kumandanı olarak vazife alan bu sanığın vak'anın ce-reyan ettiği mıntıkadaki askeri birliği, verdiği bir emirle geri çekip orasını boş bırakmak suretiyle fiilin icrasını kolaylaştırmaya elverişli şartları temin ederek suça iştirak eylediği ve hâdiseden sonra Ordu Kumandanlığına verdiği 7.5.1959 tarihli raporunun D bendinde "Emniyet müdüründen alınan ve şahsen muhafaza etmem gereken bilgi üzerine güzergâh boyunca saat 12'de yeni bir kontrole çıktım, gerekli bölgelerdeki ilgili askeri şahıslara şahsen talimat verdim" diyerek yukarıda zikri geçen geri çekme emrinin, aldığı gizli ve maksatlı emrin neticesi olduğu iddia olunarak tecziyesi talep edilmekte ve şahit yüzbaşı İshak Konakçı (kendisine verilen Topkapı mıntıkasında bölüğü ile tertibat almış beklerken sanık Mecit Tokcan gelerek "Yüzbaşım senin namusuna bir sır tevdi edeceğim, bunu dört kişi biliyor sen beşinci oluyorsun, İsmet İnönü geldiği zaman D.P.liler ona hakaret edecekler, sen burada birliğin ile bu topluluğun gerisinde bulunacaksın ve hiç bir şeye müdahale etmiyeceksin" dediğini ve fakat kendisinin bu emre rağmen tertibatını bozmadığını) ve yine o tarihte 61 nci

tümen kumandanı olan şahit Tümgeneral Muharrem İhsan Kızıloğlu (karargâhta otururken Mecit Tokcan gelerek “Aygün’ün, Bayar’ın Menderes’in ve Valinin tasvibi ile D.P.lilerin mukabil bir gösteri yapacağını ve buna birliklerin müdahale etmemesini, bilhassa Topkapı bölgesinde de askerin geri alınmasını” mahrem olarak bildirdiğini, fakat kendisinin “siz bunu bana söylememiş olun” diyerek yanından ayrıldığını ve esasen o mıntıkada tertibat aldırması olup hâdisе zuhurunda müdahale edebilecek vaziyette bulunduğunu) bildirmekte olmalarına karşı; sanık Mecit Tokcan (D.P.lilere müdahale edilmemesi hakkında Vali tarafından vaki teklifin daha bidadyetten şiddetle red etmiş olduğunu, karargâhta meşgul bulunduğu sırada Emniyet Müdürü yanına gelerek (paşam biz tertibatı değiştirdik, bu söyleyeceklerimi üç kişi biliyor siz dördüncüsünüz, İnönü’nün Topkapı yoluna toplanan ve Aksaray’a doğru uzanan kalabalıktan gelmesi mümkün değil, onu bu yoldan geçirmeyeceğiz, Topkapı-Edirnekapı-Eyüp tariki ile taşlıktaki evine yollayacağız” dediğini, vaktin az kalmış olması sebebiyle derhal yola çıkarak Topkapı dışındaki dört yol ağzında tertibat almış olan bölüğün kumandanına “İnönü Topkapı-Edirnekapı yolu ile Taşlıktaki evine gidecek, sen maiyetindeki askerlerini topla, vasıtalara bindir, yolun sağında bir manga kadar asker bırak ve hâdisе olmazsa karışma” diye emir verdiğini, oradaki askerin toplu bir halde bindirilmiş olarak bulundurulmalarının âni bir hâdisе zuhurunda derhal müdahale edebilmelerini temin edecek şekilde harekete müheyya bir vaziyette bulundurmak maksadından başka bir mâna taşımadığını, tesbit olunan bu yeni güzergâhın haber alınması takdirinde kalabalığın derhal oraya yığılması neticesini husule getireceği için gizlilikten maksadın ancak bu olduğunu, İnönü’nün hayatı aleyhine müteveccih bir tertip için emir almış olması halinde bunu orduya verdiği raporda zikretmeğe imkân olmadığının tabii bulunduğunu, raporunda bahsi geçen fıkranın da buna matuf bulunduğunu) müdafaa eylemesine, şahitler Suavi Öçal, Rafet Kaplangı ve Fethi Aktar bu müdafaaı teyit eder şahadette bulunmalarına, bizzat şahit Muharrem İhsan Kızıloğlu (saniği 33 senelik askerlik hayatında gayet iyi tanıyıp ona karşı itimadının tam bulunduğunu, tam bir asker olduğundan o günün atmosferi içinde, kendisine telkin olunan hususları nakletmekten başka hiç bir şey yapmamış olduğunu, eğer yapmak istemiş olsaydı, Garnizon kumandanı sıfatı ile selâhiyetli olduğundan mevcut tertipleri bozabileceğini) şahadetine ilâve etmek suretiyle sanığın suç işlemek karar ve kasti ile hareket etmemiş olduğunu ifade ve teyit eylemiş bulunmasına, bu tertipli hâdisede bilerek şu veya bu şekilde hareketlere tevessül etmiş olduğunu gösterecek başkaca kat’i sübut delilleri de mevcut olmamasına binaen, bu sanığın cürüm kasdine mukarin olarak suça aslen veya fer’an iştirak eylediğini gösterecek kavli veya fiilî herhangi bir harekette bulunduğuna kanaat getirilememiştir.

B- SANIK NAMIK ARGÜC:

İnönü’nün geliş sebebiyle alınacak emniyet tedbirleri bakımından Vilayetten

vuku bulan yardım talebi üzerine 1 nci ordu kumandanı vekili sıfatı ile ordu birliklerini vazifelendirirken buna dair yazdığı ordu emrinde, hâdisenin vukuu için tasarlanan mıntıkeyi bililtizam boş bırakmak suretiyle suça iştirak eylediği iddia edilmesine mukabil, 61 nci tümen emniyet bölgesine dahil bulunan Topkapı mıntıkasında emniyet tertibatı almak üzere 190 ncı piyade alayından bir taburun vazifelendirildiği ve kendilerine tahsis edilen bölgeler içinde en iyi tertibat almak ve bölgelerindeki asayişsizliği ortadan kaldırmak hususlarında tümen kumandanlığının mes'ul bulundukları ve suç mahalli dahil olmak üzere bütün güzergâh boyunca boş bırakılmış hiç bir nokta mevcut olmadığı dosyaya ekli 6 numaralı vesikalar kartonunun 2 nci sırasında kayıtlı "Namık Argüç" imzalı ve 4.5.1959 tarihli ordu emrinin tetkikinden anlaşılmış, bu emrin bütün birlik kumandanlarının iştiraki ile yapılan toplantıda tesbit edildikten sonra kaleme alındığı müdafaayı teyit eden şahadetle tahakkuk etmiş, hâdise tarihinde kumanda mevkiinde vuku bulan değişikliğin her türlü şüpheden âzade şartlar içinde ceryan ettiği de yapılan muhaberele sonunda yetkili mercilerden alınan cevaplar münderecatı ile açıklanmış olmasına göre; yalnızca kanuna uygun olarak Vilayetten vuku bulan yardım talebi üzerine bu ordu emrini yazıp gerekli emniyet tedbirlerini almaktan başka hiç bir harekette bulunmadığı taayyün eden sanığın hâdise içerisindeki hareket tarzında mes'uliyetini ve hattâ muahazasını icap ettirecek bir cihet görülmemiştir.

C- Sanık SELÂMÎ OĞUZ'un, temin eylediği bir otobüsle ve kısmen de sanık HÜSAMETTİN GÖKTALAY'ın yardımı ile, Kartal'dan ve Süreyye paşa sanatoryumundan temin eyledikleri bazı şahısları hâdise mahalline götürdükleri kendi ikrarlarından ve şahadetten anlaşılmakta ise de gerek bu iki sanığın ve gerekse birlikte götürdükleri şahıslardan hiç birinin tecavüz hâdisesine iştirak etmeden ve hâdise mahallindeki vaziyete göre neticenin vehametini idrâk ederek kararlarından kendiliklerinden vaz geçip daha İnönü'nün arabası gelmeden, adamlarını toplayıp geldikleri vasıta ile geri dönmüş oldukları tahakkuk etmiş olmasına göre, T.C.K.nun 61 nci maddesinin (son) fıkrası serahatı karşısında mes'uliyetlerini düşünmeğe hukuken imkân kalmamıştır.

D- Diğer sanıklar Muzaffer Polat, Süreyya Sancar, Galip Uzunsaç, Niyazi Toruslu, Naci Onuk, Ali Rıza Genç, Faruk Eryener, Temel Çolak, Ahmet Bükerman, Naci Buçukoğlu, Suayip Kutlu, Ahmet Kandemir'in safhalarda geçen samimî müdafâalarının hilâfını gösterecek ve bu suça aslen veya fer'an her hangi bir suretle iştirak eylediklerini tesbit ve aleyhe hüküm tesisine kâfi kanaat temin edecek kat'i ve kuvvetli sübut delilleri elde edilememiştir.

Sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in Anayasayı tagyir, tebdil ve ilgaya müteveccih kasd ve niyetlerinin tahakukunu temin için tevessül eyledikleri çeşitli hâdiseler silsilesinin bir merhalesi ve cürmî kasitlerinin maddî bir vakıası olarak tezahür

eden ve sanık Ethem Yetkiner ve Kemal Aygün'ün de iştirakleriyle işlenen bu fiile ait davanın Divan'ın 960/1 esas sayısında kayıtlı "Anayasa'yı ihlâl davası" ile birleştirilerek o dâva ile memzucen T.C.K. nun 146 ncı maddesinin şart ve unsurları içinde tetkik ve mütâlâa edilmek üzere, bu fiilden dolayı bu dört sanık hakkında müstakil bir ceza tayinine lüzum olmadığı neticesine varılmıştır.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfi Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

GEREĞİ GÖRÜSÜLDÜ:

1- Sanık Fahri Atabey hakkındaki tevkif sebepleri zâil olduğundan tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve başka sebeple tutuk ve hükümlü olmadığı anlaşıldığı takdirde salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına,

2- Sanık Adnan Menderes hakkında bu dâvadan dolayı verilen tevkif müzekkeresinin de geri alınmasına,

3- Divanın 8 esas numarasında kayıtlı bu dâvanın 1 esas numarasında kayıtlı Anayasa'yı ihlâl dâvası ile birleştirilmesine 22.11.1960 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Ferruh Adalı

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Nahit Saçlıoğlu

Üye
Adil Sanal

Üye
Ali Doğan Toran

Üye
Kemal Gökçen

BEBEK DÂVASI KARARI GEREKÇESİ

MADDİ VAKIA:

Devlet Opera Sanatkârlarından Ayhan Aydan ile Devlet konservatuvarı Öğretmenlerinden Ferit Alnar 29.6.1944 tarihinde evlenmiş olup, bilâhare anlaşamamaları sebebiyle 1948 senesinde boşanmağa teşebbüs ettikleri ve fakat o tarihte Ertuğrul Muhsin'in araya girmesi ile bu teşebbüsün akim kaldığı, zamanla anlaşamamazlık had devresine vasıl olunca açılan boşanma dâvası neticesinde, Ankara 6 ncı Hukuk Mahkemesinde kesinleşmiş 7.5.1951 tarih ve 297/269 sayılı kararla boşanmışlardır.

Sanık Adnan Menderes; bu suretle serbest kalan Ayhan Aydan'la 1951 yılında tanışarak onunla gayrimeşrû hayat sürmeğe başladığı, hatta Başbakanlığın 2 numaralı resmî arabasile bir zabıta memurunun himayesine sığınmak suretile sık sık evine giderek onu ziyaret ettiği, bu gayri meşrû münasebetlerden 1953 ve 1954 senelerinde iki defa gebe kalan Ayhan Aydan, gerek kendisinin ve gerek Doktor Mükerrer Sarol ve sanık Fahri Atabey'in beyanlarına göre kanama olması sebebiyle birincisini Doktor Nimet ve ikincisini Sanık Doktor Fahri Atabey'e kürtaj yaptırmak suretile aldırıldığı, yine 1955 yılında sanık Adnan Menderes'ten gebe kalan Ayhan, muhakak bir evlât edinmek gayesile sıhhatına azamî derecede itina göstermekle beraber başkalarının nazarından gebeliğini gizlemek için bol elbiseler giydiği, yine kendisinin beyanına göre, hâmileliği sekiz aylık olduğu bir sırada 18.6.1955 tarihine tekadüm eden gece kanama vukubulduğundan dolayı ertesi günü sabahleyin mevcut durumu anlatmak, muayene ve tedavisini yaptırmak için Ankara'ya çağırmak üzere telefonla İstanbul Zeynep Kâmil Hastahanesi Doğum Mütchassısı Sanık Fahri Atabey'i aradığı, bulamayınca kendisile telefonda konuşan ve hüviyeti meçhul kalan bir kimseye not ettirmek suretile haber bıraktığı, diğer taraftan sanık Adnan Menderes'in Florya'daki evine telefon ettiği ve fakat onu da bulamayınca Kalem Mahsus Müdürü Muzaffer Ersü'ye sanık Fahri Atabey'i bulmasını ve kendisini iyi hissetmediğini mumaileyhe anlatıvermesini rica ettiği, o gün kadın arkadaşlarıyla birlikte evinde poker oynarken sancılanması üzerine telefonla çağrılan Ankara Tıp Fakültesi Doçentlerinden Kadın hastalıkları ve doğum mütchassısı Doktor Alâettin Orhon tarafından doğumun yapıldığı. şahitlerden Türkân Başoğuz, Bedriye Tuğberk ve Ayhan Aydan'nın evlatlığı Rinda'nın doğumu sırasında hazır bulundukları, başka hastalarına gideceğini bildiren ve bu sebeple ayrılan Doktor Alâattin Orhon'un tavsiyesi üzerine iki defa [bir sözcük okunamadı] edilen Doktor Bahtiyar Demirağ gerek doğmuş olan çocuğa ve gerek anası Ayhan Aydan'a sıhî müdavaatta bulunup ayrılmasından sonra Doktor Alâattin Orhon'un Ayhan Aydan'ın evine geldiği ve doğan ço-

cuğun saat 2 veya 2,30 raddelerinde öldüğü, diğer taraftan Ayhan Aydan'ın iki defa telefon etmesi ve çocuğun doğduğu telefonla bildirilmesi üzerine sınıklardan Fahri Atabay'ın Hastanenin engibatör âletini ve Hemşire şahit Fatma Çobanzeybek'i beraberine alarak şahit Nazım Sungur idaresindeki Müessesenin Stayşin arabasıle saat 2,30 da İstanbul'dan hareketle ertesi sabah saat 9,30 da Ankara'ya vasil olarak Ayhan Aydan'ın evine geldiği, çocuğun öldüğünü anlaması üzerine arabaya yerleştirilmiş bulunan engibatör âletinin indirilmesine lüzum olmadığını gerek hastahane Hemşiresi Fatma Çobanzeybek'e ve gerek şoförüne bildirdiği, Doktor Alâattin Orhon ve Doktor Bahtiyar Demirağ tarafından müştereken tanzim kılınan ".... Ayhan Aydan sekiz aylık premature bir erkek çocuk doğurmuş, altı saat yaşadıktan sonra kalp yetersizliği ve dimağ amoxemisi neticesi çocuk ölmüştür" meşruhatlı rapora müsteniden Ankara Belediyesi sağlık işleri Müdürlüğünden gömme izin kâğıdı alındığı ve böylece sanıklardan Doktor Fahri Atabay ve Başbakanlık Şoförü Hayri Özügür tarafından çocuğun nâşi mezarlığa götürülerek ada 560, parsel 688 e gömüldüğü şahit Ayhan Aydan, Ferit Alnar, Naciye Aydan, Türkân Başoğuz, Mustafa Sacit Başoğuz, Nimet Eğriboz, Meliha Eski, Hayri Özügür, Mükerrrem Sarol, Bedriye Tuğberk, Fatma Çobanzeybek ve Rinda Ay'ın şahadetlerinden sanık Adnan Menderes ve Fahri Atabay'ın ifadelerinden, 19.6.1955 tarihli Doktor Bahtiyar Demirağ ve Alâattin Orhon tarafından tanzim kılınan rapor ve 19.6.1955 tarihli gömme izin kâğıdı ve dosya münderecatından anlaşılmıştır.

DELİLLERİN TAHLİL VE MÜNAKAŞASI:

1- Sanıklardan Adnan Menderes'in Ayhan Aydan'ın doğurmak üzere olduğunu haber alır almaz kendi sulbünden gelen gayri meşrû çocuğun öldürülmesini ve bu suretle ileride gerek mevkii ve gerek şahsı için bir tehlike tevhit etmemesini sağlamak gayretile diğer sanık Fahri Atabay'i suça azmettirdiği ve İstanbul'dan bunun için Ankara'ya gönderdiği iddia olunmuştur.

Sanık Adnan Menderes; gerek Yüksek Soruşturma Kurulunda alınan ifadesinde, gerek duruşmadaki müdafaalarında, Ayhan Aydan'ın gebeliğinden malûmatı olmuş olsa da evvelce bir münasebetle tanıştığı sanık Doktor Fahri Atabay'i Ayhan'ın doğurmasını temin maksadile Ankara'ya göndermediğini ve bu hususta bir telefon da etmediğini, ancak kendisini doğumdan haberdar ettiklerinden dolayı bir kaç defa telefonla Ayhan Aydan'ın ve çocuğun sıhhatini sorduğunu ve bilâhare çocuğun öldüğünü bildirdiklerini beyan etmiş ve sanık Doktor Fahri Atabay de bunu teyiden 18.6.1955 Cumartesi günü çalışmakta olduğu hastahaneye gittiğinde 1944 senesinden beri tanıdığı ve evvelce bir çok hastalıklarında tedavisini yaptığı Ayhan Aydan tarafından arandığını haber verdiklerini ve bir saat sonra onunla telefonla görüştüğünü, Doktor Alâattin tarafından kendisinin muayene edildiğinden bahsile doğumunda bulunmasını ve bu sebeple Ankara'ya gelmesini arzu ettiğini bildirdiğini ve bir müd-

det sonra da çocuğun doğduğu haber verilerek bir âletle gelmesini rica ettiklerini ve bunu müteakip Ankara'ya hareket ettiğini ve sanık Adnan Menderes'in hiç bir suretile doğan çocuğun öldürülmesi için kendisini azmettirmede olduğu gibi Ankara'ya gitmek için hususunda bir talimat vermediğini müdafaaten dermeyan eylemiştir.

Şahitlerden Ayhan Aydan, çocuğun doğduğu 18.6.1955 tarihinden bir gece evvel kanama olduğundan dolayı ertesi günü sabahleyin telefonla sanık Doktor Fahri Atabey'i aradığını, bulamayınca kendisine bildirilmesi için not bıraktığını ve aynı zamanda telefonla Florya'deki evinden sanık Adnan Menderes'i aradığını ve fakat onu da bulamayınca Hususi Kalem Müdürü Muzaffer Ersü'ye sanık Doktor Atabey'i bulmasını ve kendisini iyi hissetmediğini anlatıvermesini rica ettiğini beyan etmiştir.

Gerek sanıkların müdafaalarından ve gerek şahadetten; Ayhan Aydan tarafından vaki telefon konuşmalarından sonra sanık Doktor Fahri Atabey'in Ankara'ya hareket ettiği ve bu hususta diğer sanık Adnan Menderes'in bir dahli tesiri bulunmadığı; ancak Ayhan Aydan'ın Florya'daki evine yaptığı telefonda Muzaffer Ersü'ye haber bırakmasından, dolayı hâdiseden malûmatı bulunan sanık Adnan Menderes'in gerek Ayhan Aydan'ın sıhhatini sormak, gerek doğumun vuku bulup bulmadığını anlamak maksadile bir kaç defa Ankara'ya telefon ettiği ve bunun kötü bir maksada matuf bulunmadığı anlaşılmıştır. Esasen sanık Adnan Menderes'in diğer sanık Doktor Fahri Atabey'i doğan çocuğun öldürülmesi hususunda suça azmettirdiğine mütedair şahadet ve başkaca bir delil de mevcut değildir. Her ne kadar şahitlerden Naciye Aydan Yüksek Soruşturma Kurulundaki ifadesinde; (Ek 2 sahife 88-90) çocuğun doğumundan sonra sanık Adnan Menderes'in İstanbul'dan telefon ederek çocuğu sorduğunu ve diğer sanık Doktor Fahri Atabey'i gönderdiğini söylediğini beyan etmiş ve bu hususu şahitlerden Nimet Eğriboz da; (Ek 2 sahife 57-61) sanık Adnan Menderes'in bu yolda telefon ettiğini Ayhan Aydan'ın anası Naciye Aydan'dan işittiğini bildirmek suretile teyit eylemiş ise de, Naciye Aydan duruşmadaki şahadetinde, sanık Adnan Menderes'in ancak diğer sanık Fahri Atabey'in Ankara'ya hareket ettiğini bildirmiş bulunduğunu söylemek suretile Yüksek Soruşturma'daki beyanından rü-cû eylemiş, sanık Adnan Menderes de duruşmadaki müdafaasında, böyle bir hususu hatırlamadığını ileri sürmüştür. Hâdisenin vukuu tarihinden itibaren beş sene gibi uzun bir zaman geçmesi sebebiyle hafızada bir zayıflama olacağı aşikârdır. Bu sebeple bir telefon muhaveresinin ne şekilde cereyan ettiği ve neler konuşulduğu bu kadar uzun bir zaman sonra hatırlanıp kat'iyetle beyanda bulunulması çok müşküldür. Esasen doğumdan evvel Ayhan Aydan'ın Florya'daki evine telefon edilmesi sebebiyle sanık Adnan Menderes'in aynı zamanda sanık Doktor Fahri Atabey'in arandığını öğrenmesi ihtimaline binaen müteakip telefon konuşmalarında bu şekilde bir beyanda bulunması mümkün görülmüş olsa bile bu husus müsnet suçun sübutu bakımından aleyhe bir delil teşkil etmeyeceği neticesine varılmıştır.

2.- Başsavcılık esas hakkındaki mütalâasında; Ayhan Aydan'ın (yurt dışında doğurmak arzusuna Adnan Menderes'in muvafakat etmemesini ve mezburenin gebeliğini gizlemek maksadile bol elbiseler giymesini aleyhe bir delil olarak ileri sürmüştür.

Ayhan Aydan'ın yurt dışında doğurmak hususundaki arzusuna sanık Adnan Menderes'in muvafakat etmemesi keyfiyeti mücerret olarak kötü bir maksadın takip edildiğini ifade etmez. Filhakika şahit beyanlarından, Ayhan Aydan gebe olduğu tarihlerde bol elbiseler giydiği anlaşılmakta ise de; bunu sanık Adnan Menderes'den ziyade gayri meşrû gebeliğini halkın nazarından gizlemek maksadında aramak daha uygun olur. Nitekim doğumdan evvel Florya'daki evinden Adnan Menderes'i arayarak ona haber bırakması ve bilhassa daha evvel ona doğumun yurt dışındaki memleketlerde yapılması arzusunda bulunduğunu bildirmesi keyfiyeti de bol elbiseler giymek suretile gebeliğini sanık Adnan Menderes'den gizlemek gayesini takip etmediğini sarahaten göstermektedir.

3.- Yine Başsavcılığın esas hakkındaki mütalâasında; Sanık Adnan Menderes'in, 1953 ve 1954 senelerinde kendisinden gebe kalan Ayhan Aydan'ın çocuklarını rızası hilâfına aldırıtığı şahit Nimet Eğriboz ve Sevim Leventoğlu'nun beyanlarından anlaşılmakta olduğu iddia edilmiştir.

Şahitlerden Nimet Eğriboz Yüksek Soruşturmada, Ayhan Aydan'ın daha evvelki gebeliklerinde sanık Adnan Menderes'in tesir ve telkini ile çocuklarını düşürmüş olduğunu şahit Sevim Leventoğlu'ndan işittiğini beyan etmiş olmasına rağmen duruşmadaki şahadetinde bu husustan bahsetmemiş bulunmasına ve Sevim Leventoğlu da Ayhan Aydan'ın çocuklarının ne sebeple düşürüldüğünden malûmatı bulunmadığını bildirmesine ve bilhassa sanıklardan Doktor Fahri Atabey müdafaalarında, 1951-1952 senelerinde İstanbul'a gelen Ayhan Aydan'ı muayene ettiğinde gebe olduğunu ve kanaması bulunduğunu öğrendiğini, hayatının kurtarılması bakımından kürtaj yaptığını ve sanık Adnan Menderes de bu gebeliklerden malûmatı bulunmadığı, Ayhan Aydan'ın rahim rahatsızlığı sebebiyle düşürmüş olabileceğini beyan etmelerine ve bunun hilâfını gösterecek bir sübût vasıtası bulunmamasına binaen şahit Nimet Eğriboz'un yukarıda zikrolunan şahadeti bir dedikodudan ileriye gidememiş ve Başsavcılığın bu iddiası da kabule şâyan görülmemiştir.

4.- Dosya meyanında mevcut Ayhan Aydan tarafından sanık Adnan . Menderes'e gönderilen (Ek 3) 13.6.1957 tarihli mektupta; Ayhan Aydan'ın Avrupa'ya gideceği yazılı ise de, mezkûr seyahat sebebinin tesbit edilememesine ve sanık Adnan Menderes'in müdafaasında ise, bu husus Ayhan Aydan'ın kadın rahatsızlığından ve astımdan muztarip olması şeklinde izah edilmiş bulunmasına ve Ayhan Aydan Yüksek Soruşturma'daki ifadesinde, (Ek 2 sahife 15) bunu teyit eylemesine binaen bu cihet, sanık Adnan Menderes'in tesirile çocuğun öldürüldüğü hususunda bir delil

olarak sayılmamıştır.

5.- Sanıklardan Adnan Menderes'in azmettirmesi neticesi diğer sanık Doktor Fahri Atabey'in İstanbul'dan Ankara'ya gelerek Ayhan Aydan'ın doğurduğu çocuğu öldürdüğü iddia olunmuştur.

Sanık Doktor Fahri Atabey müdafaalarında; doğum sancıları başlayan Ayhan Aydan'ın 18.6.1955 tarihinde bir kaç defa kendisine telefon etmesi üzerine hastahane Hemşiresi Fatma Çobanzeybek'i ve engibatör âletini beraberine alarak bu müessesenin arabasile İstanbul'dan hareket edip sabahleyin saat 6,30 veya 7 raddelerinde Ankara'ya geldiğini ve doğan çocuğun öldüğünü öğrendiğini ve bandan dolayı arabaya yerleştirilmiş olan âletin indirilmesine lüzum kalmadığını şoförüne ve hemşiresine bildirdiğini beyan etmiştir.

Şahitlerden Ayhan Aydan, Fatma Çobanzeybek, Nazım Sungur ve Naciye Aydan, sanık Doktor Fahri Atabey'in, çocuğun doğumunun ertesi günü sabah saat 9,30 da Ankara'ya geldiğini beyan etmişler, bütün şahitlerde bu gelişin çocuğun ölümünden sonra vukubulduğunda ittifak eylemişlerdir.

Çocuğun ölümü ve sanık Doktor Fahri Atabey'in Ankara'ya muvasalatı saatları bakımından şahitlerin beyanları arasında bazı mübayeretler müşahade olunmuş ise de, bunun hâdis tarihinden itibaren aradan beş sene gibi uzun bir zaman geçmesi sebebiyle hafızaların zayıflamasından ileri geldiği anlaşılmaktadır.

Gerek sanıkların müdafaalarından ve gerek şahadetten; sanık Doktor Fahri Atabey'in münhasıran Ayhan Aydan'ın telefon etmesi üzerine Ankara'ya hareket ettiği ve bunda diğer sanık Adnan Menderes'in bir tesiri bulunmadığı ve çocuğun ölümünden sonra sanık Doktor Fahri Atabey'in Ankara'ya geldiği anlaşılmıştır.

6.- Esas hakkındaki mütâlâada; sanık Doktor Fahri Atabey'in vazifesinden izinsiz olarak ayrılması ve Müessesenin engibatör âletini ve Hemşiresini beraberine alarak yine bu Müessesenin arabasile Ankara'ya gelmesi aleyhe delil olarak gösterilmiştir.

Sanık Doktor Fahri Atabey müdafaalarında; 1944 senesinden beri tanıdığı ve çok samimi dostu bulunan Ayhan Aydan'ın Ankara'ya bir âletle gelmesini rica etmesi üzerine alâkasız kalamayarak yeni doğan çocuklar üzerinde hususi bir bilgiye sahip Hastahane Hemşiresini ve âletini alıp hareket ettiğini bildirmesine, esasen kötü bir maksat takip etmiş olsaydı bilâkis ileride kendi aleyhine bir delil olabilecek durumda olan Hastahane Hemşiresini beraberinde getirmemesi lâzım geleceği akıl ve mantık uygun bulunmasına, engibatör âletinin insan hayatını ifnaya değil, yeni doğan çocukların tedavisinde yaramakta ve bilhassa harareti muntazam tutan ve karbon dioksit temin eden ideal bir cihaz bulunduğu anlaşılmış. Ankara Hastahanelerinde böyle bir âlet bulmanın imkânı mevcut bulunmasına rağmen sanığın beraberinde ge-

tirmesinin, muhtemelen bazı sebeplerle Ankara'da derhal tedarikinin mümkün olmayacağı düşüncesine mâtuf bir tedbir olarak kabulü icap edeceğine, sanığın başka hastalara şimdiye kadar böyle bir alâka göstererek bulundukları yere gitmemiş bulunduğuna mütedair Hastahane Şoförü Nazım Sungur'un şahadeti kabul edilse dahi bunda mücerret olarak sanık aleyhine bir delil teşkil edemeyeceğine nazaran bu hususlar aleyhe bir sübût delili olmaktan uzak görülmüştür.

7.- Son tahkikatın açılmasına mütedair kararnamede; (Ek-1, sahife 23) Sanık Doktor Fahri Atabey'in beraberinde Ankara'ya getirmiş olduğu Hastahane Hemşiresinin on gün kadar Ayhan Aydan'ın evinde kalması sebebini, evdekilerin hareketlerini tecessüs ve bundan dolayı kendisile irtibat tesis etmeğe mâtuf olarak gösterilmiştir.

Sanık Doktor Fahri Atabey duruşmadaki sorgusunda; Hastahane Hemşiresinin o tarihte izinli bulunduğunu ve Ayhan Aydan'ın evinde kalması sebebini bilmediğini beyan eylemesine rağmen şahit Hastahane Hemşiresi Fatma Çobanzeybek şahadetinde; lohosanın bakıma ihtiyacı olduğundan Ayhan Aydan'ın evinde bir müddet kaldığını, esasen izinli bulunduğunu ve ancak 1957 senesinde Amerika'ya giderken bir defa sanık Doktor Fahri Atabey'le görüştüğünü bildirmiştir. Gerek şahit Fatma Çobanzeybek'in şahadetine ve gerek doğumdan sonra lohosanın bakıma ihtiyacı bulunmasına ve ancak 1957 senesinde bir defa bu şahidin sanık Doktor Fahri Atabey'i görmüş olmasına ve hilâfı sâbit görülmemesine binaen yukarıda zikrolunan iddianın varit olmadığı neticesine varılmıştır.

8.- Dosyada mevcut bulunan (ek-3) 19.6.1955 tarihli raporun tanzimi ve müsterek imzalanması hususunda şahit Doktor Alâettin Orhon ile Doktor Bahtiyar Demirağ'ın şahadetleri arasında mevcut mübayanet varılan neticeye müessir değildir.

Bununla beraber her iki doktorun gerek kendi ve gerek birbiri arasındaki mübayanetin sebebi kat'iyetle anlaşılmamakla beraber biraz da hâdis tarihinden itibaren beş seneden fazla bir zaman geçmesinin böyle mübayanetleri meydana getireceğini kabul etmek lâzımdır. Bundan başka, ölüm raporunun şu veya bu şekilde tanzim ve imzalanması ve bu mevzu etrafında iki doktorun beyanları arasındaki mübayanetin mevcudiyeti, ölümden sonra Ankara'ya geldiği anlaşılan sanık Doktor Fahri Atabey aleyhine bir durum meydana getirmeyeceği aşikârdır. Ölüm raporunun bu iki doktor tarafından tanzim ve imzalanması keyfiyeti, sanık Doktor Fahri Atabey lehine bir delil olarak kabulü gerekmektedir. Çünkü iddia olunduğu veçhile doğan çocuk sanık Doktor Fahri Atabey tarafından öldürülmüş bulunsaydı bilâkis ileride aleyhine bir ihbar yapılmaması veya bir delil teşkil etmemesi için istediği gibi ölüm raporunu bizzat hazırlıyarak imzalaması akla ve mantıka daha uygun düşerdi.

Çocuk nâşının tekrar muayenesi icra kılınmadan ölüm raporunun tanzim olunması, her iki doktorun evvelce muayene etmiş bulunmalarına ve müktesep malûmatları-

na müstenit bulunduğu anlaşılmış ve bu rapora istinaden Ankara Belediyesi Sıhhat İşleri Müdürlüğüne gömme izin kâğıdının verilmiş bulunması da sanık aleyhine bir durum yaratmamıştır.

9.- Keza son tahkikat kararında; (sahife 21) çocuğun sıhhatli doğup doğmadığı ve ölüm sebeplerine dair Doktor Bahtiyar Demirağ ile Doktor Alâettin Orhon'un mübayin beyanları aleyhe delil olarak gösterilmiştir. Filhakika şahitlerden Doktor Bahtiyar Demirağ gerek Yüksek Soruşturma Kurulundaki (Ek-2, sahife; 1, 4, 22, 23, 98, 99, 113) ve gerek duruşmadaki şahadetlerinde; doğan çocuğu muayene ettiğinde prematüre yani olgun olmayan bir hâlini ve apati yani enerji noksanlığını müşahade ettiğini, premature sebebiyle bir çocuğun sinir sisteminde veya organında hasar husule gelebileceğini ve âni ölüme mâruz kalabileceğini ve Ayhan Aydan'ın evine ikinci defa gelişinde çocuğun teneffüs müşkülâtı içinde bulunduğunu ve kalp atışının normal olmadığını beyan etmesine karşılık şahit Doktor Alâattin Orhon, ilk soruşturma kurulundaki 3.9.1960 ve 16.9.1960 tarihli ifadelerinde; (Ek-2, sahife 18, 20, 21, 94, 97) çocuğun 8 veya 8,5 aylık olduğunu ve sıhhatli bulunduğunu ve bilâhare ölüm haberi kendisinde bir şok tesiri yaptığını, 19.7.1960 tarihli ifadesinde; (zabit-name sahife 22) çocuk doğduğu zaman normal bir asfeksi göstermediğinden sondayı tatbik suretile boğazını temizlediğini ve çocuğun premature olduğunu ve Çocuk Müt-hassısı Doktor Bahtiyar Demirağ tarafından muayene olunması tavsiyesinde bulunduğunu şimdi hatırlayabildiğini bildirmek suretile Doktor Bahtiyar Demirağ'ın beyanına sonradan kısmen iştirak etmiş bulunmaktadır.

Diğer taraftan Ankara Merkez Hükûmet Tabibi Yafes Nuri Tezer şahadetinde; 3.9.1960 tarihinde adlî tabip bulunduğu sırada kabirden çıkarılan çocuğa ait kemiklerin tetkiki sırasında çocuğun tam olarak doğduğu neticesine varıldığını ve yalnız yumuşak aksamın tamamen inhilâl etmesi sebebiyle ölüm sebebini tesbit edemediğini beyan etmiş ve İstanbul Adlî Tabiplerinden Dr. Lütfi Tuncay tarafından kemikler üzerinde yapılan tetkikat sonunda tanzim ve tevdi kılınan 8.Kasim.1960 tarihli raporda (ek-6) "gayrimeşrû çocuğun premature olduğunu kabule şâyan kâfi tıbbî bir izahat mevcut bulunmadığı, ancak şahitlerin muhtelif izahları karşısında bunun mi-adında doğmuş normal bir nevzat olabileceğinin galip bir ihtimal dahilinde bulunduğu..." hususu belirtilmiştir.

Yukarıda zikrolunan mübayin şahadetlere ve tabip raporuna nazaran çocuğun ölüm sebebi kat'iyetle anlaşılamamış bulunmaktadır. Bununla beraber bu hususun ne doğrudan doğruya ve ne de dolayısıyla sanık Doktor Fahri Atabey'le bir irtibat ve alâkası bulunmaması sebebiyle aleyhe bir tesir icra ve müsnet suçun sübûtu bakımından bir delil teşkil edemeyeceği aşikârdır. Doğumun zor olup olmadığı hususunda da şahit beyanları ile Doktor Alâettin Orhon'un beyanları arasındaki mevcut mübayenet bir idrak ve görüş farkından ve bilhassa iki Doktorun beyanlarına göre çocuğun ağ-

zına parmak sokulmak suretile ana rahminden çıkarılması sırasında damağının kanamasından ve bunun doğumda hazır bulunanlar üzerinde bir tesir icra etmesinden ileri geldiği anlaşılmaktadır.

10.- Gerek son tahkikatın açılması kararında, gerek esas hakkındaki mütalâada; sanık Doktor Fahri Atabey'in öldürme fiilinin tamamlanmasından sonra suç delil ve izlerini ortadan kaldırmak gayretine düşerek çocuğun nâşını Başbakanlığın 2 sayılı arabasıyla mezarlığa götürüp dinî merasimi dahi yaptırmadan kimsesizlere mahsus bir yere gömdüğü iddia edilip bu husus her iki sanık aleyhine bir delil olarak gösterilmiştir.

Sanıklardan Doktor Fahri Atabey müdafaalarında; Ayhan Aydan'ın eskiden beri dostu bulunduğunu ve bu sıkı münasebet saikasıyla birbirlerinin evlerinde bile yatıp kalktıklarını, ölen çocuğu şoför Hayri Özügür'ün alıp gitmekte olduğunu ve evdekilerin cümlesinin mâtem içinde bulunduğunu görünce erkekleri de bulunmadığını düşünerek münhasıran insanî duygularla bu işde yardımı esirgemediğini ve mezarlıkta imamın bir takım muamelesinden sonra çocuğun gömüldüğünü ve mezar numarasını alıp Ayhan Aydan'a verdiğini, sanık Adnan Menderes de müdafaalarında; bu yolda bir malûmatı bulunmadığını, şoförün kendisinden istimdat edilmesi üzerine kendi kafasına göre hareket edebileceğini beyan etmişler ve şahit Ayhan Aydan da duruşmadaki ifadesinde; sanık Doktor Fahri Atabey'in bu beyanını teyit etmiş ve ayrıca Başbakanlık Şoförü Hayri Özügür'ü ailece tanıdığını bildirmiştir.

Bir kimsenin diğer bir kimseye müzaheretle bulunması dinî, içtimaî ve ahlaki kaideler icabındandır. Bilhassa yukarıda zikrolunan müdafaalardan ve şahadetten sanık Doktor Fahri Atabey'in ve Başbakanlık şoförü Hayri

Özügür'ün erkeksiz bir ev halkına eski dostluk bağlarına ve insanî düşüncelerine müsteniden bu yolda bir yardımda bulunmaları hilâfı sabit olmadıkça tabiî sayılmak lâzım gelir.

Bu mucip sebepler muvacehesinde sanık Doktor Fahri Atabey'in mezkûr hareketlerinde kötü bir maksadın tâkip edildiği anlaşılamamış bulunduğundan kararnamedeki ve esas hakkındaki mütalâaya iştirak edilememiştir.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı	Üye	Üye	Üye	
Salim Başol	Selman Yörük	Rıza Tunç	Abdullah Üner	
Üye	Üye	Üye	Üye	
Hıfzı Tüz	Hasan Gürsel	Mehmet Çokgüler	Vasfı Göksu	Ali Doğan Toran

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

1- Sanık Zeyyat Mandalinci hakkındaki bu davadan dolayı kesilmiş olan tevkif müzekkeresinin geri alınmasına,

2- 1960/10 esas numarada kayıtlı bu davanın 1 esas sayılı Anayasayı ihlâl davasıyla birleştirilmesine 3.12.1960 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Cahit Özden

Üye
Adil Sanal

Üye
Vasfi Göksu

Üye
Nahit Hatipoğlu

ZİMMET VE İRTİKAP DAVASI KARARI GEREKÇESİ

Sanıklar:

- 1- Zeyyat Mandalinci (Eski Muğla Milletvekili ve Ticaret Bakanı)
- 2- Hayrettin Erkmen (Eski Giresun Milletvekili ve Ticaret Bakanı)

Milletlerarası para fonu ve imar kalkınma bankasının 1956 yılı Guvernürler Meclis toplantısına iştirak eden hey'etin Başkanı bulunan eski Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci'nin, yolluk ve diğer masrafları karşılığı olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından aldığı (19,050) lira avansın 6947,74 lirasını çek ile mahzup ettiği halde mütebaki 12102,26 lirasını, Bankaca yapılan müracaatlara rağmen, tediye etmemek suretiyle zimmetine geçirdiğinden dolayı Türk Ceza Kanununun 202 ve 227/2 nci maddelerine ve sanık, eski Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen'in de Bakanlık sıfatını kötüye kullanarak, Zeyyat Mandalinci'nin avans bakiyesinin bir kısmını Toprak Mahsulleri Ofisine ve bir kısmını da Petrol Ofisine, ödetmek suretiyle sanık Mandalinci'ye menfaat temin eylemiş ve bu hareketi de irtikâp mahiyetinde görülmüş olduğundan bahisle Türk Ceza Kanununun 210 ve 227/2 nci maddelerine tevfi kan son tahkikatın açılmasına Yüksek Soruşturma Kurulunca 3/10/1960 tarihinde karar verilmesi üzerine yapılan açık duruşma sonunda aşağıdaki karar tespit olundu:

Eski İktisat ve Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci başkanlığında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Umum Müdürü Nail Gidel, Dışişleri Bakanlığı Ticaret ve Ticari Anlaşmalar Dairesi Umum Müdürü Hasan Esat Işık, Maliye Bakanlığı Hazine Umum Müdürlüğü müşavirlerinden Ziyaettin Müezzinoğlu'ndan müteşekkil bir hey'etin, milletlerarası Fonu ve İmar Kalkınma Bankasının 1956 yılı toplantısına katılmak üzere Vaşington'a gönderilmeleri ve 1956 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (H) cetveli gereğince itası mümkün en yüksek misil üzerinden yevmiye verilmesi hususu Bakanlar Kurulunca 24/9/1956 günü karar altına alınması üzerine, Merkez Bankası ile para fonu ve imâr Kalkınma Bankası arasındaki münasebetler ileri sürülmek suretiyle Vaşington'a gidecek olan hey'et masraflarının Merkez Bankasınca karşılanmasının münasip olacağı dışişleri Bakanlığınca adı geçen Bankaya gönderilen 17/9/1956 günlü bir yazı ile bildirilmiş ve bu yazıya, hey'et üyelerinin yevmiye, yolluk ve sair masraflarına müteallik bir cetvel de ilştirilmiştir.

Merkez Bankasınca bu yazıya karşılık olarak verilen 18/9/1956 günlü yazıda, işin müstaceliyeti ve vaktin darlığına binaen bahis konusu masraf tediyeatının bankaca yapılmasına tevessül edilmiş olduğu ve ancak, şimdiye kadar ceryan eylemiş olduğu veçhile harciraş avanslarının hey'et üyelerinin bağlı bulundukları Bakanlık ve müesseselerde tesviye edilmekte olduğu, bu husus Para Fonu ve Milletlerarası Ban-

ka toplantılarına katılan Gouverneur ve Alternate Gouverneur'lerin avdetlerinde har-cirah beyannamelerini bu teşekküllere göndermek suretiyle istihkaklarını tahsil eyle-dikleri bildirilerek binnetice bu zevata kısmen adı geçen teşekküllerden ve kısmen de bağlı bulundukları müesseselerden tahsil edecekleri harcirahların nakten Merkez Bankasına tediyesinin temini kaydı ile, şimdilik bankaca avans verilebileceği ve du-rumun hey'eti teşkil eden zevatın mensup oldukları mercilere bu esaslar dairesinde şimdiden duyurulması istenerek hey'et üyelerine olduğu gibi hey'et başkanı sanık Zeyyat Mandalinci'ye de Merkez Bankası'na (19050) lira verilmiştir.

Hey'et üyeleri, Vaşington'daki işlerini ikmâl ile memlekete dönmelerini takip eden günlerde, Merkez Bankasından almış oldukları paraları aynen tediye ettikleri halde sanık Mandalinci aldığı (19050) liranın ancak 6947,74 lirasını yatırmış ve 12102,26 lirasını ödememiştir.

Merkez Bankası bu açık hesabın kapatılmasını Zeyyat Mandalinci'ye yazdığı 29/5/1957 tarihli yazısında bildirmiş ve bir cevap alamayınca da durumu 27/8/1958 tarihli yazısı ile tekit eylemiştir. Buna rağmen borcun ödenmemesi karşısında Mer-kez Bankası o zamanki Umum Müdürü tarafından durum sanık eski İktisat ve Tica-ret Bakanı sanık Hayrettin Erkmen'e aksettirilerek, borcun tasfiyesi Mandalinci'ye terettüp ediyorsa bu hususa delâlet etmesini, hükümete ait ise Bakanlıkça gereğinin yapılması istenmiş ve sanık Hayrettin Erkmen de (icabı düşünüleceği ve muhteme-len Bakanlığa bağlı teşekküllerden temin olunacağı) cevabını vermiş ve müteakiben ve Ticaret Bakanlığı eski müsteşarı Ahmet Cemil Conga verdiği sözü ve müsteşarın da telefon emirleri üzerine (1956 yılı Milletlerarası Para Fonu ve İmar Kalkınma Bankası toplantısına iştirak eden hey'etçe ihtiyar olunan masraflardan ofislere isabet eden iştirak payı) kaydı ile 6100 lirası Toprak Mahsulleri Ofisine ve 6002 lira 26 ku-ruşu da Petrol Ofisine ödettirildiği şahit Merkez Bankası eski Umum Müdürü Nail Gidel, Muhasebe Müdürü Ekrem Sungar, Ticaret Bakanlığı eski Müsteşarı Ahmet Cemil Conk, Petrol Ofisi Umum Müdürü Nedim Topçuoğlu, Toprak Mahsulleri Ofi-si eski Umum Müdürü Suat Bolayır ve Muhasebe Müdürü Avnullah Senker'in şaha-detleri ve dosyada mevcut vesikalarla sabit bulunmuştur.

Başsavcılık esas hakkındaki mütalaasında:

İmar ve Kalkınma Bankası 1956 yılı toplantısına iştirak eden hey'etin Başkanı, Zamanın Ticaret Bakanı sanık Zeyyat Mandalinci'nin bu geçici görev masrafları için Merkez Bankasından almış olduğu 19050 liradan 6947,74 liranın, çekle mahsubunu yaparak mütebaki 12102,26 lirayı memlekete avdetinden bir ay zarfında ödemesi icabederken bunu yapmıyarak binnetice vazifesi dolayısıyla kendisine tevdi olunan paradan bir kısmını, bazı kanunsuz bahanelerle zimmetine geçirdiği ve eski Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen'in de Mandalinci'nin bu borcunu emrindeki Petrol ve Toprak Mahsulleri Umum Müdürlüklerini iğfal ve ikna eyliyerek, Guvernörler top-

lantısı masraflarına iştirak hissesi adı ile ödetmek suretiyle irtikâp eylediği sabit olduğundan sanık Mandalinci'nin Türk Ceza Kanunun 202 ve 227/2 nci ve Hayrettin Erkmen'in 210 ve 227/2 nci maddelerine göre cezalandırılmaları istenmiştir.

Müdafaalar:

1- Sanık Zeyyat Mandalinci ve müdafii,

Merkez Bankası tarafından verilen paranın ya bir harcirah avansı veya kendisine Bankaca ikaz edilmiş bir borç olarak düşünülmesi icab edip her iki halin de, Türk Ceza kanununun 202 nci maddesindeki zimmet suçunu teşkil etmiyeceğini, alelade bir borç mahiyetinde olan bu alacağı, Bankanın hukukî yollardan ve umumî esaslar, dahilinde talep ve dava edebileceğini, kendisi memlekete dönüşünde Maliye, Dışişleri Bakanlıklarına ve Başbakana müteaddit müracaatlar yapmak suretiyle borcunu ödeme çarelerine baş vurmakla daima iyi niyetini göstermiş olduğundan suç kastı bulunmadığını ileri sürerek beraatini istemiştir.

2- Sanık Hayrettin Erkmen ve müdafii,

Zeyyat Mandalinci'nin bakiye borcunun kapatılması için Merkez Bankası o zamanki Umum Müdürü Nail Gidel'in kendisine müracaat ettiğini, bankaya her gi-dişinde de bu müracaatlarını tekrar eylemesi üzerine o zamanki Müsteşar Ahmet Cemil Conk ve Zat İşleri Müdürü Hasan ile yaptığı temaslarda sonunda, bu zatların, vekilin seyahat masraflarının bütçede tahsisat olmadığı hallerde birliklerden temin edilen yardımlarla karşılanmasının mutad olduğu cihetle mahsubun birliklerce yapılarak bilâhare Mandalinci'den istirdadının mümkün bulunduğu yolunda kendisine telkinde bulunduklarını, kendisinin de buna muvafakat etmekten başka bir şey yapmamış olduğunu, bu hususta Umum Müdürlerle temasa bile geçmediğini, müsteşarın, gerek Merkez Bankası Umum Müdürü ve gerekse Birlikler Umum Müdürleri ile işin tesviye tarzı için görüşmüş olmasının Mandalinci'nin avans borcu olduğu hakkında malumat sahibi olduğunu gösterdiğini, ancak suça ortak sayılmak korkusu ile işin mahiyetini inkâr eylediğini, halbuki ortada suç sayılacak bir muamele olmadığını, alâkalılar tarafından, bulunan bir formüle muvafakattan ibaret olan fiil ve hareketinin zimmet ve irtikap suçları ile ilgisi bulunmadığını bildirmişlerdir.

Delillerin Tahlil ve Münakaşası:

Sanık Zeyyat Mandalinci'nin hareketinin Türk Ceza Kanununun 202 nci maddesine uyup uymadığını tetkik için Merkez Bankasınca kendisine verilen paranın hangi esaslara göre tevdi edilmiş bulunduğu tayin ve tesbiti icap eder.

Gerek kararname, gerekse Başsavcılığın esas hakkındaki mütalaası ile Mandalinci'ye vazifesi dolayısıyla harcirah avansı verildiği ileri sürülmektedir.

Usulüne göre alınan harcirah avansının, belli zaman içinde, kapatılmaması halinde meydana gelen zimmetin mahiyetini Harcirah Kanunu hükme bağlamıştır.

6245 sayılı Harcırâh Kanununun 59 ncu maddesinin 5 nci fıkrası (vaki masrafın verilen avandan az ise farkının istirdat olunacağını) ve aynı maddenin 7 nci fıkrası da (muktezi masraf evrakını, görevinden döndükten bir ay içinde teslim etmeyenlerin bu borçlarının, evrakı verdikleri zaman harcırâh istihkakları ayrıca tahakkuk ettirilip ödetmek üzere, aylık, ücret veya kabili haciz sair istihkaklarının yarısı bu borçları tamamen kapatıncaya kadar ve hüküm alınmaya hacet kalmaksızın re'sen istirdat olunmak suretiyle tahsil edileceğini) âmirdir. Bu maddede ayrıca cezai bir müeyyide yoktur. Yalnız, adı geçen kanunun 60 ncı maddesine göre, tahakkuk edecek istihkak hususunda hakikat dışı beyanname verenler hakkında ayrıca Hukuku Amme Davası ikâme ve kanuni takibat icra edilecektir.

Hâdisede böyle bir durum yoktur. Harcırâh avansının, hizmetin taalluk ettiği Kurum tahsisatından ödenmesi ve mahsubunun da bu görevi yaptıran daire, müessesce tarafından yapılması lâzımdır. Netekim, Mandalinci'nin Guvertörler toplantısında bulunduğu günler için yevmiyeleri ile sair masraflarının, istihkak beyannamesine göre, İmar ve Kalkınma Bankası tarafından ödendiği Maliye Bakanlığında Ticaret Bakanlığına yazılan 18/8/1960 günlü yazı ile bildirilmekte ve ayrıca, Bakan'ın Vaşington'da Maliye ve Ticaret Bakanlıklarını ilgilendiren işlerle meşgul olduğu günlere ait yevmiye ve sair masrafların da Bakanlar Kurulunun 24/9/1960 tarihli kararı dairesinde ait oldukları Bakanlıklar bütçelerinden tediye edilmesinin muktazi bulunduğu bilirkişinin beyanından anlaşılmaktadır.

Kaldı ki; Merkez Bankasının, Dışişleri Bakanlığının 17/9/1960 günlü yazısına verdiği 18/9/1960 tarihli cevabî yazıda, Bankaca adı geçen hey'et başkan ve üyelerine verilecek paraların nakten bankaya tediye edilmesi lâzım geldiğini bildirmesinden ve ayrıca şahit sıfatı ile dinlenen Bankanın o zamanki Umum Müdürü Nail Gidel ve Muhasebe Müdürü Ekrem Sungar ile bilirkişi olarak dinlenen Sabih Gider'in ifadelerinden Mandalinci'ye verilen paranın alelade Banka ikrazı mahiyetinde olduğu anlaşılmakta ve Mandalinci'nin borcundan 6947,74 lirasını mahsub suretiyle olmayıp nakden Bankaya ödemiş bulunması da bu hususu teyit eylemektedir. Bankalarca yapılan ikrazatın ne yolda ödetileceği ve ödenmediği takdirde de ne gibi yollara başvurulacağı gerek bankalar mevzuatı ve gerekse umumi hükümlerle açıklanmıştır.

Binaenaleyh, Mandalinci'nin ödememiş olduğu 12102,26 liranın adi bir borç mahiyetinde olduğu ve Ceza Kanununa göre suç teşkil etmediği anlaşılmıştır.

Sanık, eski Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen'in fiil ve hareketine gelince:

Zeyyat Mandalinci'ye ait borcun kapatılması için kendisi, nezdinde gerekli teşebbüste bulunması ve şayet bu borç, Bakanlığa ait bir görevin ifasından tahassül etmişse Bakanlık Bütçesinden ödetilmesi hususunda gerekenlere emir verilmesi, Merkez Bankası eski Umum Müdürü Nail Gidel tarafından sanık Erkmen'den istendiği

Nail Gidel'in beyanından ve Hayrettin Erkmen'in ikrarından anlaşılmıştır.

Bu borcun ya bizzat Mandalinci tarafından nakten doğrudan doğruya Merkez Bankasına ödenmesi veya eğer bir harcirah istihkakı mevcut ise Bakanlık bütçesinden, Vekiller hey'eti kararnameyi Dairesinde en yüksek misil üzerinden yine Mandalinci'nin tanzim edeceği bir beyannameye bağlatmak suretiyle istihkakını alarak Merkez Bankasına devretmesi icab ettiğini bilecek mevkiye olan sanık eski Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen'in hiç de kendisini ilgilendirmedigi halde adı geçen borcun Bakanlığa bağlı Toprak Mahsulleri Ofisi ile Petrol Ofisine, yarı yarıya ödetmek hususunda, o zamanki Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Ahmet Cemil Conk vasıtasıyla emir verip ödettiği sabit olmuş fiilin de 240 ncı maddeye göre suç teşkil ettiği neticesine varılmıştır.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı		Üye		Üye		Üye	
Salim Başol		Selman Yörük		Rıza Tunç		Abdullah Üner	
Üye		Üye		Üye		Üye	
Hıfzı Tüz		Hasan Gürsel		Mehmet Çokgüler		Vasfi Göksu	
						Ali Doğan Toran	

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

960/11 Esas sayılı işbu davanın Divanın 1 esas sayısında kayıtlı Anayasayı ihlâl davasile birleştirilmesine 26.11.1960 tarihinde oy birliği ile karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Ferruh Adalı

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Nahit Saçlıoğlu

Üye
Cahit özden

Üye
Vasfi Göksu

VİNYLEX ORTAKLIĞI YOLSUZLUĞU KARARI GEREKÇESİ

Rüşvet almak ve rüşvet vaadi kabul eylemekten sanık Hasan Polatkan ve rüşvet, vermek ve rüşvet vaad eylemekten sanık Ragıp Sipahi, Hüseyin Altan ve Necati Dölay'ın, yapılan açık duruşmaları sonunda:

ORTAKLIKLAR İLE İLGİLİ KISA AÇIKLAMA:

a) Vinylex Ortaklığı İle İlgili Açıklama,

Vinylex ortaklığı 9.6.1952 gününde 20.000,- lira sermaye ile limited ortaklığı olarak kurulmuştur. Çalışma konusu sun'î deri imâl etmektir. Sermayesi 26.12.1955 gününe kadar üç milyon liraya yükselmiştir. Ve hâlen bu seviyede durmaktadır. Sermayenin, 735.000,- lirası sanık Hüseyin Altan ve 750.000,- lirası sanık Necati Dölay'ın ve geri kalanı da dava dışı öbür dört paydaşındır.

b) Standart Ortaklığı İle İlgili Açıklama,

Standart ortaklığı 21.1.1958 gününde 500.000,- lira sermaye ile anonim ortaklığı olarak kurulmuştur. Çalışma konusu, Vinylex ortaklığı mamûllerini satma ve her çeşit ithalât ve ihracat ve alım satım ve mümessillik işidir. Sermayesi 500 er liralık bin paya bölünmüştür.

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay'dan 31.12.1958 gününde satın almak suretile 120 payı sanık Ragıp Sipahi ve 365 payı sanık Hüseyin Altan ve 365 payı sanık Necati Dölay ve geri kalanı da dava dışı üç paydaşındır.

Sanık Ragıp Sipahi, yukarıda (a) ve (b) bentlerinde adı geçen ortaklıkların banka, devlet daireleri ve meslek teşekküllerindeki işlerini ücret karşılığında güder ve sonuçlandırır.

Adı geçen ortaklıkların, bu çalışması karşılığında sanık Ragıp Sipahi'ye 1957, 1958, 1959 yıllarında ödediği ücret 484.000,- liradır. (Ek vesikalar onat raporu sahife 1-5, bu rapor eki fatura 3, 4, 5, ek ifadeler 2, 3 duruşma tutanağı sahife 10-13)

SANIK RAGIP SİPAHİ'NİN SANIK HASAN POLATKAN'A YAZDIĞI SUÇ DELİLİ MEKTUP VE NOTLARIN BULUNDUĞU YERLER:

1) Sanık Ragıp Sipahi'nin sanık Hasan Polatkan'a yazdığı,

GÜNÜ CİNSİ

11.4.957 Mektup

14.5.957 "

19.5.957 "

26.6.957 Not

8.5.1958 Mektup

24.5.958 "

Tarihsiz Not (Derby firmasının kapasitesinin yükselmesine engel olunması yolunda)

8.15.958 Taahhüt mektubu,

15.7.1960 günü sanık Hasan Polatkan'ın evinde yapılan aramada bulunmuştur.(Ek duruşma sırasında ibraz edilen 20 sayifelik arama tutanağı örneği.)

2) Sanık Ragıp Sipahi'nin sanık Hasan Polatkan'a yazdığı,

GÜNÜ CİNSİ

24.4.1957 Not

6.5.1957 "

Tarihsiz " (Acele yapılması gereken işlerimiz)

29.8.1957 "

28.5.1958 "

27.4.1960 Mektup

Hasan Polatkan'ın makam odasında yapılan aramada bulunmuştur.

Sanık Ragıp Sipahi, yukarıda adı geçen 14 adet mektup ve notu sanık Hasan Polatkan'a yazdığını ikrar ve kabul etmiştir.(Ek ifadeler 8 ve duruşma tutanağı sahife 8, 17, 20, 23, 29, 30, 32, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 49, 58, 62, 64, 65).

SANIK HASAN POLATKAN, yukarıda adı geçen 14 adet mektup ve notu kendine sanık Ragıp Sipahi'nin yazdığını ikrar ve kabul etmiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 18, 19, 21, 22, 23, 24, 31, 42, 43, 45, 47, 48, 50), (Ek vesikalar 1-14).

SANIK HÜSEYİN ALTAN ve NECATİ DÖLAY, Sanık Hasan Polatkan'a tavassutu için sanık Ragıp Sipahi'nin adı geçen mektup ve notları yazdığını bilmediklerini söylemişlerdir. (Ek ifadeler 4, 9, duruşma tutanağı sahife 8, 9, sanık Necati Dölay'ın 16.11.1960 günlü dilekçesi ve sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay vekilleri Hamdi Üge'nin aynı günlü dilekçesi).

SANIK RAGIP SİPAHİ, Fabrikadaki toplantı ve görüşmelerde bu mektup ve notlardan öbür sanık Hüseyin Altan'a ve kısmen de Necati Dölay'a bahsettiğini ve duyduklarını bildirmiştir. (Ek ifadeler 6, duruşma tutanağı sahife 9).

SANIKLARIN ÜSTLERİNE ATILAN SUÇLAR:

Vinylex ve Standart ortaklıklarına rüşvet karşılığı tavassut ve nüfuz kullanarak,

- 1) Bankalardan kredi,
- 2) Rakip firmanın kapasitesinin düşmesini,
- 3) Ham madde bulunmasını,

- 4) Mamûl maddelerin satışını,
- 5) Demir tahsisini,
- 6) Vergilerin tecilini,
- 7) Kurulacak fabrika için gerekli döviz,
- 8) Gümrükten otomobilin çekilmesini,
- 9) Bu işlerin görülmesi için menfaat almayı sağlamaktır.

SANIKLARIN ÜSTLERİNE ATILAN SUÇLARIN OLUŞU ve DELİLLERİ:

1- Vinylex ortaklığına sağlanan banka kredileri,

a) **İş Bankasından sağlanan krediler:**

Sanık Ragıp Sipahi, (acele yapılması gereken işlerimiz) başlığı altında yazdığı tarihsiz notun 7 nci paragrafında, İş Bankasındaki kredinin arttırılmasını ve bilhassa bu bankadan 500.000,- liralık açık kredi sağlanmasını sanık Hasan Polatkan'-dan istemiştir, (Ek vesikalar 4 paragraf 7)

Sanık Hasan Polatkan, Vinylex ortaklığının kredisinin mümkün ve durumu uygun ise arttırılması yolunda İş Bankasına iki defa telefon ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 23).

Sanık Ragıp Sipahi, Sanık Hasan Polatkan'ın İş Bankası Genel Müdürü Ahmet Dallı'ya telefon ederek krediyi arttırdığını bildirmiştir. (Ek ifadeler 7).

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge, Sanık Ragıp Sipahi'nin isteği üzerine sanık Hasan Polatkan telefonlarla ilgi göstermiştir, (16.11. 1960 günlü savunma dilekçesi sahife 3).

ŞAHİT İŞ BANKASI GENEL MÜDÜRÜ AHMET DALLI:

Sanık Hasan Polatkan 1957 yılı sonunda telefonla, Vinylex Ortaklığının kredisinin arttırılmasını ve bu konuyu görüşmek üzere Ortaklık idarecilerinin kendi yanında olduklarını ve sizi görececeklerini ve kendilerini tekrar müracaata mecbur bırakılmaksızın bu işlerin intaç edilmesini söyledi. Ortaklık idarecilerinden Ragıp Sipahi geldi ve beni gördü. Kredilerinin arttırılmasını istedi. İsteği kısmen yerine getirildi. Bu kredi arttırılması Banka Kanunu hükümlerine uygundur. Ancak ben Avrupada "tedavide iken Hasan Polatkan'ın isteğiyle kredinin yeniden arttırıldığını Ahmet Bülent Osma söyledi. Stabilizasyon kararıyla banka kredileri durdurulmuş olduğundan son kredi arttırılışı normal sayılmaz... Genel plâsman tahditleri karşısında bu son artışın yapılmaması gerekirdi demıştır. (Ek ifadeler 17, duruşma tutanağı sahife 100-104) Ayrıca Ahmet Dallı'nın kendi el yazısıyla 1958 kredi teklif cetvellerinden birine B. Polatkan öbürüne son kredi tezyitlerinde bankaya vasıta ile müracaatları şayanı dikkattir. Notunu koymuştur. (Ek Verim'in raporuna bağlı kredi cetvelleri örneği).

SAHİT İŞ BANKASI KREDİLER MÜDÜRÜ İZZET ÇİNTAV:

Sanık Hasan Polatkan, Vinylex Ortaklığının kredilerinin arttırılması yolundaki telefonlarını Ahmet Dalı'ya yapardı. Kredilerin tavassutla arttırılmasını doğru bulmadığından 1958 kredi teklif cetveline (yeni krediler için her zaman nüfuz tavassutu kullanmaları normal değildir) ve yine (1959 kredi teklif cetveline bu sene de Polatkan'ın tavassutu ile kredi arttırma talepleri tevâli etmiştir) notunu yazdığını ve bu notlarla kredi artışının normal olmadığını ve normal kredi artışında tavassut bahis konusu olmayacağını söylemiştir. (Duruşma tutanağı sahife 117-119, ek Verim'in raporuna bağlı Çintav'ın notunu taşıyan kredi teklif cetveli örnekleri).

SAHİT İŞ BANKASI GENEL MÜDÜR YARDIMCISI AHMET BÜLENT OSMA:

Ahmet Dalı Avrupada tedavide iken 1959 yılı kış aylarında Polatkan telefonla, Vinylex Ortaklığının kredisinin arttırılmasını ve bu konuda Ragıp Sipahi'nin gelip görüşeceğini söyledi. Ragıp Sipahi geldi görüştüm. Kredinin arttırılmasını istedi. Kanuna göre bir miktar arttırdık. Kredi cetvellerine konulan notlar, tavassutu, daimî tesir ve nüfuz altında kredilerin arttırıldığı manâsına gelir. (Duruşma tutanağı sahife 128-129).

SAHİT YAPI ve KREDİ BANKASI GENEL MÜDÜRÜ TACETTİN BAYKAL:

Kredi tavassutlarında o krediyi açmak zarureti hasıl olur ve sorumluluğu da mu-cip bulunursa bu emri verenin adını kredi belgesine kayıt ederiz. Anormal açılan kredilerde tavassut edenin adı not halinde işaret edilir demiştir. (Duruşma tutanağı sahife 99-103).

Sanık Hasan Polatkan, sanık Ragıp Sipahi'nin yazdığı 11.4.1957 günlü mektupla Vinylex Ortaklığı ile ilgilenmeye başlamıştır. (Ek vesikalar 2) .

HASAN POLATKAN'IN TAVASSUT ve NÜFUZUNU KULLANMAYA BAŞLAMASINDAN SONRA VİNYLEX ORTAKLIĞINA İŞ BANKASININ AÇTIĞI KREDİLERİN SEYİR TABLOSU:

<u>KARAR GÜNÜ</u>	<u>AÇILAN KREDİ (T.L.)</u>
1.1.1957	400.000,-
27.6.1957	600.000,-
20.7.1957	1.200.000,-
30.12.957	1.500.000,-
23.7.1958	2.000.000,-
11.8.1958	2.750.000,-
24.2.1959	6.000.000,-

KARAR GÜNÜ

AÇILAN KREDİ (T.L.)

3.7.1959	7.500.000,--
17.10.959	7.500.000,--
25.12.959	6.000.000,--

İş Bankasının Vinylex Ortaklığına açtığı kredilerin sür'atle ve büyük ölçüde yükselmesinde sanık Hasan Polatkan'ın tesiri olduğunu bilirkişi Hikmet Verim raporunda belirtmiştir. (Ek Verim Raporu sahife 5-15 ve ekleri)

b) Yapı ve Kredi Bankasından Sağlanan Krediler:

Sanık Ragıp Sipahi, (acele yapılması gereken işlerimiz) başlığı altında yazdığı tarihsiz notun 7 nci paragrafında, Yapı ve Kredi Bankası'nın kredinin arttırılmasını ve bilhassa bu Bankadan 500.000,- liralık açık kredi sağlanmasını sanık Hasan Polatkan'dan istemiştir. (Ek vesikalar 4, paragraf 7).

Sanık Hasan Polatkan,

Bu mektup ve notlarla istenilenlerin mümkün ve durumları uygun ise yerine getirilmesi yolunda ilgililere telefon ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 19).

Sanık Ragıp Sipahi,

Sanık Hasan Polatkan'ın Yapı ve Kredi Bankasına telefon ederek kredi sağladığını bildirmiştir. (Ek ifadeler 7).

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge,

Sanık Ragıp Sipahi'nin isteği üzerine Hasan Polatkan telefonlarla ilgi göstermiştir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 5).

ŞAHİT YAPI ve KREDİ BANKASI GENEL MÜDÜRÜ TACETTİN BAYKAL:

Sanık Hasan Polatkan, 1957 yılı Ağustos ayında Bankamız Genel Müdürlerinden Nuri Pere'ye Vinylex Ortaklığının kredisinin arttırılmasını rica etmiş, o da durumu murahhas Üye Enver Bakırcı'ya anlatmıştır. Enver Bakırcı'nın konuyu kredi komitesine getirdiğini ve komitede kendinin de bulunduğunu ve konuyu görüştüklerini ve 750.000,- liralık krediyi 1.750.000,- liraya çıkardıklarını ve bu artışın normal olduğunu ve hattâ 27.5.1960 dan sonra da kredinin arttırıldığını söylemiştir. (Ek ifadeler, duruşma tutanağı sahife 98-100, Unat raporuna ek 2).

HASAN POLATKAN'IN TAVASSUT VE NÜFUZUNU KULLANMAYA BAŞLAMASINDAN SONRA VİNYLEX ORTAKLIĞINA YAPI ve KREDİ BANKASININ AÇTIĞI KREDİLERİN SEYİR TABLOSU:

KARAR GÜNÜ

AÇILAN KREDİ (T.L.)

1.3.1957	700.000,-

KARAR GÜNÜ

ACILAN KREDİ (T.L.)

23.8.1957	1.765.000,-
19.12.958	2.800.000,-
11.2.1959	3.500.000,-
8.12.1959	4.000.000,-

Yapı ve Kredi Bankasının Vynlex Ortaklığına açtığı kredilerin sür'atle ve büyük ölçüde yükselmesinde sanık Hasan Polatkan'ın tesiri olduğunu bilirkişi Hikmet Verim raporunda belirtmiştir. (Ek ifadeler 10 Verim Raporu sahife 7, 15).

c) Sanayi Kalkınma Bankasından Sağlanan Krediler:

Sanık Ragıp Sipahi, yazdığı 11.4.1957 günlü mektubun 1 nci paragrafında, Sanayi Kalkınma Bankasından 5 ilâ 7 yıl vâdeli üç milyon liralık kredinin sür'atle sağlanmasını sanık Hasan Polatkan'dan istemiştir. (Ek vesikalar 2).

Yine sanık Ragıp Sipahi, yazdığı 19.5.1957 günlü mektubun 4 ncü paragrafında, Sanayi Kalkınma Bankasından hiç bir ses çıkmadı. Reşit Eğeli ile görüşüp görüşmediğinizi bilmediğimiz için hiç bir müracaat yapmadık. Bu hususta talimat ve emirlerinizi bekliyoruz, denilmek suretle tekit edilmiştir. (Ek vesikalar 5), (Acele yapılması gereken işlerimiz) başlıklı mektubun 6 ncı paragrafında aynı istek tekit edilmiştir. (Ek vesikalar 4).

Sanık Hasan Polatkan,

Bu mektup ve notlar ile istenilenlerin mümkün ve durumları uygun ise yerine getirilmesi yolunda ilgililere telefon ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 19).

Sanık Ragıp Sipahi,

Sanık Hasan Polatkan'ın Sanayi Kalkınma Bankası Genel Müdürü Reşit Eğeli'ye telefon ederek kredi sağladığını bildirmiştir (Ek ifadeler 7).

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge,

Sanık Ragıp Sipahi'nin isteği üzerine Hasan Polatkan telefonlarla ilgi göstermiştir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 3).

ŞAHİT SANAYİ KALKINMA BANKASI GENEL MÜDÜRÜ REŞİT EĞELİ:

Sanık Hasan Polatkan'ın bir gün kendini Ankara'ya çağırdığını ve Maliye Bakanlığında saat 7,30-8 arasında özel Kalem Müdürü vasıtasile Vynlex Ortaklığı idarecilerinden Necati Dölay ile görüşmemi bildirdi. Maliye Bakanlığının üst kat odalarının birinde Necati Dölay ile görüştüğünü ve Necati Dölay kuracakları kimyevi madde fabrikası için Amerika... Kalkınma İkras Bankasından kredi almağa çalıştıklarını ve para bulamadıklarını anlattı. Ben de bu fabrika için 60-70 milyon liralık yatırıma ihtiyaç olduğunu bildirdim. Bunun dışında Hasan Polatkan'la telefonla konuş-

tuğu muz zaman Vinylex Ortaklığına kredi verilmesi yolunda telkin ve ısrarda bulunduğunu hatırlamadığını söylemiştir. (Ek ifadeler 15, duruşma tutanağı sahife 104-105).

HASAN POLATKAN'IN TAVASSUT VE NÜFUZUNU KULLANMAYA BAŞLAMASINDAN SONRA VİNYLEX ORTAKLIĞINA SANAYİ KALKINMA BANKASININ AÇTIĞI KREDİLERİN SEYİR TABLOSU:

<u>KARAR GÜNÜ</u>	<u>ACILAN KREDİ (T.L.)</u>
8.1.1957	400.000,-
28.7.1959	1.000.000,-
5.1.1960	1.500.000, -

Sanayi Kalkınma Bankasının Vinylex Ortaklığına açtığı kredilerin sür'atle ve büyük ölçüde yükselmesinde sanık Hasan Polatkan'ın tesiri olduğu yukarıda sanık Polatkan ve Sipahi'nin açık ikrarlarıyla müeyyettir. (Ek ifadeler 1, 7, duruşma tutanağı sahife 19).

ç) Türkiye Garanti Bankasından Sağlanan Krediler:

Sanık Ragıp Sipahi, Hasan Polatkan'a yazdığı 24.5.1958 günlü mektubun 2 nci paragrafında, Garanti Bankasındaki kredinin arttırılması yolunda emirlerinizi ıstırham ediyorum, öbür bankalardaki kredilerimizi kararlaştırdığımız miktarlar üzerinden temin ettiğimiz takdirde nisbeten ferahlamış olacağız demektedir. (Ek vesikalar 7).

Sanık Hasan Polatkan,

Bu mektup ve notlar ile istenilenlerin mümkün ve durumları uygun ise yerine getirilmesi yolunda ilgililere telefon ettiğini bildirmiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 19).

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üğge, Sanık Ragıp Sipahi'nin isteği üzerine Hasan Polatkan telefonlarla ilgi göstermiştir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 3).

HASAN POLATKAN'IN TAVASSUT VE NÜFUZUNU KULLANMAYA BAŞLAMASINDAN SONRA VİNYLEX ORTAKLIĞINA GARANTİ BANKASININ AÇTIĞI KREDİLERİN SEYİR TABLOSU:

<u>KARAR GÜNÜ</u>	<u>ACILAN KREDİ (T.L.)</u>
25.2.1957	350.000,-
23.2.1960	375.000,-
10.3.1960	400.000,-

Hasan Polatkan'ın tesirine rağmen ancak 50.000,- lira arttırılmıştır. (Ek Verim Raporu sahife 6).

d) Osman Bankasından Sağlanan Krediler:

Sanık Ragıp Sipahi, yazdığı 11.4.1957 günlü mektubun 2 nci paragrafında, Osman Bankasından da ayrıca üç milyon liralık bir kredinin sağlanmasını Hasan Polatkan'dan istemiştir. (Ek vesikalar 2)

Sanık Hasan Polatkan,

Bu mektup ve notlar ile istenilenlerin mümkün ve durumları uygun ise yerine getirilmesi yolunda ilgililere telefon ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 19).

Sanık Ragıp Sipahi,

Sanık Hasan Polatkan'ın Osmanlı Bankası Genel Müdürü Reşat Aksana telefon ederek kredi sağladığını bildirmiştir. (Ek ifadeler 7)

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge, Sanık Ragıp Sipahi'nin isteği Çizerine Hasan Polatkan telefonlarla ilgi göstermiştir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 3).

ŞAHİT OSMANLI BANKASI GENEL MÜDÜRÜ REŞAT AKSAN:

Üç sene kadar evvel bir gün sanık Hasan Polatkan'ın kendisini İstanbul Defterdarlığına çağırttığını ve iç ve dış piyasa konusunda izahat aldıktan sonra Plâstik sanayiinin memleket ekonomisi bakımından önemine işaret ederek Bankaların bu Sanayi şubesine kredi vermesini ihmâl etmemesi gerektiğini ve Vinylex Ortaklığını Osmanlı Bankasının teşvik ve desteklemesini istediğini ve kendisi de, Vinylex Ortaklığının çalışma ve gelişmesi bu şekilde devam ederse Bankanın usul ve imkânları içinde yardıma devam etmesinin tabii olduğunu bildirdiğini beyan etmiştir. (Ek ifadeler 13, Duruşma tutanağı sahife 86-87)

HASAN POLATKAN'IN TAVASSUT VE NÜFUZUNU KULLANMAYA BAŞLAMASINDAN SONRA VİNYLEX ORTAKLIĞINA OSMANLI BANKASININ AÇTIĞI KREDİLERİN SEYİR TABLOSU:

<u>KARAR GÜNÜ</u>	<u>AÇILAN KREDİ (T.L.)</u>
29.4.1957	2.500.000,-
27.1.1958	3.310.000,-
21.5.1958	3.610.000,-
12.7.1958	4.210.000,-
14.11.1958	3.000.000,-
3.2.1959	3.250.000,-
25.6.1959	3.530.000,-
21.8.1959	3.000.000,-
11.12.1959	4.750.000,-
12.2.1960	5.030.000,-

Osmanlı Bankasının Vinylex Ortaklığına açtığı kredilerin sür'atle ve büyük ölçüde yükselmesinde sanık Hasan Polatkan'ın tesiri olduğunu seyir tablosu göstermektedir. (Ek Verim Raporu).

c) Vakıflar Bankasından Sağlanan Krediler:

Sanık Ragıp Sipahi, Vakıflar Bankasındaki kredinin arttırılmasını Hasan Polatkan'dan şifahen istemiştir. (Ek ifadeler 11, duruşma tutanağı sahife 19).

Sanık Hasan Polatkan,

Sanık Ragıp Sipahi'nin isteğinin yerine getirilmesi yolunda Sebahattin Tolga'ya telefon ettiğini söylemiştir. (Duruşma tutanağı sahife 108).

Sanık Ragıp Sipahi,

Sanık Hasan Polatkan'ın, Vakıflar Bankası Genel Müdürü Sebahattin Tolga'ya telefon ederek kredi sağladığını bildirmiştir. (Ek İfadeler 7).

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge,

Sanık Ragıp Sipahi'nin isteği üzerine Hasan Polatkan telefonlarla ilgi göstermiştir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 3).

ŞAHİT VAKIFLAR BANKASI GENEL MÜDÜRÜ SEBAHATTİN TOLGA:

Bir gün Hasan Polatkan'ın telefon ederek Vinylex Ortaklığı paydaşlarından Ragıp Sipahi'nin acele benimle görüşmek istediğini ve mümkünse derhal kabul edilmesini istedi. Ben de buyursunlar dedim, bundan sonra Ragıp Sipahi... Maliye Vekilinin yanında beni bir kaç defa telefonla aradı. Randevu istedi. Telefonu Maliye Vekilinin Özel Kalem Müdürü bağlıyordu. Yine bir defa Hasan Polatkan telefon etti. Ragıp Sipahi yanımda kendisi fazla senet aldığınızdan şikâyet ediyor dedi. Bankaya yolladı. Ragıp Sipahi'ye yapılan muamelenin kanuna uygun olduğunu söyledim. Vinylex Ortaklığına verilen kredinin banka kanun ve ölçüsüne uygun olduğunu ve normal kredi verilmesinde tavassuta ihtiyaç olmamak gerektiğini beyan etmiştir. (Ek ifadeler 11, duruşma tutanağı sahife 106-110).

HASAN POLATKAN'IN TAVASSUT VE NÜFUZUNU KULLANMAYA BAŞLAMASINDAN SONRA VİNYLEX ORTAKLIĞINA VAKIFLAR BANKASININ AÇTIĞI KREDİLERİN SEYİR TABLOSU:

<u>KARAR GÜNÜ</u>	<u>AÇILAN KREDİ. (T.L.)</u>
14.6.1956	850.000,-
2.8.1957	850.000,-
5.6.1958	1.500.000,-
6.11.1958	2.500.000,-

Vakıflar Bankasının Vinylex Ortaklığına açtığı kredilerin sür'atle ve büyük ölçüde yükselmesinde Hasan Polatkan'ın tesiri olduğu görülüyor. (Ek vesikalar 16).

MALİYE BAKANININ BANKALAR ÜZERİNDEKİ YETKİLERİ:

Şahit Sebahattin Tolga, Reşit Eğeli, Ahmet Dalli, Tacettin Baykal, Reşat Aksan, Mehmet Akın ve Nail Gidel:

Maliye Teşkilât Kanunu gereğince Maliye Bakanı Bankaları mürakabe eder. Türk Parasını Koruma Kanunu gereğince Bankalar kararname ile döviz alır verir. Bu bakımdan Maliye Bakanının yetkisi vardır.

Damga resmi kanununa göre Maliye Bakanı bankaları teftiş ettirir.

Bankaların şube açmalarında ve mevduat kabul etmelerinde Maliye Bakanının yetkisi vardır. Bankaların Genel Müdürleri ve yardımcıları kararname ile tayin olunduklarından Maliye Bakanının bu bakımdan da yetkisi vardır, demişlerdir. (Duruşma tutanağı sahife 122-123).

f) Sanık Ragıp Sipahi, yukarıda a, b, c, ç, d, e, bentlerinde adı geçen Bankaların Hasan Polatkan'ın tavassut ve nüfuzu ile sür'atle ve büyük ölçüde Vinylex Ortaklığına kredi açmalarından duyduğu memnuniyetini 8.5.1958 günlü mektubunun 5 nci paragrafında (Bankalardan sayenizde temin etmiş olduğumuz kredilere ait listeyi ilişik olarak takdim ediyorum. Bunlardan hangileri üzerinde durarak tekrar emir vererek bizlere bilhassa açık kredi temini hususunda ısrar etmenizi zâtîlilerinden bilhassa rica ve istirham ediyorum) demiştir. (Ek vesikalar 6).

2- (Vinylex Ortaklığı kapasitesinin çok ve rakibî Derby Ortaklığı kapasitesinin az) gösterilmesi işi:

Sanık Ragıp Sipahi'nin Derby meselesi başlığı altında sanık Hasan Polatkan'a yazdığı tarihsiz notda,

(Derby Ortaklığı, rakip gördüğünden bizi baltalamak ve silip atmak istiyor. Bugün ithalât şartları altında kapasite önemli bir konudur. Çünkü, ithal edilen bütün ham plâstik maddeleri, kapasiteye göre dağıtılmaktadır. Derby yakın bir zamana kadar işini uydurarak aslan payı koparmıştır. Bunu da kapasite komitesinde bulunan şahısları elde ederek yüksek kapasite göstermeğe muvaffak olmuştur. Sanayi Odasında bulunan Hazim İlter, İsmail Akman ve Raportör Galip, Derby'nin arzularını yapmışlardır. Bunların Sanayi Odasından atılmaları Faik Dinçkök'ün elindedir. Bunların yerine "Tarık Draz Yüksek Makine Mühendisi, Selçuk Demet Yüksek Elektrik Mühendisi, Haldun Civelekoğlu Yüksek Kimya Mühendisi Fen Fakültesinde Doçent" in Sanayi Odası Plâstik Kapasite Komitesine alınmalarını bilhassa rica ve istirham ediyoruz. Derby'nin Maliye'nin devamlı kontrolü altında bulundurulması çok önemlidir. Meselâ defterlerinin ajur olup olmadığı tetkik edilmeli ve bundan başka evvelce bildirdiğimiz stok ve ham madde beyanı üzerinde Maliye müfettişlerinin önemle durmasını rica ediyoruz. Bu ham maddelerin imâl edildiğini söyledikleri takdirde bunların satış faturaları ve bu kadar kısa zamanda imâl edilip edilmeyeceğinin

incelenmesi ve Derby firmasına ne şekilde yapılması gerekirse teftişler yaptırılması ve bu firmanın bilhassa kapasitesinin artırılmasına mâni olmalıyız) demektedir. (Ek vesikalar 10)

Yine sanık Ragıp Sipahi'nin Hasan Polatkan'a yazdığı 24.5.1958 günlü mektubun 4 ncü paragrafında,

(Kapasite konusu üzerinde ısrarla durmamız hepimizin menfaati icabı olduğunu kabul etmeliyiz. Azınlıkların döndürdüğü dolapları hepimiz biliyoruz. İşte yine bunun içindir ki zatîlilerini haberdar etmek ve başından tedbir almak ve bilhassa şahsınıza mahsus çalışma tarzınızla, tepeden inme bir şekilde veya münasip bulacağınız şekilde kapasite işimizin halli hepimiz için hayati bir meseledir. Kapasiteleri tesbit edecek olan hey'et burada çalışmalarına devam etmektedir. Bize henüz gelmediler) demektedir. (Ek vesikalar 7).

Yine sanık Ragıp Sipahi'nin, Hasan Polatkan'a yazdığı 28.5.1958 günlü mektupta,

(Azınlıklar türlü yollardan hammadde teminene ve kapasitelerini yükseltmeğe muvaffak olmuşlardır. İşte endişe ve korkum bundan ileri geldiği içindir ki zatîlinizin tekrar bu konu üzerinde durarak ciddî bir şekilde müdahale etmeniz ve ithâl edilecek ham maddelerin en az % 50 sini almamız için... Fabrikamızın kapasite miktarını % 50 ve hattâ % 60 olarak tesbit ettirmemiz elzem ve şarttır. Bunun elde edilmesi de çok tabîî yine zatîlâlinizin elindedir. Necati Dölay'dan aldığım telefona göre kapasite hey'etinin Pazartesi fabrikamıza gelmek ihtimali varmış. Başlarında da Kenan Bey adında bir mühendis bulunuyormuş. Kapasite miktarı isteğimiz çevresinde olduğu takdirdebu hepimizin menfaatidir. İstikbalimizdir. Bunun için de neler yapılması gerekiyorsa yaptırmanızı rica ve ısrarla ıstirham ediyorum. Bunun üzerinde ısrarla ricam önemle durmanızdır. Çünkü bu menfaatlarımızın icabıdır) denilmektedir. (Ek vesikalar 3).

Sanık Hasan Polatkan,

Bu mektup ve notlar ile istenilenlerin mümkün ve durumları uygun ise yerine getirilmesi yolunda ilgililere telefon ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 19)

Sanık Ragıp Sipahi,

Sanık Hasan Polatkan'ın, Cihat İren ve Namık Kemal'e telefon ederek fabrikanın yükseltile kapasitesini tasdik ettirdiğini bildirmiştir. (Ek İfadeler 7).

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üğе,

Sanık Ragıp Sipahi'nin isteği üzerine Hasan Polatkan telefonlarla ilgi göstermiştir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 3).

Vynlex Ortaklığı mahallî ekspertizlerden fabrikanın kapasite miktarının

9.320.730 kilogram olduğuna dair raporu almıştır. Bu miktar gerçeğin çok üstünde olduğundan öbür firmaların şikâyeti üzerine Odalar Birliği tarafından 17.6.1958 de yaptırılan ekspertiz üzerine Vinylex Ortaklığının kapasite miktarı 5.430.000 kilogram olarak tesbit edilmiştir. Bu miktar bilhesap gerçeğe aykırı kapasite miktarının % 58 dir.

Derby Ortaklığının 5.289.600 kilogram olan kapasite miktarı da aynı ekspertizde 2.103.000 kilogram olarak tesbit edilmiştir. Bu miktar bilhesap evvelce tesbit edilen kapasite miktarının % 40 ıdır. Görülüyor ki Hasan Polatkan'ın tavassut ve nüfuzu ile Vinylex Ortaklığı fabrikasının kapasitesini arzu ettiği miktarda tesbit ettirmiş ve rakibi Derby Ortaklığı fabrikasının kapasite miktarını da düşürttürmüştür. (Ek vesikalar 17).

3- Vinylex Ortaklığına Sağlanan Ham Maddeler:

1. Sümerbank'tan sağlanan bez,

Sanık Ragıp Sipahi, yazdığı 11.4.1957 günlü mektubun 7 nci paragrafında, Sümerbank'tan isteklerimiz, bunun münasip görüldüğü takdirde işletmeler Vekâleti kanalı ile yapılmasını,

500.000 metre patiska,

500.000 metre kalın bez (perdelik namile bilinen) metrekaresi 300 ilâ 350 gram ağırlığında olandan, sağlanmasını Hasan Polatkan'dan istemiştir. (Ek vesikalar 2).

Yine sanık Ragıp Sipahi, (acele yapılması gereken işlerimiz) başlığı altında yazdığı mektubun 5 nci paragrafında, Sümerbank'tan istedikleri patiska işile... ciddî bir şekilde meşgul olunmasını ve şimdilik asgarî 600.000 ilâ 700.000 metre patiskanın teminini ve bu konuda Himmet Beyle görüşerek kat'î bir talimat verilmesinin elzem olduğunu ve evvelce bu patiska bedellerinin % 25 ini tediye ederek ve geri kalanı için de Banka garantisi veya üç aylık bono verildiğinden bu şeklin tekrar sağlanmasını Hasan Polatkan'dan tekiden istemiştir. (Ek vesikalar 4).

Yine sanık Ragıp Sipahi, yazdığı 19.5.1957 günlü mektubun 2 nci paragrafında, yapılan 216.000 metre bez tahsis az olduğundan bir milyon metre bez tahsis ettirmesini telefonla Mehmet Akın'a hatırlatmasını ve delâletini Polatkan'dan rica etmiştir. (Ek vesikalar 5).

Sanık Hasan Polatkan,

Bu mektup ve notlar ile istenilenlerin mümkün ve durumları uygun ise yerine getirilmesi yolunda ilgililere telefon ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 19).

Sanık Ragıp Sipahi,

Sanık Hasan Polatkan'ın Sümerbank Genel Müdürü Mehmet Akın'a telefon ede-

rek bez tahsisi miktarını arttırdığını ve kredili verilmesini sağladığını bildirmiştir. (Ek ifadeler 7).

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge,

Sanık Ragıp Sipahi'nin isteği üzerine Hasan Polatkan telefonlarla ilgi göstermiştir. (16.11.1960 günlü savurma dilekçesi sahife 3).

ŞAHİT SÜMERBANK GENEL MÜDÜRÜ MEHMET AKIN:

Sanık Hasan Polatkan bir gün telefon ederek Ragıp Sipahi'nin Vinylex Ortaklığına ... Sümerbank'tan bez almak istediğini söyledi. Ben de talimatname hükümlerine göre bezlerin verildiğini ve kendisine müracaata lüzum olmadığını bildirdim. Polatkan, bana müracaat etti sana göndereceğim dedi. Ben de, bana gelmesine lüzum yok satım şubesine müracaat etsin dedim. Polatkan hayır bir kerre sana gelsin dedi. Ragıp Sipahi, yanıma geldi. Dilekçesini Satım Şubesine gönderdim. Sonra Hasan Polatkan bir kaç defa sordu. Bezi az vermişsiniz dedi. Ben de usul ne ise Öyle verildi dedim. Bez alıcının durumuna göre peşin veya kredili olur, demıştır. (Duruşma tutanağı sahife 78-82)

HASAN POLATKAN'IN TAVASSUT VE NÜFUZUNU KULLANMAYA BAŞLAMASINDAN SONRA VİNYLEX ORTAKLIĞINA SÜMERBANK'IN VERDİĞİ BEZLERİN SEYİR TABLOSU:

<u>Yılı</u>	<u>Verilen Bez (Metre)</u>
1956	182.517
1957	835.519
1958	410.175
1959	499.168
1960	159.481

Aynı maddeyi imâl eden ve kapasitesi Vinylex Ortaklığına yakın olan Derby Ortaklığına aynı yıllarda verilen bez Vinylex Ortaklığına verilen bezin yarısı kadardır. (Ek Verim Raporu sahife 10) Görülüyor ki, Vinylex Ortaklığı Polatkan'ın tesirile raking firmalardan daha çok bez almıştır.

2. Vinylex Ortaklığına Sağlanan Ham Madde ve Yedek Makine ve Parça:

Sanık Ragıp Sipahi, yazdığı 11.4.1957 günlü mektubun 6 ncı paragrafında, son İtalyan Ticaret Anlaşmasından Vinylex için plâstik ham madde tahsisinin ve 9 ncu paragrafında Norveç'ten gelen ve gümrükte bekleyen C.I.F. ham maddesinin değeri fazla görüldüğünden 15.4.1957 gününde toplanacak olan fiyat kontrol hey'etinin müşkülât çıkarmamasının sağlanmasını, Hasan Polatkan'dan istemiştir. (Ek vesikalar 2).

Yine sanık Ragıp Sipahi, yazdığı 19.5.1957 günlü mektubun 5 ncı paragrafında,

ham madde ihtiyacımız son haddini bulmuştur. İhtiyacımız olan ham maddeleri sağlayabileceğimiz ve anlaşılmamış bulunan memleketlerin listesini ve ham maddelerin gümrük ve istatistik numaralarını kapsayan listeyi size takdim etmiştim. Bu hususta yardımlarınızı bilhassa tekrar rica ve istirham ederim. Kuvvetle eminim ki siz, ihtiyacımız bulunan ham madde temini hususunda çeşitli kombinezonlar bularak en az ihtiyacımız olan bir milyon dolarlık ham madde temini için yollar bulabileceksiniz.

Bu hepimizin menfaatıdır. Gayret harcanmasına değer. Ham madde ihtiyacımız için tekrar S.O.S. diyerek Hasan Polatkan'dan tavassut ve nüfuzunu kullanmasını istemiştir. (Ek vesikalar 5).

Yine sanık Ragıp Sipahi, yazdığı 8.5.1958 günlü mektubun 1 nci paragrafında, ham madde ihtiyacımız önce arz ettiğim gibi son hadde gelmiş bulunmaktadır. Amerikan yardımından birinci tranş yardımı sayenizde bir milyona çıkarıldı. Ancak ikinci tranştan plâstikçiler tamamen mahrum bırakıldılar. Türkiye plâstik eşya imalatçıları derneği tarafından Ticaret Vekilimize verilmiş bulunan dilekçenin suretini ilişik olarak takdim ediyorum. Bu tranşta plâstikçiler için münasip bir miktar tahsis edilecek olursa çok faydalı olacaktır. Himmetinizi rica ederim.

Bu mektubun... 2 nci paragrafında, Norveç'ten ithal edeceğimiz iki ham maddenin değerini fiyat kontrol hey'eti % 9 pahalı buldu. Bu yüzden istisnâ ithalât talebinde bulunduk. Evraklar Ankara'ya gönderildi. Bu iki maddeye olan ihtiyacımız çok fazladır. Himmetinizi rica ve istirham ediyorum. (Ek vesikalar 6).

Sanık Hasan Polatkan,

Bu mektup ve notlar ile istenilenlerin mümkün ve durumları uygun ise yerine getirilmesi yolunda ilgililere telefon ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 19).

Sanık Ragıp Sipahi,

Hasan Polatkan'ın 15.4.1957 gününde fiyat kontrol hey'etine telefon ederek işlerini hal ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 7).

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge,

Sanık Ragıp Sipahi'nin isteği üzerine Hasan Polatkan telefonlarla ilgi göstermiştir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 3).

ŞAHİT HAYRETTİN ERKMEN:

Koordinasyon toplantılarında Hasan Polatkan'ın Vinylex'den sık sık bahsettiğini ve bu ortaklığın iş konusunun memleket iktisadiyatı bakımından çok önemi olduğunu ve ihtiyaçlarını karşılamak için tahsis yapılması gerektiğini bildirdiğini beyan etmiştir. (Ek ifadeler 16, Duruşma tutanağı sahife 95).

ŞAHİT İSTANBUL SANAYİ ODASINDA MEMUR KÂZİM BOZKIR:

Sanık Hasan Polatkan Vinylex Ortaklığına Kambiyo Müdürü olan Rıza Ormancı

vasıtasile İstanbul Sanayi Odasından çok bol miktarda bedelsiz tahsisler yaptırmıştır. Yüksek Soruşturmaya şikâyet ettim. Rıza Ormancı hakkın da soruşturma devam etmektedir. Demıştır. (Duruşma tutanağı sahife 135-137).

HASAN POLATKAN'IN TAVASSUT VE NÜFUZUNU KULLANMAYA BAŞLAMASINDAN SONRA VİNYLEX ORTAKLIĞININ SAĞLADIĞI HAM MADDE VE YEDEK MAKİNE VE PARÇALARININ SEYİR TABLOSU:

<u>YILLARI</u>	<u>HAM MADDE (T.L.)</u>	<u>MAKİNE ve PARÇA(T.L.)</u>
1957 Dışarıdan tahsis	281.355,-	122.675,-
1957 İç dağıtım	1.405.579,-	
1958 Dışarıdan tahsis	6.899.945,-	308.630,-
1958 İç dağıtım	1.206.656,-	
1959 Dışarıdan tahsis	4.564.795,-	831.545,-
1959 İç dağıtım	3.572.364,-	
1960 Dışarıdan tahsis	4.212.935,-	5.199,-
1960 İç dağıtım	129.525,	

(Ek Verim raporu sahife 8, 9)

Büyük miktarda ham madde ve yedek makine ve parçaların tahsisinde Polatkan'ın tesiri olduğu görülmektedir.

4- Vinylex Ortaklığının İmâl Ettiği Cilt Bezinin Devlet Malzeme Ofisine Satışı İş:

Sanık Ragıp Sipahi, yazdığı 19.5.1957 günlü mektubun 1 nci paragrafında. Devlet Malzeme Ofisi Müdürlüğünün bu yıl alacağı 250.000 metre cilt bezinin, kendi fabrikalarından alınması yolunda himmet ve yardımını esirgememesini Hasan Polatkan'dan rica etmiştir. (Ek vesikalar 5).

Sanık Hasan Polatkan,

Bu mektup ve notlarla istenilenlerin mümkün ve durumları uygun ise yerine getirilmesi yolunda ilgililere telefon ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 19).

Sanık Hasan Polatkan, Devlet Malzeme Ofisile görüştüm. Çekoslovakya'dan cilt bezi ithal edecekmiş. O zaman sordum, memlekette yapılmıyormu ki dışarıdan getiriyorsunuz dedim. (Duruşma tutanağı sahife 45).

Sanık Ragıp Sipahi,

Hasan Polatkan Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürüne telefon ederek 100.000 metrelik cilt bezinin satışını sağladığını bildirmiştir. (Ek ifadeler 7).

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge,

Ragıp Sipahi'nin isteği üzerine Hasan Polatkan telefonlarla ilgi göstermiştir.

(16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 3)

Hikmet Verim'in raporunun 14 ncü sahifesinde:

Devlet Malzeme Ofisile Vinylex Ortaklığının mamûllerini satan standart ortaklığı arasında yapılan 25.6.1959 günlü mukavele gereğince 100.000 metrelik cilt bezi 530.000,- liraya başka firmalardan fiyat teklifi alınmadan satın alındığının tesbit edildiği açıklanmıştır.

Bu imtiyazlı satışı sağlayan yine Polatkan'dır.

5- Vinylex Ortaklığına Sağlanan Demir:

Sanık Ragıp Sipahi, yazdığı 11.4.1957 günlü mektubun 8 nci paragrafında, Vinylex Fabrikası inşaatının tamamlanması için gerekli 165 ton demirin tahsisinin sağlanmasını Hasan Polatkan'dan istemiştir. İşletmeler Vekâletine 165 ton demir tahsisi için müracaatın 20.2.1957 gün ve 5788 sayı ile yapıldığı da ayrıca bu mektupta beyan edilmiştir. (Ek vesikalar 2)

Sanık Hasan Polatkan,

Bu mektup ve notlarla istenilenlerin mümkün ve durumları uygun ise yerine getirilmesi yolunda ilgililere telefon ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 1, Duruşma tutanağı sahife 19)

Hikmet Verim'in raporunun 14 ncü sahifesinde,

İşletmeler Vekâletinin 21.5.1957 gün ve 3035 sayılı yazısında, İstanbul Valiliği-ne Vinylex Ortaklığına 165 ton demir tahsis edildiğinin bildirildiği tesbit edilmiştir.

Bu tahsis işinde de Polatkan'ın nüfuzunu kullandığı kaçamak yollu ikrarı teyit etmektedir.

6- Vinylex Ortaklığına Sağlanan Vergi Tecilleri:

Vinylex Ortaklığı, vergi tecillerini normal malî kademelere başvurarak istemişse de isteği çok defa red olunduğu veya isteğinden daha az tecil işlemi yapıldığından sonraki vergi tecil isteklerini normal malî kademelere yapmayıp doğrudan doğruya Bakanın kendisine yaparak isteğine uygun şekilde vergilerinin tecillerini sağlamıştır. Şöyleki:

a) Sanık Ragıp Sipahi, Maliye Bakanlığına yazdığı 10.5.1958 günlü dilekçe ile 332.068,- liralık verginin tecilini istemiştir. Bu dilekçeyi doğrudan doğruya Maliye Bakanı sanık Hasan Polatkan'a vermiş ve Hasan Polatkan da 13.5.1958 günlü kendi el yazısıyla Gelirler Genel Müdürlüğüne (Birinci taksiti Haziran 1958 olmak üzere üç ayda üç eşit taksitte alınması uygun) yolunda kenar yazı yazmıştır. Bu buyruk Gelirler Genel Müdürlüğünce yerine getirilmiştir. (Ek Aydınoglu raporu sahife 1, 3. Eki 8, Duruşma tutanağı sahife 52)

b) Sanık Hüseyin Altan, Maliye Bakanlığına yazdığı 2.9.19 58 günlü dilekçe ile 1957 yılı gelir vergisi 224.573,- liranın tecilini istemiştir. Bu dilekçeyi doğrudan

doğruya Maliye Bakanı Hasan Polatkan'a vermiş ve Hasan Polatkan da aynı günde kendi el yazısıyla (Gelirler Genel Müdürlüğüne, ilk kısmı Eylülde olmak üzere dört ay -Eylül dahil- içinde ödesinler) yolunda kenar yazı yazmıştır. Bu buyruk Gelirler Genel Müdürlüğünce yerine getirilmiştir. (Ek Aydınöğlu raporu sahife 1, 3. Eki 7)

c) Sanık Necati Dölay, Maliye Bakanlığına yazdığı 2.9.1958 günlü dilekçe ile 1957 yılı gelir vergisi 224.639,- liranın tecilini istemiştir. Bu dilekçeyi doğrudan doğruya Maliye Bakanı Hasan Polatkan'a vermiş ve Hasan Polatkan da aynı günde kendi el yazısıyla (Gelirler Vergisi Genel Müdürlüğüne, ilk kısmı Eylülde olmak üzere dört ay -Eylül dahil- içinde ödesinler) yolunda kenar yazı yazmıştır. Bu buyruk Gelirler Genel Müdürlüğünce yerine getirilmiştir. (Ek Aydınöğlu raporu sahife 3, Bki 6)

ç) Sanık Hüseyin Altan, Maliye Bakanlığına yazdığı 3.3.1959 günlü dilekçe ile 1959 yılı Gelir vergisi 219.626,- liranın tecilini istemiştir. Bu dilekçeyi doğrudan doğruya Maliye Bakanı Hasan Polatkan'a vermiş ve Hasan Polatkan da aynı günde kendi el yazısıyla (Gelirler Genel Müdürlüğüne, kotaların kullanılması, vergi hep bir araya gelmiş, Temmuz sonuna kadar olmak üzere beş taksitte vermeleri uygundur. Çok sıkışık durumda imiş) yolunda kenar yazı yazmıştır. Bu buyruk Gelirler Genel Müdürlüğünce yerine getirilmiştir. (Ek Aydınöğlu raporu sahife 2, 3, eki 5)

d) Sanık Necati Dölay, Maliye Bakanlığına yazdığı 3.3.1959 günlü dilekçe ile 1959 yılı gelir vergisinden 220.101,- liranın tecilini istemiştir. Bu dilekçeyi doğrudan doğruya Hasan Polatkan'a vermiş ve Hasan Polatkan da 6.3.1959 günü kendi el yazısıyla (Gelirler Genel Müdürlüğüne, kotaların kullanılması ve vergi bir araya gelmiş. Temmuz sonuna kadar olmak üzere beş taksitte vermeleri uygundur. Çok sıkışık durumda imiş) yolunda kenar yazı yazmıştır. Gelirler Genel Müdürlüğünce bu buyruğu yerine getirilmiştir. (Aydınöğlu raporu sahife 2, Eki 4)

e) Sanık Necati Dölay, Maliye Bakanlığına yazdığı 3.9.1959 günlü dilekçe ile 1959 yılı gelir vergisinden 220.101,- liranın tecilini istemiştir. Bu dilekçeyi doğrudan doğruya Hasan Polatkan'a vermiş ve Hasan Polatkan da 4.9.1959 günü kendi el yazısıyla (Gelirler Genel Müdürlüğüne, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık ve Ocak olmak üzere beş taksitte uygundur) yolunda kenar yazı yazmıştır. Gelirler Genel Müdürlüğünce bu buyruk yerine getirilmiştir. (Aydınöğlu raporu sahife 2, Eki 2)

f) Sanık Hüseyin Altan, Maliye Bakanlığına yazdığı 3.9.1959 günlü dilekçe ile 1959 yılı gelir vergisinden 219.626,- liranın tecilini istemiştir. Bu dilekçeyi doğrudan doğruya Hasan Polatkan'a vermiş ve Hasan Polatkan da 4.9.1959 günü kendi el yazısıyla (Gelirler Genel Müdürlüğüne, Eylül, Ocak olmak üzere beş taksitte tahsili uygundur) yolunda kenar yazı yazmıştır. Gelirler Genel Müdürlüğünce bu buyruk yerine getirilmiştir. (Aydınöğlu raporunun eki 3)

g) Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay, Maliye Bakanlığına yazdıkları

26.4.1960 günlü dilekçe ile 1960 yılı Kurumlar ve Stopaj vergisi 242.013,- liranın tecilini istemişlerdir. Bu dilekçeyi doğrudan doğruya Hasan Polatkan'a vermişler ve Hasan Polatkan da aynı gün kendi el yazısıyla (Mayıs, Ağustos 1960 aylarında dört eşit taksitte ödenmesi uygundur) yolunda kenar yazı yazmıştır. Gelirler Genel Müdürlüğüne buyruk yerine getirilmiştir. (Aydınöglü raporu sahife 1, 2 Eki 1)

Sanık Hasan Polatkan, bu vergi tecil isteklerinin malî bir formaliteden geçmesi icap eder. Malî bir tahkikat yapmak lâzım gelir. Bu yaptığım tecil ve taksitlendirmeler sebebiyle vergilerin ödenmesi gecikmemiştir. Böyle vergi tecilleri yalnız Vinylex Ortaklığına mahsus değildir. Öbür firmaların vergilerini de aynı şekilde tecil ettim demiştir. (Duruşma tutanağı sahife 51 ilâ 56 ve 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 23-27)

Sanık Ragıp Sipahi, Hüseyin Altan ve Necati Dölay,

Vergi tecil isteklerini sanık Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın kanunî yetkisine dayanarak yerine getirdiğini söylemişlerdir. (Duruşma tutanağı sahife 51 ilâ 56, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 6, 7 aynı günlü diğer savunma dilekçesi sahife 4) Yinylex Ortaklığının vergi tecilleri ve taksitlendirilmelerinde Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın özel ve kayırcı işlem yaptığı ve normal malî yollardan yapılan isteklerin tamamen veya kısmen yerine getirilmediğinden Hasan Polatkan'ın ilgili memurlara (bu benim hakkım değilmi? istediğim gibi kullanırım) diye tepeden inme emirler vererek Vinylex Ortaklığının isteklerini yerine getirdiği ve aynı sanayi dalında çalışan râkiplerine bu kolaylıkların sağlanmadığa ve Vinylex Ortaklığı sanık Hasan Polatkan'ın desteklediği ve kayırdığı tesbit edilmiştir. (İsmail Hakkı Aydınöglü raporu sahife 1, 4)

7- Vinylex Ortaklığının Kuracağı Kimyevî Maddeler Fabrikası İçin Sağlanan 6.100.000,- Dolarlık Döviz:

· Kimyevî maddeler fabrikası kurmaya kalkışmanın birinci dönemi,

Sanık Ragıp Sipahi,

Hasan Polatkan'a yazdığı 6.5.1957 günlü not da, Çekoslovakya'dan 50 adet dokuma tezgâhının alınmasının sağlanması,

Bundan ayrı olarak... apre, kasar, boyama ve emprime tesisatı yapmak için ayrıca bir anonim ortaklığı kurmaya kalkıştık. Bu ortaklığa da zatiâliniz dahil edileceksiniz, demektedir. (Ek vesikalar 12)

Sanık Ragıp Sipahi,

Hasan Polatkan'a yazdığı 29.8.1957 günlü not da,

Almanya'ya ve İtalya'ya kimya fabrikası konusunda yazılacak olan mektupların hazırlanması ne oldu? Necati on güne kadar yola çıkacaktır. Mektupları beraberinde alması daha iyi olur. Ayrıca Almanya Elçisi Settari ve Alman ve İtalyan Elçileriyle

görüştürülmesinin ihmâl edilmemesi ve yardımlarının sağlanmasını istemektedir. (Ek vesikalar 9)

Sanık Ragıp Sipahi,

Hasan Polatkan'a yazdığı (acele yapılması gereken işlerimiz) başlıklı not da, Almanya'dan yapılacak olan kredili ithalat için Ticaret Bakanlığına 20.6.1957 gününde müracaat edilmiştir. Dilekçenin bir örneğini Maliye Bakanlığına sunuyoruz. Bu işin ivediliğini ve önemini gözönünde tutarak hemen döviz komitesine gönderilmesi istenmiştir. (Ek vesikalar 4)

Kimyevî maddeler fabrikası kurmaya kalkışmanın ikinci dönemi,

Sanık Ragıp Sipahi,

Hasan Polatkan'a Milâno'dan yazdığı 14.5.1957 günlü mektupta, kurulacak kimyevî maddeler fabrikası için İtalyan ve Amerikan firmalarile yaptığı görüşmeler üzerinde bilgi vermekte ve Amerikan firmasına mensup P. J. Dovvd'un İstanbul'a geleceği ve oradan Necati Dölay'la beraber Ankara'ya gelerek kendisini ziyaret edeceği anlatılmakta ve özel olarak bu firmalara, Maliye Bakanımız şahsî dostumdur. Bu tesisin kurulmasını canî gönülden arzu emektedir. Bununla memleketimize büyük faydalar sağlanacağına kanaat getirmiş bulunmaktadır. Bunun için kendisi elinden gelen yardımcı yapmağa gayret edecektir. Memleketimizde yabancı sermayeyi teşvik gayesiyle kabul edilmiş bir kanun vardır. Bu kanunun 6 nci maddesince Maliye Bakanımıza verilmiş bulunan selâhiyete dayanarak bugüne kadar hususî sektöre yapılmamış bulunan Maliye Bakanlığı ve dolayısıyla Türk Hükûmetinin garantisini vericektir, dedim. Bu sözünden çok memnun oldular. Aziz dostum demekte ve devamla, bu tesisin kurulmasında göstereceğiniz gayret ve cesaret ve yardımınızla memlekete çok büyük hizmet edeceğinize emin olmanızı rica ederim. İş muazzam, kendi azameti derecesinden de çok azametli memlekete döviz tasarrufu temin edecektir. Bu tesis memleketimiz için ne kadar faydalı olacak ise size ve bize çocuklarımıza da o derece faydalı olacaktır. Bunun için bu işi elbirliğiyle her ne bahasına olursa olsun hal etmeliyiz. Bu fırsatı asla kaçırmamalıyız. Ben şahsen sizin menfaatlerinizi her şeyin üstünde tuttuğuma emin olmanızı teyit eder ve buna emin olmanızı bilhassa rica ederim, demekte ve yine devamla,

Tediye üzerinde durulduğu ve tediyeelerde bir miktar krom verilmesi istendiği anlatılmakta ve son olarak, sizin bize verdiğiniz formül çevresi içinde hareket ederek firmalara tediye konusunda çok geniş açıklama yaptığı ve devam edecek toplantılar hakkında yazacağı raporu kendisine göndereceği ve gerekirse kendisine tel çekerek beni telefonla ara diyeceğini bildirmektedir. (Ek vesikalar 1)

Sanık Ragıp Sipahi,

Sanık Hasan Polatkan'a yazdığı 19.5.1957 günlü mektubun 6 sayılı paragrafında,

kurulması mukarrer kimyevî maddeler fabrikası üzerindeki görüşmeler müsbet olarak neticelenmektedir. Şu dakika Amerika'dan almış olduğumuz telgrafın aslı ile tercümesini ilişik olarak takdim ediyorum. Telgraftan da anlaşılacağı gibi toplantı 15 ilâ 20 Mayıs 1957 tarihi arasında Milâno'da yapılacaktır. Toplantıya buradan Necati Dölay, ben ve Hukuk Müşavirimiz ile birlikte gidilecektir. Gitmeden önce sizinle istişare etmek üzere Hüseyin Altan, Necati Dölay ve ben hep birlikte Ankaraya geleceğiz. Bu görüşmeler neticesinde vereceğiniz direktifler altında hareket edilecektir. Gelmeden önce sizi telefonla haberdar edeceğim. İtalya'dan dönüşte de hemen Anonim Şirketin kurulması için müracaat edilecektir. Kurucular arasına Hanım Efendi ile Hüseyin Bey biraderimiz dahil edilecektir. En hususu arkadaşlarla görüştüm. Ve düşüncemi kabul ettirdim, demektedir. (Ek vesikalar 5, paragraf 6)

Sanık Hasan Polatkan,

1957 yılı başlarında bir gün Ragıp Sipahi Bakanlığa geldi. Kimyevî madde fabrikasını kurmak işin Amerikan ve İtalyan firmalarile anlaştığını ve ancak adı geçen yabancı firmaların koyacakları sermayeyi, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gereğince Maliye Bakanlığının garanti edip etmeyeceğinde Tereddüt ettiklerini söyledi. Hazine Genel Müdürlüğünden ilgili iki memur çağırdım. Bu konu ile ilgili maddeleri izah ettiler. Bu teşebbüsü memurlar ile beraber ben de teşvik ettim. Bir müddet sonra Milâno'ya gideceğini ve tereddüdü olursa bilgi verin dedi. Memurlar ile beraber kabul ettim. Milâno'dan gelen mektubun mahiyeti bu olduğunu ve ayrıca bu fabrikanın kurulması için büyük sermaye lâzım. Yalnız başına bu işi başaramazsınız. Bir banka ile ortak olunuz dediğini beyan etmiştir. (Ek ifadeler 1, Duruşma tutanağı sahife 39-43)

Sanık Ragıp Sipahi,

Yukarıdaki mektupta adı geçen Hanımefendi, Hasan Polatkan'ın hanımı olduğu ve Hüseyin Bey biraderimiz de Hasan Polatkan'ın kardeşi bulunduğunu ve kimyevî maddeler fabrikası konusunda İtalyan ve Amerikan firmalarile anlaşma yapılmışsa da İtalyan firması caydı. Anlaşma bozuldu. (Duruşma tutanağı sahife 39-40)

Sanık Necati Dölay ve müdafii Hamdi Üge,

Sanık Necati Dölay'ın 1956 yılında kimyevî maddeler fabrikasını kurmağa teşebbüs ettiğini ve Amerikan Monsanto ve İtalyan Edison ve Denara firmaları ile anlaştığını ve gerekli krediyi Amerika Kalkınma İkraz Fonu Bankasından sağlama yoluna gittiklerini ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümleri çevresinde Ticaret Bakanlığına müracaat ettiklerini ve projenin Odalar Birliği Uzmanlarınca incelenip 11.3.1958 de onandığını ve sonra da Dış İşleri Bakanlığına başvurdıklarını ve hazırlanan projeyi Kalkınma İkraz Fonu Bankasının Uzmanları Türkiye'ye gelerek incelediklerini ve projenin tasvip edilmesi üzerine Koordinasyon Hey'eti 21.1.1959 günlü kararile 6.100.000,- doları Vinylex Ortaklığına tahsis ettiğini ve adı geçen Kalkın-

ma Bankası da 26.1.1959 günlü mektubunda 6.100.000,- dolar kredinin Vynlex Ortaklığına verildiğini bildirdiğini ve yine adı geçen Kalkınma Bankası 17.7.1960 günlü mektubu ile verilen kredinin alınmadığı takdirde 30.7.1960 gününde iptal edileceğini de bildirdiğini ve İtalyan firmalarının cayması üzerine Amerikan firmasının da caydığını ve kurulması düşünülen kimyevî maddeler fabrikasının kurulamadığını bildirmişlerdir. (Duruşma sırasında Necati Dölay'ın verdiği 16.11.1960 günlü dilekçenin 10 ncu sahifesi, müdafii Hamdi Üge'nin verdiği aynı günlü dilekçenin 5 nci sahife)

Not: Önce adı geçen kimyevî maddeler fabrikası için gerekli krediyi İtalya'da Lavoro Bankası vermek istemişse de istediği garanti verilmediğinden gerçekleşmemiştir. (Ek Verim raporu sahife 11)

ŞAHİT SÜMERBANK GENEL MÜDÜRÜ MEHMET AKIN:

Sümerbank Amerika'dan teknisyen getirdi. Pencere camı ve sud kostik fabrikası konusunda inceleme yaptırıp bir rapor hazırladı. Gerekli krediyi Amerika Kalkınma İktisadi Bankasından almak için Sanayi ve Dış İşleri Bakanlığına müracaat ettik. Alacağımız krediden altı milyon dolar Vynlex Ortaklığına verildi. Bu kredinin neden bize verilmediğini araştırdım. Vynlex projesini Amerikalılar ve Koordinasyon Hey'eti beğendiği için ona verildi dediler. Sonra bu işte Hasan Polatkan'ın dahil olduğunu şayan duydum. (Ek ifadeler 19, Duruşma tutanağı sahife 80-81)

ŞAHİT ESKİ ve DÜŞÜK SANAYİ ve KOORDİNASYON BAKANI SEBATİ ATAMAN:

Koordinasyon Hey'eti; Koordinasyon, Sanayi, Maliye, Ticaret, Dış İşleri ve İmar ve İskân Bakanlarından kurulduğunu ve Koordinasyon Hey'eti toplantılarında sanık Hasan Polatkan'ın genel olarak sanayicilerin lehinde konuştuğunu ve bu arada plâstik sanayiinden de bahsetmiş olabilir. Ancak bu toplantılarda Hasan Polatkan'ın Vynlex Ortaklığını korur ve kayırır şekilde konuştuğunu hatırlamadığını söylemiştir. (Ek ifadeler 14, duruşma tutanağı sahife 89-96)

ŞAHİT TİCARET VEKİLİ HAYRETTİN ERKMEN:

Koordinasyon Hey'eti toplantılarında, sanık Hasan Polatkan'ın, Vynlex Ortaklığından sık sık bahsettiğini ve bu ortaklık konusunun memleket iktisadiyatı bakımından çok önemli olduğunu ve ihtiyaçlarını sağlamak için tahsis yapılması gerektiğini söylediğini Yüksek Soruşturmada beyan etmiş ve duruşma sırasında da, koordinasyon toplantılarında, sanık Hasan Polatkan'ın, Vynlex Ortaklığını korur ve kayırır şekilde konuştuğunu hatırlamadığını ve kotalar, bir devre için memleketimize girecek malların cinsini ve sayısını ve değerlerini gösterir cetvellerdir. Bu cetvellerin hazırlanması sırasında, yerli sanayiinin korunması konusunda Hasan Polatkan, plâstik sanayiinin memleket için döviz sağlayan bir konu olduğunu ve bu sebeple plâstik sa-

nayii mamûllerinin girmesinin zararlı olabileceği yolunda konuştuğunu ve yine yedek makine parçaları konusunda da aynı şekilde konuştuğunu hatırladığını ve libereasyon sisteminde de yerli sanayiye zarar verilmemesini söylerdi demiştir. (Ek ifadeler 16, duruşma tutanağı sahife 93, 94, 95, 96)

Koordinasyon Hey'etinin 21.1.19 59 gün ve 131 sayılı kararı,

İktisadî Koordinasyon kurulunun 11.11.1958 gün ve 55 sayılı kararla Vinylex, Sud Kostik fabrikası için ayrılmış olan beş milyon doların 6.100.000,- dolara yükseltilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kararda Hasan Polatkan'ın da imzası vardır. (Ek duruşma sırasında ibraz olunan 6 numaralı kartonda mevcut karar örneği)

İncelenen mektup, not ve belgelere göre kurulacak kimyevî maddeler fabrikasının anonim ortaklık olacağı ve Hasan Polatkan ve Eşine ve kardeşine pay verileceği ve gerekli kredinin de Amerika Kalkınma ve İkras Bankasından sağlandığı ve bu teşebbüs ile Hasan Polatkan'ın yakın ilgisi olduğu belirtilmiştir. (Ek vesikalar Hikmet Verim raporu bilhassa sahife 15)

Bu büyük miktardaki doların tahsisinde Polatkan'ın tavassut ve nüfuzu rol oynamıştır.

8- Samim Turgay'ın Gümrükten Otomobilinin Çektirilmesi:

Sanık Ragıp Sipahi, Hasan Polatkan'a yazdığı 19.5.1957 günlü mektubun 7 nci paragrafında,

Samim Turgay'ın gümrükte bulunan otomobilinin çıkması için müsaade verilmesini tekrar rica ve istirham ediyorum. Bana söylediğine göre Müsteşar Yardımcısı ve Hazine Genel Müdürü parafe etmişlerdir. Yalnız zatiâlinizin tasvibini beklemekte imiş. Samim Turgay Ticaret Vekâletindedir. Oldukça yardımını gördüğümüz için ricamı tekrarlamak zorunda kaldım, demektedir. (Ek vesikalar 5 paragraf 7)

Sanık Hasan Polatkan,

Bu mektup ve notlar ile istenilenlerin mümkün ve durumları uygun ise yerine getirilmesi yolunda ilgililere telefon ettiğini söylemiştir. (Ek ifadeler 1, duruşma tutanağı sahife 19).

Samim Turgay'ın memuriyetinden ötürü yurt dışında bulunduğu zamanlarda yaptığı tasarruflar ile satın aldığı otomobilini getirmiş ve 21.11.1956 tarihinde Maliye Bakanlığından ithâl talebinde bulunmuş ve Bakanlıkça 10.6.1957 gün ve 538278/T-217 sayılı yazı ile ithâl müsaadesi verilmiştir. (Ek Yerim Raporu sahife 14)

Bu küçük işte de Polatkan tavassut etmekten çekinmemiştir.

9- Vinylex Ortaklığının yukarıda, 1 ilâ 8 nci maddelerde açıklanan işlerini tavassut ve nüfuzunu kullanarak yapmasından ötürü sanık Hasan Polatkan'a sağlanan menfaatlar:

a) Standart Anonim Ortaklığından Hasan Polatkan'a verilen % 22 pay, Sanık Ragıp Sipahi, Hasan Polatkan'a yazdığı 26.6.1957 günlü not da, 26.6.1957 gününde Kadıköy'de bulunan Vynlex Ortaklığında, sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ragıp Sipahi'nin katıldıkları toplantıda, tescilden önceki adı taahhüt olan standart anonim ortaklığının pay senetlerinin aşağıda gösterildiği şekilde paydaşlara bölüştürülmesine karar verilmiştir:

<u>PAYDAŞ</u>	<u>PAY MİKTARI</u>
H. Hamiline	%22
Hüseyin Altan	%22
Necati Dölay	%22
Zeki Bekir Ertürk	%12
Ragıp Sipahi	%12
Personel	%10

(Ek vesikalar 11)

Sanık Ragıp Sipahi'nin, Hasan Polatkan'a yazdığı 8.12.1958 günlü taahhüt mektubu,

İstanbul Ticaret Odasında, Ticaret Sicil Gazetesinde 3.5.1958 gün ve 352 sayılı baskısında 67355/757 sicil numarasile tescil ve yayınlanmış bulunan standart anonim ortaklığının pay senetlerinden her biri 500,- lira değerinde olup 501 numarasından sıra takip etmek suretiyle 720 numaraya kadar (720 numara dahil) cem'an 220 adet pay senedini emaneten aldığımı beyan ederim.

İşbu senetleri istediğiniz anda şartsız ve itirazsız size aynen iade etmeyi kabul ve taahhüt ettiğimi beyan ederim. Bahis konusu pay senetleri tamamen size ait olup bunlardan hiç bir hak isteğim yoktur. Pay senetleri İstanbul Galata İş Bankasının çelik kasalar dairesinde adıma kiralamış bulunduğum 332 numaralı çelik kasanın içinde dirler. En derin saygı ve sevgilerimin kabulünü rica ederim. (Ek vesikalar 14)

Sanık Hasan Polatkan,

Bir gün İstanbul'da Ragıp Sipahi, beni gördü. Dedi ki, aramızda bir ticaret ortaklığı kuruyoruz. Bu ortaklığa siz veya ailenizden biri girsin dedi. Olmaz, giremeyiz dedim. Öyle ise kayın pederin girsin dedi. Kendisinden sorun, gireceğini tahmin etmem dedim ve böyle kaldı. Aradan bir süre geçti, ortaklığı kurduk bu ortaklığa sizi de almak istiyoruz dediler. Girmiyorum dedim. Böylece kaldı. Aradan uzun bir zaman geçti Ragıp Sipahi telefon etti. Siz beni terslediniz, ben sizi çok severim ortaklığa almak istiyorum, bunun için de size bir mektup yazdım. Gönderdim. Sizin hisse leriniz mahfuzdur dedi. Ben de size gelmiyorum dedim. Bir süre sonra postadan mektup geldi. Falan numaradan falan numaraya kadar pay senedinin alındığını, Banka kasasında muhafaza edildiği ve istenildiği zaman verileceği bildiriliyordu. Hüseyin

yin Altan ve Necati Dölay'dan bir şey duymadım. Bu da böylecesine kaldı. Pay senetlerini almadım ve görmedim. Kuponu ve temettü'ünü de almadım. Standart ortaklığının menfaatına da... iştirâk etmedim, demiştir. (Ek ifadeler 1, Duruşma tutanağı sahife 57)

Sanık Ragıp Sipahi,

Pay senetlerinin bölüşülmesini gösteren tabloda (H. Hamiline) ibaresinin manâsı, kurulacak anonim ortaklığından Hasan Polatkan'a % 22 pay verilecektir demektir. Nitekim, ortaklık kurulup pay senetleri bastırıldıktan sonra ortaklık sermayesinin % 22 sine tekabül eden 501 numaradan 720 numaraya kadar ve her biri beşer yüz liralık 220 adet pay senedini alıp Hasan Polatkan'a verilmek üzere Ankara'ya götürdüm. Hasan Polatkan bu pay senetlerinin kendinde bulunmasının doğru olmayacağını ve adına benim muhafaza etmemin doğru olacağını söyledi. Bunun üzerine bu pay senetlerini İş Bankasından kiraladığım 332 numaralı çelik kasa içinde muhafaza ettim. Adı geçen pay senetlerinin... mâliki olduğunu ispat edecek olan taahhüt mektubunu Hasan Polatkan'a verdim. Hasan Polatkan'a verilen bu pay senetleri ortaklığın kayıtlarında Necati Dölay adına yazılıdır. Ortaklığın teftişi sırasında bu pay senetlerinin Necati Dölay'dan aranması ihtimâli vardı. Bu yüzden pay senetlerini kiraladığım kasadan alıp standart ortaklığının kasasına koydum. Bu pay senetleri halen standart ortaklığının kasasındadır. Hasan Polatkan'a bu pay senetlerinin verilmesi konusunda ben, Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Hasan Polatkan beraberce konuşup anlaştık. Hasan Polatkan'a, bu pay senetleri Vinylex ve standart ortaklıklarına yaptığı yardım ve hizmetlerden ötürü ortaklık paydaşlarından Hüseyin Altan ve Necati Dölay tarafından bedelsiz verilmiştir, demiştir. (Ek ifadeler 6, 8 duruşma tutanağı sahife 58, 63, 65)

Standart ortaklığı kayıtlarında sanık Hasan Polatkan'a verilen 501-720 numaralı pay senetleri sanık Necati Dölay üzerine kayıtlı görülmektedir. (Unat raporu sahife 4)

Sanık Ragıp Sipahi'nin İş Bankasından 332 numaralı kasayı kiraladığı tesbit edilmiştir. (Ek diğer vesikalar 3)

Hasan Polatkan'a verilen her biri beş yüz liralık 220 adet pay senedinin 110.000,- lira tuttuğu belirtilmiştir. (Ek Gülen raporu sahife 1)

b) Kurulacak Vinylex Anonim Ortaklığından sanık Hasan Polatkan'a verilecek (Vaad edilen) %5 pay,

Sanık Ragıp Sipahi, sanık Hasan Polatkan'a yazdığı, 26.6.1957 günlü not da, 26.6.1957 gününde Kadıköy'de bulunan Vinylex ortaklığında, sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ragıp Sipahi'nin katıldıkları toplantıda, Vinylex Limited Ortaklığının aynı sermaye ile anonim ortaklığa çevrilmesine ve açık % 5 payın... hâmile verilmesine karar verilmiştir. (Ek vesikalar 11)

Sanık Ragıp Sipahi, sanık Hasan Polatkan'a yazdığı 27.4.1960 günlü mektupta, Ahmet Dallı'ya Vynlex'e elli milyon lira değer konarak bu değer üzerinden % 10 hisse verilmesine karar verilmiştir. Diğerine gelince, onun içinde % 25 ve belki biraz daha ileri gidilebilir. Bu işlere Ahmet Dallı'nın girmesinden sonra, bizim ne şekilde hareket etmemiz icap edeceği hususunda maalesef hiç konuşmadık, hiç düşünmedik. İşte şimdi artık bunu düşünme zamanı geldiğini zannediyorum. Böyle olduğu için de sizden çok rica ediyorum. Beni hiç olmazsa birkaç dakika için kabul ederek gerekli direktiflerinizi bildiriniz. (Ek vesikalar 13, ifadeler 1)

Sanık Hasan Polatkan,

Kimyevî maddeler fabrikasını tek başınıza kuramazsınız bir banka ile ortak olunuz dedim. İş Bankasile görüşüp konuşmuşlar. İş Bankası, Vynlex Ortaklığına beni ortak edersen kimyevî maddeler fabrikasına ortak olurum demiş. Bunun üzerine Vynlex'den İş Bankasına verilecek payı küçük göstermek için Vynlex'in değerini gerçeğin üstünde elli milyon lira olarak göstermişlerdir. Bu hayalî müessese ve hayalî vaattir. (Ek ifadeler 1, 20, duruşma tutanağı sahife 59-60)

Sanık Ragıp Sipahi,

Vynlex Limited Ortaklığının anonim ortaklığına çevrildiğinde, (açık pay 5 olarak hâmiline verilecektir) ibaresi, kurulacak bu ortaklık için Hasan Polatkan'a verilecek % 5 payı ifade etmektedir. (Ek ifadeler 6)

Kurulacak Vynlex anonim ortaklığının sermayesi elli milyon lira olduğuna göre sanık Hasan Polatkan'a verilecek % 5 payın iki buçuk milyon lira olduğu tesbit edilmiştir. (Ek Gülen raporu sahife 2)

c) Kurulacak kimyevî maddeler ortaklığından sanık Hasan Polatkan'a verilecek (vaad edilen) % 10 pay,

Sanık Ragıp Sipahi, sanık Hasan Polatkan'a yazdığı 26.6.1957 günlü not da,

26.6.1957 gününde Kadıköy'de bulunan Vynlex Ortaklığında, sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ragıp Sipahi'nin katıldıkları toplantıda, kurulacak kimyevî maddeler anonim ortaklığının pay senetlerinin aşağıda gösterildiği şekilde paydaşlara bölüştürülmesine karar verilmiştir:

PAYDAŞ

PAY MİKTARI

Etüd ve Koruma hakkı

% 20

H. Hâmiline

% 10

Hüseyin Altan

% 20

Necati Dölay

% 20

Dağıtılacak paylar

% 20

İhtiyat paylar

% 10

(Ek vesikalar 11)

Sanık Ragıp Sipahi, Hasan Polatkan'a yazdığı 6.5.1957 günlü not da,

‘ Apre, kasar, boyama ve emprime fabrikası yapmak için ayrıca bir anonim ortaklığı kurmaya kalkıştık, bu ortaklığa da zatiâliniz dahil edileceksiniz, demiştir. (Ek vesikalar 12)

Kurulacak kimyevî maddeler fabrikasının yüz milyon lira değerinde bulunduğu ve bu konu üzerinde açılan İş Bankası Baş İştirâkler Şubesi Müdürlüğünce açılan dosyanın incelenmesinden ve ayrıca yapılan teknik hesaplarla tesbit edilmiş ve buna göre Hasan Polatkan'a verilmesi vaad olunan % 10 payın on milyon lira edeceği anlaşılmıştır. (Ek Gülen raporu sahife 2-4)

DİVAN BAŞSAVCISININ İDDİASININ ÖZETİ:

Bu davayı, düşük iktidarın yüksek mevkilerinde oturanların zihniyet ve karakterini açığa vuran davaların üçüncüsü olarak önünüze getirmiş bulunuyoruz. Bu ve bundan sonra gelecek davalar ile kokmuş bir zihniyete ve ahlâkî çöküntüye yüksek adaletinizin bıçağını vurarak kangren olmuş bu hâli yurdun yüzünden silmek ve her kötülüğün karşısına adaletin yılmayan ve ürkmeyen heybet ve büyüklüğünü dikmek istiyoruz.

Yukarıda Divan kararında açıklanan mektup, notlar, şahadet ve belge ve raporlar, kapsamlarına göre,

Vinylex ve standart ortaklıklarının iş güderi olup aldığı yüksek ücretlerden ötürü ortaklığın paydaşları arasına giren sanık Ragıp Sipahi'nin öbür sanık düşük Maliye Bakanı Hasan Polatkan ile sıkı ve samimi münasebet kurduğu ve kendisi gibi Polatkan'ı da ortaklığın işgüderi durumuna indirdikten sonra ortaklık adına öbür sanıklardan aldığı menfaat ve vaad karşısında kredi bulmak, vergilerini kanun dışı tecil etmek, düşük fiyatta büyük miktarda mal tahsis ettirmek suretile onlara büyük menfaatlar sağladığı gerçekleşmiştir. Sanık Hasan Polatkan'ın Maliye Bakanı ve Koordinasyon Kurulu üyesi bulunması sebebiyle aldığı menfaat ve vaad karşılığında kanunen yapmamağa mecbur olduğu eylemleri yaptığı ve sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ragıp Sipahi'nin de kanunen yapmamağa... mecbur olduğu eylemleri yaptırmak için Hasan Polatkan'a menfaat verdikleri ve menfaat vaadinde bulunduklarından Hasan Polatkan'ın eylemine uyan T.C.K.'nin 213, 80, 225, 227 nci maddeleri ve öbür sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ragıp Sipahi'nin eylemlerine uyan T.C.K.'nin 220 ve 80 nci maddeleri gereğince cezalandırılmalarını istemiştir.

SANIKLARIN SAVUNMALARI:

A) Sanık Hasan Polatkan'ın Savunması:

Sanık Ragıp Sipahi yirmi yıllık arkadaşımıdır. Gönderdiği mektuplara özel bir önem vererek muhafaza etmedim. Öbür mektuplar gibi yırtmadım. Bu mektup ve notlar evimde ve makamımdaki öbür yüzlerce mektupların arasında bulunmuştur.

Ragıp Sipahi'nin bu mektup ve notlarından hiç birine bir tek satır cevap vermedim. Ragıp Sipahi gösterdiğim dostluğu kötü kullanmağa müsaittir. Yazdığı mektuplarda yersiz düşünceleri vardır. Ragıp Sipahi'nin yüksek soruşturmadaki ikrarlarının Harbiye'de aç ve susuz bırakılmasından ileri geldiğini ve üstüne atılan suçlara madde madde cevap vereceğini söylemiştir. (Duruşma tutanağı sahife 18, 21, 47, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 1-5)

1. Banka Kredileri İş:

Ragıp Sipahi'nin isteği üzerine ilgililere telefon ettim. Şu kadar miktar kredi verin demedim. Krediler Vynlex Ortaklığının durumuna ve banka kanunlarına uygun olarak arttırılmıştır. Vynlex ortaklığı da bunları zamanında ödemiştir. Bunu dinlenen şahit Banka müdürleri söylemişlerdir. Krediler öbür firmaların kredileri ke-silerek arttırılmamıştır. Vynlex firmasının kredileri 27.5.1960 dan sonra da Türkiye Garanti ve Osmanlı Bankalarınca da arttırılmıştır. (Duruşma sahife 23 ilâ 25, 28, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 5-22).

2. Kapasite İş:

Vynlex Ortaklığının kapasitesinin yükseltilmesi ve râkibi Derby firmasının kapasitesinin düşürülmesi yolunda kimse ile konuşmadığını bildirmiştir.. (Duruşma tutanağı sahife 35, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 29).

3. Ham Madde İş:

Vynlex firmasının kullandığı ham maddelerin çoğu ithâl malıdır. Bunları tah-sis ettirmek Ticaret Bakanlığının vazifesidir. Maliye Bakanlığının böyle bir tahsis yaptırması kabil değildir, demiştir. (Duruşma tutanağı sahife 31, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 30-33)

4. Mamûl Madde Satışı İş:

Devlet Malzeme Ofisine Vynlex firmasından cilt bezi alınız demediğini söy-lemiştir. (Buruşma tutanağı sahife 45)

5. Demir Tahsisi İş:

Vynlex firmasına demir tahsis ediniz yolunda Sanayi Bakanlığına ve diğer bi-rine tavassutta bulunmadığını bildirmiştir. (Duruşma tutanağı sahife 46, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 27)

6. Vergilerin Tecili İş;

Yukarıda 6 sayılı bentte vergi tecil bölümündeki savunmasının aynıdır.

7. Kurulacak Fabrika İçin Gerekli Döviz İş:

Vynlex firmasının kuracağı kimyevî maddeler fabrikası için gerekli 6.100.000,- doların tahsisi işinin Koordinasyon Hey'etine Ticaret ve Dış İşleri Ba-kanlıklarından geldiğini ve bu doların tahsisinde kendisinin tesiri bulunmadığını bil-dirmiştir. (16.11.1950 günü savunma dilekçesi sahife 42)

8. Gümrükten Çekilen Otomobil İş:

Araba usulüne uygun olarak ithâl edilmiştir. (Duruşma tutanağı sahife 48, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 28)

9. Bu İşlerin Görülmesi İçin Alınan Menfaat ve Vaad:

Bu işlerin görülmesinden dolayı Vinylex firmasından ve ortaklarından hiç bir menfaat ve vaad almadım. (Duruşma tutanağı sahife 28, 57 ilâ 62, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi 45, 46)

Sanık Hasan Polatkan müdafii Hüsamettin Cindoruk:

Müvekkilinin savunmalarını tekrarlar beraber, müvekkilinin standart ortaklığının pay senetlerini almadığını ve Vinylex Anonim Ortaklığı ile kimyevî maddeler anonim ortaklığının kurulmadıklarını ve kanunen kurulmamış ortaklıkların menfaat vaad etmeleri kâbil olmadığından kanundaki rüşvet vaadi suçunun vücut bulamayacağını bildirmiştir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi)

B) Sanık Ragıp Sipahi'nin müdafii Faruk Oralbi'nin Savunması:

1. Kredi İş:

Sanık Hasan Polatkan'dan mektup ve notlarla tavassutunu rica ettiğini ve ancak isteği çevresinde kredinin artmadığını bildirmiştir. (Duruşma tutanağı sahife 23)

2. Kapasite İş:

Yukarıda 2 nci maddedeki kapasite bölümündeki mektubu kapsamını tekrar etmiştir. (Duruşma tutanağı sahife 35)

3. Ham Madde İş:

Ham maddenin tahsis işi Ticaret Bakanlığını ilgilendirir. Maliye Bakanlığının görevine girmez. Bezi de Sümerbank usulüne göre vermiştir. Bu sebeple Polatkan'ın tavassutu düşünülemez. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 5, duruşma tutanağı sahife 35, 36)

4. Mamûl Madde Satışı İş:

Devlet Malzeme Ofisi, ucuz olduğundan Vinylex firmasının bezini almıştır. (Duruşma tutanağı sahife 45, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 5)

5. Demir Tahsisi İş:

Demir mahallî kaymakamlardan istenmiş ve usulüne göre de verilmiştir. (Duruşma tutanağı sahife 46, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 5)

6. Vergilerin Tecili İş:

Maliye Bakanı âmme alacaklarının tahsili usulü hakkındaki kanununun 48 nci maddesine göre vergileri tecil etmiştir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 6)

7. Kurulacak Kimyevî Fabrikalar İçin Gerekli Döviz İş:

Polatkan Koordinasyon Hey'etinde beş üyeden biridir. Tek başına döviz tahsis edemez. Ticaret Bakanlığı ve Kalkınma İkraz Bankası önce Vinylex firmasına döviz tahsisini uygun görmüş ve Koordinasyon Heyeti de kabul etmiştir. Bu tahsiste Polatkan'ın tesirini gerektirir bir durum mevcut değildir, (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 7)

8. Gümrük Çekilen Otomobil İş:

Gümrükten çekilen Samim Turgay'ın arabasının firmasile ilgisi olmamak gerekir. Yapılan Polatkan'a bir ricadan ibarettir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi sahife 6)

9. Bu İşlerin Görülmesi İçin Alınan Menfaat ve Vaad:

Standart anonim ortaklığının her biri beşer yüz liralık 220 adet pay senedini Hasan Polatkan'a vermişse de almadığını ve soruşturmadaki ifadesinin kerhe dayan-
dığını ve Vinylex Anonim Ortaklığı ve kimyevî maddeler ortaklığı kurulmamış ol-
duklarından mevcut olmayan firmaların rüşvet vaadi de bahis konusu olamayacağını
bildirmiştir. (Duruşma tutanağı sahife 62, 63, 58, 16.11.1960 günlü savunma dilek-
çesi sahife 10 ilâ 13)

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay:

Polatkan'a sağlanan menfaat konusunda standart anonim ortaklığının 220 adet
pay senedinin ve kurulacak Vinylex Anonim Ortaklığının % 5 payının ve kimyevî
maddeler fabrikasının % 10 payının Polatkan'a verilmesi ve kimyevî maddeler fabri-
kası ortaklığına Polatkan ve Hanımı ve kardeşinin alınması yolunda toplantı yapma-
diklerini ve aralarında böyle bir karar vermediklerini söylemişlerdir. (Duruşma tuta-
nağı sahife 40, 69, 70)

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay'ın savunmaları:

Sanık Ragıp Sipahi'nin suç belgesi mektup ve notları Hasan Polatkan'a yazdığı-
nı, ve Hasan Polatkan'ın Vinylex firması işlerinde tavassut ve nüfuzunu kullandığını
bilmediklerini söylemişlerdir. (Ek ifadeler 4, 9, 16.11.1960 günlü savunma dilekçesi
sahife 2, duruşma tutanağı sahife 8, 9)

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge'nin savunması, yu-
karıda savunma bölümünde sanık Ragıp Sipahi'nin 2 ilâ 8 nci maddelerindeki sa-
vunmanın aynıdır. Ancak Bankaların kredisi konusunda kredinin banka kanunlarına
göre verildiğini ve menfaat Konusunda standart ortaklığının 220 adet pay senedinin
Ragıp Sipahi'nin kiraladığı kasada çıkmayıp standart ortaklığında bulunduğu ve
kayden de Necati Dölay üzerinde görüldüğü ve Ragıp Sipahi'nin kurulmayan
Vinylex Anonim Ortaklığı ve kimyevî maddeler fabrikasından Polatkan'a menfaat

vaadinin hukukî değeri bulunmadığını bildirmiştir. (16.11.1960 günlü savunma dilekçesi)

Sanık Hüseyin Altan müdafii Ramazan Dinç ve sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge:

Sanık Ragıp Sipahi'nin sakladığını bildirdiği 220 adet pay senedi İş Bankasının 332 numaralı çelik kasası Soruşturma Kurulunca 31.8.1960 gününde açıldığında içinde bulunmadığı ve bu duruma karşı Ragıp Sipahi, teftiş sırasında görülmesi gerektiğini düşünerek ortaklık kasasına koyduğunu bildirmiştir.

Kadıköy Sulh Hukuk Mahkemesince yapılan ilişik 26.4.1961 günlü tesbit zabtında, bu kasayı Ragıp Sipahi'nin 2.12.1953 gününde kiraladığı ve kasa açma tablosuna göre bir defa Ragıp Sipahi tarafından 21.6.1960 gününde ve bir defa da Soruşturma Kurulunca 31.8.1960 gününde açıldığı tesbit edilmiştir. (Ek 9.5.1961 günlü savunma dilekçesi)

İlişik zabıtlardan anlaşılacağı üzere Vinylex Ortaklığının 19.3.1959 ve 21.3.1960 günlerinde yaptığı Genel Kurul toplantısında oylar bu senetlere göre sayılmış ve Hükümet Komiseri ve paydaşlar tarafından imza edilmiştir. O halde Ragıp Sipahi'nin hisse senetlerini bu kasada sakladığı doğru değildir. Yine Ragıp Sipahi İstanbul'dan Polatkan'a 19.5.1957 günlü mektubu yazmıştır. İlişik İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün 5.5.1961 günlü cevabında, Ragıp Sipahi'nin 10.5.1957 de yurt dışına çıktığı ve 30.5.1957 de yurdadöndüğü bildirilmiştir. Görülüyor ki bu mektubu da yalan ve iftiradan ibarettir. (Ek 8.5.1961 günlü savunma dilekçesi)

DELİLLERİN TARTIŞILMASI:

1- Sanık Hasan Polatkan, Vinylex Ortaklığının kredilerinin arttırılması yolunda Banka Genel Müdürlerine ve ikinci derecedeki memurlarına kadar bizzat ve müteaddit defa ve ısrarla telefon etmiştir. Ve öbür sanıkların müdür ve memurlarla Maliye Bakanlığında görüşmüş veya makam telefonu ile konuşmalarına vasıtalık yapmış ve bazen de Banka Müdürlerini yanına çağırıp (plâstik sanayiinin öneminden bahsile Vinylex Ortaklığına bankaların kredi vererek teşvik etmeleri lâzım geldiğini) açıkça söylemiş ve hatta bazı banka müdürlerine de "Ragıp Sipahi yanımda fazla senet aldığınızdan şikâyet ediyor. Size gönderiyorum veya yanımda bulunan ortaklık paydaşları sizi görecekler kendilerini tekrar müracaata mecbur etmeden işlerini yapınız" diyerek baskıyı da aşan korkutucu emirler vermiştir. Bu tesir ve emirler karşısında bazı müdür ve memurların kredi teklif cetvellerine, (Polatkan), (son kredi arttırmalarında bankaya vasıta ile müracaatları dikkate şayândır), (yeni krediler için her zaman nüfuz ve tavassut kullanmaları doğru değildir), (bu yılda Polatkan'ın tavassutu ile kredi arttırma talepleri tevali etmiştir) gibi işaret koymağa ve not yazmağa mecbur oldukları anlaşılmaktadır. Şahitler normal kredi artışında, tavassut ve nüfuz bahis

konusu olmayacağını ve normal olmayan kredi artışlarında tavassut ve nüfuz kullanıldığını beyan eylemektedirler. Hasan Polatkan'ın tavassut ve nüfuzunu kullanmaya başlamasından sonra Vinylex Ortaklığına Bankaların açtığı kredilerin sür'atle ve büyük ölçüde arttırdığı görülmektedir. Nisan 1957 yılı ile Mayıs 1960 yılı arasında Vinylex Ortaklığının sermaye miktarında bir artış bulunmadığı halde 1957 Nisanındaki kredi miktarının Bankalarca 2 ilâ 18 misli arasında arttırılmış olması bunu anlatmaktadır. 1958 yılında stabilizasyon karare banka kredileri durdurulmuş olduğu halde Vinylex Ortaklığı kredilerinin arttırılmasına devam edilmesi kanun dışı kayırcı ve imtiyazlı bir muamele yapıldığını ve yaptırıldığını gösterir.

Bu itibarla sanıklar ve müdafilerinin Bankaların, kredileri Vinylex Ortaklığının durumuna ve kanuna uygun olarak arttırdıkları ve öbür firmaların kredileri kesilerek arttırılmadığı ve 27 Mayıs inkilâbın dan sonra da bazı bankaların kredilerini arttırdığı yolundaki savunmaları ile sair savunmaları kanunî dayanaktan uzak ve tartışma konusu olmaya dahi tahammülü bulunmadığından yersizdir.

2- Sanık Ragıp Sipahi, Polatkan'a yazdığı üç adet mektup ve notta, rakibi Derby firmasının Maliye'nin devamlı kontrol ve teftişine tâbi tutulmasını ve fazla ham madde alabilmek için Vinylex'in kapasitesinin arttırılmasını ve Derby'nin kapasitesinin düşürülmesini istemiştir. Adı geçen mektup ve notlarda, (bu konu üzerinde ısrarla durmamız hepimizin menfaati icabı olduğunu kabul etmeliyiz. Kapasite işimizin halli hepimiz için hayatî bir meseledir) denilmektedir. Hasan Polatkan'ın ilgililere telefon ettiğini kaçamak yollu ikrar eylesine ve Ragıp Sipahi'nin de, Polatkan'ın ilgililere telefon ederek kapasite işini arzusu çevresinde yaptırdığını açıkça itiraf etmiştir. Polatkan'ın telefonu üzerine yapılan ekspertiz sonunda, verilen raporda, Vinylex kapasitesinin çok ve Derby kapasitesinin az gösterildiğine göre sanıklar ve müdafilerinin kapasite işinde tavassut ve nüfuz kullanılmadığı yolundaki savunmaları yerinde değildir.

3- Sanıklar ve müdafilerinin, ham madde konusunda ileri sürdükleri savunma da kabul edilemez.

a) Sanık Ragıp Sipahi, Polatkan'a yazdığı üç adet mektup ve not da, Vinylex'e, Sümerbank'ın bez tahsisini arttırmasının sağlanmasını istemiştir. İstek çevresinde Genel Müdüre telefon edildiğini Polatkan ve Ragıp Sipahi ikrar etmişlerdir. Tanık Genel Müdür, (yanına gelmesine lüzum olmadığını bildirmesine rağmen Ragıp Sipahi'yi Polatkan'ın gönderdiğini ve Polatkan'ın bir kaç defa sorup bezi az vermişsiniz dediğini) bildirmiştir. Polatkan'ın tavassut ve nüfuzunu kullanmasından sonra 1957 ilâ 1960 yıllarında Vinylex'e 1956 da verilen miktarın 2 ilâ 5 misli bez verildiği ve kapasite itibarile Vinylex'e yakın olan Derby firmasına aynı yıllarda Vinylex'e verilen yarısı kadar bez verildiği bilirkişi raporunda belirtilmektedir.

b) Sanık Ragıp Sipahi, Polatkan'a yazdığı, üç adet mektupta Vinylex için bol ham madde tahsisinin sağlanmasını istemekte ve bu hepimizin menfaatidir. Gayret harcanmasına değer, ham madde ihtiyacımız için tekrar S.O.S., ithâl edeceğimiz ham maddeler için fiyat kontrol hey'eti zorluk çıkarmasın denilmektedir. Polatkan'ın ilgililere telefon ederek bu istekleri gerçekleştirdiğini Polatkan kaçamak yollu ve Ragıp Sipahi de açıkça ikrar eylemişlerdir. Polatkan'ın Koordinasyon Hey'eti toplantılarında Vinylex'in önemi Üzerinde sık sık durduğu ve onatahsis yapılması gerektiğini ileri sürdüğünü ve yine Polatkan'ın Vinylex'e Sanayi Odasından bol miktarda yolsuz tahsisler yaptırdığını tanıklar söylemektedirler. Polatkan'ın tavassut ve nüfuzunu kullanmasından sonra 1957 ilâ 1960 yıllarında, Vinylex'e 1956 da verilen miktarın 2 ilâ 4 misli tahsis yapıldığı bilirkişi raporunda açıklanmaktadır. Bu sebeplerle sanıklar müdafilerinin, yapılan iç ve dış tahsislerin usulüne uygun yapıldığı ve tahsis işinin Ticaret Bakanlığının görevine girdiğinden Maliye Bakanı olan Polatkan'ın tesiri olduğu düşünülemediği yolundaki savunmalarile sair savunmaları hukukî değerden mahrumdur.

4- Sanıklar ve müdafilerinin, cilt bezi satışına ilişkin savunmalarına iltifat edilemez.

Sanık Ragıp Sipahi, Polatkan'a yazdığı bir mektupta, Devlet Malzeme Ofisinin cilt bezini Vinylex'den almasına yardım etmesini istemiştir. Ve istek çevresinde ilgiliye telefon ettiğini Polatkan ve Ragıp Sipahi açıkça ikrar eylemektedirler. 1959 yılında yüzbin metrelik cilt bezini başka firmalardan fiyat teklifi almadan Ofisin Vinylex'den aldığı bilirkişi raporunda açıklanmaktadır. Buna göre sanıklar ve müdafilerinin bu satışta Polatkan'ın tesiri olmadığı bez ucuz olduğundan Ofis'in aldığı yolundaki savunmaları yersizdir.

5- Sanık Ragıp Sipahi, Polatkan'a yazdığı bir mektupta, Vinylex inşaatının tamamlanması için 165 ton demirin tahsis ettirilmesini istemiştir. Polatkan ilgiliye telefon ettiğini kaçamak yollu ikrar eylemiştir. İstenilen demirin derhal tahsis edilmiş bulunmasına göre bu demirin usulüne uygun olarak tahsis edildiği ve Polatkan'ın tesiri olmadığı yolundaki sanıklar ve müdafilerinin savunmaları kabule elverişli görülmemiştir.

6- Sanıklar ve müdafilerinin vergi işine ilişkin savunmaları da kanunî değer taşıyor. Çünkü:

Normal malî kademelerden istenen teciller tamamen veya kısmen yerine getirilmediğinden Hasan Polatkan'a öbür sanıkların vergi tecil dilekçelerini bizzat verdikleri ve Hasan Polatkan'ın ilgili memurlara (bu benim hakkım değilmi istediğim gibi kullanırım) diye tepeden inme emirler vererek Vinylex Ortaklığının vergilerini 1958, 1959, 1960 yıllarında isteklerine uygun olarak taksitlendirdiği ve tecil ettiği ve aynı sanayi dalında çalışan rakiplerine bu kolaylığın sağlanmadığı ve Vinylex'i kayırdığı

bilirkişi raporunda belirtilmiştir. Bu sebeple savunmaları kanunî değer taşımaktan uzaktır.

7- Sanıklar ve müdafilerinin kurulacak kimyevî maddeler fabrikasına gerekli döviz işle ilgili savunmaları yersizdir. Sanık Ragıp Sipahi, Polatkan'a yazdığı beş adet mektup ve notda, özet olarak kimyevî maddeler fabrikasını kurmağa kalkıştık. Bu ortaklığa da zatiâliniz dahil edileceksiniz. Bu konuda Almanya Elçisi Settara ve ayrıca Alman ve İtalyan elçilerini görerek yardımlarını sağlayınız. Almanya'dan yapılacak kredili ithalât için gönderdiğim dilekçenin döviz komitesine gönderilmesini dilerim.

Milâno'da kimyevî maddeler fabrikasının kurulmas ile ilgili olarak İtalyan ve Amerikan firmalar ile yaptığı görüşmelerde, Maliye Bakanı şahsî dostumdur. Bu fabrikanın kurulmasını arzu ediyor. Elinden gelen yardımı yapacaktır. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun verdiği yetkiye dayanarak yatırılacak yabancı sermayeye Türk Hükûmetinin garantisini verecektir, dedim. Memnun oldular. Bu fabrika memleketiniz için ne kadar faydalı olacak ise size ve bize ve çocuklarımıza da o derece faydalı olacaktır. Bundan ötürü bu işi her ne pahasına olursa olsun hal etmeliyiz. Bu fırsatı asla kaçırmamalıyız. Sizin menfaatinizi her şeyin üstünde tuttuğuma emin olmanızı rica ederim. Müteakip toplantılar hakkında yazacağım raporu size göndereceğinin. Gerekirse tel çekerek beni telefonla ara diyeceğim.

Kimyevî maddeler fabrikası üzerindeki görüşmeler müsbet olarak sonuçlanmaktadır. Amerika'dan gelen telin aslını ve tercümesini ilişik olarak gönderiyorum. Milâno'da yapılacak toplantıya gitmeden evvel ben, Hüseyin Altan ve Necati Dölay Ankara'ya geleceğiz, sizinle istişare edeceğiz. Vereceğiniz direktiflere göre hareket edeceğiz. İtalya'dan dönüşte hemen kimyevî maddeler fabrikası anonim ortaklığının kurulması için müracaat edeceğiz. Kurucular arasına Hanımefendi ile Hüseyin Bey biraderimiz de dahil edilecektir. Bu hususu arkadaşlarla görüştüm. Düşüncemi kabul ettirdim, demiştir.

Sanık Hasan Polatkan, 1957 yılı başlarında birgün Ragıp Sipahi Bakanlığa geldi. Kimyevî maddeler fabrikası kurmak için İtalyan ve Amerikan firmalar ile anlaştığını ve ancak yabancı firmaların koyacakları sermayeyi yabancı sermayeyi teşvik kanunu gereğince Maliye Bakanlığının garanti edip etmeyeceğinde tereddüt ettiklerini söyledi. Hazine Genel Müdürlüğünden ilgili iki memur çağırdım. Bu konuya ilişkin maddeleri izah ettiler. Bu teşebbüsü memurlarla beraber ben de teşvik ettim. Bir müddet sonra Milâno'ya gideceğini ve tereddüdü olursa bilgi verin dedi. Memurlar ile beraber kabul ettim demektedir.

Sanık Ragıp Sipahi, yukarıdaki mektupta adı geçen Hanımefendinin Hasan Polatkan'ın hanımı ve Hüseyin Bey biraderimiz de Hasan Polatkan'ın kardeşi olduğunu, kimyevî maddeler fabrikası konusunda İtalyan ve Amerikan firmalar ile anlaşma

yapılmışsa da İtalyan firmasının caymasile anlaşmanın bozulduğunu söylemektedir.

Sanık Necati Dölay ve müdafii Hamdi Üge, kimyevî maddeler fabrikası projesinin Ticaret Bakanlığınca uygun görülmesi üzerine Dış İşleri Bakanlığına başvurduklarını ve projeyi Türkiye'ye gelen Amerika Kalkınma İkraz Fonu Bankası uzmanlarının da beğenmesi üzerine Koordinasyon Hey'eti 21.1.1959 günlü karare 6.100.000,- doları Vinylex Ortaklığına tahsis ettiğini ve adı gecen Kalkınma Bankası da bu miktar doları Vinylex Ortaklığının almasını bildirmişse de İtalyan firmasının caymasile Amerikan firması da caydığından tahsis edilen doların alınmasına imkân olmadığını bildirmektedir.

Sümerbank Genel Müdürü Mehmet Akın, Sümerbank'in kuracağı kimyevî maddeler fabrikasına Kalkınma Bankasının vereceği altı milyon dolar Vinylex firmasına verildi. Bu tahsiste Polatkan'ın dahli olduğunu şayan duydum, demiştir.

Tanık eski Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmek, Soruşturmadaki her türlü tesirattan azâde ifadesinde, Koordinasyon Hey'eti toplantılarında, sanık Hasan Polatkan'ın Vinylex Ortaklığından sık sık bahsettiğini ve bu ortaklık konusunun memleket iktisadiyatı bakımından çok önemli olduğunu ve ihtiyaçlarını sağlamak için tahsis yapılması gerektiğini bildirmiştir.

Sanık Hasan Polatkan'ın da üye bulunduğu Koordinasyon Hey'eti 21.1.1959 günlü karare 6.100.000,- doların Vinylex firmasının kuracağı kimyevî maddeler fabrikasına tahsis ettiğine ve incelenen mektup ve not ve belgelerden kurulacak kimyevî maddeler fabrikanın anonim ortaklık olacağı ve Hasan Polatkan, eşine ve kardeşine pay verileceği ve bu teşebbüs ile Polatkan'ın yakın ilgisi bulunduğu ve gerekli kredinin de Amerika Kalkınma İkraz Bankasından sağlandığı bilirkşi raporunda belirtildiğine göre sanıklar ve müdafilerinin, kurulacak kimyevî maddeler fabrikasına gerekli doların tahsisi işinin, Ticaret, Dış İşleri Bakanlığı ile Koordinasyon Heyeti ve Amerika Kalkınma Bankasile ilgili bir iş olduğu ve Polatkan'ın tesiri olamayacağı vesaire yolundaki savunmaları kanunî dayanaktan uzaktır.

8- Sanık Ragıp Sipahi, Polatkan'a yazdığı 19.5.1957 günlü mektupta, Ticaret Bakanlığında bulunan Samim Turgay'ın oldukça yardımını gördüklerini ve 21.11.1956 gününden beri gümrükte bekleyen otomobilinin çıkması için müsaade verilmesini istediğine ve Polatkan'ın da ilgililere telefon ettiğini kaçamak yollu ikrar eylemesine ve Maliye Bakanlığınca 10.6.1957 de ithâl müsaadesi verilmesine göre sanıklar ve müdafilerinin arabanın ortaklıkla ilgisi olmadığı ve usulüne göre ithâl edildiği yolundaki savunmaları iltifata değmez görülmüştür.

Sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge: sanık Ragıp Sipahi'nin istekleri üzerine Hasan Polatkan'ın telefonlarla ilgi gösterdiğini 16.11.1960 günlü dilekçesinde kaçamak yollu ikrar etmiştir ki, bu ikrarın bütün olaylara şumulü olduğunu kaydetmek lâzımdır.

9- Sanıklar ve müdafilerinin, Vinylex ortaklığının yukarıda (sanıkların üstlerine atılan suçların oluş ve delilleri) bölümünde 1 ilâ 8 nci maddelerde açıklanan işlerini tavassut ve nüfuzunu kullanarak yapmasından ötürü sanık Hasan Polatkan'a öbür sanıkların sağladığı menfaatlarla ilgili savunmaları yersiz ve mualleldir.

Sanık Hasan Polatkan yukarıda adı geçen 14 adet mektup ve notların Ragıp Sipahi tarafından kendine yazıldığını ve sanık Ragıp Sipahi de bu mektup ve notları Polatkan'a yazdığını ikrar eylemişlerdir. Ayrıca sanık Ragıp Sipahi, (bu mektup ve notlardan Hüseyin Altan'a ve kısmen de Necati Dölay'a bahsettiğini ve bunların duyduklarını) bildirmiştir. Tanık Sanayi Kalkınma Bankası Genel Müdürü Reşit Eğeli, (bir gün kendini Hasan Polatkan'ın Ankara'ya çağırdığını ve Maliye Bakanlığında Özel Kalem Müdürü vasıtasile Vinylex Ortaklığı paydaşlarından Necati Dölay ile görüşmemi emrettiğini ve Maliye Bakanlığının üst kat odalarından birinde Necati Dölay ile görüştüğünü) söylemektedir. Sanık Ragıp Sipahi'nin Hasan Polatkan'a yazdığı 28.5.1958 günlü mektupta kapasite işinden ötürü, (Necati Dölay'dan aldığım telefona göre kapasite hey'etinin Pazartesi günü fabrikamıza gelmek ihtimâli varmış) demiştir. Vergi tecil dilekçelerinden yedi adedinin sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay'ın yazıp bizzat Polatkan'a makamında vermelerine ve Ragıp Sipahi'nin Polatkan'a Milâno'dan yazdığı 14.5.1957 günlü mektupta, kurulacak kimyevî maddeler fabrikası işinden ötürü (P. J. Dovvd'un İstanbul'a geleceği ve oradan Necati Dölay ile beraber Ankara'ya gelerek sizi ziyaret edecek) denilmesine ve sanık Ragıp Sipahi'nin Polatkan'a yazdığı 19.5.1957 günlü diğer mektupta, kurulacak kimyevî maddeler fabrikası işinden ötürü (Milâno'da yapılacak toplantıya gitmeden sizinle istişare etmek üzere Hüseyin Altan, Necati Dölay ve ben Ankara'ya geleceğiz) denildiğine ve sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay müdafileri Hamdi Üge 16.11.1960 günlü savunma dilekçesinin 3 ncü sahifesinde, Ragıp Sipahi'nin istekleri üzerine Polatkan'ın telefonlarla ilgi gösterdiğini kaçamak yollu beyan ettiğine ve sanık Ragıp Sipahi'nin Polatkan'a yazdığı 26.6.1957 günlü notta, (26.6.1957 gününde Kadıköy'de bulunan Vinylex Ortaklığında, sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ragıp Sipahi'nin katıldıkları toplantıda standart anonim ortaklığının pay senetlerinin % 22 sinin yani bu paya tekabül eden her biri beşer yüz liralık 220 adet ve yine kurulacak (Vinylex Anonim Ortaklığından % 5 ve kimyevî maddeler anonim ortaklığından % 10) pay verilmesine karar verildiğini, bildirildiğine ve sanık Ragıp Sipahi'nin soruşturmadaki beyanında, ortakların pay tablolarındaki hâmiline ve H. Hâmiline ibarelerinin Hasan Polatkan'a verilen ve verilmesi vaad olunan payları ifade ettiğini ve Hasan Polatkan'a bu pay senetlerinin verilmesi konusunda ben, Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Hasan Polatkan beraberce konuşup anlaştık. Yaptığı hizmetlerden ötürü bu 220 adet pay senedini Polatkan'a, paydaş Hüseyin Altan ve Necati Dölay bedelsiz vermişlerdir. Kurulacak kimyevî maddeler fabrikasına Polatkan'ın eşini de ortak ya-

pacaktık. Pay bedelsiz verilecekti. Bu konuda da Polatkan'la anlaşmıştık. Dediğine ve sür'atle ve büyük ölçüde krediler arttırılmış, rakip firmanın çalışma gücü düşürülmüş, ucuz ve bol ham madde sağlanmış, vergiler tecil edilmiş, kurulacak fabrika için dolar bulunmuş ve bu maddî olaylar Vinylex firmasının çalışma konusunu teşkil etmiş ve kayıtlarına da geçmiş bulunmasına göre sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay'ın, adı geçen mektup ve notların yazılmalarında ve Polatkan'ın verilen ve vaad olunan menfaat karşılığında Vinylex Ortaklığı işlerinde tavassut ve nüfuzunu kullanmasında tamamen bilgileri olduğu kesin olarak anlaşılmıştır. Binaenaleyh, sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay'ın sanık Hasan Polatkan'a tavassit ve nüfuzunu kullanması yolunda sanık Ragıp Sipahi'nin yazdığı yukarıda adı geçen 14 adet mektup ve notlardan ve Vinylex Ortaklığı işlerinde Polatkan'ın tavassut ve nüfuzunu kullandığından ve Sipahi'nin Polatkan'a menfaat verdiği ve vaadde bulunduğu bilgileri olmadığı yolundaki savunmaları sayılan ve açıklanan şahadet, ikrar ve maddî olaylar karşısında kanunî dayanaktan uzak ve yersizdir.

Yine Bankanın kasa açma tablosunun takibata başlandığı günlerde sanıklar tarafından tesbit ettirilmeyip duruşmaya ara verildikten ve aradan bir yıl geçtikten sonra tesbit yaptırıldığına ve sanık Ragıp Sipahinin, 220 adet pay senedini teftiş sırasında gürülmesi gerekeceğini düşünerek ortaklık kasasına koyduğunu beyan ettiğine ve sanık Ragıp Sipahi'nin İstanbul'dan 19.5.1957 gününde Polatkan'a yazdığı mektubun tarihinin sehven yanlış yazılması da mümkün olduğuna ve taahhüt mektubu ve diğer belgeler münderecatına ve sanıklarla müdafilerinin beyanlarına ve dosya kap samına göre müdafî Ramazan Dinç ve Hamdi Üğ'e'nin senetlerin kasaya konmadığı ve kasadan çıkmadığı ve sanık Ragıp Sipahi'nin de Avrupa'da bulunduğu sırada İstanbul'dan mektup gönderemeyeceği yolundaki savunmaları kezâ yersizdir.

a) Standart Anonim Ortaklığından Polatkan'a verilen % 22 pay:

Sanık Ragıp Sipahi, Hasan Polatkan'a yazdığı 26.6.1957 günlü notta, aynı günde Kadıköy'de bulunan Vinylex Ortaklığında sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ragıp Sipahi'nin katıldıkları toplantıda, standart anonim ortaklığının pay senetlerinden % 22 sinin H. hâmiline verilmesine karar verildiği bildirilmektedir. Sanık Ragıp Sipahi, H. hâmiline ibaresinin Hasan Polatkan'ı ifade ettiğini ve nitekim ortaklık sermayesinin % 22 sine tekabül eden 501 numaradan 720 numaraya kadar her biri beşer yüz liralık 220 adet pay senedini Ankara'da bulunan Polatkan'a götürdüğünü ve Polatkan'ın, bu senetlerin kendinde kalmasının doğru olmayacağı ve adına muhafaza edilmesini istediğini ve bunun üzerine adı geçen pey senetlerini İş Bankasından kiraladığı 332 numaralı çelik kasada muhafaza ettiğini ve bu pay senetlerinin mâliki olduğunu isbata yarayacak olan taahhüt mektubunu Polatkan'a gönderdiğini ve pay senetleri ortaklığın kayıtlarında Necati Dölay üzerinde görüldüğünden teftiş sırasında aranması ihtimâlini düşünerek kiralık kasadan alıp standart ortaklığının kasasına

koyduğunu halen burada durduğunu ve Polatkan'a bu senetlerin verilmesi konusunda kendisi, Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Hasan Polatkan beraber konuşup anlaş-tıklarını ve Vinylex ve standart ortaklıklarına yaptığı hizmetlerden ötürü 220 adet pay senedini Polatkan'a paydaş Hüseyin Altan, Necati Dölay bedelsiz verdiklerini söylemiştir.

Sanık Ragıp Sipahi'nin Polatkan'a gönderdiği 8.12.1958 günlü taahhüt mektu-bunda, 220 adet pay senedini emaneten aldığını ve istediğin de, derhal aynen geri vermeyi kabul ve taahhüt eylediğini beyan etmiştir. Sanık Hasan Polatkan'ın, Ragıp Sipahi'nin daha önceden yaptığı ortaklık teklifini reddetmesine rağmen payının mahfuz tutulduğu yolunda yukarıdaki taahhüt mektubunu yolladığını bildirmiştir. Polatkan'a verilen her biri beşer yüz liralık 220 adet pay senedinin 110.000,- lira tut-tuğunu bilirkşi beyan etmektedir.

b) Kurulacak Vinylex Anonim Ortaklığından Hasan Polatkan'a vaad edilen % 5 pay:

Sanık Ragıp Sipahi Polatkan'a yazdığı 26.6.1957 günlü notta, aynı günde Ka-dıköy'de bulunan Vinylex Ortaklığında, sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ra-gıp Sipahi'nin katıldıkları toplantıda, Vinylex Limited Ortaklığının aynı sermaye ile anonim ortaklığa çevrilmesine ve açık %5 payın hâmiline verilmesine karar verildiği bildirilmiştir. Sanık Ragıp Sipahi, hâmiline ibaresinin Hasan Polatkan'a ifade ettiği-ni söylemiştir. Sanık Ragıp Sipahi, Polatkan'a yazdığı 27.4.1960 günlü mektupta Vinylex Anonim Ortaklığının sermayesinin elli milyon lira olduğunu bildirip kurula-cak Vinylex Anonim Ortaklığının sermayesi 50 milyon lira olduğuna göre Polat-kan'a vaad edilen % 5 payın iki buçuk milyon lira tuttuğu bilirkşi raporunda belir-tilmiştir.

c) Kurulacak kimyevî maddeler ortaklığından sanık Hasan Polatkan'a vaad edi-len %10 pay:

Sanık Ragıp Sipahi, Polatkan'a yazdığı 26.6.1957 günlü notta, aynı günde Ka-dıköy'de bulunan Vinylex Ortaklığında, sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ra-gıp Sipahi'nin katıldıkları toplantıda, kurulacak kimyevî maddeler anonim ortaklığı-nın pay senetlerinden % 10 nunun H. hâmiline verilmesine karar verildiği bildiril-miştir. H. hâmiline ibaresinin Hasan Polatkan'ı ifade ettiği anlaşılıyor.

Sanık Ragıp Sipahi, Hasan Polatkan'a yazdığı 6.5.1957 günlü notta, kurulacak kimyevî fabrikalar anonim ortaklığına zatrâliniz dahil edileceksiniz, 14.5.1957 günlü mektupta, kimyevî maddeler fabrikası, memleketimiz için ne kadar faydalı olacak ise, size, bize ve çocuklarımıza da o derece faydalı olacaktır. Bunun için bu işi elbir-liğiyle herne pahasına olursa olsun hal etmeliyiz. Bu fırsatı asla kaçırmamalıyız. Ben şahsen sizin menfaatlerinizi her şeyin üstünde tutuyorum. 19.5.1957 günlü mektup-

ta, İtalyadan dönüşte kimyevî maddeler fabrikasının anonim ortaklığı olarak kurulması için müracaat edilecektir. Kurucular arasına Hanımefendi ile Hüseyin Bey Bıraderimiz dahil edilecektir. Bu hususu arkadaşlarla görüştüm. Düşüncemi kabul ettirdim, demiştir. Mektuplardaki bu beyan tarzı aralarındaki hususiyetin ileri derecede olduğunu göstermeye kâfidir. Ragıp Sipahi, kurulacak kimyevî maddeler fabrikasına Hasan Polatkan'ın eşini de ortak yapacaktık. Bu konuda da Polatkanla anlaşmıştık. Bedelsiz verilecekti, demektedir Kurulacak kimyevî maddeler fabrikasının yüz milyon değerinde bulunduğu ve Polatkan'a verilmesi vaad olunan % 10 payın on milyon lira tuttuğu bilirkişi raporunda bildirilmektedir. Vinylex ve standart ortaklıklarla işlerinde tavassut ve nüfuz kullanılması ve bu hizmet karşılığında menfaat ve vaad sağlanması yolunda yazılan mektup ve notların sanık Hasan Polatkan'ın evinde ve makamında yapılan aramada bulunmuştur. Bu mektup ve notları sanık Hüseyin Altan ve Necati Dölay'ın bilgileri altında Ragıp Sipahi'nin Polatkan'a yazdığı da anlaşılmaktadır. Polatkan bu mektup ve notları yırtıp atmamış, adı geçen mektup ve notların çoğu 1957 ve 1958 yıllarında yazıldığı ve muhtevalarının cümlesi suç olduğu halde öbür sanıklar bu mektup ve notlarla beraber adaletle teslim etmemiş, bilâkis mektup ve notlar tevali etmiş ve bunları aldıkça istenilenleri gerçekleştirmek için tavassut ve nüfuzunu korkusuzca kullanmağa devam etmiş olması, hizmeti karşılığında öbür sanıkların verdiği pay senetlerini ve vaad ettikleri menfaatleri kabul ettiğine kesin delil teşkil eder. Polatkan'ın rüşvet almak ve vaad kabul eylemek ve öbür sanıklarında rüşvet vermek ve vaadde bulunmak yolundaki iradeleri karşılıklı olarak izhar edilip birleşmiş, rüşvet suçunun kanunî unsurları tamamen teşekkül etmiş, şu suretle sanık Hasan Polatkan'ın kanun hükümlerine göre yapmamağa mecbur olduğu şeyi yapmak için diğer üç sanıktan muhtelif tarihlerde yüzonbin lira rüşvet aldığı ve ayrıca on iki buçuk milyon lira menfaat vaadi kabul eylediği ve sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ragıp Sipahi'nin de sanık Hasan Polatkan'a kanun hükümlerine göre yapmamağa mecbur olduğu şeyi yaptırmak için muhtelif tarihlerde yukarıdaki rüşveti verikleri ve on iki buçuk milyon lira menfaat vaad eyledikleri sübuta ermiş, sanık Hasan Polatkan müdafinin, Vinylex ve standart firmalarından ve paydaşları bulunan öbür sanıklardan menfaat ve vaad almadığı ve öbür sanıklarla müdafilerinin bu noktalara ilişkin müdafaaları yersizdir.

İncelenen belgeler, şahadet, ikrar ve maddî olaylar karşısında sanıklarla müdafilerinin bütün savunmaları yersiz bulunduğundan reddedilmiştir.

Sanık Hasan Polatkan'ın kanun hükümlerine göre yapmamağa mecbur olduğu şeyi yapmak için diğer üç sanıktan muhtelif tarihlerde yüzonbin lira rüşvet aldığı ve ayrıca onikibuçuk milyon lira vaad kabul ettiği,

Diğer sanık Hüseyin Altan, Necati Dölay ve Ragıp Sipahi'nin de sanık Hasan Polatkan'a kanun hükümlerine göre yapmamağa mecbur olduğu şeyi yaptırmak için

muhtelif tarihlerde yüzonbin lira rüşvet verdikleri ve onikibuçuk milyon lira menfaat vaad eyledikleri sabit olmuştur.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfı Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

- 1- İpar Transport Şirketindeki sanık Ali İpar'dan gayri diğer ortakların hisseleri üzerine konmuş ihtiyatî tedbir ve haczin kaldırılmasına,
- 2- Sanık Sebati Ataman, Hasan Polatkan, Hayrettin Erkmen'in tevkif tarihlerine nazaran bu suçtan dolayı verilen tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına,
- 3- Esasın 13 numarasında kayıtlı bu dâvanın, 1 esas numârada kayıtlı Anayasayı ihlâl davası ile birleştirilmesine 19/1/1961 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı	Üye	Üye	Üye
Salim Başol	Selman Yörük	Abdullah Üner	Hıfzı Tüz
Üye	Üye	Üye	
Hasan Gürsel	Nahit Saçlıoğlu	Ali Doğan Toran	
Üye	Üye		
Nahit Hatipoğlu	Mehmet Çokgüler		

İPAR TRANSPORT ŞİRKETİ DÖVİZ KAÇAKÇILIĞI DAVASI KARARI

GEREKÇESİ

Amerika'dan Türkiye'ye nakil olunacak yağların navlunundan faydalanmak maksadiyle, bedellerini dışarıdaki dövizleri ile ödemek suretiyle, satın aldığı üç gemi için bir takım hileli yollara başvurarak harice 210.000 Sterling kaçırmaktan sanık İpar Transport Limited Şirketi sahib ve müdürü Ali İpar ve bunun bu suçuna iştirâkten sanık eski dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Amerika'da Türk Ekonomi Hey'eti eski Başkanı Nihat Âli Üçüncü ile, bedelleri tamamen ödenmiş ve Türk bayrağı altına girmiş bulunan bu gemilere döviz tahsis ve transfer ettirmek suretiyle görevlerini kötüye kullanmaktan sanık eski Başbakan Adnan Menderes, eski Sanayi Bakanı ve İktisadî Koordinasyon Hey'eti Başkanı Sebatî Ataman, eski Maliye Bakanı ve Koordinasyon Hey'eti üyesi Hasan Polatkan, eski Ticaret Bakanı ve Koordinasyon Hey'eti üyesi Medenî Berk haklarında Yüksek Soruşturma Kurulunun 6/10/1960 tarihli kararı ile son soruşturmanın açılmasına karar verilmesi üzerine Yüksek Adalet Divanında yapılan açık duruşma sonunda aşağıdaki karar tespit olundu:

Sanık Nihat Âli Üçüncü yurt dışında bulunduğu ve Yüksek Soruşturma Kurulunda sorguya çekilemediği için hakkındaki duruşmanın muvakkaten tatiline karar verilmiştir.

HÂDİSE:

Sanık Ali İpar, 2/10/1959 tarihinde İktisadî Koordinasyon Hey'etine müracaat ederek Pacific Varrior Şirketinden Nezihi İpar (Argosy) gemisini 100.000 (Yüz bin), Mehmet İpar (Martagon) gemisini 91.071 (Doksanbir bin yetmiş bir), Virjinya İpar gemisini de (Gulter); 91.071 (Doksanbir bin yetmiş bir) Sterlinğe satın aldığını bildirerek gemi bedelleri olan cem'an 282.142 Sterlinğin faizi ile birlikte transferine müsaade edilmesini istemiştir.

Bu müracaat, gemi seçme hey'eti tarafından tetkik edilerek Pacific Varrior Şirketinin, sanık Ali İpar'la satış mukavelesi yaptığı tarihte Nezihi İpar gemisini başka bir firmadan 57.500, Mehmet İpar'ı 53.000 ve Virjinya İpar'ı da 52.000 Sterlinğe satın almış olduğu tesbit edilmiştir. Bu itibarla sanık Ali İpar'ın bu gemileri adı geçen firmadan 162.500 Sterlinğ bir farkla ve yüzde 73'e tekabül eden bir kârla satın aldığını bildirmesi hususu dikkati çekmiş ve gemi seçme hey'eti tarafından tanzim olunan 25/10/1959 tarih ve 25 numaralı raporda, Nezihi İpar gemisinin fiyatının 75-80 bin, Mehmet İpar gemisinin 60-65 bin ve Virjinya İpar gemisinin de 65 bin Sterlinğ olacağı, Virjinya İpar gemisinin mer'i talimatname muvacehesinde azami yaş haddini tecavüz etmiş olduğu bildirilmiştir.

Bu rapor, İktisadî koordinasyon Hey'etinde müzakere edilerek ittihaz olunan 9/11/1959 tarih ve 590 sayılı kararla, "Virjinya gemisi, 18 yaşında olup 9/10/1959 tarihli resmî gazetede yayınlanan münakalât Bakanlığının tebliğine nazaran azami yaş haddini 22 ay tecavüz etmiş ise da satın alındığı tarihte bu cins gemiler için cari azami yaş haddine uygun bulunduğuna ve gemi seçme hey'etinin teklifi veçhile Martagon ve Gulterin'in fiyatlarının 65'er bin ve Argosy'nin fiyatının da 80 bin Sterlinği tecavüz etmemesine, bu fiyatlar esas ittihaz edilmek ve kredili satın alınmasının gerektirdiği makûl şartlarda nazara alınmak şartı ile kredi ile mübayaasının uygun görüldüğünün Münakâlât Vekâletince müracaat sahibine tebliğine ve birinci gemi kotasının tahsis şeklini gösteren talimatname ve ekleri mucibince mezkûr Vekâlete müracaat olduğu takdirde gerekli transferinin yapılması maksadiyle adı geçen Vekâlet tarafından Merkez Bankasına talimat verilmesine" karar verildiği görülmüştür.

Bu kararın tebliği üzerine sanık Ali İpar'ın, Pacific Varrion firmasının Ankara'ya gelmiş bulunan mümessili ile 10/11/1959 tarihinde yaptığı anlaşmada bu fiyatlar üzerinde mutabakata varılmış, ancak peşinatın yüzde 75'e çıkarılması, geri kalan yüzde 25'in de bir sene zarfında dört müsavi taksitle ödenmesi ve yüzde 6 faiz tahakkuk ettirilmesi kararlaştırılmıştır.

Sanık Ali İpar keyfiyeti ve Pacific Varrion firması ile yapılan bu anlaşmayı aynı tarihte 10/11/1959 tarihli mektupla İktisadî Koordinasyon Hey'etine bildirmesi üzerine bu heyet tarafından verilen 19/11/1959 tarih ve 599 sayılı kararda: "Martagon ve Gultir gemilerinin fiyatları 65'er ve Argosy'nin fiyatı 80 bin Sterlinğ olup bu üç geminin tamir ve Sürvey masrafları yekûnu 30 bin Sterlinği tecavüz etmeyecek şekilde ve tevsiki üzerine umumi esaslar dairesinde ayrıca transfer edilmesine, gemi bedelleri yekûnu olan 210 bin Sterlinğin yüzde 75'inin peşin ve bakiyesinin bir sene zarfında dört müsavi taksitte ödenmesine ve senevi yüzde 6 faiz tahakkuk ettirilmesine, bu esaslar dairesinde Münakâlât Vekâletince birinci gemi kotasının tahsis şeklini gösteren talimatnameye göre müracaat sahibinin yapacağı müracaat üzerine mezkûr Vekâletçe Merkez Bankasına gerekli talimatın verilmesine" karar verilmiştir.

Sanık Ali İpar, Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı Harun Silân, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Müdür Muavini Vasfi Gürsu, Fende dö Puvnar, Raşit Löker ve Şef Remzi Etker taraflarından tanzim olunan 10/10/1960, 11/1/1961 ve 18/1/1961 tarihli protokollara nazaran muhtelif tarihlerde gemi bedelleri olarak (588.000) ve kredi faizi olarak (5.512.50) Dolar olmak üzere ceman (5.358.057,05) Türk Lirası muadili (593.512,50) Dolar tamamen transfer ettirmiştir.

ŞAHADET:

Şahit Maliye Bakanlığı Müsteşarı Sait Naci Ergin: Sanık Ali İpar'ın bahis mev-

zoo gemiler meselesi ortaya çıkınca sanık Fatin Rüştü Zorlu'nun birinci gemi kotasının tahsis şeklini gösteren ve 2/6/1959 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmış bulunan talimatnameyi değiştirmek için harekete geçtiğini ve talimatnamenin değiştirildiğini, kanaatine göre talimatnamenin sanık Ali İpar için değiştirildiğini, bu arada bu gemilerin navlun meselesinin de meydana çıktığını, işittiğine göre sanık Hasan Polatkan'ın bu navlun meselesinden dolayı Fatin Rüştü Zorlu'yu Bakanlar Kurulunda itham ettiğini, sanık eski Başbakan Adnan Menderes'in de buna kızarak Hasan Polatkan'a fena muameleye başladığını ve kendisini bazı firmalara Bankalardan kredi temin etmekle suçlandığını, bir gün Maliye Bakanlığı Vekili bulunan sanık Medenî Berk kendisini çağırıp Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu'yu itham eder şekilde konuştuğunu,

Şahit Dış Ticaret Dairesi Reis Muavini Adnan Erdaş: Bir gün sanık Hayrettin Erkmen kendisini çağırarak "Fatin Rüştü Gemi rejiminin değiştirilmesini istiyor, buna lüzum var mı, tetkik et bildir" dediğini, kendisi bu meseleyi henüz tetkike vakit bulmadan o gün veya ertesi günü bu mevzuun Koordinasyon Hey'etinde konuşulmasına başladığını, sanık Fatin Rüştü'nün hey'etteki teknisyenleri itham eder tarzda konuştuğunu, İpar gemileri işini Koordinasyon Hey'etinin gündemine sanık Fatin Rüştü'nün koydurduğunu ve hey'ette bu gemilerin vasıfları üzerinde ileri sürülen mütalâaları cevaplandığını ve hattâ bu gemilerin Türkiye'ye ne vakit geleceği sorulunca gemilerin geldiğini veya bugün yarın geleceğini bildirdiğini ve bu gemilerle yakından alâkalandığını,

Şahit Hazine Umum Müdürlüğü Müşaviri Kemal Siber: Birinci gemi kotasının tahsis rejimine ait talimatname hiçbir şikâyeti mucip olmadan başarısı bu surette uygulanmakta iken sanık Fatin Rüştü bu rejimin aleyhinde bulunmağa başladığını ve meseleyi eski Başbakan sanık Adnan Menderes'e intikal ettirdiğini, neticede talimatname değiştirilerek gemi seçme hey'etinin tahsis yetkisi kaldırılıp hey'et yetkisinin yalnız gemilerin teknik evsaf ve fiyatları hakkında mütalâa vermeye inhisar ettirildiğini, sanık Ali İpar gemileri daha önce satın almış, bayrak şahadetnamelerini istihsal eylemiş ve New-York limanından temin ettiği navlunlarla Türkiye'ye müteveccihan yola çıkartmış olduğu halde o zamana kadar döviz tahsisi için bir müracaatta bulunmadığını, bu vaziyette müracaat ettiğini gemi seçme hey'etinin bu işi müsbet bir karara bağlamıyacağını ve bu gemilere döviz tahsis edemeyeceğini, bunun için talimatname değiştirilerek döviz tahsis işi gemi seçme hey'etinden alınıp Koordinasyon Hey'etine verildikten sonra sanık Fatin Rüştü'nün, bu gemilerle yakından alâkadar olduğunu, sanık Hayrettin Erkmen bir seferinde kendisine "gemi işinde Fatin Rüştü yüzünden başımız belâya girdi" diye şikâyetle bulunduğunu, sanık Fatin Rüştü'nün, gemi seçme hey'etinin, sanık Ali İpar'ın gösterdiği fiyatları yüksek bularak fiyatlar üzerinde indirme yaptığını anlayınca asabileştiğini,

Şahit Et ve Balık Kurumu Dış Mübayaa Şefi Necdettin Eş: Et ve Balık Kurumu-na ait yağların New-York'tan nakli meselesi hakkında izahat vermek için dâvet edilmesi üzerine Ticaret Bakanlığına gittiğini, Bakanlık odasında sanık Sebati Ataman'ın asabi bir halde diğer sanık Hayrettin Erkmen'e, sanık Ali İpar'ı kastederek "be birader Fatin Rüştü bu herifin avukatı mı?" diye söylediğini işittiğini,

Bildirmişlerdir.

Başsavcılık esas hakkındaki mütalâasında: Sanık Ali İpar'ın bir suretle yurt dışına kaçırmağa muvaffak olduğu dövizlerle satın aldığı üç gemiye sahip olduktan sonra Nihat Ali Üçüncü ve Eski Dışişleri Bakanı sanık Fatin Rüştü Zorlu'nun da iştirakleriyle bu gemler için 282.000 kûsur Sterlinğ mukabili döviz tahsisini talep ederek nihayet 210.000 Sterlinğ döviz tahsisini temin eylediği ve böylece hileli bir yolla 210.000 Sterlinğ mukabili dövizin yurt dışına çıkmasına sebebiyet verdiği sabit olduğundan sanık Ali İpar'la Fatin Rüştü Zorlu'nun, 1567 sayılı kanunun 6258 sayılı kanunla değişen üçüncü maddesinin C bendi, diğer sanık eski Başbakan Adnan Menderes ile eski Bakanlar Sebati Ataman, Medenî Berk, Hayrettin Erkmen ve Hasan Polatkanın da İktisadî Koordinasyon Hey'etindeki bu döviz tahsisi meselesinde vazifelerini kötüye kullandıklarından Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesi mucibince mahkûmiyetlerine karar verilmesi istenmiştir.

Sanıkların Savunmaları:

Sanık Ali İpar ve Müdafii: Birinci gemi kotasının tahsisi şeklini gösteren talimat-namede yapılan değişikliğin müvekkili lehine yeni bir hüküm koymadığını, müvekkilinin Kulukundis firması ile yaptığı anlaşmaya göre Pacific Varrior firmasının se-kiz adede kadar gemi satın almasının, bu gemilerin finansmanının onlara, işletme ve navlun tedarikinin de Ali İpar'a ait bulunmasının kararlaştırıldığını, bahis mevzuu gemilerin bu suretle bedelsiz olarak mezkûr firma tarafından Ali İpar'a teslim edildiğini, Şirketin kurulabilmesi için gemilerin bir an evvel Türk bayrağı çekerek sefere başlaması gerektiğini, 2 Haziran tarihli talimatnamenin ikinci maddesi gereğince satın alınacak gemilerin asgari % 25 bedelinin peşin ödenmesi şart kılındığından bu kaydın satış mukavelesine konulduğunu, sonra şirketin kurulmasından vazgeçildiğinden bu gemiler Ali İpar tarafından satın alındığını Pacific Varrior firması, ortaklıktan vaz geçince birçok masraf yaptığı, bu gemilerin elinde kalmaması ve Bankalardan da kredi temin edememesi sebebiyle gemi bedellerinde tenzilât yapmağa razı olduğunu, Ali İpar'ın, gemi bedellerinin tamamını veya bir kısmını peşin ödemediğini, Ali İpar bilhassa haariçte tanınmış, itimat edilmiş bir iş adamı olduğundan muhtelif büyük firmaların kendisine kredi açabileceklerinin sabit bulunduğunu, Pacific Varrior firması ortaklarından Peter Moraites ile Elias J. Kulu Kundis hâdisenin bu şekilde cereyan ettiğini ve hiç bir bedel ödenmediğini teyid ettiklerini, Peter Moraites, Ankara'da bulunduğu sırada Amerika'dan kendisine çekilen ve dosyada örnek-

leri bulunan telgraflarda gemi bedellerinin ödenmediğini gösterdiğini, hattâ Pacific Warrior şirketinin müracaatı üzerine New-York Richmand mahkemesince Ali İpar aleyhinde ihtiyatı haciz kararı verildiğini,

Sanık Müdafileri Hakkı Uma ve Hamdi Üge taraflarından verilen 17/3/1961 ve ayrıca Hamdi Üge tarafından verilen 6/7/1961 günlü dilekçelerde de: Satış senetlerindeki “gemi bedellerinin tamamen ödenmiş olduğu” yolundaki kaydın alıcıyı tasarrufları da emniyet altına almak, satıcının alacaklısı olduğunu iddia eden üçüncü şahısların gemiyi haciz ettirme tehlikesinden korumak için ve beynelmilel teamüle göre konulmuş olduğunu, yoksa bu kaydın başlı başına tediye bir delili olamayacağını, birlikte sundukları bazı yabancı Hukuk Müşavirlerinin mütalâalarının da bu hususu teyid ettiğini,

Sanık Fatin Rüştü Zorlu, Adnan Menderes, Sebati Ataman, Hasan Polatkan, Hayrettin Erkmen ve Medenî Berk ile Fatin Rüştü Zorlu Müdafileri Orhan Cemal Fersoy ve Ertuğrul Akça, Sebati Ataman ve Hasan Polatkan Müdafileri Saffet Nezihi Bölükbaşı ve Hayrettin Erkmen Müdafii Orhan Babaoğlu da: Talimatname, İpar gemileri için değil, sadece kredi yolu ile gemi satın alınması ve döviz tahsisi işinin gemi seçme hey’etinden alınıp Koordinasyon Hey’etine bırakılması için değiştirildiğini, ortada vazifeyi kötüye kullanma suçunun unsurları mevcut olmadığını, bunlardan sanık Fatin Rüştü Zorlu ayrıca İpar gemileri ile ilgisi bulunmadığını,

Savunmuşlardır.

Delillerin tahlil ve münakaşası:

Sanık Ali İpar, Nezihi İpar (Argosy) gemisini 10/8/1959, Mehmet İpar’ı (Marta-gon) 28/8/1959 ve Virjinya İpar’ı da (Gulter) 4/9/1959 tarihlerinde satın almış ve bunlardan Nezihi İpar’a 10/8/1959 ve Mehmet İpar ile Virjinya İpar gemilerine de 5/9/1959 tarihlerinde bayrak çekme şahadetnameleri verilmiş ve Nezihi İpar gemisi New-York limanından, temin ettiği navlunla 23/9/1959 gününde Türkiye’ye mütevec-cihen hareket etmiş olduğu halde o tarihe kadar döviz tahsisi için müracaatta bulun-mayarak bu mesele gazetelere intikal edip münakaşa mevzuu halinde gelmesinden ve sanık Fatin Rüştü Zorlu’nun ısrarlı müdahalesi üzerine birinci gemi kotasının tah-sis şeklini gösteren talimatname değiştirilmek suretiyle gemi tahsisi rejiminin gemi seçme hey’etinden alınıp İktisadî Koordinasyon Hey’etine verilmesinden sonra ve 2/10/1959 tarihinde müracaatta bulunması dikkate calıp görülmüştür.

Bundan başka adı geçen sanık bu müracaatında Pacific Warrior firmasından Ne-zihi İpar’ı 100.000, Mehmet İpar ile Virjinya İpar’ı 91.071 ’rer Sterling’e satın aldığı-nı ve bedellerinin yüzde 25’nin peşin ödeneceğini bildirerek buna ait mukavelen-a-meleri de ibraz etmiştir. Mütchassis elemanlardan müteşekkil gemi seçme hey’eti ta-rafından, beynelmilel gemi alım satım fiyatlarını gösteren mecmualar da incelenmek

suretiyle yapılan incelemede, satıcı Warrior firmasının aynı tarihlerde Nezihi İpar'ı (57.500), Mehmet İpar'ı (53.000), Virjinya İpar'ı da (52.000) Sterlinğe satın almış olduğu tespit edilmiştir. Mühassıs bir iş adamı olduğunu söyleyen armatör sanık Ali İpar'ın bir kaç gün farkla bu gemileri 162.500 lira gibi yüzde 73'e tekabül eden büyük bir farkla satın aldığını bildirmesi ve bu yolda mukaveleler ibraz etmesi, bildirilen fiyatların doğruluğu ve ibraz olunan bahis mevzuu mukavelelerin ciddiyeti hakkında şüphe uyandırmıştır. Nitekim, gemi seçme hey'etinin tespit ettiği fiyatlara muvazi olarak Koordinasyon Hey'etinin 9/11/1959 tarih ve 590 sayılı kararında, Mehmet İpar ve Virjinya İpar'ın fiyatlarının 65'er ve Nezihi İpar'ın 80 bin Sterlinğ olduğuna dair verilen karar kendisine tebliğ edildiği gün 10/11/1959 tarihli mektupla müracaat edip satıcı firma ile bu fiyatlar üzerinde mutabakata vardığını bildirerek Pacific Warrior firmasının, mümessili ile bu hususta yaptığı 10/11/1959 tarihli yazılı anlaşmayı ibraz etmesi de bidayette bildirilen fiyatların hakikate uymadığını göstermiştir. Eğer bu üç gemi için bidayette gösterilen 282.142 Sterlinğ alış fiyatı doğru bulursa idi, satıcı firmanın Koordinasyon Hey'etince bu üç gemi için tayin edilen cem'an 210.000 Sterlinğe muvafakat etmemesi ve hemen aynı gün alelacele yaptığı bir anlaşma ile 72.142 Sterlinğ gibi oldukça büyük sayılabilen bir fiyat indirmesine yanaşmaması icap ederdi. Sanık Ali İpar, bunun sebebini mukni bir tarzda izah edememiştir.

Sanık, satış mukavelelerindeki yüzde 25 peşin ödeme şartının bayrak çekme şahadetnamesi alabilmek ve 2/6/1959 tarihli talimatnamenin ikinci maddesinde konulan şartı yerine getirmek maksadiyle konulduğunu, hakikatte bu gemileri satıcı firmadan teslim aldığı tarihte böyle peşin bir para ödemiş olduğunu ileri sürmüştür.

Gemi bayrak şahadetnameleri hakkındaki nizamnameye göre, aranılan şartlardan birisi de geminin mülkiyetinin iktisap edildiğine dair bir vesika ibraz etmekten ibarettir. Yoksa gemi bedelinin bir kısmının peşin ödenmiş olup olmadığının araştırılmasına lüzum yoktur. Gerçi, 2/6/1959 tarihli Resmî Gazete de yayınlanmış olan (birinci gemi kotasının tahsis şekli gösteren talimatname)nin ikinci maddesinde kredili gemi mubayaasında peşin olarak ödenecek döviz miktarı gemi bedelinin yüzde 25'inden az olamaz diye bir kayıt mevcut ise de bu kaydın bahis mevzuu mukaveleler yapılmazdan önce 15/7/1959 tarihinde kaldırıldığı da anlaşılmıştır.

Her ne kadar, dosyada sureti mevcut Nezihi İpar (Argosy) gemisinin 10/8/1959 tarihli satış mukavelesinde Ali İpar veya Transport'un bu gemi ve bunu takip edecek gemilerin satışı için her ne suretle olursa olsun peşin bir tediye yapmadığı yazılı ise de bundan sonra 27/8/1959 tarihinde Mehmet İpar (Martogan) gemisinin satışına ait olup sanık Ali İpar vekili Sekban Dara ile Pacific Warrior Şirketi adına Daniel J. Tobin arasında yapılan anlaşmada geminin teslimi anında 63.750 doların peşin olarak ödenmesinin şart koşulduğu görülmüştür. Gemi o tarihte sanığa teslim edilmiş olma-

sına ve konulan bu şarta nazaran sanık Ali İpar'ın bu miktar doları gemiyi teslim aldığı tarihte satıcı firmaya ödemiş olması gerekmektedir,

Pacific Warrior Şirketinin ikinci reisi Peter Moraites'in 23/8/960 ve sekreteri Eli-a's J. Kulukundis'in de 25/8/960 tarihlerinde New-York notari önünde yaptıkları beyanda, sanık Ali İpar veya İpar Transport Şirketinin, Nezihi İpar, Mehmet İpar ve Virjinya İpar gemilerinin mubayaasında yüzde 25 peşinat ödemediklerini, her ne kadar evvelce malî mes'uliyeti ve gemi temini kendilerine ve işletme işi de Ali İpar'a ait olmak üzere yabancı sermayeyi teşvik kanununa göre Türkiye'de bir Şirket kurmağı düşünmüşlerse de sonradan bundan vazgeçtiklerini bildirdikleri görülmüş ise de o tarihte böyle bir sözleşme yapıldığına göre resmî bir vesika ibraz edilememiştir. Yabancı bir şirketin, Türk mevzuatını incelemeden Türkiye'de böyle bir teşebbüse geçerek hiç bir teminat almağa lüzum görmeksizin milyonlarca lira değerindeki gemileri sanık Ali İpar'a teslim etmesi varid görülmemiştir. Kaldı ki Pacific Warrior Şirketinin, 18/1/1958 tarihinde henüz yeni kurulduğu ve bahis mevzuu gemilerin satışı tarihine kadar sanık Ali İpar'la ticarî ve malî sahalarda bir münasebeti de bulunmadığı anlaşılmıştır.

Denizcilik Bankası Genel Müdürlüğünün 21/12/1960 tarihli ve 1/332117060 sayılı yazısına bağlı olarak gelen selâhiyetli mütehassıslar tarafından tanzim olunan raporda beynelmilel gemi alım ve satımında cari usul izah edilmiş ve Bankanın, dış firmalardan satın aldığı gemilerin taksitleri için bonolar verdiği, bu bonolar Maliye Bakanlığı tarafından garanti edilmekle beraber ayrıca satın alınan gemilerle mevcut diğer gemiler üzerinde ipotek tesis edildiği, gemi alış verişlerinde satıcı firmanın mutlaka bir garanti arayacağı, hele dövizle ödenmesi lâzım gelen bu paranın döviz tahdidatı olan memleketimiz için de mutlaka garanti arayacağı, bundan başka gemi alım ve satımının, çok ciddi ve gemilerin vasıf ve fiyatlarını yakından takip etmekte olan Brakerler vasıtasıyla yapılmakta olduğu ve ayrıca gemi satın almak isteyen armatörün aynı zamanda dünya piyasasında satılmakta olan gemileri ve satış bedellerini yayınlayan meslek dergilerinden gemi satışlarını takip edeceği bildirilmiştir. Buna nazaran da, sanık Ali İpar'ın, değerleri yüzbinlerce Sterlinğe baliğ olan bu gemileri, Warrior firmasından satın alırken, firmanın bu gemileri kaçta satın almış olduğunu yayınlanan meslek dergilerini tetkik ve mütehassıs Brekerlere de müracaat etmeden aynı gün veya birkaç gün fasıla ile bu firmaya 162.500 Sterlinğ fark ödemiş olması kabule şayan bulunmamıştır.

Bütün bunlardan başka, soruşturma sırasında adı geçen sanığın yazıhanesinde üç mühim vesika elde edildiği anlaşılmıştır.

Gulter gemisinin, Pacific Warrior firması tarafından sanık Ali İpar'a satışına dair olup İstanbul 7.nci Noterliği tarafından tercüme ettirilen 4/9/1959 tarihini taşıyan vesikada "... Gulter adlı pervaneli tüccar gemisinin tek sahibi bulunan Pacific

Warrior Steamskip Corporation, 255.000 kanunî Amerikan Birleşik Devletleri parası olan dolara ve diğer kıymetli ve muteber karşılıklara mukabil, bunları işbu vesikanın imzalanması ve tesliminden evvel ödemiş olan ve bu vesikayı teslim aldığını, tamamen memnun, olduğunu kabul eden Türkiye’de İstanbul’da mukim bir Türk ferdi olan Ali İpar’a, onun mirasçılara, vasilerine, bunların vekillerine, varislerine ve tayin ettiklerine pazarlığı yapılarak bu vesika ile takviye olunan yukarıda zikredilen pervaneli tüccar gemisini bütün direkleri ile civarda, yelken, sandal, çapa, halat, kablo, mefruşat ve gemiye ait diğer bütün levazımatla birlikte sattığı” tespit olunmuş ve yine İstanbul 7.nci Noterliğinin 8/12/1960 tarih ve 24.473 ve yine 8/12/1960 tarih ve 14.474 numaralarında tercüme ettirilen vesikalarda Martagon ve Argosy gemilerinin de aynı suretle sanık Ali İpar’a satılmış olduğunun aynı firma tarafından beyan ve tespit edildiği görülmüştür.

Bunlara nazaran sanık Ali İpar’ın, bahis mevzuu gemileri Pacific Warrior firmasından satın aldığı ve bedellerini da Amerikan Doları olarak teslim anında tamamen ödediği tezahür etmiştir. Sanık Ali İpar’ın, 10/7/1960 tarihli Tercüman gazetesinde çıkan beyanatında “... Navlundan önce gemilerin mülkiyeti üzerimize geçmişti. Gemi-ler buraya gelmeden paraları yatırılmıştır.” dediği de görülmüştür.

Yukarıda bildirilen ve beynelmilel gemi alım ve satımında ki teamülî izah eden mütehasıslar raporuna ve Türkiye Denizcilik Bankasının bile hariçten satın aldığı gemilere ait bedellerin, verilen bonolardan başka Maliye Bakanlığınca garanti edilmesine ve ayrıca gerek satın alınan gemiler ve gerek Bankanın sahip olduğu diğer gemiler üzerinde satıcı firma lehinde ipotek tesis edilmekte olduğu anlaşılmasına nazaran, sanık Ali İpar ve müdafilerinin, satış senetlerinde ki “gemi bedellerinin tamamen ödenmiş olduğuna” dair olan kaydın beynelmilel bir teamülden ileri geldiğine ve bu gibi kayıtların satış senetlerine, satıcı firmanın alacaklılarının gemiler üzerinde haciz koydurmak imkânını bertaraf için konulmakta olduğuna dair savunmaları yerinde bulunmamıştır.

Yukarıda izah olunan delilere göre: Sanık Ali İpar’ın bahis mevzuu üç gemiyi Pacific Warrior firmasından ve bedellerini de bir suretle yurt dışına çıkarmış olduğu dövizlerle ödedikten ve bunlardan Nezihi İpar (Argosy) gemisi aldığı navlunla New-York limanından Türkiye’ye doğru hareket edip yola çıktıktan sonra bu vesile ile yurt dışına tekrar döviz çıkartmak maksadiyle Koordinasyon Hey’etine müracaatta bulunduğu, bidayette fiyatları yüksek gösterdiği, gemi seçme hey’etince yapılan incelemede gemilerin hakiki fiyatları tespit edildiğinde satıcı firma ile anlaşmış gibi gözükerek bu fiyatlara razı olduğu ve bu suretle tahsis ettirdiği 588.000 dolarla bunun faizi olan 5.512,50 doları harice transfer ettirmeğe muvaffak olduğu sabit bulunmuştur.

Diğer sanıklara gelince:

Sanık Ali İpar'ın bu gemileri satın aldığı, bayrak şahadetnamelerini istihsal ettiği ve hattâ bu gemilerden Nezih İpar'ın navlununu alarak New-York'tan Türkiye'ye hareket ettiği tarihlerde 2/6/1959 tarihli Resmî gazetede yayınlanmış olan "birinci gemi kotasının tahsis şeklini gösteren talimatname" hükümleri yürürlükte bulunmakta idi. Bu talimatnameye göre müracaatların gemi seçme hey'etine yapılması icap ediyordu. Döviz tahsis yetkisi de bu hey'ete ait bulunmakta idi, o tarihe kadar sanık Ali İpar, döviz muamelesi için gemi seçme hey'etine bir müracaatta bulunmamıştır. Şahit Kemâl Siber'in şahadetine göre bu İpar gemileri o zaman bazı dedikodulara yol açmış, bunların o tarihte mer'i bulunan bedelsiz ithal rejiminden temin edilip getirilmekte olduğu da söylenmişti. Bu vaziyette döviz tahsisi için gemi seçme hey'etinden bir karar alınması ihtimali zayıflamıştı. Nitekim gemi seçme hey'etinde Maliye Bakanlığı temsilcisi bulunan Hazine Umum Müdürlüğü Müşaviri Kemâl Siber duruşmadaki şahadetinde gemi seçme hey'etinden bu hususta müsbet bir karar çıkmıyacağını açıkça bildirmiştir. Yine Kemâl Siber'in ifadesine göre, İpar gemileri meselesinin Bakanlar Kuruluna kadar intikal ettiği, orada münakaşa mevzuu olduğu, Fatin Rüştü Zorlu'nun da gemi tahsisi rejimine itiraza başlayarak talimatnamenin değiştirilmesi lüzumunu ileri sürdüğü ve bunda ısrar eylediği ve sanık Adnan Menderes'in de sanık Fatin Rüştü Zorlu'yu desteklediği anlaşılmıştır. Bunun üzerine, Koordinasyon Hey'eti Başkan ve Üyelerini, teşkil eden sanık Sebati Ataman, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Hayrettin Erkmen ve Medenî Berk'in, ittihaz ettikleri 26/9/1959 tarih ve 504 sayılı kararla, sözlü geçen talimatnamenin değiştirilmesine karar verilmiş, bu karar dairesinde değiştirilip 30/9/1959 tarihli resmî gazetede yayınlanan talimatname ile döviz tahsisi işi, gemi seçme hey'etinden alınıp Koordinasyon Hey'etine verilmiş, gemi seçme hey'etinin yetkisi yalnız gemilerin teknik vasıfları ve fiyatları bakımından mütalâa beyanına hasredilmiştir.

Bu son talimatnamenin resmî gazetede ilânından iki gün sonra sanık Ali İpar müracaat ederek döviz talebinde bulunmuştur.

Buna göre, döviz tahsisi yetkisinin gemi seçme heybetinden alınıp bizzat Koordinasyon Hey'etine verilmesinin İpar gemileri ile ilgili bulunduğu anlaşılmıştır.

Bundan başka gemi seçme hey'eti Virjinya İpar gemisinin, Münakalât Bakanlığınca tayin olunan azami yaş haddine uymadığını tesbit etmiş ve bunu Raporuna açıklamış olduğu halde sanıkların, bunu nazarı itibare almayarak geminin satın alındığı tarihte mer'i bulunan ve sanık Ali İpar'ın lehinde olan mülga eski talimatname hükmünü ileri sürerek kabulüne ve döviz tahsisine karar vermişleridr. Binaenaleyh sanık Sebati Ataman, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Hayrettin Erkmen ve Medenî Berk'in, eski talimatnameninin yürürlükte bulunduğu tarihte satın alınmış olan İpar gemileri hakkında bir taraftan yeni talimatname hükümlerini uygularken yeni

talimatnamenin aleyhte olan hükümlerini ise ihmal ederek mülga eski talimatnamenin sanık Ali İpar'ın lehine olan hükmünü tatbikten çekinmedikleri hayretle görülmüştür.

Bu sanıklar duruşmada talimatnamenin değiştirilmesi sebeplerinden birisinin de peşinatsız ve kredi ile gemi satın alınmasını sağlamak olduğunu ileri sürerek peşinatsız ve kredi ile gemi mübayaasının faidelari üzerinde durmuşlardır. Halbuki bunların İpar gemilerine döviz tahsis ederlerken bu dövizlerin yüzde 75'inin peşin, geri kalan yüzde 25'inin ise bir sene içinde transfer edilmesine karar vermişlerdir. Bu da tutumlarını ve savunmalarında samimi bulunmadıklarını göstermesi bakımından ayrıca dikkate layik bulunmuştur.

Sanıkların izah ve münakaşa olunan bu fiil ve hareketlerinin vazifeyi suiistimal mahiyetinde olduğu neticesine varılmış, sanık Fatin Rüştü'ye vasıf değişikliğinden dolayı ek müdafaa hakkı verilmiştir.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Şalim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfi Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

GEREĞİ GÖRÜSÜLDÜ:

18 Esas sayıda kayıtlı bu dâvanın, Divanın 1 esas sayısında kayıtlı Anayasa'yı ihlâl dâvasıyla birleştirilmesine 20.12.1960 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Ferruh Adalı

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Nahit Saçlıoğlu

Üye
Vasfi Göksu

Üye
Nahit Hatipoğlu

Üye
Mehmet Çokgüler

TÜRK P.K. Ko. KANUNUNA AYKIRI HAREKET DAVASI KARARI GEREKÇESİ

Türk parası kıymetini koruma hakkındaki 1567 sayılı kanunun 6258 sayılı kanunla muaddel 3/A maddesine muhalefet suçundan Sanık Sabık B.M.M. Başkanı Refik Koraltan ve bu olay dolayısıyla görevini kötüye kullanmaktan sanık sabık Maliye Bakanı Hasan Polatkan haklarında Yüksek Soruşturma Kurulunun 16.10.1960 tarih ve 122/21 esas ve karar sayılı son tahkikatın açılmasına karar verilmiş bulunmakla Yüksek Adalet Divanınca yapılan açık duruşma sonunda aşağıdaki karar tesbit edildi:

Sanıklardan Refik Koraltan, senelerden beri hasta olan karısı için Almanyadan sıhhi malzeme getireceğinden bahsile 500 dolarlık bir tahsisin yapılmasını beyan ve teklif edilmesini emretmesi üzerine T.B.M.M'si Riyaseti Hususi Kalem Müdürü Bedri Akyüz tarafından bu ihtiyacı bildirir 11.11.1959 tarih ve 1776 sayılı bir tezkere-nin Maliye Bakanlığına yazıldığı, o zamanın Maliye Bakanı bulunan sanık Hasan Polatkan işin mahiyetini araştırmaksızın ve bilhassa Türk Parasının kıymetini koruma hakkındaki 14 sayılı kararnameye müstenit 47 sayılı tebliği 34 ncü maddesine göre sıhhi malzeme için Hazine Umum Müdürlüğünce permi müsaadesi verildikten sonra bir taahhünameye bağlanmasını önleyecek şekilde mezkûr tezkere altına 28.12.1959 tarihli (uygundur) meşrûhatını verdiği, (Dosya 1 , Ek 1) bilirkişinin duruşmada belirttiği veçhile tepeden inme bir döviz tahsisi ve kat'i bir talimat mahiyetinde bulunan bu meşruhat üzerine Ankara Kambiyo Müdürlüğünce 29.12.1959 tarih ve 004053/172-K-693 sayılı perminin tanzim edildiği, (Dosya 1 Ek 1/A) 500 doların bu şekilde tahsisinden sonra sanıklardan Refik Koraltan, Almanyanın Erlangen şeh-rinden Türkiye'ye gelip kendisini ziyaret eden Doçent ve Asabiye Mütchassısı Dr. Turan İtil'den hasta olan karısı için bir mürebbiye bulmasını rica ettiği, bir müddet sonra Almanyada iş ve işçi bulma kurumunda yapılan tetkiklerden sonra zuhur eden 50 tâlipten 8-10 mürebbiyenin fotoğrafları Dr. Turan İtil tarafından gönderilmesi üzerine Sanık Refik Koraltan bunlardan Matmazel Barbara Kunzke ismindeki hasta bakıcılık kursundan mezun, otelcilik Organisation mektebinden diploma almış ve İngilizce, Fransızca ve İtalyanca lisanlarına vakıf bulunan bir Avukatın kızını intihap ile ayda 250 Doych markın Almanyada göstereceği adrese gönderilmesine ve 250 Türk lirasının da Türkiye'de kendisine ödenmesine mütedair şartı kabul ederek keyfiyeti Hususi Kalem Müdürlüğü ifadeli 19.2.1960 tarihli bir mektupla bildirdiği (Dosya 1 Ek 3) ve aynı zamanda 15.3.1960 tarihinden 10.9.1960 tarihine kadar sekiz aylık tutarından yüz fazlasıyla 2100 Doych Markı Türkiye Merkez Bankası vasıtasıyla Dr. Turan İtil'e gönderdiği (Dosya 1 Ek 6) ve bir mukavelenameye bağlanan Matmazel Kunzke 13.2.1960 tarihinde Türkiye'ye gelerek Sanık Refik Koraltan'ın evin-

de işine başladığı şahit B.M.M. Riyaseti Hususî Kalem Müdürü Bedri Akyüz, Ankara Kambiyo Müdürlüğü Servis Şefi Seyfettin Çelebi, Ankara Kambiyo Müdürü Niyazi Ersun, Ankara Kambiyo Müdür Muavini Salih Özudoğru ve Ankara Kambiyo memurlarından Günay Demiray'ın şahadetlerinden, Dr. Turan İtil'in 28.5.1960 tarihli mektubunden (Dosya 1, bilirkişi ekleri Ek 9) Hususî Kalem Müdürü tarafından Maliye Bakanlığına hitaben yazılan 11.11.1959 tarih ve 1776 sayılı tezkere, 29.12.1959 tarihli permi, 5.9.1960 ve 23.9.1960 tarihli bilirkişi raporları ve dosya münderecatından, sanıklardan Refik Koraltan'ın hatıra defterinin 14.2.1960 tarihli kısmında (Barbara dün gece geldi, Alman, İngiliz, Fransız ve İtalyan dillerini ana dili gibi konuşuyor, yaşı 25, sarışın, gülbüz, terbiyeli ve zeki, uğurlu ve hayırlı olsun) ve 18.4.1960 tarihli kısmında ise (5000 lira Ziraat Bankası Merkez Müdürlüğündeki 18000 on sekiz bin küsur liralık mevduattan alarak Matmazel Barbara Kunzke'nin aylık maaşına mahsuben alınacak dövize verildi) mahiyetindeki yazılarından ve her iki sanığın ifadelerinden anlaşılmıştır.

Türk parası kıymetini koruma hakkındaki 14 sayılı kararnamenin 18 nci maddesine göre; Türkiye'deki hakiki veya hükmi şahısların hizmet karşılığı veya her hangi bir şekil ve suretle döviz üzerine muamele yapmaları memnûdur. Sanıklardan Refik Koraltan hasta olan karısı için sıhhi malzeme getireceğinden bahsile almış bulunduğu 500 doları bilahare Almanya'dan bir mukavele ile getirttiği Barbara Kunzke'ye hizmet karşılığı olarak tahsis etmesi ile Türk parası kıymetini koruma hakkındaki 1567 sayılı kanunun 6258 sayılı kanunla madde 13/A maddesine muhalif hareket etmiştir.

Türk Parası kıymetini koruma hakkındaki 14 sayılı kararnameye müsteniden çıkarılan 47 sayılı tebliğin 34 ncü maddesine göre, gayri ticarî mahiyette zat ve aile ihtiyaçları bakımından hariçten getirilecek ilaç vesaire gibi maddeler için kambiyo murakabe mercilerince 30 dolara kadar döviz verilebileceği, bu haddin fevkinde döviz tahsis talepleri Maliye Vekâleti (Hazine Umum Müdürlüğü) tarafından tetkik ve inta edileceği ve bu mercilerce alâkalılardan ithalatın fiilen yapıldığının tevsik edileceğine ve getirilecek maddelerin münhasıran zat ve aile ihtiyaçlarında kullanılacağına ve ticaret mevzuu yapılmayacağına mütedair bir taahhütnamenin alınması iktiza etmektedir.

Hâdisede, sanık Refik Koraltan'ın teklifi üzerine Hususi Kalem Müdürü tarafından tanzim ve tevdi kılınan sıhhi malzemenin ithali için 500 doların tahsis edilmesine mütedair 11.11.1959 tarihli tazkereyi sanık Hasan Polatkan mezkûr 47 sayılı tebliğin 34 ncü maddesine göre gerekli muamelâtın icrası için Maliye Bakanlığı (Hazine Umum Müdürlüğüne) göndermesi lâzım gelirken böyle yapmayarak bilirkişinin mütalâası ve şahit Günay Demiray, Salih Özudoğru ve Niyazi Ersun'un beyanları veçhile kat'i bir talimatı mahiyetinde ve (Döviz tahsis edilsin) mânasına gelecek

şekilde tezkere altına (uygundur) meşrûhatını koymak suretiyle mumalleyhten bir tahâhütname almaksızın Ankara Kambiyo Müdürlüğüne 500 dolarlık bir döviz tahsisine sebebiyet vermiş bulunmaktadır.

Sanık Refik Koraltan, gerek Yüksek Soruşturmadaki, gerek duruşmadaki müdafalarında; 14 seneden beri karısının ağır bir felce müptelâ olup ayrıca bir fıtık rahatsızlığı geçirdiğini ve keza geçen sene göğsünden kanser ameliyatı yapıldığını felçli hastaların taşınmasına elverişli araba vesair sıhhi malzemenin ithali bakımından Hususi Kalem Müdürü Bedri Akyüz'e 500 dolarlık dövizin temini için gerekli muamelelerin yapılması konusunda emir verdiğini ve bu dövizin bu sebeple kendisine tahsis olunduğunu, Almanya'nın Erlangen şehrinde Doçent ve Asabiye Mühassısı bulunan dostu Dr. Turan İtil kendisini ziyarete geldiği zaman karısının hastalığını ve evinin bu sebeple perişanlığını müşahade ettiğini ve arzu edildiği takdirde bir hemşire bulabileceğini bildirdiğini buna muvafakat etmesi üzerine Almaya'ya avdet ettiğinde, bu hususta yaptığı tetkikler neticesinde zuhur eden 50 tâlipten 8-10 mürebbiyenin fotoğrafları ve hâl tercümelerini gönderdiğini ve bunlardan İngiliz, Fransız ve İtalyan Linsanlarına vâkıf ve aynı zamanda hemşirelik şartlarını hâiz bulunan Barbara Kunzke'yi tercih ettiğini ve teklif olunan ayda 250 Doyç Markı vermeği kabul ederek mukaveleye bağladığını, sekiz aylık tutarı bulunan ve 500 doların karşılığı olan 2100 Doyç Markı, Hususi kalem Müdürü Bedri Akyüz tarafından Dr. Turan İtil'e gönderdiğini ve esasen Matmazel Barbara Kunzke karısının tedavisi maksadiyle getirilmiş bulunduğundan dolayı mevzuu bahis 500 doların bu işe tahsisinde kanunî bir mahzur görmediğini Bedri Akyüz'ün kendisine beyan ettiğini bildirmiş ve müdafii de mumaileyhden 500 dolar için bir tahâhütname alınmamış bulunmasına nazaran hareketinde Türk parası kıymetini koruma hakkındaki kanuna muhalefet mevcut bulunmadığını müdafaa eylemiştir.

Türkiye'de sanık Refik Koraltan'ın hasta karısının tedavi ve bakımında ehliyetli hemşireler mevcut iken hasta bakıcılık kursu da görse bile İngiliz, Fransız ve İtalyan lisanlarına vakıf bir Avukatın kızı bulunan Matmazel Kunzke'nin ücret mukabilinde Türkiye'ye getirilmesi, hastanın tedavisi gayesinden ziyade evin idaresi vesair hususlara marûf olduğu kolaylıkla anlaşılma ile beraber bu husustaki müdafaa bir an için kabul edilse dahi 500 doların lüzumu hakkında Maliye Bakanlığına Hususi Kalem Müdürü tarafından yazılan tezkerede mucip sebep olarak sıhhi malzeme ithal edileceği gösterildiği hâlde bilâhare bu dövizin Barbara Kunzke'nin hizmet karşılığına sarf olunması ve Türk Parası kıymetini koruma hakkındaki 14 sayılı kararnamenin 18 nci maddesindeki, Türkiye'deki hakikî ve hükmî şahısların hizmet karşılığı veya her hangi bir şekil ve suretle döviz üzerine muamele yapmaları memnu bulunduğuna mütedair serahatı karşısında, sanık Refik Koraltan'ın, hasta karısının tedavisi maksadiyle Barbara Kunzke'nin Türkiye ye getirilmesinde ve sıhhi malzeme

için alınan 500 doların bu işe sarf olunmasında kanunî bir mahzur bulunmadığına mütedair müdafaası kabule şâyan görülmemiş, bilhassa şahitlerden Bedri Akyüz'ün 500 doların Matmazel Kunzke nin hizmetinde sarf olunmasında kanunî bir mahzurun görülmediğini beyan edenin kendisi değil, bilâkis Sanık Refik Koraltan bulunduğunu bildirmek suretiyle müdafaanın bu kısmının da hakikat hilafı olduğunu tebarüz ettirmiştir.

Diğer taraftan, sanık Hasan Polatkan gerek Yüksek Soruşturmadaki (Dosya 1, ek 11), gerek duruşmadaki müdafaalarında sıhhi malzemenin ithali için 500 doların tahsis olunmasına mütedair Hususî kalem müdürü tarafından yazılan 11.11.1959 tarihli tezkerenin altına 28.12.1959 tarihli (uygundur) meşrûhatının konulmasından sonra tezkerenin Hazine Umum Müdürlüğü vasıtasıyla kambiyo merciine intikâl ettirilmesi ve o zamanki döviz mevzuatına göre icap eden formalitenin alâkalı mercilerince yerine getirilmesi lâzım geleceğini ve bu formalitelerin yerine getirilmemesinden kendisinin haberdar olmaması sebebiyle sorumluluk terettüp etmiyeceğini müdafaaya aylemiştir.

Şahit Ankara Kambiyo Memurlarından Günay Demiray, Ankara Kambiyo Müdürü Niyazi Ersun ve Ankara Kambiyo Müdür muavinlerinden Salih Özudoğru şahadetlerinde, Sanık Maliye Bakanı Hasan Polatkan tarafından 500 doların tahsis edilmesi lüzûmunu gösterir Hususî Kalem Müdürünün tezkeresi altına (uygundur) meşrûhatının verilmiş bulunduğu nazaran artık döviz mevzuatı gereğince icap eden formalitelerin tamamlanmasına lüzum olmadığını, (uygundur) meşrûhatı kat'i emir mahiyetinde olup hiç bir formalite aranmaksızın (döviz tahsis edilsin) mânasına geldiğinden dolayı doğrudan doğruya permi verilmesi lâzım geldiğini, esasen sanık Hasan Polatkan Mezkûr tezkerenin altına (usulüne göre uygundur) veya (usulü ne ise yapılsın) meşrûhatını vermiş bulunsaydı ona göre hazine umum müdürlüğünce gerekli formaliteler ikmâl edilmeden döviz tahsis edilemeyeceğini, tatbikatın bu merkezde bulunduğunu beyan etmelerine , bilirkişi raporu ile bilirkişinin duruşmadaki mütalâaları şahitlerin bu beyanlarını teyit eylemesine, bilhassa Hususî Kalem Müdürü tarafından verilen 500 doların tahsisine mütedair tezkerenin Ankara Kambiyo Müdürlüğünce verildiği sırada sanık Hasan Polatkan'ın telefonla Kambiyo Müdür Muavini Salih Özudoğru'ya (verilen müsaade uygundur, esasen Refik Koraltan'ın ailesi hastadır, derhal permi doldurulsun.) dediği bu şahidin şahadetiyle anlaşılmasına binaen sanık Hasan Polatkan'ın müdafaası yerinde görülmemiştir.

Sanık Hasan Polatkan keza duruşmadaki müdafaasında takdire müstenit döviz tahsis etmeğe selâhiyetli bulunduğunu, esasen hiç bir tebliğde Bakanın takdir selâhiyetini gösteren sarih bir hüküm mevcut olmadığını, Bakanın takdir dövizini vermek selâhiyeti 14 sayılı kararın 20 inci maddesinde yer aldığını ve orada Türkiye'ye girecek olan dövizlerin ne suretle sarf edileceği hususu, Maliye Bakanına verilmiş bir

hak olarak zikredildiğini ve müdafii de, 14 sayılı kararnamenin 20 inci maddesi umumî bir hüküm mahiyetinde bulunduğunu, burada Türkiye'ye girecek dövizlerin ne suretle tasarruf edileceği hususu Maliye Bakanına verilmiş bir hak olarak zikredildiğini, binaenaleyh kararnamede ve tebliğlerde şekli, tipi ve formalitesi tayin edilmiş tahsis şekillerinin dışında yapılmış bulunan tahsislerin takdire müstenit bulunduğunu ve böyle olduğu içindir ki (uygundur) ibaresi görülünce alâkalı memurlar takdiri tahsis olduğunu anlayarak formaliteyi yerine getirdiklerini ve müvekkilinin mezkûr hareketinde bir suç olmadığını müdafaa eylemişlerdir.

Bilirkişi Salih Gider, Divan'daki mütalaası veçhile, 47 sayılı tebliğin 34 üncü maddesine göre Maliye Bakanının döviz tahsis etmek selâhiyeti mevcut bulunmadığını, takdir dövizini kabul edilmesi için mevzuubahis maddede bir selâhiyet verildiğini gösterir bir sarahatin mevcut olması icap ettiğini, nitekim 30 sayılı bedelsiz ithalât tebliğinin 33 üncü maddesinde Bakana böyle bir takdir hakkı tanınmış olduğunu, buna göre dışarıda tekevvün eden bir döviz dolayısıyla Bakan isterse buna bedelsiz ithalât müsaadeleri verilebileceğini ve mezkûr maddede (Maliye Bakanının hakkı mahfuzdur) denildiğini beyan etmiş, gerek bu mütâlaaya ve gerek dosya münderعاتına göre sanık Hasan Polatkan ve müdafinin bu hususa mütedair müdafaaları kabul e şâyan bulunmadığı netice ve kanaatına varılmıştır.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfi Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

Yb.

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

1- Sanık Altemur Kılıç hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve başka sebeple tutuku vey hükümlü değilse salıverilmesi için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına,

2- Diğer Sanıklara gelince:

İddiaya göre, Radyo, Anayasayı ihlal suçunda bir vasıta olarak kullanılmıştır. Yayınları da Anayasayı ihlâl suçunun vakıalarını teşkil etmektedir. Sanıkların, fiilin bu mahiyetini bildikleri, sanık Adnan Menderes ile Fatin Rüştü Zorlu bizzat işledikleri gibi bu radyo davasında sanıklar arasında gösterilmeyen Anayasayı ihlâlden diğer sanıklar radyonun Anayasayı ihlâlde vasıta olarak kullanıldığını ve yayınlarının mahiyetini bilecek mevkidedirler.

Bu itibarla bu davanın 1 esas numarasında kayıtlı Anayasayı ihlâl davasıyla birleştirilmesi iktiza eder. Bu suç, müstakil bir suç olarak mütalâa edilemeyeceğine göre vasıf değişikliği de bahis konusu değildir. Binaenaleyh; Esasın 20 numarasında kayıtlı bu davanın 1 esas numarada kayıtlı Anayasayı ihlâl davasıyla birleştirilmesine 26.12.1960 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Nahit Saçlıoğlu

Üye
Cahit Özden

Üye
Adil Sanal

Üye
Ali Doğan Toran

Üye
Kemal Gökçen

Üye
Mehmet Çokgüler

Radio Davası Kararı
Gerekçesi

Sabık Başbakan Adnan Menderes ile sabık devlet bakanları Fatin Rüştü Zorlu, Mükerrrem Sarol, Emin Kalafat, Celâl Yardımcı ve Basın-Yayın Turizm Bakan ve vekilleri Sıtkı Yırcalı, Abdullah Aker, Halûk Şaman ve eski Basın-Yayın Turizm Umum Müdürü Altemur Kılıç haklarında Yüksek Soruşturma Kurulu tarafından yapılan soruşturma sonunda adları geçen sanıkların, Devlet Radyosunda;

A- Muhalefete mensup milletvekillerine küçültücü ve haysiyet kırıcı sözlerle tecavüzlerde bulunmak,

B- Muhalefetin Basın toplantılarında yaptıkları konuşmaları, gazetelerde çıkan tenkitleri ve muhalefet milletvekilleri tarafından Büyük Millet Meclisine verilmiş olan soru önergelerini cevaplandırmak,

C- D.P. İktidarını tutan bazı gazetelerdeki muhalefete çatan ve D.P. icraatını öven makele ve yazıları aynen yayınlamak,

D- Yatan Cephesine iltihaklara ait listeleri okutmak,

E- D.P. nin propagandasını yapmak,

F- D.P. Grup toplantılarını ilân etmek,

G- Kanunen muhalefete tanınmış olan Radyoda konuşma hakkını kaldırmak,

H- 27.10.1957 tarihinde yapılan milletvekilleri seçiminde henüz oy verme müddeti bitmediği halde, oylarını kullanmamış olan seçmenleri tesir altında bırakarak oylarını D.P. lehine kullanmalarını sağlamak maksadiyle D.P. nin kazandığı bazı yerlerdeki sandık tasnif neticelerini ilân etmek,

İ- Devlet Radyosunu tek taraflı kullanarak D.P. nin organı haline getirmek,

Suretiyle demokrasi ve Cumhuriyet prensiplerine aykırı olarak devletin, tek bir fert veya demokrat partinin bir zümresi tarafından idare edilmesini sağlamak ve memlekette bir dikta rejimi kurmak istediklerinden bahsile haklarında Türk Ceza Kanununun 64 ve 142/2 nci maddelerine tevfikân Yüksek Adalet Divanında son soruşturmanın açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan açık duruşma sonunda dosyadaki bütün kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüldü.

D.P. kurucuları ile Demokrat Parti lideri sanık Adnan Menderes ve arkadaşlarının muhalefette bulundukları yıllarda Radio neşriyatı hakkında savundukları fikir ve mütalâalarla iktidara geçtikten sonra bu husustaki tutumlarının, dava konusu ile ilgili bulunduğundan kısaca gözden geçirilmiştir:

I- Muhalefette bulunduğu devredeki tutumları:

A- D.P. Genel Başkanı Celâl Bayar'ın:

I- 27.6.1947 tarihinde Sivas'ta yaptığı bir konuşmada: "... Radio halkın para-

sıyla kurulmuştur tek taraflı kullanılmaması icap eder. Bir gazetede aleyhine çıkan bir yazıyı vatandaş aynı sütunda tekdiz hakkına maliktir. Radyoda ise buna imkân yoktur...”

2- İmzasını taşıyan 24.7.1947 tarihli beyannamede “partiler arasında gözetilmesi icab eden eşitlik hakları gereğince meselâ radyodan muhalefetine iktidar gibi faydalanma hususları bu cümleden olarak zikredilmiştir.”

3- Tasvir gazetesinin 1.9.1947 tarihli nüshasında çıkan beyanatında, “baskı yok, fakat ajanstan istifade edemiyoruz. Baskı yok, fakat radyo ile millete hitap edemiyoruz..”

4- 6.1.1948 tarihinde Adana’da yaptığı konuşmada: “talebimiz üzerine bizimde radyodan istifade ettirilebileceğimizi söylediler. Yaptıkları nedir bilirmisiniz? Dört senede bir saat konuşmamıza müsaade edilecek. Oda hükûmet tarafından kontrol edilmek şartı ile. Görüyorsunuz ki bu gibi meselelerden bile hep kendilerini düşünmektedirler. Bütün memleket meselelerinin mütalâasında verdikleri hal sureti kendilerinin her ne suretle olursa olsun ebedî olarak iktidarda ve ikbalde kalmalarını sağlayacak mahiyette tecelli etmektedir...”

B- Sanık Adnan Menderes’in:

1- 13.6.1943 tarihinde Yenipazardaki konuşmasında ‘seneler senesi C.H.P. iktidarın alelade icraatını bile gürültülü propogandalara vesile yapmıştır. Millet parası ile çalışan radyolarda bir taraflı olarak mütemadiyen kendilerini methettirmek yolunda türlü gürültüler ve gösteriler yapagelmışlerdir..”

C- D.P. Genel Başkan vekili Fuat Köprülü’nün:

1- Kuvvet gazetesinin 28.7.1947 tarihli nüshasında yazdığı yazıda: “Zamanın Başbakanının, Demokrat Partiyi ilgilendiren bir konuşmasının radyoda yayınlanması üzerine buna karşı demokrat partinin verdiği cevabın radyoda okunmamasını ele alarak demokratların en tabii bu taleplerinin rededildiğini, demokrat partinin sesinin radyoda duyurmamak hususunda ısrar edildiğini kaydettikten sonra “bütün gazeteler hükûmet inhisarında olmadığı için matbuat kanununda hücumu uğruyan tarafın müdafaasını yine aynı sütunlarda yaymasını temin edecek hükümler vaz eden hükûmet, inhisarında bulunan tek radyo için bütün dünyaca kabul edilen bu prensibi kabul etmemekte neden bu kadar inat ediyor. Muhalefetin radyoda hakkı yok mudur?...”

2- Kuvvet gazetesinin 20.4.1947 tarihli nüshasında yazdığı yazıda, “Demokrat Partinin ilk kurulduğu bugünlerde partinin yer yer kurulan şubeleri hakkında Ankara Radyosunda kısa haberler neşrine imkân bırakılmıştı. Lâkin aradan bir iki hafta geçince bu haberlerin neşrine birden bire sen verildi. Ve müteaddit teşebbüslerimize rağmen buna imkân bulunmadığı bildirilerek bu hususta türlü sebepler ileri sürüldü. Devlet radyosunun sadece hükûmet partisinin inhisarında olduğunu açıktan açığa

gösteren bu vaziyet halâ devam etmekte, hatta bu propogandacılık gayreti günden güne daha artmaktadır. Fransa ve İngilteredeki umumi seçimler sonunda Paris ve Londra radyolarında bütün partilerin mümessillerini ayrı ayrı dinlemiştim. Bir o vaziyeti birde bizdeki vaziyeti mukayese edince bunlardan hangisinin demokrasi prensiplerine uygun olduğu hakkında hüküm vermek hiçte zor değildir. Radyo neşriyatını yalnız hükûmet partisinin sıkı inhisarı altında tutarak muhalefetin sesine orada yer vermiyen memleketler, demokrasiden bahsetmeğe hakları olmıyan ve totaliter bir rejim altında bulunan hürriyetsiz memleketlerdir.”

3- Kuvvet gazetesinin 20.4.1947 tarihli müşhasında, devlet radyosu hükûmet inhisarı altında başlıklı yazdığı yazıda” demokratik prensiplere sadık olduğunu iddia eden bir hükûmetin ilk yapacağı şeylerden biri muhalefetin hertürlü neşir ve propoganda’dan istifadesine imkân bırakmaktır. Bu gün bütün dünyada matbuat kadar hatta belki ondan daha mühim bir neşir, telkin ve propoganda vasıtası olan radyoyu kendi inhisarında tutan ve muhalefetin ondan faydalanmasına imkân bırakılmıyan bir hükûmetin hatta şeklen olsun kendisinin demokratik prensiplere taraftar olduğunu iddia etmesine imkân yoktur. Bugün yeryüzünde hiçbir demokrat memleket gösterilemez ki onun radyo istasyonlarından muhalefetin sesini yükseltmesin. Muhtelif şirketler tarafından kurulmuş muhtelif radyo istasyonlarına malik olan memleketlerde her partinin bunlardan istifade etmesi pek kolaydır. Fakat bizde olduğu gibi ancak bir tek devlet radyo istasyonu bulunduğu takdirde hükûmetin en kuvvetli bir propaganda vasıtasını yalnız iktidar partisinin inhisarında tutmıyarak muhalefetinde bundan faydalanmasına imkân vermesi icab eder.”

4- 20.4.1947 tarihli Kuvvet Gazetesinde” Millî bütçeden milyonlarca lira tahsisat alan devlet radyosunun hükûmet partisine çığırtkanlık hizmeti yapması ve buna mukabil muhalefet partisine burada sesini duyurmak imkânını vermemesi doğrumudur? Devlet radyosu tamamilе tarafsız kalmak ve parti propagandalarına yer vermemek gibi bir prensip kabul ederek buna sadakatla riayet eyliyecek olursa buna birşey dememez. Fakat tek taraflı propogandacılık demokratik esaslara asla uymıyan çirkin bir harekettir.”

D- D.P. kurucularından Refik Koraltan’ın:

1- 24.5.1949 tarihinde Büyük Millet Meclisinde: “Hükûmet teşkilâtı içerisinde bulunan ve ayrı ayrı mes’uliyet almış bulunan unsurlar ticarî sahada, iktisadî sahada, ilmi sahada kendi noktayı nazarlarına göre, yani programlarının esaslarına göre istediği şekilde, istediği saatte istediği kadar radyo ile neşriyat yapmaktadır. Zaten iktidarda bulunan siyasi parti kendi maksadını, kendi düşüncesini, kendi programını istediği şekilde yapmakta berdevamdır. Hal ve fiil bundan ibarettir.

O halde şimdiye kadar kanunla konulan hüküm ile henüz iktidarda bulunmıyan ve kendi programları dahilinde faaliyetlerini tevsi etmek, inkişaf ettirmek zorunda

bulunan partiler için yeni baştan ve tamamı ile demokrasi esaslarına aykırı olarak bir kayıt konmaktadır. Demokrasi esasına aykırı olduğu kadar doğrudan doğruya Anayasamızın vatandaş hak ve hürriyetlerine taallük eden ve beşinci fasılda sayılan düşünme, söyleme, yazma gibi esaslı hürriyet mefhumlarınınada aykırı bulunmaktadır. Bu itibarla değil seçim zamanlarına münhasır ve mukayyet olmak üzere onbeş dakika konuşmayı ve bu konuşmanın da daha bir takım sıkı kayıtlarla bağlanmış bulunması sadece böyle bir hüküm bugünkü zihniyetin içine katılması dahi arkadaşlar samimiyet ifade etmez Ne olur? Ekseriyette bulunan bir partinin ve ekseriyete dayanan bir hükümetin kendi noktayı nazarlarını hermeye mal olursa olsun dikte ettirmek manasına gelir. Diğer partiler yani ekalliyet partileri zannedilen partilerin kanaatları ve fikirleri ki, bunlar, umumi efkârın hemen büyük çoğunluğu ile kabul edilmiştir. Yayılma sahasından uzak kalır ve bu güne kadar vaziyet böyle devam edegelmiştir. Bu itibarla Anayasa hükmüne tamamen aykırı olan ve tamamen antidemokratik mahiyette bulunan bu hükmün, bu kanunda yer almasını şiddetle reddiyoruz. Aynı zamanda bugün, sözde tutmaya çalıştığımız demokrasi zihniyetine de külliye zararlı bulunmaktadır.”

E- D.P. Milletvekili, Fikri Apaydın'ın, muhalefetin seçim zamanlarında yapacakları konuşmaların önceden tarafsız bir heyetin kontrolüne tabi tutulması hakkındaki teklifi Büyük Millet Meclisindeki müzakereler sırasında, şiddetle reddederek “sansür ister idari, ister askeri veya adlî makamlar tarafından kullanılсын yazı ve düşünce hürriyetini tahdid eden bir vasıttan başka bir şey değildir:

İngiltere ve Kanada'da radyo ile yapılacak neşriyatın neşirden evvel sansüre tabi tutulması usulü mevcut olsa bile bizde Anayasanın teminat altına aldığı yazı ve düşünce hürriyetini mücerret bu sebebe dayatarak tahdid etmeğe kimsenin hakkı yoktur...”

Dedikleri ve demokrat parti iktidara gelince bu prensiplerin tahakkuk ettirileceğini vait ve ilân ettikleri görülmüştür.

B- Demokrat partinin iktidara geldikten sonraki tutumu:

A- Seçim zamanlarında muhalefet partilerine radyoda konuşma hakkı tanıyan 5545 sayılı kanunun 45-48 nci maddelerinin kaldırılması hususunda sanık Fatin Rüştü Zorlu'nun devlet Bakanı ve Başbakan yardımcısı, Mükerrer Sarol'un Devlet, Celâl Yardımcının Maarif, Sıtkı Yırcalı'nın İktisat ve Ticaret ve Emin Kalafatın'da Gümrük ve İnhisarlar Bakanı olarak dahil oldukları Sanık Adnan Menderes Hükümet tarafından hazırlanan bir lâyiha Büyük Millet Meclisine sevk edilmiş ve gerekçesinde de âmm hizmetine tahsis edilen ve devlet sesini aksettirmesi icab eden devlet radyosundan seçim propogandası vesilesile Devlet Otorite ve emniyetini zaafa uğratacak ve siyasi ahlâkı bozacak mahiyette konuşmalara müsaade edilmesinin memleket menfaatlerine aykırı olduğu. esasen açık ve kapalı yer toplantılarında ko-

nuşmalar, afişler, matbualar vesair vasıtalarla kâfi miktarda seçim propogandası yapılabildiğine göre devlet hizmetine ayrılan radyonun ayrıca bir seçim propoganda vasıtası olarak kullanılmasında hiç bir zaruret görülmediği beyanı ile bahis konusu hükümlerin kaldırıldığı ileri sürülmüş ve hükûmet lâyihası, Dahiliye, Adliye ve Teşkilâtı Esasiye Encümenlerinde, devlet radyosunun siyasi partiler arasında seçim mücadelesine alet olarak kullanmaktan kurtarılmasının uygun olduğu gerekçesiyle kabul edilmiştir. Sanık Adnan Menderes'in, bu lâyihanın Büyük Millet Meclisinde müzakeresi sırasında, muhalefette iken müdafaasını yaptığını ve yukarıda hülâsa edilen prensipler hilâfına olarak "getirdiğimiz tasarı hiçbir partinin lehine ve hiç bir partinin aleyhine mütevecih değildir. Bu sadece ahlâkiliği ve memlekette manevi huzuru temine matuf olmanın ötesinde en küçük bir gaye dahi takip etmemektedir... Onlara göre radyodan istifadeden mahrum edilecek olurlarsa Hüdânekerde ne olurmuş? Memleket zulmete girermiş; demekki radyonun mevcudiyetinden evvel Amerika'da, Nede İngilterede seçim ve propoganda yoktu, işler milletçe malûm olmuyordu. Kendi faraziyelerine göre radyonun icadından evvel yapılan seçimler hakkında butlan sebepleriyle malûl idiler demek lâzım gelir.

Biz radyo bahsinde vaktiyle itiraz ettik İtirazımız radyodan kayıtsız ve şartsız kendi Ulus gazeteleri gibi istifade etmemeleri hususu hakkında idi. Kendileri Radyoyu kurulduğu gündenberi istedikleri şekilde istismar ettiler, radyoyu bizde kullanmıyalım, sizde kullanmayın dedik. Onlar kullanmadığı takdirde bizde elbette böyle mubalatsızca kalmanın ruhlarımızda açtığı acısını duymazdık. Fakat radyo sabahdan akşama o kadar kötü bir şekilde kullanılıyordu ki bizde dörtte bir nisbetinde kullanmak hakkını veriniz talebinde bulunduk. Reddettiler ve yalnız seçim zamanına münhasır olmak üzere verdiler Eğer seçim propoganda ile kazanılmak icab etseydi Halk Partisini tebrik etmek gerekirdi. Halk partisi o derece kesif ve çeşitli bir propoganda faaliyetine girişti. 1951 ara seçimleri propoganda bakımından yüzde yüz demokrat parti aleyhinde idi...

Şimdi bu radyodan kaldırdığımız konuşma hakkı nasıl bir haktır? Dört senede bir kullanılacak bir hak, Çıkacak orada bir iki lâf söyliyecekte bilhassa burada olduğu gibi tahrifat yaparak konuşacak, bu kaleminden kan damlıyan arkadaşımız bu şekilde on dakika konuşacak ve demokrat partinin dört senelik idaresinin bu gün köylere kadar nüfuz eden çalışmaları ortadan silinecek ve devlet çabında tâ uzak şubelere kadar yayılmış o işler millet tarafından görülmeyecek, takdir olunmayacak, sadece radyo da on dakika konuşmakla bütün işler olup bitecek, buna imkân yoktur. İşte muhalefetin elinden alınan böyle bir silâhtır. Fakat onlara göre bundan sonra muhalefete kelime-i şahadet getirmek düşmektedir...

Yeni mevzuata göre radyoda demokrat parti konuşmayacak. Başka partilerde, Halk Partisinde konuşmayacaktır. Buna itiraz eden yoktur. Hükûmet halka icraatını

söyler, fakat objektif olarak söyler diyorlar... İki partide radyoda konuşmıyacaktır. Fakat Hükûmet parti değildir. Vakıa hükûmet bir partinin içinden çıkar. Fakat hükûmet olduktan sonra o büsbütün başka bir teşekkül haline gelir...

Devletin bir vasıtası başına yalnız onları değil, bütün partileri bir müddet için getirmemek zaruret haline geldi... Radyoda konuşmanın, meydanlarda konuşmanın adabını öğrenelim ondan sonra hak isteyelim. Bu gün muhalefet partileri işte bu sepetten devlet radyosunu kullanmaktan mahrumdurlar."

Diyerek evvelce muhalefette iken savunduğu demokratik prensiplerin tamamen aksini müdafaaya kalkışmış ve neticede açık oya konan lâyiha 293 demokrat partili milletvekillerinin verdikleri oyla kabul edilerek seçim zamanlarında muhalefetin radyoda konuşma hakkı kaldırılmış ve sanık Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Mükerrrem Sarol, Emin Kalafat, Celâl Yardımcı, Sıtkı Yırcalı ve Abdullah Aker'in lâyihanın lehinde oy verdikleri, diğer sanık Halûk Şaman'ın ise oya iştirak etmediği anlaşılmıştır.

B- Radyo gazetesi saatlerinde yapılan ve metinleri elde edilen yayımlar:

Sanık Adnan Menderes'in, 7.4.1960 tarihli demokrat Parti grup toplantısındaki "ben, radyodaki konuşmaların hepsini kendi masamda elimle yazıp hazırlıyorum, herkes biliyor. Küçük iş mi radyoda böyle konuşmak, küçük gibi görüyorsanız çıkın yapında görelim." Tarzındaki konuşmasına, duruşma zabıtnamesinin 25 ve 63 ncü sahifelerindeki beyanlarına ve şahit Muslih Fer, Refik Ahmet Sevengil, Burhan Belge, Hadi Hüsman, Münür Müeyyet Berkman, Sabahattin Metya, Fethi Kardeş ve Hikmet Münür Epcioğlu'nun şahadetlerine nazaran, metinleri ya bizzat sanık Adnan Menderes tarafından yazılıp hazırlanan ve bazanda verdiği direktif ve notlar daire-sinde Burhan Belge ile diğer sanık Fatin Rüştü Zorlu tarafından yazılarak Radyo gazetesi saatlerinde okunan radyo gazetesi yayınlarının İncelenmesinde

1- 14.1.1959 tarihinde radyo gazetesi saatinde: Halk Partisi Kurultayının pazartesi gününden beri toplantı halinde bulunduğu ve bu toplantıda bazı hatiplerin alkış toplamak hevesiyle taşıdıkları mebusluk sıfatının gerektirdiği mes'uliyeti idrak etmeden ulu orta söz söyledikleri ileri sürüldükten sonra bu sözlerle en seviyesiz propaganda edebiyatının, yalan ve iftiraya istinat eden örneklerinin verilmiş olduğu kaydedilmekte ve "demokrat parti iktidarının müsbet işlerinden hiç birine temas etmek cesaretini gösteremiyenler önlerinde toplanmış bir kalabalık görünce kendilerinden geçmekte ve seviyelerine yakışır bir takım hezeyanları sıralamaktadırlar" diye yazıldığı,

2- 14.4.1959 tarihli radyo gazetesinde: Şemsettin Günaltay'ın 1.1.1959 tarihinde yaptığı bir konuşmanın ele alındığı ve mumaileyhin bu hareketinin vatanseverlik hisleriyle telif edilemeyeceği ileri sürülerek kendisine ağır hücumlarda bulunulduğu,

3- 2.5.1959 tarihinde: Halk Partisi mebuslarından bazılarının Ege bölgesinde yaptıkları seyahat bahis konusu yapılarak “onlar milletimizi rahat ve huzur içinde bırakmamak ihtirası içindedirler. C.H.P. idarecilerinin tutumu milli iradeye karşı gelmektir. Denildikten sonra Hlak Partisi liderinin, milli mücadele sırasında düşman başkumandanının kılıcını kendisi teslim alıp Atatürk’e vermiş olduğu yolundaki beyanı dolayısıyla bazı izahlarda bulunduktan sonra bu beyanın “ gerek politika unsurları ve gerek milli mücadele hatıraları itibariyle baştan başa hakikatin dışında bir mahiyet ve hususi maksat” taşıdığı,

4- 3.5.1959 tarihli radyo gazetesinde: Halk Partisi mebuslarının Ege seyahatına temas edilerek bu hareketin “memleketin huzur ve âsayaşına bir kasıt” olarak vasıflandırıldığı ve halk partisi liderine hücumlarda bulunulduğu ve demokrat parti icraatının övüldüğü,

5 - 24.7.1959 tarihli radyo gazetesinde: Yine muhalafete ve muhalefet liderine ağır bir lisanla sataşıldığı,

6- 28.7.1959 tarihli radyo gazetesinde: Yine Halk partisine şiddetli bir lisanla hücum edilmekte “iktidarı değil, hizmeti hakir gören, red ve inkârı siyasi programlarının birinci maddesi olarak ilân eden ve her türlü memleket meselelerini ihtiras politikalarının mücadelelerine alet etmek isteyen Halk Partisinin her iddiası mesnetsizdir... Muhalefetin tutumunda daima tezatlar ve bozguncu bir ruh hâkim olagelmıştır.” diye yazıldığı ve 4.11.1957 tarihinden 5.7.1959 tarihine kadar yapılan seçimlerde demokrat partinin kazandığı muhtarlık ve belediye Meclisi azalıkları rakamlarla bildirildiği ve halk partisinin kazanmış olduğu seçimlerle mukayesesi yapıldıktan sonra demokrat partinin üstünlüğü üzerinde durulduğu,

7- 2.8.1959 tarihli radyo gazetesinde: Muhalefete mensup milletvekillerinin iktisadî konulardaki tenkitlerine cevap verildiği, bunların “memleketi baştan başa en sür’atli bir tekâmüle kavuşturan hükûmet icraatı ve iktisadî kalkınma eserlerini” kötü göstermeğe çalıştıklarının ileri sürüldüğü,

8- 12.8.1959 tarihli radyo gazetesinde: Yine Halk Partisine hücumlarda bulunulduktan sonra bu partinin, “milli iradenin tecellisine karşı hınç duyan bir zümre partis”i olarak vasıflandırıldığı ve “şimdiye kadar bütün siyasi faaliyetlerinde ya vatan-daşları ve umumî efkârı aldatacak yalan propogandalara baş vurmak, yahut cebir, baskı ve tahakküm yolları ile kendilerini zorla kabul ettirmenin yollarını araştırdıkları ve Kasım Gülek’in Karadeniz seyahati esnasındaki (İktidara gelirsek nereden buldun) kanununu çıkaracağız sözünde ele alınarak “muhalefetin kin kundakçılığı uğruna ortaya atmak istediği bu silahın geri tepmeye müsait” olduğu beyan edildikten sonra”: bu sözlerin yıkıcı bir propogandanın gıdası olarak vatan sathına yayılmak istendiği” ileri sürüldüğü,

9- 13.8.1959 günlü radyo gazetesinde: demokrat partinin yaptıkları işlerin izah

edildiği ve eski devirdekilerle mukayeseler yapıldığı ve muazzam kalkınma hareketlerinin uzun uzadıya övüldüğü,

10- 14.8.1959 tarihli radyo gazetesinde: Yine halk partisi idarecilerine sataşıldığı, onların soğuk harpçi, tahrikçi ve milleti birbirine, düşman etmekle itham edildiği ve ayrıca Kasım Gülekin şahsına da hücum edildiği,

11- 16.8.1959 tarihli radyo gazetesinde: Kasım Gülek'in, Halk Partisine mensup 30 millet vekili ile Karadeniz bölgesinde yaptığı seyahatin sona erdiğine işaret edildikten sonra adı geçen toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu aleyhindeki konuşması bahis konusu edilerek bu hareketinin "milli iradeye karşı cephe almak, vatandaşları tehlikeli bir telkin altında bırakmak, kanunların meşruiyeti hakkında şüpheler uyandırmak, vatandaşları milli iradenin timsali olan Büyük Millet Meclisine karşı tahrik etmek" manasına yorumlandığı ve bundan başka demokrat parti iktidarı ve eserlerinin övüldüğü ve "memleketin tam bir kalkınma içinde bulunduğu, bütün bir memleketin muazzam bir şantiye haline getirildiği" iddia edildiği,

12- 26.8.1959 tarihli radyo gazetesinde: Demokrat parti iktidarının bazı yolsuzluklarını tenkit edenlerin "soğuk harpçi, tahrikçi ve iftiracı" olarak itham edildiği ve "seçimle aldatamadıkları halk efkârını aldatabiliyoruz diye kendilerini zararlı olduğunu bile bile korkunç bir cereyana kaptırdıkları ileri sürüldüğü ve yine muazzam iktisadî ilerlemelerden, ihracatın geliştiğinden ve bütçelerin varidat fazlası ile kapatıldığından bahsedildiği,

13- 1.9.1959 tarihli radyo gazetesinde: Halk partisi Genel Sekreterine, (memlekette devlet radyosundan başka birde fıslıtı ve millet radyosu bulunduğu demokrat partinin devlet radyosuna el koyduğu) yolundaki bir konuşması dolayısıyla şiddetli ve ağır hücumlarda bulunulduğu ve "... Nasıl olurda kendi tezviratına millet radyosu adını verebiliyor. Genel Sekreter sanıyor ki teşrii masuniyeti bulunduğu için dilediği şekilde tezvirat yapabilir. Teşrii masuniyet, bir takım tezvir ve iftiralarla millet ahlâkını bozmak için kullanılamaz... Bir partinin mes'ul azası devlet radyosunu dinlemeyiniz demek cür'etini ve açık söyliyelim siyasi terbiye ve hafif meşrepliğini gösterebiliyor." denildiği,

14- 13.9.1959 tarihli radyo gazetesinde: Muhalefete mensup bir grubun İmroz'da (yakında iktidara geleceğiz) tarzındaki sözleri geniş bir tefsire tabi tutularak bu sözlerin vatandaşları "isyan ve ihtilâle teşvik" manasına geldiği ileri sürüldüğü ve yine muhalefetin (hesap soracağız) sözü üzerinde de durularak ağır ithamlarda bulunulduktan sonra "... bu neviden tabyalara başvuranlar, demokratik idarenin masun hürriyetler havası içinde teorisi usullere baş vuran totaliter teşekküllerdir, komünistlerdir." denildiği,

15 - 1.10.1959 tarihli radyo gazetesinde: Halk Partisine, iktidara geldiğinde bir hukuk devleti kuracağına, hakim teminatını ve basını hürriyetini tahakkuk ettireceği-

ne dair yayınladığı tebliğ ele alınarak, şiddetle çatılmakta ve “onun çok partili hayatı şirazeden çıkarıp buhranlı ve gayri tabii bir hale sokmak peşinde çırpınıp durduğu”, “böyle bir muhalefetin hergün tertipleyip sokaklara döktüğü iftira ve tehdit alaylarına iltifat etseniz bunlara hedef tutulan hükûmetin sokağa bile çıkması kabil olamaz” denildikten sonra Halk Partisinin siyaset zorbalığı ile ittiham edildiği ve “bazı ağır hastalıklara tutulan insanların zaman zaman sayıkladıkları gibi iktidardan düşükleri gündenberi bu Meclis tebliğlerini bir sayıklama halinde işitmeğe çoktan alışmış ve kanıksamış bulunuyoruz... İnsan aklı böylesine acaip bir zihniyet karşısında...”, “inatçı ve iftiracı bu şerefsiz yolun..”, “bu nev’i ihtilâlciler tabiatıyla kendilerini bu hastalıktan salim olan insanlar gibi bir takım ahlâk kaidelerine bağlı saymazlar..”, “bu iftira listesinin veya repertuvarının bir papağan alışkanlığı ile arasız olarak okunmasının, söylenmesinin, tebliğ olarak yayılmasının akla gelen bir sebebi de her gün bir gürültü çıkarmadıkça, hergün bir hadise yaratmadıkça memleketin harıl harıl işi ile gücü ile ve kavuştuğu yeni hayat tarzının hazzı ile baş başa bulunduğu, velâsıl milli huzurun hakim olduğu bir vatan da bunlar kendilerinin mevcudiyet hikmetini kaybetmiş sanıyorlar. Hergün bir gürültü yapmazlarsa unutulacakları kanaatini besliyorlar. Velhasıl gürültüsüz partirtsız, hadisesiz, ihtilafsız nisyanın kucağında silinip gideceklerinden korkuyorlar, çok korkuyorlar. Bütün gürültüler ve patırtılarla var olduklarına evvelâ kendilerini sonrada alemleri inandırmak için çırpınıyorlar..”

“Bunlar Vatanı kendi zati mülkleri olduğunu sanırlar.”

“Hep bu hadiselerin zebunu olarak bu ters görüşte bu güne kadar velvelecî, gürültücü, tehdidçi, inatçı, inkarcı, bir politikanın batağına saptılar halâ çıkamıyorlar”

“İlk zamanlarda morfine yeni alışan bir hasta gibi tapulanmış mülkleri saydıkları iktidardan düşmenin devlet düşkünlüğü hastalığına tutulmanın acılarını uyuşturup safalanmak imkânını belki bulurlar.”

“Şimdi kara kara düşünüyorlar. Çünkü On senedir iktidardayız, onlarsa İsmet Paşasız bir iktidarın birgün bile süremeyeceğine herkesi inandırmaya çalışmışlardır.”

“..1951 de korkarım bu vatanı kazaya uğratacaklardır gibi şêâmetli bir kehanetten çekinmesse, 1957 de iktidara gelirse işlere bıraktığımız noktadan başlayacağız demek gafletine düşerse ve aradan on sene geçer, her gün ilerliyen bir memleket ve dimdik ayakta bir millet olarak bütün dünyanın takdirini üzerimizde toplıyan varlığını karşılaşırlarsa bu ters yola sapanlar elbetteki gürültü, patırtı koparmadıkları, ihtilâl kapısını çalmadıkları takdirde vatan sathında kaybolup gitmekten haklı olarak korkarlar” cümlelerinin kullanıldığı,

16- 7.1.1960 tarihli Radyo gazetesinde: Kuruluşunun yıl dönümü münasebetiyle demokrat parti ve icraatının uzun uzadıya övüldüğü, bundan sonrada bütçe lâiyhasının Büyük Millet Meclisi Umumi Hey’etinde müzakeresi sırasında sanık Celâl Yarımcı’nın banda alınmış olan konuşmasının yayımlandığı,

17- 29.2.1960 tarihli radyo gazetesinde: Yine muhalefete ve muhalefet liderine şiddetle hücum edilmekle beraber saçma, tahripkâr yaygaralar basarak, sakin yol, dalalet, pervasızca, isyan ve itaatsizlik bayrağını kaldırmış, nizam düşmanı tavrını pervasızca takınan bir muhalefet” kelime ve ibarelerinin sarf edildiği,

18- Demokrat Parti milletvekillerinden Burhan Belge'nin, Yeşilhisar hadiselerini müteakip yazıp İstanbul Radyosunda okuttuğu bir yazıda: “Muhalefetin artık ihtilâlci metodlarla çalıştığı, halkı hükûmet aleyhine kışkırtma yolunda fiili kıyam denemelerine giriştiği, eski balkan komitecilerinin Osmanlı Devletini çökertmek üzere Rumelide kasten tertip edip kan döktürüp arkasından Türkler hristiyan'lara zulum ediyorlar feryadını da bütün dünyaya yaymak suretiyle İmparatorluğun dağıtılıp taksimini hedef tutmuş olan usuller, tabyeler ve tertipler ile karşılaştıkları” kaydedildikten sonra Halk Partisinin Yeşilhisar'da ektiği nifak ve şikak tohumlarının başka yerlerden daha çabuk neşvinema bulduğu, bu tahrik politikacılarının ne derece şeni, ah-lâksızca ve hatta namussuzca hareket ettikleri memleketin her yerinde kışkırtıcıların akla, hayale gelmiyen namussuzca iftiralarının memleketin her yerini ve herşeyini kip kirli bir hale getirecek pislikte olduğu, Halk Partisinin vazifelendirilmiş, tertiplenmiş tahrik ajanlarının pis, merdud ve menfur tezvirlerini utanmadan, sıkılmadan bu derekelere düşürdükleri denildiği ve “deni ve alçaklar, bu alçakça kirletme ve kötülemeler, alçakça iftiralar, vatansız ve haince kötülemeler, bu en aşağılık ve bayağı yollar, hınç ve ihtilâç raşeleri” gibi kelimeler kullanıldığı,

19- 5.9.1959 tarihli radyo gazetesinde; Cumhuriyet Gazetesi Başyazarının bir tenkit yazısı ele alınarak kendisine ve yıllarca evvel ölmüş olan babasına ağır hücum ve isnatlarda bulunulduğu, şahsından ve babasının vaktiyle istiskale ve hakarete maruz kaldığından bahsedilerek yazarın, fesatçı ve sahte bitaraf ibareleriyle tahkir edildiği ve bu radyo gazetesi metninin ayrıca 6.9.1959 tarihli Zafer Gazetesinde de yayınlandığı,

Görölmüştür.

C- Vatan Cephesine iltihak listeleri:

Sanık Adnan Menderes, Balıkesir'de yaptığı bir konuşmada muhalefeti “Nifak cephesi” diye vasıflandırarak buna karşı bir “Vatan Cephesi” kurulması fikrini ortaya atmış, bunun üzerine demokrat parti teşkilatı içinde “Vatan Cephesi” adında bir cephe kurmak gayreti baş göstermiş muhalafet partisinden istifa edenlerle bu cepheye iltihak edenlerin listeleri de radyoda okunmağa başlanmıştır.

Adı geçen sanık, İskenderunda 14.2.1960 tarihinde söylediği bir nutukta Balıkesir'deki konuşmasından, orada vatandaşları, nifak yolundan ayrılarak vatan cephesine katılmağa davet ettiğinden bahsile o günden beri Vatandaşların fevç fevç vatan cephesine geçtiklerini ileri sürdüğü görölmüştür.

Şahit Kemal Deniz, Müfit Arda, Vahdet Bulgurlu, Rıza Atillâ, Veysel Salman, Adnan Aktan, Necdet Onur, Doğan Toros ve Yurdanur Genya'nın şahadetlerine ve dosya münderecatına göre, demokrat parti teşkilâtı tarafından gönderilen muhalefet partilerinden istifalar ve Vatan Cephesine iltihak listelerinin doğruca Başvekâlete geldiği, bu listelerin sanık Menderes'in emriyle hususi Kalem Müdürlüğünde toplandığı ve demokrat parti Genel İdare Kurulu üyelerinden Remzi Birand tarafından incelendikten sonra Anadolu ajansına ve oradan da Radyo idaresine gönderilerek yayınlandığı, günün muhtelif saatlerinde ajans haberleri arasında okunan bu uzun listelerin halkı sıkmağa başladığı, sırf bu listeleri dinlememek için halkın radyolarını kapattıkları ve bu yüzden bir çok şikâyetler gelmeğe başlaması üzerine de bu listelerin sonradan ihdas edilen "Yurdun dört köşesinden haber" emisyonunda yayınlamağa başlandığı, bu halin 1.10.1958 tarihinden 6.4.1960 tarihine kadar bir buçuk seneden fazla bir müddet devam ettiği bu listelerin radyoda okunmasından dolayı demokrat partinin 11.883.800 lira ilân ücreti, 1.775.070 lira belediye harcı ve 236.676 lira damga resmî olmak üzere cem'an hazine ve Belediyenin 13.845.546 lira zarara sokulduğu tahakkuk etmiştir.

D- Demokrat Parti grup toplantılarının da radyo ile ilân edildiği, grup üyelerinin toplantılara radyo vasıtası ile davet olundukları, grupta alınan kararların da yine radyo ile yayınlandığı anlaşılmıştır.

E- Şahit Münir Müeyyet Berkman, Fethi Kardeş, Nazif Babaoğlu, İskender Cenanp ve Mehmet Ali Ceylangil'in şahadetlerine ve tahkikat evrakı münderecatın göre:

Basın ve Yayın işlerindeki tetvire memur bulunan sanık Fatin Rüştü Zorlu, 27.10.1959 tarihinde yapılan milletvekilleri seçimine ait sandık neticelerini, henüz oy verme müddeti bitmeden önce Radyoda ilân etmek için devlet Bakanlığında bir heyet kurduğu, Dahiliye Vekâletinden telsizle alınan tasnif neticelerini saat 14, 30 dan itibaren her yarım saatte bir radyoda okuması için şahit Fethi Kardeş'e bizzat talimat verdiği ve bu maksatla ona radyo evinde telefonlu hususi bir oda ayırttığı, alınan neticeler bu suretle radyoda okunmaya başlanınca bu işin kanunsuz olduğuna dair başta muhalefet liderleri olmak üzere Yurdun muhtelif yerlerinden telefon ve telgraflarla yapılan müracaatlar üzerine sanık Adnan Menderes'le görüştüktan sonra yayına devam emri verdiği anlaşılmıştır.

Henüz oylarını kullanmamış olan seçmenlerin kararlarına tesiri mümkün bulunan bu yayının bu yoldaki müracaatlarla önlenemeyeceği anlaşıncı Yüksek Seçim Kuruluna başvurulmuş, Yüksek Seçim Kurulu tarafından "... Milletvekilleri seçimi kanununun 94 cü maddesi sarahatına göre oy verme müddeti saat 17 de biteceğine ve seçim işlerini tamamlamış olan sandıkların tasnif neticesini ancak sandık başında ilân etmeleri mümkün olup Radyo ile yapılacak ilânın seçmenin kararı üzerinde müessir olabileceği mamul ve bu itibarla seçim Kanununun aradığı sükûnet ve karar

serbestisine müessir olabileceğine göre seçim müddeti bitinceye kadar sandık tasniflerinin radyo ile yayınlanması seçim Kanununa aykırı düşeceğinden ve şu anda İstanbul, Ankara, Bursa merkezlerinden bu hususta bir çok yıldırım telgraflarla müracaatlar vakî olduğu gibi Ankara İl seçim Kurulu tarafından hilâfına verilen kararda bozulmuş olduğundan sandık tasnif neticelerinin saat 17 ye kadar radyolarla yayınlanmaması hususunun Anadolu ajansı ve basın yayın Umum Müdürlüklerine Telgraf ve telefonla bildirilmesine ve müracaat sahiplerine telle bilgi verilmesine” 27.10.1957 tarihinde karar verilerek verilerle tebliğ edilmiş ve keyfiyet ilgililer tarafından sanık Fatin Rüştü Zorlu'yada bildirilmiş olduğu halde adı geçen sanık bunada ehemmiyet vermiyerek, Yüksek Seçim Kurulunun antetli kağıdına yazılmış imzalı ve numaralı bulunan bu kararının mühürsüz olduğu bahanesiyle geri çevirmiş ve sandık tasnif neticelerinin radyo ile yayınlanmasına devam etmiştir.

Bundan başka, söz ve yayınlar şefi Kemal Sönmez, sabık Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Meclis Reisinin 1957 milletvekili seçiminden en az bir ay önce başlayan yurt içi seyahatlarında yaptıkları seçim propoganda konuşmaları mahallerinde özel ses cihazlarıyla banda tesbit edildikten sonra Cumhurbaşkanlığı Köşkünden ve Başbakanlıktan gönderilen memurların nezaretleri altında radyoda yayınlandığını bildirmiştir

Delillerin Tahlil ve Münakaşası:

Sanık Adnan Menderes ile Demokrat Parti liderleri ve sözcüleri, muhalafette bulundukları sırada radyonun, hükûmet partisinin inhisarı altında tek taraflı kullanılamayacağını, muhalefete de eşit haklarla radyodan istifade imkânının sağlanmasını, radyoda muhalefete konuşma hakkı tanıyamayan bir idarenin totaliter olduğunu ve memlekette demokrasi ve hürriyetten bahsedilemeyeceğini savunarak iktidara geldiklerinde bu hakları temin edeceklerini vait ilân etmiş oldukları ve demokrat parti programında da “Millî iradenin tam tecellisini siyasi partilerin eşit haklara malik bulunmasına” bağlı bulunduğu açıklanmış olduğu halde demokrat parti 1950 seçiminde iktidara geldikten sonra savundukları ve tahakkuk ettireceklerini vait ve taahhüt eyledikleri bu demokratik esasların tamamen aksine bir yol takip ettikleri görülmüş, seçim zamanlarında muayyen saatlerde radyoda muhalefete propoganda yapmak imkânını veren kanun hükmü bazı behanelerle kaldırılmıştır. Devlet radyosu tek taraflı olarak kullanılmağa başlanmış, mühim bir kısmını sanık Adnan Menderes veya Fatin Rüştü Zorlu'nun yazdıkları veya dikte ettikleri radyo gazetesi yayınlarında, muhalefet sözcülerine cevaplar verilmeğe başlandığı, iktidarın bazı hareketlerini tenkit eden şahıslara gazetelere ve yazarlara ağır bir dille sataşılmış, haklarında hakarata-miz ve tezyifkâr sözler sarfedilmiş, “soğuk harpçi, tahrikçi, iftiracı, tezvirci, inatçı, inkârcı hınç duyan bir zümre, bozguncu, nifakçı, yaygaracı, itaatsiz, saygısız, millet ahlâkını bozucu, cüretkâr, hafif meşrep, komünist, terrörist, zorba, kara düşünceli,

şerefsiz, morfine yeni alışan bir hasta, devlet düşkünü, şaametti, gafil, ihtilâlcı, bal-kan komitecisi, ahlâksız, namussuz, merdut, menfur” kelimeleriyle umumi efkâr muvacehesinde hakarete maruz bırakılmış, ahlâk ve terbiye duygularını rencide eden bu ağır sözlerin devlet radyosundan sarfedilip tekrarlanmasında bir beis görülmemiş, aksine olarak radyoda bu şekilde konuşmalar yapan demokrat partili bir milletvekili-nin sanık Adnan Menderes tarafından örtülü ödenekten paralar verilmek suretiyle hi-maye ve teşvik edildiği anlaşılmıştır.

Bundan başka demokratik rejimin başlıca unsurlarından biri olan söz ve tenkit hürriyetlerine de yer verilmediği, bazı hükûmet icraatına yöneltilen tenkitlerin ince-lenerek üzerinde durulması, haklı olanlarının nazara alınması, haklı görülmiyenlerin ahlâk ve terbiye kaideleri çerçevesi içinde makul sebeplerinin açıklanması suretiyle cevaplandırılması gerekirken böyle yapılmıyarak şiddetle karşılandığı, tenkitçileri korkutup susturmak, onları umumi efkâr karşısında itham etmek maksadiyle bunlara yine radyoda cevaplar verildiği, yapılan tenkitlerin, “ulu orta sözler, alkış toplamak için sarfedilen yalan, idraksiz ve vatanseverlik hisleriyle telifi kabil olmayan beyan-lar” şeklinde tavsif olunduğu müşahade edilmiştir.

Demokrat parti programında “hakimlere güvenlik getirecek tedbirlerin” alınacağı vaat olunduğu, bu parti lider ve sözcüleride muhalefette iken, hakimlik teminatının lüzum ve ehemmiyeti üzerinde ısrarla durdukları halde demokrat parti iktidara gel-dikten sonra Emekli Sandığı Kanunun 39 ncu maddesinde yapılan bir değişiklikle Yargıtay ve Danıştay Başkan ve Üyelerinin Kurumları tarafından resen ve bir sebep göstermeksizin emekliye sevkedilmek suretiyle vazifelerinden uzaklaştırılabilecek-leri kabul edilmiş, bu suretle en yüksek kaza organları, vazifelerinin zaruri kıldığı te-minattan mahrum bir hale getirilmiş ve bunun bir çok haksız tatbikatı da yapılmak suretiyle yüksek hakimler idarenin nüfuz ve tesiri altına sokulmak istenmiştir. Halk Partisi Lideri yaptığı bir konuşmada bu duruma işaretle “Halk Partisi İktidara gelirse bir hukuk devleti kurulacağına, hakim teminatı ve basın hürriyetinin tahakkuk ettiri-leceğine dair “beyanatı, 1.10.1959 tarihli radyo gazetesinde bahis mevzuu edilerek, kendisine sataşmış, “çok partili hayatı, şirazeden çıkarıp buhranlı ve gayri tabii bir hale sokmak peşinde çırpınıp durmakla “ itham edilmiş, bahis konusu fikirlerin bazı ağır hastalıklara tutulan insanların zaman zaman sayıklamaları suretinde tevsir edil-diği görülmüştür. Muhalefette bulunduğu devrede hukuk devleti kuracağını, hakim teminatı ve basın hürriyeti getireceğini vaat ve ilân etmiş olan bir partinin iktidara geldikten sonra aynı prensipleri savunanlara karşı devlet radyosu vasıtası ile bu şe-kilde mücadeleye girişmesi demokratik nizamın esasını teşkil eden bu prensiplerin şiddetle aleyhinde bulunduğunu, vaktiyle savunduğu bu fikirlerde samimi olmadığı-nı göstermesi bakımından dikkate değer bulunmuştur.

Sanık Adnan Menderes ile Demokrat Partinin diğer kurucuları ve sözcüleri, 1947

yılında, “ millet parası ile çalışan radyoda iktidarın bir tarafı olarak kendisini metetmesini” tenkit ederek radyonun hükûmet partisinin çığırtkanlığını yapamayacağını bildirmelerine mukabil partinin iktidara gelmesinden sonra demokrat partinin kuruluş yıl dönümlerinde özel emisyonlar yapıldığı, parti grup toplantılarının radyo ile ilân ve tebliğ olunduğu demokrat parti icraatının uzun uzadıya övüldüğü, muhalefet partilerinden ayrılanlarla vatan cephesi adı altında demokrat partiye iltihak edenlerin listelerinin 1.10.1958 yılından 6.4.1960 tarihine kadar radyoda okunmasına devam edildiği ve bu işi organize etmek üzere Başvekâlette Devlet Memurlarından mürekkep bir ekip kurulduğu bu yüzden bizar bir hale gelen halkın çok vakit radyolarını kapatmak mecburiyetinde kaldığı, bundan dolayı yurdun her tarafından gelen müracaat ve şikâyetlere kulak asılmadığı, bu sebeple idarenin on üç milyon liradan fazla bir zarara maruz bırakıldığıda anlaşılmıştır.

27.10.1957 tarihinde yapılan milletvekilleri seçiminde, henüz oy verme müddeti bitmediği, bir çok seçmenlerin sandık başlarında oylarını kullanmakta oldukları bir sırada tasnifi biten sandık neticelerinden sanık Fatin Rüştü Zorlu’nun işaret ettiklerinin saat 14,30 dan itibaren radyoda yayınlanmasına başlanmış, bizzat adı geçen sanığın duruşmadaki ifadesine nazaran bu halin kanuna aykırı olduğu, henüz oylarını kullanmamış olan seçmenlerin kararlarını müessir olabileceği muhalefet mensupları tarafından kendisine hatırlatılmış olduğu halde bunun bir hükûmet kararı olduğunu bildirerek bu yoldaki yayına devam emrini vermiş, aynı mahzur tebarüz ettirilerek bu yayının durdurulması hususunda Yüksek Seçim Kurulundan verilip tebliğ olunan kararın da mühürsüz olduğu bahanesiyle iade ederek yayına devam ettiği anlaşılmıştır.

Sanık Fatin Rüştü Zorlu, sandık neticelerinin bu tarzda yayınlanmasına yalnız kendisi değil, hükûmetçe karar verildiğini bildirmiş ve seçim Kanununun 114 ncü maddesinde oy verme müddeti bittikten sonra sandık neticelerinin duvara asılmak suretiyle ilân edilmesini emrettiğini, bu itibarla sandık tasnif neticelerinin oy verme müddeti bitmeden önce radyoda yayınlanmaya başlanmasında kanuna uymayan bir cihet bulunmadığını ileri sürmüştür. Milletvekilleri Seçimi Kanunun sözü geçen maddesi, oy verme müddeti sona erdikten sonra açılan ve tasnifi yapılan sandık neticelerinin o sandık çevresinde duvara asılmak suretiyle ilân edilmesine mütedairdir. Bu da gizli oy ve açık tasnif prensibinin bir neticesidir. O sandık alanında bütün seçmenler ya oylarını kullanmış veya oy verme müddeti sona ermiş bulunması hesabıyla artık sandığa oy pusulası atılmasına kanunen imkân kalmamış olduğundan sandık tasnif neticesinin o sandık çevresinde ilân edilmesinde, her hangi bir mahzur düşünlülemez. Fakat oy verme müddeti bitmeden evvel bazı sandık neticelerinin radyo vasıtası ile ilân edilmesinde durum böyle değildir. Radyoda vaktinden evvel yapılan bu yayınların, henüz oylarını kullanmayan seçmenlerin kararları üzerinde müessir

olabileceği varit bulunmaktadır. Nitekim mahzur, sanık Fatin Rüştü'ye bildirilip anlatılmış olmasına rağmen nazara almamış ve Yüksek Seçim Kurulunun bahsedilen kararını bir bahane ileri sürerek iade ettirmiş ve yayına devam emrini vermiştir. Bütün bunlar, henüz oylarını kullanmamış olan seçmenlerin kararları üzerinde demokrat parti lehinde müessir olabilmek düşüncesiyle hareket edildiği kanaatini uyandırmıştır.

Demokrat Parti kurucularından Celâl Bayar, muhalefet yıllarında iken, muhalefetin radyodan istifade ettirilmemesini, hükûmetin muhalefete yaptığı bir baskı şeklinde telâkki etmiştir. Sanık Adnan Menderes ile D.P. Genel Başkan Vekili, Hükûmet partisinin, Radyoda kendisini övmesini, muhalefete konuşma hakkı tanımamasını totaliter bir rejimin bir vasfı olarak gösterdikleri görülmüş bu halin Anayasaya aykırı olduğunu, böyle bir idarede demokrasiden, insan haklarından ve hürriyetten bahsedilemeyeceğini, bu yoldaki tutumun, ebediyen iktidarda kalmak arzusunun bir tecellisi olduğunu bildirmişlerdir... Buna nazaran Demokrat parti iktidarının, radyo neşriyatı konusundaki yukarıdan beri izah olunan tutumunun Anayasaya aykırı olarak totaliter bir rejim kurmak, muhalefeti susturarak daimi surette iktidarda kalmak maksat ve gayesini hedef tuttuğu bizzat kendilerinin muhalefette bulundukları sırada ki beyanlarından anlaşılmaktadır.

Her nekad ar sanık Fatin Rüştü Zorlu, radyo gazetesinin hazırlanması ile şahsen meşgul olmadığını ileri sürmüşsede şahit Fethi Kardeş, bu sanığın verdiği notlarla radyo gazetesinde muhalefete cevap verildiğini de açıklamıştır.

Sanık Mükerrerem Sarol, Bakanlığı zamanında, radyo yayınlarında mes'uliyetini mucip bir cihet bulunmadığını, diğer sanık Emin Kalafat, Celâl Yardımcı, Sıtkı Yırcalı, Abdullah Aker ve Halûk Şaman'da, Basın Yayın Umum Müdürlüğünün doğrudan doğruya başbakanlığa bağlı ve radyo yayınları ve radyo gazetesinin hazırlanması işi ile bizzat sanık Adnan Menderes'in meşgul olduğunu bildirdikleri görülmüş ve filhakika teşkilât kanununa göre radyo dairesini de içine alan Basın Yayın Umum Müdürlüğü Başbakanlığa bağlı bulunmuşsade Başbakanlığa bağlı diğer bazı Umum Müdürlüklerde olduğu gibi Basın ve Yayın işlerinin de Devlet veya Basın Yayın ve Turizm Bakanlarının uhdelere tevdi edildiği anlaşılmıştır. Bundan başka sanık Adnan Menderes, "Radyo yayınları yalnız kendisinin değil, diğer sanıklarında tutumları gösterdiği bahis konusu neşriyat muayyen bir zümrenin görüşüne tekabül etmeseydi kendisinin bu işleri yalnız başına ve şahsen yapmasına ihtimal tasavvur edilemeyeceğini, alâkalı bakan ile daima mutabakat halinde bulunduklarını, bunu bir hükümet politikası olarak yürüttüklerini, ilgili bakanın şimdi ben bunun içinde değildim veya bu yoldaki yayınları tasvip etmiyorum demesinin mümkün olmadığını" açıklamıştır. Gerçekten, radyo yayınlarına böyle bir istikamet verilmesi keyfiyeti, zaman zaman basında ve Büyük Millet Meclisinde tenkit ve münakaşa konusu yapılmış, şiddetli

tartışmalara yol açmış bu yüzden radyo idaresine, birçok protesto yazıları gelmiştir. Böyle olduğu halde gerek sanıkların, gerekse demokrat partiye mensup milletvekillerinden hiçbirisinin, bu şikayet ve itirazlara iştirak etmeleri şöyle dursun, aksine olarak radyonun bu yoldaki yayınlarını tasvip ettikleri, sanık Adnan Menderes'in bu husustaki tutumunu destekledikleri görülmüştür. Sanık Adnan Menderes'in, demokrat parti grup toplantısında "Ben, radyodaki konuşmaların hepsini kendi masamda elimle yazıp hazırlıyorum. Herkes biliyor küçük iş mi, radyoda böyle konuşma? Küçük gibi görüyorsanız çıkın görelim" şeklindeki beyanı sanıklara D.P. Milletvekilleri tarafından tasviple karşılanmıştır.

Sanıklar, 1950 yılından önceki zamanlarda Halk Partisi iktidarda bulunduğu sıralarda da radyonun aynı şekilde kullanıldığını ileri sürerek o zamanın başbakan yardımcılarının ikisinin bu husustaki beyanlarını örnek olarak göstermişlerdir. Devlet radyosunun, vaktiyle muarız bir parti idareceleri tarafından aynı tarzda kullanılmış olması, bu tutumun aleyhinde bulunan, bu halin Anayasaya, insan hak ve hürriyetlerine muhalif bulunduğunu ilân eden ve bu kabil vaatla iktidara gelmiş olan bir parti idarecilerinin aynı şekilde hareket etmelerini makul ve meşru göstermesine asla imkân olmadığı aşîkârdır

Yine sanıklar, siyasi partinin propaganda yapmasının normal bir iş olduğunu da savunmuşlardır. Siyasi bir partinin programını ve yaptığı işleri propaganda yoluyla umumi efkârâ bildirmesinin tabi birşey olduğunda şüphe yoktur. Ancak, bunun devlet radyosunda tek taraflı olarak yapılması tecviz edilemez sanıklar vaktiyle ilân ve tahakküh ettireceklerini vaat eyledikleri insan hak ve hürriyetlerini ve eşitlik prensiplerini ihlâl ederek muhalefeti susturmak, tenkitleri bertaraf etmek ve daimi surette iktidarda kalmalarını temin maksadıyla bu yolda hareket etmişlerdir.

Sanıklardan Sıtkı Yırcalı, Profesör Berthlmy'nin bazı düşüncelerini ve Fransız Başbakanlarından M. Guy Mollet'nin bir hadisedeki tutumunu misal göstererek dava konusu fiilleri mazur ve hatta haklı göstermeğe çalışmıştır. Fakat mensup olduğu partinin, muhalefette bulunduğu sırada savunduğu bu sahadaki programa ve düşünceleri yukarıda tafsîlâtı ile belirtilmiş, kendisi de partinin program ve tüzüğünü kabul ettiğini taahhüt eylemiştir. Şimdi bu fiiller işlendikten ve böyle bir dava açıldıktan sonra o zaman kabul ve taahhüt ettiği prensiplerin aksini müdafaa ederek bunu destekler gibi görünen misaller getirmek yoluna başvurması, tutumunu ve bugün savunduğu fikirleri yarın red ve cerh etmeye kalkıştığını göstermesi bakımından dikkati çeker görülmüştür.

Yapılan duruşmaya ve toplanan delillere göre sanık Altemur Kılıç'ın durumunun diğer sanıklardan ayrı olarak mütalâası gerekmektedir. Adı geçen sanık, kendisinin basın yayın ve Turizm Umum Müdürü bulunduğu müddet içinde dava konusu fiillerin devamına mani olmasına imkân bulunmadığını, bununla beraber bu gibi neşriyatı

önlemek için çalıştığını, muhalefet partilerinden istifalar ve Vatan Cephesine iltihaklara ait listelerin okunmasını nisbeten ölü bir saate aldırmağa muvaffak olduğunu ve diğer sanıkların fiillerini tasvip etmediğini bildirmiş, gerçekten şahit Refik Ahmet Sevengil sanığın bu savunmasını teyit eylemiştir.

Hernekadar Başsavcılık, esas hakkındaki mütalâasında Altemur Kılıç'tan mada sanıkların 64 ve 142/2 madde ile cezalandırılmalarını istemiştir. Resmen teşekkül etmiş partiler demokratik hüviyetlerini muhafaza ettikleri müddetçe zümre tabiri dışında mütalâa edilirler zira, diktatörlük rejimlerinde ve partiler görülmüştür. Fakat bunların hüviyetleri demokrasilerdeki partilerin hüviyetine benzemez. Bu itibarla menşinde usulüne uygun teşekkül etmiş partinin bilâhare hüviyetini kaybederek zümre haline inkilâbı mümkündür. Ancak, netice kısmında gösterilen sebeplerle bu dava müstakil suç sayılmadığından istenilen madde ile tecziye cihetine gidilmemiştir.

Netice: Yukarıda izah edilen sebeplere göre devlet radyosu Anayasayı ihlâl suçundan bir vasıta olarak kullanılmıştır. Yayınları da Anayasayı ihlâl suçunun vakalarını teşkil etmektedir. Sanık Altemur Kılıç'tan maada diğer sanıkların fiilin bu mahiyetini bildikleri ve sanık Adnan Mendere ve Fatin Rüştü Zorlu bizzat işledikleri gibi bu davada sanıklar arasında gösterilmeyen Hükûmete dahil diğer üyeler ve milletvekilleri de radyonun Anayasayı ihlâl de vasıta olarak kullanıldığını ve yayınlarının mahiyetini bilir ve bilecek mevkidedirler. Bu mahiyetiyle dava, müstakil bir suç olarak mütalâa edilmediğine göre vasıf değişikiğide bahis konusu değildir.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Ün

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfı Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

GEREĞİ GÖRÜSÜLDÜ:

Esasın 21 numarasında kayıtlı bu davanın, 1 esas sayıda kayıtlı Anayasayı ihlâl davasile birleştirilmesine 2.2.1961 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Nahit Saçhoğlu

Üye
Cahit Özden

Üye
Adil Sanal

ÖRTÜLÜ ÖDENEK DAVASI KARARI GEREKÇESİ

Bütçe Kanunlarıyla tahsis edilmiş bulunan (Örtülü ödenek)' den bir kısım parayı zimmetlerine geçirmekten ve bir kısmını da kanunun tayin eylediği maksat ve tahsis dışında sarf eylemek suretiyle görevlerini kötüye kullanmaktan sanık ve tutuk,

- 1- Sabık ve sakıt; Başbakan Adnan Menderes,
- 2- Başbakanlık eski Müsteşarı Ahmet Salih Korum

Haklarında (Yüksek Soruşturma Kurulu)'nun 23.10.1960 tarihli kararı ve Türk Ceza Kanununun 202.80.227/2-240-80 nci maddelerine göre açılan davanın (Yüksek Adalet Divanında) tutuklu olarak yüzlerinde yapılan açık duruşma sonunda aşağıdaki karar tesbit olundu:

A- Örtülü ödeneğin mahiyeti 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanununun 1, 6, 7, 45, 56, 69 ve 28 nci maddeleri, (Devletin bilumum emvalinin idare ve muhasebesi bu kanuna tabidir), (Bütçe, Devlet devair ve müessesatının senevî varidat ve masarifi muhammenatını gösteren ve bunların tatbik ve icrasına mezuniyet veren bir kanundur), (Devlet masarifi bütçe dahilinde Devlet namına ifa edilen veya bir kanunu mahsus ile ifası taahhüt olunan bir hizmet ve hususat karşılığı olmak üzere Devlet zimmetinde tahakkuk eden borçtur), (Devlet hizmetlerinin müstelzim olduğu masarifi her sene bütçesine vazolunan tahsisat ile tayin olunur), (Bir fasıldan diğer fasla tahsisat nakli kanun ile olur. Aynı faslın muhtelif maddeleri arasında münakale icrası Maliye Vekilinin muvafakatı ile yapılabilir), (Devlet hazinesi hesabına bir masrafın tahakkuku ancak bir vekilin veya vazifeten vekil namına hareket eden bir memurun tasdiki ile tamam olur), (Her sene'î maliyede devletçe istifa olunacak varidat ile tediye edilecek masarifi muvazenei Umumiye Kanunu ile tayin olunur), hükümlerini ihtiva etmektedir. Şu suretle muayyen istisnalarla (Örtülü ödenek)'de bu kanunun hükümlerine tâbi olduğu, tahsisatın Devlet namına ifa kılınan bir hizmet ve hususun karşılığı bulunduğu, masrafların (Muvazene'i Umumiye Kanunu) ile tayin edildiği ve tahsis maksadı, vazolunan fasıl ve tertip harici istimalinin caiz görülmediği anlaşılmaktadır. Millî iradenin tezahürüne ve millî irade tarafından kontrolüne esas ve mesnet olan Devlet bütçesindeki gelirin gelişi güzel maksada aykırı şekilde sarfı bahsa konu olamayacağı, herhangi bir hizmetin karşılığı bütçesine konulmuş tahsisat ile karşılanacağı aşîkârdır. Kanun bazı mecburi halleri de nazara almış ve bunun için (tahsisatı munzamme), (tahsisatı fevkalâde) ve (ihtiyat tahsisatı) namı ile tahsisat nev'î ve fasılları, tesbit ve irae edilmiştir. Bu kısa izahattan sonra Muhasebe Umumiye Kanununun 77 nci maddesinde bahse konu olan eski tabiri ile (Mesture) tertip ve tahsisatı üzerinde durmak yerinde olacaktır. 1050 sayılı Kanun (Usulu Muhasebe

Umumiye Kanun lâyhası ve Divanı Muhasebat ve Bütçe Encümenleri Müşterek Mazbatası) diye Büyük Millet Meclisine getirilmiş, Meclisin 23.Nisan.1927 Pazartesi günü toplantısında müzakeresine başlanmış ve 77 nci madde münakaşasız kabul edilmiştir. Bu itibarla (mesture) tahsisatının delâlet eylediği manâ ve medlulu, umumî hükümler ve hukuk prensipleriyle, mevzu olduğu fasıl ve maddeler ve mazbata mucip sebebine göre tayin eylemek zarureti vardır. (Mesture) kelimesi lügavi manâda (setr edilmiş, örtülü), (gizli bulunan) (kapalı) medlul ve mefhumunu ifade etmektedir. Filhakika İbrahim Alaeddin'in beş ciltlik (Ansiklopedik sözlük)'ünde (mestur, mesture) örtülü, kapalı, gizli (Cache'e, Voile'e convert'e) tahsisatı mesture veya sadece mesture, gizli ödenek diye ifade olunmakta; Mustafa Nihat Özen'in Osmanlıca - Türkçe sözlüğünde de, örtülü, kapalı, perdeli manâlarına geldiği bildirilmekte ve Türk Dil Kurumunun (Türkçe Sözlük) kitabında kezâ örtülü, kapalı, gizli. (Gizli tutulan işlerde harcanmak üzere Hükûmetin emrine verilen para) diye beyan edilmektedir. (Mesture tertibi)'nin her türlü malî, idarî denetlemeden istisna edilmesi bu tertipten yapılan sarfiyatın mahiyetinde gizlilik bulunmasından ileri gelmektedir. Eğer böyle olmasaydı bir devlet hizmeti karşılığı olan bu tahsisatın Bütçenin diğer fasıl ve tertiplerine konmasında bir mahzur görülmezdi ve kanunun âmir hükmü gereğince Bütçenin açık ve denete dağılı fasıl ve tertiplerine konulurdu. (Mesture) (Örtülü ödenek) tahsisatı hakkında 77 nci maddenin değişmeden evvelki 1927 tarihli şekli şöyledir: (Müdafaai Milliye, Hariciye, Dahiliye, Emniyet ve rüsumat bütçelerine mevzu mesture ve aynı mahiyeti haiz istihbarat tertiplerine ait itâ ve tediye emirleri mes'ul vekil ile Maliye Vekili ve Başvekil tarafından müşterek imza edilmiş bir kararnameye müsteniden tanzim olunur. İşbu emirler mucibince tediye icrası ancak imza eden Vekillerin mevkilerini muhafazaları ile meşruttur.) Tadilin gaye ve hedefi bakımından maddenin bu ilk şekli üzerinde durmak gerekir. Maddede adları geçen müesseselerin kendilerine mahsus bütçeleri ve bu bütçeler içinde çeşitli devlet hizmetlerini karşılayacak tahsisler mevcuttur. Herne kadar 13.9.944 tarihli Bütçe encümesi Mazbatasında o tarihlerde (Millî Müdafaa, Dahiliye ve Hariciye Vekâletleri Bütçelerinde mesture tahsisatı mevcut olmadığı, halen bütün mesture tahsisatı Başvekâlette toplanmış bulunduğu) zikredilmiş isede 77 nci maddeye göre evvelce Bütçelerinde mesture tertibi de bulunduğu anlaşılmaktadır. Esasen bu durumun, mesture tertibinin hukukî mahiyetini, maksat, gaye ve manâsını tebdil edecek bir keyfiyet olamayacağı şüphesizdir. Maddede (Mesture ve aynı mahiyeti haiz istihbarat tertiplerine ait...) ibare ve cümlesi vardır. Bir şeyin diğer şeyle aynı mahiyeti haiz olması ikisinin de tek mahiyette ve bünyede bulunduğu ifadesidir. Diğer tabirle kelimeler müteradif değilse de manâ ve medlul ve maksat bakımından aynıdır. (İstihbarat) ve (Mesture) kelimelerinin ikisinin de kullanılması maksat ve gayelerinin ayrılığına delâlet etmeyeceği aynı mahiyette bulunduğu maddede tasrih kılınmış olmasıyla da teza-

hür eylemektedir. Bu noktada şu hususun münakaşa ve tahlili faideli olacaktır. (Bütçelerine mevzu mesture ve aynı mahiyeti haiz istihbarat tertibi) denilmesine göre mesture tertibinde istihbarat işleri ve maksadı da mündemiç olduğunda tereddüd edilmemek icap eder. Kanun metninden, Başvekâlet (Mesture)'sinin istihbarat işlerinden başka yerlerde kullanılacağı manâsının çıkarılması Kanunun maksadına ve gayesine aykırı düşer. Şu suretle örtülü ödeneğin istihbarat maksat ve gayesiyle kullanılması zaruret ve mecburiyetini kabul eylemek kanunî bir anlayıştır. İkinci önemli cihet, tam manasiyle (istihbarat) maksat ve işleri dışında kalan fakat, yine devletin yüksek menfaatlarına uygun diğer gizli maksat, gaye ve işlerde kullanılması elbette caiz olacaktır. Bu iki maslahat ve maksat dışında örtülü ödeneğin sarfı her bakımdan kanunun metnine, ruhuna aykırıdır. Bu mülâhazaların aksi kabule şayan görülseydi, tahsisatın (mesture) (örtülü ödenek) suretinde adlandırılmasına mahal yoktu. Cumhurbaşkanı'nın verdiği alelade ziyafetlerin, Başvekâlet Köşkü masraflarının (Örtülü Ödeneğin) vaz'ı sebep ve maksadı ile irtibatı olmadığı gibi şahıs veya parti yararı gözetilerek yapılan her türlü masrafların bu ödenekten karşılanması asla tecviz edilemez. Halbuki bağlı cetvel ve listelerden ve dosya münderecatından anlaşılacağı üzere sarfiyatta (Park Otel)'in, garsonlarına verilen bahşiş, sanık Menderes'in çocuklarına gönderilen yiyecek bedeli, gelir ve bina vergileri ve Mükerrer Sarol'un boşadığı karısına verilen meblâğ gibi tamamen şahsî ve keyfi sarfiyat ile beraber D.P.'yi destekliyen gazetelere, gazetecilere, bir kısım ahabplara yapılan ödemeler, şahsî eşya ve hediyeler, kurban bedelleri mevlût ve hoca Ücreti ve hattâ borç verme ve (halk arasında başım gözüm sadakası) suretinde ifade edilen (uçak kazası kefareti) diye sarfolunan paralarda mevcuttur. Bunların (mesture) tertibi tahsisatının maksat ve gayesine tamamen aykırı ve zimmet teşkil eden sarfiyattan madut bulunduğu şüphesizdir. Maddenin tadili sırasında tanzim kılınan Bütçe Encümeni Mazbatası meal ve münderecatıda bu mülâhazaları ayrıca teyit etmektedir. 13.9.1944 tarih ve 140/317 sayılı işbu mazbatanın tetkik ve mütaleasından anlaşılacağı üzere, mazbatada bahse konu (tahsisatın mahrem şekilde sarfını temin) kaziyesinin mazbatanın üst kısmında bahse konu olduğu, (... mesture ve istihbarat tertiplerine...) cümlesile ifade kılındığı veçhile (mesture) tahsisatına da şümulu bulunmaktadır. Nasıl ki istihbarat tertibine dahil tahsisatın mahrem şeklinden maksat, istihbarat manâ ve mefhumuna uygun surette devlet işlerinde sarfını istihdaf ediyorsa örtülü ödeneğin de aynı maksat ve gaye ile tevafuk eder şekilde kullanılması icap edeceği tabiidir. İstihbarat tertibinden, şahıs ve maksat dışı sarf mümkün olmadığına göre aynı mahiyeti haiz (mesture-örtülü ödenek)'in sarfında da bu cihetin nazara alınması iktiza eder. Aksi takdirde bu tahsisatın (örtülü ödenek) fasıl ve tertibi namı altında ifadesinde manâ ve maksat kalmaz. Örtülü ödeneğin maksada uygun şekilde sarfı halinde malî külfet ve israf olmaktan devlet için lüzumlu mahiyeti muhafaza edilebilir. İtâ ve tediye şeklinin emsaline na-

zaran tahdit olunmasında hususiyetini göstermesi bakımından kayda şayandır. Binaenaleyh örtülü ödeneğin mahiyetine sebep, maksat ve gayesine aykırı sarfiyat kanunsuz ve usulsüz olacağı bir daha meydana çıkmaktadır.

B- Dosya münderecatına belgelere, bilirkişi rapor ve beyanına göre örtülü ödeneğin kullanılması:

Örtülü Ödenek Başbakanlık Bütçesinin 406 ncı faslındadır. Bu fasıldan matlup olan meblağ sanık sabık ve sakıt Başbakan Menderes ve eski Maliye Bakanlarından biri tarafından imzalanan bir kararname ile Menderes'in emrine verilmiş ve kararname muhteviyatı paranın alınması için sanık Ahmet Salih Korur memur ve mezun kılınmış ve mezkûr kararname ile emrine bağlanmasını müteakip (İç Tediyeeler Mes'ul Muhasibinin tediye mektubu üzerine) bu miktarın Merkez Bankasındaki Hazine hesabından Türkiye İş Bankasının Merkez Bankasındaki 1503 sayılı hesabına aktarılmış, buradan da İş Bankası Ankara Merkezindeki 2918 sayılı Başbakanlık hesabına geçirilmiştir. (D.21-5 bilirkişi raporu). (21-3. 21-4 deki belgeler) İş Bankası Ankara merkezindeki 2918 sayılı hesaba yatırılan örtülü ödenek parası iki şekilde sarfedilegelmiştir.

1- Sanık Ahmet Salih Korur tarafından bankaya yazılan tediye emri veya çek ile,

2- Husuî Kalem memurlarından Adnan Zafir veya diğer memurlar adına doldurulan çeklerle bankadan alınarak Başbakanlıktaki kasaya konulan avansın sanık Korur'un nakden sarfı suretiyle

Bu yollarla alınan paralarla sarf ve ödemelerde bulunulduğu gibi Osmanlı, Yapı ve Kredi Bankalarında Başbakanlık namına ve Yapı Kredi Bankasında örtülü ödenekten sanık Korur adına açılan hesaplardan sarfiyat yapıldığı anlaşılmıştır. (E. 21-5, sahife 12, rapor 21-7) Sanıklarda örtülü ödenekten yirmidört kûsur milyonun sarfedildiğini, ancak bu sarfiyatta kanunsuzluk ve usulsüzlük olmadığını beyan etmişlersede şahitlerin şahadetinden sarahaten anlaşılabacağı üzere, sanıkların, sorguları sırasında bazı nokta ve cihetlerde mes'uliyeti birbirine atf ve isnat ettikleri görölmektedir. Ancak her iki sanıkta örtülü ödenekten Demokrat Parti yararına sarfiyat olduğunu, bir kısım gazete ve mecmualara, gazetecilere Örtülü Ödenekten para verildiğini, yardımlar yapıldığını itiraf mecburiyetinde kalmışlardır. Kezâ şahısları ve yakınları içinde sarfiyatın mevcudiyeti ikrar olunmuş ve belgelere müstenit bulunmuştur. Sanık Menderes şahsına ve yakınlarına yapılan sarfiyat için hususi kaleme para bıraktığını maaş ve tahsisatının husuî kalemde olup her zaman oradan harcamalarını ifade etmesine rağmen buna dair şahadet bu yoldaki savunmasını tekzip eylemiştir. Eski Husuî Kalem Müdürü Arif Özgen'e bir defa bıraktığı (450) liradan başka para vermediği, Osmanlı Bankasındaki hesabından yalnız çiftlik için bazı sarfiyatın yapıldığı beyan edilmiş, kitap siparişi parasından başkada şahsî ve yakınları için ileri sü-

rüldüğü gibi yüzbinleri bulan sarfiyat dolayısıyla memurlara para vermediği, Bankadan kendi hesabına çek vesair suretle para almadığı, bildirdiği memurların yetkileri bulunmadığı bunların şahadetleriyle sarahaten meydana çıkmıştır. (Sanık Adnan Menderes duruşma zabıtnamesi sahife: 9 ilh. 66.261. Sanık Salih Korur, sahife: 9.52, 245.247-248) (Şahit: Adnan Zafir: Yüksek Soruşturma Zabıtnamesi: 1-7.16-17. duruşma zabıtnamesi sahife: 71. Şahit Yurdanur Genya, duruşma zabıtnamesi, 75 ve 210. Yüksek Soruşturma zabıtnamesi: 8-10.20. Şahit Mehmet Ali Baliğ Ceylangil: Duruşma zabıtnamesi 78. Yüksek Soruşturma 11-13. Şahit Hakkı Altıncı Duruşma Zabıtnamesi 79. Şahit Celâl Yıldırım, duruşma zabıtnamesi 81. Şahit Berrin Menderes duruşma zabıtnamesi 84. Şahit Mehmet Öztürk duruşma zabıtnamesi 87. Şahit Memduh Uras duruşma zabıtnamesi 90. Celâl Bayar şahit sıfatiyle, zabıtname 104. Şahit Arif Özgen zabıtname 117. Şahit Ercümen Yavuzalp zabıtname 207. Şahit Basrî Aktaş zabıtname 149.)

(Zabıtnamenin sahife 20-21, 55 ilh, 60, 66, 58, 243, 241, 246, 256, 257, 260, 261) de ifadesi mazbut bilirkişi Cafer Tayyar Sadıklar da raporuna munzam olarak Örtülü Ödenek mevzuunda cereyan eden muamelelere dair gerekli izahatı vermiştir. Esasen gerek zimmet mahiyetinde bulunan gerek görevi kötüye kullanmak suretiyle kanunsuz ve usulsüz sarfiyat,belgeler ve maddî vakıa ve delillerle tesbit ve tevsik edilmiştir. Filhakika sanık Menderes'in iktidarı zamanında örtülü ödenekten çektiği ve sanık Salih Korurun idare ettiği örtülü ödenek sarfiyatı hesaben şu şekilde cereyan eylemiştir.

Toplu olarak Demokrat Parti iktidarı zamanındaki (mesture) faslını aşağıdaki tablo şeklinde irae etmek mümkündür: (Dosya 5-21: Bilirkişi raporu sahife 9).

<u>Senesi</u>	<u>Bütçe ile Kabul Edilen</u>	<u>İş Bankasına Devir Edilen</u>
1950	2.000.000,-	1.150.000,- (16.5.1950-28.2.1951)
1951	2.000.000,-	2.000.000,-
1952	1.500.000,-	1.500.000,-
1953	1.850.000,- (x)	1.850.000,-
1954	2.200.000,- (x)	2.200.000,-
1955	2.250.000,-	2.250.000,-
1956	2.250.000,-	2.250.000,-
1957	3.000.000,- (x)	3.000.000,-
1958	3.000.000,-	3.000.000,-
1959	4.500.000,-	4.500.000,-
1960	<u>4.500.000,-</u>	<u>1.500.000,-</u>
	<u>29.050.000,-</u>	25.200.000,- T.L.

33.853,-	"	faiz hesabı (İş-Bankası)
67.000,-	"	Demokrat parti iktidarına 1950 den devir olunan
54.301,24	"	faiz hesabı (Osmanlı ve Yapı Kredi Bankası
<u>25.355.154,24</u>	T.L.	

Demokrat parti iktidarı zamanında örtülü .Ödenekten sanık Menderesin fiilen tasarrufuna (25 milyon 355 bin 154 lira 24 kuruş)geçmiştir. Bu miktardan İnkilâbî müteakip elde edilen para ile duruşmadaki tetkik neticesinde zuhur eyleyen miktarlar mecmuu nazara alınarak,

114.460,--	Lira	(İnkilâbî müteakip 1 Haziran 1960 tarihinde Başbakanlık kasasında yapılan sayım neticesinde nakit olarak kasada mevcut)
494.382,--	"	İnkilâbî müteakip İş Bankası devri.
<u>197.598.55</u>	"	Osmanlı, ve Yapı Kredi Bankaları hesabı bakiyesi
<u>806.440.55</u>	"	(Kullanılmadan devredilen)

Kullanılmadan devir edilen meblağ örtülü ödenekten fiilen tasarrufa geçen miktardan düşüldüğü takdirde,

25.355.154,24	T.L.
<u>806.440.55</u>	"
<u>24.548.713.69</u>	T.L. (Yekûn)

Buna göre sanık Menderes mesture tahsisatından belgeleri gösterilmiş, gösterilmemiş olmak üzere (24 milyon 548 bin 713 lira 69 kuruş) sarf etmiş bulunmaktadır. Bu sarfiyattan hangisinin zimmet, hangisinin vazifeyi kötüye kullanarak usulsuz sarfiyat suçunu teşkil ettiği bahse konu edilmeden evvel zimmet ve vazifeyi kötüye kullanma üzerinde biraz tevekkuf eylemek, sanıkların cezaî sorumluluklarını belirtmesi ve ayrıca savunmaları bakımından yerinde olacaktır:

C- 1. Zimmet Suçu:

6123 sayılı kanun ile tadil ve eski metne diğer bazı hususlardan başka (mürakabe veya mes'uliyeti altında bulunan) ibaresinin ilâvesiyle 202 nci maddenin şu unsurları taşıdığı görülmektedir.

- a) Failin memur olması,
- b) Maddede yazılı şeyleri zimmetine geçirmesi veya mal edilmesi,
- c) Bunların memura tevdi olunması veya vazife dolayısıyla muhafaza, mürakabe veya mes'uliyeti altında bulunması, ve bu meyanda manevî unsurun vücudu

icabeder. Türk Ceza Kanununun 279 ncu maddesine göre âmme vazifesi gören memurlar Ceza Kanununun tatbikatında memur sayılmıştır. Anayasa ve umumî ceza prensibi hükmünce sanık Menderes'in Cezai sorumluluğu derkârdır. Bakanların ceza kanunu tatbikatı bakımından memur oldukları 25.5.1949 tarih ve 7216 sayılı resmî gazetede münteşir 3/24 sayılı İçtihadı Birleştirme kararı münderecatındanda anlaşılmaktadır. Anayasanın 47 ve 61 ncı maddeleri manâ ve medlulu bakımından Bakanların vazife esnasındaki ve vazife ile ilgili suçlarından dolayı sorumlu oldukları ve memur durumunda bulundukları bellidir.(Dr. İlhan Arsal - Anayasa Hukuku). 491 sayılı Anayasayı tâdil eden bir sayılı Seçici Kanunun 6 ncı maddesinin açık hükmüne göre sanık Adnan Menderes'in cezai sorumluluğundan tereddüd edilemez. Sanık Ahmet Salih Korur Başbakanlık eski müsteşarıdır. Örtülü ödeneğin hususiyeti noktasından mütalea edildiğinden şu durum tebarüz et mektedir. 31.7.1950 tarihli belgede aynen (İşbankası Merkez Müdürlüğüne, Bankanızda Başbakanlık emrine açılan 2918 sayılı hesaptan para almağa Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur mezun kılınmıştır. Başbakan Adnan Menderes), aynı tarihli diğer bir yazıda (T.C. Merkez Bankası Ankara Şubesi Müdürlüğüne, lehine gelecek tediye emirlerinin aşağıda açık imzası bulunan Başbakanlık müsteşarı Ahmet Salih Korur'a ödenmesi tensip kılınmıştır.) 23.8.1950 tarihli diğer bir belgede: (1950 yılı Başbakanlık bütçesinin 406 ncı örtülü ödenek bölümünden 100 bin lirayı almağa Başbakanlık müsteşarı Ahmet Salih Korur memur edilmiştir) denilmiştir. Bunlar gösteriyor ki, sanık Korur, müsteşarlığın istilzam eylediği vazifeleri meyanında örtülü ödeneğin tedviri vazifesi ile de sanık Menderes tarafından memur edilmiş ve bu hususta kendisine yetki verilmiş para alıp vermeye mezun kılınmıştır. (Dosya 960/ 21-4) Sanık Korur bu memuriyete ve mezuniyete dayanarak örtülü ödeneğin tamamen aktarıldığı 218 sayılı hesaptan istediği zaman para aldığı gibi kendi adına (Yapı Kredi Bankasının Beyoğlu Şubesinde 1118 numarada hesap açmış ve örtülü ödenekten para yatırmış, para almıştır. Dosya: 960/21-7 bilirkişi raporu) O kadar ki Merkez Bankasının 25.5.1959 tarihli bir milyon liralık makbuzunda (Sayın Bay Ahmet Salih Korur'un Türkiye İş Bankası nezdindeki 2918 sayılı hesabına kaydedilmek üzere teslimatı) diye yazılmıştır. Bu suretle örtülü ödeneğin, yalnız murakabesiyle değil, muhafazası ile mükellef ve mesuliyeti altında bulunduğu açıkça anlaşılmaktadır. Sanık Menderes'in örtülü ödeneye tasarruf yetkisinin tam olduğu şüphesizdir. Emrine âmade durumdadır. Sanık Korur'a verdiği emir ve direktiflerle harcamaktadır. Binaenaleyh sanıkların kendi ve başkaları menfaatına örtülü ödenekten tasarrufları zimmet suçunun tekevvünü için kâfidir. Diğer taraftan sanık Ahmet Salih Korur'un fiil ve hareketi Türk Ceza Kanununun 64 ncü maddesi hükmünce mütalea edilmesi icabeder. Velew sanık Menderes'in muvafakati ile de olsa örtülü ödenekten şahsı ve yakınları için para alması tamamen kanuna aykırı bir tasarruf olup bu miktar meblağ üzerinde diğer sanık Menderes'le müştereken ve birlikte zimmet suçunu irtikâp eylemiş durumdadır. Zimmet

mahiyetindeki tasarrufları da şahsî menfaat mülâhazası bulunduğu cihetle fiil ve hareketlerinde manevî unsorda mevcuttur. Örtülü ödenekten mütevellit zimmet suçunda sanıkların fiili ve hukukî durumları böylece tesbit kılındıktan sonra bu ödenekten zimmet suçunu teşkil eden sarfiyat bahse konu olacaktır. Sanık Menderes'in zimmetine geçirdiği parayı, üç kategoride mütalea etmek mümkündür:

1- Şahsına, yakınlarına, tanıdıklarına vâki ödemeler (Cetvel 1, 2, 4)

Sanık örtülü ödenekten zaman zaman nakit olarak almış, şahsî hediyeler için ödemeler yapmış, gelir vergilerinin taksitlerini ödemiş, arkadaşları ile lokantalarda yediği yemeğin parasını, pardesü ve gözlük bedelini, davaları için avukat ücretini, Anadolu Klübü aidatını, bu klüpteki konsumasyon borcunu, evinin kömür masrafını vesair bu gibi kendisine taallûk eden sarfiyat örtülü ödenekten yapılmış olduğu gibi, meselâ 12.11. 1956 tarihinde refikasına 1.500,- lira nakten verilmiş, ayrıca refikasının ve çocuklarının seyahat ve okul masrafları ödenmiş, Madam Sami gibi dayızadesinin karısı uzak akrabasına kadar ödemelerde bulunmuş, Mükerrerem Sarol'un boşadığı kadına muayyen fasılalarla para verilmiş, bir zamanlar tanıştığı Ayhan Aydan'ın telefon ücreti bu fasıldan tediye edilmiş, Ayhan'ın kocası Ferit Alnar'a uzun müddet muayyen fasılalarla hayli yekûn tutan ödemeler yapılmış, bir çok şahıslara ikraz kaydı ile paralar ödenmiş, parti arkadaşlarının tedavisini yapan doktorlara ödemelerde bulunmuş, bunlar ve daha yüzlerce kalem ödeme, ait oldukları cetvellerde sarahaten müşahade edilmiştir. Örtülü ödenekten yapılacak sarfiyat ile telifi kabil olmayan bu kabil harcamaların kanuna aykırı ve zimmet suçunu teşkil eden sarfiyattan olduğu tereddütten arıdır.

2- Demokrat Parti yararına, partiye yardım ve parti mülâhazası ile vâki sarfiyat:

Sanık Menderes kendi partisine ve parti mensuplarına ve taraftarlarına örtülü ödeneğin mühim bir kısmını adetâ dağıtmıştır. Sanığın demokrat parti için yapmış bulunduğu sarfiyatın (1.212.364,47) lira gibi mühim bir yekûn tuttuğu nazara alınır- sa örtülü ödeneğin nasıl keyfi ve indî bir surette kullanıldığı anlaşılır. Bir Halk Partiliye sövdüğü için, mahkûm olan bir şahsın para cezasını örtülü ödenekten vermesi ve zaman zaman para yardımında bulunması ve Demokrat Parti iktidarı, bir bakıma partiler arasında malî muvazene bahanesile Halk Partisinin mallarını müsadere ederken diğer taraftan kendi partisine ve mensuplarına örtülü ödenekten yardım etmesi, zihniyeti göstermesi bakımından kayda sezadır. Binaenaleyh Demokrat Parti yararına ve partizan düşünce ile yapılan ödemeler sanık Menderes'in zimmetini teşkil eder.

3- Gazeteye, gazetecilere, mecmua ve muhtelif ajanslara yapılan yardımlar:

Sanık Menderes kendisini ve Demokrat Parti iktidarını destekliyen yazarlara, gazetecilere, mecmua ve ajansa örtülü ödenekten türlü yardımlarda bulunmuştur. Bu yardımlarda parti menfaat ve mülâhazası ön planda gelmiştir. Din istismarcılığını

geçim vasıtası yapan, Muhalefet liderine, yazıları ile tecavüz eden Necip Fasil'a yekûnu 147.000,- lira tutan ödemelerde bulunmuş, mumaileyhin bir suçtan mahkûm olduğu bir sırada karısı Neslihan Kısakürek'e dahi muhtelif zamanlarda cem'an 5,000,-lira vermiştir. Müstakil ve muhalif gazete ve yazarları bir taraftan türlü takyit ve tehditlerle, cezai tehditlerle vazifelerini göremez hale getirmeğe çalışırken, diğer taraftan kendi ve iktidarı menfaatına "Besleme basın" meydana getirerek onları örtülü ödenekten beslemiştir. İktidarı zamanında bir çok safha ve sahalarda eşitliği sistematik bir surette ihlâl edegelen sanık Menderes, yalnız istihbarat ve Devletin yüksek menfaatlerine sarfı gereken millet parasını, iktidarını tutan gazete ve yazarlara çeşme suyu gibi akıtmış ve bu suretle başka bir açıdan basın murakabesini ve basın hürriyetini darbelemiştir. Bu itibarla parti ve iktidar hırsı düşüncesinden ileri gelen bu kabil sarfiyatta sanığın zimmet listesine ilâve olunmuştur.

2. Memuriyet Görevini Kötüye Kullanmak:

Zimmet mevzuu, harcama ve ödemeler dışında kalan, gaye ve maksada aykırı sarfiyat, memuriyet görevini kötüye kullanmak suçunu teşkil eylemektedir. Bilirkişi raporunda zikredildiği üzere cemiyetlere bağış, şahıslara yardım, Cumhurbaşkanlığı masrafları gibi yapılan ödemeler bu tahsisatın gayesile telif edilemez. Esasen bu kabil masraflar için Cumhurbaşkanlığı, Bakanlıklar, Bütçelerinde az veya çok tahsisatın bulunduğu, bunlar kâfi gelmediği takdirde 1050 sayılı kanun gereğince muamele yapılması gerektiği, icabında müteakip sene için bütçesine ona göre yeterli tahsisatın konması iktiza ettiği halde bu kanunî icaplara riayetsizlik edilmiştir. Meselâ Başkanlık Bütçesinde temsil tahsisatı, misafir ağırlama tahsisatı ve Cumhurbaşkanlığı Bütçesinde keza temsil tahsisatı, muvakkat harcirah tahsisatı, çeşitli yardımlar tahsisatı mevcuttur. Buna rağmen örtülü ödenekten de bu kabil sarfiyat yapılması kanunsuz ve keyfi tasarruftur, (Ek liste A) bu itibarla sanık Menderes bu hususta vazifesini kötüye kullanmıştır.

Her iki suç hakkındaki şu kısa izahattan sonra örtülü ödeneğin nelere ve nerelere sarfedildiğinin tetkikine gelince:

D- Dosya münderecatına, mevcut delillere ve bilirkişi rapor ve ek raporuna göre:

Demokrat Parti iktidarı zamanında örtülü ödenekten sanık Menderes'in emri ve talimatı dahilinde ve bir kısmında diğer sanık Korur ile birlikte iştirâk halinde vaki sarfiyatın mahiyeti onbeş cetvelde ve on beş numaralı cetvel hariç 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 ve 16 numaralı cetvellerde müşahade edebiliriz.

- 1) Sanık Menderes'in şahsî ve köşkü için yapılan masraflar,
- 2) Sanık Menderes'in çocuklarına yapılan okul vesair masraflar,
- 3) "Demokrat parti" yararına yapılan yardımlar ve parti çalışmaları ile ilgili masraflar,
- 4) Otel, ziyafet ve yol masrafları,

5) Muhtelif kıymetli eşya, hediyeler için mağaza ve müesseselere yapılan ödemeler,

6) Gazete ve gazetecilere, mecmua ve muhtelif ajanslara yapılan yardımlar,

7) Muhtelif şahıslara muayyen fasılalar veya bir defada verilen herhangi bir karşılığı tesbit edilemiyen ödemeler,

8) Adnan Zafir'e ve Hususi Kalem Müdürü ve muavinlerine avans olarak verilip sarfettirilen paralar,

9) Sanık Ahmet Salih Korur'un şahsına ve kızı Binhan Fıratlı'ya yapılan ödemeler,

10) Millî Emniyet Başkanlığına, Maliye Vekâleti ve T.B.M.M.'si memurlarına ve üç ayda munzam bordrolarla üç aylık adı altındaki ödemeler,

11) Riyaseticumhur ziyafet vesair masraflar,

12) Muhtelif cemiyet ve klüplere yapılan yardımlar,

13) İkramiye, maaş veya bağış olarak yapılan yardımlar,

14) Muhtelif ve müteferrik masraflarla Eyüp Sultan'a kurban, mevlût vesair dini masraflar,

16) İş Bankasından çekilen ve nereye ödendiği anlaşılamıyan paralar, (Dosya: 21-5 bilirkişi sahife 6-9) Müfredatlı şekilde gösterilen (Dosya 21-5, Ek 10, 11, 12) (Dosya 21-6, ek 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20)

Bu cetvellerin mahiyetleri, sarf cinetleri ve her kalem üzerinde ayrı ayrı durulmuş kararın o bendindeki kabul veçhile zimmet suçunu teşkil eden) ödemelerle (görevi kötüye kullanmak suretiyle vâki, usul ve kanuna aykırı sarfiyat) tefrik edilmiş ve (bundan başka maksat ve gayeye uygun ve suç kastı görülmüyen) ve binnetice 10 numaralı cetvele ithâl edilen sarfiyat ve ödemeler olmak üzere üç kısımda özetlenmiştir.

E- Zimmet suçunu teşkil eden sarfiyat:

1. Birinci kategoriye dahil olanlar: müfredatı ve icmalî karton 21-5, ek 10, 11, 12; karton 21-6, ek 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve ilâve; tenzil ve icmalî karton 21-7, ek 1, 2, 3, 4, 5, 6 da bulunan cetvellerden 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9 sayılı, cetvellerde görülen sarfiyatın mühim bir kısmı zimmet mahiyetinde görülmüş ve içlerinde usulüne uygun veya usulsuz yapılan sarfiyat ayrılarak ayrı bir liste halinde ve cetvel numaraları gösterilmek suretiyle bu kararın sonuna eklenmiştir. (Karar: Ek 1 de).

Bu sarfiyatı teker, teker karar yerinde irae eylemek bu baştaki cetvellerin tekrardan ibaret olacağından sarfiyatın nelere taallûk ettiği misallerle gösterilmiştir.

1 numaralı cetvele göre şahsî için yaptığı masraflara misaller:

<u>Lira</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Tarih</u>	
500,00		3.1.1951	Menderes'e verilmek üzere Hususi Kalem Müdürüne
200,00		7.5.1952	A. Menderes'e
300,00		7.5.1952	A. Menderes'e
540,60		13.7.1953	Yüksel ve Kâmuran Menderes'in Londra ikamet masrafı (Kâmuran sanığın oğlunun arkadaşısıdır)
180,00		3.11.1953	Menderes'in evinin nakil masrafı
241,30		3.11.1953	Selim Lokantasında yediği yemek
55,00		12.2.1954	Menderes'in Anadolu Klübüne
62,50		13.5.1953	Başvekil'e terlik ve battanlye.
53,20		23.3.1954	Yemek parası
57,05		29.3.1954	"
44,25		11.3.1954	"
3.360,00		29.11.54	Kızılırmak ve Meşrutiyetteki gayrimenkuller için muvakkat avans kaydı ile Başvekil için avans
500,00		23.12.54	" " " "
112,00		6.2.1956	Anadolu Klübüne konsumasyon borcu (4 numaralı cetvele alınmıştır)
5.700,00		13.6.1956	Berrin Menderes'in Viyana seyahat masrafı ve bina vergisi
11.307,00		29.9.1956	Adnan Menderes'in gelir vergisi
1.500,00		12.11.56	Adnan Menderes'in karısına
1.620,00		6.6.1956	Aydın ve Berrin Menderes'in Avusturya seyahati için tayyare bileti
1.161,30		21.9.1956	Başvekil'e avans (Eylül maaşı avansı) iade edilmediği için
1.118,95		1.4.1957	1956 Gelir vergisi birinci taksidi
3.000,00		17.5.1957	Ulvî ve Bengü Baydar'a düğün hediyesi
3.735,00		19.6.1957	Bina vergisi taksidi (Muvakkat)
1.400,00		3.7.1957	Başvekil'e gelen saatin gümrüğü
1.500,00		16.7.1957	Karısının Viyana seyahati dolayısıyla avans
1.317,00		17.7.1957	Karısının ve oğlunun Viyana uçak bileti
2.300,00		20.8.1957	Berrin Menderes'e 400 dolar karşılığı
2.215,00		10.9.1957	Bayan Menderes ve çocuklarının Viyana'dan dönüş uçak biletleri

<u>Lira</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Tarih</u>	
11.895,00		1.9.1957	Gelir Yergisi ikinci taksidi
3.698,00		26.11.57	Bina vergisi ikinci taksidi
1.000,00		29.11.57	Berrin Menderes'e (Pazartesi kadar kaydı ile)
500,00		13.12.57	Menderes'in evi içi stor (14 cetvelde)
14.705,77		31.3.958	Gelir vergisi taksidi
5.500,00		3.6.1958	Bayan ve Bay Menderes'in Londradaki "bir hesabının kapatılması
4.815,00		5.6.1958	Bina vergileri avansı
2.024,00		15.7.958	Bayan Menderes ve Aydın Menderes'in tayyare parası
131,00		16.7.958	Bayan Menderes'in İsviçre'ye ayakkabı parası
14.075,00		29.9.958	Gelir vergisi ikinci taksidi
2.732,00		29.9.958	Kayın validesinin tedavi parası
237,00		29.9.958	Bayan ve Aydın Menderes'in tren parası
7.803,00		25.11.58	Bayan Menderes ve Yüksel Menderes'in Avrupa seyahati uçak masrafları
3.780,00		20.11.58	Menderes'in bina vergileri ikinci taksidi
521,15		20.11.58	Menderes'e evleri için kömür
625,00		23.1.953	Menderes'in evine kömür (Sehven 958 listesi geçmiş-tir)
14.497,31		31.3.959	A. Menderes'in 958 yılı birinci taksit gelir vergisi
2.000,00		4.7.959	Bülent Nuri Esen'e avukat ücreti
7.394,74		24.6.95	Verginin ikinci taksidi
14.497,31		12.9.959	Gelir vergisinin ikinci taksidi
1.083,00		10.11.59	Adnan Menderes'e Londradan getirilen hususî kâğıt ve zarflar
3.000,00		12.11.59	Bülent Nuri Esen'e A. Menderes'in dava masrafı

2 Numaralı Cetvelden Misaller:

<u>Lira</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Tarih</u>	
1.617,00		1.10.954	İsviçre'ye gönderilmek üzere Yüksel Menderes'e
2.500,00		16.2.954	Yüksel Menderes için oto gümrüğü ve pulları
650,00		27.11.57	Mutlu Menderes'e
1.305,00		8.2.1958	Mutlu Menderes (Necdet Aslanlar vasıtasıyla iki bu çok ayda yapılan masraf)
750,00		28.3.958	Aydın Menderes'in okul taksidi

Lira. Kurus	Tarih	
900,00	15.7.958	Aydın Menderes'in birinci mektep taksidi
850,00	20.11.58	Aydın Menderes'in mektep taksidi
800,00	26.1.958	" " kollej taksidi
1.033,00	18.6.958	Mutlu Menderes'e Zührih yol masrafı
1.445,00	8.9.1958	Mutlu Menderes'e havale
1.445,00	12.9.958	" "
1.683,00	18.9.958	" "
266,00	7.11.958	İsviçre'ye gönderilen havalenin taksidi
1.263,00	2.3.1959	Mutlu Menderes'e döviz olarak
2.270,00	25.3.959	" " "
2.270,00	29.4.959	" " "
1.393,34	25.6.959	Dr. Roger'e tedavi masrafı
1.100,00	11.3.959	Aydın Menderes (okul taksidi)
1.100,00	10.8.959	" " (" ")
1.100,00	13.11.59	" " (" ")
775,00	11.2.960	" " (" ")
2.705,00	28.9.959	Yüksel Menderes (Mebus evlerinde satın alınan daire-sinin taksidi)
2.270,96	25.3.960	Mutlu Menderes'e havale
619,00	12.5.960	Havale

Bu misallerden açıkça anlaşılacağı üzereduğun hediyelelerinin bedeli, kendisine gelen saatin gümrüğü, Londra'dan getirtilen hususî kâğıt ve zarfların parası, çamaşır makinesinin İzmir'den nakli masrafı, Berrin Menderes'e Pazartesiye kadar ödemek kaydı ile borç para, Bayan Menderes'in ayakkabı parası, Kayın validesinin tedavi ücreti, Yüksel Menderes için mebus evlerinde satın alınan dairenin taksidi örtülü ödenekten ödenmiştir.

Sanığın yalnız 1 ve 2 numaralı cetvellerde tesbit kılınan bu kabil masraflarının 234.780,81 (İkiyüzotuzdörtbinyediyüzseksenlira seksenbirkuruş) T.L.'sı tuttuğu naza alınırsa örtülü ödeneğin nelere ve nerelere sarfedilmiş olduğu açıkça görülmüş olur. Bir ve iki sayılı cetvellerden alınıp yukarıda verilen misaller daha ziyade cüz'î ve mahdut rakkamları gösteren misallerdir. Aşağıda tablo halinde irae edilen örtülü ödenek sarfiyatı aynı zamanda ibret ve elem vericidir. (Karar ek 2, 3)

Bilirkişinin tesbit ettiği listelerde müşahade edileceği üzere kibritten sigarasına, taze cevizden, taze incir ve üzümüne, çeşitli meyva ve kuru meyvalara, ilâçtan kundura boyasına, yumurta, süt, peynir, gravyerinden peksimet ve ekmeğine, bademin-

den, klüp rakısı ve viskisine, tuvalet kâğıdı, mektup, kurban, lüfer balığı, salatalıktan hayat mecmuasına ve sebzesine kadar her türlü ihtiyacı için örtülü ödenekten sarfolunmuştur. 16 gün içinde 660,- lira ve 34 gün içinde 1.500,- lira bahşiş veren sanık Menderes'in kendi kesesinden harcamayı adetâ unuttuğu müşahade edilmektedir. Yüksek dereceli bir memurun bile bir aylığını tecavüz eden bahşişler şüphesiz kararda gösterilenin miktarda değildir. Florya'da memurlar için ayrılan bir evi senelerce işgal eden sanık Menderes'in bu ev için sarfedilen ceviz, badem, limon, buz, mecmua, tereyağ, kaşar, meyva gibi 6 günlük masrafı 259.25 liradır. Şimdi paketi 1,60 lira olan Boğaziçi sigarasını 1953 de 60 kuruşa alan sanığın bu müteferrik masrafıda örtülü ödenekten ödenmiştir, Cetvellerin tetkiki göstermiştir ki bunlar resmi ziyafet için yapılan alış verişler için değil, doğrudan doğruya ev ihtiyaçlarının teminidir. Vatandaş hastalarını tedaviye götüremez, ilâç bulamazken sanık Menderes 6.7.1958 de bir kalemde Emel Zorlu'nun seyahati için 1.000,- dolar, Amerika'dan getirttiği 6 adet tabanca için 400,- doları örtülü ödenekten ödemiştir, (Karton 21-5 el 8)

Hükümet merkezi Ankara'dır. Fakat sanık Ankara'da seçimi kaybetmiş olduğundan, Ankara'ya karşı sanki antipatisi vardır. Senenin bir çok aylarında İstanbul'da oturmaktadır. Bu yüzden Park Otel'e sekizyüz [@@Orj: 17-Sondan 8. satır] küsur bin lira örtülü ödenekten ödemiştir. Hattâ bu Otelden ziyafet ve eğlencelerde sarfedilmek üzere nakten 5.000,- lira almış ve sonradan bu borcunu da örtülü ödenekten vermiştir. (Karton 21-12)

Otel, ziyafet ve yol masraflarını ihtiva eyleyen 4 numaralı muhtelif kıymetli eşya ve hediyeler için mağaza ve müesseselere yapılan ödemeleri gösteren 5 numaralı cetvellerde esas itibariyle zimmet mahiyetinde sarfiyattır. Ancak bu cetvellerden usulsüz sarfiyat ile zimmet kastına makrun olmıyan maksat ve gaye bakımından 10 numaralı cetvele ilâvesi gereken sarfiyat çıkarılmıştır.

Dosyada mevcut işbu 4 ve 5 numaralı cetvellerin tetkikinden anlaşılabacağı üzere millet parasını harcamadaki tutumunu göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Hemen Ankara ve İstanbul'un belli başlı lokantaları örtülü ödenekten sık, sık nasibini almaktadırlar. Karpiç, Süreyya Pavyonu, Klüp 47, Restoran Vaşington, Restoran Bekir, Klüp Ambassador, Bulvar Palas, Meclis Lokantası, Park Otel, Yahya Lokantası, Hilton, Canlı Balık, Divan Lokantası ve Çınar Oteli bunlar arasındadır. Arkadaşları ile Karpiç'te yemek, Ethem Menderes'in Karpiç'teki yemek masrafları, Ankara Palas'ın temizliği, Büyük Klüpte Mükerrrem Sarol için ziyafeti Bulvar Palastan Başvekâlete giden yemekler için yapılan sarfiyatın istihbaratla ve Devletin yüksek menfaatlarıyla ilgili görülmesine imkân yoktur. 4 numaralı cetvelde daha bu kabil çeşitli masraflar görülmektedir, (Bizim tiyatrosu) artistlerinin Ankara'dan Konya'ya hareketleri için yapılan masraf Muammer Alakant'ın yediği yemek, Ankara Golf Klübü aidatı için ödemeler örtülü ödenekle telifi bulunmıyan sarfiyattır. Filhakika liste ve

cetvellerin münderecatına an müsteban olacağı gibi 9.612,13 lira tutan İstanbul, Tire, İzmir, Aydın seyahatlarında yapılan kurban, bir tanıdığı yemek, ilaç, gazete, elbise temizleme, diş fırçası, jartiyer, Yüksel Menderes'e tren bileti, hanımefendiyeye ayakkabı ücretleriyle Demokrat Partiye ve sanığa nakten yapılan ödeme ve sarfiyatın resmî vazife icabları ile alâkası olmadığından bu sarfiyat ve Ödemelerin usulsüz sarfiyat meyanına ithali de mümkün bulunmamıştır. Şahsî ve menfaat mülâhazası olan bu sarfiyatın zimmet teşkil edeceği aşikârdır. (Ek: 1 1/3 de görüldüğü üzere o seyahat zarfında 797,- lira bahşış bile örtülü ödenekten sarfedilmiştir) Cetvellerde yekûn olarak gösterilen ziyafet ve yol masraflarının nelerle mahmul olduğu şayanı dikkat ve ibrettir. Bir Başbakanın resmî yol ve ziyafet masrafları arasında Demokrat Partiye yardım ve bağış olduğu hatıra gelebilir mi? 5 numaralı cetvelde hediye masraflarından Devlet ve Hükûmet namına alındığı kaydedilenler çıkarılmış geri kalan sarfiyat zimmet teşkil eylemiş, bu husus kararın sonuna ekli listelerde irae kılınmıştır. (Karar eki: 4 ve 5)

Şu suretle sanık Menderes'in otel, ziyafet ve yol masrafları olarak örtülü ödeneye ait olup 4 numaralı cetvelde müfredatı ve yekûnu gösterilen sarfiyattan 1.422.757.84 lira ve muhtelif kıymetli eşya, hediyeler için müfredatı ve yekûnu 5 numaralı cetvelde yazılı Ödemelerden 604.794,91 lira zimmetinde olduğu tesbit edilmiştir.

Bunlardan başka 7, 8, 12, 13, 14 ve 16 sayılı cetvellerde de mahiyetleri itibariyle işbu kararın o kısmında zikredilen ve 1 numaralı kategoriye giren şahsına, yakınlarına, yakınlarının tanıdıklarına yapılan masraflarda zimmet suçunu teşkil eden sarfiyattandır. 8, 12, 14, 16 numaralı cetvellerden alınıp liste halinde gösterilen şu bir kaç misalden bu sarfiyatın istihbarat ve Devletin yüksek menfaatleriyle bir güne ilişkisi bulunmamış zimmet teşkil eyleyen sarfiyat cetvellerde teker, teker gösterilmiştir. Misalleri ihtiva eden listelerden sarahatla görüleceği üzere ekli (liste 1,8) sanık Menderes, şahsına ve yakınlarına yaptığı sarfiyattan başka parti arkadaşlarına ve onların yakın ve tanıdıklarına türlü suret ve sebeplerle ödeme ve harcamalarda bulunmuştur. Samet Ağaoğlu'na vergisi için avans verildiği düşünülürse bu ödeneğin nasıl keyfi sarfedildiği hayretle müşahade edilir. Mükerrerem Sarol'un mutallakasına adeta maaş bağlanmış , Avukat Fahamet Köker'in icra takibinden kurtulması için sarfiyat ve ödemeler yapılmış, Namık Gedik'in kızına düğün hediyesi dahi örtülü ödenekten verilmiştir. Demokrat Parti eski mebuslarından Fikri Düşünsel'in borçları bu tahsisattan tediye edilmiştir. (7) numaralı cetvele göre bu suretle yapılan ve sanık Menderes'in zimmeti bulunan sarfiyatın mecmuu 420.361,35 lira ve (8) numaralı cetveldeki zimmetin yekûnu da 4.428,90 liradır. (Karar ek: 6 ve 7)

Örtülü ödenek bazı hallerde bir kabile reisinin veya çiftlik ağasının maiyetine, tanıdıklarına ihsanî olarak kullanılmış, uçak kazasından kurtulduğu için (uçak kazası

kefareti) namı altında 18.000,- lira dağıtılmıştır. Demokrat Partili Fehmi Yağcı'nın evlenen kızına, Enver Beneğin, berber Fahri'nin kızlarına ve şarkıcı Nesrin Sipahi'ye örtülü ödeneğin gaye ve maksadına tamamen aykırı sarfiyat yapılmıştır. (Başvekilin lütfu) kaydıyla odacıların kömür bedeli ödenmiştir. Bir yüzbaşının terkettiği karısı kaydı ile Merzuka Uygun adındaki kadın adetâ aylık gelir halinde örtülü ödenekten para almıştır. Sanık Menderes, dini vecibelerini örtülü ödenekten eda etmiş, kurban, mevlût, hafız paraları, şeker parası örtülü ödenekten alınmıştır. Halk önünde, Radyoda nutuklarına başlarken ve son verirken (Cenabı Hak) ibaresini sık, sık kullanan bu sanık dini vecibe ve yardımların ancak kendi mamelekinden yapıldığı takdirde makbul ve muteber olabileceğini unutmuş, haksız tasarrufun haram olduğuna ehemmiyet vermiyerek maruf tabiriyle bu gibi sarfiyatı dahi (Beytülmal)'dan sarfetmekten çekinmemiştir. İşbu sarfiyatın zimmete dahil olacağı şüphesizdir. Misalleri biraz evvel listelerde tadat edilen 12, 13, 14 ve 16 numaralı cetvellerde tevsik kılınan ve zimmet suçunu teşkil eden ve kararın sonundaki cetvellerde gösterilen bu yoldaki sarfiyatın yekûnu:

12 numaralı cetvele göre	:	15.100, - -	T.L.
13 " "	:	32.373, - -	"
14 " "	:	7.845,26	"
16 " "	:	<u>8.540, - -</u>	"
		<u>63.858,26</u>	T.L. (Yekûn)

Zimmet (Altmışüçbinsekizyüzellisekiz lira yirmialtı kuruşu) bulmaktadır. (Karar ek: 8, 9, 10, 11)

Sanık Ahmet Salih Kuru'a gelince:

Son olarak birinci kategori içinde müteleası gereken karara bağlı 9 numaralı cetvelin tetkikinde (9 numaralı cetvel karar ek: 12)'ye ilişiktir.

Bu cetvelde görülmektedir ki örtülü ödeneğin tedvirine memur ve yetkili sanık Ahmet Salih Korur bu ödenekten kendisi ve yakınları menfaatına sarfetmiş ve bu suretle sanık Menderes'le zimmet suçunda aslî iştirak halinde bulunmuştur. Siyasî hayatında türlü şekil ve sebeplerle dikta rejimini tesis edip devam ettirmeye çalışan sanık Menderes örtülü ödeneğin milyonlarını bu yolda kullanmış, müsteşarını bu yünden de minnet altında bırakmağı bir nevi muvaffakiyet saymıştır. Sanık Salih Korur da, maddî menfaat mülâhazası ile idaresindeki (örtülü ödenekten) irade ve imzası ile para almıştır. Sanık Ahmet Salih Korur bu ödeneğin hangi maksat ve gaye için sarfının caiz olduğunu bilecek durumdadır. Nitekim duruşmadaki sorgusunda muhtar kalarak sanık Menderes'in müsaade ve emriyle bahse konu meblâğları aldığını, Almanya'daki kızına yolladığını, bildirmiştir. Sanık Ahmet Salih Korur şahsına ve yakınlarına para almaya 22.11.1955 tarihinden 27.3.1959 tarihine kadar devam edege-

İmiştir. Fiil ve hareketi sanık Menderes'le birlikte zimmet suçunu teşkil eylemiştir. Filhakika, sanık Ahmet Salih Korur, Golf ve Anadolu Klübüne olan aidatlarını bu tahsistattan ödemiş, yine bu tahsiattan muhtelit tarihlerde kızları namına para almıştır. 28.407,15 lira tutan miktar, sanık Ahmet Salih Korur' un sanık Adnan Menderes ile müşterek zimmetleridir, 9 numaralı cetvelden çıkarılan sarfiyata ait tanzim edilmiş kısma müteallik cetvel kararın sonuna eklenmiştir. (Karar ek: 12)

Bu sanığa ayrıca hususî sarfiyat dolayısıyla görevini kötüye kullanma suçu isnat edilmiş isede örtülü ödenek, esas itibariyle sanık Menderes'in emri altındadır. Menderes doğrudan doğruya tasarruf etmek yetkisini haizdir. Hususî sarfiyat emriyle yapılmıştır. Bu husus sanık Menderes'in zabıtnamenin muhtelif sahifelerindeki ifadeleri ve mevcut şahadet ve delillerle anlaşılmakta ve diğer ödeneklere kıyasen örtülü ödenek bir hususiyet taşımaktadır. Bu itibarla usulsüz sarfiyatta herhangi bir menfaat mülâhazası ve kastı tesbit edilememiş ve sanık Ahmet Salih Korur bakımından bir kısım sarfiyatın usulsuzluğu dolayısıyla görevini kötüye kullanma suçunun unsurları tekevvün etmemiştir.

2. Demokrat Partiye yapılan yardımlar ve parti çalışmaları ile ilgili ikinci grup sarfiyata gelince: (Buna dair sarfiyat esas itibariyle kar ton 21-5, 21-6, 21-7 de ve 3 numaralı cetvellerde tesbit edilmiştir.)

Bunlarda müşahade olunduğu veçhile sanık Menderes örtülü ödeneğin bir kısmını (Demokrat Partinin Hususî bütçesi halinde kullanmış, bu ödenekten partisini teşhiz eylemiş partiye ve partililere geniş ölçüde yardımlarda bulunmuştur.

Örtülü ödenekten Hürriyet Partisinden bazı şahıslara ziyafet verilmiş. Atıf Topaloğlu'na 14.881,25 lira gibi yektin tutan bir meblağ verilmiş, başka partilerden adam kandırmayı temin zımında faydalanılmıştır. Diğer cetvellerde tevşik olunduğu üzere (Demokrat Parti) destanı için verilen atıyelere (3) numaralı cetveldeki şekil ve suretlerle devam edilmiş örtülü ödenek, demokrat partinin beslendiği çeşitli kaynaklardan biri haline getirilmiştir. Demokrat Parti teşkilâtının jipleri, parti teşkilâtına gönderilen gazeteler demokrat parti propagandasına ait kitaplar, tamimler, her türlü neşriyatı örtülü ödenekten sağlanmıştır. (Demokrat Parti Gençlik Teşkilâtı) için para verilmiş, vazifesinin mahiyeti ve münasebeti şüpheli olmakla beraber (Üniversite ve Yüksek Okullarla meşgul meb'us hey'etine) adı altında 20,000,- lira ödenmiştir. Demokrat parti mebus hey'etinin Üniversite ve Yüksek Okullarla meşguliyetinin hedefi, demokrat parti iktidarının mesbuk icraatı, öteden beri takip edegeldiği maksat ve gaye gözönünde tutulursa bu faaliyetin de parti mülâhazasına müstenit bulunduğu kolayca anlaşılabilir. (3) numaralı cetvellerin birer, birer tetkikinde, ocak, bucağ teşkilât ve başkanlarına kadar örtülü ödenekten para gönderilmiştir. Partinin bu paraları borç olarak aldığı savunması gerek sarf mahalleri, gerek ödenen şahısların durumu bakımından iade maksadı ile yapılan sarfiyat olmadığı gibi, alanların da borç diye

almadıkları şüpheden azade bir keyfiyettir. Kaldığı, on sene devam eden bu yolsuzluğun, başka parti ve partilere yapılmayan bu nev'i yardım velev ikraz olarak yapılması dahi zimmet suçunun tekevvülüne mani bir sebep olamayacağı (C) bölümünde izah edilmiştir. Bu mahdud misaller, sarfiyatın tamamen parti yararı ve düşüncesiyle yapıldığını açıkça göstermiş ve bu maksat altında 1.312.364,47 lira sarfiyat Adnan Menderes'in zimmetini teşkil etmiştir. (Karar ek: 13) (Liste 3 numaralı cetvelden misaller)

3. Üçüncü kategoriye (Demokrat Parti)'yi destekleyen basın ve yazarlara ait 6 numaralı cetvel muhteviyatı teşkil eylemekte ve bu baktaki sarfiyatta (karton 21-5, 21-6, 21-7)'de tesbit edilmiş bulunmaktadır. Burada Demokrat Partinin tüzüğüne, iktidara geliş maksat ve sebeplerinden birine tereddüde mahal bırakılmıyacak surette aykırı hareket edilmiş. (Basın Hürriyeti), ilânlar, neşir yasakları, kâğıt, matbaa ve neşir malzemesi, cezaların tezyidi, sınırı ceza prensipleriyle telifi mümkün bulunmayan suç nev' ileri ve icadı gibi takyid, tahdid ve tehdiye maruz bırakıldığından başka tirajı ile yaşamaları kabil olmıyan gazete ve mecmualara örtülü ödenekten yardımlar yapılmış, umumî efkârda (Besleme Basın) tâbir ve namı ile anılan gazete ve mecmua nev'inin teşekkül ve devamına sebebiyet verilmiştir. Bu hususta o kadar ileri gidilmiştir ki bazı şahıslar sırf ilân ve örtülü ödenek ten para almak için mahallinde dahi neşri malûm bulunmıyan ancak muayyen, mecburî abonelere inhisar eden gazeteler çıkarmışlardır. Bir çok demokrat partililer bu kârlı yolun sahibi veya vasıtası olmuştur. Bu nev'i gazeteler bir saldırma âleti derecesine düşürülmüş, bir kısım basın hürriyeti ve yazarın karakteri bozulmuştur. Yalnız basın hürriyetinin azami derecede tahdidi de kâfi gelmiyerek bazı gazete ve yazarlar din istismarcılığına teşrik edilmiştir. Müstakil ve muhalif basın sınırı belli olmıyan suçlar neticesinde mahkûm olup ceza evlerinde kendileri, yuvalarında da aile ve çocukları perişan olurken yukarıda da geçtiği veçhile demokrat parti iktidarı, sanık Adnan Menderes eliyle örtülü ödenekten, din istismarcısı Necip Fasil Kısakürek'e mecmu (147 bin küsur) lirayı bulan miktarda para vermiş, mumaileyh hapiste bulunduğu sırada karısı Neslihan Kısakürek'e zaman zaman 5.000,- liralık yardım yapmış, İzmir'de (Müslüman Sesi) adında bir mecmua çıkaran Lütfullah Baydoğan'ı örtülü ödenekten beslemiş, Radyoda, Zafer Gazetesinde muhalefete hakaret ve tecavüzde bulunan Burhan Belge'ye bazı yıllar her ay maaş ve arada sırada ayrıca külliyetli paralar vermiştir. Demokrat parti, kendisini iktidara götüren merdivenlerden biri olan basın merdivenini, iktidara geldikten sonra her türlü vasıta ile tecziyeye kalkışmıştır. (6) numaralı cetvellerde her kalem sarfiyat ve nev' ileri (Karton 21-17, 21-21, 21-3 deki belge ve mektuplar) basın tarihinde ibret teşkil edecek levhalarla doludur. Sanık Menderes örtülü ödenek sarfiyatını demokrat partinin balo biletlerinin satın alınmasına, demokrat parti merkez ilçesi menfaatına tertiplenen konserlere kadar teşmil edilmiştir. Örtülü ödeneğin

maksat ve gayesiyle ilgili bulunmayan, mücerret parti mülâhazası ile yapılan ve kararın sonundaki listede örnekleri gösterilen bu nev'i sarfiyattan dolayı sanık Menderes hazineye 814.937,65 lira borçludur. Bu miktar parayı zimmetine geçirmiştir. Bu cetvellerde usullü ve usulsüz olan sarfiyat çıka rılmış karara eklenmiştir. (Karar ek: 14) (Misal listesi cetvel 6) Bu suretle yukarıdan beri delil ve sebepleri izah ve misal listelerindeki sarf cihetleri mahdud şekilde gösterilenlerin her cetveldeki yekûnu:

1 ve 2 numaralı cetvelde	:	234.780,81	lira
3	"	1.312.364,47	"
4	"	1.422.757,84	"
5	"	604.794,91	"
6	"	814.937,65	"
7	"	420.361,35	"
8	"	4.428,90	"
12	"	15.100,00	"
13	"	32.373,00	"
14	"	7.845,26	"
16	"	<u>8.540,00</u>	"
		<u>4.878.284,19</u>	" olmak üzere

Sanık Adnan Menderes'in doğrudan doğruya zimmeti (dörtmilyonseki yüz yetmişsekizbinikiyüzseksendörtlira ondokuz kuruştur). Bu miktardan şahit Ceza İşleri Umum Müdürü Rehmi Ergil'in masasında bulunup alınan 500,- lira indirildikten sonra bu sanığın ödemek durumunda olduğu zimmet miktarı 4.877.784,19 lira olduğu tesbit edilmiştir.

Sanık Korur'un, sanık Menderes'le müşterek bulunduğu zimmet miktarı 28.407,15 liradır. Ancak ibraz edilen Osmanlı Bankasının 7.12.1960 tarihli yazısına göre 22.11.1960 tarihli mektubu üzerine sanık Korur'un bu bankadaki hesabından 32.000,- lira Başbakanlık hesabına kaydedildiği ve bu husus 24.11.1960 tarihli yazı ile Başbakanlığa ihbar kılındığı bildirilmesi itibariyle sanık Ahmet Salih Korur'un, zimmetinde bulunan miktarı mahkemenin başladığı 25.11.1960 tarihinden evvel ödediği tevsik olunmuştur.

F- Sanık Menderes örtülü ödenek mevzuunda biri zimmetine geçirmek diğeri görevini kötüye kullanmak suretiyle kanuna aykırı harekette bulunmuştur. Evvelce de izah kılındığı veçhile örtülü ödeneğin, ancak istihbarat ve devletin yüksek menfaatlerinin icap ettiği yerlerde kullanılması gerektiği kanunen bu ödeneğin konduğu fasıl dışında kullanılmasına mesa olmadığı hal de maksat ve gayesinin tamamen dışında sarfiyat yapılmıştır. (Karar ek: 2,4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15) Meselâ 950-960 Büt-

çe kanunlarında Başbakanlığa ait bölümde 210 nci fasılda Başbakanlık tahsisatı mevcuttur. Böyle olmasına rağmen hem bu fasıldan, hem de temsille alâkalı birçok masraflar örtülü ödenekten yapılmıştır. Yine Başbakanlık Bütçesinde 403 ncü fasılda “misafir ağırlama masrafları” tahsisatı mevcut olduğu ve harcandığı halde örtülü ödenekten bu kabil yapılan masraflar vardır. Bu cümleden olmak üzere Cumhurbaşkanlığı Bütçesinde 210 ncu fasılda temsil, 307 nci fasılda muvakkat harcırah, 601 nci fasılda çeşitli yardımlar için tahsisat mevcut bulunmasına ve bunların kısmen ve tamamen harcanmasına rağmen sanık Celâl Bayar’ın isteği üzerine bu kabil sarfiyat-ta örtülü ödenekten yapılmıştır.

Yukarıda bahse konu sarfiyat bütçe kanuna ve 1050 sayılı Muhasebeyi Umumiye Kanununa-muhalef fiil ve hareketlerden maduttur.

Mezkûr Kanunun 36, 56, 57 nci maddeleri hükmünce bir fasıldan diğer fasıla aktarmalar dahi çıkarılacak kanun veya Maliye Bakanının müsaadesine tâbi iken örtülü ödenekten böyle maksat dışı ve usulsüz sarfiyatta kanunun bu hükmüne aykırı hareket edilmesi sanık Menderes’in kastının diğer bir suretle tezahürüdür. Sanık Menderes (örtülü ödenek) faslındaki, tahsisatı faslın mündemiç bulunduğu manâ ve mahiyetinin, gaye ve maksadının dışında hattâ bazan başka fasıllara muvazi surette sarfettiği gibi üstelik Başbakanlık bütçesine müteallik tahsisata dahil, örtülü ödenek faslından Cumhurbaşkanlığı bütçesinde ayrılmış bulunan bir faslın manâ ve mahiyetine göre kullanmıştır. Bu babta da her bakımdan usulsüzlük ve görevi kötüye kullanma meydandadır. Usulsüz sarfiyat yekûnu 7.456.261,3.1, lirayı bulmuştur.

ESAS MÜTALEANIN ÖZETİ:

Sanık Adnan Menderes’in örtülü ödenekten şahsına ve yakınlarına 219,500,82 lira, Demokrat Partiye 1.262.414,47 lira, Demokrat Partiyi tutan gazetecilere 723.809,00 lira, Refik Koraltan’a tedavi ücreti 12.460,00 lira, Park Otel için 802.675.00 lira, Numan Menemencioğlu’na Paris’teki borcu için 105.000,- lira olarak cem’an 3.125.852,29 lira zimmeti tahakkuk eylediği, Cumhurbaşkanlığınca verilen ziyafetlere ait masrafı karşılamak ve Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve diğer kimselerede örtülü ödenekten sarfiyat yaparak bu suretle 10.336,389,- lirada, örtülü ödeneğin maksadı ve mevzuu dışında ve Muvazeneyi Umumiye Kanununun 77 nci maddesine muhalif usulsüz sarfiyatta bulunduğu, sanık Ahmet Salih Korur’un şahsına ve yakınlarına kanunen zimmet sayılan 31.766,72 lira harcadığı, kezâ örtülü ödenekten 212,05 lirayı ve Millî Emniyet Reisliğince kendisine tevdi olunan, 261.787,- liraki cem’an netice itibariyle 505.562,23 kuruş zimmetine geçirdiği anlaşılmış, ancak sanık Korur’un şahsen zimmetindeki 31.766,72 lirayı ödemediği tebeyyün etmiş, ayrıca Muhasebeyi Umumiye Kanununun 77 nci. maddesinin tayin eylediği usul dışında ödemeler de bulunmak suretiyle görevini kötüye kullanmış olduğundan sanık

Menderes ve Korur'un Türk ceza Kanununun 202,80, 277/2, 240, 80, 71 nci maddelerine göre cezalandırılmaları iddia ve talep olunmuştur.

SAVUNMA:

Sanık Adnan Menderes ve müdafilerinin savunmalarının özeti: Maddede kanun vaz'ı Başvekâlet Bütçesinin mesture tertibinin gaye ve maksadına ait bir izah imada bulunmadığı, buna karşılık Gümrük ve inhisarlar Vekâleti ile Emniyet Umum Müdürlüğü mesturelerinin istihbarat maksadıyla konduğu, 77 nci maddedeki (istihbarat kaydının Gümrük ve inhisarlar Vekâleti, Emniyet ve Orman Genel Müdürlüklerinin örtülü ödeneklerine ait olduğu) Muhasebeyi Umumiye Kanunun gerekçesi bunu gösteriyor. Başvekalet örtülü ödeneginin diğerlerinden tamamen' ayrılmış bulunduğu, örtülü ödenek parası devletin şeref ve haysiyetini küçük düşürmemek, ve devlet ve Hükûmeti temsil eden kimselerin dar yerde kalmamasını sağlamak için konduğu, ne suretle harcanmış olduğu veya olacağı bu sebeple araştırılmadığı, örtülü ödenegın mücerret istihbar işlerinde kullanılacağı yolundaki iddia makamının görüşünün doğru olamayacağı, Fransa'da 1829 Adliye Nazırı nezaret salonuna yaptığı büyük masrafı örtülü ödenekten karşıladığı, Talât Paşanın da mestureden bir kısmını kabine arkadaşlarının şahsî masraflarını karşılamak için sarfettiğı, örtülü ödenek Başbakanın emrine verilmiş ve sarf sureti sadece onun takdirine bırakılmış ve bu sebeble sarfiyatın tahdide tâbi tutulmamış olduğu, iddia makamı, 1950 den önce şahsî vergilerin örtülü ödenekten ödenmediğini bildirmişse de merhum Hilmi Uran'ın hatıralarım kitabında yazılı olduğu üzere 2.505.- lira para cezasını o zamanın İçişleri Bakanı Cemil Beyin mesture tahsisatından ödediğı, 1950 den öncede Halk Partisi iktidarının istihbarat dışı masrafları örtülü ödenekten ödediğı dosyadaki listelerden anlaşıldığı, nitekim liste mucibince şahıslara, Hariciye Vekaleti Şifre memurlarına, Özel Kalem Müdürüne, Maliye Bakanlığı Müdürlerine, emir subayına, bayramlarda Diyanet işleri Başkanlığına, vazifeli jandarma ve şoförlere mestureden para verdiği, bu hususta bir kayıt ve vesika mevcut değilsede örtülü ödenekten İttihat ve Terakki Hükümetlerinin, fırkaları namlarına faydalandıklarında şüphe olmadığı, Halk Partisince de örtülü ödenekten faydalanıldığı, Demokrat Parti iktidarının, Halk Partisi mallarına bu sebepten elkoymuş halde kendisinin de aynı meşru olmyan yola gidemeyeceğı, bunun içindir ki (Demokrat Parti)'ye örtülü ödenekten verilen paraların borç verildiğı, büyük ziyafetlerin örtülü ödenekten karşılanmasının zaruri olduğu böyle ziyafetlerin şahsen karşılanmasına imkân olmadığı, eşinin kendisi ile doğrudan doğruya temas edememesinden dolayı bazen ev ve yakınlarının özel İhtiyaçları Hususi kaleme ve ailenin şahsî dostu bulunan Müsteşara aksettirildiğı, Müsteşarın bunları örtülüden karşılamış olabileceğı, ancak şahsî masrafların kendisine bildirilmesini emrettiğine göre bu masrafların kendisine bildirilmesini emrettiğine göre bu masrafların yapıl-

diğından kendisine haber verilmesi lâzım geldiği, nitekim kendisi adına vergi öden-
diği duyulunca bu paranın örtülü ödeneğe iade edildiği, Park Oteldeki ikameti sıra-
sında örtülü ödenekten 802.675,- lira tutarındaki sarfiyatın Başbakanlık sıfatından ve
âmmе hizmetinden doğmuş bulunduğu, Bütçe Kanunun da her faslın hizasında bulu-
nan isimden masraf bütçelerine konulan tahsisatın nerelere ve ne gibi hizmetlere sar-
fedileceği belirtildiği halde örtülü ödenek hakkınca öyle bir izahat müşahade edilme-
diğinden sarf suretinin kayıtsız ve şartsız tahsis edilmiş meblâğ olduğu, cezai bakım-
dan raporun ihticaca salih bulunmadığı, isnat olunan hâdisе ve maddelerde zimmet
suçunun unsurları tekevvün etmediği, gazete ve mecmualara yapılan yardımlar yal-
nız dinlenen şahitlere münhasır kalmayıp Demokrat Partiyi şiddetle tenkit edenlerin-
de yardım gördüğü, bu bakımdan bilirkişi rapora yerinde mütaleaları ihtiva etmediği,
Demokrat Partiyе yapılan yardımların karzdan ibaret olup sanığın 15.12.1960 tarihli
duruşmada (ödemeye âmadeyim) sözlerinin nazara alınması gerektiği ve Muhasebe-
yi Umumiye Kanunun 77 nci maddesi karşısında 240 ncı maddenin bahse konu ola-
mıyacağı müdafaaten ileri sürülmüştür.

SAVUNMANIN TAHLİL ve TARTIŞILMASI:

Muhasebeyi Umumiye Kanununun 77 nci maddesinin matufu bulunduğu maksat
ve gaye kararın (A) ve (B) bentlerinde tafsilen izah edilmişti. Örtülü ödenek istihba-
rat ve devletin yüksek menfaatleri sebep ve mülâhazasına müstenit bir fasıl olduğu
ibarenin delâlet eylediği manâ ve metlûlde mündemiçtir. Bilfarz bu tahsisattan istih-
barat gayesi dışında da harcamalar yapılabileceği kabul edilsede şahsî ve parti yara-
rına ve parti gaye ve maksadına harcamanın kanunen ve mantıken hiçbir veçhile tec-
viz edilemeyeceği derkârdır. Bu itibarla bu yoldaki sarfiyat zimmet suçuna mesnet
olduğu gibi vaz'edilen maksat ve mevzuun dışında harcamalarda bulunulması yine
kanuna aykırı fiil ve hareketlerden sayılır. Bu mütalâaların hilâfı mülâhaza edildiği
takdirde bu nev'î sarfiyatın, mesture tahsisatına değil görülen hizmetlerin karşılığı
tertip, fasıl ve maddelere konması maslahatın tabii icabından ve bütçe kanunları ile
Muhasebeyi Umumiye Kanununun iktizasındandır. 1829 ve 1833 yıllarında Fransa'-
da geçen bazı malî ihtilâfların, yirminci asır malî görüş ve bütçe nazariyeleri ile tat-
bikatı bakımından dava mevzu hâdiselere misal olacak bir mahiyet taşımaktan uzak
olduğundan sarfınazar, gösterilen misallerin de usul ve kanunlarımızla bir mutabaka-
tı ve haklılığı görülmemiştir. Usulsüz ve yanlış olduğu müşahade edilen bir tatbikin
bu davada dayanılacak hukukî bir karakteri ve vasfı bulunmadığı gibi Talât Paşadan
ve Osmanlı İmparatorluğundan verilen malûmat ve emsalden, örtülü ödeneğin keyfi,
indi lâyûsel bir tarzda tasarrufuna cevaz verecek manâ istihracı da mümkündeğildir.
Örtülü ödenek sarfiyatının kalem kalem tutulduğu bahse konu edilmiştir. Bilirkişi
raporu ve beyanatından anlaşılacağı üzere sarf ve ödemelerde bir muhasebe usulü ta-

kıp olunmamış ileride sanık Menderes'e karşı herhangi bir ihtilâf ve sorumluluğa maruz kalmamak maksadı ile sanık Korur tarafından karışık intizamsız, kayıtlar puslalar, kâğıtlar tanzim kılınmış, nitekim her yılın hesabının gösterilmesine, tesbite imkân hasil olmadığı, hesapların mahiyet ve neticelerinin tevsik edilemediği hallerde sanıkların lehine kabul olunduğu bilirkişinin beyanından anlaşılmıştır, (Bilirkişi duruşma zabıtnamesi sahife 20, 60-55, 66-60, 64-63, 241-234, 246, 256-257, 260-261)

(Demokrat Parti)'ye örtülü ödenekten verilen paraların borç olarak verildiği savunması kayda şayandır. Miktarı bilhassa 1951 den sonra gittikçe yükselen bu borcun 27.5.1960 tarihine yani inkilâba kadar ödenmediği ve yekûnun 1.312.364,47 lırayı bulduğu gözönline alınırsa bu savunmanın gülünç bir tevilden başka suretle tefirine imkân olmadığı müşahade olunur. Kaldı ki parti ocak, bucak başkanlarından, Atıf Topaloğlu'nun otel ve taksi ücretlerine, partinin jip bedellerine, müfrid partililere, demokrat parti balolarına (Demokrat parti destanı) yazanlara deyin teşmil edilen bu sarfiyatın borç olarak değil, partiye yardım maksat ve mülâhazasına müstenit bulunduğuş aşikârdır. Esasen devlet hazinesine ve millete ait paranın ikrazının kanunen mümkün bulunmadığını Başbakan mertebesine gelen bir kimsenin idrak edememesi düşünülemez.

Filhakika bu tarz hareketin doğru olmadığını, sanık Menderes'in emriyle verileğeldiğini sanık Korur bildirmek mecburiyetinde kalmıştır. 1952 yılında Başbakanlık ikâmetgâhına taşındığından bu ikâmetgâhda sıfatından doğan sarfiyatın kendi hususi bütçesile karşılanmasının kabil olmadığından örtülü ödenekten harcadığını, Talât ve Sait Halim paşalarında bu kabil masrafları mestureden yaptıklarını ileri süren sanık Menderes 1950-1951 de Başbakanlık bütçesinde bu maksatla konmuş 70.000,- lira tahsisat olduğunu söylemekle örtülü ödenekten yapılan bu nev'i masrafların usul ve kanuna aykırılığını itiraf etmiş bulunuyor. Örtülü ödenek mutbak ziyafet ve Floryadaki evin her türlü ihtiyacını karşılamak için vaz'edilmediği halde yalnız otel ve ziyafetten mütevellit masraf 1.687.179,34 liraya, usulsüz ve kanunsuz sarfiyat 7 milyon küsur liraya balığ olmuştur. Örtülü ödeneği merhum sadrazam Talât Paşanın nasıl kullandığı hakkında duruşmada anlatılan menkibe karşısında sanık Menderes birşey söyleyememiş, müdafaa sırasında bunu unutarak ona da dil uzatmak istemiştir. Samet Ağaoğlu'nun Anadolu Klübünde verdiği ziyafetin, Ethem Menderes'in Karpiç masrafının, Muammer Alakant'ın yemek bedelinin, otel ve lokanta bahşişlerinin, Sedat Baran'ın Muğla seyahat masrafının, Büyük Klüpte (Mükerrerrem Sarol için yapılan masrafın ve bunlara benzer binlerce kalem ve yekûn tutan ödeme ve masrafların Başbakanlık sıfatından neşet eden masraf olarak kabul edilemeyeceği gibi esasen evvelce de kayıt ve izah kılınmış olduğu üzere (örtülü ödeneğin maksat ve gayesi dışında ve fakat bir devlet hizmeti karşılığında yapılacak masrafların dahi bütçede ait olduğu fasla konması; kanun icabı bulunduğuna göre bu kaideye aykırı hareketinin

bilveçhile tecviz edilemiyeceği şüphesizdir. Sanık Menderes şahsına ve yakınlarına yapılan masrafların kendi parasından yapılması için hususî kaleme para bıraktığını ve bu memurların banka çekinden istediği miktarda para alabileceklerini beyan etmiş isede mesbuk şahadetle işbu savunması tezkibe uğramıştır. Sanığın bina ve gelir vergi borcu ile pardesü, evinin kömürü, avukatlık ücreti gibi doğrudan doğruya şahsına taallük eden masraf ve ödemelerle karısına ve çocuklarına örtülü ödenekten yaptığı harcamalar yekûnu 234.280,81 liradır. 950 Temmuzundan itibaren başlayan bu şekildeki sarfiyatın inkilâba değin hesabını görmemiş olması savunmalarının yersiz olduğunu ve hele şahsî masrafların kendisinden istenmesine intizar eylediğini söylemesi, hazine parasının sorumluluk hissinden uzak bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Yalnız 1954 ile 27.5.1960 arasındaki Park Oteli masrafı 802.675,- lira tutmuştur. (Karton 21-13) Hükûmet merkezinden, günler, hattâ haftalar ve aylarca ayrılıp İstanbul'da ikâmetini Başbakanlık sıfatından doğduğu izah edilmediği gibi hangi hizmetin o müddetler içinde Ankara'da ifası mümkün görülmemiş de İstanbul'dan idaresi zarureti hasıl olduğu meçhul ve izahsız kalmış ve bu babda yapılan masrafların nev'i ve müfredatı nazara alındığı takdirde Başbakanlık hizmet ve sıfatı ile ilgili bulunmadığı ayan olmuştur. Ethem Menderes 1959 hatıra defterinin 11.5.1959 yaprağında (Cumhurreisi salona çağırdı. İzmir seyahatlerimi sordu. Cemâl Gürsel Paşa hakkında sorarken Âtîf Benderlioğlu geldi. Guruba ademi devamdan, Başvekilin İstanbul'da yaşamasından, Vekiller Hey'etinin, Genel Kurulun toplantı yapmamakta olduğundan bahisle iştikâda bulundu. Haklı... Konuşurken benden çekinmedi) demektedir. Bu da sanık Menderes'in İstanbul'da keyfine göre kaldığını gösterir. Gazete ve gazetecilere yapılan yardım daima parti mülâhazasına dayanmıştır. Ya Demokrat Partiyi destekleyen gazete ve yazarlara veya bunları Demokrat Partiyeye celb ve imaleye matuf sarfiyat olduğunu Demokrat Parti iktidarının on senelik icraatından anlamak mümkündür. Necip Fazıl Kısakürek'e, Burhan Belge, Bahadır Dülger, Fevzi Boztepe, Mithat Perin, Osman Hamit Tat ve Muzaffer Kurbanoglu ve emsaline gazete için yapılan sarfiyatın parti mülâhazası ile yapıldığı açık bir keyfiyettir. Buna dair cetvel ve misallerin tetkiki bu ciheti sarahaten tespit eylemektedir. Bu sarfiyatın örtülü ödenek gayesi ile ilgisi bulunmadığı gibi zümre ve şahıs menfaatına yapılması bakımından bu sarfiyat tamamen zimmet suçunun çevresine dahil olmaktadır. Bir partiyi desteklemek için hazineden para sarfını kanunlarımız reddettiği gibi Demokrasi nizamının esas ve prensiplerine de aykırıdır. Bir zümre tahakkümüne faydalı olacak böyle bir yardımın her veçhile merdud görüleceği tabiidir. Sanığın, suçların ika'ından sonra öderim demesini kanunî bir dayanak ve mazaret ve suç unsurlarını ref eyleyen bir sebep olamıyacağı derkârdır. Nitekim şimdiye kadar ödemiştir. Toplanan delillere ve mevcut sebeplere göre savunma her cihetten varit görülmemiştir.

Ahmet Salih Korur ve Mûdafinin Savunmaları Özeti:

Paranın asıl zilyedinin sanık Menderes olduğu, duruşmada da paranın kendisine mevdu bulunduğunu ve isteseydi bizzat cebine koyarak sarfedebileceğini söylediği, (Gömlük 2, sahife 78) tasarruf ve sarf yetkisinin ve mürakabesinin Menderes'e ait bulunduğu, sarf bir kaç elden yapılmış olmakla beraber verdiği emre göre ve Bankadan alınan avanstan yapıldığı, sanık Korur'un avansları (Müştaşarlık) sıfat ve memuriyeti sebebiyle değil, Başbakanın Bankaya yazdığı mektup sebebiyle aldığı, yetkisinin hususî bir mutemetlik yetkisi olduğu 212.000,- liranın sarf kaydının bulunmaması sanıktan evvel veya sanık Paris'te iken yapılan sarfiyattan doğmuş olabileceği, Menderes gerek Ankara'da, gerek İstanbul'da iken avanstan para alan memurlara dilediği gibi sarfettirdiği, zaten paranın Hususî Kalem Müdürleri, memurları ve sanık tarafından emirle sarfolunageldiği, sanık Menderes'in de Kararname 28 de bu ciheti itiraf eylediği 31.7.1951 tarihli mektup ile sanığın Bankadan para almak yetkisi mevcut ise de sarf yetkisi bulunmadığı, sanık Korur, Menderes'in ön prensip emri ile lüzumlu işler için çizili hudutlar dairesinde 300 ilâ 300 liraya kadarki miktarı münferiden sormadan ödediği, sair meblâğlar emirle ödendiği, bu hususta kararnamenin 28 nci sahifesindeki ifadesi ve şahit Adnan Zafir, Yurdanur Genya ve Mehmet Ali Ceylangil'in şahadetleri ile teyyüd eylediği, sanık muntazaman Menderes'e hesap verdiği, zira bilirkişinin, örtülü ödeneğin murakabeye tâbi olmadığını, hükümetin takdirine bırakıldığını, hiç bir vesika tutulmasa idi 24 küsur milyonu hepsinin zimmet sayıla çağını bildirdiği, bu sebeple kayıt eksikliğinin cürüm kasdına ve zimmete illet olacağı karine teşkil etmemesi gerektiği, 212 bin küsur liranın bir hesap açığı olup iki ay dört günlük süre ile dokuz günlük süre zarfında sarf edilebileceği gibi sarf edilip kaydının unutulmasının da mümkün olduğu, zimmetinde ayrı bir kalem olarak gösterilen 32.000,- liranın önemli bir kısmı harcirahlara ait olup az bir kısmının ailesinin Almanya seyahatine taallûk eylediği, her ne kadar sanık Menderes, ailesini Almanya'ya göndermesini bildirdiğini, fakat masraf bahse konu olmadığını ifade ile örtülü ödenekten para almasına dair olan izin ve müsaadesini tevil etmiş ise de yine Menderes haberi olsa idi parasını da vereceğini söylemek suretiyle icazet verdiği, 261.000,- liranın Millî Emniyet Başkan Vekilliği zamanında sarf olduğunun kayden ispat olunduğunu, cezai sorumluluğa gelince: Paranın âmme itimadı veya Devlet İdaresine itimat dolayısıyla tevdi edilmediği, parayı ahzu kabza ve murakabeye yetkili ve ehil olmadığı, 1050 sayılı kanununun 9 ncu maddesine göre de muhasip sayılamıyacağı gibi muhasib namına kabza memur kimselerden olmadığı ve bu kanunun 7 nci, maddesine göre de mutemet bulunmadığı, fiil ve hareketinde mal edinme kastı da olmadığı, ailesine sarfedilen meblâğı Menderes'in inkârına muttali olunca Ödediği, takarrür eden içtihada göre alınan avansların kapatılmaması

zimmet suçunu teşkil etmiyeceği, bu hususta kanunî vazifesi bulunmadığından zimmet suçunun da tekevvün edemiyeceği, cezalandırılma yoluna gidildiği takdirde Türk Ceza Kanununun 59 ncu maddesinin nazara alınmasının adalet icabı olduğu, savunmasında bulunulmuştur.

SAVUNMANIN TARTIŞILMASI:

Kararın C bendinde etrafiyle izah kılındığı üzere sanık Korur Müsteşarlık görevine inzimamen örtülü ödeneğin tedviri ile de görevlendirilmiştir. Bu ödenek bir bakımdan sanığın idare, muhafaza ve mes'uliyeti altındadır. Sanık Menderes'ten sonra kendisinin de murakabesine tâbidir. Sarf mahallinin hangi cihetine matuf ve münhasır olduğunu bilmektedir. Diğer hususlardaki sarfiyatın emre müstenit olması idaresi, muhafaza ve mürakebesinde bulunan ödeneğin şahsına ve yakınlarına menfaat temini kasdiyle kullanılmasında tazammun etmiyeceği aşikârdır. Adnan Menderes'in bu kısım sarfa da muvafakat eylemesi suçluluğu ortadan kaldıran bir sebep olarak ileri sürülemiyeceği gibi bu muvafakat ile her iki sanık doğrudan doğruya zimmet suçuna iştirak etmiş bulunmaktadır. Bu itibarla kendisi, kızları, refikası için örtülü ödenekten 1955 tarihinden 1959 tarihine kadar devamlı surette aldığı 28.407,15 lira sanığın zimmetine geçmiş bulunduğundan savunması yerinde görülmemiş ve hâdisede 59 uncu maddenin tatbiki için bir sebep bulunmamıştır

SONUÇ:

Herne kadar esas mütaleada Paris Eski Büyük Elçisi Numan Menemencioğlu'nun kumar borcundan mütevellit 105.000.- liranın ödenmesi keyfiyeti de sanık Menderes'in zimmeti olarak zikir ve sarf belgeleri bulunmayan 212.051,- lira ile Milli Emniyet Başkanlığından devir aldığı 261.787,- liranın sanık Korur'un zimmetinde bulunduğu beyan edilmiş ise de, ödenmemesi takdirinde Türk Büyük Elçiliği hakkında bu memlekette husule gelmesi mümkün hoşnutsuzluğun izalesi ve Elçilik durumunun korunması maksadına müstenit olabilecek bu sarfiyatın sanık Menderes hakkında zimmet olarak kabulü mümkün görülmemiş, fiilen tasarruf olunan miktar ile yerleri gösterilmiş sarfiyat farkı olan 248.899,08 liranın ise zimmetten neş'et ettiği tespit edilememiş ve Milli Emniyet Başkanı Naci Berker'den devir alınan meblâğın ayrıca kaydı mecburiyeti bulunmadığı şahadetten anlaşılması, ve bu cihetlere matuf savunma hilafının tebeyyün etmemesi. itibariyle mezkûr iki kalemdе gösterilen meblâğın sanık Korur'un zimmetinde kaldığının kabulü mümkün bulunmamıştır.

Ancak, örtülü ödeneğin hazienin bir cüz'ünü teşkil eylemesine ve Muhasebe Umumiye Kanununun 77 nci maddesi hükmüne rağmen müfredatı cetvellerde yazılı ve kararda izah ve irae olunduğu şekil ve suretlerle sanık Menderes'in 4.878.284,19 lira ve sanık Korur'un 28.407,15 lira zimmetlerine geçirdikleri ve sanık Menderes'in ayrıca 7.456.261,31 lira usulsüz sarfiyat ve ödemelerde bulunmak suretiyle görevini

kötüye kullandığı, dosyada mevcut deliller, belgeler, şahadet, tahkikat ve muhakeme safhaları ile subuta iktiran etmiş ve bu yolda vicdanı kanaat tahassül eylemiştir.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfi Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

USULSUZ SARFIYAT

Karar: Ek-1

<u>Cedvel No:</u>	<u>TUTARI</u>	
1.	8.780,00	
4	264.421,50	
5	128.490,70	
6	74.785,90	
7	2.847.626,86	
9	11.004,00	
8	349.464,43	
11	492.632,74	
12	927.687,10	
13	1.584.785,43	
14	<u>766.582,65</u>	
Usulsüz Sarfiyat Yekûnu.....	<u><u>7.456.261,31</u></u>	TL.

USULLU SARFIYAT

<u>Cedvel No:</u>	<u>TUTARI</u>	
4	72.301,99	
5	81.213,99	
6	58.811,93	
7	128.657,02	
10	11.569.167,90	
13	24.420,00	
16	<u>2.250,00</u>	
Cedvellerden Çıkarılan		
Usullu sarfiyat yekûnu.....	<u><u>11.936.821,96</u></u>	TL

ADNAN MENDERES'İN CEDVELLERDEN ÇIKARILAN ZİMMETİ

Karar , Ek-1

<u>Cedvel No:</u>	<u>Zimmet Tutarı</u>
4	1.422.757,84
5	604.794,91
7	420.361,55
8	4.428,90
12	15.100,00
13	32.373,00
14	7.845,26
16	8.540,00
3	1.312.364,47
6	814.937,65
1-2	<u>234.780,81</u>

Adnan Menderes' in doğrudan doğruya olan zimmeti yekûnu.....	<u>4.878.284,19</u>	TL.
Rahmi Ergil'in masasında bulunup alınan.....	<u>500,00</u>	TL.
ödettilerecek miktar.....	<u>4.877.784,19</u>	TL

Sanık Salih Korur'un Adnan Menderes'le olan müşterek zimmeti.....	28.407,15	TL.

Karar: Ek - 2

ADNAN MENDERES'İN ŞAHSİ YAPILAN MASRAFLAR
CEDVEL (I)

A- Bilirkişi Raporuna göre:

Cedvelin ait olduğu sene	TUTARI	
1950 – 1951	450,25	
1952	4.033,99	
1953	3.220,40	
1954	3.414,50	
1955	1.180,56	
1956	21.288,30	
1957	33.178,95	
1958	52.120,46	
1959	43.772,85	
1960	<u>7.700,00</u>	
Yekûn.....,	170.360,26	TL
Usulsüzsarfıyat olması lâzım gelen.....	<u>8.780,00</u>	TL.
Zimmet olması lâzım gelen.....	161.580,26	TL.
Ceza İşleri Umum Müdüründen alınan.....	<u>500,00</u>	TL.
Ödenmesi lâzım gelen miktar.....	<u>161.080,26</u>	TL.
1953 den tenzil	1.080,00 TL.	Köşk ahçısının maaşları
1960 dan tenzil	<u>7.700,00 TL.</u>	köşk eşyasının yenilenmesi
	<u>8.780,00 TL</u>	

Not: Bilirkişinin tashih, icmâl hülâsasında 1952 senesine ait 1 No. cedvelde ödeme yekûnu 4.033,99 olduğu halde yekûn cedveline 40.033,91 olarak geçirilmiş ve teselsül eden yekûnlerde de bu yanlış üzerinden hesap etmiştir.

Karar: Ek - 2

ZİMMET OLARAK KABUL EDİLEN ÖDEMELERLE 1 NO. CEDVELDE
ZİMMETTEN ÇIKARILMAŞI MUAFIK GÖRÜLEN ÖDEMELER
CEDVEL (1)

1950 aynen kalacak

1951 yok

1952 kalacak

1953 Yılı

360,00	Başvekil Köşkü	Ahçısının Ağustos - Eylül Aylığı
180,00	"	" Maaşı
180,00	"	" Kasım aylığı
<u>360,00</u>	"	" Aralık aylığı
<u>1.080,00</u>	Düşülecek miktar	

1953 Zimme t Miktarı 3.220,40

Tenzil edilecek 1.080,00

1 No. cedvelde 1953 de zimmete kalan 2.140,40

: 1954 Yılı	1954 ~~yekûnu~~ zimmetindedir. Tenzilât yoktur.	:
: 1955 "	Aynen kalacak	:
: 1956 "	Aynen kalacak	:
: 1957 "	Aynen kalacak	:
: 1958 "	Aynen Kalacak	:
: 1959 "	43.772.85	:
:	<u>500,00</u> Rahmi Ergil'in masasından alınan	:
:	43.272.85	:

Karar Ek-3

**ADNAN MENDERES'İN OĞULLARINA YAPILAN OKUL VESAİRE
MASRAFI**

CETVEL-II

1954	1954 yılı masrafı	4.417,00	TL
1957-1958	Masrafı	1.955,00	TL.
1958-1959	Masrafı	16.072,13	TL.
1959	Masrafı	40.629,48	TL.
1960	Masrafı	<u>10.126,94</u>	TL.
		73.200,55	TL. zimmet

Not:

Bilirkişi raporuna ve tetkikine göre
tamamen zimmet.

Karar: Ek – 4
OTEL – ZİYAFET VE YOL MASRAFLARI
CEDVEL (TV)

Not: Cedvel'e göre ilâve ve tenzilden sonra

1950 – 1951 yılları	(kalacak)	4.205,75
1951 Yılı	(Tenzilatvar)	23.341,10
1952 "	"	73.664,27
1953 "	"	67.536,94
1954 "	"	63.272,05
1955 "	"	183.506,84
1956 "	"	155.598,05
1957 "	"	253.310,44
1958 "	"	308.711,12
1959 "	"	470.590,27
1960 "	"	<u>155.744,50</u>

Usulsüz sarfiyat olması lazım 1.759.481,33

gelen miktar..... 336.723,49

Zimmet (Park Otel masrafları içinde) 1.422.757,84

Usulsüz ve usullü sarfiyat yekûnu 336.723,49

Usullü sarfiyat yekûnu 72.301,99

Usulsüz sarfiyat..... 264.421,50 TL.

Karar: Ek – 4

ESASINI ZİMMET TEŞKİL EDEN OTEL ZİYAFET, YOL MASRAFINA AİT 4 NO. CEDVELDEN GAYE VE MAKSAT İTİBARİLE 10 NO. CEDVELE İLÂVE EDİLEN ÖDEMELER

1952 yılından	375,00	TL.	Kurmay Alb. Cemal Aydınalp'ın
	1.500,00	TL	Amerikan heyetine ziyafeti (İstihbarat ile ilgili görüldü)
	<u>1.875,00</u>	TL	Yekûn
1953 yılından	<u>4.000,00</u>	TL.	Jorc Duhamelin yol masrafı
1955 yılından	2.500,00	TL.	Kemal Hadımlı'nın Nato Komutanlığına ziyareti
	<u>333,44</u>	TL	Acemi Sadun paşa için (Belvü Palasta)
	<u>2.833,44</u>	TL	Yekûn
1956 Yılı	1.350,00	TL	Libya Kralı Daveti
1957 "	3.347,55	TL	Hasan Elsüheylin Hiltondaki İkâmet masrafı
1958 "	33.930,00	TL	Milletler arası Hukukçular komisyonu katibinin ikâmet ve seyahat masrafı
1959 "	6.105,00	TL	İsveç sefirine verilen ziyafet
1959 "	<u>1.000,00</u>	TL	Ermeni Katolik cemiyetine ziyafet
	<u>72.301,99</u>	TL	Yekûn

Not: Usullü sarfiyat cedveli yani 10. No cedvele geçecek 4 no.usulsüz kısmından tenzil edilecek

OTEL, ZİYAFET, YOL MASRAFI DOLAYISIYLA YAPILAN ÖDEMELERDE
ZİMMET SAYILMAYAN ÖDEMELER
CEDVEL (IV)

1950 yılında tenzilât yok

1951 yılında

1.027,00	TL.	14.8.1951 de Menderes tarafından Afgan Başvekiline Karpiçte verilen ziyafet bedeli.
100,00	TL.	2.10.1951 de Korur'un İstanbul - Ankara masrafı
500,00	TL.	20.11.1951 de Tunaboyluya seyahat masrafı
750,00	TL.	17.1.1952 de Ankara Palasda Maliyenin verdiği ziyafet
<u>300,00</u>	TL.	Başbakanın İstanbul Seyahati
<u>2.677,00</u>	TL.	Yekûn.

1952 yılında

2.537,00	Niyazi Ak'ın (Kars Valisidir. Celâl Bayar'ın seyahatına iştirak eden otomobillerin masrafı
740,00	Refik Koraltan'ın yol masrafı
1.000,00	" " " "
500,00	Celâl Bayar'ın seyahat masrafı
500,00	Refik Koraltan'ın seyahat masrafı
375,00	(Usullü sarfiyat cedveline) Kurmay Alb. Cemal Aydınalp'a
1.500,00	(" " ") " " "
250,00	Başbakanın otosunun tamiri
2.493,15	Ankara Palasda Maliye Bakanının ziyafeti
2.148,95	Maliye Vekili ve Başvekilin basın toplantısı ziyafeti
760,00	Başvekilin seyahati için Kadillâk ücreti
3.183,98	31.5.1952 ve Ağustos/1952 tarihleri arasında İzmir-İstanbul seyahatindeki masraflar çoğu yemek. Otel ve Yol
1.122,77	Uçak ücretleri
5.401,19	1952 yılı 4-4, 3-18 İstanbul-Aydın-Ankara masrafları 4 kişilik, 13 Polis, Kısmı Küllisi yol masrafları ve yemek
16.330,15	Aydın-Balıkesir-Atina-Bursa-Konya masrafları
1.730,50	Seyahat masrafları (Bilet benzin)
1.875,00	İzmir seyahat masrafları
2.351,00	Ankara Plasda Maliye vekâleti adına verilen yemekler
1.000,00	Başbakanın aydın seyahati dolayısıyla Muzaffer Ersüye
2.000,00	Başvekil ve Erhard'ın İstanbul seyahatı
150,00	Başvekilin İstanbul Seyahatı

2.830,00	İstanbul - Aydın - İzmir yolculuğu yaver elile
1.500,00	Başvekilin seyahati için Muzaffer Ersüye
150,00	İstanbul Yolculuğu ve İkamet
150,00	İstanbul Tayyare (Ahmet Salih'e)
562,00	Maliye Vekâletinin Ankara Plasdaki ziyafeti
<u>171,00</u>	Devlet Bakanı ziyafeti
<u>53.311,69</u>	Yekûn.

1953 yılında

795,00	Mr. Dayton'a Maliyenin ziyafeti
20,50	Basın toplantısı
231,65	Aydın seyahat masrafı
512,90	Osman Kapaninin verdiği ziyafet
1.113,15	Başvekil ve Maliye vekilinin ziyafetleri
633,45	Menderesin Kütahya seyahat masrafı
777,90	Muhtelif seyahatlara
4.000,00	Jorc Dohammelin yol masrafı (Küsuru sarfıyata alındı)
5.264,98	Adnan Menderes'in Aydın -İstanbul seyahati
4.265,73	Menderes'in seyahat masrafı
2.457,72	Aydın-Denizli--Muğla seyahatları
24.835,00	Paris-Aydın seyahat masrafları
2.061,04	Karadeniz seyahat masrafı
1.001,20	İstanbul-Adana-Gaziantep-Mersin seyahatları
1.500,00	Başvekilin İzmir - Aydın seyahati
<u>231,65</u>	Başvekilin Aydın seyahati
<u>6.200,00</u>	Yataklı vagonlar
<u>55.501,87</u>	TL. Yekûn.

1954 yılından

20.000,00	Menderes'in Almanya ve Irak seyahati
250,00	Salih Korurun İstanbul'a gidiş geliş masrafı
350,00	" " " " " "
350,00	" " " " " "
150,00	" " " " " "
500,00	Osman Kapaninin Bursa beyanâtı
350,00	Salih Korurun İstanbul seyahati
200,00	" " " "
350,00	" " " "
100,00	" " " "
150,00	" " " "

Karar: Ek - 4

150,00	" " " "
2.576,15	İstanbul seyahat masrafları
1.030,00	" " "
3.144,55	Seyahat masrafları
<u>1.005,65</u>	" "
<u>30.656,35</u>	TL. yekûn.

1955 Yılından

2.000,00	Muzaffer Ersunun İstanbul seyahati
290,00	" " " "
2.500,00	" " İzmir "
355,00	" " " "
2.000,00	" " seyahat masrafı
1.000,00	Muzaffer Ersunun İstanbul seyahati
2.500,00	(Usullü sarfiyat cedveline alındı) istihbaratla alâkalı
	Kemal Hadimimin Nato Kumandanlığına verdiği ziyafet
333,44	(usullü sarfiyat cedveline alındı) Acemi Sadun Paşa için
2.000,00	Belgrad seyahati için Salih Korurun aldığı avans
1.350,00	Seyahat masrafları
250,00	Korurun İstanbul seyahati
350,00	" seyahat masrafları
325,00	" " "
375,00	Korurun seyahat masrafları
350,00	" " "
<u>150,00</u>	" " "
<u>16.128,44</u>	Yekûn.

1956 yılından

983,94	İzmir'de otel ve yol masrafı
1.147,70	İstanbul seyahati
8.021,86	Yataklı vagonlar
1.350,00	(usullü sarfiyata alındı) Libya Kralı daveti
8.625,00	Başvekil Adına Parise
3 50,00	Muzaffer Ersuya seyahat masrafı
300,00	" " " avansı İstanbul
300,00	" " " " "
350,00	" " " " "
<u>350,00</u>	" " " " "
21.778,50	TL. yekûn.

1957 yılından

750,00	TL. Radyoloji Cemiyeti yemeği
3.347,55	(usullü sarfiyat cedveline alındı) Hasan Elsiüheyli ikâmet masrafı
2.400,00	Ankara gençlik parkı belediye pavyonu
1.861,00	(Usullü sarfiyat cedveline alındı) İran-Türk Dostluk cemiyeti ziyafeti
<u>8.000,00</u>	Muhtelif tarihlerde kalem mahsus Müdürlерinin aldıkları
<u>16.358,55</u>	<u>TL</u>

1958 yılından

33.930,00	(usullü sarfiyat cedveline alındı) 7.3.1958 de Park Otelde Milletler arası hukukçular komisyonu umumî kâtibinin seyahat ve ikamet masrafları
16.000,00	(Usullü sarfiyat cedveline alındı) Hariciye köşkünde 30 kişilik resmî ziyafet
23.142,90	Menderesin verdiği altı ziyafet kokteyl
2.228,70	D.D. Yolları yol masrafı
750,00	" " " "
3.437,00	Türk hava yolları
500,00	İstanbul'a gidip gelme
350,00	" "
619,20	Fatin Rüştünün Türk Hava yolları İstanbul seyahat masrafı
3 50,00	İstanbul gidiş geliş ve ayrıca seyahat masrafları
500,00	" " " " "
500,00	" " " " "
750,00	" " " " "
750,00	" " " " "
3.500,00	Korurun Almanya seyahatı
387,31	Başvekil ve Erhard'ın yataklı masrafı Ankara-İstanbul
500,00	İstanbuldan avdet
4.747,66	İngiltereye seyahat dolayısıyla
1.500,00	" " "
320,00	" " "
<u>6.763,00</u>	Türk hava yollarına
<u>101.525,77</u>	<u>TL. Yekun.</u>

1959 yılından

7.421,00	Karpiçte Kadınlar Birliğine Refik Koraltanın ziyafeti
2.500,00	Menderesin gazetecilere ziyafeti

Karar: Ek - 4

6.105,00	(Usullü sarfiyat cedveline alındı). İsveç Sefirine verilen Ziyafet
3.500,00	Kervansaray (Ethem Cenderesin Gazetecilere ziyafeti)
1.000,00	(usullü sarfiyat cedveline alındı.) Ermeni Katolik Cemiyetine ziyafet
536,00	Ankara-İstanbul
1.000,00	" "
1.000,00	" "
1.071,32.	" " yataklı
2.000,00	" "
250,00	Ankara Garı işletmesine
500,00	İstanbul'a hareket
7.630,00	(Antaş'a) muhtelif seyahat masrafları
<u>2.672,00</u>	" " " "
<u>37.185,32</u>	TL. yekûn

1960 yılından

1.000,00	Korurun İstanbul'a gidiş geliş masrafı
<u>600,00</u>	" " " "
<u>1.600,00</u>	TL. Yekûn.

USULLU ÜSULSÜZ SARFIYAT YEKÛNU
ÖZETİ

1951 Yılı	2.677,00
1952 "	53.311,69
1953 "	55.501,87
1954 "	30.656,35
1955 "	16.128,44
1956 "	21.778,50
1957 "	16.358,55
1958 "	101.525,77
1959 "	37.185,32
1960 "	<u>1.600,00</u>
	336.723,49
	<u>72.301,99</u> usullü sarfiyat
	264.421,50 TL. Usulsüz sarfiyat yekûnu

Karar Ek-5
MUHTELİF KIYMETLİ EŞYA, HEDİYELER İÇİN MAĞAZA VE
MÜESSESELERE YAPILAN ÖDEMELER
CEDVEL - V

NOT: Cedvel'e göre yapılan ilave ve tenzillerden sonra

1951 yılında	500.00 TL.	
1952 "	11.106.93 TL.	
1953 "	61.892.94 TL.	
1954 "	34.974.88 TL.	
1955 "	140.857.95 TL.	
1956 "	222.625.73 TL.	
1957 "	111.547.79 TL.	
1958 "	54.665.00 TL.	
1959 "	157.677.51 TL.	
1960 "	<u>18.650.00 TL.</u>	
	814.498.73 TL.	Yekûn
	<u>209.703.82 TL.</u>	Usulsuz sarfiyat
	604.794.91 TL.	Zimmet
	209.703.82 TL.	(usullü ve usulsüz sarfiyat)
	<u>81.213.12 TL.</u>	(usullü sarfiyat)
	128.490.70 TL.	Usulsüz sarfiyat

Not:

Cedvel V Tenzilat 4,000,00 1957 yılında İspanya hey'etine alınan hediyeler için Banka ile tediye yapıldığından iade.

1951 yılında tenzilat yok

1952 yılında

300.00	TL.	(usullü sarfiyata alındı) Begüm Liyakat ve Beşiriye alınan hediye)
150.00	TL.	Beyoğlu Kız Teknik Okulu Bayan Razel için hediye
2.060.81	TL.	Cumhur Başkanı Atatürk Büstu
600.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Yunan Kraliçesi için hediye
505.12	TL.	(Usullü sarfiyat) Ayzenhover'e alınan halı
2.000.00	TL.	(" ") Prens Sebahattin Kerimesi Fethiye
38.00	TL.	(" ") Yunan Kralına çikolata
50.00	TL.	Çiçek
5.703.93	TL.	Yekûn

1953 yılında

445.00	TL.	Sabunçakis'den alınan çiçekler
2.500.00	TL.	Kız Teknik öğretmen Olgunlaşma Enstitüsünden alınan muhtelif işlemler
1.191.87	TL.	" " " " "
245.90	TL.	" " " " "
1.200.00	TL.	İbrahim Çallı, Avni Çelebi, Cemal Benli'den alınan tablolar, Daire için.
475.00	TL.	Olgunlaşma Enstitüsünden alınan işlemler misafirler için)
8.693.64	TL.	Hediye hahlar
375.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Fransız Başvekili emrine hediye
125.00	TL.	Kız Teknik Okulu'ndan alınan işlemler
525.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Maliye Vekilinin Mister Dayton'a hediyesi)
1.200.00	TL.	(Usullü sarfiyat) yabancı misafirlere hediye edilen albümler.
125.00	TL.	Kız Enstitüsünden alınan musaf kılıfı
1.609.50	TL.	Sabunçakis'den çiçek
322.00	TL.	İki evrak çantası
19.113.91	TL.	Yekûn

100.00	TL.	Turgut Reisin kabrine kavuk
411.00	TL.	Çiçek
300.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Pakistan Başvekiline albüm
145.00	TL.	Buket bedeli (hediye)
600.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Lord Monbat'ın iki tay bedeli
131.00	TL.	Osman Balkıran'ın oğlu küçük ressam Gül'e hediye
209.50	TL.	(Usullü sarfiyat) Yunan Başvekiline hediye

Karar: Ek - 5
Cedvel - 5

<u>2.265.00</u>	TL.	(" ") Fransız Başvekiline hediye
4.161.50	TL.	Yekûn
<u>19.113.91</u>	TL.	
23.275.41	TL	953 yekûnu

954 Yılı

1.050.00	TL.	Olgunlaşma Enstitüsü (misafirlere)
<u>1.150.00</u>	TL.	" " "
2.200.00	TL.	Yekûn

955 yılı

400.00	TL.	Olgunlaşma Enstitüsü (misafirlere)
475.00	TL.	" " "
<u>2.542.94</u>	TL.	Makina Kimya Kurumu
3.417.94	TL	Yekûn

956 Yılı

6.200.00	TL.	Olgunlaşma Enstitüsüne alınan hediyeler
1.093.50	TL.	(Usullü sarfiyat) Ahmet Tahmis'in Amerika'ya götüre ceği hediyeler tutarı.
125.00	TL.	Kız Teknik Öğretmen Okulu
40.00	TL.	Çiçek
1.650.00	TL.	Sabunçakis çiçek
1.256.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Almanya'ya götürülen hediyeler
3.685.00	TL.	(" ") Kız Teknik'den Afganistan seyahati dolayısı ile alınan hediyeler.
4.500.00	TL.	Kız Teknik'den hediyeler.
1.541.88	TL.	Makina Kimya'dan üç av çiftesi.
1.188.00	TL.	Hediyelik kol saatleri.
8.193.75	TL.	Şamdan hediyelik
3.375.00	TL.	Kız Telnik'den alman hediyelikler.
1.390.00	TL.	Çiçek
<u>645.00</u>	TL.	Şehir çiçekevi.
34.903.13	TL.	Yekûn

1957 Yılı

2.250.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Suudi Arabistan Elçisine alınan tabaka
10.000.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Dallas'a hediye halı.
19.776.40	TL.	(" ") General Mohel Corporation.
540.00	TL.	(" ") Hariciye Vekiline verilen bakırlar için.

Karar: Ek - 5
Cedvel - 5

1.195.00	TL.	Şehir çiçekevi
515.00	TL.	" "
4.925.00	TL.	Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü.
4.760.00	TL.	" " "
3.520.00	TL.	Korur'un Enstitüyü ziyaretinde aldığı üç adet hediye yastık
<u>2.950.00</u>	<u>TL.</u>	" " " " bir " yastık Örtüsü
		ile sair eşya bedeli.
50.431.40	TL.	Yekûn

1958 Yılı

5.010.00	TL.	Olgunlaşma Enstitüsü muhtelif örtüler.
1.500.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Belçika sefirinin kızı için alman halı.
700.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Ortadoğu Teknik Üniversite Profesörlerine hediye
2.550.00	TL.	(Usullü sarfiyat) İngiliz Büyükelçisine alınan hediye
<u>1.350.00</u>	<u>TL.</u>	İki bakır hediyeelik bedeli.
11.110.00	TL.	Yekûn.

1959 Yılı

8.850.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Karamanlis
20.837.41	TL.	Muhtelif hediyeler (verildiği yer belli değil).
5.570.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Yunan gazetecilerine büyük kutu hediye (İtimat müessesesine).
5.320.60	TL.	(Usullü sarfiyat) Diamant (Alman İktisat Nazırı ve maiyetine hediyeler).
8.400.00	TL.	Olgunlaşma Enstitüsü. Keten çay takımı, Maraş işi ceket.
1.850.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Muhtelif örtüler Dr.Kniget'e hediye.
4.450.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Mitroni'ye muhtelif hediyeler.
2.000.00	TL.	Türk-Japon dostluk cemiyeti mefruşatı.
1.013.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Ethem Menderes'e hediyeler için Verilen
740.00	TL.	(Usullü sarfiyat) "
6.575.00	TL.	Olgunlaşma Enstitüsüne muhtelif masraflar,
3.160.00	TL.	" " " "
5.745.00	TL.	" " " "
<u>3.000.00</u>	<u>TL.</u>	" " " "
77.512.01	TL.	Yekûn

1960 yılı

1.150.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Ecnebi Generallere hediye için Ethem Menderes.
1.150.00	TL.	Yekûn

Ö Z E T İ

1952 yılı	5.703.93 TL
1953 yılı	23.275.41 TL.
1954 yılı	2.200.00 TL.
1955 yılı	3.417.94 TL.
1956 yılı	34.903.13 TL.
1957 yılı	50.431.40 TL.
1958 yılı	11.110,00 TL
1959 yılı	77.512.01 TL.
1960 yılı	<u>1.150.00 TL.</u>
	209.703.82 TL. Yekûn

Karar Ek-5

Esasını zimmet teşkil eden muhtelif kıymetli eşya ve hediyeler için mağaza ve müesseselere yapılan ödemelere ait 5 numaralı cedvelden gaye ve maksat itibarıyla 10 numaralı cedvele ilave edilen sarfiye.

<u>Senesi:</u>	<u>Tutarı:</u>	<u>M a h i y e t i</u>
1952	300.00 TL.	Begüm Liyakat ve Beşiri'ye alınan hediye
"	600.00 TL.	Yunan Kraliçesine hediye
"	505.12 TL.	Ayzenhover'e hediye halı
"	2.000.00 TL.	Prens Sabahattin kerimesine hediye
"	38.00 TL.	Yunan Kralına Çikolata
1953	375.00 TL.	Fransız Başvekiline hediye
"	525.00 TL.	Mr. Dayton'a hediye
"	1.200.00 TL.	Yabancı misafirlere hediye albümler
"	300.00 TL.	Pakistan Başvekiline albüm
"	600.00 TL.	Lord Monbatın
"	209.50 TL.	Yunan Başvekiline hediye
"	2.265.00 TL.	Fransız Başvekiline hediye
1956	1.093.50 TL.	Amerika'ya gönderilecek hediye (Ahmet Tahmis ile)
"	1.256.00 TL.	Almanya'ya götürülen hediyeler
"	3.685.00 TL.	Kız Teknik'den Afganistan seyahati dolayısıyla alınan hediyeler

Karar: Ek - 5

1957	2.250.00 TL.	Suudi Arabistan elçisine alınan tabaka
"	10.000.00 TL.	Dulles'e hediye halı
"	19.776.40 TL.	General Mohel Corpozisyon
"	540.00 TL.	Hariciye Vekiline seyahatte hediyelik olmak
1958	1.500.00 TL.	Belçika sefirinin kızı için alınan halı
"	700.00 TL.	Ortadoğu Teknik Üniversite profesörleri için alınan hediye
"	2.550.00 TL.	İngiliz Büyükelçisine alınan hediye
1959	8.850.00 TL.	Karamanlis hey'etine hediye
"	5.570.00 TL.	Yunan gazetecileri için gümüş kutular hediye
"	5.321.60 TL.	Alman iktisat Nazırı Edhart ve maiyetine muhtelif hediyeler.
"	1.850.00 TL.	Muhtelif örtüler Dr. Khiget'e hediye.
"	4.450.00 TL.	Mitrani'ye muhtelif hediye.
"	1.013.00 TL.	Ethem Menderes'e hediyeler için verilen.
"	740.00 TL.	" " " " "
"	<u>1.150.00 TL.</u>	" " " " " ecnebi Generallere hediye için verilen
	81.213.12 TL.	Yekûn

NOT:

Usullü sarfiyat cetveline ilâve edilecek miktar zimmetten ve usulsüz sarfiyattan düşülecek.

Karar Ek 6

Esası usulsüz sarfiyata taallûk eden (7) numaralı cetvelin icmâli:

<u>Nev'î</u>	<u>Tutarı</u>
Zimmet	420.361,35
Usullü sarfiyat	128.657,02
Usulsüz sarfiyat	<u>2.847.626,86</u>
Y e k û n	3.396.645,23

Muhtelif şahıslara muayyen fasıllarla veya bir defada verilen ve herhangi bir karşılığı tesbit edilemeyen ödemeler

Cedvel 7

<u>Senesi</u>	<u>Tutarı</u>
1950-1951	116.449,02
1951-1952	420.059,81
1952	235.857,67
1953	256.009,25
1954	252.443,73
1955	229.089,46
1956	343.275,51
1957	586.044,00
1958	269.105,77
1959	440.844,78
1960	<u>247.466,23</u>
Yekûn :	3.396.645,23
Zimmet :	<u>/ 420.361,35</u>
Usullü ve Usulsüz sarfiyat :	2.976.283,88
Usullü sarfiyat :	<u>/ 128.657,02</u>
Usulsüz sarfiyat :	2.847.626,86

<u>Senesi:</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Mahiyeti ve Sebebi</u>
1951	1.860,00	Samet Ağaoğlu'ndan tahsilât
	3.000,00	Z.Mandalinci'den tahsilât
	3.000,00	O.Kapani'den tahsilât
	3.000,00	Nail Avunduk'tan tahsilât
	<u>20.000,00</u>	" " "
1952	4.000,00	İade

Karar Ek: 6
(7). No.lu cedvelin devamı, tenziller:

	3.000,00	Hizmet gazetesinden iade
	5.000,00	" " "
	1.950,00	Burhan Belge'den alınan
	66.33	İade edilen
1954	1.450,00	Giresun A. Cahit'ten iade
	1.500,00	Ali Yürüker'den iade
	1.000,00	" " "
	600.00	" " "
1955	4.773.82	Rauf Orbay'dan iade
	2.200,00	M.Ali Yürüker'den iade
	4.254.00	Malepodeki evin döşeme masrafı
1956	100,00	E.Evrenoz'un iadesi
	4.300,00	Hariciye memurları için Kenan'a
	4.300.00	" " "
1957	3.228,00	Şöfor Hayri'den iade
	1.000.00	Rukneddin Nasuhloğlu'ndan iade
1958	12.000,00	B.M.M. Fethi adına
	37.035.00	Hicabi Dinc'e ödenenden İade
1959	3.600,00	Muhsin Ertuğrul'dan iade
	38.000.00	
1960	30.000, 00	
	20.000,00	

Esasını usulsüz sarfiyat teşkil eden (7) numaralı cedvelden çıkanlar zimmetler

- + + -

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Kime verilmiş olduğu</u>
1950	3.000,00	Tevfik İleri'ye
	20,00	Nevzat Mamat (D.P.Eskişehir)
	1.000,00	Haşim tathioğlu (Samet Eliyle)
	700,00	Müfide İlhan (Mersin Belediye Reisi)
	2.000,00	Bahadır Dülger
	100,00	Samet Ağaoğlu (vergi avansı olarak)
	100,00	" " "
	100,00	" " "
	200,00	" " "
	2.500,00	İ.Hakkı Akyüz (Tekirdağ Milletvekili)
	9.720,00	Y e k û n

Karar Ek: 6
(7) Numaralı cedvelin devamı:

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Kime verilmiş olduğu</u>
1951 .	45.00	İsmail Varol'a (Nebahaddin Özdemir'e elbise bedeli)
	250.00	Hamit Şevket İnce'ye
	7.000,00	Abidin Potuoğlu'na (Eskişehir'e alınacak ceep bedeli)
	4.850,00	Bilecik Milletvekili İ.Aşkın tedavisi
	500,00	İsparta Mebusu Kemal Demiralay'a senet mukabilinde (Senet Samet Ağaoğlu'nda olduğuna dair meşruhat var)
	50,00	Galip Eydi (S.Ağaoğlu vasıtasıyla)
	1.000,00	Yozgat Milletvekili Haşim Tatlıoğlu'na
	2.500,00	Konya Milletvekili Ömer Rıza Doğrul'a
	2.500,00	Tekirdağ Milletvekili İsmail Hakkı Akyüz'e
	5.000,00	Osman Kapani ve Z.Mandalinciye senetle
	300,00	Cavit Yamaç (S.Ağaoğlu tavassutu ile)
	300,00	Recep Bilginer (" ")
	100,00	Yusuf Ziya'ya (" ")
	3.000,00	Ferid Anlar'a
	<u>1.000,00</u>	Muhip Dıranaz'a
	28.395,00	Y e k û n

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Kime Verilmiş Olduğu</u>
1951	28.395,00	3 nctü sahifeden nakli yekûn
	100,00	Feriha'ya (Samet'in emriyle)
	200,00	Saim Eroğlu'na (Samet'in emriyle)
	300,00	Mehmet Ali Sebük'e (Samet'in emriyle)
	200,00	Abdulkadir Telcioğlu (Samet'in emriyle)
	3.000,00	Nail Avunduk'a
	11.000,00	" "
	500,00	Operatör K. Sokulu'ya (Denizli Milletvekili Akşit için alınmıştır.)
	400,00	Dr. Nusret Karasu (" ")
	1.500,00	Muş Belediye Başkana Salt Çelikoğlu (S.Ağaoğlu emriyle)
	800,00	Arif Hanoğlu'na (Samet Ağaoğlu emriyle)
	500,00	Suat Başol (ZonguldakMilletvekili)
	150,00	Saim Eroğlu'er (Samet Emriyle)
	200,00	Cengizhan Koraltan'a
	200,00	Arif Hanoğlu'na
	500,00	Muhip Dıranaz'a (Samet Emriyle)
	500,00	" " (")
	1.000,00	M. Sarol'a (")

Karar Ek: 6
(7) Numaralı cedvelin devamı:

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Kime Verilmiş Olduğu</u>
	150,00	İbrahim Somay'a
	400,00	Cengizhan Koraltan'a
	500,00	Orhan Seyfi'ye (Koraltan vasıtasıyla Başbakan emriyle)
	500,00	Mehmet'in Ceza evinde harcaması için
	187,00	Çift sifon deri ceket
	+ 1.000,00	Bir Şahsa
	52.442,00	Y e k ü n
1952	1.000,00	Rauf Onursal
	5.000,00	Şevki Yazman (Bayık teşkilatından alınacak ceep için)
	1.000,00	Dr. Veysel'e (Mükerrem Sarol delâletiyle)
	500,00	Muhip Dıranaz
	500,00	E.Menderes vasıtasıyla üç şahsa
	3.000,00	Namık Gedik'e
	500,00	Mustafa Vekilliğe
	1.000,00	Mazlum Kayalar'a
	3.000,00	Ferid Anlar'a (İsviçre seyahatı için)
	1.000,00	Madam Sami'ye
	3.000,00	Osman Kapani'ye
	2.000,00	Hüseyin Bingöl'e (Çanakkale Milletvekili)
	+ 2.600,00	Burhan Belge'nin bu yıl aldığı cem'an 4550 liradan iade ettiği 1950 lira çıkarıldıktan sonra kalan
	24.100,00	Y e k ü n
1953	3.000,00	Hüsnü Yaman'a
	1.997,42	Ferit Anlar'a (707 dolar karşılığı)
	350,00	Burhan Belge'ye
	3.000,00	Mükerrem Sarol'a döviz olarak
	350,00	Burhan Belge'ye
	350,00	" "
	10.000,00	Emin Kalafat'a
	1.650,00	Burhan Belge'ye 6 aylık ev kirası
	700,00	Burhan Belge'ye
	5.865,00	Halil Lütfi Dördüncü'ye
	1.175,00	Burhan Belge'ye
	1.500,00	Agâh Erozan'a
	4.015,14	A.Gedikoğlu'na döviz
	350,00	Burhan Belge'ye

Karar Ek: 6
(7) Numaralı cedvelin devamı:

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Kime Verilmiş Olduğu</u>
	7.500,00	Şerif Arzık'a (ikraz) iade etmemiştir.
	2.000,00	Ziya Karay (") " "
	10.000,00	İmzası okunamıyan birine ödünç iadesi yok
	7.000,00	" " " " " "
	2.025,00	Ferit Anlar'a Döviz
	+ 1.000,00	A.Gedikoğlu'na (Çocuğunun hastalığı sebebiyle)
	63.827,56	Y e k ü n
1954	1.000,00	Niğde mebusu Ramiz'in karısına
	2.500,00	İbrahim Avras
	300,00	Tirilye Belediye Reisine (Bursa Meb.Ağa Eliyle)
	300,00	Hakkı Yıldız'a (Bursa Mebusu Ağa eliyle)
	500,00	Adnan Hancıoğlu (" " " ")
	5.000,00	Maliye Vekiline (Eskişehir için)
	1.000,00	Recep Bilginer'e (Gazeteci)
	1.260,00	Fahrettin Kösten'e (M.Sarol eliyle)
	500,00	Ferid Anlar
	1.000,00	Ferid Anlar'a
	4.000,00	Abdullah Gedikoğlu'na
	1.500,00	İbrahim Aşçıgil'e
	3.000,00	Abdullah Gedikoğlu'na
	350,00	Burhan Belge'ye
	4.000,00	Ferid Anlar'a
	1.000,00	Ferid Anlar'ın babası Ragıp'a
	560,00	M.Erener'in muayenesi ve dönüş tren bileti
	1.500,00	M .Erener'e (Başvekil emriyle)
	1.000,00	" (" ")
	500,00	Osman Kapani'ye
	1.000,00	Abdullah Gedikoğlu'na
	1.212,24	Şöfor Hayri'ye arsa taksidi
	1.032,20	Polis Mehmet'e arsa taksidi
	500,00	D.Akbel'in kızına halı
	70,00	Ferid Anlar için tren bileti
	1.000,00	Ferid Anlar'a
	+ 500,00	" "
	36.084,44	Y e k ü n
1955	1.500,00	Faliha Bilgin (M.Sarol'un mütalekası)
	1.500,00	" " (" ")
	3.000,00	Haçopulos

Karar Ek: 6
(7) Numaralı cedvelin devamı:

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Kime Verilmiş Olduğu</u>
	1.000,00	Sezai Akdağ
	3.550,00	Orhan Apaydın'a
	500,00	Ferit Anlar'a
	400,00	Hamit Karay'a
	<u>+ 1.750,00</u>	Aydın Mebusu B.Öktem'in yeğenine
	16.800,00	Y e k ü n
1956	10.950,00	Hayati Kalafat'a
	1.000,00	Emin Kalafat'a
	2.500,00	Haçapulos'a
	2.300,00	Nihat Erim'e (bir halı hediye)
	1.200,00	Kâmil Sokulluya (Viyana tedavisi için)
	3.500,00	Haçapulos'a
	<u>+ 3.200,00</u>	Suat Başol'a
	24.650,00	Y e k ü n
1957	4.800,00	Burhan Belge'ye
	1.500,00	Feridun Fikri Düşünsel'e
	5.000,00	Emin Kalafat'a
	5.000,00	Hamid Şevket İnce'ye
	3.000,00	Neslihan Kısakürek'e
	539,00	Ayhan Aydan'a
	1.500,00	Şöfor Kenan'a (geçirdiği kaza sebebiyle ve avukatları-na) Seçim işinde çalışmıştır.
	2.000,00	Abdullah Gedikoğlu'na
	4.000,00	Şöfor Kenan'a
	15.000,00	Abdullah Gedikoğlu'na
	1.500,00	Fevzi Gönüllü'ye (Seçim işlerinde çalıştığı için)
	2.000,00	Neslihan Kısakürek'e
	5.000,00	Ekmel Çetinel'e (Çocuğunun tedavisi için)
	<u>+ 2.000,00</u>	Arif Onat'a (Karsının tedavisi için)
	52.839,00	Y e k ü n
1958	5.000,00	Hamit Şevket İnce'ye
	2.000,00	Baki Öktem'e
	12.210,00	Cemal Tarlan'a eşiyile bir aylık seyahat için
	7.000,00	Fahamet Göker'e
	2.865,00	Emin Kalafat'a
	<u>+ 12.460,00</u>	Refik Koraltan'a tedavi için
	41.535,00	Y e k ü n

Karar Ek: 6
(7) Numaralı cedvelin devamı:

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Kime Verilmiş Olduğu</u>
1959	6.000,00	Mehmet Kaptan'a (Beykoz D.P. İlçe Bşk.)
	5.000,00	İhsan Sabri Çağlayangil kızının tahsil masrafı
	5.000,00	" " " " " "
	2.500,00	Hüsnü Yaman'a
	5.000,00	Jülide Düşünsel'e (F.Düşünsel'in borçları için)
	3.000,00	Temyiz Mahkemesi eski Reisine
	2.163,35	Ferid Anlar'a Döviz
	2.000,00	Şevki Yazman'a
	10.000,00	Hüsrev Gerede'ye
	10.000,00	Münip özer'e
	<u>+ 1.000,00</u>	Madam Sami'ye
	51.663,35	Y e k ü n
1960	2.400,00	Namık Gedik'in kızına düğün hediyesi
	<u>+ 45.000,00</u>	Melahat Erüst'ye (Ortaköy Kooperatifi için)
	47.400,00	Y e k ü n

(7) Numaralı cedvelden senelere göre çıkarılan zimmet icmâli

---- + + ----

1950	9.720,00	
1951	52.442,00	
1952	24.100,00	
1953	63.827,56	
1954	36.084,44	
1955	16.800,00	
1956	24.650,00	
1957	52.839,00	
1958	41.535,00	
1959	51.663,35	
1960	<u>+ 47.400,00</u>	
	421.061,35	TL.
	700,00	Hey'etçe usulsüz sarfiyat olarak kabul edildiğinden
		Müfide İlhan'a verilmiş olan bu para zimmetten düşüldü.
		1950 Yılında
	<u>420.361.35</u>	TL. (Zimmet tutarı)

Kam Ek. 6

Esasını usulsüz sarfiyat teşkil eden ve içinden zimmet sarfiyatı da çıkarılan (7) Numaralı cedveldeki gaye ve maksat itibarıyla (10) numaralı cedvele ilavesi gereken ödemeler:

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Mahiyeti</u>
1950	9.791,00	Bu ödemelerin ödeme sebepleri cedvelinde gösterilmemiş ve bu itibarla hey'etin kararı mucibince usulüne tevfikan sarfedildiği kabul olunmuştur
	240,00	" " "
	150,00	" " "
	300,00	" " "
	300,00	" " "
	6.566,00	" " "
	4.014,28	Memduh Uras'a (Yalova'da Amerikan ve İngiliz sefirleri için yapılan masraflar
	450,00	Acemi paşa'ya
	75,00	Resulyan'a
	6.000,00	Büyükelçisine gönderilmek üzere Basri Aktaş'a
	4.000,00	Papa Eftim'e
	75,00	Resulyan'a
	<u>+ 75,00</u>	" "
	32.036,28	Y e k û n
1951	1.200,00	Yarbay Niyazi Çelik'e (Gen.Kur.Bşk. nuri Yamut için)
	4.000,00	Papa Eftim'e
	2.005,06	Paris Büyük Elçiliğine havale
	<u>+ 200,00</u>	Papa Eftim'e
	7.405,06	Y e k û n
1952	Yoktur	
1953	250,00	Enver Benk'e (Milli Emniyette)
	<u>+ 250,00</u>	" " (")
	500,00	Y e k û n
1954	Yoktur	
1955	3.480,00	Bağdat Büyük Elçiliğine (Milli Emniyet ile ilgili)
	1.770,00	Lübnan Büyük Elçiliğine (" ")
	<u>+ 1.318,00</u>	Kemal Hadımlı (İzmir Valisi Mak. Mr. Alana ait)
	6.568,00	Y e k û n

Karar Ek: 6
(7) Numaralı cedvelden (9) numaralı cedvele ilâve edilen
Ödemelerin Devamı:

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Mahiyeti</u>
1956	Yoktur	
1957	500,00	Enver Benk'e (Millî Emniyette)
1958	339,02	Münih Fahri Büyük Konsolosluğuna
	70,63	Lübnan Elçiliğine
	+ 409,65	Y e k ü n
1959	Yoktur.	
1960	36.112,03	Selim Sarper'e (9.3.1960 tarihinde)
	+ 45.126,00	Fatin Rüştü Zorlu'ya havale (O tarihte Dışişleri Bakanı olması dolayisiyle)
	81.238,03	Y e k ü n

(7) Numaralı Cedvelden Usullü Sarfıyat:

1950	32.036,28	TL.
1951	7.405,06	"
1953	500,00	"
1955	6.568,00	"
1957	500,00	"
1958	409,65	"
1960	+ 81.238,03	"
	128.657,02	"

KARAR EK-7

Adnan Zafır ve hüsusi kalem müdürü ve muavinlerine kasadaki paradan avans olarak verilip sarfettirilen paralara ait (8) numaralı cetvel

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	
1950	450.00	
1951	6.500.50	
1952	11.670.00	
1953	15.885.72	
1954	65.374.67	
1955	55.731.00	
1956	22.425.48	
1957	6.484.00	
1958	57.205.06	
1959	99.166.90	
1960	<u>+ 13.000.00</u>	
	353.893.33	TL. Usulsüz sarfiyat yekûnu (cedvelere göre)

Esasını usulsüz sarfiyat teşkil eden bucedvelden zimmet olarak tesbit edilenler:

1.000.00	1958 yılı cedvelinden Madam Sami'ye verilen
<u>+ 3.428.90</u>	Cedvellerin tamamı hey'etçe tetkikinde zimmet
	olarak tesbit edilenler
4.428.90	TL. zimmet yekûnu

353.893.33	TL. Cedveller yekûnu
<u>- 4.428.90</u>	TL. Zimmet yekûnu
349.464.43	TL. Usulsüz sarfiyat yekûnu

(8) numaralı cedvelde yapılan tenziller:

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Tenzilat sebebi</u>
1953	10.000.00	Muzaffer Ersü tarafından ~~iade~~ edilmiştir.
1954	11.659.11	Adnan Zafır tarafından iade edilmiştir.
	1.200.00	Muzaffer Ersü tarafından iade edilmiştir.
	450.00	Taksimden... Muzafferden.
	<u>+ 1.967.73</u>	Sebebi anlaşılamayan iade.
	15.276.84	TL Yekûn
1956	23.978.00	TL Parkotel masraflarına alınmış ve (4) No.lu cedvele ~~nakledilmiştir.~~
1959	75.000.00	TL Ödemenin mahiyeti bakımından (15) numaralı ~~cedvele geçirilmiştir.~~

NOT: 1 nci sahifedeki rakkamlar yukarıda gösterilen tenzilât icra edildikten sonra bakiye neticelerdir.

Karar Ek-7

(8) numaralı cedvelin hey'etçe tetkikinde zimmet olarak tesbit edilenler:

<u>Miktarı</u>	<u>M a h i y e t i</u>
103.40	15.11.1958'de Başvekil'e İsviçre'den gelen paket için (Bilirkişi raporu Ek: 2/A)
585.45	15.11.1958'den 1.12.1958'e kadar köşke viski (Bilirkişi raporu Ek: 2/A)
180.00	15. 11.1958'de ayrıca viski için
96.30	Yüksel ve Mutlu Menderes'e 1957'de gönderilen yiyecekler.
15.10	18.3.1958'de Mutlu'nun mektep harcı.
150.00	Emin Kalafat'a alınan döviz masrafı.
35.65	1957'de Almanya'ya gönderilen paket için uçak masrafı.
345.00	Park otel'e bahşiş (Bilirkişi raporu Ek: 2/A) Diğer cedvellerde bu ödemeye tesadüf edilmemiştir.
570.00	Kurban parası (Bilirkişi raporu Ek: 2/A) Diğer cedvellerde aranmış bulunamadığı için zimmete alınmıştır.
155.00	Park Otel'e bahşiş (Diğer cedvellerde yoktur.)
478.00	Beyfendiye elden, (1957 cedvelinde Ek: 2/B)
375.00	Dört adet kurban bedeli (1957 cedvelinden Ek: 2/C).
<u>+ 340.00</u>	Park Otel'e bahşiş (1957'de Ek: 2/C)
3.428.90 TL.	(8) numaralı cedvelden hey'etin çıkardığı zimmet.
<u>+ 1.000.00 TL.</u>	1958'de (Madlen) Madam Sami'ye verilen.
4.428.90 TL.	Zimmet yekûnu

KARAR EK-8

Muhtelif cemiyet ve kulüplere yapılan yardımlar cetveli

No.: 12

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	
1960	14.695.69	
1951	56.625.16	
1952	45.668.00	
1953	78.034.50	
1954	139.234.05	
1955	201.522.02	
1956	119.158.00	
1957	74.538.00	
1958	66.450.00	
1959	93.725.08	
1960	+	
	942.787.10	TL.
	- 15.100.00	TL. Cedvellerden çıkanla zimmet miktarı.
	927.687.10	TL. Usulsüz sarfiyat.

Bilirkişi tarafından tanzim edilmiş olan cedvellerde yapılan tenziller:

1957	10.000.00	Türk Talebe Birliği Federasyonuna 13000,- lira yerine 3000,- lira verilmiş ve fakat cedvelde bu rakam 13000 olarak gösterilmiştir. Fazla olan. 10000,- lira tenzilâta tâbi tutulmuştur.

Esasını usulsüz sarfiyat teşkil eyleyen iş bu (12) numaralı cedvellerde zimmet kabul edilenler:

<u>Senesi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Mahiyet</u>
1951	100.00	Genc ilçesi D.P. Başkanı M. Ağaoğlu'na.
1953	10.000.00	Ekrem Şerif Egeli'ye (Neden verildiği belli değil)
1959	5.000.00	Maraş Belediye Reisi

Zimmetin icmali

100.00	TL.
10.000.00	TL.
+ 5.000.00	TL.
15.100.00	TL. Zimmet Yekûnu

KARAR EK: 9**İKRAMİYE MAAŞ Ve BAĞIŞ OLARAK YAPILAN YAKDIMLAR****Cedvel: 13**

Not: Cedvele göre ilâve v e tenzilden sonra

<u>Sene:</u>	<u>Tutar</u> :		
1950	47.934,76		
1951	59.766,61		
1952	112.160,07		
1953	101.367,14		
1954	97.778,10		
1955	174.734,54		
1956	145.901,00		
1957	262.978,81		
1958	266.556,00		
1959	272.272,40		
1960	<u>100.129,00</u>		
	1.641.578,43	TL.	Yekûn.
	<u>56.795,00</u>	TL.	Zimmet.
	<u>1.584.785,43</u>	TL.	Usulstüz sarfiyat
	56.793,00	TL.	Zimmet
	<u>24.420,00</u>	TL.	Usullü sarfiyat (Hey'etçe tetkik neticesinde)
	<u>32.373,00</u>	TL.	Zimmet
	Zimmet olarak gösterilmesi icap eden ödemeler.		
1950 yılı	335,00	TL.	usullü sarfiyata alınmıştır. Kurban Bayramı
	<u>510,00</u>	TL.	Usullü sarfiyata alındı. Hizmetlilere Bayram harçlıkları.
	<u>1.845,00</u>	TL.	Yekûn
1951 yılı	<u>120,00</u>	TL.	Güzide Aşkîner'e (Senetle borç verilmiş).
1952 yılı	1.000,00	TL.	Fehmi Yağcı'nın evlenen kızına yardım.
"	450,00	TL.	Usullü sarfiyata alınmıştır. Dış İşleri Şifre memurlarına bayram harçlığı.
"	250,00	TL.	Enver Benk'in Kızı Handan'a
"	50,00		Habibe Karaarslan (Samet Ağaoğlu'nu adımlı)
"	500,00		Sait Kızma (Şeker Şirketinde açıkta olduğundan)
1952 yılı	100,00	TL.	Merzuka Uygur (Kendisini bırakıp kaşan bir yüzbaşı'nın eşi.)
"	150,00	TL.	Merzuka Uygur
"	50,00	TL.	" "
	50,00	TL.	" "
	<u>2.600,00</u>	TL.	Yekûn.

KARAR EK - 9

1953 yılı	50,00	TL.	Merzuka Uygur
"	50,00	TL.	" "
"	50,00	TL.	" "
"	300,00	TL.	" " ve şoförü
"	50,00	TL.	" "
"	300,00	TL.	" "
"	100,00	TL.	" "
"	100,00	TL.	" "
"	50,00	TL.	Kâzım Nefes (masajcı)
"	<u>2.300,00</u>	TL.	Odacılara kömür parası (Başvekilin lütfu.)
"	<u>3.350,00</u>	TL.	Yekûn.
1954 yılı	450,00	TL.	Seçim gecesi çalışan şoförlere.
	5.475,00	TL.	Husui kalem Memurlarına şeker bayramı harçlığı, (Usullü sarfiyata alınmıştır).
	<u>100,00</u>	TL.	Berber Fahri'nin kızına nişan masrafı.
	6.025,00	TL.	Yekûn.
1955 yılı	100,00	TL.	Bayram Ali Uğur (D.P. destanına karşılık)
"	50,00	TL.	Kemâl. Sorgun (D.P. destanına karşılık)
"	100,00	TL.	Merzuka Uygur
"	100,00	TL.	" "
"	100,00	TL.	" "
"	100,00	TL.	" "
"	100,00	TL.	" "
"	100,00	TL.	" "
"	100,00	TL.	" "
"	100,00	TL.	" "
"	200,00	TL.	Dört işçiye bayram harçlığı (usullü sarfiyata alındı.)
"	<u>200,00</u>	TL.	Dört odacıya bayram harçlığı (usullü sarfiyata alındı.)
	<u>1.350,00</u>	TL.	Yekûn.
1956 yılı	100,00		Merzuka Uygur
"	100,00		Merzuka Uygur
"	6.050,00		(Usullü sarfiyata alındı) Başvekâlet müstahdemlerine Kurban Bayramı hediyesi
"	100,00		Merzuka Uygur
"	100,00		" "
"	100,00		" "
"	100,00		" "
"	100,00		" "
"	<u>1.950,00</u>		(Usullü sarfiyata alındı) Başvekâlet Memurlarına bay- ram hediyesi.)
	<u>8.700,00</u>	TL.	Yekûn

KARAR: EK - 9

1957 yılı	1.100,00	TL.	Merzuka Uygur (100'er liradan olmak üzere muhtelif tarihlerde).
"	<u>200,00</u>	TL.	Evlenecek Necmettin Hidayetoğlu'na.
	<u>1.300,00</u>	TL.	Yekûn.
1958 yılı	8.250,00	TL.	(Usullü sarfiyata alındı) Başvekâlet Müstahdemlerine şeker bayramı harçlığı.
	400,00	TL.	Merzuka Uygur
	<u>600,00</u>	TL.	Merzuka Uygur (Muhtelif tarihlerde yüzler lira).
	<u>9.250,00</u>	TL.	Yekûn.
1959 yılı	18.253,00	TL.	Daire, köşk müstahdemlerine Uçak kazası kefareti.
"	2.000,00	TL.	Muzaffer Ersu'nun refikasına.
"	1.000,00	TL.	Annesinin ölümü dolayısı ile Şadan Candar'a.
"	<u>500,00</u>	TL.	Garson Refik'e kardeşinin evlenmesi sebebiyle.
	<u>21.753,00</u>	TL.	Yekûn
1960 yılı	<u>500,00</u>	TL.	Nesrin Sipahi'ye

İCMÂL

1950'den	1.845,00	TL.	
1951 "	120,00	"	
1952 "	2.600,00	"	
1953 "	3.350,00	"	
1954 "	6.025,00	"	
1955 "	1.350,00	"	
1956 "	8.700,00	"	
1957 "	1.300,00	"	
1958 "	9.250,00	"	
1959 "	21.753,00	"	
1960 "	<u>500,00</u>	"	
	<u>56.793,00</u>	TL.	Yekûn (usullü sarfi yat dahil zimmet.)

Esası usulsüz sarfiyata taalluk eden ve içinden zimmet mahiyetinde olanlar çıkarılıp gaye ve maksat itibari ile 10 numaralı cetvele ilâvesi gereken ödemeler.

1950 yılı	1.335,00	TL.	Kurban bayramı harçlıkları
" "	510,00	"	Hizmetlilere bayram harçlıkları
1952 "	450,00	"	Dış İşleri Şifre memurlarına bayram harçlıkları.
1954 "	5.475,00	"	Hususi kadem memurlarını şeker Bayramı harçlığı.

KARAR: EK - 9

1955 yılı	200,00	TL.	Dört işçiye bayram harçlığı.
1955 "	200,00	"	Dört odacıya bayram harçlığı.
1956 "	6.050,00	"	Başvekâlet Müstahdemlerine Kurban bayramı hediyesi
1956 "	1.950,00	"	Başvekâlet memurlarına bayram hediyesi.
1958 "	<u>8.250,00</u>	"	Başvekâlet müstahdemlerine Şeker Bayramı harçlığı
	<u>24.420,00</u>	"	yeckûn.

NOT: Evvelce zimmet olarak tesbit edilen 56.793,00 liradan usullü sarfiyat miktarı olan 24.420,00 lira çıkarılmış, bakiye zimmet 32.373,00 lira kalmıştır.

KARAR EK – 10

Muhtelif ve müteferrik masraflarla Eyüpsultan'a

Kurban, mevlût ve sair dinî masraflar:

Cetvel – 14

NOT: Cettvele göre ilâve ve tenzilâtta sonra.

1950 yılında	15.791.94	TL.	
1951 "	52.613.47	TL.	
1952 "	74.372.57	TL.	
1953 "	43.392.39	TL.	
1954 "	88.220.78	TL.	
1955 "	54.924.34	TL.	
1956 "	153.555.59	TL.	
1957 "	72.569.93	TL.	
1958 "	69.502.20	TL.	
1959 "	92.708.88	TL.	
1960 "	<u>51.775.82</u>	TL.	
	774.427.91	TL.	Y e k û n
	<u>7.845.26</u>	TL.	Zimmet
	766.582.65	TL.	Usulsüz sarfiyat

Cetvel – 14

Zimmet mahiyetinde görülen

Ödemeler

1950 yılı	012.80	TL.	Başbakan'ın parti kantininden içtiği kahve ve çay bedeli.
" "	125.00	TL.	Hayri Özgir'in bir aylık ev kirası.
" "	30.00	TL.	İdris Özvatanç D.P. ye küfredene tokat atmadan mahkûm olmuş).
" "	<u>27.00</u>	TL.	Yıldız Lokantasına ödenen. (sebebi belli değil).
	194.80	TL.	Y e k û n .
1951 yılı	118.00	TL.	Melahat Özdemir'in elbisesi (Yekûn)
1952 "	2.000.00	TL.	Yalman'ın tedavisi için Doktorlara Malatya'da.
" "	407.75	TL.	Karpiç 'de yediği yemek.
" "	<u>600.00</u>	TL.	Golf Kulübüne hediye buz dolabı
	3.007.75	TL.	Y e k û n .

KARAR EK-10

Cetvel – 14'e devam

1953 yılı	:	Yoktur.		
1954 yılı	:	105.00	TL.	(Yekûn) Adnan Menderes'e gönderilen hediyein gümrlüğü.
1955 yılı	:	Yoktur.		
1956 yılı	:	Yoktur.		
1957 yılı	:	<u>500.00</u>	TL.	Adnan Menderes'in evi için stor.
		500.00	TL.	Y e k û n
1958 yılı		<u>300.00</u>	TL.	Eyûpsultan'a iki kurban.
		300.00	TL.	Y e k û n
1959 yılı		1.000.00	TL.	Eyûpsultan'a kesilen kurbanlar için.
" "		1.000.00	TL.	Eyûpsultan'da hademeî hayrat ve fukaraya.
" "		450.00	TL.	17 Şubatta okunan mevlût dolayısı ile hafızlara.
" "		755.00	TL.	17 Şubatta okunan mevlût şekeri için.
" "		253.71	TL.	Sümerbank'dan mücevher valizi kılıfı için.
" "		100.00	TL.	Atıf Topaloğlu'nun tren ücreti
" "		<u>61.00</u>	TL.	N. Çadıroğlu'nun motorlu tren ücreti.
		3.619.71	TL.	Y e k û n .
1960 yılı	:	Yoktur.		

İ C M A L

1950'den		194.80	TL.	
1951' "		118.00	TL.	
1952' "		3.007.75	TL.	
1954' "		105.00	TL.	
1957' "		500.00	TL.	
1958' "		300.00	TL.	
1959' "		<u>3.619.71</u>	TL.	
		7.845.26	TL.	Y e k û n (zimmət)

Karar Ek: 11

İş Bankasından yapılan ve nereye ödendiği anlaşılamayan paralar

Cetvel: 16

Not: Cetveldeki malûmata göre şahıslara ödenmiştir. Bilirkişinin bu paranın nereye sarfedildiğinin anlaşılmadığına dair kaydının mesnedi yoktur.

1960 yılında : 10.790.00 TL.

Cetvel 16:

1960 yılında : 2.250.00 TL.

2.250.00 TL. YEKÜN (Usullü cetveline ilâve).

16 numaralı cetvelde zimmet olarak görülen ödemeler:

1960 yılında :	2.000.00	TL.	İzmir Lütfullah
" " :	1.500.00	TL.	Sirkeci'de Ekrem Mehmet Ali'ye.
" " :	1.440.00	TL.	Ziya'ya ödenen.
" " :	<u>3.600.00</u>	TL.	Nezih'e ödenen.
	8.540.00	TL.	Yekün (ZİMMET)

Esası Usulsüz sarfiyat olarak gösterilen ve içinden zimmete müteallik ödemeler çıkarılan 16 numaralı cetvelden gaye ve maksat itibarıyla 10 numaralı cetvele ilâve edilen sarfiyat:

5/3/1960 2.250.00 TL.

2.250.00 TL. Yekün (Sarf yeri belli değil.)

Yb.

KARAR: EK- 12**AHMET SALİH KORUR'UN ŞAHSINA VE KIZLARINA YAPILAN
ÖDEMELER:
CEDVEL: 9**

1955 Yılı	9.311,98	TL.
1956 "	2.150,00	"
1957 "	16.791,92	"
1958 "	6.298,55	"
1959 "	<u>4.858,70</u>	"
	39.411,15	" Yekûn.
	<u>11.004,00</u>	" Tenzilât
	28.407,15	" Zimmet

**ESASINI ZİMMET TEŞKİL EDEN 9 NUMARALI CEDVELDE
GÖRÜLEN USULSUZ SARFIYAT:**

1955 Yılı	4.254,00	TL.
1957 "	500,00	" İstanbul- Ankara-Ege yol masrafları.
" "	300,00	" İkamet masrafları
" "	500,00	" İkamet masrafları
" "	600,00	" " "
" "	500,00	" " "
" "	1.000,00	" " "
" "	1.500,00	" " "
" "	750,00	" " "
" "	350,00	" " "
" "	<u>750,00</u>	" " "
	<u>6.750,00</u>	" Yekûn.
1955'den	4.254,00	TL.
1957'den	<u>6.750,00</u>	"
	<u>11.004,00</u>	Yekûn (zimmetten düşülecek miktar)

**SANIK AHMET SALİH KORUR'UN ŞAHSINA, KARISI ve KIZLARINA
YAPILAN ÖDEMELERE AİT ZİMMET TEŞKİL EDEN 9 NUMARALI CEDVEL**

<u>T a r i h :</u>	<u>T u t a r :</u>	<u>M a h i y e t i</u>
22.11.1955	3.007,98 TL	Ahmet Salih Korur'a
13.1.1956	50,00 "	Anadolu Kulübüne
24.7.1955	500,00 "	Binhan Fıratlı'ya
24.7.1955	750,00 "	Bengü Korur'a

KARAR: EK-12

Tarih:	Tutarı:	Mahiyeti
31.10.1955	500,00 TL	Bengü Korur'a
20.1.1956	250,00 "	Bengü'nün üç aylık ihtiyacı için
21.3.1956	650,00 "	Bengü Korur
7.9.1956	1.000,00 "	Nezihe Korur
6.6.1956	500,00 "	M.B. Korur
22.4.1957	650,00 "	Ahmet Salih Korur
28.5.1957	240,00 "	Ankara Golf Kulübü aidatı
31.5.1957	100,00 "	Anadolu Kulübü aidatı (1957)
21.1.1958	3.000,00 "	Binhan Fıratlı
27.1.1958	1.500,92 "	" "
30.1.1958	4.551,00 "	Merhum Fıratlı ailesine
5.4.1958	1.000,00 "	Binhan Fıratlı
10.6.1958	600,92 "	" "
3.7.1958	600,00 "	" "
8.8.1958	168,16 "	" "
8.9.1958	538,05 "	" "
12.11.1958	1.611,63 "	" "
28.10.1958	336,31 "	" "
17.12.1958	201,78 "	" "
3.1.1959	134,54 "	" "
12.2.1959	807,16 "	" "
25.10.1958	300,00 "	" "
5.11.1959	1.680,00 "	Ahmet Salih Korur
23.7.1959	1.000,00 "	Ahmet Salih Korur
5.3.1959	1.282,58 "	Binhan Fıratlı
27.3.1959	<u>896,12</u> "	" "
	<u>28.407,15</u> "	Yekûn (Zimmet)

KARAR EK-13

Demokrat Partive verilen yardımlar ve parti çalışmaları ile ilgili masraflar Cetvel-3

Not: İlâve tenzillerden sonra
bakiye ve netice.

1950-51	404.60	TL.	
1951	90.486.50	TL.	
1952	63.269.78	TL.	
1953	354.997.95	TL.	
1954	123.610.00	TL.	
1955	55.141.91	TL.	
1956	28.300.00	TL.	
1957	69.820.00	TL.	
1958	288.134.68	TL.	
1959	180.250.00	TL.	
1960	<u>67.999.05</u>	TL.	
	1.322.414.47	TL.	Y e k û n (Zimmet)
	10.000.00	TL.	Yedi numaralı cetvelde 960 kısmında Faruk Tunca 'ya 10.000.00 lira verildiği halde 20.000.00 lira ya- zılmıştır. Bundan dolayı 10.000.00 yekûndan tenzil edildi.
	1.312 414.47	TL.	
	<u>50.00</u>	TL.	
	1.312.364.47	TL.	Zimmet

NOT:

10.000.00 lira 7 numarada kayıtlı ve Faruk Tunca'ya ödenen bu meblağ 3 numaralı cetvele geçirilirken 20.000.00 olarak geçirilmiştir. Bu itibarla bu 10.000.00 lira esas zimmet yekûnundan düşülmüştür. 50.00 lira mükerrer ödemedir. Bu rakkam hem 1950'nin 3 numaralı cetvelinde, hem de bu cetvele ilâve olunan kısımda yazılmıştır. Her iki makbuzun da ödeme tarihleri 3/1/1951'dir.

KARAR EK-14

Cetvel – 6

D.P. yi destekleyen matbuata verilen

NOT: İlâve ve tenzilden sonra.

950-951 yılları	16.883.00	TL.	
951	"	159.245.83	TL.
952	"	245.368.36	TL.
953	"	73.667.50	TL.
954	"	157.511.93	TL.
955	"	56.924.50	TL.
956	"	62.190.00	TL.
957	"	27.487.36	TL.
958	"	43.825.00	TL.
959	"	99.232.00	TL.
960	"	<u>6.250.00</u>	TL.
		948.535.48	TL. Yekûn
		<u>133.597.83</u>	TL. Usulsüz sarfiyat
		814.937.65	TL. Zimmet
		133.567.83	TL. Usullü, usulsüz sarfiyat
		<u>58.811.93</u>	TL. Usullü sarfiyat
		74.785.90	TL. Usulsüz sarfiyat.

Cetvel – 6

Esasını zimmet teşkil eden 6 numaralı cetveldен çıkarılan

Usullü, Usulsüz sarfiyat

1950 yılı	548.00	TL. Gazetecilere kokteyl
	<u>250.00</u>	TL. Halim Altyol'un gazetecilere yaptığı masraf
	798.00	TL. Yekûn
1951 yılı	250.00	TL. Kâzım Duru'ya verilen
" "	1.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Kıbrıs Yeşilada mecmuasında abone bedeli. (Kıbrıs'taki bir Türk gazetesine yardım sayılır)
" "	150.00	TL. Kâzım Duru'ya verilen
" "	1.803.40	TL. Enis Behiç Koryürek'in miras isimli şiir kitabının matbaa masrafı.
" "	<u>400.00</u>	TL. Akagündüz
	3.603.40	TL. Y e k û n
1952 yılı	2.000.00	TL. Aydın Öktem (Anadolu gazetesi) Halk Partili bu parti-de kalmıştır.

KARAR EK-14
Cetvel-6'ya devam

1952 yılı	360.00	TL.	İstanbul Muallimler Birliği abone
" "	400.00	TL.	Ceridei Kantar (Hukuk Fakültesi)
" "	100.00	TL.	Pehlivanlarımız kitabına (Celâl Davut Anbal)
" "	120.00	TL.	Belediye ve Köylerimiz kitabına
" "	1.000.00	TL.	Kâzım Nami Duru (Born yayma tercümesi)
" "	697.00	TL.	İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi
" "	1.530.00	TL.	Tank Tuna'ya (Siyasi partiler kitabı için)
" "	1.500.00	TL.	Endüstri dergisine
" "	90.00	TL.	Maden tasarruf sandıkları kitabına (siyasî mahiyeti görülmeyen)
" "	1.000.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Ahmet Şükrü Esmer Londra seyahatinde gazeteci olarak refakat.
" "	1.000.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Ahmet Emin Yalman " "
" "	1.000.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Nadir Nadi " "
" "	4.840.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Londra seyahatinde uçak biletleri bedeli (bu gazetecilerin)
" "	12.500.00	TL.	(Düşülecek) Faruk Gürün'dan iade (onbeş bin liradan iade ettiği)
" "	500.00	TL.	Kâzım Nami Duru
" "	50.00	TL.	Mülkiye dergisine
" "	500.00	TL.	Kâzım Nami Duru
" "	2.000.00	TL.	Anadolu Gazetesi
" "	1.500.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Yunan balıkçılarına
" "	500.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Rum Balıklı hastahanesine
" "	1.500.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Emniyet Genel Müdürlüğüne
" "	1.700.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Yahya Kemal'e Arap Devletlerinde tetkik seyahatı.
	36.387.00	TL.	Y e k ü n
1953 yılı	2.000.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Hüseyin Cahit Yalçın (seyahat harcırahı döviz olarak)
" "	300.00	TL.	Nabi Cevat (Türkiye'de Siyasî Particilik kitabı)
" "	50.00	TL.	Mülkiye dergisine abone
" "	697.00	TL.	İktisat Ticaret Ansiklopedisi
" "	2.000.00	TL.	İzmir Anadolu gazetesi
" "	150.00	TL.	Kâzım Nami Duru'ya
" "	1.500.00	TL.	Ali Fuat Paşa'ya (Millî Mücadele adlı kitabı)
" "	500.00	TL.	Kâzım Nami Duru
" "	1.000.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Zühtü Velibey'e (İran Seyahatı için)
" "	1.000.00	TL.	(Usullü sarfiyat) Doğan Nadi'ye İran seyahatı için

KARAR EK-14

Cetvel-6'ya devam

1953 yılı	1.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Hüseyin Cahit Yalçın'a İranSeyahatı için
" "	1.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Kemal Akmanlar'a İran seyahatı için
" "	1.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Mithat Perin " "
" "	1.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Faruk Tunca " "
" "	1.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Selim Ragıp Emeç " "
" "	1.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Behzat Bilgin " "
" "	1.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Sabahattin Sönmez " "
" "	150.00	TL. Sabahattin Parsud'a (500 nctü Fetih yılı)
" "	2.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Yalçın'a (İngiliz lirası döviz olarak)
" "	1.200.00	TL. Bedii Faik, Şevket Rado
" "	1.200.00	TL. " " " "
" "	<u>400.00</u>	TL. Mithat Cemal Kuntay
	21.147.50	TL. Y e k û n .
1954 yılı	2.269.93	TL. (Usullü sarfiyat) Ahmet Emin Yalman (800 dolar)
" "	200.00	TL. Türk Fransız Dergisine
" "	1.000.00	TL. Kâzım Nami Duru'ya
" "	13.002.00	TL. (Usullü sarfiyat) Ahmet Emin Yalman, Doğan Nadi, Ercüment Karacan'ın İstanbul – Washington seyahat ücreti.
" "	3.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Yugoslavya'ya giden Ahmet Emin, Ethem İzzet v.s. gazetecilere biner lira
" "	500.00	TL. Kâzım Nami Duru'ya
" "	1.000.00	TL. (Usullü sarfiyat) Yugoslavya'ya giden gazete ciler için bakiye.
	20.971.93	TL. Y e k û n .
1955 yılı	1.500.00	TL. Endüstri dergisi
" "	797.00	TL. İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi
" "	500.00	TL. Kâzım Nami Duru
" "	100.00	TL. İzmir Gazeteciler Derneği
" "	550.00	TL. Kâzım Nami Duru
" "	<u>2.000.00</u>	TL. Cihat Baban'a
	5.447.00	TL. Y e k û n .
1956 yılı	1.500.00	TL. Endüstri Dergisine
" "	1.000.00	TL. Kadın Gazetesine
" "	300.00	TL. Kâzım Nami Duru'ya
" "	3.000.00	TL. " " "
" "	1.000.00	TL. " " "
" "	<u>3.000.00</u>	TL. Reşat Nuri Gültekin (Dolar mukabili)
	9.800.00	TL. Y e k û n .

KARAR EK-14
Cetvel-6'ya devam

1957 yılı	1.500.00	TL.	Endüstri Gazetesi
" "	<u>1.500.00</u>	TL.	" "
	3.000.00	TL.	Y e k ü n.
1958 yılı	200.00	TL.	Ekicigil yayınları
" "	1.000.00	TL.	İstanbul Günlük Gazeteciler Sendikası
" "	500.00	TL.	İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası
" "	3.000.00	TL.	Türk Ansiklopedisi
" "	250.00	TL.	Havacılık ve Turizm Mecmuası
" "	150.00	TL.	(Sadi Gün'e) kitabı için
" "	500.00	TL.	Kenan Akyüz (Batı Edebiyatı için)
" "	3.000.00	TL.	Ankara Gazeteciler Cemiyeti
" "	300.00	TL.	Mevlâna kitabı için
" "	5.000.00	TL.	Türkiye Ansiklopedisi için
" "	<u>500.00</u>	TL.	İstanbul tarihinde sahte peygamberler
	14.400.00	TL.	Y e k ü n.
1959 yılı	500.00	TL.	Havacılık ve Turizm Mecmuası
" "	1.500.00	TL.	Endüstri Teknik Dergisi
" "	500.00	TL.	Hava Turizm Mecmuası
" "	300.00	TL.	Toprak Ofisi Sağlık Rehberi
" "	125.00	TL.	Konya adlı eser
" "	2.998.00	TL.	Ansiklopedi ve kitaplar için (Akay kitap evinden)
" "	1.500.00	TL.	İstanbul Ansiklopedisi (Ali Akbay'a)
" "	5.000.00	TL.	Matbuat kitabı için Prof. Hıfzı Timur'a
" "	1.500.00	TL.	İstanbul Ansiklopedisi (Mehmet Ali Aksu'ya)
" "	2.626.00	TL.	Ameriken neşriyatına
" "	<u>500.00</u>	TL.	Kâzım Nami Duru'ya
	17.043.00	TL.	Y e k ü n
1960 yılı	<u>1.000.00</u>	TL.	İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi
	1.000.00	TL.	Y e k ü n.

İ C M A L İ

1950 yılı	798.00	TL.
1951 "	3.603.40	TL.
1952 "	36.387.00	TL.
1953 "	21.147.50	TL.
1954 "	20.971.93	TL.
1955 "	5.447.00	TL.
1956 "	9.800.00	TL.
1957 "	3.000.00	TL.

KARAREK-14
Cetvel-6'ya devam

1958 yılı	14.400.00	TL.
1959 "	17.043.00	TL.
1960 "	<u>1.000.00</u>	TL.
	133.597.83	TL. Y e k û n .

Esasını zimmet teşkil eden Demokrat Parti'yi destekleyen
Matbuat için vaki sarfiyata ait 6 numaralı cetvelden gaye
ve maksat itibarıyla 10 numaralı cetvele ilâvesi gereken
ödemeler

1951 yılı	1.000.00	TL.	Yeşil Ada Mecmuasına abona bedeli
1952 "	1.000.00	TL.	Ahmet Şükrü Esmer'e Londra seyahati (Gazeteci)
" "	1.000.00	TL.	Ahmet Emin Yalman " "
" "	1.000.00	TL.	Nadir Nadi " "
" "	4.840.00	TL.	Bu gazetecilerin Londra uçak biletleri
" "	1.500.00	TL.	Yunan Balıkçılarına
" "	500.00	TL.	Rum Balıklı hastahanesine yardım
" "	1.500.00	TL.	Emniyet Genel Müdürlüğe
" "	1.700.00	TL.	Yahya Kemal'e Arap Devletlerinde tetkik seyahati
" "	12.500.00	TL.	Faruk Gürtunca'nın iadesi
• 1953 yılı	2.000.00	TL.	Hüseyin Cahit 'e seyahat harcırah döviz
" "	1.000.00	TL.	Zühtü Velibeşe'ye İran seyahati için
" "	1.000.00	TL.	Doğan Nadi'ye " "
" "	1.000.00	TL.	Hüseyin Cahit Yalçın'a " "
" "	1.000.00	TL.	Kemal Akmanlara'a " "
" "	1.000.00	TL.	Mithat Perin'e " "
" "	1.000.00	TL.	Faruk Gürtunca " "
" "	1.000.00	TL.	Selim Ragıp Emeç " "
" "	1.000.00	TL.	Behzat Bilgin " "
" "	1.000.00	TL.	Sabahattin Sönmez " "
" "	2.000.00	TL.	Hüseyin Cahit'e (İngiliz lirası döviz olarak)
1954 yılı	2.269.93	TL.	Ahmet Emin Yalman (800 dolar)
" "	13.002.00	TL.	Ahmet Emin Yalman, Doğan Nadi, Ercüment Karacan Washington seyahat ücreti
" "	3.000.00	TL.	Ahmet Emin Yalman, Ethem İzzet ve diğer Gazetecilerin Yugoslav seyahat ücreti
" "	<u>1.000.00</u>	TL.	Gazetecilerin Yugoslavya seyahat ücreti bakiyesi
	58.811.93	TL.	Y e k û n (Usullü sarfiyat)

KARAR: EK**A****BAŞVEKÂLET BÜTÇESİNDE**

1- Fasil 210 daki Başbakanlık temsil ödeneğinin 950-960 durumu.

Yıl	Bütçe Tahsisatı	Fiilen Sarfedilen	Bilgi alınan Kaynak :
1950	3.000	3.000	Düster e.t. C: 36 sahife 1580 (H.Kat'i)
1951	3.000	3.000	" " " " 1658 "
1952	3.000	3.000	" " "37" " 59 "
1953	3.000	3.000	" " "37" " 2190 "
1954	3.000	3.000	" " "39" " 1025 "
1955	3.000	3.000	960 Yılı bütçe kanunu layihası izahatından
1956	3.000	3.000	" " " " " "
1957	3.000	2.750	" " " " " "
1958	3.000	3.000	
1959	3.000	6.000	
1960	6.000	4.000	

2-Fasil 403 deki misafir ağırlama tahsisatı:

1950	12.000	5.191,87	Düster 3 T.C.: 36 sahife 1580 (H.Kat'i)
1951	12.000	398,—	" " "36" " 1658 "
1952	12.000	252,50	" " "37" " 60 "
1953	12.000	8.282,39	" " "37" " 2190 "
1954	12.000	7.796,56	" " "39" " 1026 "
1955	12.000	10.664,—	960 yılı bütçe Kanunu Layihası izahatından
1956	12.000	11.797,—	" " " " " "
1957	12.000	10.261,—	" " " " " "
1958	12.000	10.598,43	
1959	20.000	19.957,68	
1960	20.000	6.146,28	

KARAR: EK

A

RİYASETİCUMHUR TEMSİL TAHSİSATI (Fasıl 210)

<u>Yıl</u>	<u>Bütçe</u> <u>Tahsisatı</u>	<u>Fiilen</u> <u>Sarfedilen</u>	<u>Bilgi alınan Kaynak</u>				
1950	3.000,-	3.000	Düster 3 T.C: 36 sahife 1578 (H.Kat'i)				
1951	3.000,-	3.000	"	"	36	"	1656 "
1952	3.000,-	3.000	"	"	37	"	57 "
1953	3.000,-	3.000	"	"	37	"	2187 "
1954	3.000,-	3.000	"	"	39	"	1022 "
1955	3.000,-	3.000					
1956	3.000,-	3.000					
1957	3.000,-	3.000					
1958	3.000,-	3.000					
1959	3.000,-	6.000					
1960	6.000,-	1.500					

RİYASETİCUMHUR MUVAKKAT VAZİFE HARCIRAHİ (Fasıl 307)

1950	27.000,-	14.070,12	Düster 3 T.C: 36	"	1578 (H.Kat'i)
1951	20.000,-	11.817,73	"	"	36 " 1656 "
1952	15.000,	19.933,25	"	"	37 " 57 "
1953	19.941,-	9.905,74	"	"	37 " 2187 "
1954	19.941,-	32.796,67	"	"	39 " 1022 "
1955	50.001,-	38.639,89			
1956	50.001,-	48.566,06			
1957	50.001,-	49.718,44			
1958	50.001,-	54.559,18			
1959	60.001,-	74.849,08			
1960	75.001,-	12.887,15			

RİYASETİCUMHUR ÇEŞİTLİ YARDIMLAR TAHSİSATI (Fasıl 601)

1950-1953 Tahsisat yoktur.

1954	5.000,-	4.882,05	"	"	39	"	1022	"
1955	15.000,-	14.787,50						
1956	15.000,-	12.302,60						
1957	15.000,-	5.067,90						
1958	15.000,-	13.130,—						
1959	15.000,-	14.500,—						
1960	15.000,-	2.950,—						

Liste: 1

Muhtelif şahıslara muayyen fasıllarla veya bir defada verilen

Herhangi bir karşılığı tespit edilemeyen ödemeleri

Muhtevi 7 Numaralı cetvelden misaller:

1950 Yılı	3.000,00 TL.	Tevfik İleri'ye
	2.000,00 "	Bahadır Ağaoğlu
	100,00 "	Samet Ağaoğlu
	100,00 "	" " " vergi avansı
	100,00 "	" " " " "
	200,00 "	" " " " "
1951	7.000,00 "	Abidin Potuoğlu'ya (Eskişehir için alınacak jip bedeli)
	4.850,00 "	Bilecik Milletvekili İsmail Aşkın'ın tedavisi maksadiyle borç bedeli.
	3.000,00 "	Ferit Anlar
	100,00 "	Feriha' ya (Samed'in emri ile)
	200,00 "	Samed'in emri ile
	500,00 "	Dr. Kâmil Sokullu'ya (Denizli Milletvekili Akşit için alınmış.)
	400,00 "	Nusret Karasu'ya " "
	200,00 "	Cengiz Koraltan
	1.000,00 "	Samet'in emri ile Sarol'a
	400,00 "	Cengiz Koraltan'a
	500,00 "	Mehmet'in Cezaevinde harcaması için
1952	5.000,00 "	Şevki Yazman (Rayık teşkilâtından alınacak jip için
	3.000,00 "	Ferit Anlar
	2.600,00 "	Burhan Belge
	1.000,00 "	Madam Sami
1953	1.997,42 "	Ferit Anlar (707 dolar karşılığı)
	3.000,00 "	Mükerrem Sarol'a döviz olarak
	10.000,00 "	Emin Kalafat
	1.500,00 "	Agâh Erozan
	4.575,00 "	Burhan Belge'ye (cem'an)
	7.500,00 "	Şerif Arzık (İkraz) iade etmemiştir.
	2.025,00 "	Ferit Anlar (Almanya'ya döviz)
	1.000,00 "	Abdullah Gedikoğlu'na çocuğunun hastalığı sebebiyle
1954	6.570,00 "	Ferit Anlar'a cem'an
	1.000,00 "	Ferit Anlar Babası Ragıp

Liste: I
7 Numaralı Cetvelden Misallere Devam:

	1.000,00	TL	Niğde Mebusu Ramis'in karısına
	4.000,00	"	Abdullah Gedikoğlu
	350,00	"	Burhan Belge
1955	500,00	"	Ferit Anlar
	3.000,00	"	Faliha Bilgin (Mükerrem Sarol'un mütalla gası) muhtelif tarihlerde.
	3.000,00	"	Hacopulos
	1.000,00	"	Sezai Akdağ
	4.000,00	"	Amasya Mebusu Hamit Karaya
	1.750,00	"	Aydın Mebusu Baki Öktem'in yeğenine
1956	10.950,00	"	Hayati Kalafat
	1.000,00	"	Emin Kalafat
	6.000,00	"	Hacopulos (Muhtelif tarihte iki defa)
	1.200,00	"	Kâmil Sokullu (Viyana tedavisi için)
	3.200,00	"	Suat Başol
1957	4.800,00	"	Burhan Belge
	1.500,00	"	Feridun Fikri Düşünsel
	5.000,00	"	Neslihan Kısakürek (iki defada)
	17.000,00	"	Abdullah Gedik (iki defada)
	539,00	"	Ayhan Aydan
	1.500,00	"	Seçim işinde çalışan Şoför Kenan'ın geçirdiği kaza dolayısıyla Avukatlara avansla beraber şoför Kenan'a
	4.000,00	"	Şoför Kenan'a
	1.000,00	"	Feyzi Gönüllü (İşçi Mümessili seçim işleminde alındı.)
	5.000,00	"	Ekmel Çetin'e (Çocuğunun tedavisi için)
1958	12.210,00	"	Cemal Tarlan'ın karısı ile birlikte bir aylık seyahati
	7.000,00	"	Fehamet Göker (İcra takibinden kurtulması için)
	12.460,00	"	Refik Koraltan'ın tedavisi için
1959	10.000,00	"	Münip Özer (Erzurum Milletvekili tedavi için)
	6.000,00	"	Mehmet Kaptan
	5.000,00	"	Julide Düşünsel (Fikri Düşünsel'in borçları için)
	2.163,35	"	Ferit Anlar
1960	2.400,00	"	Namık Gedik'in kızına düğün hediyesi

Liste I/A

**8 numaralı cetvelden Adnan Zafir ve Hususi Kalem Müdürü ve
Muavinlerine kasadaki paradan avans olarak verilip
sarf ettirilen ödemelerden çıkarılan misaller:**

1957 yılı	375.00	TL.	Dört adet kurban
	340.00	TL.	Parkotel'e bahşiş (27.4.1957 ile 5.5.1957 arası.)
	500.00	TL.	Parkotel'e bahşiş (27.6.1957 ile 24.7.1957 arası).
	570.00	TL.	Kurban.
	96,30	TL.	Yüksel ve Mutlu'ya gönderilen yiyecekler.
	35,65	TL.	Almanya'ya giden paketler için uçak masrafı.
1958	1.000.00	TL.	Madam Samiye

**Muhtelif Cemiyet ve Kulüplere yapılan yardımları
gösteren 12 numaralı cetvelde zimmet teşkil
eden sarfiyattan çıkarılan misaller:**

1951	100.00	TL.	Genç Kazası D.P. İlçe Başkanı Muzaffer Ağaoğlu.
1953	10.000.00	TL.	Ekrem Şerif Egeli
1959	5.000.00	TL.	Maraş Belediye Reisine

İkramiye, maaş ve bağış olarak yapılan yardımları gösteren 13 numaralı cetvelde zimmet teşkil eden sarfiyattan çıkarılan z i m m e t misalleri:

1951 Yılı	120.00	TL.	Güzide Aşkıner'e (senetle borç)
1952	1.000.00	TL.	Fehmi Yağcı'nın evlenen kızına yardım
"	250.00	TL.	Enver Benk'in kızı Handan'a
"	50.00	TL.	Habibe Karaarslan (Samet Ağaoğlu'nun adamı)
"	500.00	TL.	Sait Kızmaz (Şeker Şirketinde açıkta olduğundan)
"	350.00	TL.	Merzuke Uygur
1953 Yılı	50.00	TL.	Kâzım Nefes
"	2.300.00	TL.	Odacılara kömür parası (Başvekilin lütfu)
"	1.000.00	TL.	Merzuka Uygur (muhtelif tarihlerde)
1954	100.00	TL.	Berber Fahri'nin kızına nişan masrafı
1955	800.00	TL.	Merzuka Uygur'a (muhtelif tarihlerde)
"	100.00	TL.	Bayram Ali Uğur (D.P. Destanına karşılık)
"	50.00	TL.	Kemal Sorgun (D.P. Destanına karşılık)
1956	700.00	TL.	Merzuka Uygur (muhtelif tarihlerde)

Liste: I/A

1957	1.100.00	TL.	Merzuka Uygur (muhtelif tarihlerde)
"	200.00	TL.	Evlenecek Necmettin Hidayetoğlu'na
1958	1.000.00	TL.	Merzuka Uygur (muhtelif tarihlerde)
1959 Yılı	18.253.00	TL.	Daire-Köşk müstahdemlerine uçak kazası kefareti
"	2.000.00	TL.	Muzaffer Ersü'nün refikasına
"	1.000.00	TL.	Annesinin ölümü dolayısıyla Şadan Çandar'a
"	500.00	TL.	Garson Refik'e (kardeşinin evlenmesi sebebiyle)
1960	500.00	TL.	Nesrin Sipahi'ye.

Muhtelif ve müteferrik masraflarla Eyüpsultan'a kurban,
mevlit vesaire masraflarına ait 14 numaralı cetvelde
zimmet teşkil eden ödemelerde çıkarılan zimmet
misalleri:

1950	125.00	TL.	Hayri Özgür'ün bir aylık ev kirası
"	30.00	TL.	İdris Özvatan (D.P. ye küfredene tokat atmakdan mahkûm olmuş.)
1951	118.00	TL.	Melâhat Özdemir'in elbisesi
1952	600.00	TL.	Golf Kulübüne hediye buz dolabı
1958	300.00	TL.	Eyüpsultan'a kurban.
1959	1.000.00	TL.	Eyüpsultan'a kesilen kurbanlar için
"	1.000.00	TL.	Eyüpsultanda hademeî hayrat ve fukaraya
"	450.00	TL.	17 Şubat'ta okunan mevlit dolayısıyla hafızlara
"	755.00	TL.	17 Şubat'ta okunan mevlit şekeri için.
"	100.00	TL.	Atıf Topaloğlu'na ödenen tren ücreti için.

İş Bankasından yapılan Ödemelere ait 16 numaralı cetvelde
Zimmet teşkil eden ödemelerden çıkarılan zimmet
misalleri:

1960	2.000.00	TL.	İzmir'de Lütfullah
"	1.500.00	TL.	Sirkeci'de Ethem Mehmet Ali'ye.

Yb.

LİSTE (1)

D.P. ye YAPILAN YARDIMLAR VE PARTİ ÇALIŞMALARıyla İLGİLİ ve ZİMMET TEŞKİL EDEN MASRAFLARA AİT (3) NUMARALI CETVELDEN

MİSALLER:

<u>Senesi</u>	<u>Tutarı</u>	<u>Kimlere ve Nerelere Ödenmiş Olduğu</u>	
1950	225,00	D.P. Balosu bilet ücreti	
1951	250,00	D.P. Başkanı (Altındağ Bucağı)	
	25,00	1 Numaralı Ocağa	
	500,00	Kızılcahamam Bucağına	
	800,00	Sinop Başkanı Aslan Tosun'a (İki defada)	
	3.000,00	Seçimlerde sarf için A. Potuoğlu'na	
	7.000,00	Yeni İktidarın çalışmaları adlı kitap için	
	8.900,00	D.P. muhtelif İl Başkanlıklarına gönderilen	
	7.400,00	Bayburt D.P. Teşkilâtı için mübayaası zaruri görülen Jeep dolayısıyla Milletvekili Cevdet Baybora'ya verilmiştir.	
	12.000,00	Üzeyir Avunduk'a (Seçim Komitesi emrine)	
1952	1.000,00	D.P. Çanakkale teşkilatına (Emin Kalafat)	
	1.000,00	D.P. Ankara İl İdare Kuruluna	
	11.494,78	Beyaz Kitap (Hüsni Yaman'a muhtelif tarihlerde)	
	1.340,00	Kırşehir D.P. Teşkilatına	
	5.000,00	Emet D.P. Teşkilatına	
	8.055,00	Sivas D.P. Teşkilatına	
	4.000,00	Bartın D.P. Teşkilatına	
	4.000,00	Kütahya D.P. Teşkilatına (Jeep için)	
	4.000,00	Siirt " " (" ")	
1953	6.000,00	Uşak D.P. Teşkilatına	
	1.000,00	İzmir Bölgesi Müfettişlerine (N. Gedik)	
	76.080,00	D.P. Teşkilatına (Jeep için)	
	10.000,00	İzmir D.P. Başkanı Burhan Mater'e	
	40.000,00	Kayseri-Çankırı-Malatya-Muğla-Çorum-Bitlis Vilâyetleri D.P. Teşkilâtı için alınan jeep bedeli	
	17.443,00	D.P. Teşkilâtı için (Jeep bedeli)	
	67.090,00	" " " (7 adet jeep bedeli)	
	19.950,00	" " " (Jeep bedeli)	
	2.500,00	Seçim matbaa masrafları	
	11.075,00	D.P. ye tamim ve İktidarın çalışmaları hakkında kitap.	
1954	2.000,00	Hamdi Bozcağa (Giresun Genç D.P. İl Birlik Çayı)	
	4.000,00	Siirt için alınacak jeep yardım	

LİSTE (1)
ZİMMET MİSALLERİNE DEVAM

<u>Senesi</u>	<u>Tutarı</u>	<u>Kimlere ve Nerelere Ödenmiş Olduğu</u>
	15.000,00	İstanbul ve Samsun Jeepleri için
	7.000,00	Aydın ve Samsun Jeepleri için
1955	2.000,00	D.P. Teşkilâtına gönderilen gazeteler için
	5.000,00	Sakarya D.P. Teşkilâtına (Emin Kalafat'a)
1956	5.000,00	D.P. ihtiyaçları için (muhasip aza Emin Kalafat)
	12.000,00	D.P. Merkezinde Genel Başkan odasının mobilyası
1957	11.250,00	Kütahya D.P. Teşkilâtına (Jeep için)
	5.000,00	Samsun D.P. Teşkilâtına (T. İleri'ye)
	970,00	Ankara Camii Broşürü ve nakliye bedeli
	3.000,00	D.P. Gençlik Kolundan Vilâyetlere gideceklerle
	35.000,00	D.P. Genel Kurul Hesabına Ankara İl İdare Kurulu'na
1958	56.400,00	D.P. li Faik Mennan'a
	50.000,00	D.P. Ankara İl İdare Kuruluna
	15.000,00	D.P. Genel İdare Kurulu emrine
	3.000,00	957 seçimlerinde vukua gelen kazanın avukat masrafı
	5.000,00	D.P. Meclis Grubu için
	20.000,00	D.P. Genel Başkanlığı için
	10.000,00	D.P. Gençlik İşleri Başkanı Sadık Erdem'e
	15.000,00	Kırşehir D.P. Çalışmaları için
1959	30.000,00	D.P. Kırşehir hey'etine verilmek üzere (T. Ertem'e)
	10.000,00	D.P. Gençlik Teşkilâtı için (Sadık Erdem'e)
	20.000,00	Univer. ve Yük. Okullarla meşgul Mebus hey'etine
	4.000,00	D.P. den Zeki Akalın'ın mahkum olduğu para karşılığı
	10.000,00	D.P. Çalışmaları için A. Topaloğlu'na
1960	4.000,00	Hürriyet Partisinden geçen beş kişiye
	14.781,25	A. Topaloğlu'na (iki defada)

D.P. yi Destekleyen Matbuata ve yazara ait (6) numaralı
Zimmet cedvelinden çıkarılan misaller

--- + + ---

<u>Senesi</u>	<u>Tutarı</u>	<u>Kimlere ve Nerelere Ödenmiş Olduğu</u>
1950	10.000,00	Türk Haberler ajansının tesis masrafı olarak ve on taksitte ödenmek üzere Bülent Danişman'a
	1.050,00	Meki Said'e (iki defada)
	1.500,00	Milliyet gazetesine
	750,00	Atom gazetesine (iki defada)
	950,00	Burhan Belge'ye (iki defada)

Liste.(1)

<u>Senesi</u>	<u>Tutarı</u>	<u>Kimlere ve Nerelere Ödenmiş Olduğu</u>
1951	10.000,00	Türk Haberler Ajansına
	1.198,08	Ordu da çıkan Bugün gazetesine (birkaç defada
	6.000,00	Yeni Cephe gazetesi sahibi Osman Hamit Tad'a
	2.000,00	Demokrat Malatya gazetesine (Hüseyin Fırat'a)
	500,00	Müslüman sesi gazetesi abone bedeli
	2.300,00	Muzaffer Kurbanoglu'na (Hürriyet misakı gazete)
	5.000,00	Ali Naci Karacan'a (A. Menderes'ten borç olarak)
	74.161,50	Yeni asır gazetesi. Şevket Bilgin eliyle alınacak baskı makinesinin taksit karşılığı olmak üzere 25.250 dolar avans verilmiştir.
	1.000,00	Ali Dayı gazetesi
	10.000,00	Akın gazetesi (Recep Bilginer'e)
	150,00	Gazeteci Mahmut Erhan'a
	5.000,00	N.F. Kısaktürk' e (Başbakan emriyle)
	8.000,00	Mizah gazetesine
	7.401,67	Burhan Belge'ye (muhtelif tarihlerde)
1952	8.000,00	Fevzi Boztepe'ye (Medeniyet hür yollara doğru)
	3.500,00	Hürriyet misakı'na (M.Kurbanoglu'na)
	50.000,00	N.F. Kısaktürk'e (Muhtelif tarihlerde
	15.000,00	E. İzzet Behice'ye (Muhtelif tarihlerde)
	3.000,00	Horoz Mizah Mecmuasına (N.R. Efe'ye),
	750,00	Müslüman sesi gazetesine (Lütfullah Baydoğan'a)
	10.000,00	Demokrat Aydın gazetesine (Raif Aydoğdu'ya ikraz
	3.000,00	Ali Dayı Gazetesine
	7.500,00	Hizmet gazetesine
	1.597,86	Hergün gazetesi telefon ücreti
1953	10.000,00	Peyami Safa (Türk Düşüncesi dergisi için)
	1.500,00	Orhan Seyfi Orhon'a
1953	350,00	Burhan Belge'ye
	15.000,00	Yusuf Ziya Ortaç'a
	600,00	Peyami Safa (Türk düşüncesi abonesi)
1954	6.000,00	Peyami Safa (500 adet Türk Düşüncesi)
	1.000,00	Zonguldak Sabah gazetesine
	1.000,00	Çanakkale İnkılâp gazetesine
	1.000,00	Demokrat Karabük gazetesine
	1.000,00	Demokrat Kozlu gazetesine
	15.000,00	Yusuf Ziya Ortaç'a
	21.000,00	Demokrat İzmir gazetesine
	1.500,00	Mithat Perin'e (İstanbul Ekspres)

Liste.(1)
Zimmet Misallerine Devam

Senesi	Tutarı	Kimlere ve Nerelere Ödenmiş Olduğu
1954	18.500,00 750,00	N.F. Kısaktürk'e Müslüman sesi İzmir – Gazetesine
1955	10.000,00 5.600,00	N.F.Kısaktürk'e (Muhtelif tarihlerde) Burhan Belge'ye (Muhtelif tarihlerde)
1956	34.000,00 6.750,00 1.200,00 350,00	N.F. Kısaktürk'e (Muhtelif tarihlerde) Burhan Belgeye'e (" ") Türk Ajansa Kalkınan Türkiye Dergisine
1957	1.500,00 2.000,00 3.000,00 250,00 500,00 5.000,00	Müslüman Sesi (L.Baydoğan'a) Atom Gazetesine Fevzi Boztepe'ye Mahmut Erhan'a Nermin Polat'a (Propaganda için) N.F. Kısaktürk'e
1958	3.000,00 10.000,00 3.000,00	Burhan Belge'ye N.F. Kısaktürk'e (Bir kısmı Tefvik İleri eliyle) Peyami Safa'ya
1959	600,00 8.000,00 2.000,00 1.000,00 5.000,00 10.000,00 3.000,00	14 Mayıs Gazetesine Yusuf Ziya Ortaç'a Müslüman Dergisi D.P. Kuronoloji'si için Hür Yol ve Köyün sesi sahibi A.Leblicioğlu'na N.F.Kısaktürk'e (Tefvik İleri eliyle) Peyami Safa'ya Türk Düşüncesi yıllık abonesi
1960	1.200,00 1.500,00 350,00	Ajans Türk'ün yıllık abonesi Atom Gazetesi yıllık abonesi Kalkınma Türkiye yıllık abonesi.

LİSTE: 2

EK: 21 – 10'da

MUTEFERRİK MİSALLER:

Bir aylık kahve hesabı:

1.2.1956	7,40	TL.	İkibuçuk Kg. Kesme şeker, 1 paket çay
2.2.1956	11,16	TL.	İki Kg. Kesme, 2 Kg. Toz, 1 paket çay, ıhlamur.
3.2.1956	2,50	TL.	Bir paket çay
4/ "	16,11	TL.	İki Kg. Toz. 2 Kg. Kesme şeker, yarım kilo kahve, çay
6/ "	17,91	"	Kahve, şeker, ıhlamur
7/ "	2,50	"	Bir paket çay
8/ "	2,50	"	Bir paket çay
9/ "	23,40	"	Kahve, toz, kesme şeker, ıhlamur, çay
10/ "	2,50	"	Bir paket çay
13/ "	26,03	"	Şeker, kibrit, çay, kahve
15/ "	2,50	"	Bir paket çay
17/ "	9,11	"	İkiyüzelli gram kahve, çay, şeker
18/ "	7,34	"	Bir paket çay, 250 gram. Kahve, 1 kg. Kesme Şeker
20/ "	5,57	"	250 grm. Kahve, 1 Paket çay
21/ "	8,79	"	Toz, kesme şeker, ıhlamur, 1 paket çay
23/ "	14,65	"	Yarım kilo kahve, şeker, çay, kibrit
25/ "	19,15	"	Yarım kilo kahve, 2 kilo toz, 1 kilo kesme şeker, çay
25/ "	10,31	"	Yarım kilo kahve, kesme, toz şeker, iki adet sabun
29/ "	4,85	"	250 gram. Kahve, 1 kg. Toz şeker.
	<u>194,28,5</u>		Yekûn

Bir aylık kahvaltılı hesabından misaller:

1956	12,48	TL.	Süt, ayakkabı tamiri, portakal, sabun
	16,82,5	"	Mandalina, elme, armut, yumurta, ekmek
	52,25	"	Bir sandık portakal, 1 sandık mandalina, süt.
	32,95	"	Beyaz peynir, kaşar peyniri, armut, ekmek, süt, traş bıçağı, grayfort, gravyer.
	10,00	"	Zeytin, Zeytinyağı, havlu yıkama, beyaz peynir, ekmek.
	9,07,5	"	Süt, Ekmek, gümüş tozu, ilaç
	15,60	"	Ayakkabı tamiri, kaşar peynir, beyaz peynir.
	30,77,5	"	Kaşar peynir, gravyer, ekmek, boya, süt, mandalina, armut, mecmua, muz, limon.

ANKARA PALAS ÇAMAŞIR HESABI:

10.12.1956	2,00 TL.	1 Pijama
	1,35 "	9 peçete
	40 "	2 havlu
	<u>1,25</u> "	1 bormoz
	<u>5,00</u> "	Yekûn

Karton 21/11'den misallar:

Karton 21/11, Ek: 11/7

28.8.1959	2,50 TL.	Köşke iki kilo taze incir
1.9.1959	1,25 "	Sayın Başvekile hayat mecmuası
3.9.1959	2,55 "	Londra'ya mektup
3.9.1959	6,50 "	Başvekil için Polivital
26.12.1959	190,00 "	Bayan Menderes'e koyun
"	2,50 "	Çobana getirme bahşişi
7.10.1957	10,26 "	Düz erkek çorap Derbi 1 adet yün
24.7.1959	12,15 "	Kuru yemiş
"	14,75 "	Takım mecmua
"	8,50 "	Ceviz, badem
25.7.1959	8,50 "	Ceviz, badem
25.7.1959	15,50 "	Pirzola, kıyma

Karton 21-11, Ek: 11/6

23.12.1957	100,00 "	Park Otele 3 günlük bahşiş
23-24.12.1957	50,00 "	Trende bahşiş
"	50,00 "	Trende misafirlerin kompartımana bakanlara bahşiş
"	50,00 "	Trende vagon restoran şef garson bahşişi
"	60,00 "	Üç garsona verilen bahşiş
28.12.1957 den		
8.1.1958 kadar	<u>350,00</u> "	Park Otel yılbaşı bahşişi
	<u>660,00</u> "	Yekûn (16 gün içinde)

Karton 5 Ek 1-3 2/b

28/7/1957	345,00 TL.	Park otele bahşiş
9.8.1957	155,00 "	Park Otele bahşiş (Bu bahşişler göstelen iki tarih arasında verilmiştir.)

Liste: 2

27.4.1957 den

5.5.1957

arasında. 340,00 TL. Park Otele bahşış
1.500,00 " Yekûn.

Not: Trendeki bahşışler bir günde, Park Oteldeki bahşışler 34 gün zarfında verilmiş oluyor.

Karton 21 - 11 EK: 11-6

21.1.1958 205,00 TL. Park Otel'e Beş günlük bahşış

4.2.1958 200,00 " Park Otel'e Beş günlük bahşış

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

Esasın 30 numarasında kayıtlı bulunan bu dâvanın, esasın 1 numarasında kayıtlı Anayasanın-cebren tâdili ve tağyiri suçuna ait dâva ile birleştirilmesine 10.3.1961 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı V.
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Cahit Özden

Üye
Adil Sanal

Üye
Vasfi Gökse

Üye
Ali Doğan Toran

Üye
Nahit Hatipoğlu

Üye
Kemal Gökçen

ÇANAKKALE İSKELE VE GEYİKLİ 31.İNCİ KİLOMETRE OLAYLARI DÂVASI KARARI GEREKÇESİ

SANIKLAR:

- 1- Sakıt ve sabık Başbakan Adnan Menderes
- 2- Çanakkale eski Milletvekili Nuri Togay
- 3- " " " Servet Sezgin
- 4- " " " Ahmet Bamdi Sezen

1- I) Cumhuriyet Halk Partisi kuruluşunun 36 ıncı yıldönümü münasebetiyle yurdun her köşesinde bu partililer tarafından kutlama törenleri tertip edildiği, Çanakkale'deki törende bulunmak üzere 9/9/1959 tarihinde oraya giden C.H.P. Milletvekillerinden Kasım Gülek, Esat Mahmut Karakurt ve arkadaşlarının büyük tezahüratla karşılandıkları; partileri hesabına bundan endişe duyan ve sinirlenen Demokrat Partililerin bu sempatiyi gölgelemek için fırsat kollamağa başladıkları, törende çeşitli mevzuların konuşulduğu sırada (Cumhuriyet Halk Partisi seçimi kazansa dahi Demokrat Parti iktidarı vermiyecekmiş) şeklinde bir suale muhatap olan Esat Mahmut Karakurt'un (o zaman gayri meşrû hale gelirler.) diye verdiği cevabı (Esat Mahmut Karakurt bize gayri meşrû dedi, Piç dedi.) şeklinde tahrif ederek yaydıkları ve bunun neticesi olarak da Kasım Gülek, Esat Mahmut Karakurt ve arkadaşlarına bir tecavüz tertipledikleri ve bu zatların 11/9/1959 günü Ezine'ye gittikleri sırada Geyikli nahiyesinde sarhoş edilmiş, elleri sopalı ve taşlı D. P.lilerle önüne çıkarak (siz bize gayri meşrû dediniz) diye bağırarak saldırdıkları ve arabalarını taşıdıkları ve hâdiseyi fotoğrafla tesbit etmek isteyen gazetecileri dövdükleri ve fotoğraf makinelerini de kırdıkları;

II- Bu ağır ve çirkin olayı Büyük Millet Meclisine aksettirip bir soru mevzuu yapmak isteyen C.H.P. Merkez İdare Kurulu ve Meclis Grubunca evvelâ hâdisenin partileri yönünden sâkin tabiatlı kimseler marifetiyle, mahallinde incelenmesi uygun görülerek eski bir hâkim olan İbrahim Saffet Omay (O tarihte Ankara Milletvekili) ile eski bir idareci ve Vali olan Danış Yurdakul (O tarihte Tokat Milletvekili) bu işin tetkiki ile vazifelendirildiği ve bu karar parti Genel Başkanı İsmet İnönü tarafından o tarihte İstanbul'da bulunan İbrahim Saffet Omay'a telgrafla bildirildiği;

III- C.H.P.nin bu kararı Anadolu Ajansı tarafından 16/9/1959 tarihinde İstanbul'da Park Otelde ikâmet etmekte olan sanık Adnan Menderes'e haber verildiği, Adnan Menderes'in önce bu haberle alâkalanmadığı ve (ne halleri var ise görsünler.) demekle yetindiği, fakat bir müddet sonra yanına gelen müntehir İçişleri Bakanı Na-

mık Gedik'in mevzu temas ile, Halk Partisi idarecilerini kasdederek (Bu adamlar kendilerini Türkiye Büyük Millet Meclisinin üstünde görüyorlar. Meclisin selâhiyetlerine tecavüz ediyorlar. Adlî ve İdarî makamların el koydukları bir hâdiseyi tahkik etmek için kurdukları komisyon âzalarını yeni hâdiseler çıkarmak maksadiyle Geyikli'ye gönderiyorlar. Bu hususta ellerinden geleni yapmaktadırlar.) mealinde izahat verip hey'etin Geyikli'ye gitmemesini empoze etmesi üzerine sanık Menderes: (O komisyon oraya zor gider. Mani olacaksınız.) Diye direktif verdiği:

Böylelikle arzuladığı emri Menderes'ten istihsal eden Namık Gedik'in hemen Çanakkale Valisini telefonla bularak (Halk Partisi Tahkik Hey'eti Çanakkale'ye gelecektir. Şimdiden tedbir alın, hiç bir şeyden çekinmeyin. Bunlar Çanakkale'ye çıkarılmıyacak, aynı vapur ile döneceklerdir.) diye emir verdiği, müteakiben de Çanakkale D.P. İl Başkanı Müjdat Bingöl'e telefon açarak, aynı sözleri tekrardan sonra (siz de müteyakkız olun, partili arkadaşlarınızı da harekete geçirin. Bu adamları Çanakkale'ye çıkarmayacaksınız. Başvekil beyefendi gözlerinizden öper.) diye ilâve ettiği;

Bir taraftan bu yolda emir ve direktifler verilirken diğer taraftan da radyo gazetesinde ve bir kısım basında (bunlar kim oluyor da oraya gidiyorlar; bunlar Tahkik Hey'eti değil, tahrik hey'etidir, aslâ oraya gidemezler.) sözleri tekrarlatılmak suretiyle maksatlı neşriyat yaptırılarak mahallî D.P. teşkilatına - hazır ol- sinyali verildiği;

IV- Emsali hadiselerde iktidarın böyle tethiş yoluna başvurduğunu iyi bilen ve tetkike memur edilmiş olan C.H.P. Milletvekilleri Çanakkale C.H.P. Başkanlığından oradaki siyasî atmosferi ve durumu telefonla sorduğu, karşlarına çıkan ikinci başkan İmadettin Elmas'tan D.P. Milletvekillerinin orada bulunduklarını ve Tahkik Hey'etinin gelmesini men etmek istediklerini, buna rağmen gelebileceklerini öğrendiği ve yanlış bir anlayışı önlemek ve havayı yumuşatmak maksadiyle de 18/Eylül/1959 tarihinde basına bir demeç vererek "Partimizden aldığımız emre uyarak vazife ifa etmek üzere Çanakkale'ye gidiyoruz. Teşkilâtımız ile temas edeceğiz, Geyikli hâdiselerinin iç yüzünü tespitiye çalışacağız. Radyonun tahrikleri beyhude bir telâşın eseridir. Yapacağımız çalışmanın yetkili merciler tarafından, usulü dairesinde yapılmakta olan tahkikat şekli ile bir münasebeti yoktur. Her gazeteci ve hattâ her vatandaş nasıl bir hâdiseyi, bir memleket meselesini yerinde incelemek yetkisine sahip ise bir siyasî parti ve ona mensup Milletvekili de vazifesini hakkı ile yerine getirebilmek için elbetteki bir meseleyi yerinde tetkik edebilir. Bu anayasanın teminatı altındaki haber alma ve seyahat hürriyetlerinin de tabîî bir neticesidir. Milletvekili için de en tabîî bir haktır. Hiç bir tahrik bizi bu vazifemizden alıkoyamayacaktır." demek suretiyle gidişleri sebebini açıkladıkları ve 19/Eylül/1959 günü de kendilerine iltihak eden Çanakkale C.H.P. İl Başkanı İzzet Melih Dilmaç, Cumhuriyet gazetesi muhabiri

Mazhar Kunt, Dünya gazetesi muhabiri Orhan Peksayar, KİM dergisi muhabiri Müfit Duru ile birlikte Ayvalık vapuru ile hareket ettikleri; Adnan Menderes'in bunu haber alması ve Hususi Kalem Müdürüne emir vermesi üzerine keyfiyet Hususi Kalem Müdürü Arif Özgen tarafından Çanakkale Valisine ve İl Başkanına telefonla bildirildiği; C.H.P. Milletvekillerinin seyahati Gelibolu'ya kadar hâdisesiz geçtiği, vapurun Gelibolu'ya yanaşmasını müteakip bulundukları salona gelen Bolayır Belediye Başkanı Nuri Eren ile arkadaşlarının salondaki Amerikan Bar'a geçerek içki içmeye ve milletvekillerine söz ile sataşmaya başladıkları, vapurun hareket etmesine rağmen inmedikleri ve sataşmalarına devam ettikleri, C.H.P. Milletvekillerinin ise soğukkanlılıklarını muhafazaları sayesinde bir hâdisе çıkmasına meydan vermedikleri gibi mukabil mülâyim konuşmaları ile içkili olan bu grubu kendilerine bend ederek Çanakkale'ye geldikleri, vapurdan inecekleri sırada (sanık Adnan Menderes'in Namık Gedik ve Hususi Kalem Müdürü Arif Özgen vasıtalı ile D.P. İl Başkanı Müjdat Bingöl'e daha evvel verdiği talimattan haberdar olan ve Çanakkale'de bulunan diğer sanık Nuri Togay, Servet Sezgin ve Ahmet Hamdi Sezen'in müşterek çalışmaları ve mahallî parti mensupları ile yaptıkları temas neticesi civar kaza ve köylerden toplayıp getirdikleri sarhoş ve elleri sopalı Demokrat Partililer iskele etrafını kuşatmış bulunduğu mahallî C.H.P. idarecileri Milletvekillerini fecî bir tecâvüzden korumak maksadiyle. D.P. idarecileri ile görüşerek -Geyikli olaylarının akabinde tetkike gelmeleri D.P.lilerin infialini uyandırdığını, nümayiş yapmak için iskeleyle toplandıklarını, bu sebeple çıkmalarının doğru olmayacağını, bir hafta sonra geldikleri takdirde olay yerine birlikte gideceklerini Milletvekillerine anlatmak ve kararlarından vaz geçiremedikleri takdirde kol kola girip vapurdan çıkmak hususunda- yaptıkları anlaşma gereğince:) vapura gelen Vali Fahrettin Akkutlu, D.P. İl Başkanı Müjdat Bingöl, İdare Heyetinden Arif Erensoy, sanıklardan Nuri Togay, C.H.P. İl Sekreteri İmadettin Elmas İdare Hey'etinden Rifat Gökhan ve Hilmi Öztürk'den müteşekkil bir heyet ile karşılaştıkları, gazetecilerin kabul edilmediği bir kamarada Valinin Milletvekillerine (yanımda Demokrat Partili ve Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlar var. Kendileri ile size dışarı çıkmamanız için ricaya geldik. Dışarıda halk galeyana halindedir. Müessif hâdiseler çıkabilir.) dediği, Buna karşı Milletvekillerinin de (Çanakkale'ye çıkmak hakkımızdır. Devletin ve şahsınızda Hükümetin himayesinin (ben tertibatımı aldım. O halde vazifemin başına gidiyorum.) diyerek ayrıldığı, müteakiben de Halk Partililer tarafından sanık Nuri Togay'a anlaşmaya uygun hareket edilmesi, Milletvekillerinin koluna girilerek vapurdan çıkılması teklifi yapıldığı, Nuri Togay'ın ise eli ile gözünü açarak (pişt; Yağma mı var. Bizimkilere nasıl dert anlatırız?) deyip kendi partilileri ile vapuru terkettiği, bundan sonra C.H.P. Milletvekilleri de şehre gitmek üzere iskeleyle çıktıklarında; sanıkların teşviki ile harekete geçen ve aleyhte tezahürat yapan ve başlarında Nuri Togay bulunan topluluğun (geri

dönün! Çanakkale'ye çıkmazsınız, iskeleyi biz yaptık) diye nârâlar atarak yaptıkları tecavüzle karşılaştıkları, bu esnada yanlarına gelen emniyet mensuplarının mütecavizleri işaretle (geri dönün. Korkunç kararlar aldılar. Müdahale edemeyeceğiz. Seyirci kalmak mecburiyetindeyiz.) şeklinde vaki ricaları ve C.H.P. İl Başkanı İzzet Dilmaç'ın da aynı tehlikeyi bildirmesi üzerine evvelâ iskelede bulunan araba vapuruna, sonra da geldikleri yolcu vapuruna geçerek canlarını kurtarabildikleri, o sırada yanında birkaç kişi olduğu halde vapura yaklaşan sanık Nuri Togay'ın gemi süvarisine (ne duruyorsunuz? Konuştuğumuz gibi olacak. Hareket etsenize.) diye bağırması üzerine; hareket saati gelmemesine rağmen; gemi süvarisi muvakkaten Çanakkale'ye inmiş olan İmroz yolcularını dahi almadan gemiyi kaldırdığı, akabinde de Nuri Togay'ın iskele meydanındaki topluluğa (gemi gitti, İş bitti. Zafer bizimdir. Dağılın.) diye bağırarak hitapta bulunduğu, bundan sonra da topluluk tarafından olmuştur üstüne alınıp marşlar söylenerek D.P. İl binasına götürüldüğü, Servet Sezgin'in de aynı şekilde olmuştur taşındığı; diğer tarafta gemi ile Çanakkale'den uzaklaştırılan Milletvekilleri geceyi gemide geçirmek zorunda kaldıkları ve ertesi sabah erken saatlerde geminin Çanakkale'ye avdet etmesi üzerine çıkarak Halk Partisi binasına gittikleri;

V- Aynı gece Adnan Menderes, Namık Gedik ile yemek yediği sırada Hususi Kalem Müdürüne (Hey'et ne olmuş sor bakalım.) diye emir verdiği, Hususi Kalem Müdürü de telefon ile validen durumu sorunca (vapur Çanakkale'ye geldi, halk iskeleyi doldurmuş vaziyette idi. Hâdisе çıkmaması için tedbir aldım. Vapura giderek Mebuslara halkın heyecanlı olduğunu, vapurdan çıktıkları takdirde vahim hâdiseler zuhur edebileceğini söyledim. Mebuslar çıkmakta ısrar ettiler. Neticede çıkmadılar.) mealinde aldığı cevabı nakletmesi üzerine Adnan Menderes'in (biz ona hâdisе çıkmaması için tedbir alsın diye emir vermedik. Verdiğimiz emir bu adamların Çanakkale'ye ayak basmamalarına matuftur. Valinin vapurda ne işi varmış, adamların ayağına gitmiş, bir komiser muavini göndererek aynı şeyi tebliğ etmeyi akıl edememiş.) diye söylendiği, yine aynı gece Çanakkale D.P. İl Başkanı Müjdat Bingöl tarafından telefonla; Mebusların Çanakkale'ye çıkmadıkları, havanın soğuk olduğu bildirilerek halkın dağılmasına müsaade edip etmediği sorulması üzerine de (Pekâlâ, dağılınlar. Vapurun Çanakkale'ye tekrar gelişinde müteyakkız olsunlar.) cevabında bulunduğu, ertesi gün Hususi Kalem Müdürü vasıtasıyla Validen durumu bir daha sordurduğu ve Valinin (sabahleyin vapur iskeleye yanaştığında, kimsenin bulunmadığı bir sırada İki Mebus Çanakkale'ye çıktı. Halen her ikisi de parti binasındadırlar.) tarzındaki cevabı kendisine intikal ettirilince Namık Gedik'e hitaben (hani çıkmamaları için tedbir ve tertibat alınmış idi? Bu kadar gürültü ve patırdı üzerine ellerini, kollarını sallaya sallaya vapurdan çıkıyorlar, Vali hâlâ hâdisе olmadığından bahsediyor. Valiyi Merkeze çağırın.) diye söylendiği, fakat Hususi Kalem Müdürü

Arif Özgen'in aracılığı sayesinde Valinin Merkeze alınmasına dair emrin Namık Gedik tarafından yerine getirilmediği, ancak Valiye telefon edilerek (Nasıl oldu da Mebusları şehre bıraktınız? Size talimat verilmişti. Başvekil çok sinirlendi. Onları kat'i surette Geyikli'ye göndermiyeceksiniz. Her çareye başvurulacak. Anlıyormusunuz? Bana da malumat vereceksiniz.) diye emir verildiği;

VI- Adnan Menderes'in Çanakkale Valisine ve parti İl Merkezine verdiği bu direktifler üzerine orada bulunan C.H.P. Milletvekili İbrahim Saffet Omay ve Daniş Yurdakul'un ve beraberindekilerin Geyikli'ye gitmelerine mani olacak tedbirlerin alındığı, C.H.P. İl binası ile ikâmet ettikleri otel ve her türlü hareketleri polis nezaret ve kontrolüne tabi tutulduğu, bir taraftan da gittikleri lokantalarda, dolaşabildikleri sokaklarda Demokrat Partililerin iz'aç ve kavli tecavüzlerine maruz bırakıldığı, hattâ bir akşam yemeğinden sonra kahve içmek için C.H.P. İl İdare Kurulu üyelerinden Ali Erkan'ın şehir kenarındaki evine giderlerken kendilerini takip ile vazifeli polisler tarafından, Geyikli'ye gidecekleri zannedilerek; trafik kontrolü bahanesiyle, eve yakın bir köprü başında otomobilleri durdurularak geçiş müsaadesi verilmediği, o anda aynı yerden otomobil ile geçmekte olan D.P. İl Başkanı Müjdat Bingöl ve arkadaşlarının arabaları da güya eşit muamele yapıldığı hissini uyandırmak maksadiyle durdurulmak istendiği, fakat Müjdat Bingöl'ün (açılın, çekilin; seyahat hürriyetimize nasıl mani oluyorsunuz?) diye bağırması üzerine yol verildiği, C.H.P.lilerin bu farklı muamele sebebini polislerden sorduklarında (Vali bey sizinle görüşecek) cevabı alındığı ve yaya olarak gittikleri evin etrafı da orada kaldıkları müddetce silâhlı jandarmalarla çevrildiği;

VII- C.H.P. Milletvekilleri ile birlikte Geyikli'ye gitmek isteyen gazeteciler 22/Eylül/1959 sabahı yaptıkları kontrolde yolların tutulmuş olduğunu görerek İbrahim Saffet Omay'a ve Daniş Yurdakul'a haber verdikleri, bundan bir gün sonra da Emniyet Umum müdürü Cemal Göktan'ın askerî uçakla Çanakkale'ye geldiği ve Vilâyete gittiği; hüviyeti tespit edilemeyen bir memur tarafından, C.H.P. Milletvekillerine haber verildiği, aynı gün sanıklardan Servet Sezgin'in C.H.P. İl Merkezine telefon ederek (Milletvekillerinizi Geyikli yolculuğundan vaz geçsinler.) şeklindeki konuşması da İl Başkanı İzzet Dilmaç tarafından Milletvekillerine ulaştırıldığı, bu haberler karşısında müteessir olan ve Çanakkale'de daha fazla beklemeye tahammülleri kalmıyan C.H.P. Milletvekilleri müşterek imzaları ile metni aşağıda yazılı telgrafi İçişleri Bakanlığına çektikleri;

"1- Günlerden beri ana hakkımız olan ve kanunun teminatı altında bulunan hürriyetimizin nasıl tahdit ve tahrip edildiği makamınızca elbetteki malûmunuzdur. 2- Bu tahditlere sebep olarak gösterilmek istenen heyecan, infial gibi hikâyelerin gülünç birer iddia ve bu asil millete bir iftira olduğu bütün vatandaşlarca ve bilhassa Çanakkale'lilerce gayet iyi bilinmektedir. 3- Bize tecavüzatta canımıza kastetmek için ma-

sum vatandaşları yaralama ve öldürme vasıtaları ile teçhiz eden tertip ve tahrikcilerin hüviyetleri artık bütün memleketçe malûmdur, 4- Mes'ul idarecilerin müsamahalı tutumları bu partizanları her an biraz daha şımartmakta ve cûretlerini arttırmaktadır. 5- İnsanların, vatandaşın selâmetle ve emniyetle istifadeleri için devletin teminatı altında bulunan vatan yollarını kendi nöbetçileri, devriyeleri, yığınakları, bindirilmiş kıt'aları ve irtibat ekipleri ile günlerden beri adeta bir tatbikat sahası haline getirdiklerini tekrar haber veriyoruz. Bu hâl Demokrat Parti Belediye Başkanının gazetelerde intişar eden malûm beyanı ile de teyit edilmiş bulunmaktadır. 6- Zabıta ve idare makamlarınca malûm olan bu hale hükûmet olarak hiç bir müdahale yapılmadığı ve ağır suçları işleyenler hakkında takibata tevessül edilmediği halde iki Milletvekilinin bir ziyarete giderlerken arabaları durdurulmuş ve yollarına devamlarına mani olunmuştur. Diğer taraftan bütün hâdiselerin tertipcilerinin bindiği arabanın bekletilmekte olan arabamızın yanından geçerek yeni tertipler peşinde yollarına devamlarına müdahale edilmemiştir. 7- Üzüntü ile itiraf edelim ki bu şikâyetlerimiz de bir netice vereceğine inancımız zayıftır. Buna rağmen resmî memurların manevi hüviyetlerine şikâyetlerimizi tekrar ve teyiden arz etmeğe kendimizi mecbur hissediyoruz. 8- Bize tecavüz etmek isteyen, canımıza kast, tertip ve plânları hazırlayan, kanundan korkmayan ve onu tanımayan cür'etkârların hakkından gelmeye ve bunları kanun pençesine teslim etmeğe ve bu aziz vatanı her vatandaşın dilediği yere rahatça ve korkusuzca gitmelerini sağlamaya kanunen ve vicdanen mecbursunuz. Bu vazifeyi nâmus sayan insanlar için bir nâmus borcudur. Saygılarımızla. İbrahim Safet Omay - Daniş Yurdakul" Ve böylece Çanakkale'de mâruz kaldıkları muameleyi bildirerek tedbir alınmasını istedikleri, aynı zamanda bu telgrafın bir suretini Valiliğe, bir suretini de Cûmhuriyet Savcılığına tevdi ettikleri;

İçişleri Bakanı tarafından verilen ve metni aşağıda yazılı bulunan cevabi telde ise:

"Kendinizi haklı göstermek için tamamı ile ters bir mantıkla olan bitenleri de bu mantığa tertipli olarak uydurmanın sarih bir delili olan telgrafınıza cevaptır.

1- Çanakkale'de hâdis, sizin oraya gitmenizden evvel çıkarılmıştır. 2- Hâdisenin sebebi pekâlâ bildiğiniz gibi ve memleketin bir çok yerlerinde devam ettirmekte olduğunuz şekilde iktidarımıza, ve hükûmetimize meşru olmamak gibi ağır ve son derece tehlikeli ithamların yapılmış olması ve ayrıca iki ay içinde meşru iktidarı biz kuracağız yolunda keza son derece tahrikçi iddiaların D.P. Mensuplarının da hazır bulunduğu toplantıda ileri sürülmüş olmasıdır. 3- Bu çok tehlikeli sözler ve şiddetli tahrikler ancak ihtilâlin arefesinde ve eşliğinde bulunan memleketlerde görülebilir. Şu var ki iktidarımızın meşruiyetinde zerre kadar şüphe bulunmak şöyle dursun aksine olarak iktidarımızın bütün memleketçe hürmet ve sevgi ile benimsenmiş olduğunda aslâ şüphe yoktur. Hükûmet de kuvvetlidir ve bildiğiniz gibi her yerde vaziyete

hakimdir. Bu sebeptendir ki gayri meşrû olduğu kadar ihtilâlcı bir mahiyet taşıyan teşvik ve tahrikiniz umduğunuz neticeleri aslâ vermiyecektir ve siz de bu sahaya aslâ sokulmıyacaksınız. 4- Bütün bunlar kanunca en ağır suçlardan olmasına rağmen teşrii masuniyet siperi arkasında ika edilmekte ve cezasız kalmaktadır. Ammâ siz meşru bir muhalefetin meşru mücadele tarzı olarak kabulüne imkân bulunmayan bir yolun üzerindesiniz. 5- Çanakkale hâdisesi vuku bulduktan sonra tahkik hey'eti namı altında oraya gönderilmek gibi efkârı yanlış telakkilere götürecek bir yol tutmakta fayda gördünüz. Partinizin ayrıca tahkikine selâhiyeti varmış gibi göstererek mâsum vatandaşların zihinlerini karıştırmaktan fayda umdunuz. 6- Devlet içinde Devlet, Hükûmet içinde Hükûmet olmaz. Siz bir Tahkik Hey'eti değilsiniz ve olamazsınız. 7- Mesele göstermek istediğiniz gibi bir seyahat serbestisi meselesi değildir. Hükûmet sizin teşriî masuniyet zırhına bürünerek seyahat serbestisi namı altında devam ettirmekte olduğunuz ve gayri kanuni faaliyetlerinizin altında devam ettirmekte olduğunuz gayri meşrû ve gayri kanuni faaliyetlerinizin ve ihtilâlcı tahriklerinizin bekcisi ve yardımcısı olamayacaktır. Hükûmet yolların bekcisidir. Amma ihtilâl tahrikçilerinin değildir. 8- Siz Çanakkale'ye herhangi bir seyahat ve gezip görme maksadı ile gitmiş değilsiniz. Siz oraya yapılmış olan tahriki tazelemek ve devam ettirmek için bilerek gitmiş bulunuyorsunuz. Bütün bunların esef verici mahiyeti yanında memnun olunacak taraf bir soğuk harbi devam ettirmek ve ihtilâl tahriklerinde bulunmak için halâ Çanakkale'de bulunmak hususunda nasıl bir ısrarla hareket etmekte olduğunuzun umumi efkârca tespit edilmiş olmasıdır. 9- Bu ve bu gibi hâdiselerin memlekette devam ettirilmek istenilen bir gayri meşrû mücadele tarzını teşhise yapmak gibi bir faydası olacaktır. Ancak bu suretledir ki meş'um bir tahrik ve ihtilâle sürükleme yolu milletçe bertaraf edilmiş olacaktır. 10- Gayet ağır tahriklerin yapıldığı hâdiseler mahalline harekete karar vermeniz ve bir Tahkik Hey'eti olarak kendinizi vasıflandırmanızla ap açık görülen tehlikeli maksatlarınızda devam etmemeye karar vermeniz mes'eleyi bu safhasında hal etmiş olur. Daha da ısrar ve devamınız ise hâdiseler ika etmek yolunda azim ve taahhüdünüzün yeni delillerini teşkil edecektir. Saygılarımla. Dahiliye Vekili Namık Gedik." denilmek suretiyle kusur Cumhuriyet Halk Partisine yükletilerek Geyikli'ye gidemeyecekleri serahaten bildirildiği;

VIII- Hâdiseler arefesinde vak'a mahallerinde görülen ve her gittiği yerde bir hâdiseler çıkarttığı bilinen sabık Emniyet Umum Müdürü Cemal Gökten'in geliş sebebi gazeteciler tarafından Vilâyete gidilerek öğrenilmek istendiğinde konuşacak bir mevzu bulunmadığı Vali tarafından kendilerine bildirildiği, bunun üzerine gazetecilerin Valiye (Mebuslar niçin Geyikli'ye gidemiyorlar?) tarzındaki sualine Valinin (yollar açıktır. Gece de gidebilirler, gündüzde.) Şeklindeki cevabı Millet vekillerine duyurulduğu; bidayetinden beri Geyikli'ye gitmelerinde tehlike gören ve hususi konuşmalarında bunu kendilerine açıkça söylemiş olan Valinin bu kerre, Cemal Gök-

tan'ın gelişinden sonra gazetecilere vaki beyanı Milletvekilleriince calibi dikkat görölerek telefonla kendisinden sorulduğu ve (Yol açıktır. Her türlü emniyet tertibatı alınmıştır. Gidebilirsiniz. Ancak azami iki taksi ile gitmenize müsaade edilmiştir.) mealinde cevap alındığı;

C.H.P. Milletvekilleri Valinin bu cevabı üzerine 23/9/1959 günü saat 14'de ikisi, kendilerine, biri de gazetecilere ait üç taksi ile yola çıktıkları, Çanakkale C.H.P. teşkilâtından Rıfat Gökhan'ın idaresindeki birinci arabada İzzet Melih Dilmaç, Mehmet Ak, İbrahim Saffet Omay, Daniş Yurdakul ve Gelibolu İlçe Başkanı Aziz Şengün, ikinci arabada İmadettin Elmas, Hilmi Aksoy, Şahap, Şerafettin ve üçüncü arabada da Cumhuriyet gazetesi muhabiri Mazhar Kunt, Milliyet gazetesinden Hasan Pulur, Dünya gazetesinden Orhan Peksayar, Akşam gazetesi muhabiri Müfit Duru bulunduğu halde Ezine şosesi üzerinde 31 inci kilometredeki köprü civarına geldikleri sırada önlerine geçen üstü açık bir jandarma pikabının; köprü üzerinde sureti mahsusada ve çapraz olarak bırakılmış bir kamyon sebebiyle; yoluna devam edemiyerek durması üzerine bindikleri arabaların da durmak mecburiyetinde kaldığı, bu esnada ani olarak şosenin sağ ve solundaki hendeklerden çıkan elleri sopalı ve taşlı 60-70 kadar sarhoş edilmiş D.P.lilere başlarında bulunan İl Başkanı Müjdat Bingöl ve ikinci başkanı Arif Erensoy tarafından (Vurun!.. Öldürün bu nâmussuzları. Sağ çevirmeyin.) diye verilen emir üzerine kendilerine saldıran bu sarhoş güruhunun tecavüzüne maruz kaldıkları, arabalarının camları kırıldığı, bir çok yerleri hasara uğratıldığı ve direksiyonda bulunan Rıfat Gökhan, koluna vurulan sopa ile yaralandığı, arkadaki arabada bulunan ve fotoğrafla olayı tespite çalışan KİM dergisi muhabiri Müfit Duru'nun tartaklanıp elinden fotoğraf makinesi alınarak tahrip edildiği, arabadan indirilerek dövölmeğe başlanan Aziz Şengün ise yanında bulunan ruhsatlı tabancasını çekip havaya bir iki el ateş etmek suretiyle ve başından yaralı olarak canını zor kurtarabildiği, Aziz Şengün'ün bu mücadelesi sırasında Milletvekilleri de güç hal ile arabayı geriye çevirerek kaçmak suretiyle kurtuldukları;

Vazife ile gittikleri Geyikli seyahatlerinin mârüz kaldıkları fiili ve cebri hareketler neticesi böylece akamete uğradığı, dâvaya mevzu teşkil eden maddî vakıaların tamamı ile yukarıdaki izahata uygun şekilde cereyan etmiş bulunduğu sanıkların kısmen tevile sapan ifade ve beyanları, şahit ve mağdur İbrahim Saffet Omay ve Daniş Yurdakul'un, Vali Fahrettin Akkutlu, Başbakanlık sabık Hususî Kalem Müdürü Arif Özgen, gemi suvarisi Adnan Işın, Deniz Yolları Çanakkale Acentesi Orhan Aras, Emekli Albay Mes'ut Saraçoğlu, Yüzbaşı İhsan Gözlü, polis memuru Fikret Ak, Ahmet Karaişık, Mehmet Ali Karadağ, Ahmet Uyanık. Hamdi Özmen, Ali Demiroğlu, Niyazi Tezsever, Burhanettin Özkul, Yaşar Yavuz, Cema! Derya, Ali Osman Yalçın, Hasan Yenice, Emniyet Birinci Şube Şefi İsmail Meriç, Komser Rasim Özarlar, Trafik Komiseri Adnan Tetik, Muamelât Memuru Nihat Ersargın ve İsmail Eraltuğ,

C.H.P. İl Sekreteri iken halen Kurucu Meclis üyesi İmadettin Elmas, aynı parti mensuplarından Faik Seçkin, Ali Bozcaada, Hasan Garipoğlu, Mehmet Ulutepe, Hayri Ünlü, Osman Duman, C.H.P. İl İdare Kurulu Başkanı Etmekli Albay Ali Aksoylu, Gelibolu C.H.P. İlçe İdare Kurulu Üyesi Aziz Şengün, C.H.P.'den gazete muhabiri Mehmet Cantürk, Liman Dairesi Memuru Rasih Dağlar, Jandarma Merkez Karakol Kumandanı Başçavuş Fahri Aydın, Nafia Müdürlü Cemal İnkaya, Köy korucusu Zülfi Gani Yoldaş, Öğretmen Reşat Eralptunga, Çanakkale'de münteşir Mücadele gazetesini sahibi Necmettin Şenay, Cumhuriyet gazetesini muhabiri Mazhar Kunt, Dünya gazetesini muhabiri Orhan Peksayar, Akşam gazetesini muhabiri Müfit Duru ve partisiz halktan Ruhmah Elmas, Hüseyin Revnok, Halim Argun, Celâl Yeşilyurt, İzzet Ak-yüz, Hilmi Aksoy, Cumhur Sinan Onaran, Vahit Apaydın, Rıfat Gökhan, Bekir Boztepe, Remzi Şenol ve Biga İlçesi halkından Şoför Mehmet Palavuz "nâmi diğeri Kaba Mehmet", fotoğrafçı Mehmet Tanca, Arzuhalci Hamit Doğan'ın bir birini müeyyit yeminli şahadetleri ve dosya muhteviyatı ile sabit olmuştur.

2- I- Sanık Adnan Menderes sorğu ve savunmalarında: Olaya tekaddüm eden günlerde Geyikli'de C.H.P.liler veya Milletvekilleri tarafından; iyice hatırlayamadığı; bir takım hâdiseler ika olunduğunu, bunun tahkiki için Tahkikat Komisyonu adı altında iki Milletvekilinin Çanakkale'ye gitmekte olduğu haberi kendisine bildirildiği zaman ehemmiyet atfetmediğini, ancak, Dahiliye Vekilinin Çanakkale'de henüz vuku bulmuş olan hâdiseler üzerine bu Milletvekillerinin oraya gitmelerinin doğru olmayacağını, yeni bir tahrik teşkil edeceğini, mahallî Halk Partililerin de buna taraf tar olmadıklarını bildirmesi karşısında kendisine insiyatifi ele alıp, tensip ettiği şekilde hareketle Halk Partilere ve Milletvekillerine Çanakkale'ye gitmeleri için zamanın münasip olmadığını ve bir tahrik teşkil edeceğinin anlatılmasını işaret ettiğini, Namık Gedik'in (Bu adamlar kendilerini Türkiye Büyük Millet Meclisinin üstünde görüyorlar. İlâh.) tarzında sözler sarfettiğinden malûmatı bulunmadığı gibi (hey'et oraya zor gider. Mani olacaksınız.) diye emir de vermediğini, 19/9/1959 günü C.H.P. Milletvekillerinin Çanakkale'ye hareket ettikleri İstanbul Valisi tarafından telefonla bildirilmesi üzerine Namık Gedik'in (Nasıl giderlermiş; ben onlara gösteririm!..) tarzındaki cevabından ve akabinde de Çanakkale Valisine ve D.P. İl Başkanına müteyakkız olmaları ve C.H.P. Milletvekillerinin Çanakkale'ye çıkarılmamaları hususunda emir verdiğinden haberdar olmadığını, ancak Hususi Kalem Müdürü tarafından Çanakkale'ye hareket eden vapurda C.H.P. Milletvekillerinin de bulunduğu bildirilmesi üzerine (Mahalline bildir) demiş olabileceğini, (Vali ve İl Başkanına bildir.) diye emir vermediğini, aynı gece Namık Gedik ile yemekte iken Hususi Kalem Müdürüne (Çanakkale'ye sor bakalım, hey'et ne olmuş.) diye emir vererek durumu tahkik ettirmelerinin Çanakkale'deki havanın elektrikli olmasından ileri geldiğini, başkaca bir maksadı bulunmadığını, Valinin (Hâdisi çıkmaması için tedbir aldım.

İlâh...) şeklindeki cevabı Hususi Kalem Müdürü tarafından nakledildiği zaman (Biz ona hâdisе çıkması için tedbir alsın diye emir vermedik. Verdiğimiz emir bu adamların Çanakkale'ye ayak basmalarını temine matuftur. Valinin vapurda ne işi varmış, adamların ayağına gitmiş. Bir Komser Muavini göndererek aynı şeyi tebliğ etmeyi akıl edememiş mi?) diye bir söz sarf etmediğini, (Madem ki Vali böyle bir hey'et üzerinde tesir icra edemeyecekmiş gitmeseydi.) demiş olabileceğini, geceleyin Çanakkale Parti İl Başkanının telefonla kendisine halkın halâ iskelede bulunduğunu bildirmesi üzerine (Ne duruyorlar, dağıtın.) dediğini, iddia olunduğu gibi (Mebuslar Çanakkale'ye çıkmadılar. Hava soğuk. Halkın dağılmasına müsaade ediyormuşunuz?) diye sormadığını ve kendisinin de (Pekâlâ, dağılsınlar, vapurun Çanakkale ye tekrar dönüşünde dikkatli olsunlar.) şeklinde mukabelede bulunmadığını, ertesi gün Hususi Kalem Müdürüne durumu tekrar tahkik ettirdikten sonra Valinin (... Sabahleyin her iki Mebus Çanakkale'ye çıktı, halen Halk Partisindedirler.) mealindeki cevabı üzerine Namık Gedik'e (Hani çıkmamaları için tedbir ve tertibat alınmıştı? Bu kadar gürültü ve patırdı üzerine ellerini, kollarını sallaya sallaya vapurdan çıkıyorlar, Vali halâ hâdisе olmadığından bahsediyor.) demiş olabileceğini ve fakat Valinin Merkeze alınması hususunda emir vermediğini, C.H.P. Milletvekilleri Çanakkale'de 4-5 gün kaldıkları halde bir hâdisе çıkmamasına rağmen 31 inci kilometrede hâdisе çıkmasında kendisinin bir dahli ve tesiri bulunmadığını, bunun mahallî parti teşkilâtı tarafından gösterilen bir reaksiyondan ibaret olduğunu, Çanakkale D.P. Milletvekilleri Nuri Togay, Servet Sezgin ve Ahmet Hamdi Sezen'i bu hâdiseyi tertip ve idare etmeleri için oraya göndermediği gibi Hususi Kalem Müdürü ve İçişleri Bakanı vasıtasıyla de Çanakkale Valisine ve D.P. İl Başkanına bu hususta emirler vermediğini ve netice itibarı ile gerek bu şahısları ve gerekse D.P. mensubini suç işlemeye azmettirmedeğini beyan eylemiş ve müdafileri tarafından da aynı savunma tekrarla beraber Vali Fahrettin Akkutlu'nun 18/9/1959 ve 21/11/1959 tarihli raporları ve diğer sanıkların beyanları karşısında müekkillerinin suçu ve suç işleme kastı ile hareket ettiği sübuta ermediği ileri sürülmüş ise de;

A- Tanık Başbakanlık Hususi Kalem Müdürü Arif Özgen'in: Halk Partisi Genel Merkezinde yapılan toplantıda Geyikli olayının mahallinde tetkikine karar verildiğine dair Anadolu Ajansı umum. Müdürünün telefon mesajını sanık Adnan Menderes'e bildirdiği zaman (Ne halleri varsa görsünler.) demiş olmasına rağmen sonradan gelen Namık Gedik'in bu hususta verdiği izahatı müteakip (Bu adamlar kendilerini Türkiye Büyük Millet Meclisinin üstünde görüyorlar... Yeni hâdiseler çıkarmak maksadı ile Geyikli'ye hey'et gönderiyorlar.. İlâh.) demesi üzerine sinirlenerek (Zor giderler. Bunların gitmesine mani olacaksınız.) diye emir verdiğine ve bu emre tevfi kan Namık Gedik tarafından Çanakkale D.P. İl Başkanına ve Valisine telefon edilerek Halk Partisi kararının protesto edilmesi için talimat verildiğine, Tahkik Hey'eti-

nin basın toplantısı yaptığı İstanbul Valisi tarafından bildirilmesi üzerine (Hey'etin Çanakkale'ye gitmesi halinde doğacak mes'uliyet kendilerine aittir. Böyle bir hey'et teşkili kanuna uygun değildir.) mealinde Anadolu Ajansı tarafından bir tebliğ neşredildiğine, 19/9/1959 günü hey'etin Çanakkale'ye hareket ettiğine dair İstanbul Valisinin telefonla vâki ihbarını; Namık Gedik ile birlikte oturmakta olan sanığa bildirdiği zaman Namık Gedik'in Çanakkale Valisini bularak bu haberi verdikten sonra sureti kat'iyede karaya çıkarılmamalarını, geri çevrilmelerini, müteyakkız bulunmalarını emrelediğine ve Valinin verdiği cevaba karşı da (Bunu ne siz söylemiş olun, ne de ben duymuş olayım. Böyle bir şey yapamazsınız.) dediğine; aynı sözleri Çanakkale D.P. İl Başkanına da tekrarladığına, o gün akşam üzeri yemek sırasında sanığın durumu tahkik etmesi için kendisine emir verdiğine, yaptığı konuşmada Valinin (Vapur geldi. Halk çıkıyor. Onlar çıkmadı.) şeklindeki cevabını nakledince sanığın (Hey'etin karaya çıkarılmaması hakkında Valiye emir verin.) dediğine ve bu direktifi Valiye bildirildiğine, bir müddet sonra yine sanığın emri ile durumu Validen sorduğunda Vali tarafından (her iki partiden temsilciler alarak vapura gittim. Mebuslarla konuştum... Çanakkale'ye çıkmakta ısrar ediyorlar... İlâh.) tarzında cevap verildiğine ve bu cevap sanığa nakledildiği zaman (Oraya kendisi niçin gidiyor... Bir Komser Muavini göndererek emrini tebliğ edebilirdi.) dediğine, müteakiben Valinin yine telefonla (Mebuslar iskeleye çıktılar, fakat orada biriken halkın nümayişleri karşısında tekrar vapura girdiler... Vapur İmroz'a müteveccihen hareket etti.) şeklinde haber vermiş olduğuna, bunun arkasından da Çanakkale D.P. İl Başkanı Müjdat Bingöl'ün (arkadaşlar sabahtan beri burada toplu halde, hava bozdu, fırtına çıktı. Dağılmak istiyorlar.) diye sorusu üzerine sanığın (Dağılınlar. Yalnız yarın için müteyakkız bulunsunlar.) diye direktif verdiğine, ertesi sabah yanında Namık Gedik olduğu halde kendisini gördüklerinde Valiyi bulup durumu yeniden tahkik etmesi için emir verdiğine, bu emre tevfikân yaptığı konuşmada Valinin (Vapur erken saatlerde İmroz'dan geldi. Hâdisе çıkmadan Mebuslar karaya çıktılar. Halk Partisi binasına gittiler.) mealindeki sözlerini sanığa bildirdiği zaman (Biz hâdisе çıkmamasını değil, Mebusların çıkmamasını arzu ediyorduk.) dedikten sonra Valinin Merkeze alınmasını Namık Gedik'e emrettiğine, bunun üzerine Namık Gedik'in Valiyi bularak (Bundan sonra Geyikli'ye gitmelerine mani olacak tedbirleri alırsınız.) diye emir vermiş olduğuna, C.H.P. Milletvekillerinin Geyikli'ye gitmeden evvel İçişleri Bakanına çektiği telgrafa verilen cevabın Menderes'in diktesi ile Namık Gedik tarafından kaleme alındığına ve hey'etin Geyikli yolunda tecavüze uğradığını bilâhare öğrendiklerine dair yeminli şahadeti;

B- Tanık Vali Fahrettin Akkutlu'nun: 19/9/1959 günü öğle üzeri telefonla kendisini arayan İçişleri Bakanı Namık Gedik'in (Halk Partisi Geyikli hâdisesi için bir Tahkik Hey'eti kurmuş, bunun kanunsuz ve selâhiyetsiz olduğunu açıkladık, Hükû-

metin beyanatı Radyo Gazetesinde neşredildi. Buna rağmen bugün sabahleyin tetkikat ve tahkikat yapmak üzere Çanakkale'ye bir hey'et gönderdiler. Duydunuz mu?) diye sorduğuna ve haberi olduğunu bildirmesi üzerine (Bunların hareketi kanunsuz ve selâhiyetsizdir. Kanunsuz ve selâhiyetsiz olan bir hey'etin Çanakkale'ye çıkarılmamasını size emrediyorum.) dediğine, kendisinin (Mukabil bir beyanla gelen hey'etin tahkik hey'eti olmayıp meseleyi tetkik edeceğini ve Milletvekili olmaları dolayısı ile seyahat hürriyetlerine mani olamayacağını) beyan eylemesine karşı da (Hükûmetin kararı budur. Sureti kat'iyede çıkarmıyacaksınız) diye emir vermiş olduğuna, kendisinin kanun anlayışını izah ile (Bu hareketi yapamam.) tarzındaki cevabı üzerine konuşmanın gergin bir safhaya girmesi sebebi ile telefonu kapadığına, bu kabil konuşmaların defaatle cereyan ettiğine, kendisinin her defasında aynı şekilde cevap vererek derhal istifaya hazır olduğunu bildirmesine mukabil de (Bu sözü sen söylememiş ol, ben de duymamış olayım. Zinhar bunu hatırlınızdan çıkarın. Sonra vazifeden kaçan bir idare adamı olarak hakkınızda takibat yaparım.) diye tehdit ettiğine, kendisinin ısrarı karşısında ümidi keserek mahallî D.P. teşkilâtını harekete geçirmiş olduğuna, zira vapur saati yaklaştıkça iskeledeki kalabalığın artmış bulunduğuna, Dahiliye Vekâletinden ve Başvekâlet Hususi Kalem Müdürlüğünden açılan telefonlarla Milletvekillerinin karaya çıkarılmamalarının ısrarlı bir şekilde emrolunduğuna. Ertesi sabah Hususi Kalem Müdürü tarafından arandığında Milletvekillerinin karaya çıktıkları haberini vermesi üzerine Başbakanın kendisine kızdığı ve beceriksizlikle vasıflandırdığı bildirildiğine, 23/Eylül/1959 sabahı Emniyet Umum Müdürü Cemal Göktan'ın uçak ile Çanakkale'ye gelmesini kendisine itimat edilmediğinin ve kontrole tabi tutulduğunun delili saydığına, C.H.P. Milletvekilleri Geyikli'ye gitmelerinde bir mahzur olup olmadığını telefonla sordukları sırada Cemal Göktan yanında bulunduğundan, ondan çekinerek mahzur olmadığını bildirmek zorunda kaldığına, sanık Nuri Togay, Servet Sezgin ve Ahmet Hamdi Sezen'in yukarıdan gelen emirler ile C.H.P. Milletvekili İbrahim Saffet Omay ve Daniş Yurdakul'u Çanakkale'ye sokmamakta ısrar ettiklerine, 18/9/1959 ve 21/11/1959 tarihli raporlarının Namık Gedik'in tazyiki altında kaleme alınmış bulunduğuna dair yeminli şahadeti ve bu şahadetin Arif Özgen'in beyanını tamamı ile teyideder mahiyette bulunması;

C- Tanık Ruhumah Elmas'ın: Geyikli 31 inci kilometre hâdisesinin vuku bulunduğu günün akşamı, alt katlarında kiracıları olan Çanakkale İl Başkanı Müjdat Bingöl'ün yanında Emniyet Umum Müdürü Cemal Göktan, Belediye Reisi Sadi Fenercigil, D.P. İkinci Başkanı Arif Erensoy, İdare Hey'etinden Mehmet Erol ile eve geldiklerine, içlerinden sesini tanıyamadığı birisinin Müjdat'ın dairesindeki telefonla yaptığı konuşmada (Telefonu aldık beyefendi. Muvaffak olduk. Geyikli'ye gidemediler. Bütün arkadaşlar canla başla çalıştı. Görecektiniz beyefendi!.. Hepsi birer ateş parçası idi. Başka emirleriniz var mı? Yarınki vapurla kat'iyetle gidecekler. Araba

parçalandı, Aziz yaralandı.) dediğine ve akabinde de Müjdat'ın aynı muhataba (Beyefendi dün akşam bir beyanat vermişsiniz. Bütün arkadaşlar bundan çok mütehasşıs oldu. Hepsı ayrı ayrı teşekkür ediyorlar. Bu günkü durum hakkında bir beyanat vermeyecekmisiniz?) demiş olduğuna dair şahadeti ve bundan muhatabın sanık Adnan Menderes olduğunun anlaşılması;

D- Tanık Yüksek Murakâbe Hey'etinden Sefaattin Karanakçı'nın: Dâva mevzuu hâdiselerden sonra bir gün Türkiye Kömür İşletmelerinde Müşavir Yusuf Gürata ile birlikte, o zaman Etibank İdare Meclisi Reisi olan Sefa Yalçuk'u ziyarete gittiklerinde Etibank Umum Müdürü Burhan Ulutan, ile sanık Nuri Togay'ın da orada olduğuna ve Nuri Togay'ın Çanakkale hâdiselerine temasla; Mebusların ne pahasına olursa olsun Çanakkale'ye çıkarılmamaları için o zaman İstanbul'da bulunan parti ve hükûmet erkânı tarafından telefon edildiğini, bu talimat üzerine iskele harekâtını bizzat kendisinin idare eylediğini, Servet Sezgin ve Ahmet Hamdi Sezen'in civar kaza ve köylerden adam getirdiklerini, Celâl Bayar'ın (Nuri Komiteci çocuktur. O Çanakkale'de iken Mebuslar oraya çıkamazlar.) demek suretiyle kendisini methetmiş olduğunu anlattığına dair yeminli şahadeti;

E- Tanık Sefa Yalçuk'un: Meşguliyeti sebebiyle Nuri Togay'ın anlattıklarını dinleyemediği yolundaki beyanına mukabil, diğer tanık Yusuf Gürata ve Burhan Ulutan'ın beyanlarının Sefaattin Karanakçı'nın şahadetini aynen teyit eylemesi;

F- Ajans ve Basın.Yayınları;

G- İbrahim Saffet Omay ve Daniş Yurdakul'un telgrafı ve buna verilen cevabi telgraf ve dosyaya bağlı sair yazılı deliller; muvacehesinde sanığın ve müdafilerinin sübuta müteveccih savunmaları kabule değer görülmemiştir,

II- Sanık Nuri Togay sorğu ve savunmalarında: Çanakkale'ye annesini görmek için gittiğini, Geyikli olaylarını tahkik maksadiyle gelen C.H.P. Milletvekili İbrahim Saffet Omay ve Daniş Yurdakul'un geri çevrilmeleri hususunda Adnan Menderes'ten ve Namık Gedik'ten emir almadığı gibi mahallî Demokrat Partilileri de sanık Servet Sezgin ve Ahmet Hamdi Sezen ile işbirliği yaparak isketeye sevketmediğini, Valinin Dahiliye Vekili, ve Başvekil ile yaptığı telefon konuşmalarından haberdar olmadığını, C.H.P. Milletvekillerinin Çanakkale'ye geleceğini gazetelerden öğrendiğini, daha evvel gelen Kâsım Gülek ve arkadaşları gibi Halk Partililer tarafından tezahüratla karşılanmaları halinde D.P.lilerin mukabil bir gösteri yapmak için hazırlandıklarını hissetmesi üzerine bir hâdiseye meydan vermemek maksadiyle Valiye giderek (Gerek Demokrat Partiden ve gerekse Cumhuriyet Halk Partisinden ikişer mümessil arkadaş alıp sizinle birlikte vapura gidelim, Milletvekillerine bu gece gemiden çıkmıyarak Bozcaada'ya gitmelerini, ertesi sabah gemi avdet ettiğinde, sabahın erken saatında iskelede kimse olmayacağı için o zaman çıkmalarını ve münasibinin bu olacağını rica edelim.) diye teklifte bulunduğunu, Valinin bu teklifi uygun

görüp partilileri çağırdığını ve anlaşılmaya vardıklarını, saat 19.30'da gelen gemiye birlikte gittiklerini, Valinin her iki parti mümessilleri adına Milletvekillerine (Halk toplu haldedir. Gece İmroz ve Bozcaada'ya gider, sabahleyin gelirsiniz. O zaman halk dağılmış olacağından bir hâdisе çıkmadan karaya çıkarsınız.) diye durumu anlattığını, partililerin, de bunu tasvip ettiklerini, Valinin kendisini işaretle (Mebus arkadaşımızdır kendisinden de sorun.) demesi üzerine Milletvekillerine (sabahleyin kimse kalmaz. O zaman çıkmanız münasip olur.) dediğini, Milletvekillerinin teklifi kabul etmeleri üzerine gemiden ayrıldığını, geminin vaktinden evvel kalkması için kaptana bir şey söylemediğini, iskelede toplanan halkın elinde taş, sopa bulunmadığı gibi bu kalabalığın Milletvekillerine (Çıkamazsınız) diye bağırmasının da varit olmadığını, Servet Sezgin ve Ahmet Hamdi Sezen'in iskelede bulunmadıklarını, ertesi sabah Milletvekillerinin rahatca Çanakkale'ye çıktıklarını, aynı gün sabahleyin kendisinin de Gelibolu tariki ile İstanbul'a gittiğini, 31 inci kilometre hâdiselerinin cereyan ettiği 23.9.1959 tarihinde Çanakkale'de olmadığı için bu hâdiselere iştirak ettiğine dair iddianın da varit olamayacağını beyan ile külliyyen inkarda bulunmuş, müdafii de bu savunmayı tekrar ederek, ayrıca iskele ve 31 inci kilometre hadiselerinin Namık Gedik'in Çanakkale Valisine ve Parti İl Başkanına verdiği emir üzerine mahallî Parti Teşkilâtı tarafından yaratıldığını, müvekkili Nuri Togay'ın İskele olayı sırasında Çanakkale'de bulunmasının bir tesadüften ileri gitmediğini, hâdisenin tertibinde bir rolü olmadığını, Milletvekillerinin geri dönme teklifini kabul etmemeleri üzerine vapurdan bu Milletvekilleri ve Halk Partililer ile birlikte çıkma hususundaki teklifi reddettiği iddiasının bir an için doğruluğu kabul edilse dahi böyle bir harekette Türk Ceza Kanununun 188 inci maddesinin cebir ve şiddet ve tehdit ile bir şeyi yaptırmak veya yaptırmamak şeklindeki maddî unsuru mevcut olmadığını ve kast bakımından da karaya çıkmayı önleyici bir hedef gütmendiğini, vereceği işaret üzerine geminin İskeleyden kalkması mevzuunda kaptanla evvelce anlaştığının tespit edilemediğini, vapura gidip Milletvekillerini almak isteyen taksi şoförüne söylediği sözlerin münhasıran vahim bir hâdiseyi önlemeyi istihdaf ettiğini, (vapur gitti. İş bitti. Dağıldı.) demesinin cebir, şiddet ve tehdidi bertaraf etmeye matuf bulunduğunu, ertesi gün İstanbul'a hareket ettiği cihetle 31 inci kilometre hâdisesi ile de ilgisi bulunmadığını, bu yüzden olayın bu kısmını telefonla idare ettiği iddiasının herhangi bir delil ile sübut bulmayıp kavli mücerrette kaldığını ileri sürmüş ise de:

A- Sanık yazılı savunmasında bu beyanı hilafına olarak C.H.P. namına Geyikli olaylarını tetkik için gönderilen ve İstanbul'dan mutanatan bir basın toplantısı yaparak yola çıkan iki Milletvekilinden müteşekkil hey'etin gelişinin Çanakkale'de Akşüamel uyandırdığını, bu durum karşısında D.P.İllerle Halk Partililerin sebepsiz yere üzücü bir anlaşmazlığa düşmemelerini temin maksadiyle tahkikata gelen C.H.P. Milletvekillerine Geyikli hadiselerinin sıcağı sıcağına Çanakkale'ye inmelerinin

doğru olmayacağını. bir hafta sonra geldikleri takdirde kendilerini birlikte Geyikli'ye götüreceklerini anlatmak hususunda her iki parti idare hey'etinin mutabakata vardıklarını annesini ziyaret için Çanakkale'ye gittiğinde öğrendiğini, bu haberi memnuniyetle karşıladığı için vapura giden hey'ete kendisinin de katıldığını, teklif Milletvekilleri tarafından kabul edilmeyince Halk Partililerle birlikte Milletvekillerinin koluna girilerek gemiden çıkma teklifine karşı eli ile gözünü açarak (Pişt, sonra bizimkiler nasıl hesap veririm.) demediğini, vapurun kalkmasından sonra halkın kendisini omuzlar üzerine aldığı doğru ise de bunu herhangi bir hâdise çıkmamış olmasının sevincine atfettiğini beyan eylemek suretiyle tenakuza düşmüş olması;

B- Sanığın, bu olaydan bir müddet sonra Etibank İdare Meclisinin o zamanki Reisi Sefa Yalçuk'u makamında yaptığı bir ziyaret esnasında Burhan Ulutan, Safaettin Karanakçı ve Yusuf Gürata huzurlarında olayı anlatarak,, Mebusların her ne pahasına olursa olsun Çanakkale'ye çıkarılmamaları hususunda Hükümet ve Parti erkanından telefonla aldığı talimat üzerine İskele harekâtını bizzat kendisinin idare ettiğini, Servet Sezgin ile Ahmet Hamdi Sezen' in kaza ve köylerden adam getirdiklerini beyan etmiş bulunduğu dair tanık Sefaettin Karanakçı, Burhan Ulutan ve Yusuf Gürata'nın bir birini müeyyit şahadetleri ve o tarihte olay kendisi aleyhinde bir dava mevzuu olmadığından beyanının daha samimi bulunması;

C- Geyikli olaylarını tetkike gelen C.H.P. Milletvekillerinin Çanakkale'ye sokulmaması hususunda Adnan Menderes ve Namık Gedik'ten aldıkları talimat üzerine sanığın Servet Sezgin ve Ahmet Hamdi Sezen ile işbirliği yaparak mahallî teşkilâta bu fikri empoze ettikten sonra Milletvekillerinin gelişini evvelemirde anlaşıma yolu ile önlemeye çalıştıklarına ve bu maksatla C.H.P Çanakkale İl İdare Kuruluna müessif bir hâdise çıkmasına mani olma gayesi ile, müştereken bir tedbir almaları lüzumunu ileri sürerek Milletvekillerinin geri dönmeleri için kendilerine teklif yapılması teklisinde bulunduklarına ve buna mukabil C.H.P.lilerin (Mebuslarımız karaya çıkmakta ısrar ederlerse o zaman kol kola girer, birlikte çıkarız.) şeklindeki teklifini zahiren kabul etmiş göründüklerine, nitekim Milletvekillerinin bahis konusu teklifi kabul etmemeleri üzerine mahallî C.H.P. İdarecilerinin (O halde birlikte çıkalım.) de melerine karşı sanığın eli ile gözünü açarak (Pist; yağma mı var. Bizimkilere nasıl dert anlatırız?) sözleri ile mukabele ederek vapurdan ayrılmasının bu maksatlarını açıkça ifade eylediğine dair tanık İzzet Melih Dilmaç, İmadettin Elmas, Rifat Gökhan ve Fahrettin Akkutlu'nun yeminli şahadetleri;

D- Yine sanığın aynı maksatla Servet Sezgin ve Ahmet Hamdi Sezen'le işbirliği yaparak civar kaza ve köylerden D.P.lileri Çanakkale'ye celbettiğine ve olaya tekaddüm eden günlerde Biga'da bulunan Ahmet Hamdi Sezen'e oaradaki D.P.lileri toplayıp göndermesi ve kendisinin de gelmesi için talimat verdiğine dair tanık Bekir Boztepe, Ali Aksoy, İsmail Meriç, İsmail Eraltuğ, Osman Duman, Nihat Ersargın,

Mehmet Palavuz -Namı diğeri Kaba Mehmet-, Mehmet Tacar, Hamit Doğan'ın yeminli şahadetleri ve Ahmet Hamdi Sezen'in sarih beyanı;

E- Yukarıda izah olunduğu veçhile celbedilen D.P.lilerle İl Merkezindeki D.P.lilerden müteşekkil topluluğu iskele civarına götürdüğüne ve C.H.P Milletvekillerinin vapurdan çıkacakları sırada, diğer sanıklarla birlikte tahrik ettiği bu topluluğun başına geçerek (İskeleyi biz yaptık, geri dönün, sizi Çanakkale'ye çıkartmıyacağız, parçalayacağız.) diye nâralar attırdığına ve Milletvekillerine hücum ettirdiğine, bu tecavüz hareketine mani olmak isteyen vazifeli emniyet memurlarına ve askerlere (Vatandaşları bırakın, iskele üzerine çıksınlar.) (Memur bey bırakın da halk iskeleye girsin.) (Ne oluyor yahu!.. Bırakın halk hırsını alsın.) (Halka mani olmayın.) gibi sözler söylemek suretiyle vazifelerine müdahale ederek mütecavizlerin iskeleye çıkmalarını sağlamaya çalıştığına dair şahit emekli Albay Mes'ut Saraçoğlu, Yüzbaşı İhsan Gözlü, polis memuru Ahmet Karaâşık, Mehmet Ali Karadağ, Ali Demiroğlu ve Jandarma Merkez Karakol Kumandanı Fahrettin Aydın'ın yeminli şahadetleri;

F- Yine bu arada Milletvekillerini alıp şehre götürmek için iskele üzerinden vapura doğru gitmekte olan bir taksiyi durdurarak şoförüne (Ulan efemisin, dayımısın. Nereye gidiyorsun?) diye sorduğuna, şoförün de (Efendim Müddeiumumilikten müsaade aldım. Milletvekillerini almaya gidiyorum.) şeklindeki cevabı üzerine (Müddeiumumi kim oluyormuş? Mabusları taksiye aldığın takdirde bu millet seni araban ile beraber denize atar.) diye tehdit edip çevirdiğine dair tanık polis memuru Burhanettin Özkul, Yaşar Yavuz, Fikret Ak ve gazete muhabiri Mehmet Cantürk'ün yeminli şahadetleri;

G- Tecavüze uğrayan Milletvekillerinin vapura kaçmaları üzerine vapurun kaptanı Adnan Işın'a (Ne duruyorsun: Anlaştığımız gibi hareket et.) diye emir vererek vapurun Milletvekillerini hamilen kalkmasını sağladığına ve hava muhalefeti olmadığına dair tanık Deniz Yolları Çanakkale Acentası Orhan Aras, Liman Dairesi Memuru Rasih Dağlar, gazete muhabiri Mehmet Cantürk'ün yeminli beyanları ve bu beyanlar karşısında gemi süvarisi Adnan Işın'ın hava muhalefeti sebebiyle gemiyi kaldırdığı yolundaki beyanının samimi olmadığı ve gemi seyir jurnalini de hareketini meşru kılmak maksadiyle beyanına uygun şekilde tanzim etmiş bulunduğu kanaatine varılması;

H- Geminin kalkmasından sonra elde ettiği bu muvaffakiyetten gururlanarak, mütecaviz kitleye hitaben (Gemi gitti, dava bitti.) demesi üzerine omuzlara alınıp (Ya ya ya, şa şa şa, Nuri Togay çok yaşa.) teraneleri ile parti binasına götürüldüğüne dair tanık polis memuru Ahmet Uyanık, Hamdi Üzmen, Niyazi Tezsever, Cemal Derya, Ali Osman Yalçın, Komser Rasim Özarlar, Komser Muavini Mustafa Şen, Trafik Komiseri Adnan Tetik, Muamelât Memuru Nihat Ersargın, C.H.P.li vatandaşlardan Faik Seçkin, Ali Bozcaada, Hasan Garipoğlu, Mehmet Ulutepe, Hasan

Duman ve hiç bir partiye mensup olmayan vatandaşlardan Hüseyin Revank, Halim Argun, Bilal Yeşilyurt, Osman Akyüz ve gazeteci Necmettin Şensoy'un yeminli şahadetleri;

Muvacehesinde müdafaaları varit ve kabule değer görülmemiştir.

III- Sanık Servet Şezgin soru ve savunmalarında: Seçmenleri ile temas edip ihtiyaçlarını tespit eylemek maksadiyle yaz tatillerini Çanakkale'de geçirdiğini, 1959 yılı yaz tatilinde tedavi için gittiği Almanya'dan 15/Eylül-1959 tarihinde yurda avdet ederek İstanbul'a geldiğini, ertesi gün Ayvalık vapuru ile Çanakkal'ye hareket ettiğini, yolculuk yaptığı sırada Namık Gedikin kendisine telefon etmesine imkân olmadığı gibi Çanakkale Valisine ve İl Başkanına verilen talimattan da haberdar olmasına imkân bulunmadığını, 17 Eylül/1959 gününü evinde geçirdiğini, ferdası günü sabahleyin de Bayramiç Orman İşletme Müdürü ile orman yollarını tetkik ve köylülerin ihtiyacını tesbit için Bayramiç'e gittiğini, 19/Eylül/1959 günü yine Orman İşletme Müdürü ile kavaklar - Tuzla orman yol inşaatını tetkike giderlerken uğradıkları Ayvacıkta Parti Başkanı Şakir İnanç ve Belediye Reisi Baki Eren ile görüştükleri sırada Çanakkale'de miting yapılacağını Şâkir'den öğrendiğini ve mitinge katılmak üzere gitmek isteyen bu şahsı fikrinden vaz geçirdiğini, aynı akşam saat 23.30'da Çanakkal'ye döndüğünü, iskele önünden geçerken oradaki kala balığı görerek yanlarına gittiğini, yaptığı soruşturma neticesinde gelen Cumhuriyet Halk Partili Milletvekillerini protesto maksadı ile toplanmış olduklarını ve vapurun çok evvel iskeleden ayrılmış bulunduğunu, Nuri Togay'ın da Çanakkale'de olduğunu öğrendiğini, bunun üzerine Nuri Togay ile İl İdare Kurulu üyelerini Belediye'ye davet edip kendilerine, vapurun gitmesine rağmen topluluğun hâlâ dağılmamış olmasının doğru olmadığını söylediğini ve muhataplarının (Biz halkı dağıtırız) şeklindeki cevabından sonra oradan ayrıldığını, 31 inci kilometrede vuku bulan hâdiseler ile de bir ilgisi bulunmadığını ve bu hususta aleyhinde bir şahadet ve delilde mevcut olmadığını, bu hâdiseleri Ge-yikli olaylarına ismi karışan D.P. İl Başkanı Müjdat Bingöl, İkinci Başkanı Arif Erensoy ile Merkez İlçe Teşkilatı Başkanı ve Ocak, Bucak Başkanlarının tahkikattan kuşkulananarak tertip etmiş olduklarını. Namık Gedik tarafından D.P. İl Başkanına talimat verildiğine göre artık bir de kendisini tavsite lüzum kalmıyacağını, ispat hakkı teklifine müspet rey vermiş, Osman Bölükbaşı'nı teşrii masuniyetinin kaldırılması teklifi aleyhinde bulunmuş, dördüncü Adnan Menderes kabinesine ademi itimat oyu vermiş, Tahkikat Komisyonu kurulması kararına muhalefet etmiş bir kimse olarak böyle bir emir verilse dahi bunu yerine getirmeğe karakterinin müsait olmadığını, Ayvacık ve Bayramiç'ten adam sevkettiği iddiasının doğruluğu halinde Çanakkale Ağır Ceza Mahkemesinde rüyet edilen bu suça ait dâvadaki sanıklar arasında bu yerler halkından da birçok kimselerin bulunması icap ettiğini, aleyhindeki şahitlerin müfrit partililer ile, ihbar ettiği bir rüşvet hâdisesinden dolayı kendisine muğber olan

bazı polislerden ibaret bulunduğunu ve beyanlarının da bir birine mübayin olduğunu, Maarif ve Nafia Müdürlüklerinin odalarından telefon ettiğine dair şahit Halk Partili Rifat Gökhan'ın beyanının doğru olmadığını ve başka bir delil ile de teyit edilmediğini, Halk Partili Milletvekilleri tarafından İçişleri Bakanlığına çekilen telgrafta kendisinden bahsedilmemesinin de bu müdafaasını teyit eylediğini ileri sürmüş ise de;

A- Sanığın nümayiş ter tertipcileri arasında bulunduğunu, Nuri Togay ve Ahmet Hamdi Sezen'le işbirliği yaptığını ve bu maksatla civar kaza ve köylere gidip oralar-daki D.P.lileri tahrik ederek Çanakkale'ye gönderdiğini bizzat Nuri Togay'dan dinlemiş olan tanık Sefaettin Karanakkçı, Burhan Ulutan ve Yusuf Gürata'nın bu mesmuatlarına mütedair şahadetleri ve bunu aynen teyit ve takviye eden Emniyet Birinci Şube Müdürü İsmail Meriç, Muamelat Memuru İsmail Eraltuğ, gazete sahibi Necmettin Şenay, C.H.P.li vatandaşlardan Rifat Gökhan, Osman Duman ve Bekir Boztepe'nin yeminli beyanları;

B- İskele olayları sırasında sanığın orada bulunduğuna dair tanık polis memuru Cemal Derya, Ali Osman Yalçın, Trafik Komiseri Adnan Tetik, Muamelât Memuru Nihat Ersargın, partisiz vatandaşlardan Vahit Apaydın, öğrenci Hilmi Aksoy, Liman Dairesi Memurlarından Rasih Özarlar'ın; Zabitanın müdahalesi karşısında taarruz için tereddüt geçiren nümayişçilere (Korkmayın onlar bizdendir. Bizi salacaklar. Hücum edin.) diyerek onları teşvik ve tahrik eylediğine dair tanık Komser Mustafa Şen'in, mütecavizlerin hareketine mani olmaya çalışıldığı sırada asayiş birliğine mensup bir er tarafından sanığa da dipçikle vurulmuş bulunduğuna dair asayişe memur birliğin kumandanı Yüzbaşı İhsan Gözlü ve Liman dairesi Memuru Rasih Dağlar'ın bir birini itmam, teyit ve takviye eyleyen görgüye müstenit şahadetleri;

C- Vapurun kalkmasından sonra Nuri Togay gibi sanığın da omuzlar üzerine alınmış bulunduğuna dair tanık Polis Memuru Hasan Yenice ve hiçbir partiye mensup olmayan öğrenci Cumhur Sinan Onaran'ın yeminli beyanları ;

D- Sanığın 31 inci kilometre hâdisesini Ezine'nin Pınarbaşı köyünden idare etmiş olduğuna dair tanık Ali Aksoylu'nun beyanı ve bu beyanın tanık Vali Fahrettin Akkutlu ve gazete muhabiri Mehmet Cantürk'ün izhar ettikleri kanaatler ile teyit ve takviye edilmekte bulunması;

E- C.H.P. Milletvekillerinin Çanakkale'ye sSokulması ve bunu temin için bir nümayiş tertip edilmesi hususlarında Adnan Menderes ve Namık Gedik taraflarından sanığa doğrudan doğruya direktif ve talimat verildiğine dair bir iddia mevcut olmayıp, bu hususta D.P. İl Başkanına verilen talimatı öğrendikten sonra diğer sanıklarla işbirliği yaptığı iddia edilmekte bulunması;

F- C.H.P. Milletvekillerinin nümayişçi kitle arasında sanığı görememelerinin tabii bir hal olması ve gördükleri takdirde tazalumuhal ile kendisine iltica etmeleri ihtimali karşısında kendisinin de görünmemek mecburiyeti de bulunması ve esasen

İçişleri Bakanına çektikleri telgrafta hiçbir kimsenin ismi tasrih edilmemiş olması;

G- Köylerden adam toplatıp gönderilmesi için Nafia ve Maarif Müdürlüklerinin meşai odalarından telefon ettiği sırada bu müdürlüklerin orada bulunmamaları ve konuşmasının da önemi hasebiyle bu hareketini ve muhaberatını bilen, gören ve dinleyen olmayacağının bedihi bulunması;

H- Teşrii vazifesini ifa ederken bazı kanunlara rey vermemiş kararlara muhalif kalmış bulunmasının iktidardan düşmemek gayesiyle ika olunan bu suçu işlemesine mani teşkil etmemesi;

J- Bu olaylara ait, Çanakkale Ağır Ceza mahkemesinde rüyet edilen dâvanın sanıkları arasında Ayvacık ve Bayramiç'li bir kimse bulunmamasının hâdiseye sonradan el konulmuş olması ve mezkûr mahallerden gelen eşhasın tanınmaması gibi esbaba dayanması;

K- Yeminin teminatı altında şahadette bulunan emniyet mensupları ile C.H.P. mensuplarının heyeti umumiyesinin vicdanlarını suiistimal etmelerine ihtimal verilememesi ve esasen bunların bütün şahadetlerinin tarafsız vatandaşların şahadetleri ile deteyit ve takviye edilmekte olması;

Gibi sebepler ve deliller muvacehesinde sanığın savunmaları kabule şayan görülmemiştir.

IV- Sanık Ahmet Hamdi Sezen sorgu ve savunmalarında: Biga'da ikâmet ettiği, 19/Eylül/1959 günü şehir kulübünde otururken saat 15,30-16.00 sıralarında Nuri Togay'ın Çanakkale'den telefon ederek D.P. Başkanını aradığını, Parti Başkanı kulüpte olmadığından kendisinin konuştuğunu, hâlihâtır dan sonra Nuri Togay Halk Partisi Milletvekillerinin Çanakkale'ye gelişleri dolayısıyla bir miting yapılacağından bahs ile teşkilâtın hazırlıklı olmasını ve vasıta tedarik edip Çanakkale'ye gelmelerini Parti Başkanına bildirmesi için ricada bulunduğunu, kendisinin de gelmesini istediğini, fakat hastalığını bahane ederek gitmediğini, ertesi sabah gittiğinde bir gün evvel gelen vapurdan C.H.P. Milletvekillerinin çıkarılmadıklarını, ancak sabahleyin geminin tekrarı gelişinde çıkabildiklerini öğrendiğini, Geyikli'ye gitmelerine mani olmak için de D.P.lilerin yollarda biriktiklerini duyduğunu, kendisinin bu hususlarda Adnan Menderes ve Namık Gedik'ten bir talimat almadığı gibi halkı da bu suçları işlemeye teşvik etmediğini, Çanakkale'de iki gün kaldığını, bu arada D.P. İl Başkanının odasında otururken bir defa Adnan Menderes'in Hususi Kalem Müdürünün, bir defa da Namık Gedik'in telefonuna muhatap olmuş ise de Parti Başkanını veya İkinci Başkanını aradıklarından kendisine hiç bir bilgi vermediklerini, dinlenen 61 şahitten 10 tanesi müstesna, diğerlerinin kendisini iskele hâdisesi cereyan ettiği zaman orada gördüklerine dair bir beyanda bulunmadıklarını, bu olaya alt dâvanın Çanakkale Ağır Ceza Mahkemesinde ruiyeti sırasında İbrahim Saffet Omay'ın verdiği ifadesi üzerine hâdiseye isminin karıştırıldığını, buna rağmen adı geçen şahide Di-

vanda sorulduğunda bu hususta ademi malûmat beyan ettiğini, Vali Fahrettin Akkutlu da Divandaki şahadetinde ilk ifadesindeki kanaatına müstenit beyanından rücu ettiğini, olay zamanı vazifelendirilmiş yirmiyi mütecaviz Emniyet mensubininin büyük bir kısmının kendisini hâdis mahallinde görmediklerini ifade eylemiş olduklarını, aleyhinde şahadette bulunarak iskelede gördüklerini söyleyen polis memuru Hasan Yenice, Rasim Özarlar, halktan Rıfat Gökman ve iskelede halkı teşvik ve tahrik ederken gördüklerini beyan eden İsmail Eraltuğ, Ali Osman Yalçın, İsmail Meriç ile Biga'dan otobüs tutup D.P.lileri Çanakkale'ye gönderdiğini beyan eden Mehmet Tacar ve Hamit Doğan'ın ifade ve beyanlarının zaman ve mekân bakımından bir birine mütebayın ve mütenakız olduğunu, zira Mehmet Tacar ve Hamit Doğan'ın beyanlarına itibar edilmesi halinde iskele olayları sırasında kendisinin Çanakkale'de bulunmaması lâzım geldiğini, İskelede gördüklerini söyleyen şahitlerin beyanlarına itibar edilmesi takdirinde de Biga'da bulunmaması icap ettiğini, 31inci kilometre hâdisesinin cereyanı tarihinde de Biga'da bulunduğu cihetle bununla da ilgisi olmadığını dermeyeran eylemiş ise de:

A- 19/Eylül/1959 günü Biga'da şehir kulübünde bulunduğu sırada Çanakkale'den telefon açan Nuri Togay'a muhatap olduğuna ve adı geçen Halk Partili Milletvekillerinin Çanakkale'ye gelişleri dolayısıyla bir nümayiş yapılacağını bildirerek teşkilâtın hazırlıklı olmasını ve vasıta tedarik edip gelmelerini Parti Başkanına söylemesi için kendisine ricada bulunduğu ve kendisinin de gelmesini istemiş ise de hastalığını bahane ederek gitmediğine dair müevvel ikrarı;

B- Çanakkale'de kaldığı iki gün içinde, Parti Başkanı odasında bulunurken bir defa Adnan Menderes'in Hususi Kalem Müdürünün, bir kere de Namık Gedik'in telefonuna muhatap olduğuna, fakat Parti Başkanı veya İkinci Başkanı arandığından kendisine birşeyden bahsedilmediğine dair keza tevilli itirafı, Adnan Menderes ve Namık Gedik ile müesses irtibatla aynı telefonun kullanılmış olması;

C- Sanığın diğer sanık Nuri Togay ve Servet Sezgin ile işbirliği yaparak nümayiş tertip ve idare ettiğine ve bu maksatla civar kaza ve köylerden adam toplayıp gönderdiğine dair tanık Sefaettin Karanakçı, Burhan Ulutan ve Yusuf Gürata'nın bizzat Nuri Togay'dan mesmuatlarına müstenit beyanları;

D- Tanık Emniyet Birinci Şube Müdürü İsmail Meriç, Muamelât Memuru İsmail Eraltuğ ve Osman Duman'ın, sanığın iskele hâdisesinden bir gün evvel Çanakkale'ye geldiğine ve C.H.P. Milletvekillerinin geleceklerini öğrenerek protesto edip vapurdan çıkartmamak maksadı ile adam temini için Biga'ya gitmiş olduğuna dair şahadetleri;

E- Biga'dan kiraladığı, Mehmet Palavuz'a ait otobüs ile bir kısım D.P.'liyi Çanakkale'ye sevkeylediğine dair tanık Mehmet Palavuz, Mehmet Tacar ve Hamit Doğan'ın şahadet ve beyanları;

F- İskele olayları sırasında sanığın orada bulunduğuna dair tanık Komser Rasim Özarlar, Muamelât Memuru Nihat Ersargin, Polis Memuru Hasan Yenice ve tüccardan Rifat Gökhan'ın görgüye müstenit şahadetleri;

G- Yukarıda izah edilen delâilin yekdiğerini mütenakız olmaktan ziyade her bakımdan bir birini teyit ve takviye eylemekte bulunması, sanığın Biga'dan topladığı B.P.lileri otobüs ile Çanakkale'ye gönderdikten sonra kendisinin de başka bir vasıta ile gitmesi imkânının mevcudiyeti, emniyet mensubininin cümlesi aynı mahalde vazifelendirilmediğı cihetle bir kısmının sanığı görememiş olmalarının tabii bulunması, sanığın yukarıdan gelen talimatla hareket etmiş olduğı kanaatını ishar eden Vali Fahrettin Akkutlu'nun bu kanaatinden rücu eylediğine dair savunmanın tamamı ile hakikatten ve adı geçen tanığın beyanından uzak bulunması, tanık İbrahim Saffet Omay'ın sanığı görmediğine dair beyanının mevcut delaili cerh ve nakzedecek bir mahiyet taşınamaması muvacehesinde adı geçenin iskele olayına ait savunması varit görülmediğı gibi;

H- 31 inci Kilometre olayını da Servet Sezgin ile birlikte Pınarbaşı köyüne gidecek oradan idare etmiş olduklarına dair tanık Müfit Duru'nun şahadeti ve sanık Servet Sezgin'in (Ezine'nin kurtuluş bayramından dönerken bu köye 5-10 dakika Ahmet Hamdi İle birlikte uğradım.) şeklindeki müevvel ikrarı karşısında bu hususa müteallik savunması da varit ve kabule değer görülmemiştir.

3- Sanıkların ve bunlardan Adnan Menderes ile Nuri Togay Müdafilerinin tavsiye müteallik savunmalarına gelince:

Yüksek Soruşturma Kurulunca müttehaz son soruşturmanın açılmasına dair kararda sanıkların fiili şartlı tehdit olarak vasıflandırılmış ve hakların da Türk Ceza Kanununun 64, 188/1, 3, 4, 66, 80 ve 251 inci maddelerinin uygulanması istemi ile dâva Divana sevkolunmuş bulunması, Divan Başsavcılığının esas hakkındaki mütalâasında ise Anayasayı ihlâl şeklinde tavsif edilip, Türk Ceza Kanununun 146/1 inci maddesinin tatbiki istenmiş olması karşısında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 258 inci maddesine müsteniden sanıklara mütemmim müdafaa hakkı verilmesi sebebiyle gerek kendilerinin ve gerekse müdafilerinin her iki vasıf noktasından yaptıkları savunmalarında da özet olarak;

Adnan Menderes'in suç ikarı ve hâdiselerin tekevvünü hususunda diğer sanıklara direktif ve talimât verdiği sabit olmadığını, bu sebeple hukukî mânada bir azmettirmenin de mevcudiyetinden bahsedilemeyeceğini, şartlı tehditte hususi cebir ve tehdide suç isnat kabiliyeti için bu cebir ve tahdidin hem muayyen bir şahsa karşı doğrudan doğruya işlenmesi, hem de gayri meşru olması lâzım geldiğini, azmettiren ile azmettirilen şahıs veya şahıslar arasında önceden bir anlaşmanın mevcudiyeti iktiza ettiğini, araya bir vasıta girmesi halinde illiyet rabitasının münkati olacağını, hâdis-

de bir muhalefet Milletvekili tarafından iktidara gayri meşrû damgası vurulmasının D.P.liler üzerinde husule getirdiği heyecan ve infial ile, bunları bilmesine rağmen tahkike giden Milletvekillerinin yollarına devamda ısrar eylemeleri suretiyle vaki tahrikleri nazara alındığı takdirde dâvaya mevzu teşkil eden fiillerin gayri meşrû olup olmadığının ve şartlı tehdit suçunun anasını muhtevi bulunup bulunmadığının Divanca takdiri gerektiğini;

Anayasanın her maddesinde korunmak istenen değerlerin aynı olması sebebiyle Ceza Kanununda da Anayasadaki temel prensiplerin ihlâli ağırlık derecelerine göre ayrı ayrı müeyyideler altına alınmış bulunduğunu, 146 ncı maddedeki suçun tekevvünü için Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı cebir ve şiddet kullanmak suretiyle Anayasayı tebdil, tağyir veya ilgaya, Devletin şeklini değiştirmeye, Büyük Millet Meclisini iskâta veya vazifesini ifadan men'e teşebbüs edilmek lâzım geldiğini, iki Milletvekilinin Büyük Millet Meclisi olmadığını, bu yüzden muhalefete mensup iki Milletvekilinin seyahatlerine mani olmanın halk iradesini ifsat ile alâkası bulunmadığını ve dolayısıyla hâdiseye 146 ncı maddenin tatbikine hukuken imkân olmadığını, zira böyle bir tatbikata mesağ verilmesi halinde Ceza Kanununda yazılı birçok suçların yerleri 146 ncı maddeye terkedilmek zorunda kalınacağını beyan ile bu suçun da tekevvün etmediğini ileri sürerek beraat talebinde bulunmuş iseler de;

I- İktidar Partisinin Genel Başkanı ve Başbakan olan sanık Adnan Menderes'in bu mevkiine ve nüfuzuna dayanarak gerek Hususi Kalem Müdürü ve gerekse İçişleri Bakanı vasıtaları ile mahallî teşkilâta ve bu arada diğer sanıklara verdiği ve neticesini müstemiren takip ettiği talimat ile sanıkların iradelerine tesir eylediği ve onları dâva konusu suçu işleme kararına isal ile harekete geçirdiği ve istediği gayeyi elde ettiği, böylelikle diğer sanıkların suçu işlemelerinde başlıca âmil olduğu ve esasen diktaya gidiş İçin Anayasanın çeşitli yollardan vaki ihlâllerinde mühim rol oynayan liderlerden biri bulunduğu, diğer sanıkların da aldıkları talimata uygun hareketle partili taraftarlarını aynı şekilde teşvik ve tahrik ile, onların kaba kuvvetlerinden faydalanarak suçu ika ettikleri yukarıda ber tafsil izah kılındığı üzere sübuta ermiş olduğundan sanıkların ve müdafilerinin hâdisede gerek Türk Ceza Kanununun 188 inci maddesinde veya diğer maddelerinde yazılı herhangi bir suç unsuru ve gerekse azmettirmenin unsur ve şartları mevcut olmadığına dair savunmaları varit görülmediği gibi;

II- A- Anayasa ile korunmak istenen hukukî değerlerin kanun ve nizamlara hürmet ve riayetle mükellef olan fertler tarafından, diğer efrat aleyhine ihlâli ile Devlet otoritesini elinde bulunduran ve buna dayanarak bahis konusu değerleri de ihtiva eden Devletin hukukî nizamını, âmme hak ve menfaatlerini korumak ve kanunların adâlet ve hüsnüniyet esasları dairesinde tatbikini sağlamak sorumluluğunu yüklenmiş bulunan siyasî iktidar tarafından ihlâlinin cemiyette aynı tesir ve neticeleri tevlit

etmemesi, fertler tarafından vak'î ihlâlin cemiyet bünyesindeki tesiri mevzii kalmasına ve neticesinin o fiili işleyene karşı bir reaksiyon husulünden ibaret olmasına mukabil siyasî iktidar tarafından vuku bulan ihlâlin bütün memleket sathında tesir icra etmesi ve neticede anarşiye kadar sürüklenmesi, keza böyle bir suçu irtikap eden fertlerin maddî olan bünyelerinde bir noksanlık husule gel memesine mukabil, manevî bir bünyeye sahip bulunan siyasî iktidarın aynı suçu irtikâbı halinde o mevkîe gelmesini, manevî değer ve şahsiyet kazanmasını sağlayan nizamı yıkmış olacağından artık onun teminatından da mahrum kalması ve dolayısıyla siyasî, içtimai varlığını, meşruiyetini ve otoritesini kaybederek fiili bir şerir topluluğu haline gelmesi gibi sebeplerle her ikisinin Ceza Kanunları muvacehesinde farklı müeyyidelere tabi tutulmalarının tabîî ve zaruri olması; Nitekim aynı maksatla, aynı hedefe karşı ıka edilen bazı fiillerin Ceza Kanunlarında, sırf failleri yönünden mütalâa edilerek ayrı ayrı vasıflarda ve farklı ceza tehdidi altında bulundurulmalarının da bu noktai nazarı teyit etmesi; (Bir memurun zimmet veya ihtilâs suçu ile aynı suça mevzu teşkil eden şeyi lâlettayın bir ferdin çalmasıdaki vasıf ve ceza farklılığı gibi.)

III- Suç; siyasî bir partinin iktidar üzerinde teşriî bir murakabe vazifesini yapmak maksadıyla aldığı kararın tatbikatına mani olmak için bizzat Hükûmet Başkanı ile Kabine arkadaşlarından, bilhassa Devletin iç emniyet ve âsaişisini temin ile mükellef İçişleri Bakanı ve teşriî organın birer uzvu olan Milletvekilleri tarafından müştereken işlenmiş olması partilerinin ve şahıslarının iktidardan düşmemesini sağlamak gibi menfaat esasına müstenit ve meşruiyetten âri bulunması ve ikâında da partilerine mensup kaba kuvvete dayanılarak Devlet otoritesini tanınmaması:

IV- İhlâlin yalnız halk tabakasından gelmeyip yukarıdan da gelebileceğinin, bu sebeple Türk Ceza Kanununun 146 ıncı maddesinde yazılı suçu bizzat siyasî iktidarın ve teşriî organın da işleyebileceğinin bütün Hukuk müellifleri ve otoriteleri tarafından kabul edilmiş ve doktrinde de bu şekilde yer almış bulunması;

Gibi sebepler muvacehesinde sanıkların ve müdafilerinin bu noktalara mütevec-cih savunmaları da kabule değer görülmemiştir.

4- Bu neticelere nazaran:

Sanıkların dâva konusu fiilleri iddiaya uygun şekilde işledikleri, muhalefette bulunan Halk Partisinin Hükûmeti soru yolu ile murakebesine mesnet teşkil etmek üzere mahallinde tetkikat yapmaları için gönderdiği Milletvekillerinin seyahatlerine ve tetkikatlarına ve beraberlerindeki gazetecilerin keza seyahatlerine ve haber almalarına mani olmak, can emniyetlerini hiçe saymak, bir taraftan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu tatbik ile Milletvekillerini istikbale gelen Halk Partililerin toplanmasına mani olunurken, diğer taraftan kendilerinin tertipledikleri nümayişi dağıtmak isteyen inzibat ve âsaiş kuvvetlerini dinlemeyerek kanunun tek taraflı tatbikini

sağlamak suretiyle Anayasanın teminatı altında bulunan teşriî murakabe, seyahat hürriyeti, haber alma hürriyeti, can emniyeti, kanun nazarında eşitlik gibi haklara ve prensiplere tecavüz ettikleri kanaatine varılmış ve bu hâl, Anayasayı ihlâl suçunun maddî bir vakiasını teşkil ettiğinden burada ceza tayini cihetine gidilmemiştir.

Yüksek Adâlet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfi Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

1- Tevkif sebepleri kalkmış bulunduğundan sanık Osman Kavuncu, Kâmil Gündeş, Hakkı Karmel, Fikri Apaydın, Ali Rıza Kılıçkale, Şervet Hacıpaşaoğlu, İbrahim Kirazoğlu ve Fahri Köşkeroğlu haklarında bu davadan dolayı verilmiş bulunan tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına,

2- Esasın 960/31 numarasında kayıtlı bu davanın 1 esas sayıda kayıtlı Anayasayı ihlâl davasile birleştirilmesine 20.4.1961 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Ferruh Adalı

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Adil Sanal

Üye
Nahit Hatipoglu

Üye
Kemal Gökçen

Üye
Mehmet Çokgüler

KAYSERİ OLAYLARI DAVASI KARARI GEREKÇESİ

Şartla tehdid suçundan sanık sabık ve sâkit Cumhurbaşkanlığı Celâl Bayar, Başbakan Adnan Menderes, sabık ve sâkit D.P. milletvekillerinden Osman Kavuncu, Kâmil Gündeş, Hakkı Kurnel, Fikri Apaydın, Ali Rıza Kılıçkale, Servet Hacıpaşaoğlu, İbrahim Kirazoğlu, Fahri Köşkeroğlu, sabık Kayseri Valisi Ahmet Kınık, sabık Millî Emniyet Başmüfettişi Aziz Ronabar ve sabık Kayseri beşinci Yurt İçi Bölge Kumandanı General Kemal Çakın haklarında Yüksek Adalet Divanında yapılan açık duruşma sonunda aşağıdaki karar tesbit edildi:

Maddî Vakıa

1- Yeşilhisar Hadiseleri: Olayların vukuu tarihinde Yeşilhisar Jandarma Kumandanı vekili bulunan Ali Manzaköğlu tarafından tanzim kılınan 4.8.1960 tarihli raporu münderecatından ve şahit beyanlarından anlaşılacağı üzere, Yeşilhisar Kayseri'ye bağlı 7000 nüfuslu bir İlçe olup bura halkı 1957 seçimlerinde C.H.P.'sine 3664 ve D.P.'ye 2614 oy vermek suretiyle siyasî temayülünü, göstermiş bulunduğu, partizanca bir idare sistemi tesis etmiş olan D.P. iktidarı tarafından burası her cihetten âmmeye hizmetlerinden ve nimetlerinden mahrum bırakılmıştır. Aradaki siyasî muvazenesizliği temin maksadiyle tayin olunan D.P. temayüllü bir kısım memurların kanunsuz icraatı neticesinde 6 mahalleden ibaret C.H.P. lilerle 2 mahalleden ibaret D.P. liler arasında geçimsizlik baş göstermiştir. 16.2.1960 tarihinde C.H.P. İlçe Başkanı Mustafa Önal'ın şehir Klübünde yapılan bir kavgada İlçe D.P. Başkan Vekili Salih Kürkcü'ye tevcihen tabancasını boşaltmasından dolayı tevkif edilmesi ve yapılan ilk tahkikat neticesinde adam öldürmeye teşebbüs suçundan dolayı hakkında son tahkikatın açılmasına karar verilmesi ve bu arada mahallî Cumhuriyet Savcısının muhtelif sebeplerle Mustafa Önal'ın bu suçtan kurtulamıyacağı mahiyetinde uygun sözler sarf ve mumaileyhi ceza evinde bulunduğu sırada ziyaretçi kabulünden men etmesi gibi kötü icraatı, mevcut hususmeti daha da arttırarak şehirde bir takım hadiselerin vukuuna âmil olmuştur. Netekim, her iki taraf geceleri birbirinin evlerini taşlamış ve camlarını kırmışlardır. Mahallî Jandarması ile polisin elbirliği yapması neticesi bu olaylar seyrekleşmiş bulunmasına rağmen C.H.P. lileri sindirmek ve kendi nüfuz ve kudretlerini göstermek ve tanıtmak gayesiyle hareket eden D.P.lilerin ileri gelenleri tarafından yapılan tertiplerle bu hadiseler zaman zaman alevlenmekte devam etmiş ve bir türlü önü alınamamıştır. 23.2.1960 tarihinde İlçenin bozulan asayişinin temini maksadiyle Vilâyet makamınca gönderilen Necati Soyuyüce ve Abdülkâdir Yücedağ isminde iki polis memuru münhasıran Kaymakam ile Cumhuriyet Savcısının emrine verilmiş ve icap eden direktifi bunlardan almaya başlamışlardır.

24.2.1960 tarihinde bu iki polis memuru nezaret altına aldıkları dört kişiden D.P. li üç kişiyi derhal salı verdikleri halde Mehmet Bozkurt ismindeki bir C.H.P. liyi ancak akşama doğru serbest bırakmışlardır. Eşit muamele görmeyen bu şahıs karakoldan çıkar çıkmaz hükûmet konağından 80-100 metre mesafede bulunan bir kahvehanenin önünde ceketini çıkararak (bakın beni bu hale getirdiler) diye bağırarak ve buna kardeşi de iştirak edince 100-150 kadar bir topluluk meydana gelivermiştir. Mahallî zabıta memurlarının ikazı ile dağılmak üzere bulunan halka Halil Mehmetoğlu ismindeki bir D.P. linin müdahalesi ve tahriki yüzünden kavga zuhur etmiş ve İlçeye birgün evvel gelmiş bulunan iki polis memurunun kalabalığın arasına girerek silâhlarını boşaltmaları neticesi olarak üç kişinin yaralanmasına sebebiyet verilmiş, bu arada Kaymakam Nuri Erdem bir jandarmanın süngü silâhını alıp (namussuz herifler) diyerek halka hücum etmiş ve ancak mahallî mal müdürünün müdahalesi ile hadise yerinden alınarak hükûmet konağına götürülmüş ve biraz sonra kalabalık kendiliğinden dağılmıştır. Kaymakamın ve Cumhuriyet Savcısının ahamî gayretlerinin neticesi olarak 56 C.H.P. li tevkif edildiği halde hiçbir D.P. li yakalanmamış ve tevkif edilmemiştir.

26.3.1960 tarihinde Mazlum Kayalar, sabık Emniyet Umum Müdürü Cemal Göktan, Nezihî Fırat, Adliye Vekâleti sabık müsteşarı Kevni Nedimoğlu, sanık Aziz Ronabar ve Emniyet Umum Müdürlüğü altıncı Şube Müdürü Dâver Hacışabanoğlu'ndan ibaret bir hey'et hadiseleri mahallinde tahkik etmek üzere Yeşilhisar'a gitmişler ve bir müddet sonra avdet etmişlerdir. Partizan bir zihniyete sahip bulunan Dâver Hacışabanoğlu ile Cemal Göktan ve sanık Aziz Ronabar vukua gelen bu olayları aksine tefsir ve tahrif etmek suretiyle 28.3.1960 ve 6.4.1960 tarihli ve tarihsiz raporlarını tanzim ederek tevdi etmişler ve müntehir Dahiliye Bakanı Namık Gedik'de Büyük Millet Meclisinde Yeşilhisar Olaylarını C.H.P. sinin tahrikinden ileri geldiğini izaha çalışmıştır. (Dosya 4 arabi harflerle kaleme alınmış müsvedde) Diğer taraftan Burhan Belge devlet radyosunda bu olayları keza tahrif ederek C.H.P. sinin bir tahriki olarak göstermiş ve bilhassa İnönü'nün daha evvelce söylediği (beni kızdırmayın, yapacağım şey çoktur) ve Fethi Çelikbaş'ın (dişe diş başa baş) sözlerini ele alarak C.H.P. lilere küfretmiş ve yapılan bu hareketin bir balkan komiteciliğinden farklı olmadığını beyan eylemiştir. Hadiselere sebebiyet veren Yeşilhisar Kaymakamı ve alâkahılar hakkında tahkikat yapılmadığı gibi Kaymakam'a 1.000,- iki er ve iki polise 500,- zer lira mükafat olarak verilmek üzere 3.000,- lira gönderilmiş ve bunlar sahiplerine imzaları mukabilinde dağıtılmıştır.

2- Kayseri Hadiseleri: Yeşilhisar'da meydana gelen olayların tahrif olunarak gerek D.P. grubunda milletvekillerine ve gerek Devlet Radyosunda efkârı umumiyeye aksettirilmesi ve mağdur bir kısım vatandaşların suçlu gösterilmesi karşısında C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü ve bir kısım milletvekilleri, 3.4.1960 tarihinde

Kayseri’de yapılacak C.H.P. Genel Kurul toplantısında bulunmak ve hadiseleri mahallinde tetkik etmek ve icab ederse Büyük Millet Meclisine intikal ettirmek düşüncesiyle Kayseri’ye ve oradan Yeşilhisar’a gitmek kararını vermiştir. Bu haber, on senelik iktidarları müddetince Anayasaya göre bitaraf kalması icab eden sabık ve sâkıt Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ile başbakan Adnan Menderes’i telâşlandırmış, İnönü ve arkadaşlarını bu seyahatten men etmek ve Yeşilhisar hadiselerini evvelce millete muhtelif vasıtalarla yanlış aksettirmelerinden bilistifade C.H.P. lileri sindirmek ve böylelikle nüfuz ve kudretlerini arttırmak maksadiyle gerekli şiddetli tedbirlere başvurmak çarelerini aramaya başlamışlardır. Netekim Celâl Bayar, o tarihte İstanbul’da bulunan Adnan Menderes’e yazıp gönderdiği 28.3.1960 tarihli mektubunda kısaca (... hadise emsalî gibi doğrudan doğruya C.H.P. sinin tahrikinden ibarettir... Binlerce kişinin devlet otoritesine karşı aşiret zihniyetini temsil eden bir kıyam hareketidir. Adliye’ye intikâl eden davaların hiçbirisi neticelenmemiştir. Bu hayretimin artmasına vesile teşkil etmektedir... Adliye işlemiyor, matbuat hadiseleri tahrif ediyor... İçinde bulunduğumuz bu vaziyet meselelerimizi halle kâfi değildir, daha kat’î kararlar almak zarureti karşısında olduğumuzu görüyorum... yarın elli mebus ile Kayser’iye gideceklerdir. Bunun, bugünkü şartlar içinde neticesi ne olacaktır.. Bu da teemmüle şayandır. Yeşilhisarda veya Kayseri’de bir idarei Örfiye ilânını teklif edeceğim) demiştir. (Gömlek 3 eki: 44/1). Bu mektup münderecatı ile sanık Celâl Bayar, partizanca düşüncelerini açığa vurmuş, mevzii mahiyette olan Yeşilhisar olaylarını binlerce kişinin bir kıyam hareketi olarak vasıflandırmış ve Adliyeden beklediği neticeler tahassül etmeyince Yeşilhisar ve Kayseri’de örfi İdareyi ilân etmek gibi şiddetli tedbirlerin lüzumunu bildirmiştir. Sanık Adnan Menderes aynı tarihli cevabî mektubunda: (Yeşilhisar hadiseleri ve buna benzer diğer hadiseler C.H.P. nin bir ihtilâl teşebbüsünü, hiç değilse bir hadise ve kargaşalık çıkarmak gayretini sarih olarak göstermektedir... hadiseleri tıpkı şahsen benim kanaatıma uygun olarak mütalea ve ifade buyurmanız bir taraftan beni cidden memnun etti... vaziyeti umumî efkâra şimdiye kadar görülenlerden çok daha açık olarak ihtilâl ve kıyama teşebbüs hareketleri karşısında bulunduğumuzu açıklamış oldu. Bunun dahi hemen ve aniyen tedbir almak arzusunda olduğumuzu açıklayacak mahiyette bulunmasından başka yeni hareket ve tedbirlerimize mesnet teşkil edecek bir açıklama olarak da ehemmiyetli sayılması icab eder... Şimdiye kadar elde edilmiş neticeler olarak hemen ikinci bir tebliğ neşrini istedim. Bu tebliğde bin kişi civarında bir halkcının, hükûmet konağını basmak ve savcıyı dövmek ve öldürmek teşebbüsüne geçtiklerinin ve bu âsi kitlenin hükûmet konağına girmelerinin bir tesadüf eseri denilecek şekilde zorla önlenmiş olduğunu ve bu Yeşilhisar’da bir müddet nizamın tamamı ile muhtel olarak anarşinin hâkim olduğunu ve bu arada bir takım elim hâdiseler cereyan ettiğini tebliğe dercetmenin lüzumuna işaret ettim. Bir defa tebliğ neşredilmekle üç günden beri kaybedilmiş

olan tedbir alma müddet ve imkânlarını tekrar ele geçirmek ve mes'eleyi arz ettiğim görüş ve ölçülerle yeni baştan ele almaya şuruğ etmenin lüzumu bu suretle de tezahür eder kanaatindeyim.. Örfî İdare ilân etmek bir tedbir olarak benim de ilk andan itibaren zihnimdedir. Ancak yine irad buyurulan mülahazalar sebebi ile ben de tereddüt içinde kaldım) demiş. (Gömlek 3 ek: 145) ve mes'eleyi partizan bir mülahaza ile izah ederek şiddetli tedbirlerin lüzumunu işaret etmiştir.

Celâl Bayar, tasavvur ettiği şiddetli tedbirleri mevkii tatbika koymazdan evvel ikinci Ordu Kumandanı Suat Kuyaş'ı köşküne davet ederek onunla örfî idare ilânı mes'elesi etrafında konuşmuş ve buna lüzum hâsıl olup olmadığının tesbiti için bir kerre mahallinde tetkikat icrasına karar vermiştir. Tetkikatını ikmal eden Suat Kuyaş Kayseri'de bulunduğu sırada alınacak tedbirler bakımından telefonla Adnan Menderes'le görüştüğü gibi Ankara'ya avdetinde Celâl Bayar'la buluşarak ona küçük bir mıntıkada örfî idarenin ilân edilmesinden bir faide melhuz olmadığını izah etmiş ve böylece Kayseri'de veya Yeşilhisar'da bu tedbire lüzum görülmemiştir.

Esasen millî menfaatlerden ziyade kendi partisinin menfaatlerini ve her ne pahasına olursa olsun iktidarda kalmanın yollarını düşünen sanık Celâl Bayar, sanık Adnan Menderes'e yazıp gönderdiği 30.3.1960 tarihli ikinci mektubunda; alınacak tedbirlerin maddî asayişden ziyade muzir propagandalara karşı olacağını ve ayrıca adliyenin içinde bulunduğu ataleti bertaraf etmek lüzumunu açıklamış (gömlek 2 Ek: 83/5) ve böylece tasavvur edilen ve tatbika konulması istenilen tedbirlerin asıl sebebinin, Yeşilhisar olaylarının meydana getirdiği asayişsizlikten ziyade 1957 senesi seçimlerinde milletin itibarını kazanarak fazlaca oy almış bulunan C.H.P. sini kötülemeye İnönü ile arkadaşlarının Kayseri ve Yeşilhisar seyahatlerinde her türlü müşkülâtı meydana getirmeye matuf olduğu anlaşılmıştır. Bu düşünce ve tasavvurla harekete geçen Celâl Bayar, İkinci Ordu Kumandanı ve ona teb'an 5 nci Yurtiçi Bölge Kumandanı sanık Kemal Çakın vasıtası ile askerî birliklerin mahalli idare ile sıkı işbirliği yapması hususunu sağlamış ve müracaat halinde istifade olunması gayesi ile mahallinde bir asayiş kıt'asının teşkili cihetine gidilmiştir. Bu husus gerek İkinci Ordu Kumandanı Suat Kuyaş'ın şahadeti ile, gerek sanık Adnan Menderes'in sanık Celâl Bayar'a verdiği 30.3.1960 tarihli cevabî mektubundan sarahaten anlaşılmaktadır (Gömlek 3, Ek: 83). Burada sanık Adnan Menderes, örfî İdare ilânının tesir ve kıymetinden bahsetmekle beraber Ordu Müfettişinden öğrendiğine nazaran ciheti askeriye'nin idare ile sıkı işbirliği yapmasının bir tedbir olarak münasib gördüğünü bildirmiştir.

Tesbit ve tasavvur edilen bu plân dairesinde sâbık ve sanık Kayseri Valisi Ahmet Kınık 5 nci Yurtiçi Bölge Kumandanlığına gönderdiği 28.3.1960 tarih ve 623 sayılı yazısı ile, vukuu muhtemel müessif hadiseler muvacehesinde kullanılmak üzere bir askerî kuvvetin Yurtiçi Kumandanlığı Karargâhında 2.4.1960 Cumartesi günü saat

sekizden itibaren ikinci bir iş'are kadar hazır bulundurulmasını istemiş (Gömlek 4, Ek: 14) ve 5 nci Yurtiçi Bölge Kumandanı sanık General Kemal Çakın da birliklere gönderdiği ve il idaresi kanununun tatbikatına ait yıldırım plânı adlı emir ve tamimleri ile hal ve vaziyetin icab ettirdiği zamanlarda garnizonda kullanılacak birliklerin dahili hizmet kanununun 79 ncu maddesi mucibince kıt'ayı muntazıra halinde bulundurulmasını, birliklerin bindirilmiş halde olmasını emretmiş, bunların vazife ve selâhiyetlerini ve kumandanlarını tayin ve tespit etmiş ve bulunacakları mahalleri işaret eylemiştir.

Sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in direktif ve işaretleri ile gerekli hazırlıklar sanık Kayseri Valisi Ahmet Kınık ve General Kemal Çakın tarafından yapıldıktan sonra 1 Nisanı 2 'ye bağlayan gece saat 23.00 raddelerinde Başbakanlık köşkünde müntehir Dahiliye Bakanı Namık Gedik sabık bakanlardan Atıf Benderlioğlu, Celâl Yardımcı ve İzzet Akçal hazır oldukları halde, sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes buluşmuşlar ve bundan sonra yapılacak işler hakkında görüşerek karar almışlardır.

Şahit eski Başbakanlık Hususi Kalem Müdürü Arif Özgen, Ankara Valisi Dilâver Argun ve bu tarihte P.T.T. Santral Memuru Nazmi Ordulu'nun beyanlarından anlaşılacağı veçhile, sanık Adnan Menderes arkadaşları ile icab eden hususları görüştüktan sonra Başbakanlık köşkünün küçük odasına gelerek telefonla Kayseri Valisine İnönü'nün Kayseri'de halk tarafından karşılanmasının mensup olduğu parti bakımından mahzurlu olduğunu, değil 10-15 bin kişinin karşılamasını, 10-15 kişinin dahi karşılamasına mani olunmasını, bunun için toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununun tatbik edilmesini emretmiş ve icabederse askerî birlikleri yardım için gönderebileceğini bildirmiştir. Sanık Ahmet Kınık, İnönü'nün kongrede konuştuktan ve basın toplantısı yaptıktan sonra Kayseri'den ayrılacağını bildirince sanık Adnan Menderes (bunlar katakulli, bunlara inanılmıyacak) demiş ve lâzım gelen talimatı vermiştir. Bu telefon konuşmalarından sonra sanık eski Vali Ahmet Kınık, derhal Vilâyet konağına Kayseri milletvekillerinden sanık Kâmil Gündeş, Osman Kavuncu, Hakkı Kurmel, Âli Rıza Kılıçkale, Servet Hacıpaşaoğlu, İbrahim Kirazoğlu, Fahri Köşkeroglu, Vilâyet Cumhuriyet Savcısı ve Emniyet Müdürünü dâvet ederek konuştuktan ve onlarla İnönü'nün Kayseri'ye geldiği zaman karşılayacak halka karşı toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununun tatbik edilmemesi ve bir misafir gibi karşılanması hususunda mutabık kaldıktan sonra keyfiyeti telefonla sanık Başbakan Adnan Menderes'e bildirmiş ve ayrıca bu hususta sanık Kâmil Gündeş de izahat vermesine rağmen sanık Adnan Menderes ikna olunamamış ve bir Başbakana yakışmıyacak bir lisanla İnönü için (her ne pahasına olursa olsun o namussuz herifi oraya sokmıyacaksınız) diye hitap etmiştir. Bunu müteakip telefon başına geçen Namık Gedik, Kayseri Valisi sanık Ahmet Kınık'a derhal C.H.P.'si İdare Hey'etini toplayıp kong-

renin tâlik edildiğini, İnönü'nün Kayseri'ye gelmemesinin kendilerine tebliğ edilmesini istemiştir. Sanık Ahmet Kınık, Kayseri C.H.P.'si İdare Hey'etini makamına davet ederek keyfiyeti tebliğ etmiş ve aynı zamanda bu durumu C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü'ye bir tel yazı ile bildirmiştir. Kayseri C.H.P.'si İl İdare Kurulu, İnönü ve arkadaşlarının Kayseri'ye gelmelerinin istenmemesinin hakiki sebebinin neden ibaret olduğunu sorduklarında, sanık Ahmet Kınık sarahaten (teşkilât olarak nasıl İnönü'nün buraya gelmesini arzu ediyorsanız ve Cumhuriyet Halk Partisinin prestijini arttıracığını düşünüyorsanız, karşı tarafın menfaatleri icabı bunu istememeleri gayet tabiidir. Beni fazla söyletmeyin) diye cevap vermiş ve kongrenin tâlik olduğuna dair hazırladığı zabıt varakasını imzalamalarını teklif eylemiştir. C.H.P. İl İdare Kurulu, kongrenin tâlikine razı olmadıklarını bildirerek teklif olunan zabıt varakasını imzalamamışlar ve sanık Vali Ahmet Kınık da keyfiyeti telefonla Namık Gedik'e bildirmiştir.

İnönü, Kayseri Valisinin kongrenin tâlik olduğuna ve Kayseri'ye gelmemesine, mütedair tel yazısına verdiği 2.4.1960 tarihli tel yazısında: (Kongreyi men ettiğinizi bildiriyorsunuz, kongre yapılmıyacağını parti merkezine tebliğ ettim. Örfî İdare ilân olunmadığına göre tabîi ve umumî ahkâma riayet olunması makamınız ve bütün salâhiyet sahipleri için mecburidir. Büyük Millet Meclisine aksettirilmesi mukarrer tahkikatımıza göre Yeşilhisar hadiselerinin mağdurları silâhlı tecavüze maruz kalan silâhsız ve masum halktır. Bu fecî hadisede, büyük mes'uliyete muhatap olan zâtîalînizin kanunlar dışında hareket edilmemesini temin etmek vazifesinde olduğunuzu kaydetmek zaruridir. Cumhuriyet Halk Partisi mensuplarına telgrafınızda tevcih ettiğiniz ittihamlar haksız ve ancak resmi vazifesini partizanlık tesirinde bulunduran makam sahiplerinin esef verici hükümleridir. Milletvekili ve parti başkanı ve kanuna hürmetkâr bir vatandaş olarak Kayseri'ye hareket ediyorum. Orada hadiseleri yerinde müşahade ve tetkik etmeye mecburum. Cevap olarak Kayseri Valisine arz edilmiştir) demiş ve bununla Kayseri'ye bir vatandaş olarak gelmesinde kanunî bir mahzur görmediğini ve esasen Yeşilhisar'da vukua gelen hadiseleri yakinen tetkik ederek icabı halinde bunu Büyük Millet Meclisine intikal ile mes'ulleri hakkında kanunî takibatın yapılmasını teklif edeceğini ve böylelikle mürakabe hakkını kullanacağını anlatmak istemiştir. İnönü'ye ait bu tel yazı münderecatını ve iki nisanda motörlü trenle hareket edeceğini öğrenen sanık Başbakan Adnan Menderes telâşlanmış ve derhal Kayseri Valisi sanık Ahmet Kınık'ı telefonla bularak İnönü ve arkadaşlarının râkib olduğu motörlü trenin Kayseri'ye sokulmamasını ve Himmetdede istasyonunda durdurulmasını emir vermiş ve millî emniyet başmüfettişi sanık Aziz Ronabar ve Emniyet Umum Müdürü Cemal Gökten'ı bu işte vazifelendirerek Kayseri'ye göndermiştir.

Diğer taraftan Namık Gedik Kayseri Valisi Ahmet Kınık'a telefonla, İnönü'nün

yukarıda zikrolunan tel yazısına cevaben evvelce hazırlanmasını emrettiği tel yazıyı dinlemiş ve bunu değernediğinden bizzat kendisi tarafından dikte ettirilmiştir. İnönü'nün Himmetdede istasyonuna geldiği zaman Kayseri Vali Muavini Şükrü Kena-noğlu tarafından tebliğ edilmek istenilen ve daha evvelce Devlet Radyosu tarafından yayınlanan sanık Ahmet Kınık imzalı 2.4.1960 tarihli bu telgrafta, (kongre yapılma-ması parti merkezine bildirilmiş olmasına mukabil Kayseri'ye hareket ettiğimizi bil-diriyor ve Örfî İdare ilân olunmadığını ve umumî ahkâma göre hareket olunmasını tabîi bulunduğunu ifade buyuruyorsunuz, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu da mer'iyette bulunduğunu ve bu kanunu eksiksiz tatbik etmek mecburiyet ve kararında olduğumuzu cevap olarak ifade etmek isterim.. Tahrik politikanızın şîârı olan birçok Halk Partililer hükûmet konağını basmaya kadar cür'etlerini ileri götürmüş oldukları halde bunu yine bermutat aksine çevirerek suçluları masum, masumları suçlu göster-mek taaddisine teşebbüsten çekinmiyorsunuz, mes'elenin Büyük Millet Meclisine aksettirileceği hususundaki ifadeniz ise beni ve aramızda cereyan eden muhabereye mevzu teşkil eden mes'eleyi alâkadar etmediği cihetle sadece eskiden kalma bir teh-dit itiyadı olarak telakki edilmek lâzım gelir... Partizan idareden mevzubahs oluna-caksa, bu idare tarzı zamanı devletinize ait olsa gerek...) denmiş (Gömlek 3, ek: 143) ve bir devlet adamına ve Valiye yakışmıyacak mahiyette isnadlarda bulunmuştur. Bilhassa bu telgraf münderecatının Devlet Radyosunda yayınlanış olması partizan bir zihniyetle hareket olunduğunu ve vatandaşlarda İnönü hakkında bir şüphe yarat-mak gayesinin takip edildiğini açıkça göstermektedir.

Sanık Ahmet Kınık, İnönü ve arkadaşlarının motörlü trenle hareket ettiği haberi üzerine bütün bu hadiselerde ve tertiplerde kendisinden hiç ayrılmıyan 5 nci Yurtiçi Bölge Kumandanı sanık Kemal Çakın'a 2.4.1960 tarih ve 644 sayılı teskere ile İsmet İnönü'yü karşılamak üzere civardan Kayseri'ye gelmesi muhtemel eşhası toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu ile men etmek lüzumunu alâkalılara tebliğ olunduğunu ve bu sebeple bir manganın Boğazköprü -Sivas- Bünyan kavşağına verilmesini iste-miş ve aynı zamanda gereği yapılmak üzere Vilâyet Jandarma Komutanlığına ve bil-gi için Emniyet Müdürlüğüne yazı gönderdiği 2.4.1960 tarih ve 645 sayılı yazı ile Boğazköprü karakolunun takviyesi ile ahşap köprüden normal yolcu ve yük vasıtala-rından gayri Toplantı ve Gösteri için gelen ve Himmetdede istasyonuna karşılamak için gidecek olanların men edileceğini ve bazı askeri tedbirlerin alınmasını emretmiş ve diğer taraftan alınacak tedbirlerin nelerden ibaret olduğu Dahiliye Vekâletinden 2.4.1960 tarihli şifre ile sorulması üzerine 2.4.1960 tarih ve 646 sayılı yazı ile Kay-seri'de 300 kişilik motörlü bir taburluk hazır kuvvetin emre amade bulunduğunu ve 150 mevcutlu bir bölük kuvvetin hazırlanmakta olduğunu bildirdikten sonra gerekli tedbirlerin ikmâlî bakımından bindirilmiş bir bölük jandarma ile 50 kişilik bir silâhlı polis grubunun gönderilmesini talep etmiştir.

Sanıklardan Kemal Çakın İncesu'da hazırlık tabur kumandanı Binbaşı Hayrettin Önal'a verdiği 2.4.1960 tarihli bir emirle Kayseri Valisi tarafından yapılacak taleplerin harfiyen yerine getirilmesini ve İncesu'dan derhal hareket edilerek Himmetdede'ye muvasalat saatinin bildirilmesini istemiş ve emir subayına verdiği 2.4.1960 tarihli diğer bir emirle de Vali temsilcisinin Emniyet Müdürü olduğunu garda Emniyet Müdürünün bulunarak gerekli talimatın kendisinden istenmesini ve icap ederse topantı ve gösteri yürüyüşleri kanununun tatbik edileceğini bildirmiştir.

İncesu'dan hareket eden Binbaşı Hayrettin Ünal kumandasındaki tabur derhal hareketle Himmetdede istasyonuna vasil olarak orada gerekli tedbirleri aldığı şaha-detle anlaşılmıştır.

Gerek sanık Ahmet Kınık, gerek Kemal Çakın tarafından alınan tedbirlerle askeri birlikler işaret olunan mevkilerde yerlerini aldıktan ve civardan gelecek halkın Kayseri'ye girmelerine mani olmak için askerî barikatlar kurulduktan sonra sanıklardan Emniyet Başmüfettişi Aziz Ronabar Himmetdede istasyonuna giderek şahit İbrahim Göker, Binbaşı Osman Özkoçak, 479 ncu Topçu Tabur Kumandanı Hayrettin Dural, Devlet Demir Yolları Hareket Müfettişi Galip Gökçe, Himmetdede istasyonu hareket memuru Ekrem Yönüak, İstasyon şefi Bayram Taş, C.H.P.li Şaban Kulkuloğlu, Orhan Tokur, Reşat Özbarlas, Himmetdede Nahiye Müdürü İhsan Atalay ve Vali Muavini Şükrü Kenanoğlu'nun şahadetlerine ve bilhassa mumaileyhin tevilli müda-faasına göre selâhiyet sahibi bir adam rolüne girip Himmetdede istasyonuna el koyup istasyon memurlarına ve birlik komutanlarına kendisinin Ankara'dan fevkalâde selâhiyetli olarak geldiğini, vereceği emirlerin harfiyen yerine getirilmesini bildirmiş, bunu müteakip motörlü trenin Himmetdede istasyonunda durdurulacağı ve birliklerin alacağı mevkileri bir kroki ile tespit eyledikten sonra istasyon hareket memuru Ekrem Yönüak'ın vazifesine mani olacak şekilde masasına oturmuş ve onlara trenin durdurulacağı mevkii izahla motörlü trenin istasyona girdiği zaman hiçbir kimsenin yaklaştırmıyacağını ve İnönü'nün indirilerek hazırlanan vasıtalarla Ankara'ya gönderileceğini, başkaları tarafından trenin durdurulması sebebi sorulduğu takdirde onlara teknik ârıza ve sebeblerin ileriye sürüleceğini söylemiş ve bu konuşmalarının gizli kalmasını teminen yemin teklifinde bulunmuştur. İstasyon hareket memuru Ekrem Yönüak, bu kanunsuz teklif ve emirler muvacehesinde bir yanlışlığa ve hataya meydan vermemek ve mevcut tereddüdünü izale etmek düşüncesi ile keyfiyeti âmirine bildireceğini söyleyince sanık Aziz Ronabar (telgraf çekmeyin durumdan başkaları malûmat alabilir, tedbirlerimizin işaasını istemiyoruz) demiş ve memur da telefonla Kayseri'de bulunan Hareket Müfettişi Galip Grökçe'yi bulup durumu izah etmiş, hükûmet mümessillerinin emirlerine itaat etmek lâzım geleceği ve gerekli hususatin işletmeye arz olunacağı cevabı üzerine bu haksız müdahalelere ve kanunsuz emirlere boyun eğmek mecburiyetinde kalmıştır.

Yukarıda izah olunan bütün bu tedbirler ikmal edildikten sonra Himmetdede istasyonuna gelen motörlü tren sanık Aziz Ronabar'ın işaret ettiği mahalde durdurulmuştur. D.P. iktidarının senelerce devam eden Anayasa dışı icraatından ve partizanca hareketlerinden bizar kalan halk kitleleri İnönü'yü bir kurtarıcı gibi karşılamak üzere istasyona gelmiş, onu görmek ve candan alkışlamak için trene yaklaşmak maksadı ile askerî birlikler tarafından yapılmış kordonu geçmeye gayret göstermiştir.

Vali Muavini Şükrü Kenanoğlu yanında Vilâyet Jandarma Alay Kumandanı şahid Reşat Özbarlas olduğu halde trende bulunan İnönü'nün yanına gelip kendisini takdim ettikten sonra ona beraberinde getirdiği Valinin cevabî tel yazısını havi zarfı uzatarak Kayseri'ye gitmesinin mahzurlu olduğundan Ankara'ya avdet etmesini tebliğ etmiş ve İnönü aldığı bu zarfı iade ettikten sonra Örfî İdare ilân edilmedikçe yolunun kesilmesinin kanuna mugayir olduğunu anlatmış ve bu emre itaat etmiyeceğini kat'iyetle bildirmiştir.

Askerî birliğin kumandanı bulunan şahid Binbaşı Hayrettin müsamaha göstermesi üzerine halkın bir kısmı kordondan kurtularak trene yaklaşmış ve İnönü'ye lâıyk olduğu azami sevgi ve ihtiramı göstermiştir. Bu hali müşahade eden Vali Muavini Şükrü Kenanoğlu ve sanık Aziz Ronabar, verilen vazifenin yapılmamasından dolayı Binbaşı Hayrettin'e sert hareketlerde bulunmuşlar ve bu mevzu etrafında yapılan münakaşalardan sonra vak'î teşebbüsleri üzerine onu birliğin başından alarak yerine Binbaşı Selâhattin Çetiner'i bu vazifeye getirmişlerdir. Bu arada 711 numaralı Güney Ekspresi Kalkancık, 712 numaralı Doğu Ekspresi Paşalı istasyonunda kalmış ve birçok vatandaş bu sebepten yollarına devam edemiyerek aç ve susuz olarak hürriyetlerinden mahrum edilmişlerdir. Sanık Vali Ahmet Kınık, istasyondaki huzursuzluğu Namık Gedik'e telefonla bildirmesi üzerine mumaileyhe, Kayseri'ye so-kulmasını ve İnönü'nün geriye döndürülmesini kat'iyetle emir vermiş ve zaminin Başbakan Yardımcısı Medenî Berk de motörlü trenin ikiye bölünerek İsmet İnönü'nün bulunduğu kısmın geriye çevrilmesini ve diğer kısmının da Adana istikâmetine bırakılmasını bildirmiştir. Motörlü trenin yekpare bulunması sebebi ile ikiye bölünmesinin mümkün olmadığı bildirilmesi üzerine sanık Adnan Menderes'in muvafakat cevabı ile istasyonda 173 dakika tutulmuş bulunan trenin Kayseri'ye girmesine müsaade edilmiştir. Şahitlerden Devlet Demiryolları Hareket Müfettiş'i Galip Gökçen, trenin Kayseri'ye girmesine Vilâyetçe muvafakat ve müsaade olunduğu hususunu telefonla istasyona bildirdiği zaman karşısına çıkan sanık Aziz Ronabar, - ben senin sözünle hareket etmem demiş ve Vali ile bu mevzu etrafında görüştüktan sonra istasyon memurlarına keyfiyeti bildirmiştir.

Bir müddet sonra Kayseri istasyonunda motörlü trenden inen İnönü'yü halk büyük bir sevgi ile karşılamış, gerek alınan mutedil ve makul tedbirler ve gerek halkın

anlayışlı dürüst hareketi sayesinde, asayiş ihlâl eden hiç bir hareket vukuu bulmamıştır.

Şahit Kayseri P.T.T. memuru Mehmet Erebiçi, Emniyet Umum Müdürü Cemal Göktaş'ın şahadetlerinden ve sanık Ahmet Kınık, İbrahim Kirazoğlu, Ali Rıza Kılıçkale, Hakkı Kurmel ve Kâmil Gündüş'in müdafaalarından anlaşılacağı üzere İnönü'nün Kayseri'de 10-15bin kişi tarafından karşılandığını öğrenen sanık Adnan Menderes, ertesi günü aynı miktarda D.P. liler tarafından onun uğurlanmasını yani aleyhinde tezahürat yapılmasını emretmiş ise de, bu husus gerek Vali ve gerek Milletvekilleri tarafından muvafık görülmemiştir.

Ayrıca İnönü ve arkadaşlarının Kayseri'de kaldığı müddet zarfında P.T.T. İdaresi daimi kontrol altında bulundurulmuş ve zabıta memurları tarafından zaman zaman araştırılmalar yapılmıştır. Himmetdede istasyonunda yapılan gayri kanuni icraattan dolayı Kayseri C.H.P.'si Meclis idare grubu imzalı 2.4.1960 tarihli yıldırım bir tel yazı ile sanık Adnan Menderes protesto edilmiştir.

3- İncesu Hadiseleri: Şahit Kayseri P.T.T. memuru Mehmet Erebiçinin beyanına göre; Kayseri'de bir gece kalan İnönü ve arkadaşlarının ertesi günü Yeşilhisar'a hareket edeceklerini öğrenen sanık Adnan Menderes ve Namık Gedik, derhal telefonla buldukları sanık Ahmet Kınık'a Yeşilhisar'a bırakılmamasını emretmişler ve o da, (gerekirse İncesu yolu Üzerinde yatacağım) diye muvafakat cevabı vermiştir. Nettekim Vilâyet makamının 5 nci Yurtiçi Bölge Komutanlığına gönderdiği 3.4.1960 tarih ve 724 sayılı yazı ile, Yeşilhisar'a gitmesi kuvvetle muhtemel bulunan C.H.P. milletvekillerinin İncesu'dan ileriye geçirilmemesi Vilâyetçe alınan tedbirler meyânında bulunduğundan, kâfi kuvvetle İncesuyun takviyesi icap ettiğini ve İl İdaresi kanununun 10 ncu maddesine göre hareket olunması lâzım geldiğini bildirmiş (Gömlek 3, Ek: 128) ve aynı komutanlığa gönderdiği 3.4.1960 tarih ve 732 sayılı yazı ile 3.4.1960 günü saat 11.45 de lüzumu kadar kuvvetle Boğazköprü ve civarının tutularak Ankara'dan ve Kayseriden gelecek vasıta ve kimselerin İncesu'ya geçirilmemesini emretmiştir.

Vilâyet makamının bu yazılı emirleri üzerine 5 nci Yurtiçi Bölge Kumandanı sanık General Kemal Çakın derhal birliklerin yerlerini değiştirerek İncesu ve civarında tedbirler aldırış ve kilit noktalarında barikatlar kurdurmuştur. Bu meyanda olmak üzere Niğde'den gelen hazır kıt'a komutanlığına 3.4.1960 tarihli telefon emrinde, İnönü kâfilesinin İncesudan ileriye geçirilmeyeceğini, 50 kişilik jandarma ile yolun kapatılmasını, yardımda bulunulması istenildiği takdirde jandarma müfrezesinin takviye olunacağını ve İncesu kaymakamı ile sıkı temasta bulunup kendisi ile telefon irtibatının tesis edileceğini ve ayrıca birinci gruptan kalan bölük hazır kıt'a komutanlığına yazdırdığı telefon emrinde; Tahtaköprü ile Yıkıkköprü ve Ankara ve Kayseri'den İncesu istikâmetine hiçbir insan ve vasıtanın geçirilmeyeceğini bildirmiş ve bu

hazırlığı yaptıktan sonra Konya İkinci Ordu Komutanlığına yazdırdığı 3.4.1960 tarihli telefon notu ile Yeşilhisar yolunun tarafından kapatıldığını, Nevşehir ve Niğde Valilerinin istekleri üzerine askerî tedbirler ittihaz ettiğini bildirmiştir.

Bunlardan başka Assubay Recep Türker, Özen İbiş, Mesut Akçay, Jandarma Onbaşısı Yunus Topuz, Jandarma erleri Arif Oruç, Nihat Üçüncü, Ali Yavrutürk ve Mustafa Alkan'ın şahadetlerinden anlaşılacağı üzere, Yeşilhisar kaymakamı 3.4.1960 günü sabahleyin ilçe jandarma karakoluna gelerek Assubay Recep Türker'e, İnönü ve arkadaşlarının Yeşilhisar'a girmesine mani olmak için yolunun kesilmesini emretmiş ve jandarma birliği ile ilçenin bakımevine yakın köprüye giderek bu yolda alınacak tedbirlerin neden ibaret olduğunu sormuştur. Recep Türker, kaymakam Nuri Erdem'in bu kanunsuz icraatında fazla titizliğini müşahade ederek onu oyalamak maksadı ile emir ve kumandası altındaki jandarma erlerine tüfeklerini doldurtmak ve karşılarına geçmek suretiyle İnönü'ye ait arabanın durdurulması için evvelâ havaya, dinlenmediği takdirde sağa ve sola ve nihayet tekerleklerle ateş edileceğini söylemiş ve bir de tatbikat yaptırmış ve kaymakam Nuri Erdem de işin ciddiye alındığını zannedip memnun olarak oradan ayrılmıştır. Recep Türker bilâhare verilen emrin ve talimatın ciddi olmadığını ve İnönü'nün arabasının durdurulamayacağını erlere bildirmiş ve tüfeklerini boşalttırmıştır. İncesu ve civarında sanık Ahmet Kınık ve General Kemal Çakın tarafından gerekli tedbirler bu suretle alındıktan sonra buraya gelen İnönü ve arkadaşlarına bu yer kaymakamı tarafından yolun askeri birlikler tarafından kapatıldığı ve geri dönülmesi lâzım geldiği bildirilmiş ve bu husus İncesu posthanesinde Vali Muavini Şükrü Kenanoğlu tarafından da milletvekillerine tekrarlanmıştır. İnönü yaya olarak birinci barikattan geçtikten sonra tesadüf ettiği Binbaşı Selâhattin Çetiner'e -size ateş emri verecekler, ateş edermisiniz diye sormuş o da, derhal- Paşam size ateş etmekten ve kanunsuz bir emri yerine getirmektense kendimi vurmağı tercih edecek şerefli bir subayım diye cevap vermiştir. Bundan fazlası ile mütehassis olan İnönü oradan ayrılmış yolun açılmasına mütedair milletvekillerinin yaptıkları teşebbüslerin neticesini sabır ve tahammül ile beklemeğe başlamıştır.

İlçe Belediye binasında sanık General Kemal Çakın ve Cemal Gökten ile birlikte bulunan Vali sanık Ahmet Kınık ile temasa geçen C.H.P. Milletvekilleri ve bilhassa bunlardan Turgut Göle, Daniş Yurdakul ve Turhan Fevzioğlu tarafından seyahat haklarının bu şekilde tahdit edilmesinin Anayasaya mugayir olduğu hatırlatıldığı zaman bitkin bir halde bulunan sanık Ahmet Kınık (devler arasında ezildim kaldım, bir taraftan İsmet İnönü buradan geri dönmem diyor, diğer taraftan devlet ve hükûmetin başındakiler İnönü buradan geçirilmeyecektir diye emir veriyorlar) şeklinde dert yanmış, kanunsuz emrin dinlenmeyeceği ve varlıklı bir adam olması sebebi ile istifasını da verebileceği hitabına (istifa vermem) demiştir. Bu ve buna mütedair münakaşalar-

dan sonra Namık Gedik ile konuşan sanık Ahmet Kınık hükûmetin bu yoldaki kararının kat'î olduğunu bildirmiştir. C.H.P.si milletvekilleri, Yeşilhisar'da kalınmamak suretiyle geçilip gidileceği ve bu hususta lâzım gelen tedbirlerin de alınabileceği tetkikine de Namık Gedik'in telkini ile muvafakat edilmemiştir.

Sanık Ahmet Kınık C.H.P.'si Milletvekillerinin, bir gün sonra Büyük Millet Meclisinin açılacağından bahs ile Ankara'ya avdet etmek istediklerinin ve teşrii vazifelerinin ifasına mani olunmamasına mütedair yazıp verdikleri dilekçe altına (Ürgüp tariki ile gidilebilir) meşruhatını vermiş ve İnönü ve arkadaşları Ürgüp ve Niğde yolu ile Ankara'ya avdet etmişlerdir.

Sanık Ahmet Kınık arkadaşları ile birlikte İnönü'nün İncesu'da durdurulduğuna ve Yeşilhisar'a saliverilmediğine mütedair 5.4.1960 tarihli zabıt varakasını tanzim etmiş (gömlek 4, Ek: 82/1) ve telefonla durumu bildirerek - kuvvetlerimiz karşısında nihayet teslim oldular. Ürgüp yolu ile Ankara'ya döndüler demiş ve sanık Adnan Menderes ve Namık Gedik tarafından tebrik edilmiştir.

İnönü kâfilesinin Himmetdede istasyonunda 173 dakika bırakılmasından ve İncesu'dan Yeşilhisar'a saliverilmemesinden fevkalâde memnun olan sanık Adnan Menderes, kanunsuz emirlerinin tatbikinde müzaheretî ve gayreti görülen subay ve memurları Yeşilhisar hâdiselerinde olduğu gibi mükâfatlandırmağı düşünmüş ve bunun için sanıklardan Aziz Ronabar'ı memur eylemiştir. Hâdiselerde vazife almış subay ve memurların isim ve hüviyetlerini tespate başlayan bu sanığa kanunsuz emirlerden çok müteassir olan Binbaşı Osman Özkoçak - Başvekil bir daha asker olduğumuzu bilerek ona göre emir versin, lütuflarını istemiyorum demiş ve hüviyetini vermemiştir.

Orduya mensup subay ve eratin aslî vazifelerinden uzaklaştırılarak kendi siyasi emel ve gayelerinde çalıştırılmasından ve böylece âlet edilmelerinden müteassir olan Binbaşı Osman Özkoçak ve Selâhattin Çetiner istifalarını vermişler ve pek az bir müddet sonra uydurma bir suç isnadı ile tevkif edilmişlerdir.

Sanık Celâl Bayar'a Müsnet Suçun Vafı ve Müdafaaları:

Yukarıdaki izahattan anlaşılacağı üzere; 1957 senesi genel seçimlerinde D.P. iktidarından fazla oy almış bulunan muhalefeti ve bilhassa C.H.P.ni millet nazarında kötülemek gayesi ile birçok tedbirlere başvurmakta çekinmeyen ve partiler arası münasebetlerde bitaraflık sıfatını gözetmeyen sanık Celâl Bayar, Yeşilhisar'a gönderdiği partizan zihniyetli müfettişler ve tahkik heyeti tarafından orada vukua gelen hâdiseleri C.H.P.'nin bir tahriki neticesi olduğunu tefsir ve izah ettirdikten ve ayrıca Devlet Radyosunda da bu hususta neşriyat yaptırmak suretiyle umumî efkârda bir aksülamel meydana getirmek ve böylece ileride alınacak tedbirleri millete mazur göstermek yoluna gittikten sonra kat'î tedbirler meydanında olmak üzere Yeşilhisar

veya Kayseri’de Örfî İdare ilânını düşünmüş ve ancak sanık Adnan Menderes’in 30.3.1960 tarihli mektubunda görüldüğü veçhile sanık Kayseri Valisi Ahmet Kınık, 5 nci Yurtiçi Bölge Kumandanı General Kemal Çakın ve Millî Emniyet Başmüfettişi Aziz Ronabar’ın müzaharetleri sayesinde idare ile ciheti askeriye’nin sıkı mesaisini temin etmesi üzerine idarei örfiye ilânından vazgeçmiş ve bu plân dairesinde müthiş tasavvurlarını tahakkuk ettirmek gayesini takip etmiştir. Netekim İnönü ve arkadaşlarının 3.4.1960 tarihinde yapılacak C.H.P.’si kongresinde bulunmak üzere Kayseri’ye ve hâdiseleri yakinen tetkik ve icabı halinde B.M.M.’ne intikal ettirmek için Yeşilhisar’a gideceği haberi kendisini telâşa düşürmüş ve diğer sanık Adnan Menderes ve Namık Gedik ile 1.4.1960 günü gecesi Başbakanlık köşkünde fikir birliği ederek C.H.P kongresini sanık Kayseri Valisi Ahmet Kınık marifeti ile talik ettirmekle beraber keyfiyeti İsmet İnönü’ye ve C.H.P. si merkezine tebliğ ettirmiş ve onun bir vatan-
daş olarak Kayseri’ye gideceğini bildirmesi ve 2.4.1960 tarihinde motörlü trenle Ankara’dan hareket ettiği öğrenilmesi üzerine diğer maznun Adnan Menderes’in telefon emirleri ve sanık Kayseri Valisi Ahmet Kınık, General Kemal Çakın ve Aziz Ronabar’ın müzaharetleri ile motörlü treni Himmetdede istasyonunda 173 dakika durdurmak ve ertesi günü alınan tedbirler sayesinde İncesu’dan Yeşilhisar’a geçirtmemek suretiyle İnönü ve C.H.P. Milletvekillerinin ve yüzlerce vatandaşın yollarını kestirmiş ve seyahatlerine mani olmuştur. Anayasanın 70 nci maddesinde aynen (şahıs masuniyet, vicdan, tefekkür, kelâm, neşir, seyahat, akit, sayuamel, temellük ve tasarruf, içtima, şirket hak ve hürriyetleri Türklerin tabîî hukukundandır) ve aynı Anayasanın 7/2 maddesinde de (meclis hükûmeti her vakit mürakabe ve iskat edebilir) denilmektedir.

Sanık Celâl Bayar, diğer sanıklarla birlikte İnönü’yü ve arkadaşları Milletvekillerini bu arada motörlü trende bulunan yüzlerce vatandaş Himmetdede istasyonunda üç saate yakın bir zaman zarfında mevkuf tutturması ve ayrıca ertesi gün askerî birlikleri ve idarei harekete geçirttirerek aldırıldığı tedbirlerle İncesu’dan Yeşilhisar’a geçirtmemesi ve böylelikle İnönü ve milletvekillerinin Yeşilhisar hâdiselerini yakinen tetkik ve icabı halinde Büyük Millet Meclisine intikal ettirmelerine mani olmak suretiyle mürakabe haklarını bertaraf ettirmesi ile Anayasanın teminat altına aldığı bu hak ve hürriyetleri fiilen ve cebren ilga eylediği tezahür eylemektedir.

Yüksek Soruşturma Kurulu tarafından verilen 27.11.1960 tarih ve 210/169 sayılı son tahkikatın açılmasına mütedair kararda, sanık Celâl Bayar ve diğer sanıklara müsnet suç vasfının Türk Ceza Kanununun 188/1, 3, 4 ve 64 ncü maddelerinin şumulüne giren şartlı tehdit ve buna iştirâk suçu mahiyetinde olduğu gösterilmiş ise de; toplanan delillere ve hâdisenin cereyan tarzına göre sanık Celâl Bayar’ın diğer sanıklarla birlikte manevi cebir kullanarak devlet kuvvetlerini ve askerî birlikleri harekete geçirtmek suretiyle icra ettiği bu fiili, lâlettayin bir vatandaşın veya toplulu-

ğün yol kesmeye matuf hareketleri mahiyetinde görülmiyeceği aşikârdır. Esasen on seneden beri muhalefetin haklı tenkitlerini ve dürüst hareketlerini her fırsatta bozguncu propagandalarla aksine tefsir ederek onu millet nazarında küçültmek istediği ve uydurma sebepler ileri sürerek tedbir teraneleri ile Anayasanın teminat altına aldığı hak ve hürriyetleri ilga mahiyetinde çıkarttığı ve gerek sanık Adnan Menderes, gerek kendisi ile fikir birliği yapan arkadaşları ve bir kısım teşkilâtı ile bu hak ve hürriyetleri ihlâl edercesine hareketlerde bulunduğu anlaşılmasına binaen sanığın bu fiilinin Anayasayı tağyir, tebdile ve ilgaya teşebbüs mahiyetinde bulunmuş ve binnetice Anayasayı ihlâl suçunun maddi bir vak'asını teşkil etmiştir.

Sanık, D.P.'nin iktidara geldiği tarihten beri partiler arası münasebetlerde ve memleket idaresinde tarafsız kalmamış parti veya hükûmet başkanı gibi hâdiselere karışmış, hareketinde bu mahiyet ve kast olmadığına müncer müdafalaarı kabule şayan görülmemiştir.

Sanık Adnan Menderes'e Müsnet Suçun Vasfı ve Müdafaaarı:

Şahit Binbaşı Osman Özkoçak, Binbaşı Hayrettin, C.H.P.si milletvekillerinden Turhan Fevzioğlu, Hasan Tez, Daniş Yurdakul, İkinci Ordu Kumandanı General Suat Kuyaş, Kayseri P.T.T. Santral Memuru Naznî Ordulu, Kayseri P.T.T. memuru Mehmet Erebiçi, sâbık D.P. Milletvekillerinden Esat Budakoğlu, Başbakanlık Hususi Kalem Müdürü Arif Özgen, sabık Ankara Valisi Dilâver Argun, sabık Emniyet Umum Müdürü Cemal Gökten, sabık Başbakan yardımcısı Medenî Berk ve İsmail Göker'in beyanlarından ve yukarıdaki izahatından; sanık Celâl Bayar'a yazıp gönderdiği 28.3.1960 tarihli mektubundan onunla aynı fikirde olduğunu bildiren sanık Adnan Menderes, Yeşilhisarda vukua gelen ve adi bir zabıta vak'ası mahiyetinde olan hâdiseleri Anayasayı ilga, tağyir ve tebdile müteveccih bir sebep olarak kabul edip derhal harekete geçtiği sanık Celâl Bayar ve Namık Gedik ile fikir birliği yaparak Konya İkinci Ordu Kumandanı Suat Kuyaş, sanık Kayseri valisi Ahmet Kınık, 5 nci Yurtiçi Bölge Kumandanı General Kemal Çakın ve Aziz Ronabar'ın müzaheretleri ile idare ile ciheti askeriyeinin sıkı işbirliğini temin eyledikten sonra alacağı tedbirleri millete mazur göstermek düşüncesi ile yanlış ve aksi propagandalarla Devlet Radyosunda neşriyatta bulundurduğu, günü gecesı Başbakanlık köşkünde sanık Celâl Bayar, Namık Gedik, sabık Bakanlardan Atıf Benderlioğlu, Celâl Yardımcı, İzzet Akçal, Medenî Berk, sabık Ankara Valisi Dilâver Argun ve Emniyet Umum Müdürü Cemal Gök-tan ve Burhan Belge ile buluşup görüştüktan sonra Kayseri Valisi sanık Ahmet Kınık'a telefon ile emir vererek C.H.P.'nin Kayseri'de yapılacak kongresini partizan bir düşünce ile talik ve keyfiyeti İnönü'ye telgrafla tebliğ ettirdiği, İnönü'nün ve arkadaşlarının Kayseri'ye ve oradan Yeşilhisar'a gideceği haberi üzerine yine bizzat ve yine aynı zamanda Namık Gedik vasıtası ile telefonla emir vererek sa-

nık Ahmet Kınık, General Kemal Çakın ve Aziz Ronabar'ın yardımları sayesinde İsmet İnönü ve arkadaşlarının bindikleri motörlü treni 173 dakika Himmetdede istasyonunda durdurduğu gibi ertesi günü bu sanıklar tarafından aldattığı idarî ve askerî tedbirlerle İnönü kâfilesini İncesu'dan Yeşilhisar'a geçirtmediği anlaşılmış ve böylelikle diğer sanık Celâl Bayar ile birlikte Anayasanın 7/2 ve 70 nci maddeleri ile teminat altına alınmış bulunan Milletvekillerinin murakabe hakları ile seyahat hürriyetlerini fiilen ve cebren ihlâl eylemiştir.

Sanık Adnan Menderes müdafaalarında; Yeşilhisar hâdiselerinin bir ayaklanma şeklinde kendisine bildirilmiş olduğunu, Namık Gedik'in bu hâdiseleri müteakib binlerce kişinin, İnönü ve arkadaşlarının Kayseri'ye gitmesinin asayiş noktai nazarından iyi olmayacağını ve kongrenin talikinin lâzım geldiğini söylemesi üzerine mahallinde tedbir alınmasını bildirdiğini, İnönü ve C.H.P.'si milletvekillerinin Kayseri'ye hareket ettikleri haberi verilmesi üzerine gerekli inzibatı tedbirlerin ittihazi maksadı ile trenin bir müddet Himmetdede'de durdurulması teklifine rıza gösterdiğini, esasen Himmetdede'nin bir istasyon olduğundan da haberi bulunmadığını, bundan dolayı trenin Himmetdede istasyonunda durdurulduğunu ve halen salıverilmediğini esef ile karşıladığını, İsmet İnönü Kayseri'ye girdikten sonra oradan ayrılırken mukabil bir nümayiş mahiyetinde olmak niyeti ile D.P.liler tarafından uğurlanmasını söylemediğini ve ancak telefonla sabık milletvekili İbrahim Kirazoğlu'na yalnız (siz de uğurlarsınız) dediğini, İnönü hakkında Valiye çirkin sözler sarf etmediğini, 30.3.1960 tarihli mektubundaki ciheti askeriye'nin idare ile sıkı işbirliği etmesinden maksadının, asayiş bakımından endişe edilen yerlerde hazırlıklı bulunmak ve askeriye'nin yardım görmek olduğunu ve Yeşilhisar'ın içinden geçilmesinde mahzur olmadığı haber verilmiş olsaydı buna hayır diyemeyeceğini ve yapılan işler idari tasarruflar meyanında bulunduğundan kendisine mes'uliyet teveccüh etmeyeceğini iddia ve beyan eylemiştir.

Mensup olduğu D.P.'nin 1950 senesinde iktidara gelmesi ile Başbakan sıfatını iktisab eden sanık Adnan Menderes, 10 seneden beri milletin yüksek menfaatlerinden ziyade kendi partisinin ayakta durabilmesini düşünmüş ve bunu kendisine gaye ittihaz ederek hükûmet ve millet işlerinde partizan bir zihniyetle icraatta bulunmuştur. Nitekim muhalefetin haklı da olsa tenkitlerine tahammül göstermiyerek onu susturmak için her tedbire başvurmuştur.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu tek taraflı olarak tatbik etmiştir. Âme hizmetlerinin ifasında vatandaşlara karşı eşit muamele yapmamıştır. Senelerce memlekete ve hatana hizmet etmiş, Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığında bulunmuş C.H.P.'si liderini küçültmek için edeb ve terbiye haricine çıkarak bir hükûmet başkanına yakışmıyacak şekilde her fırsatta tecavüzde bulunduğu, en küçük bir memurun tayininde dahi partizan zihniyetle hareket ettiği bir vakıdır. İşte bu ruh ve kana-

atte bulunan sanığın Yeşilhisar hâdiselerinin mahiyetini ve hükûmete karşı bir ayaklanma olup olmadığını anlamamasına imkânı maddî yoktur. Bilâkis o, muhalefeti tamamen ezmek gayesi ile mahalline gönderdiği partizan zihniyetli müfettişler ve tahkik hey'etleri vasıtası ile âdi bir zabıta vak'ası olan Yeşilhisar hâdiselerini tahrif ile hükûmet aleyhine bir ayaklanma olarak göstermiş, Burhan Belge vasıtası ile de Devlet Radyosunda bu yolda neşriyatta bulundurmuş, hâdisenin sanıkları hakkında Türk Ceza Kanununun 258 nci maddesine göre dava açılması üzerine zamanın Adalet Bakanı Esat Budakoğlu'na telefon ederek (sanıklar 258 nci maddeye göre veriliyormuş, 254 ncü maddeye girerdi, adliye bu işe layikiveçhile ehemmiyet vermiyor) diye vazifesine müdahale etmiş ve bundan müteessir olan Esat Budakoğlu vekâletinden istifasını vererek ayrılmasına sebep olmuştur.

İnönü Kayseri'ye girdiği takdirde halk tarafından karşılanmasının mahzurlu olduğundan dolayı D.P.'li topluluklarla protesto ettirin diye emir verdiği ve İnönü'nün Kayseri'ye girdiğinin ertesi günü aleyhinde bir nümayişi kasdederek D.P.'liler tarafından uğurlansın şeklinde teklifte bulunduğu ve böylece memlekette asayiş bozucu iki parti arasında büyük hâdiselerin zuhurunu göze aldığı ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun tek taraflı olarak tatbik edilmesini teklif ettiği ve bilhassa sanık Ahmet Kınık'a telefonla İnönü için (her ne pahasına olursa olsun bu namussuz herifi oraya sokmıyacaksınız) ve diğer bir telefon konuşmasında (demek bu pezevengi bu kadar kişi karşılasın, sen de Kayseri Valisisin) diye bir Başvekile yakışmıyacak sözler sarfettiği, alınan askerî ve idarî tedbirlerle İncesu'dan geçemiyen İnönü kâfilesinin Ürgüp yolu ile Ankara'ya avdetlerini müteakip bu işte yararlık gösteren Subay ve memurlara adeti veçhile mükâfat vermek için sanık Aziz Ronabar'dan isim ve hüviyetlerini istediği ve Kayseri Valisi sanık Ahmet Kınık'ın Namık Gedik'e (kuvvetlerimiz karşısında nihayet teslim oldular, Ürgüp yolu ile Ankara'ya döndüler) diye haber vermesi üzerine Namık Gedik ile birlikte onu tebrik ettiği yukarıda geçen şahadetten anlaşılmıştır.

Yeşilhisar hâdiselerinin tesiri henüz zail olmamış bulunsa dahi İnönü ve arkadaşlarının oraya girmesi sırasında alınacak inzibatı tedbirlerle vukuu muhtemel diğer hâdiselerin tamamı ile önlenmesi mümkün iken büyük masraflar ve zahmetler ihtiyar edilerek askerî birlikleri harekete geçirmek ve barikatlar tesis etmek suretiyle Himmetdede istasyonunda ve İncesu'da yolların kapatılmasını partizan bir zihniyetin ifadesi olarak kendini göstermektedir.

Anayasanın teminat altına aldığı hak ve hürriyetlerin çiğnenmesine yardım eden Kayseri Valisi sanık Ahmet Kınık'ın kanunî olmayan bir emir, hiçbir zaman bir vatanşası ilzam etmiyeceğinden dolayı Himmetdede istasyonunda mektubunun yırtılması devlete karşı fiili bir hareket olarak vasıflandırılmaz. Mevcut delillere göre, İnönü ve arkadaşlarının Yeşilhisar'a gitmek istemelerinin sebebi, münhasıran bir

muhalefet lideri ve milletvekilleri bulunması sebebi ile orada vukua gelen hâdiseleri yakinen tetkik etmek ve icabı halinde Büyük Millet Meclisine aksettirmek suretiyle murakabe haklarını kullanmak bulunduğu açık olarak anlaşılmakla bunun bir ihtilâl çıkarmağa matuf olarak vasıflandırılması hakka ve realiteye uygun düşmemiştir.

Aşağıda sanık Ahmet Kınık'a zûsnet suç vasfına ait bölümde izah edileceğine göre hâdisede İl İdaresi Kanununun 11 nci maddesinin tatbikini mucip bir ahvel de görülememiştir.

Keza yukarıda zikrolunan delillere göre Himmetdede ve İncesu hâdiselerini muntehir Namık Gedik'ten ziyade bizzat sanık Adnan Menderes'in idare ettiği anlaşılmıştır.

Netice olarak sanığın ve müdafiilerinin bütün müdafaaları varit görülmemiş, fiil ve hareketi sanık Celâl Bayar gibi Anayasayı ihlâl suçunun maddi bir vakiasını teşkil etmiştir.

Sanık Kayseri Eski Valisi Ahmet Kınık'a Mûsnet Suçun

Vasfı ve Müdafaaları:

Yukarıda izah olunan maddî hâdiselerden, şahadetten ve bilhassa sanık Ahmet Kınık'ın tevîl yollu müdafaalarından; mevcut Anayasa ve mer'î kanunları hiçe sayarak münhasıran iktidarın valisi bulunmasından dolayı Hükûmet erkânınca verilen her türlü emirleri yerine getirmeyi kendisine şîrâr edinen ve böylelikle kendi mevkiini ve sıfatını muhafaza etmeyi düşünen sanık Ahmet Kınık, diğer sanık Celâl Bayar, Adnan Menderes ve muntehir Namık Gedik'in meş'um plân ve tasavvurlarını tatbik sahasına çıkarmak için verdikleri emirleri kabul ederek ciheti askeriye ile sıkı işbirliği temin ettikten sonra İnönü ve arkadaşlarını Kayseri'ye gelmelerine mani olmak için kongreyi talik edip keyfiyeti Vilâyet makamında C.H.P.'si İl İdare Kurulu Başkan ve Üyelerine tebliğ etmekle beraber aynı zamanda İnönü'ye bir tel yazı ile bildirdiği, muhalefet liderinin motörlü trenle Kayseri'ye hareket ettiğini öğrenir öğrenmez bu iş için oraya gönderilen sanık Aziz Ronabar ve General Kemal Çakın ile fikir birliği ederek motörlü treni Himmetdede istasyonunda üç saate yakın bir zaman zarfında tutarak Kayseri'ye salıvermediği ve ertesi günü verdiği kanun dışı emirlerin neticesi olarak aldırıldığı idarî ve askerî tedbirlerle İnönü ve arkadaşlarını İncesu'dan Yeşilhisar'a bırakmadığı ve bu suretle Anayasa ile teminat altına alınmış olan seyahat ve murakabe hak ve hürriyetlerin ihlâlinde sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'e yardımda bulunmuş olduğu anlaşılmıştır.

Sanık Celâl Bayar, Adnan Menderes ve yakın arkadaşlarının partizan zihniyet ve hareketlerinden Anayasa dışı icraatlarından her aydın vatandaş gibi sanık Ahmet Kınık'ın haberdar olmaması imkânsızdır. Netekim şahitlerden Şaban Kulkuloğlu'nun beyanında görüleceği üzere Vilâyet makamında kongrenin talik edilmesi sebebini

soran Kayseri C.H.P. İl İdare Kurulu Başkan ve Üyelerine hitaben (nasıl teşkilât olarak İnönü'nün buraya gelmesini arzu ediyorsanız ve C.H.P.'sinin prestijini arttıracaklarını düşünüyorsanız, karşı tarafın menfaatleri icabı bunu istemeleri gayet tabiidir.) demesi ve İncesu'da yol kesmeye mütedair icraatının Anayasaya muhalif olduğunu hatırlatan ve bundan dolayı istifa edip ayrılmasını teklif eden C.H.P.'li milletvekillerine istifa etmeyeceğini söyleyerek İnönü ve arkadaşlarının İncesudan Yeşilhisar'a bırakmamakta ısrar etmesi onun sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in niyet ve kastlarına vakıf olduğunu sarahaten göstermektedir.

Amirin suç teşkil eden emirlerinin infazı memuru mes'uliyetten kurtaramaz. Kayseri ve İncesu hâdiselerinde sanık Ahmet Kınık, verilen emirlerin Anayasaya mugayeretini tamamı ile müdrik bulunmasına rağmen sırf mevkiini muhafaza etmek emel ve gayesi ile hareket etmiş, İncesu'da kendisi ile münakaşa yapan C.H.P.'li milletvekillerine bir aralık (devler arasında ezildim kaldım, İsmet İnönü buradan dönmem diyor, buna mukabil Devlet ve Hükûmetin başındakiler İsmet İnönü buradan geçirilmeyecektir diye emir veriyorlar) şeklinde beyanda bulunması ve bu üzüntüsünü muhtelif şekilde izhar etmesi, onun vatandaşın hak ve hürriyetlerinden ziyade kanunsuz emrin yerine getirilmemesinden dolayı kaybedeceği mevkii ve bazı menfaatlerini düşündüğü kanaati hâsıl olmaktadır.

Bu mucip sebeplere göre, sanığın Devlet ve Hükûmet erkânının verdiği emirlere uymak mecburiyetinde kaldığına mütedair müdafaası varit görülmemiştir.

Bir suçun icraası sırasında veya icraasından sonra faili tarafından mağdur lehine bazı müsamahakâr hareketlerde bulunulması keza faili cezai mes'uliyetten kurtaramaz. Ancak bu keyfiyet icabı halinde fail lehine takdiri tahfif sebebi teşkil edebilir. Nitekim yukarıda izah olunduğu veçhile sanık Ahmet Kınık'ın Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu tatbik etmemesi gibi hareketleri, kendisini cezai mes'uliyetten kurtaramıyarak lehine takdiri tahfif sebebi olarak kabul edilmiştir.

İl İdaresi Kanununun 11 nci maddesinin (D) bendinin tatbiki için;

1- Olayın (Jandarma, polis, gümrük muhafaza ve diğer özel kuvvetlerden ibaret bulunan) kolluk kuvveti ile bastırılmıyacak derecede bulunması lâzımdır.

2- Olay, olağanüstü olacaktır.

3- Olay, ani olarak zuhur edecektir.

4- Olay, devam etmekte olacaktır.

Bu dört şartın ademi mevcudiyeti halinde, İl İdaresi Kanununun bu maddesinin tatbikine imkân yoktur.

İnönü ve arkadaşlarının Kayseri'de yapılacak C.H.P.'si kongresine gitmek için hareket ettikleri zaman ne Kayseri'de ve ne de Yeşilhisar'da devam etmekte bulunan ve ani zuhur etmiş bir hâdisa mevcut değildir. Her ne kadar daha evvelce Yeşilhi-

sar'da bazı hâdiseler vukua gelmiş ise de; bu zamanında neticelenerek failleri hakkında tahkikat yapılmış ve orada sükûnete kavuşulmuştur. Binaenaleyh ortada bir hâdisa mevcut bulunmadığına ve kolluk kuvvetleri de mevcut olduğuna nazaran sanık Ahmet Kınık'ın gerek Kayseri'de ve gerek İncesu'da bu kanun maddesinin tatbiki ile askerî kuvvetlerden faydalanması tamamı ile yersizdir. Binnetice sanığın ve müdafilerinin bu noktalara müteveccih müdafaaları yerinde görülmemiştir.

Gösterilen bu mucip sebeplerle sanığın suçunun Anayasayı tağyir, tebdil ve ilga-ya cebren teşebbüs olarak tecelli eylediği kanaatine varılmıştır. Ancak, fiili, Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in suçlarını kolaylaştırmaktan ileri geçmemiş, fer'i iştirâk derecesinde kalmıştır.

Kayseri'de İnönü'yü karşılamaya gelen halka Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu tatbik etmesi hakkındaki verilen emre rağmen tatbik etmemiş olması ve İnönü ve arkadaşları ayrılırken mukabil bir gösteri yapılması hakkındaki teklifi kabul etmemiş bulunması lehine cezayı azaltıcı takdiri bir sebep olarak kabul olunmuştur.

Sanık Kemal Çakın'a Müsnet Suçun Vastı ve Müdafaaları:

Yukarıda maddî vak'adan ve şahadetten ve tevil yollu müdafaalarından; evvelce teksüt edilmiş iken bilâhare tekrar vazifeye alınan ve General rütbesine yükselmiş bulunan sanık Kemal Çakın, bütün mukadderatını D.P. iktidarına ve onun başında bulunanlara bağlamış bulunduğundan Kayseri ve İncesu olaylarında kanunsuz icraatı ile büyük bir rol oynayarak başarı gösterdiği sarahaten anlaşılmaktadır. Yeşilhisar hâdiselerinden sonra Sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in emri ile Kayseri ve civarını teftiş ve oralarda tetkikatta bulunan ikinci Ordu Kumandanı Suat Kuyaş ve Kayseri Valisi sanık Ahmet Kınık ile fikir birliği yapıp ilk iş olarak ciheti askeriye-nin idare ile sıkı mesaisini temin etmiş ve bunun için imzasını havi ve yukarıda tarih ve numarası yazılı (yıldırım tatbikatı) adlı emirleri ile Niğde ve Malatya'dan getirttiği askeri birlikleri ile gerekli tedbirleri ittihaz etmiştir. İnönü ve arkadaşları milletvekillerinin Kayseri'ye hareket edeceğini haber alması üzerine askerî sıfatının istilzam ettirdiği bitaraflığı düşünmiyerek bir partili gibi hareket etmiş, C.H.P.sî İl İdare Kurulu Başkan ve Üyelerine kongrenin talik edildiği sanık Kayseri Valisi Ahmet Kınık tarafından tebliğ olunduğu sırada onun yanından ayrılmamış ve gerek Himmetdede istasyonunda ve gerek İncesu'da Vilâyet emrine ayırıp verdiği kuvvetlerin başından ayrılmıyarak bilfiil sanık Ahmet Kınık gibi çalışmış, gerek yazılı olarak, gerek telefonla verdiği emirlerle askerî tedbirler ittihaz etmiş ve barikatlar kurdurmuştur. Himmetdede istasyonunda ve İncesu'da subay ve memurların vazifelerine müdahale ve birliklere bizzat kumanda ettiği ve bu meyanda vak'î şikâyet üzerine Himmetdede istasyonunda birliğinin başında bulunan Binbaşı Hayrettin'in vazifesini değiştirdiği

ve İnönü Kayseri'ye girdikten sonra Vilâyet Konağında bu yer Jandarma Alay Kumandanı Reşat Özbarlas için valiye (Bu arkadaş vazifesini yapmadı, ona bir takım verdiğim halde Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu tatbik etmedi) diye şikâyet ettiği ve Jandarma Alay Kumandanı Reşat Öbarlas'ın kalabalığı dağıtmanın güç olduğuna dair cevabi üzerine (süngü takdırırsın) diye söylendiği, İncesu'da Belediye Reisine (sana emir veriyorum, bu moskof herif gelecek, ekmek ve yemek dükkânlarını açtırma, bu papaz burada aç kalsın) dediği ve böylece idarî işlere da müdahale ettiği ve olaylardan sonra kendilerine kanunsuz emirler verilmesinden dolayı müteessiren istifalarını veren Binbaşı Hayrettin ve Selâhattin Çetiner'in tevkiflerine âmil olduğu, gerek bu kimselerin, gerek diğer şahitlerin beyanlarından anlaşılmıştır.

İl İdaresi Kanununun 11 nci maddesinin (D) bendinin hangi ahvalde, tatbiki gerektği hususu yukarıda izah edildiğine nazaran tekrara lüzum görülmemiştir. Ortada askerî yardımı icabettiren bir durum mevcut bulunmadığı halde sanık General Kemal Çakın'ın, diğer sanıkların bu arzularını bütün gayreti ile yerine getirmesi ve Himmetdede istasyonunda ve İncesu'da partizanca fiil ve hareketlerde bulunması, onun sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in hâdiselerdeki kast ve niyetlerine vakıf olduğu ve böylelikle müsnet suçunun, Anayasayı tağyir, tebdil ve ilgaya müteveccih sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in fiil ve hareketlerine yardım ve müzaharet etmek şeklinde tecelli eylediği netice ve kanaatine varılmıştır.

Sanık ve müdafii müdafaalarında; Himmetdede istasyonunda bulunmadığı gibi barikatlar da kurmadığını, Himmetdede istasyonuna gönderilen birliğin Kumandanı Binbaşı Hayrettin ile sanık Aziz Ronabar arasında izzeti nefis kırıcı münakaşa çıktığına dair Valinin şikâyeti üzerine keyfiyeti Kayseri Alay Kumandanınatelefon ederek bu kimsenin değiştirilmiş bulunduğunu, hiç bir subayı tevkif ittirmediğini, Valinin arzusunu kırmamak için onunla İncesu'ya gittiğini, birliklerin yerini İkinci Ordu Kumandanı değiştirdiğini, onun, askerlik dairesinin, bütün bölgesi için kendisini mes'ul tuttuğundan bu yolda bir emir gönderdiğinden dolayı asayişle kısmen alâkasız kalamadığını, yıldırım planı kendi imzasını havi ise de muhtevası kendi zamanında hazırlanmadığını ve tarafından bazı tadilâta tâbi tutulduğunu ve esasen bunun memleketin iç emniyetine taalluk ettiğini, Yüksek Soruşturmadaki ifadesinde; (Yeşilhisar'a gitmeksizin İnönü'nün hareketinden evvel Valinin emri ile Başköy'e hazır kuvvet sevk ederek Yeşilhisar yolunu kapamış oldum) cümlesinin hatalı bulunduğu ve belki (bir kuvvet verdim) manasına gelecek bir cümle kullanabileceğini beyan eylemiştir.

Yukarıda zikrolunan vesikalar ve şahit beyanlarından; sanık Kemal Çakın'ın hâdiselerin içine bilfiil karışarak bizzat birliklere kumanda verdiği, barikatlar kurduğu, subay ve memurların vazifelerine müdahale ettiği, yıldırım plânı zamanında hazırlanmamış olsa dahi imzasını havi bulunduğu, İkinci Ordu Kumandanının verdiği

emrin tarafından infazı kendisini mes'uliyetten kurtarmıyacağı, İl İdaresi Kanununun 11 nci maddesinin (D) bendindeki haller ve şartlar mevcut bulunmamasına rağmen idare ile ciheti askeriye'nin sıkı mesaisini temin ettiği ve böylece bazı birlikleri mülki âmir ve memurların emrine verdiği ve Yüksek Soruşturmadaki ifadesi kendi imzası ile tevsik olunduğu anlaşılmasına göre müdafaaları varit görülmemiştir.

Sanık Aziz Ronabar'a Müsnet Suçun Vasfı ve Müdafaaları:

Kayseri Vilâyet Jandarma Alay Kumandanlığının 6.8.1960 tarih ve 14048-196 sayılı ile Vilâyet makamına yazıp gönderdiği yazı ve Yeşilhisar hâdiselerini müteakip mahallinde tetkiklerde bulunan sanığın 28.2.1960 tarih ve 3201 sayılı teskere ile Millî Emniyet HZ Başkanlığına tevdi eylediği üç sahifelik rapor münderecatından ve şahadetten anlaşıldığı veçhile sanık Aziz Ronabar'ın Himmetdede istasyonunda Yeşilhisar ve İncesuda vâk'i hâdiselerde fiil ve hareketleri aşağıda gösterildiği şekilde tezahür eylemiştir.

1- Yeşilhisar hâdiselerini bir raporla hakikate uygun olmayarak mütalea ve tefsir etmek,

2- Himmetdede istasyonunda subay ve memurların vazifelerine müdahale ederek emir ve kumandayı almak ve treni durdurmak,

3- Bütün bu hâdiselerde partizanca hareket etmek ve propaganda yapmak;

1- Sanık Aziz Ronabar, hâdiseleri müteakip Yeşilhisar'da yaptığı tetkikat neticesinde tanzim ve tevdi eylediği raporda aksi ve partizanca bir düşünce ile hadiseleri tamamen C.H.P.'lilerin tertibi neticesi olduğunu mütalea etmiş ve ayrıca Emniyet Umum Müdürlüğü 6 nci Şube Müdürü Hacı Şabanoğlu ile birlikte tanzim eylediği tarihsiz bir raporda da Yeşilhisar hâdiselerini hükûmet aleyhine bir kıyam olarak vassıflandırmıştır.

Sanığın mevcut hakikatleri ve bütün insaf kaidelerini hiçe sayarak bu şekilde rapor tanzim ve tevdi eylemesi, onun bitaraf bir memur sıfatında bulunmayıp tamamen hislerine bağlı olan ve istikbalini o zamanın Devlet ve Hükûmet Başkanlarına ve partinin ileri gelenlerine bağlayan bir şahıs hüviyetinde bulunduğunu sarahaten göstermiştir.

2- İnönü ve arkadaşlarının Kayseri'ye hareket edecekleri haberi üzerine Himmetdede istasyonunda treni durdurmak ve icab eden tedbirleri ittihaz etmek üzere vazifelendirilen Sanık Aziz Ronabar, yukarıda belirtilen vasf ve karakterinin icabı olarak derhal Kayseri Valisi sanık Ahmet Kınık ile temasa geçip onunla fikir birliği yaptıktan sonra Himmetdede istasyonuna gitmiş ve orada vazifeli bulunan istasyon şefi ve memurları ve subayları toplayarak kendisinin Ankara'dan özel olarak geldiğini, Valinin temsilcisi bulunduğunu ve bundan sonra gerekli emirleri kendisinden alacaklarını bildirmiş ve istasyon da askeri birliklerin yerlerini, motörlü trenin durduru-

lacağı mahalli tespit ve krokisini tanzim eyledikten sonra trene halkın yanaşmaması için yapılacak işleri bildirmiştir. Alman partizanca tedbirlerin ve söylenen sözlerin başkalarına söylenmemesini temin maksadı ile D.D.Y.'ları memurlarına yemin vermiş ve şahitlerden Himmetdede istasyonu hareket memuru Ekrem Yönüak'ın keyfiyeti âmirlerine telle soracağını söylemesi üzerine (telgraf çekersen durumdan başkaları malûmat alabilirler, tedbirlerimizin işaasını istemiyoruz) demiştir.

İnönü ve arkadaşlarının rakip olduğu motörlü tren sanık Aziz Ronabar' ın işaret ettiği mahalde durdurulduktan ve Vali Muavini Şükrü Kenanoğlu, İnönü ile görüş-tükten sonra trenin ne zaman hareket edeceğini soran şahit C.H.P.'li avukat Şaban Kulkuloğlu'na sanık Aziz Ronabar trenin hareket etmeyeceğini ve İnönü'nün kara-yolu ile Ankara'ya döneceğini bildirmekle beraber şahitlerden binbaşı Osman Özko-çak ve Binbaşı Hayrettin'in vazifelerine sert ve mütecaviz söz ve hareketleri ile mü-dahale etmiş ve bunlardan Binbaşı Hayrettin'in vazifesi başından alınmasına sebebi-yet vermiştir. Ayrıca Himmetdede ve İncesu'da subay ve memurların konuşmalarını gizlice teybe almıştır.

3- Şahit Binbaşı Osman Özkoçak, Orhan Tokur ve Ertuğrul Yılmazerin beyanla-rından anlaşılacağı veçhile, sanık Aziz Ronabar, Himmetdede istasyonunda İnönü lehinde nûmayişte bulunan ve (hürriyet) diye bağırarak halkı kastederek bunlardan Binbaşı Osman Özkoçak'a hitaben (şu kepezeliği görüyorsunuz, bu kadar nankörlük olmaz, on senedir memleketi idare edenlere bu bir alçaklıktır, bunu tasvip ediyormu-sunuz) dediği ve orada bulunan şahit Himmetdede karakol komutanı Orhan Tokur'a hitaben (ulan senin gözünü patlatırım sustur şunları) diye bağırarak hakaret ettiği ve İnönü'nün Ürgüp yolu ile İncesu'dan Ankara'ya hareket ettikten sonra onun Ürgüp'-de hangi evde kaldığını soran ve hastalanmasından üzüntüsünü belirten sanık Ahmet Kınık' a (beyefendi rica ederim, ölmeyecek mi bu adam, ölsün de bu millet kurtul-sun, onun yaşamaması memleket için hayırlıdır.) dediği ve bu şekilde gerek İnönü, gerek onun mensup olduğu C.H.P.'si aleyhine propagandalarda bulunduğu anlaşıl-mıştır.

Yukarıdaki izahata göre, sanık Aziz Ronabar'ın bu hâdiselerde sanık Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in Anayasayı tağyir, tebdil ve ilgaya müteveccih kast ve niyet-lerini bildiği ve buna göre harekette bulunduğu anlaşılmiş ve müsnet suç vasfının bu şekilde tecelli eylediği netice ve kanaatine varılmıştır.

Ancak hâdisenin cereyan tarzına nazaran fiil ve hareketi müsnet suçun işlenmesi sırasında muavenet ve müzaharet derecesinde görülmüştür.

Sanık ve müdafii, inkilâptan evvel tevkifine sebep olduğunu zan ve tahmin eden Binbaşı Hayrettin'in teşvik ve tahriki ile Kayseri hâdiselerinde ismi karışan subayla-rın aleyhte şahadette bulunduklarını ve diğer şahit beyanlarının ihticaca salih olma-dığını, 146 ncı maddeye ait unsurların tekevvün etmediğini beyan eylemiş iseler de,

toplanan deliller karşısında yerinde görülmemiştir.

Sanık Kâmil Gündeş, Osman Kavuncu, Hakkı Kurmel, Fikri Apaydın, Ali Rıza Kılıçkale, Fahri Köskeroğlu, Servet Hacıpaşaoğlu ve İbrahim Kirazoğlu'nun Kayseri ve İncesu Hâdiselerindeki Fiil ve Hareketleri:

Sanık Kâmil Gündeş'ten gayri diğer sanıklar hâdiseleri müteakip seçim bölgeleri olması sebebi ile Yeşilhisar'a gitmişlerse de orada adliye ve diğer memurların vazifelerine müdahale ettiklerine ve bilhassa tarafsız vatandaşları ve muhalefet mensuplarını dinlemeden edindikleri bilgiyi sanık Adnan Menderes'e naklederek İnönü ve diğer vatandaşların trenin durdurulması neticesi olarak seyahat ve mürakabe hak ve hürriyetlerinin tahdidine zemin hazırladıklarına dair subut delili elde edilememiştir. Bilâkis sanıklar müdafalaarında açıkladıkları veçhile 1 Nisanı 2 ye bağlayan gecede bunlardan Fikri Apaydın hariç, Vilâyet konağında bulundukları sırada sanık Vali Ahmet Kınık'a kanunsuz emirler vermekte bulunan sanık Adnan Menderes'in, İnönü ve arkadaşlarının Kayseri'ye geldikleri sırada Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun tatbik edilmesine ve ertesi günü D.P.'liler tarafından mukabil bir gösteri yapılmasına dair emrini tecviz etmemişlerdir. Sanıklardan Kâmil Gündeş o gece diğer sanıklarla mutabık kaldıkları ve bu husus telefonla sanık Adnan Menderes'e bildirilmiş ve bu hareket şeklinin Kayseri halkının misafirperverlik duygularını rencide edeceğini açıklamış, bu cihet sanık Ahmet Kınık, şahit Arif Özgen, Dilâver Argun ve Mehmet Erebiçi'nin şahadetleri ile subuta vasıl olmuştur.

İnönü ve arkadaşlarının motörlü trenle Ankara'dan hareket ettiklerini öğrenen sanıklardan Kâmil Gündeş, İbrahim Kirazoğlu, Osman Kavuncu, Hakkı Kurmel, Servet Hacıpaşaoğlu ve Ali Rıza Kılıçkale Himmetdede nahiyesine giderek oradaki Demokrat Partililerin Himmetdede istasyonunda bir hâdiseye meydan vermemelerini temin maksadı ile tedbirler aldıklarına dâir müdafalaarının aksini isbat eder delil de elde edilememiştir.

Her ne kadar şahitlerden Himmetdede Nahiyesi Müdürü İhsan Atalay, Himmetdede Karakol Komutanı Orhan Tokur ve Jandarma Onbaşı Mustafa Cesur'un şahadetlerinde, Kâmil Gündeş'in nahiye telefonunu ile sanık Vali Ahmet Kınık'a, vasıtalarından indirilen halkın serbest bırakıldığını bildirerek gerekli tedbirlerin alınmasını rica ettiğini beyan etmişlerse de, alınacak tedbirlerin Kayseri'ye gitmekte olan halkın bir hâdiseye meydan vermemesine matuf bulunduğu anlaşılmasına binaen bu şahadet de bir delil olarak kabul edilmemiştir.

Himmetdede nahiyesi ile istasyonu arasındaki mesafenin pek kısa bulunması sebebi ile nahiye gitmiş olan bazı sanıkların istasyonda görülmeleri pek tabîî telâkki edilmiş ve trenin durdurulmasına dair en ufak bir telkin ve hareketleri müşahade olunmamasına nazaran bu hususta aleyhe mukni bir delil sayılamamıştır.

Kayseri ve İncesu hâdiselerinden sonra sanıklardan Kâmil Gündes'in Demokrat Parti grubunda hülâsaten; Yeşilhisar hâdiselerini kendi partisi cephesinden mütalea ettikten sonra Kayseri Milletvekili olarak hâdiseleri yakinen takip ettiğini, İnönü'yü Kayseri'de karşılayanların beşbini geçmediğini, İnönü alıkonulmayıp Yeşilhisar'a girmesine müsaade edilmiş olsaydı, Kayseri'de kuvvai maneviyenin zaafa uğrıyacağını ve Yeşilhisar'da tekrar hâdiselerin meydana geleceğini, kanun dinlemeyen İnönü'nün Yeşilhisar'da böylece cevabını almış olduğunu söylemiş ve bir hâdisenin çıkmaması için esaslı tedbirler alan hükûmete teşekkür etmiştir. Diğer taraftan aynı gün sanık Hakkı Kurmel grupta söz alarak Kâmil Gündes'in bu konuşmasını tasvip etmiş ve Halk Partisinin Himmetdede ve İncesu'da durdurulmasının isabetli olduğunu belirterek Hükûmeti bu cesur hareketinden dolayı tebrik ettiğini beyan eylemiştir.

Her iki sanık Kâmil Gündes ve Hakkı Kurmel'in gruptaki bu konuşmaları Kayseri ve İncesu hâdiselerinden sonra vuku bulmasına, başkaca aleyhlerinde bir subut delili elde edilememesine ve bu konuşmalarının sanık Adnan Menderes'e yaranmak gayesinden ileri de gelebileceğine binaen bunlar da aleyhlerinde bir manâ ifade edememiş ve delil olarak kabul olunmamıştır.

Hülâsa: Sanıklar Kâmil Gündes, Osman Kavuncu, Hakkı Kurmel, Fikri Apaydın, Ali Rıza Kılıçkale, Servet Hacıpaşaoğlu, İbrahim Kirazoğlu ve Fahri Köşkeroğlu'nun yukarıdaki mucip sebeplere göre müsnet suçları subut derecesine vasil olmamıştır.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfi Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

RA.

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

1- Tevkif sebepleri kalkmış bulunduğundan sanık Belîğ Beler, Dr. Mustafa Bozoklar, İsmet Bilginer, Paşa (Paşo) Saka, Mehmet Özyağcı, İsmail Babayiğit, Eyüp Şenöztop ve Ahmet İdiz haklarındaki tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına ve başka sebeplerle tutuk veya hükümlü değillerse salıverilmeleri için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına,

2- Sanık Kemal Serdaroglu, Cemal Güktaş ve İsmail Kuntay haklarında bu dâva-dan dolayı verilmiş bulunan tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına,

1960/32 esas numarasında kayıtlı bu dâvanın esasın 1 numarasında kayıtlı Ana-yasayı, ihlâl dâvası ile birleştirilmesine 4/5/1961 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı	Üye	Üye	Üye
Salim Başol	Ferruh Adalı	Abdullah Üner	Hasan Gürsel
Üye	Üye	Üye	Üye
Vasfi Göksu	Ali Doğan Toran	Nahit Hatipoğlu	Kemal Gökçen
Üye			
Mehmet Çokgüler			

**İZMİR'DE YAYINLANAN "DEMOKRAT İZMİR" GAZETE VE
MATBAASININ
TAHRİBİ DÂVASI GEREKCESİ**

SANIK:

1- Adnan Menderes	: (Sakıt Başbakan)
2- Rauf Onursal	: (Sakıt İzmir Milletvekili)
3- Enver Dündar Başar	: (Sakıt " ")
4- Sezai Akdağ	: (Sakıt Manisa ")
5- Kemal Serdaroglu	: (Sakıt İzmir ")
6- Faruk Tunca	: (Mefsu İzmir D.P. İl ve Belediye Başkanı)
7- Selahattin Erdönmez	: (Mefsu İzmir D.P. İzmir Haysiyet Divanı Üyesi)
8- Dr. Mustafa Bozoklar	: (Mefsu " " İl İdare Kurulu Üyesi)
9- Belig Beler	: (" " " " " " ")
10-Ömer Atavardar	: (" " " " " " İkinci Başkanı)
11-Enver Şenerdem	: (" " " " " " Üyesi)
12-İsmet Bilginer	: (İzmir İnhisarlar Şarap Fabrikasında İşçi)
13-Mehmet Özyağı	: (708 inci Sokak No. 16 - İzmir)
14-Paşa (Paşo) Saka	: (İzmir Belediye Garajında Kontrolör)
15-Osman Enver Gürbüz	: (İzmir İnhisarlar Şarap Fabrikasında Kâtip)
16-Abidin (Abit) Atlı	: (İzmir Boğaziçi Mahallesi 1184 cü Sok. No.15)
17-İbrahim Bıyık	: (İzmir Gültepe 134 ncü Sokak No.2)
18-Fazılı Arınç	: (Mefsu İzmir D.P. Karşıyaka İlçe Başkanı)
19-İbrahim Yıldırım	: (Mefsu İzmir D.P. Haysiyet Divanı Başkanı)
20- Emin Gülgeze	: (Mefsu İzmir D.P. Konak İlçe Başkanı)
21- Kemal Hadımlı	: (Eski İzmir Valisi)
22- Cemal Gökten	: (Eski Emniyet Genel Müdürü)
23- İsmail Kuntay	: (Eski Ankara Emniyet Müdür Muavini)
24- Ahmet İdiz	: (Mefsu İzmir D.P. İl İdare Kurulu Kâtibi)
25- Saim Çıkrıkçı	: (Esnaf Kooperatifleri Başkanı)
26- İsmet Uç	
27- Erbey Nallioğlu	
28- Muzaffer Balaban	
29- İsmail Babayiğit	
30- Nuri Erdöl	
31- Ahmet Mithat Şenyüzü	
32- Eyüp Şenöztop	

Haklarında, Demokrat İzmir gazete ve matbaasının tahribi için plân hazırlamak, hazırlanan planı tatbik mevkiine koymak, tahrip fiiline bizzat iştirâk ve bu suçu işlemeğe azmettirmek fiillerinden dolayı Yüksek Soruşturma Kurulunca 27/11/1960 tarih, esas 60/242, Karar 60/171 ve 26/1/1961 tarih, esas 61/404, Karar 61/548 sayılı kararları ile, son soruşturmanın açılmasına karar verilmesi üzerine Yüksek Adalet Divanında yapılan açık duruşma sonunda aşağıdaki karar tespit olundu:

HÂDİSE

(Demokrat İzmir) Gazetesi 1946 yılında neşir hayatına atılmış ve D.P. organı olarak parti umdelerini savunmaya başlamış ve 1955 yılına kadar bu iktidarı desteklemeye devam etmiştir.

Demokrat Parti muhalefette iken millete vaad ettiği demokratik nizamdan, iktidarı ele aldıktan sonra, ayrılmaya ve her türlü murakabe ve tenkidi red ve inkâra başlayınca, gördüğü haksızlıkları, yolsuzlukları teşhir etmiş ve ayrıca da sanık Rauf Onursal, Faruk Tunca, Enver Dünder Başar, Vali Kemal Hadımlı, "Demokrat Ege" Gazetesi sahibi ve Başyazarı sanık Sezai Akdağ ve İsmet Uç haklarında da tenkitlerde bulunmuş, bazı haberlere, vak'alara, hâdiselere konan neşir yasaklarını, bir gazeteci taktığı ve bütün çıplaklığı ile vatandaşlara günü gününe duyurmuş ve bu hareketi hükûmet erkânı ve parti ileri gelenleri ile mensuplarını kızdırmıştır.

Tenkrit yazıları, iktidarın hoşuna gitmedikçe bu gazetenin ilânları kesilmiş, hattâ, gazete sahibi Adnan Düvenci'nin kâğıt sattığı yolunda, İzmir sakıt Milletvekili sanık Rauf Onursal tarafından Demokrat Parti Meclis Grubuna önerge verilmesi, bu ve bu gibi havadislerin gurupta görüşülmesi neticesi gazeteye kâğıt ve mürekkep tedarikinde zorluklar çıkarılmış ve ayrıca gazete mensupları haklarında müteaddit dâva açıldığı anlaşılmıştır.

Bütün bunlara rağmen tenkrit yazılarına devam eden gazetenin daha zecri yollarla susturulması çareleri aranmaya başlanmış, nihayet Demokrat Parti İzmir Ocak, Buca, İlçe kongrelerinde gazetenin susturulması meselesi münakaşalara mevzu olmuş ve hattâ bu maksatla, Parti Genel Başkanı Adnan Menderes'e müracaat olunmak üzere kararlar alındığı anlaşılmıştır.

Ayrıca, hükûmet erkânı ve kabine üyeleri de Demokrat İzmir Gazetesi ile meşgûl olmaya başlamış, hattâ, gazetenin inkişafı ve gazete sahibinin İstanbul'da yeni bir gazete çıkarması için kâğıt, mürekkep gibi malzeme tedariki hususunda yapılan bilvasıta teşebbüsler esnasında, zamanın Basın ve Yayın Vekili bu gazetenin memleket ve millet hizmetinde yararlı olmadığını, hükûmeti yıpratıldığını, komünist taktiğine âlet olduğunu ileri sürmek suretiyle bu gazeteye karşı ithamkâr mütalâalar serd eyleyerek gazeteye ilân, kâit ve mürekkep verilemeyeceğini söylemiştir.

Sakit İzmir Milletvekilleri Rauf Onursal, Sezai Akdağ ve diğer parti ileri gelenle-

ri tarafından komünistlikle itham edilen gazete mensuplarından bazıları tevkif edilmişlerse de yapılan muhakeme sonunda beraat ve tahliye edilmişlerdir.

Muhalefet lideri İsmet İnönü'nün Ege'de yapacağı seyahat fırsatından da istifade edilmek suretiyle gazete için tasarlanan akibet hakkındaki ana fileri realize edecek tertibatın alınması bakımından Adnan Menderes'in emirleri ile hazırlıklar yapılmış, İnönü'nün yola çıkmasından evvel zamanın Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoglu başkanlığında İzmir sabık Milletvekillerinden Enver Dünder Başar, Kemal Serdaroglu ile birlikte kalabalık bir Milletvekili grubu İsmet İnönü'nün uğrayacağı illere daha evvel varmak ve oralarda muhalefet liderinin gezisine karşı alınacak tedbirleri mahallî hükümet ve parti erkânı ile konuşup kararlaştırdıktan sonra Manisa'da Sezai Akdağ'ı da yanlarına alarak İzmir'e gelmişler ve İzmir'de Rauf Onursal kendilerine iltihak etmiştir.

Muzaffer Kurbanoglu başkanlığındaki Mebuslar hey'etinden bazıları İzmir'de gerek Vilâyet makamında ve Emniyet Müdürlüğünde, gerekse Hey'etin misafir kaldığı Sümerbank Basma Fabrikası lojmanında Vali ve mahallî Demokrat Parti ileri gelenleri ile müteaddit toplantılar yaparak gazete ve matbaaya karşı yapılacak taarruz ve tahrip plânını hazırlamışlar, Ethem Menderes'in hâtıra defterine nazaran, Adnan Menderes ve müntehir Namık Gedik ile Vali, Faruk Tunca ve Muzaffer Kurbanoglu arasında tecavüzden evvel ve ayrıca da tecavüzden sonra bu hususta telefon görüşmeleri yapıldığı anlaşılmıştır.

Ethem Menderes, Enver Dünder Başar ve Sezai Akdağ'ın Valinin makam odasında bulundukları zamanda, Sanık Faruk Tunca gelip Vali'ye (Demokrat İzmir'in bu akşam hesabı görülecek) dediği gibi, İstanbul'da bu işleri takip eden Adnan Menderes'e yine Faruk Tunca'nın Demokrat İzmir'i kastederek (Kurbanoglu'nun direktifi dahilinde hareket etmeye hazırız, tertibatımız tamamdır. Onursal, Enver Dünder Başar kararlaştırdığımız şekilde yapacağız; Vali ile de mutabıkız) diyerek tahrip plânı hakkında bilgi verdiği anlaşılmıştır.

Ayrıca, Müntehir Namık Gedik ile Vali Hadımlı'nın telefon görüşmelerinin birinde Vali Hadımlı Namık Gedik'e hitaben ve Demokrat İzmir'i kastederek (Bütün tertibat tamamdır, zevahiri kurtarmak için de matbaanın önüne iki nöbetçi polis gönderiverdim.) demek suretiyle kast hakkında müntehir İçişleri Bakanı Namık Gedik'e de malûmat vermiştir.

Taarruz ve tecavüzün oldukça kalabalık bir grup tarafından icrası istenmiş ve taarruzu bilfiil yapacak müfrit partili ve iri yarı kimseler hazırlanmış eski Mebuslar ve İzmir mefsub Demokrat Parti ve İzmir Belediye eski Başkanı Faruk Tunca'nın teşvik ve yardımları ile İsmet Uç ve arkadaşları tarafından Seydiköy, Karşıyaka, Tepecik, Konak mevkiilerinden toplanan kimseler, ayrıca sarhoş edilmek suretiyle de, taarruz ve tahribi yapabilecek bir hale getirilmişlerdir.

Sanık İsmet Uç ve Erbey Nallıoğlu Demokrat İzmirli kastederek Faruk Tunca'ya hitaben (Ağabey akşam, biz senin istediğin gibi yapacağız, bunu Ankara'dakilere de olduğu gibi bildir) diyerek Tunca'ya plânın tatbik edileceği hakkında teminat vermişlerdir.

Hazırlanan plânı mümkün mertebe gizlemek amacı ile -Zahiren Vilâyetin, İzmir'de parti toplantıları on gün müddetle yasaklanmış olmasına rağmen- Konak Ocağında Demokrat Parti kongresi yapılacağı bahanesiyle, Belediye otobüs ve kamyonları ile, evvelce hazırlanan, civardaki partililer bu mahalle getirilmeye başlanmıştı.

İnönü'nün İzmir'e 2/Mayıs/1959 günü akşamın geç saatlerinde geleceği, halkın karşılamadan sonra hemen evlerine çekileceği, polislerden mühim bir kısmının İnönü'nün yemek yiyeceği Ada gazinosu ve civarındaki yerlerde oldukça toplu gruplar halinde meşgûl ve vazifeli, bir kısmının da yemek için evlerinde bulunacağı vakte tesadüf eden saat 9'a doğru matbaaya tecavüzün en müsait bir zaman olacağı tespit edilmiştir.

Vakit ilerledikçe Konak'ta mütecavizler topluluğu çoğalmaya başlamış, taarruz ve tecavüzden haberi bulunmayan ve parti toplantısı varmış diye gelmiş bulunan halkı da tahrik ederek harekete geçilmek üzere, İzmir mefsub Demokrat Parti ileri gelenleri tarafından daha önce hazırlanan bir plân dahilinde D.P. İzmir İl Merkez binasında, zarar vermiyecek derecede küçük bir dinamit lokumu patlatılmış, Demokrat İzmir gazetesinin neşriyatı ve teşviki ile Cumhuriyet Halk Partililer tarafından İl binasının tahrip olunduğu, ölü ve yaralı bulunduğu yolunda şayia çıkarılarak halk galeyana getirilmiş ve bu arada henüz tevzii tamamlanmamış olan, sopa, balta, nacak gibi tahrip vasıtaları halka dağıtılarak kalabalık, Konağa 250-270 metre mesafede bulunan, matbaaya doğru harekete geçilmiş ve tereddüt halinde bulunan bazı partilileri taarruz ve tecavüze teşvik ve asıl hâdisesen haberdar olan mütecavizleri de cesaretlendirecek mahiyette olmak üzere sanık Faruk Tunca tarafından kalabalığa hitaben (Serbestsiniz arkadaşlar bütün mes'uliyet bana aittir. Yakın, yıkın, burası komünist gazete ve matbaasıdır.) mealinde sözler söylemiştir.

Saat 21 raddelerinde kalabalık matbaanın önüne geldiği zaman Demokrat Parti ileri gelenleri tarafından yeniden teşvik ve teşci edici sözler söylenerek ve halka, bu işte hükûmetin de haberi olduğunu, polisin de müdahalede bulunmayacağını yüksek seslerle duyurularak onlarda mes'uliyetsizlik hissi yaratılmış, İsmet Uç, Erbey Nallıoğlu, Selahattin Erdönmez gibi mahallî parti ileri gelenlerinin harekete geçmesi ile binaya tecavüze başlanmış, camlar kırılmış, demir küsküler, balyozlar ve kalaslarla, matbaanın kapalı bulunan, demir kapısı zorlanmış, demir parmaklıklardan bir kısmı kırılmak suretiyle zorla kapının kilidi açılarak içeriye hücum edilmiş ve evvelden hazırlanıp tevzi edilmiş bulunan vasıtalarla matbaa makineleri tahribe ve gazete kâ-

ğıtları yakılmaya başlanmıştır.

Matbaaya tecavüz anında binanın üst katında toplanmış bulunan matbaa persone-
li ve gazete mensupları tarafından, durum Savcılığa, Emniyete, Vilâyete telefonla
haber verilmesi üzerine Savcılıktan Emniyete telefon edilmesi söylenmiş, Emniyetce
de yardım için gerekli tedbirlerin alınacağı bildirilmiş, Vali ise ne evinde, ne de ma-
kamında bulunamamıştır.

Mütecavizler saat 21'den itibaren 40 dakika kadar tecavüz ve taarruz hareketleri-
ne devam eylemişler, bu arada Faruk Tunca mütecavizlerin biraz gerisinde İsmet Uç
vasıtası ile harekâtı idare eylemiş ve alt katta bulunan matbaa baskı makineleri tah-
rip ve balyeler halinde bulunan kâğıtlar kullanılamaz hale getirilmiştir.

Biraz geç de olsa itfaiye yetişmiş ve yangını söndürme tedbirleri almaya başla-
mış ve fakat partililerden bazıları ve bu arada Çiğli Demokrat Parti İkinci Başkanı
ile sanık İsmet Uç hortumu keserek yangının söndürülmesini güçleştirmeye çalış-
mışlar, neticede vazifesini yapabilen itfaiye yangının binanın üst katına sirayetine
mani olmuş, civar, muhtemel bir yangın tehlikesinden bu suretle kurtulmuştur.

Emniyet Müdürlüğünde bulunan ve civar karakollardan temin edilen az sayıda
polis hâdise mahalline gelmiş olmakla beraber, parti erkânından aldıkları direktif
üzerine polislerin müdahalesine ehemmiyet vermiyerek taarruzlarına, tecavüzlerine
devam eden kalabalık, tecavüze mani olmak isteyen polislere de ağır hücumlar yap-
mak, hattâ onların silâhlarını almaya çalışarak polisin vazife yapmasına mani olmak
cür'etini göstermişlerdir. Tecavüzün devamı müddetince birkaç posta halinde gelen
polis adadi çoğaldıkça ve mefsuh D.P İl Merkez binasında patlatılan dinamit haberi
üzerine gittiği merkez Binasında incelemede bulunan Emniyet Müdürü Nevzat Emre-
alp'in tecavüz haberi karşısında acele matbaaya doğru hareket ederek yolda tesadüf
eylediği trafik polislerini de yanına alıp hâdise mahalline gelerek gerekli emirleri ve-
rince mütecavizler tecavüzlerine daha fazla devam imkânını bulamayıp dağılıver-
mişlerdir.

Bu tecavüz neticesinde; binanın kırılan camlarından başka, matbaadaki makine-
lerin hiç birinin çalışır vaziyette olmadığı, birinci makinenin (baskı makinesi) arka
kâğıt toplayan kısmının tamamen tahrip edildiği, ikinci makinenin kâğıt toplayan ye-
rinin de tamamen tahrip edilmiş bulunduğu ve makinenin baskı yapamaz hale geldi-
ği ve ayrıca otomatik olması hasebiyle de ayarının bozulduğu, üçüncü makinenin kâ-
ğıt sevkeden kısmının tahrip edildiği, bunların çalıştırılamıyacağı ve çalıştırılmaları-
nın tehlikeli olacağı, ayrıca yedi balye kâğıdın kullanılamaz hale getirildiği, iki balye
kâğıdın da kenarlarını alev yalamış olduğu cihetle bunların kullanılamaz durumda
olduğu bilirkişiler tarafından tespit edilmiştir.

Matbaacılıkla iştigâl eden Nami Arar ile camcılıkla iştigâl eden Mustafa Afa-
can'ın verdikleri bu malûmata nazaran makinelerde beş bin, kâğıtlarda tahminen

2500 ve camlarda da 400 lira zarar tevliid edildiği tespit edilmiş olmasına rağmen sonradan mağdur Adnan Döveni'nin müracaatı üzerine İzmir ikinci Asliye Hukuk Hâkimliğince tayin edilen bilirkişiler tarafından verilen raporda zarar ve ziyanın 128.870 lira 28 kuruş olduğu bildirilmiştir. Tecavüz hâdisesinin hemen akabinde Emniyet Müdürü Nevzat Emrealp'a Savcı Muavini tarafından telefonla, Savcı Razi Okyay'ın emri üzerine bu husustaki soruşturmanın bizzat Savcılıkca yapılacağı bildirilmesi üzerine polisce hemen tahkikata tevessül olunamamış ve mütecavizlerin de bu suretle hemen yakalanmadıkları anlaşılmıştır.

Tecavüz ve taarruz hâdisesinin hemen sonunda, bu tecavüzü başından sonuna kadar idare etmiş bulunan Belediye ve mefsuh Demokrat Parti İzmir İl Başkanı Faruk Tunca Sümerbank lojmanına giderek Kurbanoğlu'na ve yanındakilere hâdiseyi izah ettiği ve bunu takiben de, Muzaffer Kurbanoğlu'nun yanına Rauf Onursal'ı ve daha bazılarını alarak farları söndürölmüş resmî bir otomobil ile hâdis mahalline gelerek durumu tetkik ve müşahade ettiği, matbaanın kapısında nöbetçi bulunan polisten de malûmat aldığı, ölü ve yaralı bulunup bulunmadığını sorduktan sonra doğruca Vilâ-yete, oradan da Emniyete gittiği anlaşılmıştır.

Muzaffer Kurbanoğlu İstanbul'da bulunan, sanık Başbakan Adnan Menderese telefonla tahrip hâdisesini ve arkadaşlarının bu işte canla başla çalıştıklarını bildirmiş ve daha önce, lojmandan hareket etmeden evvel, Ankara'da bulunan müntehir Namık Gedik ile de, Faruk Tunca ile birlikte, telefon konuşması yaptığı anlaşılmıştır.

Matbaaya yapılan tecavüz esnasında, polislerden birine ağır hücumda bulunan ve galiz kelimeler kullanan ve hattâ elindeki nacağı polise fırlatan bir mütecaviz yakalanarak Emniyet Müdürlüğüne getirilip nezaret altına alınmış ise de sabık Manisa Milletvekili sanık Sezai Akdağ ve İzmir Demokrat Parti Haysiyet Divanı Başkanı İbrahim Yıldırım bu mütecavizin serbest bırakılması için Emniyet Müdürü ve o aradaki diğer vazifeliler nezdinde teşebbüslerde bulunmuşlardır.

Başsavcılığın esas hakkındaki mütalâası:

Demokrat Parti muhalefet yıllarında basından yardım görmüş ve kendisi de her fırsatta bu hususu şükranla belirtmiş olduğu halde iktidara geçtikten sonra haklı tenkitlerine kızarak basından yüzçevirmeye başladığı, resmî ilân ve gazete kâğıt ve araçlarının tevzi yolları ile basını susturmaya çalıştığı, gazetecilerin haklı tenkitlerinden dolayı takibata maruz bırakıldığı, bu arada vaktiyle Demokrat Partiyi destekleyen, Demokrat İzmir gazetesini de, iktidara geçtikten sonra tutumunu tenkit ettiğinden dolayı, türlü çarelere başvurarak tazyike ve susturmaya gayret ettikleri, İnönü'nün İzmir'i ziyareti vesile ittihaz edilerek Merkezden Muzaffer Kurbanoğlu idaresindeki bir heyeti ve Emniyet Genel Müdürü sanık Cemal Gökten ile Ankara Emniyet Müdür Muavini İsmail Küntay'ın İzmir'e gönderildikleri ve bunların Vali Kemal

Hadımlı ile temasa geçerek Demokrat İzmir matbaasının tahribi için plânlar hazırladıkları, sanık Kemal Hadımlı'nın emniyet kuvvetlerini, İnönü'yü muhafaza bahanesiyle Ada Gazinosu civarına sevk edip hükûmet binasına pek yakın bir mesafede bulunan "Demokrat İzmir" matbaası civarını boş bıraktığı, sanık Faruk Tunca ile diğer sanıkların Demokrat partilileri tahrik etmek ve heyecana getirmek için İzmir Parti İl binasında bir madde patlatarak bunu Demokrat İzmir Gazetesinin teşviki ile muhaliflerin yaptırdığı yolunda şayia çıkardıkları ve evvelden getirip hazırladıkları Demokrat partilileri tahrik ve teşvik ederek Demokrat İzmir matbaasını tahribe sevk ettikleri ve sanıkların bu suretle sözü geçen matbaayı tahrip eyledikleri sabit görüldüğünden bunlardan sanık Adnan Menderes, Faruk Tunca, Kemal Hadımlı, Rauf Onursal, Enver Dünder Başar, Kemal Serdaroğlu, Sezai Akdağ, Cemal Gökten, İsmail Küntay, Fazlı Arıncı, Belig Beler, Ömer Atavardar, Dr. Mustafa Bozoklar, Enver Şenerdem, Selahattin Erdönmez, Muzaffer Balaban, İsmet Uç, Erbey Nallıoğlu'nun, Türk Ceza Kanununun 146/1 ve sanık İsmet Bilginer, Paşa Saka, Osman Enver Gürbüz, İbrahim Bıyık, Mehmet Özyağcı, Abidin Atlı, İbrahim Yıldırım, Emin Gülgeze, Saim Çıkrıkçı, Eyüp Şenöztop, İsmail Babayiğit'in, 64 ve 372 inci maddeler delâletiyle 369 ve 411 nci maddeleri ve Ahmet İdiz'in 65 ve 372 inci maddeler delâletiyle 369 ve 411 inci maddeler hükmünce cezalandırılmaları ve haklarında bir delil mevcut bulunmayan sanık Mithat Şenyüzlü ve Nuri Erdöl'ün de beraatlerine karar verilmesi istenmiştir.

SANIKLARIN SAVUNMALARI:

1) Sanık Adnan Menderes ve Müdafileri:

Demokrat İzmir gazete ve matbaasının tahrip edilmesi keyfiyeti evvelce verilmiş bir karar neticesi olmayıp, bu gazetenin tutumu, sert tenkitleri ve bir kısım menfi fikirli kimseleri bünyesinde barındırması sebebiyle tevhit ettiği heyecan ve galeyan neticesinde vukua geldiğini, şahit Şeref Balkanlı ile telefon memuresi Ayten Aktuna'nın ifadelerinin doğru ve samimi bulunmadığını, Ethem Menderes'in hâtıra defterinde kaydettiği notların bir delil teşkil edemeyeceğini, kendisinin bu hâdisle bir ilgisi ve hatta haberi olmadığını;

2) Sanık Faruk Tunca ve Müdafileri:

Kendisinin bu tahrip işi ile bir ilgisi bulunmadığını, o gün Başbakanla yaptığı telefon konuşmasında, İnönü'nün İzmir'e gelişleri hakkında ona izahat verdiğini ve matbaanın tahrip edileceği hakkında bir şey söylemediğini, gazete sahibinin, D.P. İl İdare Kurulunda vazife almak için yaptığı müracaatların boşa gitmesi üzerine kendilerine husumet besleyerek iftirada bulunduğunu ve fiil sabit olsa bile hâdisede 146/1 inci maddede yazılı suç unsurlarının mevcut bulunmadığını;

3) Sanık Kemal Hadımlı ve Müdafileri:

İnönü'nün İzmir'i ziyareti ve 1 Mayıs amele bayramı bulunması sebebiyle de emniyet tertibatı aldığını ve bu meyanda Parti kongrelerini on gün müddetle tehir ettiğini, Ethem Menderes'in kendisini ziyareti sırasında sanık Faruk Tunca yanına gelerek, Demokrat İzmir matbaası hakkında iddia edildiği şekilde bir şey söylemediğini, şahit Ayten Aktuna hakkında, başka bir telefon konuşmasına müdahale etmesi sebebiyle tahkikata tevessül etmesi dolayısıyla adı geçenin kendisine husumet beslediğini ve bu sebeple ifadesinin doğru ve samimi bulunmadığını, Ethem Menderes'in ve Emniyet Müdürü Nevzat Emrealp'in ifadelerinin birbirini tutmadığını, fiil sabit olsa bile alâde ızzar mahiyetinde olan bu hareketin Anayasayı tebdil, tağyir fiili ile bir münasebeti bulunmadığını;

4) Sanık Rauf Onursal:

Bu tahrir hâdisesi ile bir gûna alâkası bulunmadığını, bundan ancak üç gün evvel Avrupa'dan yurda avdet ettiğini ve hâdiseyi sonradan öğrendiğini, hâdisenin, gazetenin komünist fikirli bazı işçileri çalıştırmakta olması dolayısıyla halkın galeyan ve heyecanı neticesinde vukua gelmiş olacağını;

5) Sanık Enver DüNDAR Başar:

Bu hâdiseden haberi olmadığını, Ethem Menderes'le Valilik makamında karşılaşmadığını, telefon konuşmalarından da haberi olmadığını, şahit Şeref Balkanlı vaktiyle kendisi tarafından partiden tard edilmiş olması dolayısıyla iftirada bulunduğunu;

6) Sanık Sezai Akdağ ve Müdafileri:

Hâdisa günü Kırkağaç'ta olup gece 22,30 veya 23 sıralarında İzmir'e gelince hâdiseyi spor kulübünde haber aldığını, yakalanan mütecavizlerden birini kurtarmak için Emniyet Müdürlüğüne gitmediğini ve böyle bir teşebbüste bulunmadığını;

7) Sanık Erbey Nallıoğlu, İsmet Uç, Fazlı Arınç, Ömer Atavardar, Mustafa Şenerdem, Selâhattin Erdönmez, İbrahim Yıldırım, Saim Çıkrıkçı, Emin Gülgeze, Muzafer Balaban ile bunlardan Fazlı Arınç, Selâhattin Erdönmez, Erbey Nallıoğlu, İbrahim Yıldırım ve İsmet Uç Müdafileri:

Kendilerinin bu fiilde ilgileri bulunmadığını, mahkûmiyetlerine yeter delil elde edilemediğini, şahitlerin ifadeleri arasında mübayenetler mevcut olduğunu;

8) Sanık Cemal Gökten, İsmail Küntay, Kemal Serdaroğlu, Belig Beler, Mustafa Bozoklar, İsmet Bilginer, Paşa (Paşo) Saka, Osman Enver Gürbüz, İbrahim Bıyık, Abit (Abidin) Atlı, Nuri Erdöl, Ahmet Mithat Şenyüzlü, İsmail Babayiğit, Eyüp Şenöztop, Ahmet Aydiner ve Mehmet Özyağcı:

Matbaanın tahrir fiiline katılmadıklarını, haklarında hiç bir delil bulunmadığını, bunlardan Cemal Gökten ile İsmail Küntay ayrıca İzmir'e İnönü'nün gelişi dolay-

siyle emniyet tedbirleri almak ve toplantılar ve gösteri yürüyüşleri kanununun tatbi-
katını incelemek üzere gönderildiklerini;

Beyan ve ifade eylemişlerdir.

DELİLLERİN TAHLİL VE MÜNAKAŞASI

1- Ethem Menderes, hâtıra defterinin 8/Mayıs/959 tarihli yaprağında “Demokrat İzmir Matbaasının yanmasında Vali ile Başvekil arasında bir telefon muhaveresi olmuş. Vali olacağını, fakat saatini belli edemeyeceğini söylemiş; hazin teşebbüstür. Hacil cür’etler, yıpranmaktayız” şeklinde yazılı bulunduğu,

2- Şahit Ethem Menderes, İzmir’de Valiyi ziyareti sırasında sanık Faruk Tunca, Vali Kemal Hadımlı’nın yanına gelerek “Demokrat İzmir’in işi bitirilecek, hesabı görülecek” kabilinden sözler söylediğini, bu sırada Valinin odasında Sezai Akdağ ile Enver Dünder Başar’ın da bulunduklarını,

3- Şahit, şehirler arası telefon memuresi Ayten Aktuna, “hâdiseden evvel Ankara’dan Dahiliye Bakanlığından telefonla Valiyi aradıklarını, sanık Kemal Hadımlı telefonda; “Haber almışlar, zevahiri kurtarmak için biz de kapıya iki polis dikiverdik.” dediğini, bir müddet sonra sanık Adnan Menderes telefonla İzmir’de bulunan Muzaffer Kurbanoglu’nu aradığını, Muzaffer Kurbanoglu’nun Menderes’e bomba hâdisesinden bahsettiğini, sanık Adnan Menderes’in “Peki öteki ne oldu?” diye sorduğunu, Kurbanoglu’nun tecavüzü anlattığını ve Menderes’in sinirlenerek “bir şey beceremediniz alçaklar” diye çıkıştığını, Muzaffer Kurbanoglu’nun “arkadaşlar bütün gayretleri ile çalıştılar” diye ilâve etmesi üzerine de sanık Adnan Menderes’in bir iki defa “beceremediler alçaklar” diye tekrarladığını,

4- Şahit Refik Yaman, 2.Mayıs.959 günü saat 12 ye doğru sanık Erbey Nallioğlu ile İsmet Uç’un, sanık Faruk Tunca’ya “sen hiç merak etme, biz akşam istediğin gibi yapacağız. Ankara’dakilere olduğu gibi bildir.” diye söylediklerini, kendisi arkadaşı olan Erbey Nallioğlu’na “seni bunlar yakarlar” demiş ise de; sanık Erbey Nallioğlu’nun “yok biz sadece bir gösteri yapacağız” diye cevap verdiğini, hâdisе yerinde İsmet Uç, Enver Şenerdem ve Muzaffer Balaban’ı gördüğünü,

5- Şahit Saki Özel, hâdisе günü akşamı yemekten sonra, sanık Muzaffer Balaban’la, İl Vilâyet Kâtibi olup ismini bilemediği bir şahıs Demokrat Parti Konak Ocağına gelerek “İl binasına bomba atmışlar, biz ne duruyoruz” dediklerini, bunun üzerine sanık Faruk Tunca’nın “yakalım, yıkalım. Hiç kimseye sorgu, sual sorulmıyacak; harekete geçelim” dediğini ve sandık içinde bulunan keser sopalarının dağıtıldığı ve kalabalığın Demokrat İzmir matbaasına doğru yürüdüğünü ve kendisi gitmediğini;

6- Şahit Münir Yanmazdağ, Konak Ocağına getirilen sopaların dağıtıldığını, bunu müteakip kalabalığın Demokrat İzmir matbaasına doğru harekete geçtiğini, müte-

cavizler arasında sanık Ömer Atavardar, İbrahim Yıldırım ve Selâhattin Erdönmez'i tanıdığını,

7- Şahit Behlül Çetinözmen, sanık İsmet Uç'un avenesi ile beraber matbaaya doğru gittiğini gördüğünü,

8- Şahit Murat Eröz, matbaaya tecavüz edenlerin başında sanık İsmet Uç'un bulunduğunu,

9- Şahit Şeref Balkanlı, hâdise günü sanık Faruk Tunca'nın kendisine hitaben "artık senden saklayacak bir şeyimiz yok. Bu akşam Demokrat İzmir Matbaasını yakacağız. İcap ederse İnönü'yü de gazinoda yuhallatacağız. Çünkü o namussuz Halk Partililer İl Merkezine bomba atacaklar" dediğini ve kendisinin "Hükûmet mâni olur" deyince sanık Faruk Tunca'nın "merak etme onlarla anlaştık, karıştırmayacaklar" dediğini, bu sıra telefon çaldığını, sanık Faruk Tunca'nın telefonla Başbakanla konuştuğunu ve telefonda Başbakan'a "Kurbanoğlu'nun direktifi dahilinde hareket etmeye hazırız. Tertibatımız tamamdır. Vali ile de mutabık kaldık" dediğini ve kendisinin Faruk Tunca'nın elinden telefonu alarak Başbakana "yapmayın, ocak söndürmeyin yazık olur hepimize partimize zararı dokunur." demesi üzerine sanık Faruk Tunca telefonu tekrar alarak sanık Adnan Menderes'e "Şeref korkuyor, biz Vali ile mutabık kaldık; herşeyimiz hazırdır." dediğini ve o akşam Demokrat İzmir matbaasına hücum edilerek matbaanın yakılıp, yıkıldığını, bu tahrip plânını hazırlayanların Kurbanoğlu, Rauf Onursal, Enver DüNDAR Başar, Sezai Akdağ, Faruk Tunca, İsmet Uç, Muzaffer Balaban, Mustafa Şen, Enver Şenerdem, Mustafa Bozoklar, Selâhattin Erdönmez, Ömer Atavardar, benzinci İbrahim Yıldırım olduğunu, sopaların dağıtıldığını, tecavüzün 45 dakika kadar devam ettiğini, polislerin yalnız düdük çalmakla iktifa edip önleyici müessir tedbirler almadıklarını, sanık Faruk Tunca'nın da katileyi otomobili ile takip ettiğini,

10- Şahit Polis Müdürü Nevzat Emrealp, 29 veya 30 Nisan 959 tarihinde Demokrat İzmir matbaasına tecavüz edileceğini haber alıp keyfiyeti Vali Hadımlı'ya söylediğini, cevaben "evet nümayiş yapılacak. Demokratlar yapacak biraz yumuşak davranın" dediğini, kendisinin ortalık heyecanlı, müsaade etmeyin demesi üzerine "bu kadar santimental olmayın" diye cevap verdiğini, o akşam Ada Gazinosundan C.H.P.li mebuslar telefon ederek Tepeciklilerin İnönü'ye taarruz edecekleri haberini aldıklarını söylemeleri üzerine asker göndermekle beraber, ikinci Şubede kalan yedek polis hazır kuvvetini bir otobüsle oraya gönderdiğini, akşamdan sonra Demokrat Parti İl Kâtibi sanık Ahmet İdiz, kendisine telefon ederek "İl binasına bomba koydular, yardım istiyoruz" demesi üzerine İl binasına gittiğini, binanın arka methalinde bir dinamit patlatılmış olduğunu ve bunun bir tertip olduğunu anladığını, bu sırada Demokrat İzmir matbaasına tecavüzü haber alıp oraya gittiğini, orada bulunan Başkomiser Necati beye kimlerin olduğunu sorunca "Demokrat ileri gelenlerinin hepsi

vardı” diye cevap verdiğini, kendisinin kat’i olarak bildiğine göre sanık Faruk Tunca, Belig Beler, Fazlı Arınç, İsmet Uç ve Enver Şenerdem’i gördüğünü, bu sırada kendisinin Savcılıktan çağrıldığını bildirmeleri üzerine Müdüriyete geldiğini, Savcı Muavininin telefonla kendisine “Savcının emri üzerine matbaayı tahrip hâdisesine bizzat Savcılığın el koyduğunu, polisin müdahale etmemesini” bildirdiğini, Faruk Tunca’nın telefonla Adnan Menderes’le yaptığı konuşmayı Şeref Balkanlı’dan duyduğunu, o akşam tenekelerle benzin getirildiğini, fakat polisin müdahalesi ile kullanamadıklarını, D.P. Haysiyet Divanı Başkanı benzinci İbrahim Yıldırım’dan öğrendiğini, bu bakımdan hâdisenin D.P.lilerin bir tertibi olduğunun anlaşıldığını,

11- Şahit Vali muavini Sadi Kâzım Süer, 2.Mayıs.959 günü Emniyet Müdürü Nevzat Emrealp’in teessürle odasına gelerek, Demokrat İzmir matbaasına bir taarruz vaki olacağını haber alıp sanık Vali Kemal Hadımlı’ya bildirdiğini ve onun da “sen bu işe karışma” diye cevap verdiğini anlattığını ve 3. Mayıs .959 günü Halk Partililerin kongreye müsaade için Vali muavini Necdet’e müracaat ettiklerini, onun da sanık Kemal Hadımlı’dan sorduğunu, sanık Kemal Hadımlı’nın “müsaade et, salona girsinler ondan sonra kendilerini zabıta marifetiyle tahliye et” demiş ise de, Vali Muavini Necdet’in “milleti birbirine kırdıramam” diye bu emri yerine getirmediğini işittiğini,

12- Şahit polis memuru İsmail Aksoy, hâdisce gecesi saat 8,30 sıralarında Demokrat İzmir matbaasının bulunduğu yerden bir gürültü gelmesi üzerine oraya doğru koştuğunu, kalabalık bir gurubun ellerinde taş ve sopalar olduğu halde “namussuzlar İl binamızı bombaladılar, İl Başkanımız öldürüldü, durmayalım, burasını yıkalım; içindekileri öldürelim” diye bağırtilar duyduğunu, düdük çalarak “yapmayın bu da devlet malıdır” dediğinde kendisine taş atmaya başladıklarını, orada gördüğü sanık İsmet Uç ile Erbey Nallıoğlu’na “şunlara söyleyin bana taş atıyorlar, milletin malını taşıyorlar” dediğinde, “Senden başka işgüzar yok mu? Cehennem ol git” dediklerini, bundan sonra Tekel Tütün deposunun ızgaralarını alıp kapıya yüklendiklerini camı kırıp kapıyı açtıklarını, kapıya kollarını germiş ise de; kendisini iteleyip kapıyı zorlayarak içeri girdiklerini, bir mütecavizin “bunlar Yunan polisi, bunlar komünist, komünist yuvasını yıkmak isteyenlere cop kullanıyorlar” diye bağırmakta olduğunu, bu arada sanık Faruk Tunca, Rauf Onursal ve Muzaffer Balaban’ı matbaanın karşısında bulunan Emniyet İkinci Şube Müdürlüğünün önünde gördüğünü;

13- Şahit Komser muavini Sami Boz, hâdiseyi haber alıp bir ekiple matbaaya vardığında, mütecavizlerin ellerinde hususi surette yapılmış kalınca sopalar gördüğünü, bunların kendilerine de mukavemet ettiğini, bu mütecavizleri güçlükle geriye attıklarını, topluluğun 6-7 metre sağ ilersinde sanık Faruk Tunca, Rauf Onursal, İsmet Uç, Erbey Nallıoğlu ve Muzaffer Balaban’ın bulunduğunu, kendileri vardığında matbaa ateşe verilip tecavüzün bitmiş olduğunu,

14- Şahit Birinci Şube Müdürü Kemal Ajlan, hâdiseyi haber alıp gittiklerini, mütecavizlerin taşlarla matbaaya hücum etmekte olduklarını, bir ekibin çekilip yerini alan diğer bir ekibin taarruza devam ettiğini, bir polisin copla mücadele etmekte olduğunu, sanık İbrahim Yıldırım, İsmet Uç ve Selâhattin Erdönmez, polisin etrafını sarıp tabancasını almaya çalıştıklarını, kendisi polisi bunların elinden kurtardığını;

15- Şahit polis memuru Adnan Yılmaz, hâdiseyi haber alıp Demokrat İzmir matbaasına gittiklerini, itfaiyenin mütecavizleri dağıtmak için uğraştıklarını gördüğünü, 70-80 kişinin, orada bulunan sanık Faruk Tunca, İsmet Uç ve Erbey Nallıoğlu'na "siz ne biçim Başkansınız, polisler bize cop vurdular, Valiye şikâyet edin" dediklerini işittiğini,

16- Şahit Emniyet Muamelât memuru Ahmet Duran, hâdiseyi haber vermeleri üzerine matbaaya geldiğinde, mütecavizlerin balyozlarla makinelere vurduklarını, gazetelere gaz döküp ateşe verdiklerini, Çiğli nahiyesi D.P. Ocak İkinci Başkanının balta ile itfaiyenin hortumunu kestiğini, buna müdahale etmek isteyen bir polise sövüp elindeki nacağı fırlattığını, sanık İsmet Uç'un "vurun arkadaşlar, bu fesat yuvasını, komünist gazeteyi yakın" diye bağırıldığını, sanık Sezai Akdağ ve Faruk Tunca'yı da orada gördüğünü, kendisi bundan sonra Müdüriyete gelince; hâdisa mahallinde tahribat yapan ve elindeki nacağı polise fırlatan mütecavizin karakola getirildiğini gördüğünü, arkadan sanık Sezai Akdağ'ın da Müdüriyete gelerek bu şahsa hitaben "seni buraya kim getirdi?" diye sorduğunu ve onun da suçsuz olduğunu söylemesi üzerine kendileri "bu adam tahribat yapıyordu, elindeki nacağı bile fırlattı" diye izahat verince, sanık Sezai Akdağ'ın "Namussuz Halk Partililer bomba attılar, halk galeyana geldi; gazeteyi yaktılar" diye söylediğini,

17- Şahit İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisinde öğrenci Demiralp Sutekin, tecavüz sırasında kalabalığın mütereddit bir durumda olduğunu, elebaşları olacak bir zatın "korkmayın arkadaşlar, her şeyi yapmakta serbestsiniz", diğer bir şahsın da belediye reisini kastederek- "Reis de bizden korkmayın arkadaşlar" diye söylediğini, sanık Faruk Tunca'nın da "serbestsiniz arkadaşlar, bütün mes'uliyet bana aittir; korkmayın yıkın, yakın, burası komünist gazetesidir." diye bağırıp oradan ayrıldığını, bunun üzerine tecavüzün başladığını;

18- Demokrat İzmir Gazetesi muharrirlerinden şahit Ziya Hanhan, sanık İsmet Uç'la, Erbey Nallıoğlu'nun da mütecavizler arasında bulunduğunu,

19- Şahit Demokrat İzmir gazetesi mes'ul müdürlerinden Sami (Saim) Yövnük, tecavüz sırasında matbaa kapısı önünde bulunan iki polisin yalnız düdük çalmakla iktifa edip müessir bir müdahalede bulunmadıklarını, hâdisenin beş altı ay evvel, Tepecik'te yapılan D.P. kongresinde gazetenin tutumundan şikâyet edilerek sanık İsmet Uç'un "gazetenin kapatılması için Başvekile bildirdim" şeklinde konuştuğunu ve kongrece bu yolda bir karar alındığını;

20- Şahit Birinci Şube Muamelât Memuru Mes'ut Ongun, Cezaevinin önünde nümayiş olduğunu telefonla bildirmeleri üzerine dışarı çıktığını, bir kalabalığın matbaaya geldiğini ve "bu matbaayı yakalım, yıkalım, bunların ellerinden çektiğimiz nedir?" diye söylediklerini, kalabalığın ellerinde büyükçe taşlar bulunduğunu, bunlardan bir şahsın elindeki bir kutu benzinle kâğıtlarını tutuşturduğunu, kendisinin bu şahsa "bu kâğıtları yakmakla Dövençi'ye değil, memlekete zarar veriyorsun" demesi üzerine, "hayır yakacağız, namussuzlar bir daha çıkmasın" diye cevap verdiğini, tecavüz hâdisesinin 45-48 dakika kadar devam ettiğini, motorlu ekipler gelince kalabalığın dağıldığını, sanık Erbey Nallioğlu, İsmet Bilginer'le matbaanın içersinde karşılaştığını, diğer sanık Emin Gülgez'e ve Saim Çıkrıkçı'nın da hâdise mahallinde olduğunu, sanık İsmet Uç'un itfaiyenin hortumunu kestiğini,

21- Şahit Demokrat İzmir gazetesi Yazı İşleri Müdürü Fevzi Eroğlu, matbaaya taarruz edenlerin başında sanık Saim Çıkrıkçı'nın bulunduğunu, "vurun komünistlerle" diye bağırdığı, mütecavizlerin taş, sopa ve demir küskülerle matbaa makinelerini tahribe başladıklarını, emniyete, savcılığa, itfaiyeye telefonla vaki müracaatlarından bir netice alamadıklarını, itfaiyenin geç yetiştiğini, hâdise akabinde esaslı bir tahkikata girişilmediğini, bunun üzerine bizzat kendilerinin hususi surette soruşturmaya başladıklarını;

22- Şahit Hasan Şemsettin, hâdiseden bir kaç ay sonra Tilkili'de bir D.P. toplantısında sanık Saim Çıkrıkçı'nın İhsan Alyanak isimindeki şahsa "180 kişi idik. Sopaları ben hazırladım. Ben de orada idim." dediğini duyduğunu;

23- Şahit Birinci Şube Komiser Muavini Nuri Yapan, hâdiseyi haber alıp matbaanın önüne gittiğini, halkın ellerinde sopa ve nacaklarla tecavüz etmekte olduklarını, bunlar arasında sanık Erbey Nallioğlu, Saim Çıkrıkçı, İsmet Uç ve Selâhattin Erdönmez'i gördüğünü, sanık Selâhattin'e, bu hareketin suç olduğunu söylemesi üzerine, "siz karışmayın, bu, böyle olacaktır." diye cevap verdiğini; matbaada yangın çıktığını, itfaiyenin geldiğini, hortumu kesin diye bağırdıklarını ve filhakika hortumu kestiklerini;

İfade ve beyan etmişlerdir.

Sanıklardan İzmir eski D.P. İl Başkanı ve Belediye Reisi Faruk Tunca'nın, şahit Şeref Balkanlı'nın ifadesinde bildirdiği üzere, telefonla sanık Adnan Menderes'i bularak "Kurbanoğlu'nun direktifi dahilinde hareket etmeye hazırız. Vali ile de mutabık kaldık" demiş olması ve aynı akşam matbaanın tahribi ve kâğıtların yakılması hâdisesinden sonra Muzafer Kurbanoğlu'nun, yine telefonla sanık Adnan Menderes'e bu hâdiseden bahsetmesi üzerine Kurbanoğlu'nun tecavüz hâdisesini anlatması üzerine sanık Adnan Menderes'in, yapılan tecavüzü yetersiz bularak sinirlenip "bir şey beceremediniz alçaklar" diye bir kaç defa söylenip çıkışması, bu tahrip hâdisesinin daha önceden hazırlanıp sanık Adnan Menderes tarafından verilen direktif dahi-

linde ikâ edildiğini ve sanık Muzaffer Kurbanoglu ile beraberindeki hey'etin bu işi tanzim ve idare etmek maksadiyle Ankara'dan İzmir'e gönderildiğini göstermektedir. Nitekim, sanık Adnan Menderes'in mutemedi ve en yakini olduğu anlaşılan Ethem Menderes'in hâtıra defterinde, yukarıda işaret edildiği şekilde telefon muhaveresinden bahsedildikten sonra "bu hazin teşebbüstür, hacil cür'etler" diye yazılmış olması da bu hususu teyit eylemektedir.

Demokrat Parti muhalefet yıllarında, beşinci kuvvet olarak kabul eylediği basın, hür ve serbest olmasını, her türlü fikir faaliyetlerinin siyasî ve idarî müdahalelerden uzak tutulmasını savunmuş olduğu halde, bu parti iktidara geldikten sonra bunun tamamen aksi bir yol tutarak basının haklı tenkit ve ikazlarına sinirlenmeye başladığı, resmî ilân, gazete kâğıt ve mürekkeplerinin tevzii gibi yollarla basın üzerinde tesir ve tazyike başladığı görülmüş ve bu cümleden olarak, vakti ile Demokrat Partiyi tutar bir yol takip etmiş olmasına rağmen sonradan Demokrat Parti iktidarının bazı yolsuz hareketlerini tenkit etmeye başlaması üzerine Demokrat İzmir Gazetesi üzerinde de baskılar yapılmaya ve İzmir'deki bazı D.P. kongrelerinde bu gazete ve matbaanın kapatılmasına karar verilmesine kadar ileri gidildiği ve sanık Adnan Menderes'in bu işle bizzat meşgul olduğu, matbaanın tahribi için direktif ve emirler verdiği anlaşılmıştır.

Sanık Faruk Tunca'nın şahit Ethem Menderes'in hâtıra defterinde yazdığı ve ifadesinde belirttiği veçhile diğer sanık Vali Kemal Hadımlı'nın makam odasına gelerek diğer sanık Sezai Akdağ ile Enver Dünder Başar'ın yanında "Demokrat İzmir'in işi bitirilecek, hesabı görülecek" gibi sözler söylemesi, İzmir Eski Emniyet Müdürü Nevzat Emrealp'in, tecavüz hâdisesini daha önceden haber alıp tedbir alınması için kendisine müracaat ettiğinde, sanık Vali Kemal Hadımlı'nın "evet nümayiş yapılacak, Demokratlar yapacak, biraz yumuşak davranın" diye cevapta bulunması ve yukarıdaki şahitlerin ifadeleri veçhile Vilâyet binasına ve Emniyet Müdürlüğüne ve Jandarma Kumandanlığına pek yakın bir mesafede ve hatta Emniyet İkinci Şube binasının karşısında bulunduğu anlaşılan Demokrat İzmir matbaasında da hiç bir emniyet tertibatı alınmasına tevessül etmemesi, tahrip hâdisesini kendisine haber verilince soğukkanlılıkla karşılayıp ilgilenmemesi, sanık Rauf Onursal, Enver Dünder Başar ve Sezai Akdağ'ın tahripçiler arasında görülmeleri, Sezai Akdağ'ın tahripçilerden ve çıkarılan yangını söndürmeye çalışan itfaiyenin hortumunu kestiğinden dolayı yakalanıp emniyete götürülmüş bulunan şahsı bizzat Emniyet Müdürlüğüne gelerek serbest bıraktırması ve tahrip hâdisesinden sonra Rauf Onursal'ın Muzaffer Kurbanoglu ile birlikte hadise mahalline gelip incelemede bulunmaları bu sanıkların matbaanın tahribi fiilinde yardım ve müzaheretle bulunduklarına delâlet etmektedir.

Diğer sanık Fazlı Arınç, Ömer Atavardar, Enver Şenerdem, Selâhattin Erdönmez, Muzaffer Balaban, Erbey Nallıoğlu, İsmet Uç, İbrahim Yıldırım, Emin Gülge-

ze ve Saim Çıkırcı'nın da gerek bilfiil sopa ve taşlarla tahrip fiiline iştirak ettikleri ve bunlardan sanık İsmet Uç'la Erbey Nallıoğlu'nun ayrıca bu tahrip hâdisesi için adam topladıkları, sopa tevzii ettikleri yukarıda yazılan şahadetten anlaşılmıştır.

Sanıklarca, Demokrat İzmir gazetesinin yayınları ile iftiralarda, şeref ve haysiyetleri kırıcı isnadlarda bulunduğu ileri sürülmesine göre bu hususların kanun yolları ile takip edilmesi icap ederken böyle yapılmıyarak doğrudan doğruya matbaanın ve gazete kâğıtlarının tahrip edilip yakılması dikkati calip görülmüştür.

Sanık Adnan Menderes'in icra kuvvetinin başında bulunması hasebiyle Anayasa-da teminat altına alınan hak ve hürriyetleri koruması iktiza ederken teşriî organına dahil milletvekilleri ile İzmir'de Devleti ve Hükûmetin mümessili bulunan ve elindeki bütün kuvvetlerle bu gibi kanunsuz işleri önlemek vazifesi ile mükellef olan Vali Hadımlı'yı da bu yolda kullanarak Demokrat İzmir matbaasını hazırlattığı bir plân dahilinde tahrip ettirmesi fiili Anayasanın 77 inci maddesi ile tesbit edilen basın hürriyetinin ve 71 inci maddesinde teminat altına alınmış bulunan mal dokunulmazlığına ait prensibin ihlâlinin birer vakıası olduğu sonucuna varılmıştır.

Diğer sanık Faruk Tunca, Kemal Hadımlı, Rauf Onursal, Enver DüNDAR Başar ve Sezai Akdağ da yukarıda izah edilen fiil ve hareketleri ile sanık Adnan Menderes'in bu fiiline iştirak etmişlerdir.

Tahrip fiiline iştirak eden sanık Fazlı Arınç, Ömer Atavardar, Enver Şenerdem, Selâhattin Erdönmez, Muzaffer Balaban, Erbey Nallıoğlu, İsmet Uç, İbrahim Yıldırım, Emin Gülgeze ve Saim Çıkırcı'nın, gerek sanık Adnan Menderes ve gerek diğer sanık Faruk Tunca ve arkadaşlarının hakiki kasıt ve maksatlarına vakıf oldukları anlaşılamamış olduğundan bunların hareketlerinin T.C.K. 517 inci maddesinin ikinci fıkrasına uyduğu anlaşılmıştır.

Diğer sanık Kemal Serdaroğlu, Cemal Gökten, İsmail Küntay, Belig Beler, Mustafa Bozoklar, İsmet Bilginer, Paşa (Paşo) Saka, Osman Enver Gürbüz, İbrahim Bıyık, Abit (Abidin) Atlı, Nuri Erdöl, Ahmet Mithat Şenyüzlü, Mehmet Özyağcı, İsmail Babayiğit, Eyüp Şenöztop ve Ahmet Aydın'ın kendilerine isnad edilen fiili işledikleri hakkında mahkûmiyetlerine yeter bir delil elde edilememiştir.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı	Üye	Üye	Üye
Salim Başol	Selman Yörük	Rıza Tunç	Abdullah Üner
Üye	Üye	Üye	Üye
Hıfzı Tüz	Hasan Gürsel	Mehmet Çokgüler	Vasfi Göksu
Üye			
Ali Doğan Toran			Yb.

GEREĞİ GÖRÜSÜLDÜ:

1- Tevkif sebepleri kalkmış bulunduğundan sanık Sebati Ataman, Hâdi Hüsman ve Mükerrerrem Sarol haklarında bu davadan dolayı verilmiş bulunan tevkif müzekkelerinin geri alınmasına,

2- Esasın 961/7 numarasında kayıtlı bu davanın 960/1 numarasında kayıtlı Anayasayı ihlâl davası ile birleştirilmesine 21.6.1961 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

**Başkan V.
Abdullah Üner**

**Üye
Rıza Tunç**

**Üye
Hıfzı Tüz**

**Üye
Hasan Gürsel**

**Üye
Cahit Özden**

**Üye
Adil Sanal**

**Üye
Vasfi Göksu**

**Üye
Nahit Hatipoğlu**

**Üye
Mehmet Çokgüler**

VATAN CEPHESİ DAVASI KARARI GEREKÇESİ

Bir düşman topluluğu ve ehlişâlip camiası olarak kabul ve ilân ettiği muhalefeti yok etmek, tarafsız kitleyi ortadan kaldırmak ve kurduğu dikta rejimini idâme ettirmek için, demokrasiyi red ve inkâr eden ve esasen D.P. tüzüğüne aykırı bulunan, “Vatan Cephesi” teşkilâtını kurup faaliyete geçirmek, yalana yer verilmek, ölümleri gösterilmek, hiç bir suretle yerine getirilmemiş ve getirilemeyecek olan vaatlarla iğfal etmek veya cebir ve tazyik yollarına başvurmak suretile bir çok kimseleri Vatan Cephesine kaydettirmek, “Vatan Cephesi” teşkilâtına alt masrafları ya örtülü ödenekten veya iktisadî devlet teşekkülleri bütçelerinden ödemek ve ödettirmek suretile Türk Ceza Kanununun 141/3, 6, 8 ve 173 ncü maddelerine muhalif hareket ettikleri iddiasile sanık:

1- Eski Başbakan Adnan Menderes:

ve adı geçen sanığın bu fiillerine aslî suretle iştirâkten sanık:

1- Eski Başbakan yardımcısı Medenî Berk,

2- Eski Sanayi Bakanı Sebati Ataman,

3- Eski Gümrük ve İnhisarlar Bakanı Hâdi Hüsman ile

sanık Adnan Menderes’in bu fiillerine fer’î şekilde iştirâkten sanık:

1- Eski B.M.M. Başkanı ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Refik Koraltan,

2- Eski Nafia Bakanı Tevfik İleri,

3- Eski Konya Milletvekili ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Remzi Birand,

4- Eski Edirne Milletvekili Mükerrer Sarol,

5- Eski Manisa Milletvekili ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Samed Ağaoğlu,

6- Eski Maarif Bakanı ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Atıf Benderlioğlu,

7- Eski Kayseri Milletvekili ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Kâmil Gündeş,

8- Eski İçel Milletvekili ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Hüseyin Fırat,

9- Eski Amasya Milletvekili ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Mustafa Zeren,

10- Eski Erzurum Milletvekili ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Rıfki Salim

Burçak,

11- Eski İzmir Milletvekili ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Rauf Onursal,

12- Eski Çanakkale Milletvekili ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Emin Kalafat,

13- Eski Balıkesir Milletvekili ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Sıtkı Yırcalı,

14- Eski İstanbul Milletvekili ve D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Celâl Ramazanoğlu,

15- Eski Ankara Valisi ve Belediye Başkanı Dilâver Argun,

16- Eski İstanbul Belediye Başkanı ve D.P. İstanbul İl İdare Kurulu Başkanı Kemal Aygün,

17- Eski Sümerbank Umum Müdürü ve Ankara D.P. İl İdare Kurulu Başkanı Mehmet Akın,

18- Eski Etibank Umum Müdürü Burhan Ulutan,

Haklarında yüksek soruşturma kurulunun 22.3.1961 tarih, esas 961/704, karar 961/802 sayılı kararı ile son tahkikatın açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan açık duruşma sonunda aşağıdaki karar tesbit olundu:

Sanık Adnan Menderes müdafii Burhan Apaydın, esas hakkındaki savunmasında, müvekkilinin Vatan Cephesi Ocakları kurulması hakkındaki faaliyetinin, Başkanlık vazifesile ilgisi bulunmadığını, bu itibarla 169 sayılı kanuna göre davaya bakmak yüksek Adalet Divanının vazifesi dışında kaldığını ileri sürmesi ve sanık Hüseyin Fırat müdafisinin de aynı isteğe iştirâk ettiğini bildirmesi üzerine yapılan incelemede:

Yüksek Soruşturma Kurulunun bahsedilen son tahkikatın açılması kararında, sanık Adnan Menderes'in.

A- 1957 seçimlerinde B.M.M. ne muhalefete mensup 200 kadar Milletvekilinin girmesine tahammül edemeyerek muhalefeti ve tarafsız kitleyi ortadan kaldırmak ve kurduğu dikta rejimini idame ettirmek için gayret ve faaliyet sarfettiği ve bu maksadla Vatan Cephesi teşkilâtını kurduğu,

B- "Vatan Cephesi" teşkilâtının masraflarını örtülü ödenekten ve iktisadî devlet teşekkülleri bütçelerinden ödediği ve ödettirdiği, bu meyanda Tekirdağ köy ve kasabalarında Vatan Cephesi propagandasını yaptırmak için Pınarhisar Çimento Fabrikasına ait jiplerin tahsis edildiği,

C- Köy, kasaba ve hattâ şehirlerin umumî ihtiyaçlarının temini ve âmme hizmetlerinin sağlanması için Vatan Cephesi kurulması gerektiğinin telkin edildiği ve filhakkı bazı köy ve kasabalarla Belediye hudutları içindeki semtlerde Vatan Cephesi kurulmadıkça Belediye ve âmme hizmetlerinin yapılmadığı,

D- Bir kısım ilçelerin vilâyet haline getirilmesi için o yerlerdeki muhalefet partisine mensup kimselerin partilerinden istifa ederek D.P. ye veya Vatan Cephesine geçmeleri icap ettiği yolunda kanaat uyandırıldığı, filhakika bu sebeple bir çok vatandaşların partilerinden ayrılıp Vatan Cephesine katıldıkları,

E- Bazı müessese ve teşekküllerle sanayi ve iş adamlarının işlerinin yolunda gitmesi ve muhtaç oldukları kredilerin temini için Demokrat Partiye veya Vatan Cephesine iltihakları lüzumu ileri sürüldüğü,

F- Bazı belediyelerde ve iktisadî devlet teşekküllerinde vazife gören memur ve hizmetlilere Vatan Cephesine iltihakları için tesir ve tazyikler yapıldığı,

G- Kırşehir'in bazı umumî ihtiyaçlarının sağlanması ve Belediye 60.000.000,- liralık bir yardım yapılması için muhalif bir partiye mensup olan Belediye Başkanı'nın partisinden ayrılıp D.P. ye girmesinin şart koşulduğu, yapılan tesir ve tazyiklerle Belediye Başkanının partisinden istifa etmek zorunda bırakıldığı,

H- Nihayet vatan cephesine iltihaklara dair listelerin uzun müddet radyoda ücretsiz okutturulmak suretile Devlet Radyosunun "Vatan Cephesi" hizmetinde kullanıldığı,

gibi hususların yer aldığı, bu fiil ve hareketlerin de dava konusu içinde mütalea edildiği görülmesine, sanık Adnan Menderes, D.P. Genel Başkanı olmakla beraber aynı zamanda Devlet idaresini elinde bulunduran Hükûmetin de başkanı bulunduğu, muhalefeti ve tarafsız kitleyi ortadan kaldırıp kurduğu dikta rejimini idame ettirmek için hâiz olduğu hükûmet başkanlığı nüfuzunu kullandığı iddia olunmasına, son tahkikatın açılması kararında yer alan yukarıda yazılı fiillerin parti başkanlığı sıfatından ziyade Başbakanlık vazifesini ilgilendirdiği aşikâr olduğuna, sanığın "Vatan Cephesi" teşkilâtı masraflarından bir kısmını, devletin yüksek menfaatları ve istihbarat işleri için devlet bütçesine konulan ve Başbakan olması dolayısıyla emri altında bulunan örtülü ödenekten karşılamasının ve Vatan Cephesine girenlerin adlarını taşıyan listelerin neşrinde devlet radyosunun kullanılmasının kararnameye göre doğrudan doğruya Başbakanlık vazifesile ilgili olduğuna, bazı ilçelerin il haline getirilmesi, köy, kasaba ve şehirlerin müşterek ve umumî ihtiyaçlarının temini, bir vilâyet belediyesine devlet bütçesinden yardım yapılması gibi hususların sanığın resmî vazifesi dışında mütalea edilemeyeceğine, diğer sanıklar hakkında da sanık Adnan Menderes'in bu fiillerine, yardım ve müzaharette bulunmak suretile iştirak ettiklerinden dolayı son tahkikatın açılmasına karar verildiğine ve esasen vazife meselesi yüksek soruşturma kurulunca da münakaşa ve müzakere edildikten sonra davaya bakmak Yüksek Adalet Divanının vazifesi içinde olduğu kabul edilerek ona göre son tahkikatın açılmasına karar verilmiş bulunmasına göre sanık Adnan Menderes ile Hüseyin Fırat müdafilerinin, varit bulunmayan vazife itirazlarının reddine karar verilmiştir.

Sanık Burhan Ulutan, aynı fiilden dolayı hakkında Ankara Toplu Birinci Asliye Ceza Mahkemesinin 960/213 numarasında açılmış olan davaya ait duruşmanın da devam etmekte olduğunu bildirmesi üzerine getirilen mezkûr dosya incelendikte; adı geçen sanık hakkında:

1- Etibank'ta D.P. ocağının açılmasında ve banka personelinin tesir, tazyik ve tehditle bu ocağa kayıt edilmelerinde sıfat ve memuriyet nüfuzunu kullanmak,

2- Siyasî partilere hiç bir suretle para ve kıymetlerin terk ve teberru edilemeyeceği 5830 sayılı kanunun 1 nci maddesi hükmü iktizasından bulunduğu halde, muhtelif tarihlerde banka hesabından D.P. ye para yardımında bulunmak.

3- Eti D.P. Ocağında verilen akşam yemeğine ait 1.051,44 liralık masrafı banka hesaplarından karşılamak,

4- Etibank ile bir ilgisi bulunmayan İstanbul Belediye Başkanı Kemal Aygün ile beraberindeki hey'etin Temmuz 1959 ayı içinde Ankara'da Etibank tesislerini ziyaretleri dolayısıyla yaptıkları masrafları yine banka hesaplarından ödemek,

Suretlerle vazifesini kötüye kullandığından dolayı T.C.K. 240 ve 80 nci maddelerine tevfikan son tahkikatın açılmasına karar verilerek duruşmanın devam etmekte olduğu görülmüş ve mezkûr davanın mevzuları itibar ile bu dava ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

DELİLLER:

1- Sanık Adnan Menderes'in:

a) 12.9.1958 tarihinde Manisa'da vilâyet konağı önünde toplanan halka hitaben yaptığı konuşmada "her tarafta yer yer bir kısım politikacılar memleketin bu güler yüzünü kapkara göstermek, sizin yüzünüzdeki tebessümü adeta bir keder halinde dünyaya aksettirmek için durmadan ve usanmadan gayret sarfetmektedirler... Bir an dahi durmaksızın bu nifak ve tezvir dolabı döndürülmekte bu acı ve zehirli propaganda bir an dahi susmamaktadır... Politikadan ve ihtirasdan vareste vatandaşların karşımızda kurulmuş olan "kin ve husumet cephesine" karşı vatanperverâne gayretlerini birleştirip eserlerinin müdafaasına azmetmiş bir "Vatan Cephesinin" kurulması zarureti kendisini göstermiştir. İhtirasdan azade vatandaşların vatan ve terakki cephesinde birleşmek suretile kin ve nifak yaratıcı, bozguncu, iptidaî, geri ve tahripkâr propagandalara karşı aslanlar gibi müdafa etmeleri lâzım geliyor... "Vatan Cephesinde birleşerek eserlerimizi hep birlikte muhafaza edeceğiz..." sözleriyle bir vatan cephesi kurulması fikrini ortaya attığı ve herkesi bu cepheye iltihaka davet ettiği,

b) 12.9.1958 tarihinde Manisa D.P. İl Kongresinde ve 23.10. 1958 de Tavşanlı'da yaptığı konuşmalarda, bütün vatandaşların "Vatan Cephesinde" birleşmeleri lüzumuna işaret ettiği ve bu cephe milletin hizmetinde hiç bir şeyden yılmadan çalışanların karargâhı olacaktır dediği,

c) 24.11.1958 tarihinde Lüleburgaz'da yaptığı konuşmada

"... muhalefet liderleri ayrı ayrı programları bulunan ayrı partilere mensup oldukları haldé bugün "bir ehlişâlip" cephesi kurar gibi aralarında güçbirliği yapmaktan bahsediyorlar. Sanki karşılarında bir düşman halk varmış gibi güçbirliği cephesi kurmak teranelerinin peşindedirler... Onların güçbirliği adı altında girdikleri faaliyetin maksadı şudur: bir ehlişâlip cephesi ile karşımıza dikilecekler, seçimlere daha dört yıl varken bugünden seçim mücadelesi varmış gibi yakamıza sarılacaklar ve akıllarınca bizim iş görmemize mâni olmağa çalışacaklar.... İşte adına güçbirliği denen böyle bir baltalama cephesi karşısında bu memleketin menfaatlarını her şeyin

üstünde tutan, sevgili vatandaşlarımızın “Vatan Cephesini” teşkil etmek suretile tarih boyunca olduğu gibi bugün de Türk milletinin yüksek millî menfaatlarına ne kadar bağlı olduğunun yeni bir delilini vereceklerinden eminim...” sözlerle Vatan Cephesi teşkilâtı kurmak lüzumunu tekrar ve tekit ederek muhalefeti ehlişâlip olarak itham ettiği,

d) 29.11.1958 ve 30.11.1958 tarihlerinde D.P. teşkilâtına yaptığı tamimlerde “Vatan Cephesinin korunması hususunda azamî gayret sarfedilmesine, Vatan Cephesine iltihak arzusunu gösterenlerin bir an-evvel parti saflarında yer almalarını tahakkuk ettirmek için her şeye takdimen ve tercihan faaliyet gösterilmesine” işaret edildiği,

e) 23.1.1959 tarihinde Urfa D.P. İl Başkanlığına gönderdiği yazıda, “Vatan Cephesine iltihaklar Cenabı Hakka çok şükür 230.000 i bulmuştur. Bunların % 95 nin muhalif partilerden iltihak ettikleri nazarı dikkate alınacak olursa hâdisenin ehemmiyeti bir kat daha meydana çıkmış olur” dendikten sonra “Konya, Sivas, Balıkesir, Giresun, İstanbul, Kayseri, Kastamonu, Mardin, İzmir, Maraş gibi vilâyetlerin yapmış olduğu iltihaklar Genel Kurulumuzca ve Başkanlığımızca son derece şayanı şükran görülmüş ve bu hususun bütün teşkilâta bildirilmesine karar verilmiştir. Bu ciheti memnuniyetle kayıt ederken vilâyetinizin 3029 rakamile önde giden vilâyetlerle kıyas edildiği takdirde çok geride kalmış bulunmasını üzülererek belirtmek mecburiyetini hissetmekteyiz...” denilmek suretile Vatan Cephesi teşkilâtının kurulup genişletilmesinin ısrarla takip edildiği,

f) 7.9.1959 tarihinde D.P. Genel Başkanı sıfatile D.P. İl İdare Hey’eti Başkanlıklarına yaptığı tamimde, D.P. Genel İdare Kurulunun, Adnan Menderes’in başkanlığı altında yaptığı toplantıda “Vatan Cephesi” konusunun müzakere edildiği bildirildikten sonra “Vatan Cephesi Ocaklarının partiyi ikiye böldüğü ve eski partililerle yenileri arasında çekişmeler başladığı yolundaki söylentilerin doğru olmadığı kayıt edilmesine, Vatan Cephesi ocakları ile D.P. ocakları arasında bir fark mevcut bulunmadığı, bütün Vatan Cephesi ocakları D.P. ocağı olduğu gibi bugün D.P. ocaklarının da Vatan Cephesi ocağı olduğu bildirilmiş olmasına rağmen bundan sonra yine D.P. teşkilâtına yaptığı 17.2.1960 tarihli tamimde ise “nifakın hızını kesmek, onu sindirmek ve yok etmek için iyi niyetli vatandaşların nifak cephesinden ayrılarak vatan cephesi saflarına iltihak etmeleri” lüzumunun bir kerre daha ileri sürüldüğü ve Zafer Gazetesinin 14.2.1960 tarihli nüshasında yayınlanan İskenderun’da yaptığı diğer bir konuşmada da muhalefetle basının işbirliği yaparak Irak ihtilâlini istismar ettiklerinden ve memlekette bir ihtilâl havası estirmekte olduklarından bahisle “iktidara gelmek için bir usul, bir yol olarak kullanılan nifak cephesini ezmek lâzım. Nifak cephesinden Vatan Cephesine yanyana” denildikten sonra Vatan Cephesine iltihak edenlerin bir milyonu geçtiği ileri sürülerek “iyi niyetli aziz vatandaşlarımız nifakı

ezip kahretmeleri ve Vatan Cephesini kuvvetlendirmeleri hususunda ısrarla durulduğu,

görülmüştür.

2- Sanık Refik Koraltan'ın, 15.10.1958 tarihinde İzmit'te yaptığı konuşmada "Yıkıcı politikanın bu millete neye mal olduğunu biliriz, yol açılmıştır. O yol topyekûn kurtuluş ve yükseliş yoludur... Bu milletin medenî bir topluluk halinde tek bir (Vatan Cephesinde) birleşmesine engel kalmamıştır." tarzındaki Vatan Cephesi propagandasını yaptığı gibi hatıra defterine de "C.H.P. den her gün yurdun her köşesinden yüzlerce ve bazen binlerce ve hattâ topyekûn D.P. cephesine iltihaklar devam ediyor. Diğer partiler ve meselâ Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Hürriyet Partisi çöküntü halinde, bu geçen ay içinde yekûnu 200.000 i aşan vatandaş kitlesi D.P. cephesinde yer alıyor. Şu veya bu sebeple ve kızarak partimizden ayrılanlar ... yuvalarına dönüyorlar, manzara millet ve memleket lehinde ümit ve sevinç verici" olduğunu hatıra defterinin diğer bir yerinde de "Vatan Cephesin" sadakatla bağlı olduğunu, Vatan Cephesinden büyük ümitler beslediğini yazdığı anlaşılmıştır.

3- Sanık Tevfik İleri'nin, 2000 yılına kadar iktidarı sigorta ettiklerini söylemekten çekinmediği ve 27.1.1958 tarihinde Afyon'da yaptığı konuşmasında, imâr hareketlerinden, fabrika, yol ve baraj inşaatından bahsettikten sonra (muhafeletin tutumu karşısında Türk milletini, hangi partiye mensup olursa olsun Türk vatandaşını bu güzel eserlerin muhafazası ve yenilerinin yapılması için birliğe, beraberliğe, maddî ve manevî tesanüde çağırıyoruz ve mütesanit bir milletin teşkil ettiği bu cepheye "Vatan Cephesi" diyoruz. "Vatan Cephesi" sizin cephenizdir. Ve 28.10.1958 tarihli Zafer gazetesinde yayınlanan Babaeski konuşmasında da muhalefet partilerinin birleşmeğe çalıştıklarından bahis ve maksad ve gayesini kendine göre izah ettikten sonra "... D.P. ye mebus olmak, vekil olmak için giren ve olmadığı gün bu partiden alâkasını kesen bir takım insanlar Halk Partisine kolaylıkla girebilirler. Fakat sırtlarında Halk Partisinin kırbaç izleri olan o eski Demokratların Halk Partisine girmeleri kabil değildir. Onlar Halk Partililerle elele verdikleri gün sırtlarındaki eski kırbaç izlerinin ateşini bir kerre daha hissedecekler ve bu ateş yüzlerine vuracaktır. Onun içindir ki bu eski arkadaşlar Adnan Menderes'in İzmir'de açılan kollarına atılmakta Vatan Cephesinde yerlerini almakta ve eski yuvaya dönmekte tereddüt etmeyeceklerdir" diyerek bütün vatandaşları ve D.P. den ayrılmış olanları Vatan Cephesine iltihaka davet ve teşvik ettiği görülmüştür.

4- Tunceli D.P. İl Başkanı Avukat Yusuf Doğan imzasile sanık Remzi Birand'a çekilen 18.12.1959 tarihli telde, vilâyet ve kazalardan Vatan Cephesine iltihak edenlerin adedi bildirilmiş ve Sivas D.P. İl Başkanı Rıfat Öçten tarafından çekilen aynı tarihli telde de "Vatan Cephesine Sivas'ta iltihakın 53.000 olduğunu telefonla vâki emriniz üzerine arz ederim" diye yazılı bulunmuştur.

5- Sanıklardan Samed Ağaoğlu'nun, 23.8.1959 tarihinde Fatih D.P. İlçe kongresinde yaptığı ve Zafer Gazetesinin 24.8.1959 tarihli nüshasında yayınlanan bir konuşmasında, "... Kemal Aygün'ün Vatan Cephesi hakkındaki sözüne bir şey ilâve edeceğim. 'Vatan Cephesi' D.P. idealini yeni kabul edenlerin cephesidir. Konya'ya gitmiş olanlar bilirler. Mevlânanın dergâhının kapısında şöyle yazar: Müslümanlar, protestanlar hepiniz buraya geliniz, çünkü burası ümit kapısıdır. 1946 da D.P. milletin ümit dergâhı olarak kuruldu ve devan ediyor. Ben bütün vatandaşlara diyorum ki bu ümit dergâhına siz de geliniz."

dediği görülmüştür.

6- Sanık Atıf Benderlioğlu İsparta'da yaptığı ve Zafer Gazetesinin 2.12.1958 tarihli nüshasında yayınlanan konuşmasında: Türk matbuatının, vaktile matbuata en ağır sözlerle hücum eden bir parti liderine bugün nasıl tahammül eylediğine hayret ettiğini söyledikten sonra (Benim kanaatıma göre Türk matbuatının yeri "Vatan Cephesinde" olanlarınyandır. Gerek muhalefet saflarında yer alanlara ve gerek matbuat mensuplarına yalvarıyorum, Vatan Cephesinde bizlerle beraber olsunlar) ve Zonguldak'ta yaptığı ve yine Zafer Gazetesinin 29.12.1958 tarihli nüshasında yayınlanan diğer bir konuşmasında da "... bizim kalkınmamız yeni bir millî mücadeledir. Çünkü bulunduğumuz siyasî, coğrafi ve stratejik durum bu millî mücadeleyi emrediyor. Bu ulvî mücadeleye kasdetmeğe hakları yoktur. İşte "Vatan Cephesi" dediğimiz budur. Ve onu baltalamağa kimsenin hakkı yoktur. Müşterek eserlerimizi, öz malımızı korumak için bütün vatandaşlarımızın "Vatan Cephesini iltihaklarını bekliyoruz..." demiştir.

7- Sanıklardan Etibank eski Umum Müdürü Burhan Ulutan'ın, muhtelif tarihlerde D.P. Teşkilâtına bankadan 50.600,- lira para yardımında bulunduğu gibi, Eti D.P. ocağında verilen akşam yemeğine ait 1.051,44 lira masrafla İstanbul eski Belediye Başkanı sanık Kemal Aygün ile beraberindeki hey'etin Ankara'da Etibank tesislerini gezmeleri dolayısıyla yapılan 13.714,- lira masrafı da yine Etibank hesaplarından ödettiği dosyada mevcut vesikaların incelenmesinden anlaşılmıştır.

8- Ankara eski Vali ve Belediye Reisi Dilâver Argun, Londra kazasından sonra geç vakit telefon çalarak Başbakanın İstanbul'dan kendisile konuşacağını bildirdiklerini ve sanık Adnan Menderes'in telefonda kendisine, "bu ne münasebetsizlik, bu memlekette Başbakan sen misin, yoksa benmiyim diye hitap ettiğini, sebebini sordüğümde, "Vatan Cephesinin kılincını elinde tutup Halk Partililere ve muhaliflere karşı kullanan ve partimize büyük hizmetleri dokunan Necip Fazıl Kısakürek'i Bolu dağlarında Garibaldi çetesine mensup bir haydut gibi yakalatmışsınız" dediğini, kendisi de bunun sebebini izah ederek "Necip Fazıl Kısakürek'in kesinleşmiş olan bir mahkûmiyetinin infazı için yakalama emri verilmesi üzerine yakalatıp İstanbul'a sevkedildiğini," bildirince Adnan Menderes'in, siz rahatsızsınız diye telefonu kapattığını,

bir müddet sonra tekrar telefon ederek yakalama emrinin okunmasını istediğini, kendisi de Emniyet Müdürünü çağırıp yakalama emrini telefonla Adnan Menderes'e okuttuğunu, sanığın Emniyet Müdürüne de çıktığını.

9- Şahit Odalar Birliği eski Umumî Kâtibi Cihat İren, Odalar Birliği İdare Hey'eti Başkanı ve Bursa D.P. İl Başkanı Hayri Terzioğlu'nun kendisine, sanık Adnan Menderes'in isteği üzerine hemen bugün D.P. ye girmesi lâzım geldiğini teklif edip bu hususta ısrarda bulunduğunu, bunun mahzurlarını ve D.P. nin memleketi bir felâkete götürmekte olduğunu izah etmiş ise de dinlemeyip ısrarda devam ettiklerinden vazifesinden istifa etmek mecburiyetinde kaldığını,

10- Şahit Tarsus'da fabrikatör Şadi Eliyeşil: Sanık Adnan Menderes, Refik Kortalan, Medenî Berk vesairenin, D.P. ye girmesi için kendisine daimî surette ısrarda bulunduklarını, birgün sanık Adnan Menderes'in daveti üzerine Ankara'ya gittiğini, Demokrat Partiye geçmesi için Adnan Menderes'in yine ısrarda bulunması üzerine pek iyi demek zorunda kaldığını, bundan sonra kendisinden D.P. için 500.000,- lira-lık yardım istediklerini, parası olmadığını söyleyince bu parayı İş Bankasından borç olarak temin ettiklerini, fakat parayı partiye henüz ödemedi 27 Mayıs inkılâbının vukua geldiğini,

11- Şahit Kırşehir eski Belediye Başkanı Vehbi Demir: Sanık Adnan Menderes'in, bir hey'etle beraber Kırşehir'e geldiğini, mensup olduğu Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden istifa edip D.P. ye geçmesi için kendisine ısrar ve tazyiklerde bulunduklarını, Atıf Topaloğlu'nun "ben partimden istifa edip D.P. ye geçtim. Hareketimi tasvip ettiler. Bu insanlar için ele geçmez bir fırsattır. Devlet kuşudur. Partiye geçersen beyannameni -Adnan Menderes'i kasdederek- Beyefendi imza edecektir" dediğini, hattâ Fuat Adalı'nın elinizi ayağınızı öpeyim diye kendisine yalvardığını, sanık Burhan Ulutan'ın da "sen ne yapıyorsun memlekete büyük fenalık ediyorsun Başvekil ile görüştüm. Kırşehir'in ihtiyaçları öyle 3-4 milyonla olmaz. Bu 60 milyonluk bir mevzudur. Bu senin dilinin altındadır. Bugün Adnan Menderes, bana öl dese ölürüm" diye kendisini tazyik ettiğini, bu durum karşısında ilân edilmemek şartile Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden istifa ettiğine dair bir kâğıdı imzalayıp Burhan Ulutan'a verdiğini, bunun üzerine sanık Adnan Menderes, kendisine teşekkür edip elini sıkıldığını fakat verilen söze rağmen istifa keyfiyetinin radyoda ilân edildiğini,

12- Şahit Vehbi Koç: 1954 den itibaren D.P. ye iltihak etmesi için muhtelif tarz ve şekillerde tazyike maruz kalmış ise de hepsine mukavemet ettiğini, sanık Medenî Berk sanayici olduğunu, D.P. ye girdiği takdirde bundan memleketin faydalar sağlayacağını ve Menderes'in arzusunun da bu yolda bulunduğunu izaha çalışıldığını keyfiyeti Menderes'e anlatıp D.P. ye girmesinin mahzûrlarını bildirdiğinde sanık Menderes bunu kabul eder görünmüş ise de bu meselenin 1960 da tekrar ele alındığını bu

defa sanık Kemal Aygün tarafından teklifler yapıldığını, yapılan her teklifin altında gizli bir tehdit mevcut olduğunu, bunun üzerine mensup olduğu Halk Partisinden istifa ettiğini,

13- Şahit Manisa'da tüccar Mehmet Adanalı: 1960 yılının Ocak ayında, kredisini tahdit etmeleri üzerine, Ankara'ya gelip Ekrem Barlas vasıtasile sanık Medenî Berk'e müracaat ettiğini, Medenî Berk'in, Halk Partisinden istifa etmedikçe hiç bir kredi alamaz diye cevap verdiğini, Manisa'ya dönüp arazisini satmak istemiş ise de muvaffak olamayınca Ankara'ya gelip tekrar sanık Medenî Berk'e başvurduğunu Medenî Berk, Halk Partisinden istifa etmedikçe ticarî hayatınızın mahvına kadar gidebilir diye kendisini tehdit ettiğini ve Halk Partisinden istifa ettiğine ve Adnan Menderes'e bağlılığına dair eski harflerle bir yazı yazıp imza için kendisine verdiğini, bu yazıyı imza etmek mecburiyetinde kaldığını, sanık Medenî Berk, imzaladığı bu kâğıdı alınca "kimbilir İnönü ne kadar üzülecektir" dediğini, evvelce İnönü Manisa'ya gelişince kendi evinde misafir kaldığını ve bundan sonra birgün Medenî Berk Manisa'ya gelecek olan Menderes'i evinde misafir etmesini teklif etmiş ise de kabul etmediğini,

14- Şahit Dr. Mustafa Erdem, zamanın sanayicileri, fabrikatörleri, hastahane başhekimleri ve daha bir çok kimselerin hazır bulundukları Hilton'da verilen bir ziyafette sanık Mükerrrem Sarol'un, sohbet sırasında "Bir tecrübe tüpü içerisine bir cisim koyacağız, bu cisim adi suda eriyecek, erimezse ısıtacağız, yine erimezse eter koyacağız, yine erimezse kloroform koyacağız, yine erimezse o cisim ecnebidir diye kaldırıp atacacağız" diye söylediğini, bu sözlerinden, partiye girmek isteyenler, bizimle beraber çalışmak isteyenler çalışsın, yoksa aramızdan çıksın demek istediği manâsını anladıkları,

15- Şahit Ankara Belediye Su İşleri Müdürü Eşref Özant, Bahçeler Müdürü Hayri Çeçen, Gençlik Parkı âmiri Bilâl Eren, sanık eski Ankara Vali ve Belediye Başkanı Dilâver Argun'un, kendilerini çağırıp, Başbakan'dan emir aldığını, müessesedeki memur ve işçilerin üçgün içinde D.P. ye girmeleri gerektiğini, girenlerle girmeyenlerin listelerinin hususî kaleme gönderilmesini bildirdiği,

16- Havagazı-Elektrik ve Otobüs Umum Müdürü Hüsrev Ekicioğlu ile Belediye İnşaat âmirliğinde şoför Hasan Taymaz, sanık Dilâver Argun'un teşkilâtındaki memur ve işçilerin Vatan Cephesine girmeleri hususunda emir ve talimât verdiğini,

17- Şahit İstanbul eski Belediye Reis Muavini Fuat Üst ve Zat İşleri Müdürü Hayrettin Lokmanoğlu, İstanbul Belediye Reisi Kemal Aygün D.P. İl Başkanı olduktan sonra, Belediyedeki bütün memurların Vatan Cephesine iltihak etmeleri lâzım geldiği, buna riayet etmeyenlerin vazifelerinden çıkarılacağı yolunda söylentiler dolaşmağa başladığını, filhakika sanık Kemal Aygün'ün de, memurların D.P. veya Vatan Cephesine girmeleri lâzım geldiğini bildirdiğini, bunun üzerine D.P. ye gir-

diklerini, bundan sonra adı geçen sanığın, Başbakanın bu iltihaktan çok memnun kaldığını ve gözlerinden öptüğünü kendilerine tebliğ ettiğini,

18- Şahit İstanbul Belediyesi Hukuk İşleri Müdürü Turhan Gürsu, sanık Kemal Aygün kendisine "Belediye avukatlarından bazıları D.P. ye kayıtlı değillermiş, bu bakımdan ağır itham altındayım, avukatlara söyleyin partiye girsinler, girmeyenler olursa bana bildir, ilmî hüviyetleri ne olursa olsun işlerine son vermek mecburiyetinde kalacağım, herkesin Vatan Cephesine girdiği şu zamanda Belediye avukatlarının bunun dışında kalmaları düşünülemez. Bunu akıl edemiyorlar, bunu kendilerine münasip şekilde hatırlatınız," diye söylediğini ve 3 Mayıs'da İstanbul avukatlarının yaptıkları nümayişi bahis mevzuu ederek bunun memleketin iç durumunu harice jurnal etmek demek olduğunu ileri sürerek bu nümayişi Vataına ihanet şeklinde tavsif ettiğini,

19- Şahit İstanbul Belediye Sağlık İşleri Müdürü İzzet Niyazi Erkan, 1959 senesinde birgün sanık Kemal Aygün kendisini çağırarak Başhekimlerle hekimlerin ve hastahane personelinin D.P. ye kaydolmaları lâzım geldiğini bildirdiğini, kendisi de bunu arkadaşlarına aynen intikal ettirdiğini,

20- Şahit İstanbul Ömür Kliniği sahibi Dr. Pakize Tarzı, birgün sanık Kemal Aygün kendisini çağırıp D.P. ye girmesi için teklifte bulunduğunu, mes'uliyetinden bahisle özür dilemiş ise de dinlemeyerek giriş beyannamesini bizzat imzalattığını, propagandaya âlet olmak istemediğinden iltihakının radyoda söylenmemesini istemesine rağmen isminin radyoda ilân edildiğini,

21- Şahit İstanbul Vilâyet Umumî Meclis Üyesi İsmet Yaşinel, kendisi evvelce D.P. de kayıtlı iken istifa edip Halk Partisine girdiğini, tekrar D.P. ye girmesi için türlü yollardan teklif ve ısrarlara maruz kaldığını, Galata'da işsiz, güçsüz, zorba ta-kımından bazı kimselerin Vatan Cephesine girip sanık Adnan Menderes'e iltihak ve bağılılık telgrafları çektiklerini, Menderes'in de bunlara memnuniyetini ve gözlerinden öptüğünü bildiren cevaplar verdiğini, bu kimseler, bundan faydalanarak Tüccar ve esnafı haraca kesip para istemeğe başladıklarını, vermeyenlerin tekme ile vitrin camlarını kırdıklarını, şikâyet üzerine karakola celp edildiklerinde Menderes'in bu telgrafını komişere göstermeleri üzerine derhal serbest bırakıldıklarını,

960 senesinin Mart ayında bir gün Liman Lokantasında verilen bir ziyafete çağırılıp gittiğini, lâlettayın bir yere oturduğunu, sanık Kemal Aygün'ün protokolü ve me-râtibi düşünmeden gelip yanına oturduğunu ve Vatan Cephesine girmesi için teklif ve ısrara başladığını ve Halk Partisinden istifa edip tekrar D.P. ye girdiğine dair ev-velden hazırlanmış bir yazıyı kendisine imzalatmak istediğini, kendisi de şimdi içki-liyiz, isabetli bir karar alamam diye red cevabı verdiğini, bundan bir müddet sonra sanık Kemal Aygün'ün Liman Lokantasında Adnan Menderes şerefine verilen bir ziyafete yine kendini de çağırdığını, orada yine hepsi etrafını sarıp Vatan Cephesine

gireceksiniz diye israra başladıklarını, sanık Kemal Aygün, “Şehir Meclisi Başbakanı bir altın mala verecek, bunu takdim şerefi size nasip olsun” demesi üzerine kendisi de cevaben Başbakanı altın mala değil, altın kazma vermek lâzım deyince sanığın kızıp yanından uzaklaştığını ve ziyafeti terk etmesi için Vilâyet Umumî Meclis İkinci Reisi Cevdet Kerim ile kendisine haber gönderdiğini, terk etmezseniz sizi polisle dışarı attırmasını biliriz dediklerini, bunun üzerine ziyafeti terkettiğini ve keyfiyeti dışarıda bekleyen gazetecilere anlattığını, hâdisenin ertesi günkü gazetelerde yayınladığını,

22- Şahit Zekâî Kılınç ve Faruk Gerçeker, ikâmet ettikleri Etiler semtinin dört seneden beri yolu, elektriği ve otobüsü mevcut olmadığını, durumu gidip sanık Kemal Aygün’e anlattıklarını ve biz Demokrat Partiye girelim siz de bu gibi Belediye hizmetlerini yerine getirin diye teklifte bulundukları, sanık Kemal Aygün’ün bu teklifi kabul etmesi üzerine Etiler mahallesinde 2 numaralı semt ocağını açtıklarını, bunun üzerine mahalleye hemen elektrik ve havagazı verildiği gibi yollarının da yapılmasına başladığını,

23- Şahit Hasan Erim, Vatan Cephesi ocaklarının teşkilinde vazife almış olan ve D.P. İl İdare Kurulunda çalışan Nihat Bozkurt adındaki şahsın, Üsküdar’da bir Vatan Cephesi ocağı açması için kendisine teklifte bulunduğunu, bunun için de 75.000,- liraya mutabık kaldıklarını, adı geçen Nihat Bozkurt kendisine 75.000,- liralık bir çek vermiş ise de sonradan bu çekin karşılıksız olduğunun meydana çıktığını,

24- Şahit Arif Kirazlı, Zeytinburnu’nda yapılan Vatan Cephesi ocağı binasının kerestelerinin Belediye deposundan temin edildiğini,

25- Şahit Sümerbank Umum Müdürü Selâhattin Akyol, kendisi, 29.5.1959 tarihinde çimento şirketi umum müdürlüğüne tayin edildikten bir müddet sonra sanık Mehmet Akın’ın, Çimento şirketinde de bir Vatan Cephesi açılması gerektiğini ileri sürdüğünü, kendisinden müsait bir cevap alamayınca o zamanki Umum Müdür Muavini Vedat Beye “bari sen bir Vatan Cephesi aç” diye teklifte bulunmuş ise de onun da teklifi sükutla karşıladığını, yine birgün sanık Mehmet Akın Çimento şirketi ticaret servisinde memur bulunan Şevket Doğan adındaki şahsın Yenigün Gazetesinde çıkan bir yazısını alarak geldiğini, bu yazının iktidar aleyhinde olduğunu ileri sürerek Şevket Doğan’ın çimento şirketinden tasfiyesini istediğini,

960 senesi Mart ayında eski Sanayi Bakanı Sanık Sebati Ataman kendisini çağırarak, “Çimento şirketinde pek çok Halk Partili varmış, bu, ihtimal Mehmet Akın tarafından işaa edilmiş diyerek bunun çimento şirketi mensupları için bazı mahzurlar tevlit edebileceğini, hattâ bazı memurların nakil veya işlerinden edilmelerinin de bahis mevzuu olabileceğini, bazıları Demokrat Partiye kaydolurlarsa bu tehlikenin önlenebileceğini” söylediğini, kendisi mebusların ve bazı Parti idarecilerinin tazyikleri-

ne karşı Sebati Ataman'ın müzaharetine nâil olduğunu sanık Sebati Ataman'ın şirket menfaatlarını her nev'î parti mülâhazalarının üstünde tuttuğunu,

26- Şahit Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi eski profesörlerinden Emin Bilgiç ve Hasan Eren, bir fikir dergisi çıkarmak isteyip yardım için sanık Mehmet Akın'a müraaat ettiklerini, adı geçen sanığın, D.P. ye kayıtlı olup olmadıklarını sorduğunu, olmadıklarını öğrenince kaydolunuz diye teklifte bulunduğunu kendileri de düşünelim, fakat partiye girsek bu husus gizli kalsın diye şart koştuklarını, bir müddet sonra D.P. ye iltihak ettiklerine dair D.P. İl Başkanlığına bir yazı yazıp gönderdiklerini fakat bu yazının başlığı sanık Adnan Menderes'e yazılmış gibi değiştirilerek rızaları hilâfına radyoda okunduğunu,

27- Şahit Ankara Sümerbank Ulus Mağazası Satış Müdürü Osman Özyörük, sanık Mehmet Akın kendisini çağırıp açılmasına karar verilen ikinci Cemil Bengü ocağına meşgul olmasını bildirdiğini, sanık, ocağın masrafını karşılamak üzere Bankadan önce bin, sonra da binbeş yüz lira para ödediğini,

28- Şahit, Ankara Sümerbank Ulus Mağazası Satış Memuru Musa Mugan, sanık Mehmet Akın, D.P. İl Başkanı oluncaya kadar müesseseye particiliğin girmediklerini Parti Başkanı olduktan sonra iş değiştiğini, herkes, sanık Mehmet Akın'ın şerrinden çekindiği için kendisi bir ocak açıp başını kurtardığını,

29- Şahit Sümerbank Ankara mağazalar Alım Satım Müdürü Necati Atay, Hamamönü Mağaza Müdürü İbrahim Mutlu'nun Ağrıya tayin ve emri de tebliğ edilmiş ise de on gün sonra tekrar Ankara'da bırakıldığını, sebebini araştırdığında adı geçen Çankaya ocağına kaydolması ve Orhan Eren'in tavassutu üzerine tekrar Ankara'ya tayin edildiğini öğrendiğini,

30- Şahit Abdülbâki Neşet Kankılıç, Nurten Aydıner, Neriman Alpat, Ragibe Sarıkartal, subay olan kocalarının başka yerlere nakledilmemesi ve ikâmet ettikleri Ankara'daki Gülveren semtinin yollarının yapılabilmesi için "Gülveren Subay Evleri Ocağı" açıp kaydolduklarını,

31- Şahit Ankara eski Opera Sanatkârlarından Hüsamettin Ünder, Devlet Operası içinde bir hercümerç ve huzursuzluk mevcut olduğunu, bazı ihtiyaçlarının temin edilmediğini, bunun üzerine gidip sanık Mehmet Akın'ı gördüğünü, adı geçenin kendisine arkadaşlarının partiye girmeleri halinde bu mesele ile ilgileneceğini, Başbakanın Demokrat Partiye girenlere fazla ilgi gösterdiğini söylediği, durumu gelip Opera Sanatkârı arkadaşlarına anlattığını, onların da kabul edip imza ettikleri giriş beyannamelerini sanık Mehmet Akın'a götürdüğünü, sonra isimlerinin Vatan Cephesine girdikleri şeklinde radyoda ilân edildiğini, bunun üzerine gazetelerde kendilerine hücumlar başladığını, bir akşam Burhan Belge kendilerini çağırıp Başbakan kendisinin yakını olduğunu, kendileriyle alâkadar olacağını söyliyerek D.P. ye giriş sebebini açıklayan bir radyo konuşması yapmalarını teklif ettiğini ve hazırladığı metni

Opera sanatkârlarına radyoda okuttuğunu,

32- Şahit Bergama'da oto tamircisi Enver Tamel, Sümerbank Dokuma fabrikasında çalıştığı sırada kendisini de Vatan Cephesine kayetmek istediklerini, kabul etmeyince işine son verdiklerini,

33- Şahit Etibank Umum Müdür Muavini Hikmet Atamer, sanık Burhan Ulutan Etibank Umum Müdürü olduktan sonra Etibank bir siyaset sahnesi haline gelip esas banka işlerinin ikinci plâna atıldığını, sanığın, yalnız Bankaya değil, Bankaya bağlı müesseselere de siyaseti soktuğunu, bankada bir Vatan Cephesi ocağı açılmasına teşebbüs edildiğini, sanığın kurucuları bankada zaman zaman kabul edip bu mevzuda görüşmelere başladığını,

34- Şahit Eski Etibank İstanbul Şubesi Alım Satım Müdürü Sadi Başak, Yüksek Soruşturmadaki ifadesinde: Sanık Burhan Ulutan'ın Mart 1960 ayı içinde İstanbul'a geldiğinde Ankara'da Etibank Genel Müdürlüğü personelinin Vatan Cephesi ocaklarını kurduğunu söyleyerek kendilerinin böyle bir ocak kurmağı düşünüp düşünmediklerini sorduğunu, kendisi de personele D.P. ye kaydolmalarını teklif ettiğini, giriş beyannamelerini de sanık Burhan Ulutan'ın, İstanbul'da imzaladığını, diğer personelin beyannamelerini imza için de Ankara'ya kendisine gönderdiklerini,

35- Şahit Etibank İstanbul Alım Satım Şubesi Müdür Muavini Mithat Gültekin; Şube Müdürü Sadi Başak kendisini çağırıp "Başbakan Hiltondaki ziyafette bütün münevverlerin D.P. ye girmeleri zamanının geldiğini söyledi, iktisadî devlet teşekkülleri memurlarının iltihâklarının tâcilini emir buyurmuşlar, biz de şubedeki arkadaşları Vatan Cephesine iltihâka davet edelim" dediğini, kendisi de memurları odasına davet ederek D.P. ye girmeye davet ettiğini, bu sırada Sadi Başak, İstanbul'da bulunan Burhan Ulutan'la telefonla konuştuktan sonra "Umum Müdür Ankara'ya hareket edecekmiş hiç olmazsa şeflerin ve müdür muavinlerinin beyannamelerinin kendisine yetiştirilmesini istiyor" dediğini,

36- Şahit İstanbul Etibank avukatlarından Mahmure Tümer, İstanbul Etibank Nakliye Sigorta servisinde şoför Bedii Uzungüney, Etibank Maden İşleri Umum Müdür Muavini Tahsin Yalabık ve Etibank Alım Satım Şubesi Başkontrolörü İhsan Dinçmen'in Etibank personelinin ne gibi tesir ve tazyiklerle Vatan Cephesi ocaklarına veya D.P. ye girmelerinin temin edildiğine dair şahadetleri,

37- Şahit Etibank Umum Müdürlüğü raportörü Sebahattin Akınöz, Etibank Elektrik İşletmesinde memur Gıyasettin Gökçay, bir D.P. ocağı açmağı düşünerek sanık Burhan Ulutan'a müracaat ettiklerini, Sanayi Bakanına sorayım diye cevap verdiğini, onbeş gün sonra kendilerini çağırarak, kendisi Murgul'a gideceğini, dönmünceye kadar ocağın açılma vaziyetine getirilmesini bildirdiğini, bunun üzerine kendileri de faaliyete geçtiklerini,

38- Şahit Akşehir’de nakliyecî Hikmet Dayıoğlu ile Ömer Büyüksulu, Akşehir’in Vilâyet haline getirilmesini temin için Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden istifa edip Vatan Cephesine girdiklerini ve keyfiyeti bir telgrafla Adnan Menderes’e bildirdiklerini,

39- Şahit Karaman’ın Çoğlu köyünden Hüseyin Yakarşımşek, kendisi köylerinin Halk Partisi Ocak Başkanı olduğunu, partisinden istifa etmediğini Halk Partisinden istifa ederek 120 arkadaşile birlikte Vatan Cephesine iltihak ettikleri yolunda çekilen telgraftan haberi olmadığını,

ifade ve beyan etmişlerdir.

Başsavcılığın esas hakkındaki mütaleası:

1950 yılında yapılan serbest seçim ile ve demokratik esas ve prensipleri tahakkuk ettireceğini vaad ederek iktidara gelen D.P. nin, takip ettiği hatalı, bilgisiz ve programsız malî ve iktisadî, politika yüzünden memleketi enflasyonist bir buhranın içine sürüklediği, memlekette partizan bir zihniyet hâkim olduğu, irtikâp ve irtişa suçlarının alabildiğine çoğaldığını, bu partizan zihniyetin bütün devlet dairelerine ve iktisadî devlet teşekküllerine kadar sirayet ettiği, iktidardan düşmekten son derece korkuya kapılan sanık Adnan Menderes ile erkânı harbiyesini teşkil eden bazı Bakanların D.P. ye oy vermeyenleri vatana ihanetle ithama kadar ileri gittikleri, B.M.M. ni dikensiz bir gül bahçesi haline getirmek için kendilerinden olanlara her türlü nimeti vaad ve temin edip, olmayanlara ateş püskürdükleri, gerçekleri tahlil ve tenkitten çekinmeyen profesörleri Üniversiteden uzaklaştırmak için Üniversite Senatolarını Maarif Bakanları vasıtasile tazyike başladıkları, öğrencilerine “nabza göre şerbet vermeyin” diyen bir profesörü sırf bu sözünden dolayı kürsüsünden attıkları, devlet ve hükümet mefhumları ile partiyi birbirine karıştırdıkları ve bu vahim buhranlar karşısında memleket menfaatlarını korumak için birleşmek temayülünü gösteren muhalefeti de yok etmeğe uğraştıkları bu maksatla birbiri ardınca Anayasayı tebdil ve tagyire varan kanunlar çıkardıkları, toplantı ve gösteri yürüyüşü kanununun iktidarın lehinde ve muhalefetin aleyhinde olmak üzere tek taraflı tatbik edildiği, sanık Adnan Menderes’in taraftarlarına “Vatan Cephesi” karşı tarafta olanlara da nifak, kin ve husumet cephesi ve ehlisâlip gibi isimler takarak vatandaşları türlü menfaat vaadile Vatan Cephesine iltihâka davet ve Vatan Cephesi ocakları açmağa sevk ettiği, Sümerbank, Etibank, Devlet Demir Yolları, Devlet Deniz Yolları ve Çimento sanayii gibi on binlerce personeli bulunan iktisadî devlet teşekküllerinin, başlarında ki Umum Müdürleri vasıtasile Vatan Cephesi ocakları kurmak suretile D.P. ye katılmaları temin edildiği, muhalefeti silip süpürmek için sanık Kemal Aygün’ün İstanbul Belediye Başkanlığına, sanık Dilâver Argun’un da mebusluktan alınarak Ankara Vali ve Belediye Başkanlığına getirildikleri, bütün sanıkların Vatan Cephesi kurul-

masında gayret ve faaliyet gösterdikleri bildirilerek sanık Adnan Menderes'in, T.C.K.'nun 146/1 nci maddesi, Vatan Cephesi faaliyetlerine faal bir şekilde iştirak eden diğer sanık Refik Koraltan, Medenî Berk, Tevfik İleri, Sebati Ataman, Hadi Hüsman, Remzi Birand, Mükerrer Sarol, Samed Ağaoğlu, Atıf Benderlioğlu, Dilâver Argun, Kemal Aygün, Mehmet Akın ve Burhan Ulutan ile D.P. Genel İdare Kurulu üyeleri olarak Vatan Cephesi faaliyetlerini Genel Kurulda tezekkür ederek teşkilâta direktifler verilmesini karar altına alan sanık Kâmil Gündeş, Hüseyin Fırat, Mustafa Zeren, Rauf Onursal, Emin Kalafat, Rifkî Salim Burçak, Sıtkı Yırcalı ve Celâl Ramazanoğlu'nun da aynı madde ile cezalandırılmaları istenmiştir.

SANIKLARIN SAVUNMALARI:

Bütün sanıklar ve müdafileri, Vatan cephesi tâbirinin, muhalefetin güçbirliğine karşı söylenmiş siyasî bir silogandan ibaret olup, D.P. Ocaklarından başka bir şey olmadığını, siyasî partilerin zaman zaman Halk cephesi, Vatan cephesi, millî cephe, birleşik cephe gibi bayraklar çıkararak vatandaşları bu bayrak altında birleşmeğe çağırdıklarını, yabancı memleketlerde de buna benzer hareketler mevcut olduğunu, bir Parti Başkanının taraflı ve tarafsız vatandaşları kendi partisine çağırmasının muhalefeti yok etmek ve dikta rejimini kurmak suretinde mütalâa edilemeyeceğini, hâdisenin T.C.K. nun ne 141, ne de 146 ıncı maddesine temas etmediğini savunmuşlar ve ayrıca her sanık münhasıran kendi fiilini ilgilendiren hususlarda işe:

a) Sanık Refik Koraltan; İzmit'te yaptığı konuşmanın tamamının gazeteye alınmamış olduğunu, o konuşmasında vatanın imârından, memleketin müşterek ihtiyaçlarından bahsettiğini, vatan cephesinin ayırıcı değil toplayıcı bir mâna taşıdığını, hatıra defterindeki Vatan Cephesiyle ilgili notlar o günün intibaları olup, aleyhte kullanılamayacağını,

b) Sanık Medeni Berk; Ziraat Bankası memurlarına D.P.ye geçmeleri için bir teklifte bulunmadığını, yalnız bir gün Orhan Sefercioğlu'ndan D.P. ye giren Ziraat Bankası memurlarının listesini istediğini, Tekirdağlı Hüseyin Ürgen'in kredisi için sadece İş Bankasından ricada bulunduğunu, Vehbi Koç'un partisinden istifasıyla kendisinin bir tesiri olmadığını, şahit Mehmet Adanalı'nın, partisinden istifasını aylarca evvel kararlaştırmış ve istifanamesini Şem'i Ergin ile beraber kaleme almış olduğunu,

c) Sanık Tevfik İleri; Bakanlığında parti mülâhazalarından uzak tuttuğunu, Nafia Vekâletine bağlı müesseselerde tek bir Vatan Cephesi ocağı açılmadığını, yaptığı bahis mevzuu konuşmalarda vatandaşları vatan cephesine iltihaka dâvet etmeyip, sadece yaptığı işler hakkında hesap verdiğini ve yapılan eserlerin muhafazası için birlik ve beraberlikten bahsettiğini,

d) Sanık Sebati Ataman; Sümerbank Umum Müdürü Mehmet Akın'ın Ankara

D.P. İl İdare Kurulu Başkanlığına getirilmesinde kendisinin bir rolü olmadığını, iktisadî devlet teşekküllerine mensup memurların siyasî partilerde faal rol alamayacakları hakkındaki tamimin kaldırılmasının vatan cephesile ilgisi bulunmadığını, Sanayi Bakanlığına bağlı Umum Müdürlüklerde hiç kimseyi partide vazife almaları için taziyik etmediğini, bir parti mensubu olan kimsenin o partiye Üye kayıt hususunda gayret sarfetmesinin suç teşkil etmeyeceğini,

e) Sanık Hadi Hüsman; zabıtnamede adları geçen şahısların, müracaatları üzerine, partiye kayıt edilmelerini sağladığını,ERCÜMENT HİKMET BASA ve HÜSEYİN ÜRGEN, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisine mensup bazı kimselerin D.P.ye geçeceklerini bildirmeleri üzerine bundan memnun olacağı cevabını verdiğini, Vatan Cephesi ocakları ile bir ilgisi bulunmadığını,

f) Sanık Mükerrrem Sarol, kimseyi Vatan Cephesine ve hatta D.P.ye çağırmadığını, Hilton Otelindeki ziyafette bahsedilen tütün misalini, kendi durumunu ve 955 yılinda D.P. den çıkarılması üzerine arkadaşlarının aldıkları tavrı izah ve onlara sitem etmek maksadile söylediğini,

g) D.P. Genel İdare Kurulu üyeleri bulunan sanık Remzi Birand, Samet Ağaoğlu, Âtîf Benderlioğlu, Kâmil Gündeş, Hüseyin Fırat, Mustafa Zeren, Rıfkı Salim Burçak, Rauf Onursal, Emin Kalafat, Sıtkı Yırcalı ve Celâl Ramazanoğlu da:

Vatan Cephesi mevzuu, Genel İdare Kurulunda konuşulup bu hususta bir karara varılmadığını, esasen vatan cephesinin, demokrat partiden ayrı bir teşekkül olmadığını, bu gibi ocakların açılmasından sonra mahiyetleri İstanbul D.P. İl Başkanlığından sorulması üzerine keyfiyet Genel İdare Kurulunda görüşülerek Vatan Cephesi ocaklarının D.P. Ocaklarından ayrı ve müstakil bir hüviyeti olmadığına karar verilerek 7.9.959 tarihli tamimin yapıldığını, D.P. Genel Başkanı sanık Adnan Menderes tarafından yapılan diğer tamimlerden haber ve malûmatları bulunmadığını,

h) Sanık Dilâver Argun, bir gün sabık Başbakan Adnan Menderes kendisini çağırıp “Ankara Belediye memurlarına, D.P.ye girmeleri için emir verin, girenlerin listesini Hususi Kaleme gönderin” diye emir verdiğini, kendisi ise Belediye memurları partiye giremezler, ancak müstahdemler girebilir diye cevap verdiğini, Adnan Menderes’in bu emrini belediyede çalışan müstahdemlere bildirdiğini, fakat neticesini takip etmediğini,

i) Sanık Kemal Aygün; D.P. İl Başkanlığı uhdesine verildikten sonra Belediye’de tabiatile parti faaliyetinin genişlediğini. 960 yılı başlarında sabık Başbakan Adnan Menderes’in, “münevverlerin partiye küskün olduklarını, rağbet göstermediklerini, kendilerini partiye dâvet etmek lâzım geldiğini” bildirmesi üzerine, Belediye Hukuk İşleri Müdürüne partiye girmeleri için Avukatları teşvik etmesini söylediğini, kendisi de İstanbul’da bir çok vatan cephesi ocağı açtığını, bu ocaklara iktisadî devlet teşekküllerinden para yardımında bulunulduğunu, kendisi vatan cephesile D.P.yi ay-

nı mefhum olarak kullandığını, Vehbi Koç'a D.P.ye girmemesini ve müstakil kalmasını tavsiye ettiğini, muhalif partiye mensup olanlara da aynı muamelede bulunduğunu,

j) Sanık Mehmet Akın; Vatan Cephesine girmeleri için Sümerbank memurlarına baskı yapmadığını, Cemil Bengü D.P. Ocağına bilet ve dâvetiye bedeli olarak Bankadan cem'an 2500 lira ödendiğini. 951-960 yılları arasında Bankadan D.P. ye 89255 lira para yardımında bulunulduğunu, nitekim Halk Partisine de para verildiğini, şahit Selâhattin Akyol kendisine kırgın olduğundan aleyhinde ifade verdiğini, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Profesörlerinden Emin Bilgiç ve Hasan Erim'in kendiliklerinden müracaat ederek D.P.ye girdiklerini ve Radyoda okunan bahis mevzuu yazıyı da bırakıp gittiklerini, Gülveren Subay Evleri ocağının açılmasında ve Opera Sanatkârlarının D.P.ye iltihaklarında kendisinin bir rolü olmadığını ve esasen o tarihte D.P. İl Başkanı da bulunmadığını, Sümerbank memur ve hizmetlilerinden hiç kimseye parti mülâhazasile ayrı bir muamele yapılmadığını,

k) Sanık Burhan Ulutan, Eti Ocağı Vatan Cephesi değil, D.P. Ocağı olduğunu, banka memurlarından Sabahattin ve Gıyasettin'in bir ocak kurmak istediklerini söylemeleri üzerine muvafakat ettiğini, fakat hiç bir memura bu hususta bir tazyik yapılmaması için de emir verdiğini, önce bu ocağın başkanlığını deruhde etmiş ise de, sonradan vazgeçtiğini, rica üzerine ocağa bir miktar bankadan para yardımında bulunduğunu, o sırada diğer iktisadî devlet teşekküllerinde de bu kabil ocakların açıldığını, 960 yılının Mart ayında İstanbul'a gidişinin Vatan Cephesi ocaklarını ilgilendirmediğini, İstanbul'dan Ankara'ya dönerken Sadi Başak bazı memurların beyanmelerini getirip imzalamasını rica etmesi üzerine kabul ettiğini, aleyhinde şahadette bulunan banka memurlarının vaktinde haklarında muamele yapmış olduğundan dolayı kendisine muğber olarak ifade verdiklerini, Kırşehir eski Belediye Reisi Vehbi Demir'e, partisinden istifası için baskı yapmadığını ve sanık Adnan Menderes'i dikta rejimine gitmesi için desteklemediğini,

s a v u n m u ş l a r d ır .

VATAN CEPHESİNİN MAHİYETİ - DELİLLERİN TAHLİL VE MÜNAKAŞASI:

D.P. muhalefette bulunduğu 946-950 yılları arasında D.P. nin demokrasinin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesini sağlamak maksadile kurulduğu ileri sürülmüş, millî iradenin tam tecellisinin siyasî partilerin eşit haklara sahip bulunmasına bağlı bulunduğu savunulmuş, umumî hayatta her bakımdan muvazeneli ve ahenkli bir gelişmenin sağlanması için siyasî partilerin kurulmasına yer ve imkân verilmesi istenmiş, D.P. nin iktidara gelmesi halinde bu hususların tahakkuk ettirileceği vaad ve ilân edilmiştir. Gerçekten bir memlekette muhalefet partilerinin mevcudiyeti, bu partilerin her türlü tesir, baskı ve korkudan âzade olarak çalışmasına imkân verilme-

si, demokrasinin vazgeçilmez şartlarından birini teşkil ettiği izahtan varestedir. Fakat D. P. iktidara geldikten nisbeten kısa bir müddet sonra parti liderlerinin, muhalefetin ve basının çoğu haklı tenkit ve uyarmaları karşısında, yolsuzluklarını ve fena gidişlerini, düzeltecekleri yerde tahammülsüzlük göstererek bu tenkit ve uyarmaları susturmak yoluna saptıkları, bunun için de türlü çarelere başvurmaktan çekinmedikleri dikkata çarpmaktadır.

Vatandaşlar siyasî kanaatlarından dolayı cezalandırılmış, basın, çeşitli yollardan baskı altında tutulmuş, muhalefeti ve tenkitleri susturmak ve ortadan kaldırmak için de "Vatan Cephesi" teşkilâtının kurulduğu anlaşılmıştır. Sanık Adnan Menderes'in 12.9.958 tarihinde Manisa'da halka hitaben yaptığı konuşmada, nifakçı, bozguncu ve tahripçi diye vasıflandırdığı muhalefeti kin ve husumet cephesi, kendi taraflarında yer alanları da bu cepheyi ezip yok etmeğe memur terakki ve vatan cephesi adı ile vasıflandırmış, bu suretle halkı yekdiğerine hasım iki cepheye ayırmak için ilk adımı attığı görülmüştür.

Bundan sonra yaptığı diğer konuşmalarında ve yukarıda zikredilen D.P. teşkilâtına yaptığı tamimlerde "Vatan Cephesi teşkilâtı" mevzuunda ısrarla durduğu, bu cephenin gelişip kuvvetlenmesine hususî bir önem verdiği meydana çıkmıştır. Sanık Adnan Menderes ile D.P. idarecilerinin, bilhassa Irak'ta vukua gelen ihtilâlden sonra vehim ve hatta korku içine gömüldükleri, bu psikoz içinde her şeyi göze alarak halkın dinî ve hamasî hislerinden istifadeye de kalkıştıkları müşahede edilmektedir. Bu cümleden olarak sanık Menderes muhalefeti "ehlisâlip cephesi" diye ithamdan çekinmemiş, haçlılar ordusunun Anadolu'ya saldırarak Müslüman Türkleri kılıçtan geçirmeleri ve memleketi yakıp yıkmalarından dolayı kuşaktan kuşağa kalplerde yaşayan acı duyguları muhalefet partilerinin üzerlerine çekmekte bile tereddüt göstermemiş,

Sanıklardan Samet Ağaoğlu; Fatih D.P. İlçe kongresinde 23.8.959 tarihinde yaptığı konuşmada "Vatan Cephesi D.P. idealini kabul edenlerin cephesidir. Konya'ya gitmiş olanlar bilirler. Mevlâna'nın dergâhının kapısında şöyle yazarı Müslümanlar, protestanlar, hepiniz buraya geliniz. Çünkü burası ümit kapısıdır. D.P. de 1946 da Türk milletinin ümit dergâhı olarak kuruldu ve devam ediyor. Ben bütün vatandaşlara diyorum ki siz de bu ümit dergâhına geliniz." sözleriyle Mevlâna'nın ruhaniyet ve kutsiyetile (Vatan Cephesini) mukayeseye kalkışmış ve halkın bu gibi ruhanî ve manevî duygularından Vatan Cephesi mevzuunda faydalanmak istediği anlaşılmıştır.

Bu suret ve maksatla kurulmuş olan "Vatan Cephesi" teşkilâtının gelişip kuvvetlenmesini, muhalif ve tarafsız bütün vatandaşların bu cephede birleşerek devlet idaresinin bu, tek cephe ve onun liderleri tarafından yürütülmesini temin için bazı tedbirlere de başvurulduğu görülmüştür. Bu cümleden olarak:

1- Sanık Adnan Menderes, bir taraftan parti teşkilâtına yaptığı tamimlerle muha-

lif veya tarafsız vatandaşların vatan cephesine geçirilmeleri hususunda sen derece ve her şeye takdimen gayret ve faaliyet gösterilmesini isteyip iltihakları az bulduğu bazı İl D.P. Başkanlarını muamele ederken diğer taraftan yaptığı konuşmalarda bu cepheye iltihakların milyonları aştığı hakkında mübalâğalı rakamlar vermek suretile dikkatleri bu tarafa çevirmeğe gayret sarfetmiştir.

2- Vatan Cephesi teşkilâtı masraflarının mühim bir kısmı ve tesbit edilebilen rakamlara göre 149 bin küsur lirası, münhasıran devletin yüksek menfaatları ve istihbarat işleri için devlet bütçesine konulup Başbakan olması dolayısıyla emri altına verilen örtülü ödenekten ödenmiş, ayrıca iktisadî devlet teşekküllerinden de mühim meblâğlar sağlamıştır.

3- Tarafsız ve partiler üstü kalması gereken Devlet Radyosu, Vatan Cephesi hizmetinde kullanılmış, Vatan Cephesine iltihak edenlerin listeleri uzun müddet ücreti ödenmeden radyoda okutturulmuş, bu sebeple radyo idaresi, Belediye ve hazine cema'at 14 milyon liraya yakın bir zarara maruz bırakıldığı anlaşılmıştır.

4- Vatan Cephesi teşkilâtı kurmak ve propagandasını yapmak için bazı kimselere bu meyanda Tekirdağ'da Hüseyin Ürgen adındaki şahsa örtülü ödenekten on bin lira para ödendiği, ayrıca kendisine, malî durumu bozuk ve kredi verilmesine müsait bulunmadığı halde sanık Adnan Menderes ile Medenî Berk'in tesir ve tazyikleri üzerine İş Bankası'na 20,000 liralık kredi açıldığı, yine verilen emirle Pınarhisar Çimento Fabrikasına ait üç jeepten vatan cephesi propagandasını yapmak için emrine verildiği tahkikat evrakı münderecatından ve banka kayıtlarından meydana çıkmıştır.

5- Yine sanık Adnan Menderes'in Vatan Cephesi propagandası yaptığından dolayı kendisine örtülü ödenekten 147.000 lira yardımda bulunduğu Necip Fazıl Kısakürek'in kesinleşmiş olan bir mahkûmiyetinin infazı için yetkili merciden verilen emir üzerine yakalattırılmasından kızarak Ankara Valisi Dilâver Argun'u azarladığı ve "bu ne münasebetsizlik. Bu memlekette Başbakan sen misin, ben miyim? Vatan Cephesinin kılınıncı elinde tutup halk partilerine ve muhaliflere karşı kullanan ve partimize büyük hizmetleri dokunan Necip Fazıl'ı Bolu dağlarında Garibaldi çetesi-ne mensup haydutmuş gibi yakalatmışsınız" dediği, adı geçen Dilâver Argun'un ifadesiyle sâbit görülmüştür.

Adı geçen sanığın Anayasanın 54 üncü maddesindeki "Mahkemelerin kararlarını, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu hiç bir türlü değiştiremez, başkalayamazlar, geciktiremezler ve hükümlerinin yerine getirilmesine engel olamazlar." hükmünü dahi nazarı itibare almaksızın sırf vatan cephesinin propagandasını yapmış olmasından dolayı Necip Fazıl Kısakürek hakkındaki kesinleşmiş Mahkeme hükmünün infazını dahi geri bıraktırmağa uğraşması, Vatan cephesi teşkilâtının maksat ve gayesini izah bakımından ehemmiyeti haiz görülmüştür.

6- Sanık Adnan Menderes'in Ankara Vali ve Belediye Reisliği, İstanbul Beledi-

ye Başkanlığı ve Sümerbank ve Etibank Umum Müdürlükleri gibi tesir ve nüfuz sahaları geniş bulunan önemli vazifelere partizan zihniyetle faaliyet gösterdikleri anlaşılan kimseleri seçip getirmesi de vatan cephesi faaliyetile ilgili bulunduğu kanaatını uyandırmıştır.

7- Halkta vatan cephesi teşkilâtı kurulmayan yerlerde âmm ve belediye hizmetlerinin yapılmayacağı kanaatı uyandırılmış, bunun neticesi olarak ilçelerinin İl haline getirilmesini, yol, elektrik ve otobüs gibi ihtiyaçlarının sağlanmasını temin için bir çok vatandaşların birer Vatan Cephesi ocağı kurup sanık Menderes'e bağlılık ve iltihak telgrafları çekmek zorunda bırakıldıkları anlaşılmış, nitekim aşağıda izah edildiği üzere bazı yerlere Belediye hizmetleri ancak oralarda Vatan Cephesi ocağı kurulmasından sonra getirilmiştir.

8- Piyasada tutunmuş iş ve sanayi adamları, avukatlar, doktorlar, belediye ve iktisadî devlet teşekküllerinde çalışan memur ve hizmetliler türlü tesir ve ısrarlarla D.P.ye veya Vatan Cephesine girmek için zorlandıkları, girmeyenlerin ticarî veya sınaî teşebbüslerinin tehlikeye maruz bırakıldığı, kredilerinin kesildiği, vazife ve işlerinden uzaklaştırılmak korkusu ile karşı karşıya bırakıldıkları şahitlerin ifadelerinden ve dosya münderecatından anlaşılmıştır..

9- D.P. Genel İdare Kurulu üyesi bulunan sanık Remzi Birant'ın sanık Adnan Menderes tarafından Parti ve Vatan Cephesi işlerinde vazifelendirildiği, bu maksatla kendisine Başbakanlık binasında hususî bir yer ayrıldığı, adı geçenin de buradan Vatan Cephesi ocaklarının açılıp kurulmasını idare ettiği, bu konuda ilgililere telefonla emirler verdiği, aldığı iltihak listelerini tetkik ve parafe ettikten sonra yayınlamak üzere ajansa verdiği görülmüştür.

10- Bütün bunlardan başka Vatan Cephesi Ocakları mevzuundaki propagandalar da Halk psikolojisinden faydalanarak rağbeti çekmek için her çareye başvurmaktan çekinmediği senelerce evvel ölmüş olanlarla D.P.ye veya Vatan Cephesine hiç girmemiş olanların isimlerinin dahi vatan cephesine girmişler gibi radyoda ilân edildiği de anlaşılmıştır.

Her ne kadar sanıklar, vatan cephesi tâbirinin muhalefetin güçbirliğine karşı yapılmış bir slogandan ibaret olup birer D.P. ocağından farksız ve aynı mahiyette olduğunu, nitekim yabancı memleketlerde de bazı siyasî partilerin buna benzer isimler kullandıklarını ileri sürmüşlerse de, D.P. idarecilerinin, programlarına ve muhalefette iken yaptıkları vaadlara tamamen aykırı bir yol tutmaları, tutum ve gidişlerinin memleket menfaatlarına uymadığı görüldüncə D.P. itibarını kaybetmiş, bizzat parti içinden de itirazlar ve tenkitler yükselerek bu partiden ayrılmalar vukua gelmiştir. Bu durum karşısında iktidarı kaybedeceklerini anlayan parti idarecilerinin, D.P. den ayrı ve tüzüklerinde yeri olmayan Vatan Cephesi teşkilâtını icad ederek buna sarıldıkları görülmektedir. Bir semtte D.P. Ocağının yanı başında ayrıca Vatan Cephesi

ocağının açılmış bulunması, sanıklardan Emin Kalafat'ın ifade ettiği üzere D.P. den istifa eden bazı kimselerin o yerdeki Vatan cephesi ocağına kaydolanmaları, bu iki teşekkülün tatbikatta birbirinden ayrı birer mahiyet taşıdığını göstermektedir.

Kuruluş maksadı, mahiyeti ve çalışma tarzı itibarile Vatan Cephesi teşkilatının, sırf isim yönünden benzeyişi ele alınarak bazı yabancı memleketlerde görülen siyasi partilerle mukayese edilmesine imkân yoktur.

Her ne kadar sanık Remzi Birant, Samet Ağaoğlu, Âtîf Benderlioğlu, Kamil Gündeş, Hüseyin Fırat, Mustafa Zeren, Rifkî Salim Burçak, Rauf Onursal, Emin Kalafat, Sıtkı Yırcalı ve Celâl Ramazanoğlu "Vatan Cephesi" mevzuunun genel idare kurulunda konuşulup bu hususta bir karara varılmadığını, sanık Adnan Menderes'in, Parti Genel Başkanı sıfatile yapmış olduğu tamimlerden de haberleri olmadığını ileri sürmüşlerse de bu sanıklar D.P. Genel İdare Kurulu üyesi bulunmaktadırlar. Genel İdare Kurulu D.P. Tüzüğü'nün 20 inci maddesine göre büyük kongreden sonra partinin en büyük organıdır. Lüzum görülen yerlerde teşkilât yapmak, teşkilâtı her yönden teftiş ettirmek, teftiş neticesine göre tüzükte yazılı hükümleri uygulamak yetkisini haiz bulunmaktadır. D.P. Ocaklarının yanibaşında kurulup senelerce devam eden ve Devlet radyosunda devamlı surette propagandası yapılan Vatan Cephesi teşkilâtından haberleri olmadığı iddiası kabule şâyan görülemez. Bu ocakların, D.P. Ocaklarından başka bir şey olmadığını ileri sürmeleri de, Vatan cephesi ocaklarının kendilerinin teftiş ve mürakabasına tâbi olduğunu kabul ettikleri mânasını taşımaktadır. Kaldı ki yukarıda bahsedilen ve Genel Başkan Adnan Menderes imzasile Urfa D.P. İl Başkanlığına gönderilmiş bulunan 23.1.959 tarihli tamimde "Vatan Cephesi" mevzuunun genel kurulda görüşüldüğü, bazı vilâyetlerdeki vatan cephesine iltihakların fazlalığının genel kurulca şâyânı şükran görüldüğü açıkça belirtilmiştir. Bu sanıkların inkârlarına rağmen sanık Adnan Menderes duruşmada bu meselenin genel kurulda konuşulup görüşülmemesine imkân tasavvur edilemeyeceğini bildirmiştir. Resmen kurulmuş bulunan D.P. yanında Başbakan sıfatını da haiz bulunan sanık Adnan Menderes'in resmî bir hüviyeti olmayan "Vatan Cephesi" adı altında bir cephe açıp mukabil tarafa "hiyanet, ehlihalip cephesi" demesi, memleketi ve halkı ikiye ayırıcı mahiyet ve tesirde bulunmuş, nitekim, "Vatan Cephesi" teşkilâtının bizzat D.P.yi ve bu partiye mensup olanları dahi ikiye ayırmak gibi bir duruma girmesi üzerine bu ayrılma ve parçalanmaya bir çare bulmak üzere Genel İdare Kurulunca Vatan Cephesi ocaklarının D.P. ocaklarının aynı olduğuna dair 7.9.959 tarihli tamimin yapıldığı anlaşılmış ise de, bundan sonra Genel Başkan Adnan Menderes imzasile yapılan muhtelif tamimlerde ve yapılan konuşmalarda yine "Vatan Cephesi" mevzuunda ısrarla durulduğu görülmüştür.

Sanık Remzi Birant, Vatan cephesi ocaklarının kurulması ve bu ocaklara iltihaklarla fiilen meşgul olmuş, sanık Samet Ağaoğlu ile Âtîf Benderlioğlu'nun da yukarı-

da izah edildiği üzere muhtelif yerlerde yaptıkları konuşmalarla vatan cephesinin propagandasını yaparak vatandaşları bu cepheye iltihaka teşvik ettikleri anlaşılmıştır.

Diğer sanık Refik Koraltan, Genel İdare Kurulu üyesi olması itibariyle Vatan cephesi teşkilâtı ve çalışmalarını desteklediği gibi 15. 10.958 tarihinde İzmit'te yaptığı konuşmada bu ocakların bizzat propagandasını yaptığı görülmüş; hatıra defterine de vatan cephesi teşkilâtından büyük ümitler beslediğini kaydetmiştir.

Başbakan yardımcısı bulunan sanık Medeni Berk'in, müfrit bir partizan zihniyete hareket ettiği, tüccar ve sanayicilere partiye geçmek için tesirlerde bulunduğu, bunun için de bankalardaki nüfuzundan faydalandığı, Ziraat Bankası memurlarının Vatan Cephesine geçmeleri için baskı yaptığı, Tekirdağ'ında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinde olan Hüseyin Ürgen adındaki şahsa, gerek kendisinin, gerek diğer Cumhuriyetçi Köylü Millet Partililerin Vatan Cephesine geçmeleri için örtülü ödenekten para yardımında bulunduğu ve Pınarhisar Çimento Fabrikasının jeeplerini tahsis ettirdiği tahkikat'evrakı münderecatı, ifadeler ve şahadetten, diğer sanık Tevfik İleri'nin de yapılan Bayındırlık hareketlerini vesile ittihaz ederek 27.10. 958 tarihinde Babaeski'de ve 27.11.958 tarihinde Afyon'da yaptığı konuşmalarda Vatan cephesinin propagandasını yaptığı ve halkı bu cepheye iltihaka dâvet ettiği anlaşılmıştır.

Sanık Dilâver Argun'un Ankara Belediyesine bağlı müesseselerin Müdürlerini Belediye'ye çağırarak sanık Adnan Menderes'in emri olduğundan bahsile "siz ve müessesenizdeki bütün personel Vatan cephesine geçeceksiniz. Bunu arkadaşlarınızıza bildiriniz. Geçenlerin ve geçmeyenlerin listesini üç gün içinde veriniz" diye emir vermek suretile Ankara belediyesine bağlı memurların D.P. ye veya Vatan Cephesine geçmelerini sağlamak için haiz olduğu Valilik ve Belediye Başkanlığı nüfuzunu kullandığını, bu tesir altında bir kısım memurların kayıtlarını yaptırdıklarını, yukarıda adları geçen şahitler bildirmişlerdir.

Her ne kadar sanık o zamanın Başbakanı Adnan Menderes'in, bu yolda verdiği emri sadece ilgililere duyurduğunu, memurlar kanunen siyasî partilere giremeyeceklerinden bu emri yalnız hizmetliler için bildirdiğini beyan etmiş ise de; şahitlerin ifadelerine nazaran sanık, memur ve hizmetli farkı gözetmeksizin emri hepsi hakkında verdiği anlaşılmıştır. Kanunsuz emrin tatbiki memuru mes'uliyetten kurtaramıyacağı şüphesizdir.

Diğer sanık Kemal Aygün, önemi aşikâr bulunan İstanbul Belediye Başkanlığına getirildikten bir müddet sonra İstanbul D.P. İl Başkanlığına tâyin edilince İstanbul Belediyesinin D.P. nin âdeti bir karargâhı haline geldiğini, adı geçen sanığın parti işlerini birinci plâna aldığını, Belediye Reis Muavinlerine ve Müdürlere belediyedeki memurların Vatan Cephesine girmeleri için emirler verip tatbika başladığını, D.P. ye veya Vatan Cephesine girmeyenlerin ilmî hüviyetleri ne olursa olsun vazife-

lerine son vereceğini bildirmek suretiyle Belediye'ye bağlı daire ve müesseselerdeki Avukat, Memur ve Doktorları bu yolda tehdide başladığını, bu tazyik ve tehdit altında bir çok doktor, avukat ve memurların ya D.P.ye veya Vatan Cephesine girmek mecburiyetinde kaldıklarını yine yukarıda bahsi geçen şahitler beyan ve ifade etmişlerdir.

Sanık, haiz olduğu Belediye Başkanlığı nüfuzunu kullanarak bir taraftan Belediye'de vazife gören doktor, avukat ve memurları vatan cephesine kaydettirirken, diğer taraftan hariçteki iş adamlarını, tüccarları ve doktorları da aynı suretle partiye veya vatan cephesine iltihak için zorlamağa başladığı anlaşılmıştır. İstanbul Ömür kliniği sahibi Dr. Pakize Tarzı'yı aynı usule başvurarak D.P.ye kaydettirip radyoda ilân ettirmiş, tüccar Vehbi Koç'u kayıtlı bulunduğu halk partisinden istifa etmek için tesir ve baskı altında bulundurmıştır. Yine, İstanbul Vilâyet Umumî Meclis üyesi İsmet Yaşinel'i kayıtlı olduğu C.H.P. sinden ayırıp Vatan Cephesine geçirmek için türlü çarelere başvurduğu, Liman Lokantasında verilen bir ziyafette bu maksatla türlü ısrar ve tazyiklerde bulunduğu, şahit İsmet'in mukavemeti karşısında bu sefer "şehir meclisi adına Adnan Menderes'e takdim edilecek altun malayı" kendisinin vermek şerefine nail edileceğini ileri sürdüğü, şahit İsmet'in cevaben "Başbakana altun mala değil, altun kazma vermek lâzım" demesi üzerine kendisini ziyafetten kovduğu ve bu hadisenin o zaman bazı gazetelere de intikal ettiği, tahkikat evrakı münderecatı ve şahit İsmet'in ifadesile sâbit bulunmuştur.

Bizzat sanık Kemal Aygün de, Parti Başkanı olduktan sonra Belediye'de parti faaliyetinin genişlediğini ve İstanbul'da bir çok Vatan Cephesi Ocağı açtıldığını ikrar eylemiştir.

Sanık Mehmet Akın'a gelince: Sümerbank Umum Müdürü bulunan sanık Mehmet Akın da D.P. Ankara İl Başkanlığına getirildikten sonra Sümerbank'a bağlı müessese ve mağazalarda geniş bir parti faaliyetinin başladığı anlaşılmış, personele D.P. ye giriş beyannameleri dağıtılmış. Bankaya bağlı müessese ve mağazalarda çalışanların ya bir ocağa kaydolanmaları veya ayrı bir ocak açmaları hususunda zorlandıkları, ocağa girmiyenlerin işlerine son verildiği anlaşılmıştır.

Ankara mağazaları Alım Satım Müdürü Necati Atay'ın ifadesine göre, D.P. veya Vatan Cephesinde kayıtlı bulunmayan bazı Mağaza Müdürlerinin Müdüriyet emrine alınmaları için emir verildiği, Ağrı'ya tayin edilen Hamamönü Mağaza Şefi İbrahim Mutlu'nun Çankaya ocağına kaydolanması ve bir partilinin tavassutu üzerine Ankara'da alıkonulduğu anlaşılmıştır.

Sanık, Ankara Ulus Mağazası Satış Müdürü Osman Özyörük'ü, ikinci Cemil Bengü ocağının açılması işle vazifelendirmiş, bu ocağa bilet parası adıyla Bankadan para yardımında bulunmuştur. Ankara Ulus Mağazası Satış memuru Musa Moğan bu durumu "herkes Mehmet Akın'ın şerrinden çekindiği için paçasını bir ocağa gir-

mekle kurtarıyordu” sözlerle izah etmiştir.

Gölveren semtinde oturan bazı subay aileleri bile, kocalarının emekliye sevk edilecekleri yolunda çıkarılan şayia üzerine bunu önlemek maksadile bir ocak açma yoluna gitmişlerdir.

Sanık Mehmet Akın'ın, D.P.ye veya Vatan Cephesine üye kaydettirmek hususunda her fırsattan faydalanma yolunu tuttuğu, bu meyanda Ankara Opera Sanatkarlarının arzularını yerine getirmek için bunların D.P.ye girmelerini şart koştuğu ve bunda da muvaffak olduğu, Ankara Motorlu Nakliyeciler Derneği ile yedek parça kooperatifinin ihtiyaçları bulanan krediyi temin için Vatan Cephesi ocağı açmalarını ileri sürdüğü, Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Profesörlerinden Emin Bilgiç ve arkadaşlarının çıkaracakları bir dergiye Sümerbank'tan ilân vermek suretile yardımda bulunmak için bunları Demokrat Partiye iltihaka sevk ettiği tezahür etmiş, bir kısmını bizzat kaleme aldığı anlaşılan ve sanık Adnan Menderes'e karşı mübalâğalı bir dille yasılmış olan bağlılık ve iltihak yazılarının radyoda yayınlanmasını sağladığı anlaşılmıştır.

Bunlardan başka sanığın, ayrı bir Umum Müdürlük halinde idare edilen Çimento Sanayii Umum Müdürlüğünde de Vatan Cephesi ocağı açılmasını teklif ve ısrarda bulunduğunu da Umum Müdür Selâhattin Akyol şahadetinde bildirmiştir.

Sanık Burhan Ulutan: D.P.nin Kırşehir Milletvekili adayı bulunan ve kazanamayınca Etibank Umum Müdürlüğüne tayin edilen sanık Burhan Ulutan da şahitlerin ifadelerine göre müfrit bir partizan olup Umum Müdürlüğe getirildikten sonra Etibank'da da parti faaliyetini ön plâna aldığı anlaşılmıştır.

Sanık, Ankara'daki Etibank memurlarına Eti ocağını kurdurmuş, Banka memurlarını bu ocağa kaydettirmiş, başlangıçta bizzat Ocak Başkanlığını da üzerine almış ise de; sonradan bundan vazgeçerek Başkanlığı bir memura tevdi etmiş, çay ve balo biletleri bedeli namile ocağa 5830 sayılı kanunun birinci maddesinde açıkça yasak edilmesine rağmen mühim miktarda para yardımında bulunmuş, diğer iktisadî devlet müesseselerinden de para temini için çalışmıştır.

Bundan başka sanığın, Etibank'ın İstanbul'daki müesseselerinde çalışan memurlarını da, yine müfrit bir D.P.li olarak tanınan Alım Satım Müdürü Sadi Başak adındaki şahıs vasıtasile Vatan Cephesine girmeğe zorladığı; memurlardan bir kısmının giriş beyannamelerini bizzat imzaladığı şahadetten anlaşılmıştır.

5830 sayılı kanunun birinci maddesinde, iktisadî devlet teşekkül ve müesseselerinin hiç bir suretle siyâsî partilere para terk ve teberrû edemeyeceği yazılı bulunduğu halde sanığın muhtelif tarihlerde D.P. veya Vatan Cephesi ocaklarına Etibank'tan 50600 lira yardımda bulunduğu, Etibank D.P. Ocağında 16.3.960 tarihinde verilen akşam yemeği masrafı olan (1051,44) kuruşu yine Etibank hesabından ödettiği ve

ayrıca Etibank ile bir ilgisi bulunmayan sanık Kemal Aygün ve arkadaşlarının Ankara'da yaptıkları seyahat masrafları olan 13714 lirayı da yine Bankaca ödediği dosyadaki vesikalarla sabit bulunmuştur.

Bunlardan başka sanığın Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden bulunan Kırşehir Belediye Başkanı Vehbi Demir'i, partisinden çekilip D.P. ye geçmesi için zorladığı ve "Adnan Menderes bugün bana öl dese ölürüm" diyerek tazyiklerde bulunduğunu adı geçen Vehbi Demir'in şahadetinden anlaşılmıştır.

Yukarıdan beri izah edilen sebep ve delillere göre bütün bu sanıkların savunmalarında ileri sürdükleri hususlar varit bulunmamış, hareketleri, Anayasayı ihlâl suçunun maddî vakıasını teşkil etmiş ve bu sebeple müstakil ceza tayinine mahal görülmemiştir.

Her ne kadar sanık Sebati Ataman, Sanayi Bakanlığına tayin olunduktan sonra yaptığı 19.12.958 tarih ve 1/1029 sayılı tamimle iktisadî devlet teşekkülleri memur ve hizmetlilerinin siyasî partilerde faal vazife alamayacakları hakkında evvelce yapılmış olan 30.6.956 tarihli tamimin kaldırıldığını bildirmiş ise de; savunmasında ileri sürdüğü üzere bu tamimi sırf bir kanun anlayışı sebeble yaptığı, bunun Vatan Cephesi teşkilâtı ile ilgisi bulunmadığı kanaatine varılmış, diğer sanık Hadi Hüsmen'in kendisine başvuran bazı kimselerin mensup olduğu D.P.ye kaydedilmeleri için tavassutta bulunmasında ve sanık Mükerrerem Sarol'un Hilton Otelinde doktorlarla yaptığı bir hasbıhal sırasında verdiği tüp misalinde suç unsuru görülmemiş ve bu sanıkların Vatan Cephesi teşkilâtının kurulması ve faaliyetile ilgileri hakkında başkaca delil elde edilmemiştir.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfi Gökso

Üye
Ali Doğan Toran

Yb.

GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ:

1- Dava evrakı münderecatına ve tevkiflerini icap ettiren sebeplerin zâil olmuş bulunmasına binaen, sanıklardan Mümtaz Tarhan, Kemal Hadımlı, Ethem Yetkiner, Emin Kalafat, Medenî Berk, Hayrettin Erkmén ve Halûk Şaman haklarında bu davadan dolayı verilmiş olan tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına ve bunlardan başka sebeple mevkuf ve mahkûm olmadığı anlaşılan sanık mümtaz Tarhan'ın serbest bırakılması için Divan Başsavcılığına müzekkere yazılmasına ittifakla,

2- 961/8 Esas numarada kayıtlı bu davanın 960/1 sayılı Anayasayı ihlâl davasıyla birleştirilmesine ekseriyetle 3.6.1961 tarihinde karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı

Başkan V. Selman Yörük 2. maddeye muhalifim.	Üye Hıfzı Tüz 2. Maddeye muhalifim.	Üye Hasan Gürsel	Üye Adil Sanal
Üye Vasfi Göksu	Üye Ali Doğan Toran	Üye Nahit Hatipoğlu 2. maddeye muhalifim.	Üye Kemal Gökçen
Üye Mehmet Çokgüler			

İSTİMLÂK YOLSUZLUKLARI DAVASI KARARI GEREKÇESİ

Sabık ve sakıt Başbakan Adnan Menderes ile suç ortakları tarafından, İstanbul imârı ve bu konu ile ilgili istimlâk işlerinde anayasanın ve istimlâk kanunu ile diğer mevzuat hükümlerinin ihlâl edilmesi olaylarından dolayı Yüksek Soruşturma Kurulunca hakkında 27.Mart.1961 tarih ve esas 961/794 karar 961/834 sayılı kararlar Adnan Menderes, Dilâver Argun, Kemal Hadımlı, Mümtaz Tarhan, Kemal Aygün, Ethem Yetkiner, Emin Kalafat, Hayrettin Erkmen, Halûk Şaman ve Medeni Berk haklarında son tahkikat açılarak Yüksek Adalet Divanına şevk edilmişlerdir.

Kararnamede olay, dört gurupta toplanarak incelenmiş, Divanca bunlardan 2, 3 ve 4 cü guruptaki hâdiselerden dolayı suç teşekkül edemediği kabul edilmiştir.

Birinci guruptaki hâdisenin özeti şudur:

İstanbul'da, Anayasanın, İstimlâk kanununun ve dolayısıyla vatandaşın mülkiyet hakkının çiğnenmesi suretile ve ayrıca İstanbul Belediyesinin malî iktidar ve tahammülünün çok üstünde istimlâklar yapılması ve bununla ilgili çeşitli yolsuzluklardan ibaret olup bu suçun aslî faileri olarak sabık ve sakıt Başvekil Adnan Menderes ile sırasile İstanbul Vali ve Belediye Reisliğini deruhde etmiş olan Kemal Hadımlı, Mümtaz Tarhan, Kemal Aygün ve Ethem Yetkiner ile Dahiliye Vekâleti Müsteşarı olup İstanbul'da bir müddet imâr ve istimlâk işlerinde görevlendirilmiş bulunan Dilâver Argun; fer'i failer olarak da sabık Devlet Vekili Emin Kalafat ve sabık Emlâk-Kredi Bankası Umum Müdürü ve bilâhara Devlet Vekili ve Başvekil yardımcısı olan Medeni Berk gösterilmişlerdir.

BİRİNCİ GURUP HÂDİSELERİ:

İlmen ve mevzuat icabı bir imâr plânı henüz yapılmamış olan İstanbulda, Belediyenin kendi imkânları ile senede 2-3 milyon lira sarfı suretile girdiği mevziî ve cüz'î imâr işleri ve dolayısıyla icrası zarurî istimlâk işlemlerinin kâfi bir sürat ve vüs'at göstermediğini gören zamanın Başbakanı sanık Adnan Menderes'in 956 yılı sonlarında bir gün tertiplediği basın toplantısında bu konuyu bir hükûmet işi olarak ele aldığını umumî efkâra duyurmakla beraber, İstanbul'da Parkotelde masrafları tamamen örtülü ödenekten ödenmek suretile temin edilmiş özel daireye yerleşerek gerek buradan, gerek büyük paralar sarfı suretile fevkalâdeden tefriş ettirilmiş vilâyetteki makamından ya bizzat veya hususî kalem müdürü marifetile veyahut diğer sanıklar Emin Kalafat, Medeni Berk ve Hayrettin Erkmen ve Halûk Şaman veyahut da İstanbul Vali ve Belediye Reisi vasıtasile verdiği emirlerle, kanunen hiç bir yetki ve vazifesi bulunmamasına rağmen imâr ve istimlâk işlerini bilfiil tanzim ve idareye başladığı; muhtelif mütehasıs, Müessese umum müdür veya mensupları ile Belediyede veya sair yerlerde toplanılar tertip ederek veya ettirerek bu konunun bir an ev-

vel tahakkuku için kararlar aldığı veya aldırıldığı; aslında tamamen içtimaî, iktisadî ve malî ve hatta ilmî ve teknik bir iş olan şehircilik ve imarcılık ve dolayısıyla istimlâk işleri için bilhassa lüzumlu ve kâfi bir fon ihdâs edilmeden, tasdikli bir nâzım plân hazırlanmadan mücerret partizanlık mülâhazaları ile ve şahsî kaprisleri tahtında ve bu arada, kendisinin daimî olarak bulunması en tabii ve zarurî olması lâzım gelen Devlet Merkezi Ankaradan sık sık ve uzun müddet uzaklaşarak İstanbul'da kalması sebeplerine zâhirde bir mesnet bulmak gizli niyetile girişilmiş bu çok feci âkibetli sergüzeştin, daha başladığı sıralarda doğurduğu diğer elim mahzurlara ilâveten büyük para ihtiyacını bir an evvel karşılayabilmek için o tarihlerde henüz Emlâk ve Kredi bankası umum müdürü bulunan sanık Medeni Berk'i vazifelendirdiği; bu şahsın tavsiyesi üzerine akıllarına ilk gelen çare olarak Emekli sandığı, P.T.T. ve Tekel İdareleri ve İşçi sigortaları kurumu gibi malî kapasiteleri büyük ve nisbeten müsait görülen resmî sektöre, dahil Müesseselere, başlamış imâr hareketi sebebi ile istimlâk edilen veya istimlâki mutasavver yerlerden elde olunacak arsaların kısmen hayalî satışları sonunda, toplanması derpiş olunan büyük paraların münhasıran istimlâk işlerine tahsisini tensip eylediği; bu tertip ve karara tevfikân emekli sandığından başlanmak üzere adı geçen müesseselere büyük meblâğlar mukabilinde arsa satışına İstanbul Belediyesini icbar ettiği; Belediyenin 40 milyon civarındaki bütçesini, bizzat emirler vererek ve baskı yaparak karşılıksız ve hayalî tahsisatlar koydurmak suretiyle bidadette 100 milyona ve müteakip senelerde de 500-600 milyona çıkarttığı; bu karşılıksız ve hayalî rakamlardan meydana gelmiş bütçe ile alınmış tahsisatı, Belediyenin diğer vazifelerini ikinci plâna terk ile tamamen imâr ve dolaysile istimlâk işlerine hasrettirdiği; Belediye'ye ancak 3-4 milyon lira civarında bir para sağlayacağı kendisine defaatla söylenmiş olmasına rağmen serkildoryan binaları blokunu ve bazı arsaları satması hususunda belediyeyi zorladığı ve sattırdığı; bu satışlardan da para temin edemeyince hayalî bütçeyi realize edebilmek için metre karesi 40 ilâ 200 liradan istimlâk edilen veya istimlâki bu fiyatlardan tasarlanan yerlerden çıkacak arsaları metre karesini 2500 ilâ 4000 den ve bizzat fiyatlandırarak yukarıda bahsi geçen müesseselere cebren satmağa başladığı; istimlâk muamelelerinin vaktinde bitirilememesi sebebiyle arsaların müesseselere teslimi işinin gecikmesi muvaceshesinde satış bedellerinin arsaların ferağından çok evvel ve avans olarak belediyeye ödenmesi hususunda bu müesseseleri tazyik ve icbar eylediği ve bu suretle ödettiği; bu hususlardaki emirlerine mukavemet gösteren vazifelileri işlerinden uzaklaştırdığı; açılmasını bizzat tasavvur ettiği yolların bir an evvel inşasını temin için bir taraftan istimlâk muamelelerine başlanmakla beraber yolları derhal ihaleye çıkarttırdığı, ihaleleri yapılmış veya avanslar mukabili satışları icra kılınmış mutasavver arsaların tahassülünü temin için istimlâk muamelelerini tâcil maksadile eski İç İşleri müsteşarı sanık Dilâver Argun'u, Dahiliye Vekili tarafından onaylanmış bir mucipname ile ve kanu-

na aykırı olarak verdirdiği emirle İstanbula getirttiği; mevzuata göre İstanbul Belediyesi'nin yetkili ve vazifeli organları tarafından yürütülmesi lâzım gelen imâr ve istimlâk işlerini, Vekiller heyetinden bir karar almağa da lüzum görmeden keyfi şekilde bir hükûmet işi telâkki eden sanık Adnan Menderes'in, diğer sanık Dilâver Argun'un bu işleri tedvir ve organize etmek üzere ve kanunen muayyen bir hizmet ve muhassas veya menkûl bir kadrosu bulunmamasına rağmen kanunsuz ve keyfi bir tasarrufla tanzif olunması; ve ayrıca bu sanığın da tamamen kanunsuz olarak Mülkiye Müfettişi Mümtaz Naymen'i bu işlerde çalıştırmasıyla, vazifesi başında ve fiilen makamında bulunan İstanbul Belediye Reisinin vazife ve salâhiyetlerinin fiilen ve cebren elinden alındığı;

İlk defa el koyduğundan itibaren mevzuat dışı bir istikâmet almağa yüz tutmuş bu imâr ve dolayısıyla istimlâk hareketinin, bütün kanunsuz zorlamalara rağmen arzu edilen neticeyi vermediğini müşahade edince çok defa asabileşen ve hatta yiyeceğini dökmek gibi şuursuz hareketlerde bulunan sanık Adnan Menderes'in, bu defa her türlü kanunî kayıtları hiçe sayarak anayasanın 74'ncü maddesini ihlâl eyletiği; bu kanunsuz hareketlerine mukavemet gösterdiklerini ileri sürerek bazı vazifedarları ve bu arada Vali ve Belediye Reisi Fahrettin Kerim Gökay'ı, girişilen imâr hareketlerini kösteklemekle itham edip aralarında geçen bir münakaşa sırasında Fahrettin Kerim'in kendisine (İstanbul şehrine zulüm etmeyemi geldiniz) şeklindeki hitabı üzerine Valiye bidayette üç ay izin vermek suretiyle muvakkaten ve bilahare Elçiliğe tayin suretile daimî olarak İstanbul'dan uzaklaştırdığı; Adnan Menderes'in gerek Fahrettin Kerim Gökay ve gerek yerine bidayette vekâleten tayin ettiği Kemal Hadımlı ve bilahare asaleten getirdiği Mümtaz Tarhan ve Ethem Yetkiner zamanlarında imâr ve istimlâk işlerini Belediye Reis muavinlerinden Sedat Erkoğlu eliyle doğrudan doğruya yürüttüğü; bu arada sanık Dilâver Argun, İstanbul'a gelmesini müteakip yaptığı bir tamimle Sedat Erkoğlu'na fevkalade selâhiyetler tanımış ve belediyenin bütün teşkilâtındaki memurların kanunsuz muamelelere karşı mukavemet göstermelerini önlemiş olduğu; yine Dilâver Argun'un Mümtaz Naymen'i de memurlar üzerindeki baskının âdeti bir korkuluğu olarak daima teftiş müheyya vaziyette belediyede bulundurduğu; Adnan Menderes'in, bu suretle kanunî maaş, ödenek gibi aidatlarından ayrı olarak örtülü ödenekten verilmiş büyük paralarla besleyip kendine bent ettiği mensuplarından müteşekkil bir baskı makinesini faaliyete geçirterek vazifedar memurları sindirdikten sonra, yerine göre kanunen muayyen maksad mevcut olmadan, menafii umumiye kararı almadan, değer bahası takdir edilmeden, tebliğat yapılmadan, itiraz için lüzumlu müddetin geçmesi beklenmeden, değer bahası peşinen ödenmeden veya bir bankaya depo edilmeden, Mahkemeden tesciline dair karar alınıp tapuya şerh verilmeden ve tasdikli imâr plânı bulunmadan ve hattâ mülk sâhiplerini muhtelif yollardan zorlayarak bedelini almadan rızaen ferağa mec-

bur bırakarak anayasa ile istimlâk kanuna muhalif istimlâkler yaptırmaya, hiç istimlâki yapılmamış yerleri dahi yıktırmaya, belediyenin ekipleri tarafından yapılagelen yıkımları kâfi görmeyerek bu işlerde askerî birlikleri istihdama dalir emirler vererek icra ettirdiği; bazı resmî Müesseselere ait resmî binaları, daha 1955 de yapılmış olmalarına rağmen bu müesseselere masrafları kendileri tarafından ödenmek suretile yıktırtıp belediyeye teslim icbar ettiği; açtığı yolların bazılarının güzergâhlarını beğenmeyerek ve bazen de yolu dar görerek düzeltirmek veya genişletmek maksadile aynı yerlerde birbirini takip eden müteaddit istimlâkler yaptırdığı; bazı yollarla meydanların müteaddit defalar indirilip kaldırılmasını emretmek suretile Belediyeyi zarara soktuğu, istimlâk edilen binalara ait enkazın kaldırılması işlerini kendi men-suplarına verdirdiği;

İstimlâk işleri için genişletilen belediye kadrolarına partizan elemanlarla lâıyk olmayan kimseleri getirterek vuku bulmuş büyük suiistimallere zemin hazırlattığı; mevzuata aykırı ve anayasa dışı bu imâr ve istimlâk işlerinden dolayı mülkleri ellerinden adeta cebren alınan vatandaşlardan istimlâk bedellerini halen dahi alamayan, seyahatten döndüğü zaman mülkünün yerinde yeller esdiğini gören, istimlâk bedellerini kısmen alabilmek için günlerce belediyenin kapısında bekleyen, haklarını istih-sal için bir sürü mürteki tatmine mecbur kalan ve hülâsa her bakımdan geniş nis-bette zarara ve mağduriyete duçar kılınan on binlerce yurttaşın, isbat hakkı elinden alınmış, tekzip müessesesi ile susturulmuş, kâğıt ve boya tevzii sistemi ile takyit kılınmış ve yazarları ile sahipleri müteaddit cezaî tâkiplere maruz bırakılmış ve hatta matbaaları da benzin dökülmek suretile tahrip edilmiş olmasına rağmen demokrasi-nin dördüncü kuvveti sayılan basın tarafından aksettirilen ıztıraplarına ehemmiyet dahi vermediği ve halkın bu çok haklı ıztırabını T.B.M.M. ne intikâl ettirmeye gay-ret gösteren muhalefet millet vekillerinin sözlü soru önergelerine ya cevap verilme-diği veya hazırlanan cevaplara mesned teşkil eden malûmatın hilâfı hakikat bir suret-te tanzimine çalışıldığı, bu imâr ve istimlâk işlerindeki yolsuzluklardan mesul olan-lar hakkında meclis tahkikatı açılmasına dair önergeler bekletildikten sonra diğerleri ile birlikte toptan red olunduğu; 30 milyon liralık suiistimal yapıldığına dair olan 18.2.1960 tarihli önerge gündeme dahi aldırılmadığı; böylece mevzuat ve anayasa hükümleri dışına çıkılarak yapılmış istimlâk muamelelerindeki yolsuzluğun ve ka-nunsuzluğun T.B.M.M. nin dahi önlemesine imkân verilmediği;

Esasen mesken buhranı mevcut olan İstanbul'da kısa bir müddet içinde yıkılan binlerce binadan mahrum kalan on binlerce vatandaşın sokaklara döküldüğü, bu se-beple şiddetlenen mesken buhranının, kiraların bir kat daha yükselmesine ve istim-lâkten meydana çıkan arsaların metre karesine üç bin lira bir fiyat konması neticesi gayrimenkûl spekülâsyonunun meydana çıkmasına sebep ve bu suretle mevcut sıkın-tının artmasında müessir olduğu; bu geniş imâr ve istimlâk dolayısıyla büyük

borçlara giren İstanbul belediyesine esasen emisyonla realize edilebilen umumî bütçeden de geniş yardım yapılması zaruretinin doğduğu; Belediyenin, memurlarına maaş veremeyecek ve diğer belediye hizmetlerinin zaruri kıldığı masrafları yapamayacak duruma sokulduğu;

İstanbul Vali ve Belediye Reisliği yapmış bulunan Mümtaz Tarhan ile Ethem Yetkiner'in ve İstanbul Belediye Reisliği vazifesini görmüş olan Kemal Aygün'ün ve vali ve belediye Reisliğinde vekâleten bulunmuş olan Kemal Hadımlı'nın hayalî tahsisatlar çıkartmak, kanunsuz emirler nakletmek veya bunlara istinaden keza kanunsuz emirler vermek, kurumları ve vazifedarları zorlamak, kanunî olmayan istimlâkleri ve bu münasebetle yıkımları yaptırmak, yanlış malûmat toplamak gibi muhtelif şekil, suret ve derecede dava konusu kanunsuz icraatı bilfiil yürütmeğe aslı fail olarak iştirâk ettikleri; Sanıklardan Dilâver Argun'un, Adnan Menderes'in kanuna aykırı emir ve talimatları dahilinde hareketle kanunî kadrosu, vazife ve selâhiyeti bulunmamasına rağmen sanık Adnan Menderes'in keyfî maksadlarını harfîyen tahakkuk ettirmek için âdeta (siyasî bir komser) gibi büyük bir şiddetle hareket edip icraatı yürütmeğe gayret göstermek suretiyle bütün fiillere asıl fail olarak iştirâk ettiği. Bu sanığın İstanbul'a gelmesi sebebiyle kanunî harcırahını, yevmiesini, maaşını ve hatta kanunî vekili teftiş heyeti Reisi Recai Türel'e ödenmesi lâzım gelen müstesarlık ödeneğini aynen almakta devam etmesine ilâveten istimlâk işlerindeki hizmetleri karşılığı olarak da örtülü ödenekten ayrıca on bin lira aldığı.

Sanıklardan mülkiye baş müfettişi Mümtaz Naymen'in ise tayinine dair ayrıca bir kararname ve emir bulunmamasına rağmen Dilâver Argun'a bu işlerde yardım için sanık Adnan Menderes tarafından keyfî surette vazifelendirildiği ve hatta bu şahsın dahi kanunî harcırah ve yevmiyelerine ilâveten örtülü ödenekten 18.11.1957 tarihinde beş bin ve 8.2.1958 tarihinde keza beş bin olmak üzere on bin lira aldığı; Belediye Reis muavinlerinden Sedat Erkoğlu'nun da sanık Dilâver Argun tarafından imzalanan 20.6.1957 gün ve 113 sayılı tamimle verilen yetkiye ilâveten Adnan Menderes'den telakki edilen emirlerle arzu edilen işlerin dairelerce yerine getirilmesini sağlamak için çalıştırıldığı beyan edilmiş; ve Devlet bünyesine dahil bir organın kendisine ait olmayan bir yetkiyi kullanması, anayasada kaynağını bulmadıkça kanuna aykırı düşeceği; mülkiyet gibi anayasada mevzu ve mevcut ve ferdin en tabii haklarından madût temel hak ve hürriyetlerini sanık Adnan Menderes'in emir ve talimat vermesi ve hatta bizzat ve fiilen el koyması şeklindeki vâki müdahalesi sonunda kanuna aykırı olarak yürütülmüş bulunan imâr ve istimlâk muamelelerinin bir küll olarak ele alınması icap ettiği; işlerin anayasanın 74 ncü ve 6830 sayılı kanun ve diğer bazı mevzuat dışında yapılmış olması itibarile faaliyeti tamamen anayasa dışı kalkan idarenin, kanunen verilmiş vazife ve yetkileri kötüye kullanma durumuna düştüğü; sanık Adnan Menderes'in böyle mühim ve neticeleri itibarile bütün memleketi

ilgilendiren ve çok hayatî bir mahiyet arz eden ve bir kanun mevzuu olması icap eden bu iş için T.B.M.M. den bir kanun çıkartmağa veya başkanı bulunduğu Vekiller heyetinden bir karar dahi istihisâline lüzum görmemiş olduğu; Diğer sanıkların da kanun ve anayasaya aykırı düşen bu küll halindeki fiile muhtelif suret ve derecelerde ya aslî fail olarak veya fer'an iştirâk ettikleri;

Yürütme organının devlet bünyesindeki esas fonksiyonunun bir hak ve selâhiyetten ibaret olmayıp aslında bir mükellefiyeti tazammun eylemesine, yürütme organı ve onun başı Başbakanın, kanunlarda ve diğer mevzuatta mevcut ve muayyen vazifeleri mevzuat çerçevesi içinde ifa etmelerinin bir mechuriyet olmasına ve bu mükellefiyet yerine getirilirken yürütme kuvvetinin hiç bir veçhile mevzuat dışına çıkması icap ettiği halde bu istimlâk ve imâr işinde sanıkların işledikleri fiillerin yalnız ferdin temel haklarını ihlâlle kalmayıp âmmeye müesseselerini yapılan zoraki satışlar ve mecburi ödetmeler, alınan paralara faiz ödenmemesi ve daha bir çok yolsuzluklarla beraber askerî personel ve vasıtaların keyfî surette bu işlere tahsis, bunların askerî eğitimden uzak kalmalarına ve bu suretle maksat dışı kullanılan bu araçların vaktinden evvel yıpranarak harap olmasına meydan verilmiş ve bu işlerde çalıştırılan bazı Subayların vazife sırasında şehit düşmelerine zemin hazırlanmış olması gibi telâfisi müşkül veya imkânsız durumların yaratılmış bulunduğu;

İmâr dolayısıyla istimlâk işlerinde mevzuata aykırı hareketlerin bir kısmının (rızaen ferağ) şeklinde maskelenmesine gayret edilmiş ise de, aslında, mülk sâhiplerinin bazılarında elde olunan bu (rıza)nın çeşitli suretlerle vâki ikram dayandığı; aradan dört sene gibi bir müddet geçmiş olmasına rağmen rızaen ferağ üzerine yiktırılmış gayrimenkûllere ait bedellerin dahi henüz ödenmediği ve belediyenin bu yüzden yalnız hususî mülk sâhiplerine kalan borcunun yüz milyon lirayı aşdığı nazara alındığı takdirde ortada samimî bir rıza ve muvafakatın mevcut bulunmadığının görüleceği; bu mevzuda da yaratılan terörden başka, istimlak kanununda mülk sahibine veya ilgisine tanınmış olan itiraz hakkını kullanmak için mevzu müddetin hitamı beklenmeden yıkım işlerine derhal tevessül olunması karşısında şaşkına ve dehşete düşmüş olan vatandaşın (hiç olmazsa istimlâk bedelinin tamamını veya bir kısmını alıp derdime çare bulurum) ümidiyle rızaen ferağa icbar olunduğunun tebeyyün ettiği;

Evsiz ve barksız kalmış on binlerce vatandaşın karşılaştıkları kanunuzluklardan ve haksızlıklardan maddeten mutazarrır ve manen müteallim bulunduğu bir sırada sanık Adnan Menderes'e İstanbul Hemşehriliğinin tevcih ve bu hususun altın bir plâka ile tevsik olunmuş ve kendisi de bu münasebetle İstanbul belediye meclisinde icra kılınan muhteşem merasimde uzun bir nutukla ıztıraba istinat ettirilmiş iftiharını ilân eylemiş olduğu;

Vatandaşın reyi ile, vaad ettiği hürriyetleri ve demokrasiyi tahakkuk ettirmekle vazifelendirilmiş bir iktidarın yürütme organı başı sıfatıyla bizzat sanık Adnan Men-

deres'in, mülkiyet gibi ferdin tabii ve en meşru temel haklarını, (Başmimar) ünvanı altında zulüm teşkil edecek bir tarz ve derecede çiğnemek mevkiine düşüşü ve aynı zamanda sokak başı milyonerleri ile mürteşi ve mürtekiplerin kucağına insafsızca itilmiş yurttaşların, acılarını ancak tarihin silip dindirebileceği haline ehemmiyet vermeyenlerin ve merhamet göstermeyenlerin, diğer davalar mevzularında müşahade edildiği üzere anayasadaki temel hak ve esas hürriyetleri tahdide neden teşebbüs ettiklerini, hürriyet isteyen Gençliğe ne için ateş açtıklarını, basını ne için susturmaya gayret gösterdiklerini, muhalefeti neden ortadan kaldırmak istediklerini ve netice olarak hangi endişe ve sebeplerden dolayı arzuldıkları rejime saptıklarının bu dava ile daha açık bir şekilde anlaşılmaqta olduğu;

Bu kadar geniş kanunsuzluğun, milletin son ve en yüksek istinatgâhı olan T.B.M.M.nin önleyemeyecek durumda kalmasının, anayasada kabul edilmiş prensiplerin tamamen aksine olarak, yürütme kuvvetinin teşrii kuvvete fiilen üstün kılınmış olmasının bir delili bulunduğu neticesine varılmakta ve bu grup sanıklarından olup haklarında son soruşturmanın açılmasına karar verilenlerden Adnan Menderes, Dilâver Argun, Kemal Hadımlı, Mümtaz Tarhan, Kemal Aygün ve Ethem Yetkiner'in fiil ve hareketlerinin aslî fail, diğer sanıklar Emin Kalafat ile Medeni Berk'in de bu fiile fer'i şekilde iştirâk ettikleri kabul edilerek T.C.K. nun 65 inci maddesi dikkat nazarına alınmak suretile bütün sanıkların hareketlerine T.C.K. nun 240 inci maddesi ve ayrıca 80 inci madde temas ettirilmiştir.

DELİLLER

A) Vesikalar:

I. nci Grup hâdiselerile ilgili olanlar:

1-3 Numaralı kartonda 28 vesika numaralı Başbakanlık müsteşarlığının 23.1.1961 gün ve 26/229 sayılı yazısında sanık Emin Kalafat'ın 22.10.1957 den 25.10.1957 ye kadar vekâleten; 9.12.1955 den 4.9.1958 tarihine kadar asaleten Devlet Vekili ve Başvekil yardımcısı olduğu;

Sanık Medeni Berk'in 11.12.1959 dan 27.5.1960 tarihine kadar asaleten Devlet Vekili ve Başvekil yardımcısı olduğu;

Karton 3 vesika 29 da bulunan İstanbul Valiliğinin 18.1.1961 gün ve 13 sayılı yazısı münderecatına göre: Sanık Kemal Hadımlı'nın 12.7.1957 den 5.10.1957 ye kadar vekâleten; Mümtaz Tarhan'ın 25.11.1957 den, 17.5.1958'e kadar asaleten İstanbul Vali ve Belediye Reisliğinde bulunmuş oldukları; Ethem Yetkiner'in 17.5.1958 den 11.7.1958 e kadar vekâleten Vali ve belediye Reisliğinde ve 11.7.1958 den 27.5.1960'a kadar da asaleten valilikte kaldığı; Kemal Aygün'ün ise 11.6.1958 den 27.5.1960 tarihine kadar İstanbul Belediye Reisliği vazifesini asaleten ifa ettiği;

- 6 ncı kartonun 92 inci vesikasını teşkil eden Çalışma Vekâletinin 16/1/1961 gün ve 174 sayılı yazısına göre de; sanık Hayrettin Erkmen'in 9.4.1953 den 9.12.1955 e kadar ve yine 25.11.1957 den 4.9.1958'e kadar çalışma Vekilliğinde asaleten; Sanık Mümtaz Tarhan'ın 9.12.1955 den 1.11.1957'e kadar çalışma vekilliğinde asaleten; Halûk Şaman'ın 4.9.1958 den 11.6.1959'a kadar vekâleten, 11.6.1959 dan 27.5.1960'a kadar asaleten Çalışma Vekilliği yaptığı; anlaşılmaktadır.

2- 1957 Senesinde İç İşleri Bakanlığı müsteşarı olan sanık Dilâver Argun'un zamanın İç İşleri Bakanı Namık Gedik tarafından 21.5.1957 de onaylanan bir mucip-name ile İstanbul'un imâr hareketlerini tâkip ve bu mevzuda bir koordinasyon temini maksadile İstanbula gönderildiğine, kendisine, mahsus kanunlarına göre yol masrafları ve yevmiye tediyesinin derpiş edildiğine dair olan vesikalar 3 numaralı kartonda 2 ve 3 numarayı taşımaktadır. Bu vesikalara göre, Dilâver Argun 21.5.1957 tarihinde İstanbul Belediyesinde vazifeye başlamış, 17.9.1957 de Millet Vekili, adaylığı sebebiyle buradan ayrılmıştır. Kendisine burada bulunduğu müddet için mecmuu 3614 lira 71 kuruş tediye olunmuştur. Müsteşarlıktan fiilen ayrılmış olmasına rağmen vekili Recaî Türeli'ye ödenmesi icap eden Müsteşarlık makam tahsisatını da Dilâver Argun almıştır. Örtülü ödenek davası sırasında meydana çıktığı üzere, sanık Adnan Menderes Dilâver Argun'un İstanbul'da imâr ve istimlâk işlerinde emir ve direktiflerini tam bir sadakatla takip ve tatbik etmiş olan Dilâver Argun'a bu mesaisine karşılık olarak örtülü ödenekten on bin lira vermiştir.

3- Dilâver Argun İstanbul'da vazifeye başladıktan sonra (Dahiliye Vekili namına Müsteşar) imzasile Vali ve Belediye Reisliği ile Belediye Reis muavinlerine yaptığı 20.Haziran.1957 tarih ve 113 sayılı tamim 3 numaralı kartonun 5 numaralı vesikasını teşkil etmektedir. Bu tamimde sanık: (şehir dahilinde inşasına girilmiş olan yollarla diğer imâr hareketleri için Belediye Reis Muavini Sedat Erkoğlu tarafından belediyeye bağlı bilumum idarelerden talep olunacak hususatin zaman geçirilmeden derhal yerine getirilmesi ve bu işlerde teallül gösterecek olanlara bundan böyle derhal mesuliyet tevcih edileceğinin bilinmesi ve buna göre gerekli tedbirlerin alınması keyfiyetinin alâkalılara duyurulması)nı istemiştir.

İlk nazarda, yetki sınırını aşmış olmaktan başka bir tehdit ve şiddet mahiyeti taşımaz gibi görülen bu tamimin, sabık İç İşleri Bakanı Namık Gedikin belediye Reis ve muavinlerini toplayarak imâr ve istimlâk işlerinin ağır yürütüldüğü beyanile onları şiddetle muaheze etmesinden ve başlarına Dilâver Argun'u göndereceğini bildirmesinden sonra İstanbul'a gelen ve ilk günden itibaren belediye dahilinde bir dehşet havası yaratan tu sanık tarafından yapılmış olması dikkat nazarına alındığı takdirde, ileride kayd edileceği ve şahitlerin beyanlarında geçtiği üzere bu tamimin vazifeliler nezdinde bir yıldırma . tesiri gösterdiğini ve onları kanunsuz emirlerin ve muamelelerin ifasına zorladığını kabul etmek icap eder.

4- İstanbul belediyesince 956 dan 960 a kadar yapılmış olan istimlaklerde sahip-lerine bedelleri peşin ödenmeden ve ferağları alınmadan yıktırılıp yola kâlp edilen 317 gayrimenkûle ait liste 3 numaralı kartonun 6 numralı vesikasını teşkil etmekte olup belediye emlâk ve istimlâk müdürlüğünün 12.11.1960 gün ve 40482 sayılı yazısı ile gönderilmiş ve resmî mühür ve imza ile tasdik olunmuştur. Bu 317 gayrimenkûlün 101 adedi musakkaf olup musakkaf olanların 29 adedi Üsküdar'da, 22 si Eminönü'nde 14 ü Fatih'te, 14'ü Beşiktaş'ta, 8 i Beyoğlu'nda, 7 si Kadıköy'de, 6'sı Sarıyer'de ve 1 adedi de Eyüp ilçesinde bulunmaktadır.

Bu 317 gayrimenkûlün, İstanbul'da 956-960 devresi içinde asaleten veya vekâleten Vali ve Belediye Reisliğinde bulunmuş sanıkların vazife devrelerine isabet eden adetleri, kanunî usule ve şartlara riayet edilmeksizin el koyulanlar ile yıkma safhasına intikal etmiş olanları ayrı gösterilmek suretile şöyledir:

Sanık Kemal Hadıml'nın zamanı idaresi olan 12.7.1957 den 5.10.1957 ye kadar (16) elkoyma ve (7) yıkma; Mümtaz Tarhan'ın 25.11.1957 den 17.5.1958 tarihine kadar ki zamanında (3) elkoyma ve (17) yıkma; Belediye Reisliği 17.5.1958 den 11.7.1958'e kadar devam etmiş olan Ethem Yetkiner zamanında (11) elkoyma ve (17) yıkma, Kemal Aygün'ün 11.7.1958 den 27.5.1960 inkilâbına kadarki Belediye Reisliğinde ise (88) elkoyma ve (94) yıkma olmuştur. Geri kalan (14) elkoyma ile (38) yıkma da hakkında muhakemenin men'i kararı verilmiş olan ve 24.10.1949 dan 25.11.1957 ye kadar asaleten İstanbul Vali ve Belediye Reisliğini yapmış olan Fahrettin Kerim Gökay zamanında olmuştur.

5- Dosyanın 7 numaralı kartonu muhteviyatını teşkil eden İstanbul Belediyesi emlâk ve istimlâk müdürlüğünün 12.11.1960 gün ve 40484 sayılı yazısı ve bu yazıya bağlı olan listede kayıtlı (1726) adet gayrimenkûl: 1956-1960 arasında (rızaen ferağ) yolu ile belediye uhdesine devredilmiştir.

Bu (1726) adet gayrimenkûlün sahipleri her ne kadar fiilen el koymadan ve yıkmadan evvel veya sonra rızaları ile devir ve ferağda bulunmuşlarsa da gayrimenkûlün değer bedellerini peşin olarak alamamışlardır. Bu liste muhteviyatı gayrimenkûllerden mütevellit belediye borcu tutarı 75 milyon 131 bin kûşûr liradır.

6- Yine 3 numaralı kartonun 11 numaralı vesikası ve ekleri, Adana eski Milletvekili Hamdi Öner'in 6.5.1958 tarihli ve 956 dan tahrir tarihine kadar İstanbul belediyesinin anayasanın 74 üncü ve istimlâk kanununun 3 cü ve 16.cı maddelerine aykırı olarak değer bahasını peşin vermeden veya bankaya bloke edip makbuzunu mahkemeye ibraz etmeden vatandaşların mülklerine el konulup konulmadığının ve istimlâk dolayısıyla ne miktar borçlu olduğunun, Vatan caddesinde yol ve tretuvar dışında kalan gayrimenkûller için umumî menfaat kararı bulunup bulunmadığının ve istimlâk ve satış fiyatlarının ne olduğunun bildirilmesi hakkında İç İşleri Bakanından sözlü soru önergesini; aynı kartonun 12 numaralı vesikası da eski Burdur Milletvekili

Fethi Çelikbaş'ın aynı konuya dair bir sözlü soru önergesini ihtiva etmektedir. 13 Numaralı vesika eski Milletvekilleri Nüvit Yetkin ve altı arkadaşı tarafından verilmiş ve istimlâk yolsuzlukları ile ilgili olarak meclis tahkikatı açılmasına dair 6.Şubat.1959 tarihli önergeyi ve 14 numaralı vesikanın eki de İstanbulun imarı sırasında Beyoğlu, Kadıköy ve İstanbul semtlerindeki yol ihâlelerinde 30 milyonluk bir suiistimal vuku bulmuş olması sebebiyle İç İşleri Bakanı Namık Gedik hakkında meclis tahkikatı açılması talebini hâvi ve eski Milletvekillerinden Esad Mahmut Karakurt, Hamdi Öner ve Rıza Tekeli taraflarından B.M.M. Başkanlığına verilmiş önergeyi teşkil etmektedir.

Bu suretle muhalefet millet vekillerinin, milletin gözü önünde bir dehşet ve fecat halinde yürütülen bu imâr ve istimlâk işlerinde yapılmış ve yapılagelmekte olan türlü yolsuzlukları son ve yegâne istinadgâh olan T.B.M.M. ne aksettirmiş oldukları görülmektedir.

Eski Adana Millet Vekili Hamdi Öner 6.5.1958 tarihli soru önergesini Meclise vermeden evvel istimlâk yolsuzlukları mevzuunda İstanbul'da bizzat incelemeler yapmıştır. Bu incelemelere dayanarak hazırlamış olduğu 14.5.1958 tarihli bir raporu da mensup bulunduğu C.H. Partisi Meclis Gurup Başkanlığına tevdi etmiştir. (Karton 3 vesika 15)

Bu raporda, imâr ve istimlâk işlerindeki programsızlık ve suiistimaller ve bu gi-dişin doğurduğu sosyal meseleler bahis konusu edilmiş; anayasanın ve istimlâk ka-nununun sarîh hükümlerine aykırı şekilde yürütülmekte olan bu işlerin vatandaşlar arasında ancak tarihin silebileceği derin ıztıraplar tevhit etmiş olduğunu; umumî menfaat için lüzumu, usulüne göre anlaşılmadan, kanunlara göre değer bahası tesbit kılınmadan ve bu baha peşin ödenmeden mülklere el konulmuş ve yıktırılmış oldu-ğunu açıklamıştır.

Aynı kartonun 14 numaralı vesikasını teşkil eden ve yine eski Adana Millet vekili Hamdi Öner, Urfa Millet Vekili Esad Mahmut Karakurt ve Adana Millet Vekili Rıza Tekeli ve Ankara Millet Vekili Hasan Tez taraflarından 13.Şubat.1960 tarihin-de B.M.M. Başkanlığına verilmiş ve fakat Başkanlıkça gündeme alınmamış ve mü-zakere konusu yapılmamış olan ve İç İşleri Bakanı Namık Gedik hakkında meclis tahkikatı açılması talebini taşıyan önergede; İstanbulun imârı ve istimlâk işlerinde 30 milyon lira tutarında suiistimal yapıldığına dair yol Mûteahhidi Hamit Erecek ta-rafından İstanbul Belediye Riyasetine 13.9.1958 tarihinde yapılmış ihbara İç İşleri Bakanlığınca el konulmuş; bu ihbar münderecatını Baş Müfettiş Nail Ökten marife-tile tahkik ettirerek toprak kazı, doldurma, nakliye, iska ve kanal inşası işleriyle mal-zeme kullanılmasında yolsuzluklar ve sahtekârlıklar yapıldığı ve bu suretle bu işleri yapan müteahhitlere asgarî % 30 nisbetinde fazla istihkak ödenmesinin temin olun-duğu; böylece yollara sarf olunan yüz milyon liranın 30 milyon lirasının çalındığının

üç yüksek mühendis ile on kişilik mütehasşis bir ekipten müteşekkil bilirkişi raporu-
na dayanmakta olmasına ve matbuatın neşriyatına rağmen bu işde bilirkişilerin vazir-
felerinden uzaklaştırılması ve raporun ortadan kaldırılması ve tahkikatın müfettişler-
den alınması suretile bu hâdisenin kapatılmış olduğu beyan edilmiştir.

Sözlü soru önergelerinden Fethi Çelikbaş'a ait olanı kendisi tarafından bilahare
geri alınmış; mevcut diğer soru ve meclis tahkikatı önergeleri karşısında düşük ve
müntehir İç İşleri Bakanı Namık Gedik, istimlâk muamelelerinin, kanunların açık ih-
lâli suretiyle cereyan ettiğinden ve etmekte olduğundan başka suretle ve kanunî mec-
ra dahilinde yürütüldüğü hususunda meclis ve umumî efkârı tatmin etmek telâşî için-
de Vekâlet elemanları ve İstanbul Vali ve Belediye Reisi marifetile vukuata uyma-
yan cevaplar hazırlatmış ve bunları B.M.M.si huzurunda beyan etmiştir. (Karton 3
vesika 16 ve müteakip)

7- 1.ci grubu teşkil eden istimlâk yolsuzlukları mevzuunda kayde şâyan olarak
İstanbul Belediye Meclisinin 1.Haziran.1957 tarihli toplantısında sabık ve sakıt Baş-
vekil Adnan Menderes'e fahrî Belediye Reisliği ünvanının tevcih olunması ve hatıra
olarak da şehir armasını havi bir altın plaka verilmesi kararlaştırılarak bu maksadla
20.3.1958 tarihinde belediye meclis salonunda yapılan merâsimde sanık Mende-
res'in söylediği nutku zikretmek faydadan hâli değildir. Filhakika sanık bu uzun nut-
kunda: İstanbul imârını bir hükûmet işi olarak görüp el koyduklarını, İstanbul halkı-
nın ve matbuatının bu cessurâne hamle ve harekete taraftar olduğunu; belediye büt-
çesinin evvelce 30-40 milyon civarında olmasına rağmen şimdi bu paranın bir ayda
kâfi gelmediğini, bu sebeple bütçenin çok yükseltildiğini, İstanbul'un D.P.ye rey
vermiş olması sebeble imâr işlerinin hükûmetçe yürütülmekte olduğunu ve buna de-
vam olunaçağını beyan etmektedir.

B- ŞAHİTLER: Bu davanın duruşması sırasında 37 şahit ikame edilmiş olup
bunlardan 31 adedi huzuren dinlenmiş, altısı da muhtelif sebeplerle duruşmaya getir-
tilemediklerinden bunların Yüksek Soruşturmada alınmış yeminli ifadelerinin duruş-
mada okunmasıyla iktifa edilmiştir.

I- Davanın birinci grup hâdiselerine, yani kanuna aykırı istimlâkler ve yıkımlar
kısımına taallûk edenlerin ifadeleri hülâsaları:

1- Şahit Fahri Paksoy (hâdiseler sırasında İstanbul Belediyesi emlâk ve istimlâk
Müdürü) (ifadesi duruşma zabtının 3 ncü oturum 33 üncü sahifesindedir.)

İstanbul'da hükûmet çapında ilk istimlâkin 956 Eylül ayında başladığını; bida-
yette normal sayılacak bir tempo ile seyreden bu işlerin 1957 senesi ilk aylarında ke-
safet peyda etmesi neticesi istimlâk bedellerinin ödenemez hâle geldiğini; belediye-
nin emlâk ve arsalarının paralı müesseselere satılmasına tevessül edildiğini; 1957 se-
nesi yaz başında bir gün İç İşleri Bakanı Namık Gedik'in belediyede yaptığı toplan-

tıda belediye erkânına imâr ve istimlâk işlerinin ağır gittiğinden şikâyetle ağır hücumlarda bulunduğunu ve başlarına Dilâver Argun'u göndereceğini söyleyip gönderdiğini; istimlâk edilen sahalardaki yolların bir an evvel açılması sabık ve sakıt Başvekil Adnan Menderes'in emri icabı olup, istimlâk muamelesile birlikte bu yolların Belediye encümeninde ihâlesinin de yapılmakta ve Mûteahhide verilmekte olduğundan kanunun tayin ettiği normal usullerle yıkım zamanında temin edilemeyince askerî vasıtalarla istifade yoluna gidildiğini ve bu hususa Adnan Menderes'in emir verdiğini; Bu suretle yıkım işlerinde vazifelendirilen askerî birlik kumandanlarının da belediyede yapılan toplantılara iştirâk eder olduklarını ve yıkma emirlerinin istimlâk emirleriyle birlikte ve aynı zamanda verilir olduğunu; bu yüzden vatandaşın, kanunî tebliğat ve bedelin peşin ödenmesi haklarına riayet edilmeden mülkü elinden alınarak yıktırıldığını; Bu hususların Adnan Menderes'in malûmatı dahilinde bulunduğunu; zamanın Vali ve Belediye Reisi olan Fahrettin Kerim Gökay bu kanunsuz durumu Adnan Menderes'e bildirdikçe bu yüzden aralarında çetin münakaşaların geçtiğini fark ettiğini; sanık Dilâver Argun'un hem istimlâk ve hem de imâr işlerinde Adnan Menderes'in emirlerini alâkalılara tebliğ ve tâkip etmek suretile faaliyet sarf ettiğini ve müddetlere riayet edilmeden vâki yıkmalardan haberdar olduğunu; Ethem Yetkiner'in istimlâk mevzuunda kanuna aykırı emir vermediğini; Vatandaşın el konan ve yıktırılan mülkünün bedelini almak üzere sıraya girebilmek için rızaen ferağa mecbur kaldığını; artan istimlâklar bedelinin ödenmesi için para olmadığını zamanın vali ve belediye Reisi Mümtaz Tarhan'a anlattıklarında ve dert yandıklarında durumu arz etmek üzere birlikte Adnan Menderes'e gittiklerini, Adnan Menderes'in (borçtan korkulmaz, borçsuz bir müessese âtil durumda demektir, borçlanacaksınız ye bu iş devam edecek, bu suretle hareket olacak) dediğini; Mümtaz Tarhan zamanında borçların tediyesinde bir sıraya riayet edildiğini, beyan etmiştir.

2- Şahit Kemal Erpat (hâdise sırasında İstanbul Belediyesi emlâk ve istimlâk müdür muavini) (ifadesi duruşma zabtı oturum 3 sahife 45 dedir.)

Şahit Fahri Paksoy gibi ifadede bulunarak 1957 senesinde şehrin her tarafına teşmil edilmiş olan istimlâkler yüzünden belediyenin malî takatının tükendiğini, istimlâk bedellerinin ödenemez hâle gelindiğini; istimlâk muamelelerinin, bir taraftan tebliğat yapılmak ve aynı zamanda askerî yıkma birliklerine ve fen işleri Müdürlüğüne emir verilmek ve bu suretle acele yıkma ve arkasından yol inşaatına tevessül edilmek suretile yürütüldüğünü, bedel peşin verilmeden ve kanunî müddetlere riayet edilmeden el koyma ve yıkmaların yapıldığını; bütün bu emirlerin Adnan Menderes tarafından verilmekte olup Dilâver Argun veya Mümtaz Naymen vasıtasile bu emirlerin kendilerine intikal ettiğini, kanunî müddetlere riayet edilmeden ve bedelleri ödenmeden el koyma ve yıkmalardan sanık Adnan Menderes'in haberdar olduğunu beyan etmiştir.

3- Şahit Sadık Sever (hâdisе sırasında belediye İmâr Müdürü) (ifadesi duruşma zabtı otu rum 3 sahife 51 dedir.) yukarıda geçen iki şahadeti müeyyet mahiyettedir.

4- Şahit İsmail Tamçelik (hâdisе sırasında belediye hesap İşleri Müdürü olup bu vazifeden 21.9.1957 de istifaen ayrılmıştır .) (İfadesi duruşma zabtı otu rum 3, sahife 53 dedir.)

1957 senesi Temmuz ayına kadar yapılmış istimlâklerin bedellerinin tamamen ödendiğini; bu ayın ortalarında istimlâklerin kesafeti sebebi le bedellerin, belediyenin malî takatını aşmasından ödenemez bir hal aldığı nı; bu yüzden istihkak sâhipleri belediye ye akın ettiklerini; bunları teker teker dinlediğini; bunların büyük bir kısmının binalarının yıktırılmış olup; yıkmadan sonra sırf bedeli kısmen veya tamamen alabilmek için belediye lehine taktir vermiş olduklarını, bunlar arasında çok acıklı manzarlara şahit olduğunu (şahit bunlardan bir kaç misâl vermiştir.) İstimlâk bedelinden alacağı olan Şemsettin Günaltay'a istihkakının sanık Adnan Menderes'in emri ile ödenmiş olduğunu; rızaen taktirin binaya el koymadan ve yıkmalardan evvel de verilmiş olduğunu, ancak 1957 Temmuz ayından itibaren binaların % 90 nının bedel ödenmeden ve kanunî müddetlere riayet edilmeden yıktırılmış olduğunu; yıkmaların askerî birlik marifetile ve bazen geceleyin bina içindekilerin tahliyesi suretile yapıldığını; hatta tathliye fiilen vuku bulmadan da yıkmaların yapılmış bulunduğunu; bütün bu işlerden sanık Adnan Menderes'in haber ve malûmatı olduğunu; kendisinin bulunduğu bir toplantıda Adnan Menderes'in Fatih kazası fen kurulu şefi Lütfi'ye (bazı binalar için maili inhidam kararı verilmesi için gerekli muameleleri ikmâl ediniz) diye emir verince ve muhatabı buna itiraz edince (fakir olanların binalarına dokunmazsınız, zenginlerinkini kesersiniz) dediğini; Lütfi'nin buna da yanaşmadığını ve Adnan Menderes'in bahsi değıştirdiğini; beyan etmiş ve 1957 senesinde belediye bütçesini Ankara'ya tasdike götürdüğünde 40 milyon liralık bu bütçenin Adnan Menderes'in emri ile nasıl hayalî rakamlarla yüzlerce milyona çıkarıldığını; yol ihâlelerindeki yolsuzlukları, yapılmak istenen kanuna aykırı bir yol yapım işinde Vali Fahrettin Kerim'in dikkat nazarını çekip mâni olunca Dilâver Argun'un kendisine (sen Başvekilin işlerini bozuyorsun) diye çıkıştığını uzun uzadıya anlatmıştır.

5- Şahit Emekli General Ragıp Turgay (hâdisе sırasında 1 nci Ordu istihkâm başkanı) (ifadesi duruşma zabtı otu rum 3, sahife 70 dedir.)

İstanbul imâr ve istimlâk işlerinin bidayetinden 1960 Şubat ayına kadar bu vazife kalmış; sanık Adnan Menderes'in emri ve ordu kumandanının tasvibi ile istimlâk sahalarında binaların yıkma ve sahaların temizlenme işlerinde askerî birliklerin kullanıldığını; kendisinin malûmatına göre binaların askerî birliğe boş teslim edilir olduğunu; istihkâm birliklerinin imâr ve istimlâk işlerinde kullanılmasının makinele rin yıpranmalarına sebebiyet verebileceğini; bu hareketin doğru olmadığını beyan etmiştir.

6- Şahit Muzaffer Gümüşayak (hâdiseler sırasında askerî yıkma birliği kumandanı, Mühendis Binbaşı) (İfadesi duruşma zabtı oturum 3, sahife 72 dedir). 5 numarada geçen şahit Ragıp Turgay'ın şahadetini teyit etmiştir.

7- Şahit Akif Göksel (hadise sırasında belediye fen işleri Müdür muavini) (ifadesi duruşma zabtı oturum 3, sahife 75 dedir.)

İmâr ve istimlâk işlerinin iki safha arz ettiğini; birinci safha: 11.Eylül.1956 dan 22.5.1957 ye kadar olan ve hükûmetin direktifi altında belediye tarafından yürütülen safha, ikincisi ise; Bu işlerin doğrudan doğruya hükûmet tarafından ele alındığı 1957 malî sene başından sona kadar devam eden safha olduğunu; 22.Mayıs.1957 tarihinde sabık İç İşleri Bakanı Namık Gedik'in belediyede Reis ve muavinlerin ve şube müdürlerinin iştirâk ettiği bir toplantıda bir tarafında Başvekâlet Hususî kalem müdürü müteveffa Muzaffer Ersu ve diğer tarafında sanık Dilâver Argun olduğu halde vekilin, imârın belediyece yürütülememekte ve sabote edilmekte olduğunu beyan ve bu işlerin hükûmetçe ele alındığını ve başlarına Dilâver Argun'u tayin edeceğini bildirmiş ve akabinde de Dilâver Argun'u tayin ederek göndermiş ve Dilâver Argun'un da vilâyete gelmiş oturmuş olduğunu beyan etmiştir.

9- Şahit Kâni Çinel (İstihkâm Kd. Bnb.) (duruşmaya gelmemiş, ifadesi okunmuştur. Karton 2, sahife 74)

Kumandası altındaki istihkâm birliğinin Filorya plâj inşaatında çalıştırıldığını; istimlâk sahasında yıkım işlerinde çalıştırılan birliğin kumandanı bulunduğu birlikten teşkil edilmiş bir gurup olduğunu;

İstanbul-Silivrikapı da sur dışında bulunan ve mülkü olan bir binanın ve arsasının, kendisi yurt dışında bulunduğu bir tarihte istimlâk kararı alınmadan ve tebliğât yapılmadan, bedeli verilmeden ve depo edilmeden, hatta müşterek mâliklerden hiç birine haber verilmeden sanık Adnan Menderes'in emri üzerine yıktırılmış ve yola kâlp edilmiş olduğunu; Yurda avdet edince bütün çalışma ve uğraşmalarına rağmen bu husustaki muameleleri ikmâl muvaffak olamadığını; binanın yola kâlp edilmesinden tam on beş ay sonra bir kısmı belediye bonusu olmak üzere bedeli alabildiklerini, Filorya plâj inşaatında çalıştıkları sırada sanık Adnan Menderes'in devamlı kontrolü altında bulunduklarını ifade etmiştir.

10- Şahit Fuad Ust (hâdiseler sırasında belediye Reis Muavini) (İfadesi duruşma zabtı oturum 3, sahife 3 dedir.)

Vazifeye 1957 Temmuz ayı sonunda başladığında, sanık Dilâver Argun'un, Mümtaz Nayman'ın ve belediye imâr ve istimlâk müdürlükleri elamanlarının bu işleri yürütmekte olduklarını gördüğünü; bu şekildeki anormal idarenin derhâl göze çarpar olduğunu, Hükûmetin Başî ile belediyenin bir kısım şefinin ve Mühendis, mimarların karşı karşıya gelmiş ve Adnan Menderes'in toplantılarda riyaset mevkiinde

ve yanında Dilâver Argun'un bulunur, bu suretle amiyet ve hiyerarşi kaidelerinin bertaraf edilmiş olduğunu müşahade ettiğini; Vali ve Belediye Reislerinin bu işlere müdahale edemez durumda bulunduklarını, Adnan Menderes emirlerini Reis Muavini Sedat Erkoğlu vasıtasıyla icra ettirmekte ve refakatında olarak sahaların gezilerek mahallinde verilen emirlerin bu vasıta ile belediyeye intikal ettirilmekte ve Başvekil Ankara'da iken telefonla ve hususî kalem müdürü kanalı ile kendisine bilgi verilir emirler telâkki edilir olduğunu; Kemal Aygün Belediye Reisi olunca Adnan Menderes'in temaslarının ve emirlerinin muhatabının bu şahıs olduğunu; Kemal Aygün'ün Adnan Menderes nezdinde faydalı teşebbüslerinin de vâki olduğunu, Aksaray-Yeni-kapı yolunun sökülmesinden ve indirilmesinden bu suretle vaz geçilmiş olduğunu;

Kendisi belediyede ita âmirliği vazifesi gördüğünden istimlâklerin bedel ödenmeden yapıldığını bildiğini; belediye lehine ferağ takriri verilmiş olsun veya olmasın gayrimenküllere el konulduğunu; her gün yüzlerce vatandaşın belediye daireleri kapılarını aşındırır şekildeki müracaatlarının kendileri için bir ızdırıp kaynağı teşkil ettiğini; müracaatçılar arasında ağlayan ve sızlayanların da bulunduğunu; belediye bütçesinin hayalî rakamlarla kabartılmış olması yüzünden bütçede tahsisat gözükmemesine mukabil nakit olmadığından istimlâk bedelleri tediyelerinin yapılamadığını; sanık Adnan Menderes'in işaretile yıktırılmış binalar olduğunu; istimlâk bedellerinin ödenmediğinin Adnan Menderes tarafından bilinmemesine imkân olmadığını, zira gerek müracaatlardan ve gerek basının neşriyatından haberdar olduğunu; alacaklıların belediye kapısını istilâ ettiklerini, para tedâriki için arsaların kurumlara (Borsa satışı) tâbir ettikleri cebri satışlarla yapıldığını, sanık Kemal Aygünün bunu bildiğini beyan ve ifade etmiştir.

11- Şahit Hayrettin Lokmanoğlu (hâdise sırasında belediyede müfettiş ve tâkip bürosunda Müdürlük yapmış.) (İfadesi duruşma zabtı oturum 3, sahife 78)

1957 senesi Şubat ayında belediye emlâk ve istimlâk Müdürü Fahri Paksoy hastalanması üzerine Vali Fahrettin Kerim tarafından emlâk ve istimlâk müdürlüğüne müşahit olarak gönderildiğini; Vali'nin kendisine (istimlâk işlerinde beni ekarte ettiler, bu işleri Başvekil adına Sedat Erkoğlu yürütüyor, sen orada benim namıma bulun, bir usulsüzlüğe meydan verilmesin) diye talimat verdiğini; 22.Şubat'ta istimlâk müdürlüğüne giderek orada müdür muavini Kemal Arpat ile teşriki mesai ettiğini; istimlâk sahasındaki binalara el konarak icraya verilmeden ve bedel ödenmeden belediyece doğrudan doğruya yıktırılmakta olduğunu; istimlâk tebliğatı yapıldıktan kısa bir müddet sonra yani kanunî müddetler beklenmeden binaların boşalttırıldığını ve yıktırıldığını; bütün bu işleri Adnan Menderes'in sevk ve idare ettiğinden haberdar olduğunu; Mümtaz Tarhan'ın valiliği zamanında istimlak bedellerinin ödenmesinde bir sıra takip olunduğunu beyan etmiştir.

12- Şahit Fahri Cintel (hâdise sırasında belediye Reis Muavini) (ifadesi duruşma

zabtı oturum 3, sahife 78 dedir.)

İstimlâk edilen binaların bedellerinin daha evvel ve peşinen bankaya yatırmak imkânının olmadığını; bu sebeple bedel tediye edilmeden ve kanunî müddetler beklenmeden istimlâkların ve yıkmaların vuku bulmuş olduğunu; bu kanunsuz işlemlerden sanık Adnan Menderes'in harfiyen haberdar olduğu kanaatında bulunduğunu; Dilâver Argun'un Adnan Menderes namına bütün işleri yürüttüğünü, kanuna uysun veya uymasın emirler yağdırdığını; bu sanığın belediyede maddî ve manevî baskı havası yarattığını; bu mevzuda tamim çıkarttığını; o hava için de kanunsuz işlere itiraz etmenin işleri sabote etmek manâsında ve fena karşılanır olduğunu beyanla Encümene verilen bir ihâle işinde karşılık para olmasa dahi o işin ihale edilir, para yoktur diye itiraz edilemez olduğunu ifade etmiştir.

13- Şahit Mümtaz Naymen (hâdise sırasında vilâyette Mülkiye Baş Müfettişi) (ifadesi duruşma zabtı oturum 3, sahife 88 dedir.)

1957 Yazında belediyede Dilâver Argun'un emriyle kendisine yardımcı olarak çalışdığını, imâr ve istimlâk işlerine dair doğrudan doğruya bir bilgisi olmadığını; Dilâver Argun'un randevü ve telefonlarını idare ettiğini vatandaşların mülklerinin bedelleri verilmeden ellerinden alınıp yıktırılması olaylarını Adnan Menderes'in bilmesi lâzım geldiğini; her gün kalabalık vatandaş kitlelerinin istimlak bedeli için belediye önüne toplanır ve bunların dağıtılır olduğunu; hatta Adnan Menderes'in otomobilinin etrafını saranlar ve feryad edenler olduğunu beyan ve yüksek soruşturmadaki ifadesinde Adnan Menderes'in imar ve istimlâk işleriyle bizzat meşgûl olup emirler verdiğini, hatta yurt dışında iken dahi telefonla malûmat alıp emir verdiğini ifade ve bunu duruşmada kabul etmiştir.

Bu şahit örtülü ödenekten bu işlerde çalışmasından dolayı Dilâver Argun gibi on bin lira almış olup bunun beş bin lirasını kabul etmiştir.

14- Şahit Sedat Erkoğlu (hâdise sırasında belediye reis muavini) (ifadesi duruşma zabtı oturum, 3 sahife 93 dedir.)

1956 dan 1959 za kadar belediye Reis Muavini olarak vazife görmüş ve daha ziyade imar, fen, elektrik ve havagazı işlerini tedvir etmiş, istimlâk işlerle Fahri Paksoy'un meşgûl olduğunu, değer bahası verilmeden istimlâkler yapıldığını belediyede olması hasebile duyduğunu ve gördüğünü istimlâk sahalarından çıkan arsaların kurumlara satışında belediye reislerinin Adnan Menderes'in nüfuzunu kullanır ve hatta bununla tehdit eder olduklarını, istimlâk işlerinin bizzat Adnan Menderes tarafından takip edilmekte ve bu sebeple bedel verilmeden, müddetlere riayet edilmeden el koymalar ve yıkmalar olduğunu bilmesi lâzım geldiğini; Adnan Menderes'in bütün işleri ya kendisi bizzat veya hususî kalem müdürü vasıtasıyla yürütür ve malûmat alır olduğunu, imâr mevzuunda bütün emir ve direktifleri Adnan Menderes'den telâkki ettiğini beyan etmiştir.

15- Şahit Fahrettin Kerim Gökay (hâdiseler sırasında Vali ve Belediye Reisi) (duruşmaya gelmediğinden Yüksek soruşturmadaki ifadeleri okunmuştur. Karton 2 sahife 85 ilâ 90)

İmâr ve istimlâk işleri belediyenin mütevazî bütçesi ile ve kanunlara uygun olarak yürütülmekte iken sanık sabık ve sakıt Başvekil Adnan Menderes'in 1956 son baharında tertip ettiği bir basın toplantısında bu İşleri hükûmetçe ele aldıklarını ilân ettiğini; imar ve istimlâk sahasında belediyede Sedat Erkoğlu vasıtasıyla bu işleri bizzat yürüttüğünü; belediyenin elinde para olmadığından emlâkini satışa çıkarmak mecburiyeti doğduğunu; bu yüzden Menderes'le aralarında şiddetli münakaşalar olduğunu ve hatta bir münakaşa sonunda kızarak pilâvı dökmüş ve gitmiş olduğunu; 1957 yazında izin alıp Avrupaya gidince yerine vekil tayin edilen Kemal Hadımlının belediye meclisini fevkalâde toplantıya davet ederek belediye bütçesine yüz milyon lira hayalî tahsisat koydurmuş olduğunu; Adnan Menderes'in emir ve direktifiyle iç işleri müsteşarı olan Dilâver Argun'un belediye'ye gelip oturduğunu ve bu işleri Menderes namına yürüttüğünü ve belediye reisi gibi konuşur olduğunu; bu yüzden Dilâver ile de münakaşalar ettiğini; imar ve istimlâk işlerinin 1957 seçimleri sırasında bir aralık durdurulup seçimlerden sonra tekrar devam ettirildiğini, bunun üzerine Valilikten istifa ettiğini; kurumlara arsa satışı ve avans para alınması işlerinde Namık Gedik'in ve Adnan Menderes'in emirlerini intikal ettirmekten başka bir şey yapmadığını beyan etmiştir.

16 -Şahit Hamdi Öner (Eski Adana Millet vekili) (İfadesi duruşma zabtı oturum 3, sahife 14 dedir)

İstanbul'da yapılan kanunsuz ve geniş istimlâk hareketlerinin halk arasında huzursuzluk yaratması üzerine 958 senesinde yaz bidayetinde mensup olduğu C.H.P. Meclis gurubu tarafından bu işin tetkikine memur edilip İstanbula geldiğini; bilhassa vatan ve millet caddeleri sahasında mutazarrır olmuş vatandaşları ve alâkalıları dinleyerek ve hatta müteahhit ve Avukat olduğunu söyliyerek belediye alâkalı Dairelerinde tetkikat yaparak öğrendiklerinin tahmin ettiğinden çok geniş içtimaî ve iktisadî facialar yaratacak vüs'atte olduğunu gördüğünü, anayasanın 74 üncü maddesine aykırı bu hareketlerle ve ayrıca vatandaşın mülkünü ucuza istimlak edip elde edilen arsaları büyük fiyatlarla kurumlara satmak suretile bir kısım vatandaşlara fuzuli mecburiyetler ve külfetler yükletilmiş olduğunu, bu tetkikatının neticelerini bir raporla partisi gurubuna bildirmekle beraber hükûmetten sözlü soru yolu ile cevap istediğini, bilahare Başvekil hakkında tahkikat önergesi de vermiş ve fakat bir netice alamamış olduğunu;

İstimlâk sırasında, bedelin ödenmesi geri dursun mal sahibine veya içindekine haber verilmeden ve meselâ binanın şâgili sayfiyede iken haberi olmadan evinin yıktırılmış olduğunu; istimlâk işleriyle vazifeli mahkemelerdeki davaları da tetkik etmiş

olup takriben 1400 davanın mevzuunun bedel verilmeden veya bankaya yatırılmadan yıktırılmış binalara ait olduğunu; rızaen ferağın, fiilî el koyma ve yıkmadan sonra malikin istimlâk bedelinden bir kısmını alabilmesi için baş vurulan bir yol olduğunu; zira, bunu yapmayanlara ve mahkemeye baş vuranlara istimlâk bedelinin ödenmediğini ve bu hususun halk arasında şayi bulunduğunu; bu kanunsuz ve anayasa ihlâli mahiyetindeki işleri idare edenin bizzat Adnan Menderes olması hasebiyle bunlardan haberdar olmamasına imkân bulunmadığını;

Fatih-Edirnekapi yolunda sahte belgelerle para çekilmek suretiyle 30 milyon liralık bir suiistimal tesbit ederek bu hususta meclise bir tahkikat önergesi verdiklerini ve fakat B.M.M. Başkan vekili Agâh Erozan (30 milyon gibi küçük işlerle uğraşma) diyerek gündeme almamış olduğunu; beyan etmiştir.

17- Şahit Şakir Sâbit Üstel (ifadesi duruşma zabtı oturum 4, sahife 11 dedir.)

Aksaray'da Vatan caddesi üstünde kardeşleriyle müşterek olan 14.000 metre karelik ve içinde takriben 2 000 kadar meyve ağacı bulunan bahçelerinin 1957 Mayıs ayı içinde, bu caddeyi açan askerî yol makineleriyle ve geceleyin projöktör altında dümdüz edilerek yola kalb edilmiş olduğunu; daha evvel kendilerine hiç bir tebliğat veya kıymet takdiri zabtı tebliğ edilmediğini; tabiatıyla istimlâk bedelinin dahi ödenmediğini, bu halin ertesi gün bahçe bekçisi Ali Şahin tarafından kendilerine haber verildiğini; bunun üzerine derhal Mahkemeye baş vurduklarını ve fakat bir netice alamadıklarını, belediyenin takdir etmiş olduğu 1.000.000 kûsur liralık istimlak bedelinin yarısına yakın bir miktarını hadiseden iki sene sonra alabilmiş olduklarını ve üst kısmının hala durduğunu; bu arsanın ferağını bugüne kadar belediyeye de vermemiş oldukları için bu arsaya tekabül eden Vatan Caddesi kısmını halen hukuken çevirip kapatmak hakkına sahip olduklarını, bu bahçeye civar komşu arsalarında aynı muameleye maruz kaldıklarını beyan etmiştir.

18- Şahit Ali Şahin (ifadesi duruşma zabtı oturum 4, sahife 13 dedir)

Şahit Şakir Sabit Üstel'in beyan ettiği meyve bahçesinin bekçisi olup şahadetini teyit etmiştir.

19- Şahit Ahmet Vasfi Başaran (Tüccar) (ifadesi duruşma zabtı oturum 4, sahife mükerrer 11 dedir)

Kabataş'ta sahibi bulunduğu başaran hanının etrafındaki köhne binaların yıktırılıp temizlenmiş ve yalnız kendi binalarının kalmış olduğunu bu Hana belediyenin bir milyon sekiz yüz bin lira kıymet koyduğunu; bunun kendilerine tebliğ edilmiş olup 16.5.1958 tarihinde yıkma birlikleri Subayları gelerek hanı tahliye için kendilerine üç gün mühlet verdiklerini ve bu müddet sonunda yıktıklarını halbuki kendileri bu takdiri kıymete mahkemede itiraz etmiş olduklarını; bu itiraz davasının iki senede neticelendiğini ve mahkemece konan bedelin üç milyon sekiz yüz bin lira olduğunu;

bu suretle parası peşin ödenmeden hanın yıktırıldığını; bilahare bedeli ödemek için belediyenin paranın % 40 veya % 30 miktarında belediye tahvili teklif ettiğini; bu teklifi bidayette kabul etmemişse de bilahare kabul ettiğini ve istimlak bedelinin kısmî tediyesinde bir milyon liralık belediye tahvili, 800.000 lira da nakit aldıklarını; üst tarafının halâ durduğunu beyan etmiştir.

20- Şahit Sabri Barlas (Avukat) (ifadesi duruşma zabtı oturum 4, sahife 15 dir.)

Avukat olarak kendisinin de istimlaklerle ilgili 25-30 dava takip ettiğini, ayrıca balıkpazarında yarı hissesi kendisine ait olan bir dükkânın kendisine telefonla haber verilmesine imkân bırakmadan iki saat içinde yıkılmış olduğunu; bu husustaki istimlak kararını tebliğ etmediklerini, bedel tezyidi davası açarak parasını tamamen aldığını; Vekili olarak takip ettiği davalardan bir çok misaller veren şahit bir çok istimlaklerde bedel verilmeden, tebliğat yapmadan yıkmalara tevessül edilmiş olduğunu ve bu şekildeki hareketleri Adnan Menderes'in bildiğini, çünkü birinci derecede âlâkalının kendisi olduğunu beyan etmiştir. Ve sual üzerine de kanaat olarak İstanbul istimlaklerinde mal sahiplerinden takriben % 70 in istimlak bedelini bilahare tam olarak almış veya almak üzere olduklarını, % 20 sinin tamamen mağdur edilmiş olduğunu ve % 10 nun da hakiki istimlak bedelinden daha yüksek bedel almış bulunduklarını bu sonuçların bu suretle istimlak için lûtfuna uğramış olduklarını; bilfiil el koyma ve yıkmaların mülk sahiplerini rızaen ferağa mecbur bırakmış olabileceğini, böyle vakaların da olduğunu ilâve etmiştir.

21- Şahit Selçuk Minkâri (Avukat) (ifadesi duruşma zabtı oturum 8, sahife 2 dir.)

Müekkilleri Adalet Necan ve Salih Ergingünday'ın evlerinin ve arsalarının ve başka bir kısım arsaların mahalli demokrat parti ocak başkanının emriyle ve istimlak kararı olmadan ve parası peşin ödenmeden yola kalb edilmiş olduğunu; ve parasının bu güne kadar ödenmediğini ve bu hadisenin 1957 senesi Mart ayı sonunda vuku bulduğunu beyan etmiştir.

22- Şahit Sıdkı Şefkati Şefkatlioğlu (Avukat) (İfadesi duruşma zabtı oturum 9, sahife 2 dedir.)

Beyoğlu'nda arap camii yanında 1490 ada, 4 parselde karısının ve dört kardeşinin mâliki bulundukları bir binada oturmakta olan 40 kadar kiracıyı 26.Ağustos.1958 tarihinde gelen müsellâh askerlerin tahliyeye başlayarak ve onları dışarı atarak ertesi günü binayı yıkmış olduklarını, kendisi istimlak olaylarını görünce daha evvel bu binayı hususî surette keşif ve kıymet takdir ettirmiş olduğunu; bilahare 30.7.1958 tarihli istimlak kararını 25.8.1958 de tebliğ etmiş olduklarını ve istimlak kararında binanın ölçüsünün noksan ve fiyatının az gösterilmiş olmasından müracaat ve şikâyet imkân bulamamış olduğunu; Yıkma birliği subaylarına baş vurduğunda

Subayın (şu gördüğünüz sahanın bir hafta içinde yıkılıp temizlenmesi icap ediyor) demiş olduğunu;

Komisyon aynı semt ve civar binalarına metre kare kıymeti olarak 1400 lira koymuş olduğu halde kendi binasına 400 lira yazmışlar; derhal belediyeye koşmuş istimlâk müdürü (bir hatadır) diye komisyon kararını 1200 olarak düzeltmiş; bedeli istediğinde belediye lehine ferağ verirsiniz parayı öderiz demiş olduğunu; bunun üzerine bedeli almadan mecburen ferağ verdiklerini; buna rağmen 240 bin lira istimlâk bedelinden ancak 5.000 lira alabilmiş olduklarını; sabık ve müntehir İç İşleri Bakanı Namık Gedik istimlâk mevzuunda mecliste hakikat hilâfında konuşunca vatan gazetesinin 5.Ocak.1959 tarihli nüshasıyla kendisine bir açık mektup neşretmiş olduğunu beyan etmiş ve gazeteyi Divana vermiştir.

23- Şahit Tahir Kafadar (serbest mimar) (ifadesi duruşma zabtı oturum 9, sahife 10 dadır.)

İstimlâk yolsuzluklarının daha evvel Beşiktaş-Yıldız yolunun açıldığı sırada yapıldığını; bu yolun belediyece değil hususi muhasebe tarafından yaptırılmış olduğunu; yolsuzlukların kitle halinde 6830 sayılı istimlak kanunu 1956 senesi Ağustos ayında neşredildikten sonra başladığını beyanla 956 ve 1957 senelerinde bedeli peşin ödenmeden ve kanuni müddetlere riayet edilmeden yapılmış istimlâk ve yıkma muamelelerine dair bir kısmı kendi başından geçen enteresan misaller anlatmıştır.

Ayrıca; keyfi surette ve plânsız çalışmaya örnek olarak Aksaray'da yaptığı bir kaç apartıman inşaatının ve komşu inşaatın usulsüz ve kanunsuz olarak yıktırılmış olduğunu; kanunun âmir hükmü icabı istimlâk davalarının gayrimenkûlün bulunduğu yerde açılmak ve bakılmak lâzım iken İstanbul Belediye hudutları dahilinde yapılan bütün istimlâk muameleleri için açılacak davalara bakmak üzere İstanbul Asliye Mahkemelerinden birisinin vazifelendirilmiş ve Üsküdar, Kadıköy veya Sarıyer Mahkemelerinde dava açılmaz hal yaratılmış olduğunu istimlâk işlerinde vazife gören kıymet takdir komisyonlarıyla Mahkemece tayin edilen bilirkişi heyetlerinin tesbit ve tayininde iltizamî hareketler yapılmış olduğunu ve bir mecliste Adnan Menderes'in (İstimlâk işlerini ben, davalarının da Hakim Adnan hal ediyoruz) diyerek istimlâk davalarına bakan mahkemenin hâkimi Adnan'a taviz verdiğini beyan etmiştir,

24- Şahit Karabet İlkhan (Tüccar) ifadesi duruşma zabtı oturum 9, sahife 25'dedir.)

Sirkeci'de sahibi bulunduğu bir hanın 956. senesi Haziran ayında hiç bir tebliğat yapılmadan ve bedeli peşin ödenmeden 24 saat içinde yıktırılmış olduğunu belediyenin bu hana 315.000 lira kıymet takdir etmiş olmasına rağmen daha evvel Doğubank tarafından bir milyon liraya satın alınmak istendiğini; yıktırılan bu hanın bedelini halen dahi alamamış olduğunu beyan etmiştir.

25- Şahit Mithat Niyazi Resnelioğlu (Yüksek Mühendis olarak hadiseler sırasında bir müddet belediye imar işlerinde çalışmış) (İfadesi duruşma zabtı oturma 9, sahife 40 dadır.)

Bir müddet belediye imar işleri plânlama dairesinde çalışmış olduğunu beyanla imâr işlerinin plân durumu hakkında geniş malûmat vermiş; bu mevzuda Kemal Aygün'e vaki teşebbüslerini Adnan Menderes'e tel çekerek görüşmek üzere randevü aldığını ve Ankara'da görüştüğünü; mevcut tatbikat plânlarının çok eski senelere ait olması yüzünden bilhassa güzergâh ve maliyet hesaplarının tam bir vüzhla yapılamamasından ve bunun milyonlarca zararları doğurduğundan, Taksim-Karaköy; Beyazıt-Eminönü yollarının da bu durum muvacehesinde açılmağa teşebbüs edilmemesi lüzumundan, takip edilen imâr ve istimlâk siyaseti yüzünden arsa spekülasyonu doğmuş ve bu yüzden vatandaşların çok büyük zararlara uğramış bulunduğu, bu meyanda geniş suiistimallerin vukuundan teferruatlı bir şekilde bahsetmiş olup bu hususlar dava mevzuu ile doğrudan doğruya alâkalı bulunmadığından burada kaydedilmemiştir.

BAŞSAVCILIĞIN ESAS HAKKINDAKİ MÜTALAASI ÖZETİ:

Ferdin Mülkiyet hakkı anayasanın 74 üncü maddesiyle ve kesin bir şekilde teminat altına alınmış olup bu maddeyi yürütecek durumda bulunan Başbakan Adnan Menderes'in bilakis bu hükmü çiğnemek suretiyle bedelini peşin ödemedi binlerce vatandaşın gayrimenkûlünü elinden almış ve ferdlerin ve basının feryat ve ikazlarına kulak asmamış ve şu suretle T.C.K.nun 146 ıncı maddesini sarih bir şekilde ihlâl etmiş ve bu maddedeki suçu işlemiş olduğunu; Belediye Reisi durumunda olan sanıklar Kemal Hadımlı, Mümtaz Tarhan, Ethem Yetkiner ve Kemal Aygün'ün ve Dilâver Argun'un, Adnan Menderes'in bu fiiline kendi memuriyetleri sırasında iştirâk etmiş olduklarını, bu sebeple bu altı sanığın ölüm cezasına çarptırılmalarını;

Sanık Mümtaz Tarhan'ın çalışma Vekili sıfatıyla ve diğer çalışma vekilleri Hayrettin Erkmen ve Halûk Şaman'ın ve keza Devlet Vekili sıfatıyla Emin Kalafat'ın, Adnan Menderes'in baskısını iktisadî devlet teşekküllerine aktarmak suretiyle, Adnan Menderes'in bu kurumları zorla belediyeye para itasına mecbur kılması suçuna iştirâk etmiş durumda olduklarını, T.C.K. nun 209 uncu maddesinde yazılı olan bu irtikâp suçundan dolayı Adnan Menderes ile birlikte Mümtaz Tarhan, Hayrettin Erkmen, Halûk Şaman ve Emin Kalafat'ın tecziye edilmelerini; aynı kanunun 80 inci maddesinin de bu mevzuda tatbik edilmesini;

Sanıklardan Medeni Berk'in kanuna aykırı istimlâk işlerine karıştığına dair hakkında bir delile tesadüf edilemediğini diğer suçlarla da bir alâkası bulunmadığını; bu sebeple bu sanığın beraatına ve hakkında bu davandan dolayı kesilmiş tevkif müzekkeresinin geri alınmasına karar verilmesini istemiştir.

İDDİA VE MÜDAFAANIN, DELİLLERİN TAHLİLİ VE SONUÇ:

İstanbul'un, iki büyük kıtayı birleştiren ve dünyanın sayılı geçit yerlerinden biri üzerinde bulunması sebebiyle stratejik ehemmiyeti, emsâlsiz sanat eserleri olan âbideleri ve Türk mimarî dehasının harikaları olan muazzam camileri ve tabii güzellikleriyle Milletler arası bir şöhrete sahip olması, Türkiye'nin başlıca sosyal, ekonomik ve Kültürel merkezlerinden biri bulunması dolayısıyla sevgisi her Türkün kalbinde yaşayan müstesna bir şehir olduğunda şüphe yoktur.

Bu kadar meziyetlere mâlik olan bu şehrin, asırların ihmâl ve harabiyetine terk edilmiş hal ve manzarası ile başbaşa bırakılmasının câiz olmadığı da aşîkârdır. Modern şehircilik anlayışı ile imâr edilmesi; günden güne artan nüfusun ve trafiğin serbestçe hareket kabiliyeti kazanmasına imkân sağlanması lâzım ve hatta çok zarurî olan bir keyfiyettir. Bunu ifa ederken ön plânda tutulması lazım gelen hususlar, şehrin san'at eserlerine, camilerine ve silüetine zarar, nakise getirecek teşebbüslere girilmemesi, her semtin tarihî hususiyetlerinin mümkün olduğu kadar muhafazası, peşin ve acele hükümlerden sakınılmasıdır.

İstanbul'un, bu günkü dünyada mamur şehirler arasında ve nezdinde mevcut şöhret ve meziyetini bu suretle muhafaza etmesi kabildir. Bu itibarla, imarın, ilim ve ihtisas sâhibi şahısların tavsiyelerine uygun olarak ve bir kuyumcu inceliği ve titizliğiyle yürütülmesi icap eder.

Davanın mahiyeti ve tarihî ehemmiyeti sebebiyle bu noktalara kısaca temas ve işaret edildikten sonra esas mevzu ele alındığında;

İstanbul şehrinde imarın ve dolayısıyla istimlâklerin doğuracağı bilhassa sosyal, ekonomik ve malî büyük meseleleri düşünüp makûl ve kanuni hâl şekillerine, yani bir plâna bağlamak ve ondan sonra da bu işleri anayasanın ve diğer mevzuatın ferde tanıdığı temel haklara riayet etmek suretiyle başarmak devletin ve devlet adamlarının başlıca vazifelerinden olmak icap eder.

Filhakika; İstanbul'un, imârı mevzuunda kanunen yegâne yetkili ve vazifeli bir müessese olan belediyenin, sabık ve sakıt iktidarın takip ettiği ekonomik ve malî politika neticesi meydana gelen enflasyonist ve spekülasyonist hava içinde, her sene bütçesine koyabildiği 2, 3 milyon lira ile imâr ve istimlâk işlerini kısa bir süre içinde başaramıyacağı tabiidir, bu imkânsızlığı gören ve sezen hükûmetin bu hususta İstanbul belediyesine müzahir olması ve imkânlar sağlaması, bir bakıma bu yardımlarla yetinmesi yerinde bir hareket olur. Bu mevzuda, kanunî ve idarî bir yetkiye sahip olmadığı halde hükûmetin veya Başbakanın işe bilfiil müdahale ile vazife ve yetki makamlarını fiilen vazifelerini ifadan alıkoyması, her şeyden evvel, idarenin anaysanın 6'ncı faslı hükümleriyle tesbit ve tayin edilmiş olan taksimi vezâif prensibini ve istimlâk kanununun bu husustaki prensip ve maddelerini hiçe saymak demek olur.

Kararın deliller kısmında kayıtlı bulunan vesikalarla aynı kısımda ifadeleri hülâsa edilmiş olan şahitlerin birbirini tamamlayıcı ve teyit edici beyan ve şahadetlerine ve dosya münderecatına nazaran:

1956 Son baharına kadar İstanbul belediyesinin girişmiş olduğu ve kendi mahdud imkanları ile yürütmeye devam ettiği imâr ve onun gerektirdiği istimlâk işlerini hükûmetin ele aldığını, sabık ve sakıt hükûmetin ve iktidarın başı sanık Adnan Menderes bir basın toplantısında ilân etmiş olup 1957 yaz bidayetine kadar bu sanığın ve hükûmetin bazı erkânının umumî direktif verme ile ve bazı mahaller de toplu istimlâklere gidilmesini teminle yetindikleri görülmektedir. O tarihte daha fazla bir müdahaleye kalkmamış olmaları belediyenin bütçesindeki irat ve bu işlere müteallik masraf rakamlarının gayri müsait görünmüş olmasıdır. Nitekim; belediyenin 1957 malî yılı bütçesi Ankara'ya tasdike götürüldüğünde Adnan Menderes'in bu bütçeyi karşılığı olmayan ve olmasına da imkân bulunmayan milyonlarca lira hayalî rakamlarla nası şışirtmiş olduğu şahit İsmail Tamçelik ile sanık Dilâver Argun'un beyanlarında görülmektedir.

1957 Yılı yaz başında sabık ve sakıt İç İşleri Bakanı müntehir Namık Gedik'in belediye'de alâkalıları toplayıp imâr ve istimlâk işlerini savsakladıklarını, sabote ettiklerini, bu işleri hükûmet namına koordine etmek üzere Bakanlık müsteşarını başlarına göndereceğini bildirmiş ve arkasından Dilâver Argun'u belediye'ye oturtmuş olmasıyla imâr ve istimlâk mevzularında kanunen yetkili ve vazifeli belediye reisleri bertaraf edilerek bu işler bu suretle fiilen de sanık Adnan Menderes'in emir ve direktifi altına girmiştir.

Park Otelde muhteşem bir daireye yerleşen ve örtülü ödeneği bu uğurda da hoyratça sarf eden ve Vilâyet binasında da mükellef bir çalışma dairesi olan Adnan Menderes hükûmet merkezi olan Ankara'ya lüzum gördükçe uğramaktadır. Adnan Menderes belediye'de kurduğu ve bidayette üç ay kadar Dilâver Argun'un emrinde kalmış olan bir ekiple İstanbul'u birlikte dolaşarak gelişi güzel emirler ve direktifler vermeğe başlamış; geniş faaliyet devresine girmiştir.

İmârı sür'atlendirmek gayesiyle ve daha ziyade İstanbul'un durumu dikkat nazarına alınarak çıkarılmış ve 8.Ekim.1956 tarihinde mer'iyet mevkiine girmiş olan 6830 sayılı istimlâk kanunu anayasanın 74.cü maddesine ve ferdin temel hakları prensiplerine tam bir uygunluk taşımamasına rağmen işlerin bu kanun hükûmlerine riayet edilerek yürütülmesi takdirinde sanık Adnan Menderes'in bu gayri tabii hareket ve müdahalelerinin de anlayışla karşılanacağı tabiidir.

Bir siyasî toplulukta mülkiyet hakkına karşı tanınan rejim o devletin karakterini tayinde başlıca faktörlerden birisi olmak icap eder. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi esas teşkilât hukuku Ordinaryüs Profesörü Ali Fuat Başgil dünya gazetesinin 16.Kasım.1959 tarihli nüshasında yayınladığı (Mülk emniyeti, imâr faaliyeti ve de-

ğerlendirme vergisi) başlıklı makalesinin bir yerinde “Garp tipi demokrasilerde mülk emniyeti vatandaş için bir (mukaddes hak) dır. Bu gün garp ile şark dünyasını birbirinden ayıran ve bu iki âlemi karşı karşıya koyan büyük prensiplerden biri ve başlıcası budur. Marksizm ve Leninizmde hususî mülkiyet Sovyet inkilâbının şimdilik kaydile bazı şartlar altında mücade ettiğı ve Sovyetleştirilen mülkler yanında devde kulak mesabesinde bıraktığı bir şeydir. Buna mukabil Batı dünyasın'da ferdî mülkiyet hem ferdin insanlık haklarından biri, hem de içtimâî nizamın temelidir. Böyle olduğu içindir ki, bu gün Türk anayasası da dahil olmak üzere, bütün medenî devlet anayasalarında bu hak teminat altına alınmıştır.) demektedir.

(Bu ve devamı olan 18.Kasim.1959 tarihli makalenin diğer kısımları mevzua temas ettikçe bahis konusu edilecektir.)

Ferdin temel haklarının en mühimlerinden olan mülkiyet hakkı da devlet nizamı içinde sosyal bir müessese olup her hak gibi bunun da hududu kanunlarla tayin ve tesbit edilmiş bulunmaktadır. Bu hakka hangi hallerde: dokunulabileceğini 1924 tarihli Anayasa ve bu kanunun koyduğu prensipler içinde tedvin edilen istimlâk kanunu göstermiştir. Anayasanın 74.ncü maddesi hükmü şudur: (Umumî menfaatlar için lüzumu, usulüne göre anlaşılmadıkça ve mahsus kanunları mucibince değer bahası peşin verilmedikçe hiç kimsenin malı istimval ve mülkü istimlak olunamaz. Çiftçi, toprak sahibi yapmak ve ormanları devlet tarafından idare etmek için istimlâk olunacak arazi ve ormanların istimlâk bedelleri ve bu bedellerin tediyesi sureti mahsus kanunlarla tayin olunur. Fevkalâde hallerde kanuna göre tahmil olunacak para ve mal ve çalışmaya dair mükellefiyetler müstesna olmak üzere hiç kimse hiç bir fedakârlık yapmağa zorlanamaz.)

Anayasanın 73 üncü maddesi de işkence, eziyet, müsadere ve angaryeyi men etmektedir. İstimlâk hakkında 74 üncü maddede ifadesini bulan bu hükmün hiç bir iltibas meydan vermeyecek şekilde yazılmış olması eski devirde bir nev'i zulüm vasıtası olarak kullanılmış müsadere den duyulan ürperti karşısında, kamu yararı için elzem olan istimlâk müessesesine, muhtelif yollardan gidilerek bir müsadere mahiyeti vermemek, mümkün olduğu kadar vatandaş tatmin yolu ile istimlâki başarmak düşüncesindendir.

74 üncü maddede zikredilen (mahsus kanunları) ibaresine istinaden isdar edilmiş bulunan ve istimlâk kanunlarının sonuncusu olan 6830 sayılı kanun bazı şartları idare lehine hafifletmiş ve bu suretle idareye daha geniş bir hareket serbestisi sağlamış olmasına rağmen İstimlâke tâbi gayrimenkûlün değer bedelinin ona el konmadan evvel peşin ödenmesi şartını muhafaza etmiştir.

Filhakika; bu kanunun üçüncü maddesi (istimlâk, ancak bunu yapacak idarenin kanunen ifasına memur bulunduğu âmme hizmetinin veya teşebbüsünün yürütülmesine lüzumlu gayrimenkûllerin ve kaynakların bu kanun hükümleri dairesinde değer

bahası peşin verilmek şartıyla yapılabilir.) demektedir.

Bu kanunun 7 inci maddesi gayrimenkulün durumunun ve sahiplerinin tesbiti usulünden; 11 ve 12 inci maddeleri kıymetinin takdiri usullerinden; 13.üncü maddesi ise gayrimenkulün sahibine veya zilyedine veya diğer alâkalılarına, ikâmetgâhları belli ise bizzat kendilerine, istimlâke tâbi gayrimenkulün plân veya eb'atlı krokisi, istimlâk kararı ve takdir olunan kıymeti, istimlâkin hangi idare için yapıldığı ve açılacak davalarda husumetin kime tevcih edileceği hususlarının on beş gün içinde noter marifetiyle tebliğ olunacağını ve ayrıca bu tebliğatın ilânen de yapılacağını şart koşturmaktadır. 14 üncü maddede istimlâke veya bedele itiraz ve dâva ile müddetlerden bahsetmektedir. Şahsa yapılan tebliğlerde on beş, ilânen yapılan tebliğlerde ise son ilânın çıktığı tarihten itibaren 30 gün içinde bu istimlâke ve bedeline itiraz edilmediği takdirde istimlâkin kesinleşeceği; bunun üzerine idarenin takdir edilen bedeli bankaya yatırarak bu paranın makbuzunu ibraz etmek suretiyle gayrimenkulü idare lehine tapuya tesciline karar verilmesini isteyeceği; Mahkemenin derhal iki tarafı davet ederek; gelmedikleri taldirde gıyablarında gayrimenkulün idare adına tapuya tescil edilmesine karar vererek keyfiyeti tapuya bildireceği hususları 17'inci madde ica-batındandır. 20'nci maddeye göre, idare lehine tapuya tescil edilen gayrimenkulün tahliyesinin, idarenin talebi üzerine ve yine verilecek on beş günlük müddet içinde boşaltılmadığı takdirde icra marifetiyle yapılabilir.

Şu suretle, istimlâkin normal olarak yürütüldüğü hallerde gayrimenkule el konmadan takdir edilen değer bedelinin peşin olarak mal sahibi namına bankaya yatırılması mecburi olduğu gibi aynı kanunun 16'ncı maddesi de idarenin acele olarak gayrimenkule el koymasını icap ettiren hal ve zaruretlerde değer bedelinin daha önceden bankaya yatırılacağı hükmünü vaz etmektedir. Keza; kanunun 27'nci maddesi acele istimlâk ancak memleket savunması veya aceleliği icra vekilleri heyetince kararlaştırılması hallerine münhasır kılmakta ve bu hususlarda dahi taktir edilen bedelinin önceden mâlik namına bankaya yatırılmasını şart koşturmaktadır. İstimlâk kanununun bu hükümlerine nazaran; anayasanın 74'üncü maddesindeki değer peşin ödenmesi kayıt ve şartı (mahsus kanunda) da tekrar ve teyit olunmuş bulunmaktadır.

Sanık Adnan Menderes müdafilerinden Ertuğrul Akça'nın istimlâk bedellerinin taksitle ödenebileceğine ve halk oyuna sunulan yeni anayasamızda da buna dair hüküm olduğuna dair savunması tamamen yersizdir. Zira; 1924 tarihli anayasanın 74'ncü maddesinin 2'nci fıkrasında mevcut ve istimlâk bedellerinin tediye suretinin kanunla tayin edileceğine dair olan hüküm o fıkra da sarih olarak yazıldığı üzere, çiftçiyi toprak sahibi yapmak ve ormanları devlet tarafından idare etmek için istimlâk edilecek arazi ve ormanlar hakkındadır; yeni anayasanın 38'nci maddesinin ikinci fıkrası da bu taksitli tediylere "çiftçinin topraklandırılması, ormanların devletleştirilmesi; yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi"

hallerine maksur ve münhasır kılmış, imârdan bahsetmemiştir.

1924 Tarihli anayasamızın yukarıda kayd edilen sarîh hükmüne ve 6830 sayılı istimlâk kanunun yine yukarıda sayılan ve teferruatına girilmeden işaret olunan maddelerine göre, istimlâke tâbî tutulan gayrimenkulün durumu tesbit ve kıymeti takdir olunarak umumî menfaat için lüzumlu bulunduğuna dair karar veya tasdikli imâr plânının tatbiki lüzumunu bildiren yazı ile birlikte sahibine veya zilyedine veya sair alâkalılarına bizzat ve ayrıca ilânen tebligat yapılması; şahsa yapılan tebliğlerde on beş gün, ilânen yapılanda bir ay içinde itiraz edilmediği, dava açılmadığı veya dava açılıp da bunun neticesi beklenmeden gayrimenkule belediyece acele el koyma lüzumu hasıl olduğunda kıymet takdiri komisyonunca takdir edilmiş kıymeti para olarak mâlik namına bankaya yatırılması, belediyenin bu banka makbuzunu ibraz etmek suretiyle mahkemeden gayrimenkulün belediye lehine tapuya tescilinin istenmesi; mahkemece verilecek ve tapuya bildirilecek tescil kararı üzerine yine belediyenin icra dairesine giderek tahliye talebinde bulunması; icra dairesinin gayri menkulde oturmakta veya zilyedinde bulunana burayı tahliye için on beş gün müddet vermesi ve bu müddet içinde tahliye edilmediği takdirde müddetin sonunda yine İcranın cebren boşaltması icap ettiği halde, İstanbul'un istimlâk işlerine sanık Adnan Menderes'in fiilen müdahalesinden itibaren işlerin bu kanunî çerçeve içinde yürümediği, yukarıda isimleri yazılı olan İstanbul Belediyesinin imâr ve istimlâkle alâkalı vazifelerinde bulunmuş şahitlerle diğer şahitler Şakir Sabit Üstel, Ali Şahin, Ahmet Vasfi Başaran, Sabri Barlas, Selçuk Minkârî, Sıdkı Şefkati Şefkathoğlu, Tahir Kafadar, Karabet İlkhan ve eski Milletvekili Hamdi Öner'in beyan ve şahadetleri ve 317 ve 1726 gayri menkule ait resmî listeler ve dosyada mevcut diğer belgeler münderecâtından anlaşılmaktadır. Bunlara göre; İstanbul'un Eminönü, Fatih, Beyoğlu, Kadıköy, Üsküdar, Beşiktaş, Sarıyer ve Eyüp ilçeleri dahilinde toplu şekilde ve bir mahal sakinlerinin telaş ve heyecanını mucip olacak tarzda ve malî bakımdan belediyenin bedel ödeme takatının çok üstünde ve yüzlerce milyon lira borca girmesini intaç eden istimlâk hareketlerine girişilmiş; değil gerçek bedeli, komisyonca alelacele ve tek taraflı olarak tesbit ve takdir edilmiş kıymetleri dahi peşin ödenmeden bir çok gayrimenküle el konmuş ve yıktırılmış olduğu, gayrimenkülün istimlâke tabi olduğuna ve kanunda gösterilen diğer hususlara dair mal sahibine veya diğer alâkalılarına tebligat yapılmamış; on beş ve 30 günlük müddetler beklenmemiş, bedel bankaya yatırılmamış; icra dairesi marifetile ve usûl ve müddetlere riayet suretiyle tahliyesi yerine askerî yıkma ekiplerine ve hatta silâhlı askerlerin tehdidile boşalttırılmış, yıkma işleri askerî istihkam birliklerine ve askerî araçlar kullanılmak suretiyle yaptırılmıştır. Karaköy-Azapkapı arasındaki binaların yıkılması sırasında iki Subay enkaz altında kalarak can vermişlerdir.

Bu suretle, binlerce şehirli vatandaşın ortada, sokakta kalmasına, yağmur altında

veya çadırlar içinde sefil ve perişan olmalarına meydan verilmiş; şehrin artan nüfusunu istiap edecek miktarda mesken yapılamaması yüzünden tahassül etmiş mesken bunalımı karşısında varlıklı olanlar dahi başını sokacak, dağılan aile yuvalarını, dükkânını, işyerini tekrar kurmak için ev, yer bulmakda müşkülât içinde kıvranmış; el konan ve yıkılan malının bedelini alamayan ve bir çare bulmak için belediyenin kapılarına biriken ve sanık Adnan Menderes'e başvurmak isteyen vatandaş kitleleri polis marifetile dağıtılmış; belediye yardım olarak para veya yiyecek dağıtır gibi bunlara, alacaklarına mukabil cüz'î miktarlarda tediye bulunurken nüfuzlu veya kayırlıların istihkaklarının ödenmesi ihmâl edilmemiştir. Sanık Adnan Menderes bu hallerden haberi ve malûmatı olmadığını, istimlâk alacaklısı olan vatandaşların, gayri menkullerini istimlâk sırasında belediye lehine devir ve ferağ etmiş bulunanlar olduğunu sorgu ve savunmalarında beyan ve tekrar etmiş ise de, yukarıda isimleri geçen ve imâr ve istimlâk işlerinde vazife görmüş bulunan Fahri Paksoy, Kemal Arpat, Sadık Sever, İsmail Tamçelik, Kâni Çinel, Fuat Üst, Fahri Çintel, Hayrettin Lokmanoğlu, Fahrettin Kerim Gökay, Mümtaz Naymen ve Sedat Erkoğlu ile Avukat Sabri Barlas, Mimar Tahir Kafadar'ın şahadetleri; sanıklardan Dilâver Argun, Kemal Hadımlı, Mümtaz Tarhan Ethem Yetkiner ve Kemal Aygün'ün beyanları ve basında çıkmış olan bu mevzudaki ikaz yazıları ve şahit Eski Adana Millet Vekili Hamdi Öner'in ve arkadaşlarının ve diğer bazı muhalefet millet vekillerinin sözlü soru, meclis tahkikatı açılmasını isteyen önergeleriyle durumu T.B.M.M.ne aksettirmiş olmaları ve nihayet bu hâdiseler tarihindeki İstanbul'un ve İstanbul halkının gözlere batan durumu karşısında sanık Adnan Menderes'in bu husustaki savunmalarının yersizliği anlaşılmış ve İstanbul hemşehrisinin üzerinden uzun senelerin silemeyeceği derece ve ehemmiyetteki faciaların doğmasına, verdiği ve tâkip ve tatbik ettirdiği emir ... *[bir satır okunamadı]*

Mülk sahibi vatandaşlardan büyük bir ekseriyetinin, daha evvel el konan veya konacak olan bazı hallerde de önceden yıktırılmış olan gayrimenkûllerinin bedelini tamamen veya kısmen alabilmek, bu mevzuda sıraya girebilmek için, kendilerine belediye alakalılarının açıkça veya telkin ettikleri veçhile parayı almadan gayri menkûlün mülkiyetini belediye lehine tapuda devir ve ferağa mecbur kaldıkları; (rızaen ferağ) denen usulün bu suretle ortaya çıktığı anlaşılmakta ise de, bunun ne 6830 sayılı istimlâk kanununun 8 inci maddesindeki şekil ve şartlara ve ne de tam ve samimi bir rızaya istinad etmediği, bir nevi ikrahla yapıldığı neticesine varılmıştır.

Ord. Prof. Ali Fuad Başgil yukarıda bahsedilen makalesinde bu hususta şunları yazmaktadır: (.... istimlâk bahsinde muhakkak olan bir nokta varsa o da bedellerin hak sahiplerine peşin para olarak ödenmediğidir. Nitekim bunu sayın Belediye Reisi de itiraf ediyor ve bu arada şimdiye kadar görülmedik acayip bir kombinezon baş vurulduğundan da bahsediyor. Kombinezon şudur: Mülk sahiplerine gûya kendi rı-

zaları ile, istimlâk bedelini peşin aldım diye bir kâğıt imza ettiriliyor ve bu suretle tapu-
puca lâzım olan aldım, sattım muamelesi tamamlanıyor. Süslü kelimelerle gizlen-
mek istenen hakikat şudur: Mülk sahibine mülkünü falan güne kadar yıktır, olmazsa
yıkırlacaktır, yolunda bir ihbar yapılıyor. Belediye'ye gelince, sen evveleminde be-
deli peşin aldım diye şuraya imzanı koy ve tapuda takririni ver, deniliyor. Vatandaş
direniyor, nasıl olur, peşin almadım ki.. Eğer bu yolda imza atmazsan, tediye sırası-
na giremezsin ve istimlâk bedelini bütün kaybedersin, tehdidi savruluyor. Bu tehdit
ve tazyik altında çar naçar kâğıt imza ediliyor. Yani hukukî muamelelerde şart olan
serbest rıza prensibi çiğneniyor; manevî bir "cebir ve ikrah" ile vatandaşın imza alı-
nıyor. Hakikat budur, ve hukuka, kanuna açıkça aykırı olan da budur, Hatırlatmak
isterim ki, bu yolda alınan imzalar ve buna dayanılarak tapuda verilen takrirler huku-
ken muteber değildir. Bunu Demokrat iktidarın tarihine geçmesi için kayd ediyorum.

İstimlâk bedellerinin ödenme şekli ayrıca bir kanunsuzluktur. Bilindiği gibi be-
deller kısmen belediye tahvili olarak ödenmektedir. O tahviller ki pazarda geçer ak-
ça kıymeti yoktur. Bedel bahsinde kanunun (peşin) tabirinden maksadı paradır. Tah-
vil değildir...)

Adnan Menderes müdafaasında: İstanbul'un âcil bir durum arz eden imâr işlerine
el koyması sebeplerini anlatarak kendisini mazur göstermek istemekte ise de anaya-
saya ve istimlâk kanununa bu genişlikte ve açık aykırılıklar teşkil eden fiil ve hare-
ketlerini bir zaruretin neticesi olarak kabul etmeye imkân yoktur. Bir şehir imâr edi-
lecek, caddeler genişletilecek, motorlu araçlar kolay ve rahat geçecek diye şehirlinin
zorla malının elinden alınması, kanunî usuller haricinde meskeninin yıktırılması, büt-
yük kitlelerin telâş ve heyecana boğulması, perişan edilmesi cihetine gidilemez. Ge-
niş imâr ve istimlâk işlerinin de usul ve şartları olduğu muhakkaktır. Bu şartları te-
min etmeden ve kanun hükümlerine riayet etmeden, sosyal nizamı kurmak ve koru-
makla, ferdin rahat ve istirahatını teminle tecviz edilemez. Bahsi geçen makalesinde
bu mevzua temas eden Ali Fuad Başgil (imâr işlerinde hukuk prensiplerinin çiğnen-
mesinin, yuvalar yıkılıp canlar yakılmasının başlıca sebebini göstermek isterim. Bu
sebepten, bir kelime ile plânsızlıktır. Biliyorum. Bana hemen cevap verilecek. O güzel
Vatan caddesi, Eminönü, Karaköy meydanları plânsız mı açıldı, denilecektir. Ceva-
ba cevap vereyim: Ben fen adamlarının harita-plânlarından bahsetmiyorum. Malî ve
iktisadî plândan, daha doğrusu akliselimin çizdiği plândan bahsediyorum. İmâr işleri
böyle bir plândan mahrum olarak başladı ve maalesef öyle devam edip gidiyor. Bu-
nun en açık delili İstanbul gibi büyük ve yaygın bir şehrin hemen her tarafında bir
anda ve birden yıkma ve yapma ameliyesine girilmiş olması, belediyenin hatta
devlet bütçesinin normal takatını aşan bir masraf altına girilmiş bulunmasıdır. İstan-
bul'da girişilen yıkma hızının ve genişliğinin eşine dünya şehirlerinin imâr tarihinde
rastlanmamıştır. Gerçi Hitler orduları Fransayı istilâ ettikleri zaman güney Fransa'-

da, bilhassa Marsilya'da şehrin eski semtlerini yıldırım hızı ile yerle bir etmişlerdi. Fakat onların maksadı imâr değil, Fransız millî kuvvetlerinin gizli mukavemet yuvalarını yok etmektir. Bizimki imar olduğuna göre hızlılık ve genişlikte nev'i şahsına münhasır bir hâdisedir.... Okuyucumu temin ederim ki dünün ve bugünün çok iyi bildiğim Fransasında 'müsadere şeklinde tek istimlâk vak'ası gösterilemez. Medenî memleketlerde imar vesilesile değil harp sebebiyle bile vatandaş hakları çiğnenebilir. Plânlı bir imar faaliyeti tayfun fırtınası gibi yıkıp deviren bir âfet değildir. Malî imkanlar, iktisadî ve içtimaî neticeler ölçülüp hesaplanarak hukuk prensipleri ve mülk emniyeti korunarak şehir sahalara ayrılır; en lazımı en evvel kaidesi üzerinden işler senelere taksim edilir.... Benim, asıl endişem şudur: Bu vaziyetin, İstanbul hal-kinin yalnız iktisadî değil, bilhassa içtimaî ve ahlâkî hayatında yaptığı sarsıntıyı ve açtığı yarayı teskin ve tedaviye seneler kâfi gelmeyecektir. Bu endişe ve müşahade-mi gelecekte imar tarihimizi yazacakların dikkatine sunuyorum. Bütün bu tenkit-lerimle imâr işleri dursun, İstanbul eski bakımsız haline bırakılsın demek istemiyorum. Sadece, imar işlerinin borcunu halkın göz yaşları ile yağdırmayalım diyorum.) diye yazmakta ve yazısının sonunda o zamanın İstanbul belediye Reisi sanık Kemal Aygüne sormaktadır: (Hukuku, politikanın emrine vermek ve Diktatoryal icraatı öğ-mekle, demokrat partinin iktidara gelmesine hizmet etmiş en samimi dostlarını bile bu iktidardan uzaklaştırmakda olduklarının farkındadırlar? Farkında iseler emin olsunlar ki yanlış yoldadırlar. Değil iseler, kendilerine haber vereyim ki, mesnedini hukukta bulmayan bir politika er geç iflâs etmeğe mahkumdur. Ve Halk seçimine dayanan idarelerde Diktatoryal gidişin sonu muhakkak hüsrandır.)

Sanık Adnan Menderes, Dilâver Argun ve Kemal Aygün müdafilerinin, bu fiil ve hareketlerde cürmî kaskin mevzuubahis olmayacağına dair olan savunmaları, muha-lefet millet vekillerinin mecliste ve yetkili kalem sahiplerinin ve bu meyanda yukarı-da iki makalesinin bir kısmı kayd edilen anayasa Profesörünün basın yolu ile vaki ikaz ve irşatlarına rağmen bütün bu fiillerin pervasızca işlenmesine devam edilmiş olması karşısında kabule şayan görülmemiştir. Cürmî kask fiilin mahiyetinde ve icra tarzında mündemiçtir.

Şehrin imarı maksadiyle dahi olsa bile, gayrimenkullere yukarıda belirtilen şekil-lerde vuku bulmuş el koymalar ve yıkmalar muvacehesinde ve esasen dava münferit hâdiseler sebeble veya mağdurların tahrikiyle açılmış bulunmadığına göre sanık Adnan Menderes, Dilâver Argun ve Kemal Aygün müdafilerinin bu hususlarla ilgili savunmaları dahi yersiz görülmüştür.

Şahadet, yazılı belgelere ve dosya münderecatına göre sanık Dilâver Argun'un gayrimenkullere anayasa ve istimlâk kanunu hükümleri bertaraf edilmek suretiyle el konma ve yıkma işlerinde üç ay yirmi altı gün müddetle, sanık Adnan Menderes'in emir ve direktiflerini belediye dahilinde takip ve tatbik etmek ve ettirmek, belediye

vazifelilerinin kanuna sığmayan emirleri yapmalarını teminen onların başında bir korkuluk gibi ve tehdit edici rolünde bulunmak ve bu suretle belediye içinde bir tet-hiş havası yaratmak;

Diğer sanık Kemal Aygün'ün 11.6.1958 den 27.5.1960 inkilâbına kadar devam eden Belediye Reisliği zamanında imâr ve istimlâk hususlarında sanık Adnan Menderes'in başlıca muhatabı sıfatıyla onun kanunsuz emir ve direktiflerini yürütmek, değeri peşin ödenmeyen gayrimenkûllere el koymak ve yıkmak veya yola kalbetmek hususlarında sanık Adnan Menderes'in suçuna iştirak etmiş bulunduklarının sabit görülmüş olması karşısında bu sanıkların da savunmaları kabule şâyan görülmemiş-tir.

Diğer sınıklar Kemal Hadımlı, Mümtaz Tarhan ve Ethem Yetkiner'in, İstanbul Vali ve Belediye Reisliğinde asaleten ve ya vekâleten bulundukları sırada, anayasa-ya ve istimlâk kanununa aykırı bazı el koymalar ve yıkmalar vuku bulmuş ise de, bu sanıkların istimlâk işleriyle alâkalarının sanık Adnan Menderes tarafından fiilen ke-silmiş bulunduğu, bu işlerin, Adnan Menderes'in Belediye'de kurduğu ve kendisinin emirleriyle hareket eden bir ekip tarafından yürütüldüğü, şahitlerin beyanından ve dosya münderacatından anlaşıldığı gibi, bu hadiselerde fer'i suç ortağı gösterilmiş olan diğer sanıklar Emin Kalafat ile Medeni Berk'in müessir bir müdahaleleri ve fi-ile iştirâk etmiş oldukları anlaşılmamıştır.

Son tahkikatın açılmasına dair olan kararda sanıkların fiilleri vazifeyi suiistimâl olarak tavsif ye hareketlerine T.C.K.nun 240 ve 8 nci maddeleri temas ettirilmiş ise de,

Açık ve kesin ifadesini anayasanın 74 ncü maddesinde ve bu maddenin koyduğu prensipler altında 6830 sayılı istimlâk kanununun hükümlerinde bulan istimlâk şart-ları ile usûl ve şekillerinin ağır ve geniş bir derecede çiğnenmiş olmasıyla bir vazife-yi suiistimâl suçunun tevhit edebileceği vüs'at ve çaptaki neticelerden daha başka so-nuçlar meydana gelmiş, bü fiiller iki milyon üstünde bir nüfusu barındıran İstan-bul şehrinde semt semt sosyal, ekonomik ve ahlâkî nizamı bozmuş, geniş bir şekilde vatandaşlarda mülk emniyetini sarsmış olması, aslî failin, devletin bütün icra kuv-vetlerini elinde bulunduran ve bu durumu itibariyle, normal nizam içinde maddî kuvvet bakımından kendisine karşı koyacak ve hakim vaziyette bir cebir kuvvetinin mevcut olmaması ve haddi zatında anayasayı ve onun hüküm veprensiplerini yine kendisinin yürütmek ve ona itina etmek hususunda başlıca ödevli ve görevli duru-munda bulunması icap ederken büyük bir pervasızlıkla hükümlerinin hiçe sayılmış olması bakımlarından suçu, T.C.K.nun 240'ncı veya 246'ncı maddelerine değil, ka-nunî unsurları bakımından aynı K. nun 146'ncı maddesinin birinci fıkrasını ihlâl eder vasıf ve mahiyet taşıdığı neticesine varılmıştır.

Ancak; Sanık Adnan Menderes hakkında aslî fail veya azmettiren sıfatı ile muh-

telif cephelerden ve çeşitli fiil ve hareketlerle anayasanın bir çok hüküm ve prensiplerini tagyir ve tebdile cebren teşebbüs etmiş olması iddiasıyla açılmış davalar olduğu, sanık Dilâver Argun ve Kemal Aygün'ün haklarında da aynı mahiyette açılmış davalar bulunmuş ve bu davanın mevzuunu teşkil eden fiil ve hareketler bahsi geçen 146'ncı maddedeki suçun bir vakıası olarak kabul olunmuş ve birlikte mütalâasıyla bir neticeye varılması zaruri görülmüş olduğundan bu sebeple bu davada haklarında ayrıca ceza tayin edilmemiştir.

Davanın ikinci grup hadiselerini teşkil eden İstanbul'da geniş çapta girişilen istimlâk neticesinde, Eminönü-Balıkpazarı'nda ve Vatan caddesinde meydana çıkan ve ileride çıkacak olan arsalarla Tozkoparan mevkiinde Aşıklar mezarlığı arazisinin ve Vişnezade arsalarının, Atatürk bulvarındaki blok apartmanların İstanbul Belediye-since işçi sigortaları kurumuna satılması ve bu arsalarından bir kısmı için satıştan evvel ve her iki müessesası arasında akdedilen protokola istinaden kurumun belediye'ye avans olarak 103.000.000 lira tediye etmiş olması, dosyada mevcut belgelerle alâkâlıların ve şahitlerin şahadetiyle sabit olduğu gibi bu hususları tahakkuk ettirmek için devamlı şekilde işçi sigortaları kurumu Umum Müdürlerine ve İdare Meclisi Başkan ve Üyelerine telkin, teşvik ve hatta tazyikte bulunulmuş olduğu da yine yukarıda belirtilen delillerle kısmen anlaşılmış ise de, sanıkların bu hadiselerdeki maksadlarının bir suça matuf olmaktan ziyade, birinci grupta beyan ve tafsil olunduğu üzere istimlake tabi tutulan gayrimenkûllerin bedellerinin ödenmemesinin doğurduğu geniş çaptaki huzursuzluk ve perişanlığı kısmen olsun telâfi için belediye'ye para tedarikini hedef tutması itibariyle vazifeyi suiistimal veya Başsavcılığın esas hakkındaki mütalâasında ileri sürdüğü irtikâp suçlarını teşkil etmeyeceği; bu fiil ve hareketlerin, sabık ve sakıt Hükûmetin zamanı idaresinde-devlet çapında yaratmış olduğu kanun ve nizam dinlemeyen pervasız gidişatın tevhit ettiği havanın tabii tezahürleri olduğu ve bu itibarla müstakil bir suç mahiyeti taşımadığı neticesine varılmıştır.

Davanın üçüncü grup hadisesini teşkil eden Türkiye Ziraat donatım kurumunun İstanbul Şubesi binasının bu kuruma yıktırılması olayı, 6830 sayılı istimlâk kanununun 30 uncu maddesinde mevcut ve âmm hükmî şahıslarının ve müesseselerinin uhdelelerindeki gayri menkûllerin bu idarelerden birine lüzumlu olduğu takdirde aralarında anlaşma yolu ile bu işi hâl etmelerine ve anlaşı... *[bir satır okunamadı]* karşısında ve bu binaların yıktırılarak sahanın belediye'ye teslimi hususundaki belediye yazısının kurum tarafından kabul edilmiş ve sanık Adnan Menderes'in bu mevzuadaki emrinin kurumu harekete getirmek maksad ve mahiyetini taşıdığı anlaşılmış olması sebebiyle bir suç telâkki edilememiştir.

Davanın dördüncü grup hadisesi Sirkeci-Filorya Devlet yolunun Atatürk sitesi içinden geçen kısmının Emlâk-Kredi bankasına inşa ettirilmiş olması olayının da, bu bankanın idare meclisi Başkanı ile üyelerinin malî sorumlulukları bakımından ince-

lenmesi gereken bir hadise olduğu, bir suç mahiyet ve vasfı taşımadığı neticesine varılmıştır.

NETİCE: Gerek istimlâk yolsuzlukları hadisesinin diğer sanıkları olan Kemal Hadımlı, Mümtaz Tarhan, Ethem Yetkiner, Emin Kalafat ve Medeni Berk'in ve gerek ikinci grup hadisesinin diğer sanıkları Hayrettin Erkmen ile Halûk Şamanın; ayrıca, ikinci, üçüncü ve dördüncü grup hadiselerinde de sanık Adnan Menderes'in, yine ikinci grup hadiselerinde sanık Emin Kalafat, Medeni Berk ve Kemal Aygün'ün ve dördüncü grup hadisesinin de sanığı olarak gösterilmiş bulunan Medeni Berk'in mevzu bahis hadiselerde kendilerine atıf ve isnad olunan suçlardan dolayı beraatları cihetine gidilmiştir.

Yüksek Adalet Divanı

Başkanı
Salim Başol

Üye
Selman Yörük

Üye
Rıza Tunç

Üye
Abdullah Üner

Üye
Hıfzı Tüz

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Mehmet Çokgüler

Üye
Vasfi Göksu

Üye
Ali Doğan Toran

III
SANIKLARIN MUFASSAL
HÜVİYET LİSTESİ

**YÜKSEK ADALET DİVANINDA GÖRÜLEN 18 DAVADA YARGILANAN SANIKLARIN ADLARINI VE SOYADLARINI
BABA, ANA ADLARINI, İKAMETGÂHLARINI, İSKAT ZAMANINDAKİ VAZİFELERİNİ, DOĞUM, NEZARET, TEVKİF VE
TAHLİYE TARİHLERİNİ GÖSTERİR ÇİZELGEDİR.**

Esas No. 1960/1 Anayasayı İhlâl Davası

SIR A NO.	SANIKIN ADI VE SOYADI	BABA ADI	ANA ADI	DOĞUM TARİHİ	İKAMETGÂHI	ISKAT ZAMANINDAKİ VAZİFESİ	NEZARET TARİHİ	TEVKİF MÜZEKKERE TARİHİ	TAHLİYE TARİHİ
1	Celâl Bayar	Abdullah Fehmi	Emine	1883	Halen yoktur	Cumhurbaşkanı	27/5/1960	1/8/1960	
2	Adnan Menderes	Ethem	Tevhide	1899	Ankara Kavaklıdere Göreme sokak . No:7/4.	Başbakan	"	"	
3	Medeni Berk	Hamza	Safiye	1913	Ankara Kavaklıdere Gazi Osman Paşa Mah.Hacı Sokak No:1	Devlet Bakanı	"	10/9/1960	
4	İzzet Akçal	Ahmet Ahmetoğlu	Ayşe	1322	Ankara Bahçelievler 60. cı Sokak No:8 Daire:7	Devlet Bakanı	"	"	
5	Hüseyin Celâl Yardımcı	Celâl	Nazife	1327	İstanbul Kadıköy Feneryolu Hat Boyu No:18	Adalet Bakanı	"	"	
6	Ethem Menderes	Kadri	Huriye	1315	Ankara Kavaklıdere 14 mayıs evleri Boğaz sokak No.13	Milli Savunma Bakanı	27/5/1960	6/8/1960	
7	Fatin Rüştü Zorlu	İbrahim Rüştü	Hatice Güzide	1910	Ankara Bahçelievler 3.cü Cadde No.12	Dış İşleri Bakanı	"	10/9/1960	
8	Hasan Polatkan	Abdülbari	Gülşüm	1915	Ankara İlerMahallesi Ayten Sokak No.24	Maliye Bakanı	"	"	
9	Mehmet Atıf Benderlioğlu	Hüseyin Hami	Firdevs	1326	Ankara Tandoğan meydanı Kültür Sokak Nur. Apt. No.9	Milli Eğitim Bakanı	"	4/10/1960	
10	Tevfik İleri	Celal	Hanife Fatma	1328	Ankara Yenışehir Sıhhiye Çelik Apt.Daire 9.	Bayındırlık Bakanı	"	10/9/1960	
11	Hayrettin Erkmen	Ali Şükrü Küçükömeroğlu	Rahime	1331	Ankara Sümer Sokak No.8 daire 9.	Ticaret Bakanı	"	"	

12	Hadi Hüsnan	Ali Rıza	Zehra	1320	Ankara Maltepe Onur Sokak No.9	Gümrük ve Tekel Bakanı	"	"	
13	Nedim Ökmen	Abdullah	Şefika	1908	İstanbul-Nisantaşı Vali Konağı Cad. No. 147/11	Tarım Bakanı	27/5/1960	10/9/1960	
14	Şem'i Ergin	Hüseyin Rahmi	İsmet	1329	İstanbul-Kadıköy acıbadem selvi boy lu Sokak No. 9	Ulaştırma Bakanı	1/6/1960	"	
15	Haluk Şaman	Mustafa Sârim	Fatma Mukbile	1327	İstanbul-Kalamış Fuat paşa cadde No.15	Çalışma Bakanı	27/5/1960	16/8/1960	
16	Sebatî Ataman	Ali Yaver	Habibe Yekta	1908	Ankara Yenışehir Gazi Osman Paşa mah. Kader Sokak No.12	Sanayi Bakanı	"	10/9/1960	
17	Abdullah Aker	Yakup	Ziba	1905	Ankara Mebus evleri 1.ci Sokak No.4	Koordinasyon Bakanı	"	16/8/1960	
18	Refik Koraltan	Ali Memiş	Hatice	1889	Ankara Dikmen kooperatifi 11/8 sekizinci Sokak	T.B.M.M. Başkanı	"	10/9/1960	
19	Agah Erozan	Ahmet Hamdi	Hasene	1910	İstanbul-Taksim Elmadağ yeni nalbant sok.No.5(okunmuşur)	T.B.M.M. Reis V.	"	"	
20	İbrahim Kıranoğlu	Ahmet	Tenzili	1919	Ankara Şenyurt Mah.Konya Sok. Erciyeş Apt. No.9	T.B.M.M. Reis V.	27/5/1960	10/9/1960	
21	İlhan Sipahioğlu	Hüseyin Sabri	Firdevs Mülkafat	1922	Ödemiş Alancılar Mah.Uzun Sokak No.12	T.B.M.M. Reis V.	"	"	
22	Ahmet Hamdi Sancar	İsmail	Fatma	1338	Bergama Turan Mah. Camii Sokak No.21	Tahkikat Ko. Azası Denizli Milletvekili	"	"	
23	Nusret Kirişcioğlu	Osman Nuri	Fatma	1914	İstanbul-Kadıköy Bostancı Bağdat Cad. No.464	Tahkikat Ko. Azası Sakarya Milletvekili	31/5/1960	"	
24	Nüzhet Ulusoy	Kemalettin	Fazıla	1922	Samsun 19 mayıs mah. Buhariye Sokak No.9	Tahkikat Ko. Azası Samsun Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
25	Vacit Asena	Salim	Tevfika	1894	Ayvalık Hükümet caddesi No. 58/63	Tahkikat Ko. Azası Balıkesir Milletvekili	27/5/1960	"	
26	Kemal Biberoglu	Osman	Ayşe	1337	Ankara cecbeci Dirim sokak No.20/7	Tahkikat Ko. Azası Çorum Milletvekili	28/5/1960	"	

27	Ali Rıza Turhan Bahadır	Ali Rıza	Saime	1919	Denizli Hastane caddesi No.49	Tahkikat Ko. Azası Denizli milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
28	Bahadır Dülger	Ragıp	Pakize	1327	İstanbul-Aksaray Atatürk bulvarı Emlak Bankası Blok Apt. B.16	Tahkikat Ko. Azası GaziantepMilletvekili	"	"	
29	Mehmet Sait Bilgiç	Mehmet Sadık	Kadriye	1920	İstanbul-yerebatan salkım süğüt Sokak No. 3/5-6	Tahkikat Ko. Azası Isparta Milletvekili	"	"	
30	Hilmi Dura	Sabri	Gülşime	1330	Ankara bahçeli evler 60. cı Sokak No. 6/1	Tahkikat Ko. Azası Kastamonu Milletvekili	29/5/1960		
31	Osman / Fevzi Kavuncu	Murat	Ölviye	1334	Ankara İzmir caddesi Kocabeyoğlu Apt. daire 8. Yenigehir.	Tahkikat Ko. Azası Kayseri Milletvekili	27/5/1960	"	
32	Himmet Ölçmen	Mehmet	Elife	1327	Ankara Kavaklı dere Paris caddesi No. 14/4	Tahkikat Ko. Azası Konya Milletvekili	28/5/1960	"	
33	Mustafa Kemal Özer	Abdülülmin	Safiye	1923	Kütahya Ali paşa mah.Cumhuriyet caddesi No.51	Tahkikat Ko. Azası Kütahya milletvekili	27/5/1960	"	
34	Necmettin Önder	Mustafa	Lütfiye	1329	Ankara Gazi Osman Paşa Mah. Hereke Sokak No.10	Tahkikat Ko. Azası Nevşehir Milletvekili	30/5/1960	10/9/1960	
35	Selami Dinçer	Eşref	Muazzez	1331	Ankara Kavaklıdere Büklüm sokak No.68/8	Tahkikat Ko. Azası Sakarya Milletvekili	27/5/1960	"	
36	Ekrem Anıt	Şirin	Nebiye	1905	Ankara Bahçelievler Dikmen Kooperatifi Cadde 8. No. 9/6	Tahkikat Ko. azası Samsun Milletvekili	"	"	
37	Hüseyin Ortakçıoğlu	Arif	Yeter	1916	Ankara Ziya Gökalp cadde 38/1	Selahiyet kanununu Teklif eden Çorum Milletvekili	"		
38	Reşat Akşemsettinioğlu	Sümi	Zeyni	1327	Ankara yenimahalle Coşkun Sokak No.3/3	Selahiyet Kanununu teklif eden Bolu Milletvekili	3/6/1960	"	
39	Mehmet Sefer Eronat	Osman Saim	İsmet	1322	Ankara öncebeci Taşkent Sokak Karadeniz Apt. Daire 7.	Selahiyet kanununu Teklif eden Yozgat Milletvekili	27/5/1960	"	

40	Muzaffer Önal	İbrahm Hakkı	Ayşe	1331	Ankara Bahçelievler 78 nci Sokak No.8/2	Selahiyet Kanununu Teklif eden Rize Millet V.	"		
41	Sait Açar	Reşit	Elif	1336	Besni Saruhan Mahallesi	Adıyaman Milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
42	Gani Gürsoy	Mehmet	Ayşe	1339	Adıyaman Ulu camii mah. No.14	"	"	"	
43	/Ali Şerik San	Hüseyin Ziyaeddin	Halice	1326	İstanbul Amavutköy kuruçeşme cadde no.18/20	"	"	"	
44	Sırrı Turanlı	Ramazan	Bedriye	1337	İstanbul Erenköy Göztepe Ömer paşa Sok. No. 45	" Milletvekili	1/6/1960	"	
45	Ali Yaşar	Veysi	Ayşe	1316	Adıyaman Hoca ömer Mahallesi No.17	"	27/5/1960	"	
46	Arif Demirel	Niyazi	Fatma	1909	Ankara Zafer meydanı Fazer Apt. No. 6	Afyon Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
47	Orhan Kökten	Mehmet Berrüş	Elife	1319	Afyon Ömek Evler No.13	"	27/5/1960	"	
48	Kemal Özçoban	İsmail Hakkı	Zehra	1324	Ankara Tuna caddesi Halk sokak No.21/7	Afyon Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	10/9/1960	28/5/1960
49	Mustafa Öztürk	Ali	Ayşe	1323	Dinar Camikebir mah sebze pazarı caddesi	"	2/6/1960	"	
50	Osman Talu	Mehmet	Atike	1914	Ankara yenişehir Sümer sok. No.15/4	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
51	Necati Topçuoğlu	Mehmet Nazif	Fatma	1905	Ankara Bahçelievler 8 nci cade 76 nci Sokak No.29/6	"	16/6/1960	"	
52	Orhan Uygun	Ali	Emine	1919	Afyon Sinan paşa kazası yukarı mah. Çiğil tepe Cadde 28	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
53	Murat Ali Ülgen	Abdullah	Nesibe	1898	Ankara Bahçelievler 60 nci sokak 3/8	"	27/5/1960	"	
54	Kasım Küfrevi	Abdulkaki	Meryem	1336	İstanbul-Fatih adeniz caddesi No.28/4	Ağrı Milletvekili	"	"	

55	Halis Öztürk	Abdülmecit	Saray	1315	Tutak karakuyu köyü	Ağrı milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
56	Şeref Sarıçoğlu	Veli Necati	Fahriye	1334	Ankara Bahçelievler Emek Mah. 60 ncı sokak No.9/2	"	26/1960	"	
57	Selim Yatağan	Ahmet Şefik	Hanife	1316	İstanbul-Nişantaşı Teşvikiye Büyük Çiftlik Sok.Yücel Apt. 5/7	"	27/5/1960	"	
58	Faruk Çöl	Ali Rıza	Adeviye	1904	Amasya Kocacık mah.	Amasya Milletvekili	1/6/1960	"	
59	Kemal Eren	Celal	İnayet	1326	Ankara Kavaklı dere Özdemir güniz sokak No.26	"	2/6/1960	"	
60	Hâmit Koray	Osman Cemal	Fatma Kâmile	1315	İstanbul Nişantaşı Rumeli caddesi No.5/3	"	27/5/1960	"	
61	Nazıfı Şerif Nabel	Mustafa Şeref	Hayriye	1304	İstanbul kadıköy Mithüdar cihan seraşker sokak No.67/3	"	3/6/1960	"	
62	İsmail Olgaç	Mustafa	Naciye	1330	Ankara yenişehir Ataç Sok. 11/6	Amasya Milletvekili	1/6/1960	10/9/1960	
63	Hüseyin Özbay	Sait	Adile	1914	Amasya Bayazıt-paşa mahallesi	"	27/5/1960	"	
64	Mehmet Ak	Hüseyin	Nüzhet	1336	Antalya Recep peker Caddesi No.19	Antalya Milletvekili	"	"	
65	Kenan Akmanlar	Ahmet Hamdi	Sacide	1903	Ankara yenişehir Menekşe sokak Göknil Apt. 4/7	"	"	"	
66	Sadık Erdem	Hasan Hüsni	Ayşe	1338	Ankara Kurtuluş Taşkent Sokak No.34/2	"	"	"	
67	Atilla Konuk	Ali	Nadire	1923	Antalya hastane caddesi No. 12	"	1.27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
68	Burhanettin Onat	Cafer Sadık Işıklı	Münire	1890	Ankara Bahçelievler Emek mah. 57 nci Sokak No. 8/8	"	27/5/1960	"	
69	Adnan Seleker	Macit	Zehra	1918	Bahçelievler Pamir Sokak No.10 Antalya	Antalya Millet vekili	1/6/1960	10/9/1960	
70	İbrahim Şubası	Ahmet	Zeynep	1330	(Yazın) Elmalı Camiidedit mah. (Kışın) Finike kale Mah.Hükümet Caddesi	"	"	"	

71	Ahmet Tokuş	Hilmi	Sabiha	1335	~~İstanbul-Gedikpaşa Üçüncü~~ Azakzadeler Apt. Daire 53	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
72	Yaşar Yazıcı	Şükri	Zehra	1332	Ankara Kavaklıdere bestekâr sokak 24/4	"	27/5/1960	"	
73	Mecit Bumin	Ahmet	Fatma	1332	Ankara Bahçelievler 1.ci cadde No.99	Artvin Millet vekili	1/6/1960	"	
74	Hilmi Çelikçioğlu	Kaydi	Mihriban	1922	Artvin dere mah. No.33	"	"	"	
75	Eyüp Doğan	Nedim	Peruse	1336	Şimdilik Ankara yenimahalle 11 ci durak Cami Sokak 2 Daire: Şavşat yeniköy	"	27/5/1960	"	
76	Yaşar Gümüşel	Mehmet Fevzi	Fatma Zehra	1330	Ankara Kurtuluş Cevher Sokak 2(okunmıyor) / 3	Artvin Milletvekili	8/6/1960	10/9/1960	
77	Fethi Batur	İsmail	Fatma Zehra	1920	Nazilli Aydoğdu mah. 16 cı sokak No.100	Aydın Millet vekili	7/6/1960	"	
78	Hüsamettin Coşkun	Kazım	Zekiye	1920	Çine Hamit abat mah.	"	27/5/1960	"	
79	Necati Çelim	Ahmet Raif	Muhsine	1325	Aydın Cumhuriyet caddesi 10 cu sokak No.4	"	"	"	
80	Nail Geveci	Ahmet	Fatma	1911	Ankara Anıttepe Gençlik Cad. No.87/7	"	"	"	
81	Nihat İyriboz	Abdullah Şevket	Sergüzel	1893	İzmir Bornova yanş sokak No.15	"	1/6/1960	"	
82	Piraye Levent	Necmi	Nezihe	1915	Aydın Emniyet eczanesi	"	27/5/1960	"	
83	Ekrem Torunlu	Ahmet Tefvik	Zübeyde	1907	Aydın İstiklal. caddesi No.15	Aydın Milletvekili	1/6/1960	10/9/1960	
84	M. Cevat Ülkü	Ali Osman	Naile Makbule	1329	Ankara Bakanlıklar Bilge sokak Devrim Apt. 5/5	"	27/5/1960	"	
85	Esat Budakoğlu	Nurettin	Senihe	1911	Ankara Kavaklıdere Rıza Şah pehlevi Caddesi No.27	Balıkesir Millervekili	21/6/1960	"	
86	Muzaffer Emiroğlu	Ali	Hatice	1334	Bigadiç Fethi bey mah. İnönü cad. No.4	"	27/5/1960	"	

87	Mekki Sait Esen	Mehmet Sait	Emine İclal	1903	Ankara Bahçelievler 17 ci sokak No.43	"	1/6/1960	"	
88	Ali İleri	Hüseyin Hüsnü	Rebia	1327	İstanbul Kızıltoprak Bağdat caddesi Bostan içi İst. Banlası Blok . apt. D.1.	"	27/5/1960	"	
89	Halil İmre	İsmail	Hatice	1907	Ankara Kavaklıdere Posta cad. Dosteller Apt. 16/3	"	"	"	
90	Arif Kalıpsızoglu	Himmet	Sıdika	1334	İstanbul Erenköy hamam sokak No.88	Balıkesir Milletvekili	2/6/1960	10/9/1960	
91	Ahmet Kocabıykoğlu	Emin	Nafıa	1904	Ankara 14 Mayıs Mah. Babil caddesi	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
92	Faik Ocak	Talat	Fatma	1906	Balıkesir Atatürk Mah. Çakmak Sokak No.2	"	1/6/1960	"	
93	Fuat Onat	Osman	Cemile	1920	Dursunbey istasyon cad. no.3	"	1. 27/5/1960 2. 8/6/1960	"	28/5/1960
94	M. Haluk Timurtaş	Kadri	Münevver	1335	Ankara Bahçelievler 8 nci cadde no. 11/8	"	27/5/1960	"	
95	Muharrem Tunçay	Vahamet	Cevriye	1913	Ankara Mithat paşa Caddesi 27/1	"	3/6/1960	"	
96	Sırrı Yırcalı	Şükrül	Kadriye	1919	Balıkesir Atatürk Mah. Bandırma Cad No.1	"	"	"	
97	Sıtkı Yırcalı	Şükrü	Kadriye	1908	Ankara 14 Mayıs Budak sokak No.5	Balıkesir Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 30/5/1960	10/9/1960	28/5/1960
98	Ertuğrul Çolak	İbrahim	İsmet	1336	İstanbul Erenköy Bağdat Cad. 312/1 Bozaytlık Bursa cad.	Bilecik Milletvekili	1/6/1960	"	
99	Mehmet Erdem	Mehmet Tefrik	Nafiye	1923	Bilecik Cumhuriyet Mah. No.5	"	29/5/1960	"	
100	Şevki Hasırcı	Emin	Hatice	1919	Nazilli Namık Kemal Caddesi No. 14	"	31/5/1960	"	
101	M. Sait Göker	İsmail	Rabia	1327	Genç kazası çarşı mah. Banka cad.	Bingöl Milletvekili	27/5/1960	"	
102	Ekrem Yıldız	İskender	Gülizar	1911	Ankara Yenimahalle Tufan Sokak no.79	"	1/6/1960	"	
103	Nusrettin Barut	Yasin	Züleyha	1318	Bitlis taş mah. Yardımcı Sokak	Bitlis milletvekili	"	"	
104	Rıfat Bingöl	Hamdi	Sabire	1317	Sivas Sıracı caddesi Rıza elçe Apt. No. 8/6	Bitlis Milletvekili	4/6/1960	10/9/1960	
105	Selahattin İnan	Ali	Fatma	1887	Hizan Kayda köyü	"	28/5/1960	"	

106	Servet Bilir	Yusuf	Emine Esmâ	1921	Ankara Tandoğan meydana Meydan anıt daire 6.	Bolu Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
107	Zuhuri Danışman	Ahmet Recai	Zübeyde	1902	Ankara bahçelievler cadde 1 No. 61	"	1. 27/5/1960 2. 13/6/1960	"	28/5/1960
108	Mithat Dayıoğlu	İbrahim	Sare	1304	Gerede kınırler Mah	"	9/6/1960	"	
109	Mahmut Faik Güçbilmez	Emin	Sıdika	1909	Ankara Gazi osman paşa mah. Borazan Sok.No.7	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
110	İhsan Gülez	Mehmet	Hesna	1335	Ankara Bahçeli evler 57 nci sokak No. 21/3	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/196
111	Kadir Kocaeli	Hüseyin	Azize	1326	Bolu Akpunar Mah. Erten Sok No.17	Bolu Milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
112	Nesih Türlüncüoğlu	Fettah	İsmet	1924	Düzce Şehithisar Sok No.53	"	2/6/1960	"	
113	Behçet Kayaalp	Fahri	Sadiye	1921	Ankara Necati bey cad. Yeşil parmak sokak Ural Apt. 12/9	Burdur Milletvekili	1/6/1960	"	
114	Hüseyin Bayrı	Stüeyman	Ayşe	1919	Bursa Sağlık caddesi Havlucu Sokak No. 23	Bursa Milletvekili	27/5/1960	"	
115	Müfîr Erkuyumcu	Tayyip	Bedriye	1908	İstanbul kadıköy Kızıltoprak Rüştiye sokak Kalamış Apt. Daire 4	"	"	"	
116	Sadettin Karacabey	Selim Sıtkı	Hatice Nebiye	1903	Bursa İbrahim paşa sokak No.6	"	1/6/1960	"	
117	Selahattin Karacagil	Osman	Elmas	1906	Bursa İbrahim paşa gökdere cad. No.8	"	"	"	
118	Mazlum Kayalar	Cemal	Nebile	1911	Ankara Yenışehir Mithat pş. cad.37/8	Bursa Milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
119	Recep Kırım	Hüseyin	Havva Ümmennihal	1337	Bursa yıldırım mah. Karadavut cad. No.62	"	"	"	
120	/Ahmet Hulusi Köymen	Mehmet	Fatma	1891	Ankara Yenışehir Menekşe sokak. 29/8	"	"	"	
121	Nurullah İhsan Tolun	İhsan	Süheyla	1320 1322	Ankara Bahçelievler 59 uncu sokak No.42	"	27/1960	"	
122	Hilal Ülman	Adil	Sabiha	1918	Ankara Maltepe Onur sok. 29/4	"	8/6/1960	"	

123	Nurettin Fuat Alpkartal	Mehmet Fuat	Ayşe Nuriye	1904	İstanbul General Şişirli kanatlı sokak Kartaltepe Balırcıköy	Çanakkale Milletvekili	1/6/1960	"	
124	Halim Alyot	Mustafa	Seniha	1909	İstanbul yeniköy köybaşı caddesi 207	"	27/5/1960	"	
125	Emin Kalafat	Ali	Atiye	1318	Ankara Atatürk ulvarı Koç Apt. 4	Çanakkale Milletvekili	28/5/1960	10/9/1960	
126	Ahmet Hamdi Sezen	İsmail	Fatma	1338	Bergama Turan mah. Cami sok. No.21	"	26/6/1960	"	
127	M. Servet Sezgin	Mehmet Mirza	Cemile	1919	Ankara Maltepe çatal sokak Suzan Apt. No. 14/4	"	2/6/1960	"	
128	Nuri Togay	Selim Onar	Ayşe	1915	Ankara Dikmen kooperatif ev. 78 inci sok. 8/3	"	1/6/1960	"	
129	Nahit Ural	Kamil	Fatma	1336	Lapseki cumhuriyet mah. iskele cad. no. 13	"	27/5/1960	"	
130	Sedar Baran	Şakir	Fethiye	1919	Ankara yenişehir Ataç sok. no. 11/5	Çorum Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
131	Mehmet Hamdi Bulgurlu	Ahmet	Fatma Saffet	1908	Ankara Maltepe Kubilay sokak 36/3	"	4/6/1960	"	
132	Ali Dede Kargınoğlu	Hüseyin	Gülşüm	1341	Alaca-B.Camili köyü	Çorum Millet vekili	27/5/1960	10/9/1960	
133	Kemal Erdem	Hakkı	Emine	1326	Osmanlı gemici mahhalesi	"	4/6/1960	"	
134	Yakup Gürsel	Muttalıp	Şefika	1905	Ankara yenişehir Adakale sokak. Adakale Apt. No. 28/3	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
135	Fevzi Hacırecepoglu	İhsan	Şefika	1926	Çorum Güllalibey mah. Subaru cad. No. 23	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
136	Cevat Köstekçi	Mustafa	Hayriye	1321	Ankara Cebeci caddesi Pınar Apt. 81/5	"	27/5/1960	"	
137	Kemal Terzioğlu	Hacı Sıddık	Lutfiye	1327	Ankara Bahçelievler Dikmen Kooperatifi 57 inci sok. 3/7	"	4/6/1960	"	
138	Baha Akşit	Arif	Dudu	1913	Ankara Ziya gök alp caddesi Umud sokak No.20/6	Denizli Milletvekili	27/5/1960	"	
139	Ali Çobanoğlu	Emin	Perişta	1915	Ankara Bahçelievler 78 inci sokak 7/3	Denizli milletvekili	9/6/1960	10/9/1960	

140	İsmail Hadımoğlu	Ahmet	Fatma	1906	Ankara Bahçelievler asfaltı 5/4	.	31/5/1960	.	
141	Ali Rıza Karaca	Mehmet	Nefise	1326	Ankara cebeci gül sokak H. Göksin Apt Daire 7/6	.	6/6/1960	.	
142	Mehmet Karasan	Mehmet Fahri	Raziye	1323	Ankara Milli Müdafı cad. No.14	.	11/6/1960	.	
143	Refet Tavaslıoğlu	Mustafa	Fatma	1910	Ankara Tandoğan meydanı Şerefli sok. No.8	.	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	.	28/5/1960
144	Fikret Arağ (Fikri)	Rıza	Fehime	1923	Ankara cebeci Küylüler sokak No.2	Diyanbakır milletvekili	1/6/1960	.	
145	Tahsin Cahit Cubukçu	Şaban	Süheyla	1317	Diyanbakır Çöpyon mah. gonyur so k. 22	.	27/5/1960	.	
146	Sezai Demiray	Kadri	Piraye	1916	Diyanbakır yenişehir havacılar Kooperatifi	Diyanbakır Milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
147	Mehmet Nuri Onur	Mustafa Mehmet	Fatma	1925	Ankara gazi osman Mah. boylu Sok. 142/5	.	30/5/1960	.	
148	Kamil Taygi	Hüseyin Hüsnü	Emine	1899	Diyanbakır camikebir mah. Ziyagömlp sokak No. 8	.	2/6/1960	.	
149	Hamit Zülfü Tığrel	Zülfü	Fahriye	1905	İstanbul beyoğlu ağa hamamı caddesi No.31 Vossof Apt. (okunamıyor)/4	.	6/6/1960	.	
150	Halil Turgut	İsmail	Ayşe	1909	Ankara yenişehir Sakarya cad. Barkınay apt. 44/8	.	1. 27/5/1960 2. 2/6/1960	.	28/5/1960
151	Hüseyin Ülkü	Mehmet	Rukiye	1894	Ankara 14 mayıs evleri Bölük caddesi No.17	.	3/6/1960	.	
152	Mehmet Hüsnü Ünal	Asım	Saim	1335	Ankara Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 37/3	.	1/6/1960	.	
153	Rasih Gürkan	Osman	Şevkiye	1329	İstanbul Teşvikiye İlanı cad. 18/2	Edime Millet vekili	28/5/1960	10/9/1960	
154	Nurettin Manyas	Arif	Fehime	1334	Ankara Bahçelievler cadde 3 No.11	.	27/5/1960	.	
155	Ruknettin Nasuhioğlu	Ahmet Keramet	Ayşe Lami	1307	İstanbul Kızıltoprak Feneryolu mustafa mazhar bey Sokak No 15	.	5/6/1960	.	
156	Sabahattin Parsöy	Ahmet	İrfak	1329	Edime belediye sara y sineması karşısı	.	27/5/1960	.	

157	Mükerrem Sarol	Osman Nuri	Fatma Zehra	1909	İstanbul Ayaz paşa Tülin Apt. No. 5	..	27/5/1960	..	
158	Hüseyin Şahin	Hasan	Şerife	1918	Tercan yasuk Köyü	Erzincan Millet vekili	4/6/1960	..	
159	Osman Ali Hocagil	Yusuf	Refika	1338	Erzincan yenişehir 88 inci solak No.28	Erzurum Millet vekili	7/6/1960	..	
160	Rıfık Salim Burçak	Salim	Rukiye Saniye	1913	Ankara Gazi Osman Mah. Boğaz Sok. No. 50	Erzurum Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	10/9/1960	28/5/1960
161	Sabri Erduman	Yusuf	Kudret	1911	Ankara Maltepe Tandoğan Meydanı civarı Kültür Sokak 3/9	..	27/5/1960	..	
162	Şevki Erker	İbrahim Refet	Nazıma	1908	Ankara Necati be y Cad.No. 59/8	..	27/5/1960 1/6/1960	..	28/5/1960 16/5/1961
163	Abdülkadir Eryurt	Yusuf	Binnaz	1330	Ankara Yenişehir Akay Sokak Dicle Apt. No.2	..	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	..	28/5/1960
164	Mehmet Eyüpoğlu	Reşit	Naciye	1927	Alçakale Eyüpoğlu köyü	..	27/5/1960	..	
165	Melik Fırat	Şahabettin	Ayşe	1927	Hınıs Gölhisar köyü	..	..	..	
166	Sait Kantarel	Fehim	Kamile	1328	Ankara yenişehir Tuna Cad. 8/5	..	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	..	28/5/1960
167	Hasan Numanoglu	Halil Sıtkı	Nuriye	1329	Ankara Maltepe Mustafa Kemal Bulvarı Tüzün Apt. 82/2	Erzurum Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 14/6/1960	10/9/1960	28/5/1960
168	Munip Özer	Celal	Şadiye	1335	Erzurum Murat paşa mah. Dere cad. No.5	..	7/6/1960	..	
169	Fethullah Taşkesenlioğlu	Mehmet ırmı	Gülşan	1335	Erzurum aşak yoncalık mah. yeni kapı cad. no. 104	..	27/5/1960	..	
170	Rıza Topçuoğlu	Ahmet Tevfik	Bedriye	1900	Erzurum Dervişağa mah. Kumbet Sokak No.6	..	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	..	28/5/1960
171	Mustafa Zeren	Kamil	Fatma	1895	Ankara Babçelievler cadde 2 No. 47/6	..	1. 27/5/1960 2. 5/6/1960	..	28/5/1960
172	Halil Akkurt	İbrahim	Hayriye	1920	Eskişehir sivrihisar cad. No.36	Eskişehir Milletvekili	27/5/1960	..	
173	Muhtar Başkurt	Osman	Zeynep	1896	İstanbul Etiler No. 185	..	..	..	

174	Mustafa Çürük	Mehmet	Hatice	1895	Eskişehir Şarbiye Mah. Çürükoğlu sokak No. 47	Eskişehir Millet vekili	1/6/1960	10/9/1960	
175	Hamit edelek	Mehmet Yaşar	Fatma Zehra	1336	Eskişehir Hititözü Mah. İslender Sokak No. 12	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
176	Abidin Potoğlu	Mustafa Nuri	Ayşe	1890	Ankara Atatürk Bulvarı Uçar Sok.Devres Apt. 25/10	"	27/5/1960	"	
177	Hicri Sezen	İsmail Hakkı	Refia	1923	Eskişehir Odun pazan Kurşunlu cami sok. No. 29/5	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
178	Ekrem Cenani	Ali	Nazire	1317	Gaziantep iyipoğlu Eble han cad. 25 İstanbul Teşvikiye bayracık sok. 25/8	Gaziantep Milletvekili	29/5/1960	"	
179	Önsan ai	Mahmut	Zekiye	1337	Gaziantep Nöbet Sok. No.6	"	27/5/1960	"	
180	Samih İnal	Hüseyin	Zekiye	1912	Ankara Mithat paşacad. 31/6	"	18/6/1960	"	
181	Süleyman Kuraler	Ülküç	Zeynep	1327	Ankara Gazi Osman Mah. Boğaz sokak 23/3	Gaziantep Milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
182	Ali Ocak	Mustafa	Şakire	1327	Ankara Kavaklıdere Gazi osman paşa mah. Budak sok. No.7	"	"	"	
183	Cevdet San	Faik	Öljet	1908	Ankara Kavaklıdere Güven Sok Güven Apt. No. 16/3	"	28/5/1960	"	
184	Ali Şahin	Rasım	Hanım	1337	Ankara ce baci Ümit Sokak Perçinel Apt. 40/5	"	27/5/1960	"	
185	M.Seluhattin Ünü	Mustafa	Nebile	1325	Ankara Mithatpaşa caddesi Fazilet Apt. No. 46/3	"	1/6/1960	"	
186	Sadık Alıncan	Ruşen	Şaziye	1899	İstanbul Bostancı Alınntepe bağdat cad. No. 52	Giresun Milletvekili	2/6/1960	"	
187	Hamdi Bozbağ	Mustafa	Fatma	1918	Ankara Mebnse v. cadde 1 No.31	"	27/5/1960	"	
188	Ali Naci Duyduk	Ömer	Emine	1893	Ankara Bahçelievler 8 nci cad. No. 9/4	Giresun Millet vekili	1. 27/5/1960 2. 31/5/1960	10/9/1960	28/5/1960
189	Mustafa Hemiş	Tevfik	Hatice	1915	İstanbul Ortaköy dereboyu No. 84 Bakmal Şükri Tünbe elile	"	27/5/1960	"	

190	Tahsin İnanç	Emin	Azize	1330	Ankara Evkaf Apt Kapı 4 daire 4.	"	1. 27/5/1961 2. 2/6/1960	"	28/5/1960
191	Arif Doğan Köymen	Mehmet Şevki	Hatice	1904	Ankara Bahçelievler 3.cadde No. 51	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
192	Mazhar Şener	Mehmet	Hatuncuk Saka	1332	Ankara Bahçelievler 57 inci sokak No. 8/7	"	1. 27/5/1960 2. 31/5/1960	"	28/5/1960
193	Übeydullah Seven	M.Selim	Rabia	1339	Ankara Demirli bahçe Seyhan Sokak No. 10	Hakkari Milletvekili	28/5/1960	"	
194	Rüştü Çetin	Ahmet	Sultan	1922	Tarsus Camii atik mah. Çetin Apt.	İçel Milletvekili	2/6/1960	"	
195	Mehmet Dölek	Halil	Fatma	1922	Silifke Taşucu nahiyesi Reşadiye Mah.	İçel Milletvekili	1/6/1960	10/9/1960	
196	Hüseyin Fırat	Hacı Bedir	Fatma	1330	İstanbul Kadıköy çevizlik ahter sokak No. 10/2	"	27/5/1960	"	
197	Sami Göknaar	Cemal	Fatma	1922	Mersin Atatürk caddesi 150/6	"	6/6/1960	"	
198	İbrahim Gürgen	Hüseyin	Emine	1930	Ankara Dikmel Ko. Evleri 57. ci Sokak Apt. No. 7/6	"	27/5/1960	"	
199	Yakup Karabulut	Mahmut	Eminşe	1329	Ankara Sıhhiye ilkiz sokak Güneş apt. 25/14	"	"	"	
200	Hidayet Sinanoğlu	Ahmet	Şerife	1332	Anamur Saray mah. Postane cıvanı	"	6/6/1960	"	
201	Niyazi Soydan	Salih	Naciye	1330	Ankara Dikmen Ko. Evleri 60. cı Sokak 6/4 Bahçelievler	"	"	"	
202	Kemal Demiralay	İbrahim	Memduha	1915	İsparta Celebiler Mah. damgacı sok. No. 10	İsparta Milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
203	Ali Latifoğlu	Abdullah	Şerife	1337	Mersin yeni cadde No. 3.A.	"	4/6/1960	"	
204	Hamdi Ongun	Ali	Ayşe	1310	Mersin Kuvayi milliye Cad. 181 Hamdiye Mah. sok. 129/3	"	1/6/1960	"	
205	Tevfik Tıgılı	Hüseyin	Vesile	1319	Ankara Işıklar cad. Şan Sok. Şan Apt. No.18/4	"	"	"	
206	İsak Altabay	Samuel	Rifka	1900	İstanbul taksim mete cad. Seyran Apt. No.5	İstanbul Milletvekili	16/7/1960	"	

207	Büyük / Nazmi Ataç	İbrahim	Fatma Zehra	1897	İstanbul Teşvikiye Emlâk cad. İlayet Apt.38/6	..	20/6/1960	..	
208	Arslan Nihat Bekdik	Asım	Sıdıka	1901	İstanbul Mecidiyeköy Gayrettepe Beril Apt. No.19	..	7/6/1960	..	
209	Faruk Nafiz Çamlıbel	Süleyman Nafiz	Fatma Ruhiye	1897	İstanbul Arnavutköy boyalı köşk sokak No. 5	İstanbul Milletvekili	13/6/1960	10/9/1960	
210	Sedat Çetintaş	İbrahim	Ümmügül- stım	1889	İstanbul Bakırköy bahçelievler Koca sinan cad. 181	..	12/6/196C	..	
211	Muhlis Erdener	İsmail	Hatice	1894	İstanbul Nişantaşı Sar oğlu Apt. No. 16	..	29/5/1960	..	
212	Selim Erengil	Tahir	Hayriye	1333	Şile kazası Ağva nahiyesinde Muvakkaten: İstanbul Taksim talimhane Recep pğ. cad. İmren Apt. 15/14	" millet vekili	30/5/1960	..	
213	Hüsamettin Giray	Salih	Şivekar	1891	İstanbul Ereanlık Ethem Ef. cad. No. 5/1 ve 3/2	..	2/6/1960	..	
214	Ayşe Günel	Ali	Atiye	1319	İstanbul Maçka Narmanlı Apt. Kat. 2 No. 3	..	1/6/1960	..	
215	Rüştü Güneri	İsmail Hakkı	Hatice	1337	İstanbul Kadıköy Kıvanç sok. 6/1	..	..	..	
216	Mehmet Gürpınar	Ali	Hatice	1915	İstanbul Kadıköy hasırcıbaşı sokak No. 31	İstanbul Milletvekili	1/6/1960	10/9/1960	
217	Mehmet Faruk Gürtunca	Abdülkadir	Müberra Pembe	1904	İstanbul Bakırköy Gençler caddesi No. 70	..	..	..	
218	Aleksandros Hacıpulos	Kostantıu	Eftimya	1327	İstanbul Cihangir Şimşirci sokak No. 19	..	3/6/1960	..	
219	Ali Harputlu	Ahmet	Behice	1916	İstanbul Şişli şişli camii karşısı çift apt. No.14	..	27/5/1960	..	
220	Enver Kaya	A.Şükrü	Fehime	1332	İstanbul Beşiktaş yıldız posta cad. Şahin Apt. 13/7	..	..	..	
221	Mucip Kemalyeri	Mehmet Zekeriya	Şükriye	1895	İstanbul Kadıköy caferağa mah. tuğlacı Emin bey sok. 3/5	..	3/6/1960	..	
222	Nizamettin Kırşan	Mehmet Rıfat	Ümmetullah Neyir		Ankara Bahçelievler Caddesi 3 No. 1	..	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	..	28/5/1960

223	Nihat Haluk Pepeyi	Mustafa	Hayriye	1898	İstanbul Beyoğlu feruzağa palaska yeşil-yuva apt. No.3	İstanbul Milletvekili	18/6/1960	10/9/1960	
224	Mithat perin	Celal	Şükriye	1917	İstanbul Teşvikiye Şakaik sok. 42/5	"	1/6/1960	"	
225	Celal Ramazanoğlu	Hamza	Rabia	1896	İstanbul Göztepe Hat boyu sokak No. 12	"	6/6/1960	"	
226	İbrahim Sevel	Mehmet	Hidayet Durmaz	1920	İstanbul Üsküdar Doğancılar ahali sok. No.10K.2	"	3/6/1960	"	
227	Mıgırdıç Şellefyan	Kirkor	Kristina	1914	İstanbul Şişli Halaskargazi caddesi No. 364/7.	"	"	"	
228	Necle Tekinel	Ali Akmoran	Naciye	1921	İstanbul Aksıno rece pş. cad. İmren Apt. 15/13	"	30/5/1960	"	
229	Nazlı Tıbar	Mazlum Haniit Moran	Fatma Zehra Moran	1913	Ankara Bahçelievler 4.cü cadde 4/8	"	1. 27/5/1960 2. 30/5/1960	"	28/5/1960
230	Fahrettin Ulaş	Seyfettin	Halidi Yıldız	1327	İstanbul kısaltoprak Kalamış fener cad. 89	İstanbul Milletvekili	3/6/1960	10/9/1960	
231	Tahsin Yazıcı	Ali Rıza	Ganimet	1892	Ankara Bayındır Soluk 44/5 İstanbul Maltepe Konuri sokak 4/3	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
232	Hiristaki Yuvaniadis	Koço	Sofya	1332	İstanbul Cihangir defterdar yokuşu 64/4 Saray Apt.	"	23/6/1960	"	
233	Necmi Nuri Yücel	Mehmet Nuri	Hatice	1919	İstanbul Erenköy Etem Ef.Cad. Kokar pınar Sok N.17	"	1/6/1960	"	
234	Mahmut Yüksel	Mahmut	Pembe	1920	İstanbul Fatih Sinanağa muh. Hattah izzet sok. 33	"	2/6/1960	"	
235	Sebatı Acun	Osman	Saibe	1336	İzmir Bornova A.D. No. 20	"	1/6/1960	"	
236	Danyal Akbel	Kasım	Nöber	1317	Ankara Emekli sandığı evleri 62 inci Sokak No.2	İzmir Milletvekili	27/5/1960	"	
237	Selahattin Akçiçek	Hasan Fehmi	Fatma Müşerref	1334	İzmir Hatay Caddesi No.22	İzmir Milletvekili	1/6/1960	10/9/1960	

238	Necdet Davran	Ahmet Selahattin	Nazlıyar Hatice	1333	Ankara Kavaklıdere Büyükelçi sokak No.4	.	22/6/1960	.	
239	Perihan Anıburun	Naci	Makbule	1913	Ankara Kavaklıdere Vali Reşit cad. No. 24	.	2/6/1960	.	
240	Sadık Giz	Hamdi Nuri	Sabiha	1911	İzmir karşıyakamaradiye Cad. No. 74	.	27/5/1960	.	
241	Enver Dündar Başar	İbrahim Namık	Zeliha	1327	Ankara Maltepe nur Sokak No. 18/5	.	1/6/1960	.	
242	Necdet İncekara	Osman	Ayşe	1912	Ankara Yenışehir Ateş Sok. 8/7	.	1/6/1960	.	
243	Behzat Bilgin	Abdurrahman Arif	Rahime	1314	Ankara Komur Sokak 48/3	.	27/5/1960	.	
244	Osman Kapani	Tahir	Mediha	1331	Ankara Kavaklıdere 14 mayıs mah. Boylu sok. 140	İzmir Milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
245	Muammer Çavuşoğlu	Feyzullah	Zehra	1903	İstanbul Nişantaşı Vali Konağı Cad. No. 157/15	.	4/6/1960	.	
246	Ekmel Kavur	Ahmet Şadi	Hatice	1309	Ankara Necatibey Caddesi No. 59/9	.	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	.	28/5/1960
247	Mehmet Rauf Onursal	İsmail	Zekiye	1909	İstanbul Talimhane amartın caddesi No. 9/4 Gemek Apt.	.	27/5/1960	.	
248	Nuriye Pınar	Mustafa Asım	Emine	1914	Ankara Bahçelievler Caddesi No. 9/1	.	31/5/1960	.	
249	Kemal Fikri Serdaroğlu	Bayram	Esmâ	1922	Bergama Ulucami mah. Turanp sokak No. 13	.	27/5/1960	.	
250	Fevzi Uçaner	Yusuf	Hanife	1316	Ankara Bahçelievler Dikmen Ko. 60 ıncı Sok. 15/6	.	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	.	28/5/1960
251	Behçet Üz	Salih	Ayşe	1893	İzmir Köprü 143 nci sokak No. 4	İzmir Milletvekili	1/6/1960	10/9/1960	
252	Ahmet Ünal	Ali	Ayşe	1327	İzmir Kahramanlar 1357 nci Sokak No. 9	.	27/5/1960	.	
253	Selim Ragıp Emeç	Hüseyin Ragıp	Fevziye	1899	İstanbul Suadiye Vapur iskelesi yanı 1/9	.	5/6/1960	.	
254	Muzaffer Akdoğanlı	Mehmet Faik	Fatma Pakize	1922	Kastamonu Deveciler Mah. Deveciler sok. No. 19	Kastamonu	27/5/1960	.	

255	Basri Aktaş	Etem Rifat	Fatma Hilmet	1920	Ankara yenişehir Konur Sok. No. 8/2	"	1/6/1960	"	
256	Nazım Batur	Mehmet Güven	Reşide	1319	Ankara Yenışehir Kumrulu sokak. No.2/7	"	27/5/1960	"	
257	Süleyman Çağlar	Recep	Havva	1908	Ankara Bahçelievler 8 nci cadde No. 3/2	"	"	"	
258	Şükrü Esen	Mustafa Reşit	Saide	1917	Kastamonu Aktekte mah. Çengellen Köprüsü No. 15	Kastamonu Milletvekili	15/6/1960	10/9/1960	
259	Ali Gözlük	İlyaz	Nebiye	1319	İnebolu Cami kebir mah. Düz tarla sok. No.3	"	7/6/1960	"	
260	Ali Münif İslamoğlu	Mustafa Nasuh	Şaziye Etgü	1917	Ankara 14 mayıs evleri Noktah Sokak No.6	"	27/5/1960	"	
261	Hadi Tan	Sadi	Ermine İsmet	1914	Ankara Meşrutiyet Caddesi Hatay Sokak No.27	"	30/5/1960	"	
262	Fikri Apaydın	Hamit	İsmet	1905	Ankara Mebus evleri 4.cü sokak No. 10	Kayseri Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
263	Ömer Buşegmez	Nuri	Ayşe	1908	Adana İstikbal mah. Mektep Sokak No.317	"	27/5/1960	"	
264	Ebubekir Develioğlu	Müsellim	Ayşe	1914	Daveli	"	7/6/1960	"	
265	Kamil Gündeş	Mustafa	Kadriye	1328	Ankara Maltepe Onur Sok. 23/4	Kayseri Milletvekili	1/6/1960	10/9/1960	
266	Servet Hacıpaşaoğlu	Lütfullah	Dudu	1918	Ankara Bahçelievler Cudde 4. No.10/10	"	10/6/1960	"	
267	Ali Rıza Kılıçkale	Aziz	Elmas	1913	Ankara Şenyurt mah. Kardeşler Sokak Erciyeş Apt. Daire 6	"	3/6/1960	"	
268	Fahri Köşeroğlu	Osman	Mevlude	1328	Ankara Maltepe Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 81/7	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
269	Hakkı Kurnel	Ahmet İzzet	Zeliha	1339	Ankara Bahçelievler 78 nci sokak 6/4	"	13/6/1960	"	
270	Mehmet Durdu Turan	Mehmet	Havva	1922	Kayseri Tamarza Köyü	"	27/5/1960	"	

271	Şefik Bakay	İsmail Tevfik	Maide	1900	Ankara Gazi Mustafa Kemal Bul. Fazilet Ap. kat 1. İst. Kızıltoprak M. mazhar bey sok.15	Kırklareli Milletvekili	5/6/1960	.	
272	Mehmet Ali Ceylan	Hüsnü	Azize	1339	Laleburgaz İsmayıl Cad. Koca sinan Mah. No.48	Kırklareli Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	10/9/1960	28/5/1960
273	Avni Sekman	Şükrü	Hadiye	1315	Ankara Yenışehir Atatürk bulvarı 247/3	.	29/5/1960	.	
274	Dündar Tekant	Mustafa Bahattin	Fatma Saadet Dülger	1336	(İstanbul) Emingon Kuruçeşme Sokak No.10/2	.	1/6/1960	.	
275	Hüsnü Yaman	Hasan Tahsin	Atiye	1888	İstanbul Feneryolu Mustafa Mazhar Cad. 17/3	.	5/6/1960	.	
276	Ömer Cebeci	Fahrettin	Zehra	1914	İstanbul Beyoğlu Saloz ağac caddesi 60/2	Kocaeli Milletvekili	27/5/1960	.	
277	Dursun Erol	Hüseyin	Gülşüm	1318	İzmit Tepecik Mah. Tepecik geçidi 59/A	.	1/6/1960	.	
278	Sadettin Yalım	Mustafa Sabri	Fitnat	1908	İzmit Ömeraga mah. Yeni Cuma pertev paşa 13/2	.	.	.	
279	Cemal Tüzün	Adil	Seza	1912	İstanbul Kadınlıy Zâhtlı paşa mah. kalamış fener cad. 66/76	Kocaeli Milletvekili	30/5/1960	10/9/1960	
280	Nüzhet Onat	İbrahim	Faika	1324	Ankara Kavaklıdere paris Cad. 58/12	.	4/6/1960	.	
281	Abdurrahman Fahri Ağaoglu	Mehmet	Kadriye	1323	Ankara Keçiören Kızlar pınarı yolu No. 48	Konya Milletvekili	27/5/1960	.	
282	İshak Avni Akdağ	Ahmet Süngü	Naibe Süngü	1304	Ankara Yenışehir meşrutiyet caddesi Bayın- dır sokak 40/3	.	2/6/1960	.	
283	Hamdi Ragıp Atademir	Mehmet Ragıp	Atiye	1324	Ankara Bahçelievler Dikmen Kooperatifi ev. sokak 78. No. 10/2	.	27/5/1960	.	
284	Mustafa Bağrıaçık	Derviş	Niyase	1911	Ankara Bahçelievler 4. cü cadde No. 6/3	.	1/6/1960	.	
285	Osman Bibioğlu	Haydar	Asiye	1328	Ankara Komur Sokak No.18	.	27/5/1960	.	
286	Remzi Birand	Zekeriya	Emine	1908	Bostancı altıntepe hat boyu eski bağdat Cad. 24 İstanbul	Konya Milletvekili	29/5/1960	10/9/1960	

287	Sıtkı Salim Burçak	Salim	Saniye	1911	Ankara Bahçelievler 60 ncı Sokak 6/3	..	6/6/1960	..	
288	Reyhan Gökmenoğlu	Raşit	Şerife	1327	Ankara Bahçelievler Dikmen ko. evleri 57 inci sokak 2/6	..	31/5/1960	..	
289	Muhittin Güzelkılınç	Hüseyin Bahri	Fatma	1919	Konya istasyon cad. Anıt karşısı No. 260	..	1/6/1960	..	
290	Ali Saim Kaymak	Kasım	Rahime	1329	Ankara Dikmen Ko. Evleri 22/7 Bahçelievler cadde 4	..	6/6/1960	..	
291	Hulku Amil Keymen	Amil	Hanife	1899	Ankara yenişehir Akay Sokak Mis Apt. D.11	..	7/6/1960	..	
292	Ahmet Koyuncu	Abdullah	Müslime	1922	Ankara Yenişe Kültükesat bulbuli der. cadde 85/3	..	31/5/1960	..	
293	Tarik kozbek	Hayrettin	Mihretün-nisa	1325	Ankara 14 mayıs evleri: boylu sok No: 139	Konya Milletvekili	6/6/960	10/9/960	
294	Mustafa Runyun	Ali	Hatice	1919	Ankara keçiören kuyubaşı durağı sedefçiler Sok 4	..	9/6/960	..	
295	Sabahattin Sayın	Aziz	Müfide	1923	Konya-Ereğli boyacıalı mahallesi	..	28/5/960	..	
296	Sami soylu	Reşit	Fatma	1918	Ankara bahçelievler 57 ci sokak 3/1	..	10/6/960	..	
297	Ömer şeker	Ali	Fatma	1339	Akşehir istasyon cad No: 135	..	1/6/960	..	
298	Nafiz Tahralı	Ali	Dervişe	1908	İstanbul kırsıklı bulgurlu libadiye cad. No:57	..	5/6/960	..	
299	Mehmet diler	Mustafa	Emine	1334	Tavşanlı – Kütahya caddesi no: 121	Kütahya	8/6/960	..	
300	İbrahim Germeyanoğlu	Ali	Hikmet	1923	Kütahya hacı İbrahim mahallesi Pirler Sok No: 13/15	Kütahya milletvekili	1/6/960	10/9/960	
301	Ahmet İhsan Gürsoy	Ahmet Rüştü	Akile	1913	Çeşme İlçede Doktor	..	29/5/960	..	
302	A.İrfan Haznedar	Ali	Güllü	1918	İst. Beyoğlu aynalı çeşme ağaç cılık sok. no: 6	..	7/6/960	..	
303	Süleyman Sururi Nasuhioğlu	Mehmet	Hatice	1913	Ankara kalaba kooperatifi Tekir sok 7	..	1. 27/5/1960 2. 1/6/960	..	28/5/1960

304	Emin Topaler	Ali	Zeliha	1921	Simav tepelik mahallesi no: 6	..	8/6/960	..	
305	Samet ağaoğlu	Ahmet	Sitare	1909	İstanbul Mağka ahlamur yolu yilimlikonak no: 28/2	Manisa millervekili	27/5/960	..	
306	Sezai Akdağ	Ahmet İhsan	Seher	1924 1926	İzmir karşıyaka 1730 sokak no: 37	..	27/5/960	..	
307	Atuf Akın	Ahmet	Refika	1925	Ankara yenisehir meşrutiyet cad. hatay sok. no:18/20	Manisa millervekili	1/6/960	10/9/960	
308	Selim akış	Mustafa	Aile	1913	Salihli Fevzi paşa caddesi no: 18	..	27/5/960	..	
309	Nebil Sadi altuğ	Kâzım	Fitnet	1911	Ankara mithat paşa caddesi no: 57/3	..	3/6/960	..	
310	Hikmet Bayur	Haşmet	Memduha	1891	Ankara Selanik caddesi 78 A. eski 74	..	27/5/960	..	
311	Nafiz körez	Halil	Emine	1325	Kula uşak mahallesi no: 5	..	1/6/960	..	
312	Süleyman Sudi mihcioğlu	Mehmet Nurullah	Rasime	1903	Ankara Yenisehir İlkiz Sok. Duygu Apt. 20/7	..	27/5/960	..	
313	Orhan ocakoğlu	Kâmil	Saadet	1921	Alaşehir istasyon caddesi	..	27/5/960	..	
314	Cevdet Özgirgin	Faik	Fatma	1904	Ankara Özdemir caddesi Billur Solak Kös Apt. No. 18/7	Manisa Millet vekili	1/6/1960	10/9/1960	
315	Cemil Şener	Fevzi Tunalı	Huriye Tunalı	1897	Manisa Utku mah. No. 21	..	27/5/1960	..	
316	İhsan Yalkın	Mehmet Tevfik	Eda	1325	Ankara Anıttepe Gençlik Cad. 8715, Akhişar Tahir Ün Cad. No. 139	..	28/5/1960	..	
317	Turhan Akarca	Mehmet Ali	Seher	1922	Milas Hisarbaşı	Muğla Millevekili	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	..	28/5/1960
318	Burhan Belge	Mehmet Asaf	Rana	1899	Ankara Özdemircad. No. 4/2	..	27/5/1960	..	
319	Zeyyad Mandalinci	Mehmet Hilmi	Fatma	1915	İstanbul Piyerloti caddesi No. 5/3	..	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	..	28/5/1960
320	Nuri Özsan	Seyfettin	Zeliha	1321	Ankara Kavaklıdere bestekar sokak No.68/9	..	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	..	28/5/1960

321	Sadi Pekin	Salim Zeki	İffet	1334	İstanbul Nişantaşı Vali Konağı Cad. Alt Palas 145/6	Muğla Milletvekili	1/6/1960	10/9/1960	
322	Turgut Topaloğlu	Hüseyin Avni	Muzaffer	1916	Muğla Mısrak mah.Konak altı sok. No. 6	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
323	Şemsi Aağuoğlu	İbrahim	Zehra Şener	1330	Ankara Dikmen Ko. Evleri sok. 60. Bahçelievler No. 8/8	Muş Milletvekili	27/5/1960	"	
324	Mehmet Şefik Çağlayan	Musa Kazım	Zülfü	1337	Ankara Dikmen Ko. Evleri Bahçelievler No. 53/6	"	1/6/1960	"	
325	Giyasettin Emre	Maruf	Nazik	1319	Muş Kültür Mah	"	27/5/1960	"	
326	Hasan Hayati Ölkün	Mustafa	Hatice	1331	Ankara Emek Mah. 8 nci Sok 5/10	Nevşehir Milletvekili	"	"	
327	Zihni Öner	Hulusi	Rasime	1316	Ankara Gazi Osman Mah. Bölük Cad. 19	"	27/5/1960	"	
328	Mtinip Hayri Örgüplü	Hayri	Munise	1905	İstanbul Harbiye Cumhuriyet Cad. Dörtler Apt. 9	Nevşehir Milletvekili	20/6/1960	10/9/1960	
329	Ali Gürlu	Niyazi	Fatiş	1319	Niğde-Aksaray Bölcek Mah. Kaymakam Sok. No: 2	Niğde Milletvekili	27/5/1960	"	
330	Atıf Topaloğlu	Ali Rıza	Emine	1913	Fatsa Dumlupınar Mah.	Ordu Milletvekili	1/6/1960	"	
331	Hüseyin Ağun	Mahmut	Emine	1913	Ankara Bahçelievler 32 nci Sokak No: 1	Rize Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
332	Osman Kavrakoğlu	Hacı İbrahim	Emine	1331	İstanbul kadıköy İeresteci Aziz Sokak No.27 Ankara İzmir cad. Kocabeyoğlu apt Daire 8	"	27/5/1960	"	
333	Mehmet Fahri Mete	Ali	Hatice	1899	Ankara Bahçelievler 78 inci Sok. No.6/4	"	13/6/1960	"	
334	Ahmet Morgil	Durdun Ali	Fatma	1909	Ankara Bahçelievler 8 nci Cad.24	"	2/6/1960	"	
335	Nüzhet Akın	Kamil	Münevver	1918	Ankara Bahçelievler 28 inci Sok. No.9	Sakarya Milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
336	Tacettin Barış	Hakkı	Kukriye	1925	Adapazarı Unkapı No.9	"	1/6/1960	"	
337	Hamdi Başak	Yakup	Fatma	1913	Adapazarı Bankalar cad. Selamet Apt.	"	"	"	

338	Hamza Osman Erkan	Osman	Nefise	1313	İstanbul Nişantaşı İhlamur Yolu Lale Apt. No.16-18	..	10/6/1960	..	
339	Baha Hun	Ali Rıza	Esmâ	1927	Adapazarı Çarık sokak No.21	..	1/6/1960	..	
340	Rıfat Kadızade	Tevfik	Fehime	1899	İstanbul Taksim Mete Cad. No. 12/7	..	8/6/1960	..	
341	Naci Berkman	Ahmet Tefvik	Ziynet Leman	1910	Ankara meşrutiyet Mah. Konur Sok. No. 53/10	Samsun Milletvekili	1. 27/5/1960 2. 5/6/1960	..	28/5/1960 15/6/1961
342	Salim Çanoğlu	Mustafa	Hatice	1329	Havza Yenimahalle	Samsun Milletvekili	1/6/1960	10/9/1960	
343	Necmettin Doğuyıldızı	Arif	Huriye	1325	Ankara İçerisi Topraklık Umut sokak No.52	..	27/5/1960	..	
344	Abdullah Eker	Bilal	Şerife	1915	Samsun Kavak yeni cami Mah.	..	..	..	
345	Ömer Güriş	Aziz	Ayşe	1918	Ankara Bahçelievler Dikmen Ko. evleri 78 nci Sok. 405 Bafra Hacınamı Mah.	..	1/6/1960	..	
346	Abdullah Keleşoğlu	Emin	Hanife	1922	Ankara Bahçelievler 60 ncı Sokak No. 9/5	..	27/5/1960	..	
347	Ahmet Asaf Saraçoğlu	Hasan Hurşid	Sırma	1335	Vezirköprü Çanaklı mah.	..	..	..	
348	Fikri Şen	Dursun	Emine	1316	Alaçam Karşıyaka Mah. No. 3	..	1/6/1960	..	
349	Hamdi Tekay	Hüseyin	Behice	1328	Samsun Çarşamba Çay Mah. Emirhan Sokak No. 32	Samsun Milletvekili	1/6/1960	10/9/1960	
350	Ferit Tüzel	Enver	İffet	1325	Ankara Yenışehir Kızılumak cad. No. 5/6	..	18/6/1960	..	
351	Şükrü Uluçay	Keşşaf	Fehmiye	1303	Vezirköprü Orta cami ah.	..	20/7/1960	..	
352	Suat Bedük	Abdülrezzak	Bevde	1327	İstanbul Şişli Osman H.Gazi cad. 269/1 Ünür Apt. Da.3	Siirt Milletvekili	1/6/1960	..	
353	Baki Erdem	Tevfik	Zekiye	1918	Ankara Keçiören banka evleri No. 15	..	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	..	28/5/1960
354	Veysi Oran	İbrahim	Hayriye	1913	Ankara Bahçelievler 4 ncü Cad. No. 4/4	..	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	..	28/5/1960

355	Mehmet Daim Süalp	Taha	Cemile	1916	Ankara Kavaklıdere Gazi oman paşa Mah. Bölük cad. No. 5 Daire 3	„	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	„	28/5/1960
356	M. Fikri Şendur	Abdülcebbar	Feride	1919	Siirt Uluş mahallesi	Siirt milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
357	Nusret Kuroğlu	Nail	Hatice	1920	Ankara Bahçelievler 71 inci Sokak No. 43	Sinop milletvekili	31/5/1960	„	
358	Ömer Özen	Hüseyin	Sündüs	1919	Ankara Petek Kop. Evleri Kuleli sokak No. 9/3	„	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	„	28/5/1960
359	Hamdi Özkan	Hüseyin	Ayşe Emine	1911	Ankara Alattürk bulvarı Aydın Apt No.4	„	27/5/1960	„	
360	Mahmut pınar	Melunet	Fatma	1326	Ankara Dikmen Ko. Evleri 78 inci Sokak No. 3/3	„	6/6/1960	„	
361	Muharrem Tansel	Cemal	Sidika	1329	İstanbul Fatih Akararag Ragıp bey sok. No.7	„	2/6/1960	„	
362	Nurettin Aknoz	Sadık	Hayrünisa Gülistan	1896	İstanbul Teşvikiye Kalıcı sok. Altan Apt. 150/3	Tekirdağ Milletvekili	1/6/1960	„	
363	Ali Çakır	Hakkı	Hacer	1331	Ankara Bahçelievler 60 ıncı Sok. No:55	Tekirdağ milletvekili	24/6/1960	10/9/1960	
364	Zeki Erataman	Yusuf Ziya	Mtnife	1915	Ankara Bahçelievler Cadde 7. No. 20/6	„	27/5/1960	„	
365	Hasan Gürkân	Mehmet	Zihniye	1914	Malkara yenimahalle Hayrabolu cad.	„	3/6/1960	„	
366	İsmail Özdoğuran	Nazmi	Hatice	1337	İstanbul Nişantaşı Vali Konağı Cadde. No. 151 daire 15	„	6/6/1960	„	
367	Ahmet paker	Osman	Hatice	1910	Çorlu Bahçelievler No.9	„	1/6/1960	„	
368	A. Keremettin Gençler	Hasan Cenanoğlu	Şerife	1909	Tokat yedidabak hancicedir Mah. No. 17	Tokat Milletvekili	30/5/1960	„	
369	Haluk Çulha	Hüseyin	Saadet	1339	İstanbul Ayazpaşa Kutlu Sok. No. 28/2	Trabzon	27/5/1960	„	
370	Sabri Dilek	Mehmet Asım	Asiye	1922	İstanbul Harbiye Vali Konağı Cad. No.35/2 Daire 7.	Trabzon	27/5/1960	10/9/1960	
371	Mahmut Goloğlu	Celal	Binnaz	1331	Ankara Bahçelievler 60 ıncı Sok. No. 9/11	„	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	„	28/5/1960

372	Fikri Karaais	Hasan Tahsin	Seyyare	1926	Trabzon İskender paşa Mah. Bayır sok. No.3	"	7/6/1960	"	"
373	Selahattin Karayavuz	Muharrem	Nesime	1912	İstanbul Levent Esentepe Gazeticiler sitesi hıkaye Sok. No.1	"	31/5/1960	"	"
374	Osman Nuri Ler mioğlu	Hafız Memiş	Fatma Zehra	1894	İstanbul Üsküdar Çengelköy havuzbaşı No. 81	"	3/6/1960	"	"
375	Hasan Polat	Mehmet Salih	Asiye	1332	İstanbul fatih Musabey Mah. Ömer efendi cad. No. 31	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	"
376	Salih Zeki Ramoğlu	Ali Rıza	Hanife	1337	Of yulcan kışlacık köyü	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	"
377	Pertev Sanaç	Mustafa	Zehra	1896	Ankara Bahçelievler 78 nci sok. No .7/6	Trabzon Milletvekili	27/5/1960	10/9/1960	
378	İsmail Şener	Ali	Zehra	1913	Ankara Bahçelievler 78 inci Sok. 7/7	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
379	M. Reşit Tarakcıoğlu	Ahmet	Gülizar	1892	Trabzon Bahçecik mah. No. 28	"	1/6/1960	"	
380	Osman Turan	Hasan	Şaheste	1330	Ankara Bahçelievler 60 ıncı Sokak No. 11/10	Trabzon Milletvekili	31/5/1960	"	
381	Ömer Yüceli	Mehmet Şükrü	Fatma	1338	Çoruh Bulgan köyü	Urfa Milletvekili	28/5/1960	"	
382	Talat Alpay	M. Şükrü	Nazife	1326	Ankara Bahçelievler 60 ıncı sok. No.11/5	Yozgat milletvekili	27/5/1960	"	
383	Tevfik Mahmut / Ataman	Mustafa Mahir	Fatma	1329	Yozgat Tekke mah.	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
384	Ömer Lütfi Erzurumluoğlu	Sabit	Nazire	1337	Ankara Bahçelievler 4 nci Cad. 78 inci Sokak No. 11/8	Yozgat Milletvekili	1.27/5/1960 2. 1/6/1960	10/9/1960	28/5/1960
385	Numan Kurban	Hüseyin	Gülhanım	1922	Ankara Bahçelievler 78 inci Sokak No. 2/4	"	1. 27/5/1960 2. 1/6/1960	"	28/5/1960
386	Fuat Mizanoğlu	Ali	Zehra	1333	Ankara Bakanlıklar Akay Sokak 6/11	"	27/5/1960	"	

387	Nazım Tanıl	Asım	Fatma	1913	Ankara Kavaklıdere Paris Cad. birlik Apt. 31/6	"	4/6/1960	"	
388	Abdullah Akın	Rıza	Fatma	1910	De vrek Bartın cad. No. 12	Zonguldak	1/6/1960	"	
389	Cemal Zühtü Aysan	Husan Zühtü	Bedriye	1898	İstanbul Kadıköy çifte havuzlar bağdat cad. 249/3	"	2/6/1960	"	
390	Suat Başol	Sabri	Nasibe	1909	Ankara Kavaklıdere Güvenevler çiflevler Sokak No. 1	"	27/5/1960	"	
391	Ali Kaya	Abdülğani	Ayşe	1337	Karabük barbaros cad. No.55/1	Zonguldak Milletvekili	27/5/1960	10/9/960	
392	Tahir Öktem	Hüseyin Avni	Fatma	1913	Ankara Bahçelievler Dikmen yapı kooperatif 60 ıncı sokak No.13/5	"	3/6/960	"	
393	Necati Tanyolaç	Mehmet Emin	Fatma	1915	Ankara Kızılay menekşe sok. No.21/6	"	1. 27/5/960 2. 2/6/960	"	28/5/960
394	Hulisi Timur	Husan Rıza	Rabia	1325	Ankara Atatürk bulvarı No. 209/5	"	7/6/960	"	
395	Hüseyin Ulus	Mehmet	Gillistim	1333	Zonguldak Ulus kaldırım mah. yenisi kale No .14	"	27/5/960	"	

ESAS NO.1960/3 6/7 EYLÜL OLAYLARI DA VASİTİN SANIKLARI:

							NEZARET TA.	TEV. MÜ.TA	TEVKİF TA.	TAHLİYE TA.
396	Fuat Köprülü	İsmail Faiz	Hatice	1890	Ankara Atatürk bulvarı 295/171	Ord.Profesör		2/10/960	3/10/960	5/1/961
397	Mehmet Ali Balin	Süleyman	Pakize	1311	İstanbul Nispetiye Kodaman Cad. No.85/1	Hariciye Memuru		2/10/960	3/10/960	5/1/961
398	Mehmet Ali Tekinalp	Mehmet Azmi	Fatma Hayriye	1014	İstanbul Nişantaşı gütçe /bahçe sok. No. 5 daire 8	"			5/10/960	"
399	Oktay Engin	Faik	Nazmiye	1934	İstanbul Kumkapı kadurga hamam sok. No.46	Talebe			"	"
400	Kemal Hadımlı	Esat	Atiye	1908	İstanbul Erenköy istasyon çıkmaızı no. 53	İzmir Valisi	31/5/960	2/10/960		
401	Husan Uçar	Mehmet İsmail	Kerime	1926	İstanbul Fatih Çarşamba imam Ömer sok. No.1	Müstahdem		"	3/10/960	5/1/961

402	Fahrettin Kerim Gökay	Abdülke rim	Azize	1900	İstanbul Güztepe kayışdağı cad. No.121	Dr. Ord. Profesör		"	"	"
403	Alâeddin Eriş	Mehmet Hidayet	Fatma Lamia	1324	İstanbul Teşvikiye camii karşısı Dilek Apt. Kat 4 No .16	İstanbul emniyet müdürü		"	"	"

ESAS NO.1960/4 İSTANBUL-ANKARA OLAYLARI DAVASININ SANIKLARI :

404	Rüştü Erdelhun	Yakup Kamil	Fatma	1310	İstanbul kabataş sed üstü başlı çıkış Sok. No .6	Genel Kurmay Başkanı	27/5/960	1/8/960		
405	Cemal Gökten	Musa Kâzım	Neyyire	1322	Ankara Kavaklıdere Güven ev. Kıbrıs Sok. No. 24/1	Emniyet Genel müdürü	"	6/8/960		
406	Ethem Tekiner	Hüseyin	Nebile	1328	İstanbul Pangaltı zafer Sok.No.5/5	İstanbul Valisi	"	1/8/960		
407	Kemal Aygün	Mehmet Ali	Meşhude	1916	İstanbul Kadıköy teşvikiye Rallı apt.No. 4	İstanbul Belediye reisi	"	"		
408	Dilâver Argun	Kâmil	Münire	1902	Ankara dikmen kooperatifi 8 inci cadde No.11/4	Ankara Valisi	"	6/8/960		
409	Kemal Binatlı	Nuri	Emine	1316	İstanbul Kumkapı pernev paşa sok. No. 34/1 Kat 3.	İstanbul Merkez Kumandanı	"	1/8/960		
410	Namık Arıgüç	Tevfik	Halime	1314 1316	İstanbul kadıköy söğütü çeşme cad. Aydın Apt. No. 231 kat 2.	Ankara örfi idare K.	27/5/960	6/8/960		
411	İsmail Kuntay	Kâmil	Gülşüm	1321	Ankara gezi mah. çiflikçeski yol No.1/A	Ankara emniyet müdürü	7/6/960	23/8/960		
412	Zeki Şahin	Abdullah	Naile	1321	İstanbul Samatya ıptıklar Sok. No. 11	Emniyet âmiri	27/5/960	1/8/960		
413	Mehmet Akın	Davut	Hanife	1331	Ankara meşrutiyet cad. Hata y Sok. No. 18/6	Sümerbank umum Md.	"	6/8/960		
414	Yaşar Yiğit	Hakkı	Makbule	1333	İstanbul şehrverni mev.lana kapı cad. No. 10	Polis	"	26/8/960		
415	Ferit Sözen	Hüseyin Avni	Ayşe Sabiha	1331	İstanbul teşvikiye cad. No. 101/2	Emniyet müdür Mua	"	1/8/960		27/7961
416	Muzaffer Tunç bilek	Necati	Şaziment	1338	İstanbul Rumelibisar çeşme yokuşu No.7	Komser	"	19/8/960	22/8/960	

417	Şevket Tahtacı	Mehmet	Şakire	1333	Istanbul Şehremini İbrahim Çavuş Mah. Mazhar efendi sok. No.8	Komser mua.	31/5/960	9/8/960		
418	Mehmet Bal	Fazlı	Hanım	1927	Istanbul Kasımpaşa kulakız arda cad. No. 86	"	"	1/8/960		
419	Ezaretin Yağan	Hakkı	Fatma	1328	Istanbul Kanlıca cubuklu cad. No.18	Komser	29/5/960	9/8/960		
420	Bumin Yamaoğlu	Arif Hikmet	Hikmet	1931	Istanbul Kadıköy nıttım cad.Uzunhafız sok.No.21/2	Polis	27/5/960	1/8/960		
421	İsmail Çetin	Danyal	Fethiye	1340	Istanbul Laleli kızıltaş sok .No.39/1	Başkomser	29/7/960	10/9/960		
422	Ali İhsan Çilekeş	Hüseyin	Necmiye	1339	Istanbul Davutpaşa Belkarbey sok.No.13	Serbest ticaret		10/9/960 27/7/961	17/9/960 29/7/961	21/4/961
423	Kenan Koç	Şakir	Fatma	1340	Istanbul Kadıköy kızıltoprak Bağdat cadde çıkmazı No. 6	Emniyet müdürü	7/6/960	23/8/960		21/4/961
424	Avni Karaca	kamil	Nazmiye	1327	Ankara yenimahalle karakütük cad. No.46/1	Yarbay	27/5/960	6/8/960		
425	Kemal Yılmaz	Ahmet	Fatma	1339	Ankara Konya sok. No.73 daire 8	Kaymakam	"	"		
426	Eşref Yalçiner	Emin	Zehra	1316	Ankara sıhhiye İlk sok. Taşkın apt. No. 26/1	Polis	"	"		
427	Davut Sipahioğlu	Müslim Naci	Halide	1340	Ankara Talât paşa bulvarı yeşerti sok. Kaymak apt. daire 7	Avukat		4/10/960	5/10/960	
428	Ahmet Bilge	Mustafa Fazıl	Hacer Mebrure	1340	Ankara Babçelievler 19 uncu sokak No .15	Avukat		4/10/960	5/10/960	
429	Gazi Aşar	Mevlut	Döndü	1338	Ankara bahçelievler 5 inci sokak Çoğar apt. No.4	Lokantacı	14/6/960	24/8/960		27/7/961
430	Hamit Fendoğlu	Hüseyin	Besime	1335	Ankara anıttepe mtişde sok. No.12/6	Memur	27/5/960	3/9/960		
431	Kadir Cengiz	Sait	Fatma	1933	Siverek camülebır mah. Solak Sok. No .8	Polis		19/8/960	20/8/960	
432	Sadık Gürata	Rıza	Rahime	1333	Istanbul samatya hocamustafapaşa caddesi No.443	"		"	"	
433	Cemil Mutlu	Muharrem	Makbule	1933	Düzce ceddiye mah. gazhane sok. No.112	"	1/9/60	"		

434	Mehmet Ali Atacan	İsmail Hakkı	Müzeyyen Güvengün	1335	İstanbul küçükyalı cumhuriyet cad. No.36	..		..	22/8/960	27/7/961
435	Esat Erözbeç	Mehmet Hamit	Hacer Meliha	1335	İstanbul Üsküdar İttiraniye radyo evleri arızası No. 22	Komser		..	..	..
436	Turgut Acuner	M. Halit	Emine Fahriye	1934	İstanbul Topkapı şehremini deniz aptal mah.Vezir cad. No.23	Polis		..	21/8/960	
437	Yaşar Akgün	Yusuf	Hanife	1935	İstanbul Kadıköy acıbadere karakolu	..		..	20/8/960	
438	Mehmet Dinçsoy	Adem	Fatma	1934	İzmir alsancak kültür mah. 1394 cü sok. No.5	Polis		19/8/960	22/8/960	
439	Neşet Köseahmetoğlu	A. Hürşit	Sabire	1934	İstanbul Kurnhapa İndurga divan cad. No.76/3	..		..	20/8/960	
440	İsmail Pusküllü	Mustafa	Şaziye	1336	İstanbul Beşiktaş kılıçlı asaiye cad. Şerefli sok. No.7	..	8/6/960	9/8/960		
441	İsmail Yazıcı	İbrahim	Fatma	1932	İstanbul amavutköy satış meydanı ahçı Osman Büyükl No .12	..	11/6/960	29/8/960		
442	Cemal Tarakçoğlu	Yusuf	Emine	1314	AnkaraDikmen Cumhuriyet mah. No. 183	Komser		4/10/960	5/10/960	27/7/961
443	Mustafa Hamarat	Kemal	Stret	1933	Samsun kavak kazası Karlı köyünden	Polis		..	..	
444	Rumiz Erdoğan	Sinan	Fahriye	1937	Muğla akyol polis karakolu	..		..	4/10/960	
445	Alpaslan Bilginer	Rifat	Behiye	1931	İstanbul Ortaköy müverrih sadettin sok. No.31	Komser		19/8/960	20/8/960	27/7/961
446	Cuhit Akbaş	Mustafa	Esmâ	1934	İstanbul ortaköy Reşatağa sokak.No.5	San'al okulu öğrencisi		..	21/8/960	27/7/961
447	Ali Kutsal	İbrahim	Şerife	1936	Kâzım karabekir nahiyesi	Polis		..	20/8/960	27/7/961
448	Mehmet Baş	Şerif	Fatma	1933	İstanbul silahlar mah.Pınar caddesi gazi osman sok. No. 10	..		22/8/960	22/8/960	27/7/961
449	Fehmi Bıçak	Mehmet	Fatma	1932	Hecek karaman tepe köyü	..		19/8/960	6/9/960	27/7/961

450	Cemalettin Çağlı	İsmail Hakkı	Hatice	1930	İstanbul Beşiktaş Ortaköy çırağan cad. Yahya efendi çıkmazı No. 1	..		19/8/960	20/8/960	27/7/961
451	Turgut Engindeniz	Hikmet	Ayşe	1934	İstanbul Sirkeci saltık sığirt erdoğan sok. No. 20/1	..		22/8/960	22/8/960	27/7/961
452	Erol Işık	Şemsettin	Nadide	1934	İstanbul samatya kocamustafa paşa vidin cad. No. 88/2	Polis		19/8/960	20/8/960	27/7/961
453	Hüsnü Erdal	Ahmet	Ayşe	1932	İstanbul Bakırköy güngören haznedar mah. haznedar sok. No. 24	..	..	..	..	..
454	Osman Oğuz	Hasan	Ümmügülüm	1929	Ulukışla darboğaz köyü	..	..	..	..	..
455	Osman Tozlu	İbrahim	Nazife	1933	İstanbul Yıldız yeni doğan sok. No. 33	..	..	..	23/8/960	..
456	Tevfik Tüzüner	Ali	Nimeti	1936	İstanbul Beşiktaş atlı polismerkezi	..	..	..	20/8/960	..
457	Ali Ülgen	Ali	Huriye	1931	İstanbul Ortaköy çırağan cad. Yahya efendi çıkmaşı No. 3	..		..	24/8/960	..
458	Naci Yaman	Ahmet	Mesude	1928	Pınarhisar Kaynarca akarlar mah. Cumhuriyet sok. No.5	..	21/8/960	27/8/960		..
459	Mustafa Özgenç	İbrahim	Fatma	1932	Sinop erfelek ilçesi değirmencinin köyü	Memur		19/9/960	6/10/960	27/7/961
460	Hilmi Elmas	Vahid	Şerife	1934	Düzce Kazbey köyü	Polis		..	26/9/960	..
461	Ali Galip Yıldırım	Tevfik	Fatma	1927	İstanbul Bakırköy koca sinan köyü siyavuşpaşa mevkii bahçelievler 14 sokak No.21	..		19/8/960	23/8/960	26/11/960
462	Mehmet Direk	Ramazan	Fethiye	1933	İstanbul Eyüp ortakçılar karakolu	..		..	20/8/960	21/4/961
463	Asım Kırmacı	Feridun	Hidayet	1926	İstanbul Florya şenlik köyü No.5	..		19/9/960	24/9/960	26/11/960
464	Ceyhan Ertoprak	Arif	Hafize	1930	İstanbul Kasımpaşa kadı mehmet cad. No. 34/1	..		10/9/960	11/9/960	21/4/961
465	Ramiz Albaş	Rıza	Zeliye	1929	İstanbul Topkapı esenköy atışalan cad. No. 7	..		..	..	..
466	Behçet Korkut	Mehmet	Ümmüdüban	1926	İstanbul Topkapı babayigit sok. No.17	Polis		10/9/960	11/9/960	26/11/960

467	Tahsin Cinemre	Hasan	Hanife	1927	İstanbul Taşlıtarla yenidoğan mah. Saya cad. No. 46	..		19/8/960	22/8/960	27/7/961
468	Kamil Işıklıgil	Osman	Cevriye	1931	İstanbul Kumkapı nişancı Türkalı cad. No.114/116	Seyyar esnaf	29/7/960	10/9/960 27/7/961	29/7/961	21/4/961
469	Hüseyin Koçyıldır	Hasan	Nazife	1338	İstanbul Samatya A. Hüseyin ağa mah. ayaşbay sok. No.8	..	12/8/960	10/9/960 27/7/961	29/7/961	21/4/961
470	İsmail Kelleci	Şaban	Ayşe	1337	İstanbul Kumkapı nişancı şahı çıkmazı No.9	Kahveci	8/8/960	10/9/960 27/7/961	29/7/961	21/4/961
471	Refik Eskizambak	Hüseyin	Kadriye	1339	İstanbul Kumkapı nişancı Türkalı cad. ağya sok.No. 15/2	..		10/9/960	12/9/960	21/4/961
472	Hüsnü Turgut	İsmail	Hanım	1930	Ankara Yenidoğan Çalışkanlırmah. No.146	Polis	1/7/960	23/8/960		
473	Kâzım İrinesil	Mehmet	Hanife	1934	Eskişehir eski bağlar mah. gülbüz sok. No. 7/1	Polis	1/7/960	23/8/960		
474	Zekeriye Taşer	Mehmet	Sünnülz	1933	Ankara aydınlık subay evleri cihangir cad. No. 43	..	4/8/960	..		
475	İbrahim Cubuk	Ali	Ayşe	1337	Ankara Akbaş mah. Mermerci sok. No.16	..		4/10/960	5/10/960	27/7/961
476	Orhan Andaç	Mustafa Rüştü	Nesime	1929	İzmir karşıyaka 1696 ıncı sok. no.38 kat 4	..		..	7/10/960	..
477	Kemal Şirinadalı	Mustafa	Seher	1333	İzmir aeyinlik 1165 inci Sok. No.20	..		..	6/10/960	
478	Abdullah Bozkurt	İbrahim	Fatma	1332	Ankara anfbey mah.9 uncu sok. 4.cü muhtarlık No .16	..		..	5/10/960	
479	Hacı Mehmet Davutoğlu	Hacı Ahmet	Şerife	1325	Ankara gazi mah. polis kooperatifi evleri No. 14/1	..	1/7/960	23/8/960		
480	Ali Kesiciler	Hasan	Ayşe	1337	Ankara yenimahalle enoçak sok. No. 95	Polis	9/6/960	23/8/960		
481	Aydın Nabi Ediz	İsmail Hakkı	Nevzat	1932	Ankara Bendderesi sığınaktar karşısı rüstemağa sok. No. 40	..	1/7/960	..		
482	Mehmet Tosun	Mehmet Ali	Emine	1333	Ankara yenimahalle ikinci du rak Aydın Sok. No. 4/A	..	..	..		

483	Tevfik Tiryaki	Seyitali	Fatma	1331	Ankara bahçelievler birinci cad. 5 inci sok. No. 56/1	..	..	..		
484	Adem Gündoğmuş	Osman	Gülşüm	1936	Ankara Altındağ kazasına bağlı Ültümbaş köyü	..	..	..		
485	İsmail Damar	Halil İbrahim	Feride	1927	Ankara Altındağ yıldırım Beyazıt erkek san'at okulu karşısı No.72	..	..	..		
486	Osman Gazi Gültü	Mustafa	Fatma	1933	Konya akbağ mah. Salur çıkmazı sok. No. 8	..	..	..		
487	Mehmet Eren	Osman	Hafize	1928	Aydın Köşkyavuz köyü	Polis	1/7/960	23/8/960		27/7/961
488	Hidayet Başbuğ	Yusuf	Esma	1932	Büyükkıyık köyü	..		4/10/960	6/10/960	27/7/961
489	Mehmet Dinçer	Ali	Halice	1332	İstanbul Emirgan baltalı limanı Dere Sok. No.3	Adli tabib		..	5/10/960	..
490	Cemil Cahit Tokar	Ahmet	Zennure	1340	İstanbul Şişli ekşelsioğlu sok. Ekser Apt. No. 6	C. Savcı yardımcısı		..	..	21/4/961
491	Ali Düzenli	Mehmet	Havva	1335	Ankara Altındağ plevne mah. No. 101	İşçi		..	..	27/7/961
492	Osman Yıldırım	Bilâl	Fatma	1329	Ankara Atıfbey mah. 3 nci muhtarlık beşinci sok. No. 16	Memur		..	..	..
493	Besim Aksoy	Heybet	Münire	1333	Ankara Ata mah. No. 19	İşçi		..	..	..
494	Memduh Alpaslan	Hüseyin Hüsnü	Bedriye	1938	Ankara Ziya Gökalp cad. No. 44/3	Talebe		4/10/960	6/10/960	
495	Talia Bali Aykan	İbrahim Vehbi	Fatma Şükriye	1918	İstanbul Talimhane Rıza paşa cad.Edez Apt. No. 12/12	Doğent Doktor		..	5/10/960	14/3/961
496	Nevzat Yalçın	Abdullah	Havva	1338	İstanbul Çapa Ahmet Vefik paşa cad.No. 17	Komser Muavini		19/8/960	20/8/960	27/7/961
497	Hakkı Yayıntaş	Ahmet	Emine	1334	İstanbul Eyüp ortaklar arakıyeci cami sok. No. 15/1	Polis		4/10/960	5/10/960	..
498	Muzaffer Külçeli	Abdülhatif	Ayşe	1331	İstanbul Topkapı şehremini deniz aptal mah. yeniçeme sok. No.7	Eminiyet memuru		19/8/960	20/8/960	..

499	Ömer Lütfü Kesimel	Şaban	Ayşe	1337	İstanbul Kum-kapı nişanca şahı çıkınazı No.9	Kahveci		4/10/960	5/10/960	.
500	Niyazi Bicioğlu	İ. Muzaffer	Münevver	1926	Ankara Küçük Esat bardacak sok. No. 108/1	Emniyet memuru	7/6/960	23/8/960		26/11/960
501	Maksut Çayoglu	Yusuf	Fatma	1933	Ankara telsizler mah. Zafer sineması yanı No. 627	İşçi		4/10/960	5/10/960	21/4/961
502	Yusuf Selçuk	Halit	Rukiye	1931	Elazığ karacacan karşını köyü	Reçber		23/6/960	23/6/960	28/3/961

ESAS NO.1960/7 TOPKAPI OLAYLARI DAVASININ SANIKLARI:

503	Celâli Kosova	Avni	Şaziye	1334	İstanbul Cubuklu Refat paşa sok. No. 17	Trafik Müdürü	29/5/960	26/8/960		
504	Mecit Tokcan	Ömer	Naciye	1319	İstanbul Levent karanfil cad. Karanfil aralığı sok. No.3	Tümgeneral		7/10/960	8/10/960	17/4/961
505	Ömer Faruk Sargut	Abdülkadir	Halide	1331	İstanbul Fatih Alideniz cad. No.20 daire 2	Doktor	27/5/960	26/8/960		
506	Nüvit Up	Ferit	Hayriye	1336	İstanbul Nişantaşı Emlak Cad seyran apt. No. 12/12	Avukat	24/6/960	.		
507	Selahattin Genç	Mehmet	Leylâ	1333	İstanbul Taksim Şehit Muhtar cad. Nizam Apt. No.1	Müteahhit	29/5/960	26/8/960		
508	Mehmet Çolakoğlu	Şevki	Emine	1331	İstanbul Beykoz kavaklıdere cad. No. 25	Kaptan		.	5/9/960	
509	Selami Oğuz	Ahmet	Yeter	1332	İstanbul Kartal Maltepe Esen Yurt ev. No.174/2	Belediye Reisi	29/5/960	.		17/4/961
510	Ali Rıza Küncer	Salih	Zahide	1336	İstanbul Bakırköy Sakız ağacı Turhan Sok. No. 15	Denizbank da memur		27/6/960	27/6/960	
511	Ali Rıza Satıcı	Rifat	Muhsin	1929	İstanbul Üsküdar Kepeçeside mah. Efram Sok. No.6/8	Memur	29/5/960	26/8/960		
512	Necmi Aksoylu	Hatip	Hikmet	1338	İstanbul Paşabahçe cubuklu yolu burunbahçe üstü yeni evler No.2	İşçi		.	29/8/960	
513	Seyfi Ak	Abdullah	Ziynet	1330	İstanbul Kasımpaşa Yakupağa sok. No.18/20	Esnaf	27/8/960	29/8/960		
514	Naci Bucukoğlu	Muharrem Edip	Sabiha	1338	İstanbul Üsküdar Doğançalar Abalı Sokak No 9 kat 1	Doktor		26/8/960	29/8/960	7/1/961

515	Ahmet Bükerman	Recep	Şükriye	1926	İstanbul Kasımpaşa Kulaksız cad. Eyüp paşa sok. No.3	Usta			31/8/960	17/4/961
516	Temel Çolak	İbrahim	Zeliha	1329	İstanbul Paşabahçe Reşadiye Bağlar yolu No.17	İşçi		29/8/960	29/8/960	„
517	Faruk Eryener	Bekir	Cemile	1338	İstanbul Paşabahçe Safiye çeşme sok. No. 7	Memur		„	„	„
518	Hüsamettin Göktalay	Bahattin	Fevziye	1340	İstanbul Edirnekapı Paşa hamam cad. No. 42/1	Şefgarson		7/10/960	8/10/960	„
519	Ali Rıza Genç	Hasan	Didar	1340	İstanbul Büyükdere çayır başı testiciler Sok. No. 28	İşçi		26/8/960	29/8/960	„
520	Hasan Keşkek	Ahmet	Emine Seher	1328	İstanbul Kadıköy avukat cad. ortanca sok. No.29	Şekerci	6/7/960	7/7/960		„
521	Naci Onuk	Nazmi	Ayşe	1336	İstanbul Kadıköy Göztepe Rıdvan paşa sok. No.84	Temizlik İşleri müdür müa.		26/8/960	30/8/960	17/4/961
522	Cemil Öget	Şükrü	Zeynep	1329	İstanbul paşabahçe karakitis sırtı No.30	Tesviyeci		„	29/8/960	
523	Orhan Tepe	Lerzi	Zekiye	1337	İstanbul Beşiktaş Vişnezade kalkmalı kapı sok. No.1	Memur		7/10/960	8/10/960	
524	Niyazi Toroslu	Mustafa	Cennet	1327	İstanbul Üsküdar selâmiali mah.Kozanoğlu sok. No.21	Muhasebeci		7/10/960	12/10/960	7/1/961
525	Ahmet Taşcıoğlu	M.Reşat	Leman	1339	İstanbul-Beykoz Paşabahçe Köyü cami sok. No.9	Kâtip	25/7/960	7/10/960		
526	Galip Uzunsaç	İshak	Raife	1333	İstanbul Kasımpaşa Hacı Hüsnü Cad. No.29	Gemi inşaat ustası		26/8/960	29/8/960	17/4/961
527	Süreyya Sancar	Emin	Hayriye	1331	İstanbul Balırlıköy Kartal tepe bitişik bağlar sok. No. 3	Memur		26/8/960	29/8/960	17/4/961
528	Ziya Kabakçı	Sadık	Güllü	1328	İstanbul Zeytinburnu Sümer 18. sokak No. 25	İşçi		26/8/960	3/9/960	
529	Muzaffer Polat	Cemal	Emine	1339	İstanbul Çubuklu Paşabahçe yolu Noğ 4	Keresteci		7/10/960	8/10/960	17/4/961
530	Ziya Sevginer	Nazım	Fatma Rebia	1335	İstanbul Balırlıköy Osmaniye cami sokak No. 9/1	Usta		5/7/960	5/7/960	
531	Salih Taşer	Müslim	Zühre	1327	İstanbul Zeytinburnu Sümer 3. sokak No .16	İşçi		27/6/960	27/6/960	
532	Şemsettin Güner	Ahmet	Zekiye	1340	İstanbul Kumkapı Gedikpaşa Doğramacı sokak Hançal Apt.No. 11/3	Avukat		26/8/960	31/8/960	

533	Üzeyir Arıcı	Mümin	Fatma	1926	İstanbul Bakırköy Osmaniye Fırın sokak No. 11	Kahveci		5/7/960	5/7/960	
534	Stüleyman Baştimur	Abdullah	Müzayebe	1919	İstanbul Kasımpaşa Bahriye caddesi Mevlana tekkesi No.9	İşçi		7/7/960	7/7/960	
535	Kadriye Caymaz	İzzet	Hadice	1328	İstanbul Zeytinburnu Yenidoğan 42. sokak No. 32	Ev kadını		27/6/960	27/6/960	
536	İbrahim Dizdaroglu	Ahmet	Adile	1330	İstanbul Bakırköy Osmaniye suğutmacı sokak No. 12	Kaynakçı		5/7/960	5/7/960	
537	Mehmet Horoz	Ahmet	Hürmüz	1339	İstanbul Bakırköy Osmaniye fırın sokak No. 11	Arabacı		5/7/960	5/7/960	
538	Saffet Işık	M. Tefvik	Naime	1330	İstanbul Zeytinburnu Yenidoğan 31. sokak No. 21	Memur		27/6/960	27/6/960	
539	Stüleyman Kordon	Hüsnü	Hayriye	1340	İstanbul Bakırköy Kartaltepe Akın sokak No.13	Nakliyecisi		5/7/960	5/7/960	
540	Ahmet Kandemir	Ali	Mevlude	1334	İstanbul Kasımpaşa Nalinci yolu Emek Apt.37 kat No. 12	İşçi		7/10/960	7/10/960	17/4/961
541	İhsan Doğançay	Ahmet	Emine	1926	İstanbul Zeytinburnu 42. sokak No. 77	Terzi		27/6/960	27/6/960	
549	Hasan Polat	Haydar	Melek	1331 1328	İstanbul Zeytinburnu Yenidoğan 39. sokak No. 20	Memur		27/6/960	27/6/960	
550	Ferdane Polat	Halil	Fehime	1335	İstanbul Zeytinburnu Yenidoğan 38. sokak No. 20	Ev kadını		4/7/960	4/7/960	27/3/961
551	Abdül Sipahioğlu	Mahmut	Fatma	1329	İstanbul Zeytinburnu Telsiz Balıklı yolu No.80	Radio tamircisi		27/6/960	27/6/960	
552	Halit Tartar	Ali	Lutfiye	1340	İstanbul Bakırköy Osmaniye Helvacı sokak No. 44/1	Saraç		5/7/960	5/7/960	
553	Turgut Tunç	Esat	Hayriye	1928	İstanbul Zeytinburnu Yenidoğan 48. sokak No. 161	Esnaf		27/6/960	27/6/960	
554	Seza Girginel	Fehmi	Emine	1340	İstanbul Kasımpaşa Küçükpiyalı makaracı çıkmaçı No. 14	Tahsildar		13/9/960	12/10/960	
555	Veli Duman	Destan	Havva	1920	İstanbul Zeytinburnu Nuripaşa 12. sokak No.9	Memur		27/6/960	27/6/960	
556	Selâhattin Kızılsahin	Hayrettin	Melek	1929	İstanbul Üsküdar selimiye hamam sokak No. 20	Polis		26/8/960	29/8/960	

ESAS No. 1960/11 VİNYLEX ŞİRKETİ DAVASININ SANIKLARI

558	Ragıp Sipahioğlu	Mehmet	Zeliha	1313	İstanbul Harbiye Turna sokak No. 28/4	Tüccar		4/10/960	6/10/960	
559	Necati Dölay	Arif	Feride	1330	İstanbul Kadıköy Küçükmaral Şair Nef'i çıkmazı No. 4	Fabrikatör		4/10/960	7/10/960	
560	Hüseyin Altan	Hasan	Ayşe	1904	İstanbul Kadıköy Mustafabey sokak No. 6	Fabrikatör		"	"	

ESAS No. 1960/13 İPAR DAVASININ SANIĞI

561	Ali İpar	Hayri	Tevhide	1921	İstanbul Bebek Kostel Kuruşu Birkan Apt.	Armatör Tüccar		11/8/960	11/8/960	

ESAS No. 1960/20 RADYO DAVASININ SANIĞI

562	Altınur Kılıç	Ali	Hümeysra	1924	İstanbul Bostancı Bağdat Cad.Çatalçeşme No.439	Gazeteci	27/5/960	26/10/960		26/12/960

ESAS No. 1960/21 ÖRTÜLÜ ÖDENEK DAVASININ SANIĞI

563	Ahmet Salih Korur	Salih	Havva	1905	Ankara Kuvaklıdere Gülneş sokak No.19	Başbakanlık Müsteşarı	27/5/960	24/9/960		

ESAS No. 1960/31 KAYSERİ OLAYLARI DAVASININ SANIKLARI

564	Ahmet Kınık	Mehmet	Rahime	1321	İstanbul Yeşilköy Yeşilyurt Ürgüplü sokak No. 35	Kayseri Valisi	31/5/960	28/11/960	29/11/960	13/11/960
565	Kemal Çukun	M.Tevfik	Nuriye	1318	İzmir 1383 ncü sokak Tulia Apt No. 7/4	Tuğgeneral	27/5/960	28/11/960	5/12/960	13/11/960
566	Aziz Ronabar	Reşit	Melek	1919	İstanbul Göztepe Ortabahar sokak No.20	Emniyet Müfettişi		28/11/960	2/12/960	

ESAS No. 960/32 DEMOKRAT İZMİR GAZETESİ MATBAASININ TAHRİBİ DAVASI SANIKLARI

567	Faruk Tunca	Cemal	Fahriye	1332	İstanbul Balmum- cu İba Apt.Daire 5	İzmir Belediye reisi	27/5/960	19/10/960		
568	Fazlı Arınç	Sami	Fatma Hayriye	1339	İzmir Karşıyakalı 1688 sokak No. 24/2	Tüccar	1/6/960	28/11/960	9/12/960	13/11/960

569	Belig Beler	Fazlı	Nedime	1925	İzmir Karşıyaka 1726. sokak No. 1	Fabrikatör	1/6/960	28/11/960	28/12/960	13/11/960 11/5/961
577	İsmet Bilginer	Hüseyin	İkbal	1338	İzmir Bayraklı 1643. sokak No. 113	Ustabaşı		28/11/960	6/12/960	4/5/961
578	Paşa Paşa Saka	Ali	Gülstim	1334	İzmir Tepecik Yenidoğan Mah. 1139 sokak No. 39	Memur		28/11/960	6/12/960	4/5/961
579	Osman Enver Gürbüz	Osman	Havva	1338	İzmir Boğaziçi Gültepe Köyü 133. sokak No. 19	İşçi		28/11/960	6/12/960	13/4/961
580	Abit Abidin Atlı	Paşa	Fatma	1334	İzmir Gültepe 1184 sokak No. 15	İşçi		28/11/960	6/12/960	13/4/961
581	İbrahim Bıyık (İğneci)	Hasan Hüseyin	Zeynep	1340	İzmir Boğaziçi Gültepe Köyü 134. sokak No. 2	İşçi		28/11/960	6/12/960	13/4/961
582	Mehmet Özyağcı	İsmail	Aliye	1320	İzmir Kadriye Mahallesi 708. sokak No. 16	Seyyar yağcı		28/11/960	6/12/960	4/5/961
583	İbrahim Yıldırım	Hasan Halki	Fatma	1322	İzmir Yücekşu yolu No. 15	Ziraat Makinisti		28/11/960	6/12/960	
584	Emin Gülgeze	Hasan	Nazife	1928	İzmir 635.sokak No. 36	Kuyumcu		28/11/960	6/12/960	
585	M.Saim Çıkkıç	Abdi	Nazife	1330	İzmir Eşrefpaşa cad? No. 585/2	Tornacı	25/6/960			
586	Eyüp Şenöztop	Fazlı	Rabia	1329	İzmir 437. sokak No. 2	Kadayıfçı	30/1/961			4/5/961
587	İsmail Babayiğit	Osman	Kaymak	1329	İzmir Yıldız Mah. 845 sokak No. 37/8	Yapıcı	30/1/961			4/5/961
588	Ahmet Ediz	Mehmet	Mümine	1337	İzmir Eşrefpaşa 349. sokak No. 55	Çiftçi		28/11/960	6/12/960	4/5/961
589	Mithat Şenyüzü	Sabri	Emine	1326	İzmir Selçuk Mah. 671. sokak No. 41	Bezzaz	30/1/961			13/4/961
590	Nuri Erdöl	Şükrü	Naime	1926	İzmir Kahramanlar 1395 sokak No. 20	Gazeteci	30/1/961			13/4/961

ESAS No. 1961/7 VATAN CEPHESİ DAVASININ SANTIĞI

591	Burhan Ulutan	Hasan	Behiye	1331	Ankara Maltepe Neyzen Tefik sokak No.12/4	Etibank Genel Md.	27/5/960	27/3/961	27/3/961	13/1/961

ESAS No. 1961/8 İSTİMLAK DAVASININ SANTIĞI

592	Mümtaz Tarkan	Abdülhalim	Hatice Halise	1907	İstanbul Teşviliye Topağacı Cad. No.26/5	Avukat		30/3/961	3/4/961	3/6/961

YÜKSEK ADALET DİVANI KARARLARI

BONUK VE UYGULAMA

1- Sanık Celâl Beyer:

A- Divanın 960/2 numarasında kayıtlı irtikâpten hareketine uyan Türk Ceza Kanununun 203/1 inci maddesi hükmünce tayin olunan 5 sene ağır hapis cezasının 15 numaralı kanunun 3 üncü maddesi ve Türk Ceza Kanununun 56 inci maddesi gereğince altıda biri olan 10 ayın indirilerek 4 sene 2 ay ağır hapsine, 227 inci madde icabınca müebbeden memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

B- Divanın 960/7 numarasında kayıtlı Topkapı, 960/31 de kayıtlı Kayseri ve 960/4 de kayıtlı İstanbul-Ankara Olayları Anayasayı ihlâl suçunun meddî vakasını teşkil etmiştir.

C- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını cebren teğyir ve tebdil ve ilgiden dolayı Türk Ceza Kanununun 146/1 inci maddesi hükmünce ölüm cezasına çaptırılmasına oy birliği ile,

2- Sanık Adnan Menderes:

A- Divanın 960/8 numarasında kayıtlı yeni doğmuş çocuğu öldürtmeye diğer sanık Doktor Atsbek'i azmettirmek suçundan bersatine oy birliği ile,

B- Divanın 960/3 numarasında kayıtlı 6-7 Eylül olaylarından dolayı Türk Ceza Kanununun 64 ve 517 inci maddeleri gereğince tekdiren ve teçdiden 4 sene hapsine ve 250 lira ağır para cezası alınmasına, husule gelen zarar pek fahiş olduğundan 522 inci madde gereğince yarısı arttırılarak 6 sene hapsine ve 375 lira ağır para cezası ile mahkûmiyetine oy birliği ile,

C- Divanın 960/13 numarasında kayıtlı İper Transport Şirketinin döviz yolsuzluğundan dolayı Türk Ceza Kanununun 240/1 inci maddesi hükmünce tekdiren ve teçdiden bir sene hapsine ve 400 lira ağır para cezası alınmasına ve 20 inci madde delâleti ile tekdiren 6 ay memuriyetten mahrumiyetine oy birliği ile,

D- Divanın 960/21 numarasında kayıtlı Örtülü Ödenekten binnetice 4.877.780 lira 19 kuruş müstakillen zimmetine geçirmekten Türk Ceza Kanununun 202/1 inci maddesi hükmünce zimmet miktarı nazara alınarak tekdiren 10 sene ağır hapsine ve 80 inci madde icabınca altıda birinin arttırılarak 11 sene 8 ay ağır hapsine ve zimmete geçirilen miktarın ödettirilmesine, 227 inci maddeye göre memuriyetten müebbeden mahrumiyetine ve görevini kötüye kullanmaktan 240 inci madde gereğince ve husulezı cıf edilen mabliğin çokluğu göz önünde tutularak tekdiren 3 sene hapsine ve 1000 lira ağır para cezası ile cezalandırılmasına ve aynı maddeye tevfiğe ve tekdiren 3 sene memuriyetten mahrumiyetine, 80 inci madde icabınca altıda birinin arttırılarak 3 sene 6 ay

- 1 -

ISBN 975-997-101-1

9 789759 971014

25 yıl

Bandrol uygulamasına ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmeliğin 5. maddesi 2. fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.